

REDIGUJE

VLADIMÍR S. ČECH.

ROČNÍK XXIX. KNIHA LIX.

DRUHÉ POLOLETÍ

▫ ▫ 1907. ▫ ▫

V PRAZE.

MAJITEL A VYDAVATEL VLADIMÍR S. ČECH. — NÁKLADEM VLASTNÍM.

Tiskem ALOISA ŠAŠKA ve Velkém Meziříčí.

OBSAH:

BÁSNĚ.

KRÁSNÁ PROSA.

RŮZNÉ ČLÁNKY.

VYOBRAZENÍ.

KNIHA LIX. ČERVENEC. SEŠIT 1.

Friedrich v. Schiller:

Píseň o zvonu.

Přel. Jar. Vrchlický.

Pevně zazděn v země svoru
pálen z hlíny čeká tvar.
Zvon dnes musí být! Sem
v sboru
spějte, druzi, váš buď zdar!
S čela potu zdroj
přívalem se roj,
dílo chvaliž mistra tiše;
žehnání však spěje s výše.

V čin, který připravujem' vážně,
přichází vážné slovo vhod,
když dobrá řeč tu splývá, snažně
se daří práce o závod.
Tož pozorujme v odhodlání,
co vznikat může z chabých sil,
muž špatný padniž v pohrdání,
co vykoná, jenž nevážil.
To právě jest, co zdobí muže,
a k tomu byl mu rozum dán,
že v ňader hloubi cítit může,
co rukou stvořil odhodlán!

Vemte dříví smrčin z kmene,
ale suché neste sem,
plameny by potlačené
bujně tryskly komínem,
kaši mědi v kyn
svařte, sneste cín,
zvonovina aby křehká
pravou mírou tekla z lehka.

Co v hrázích jámy v hlubé spěži
zde s ohněm ruka vykoná,
to brzy na zvonicích věží
svědectví o nás vydat má!
V dny pozdní vydrží to všude
a dojme mnohých lidí sluch
a s truchlícími lkáti bude
a ve zbožných též padne kruh.
Co dole pozemskému synu
měnivý osud v náruč svál,
to v kovovém se ozve klínu,
jenž k vzdělání tím zvučí dál.

Skákat bubliny zřím bílé!
Dobře! Hmota v proudu již!
Popelnou sůl v směs tu čile,
ona tok vám urychliž!

Prosta pěny, věz,
budiž tato směs,
z čistého by kovu jasně
zazníval tón zvonu hlasně!

Neb radosti jen zpívá sloku
zvon, zdravě dítě milené
na jeho pouti prvním kroku,
ve náruč spánku stulené.
Spí v klínu času jemu vratké
ty hořké losy i ty sladké!
Mateřské lásky péče střeží
to zlaté jeho ráno svěží —
Leč prchnou roky šílené.
Od dívky jun se hrdě trhá,
ven hřímá ve života šum,
v svět s poutnickou se holí vrhá,
však cizí přijde v otcův dům.
Tu stkvostnou v mládí její záři,
jak s výšin nebes vzácný tvar,
zří s cudně uzarděnou tváří
před sebou dívku, jaký čar!
Tu bezmezná jím touha chvěje,
sám bloudí, bolest schvátí jej,
slz příval z očí se mu leje,
opouští divých druhů rej.
Sám rdí se, stopy její hledá,
jej pozdrav její okouzlil,
on z luk to nejkrásnější zvedá,
by lásku svou tím ozdobil.
Ó, naději! Tuch něžných věno!
To první lásky zlatý čas,
zrak vidí nebe otevřeno,
a srdce ztápí blaha jas;
ó, kéž by zelenal se dále
čas krásný mladé lásky stále!

Hle, jak píšťaly již hnědnou,
strčím tam tu hůlku, v ráz
s obalem skla když ji zvednou
prsty, k lití bude čas.
Hoši, pospějte!
Směs mi zkoušejte!
S měkkým zda se křehké v roji
na znamení dobré spojí.

Neb přísné něžnému kde kývá,
kde síla do jemnosti splývá,
zvuk dobrý můž' se k nebi
vznést,
tož, kdož se vážeš, vzpomeň blíže,
zda srdce ku srdci se víže,
blud krátký, lítost dlouhá jest.
Luzně v nevěstiných vlasech
panenský si vínek hrá,
v zvonů jásavých když hlasech
k hodům sňatku pospíchá.
Ach, s nejkrasším že žití časem
končí také žití máj,
se závojem též i s pasem
trhá se ta krásná báj.
Dá vášeň se v let,
dál láska se klene,
i odkvétá květ,
na plody žene.
Muž musí ven v lov,
ve sporné žití
snah, skutků se řítí,
on tvoří a sází,
lstí urve, se plazí
a sázkou a pěstí
si dobývá štěstí.
Tu bezčetných darů se příval
sem vlní,
tu sýpky se majetkem
převzácným plní,
tu prostory rostou, a šíří se krov.
A pod ním vládne
ctná domácí paní,
a matkou jest dětí,
vše jde jí k duhu
ve domácím kruhu.
A děvčata učí
a hrází jest hochům,
a řídí vše silnou
svou pravicí pilnou,
co její řád, um
zisk množí a dům,
a poklady schránky vše plní se
hbitě,
kol vřetena s bzukem lnu
točí se nitě,
a sbírá do čistých, hlazených stěn
i vlnu se třpytící, sněžný též len
a ku zisku lesk a lepotu dává
a neustává.

Ale otcův radostný hled
z daleka patřících štítů domů
si počítá rostoucí zdaru květ,
zří na svých veřejí trčící kmeny,
na stodol prostory přeplněny,
na sýpky bohatstvím schýlené
a na žita lány zvlněné
a chlubným si chválí rtem:
Hle, pevný jako zem
všem zmaru přívalům
ční nádherný mi dům!
Ale s mocnostmi losu a štěstí
si nelze věčnou smlouvu plésti,
rychle na to kvačí zmar.

Nuže, začnem líti přeci,
pěkně zoubkován jest lom,
dřív než necháme to téci,
modlete se zbožně v tom!
Vyražen buď čep!
Bůh chraň dům i sklep!
v kruhu uch jak se to kouří,
rudou vlnou ohně bouří!

Moc dobrá bývá plamena,
když hlídána a zkrocena,
co člověk tvoří, hotuje,
té síle nebes děkuje;
však síla nebes hrozná je,
když na svá pouta vyzraje —
jdouc vlastní drahou náhody —
ta volná dcera Přírody.
Běda! puštěna když všemi
bez odporu roste v zmar,
plnými když ulicemi
ohromný svůj valí žár!
nenávidí živel němý
lidské ruky pyšný tvar.
S mraků splývá
požehnání,
déšť se sklání;
s mraků maně rudý svit,
blesk, se kmit.
S věže slyšíš kvilnou zvěst?
Bouř to jest!
Jako krev
nebe rudé;
ne, to není zory zjev,
ký shon všude
v ulicích!
Kouř se zdvih',
sloupy ohně v jedné změti
v ulic dlouhou řadu vletí,
větrem rostou ve zápětí.
Jako z jícnů výhně varem
žhne vzduch, trámy praští žárem,
okna řinčí v jisker dešti,
lkají děti, matky třeští,
řve skot divě
v troskách, v chlívě,
všecko prchá, běží, stená,
jak den jest noc ozářená,
řadou rukou, jež se splítá,
vědro lítá,
o závod v obloucích tryská
vody sloup, co kouřem blýská
bouř, co sjíždí sem a píská
v plamen syčíc o závod,
praská pádem v rudý plod,
v prostorách se sýpky šíří
v suchých trámech schodů hýří,
jak by chtěla v hrozném vání
s sebou tíhu země rvát,
divý tak jest její chvat,
vzrůstá, k nebeské až báni
vyšlehá!
Podléhá
s chvěním člověk bohů síle,
marnost zří jen ve svém díle,
žasna nad svůj zmar se sklání.

Spáleno
vše jest, Bože,
divých bouří dravé lože,
ve skalnatých pustých slujích
hrůza sedí,
s nebe černé mraky hledí
s výše tam.

Pohled jen
svého jmění
na hrob v snění
pošle člověk rozželen —
a hole pak se chopí bez prodlení.
Co plenem padlo do plamů,
vždy útěcha jej sladká vítá,
svých miláčků on hlavy sčítá,
a hle, neschází jedna mu.

Země stalo se již věno,
šťastně naplněn již tvar,
zda to bude objeveno,
by mu s pílí věnčil zdar?
Nezdařen tok v chvat?
Tvar-li nepuk snad?
Nadějí co hruď se hnula,
zhouba již nás postihnula.

Tmavému klínu svaté země
svých rukou svěřujeme čin,
jak rolník zrno v hroudy klín,
v té naději, že vzpučí jemně
nám k požehnání v nebes kyn.
Vzácnější símě ukrýváme
v svém žalu v země náručí,
že z rakve vstane, naděj máme,
a v lepší los že vypučí.

S dómu těžce
s úzkostí
zvon lká píseň
žalosti
vážně, trudně zvoní nade rovy
na poslední dráhu poutníkovi.

Ach, to manželka jest drahá,
ach, to věrná matka jesti,
kterou černý kníže stínů
milému vzal choti s klínu,
z roje něžných dítek všech,
jež mu dala v radostech,
růst je zřela, mateřských
živíc na prsech je svých —
Něžné svazky domoviny
pro vždy uvolněny jsou,
nebo bydlí mezi stíny,
byvši mátí laskavou.
Práce její schází cele,
nebdí její péče již;
a kde místo osiřelé,
s cizinkou má děcko kříž!

Než zvon schladne, k odpočinku
přísné práci každý kyň.
Jak hrá pták si v listí vínku,
pohovu si každý čiň!
Hvězd když zaplá skvost,
povinnosti prost
tovaryš zvon zníti slyší,
mistr dál se hmoždí v tiši.

Kroky ve veselém chvatě
v divém hvozdě zmdlený chodec
zrychluje k své milé chatě,
s mekem tíhnou k chlévu ovce,
skotu rovněž
ploskočelé, hladké davy
s řevem táhnou,
po obvyklých stanech prahnou.
Těžký blíž
vůz se houpá
plný žita.
V snopech svěží
věnec leží,
vidíš jej?
A již chasa mladých ženců
letí v rej.
Tichnou ulice a trhy,
družného kol světla krbu
domácí se shromažďují;
bránu městskou s třeskem zavrou.
Tma již stéká
na zem širou,
občana však nepoleká
noci mrak,
na zločince strach jen čeká,
neboť zákona bdí zrak.

Svatý řáde, požehnaný
synu nebes, na vše strany
rovné který s plesem pojíš,
lehounce měst stavbu strojíš,
kterým ze své pusté nivy
přivolán byl zbůjník divý,
tak že vstoupil v lidské chýže,
kde mrav jemný jeho víže,
nejdražší stkav ze všech pásku,
k vlasti pud a k vlasti lásku!

Tisíc pilných dlaní hne se,
vesel každý pomahá,
s ohněm všady rozvine se
odvážných sil námaha.
Mistr vede tovaryše,
svoboda všem svatý štít,
na svém stojí každý v pýše,
hotov se zlobou se bít.

Práce účasten jest k chvále,
zdar že cena námahám,
důstojnost když zdobí krále,
pilná dlaň buď poctou nám!

Svatý Míre
se Svorností,
bděte, bděte
vlídně dál nad městem tím!
Nikdy se den neobjeviž,
divé v němž by války roty
tichým zaběsnily dolem;
obloha kdy,
kterou večer nachem snivým
luzně tká,
měst a vesnic ohněm divým
vzplane děsně krvavá!

Rozdrťte mi stavbu číle,
došla cíle svého již,
srdci, oku k pastvě milé
zdárný tvar se objeviž!
Kladivo výš spěj,
plášť kol roztloukej!
Vstát když zvon má, dříve musí
rozpadnout se forma v kusy.

Můž' mistr formu rozdrtiti
svou umnou rukou v pravý čas,
však běda, žhavý kov kdy řítí
se potoky sám, strhnuv hráz.
A zuřiv s hromů děsným třeskem,
když rozmetá svůj prasklý dům,
jak z tlamy pekel letí bleskem,
kol zkázu chrlí k nebesům.
Kdež hrubé síly slepě vládnou,
tam nevytvoříš sochu ladnou;
když národ sám se osvobodí,
tu blahobyt se neurodí.
Ó, běda, když se ve měst klínu
troud k ohni tiše hromadí,
lid svépomocí sáhne k činu,
pout strhá tíž a zařádí;
tu zvonu provaz vzpoura škubá,
že děsně vyje v bouření,
a heslem přesila je hrubá,
kde mír byl jeho zaznění.

Tu Rovnost! Volnost! slyšíš zněti,
pokojný občan zbraň již zdvih',
vrou ulice a odboj letí
v davičů rotách po trzích.
Tu hyenou se žena stává
a s děsem pěst si nehnusí,
panthera zuby nedočkavá
rve srdce vraha na kusy.
Nic svatého zde, uvolňují
se pouta svaté cudnosti,
zlým v strachu dobří ustupují,
a zločin řádí s vzteklostí.
Lva nebezpečno vzbouřit ze sna,
smrt nese tišší zranění; (tigrův)
z hrůz největších všech hrůza děsná
je člověk ve svém šílení.
Těm běda, slepci odvěkému
kdo dají světla pochodeň!
Jen zažhne, nezáří však jemu,
měst, krajů popel její žeň.

Radost ráčil Bůh mi dáti!
Jako zlatou hvězdu, viz,
čistý z pochvy mojí pláti,
vyloupnout se zvonu rys!
Přílba, věnec s ní
se jak hvězda stkví,
rovněž znaku rytba bystrá
zkušeného chválí mistra.

Sem, všichni sem!
Soudruzi v práci, semkněte řady,
ať my zvon nový pokřtíme tady,
jej Concordia zváti chcem!
Ku svornosti buď ve spolek družný
v obecné lásce hlas jeho služný,
a to buď pro vždy jeho cíl,
v jaký jej mistr vytvořil!
Nad vřavou nízké země naší,
kde splývá modrý nebestan,
ať, hromu soused, on se vznáší,
kde hvězdných světů valný lán.
On hlasem s výše buď a z dáli,
jak souhvězdí sbor zářný tam,
jež poutí svého tvůrce chválí,
rok ověnčený veda k nám.

Vážnými věčna věcmi všemi
buď kovový mu svěcen hlas,
v hodinu každou perutěmi
jej v letu svém se dotkni čas!
Osudu půjč svůj jazyk živý
bez soucitu a srdce sám,
provázej všemi svými kyvy
a svědkem života buď hrám.
A jako zvuk se v ruchu tratí,
jenž mocně z něho vyrazí,
uč, nic zde nemůž' vytrvati,
vše, co jest zemské, zachází.
Nyní provazů všech silou
z hrobky vyhoupněte zvon,
výš s ním v říši zvuků milou,
v nebes vzduchu trůniž on!
Táhněte jej výš!
Hnul se, hourá již!
Radost města budiž sudbou,
Mír buď jeho první hudbou!

PÍSEŇ POHŘEBNÍ
Aleš
1907

Tréval-Viola:

Stříbrné své vlny voda vyleje . . .

Román.

Tmavé mraky na nebi. Sterými pluhy oře sirocco moře, z hlubokých brázd přehrnují se s hukotem vlny, tryskají přes molo a rozsypávají se tu přívalem bílé soli, a zpět letí to do hlubiny, na hlavách bílé fábory pěn.

Nad molem stojí mlha jako drobounký, moučný prach.

Příboj a odboj vln mění se chvílemi ve zmatek, vír a boj. Vítr krouží a přeskakuje, vlna bije proti vlně, tříští se v ohlušivém jeku, rány ostré, jako praskání ohromným bičem, protínají vzduch.

Po molu prochází se osamělý chodec. Mladý, bledý muž se světlým, měkkým knírkem a drobně kadeřavou hlavou. V pravé ruce má knihu, v levé kukátko.

Je to lékař dr. Svatopluk Eineigl z Vídně. Je vyhublý, chorobný. Rozpíná při vdechu hrudník usilovně, aby nadýchal se slaného vzduchu, aby odolal tísnivému horku. Chvílemi postává, sleduje úsilí parní barkassy, zápolící s vlnobitím na obzoru a snažící se veplouti do přístavu Opatije. Záď lodi vznáší se nad zívající propastí, přída míří ke dnu, paluba převrací se s boku na bok, plošina její ukazuje se celá pohledu, že možno předměty na ní počítati. Človíčka na palubě neviděti. Horký dráždivý závan pometá stále kol lící.

Eineigl měl v ruce knihu, leč nečetl. V symfonii moře, v drobném mžení, jež zastíralo výhledy, probouzely se a plynuly obrazy a ozvuky z minulosti. Mlha zastírala skutečnost a živila přeludy. Vše, co prožil, jako elegie vyvíralo tu z šumu okolního, hlásilo se k němu tajemně a vroucně. Appassionato. Propadal zvolna do svých bolestí, jež semkly ho do náruče, jeho i ji, tu nešťastnou, záhadnou, která s nejvyšším blahem dala mu v úděl i nejprudší hořkost.

K čemu žila Vinuša? Řekla mu sama, že život připadá jí jako vzpomínání. Vzpomínání a nevzpomenutí. A stálá nespokojenost vášnivého, zvědavého srdce. V pohyblivosti bylo její kouzlo. Vždy byla jiná, jako moře. Znevážila si rychle to, co podmanila, a spěla dále. V dychtivosti její bylo něco z letu vichřicí vyrvané květiny s vlajícími kořeny, hledala, kde by se zachytila, kde je pravá její země mateřská, aby znovu nejen rozkvetla, ale znovu se zrodila. A sotva se něčeho zachytila, vznikla v ní touha po oprostění, desilluse. Přítel Eineiglův, filosofie kandidát Grunzer, — jednou jí ho při setkání představil, — řekl o ní, že neviděl typu eruptivnější subjektivity. I střízlivého Němce na chvíli uchvátila. Bála se klidu, a přec po něm toužila. Zda nalezla jej, zda utišila se, když tak náhle ustalo tlouci mladé srdce její?

Žila krátce, ale přece dosti, aby k smrti ranila a tím zůstala neoželitelnou.

Od té doby, co zemřela, nevítal Eineigl rozbřesky dne, bál se nocí plných marné lítosti, nevěděl, co je jará, plnokrevná touha. Za pohřbem všeho zahučel výstřel, vtrhla krvavá tma.

Až nyní po dlouhém temnu první nebezpečné rozbřesky. Hallucinace víří kolem, lákají jak sirény, skrývají své ostré spáry. Nutno se brániti. Uvědomiti si, že lokte vykvétající z pěny mořské lhou, že není návratu z neexistence, že v číši, již podávají, jest jed. Pryč s vámi! Jen napnouti vůli, aby protrženy byly záludné sítě, ztemněly klamavé májové barvy, změnil se plískot vln v dopad železa na železo, tvrdý, ranivý, a v jeku příboje ozval se lomoz vzdalujícího se vlaku, jenž právě přejel člověka.

Ale než navždy odejdou, ještě jeden doušek sladkého jedu, krátký, jediný!

Zjev se, úbělový ovále tváře, vysvitni, sladká hádanko očí, ukaž se mi, samo srdce její bouřlivé, nezkrotné jako útoky větru, vlnění moře!

Uposlechla, rozvlnila příboj prudčeji, vynořila tvář usměvavou štěstím, rty pukaly jako poupata jabloní, ve vlasech vřely bubliny perlivé rozkoše, teplá vlna vlila se do žil, a nyní . . . . vidina rozprchla se v siném podmračí. Táhlý tesklivý trojzvuk rodil se z moře, vyniknul, zalehl odvanut . . . .

Eineigl se vzpamatoval, rána v prsou se mu ohlásila. Sáhl si k srdci. Smrtonosná koule odrazila se od žebra, nezabila, jen zranila.

Ale nyní dosti úvah! Odboj jeho ukazuje už do budoucna. Chce pozdraviti se, žíti! S bohem, Vinušo!

Otevřel svého Dostojevského, bratra, přítele a těšitele duše. Buď zdráv, trpící člověče Kristův!

Touha po laskání, po zvuku pokrevního hlasu ho jala. Byl sirotkem. Kdyby tu byl alespoň strýc Václav! Kolik nocí proseděl starý pán po únavné praxi lékařské u jeho lože ve Vídni! Mluvil k němu tichým, měkkým hlasem, jako by se s ním radil: Kde to bolí? Chceš vodu? Nezařezává nikde obvaz? Což, dáme dnes morfium, Svatíku?

Nikdy nedotekl se strýc bolavého místa v jeho duši. Jen láska udržela Eineigla při životě a jemnocit. Až teprve sem do Opatije psal mu strýc, že pro ženu se pravý muž nestřílí. Dále o tom nemluvil.

Ovšem, jak mohl strýc, odchovanec jiné generace, věděti, že Eineigl není tuctovou povahou, že není možno, aby kdo jiný před ním tak mnoho miloval ženu nade vše ženy a tak pro tuto lásku trpěl? Svatopluk považoval se za destillát dožívajících sil životních, byl zjemnělým, dráždivým, zatíženým.

Strýce miloval více, než kdy vlastního otce měl rád. Byl mu již několik let otcem i matkou.

Slitina mraků na západě pukla, slunce zasadilo do pukliny svá zlatá dláta, páčilo ji do šíře a odlamovalo její okraje, aby sypalo do lůna nesmírných vod pršku rozžhavených kovů. Kus nebe jako oko oceánu mezi ledovou tříští prohlédlo, z modré tůně vyplula černá tečka. Eineigl nasadil kukátko. Štíhlý, majestátně rozperutěný pták vznášel se jako lehká plachetnice na visuté hladině, prolomené do mrakových ker. Ani pírkem nezavesloval, jako freska na klenbě chrámové ztrnul ve svém letu. Fregatka.

Nedávno viděl Eineigl ptáka toho na pobřeží, na skalnatém, lišejníky a mořskou travou pokrytém tesu. Pták byl již starý a nějak pohmožděn. Otloukal křídla svá v marných pokusech vzlétnouti. Padal hrudí neb bokem na ostré bodce, vyčnívající z vody. Zakrnělé, slabé, k boji neschopné nohy jeho marně snažily se pomoci tělu do bývalé rovnováhy, napnouti brka, náskokem nadlehčiti perutím, vehnati vznosný sloup vzduchu do jejich výdutě. Rackové, kavky, mořské vlaštovky kroužili kol zajatého piráta vzdušných říší, a chechty jejich mísily se s loskotem vln jako pronikavé výkřiky do tlumeného pláče. Hejno štvalo fregatku, dorážělo na ni užšími a užšími kruhy. Zdvihala zobák k obraně beznadějné.

Doktor odešel. Nechtěl čekati, až sběř fregatku uklove. Jiného východu tu nebylo.

Jiskřivý proud vody rozšplýchnul se na malý krok před ním. Jemná prška vůkol zhoustla, rozehrála se duhovými vidmy. Barevnou clonou prosvitla postava ženy. Vysoká, vážná stála na výšině. Světlý šat těžkých řas nezavlál, ač nahoře vál asi vítr prudčeji. Tmavá hlava odnášela se od zjasňujícího se siva oblohy. Sestupovala beze kvapu, jistým a nepružným krokem, jako by socha se šinula. Octla se na molu.

Byla mladá a vytáhlá.

Bílé zuby, dlouhé a ostré jako oloupaná jádra slunečnic, zasvítily jí v ústech podivuhodného útvaru. Výkroj rtů podobal se linii rozepjatých perutí růžového racka. Bylo ve rtech těch cosi dráždivě půvabného a zároveň divokého, téměř krutého, jako v tvářích soch s obarvenými rty i očima. Dravý výraz tváře sesilován byl dlouhým, na hrotu náhle zaklikaceným nosem a bradou poněkud dlouhou a rozšiřující se jako veslo. Oči její byly téměř zavřené, jen černá čára dlouhých řas se kmitala, a stříbrná jiskra zahrála mžikem. Obracela hlavu na dlouhém krku rychlými, sotva postřežitelnými pohyby.

Ruce její malé, snad ne příliš čisté, s hubenými, kostnatými prsty, držely svitek něčeho na úzké, vypnulé hrudi. Připomínaly opici, a Eineigl nedivil by se, kdyby před ním vyšplhala na některý strom mola, platan, mimosu, a rozhoupala se v haluzích zuby sekajíc.

Vše u dívky bylo protáhlé, ve štíhlosti její dřímala mrštnost divokého hocha, ne však gracie koketní ženy.

V náhlém půlkruhu obešla Eineigla, jenž nevěda o tom stál jí v cestě. Oči její setkaly se s pohledem jí neznámého muže, a v okamžiku tom bylo, jako by modravá světla elektrická rozmlžila se kolem. Jemná prška padala na nervy, a než vědomí procitlo k vládě, již krev zabouřila za tou ženou, za jejím zvláštním vděkem. Vycházelo z ní silné kouzlo, zatínavá a přissávavá útočnost. Když odvrátila oči, jako by vzduch ochladl.

„Jako gymnasista!“ parodoval Eineigl svůj vznět, ale marně. Byl jako po doušku silného vína na lačný život, vše vůkol zazářilo podivně a krásně.

Hrubá látka oděvu prozradila, že žena je venkovankou, horalkou. Bylo ji snad čtrnáct, snad sedmnáct let. Těžko odhadovati u žen jižní krve.

Ani rudý šátek, s hlavy na ramena svezlý, si neupravila. Šla ku předu s přivřenýma očima, z nichž kmital ostrý ptačí pohled. Kráčela za neznámým cílem, ale svým cílem sama, krokem nekvapným, ale pevným a nezadržitelným. Jako odcházející rekyně antického kusu divadelního za svou katastrofou. V doprovázející chór hučelo z dola moře hluboce, vážně.

Eineigl pohlížel za ní, jak se vzdalovala, a zdálo se mu, že je to přelud z mlhy, tak tiše plynula nastupujíc na horských krpcích. Jen vrcholky vysokých černých kučer jako kytice tmavých macešek zachvívaly se ve větru.

Zmizela v zatáčce a s ní i kouzlo. Krev se usazovala, vědomí ovládalo. V nervech však stále přebíhaly mrazíky prudkého roznětu. A nyní rozeznal Eineigl, že ozvala se v něm divoká živelní touha po ženě, energie, jejíž napjetí je již samo rozkoší. A první signál rozhodného uzdravování. Vydechl, vztyčil hlavu a vypjal hruď.

Bylo mu pět a dvacet let.

Myslil na neznámou dívku. A pojednou vynořil se mu z paměti onen pták v modrojasnu, fregatka vznášející se v klidné, vítězné síle. Zjev ptáka splynul podivně se zjevem dívky. V pohybech, celém zjevu jejím bylo cosi příbuzného onomu ptáku, týž sveřepý, silný opar vycházel z obou.

Nemohl se obrazu dívky neznámé zbaviti. Připomínala mu prudký útok vůně fialkové, ne oné skromné vůně z lesního pažitu, leč parfum plnokvěté parmské fialky, zaseté omylem v divoké závětří a zde v skrytu dýšící těžkou, vtíravou vůní, deptající ostatní pach vůkol a otvírající lačně korunu svou slunci. Neb jako by mezi oblázky u vody přišel na kus vyvřelé lávy nebo povětroně právě spadlého, zevně šedého, ale uvnitř žířícího a propukajícího modrými plaménky.

Vítr se tišil, vlny u nohou zkrotle žvatlaly, ve vlasech vlhnul výdech moře teple, svědivě. Eineigl sňal klobouk a projel si vlasy. Pak listoval v knize, četl chvíli, a zase se roztěkal očima kolem. Byl ještě předrážděn, čivy reagovaly příliš nezřízeně. Neměl ohledávati ránu sotva zavřenou. Ale vše odplavil zase nával blahé jistoty, že bude žíti, že budoucno má ještě zajímavosti pro něho. Ta dívka, zda nebyl to po dlouhém čase první silný zájem životní? A vzpomínky? Můj bože, byl to lékař, jenž ohlížel se nazpět, lékař, který zkoumá i tam, kde jiný oddává se úchvatu.

„Kam zase tak zabořen?“ ozval se náhle někdo, do něhož Eineigl div nevrazil. Byl to redaktor Hospra, přítel Eineiglův.

„Odpusťte,“ omlouval se Eineigl. Redaktor ukázal na knížku a řekl stručně:

„Co je to?“

„Dostojevský.“

„I sakra! Pak se nedivím — že vrtohlavíte. Fuj!“ zafučel jako kovářský měch.

Chodili spolu po nábřeží. Redaktor nebyl dobré nálady. Kdykoli vál sirocco, bylo mu s dechem hůře. Mlčel a plival do moře. Za chvíli potkali doktora Zezulu.

„Jak se daří?“ tázal se Zezula zamračeného redaktora. Tento mávl rukou.

„Fi, sakra! Darmo mluvit. Srdce hraje mi strašáka.“

„Nu, nu,“ konejšil Zezula. „Sirocco! Ale když už jsme při hraní, nezahrajeme si dnes?“

„Počkejte chvíli,“ zavrčel redaktor.

Odeslán byl svým lékařem z Prahy sem, by provětral si začazené plíce.

Přátelství Hosprovo získal si Eineigl, poradiv mu bromidii proti nespavosti. Lék účinkoval, a redaktor za vděk počal zaučovati Eineigla gratis v praktické filosofii životní. Varoval ho jako Timon athénský před lidmi všemi a ženami zvláště. Vůbec vzal „pískle“ pod svá ochranná brka. Redaktor, lékař dr. Zezula a dr. Eineigl scházeli se jednou denně k amatérským produkcím hudebním. Zezula měl vypůjčené piano, Eineigl měl s sebou své housle, a redaktor vydlužoval si od místního kapelníka cello. Hospra hrál z nich nejlépe, také zpíval. Měl krásný, hluboký bas. Někdy přidružil se do společnosti jejich dr. Landr, lázeňský lékař Čech, kdykoli ulovil si ze své praxe nějakou volnou chvíli.

Heliodor Hospra, muž s dvojím „h“, jak zván byl mezi kollegy žurnalisty, vybíjel životní energii svou v jediné náruživosti, v nenávisti. Vzal-li si někoho na mušku, pronásledoval ho na krev. Byl jako klíšť, raději by si dal utrhnouti hlavu, než aby pustil toho, do něhož se zakousl.

Postavy byl vychrtlé, pleti nažloutlé, naryšavělého plnovousu. Chodil jako lidé velmi vysokého vzrůstu nahrben, s nohavicemi v kolenou vyťukanými. Rozkládal šosy svého dlouhého kabátu, než si usedl. Nebylo mu plných padesát, ale nedbalý úbor jeho činil ho

starším. Byl dýchavičný, v delším hovoru čerpal dech se šelestem, jejž lékaři zovou reprisou. Hovor jeho byl touto vadou dechovou jako rozsekán, samé pomlky.

Oči redaktorovy byly šedé, hodně vytřeštěné, takže dr. Eineigl při prvém setkání ukvapil se s diagnosou nemoci Basedowovy. Ale byl to jen útvar přírodní. Nosil vypouklé brejle, jež činily pohled jeho tupým. Stálý ironický úsměšek vyryl mu v tváři groteskní rýhu od jařmové kosti ke koutku úst. Hospra zval sám sebe životním bankrotářem a rozmlouval hlučně, jako by spílal. Eineigla zval Marnoslavem, Zezulu rosničkou, prorokem politického počasí. Hudebního nakladatele pražského Smolku, jenž byl v Opatii též na léčení, přezval lékařskou latinou: Meconium.

Oba lékaři oplatili rouhavému redaktoru a udělili mu homerovské epitheton: Hypsibremetes, s vysoka bručící.

Jako redaktor obranného listu menšinového na severu Čech konal Hospra kdysi dobré služby. Nenáviděl Němce ze vší duše své a neúprosně chytal je za slabé stránky a stavěl na pranýř. Odseděl si to též několikráte ve vězení. Potom dostal se do Prahy za sekretáře jisté politické korporace a za kancelistu nemocenské pokladny. Založil v Praze kulturně politický týdenník „Argus".

Z příjmů svých tak tak že žil i s pětičlennou rodinou. Nebyl diplomatem, neuměl ohýbati hřbet před nabubřelými nickami, a proto nedostal se k žádnému národnímu obročí. Nebyl měkkýšem na příslušných místech, a proto pykal.

Praví se, že pokročilejší věk ochlazuje i sebe žhavějšího světoborce, radikála mění nepozorovaně v umoudřeného konservativce, ne-li v zavilého zpátečníka. U redaktora Heliodora Hospry se tato zkušenost nepotvrdila. Právě naopak, jako by přibývajícími lety víc a více žlučnatěl. Šel o něm hlas, že je zlomyslný, nepokojný rýpal. Družil se po hospodách s dělníky a studenty socialistickými a oháněl se nihilistickými hesly. Ve svém listě napadal nejraději muže hřející se na výsluní popularity, politické pohlaváry, odhaloval nemilosrdně jejich slabůstky a po lopatě podával, že pod věhlasnou helmicí Achillovou neb Alexandrovou skrývá se vlastně velkohubá hamižnost, malicherná, čpící fortelnost a ubohá krátkozrakost. Ostatně Hospra nenapadal bez důvodu a odvolával poctivě, kdykoli se zmýlil. Se samozvanými „spasiteli" dělnictva měl stálé žurnalistické šarvátky.

Ani něžného pohlaví nešetřil. Potíral falešnou sentimentalitu žen, uplatňování osoby pod záminkou činnosti národní neb dobrodějné. Krutě měl zejména spadeno na přední dámu pražskou, vdovu paní Plecitou, předsedkyni neb funkcionářku několika damských jednot.

Proto však literárním banditou nebyl. V jádru své povahy byl romantik, a koníčkem jeho bylo objevovati nové talenty. Snad cítil, že pouhá negace, pranýřování a skepticismus není pravým životem. Nechtěl zjalověti a toužil po positivní nějaké činnosti. V kom tušil jiskru uměleckou, tomu dal by poslední košili, aby jiskru roznítil v plápol.

V umění, ve vědě, v těchto kulturních zbraních, říkal, je budoucnost malého národa českého a důvod, že domáhá se úplné samobytnosti.

Redaktor býval, plně poslání objevitele a mecenáše, často napálen, lehkovážně i zlomyslně zneužit, ale žádné zklamání nedovedlo plápol jeho umořiti, z manie ho vyléčiti.

Doktor Zezula připomínal tváří svou výrok známého anatoma, že není zcela souměrného člověka pod božím sluncem, žádného tak zvaného normálu, a že i na Apollinu belvederském shledal by puntíčkář-anatom různé chybičky a nedostatky. Nespočívá krása lidského těla na přesné shodnosti obou polovin téhož organismu. Slovem, i nesouměrný člověk může býti krasavcem.

Ale dr. Zezula této licence nadužíval. Levá ruka jeho byla o dobře měřené dva centimetry kratší pravé, za to levé ucho bylo větší a odstávalo, nos byl dvakráte zakřiven: jednou obloukem kolmým dolů, na samém hrotu pak odchyloval se na levo. Vrcholem nesrovnalosti byly však jeho oči. Jedno měl hnědé, druhé modré. K tomu v affektu stahoval tvář na pravo. Ale celek přece nebyl groteskní.

Tvář měla růžovou, svěží pleť, jemné tahy a velmi živý, pohyblivý výraz. Byl prostřední výšky, vousu světlého, do zelena. Mluvě nakláněl se k uchu toho, s nímž hovořil.

Živá obraznost sváděla ho často k ukvapeným plánům, k podnikům, jichž později litoval. Psal též básně a rád je předčítal. K ženám byl galantní, podmaňovaly si ho lehce, ale opouštěly ho šmahem. To Zezulu velmi rmoutilo. Rád filosofoval, ale suše a banálně, jako by do šeda šedou barvou maloval.

Zasedl-li k jídlu, nastrojil tvář hypochondra. Omakával si žaludek, studoval dlouho jídelní cenník, povzdychoval a v kapesním zrcádku prohlížel si jazyk. Buď měl žaludeční vřed, nebo počínající rakovinu, nevěděl, proč se rozhodnouti. Ale na konec snědl toho vždy za dva.

Den se klonil, vítr ustával. Od pobřežních výšin zaválo sychravě. Redaktor se probral, ssál lakotně svěží dech a utrhl se na své průvodce:

„Proč nemluvíte? Stalo se něco vašim milostem?“

Zezula zapjal zimomřivě spodní knoflíky kabátu a řekl jen: „Br!“

Eineigl pohlédl udiven na redaktora. Aby ten vybízel k řeči, to tu dosud nebylo. Snad má sám něco za lubem, pomyslil si.

„Nic se nestalo,“ odvětil.

„Následujeme jen vašeho příkladu,“ dodal Zezula a zkřivil tvář na pravo.

„Což já!“ bručel redaktor a rozhodil ruce. „Až osud vás tak protřepe řešetem jako nás staré, také vám nebude do klábosení. Mládí ať hovoří, výská, hraje si!“

„Abychom si šli tedy zahrát,“ opakoval Zezula rychle svůj návrh.

„Počkejte, písklata, mám pro vás novinku.“

„Aha!“ řekli mladíci zároveň a natáhli krky. Novinka ve fádní Opatiji byla tak vzácná jako objevení se žraloka.

„Je zde Kačena.“

„Kačena?“ opáčil Eineigl. Zezula se ani nehnul. Patrně porozuměl.

Redaktor místo dalšího vysvětlení vytáhl ze svrchníku číslo „Argusa“ a vyhledal listárnu redakční. K tučnému nadpisu „Kačena“ pojilo se několik jízlivostí ve formě odpovědi nějakému všetečnému tazateli. Konec vyzněl ve zbožné přání, aby už u všech rohatých nestoudné to zvíře zalezlo někam lidem s očí.

„Aha,“ dovtípil se Eineigl, „paní Plecitá.“

„Přijela sem včera,“ zavrčel redaktor sbaluje noviny zlostně v kouli. A už zase nemluvil. Přátelé vrátili se do lázní a zasedli k hudebnímu triu.

V příštím čísle „Argusa“, — jehož se ostatně paní Plecitá v lázních již nedočkala, — bylo v listárně dlouhé extempore s nadpisem: Kačena v lázních. Článek přetékal invektivami, jež by i trpělivého Joba, nerci-li temperamentní ženu, popudily k zuřivému vzteku.

Nešťastná paní Plecitá zavítala čirou náhodou do týchž lázní, v nichž i odpovědník její dlel. Nikdo by však redaktoru Hosprovi nevymluvil, že mu to neudělala naschvál.

Eineigl se Zezulou dychtili vidět paní Plecitou. V lázeňském seznamu nalezli: Julie Plecitý née la baronne Rantasz. Redaktor potvrdil, že skutečně je rozená šlechtična. Přijela sama, beze společnice, a ubytovala se v hotelu.

Při odpoledním promenádním koncertě spatřil ji Zezula v průvodu svého známého, nakladatele hudebního Smolky. Přivolal Eineigla. Paní Plecitá byla elegantně oděná, asi pětatřicetiletá blondýna mohutné, kypící postati. Nad horním rtem zlatilo se jí chmýří, tvář její přitmívala svou bělost hustým porostem chloupků. Ve spodní čelisti byl obličej její rozšířen, tváře kynuly jí dolů, tak že titěrná brada zapadala mezi laloky lící a podbradku. Paní Plecitá dívala se z přivřených víček šedýma, ostrýma očima. Horní zuby jí poněkud vyčnívaly.

Kráčejíc házela hlavou v pravo v levo, dostupovala pevně, jako by něco setřásala se sebe. Nosila rukavice přes rukávy jako šermíři a sukně sponkami a háčky podkasané, aby uplatnila svou malou, lepotvárnou nohu.

V Opatiji pobyla pouze osm dní. Na štěstí redaktora Hospry, jehož při každém setkání s ní div neranila mrtvice.

Napřed doprovázel paní Plecitou navoněný a nafintěný Rus, člověk velmi zálibný, s hrubými rysy a baňatým nosem. Karel Karlovič Kalkopf nebyl již mlád, kůže na rukou krabatila se mu velejemnými vráskami, co by špičkou jehly ryl. Proto nesvlékal ani při jídle rukaviček. Nosil rozhodně tmavou vlásenku a barvil si svůj vous à la Napoleon III. Ve výkazu lázeňském dal si titul žurnalisty.

Kdykoli setkal se s paní Plecitou, — ďas ví, kde se s ní seznal! — políbil jí třikráte ruku. Když se s ní loučil, pětkráte. Při tom říkal stále po německu: „Wir Russen sind sehr galant!“ a při tom vyslovoval „l“ po polsku tvrdě.

Redaktor Hospra a soudruzi vzali strýčka Rusa na paškál. Byl velmi líbezný, klonil se a kroutil za každým třetím slovem. Ze samé

zdvořilosti všecky temné a úzké samohlásky zjasňoval a sladil. Říkal: má paklana! místo: má poklona! a frančinu vyslovoval groteskně, po německu. Tvrdil, že budoucnost Ruska je na moři, a zbožňoval Viléma II.

Rusky mluviti nechtěl, na veliký dopal redaktorův, jenž by se svou ruštinou rád zablýskl. Za to shrnul zklamaný Hospra svůj úsudek o Kalkopfovi ve stručnou charakteristiku: „Marinovaný Rus" a s opovržením poukazoval na jeho pobaltický, polský, ne-li židovský původ. „Ostatně," řekl důvěrně svým přátelům, „většina zástupců ruského tisku jsou Nerusové!"

Aby redaktora poškádlili, projevil Zezula před Eineiglem a drem. Landrem mínění, že Kalkopf asi proto zpěčuje se s redaktorem Hosprou rusky hovořiti, že nemůže snésti nešvary a kazimluvy redaktorovy, tak jako dobrý hudebník nesnese falešnou hudbu. Redaktor se na to obou mladíků slavně odřekl a ponechal je na pospas jejich náruživostem. Ale týž večer s nimi hrál v triu.

Ale dopalům redaktorovým nebylo tím konce. Smolka nejen že se sám dvořil paní Plecité, — redaktor propůjčil mu za to titul obližmisky s prominutím taks, — ale představil jí „svého skladatele", jak řekl pompésně, totiž dra. Zezulu. Vydal tomuto kdysi krátkou píseň s průvodem piana. I Eineigla lákal, ale ten nemoha bolest tu redaktorovi způsobiti, poděkoval Smolkovi za dobrou vůli.

Ostatně nechystala paní Plecitá svým kavalírům žádné nástrahy. Byla tak pevně odhodlána nevdávati se podruhé, že z jakéhosi podnětu dala o tom prohlášení do novin. Byla vůbec pro publicitu a dbala o svou popularitu.

Redaktoru Hosprovi pomstila se tím, že mu odloudila dra. Zezulu. Zalíbily se jí jeho různobarvé oči. Vzala ho s sebou, když opustila lázně. Byla obratná, dovedla upoutati svou liberálností a nenuceností. Přizpůsobovala se mužům v maličkostech, za to oddávali se jí v službu ve věcech největších.

V nenávisti redaktorově tušil Eineigl hodně nechuti osobní, patrně dávného původu. Ale Hospra mlčel a narážky přeslýchal. Naznačil jen Eineiglovi, že žena ta, čeho se chopí, to zkarrikuje, mermomocí že chce hráti roli, kterou jí režisér-život nepřidělil, že chce pokládána býti za dobrou, cituplnou ženu. Ona, srdce kamenné!

Řekl to jednou, dvakrát, a vždy se hořce zachechtal. Co mu asi udělala? myslil si Eineigl.

Ostatně, když byl Zezula pryč, i redaktor neměl v lázních stání. Oběma mlčounům, jemu i Eineiglovi, scházel v Zezulovi živel agilní, jenž jim krátil čas. Chodili spolu mlčky, redaktor plival do moře a vzdychal: Fi! Sakra!

Náhle rozhodl se, že vrátí se do Prahy. Eineigl doprovázel ho na nádraží. Redaktor mluvil o své rodině. Měl dceru a dva hochy. Těšil se na ně. Cítil se zotaven, dýchal volněji. Byl rozněžnělý. Eineigla na rozloučenou políbil, to Zezulovi neudělal. Velmi si Eineigla zamiloval. Ještě z okna vozu uděloval mu otcovské rady. Eineigl hodlal v Opatiji pobýti ještě měsíc. Slíbili si, že si budou psáti.

Personál nádražní pobíhal kolem, dvéře vozů přiráženy. Eineigl poodstoupil od vozu. U sousedního vagonu prvé a druhé třídy nastal shon. Několik posluhů pomáhalo dámě do vozu. Uvázla ve dveřích aigrettou ohromného Gainsborougha a nemohla ani sem, ani tam.

Konečně ji vpravili do vozu. Kde kdo se smál. Dáma vyhlédla zardělou tváří ven. Dr. Eineigl poznal — fregatku. Za ní vystupoval do vozu známý sportsman vídeňský.

Fregatka se za několik dní změnila. Náhle a nápadně. Nebyla ještě dámou, pohyby její byly neobratné, tápavé, zkoušející. Achatové oči její kroužily kolem nedůvěřivě, rty byly stisknuty. Ostrý, lupičský pohled její dotkl se tváře Eineiglovy. Snad ho poznala, byl jí snad šťastným znamením. Usmála se a ukázala bělmo očí. Eineiglovi bylo divně, jako by slabý výbuch udál se v něm. Trhl sebou.

Nemohl očí odvrátiti od její silhouetty v okně a odpovídal na apostrofy redaktorovy jen kýváním hlavou.

Půvabným ptačím pohybem nakláněla fregatka hlavu na dlouhém krku. Z jakého hnízda byla? Otec její byl brigant, máti lidský soumar. Eineigl si to řekl, a zalíbilo se mu takové dobrodružné vysvětlení.

Mohl se na ni dotazovati, zvěděl by. Ale slyšel by asi věci prosaické, připravil by se o romantickou illusi.

V okně mihla se pláštěnka, šlehla boa jako had. Anebo spíše jako tmavý praporec na startu. Prudký hvizd jako výstřel — redaktor zamával bílým šátkem, a fregatka vzlétla.

Do výše? Snad.

(Pokračování.)

Božena Viková Kunětická: *Památce Hany Kvapilové.*

L i d é.

Vlse o třech dějstvích.

Eva	Zakrslík
Páter Horký	Bába
Petronila	Blázen
Šafář	Zahalený člověk
Marie	Zubožený člověk
Velena	Hlasy ženské
Velenová	Hlasy mužské
Daňková	Hlasy z davu
Nemocný	Tichý hlas

Krásný hlas nad roklí.

D ě j s t v í I.

Pokoj v osamělém dvorci na horách. Klenutý strop. Hluboká okna, dubové dvéře, starodávný nábytek. V zelených, velikých kamnech hoří. Celkový dojem je retrospektivní a těžký. Dvéře do ložnice, zajištěné silnou železnou tyčí, dvéře na chodbu. Jinými skleněnými dveřmi je vidět do zahrady. Stromy jsou v ní holé. Je ku konci října. Pozdní odpoledne. Eva ve veliké lenošce spí v posici, která svědčí o hlubokém spánku, jenž ji přepadl. Petronila přiložila do kamen a vstává. Opatrně přibliží se k Evě a srovná jí nepřirozeně ležící ruku. Také hlavu jí nazvedne a znova ukládá. V tom vchází šafář.

Petronila polekaná jeho příchodem. Ach, že jdete! — Usnula mně!

Šafář nemile dotčen. Usnula! — — Právě dnes!

Petronila. Nespala, ubohá, skorem tři měsíce: od toho dne, co pán zemřel. Buďme šťastni, že usnula na delší chvíli.

Šafář. Ale — — všecko je vážnější, než jsme si myslili, Petronilo. Musím s ní promluvit.

Petronila. Ne tak hlasitě, šafáři. Kdybyste ji pozoroval, viděl byste, jak se jí zachvěje tvář po každém vašem slově.

Šafář. Nemohu jí šetřit! Jde o její majetek. Dvorec je v nebezpečí. Tak i tak, Petronilo, vám to mohu říci. Sloužíte zde čtyřicet let jako já, a zažili jsme spolu různé příhody.

Petronila. A proč je dvorec v nebezpečí?

Šafář. Pojďte od ní dál, abych mohl hlasitěji promluvit.

Petronila hledí Evě do tváře. Dobře spí. Přistoupí až k šafáři, co možná nejdále od Evy. Povídejte, ale víte sám, že těm věcem nerozumím. Nikdy jsem se příliš nezabývala věcmi z tohoto světa.

Šafář. Jen mlčte, Petronilo. Také jste se zabývala. A teď teprve v posledních letech, co jste přišla mezi spiritisty a co chodíte do sedánků —

Petronila jej přerušuje. Povídejte jen, šafáři, a nemluvte o věcech, o nichž nic nevíte. Proč říkáte, že je dvorec v nebezpečí?

Šafář. Protože je. Lidé ze dvora chtějí podíl ze žní —

Petronila. O tom jsem slyšela vyprávět.

Šafář. Rozhodnutí chtějí míti ještě dnes.

Petronila. A co je na tom nebezpečného?

Šafář. Bláhová! Dostanou-li podíl ze žní, může se paní sebrat a jít. Zítra budou chtít podíl z celého užitku a pozítří — dvorec. Nedostanou-li — jsou schopni největšího darebáctví.

Petronila soucitně. Ti lidé opravdu myslí, že je člověk živ jen chlebem.

Šafář. Nedivte se. Viděli, že páni na dvorci mívali dvakrát denně maso na stole, a chtějí je také mít. — A pak poměry se změnily. Proč by jich nevyužitkovali?

Petronila. Myslíte, že pánova smrt to všecko zavinila?

Šafář. Vždyť za celých sto let, co dvorec patří jedné rodině, nikdo nebyl nespokojen. A teď najednou si vzpomněli: podíl ze žní! Zkrátka zůstala zde vdova, která nedovede vládnout. Její poměr k páteru Horkému znají také všichni, a ten jistě nepřispívá k jejich utišení.

Petronila. Její poměr k páteru Horkému není lehkomyslný. Ani páter Horký, ani ona nejsou lehkomyslni. Raděj o tom nemluvte.

Šafář. Jak o tom nemám mluvit, když to zavinilo pánovu smrt?

Petronila. Ale co vás napadá, šafáři? Nevěděl o ničem. Nejmenšího tušení neměl. Věděl sice, že jeho žena zde není spokojena, ale jistě o tom nepřemýšlel. Nezapomeňte, že od rána do večera byl v hospodářství zaměstnán. — — Myslím, že jeho žena byla mu jen slavíkem, kterého si zavřel do klece, aby mu zpíval.

Šafář. A vidíte: byl bych si myslil, že jste mu víc oddaná. Chovala jste ho přece, pokud byl malý, vedla mu domácnost, když rodiče mu zemřeli, a když se oženil, ošetřovala jste ho jako syna. Nebo nechcete mně namluvit, že paní Eva se o něj starala —

Petronila. Jsou lidé, o které se vůbec nemůžeme jinak starat, než když jim dáme najíst a napít.

Šafář. Ale ona se o něj nestarala vůbec, Petronilo.

Petronila přistoupí znova k Evě, poslechne, jak dýchá, a vrátí se k šafáři.

Šafář. Přišla sem nespokojená, a nespokojená zde zůstala, až zemřel. Teď je nespokojená na novo, ačkoliv by smrt jeho mohla být pro ni ulehčením.

Petronila. Neodešel odsud, jako neodešel nikdo z jeho rodiny, pokud dvorec nebyl v bezpečí.

Šafář. To je povídání ze sedánků, Petronilo.

Petronila vážně. Ona ho viděla, šafáři.

Šafář. Eh, mlčte přec!

Petronila smutně. Za tři dny po pohřbu se všecky hodiny ve dvoře zastavily, a v noci na to viděla jeho stín v ložnici. Utekla tak, jak byla, a od té doby tam nevstoupila. Na dva západy jsem musila dvéře zamknout a železnou tyčí zajistit.

Šafář. My křesťané říkáme takovým případům: hlas svědomí. Klamala svého muže s páterem Horkým. Viděl jsem je sám jednou v noci při měsíci jít kolem lesa.

Petronila. Nesmíme soudit lidi trpící. Páter Horký protrpěl dny a noci.

Šafář ji přerušuje. Páter Horký je blázen! Opustit faru, kde jsme ho všichni měli rádi, žít jako tulák ode dne ke dni, chodit v noci jako náměsíčný — to může dělat jen člověk potřeštěný. Když ho tak vidím zarostlého potloukat se po horách a lesích, je mně, jako bych se ho měl zeptat: Co vlastně hledáte, člověče?

Petronila. Život posmrtný — to víme přece všichni.

Šafář. A co může najít? Zemřeme: já, on, vy, to je asi při tom nejsmutnější.

Petronila. Zemřeme a — — neodcházíme, milý šafáři. To je to nejsmutnější.

Šafář. Nemluvte, Petronilo. Nemohu to poslouchat. Žijeme, abychom žili, a ne, abychom přemýšleli, co bude potom! A máme-li hroudu, staráme se o ni, abychom měli být z čeho živi. Nebožtík pán staral se o dvorec a odkázal ho ženě, aby se o něj starala dál.

Petronila. Toho asi nedokáže. Nerozumí radosti z majetku. Jde zase k Evě a hladí ji po vlasech.

Šafář. Takový dvorec! Největší v podhoří!

Petronila. Pán jí nemohl víc ublížit, než že ji udělal na něm paní. Celá pozemská tíha padla jí na duši. Kdyby aspoň měla děti!

Šafář. Je pravda, že je nechtěla mít?

Petronila. Myslím si opravdu, že jako manželka vyhýbala se všem povinnostem. Nechtěla zde srůst a zapustit kořeny.

Šafář. Tak vidíte! Odkázal jí majetek, kterého si neváží!

Petronila. Nezapomeňte, že příbuzní vymřeli! A pak snad chtěl, aby trpěla za to, že přijala jméno jeho rodiny.

Šafář. Viděl jsem hned, že je zle, jak poprvé s ní šel, když byla u lesních na zotavení. Oči jí plály jako dva ohně, a ruce rozprostírala, jako by lítat chtěla!

Petronila. I člověk nejsurovější je pohnut, když slyší krásnou píseň. A ona je takovou písní. Zvenčí zaléhá do pokoje hustý příval hlasů jako hukot vody.

Šafář. Slyšíte je, darebáky? — Jsou všeho schopni. Vážnost si nezachovala — to je to celé. Kdyby byla založila rodinu a nezahodila se s tím člověkem —

Petronila. Nemluvila s ním od té doby, co pán zemřel. Ani u dveří se pán neobjevil. Ani jména jeho nevyřkla.

Šafář. A koho to čeká dnes?

Petronila krčí rameny. Kohosi neznámého.

Šafář. Je to její příbuzný?

Petronila. Nemá nikoho na světě. Rodiče jí zemřeli, pokud byla ještě malá.

Šafář. Četla jste psaní, co jste dávala včera listonošovi?

Petronila. Chtěla, abych je hlasitě přečetla.

Šafář. A co psala?

Petronila. Nosím ta slova v hlavě jako volání umírajícího.

Psala: Přijeď, anebo zemru! Jsem ve dvorci, hodinu od stanice Bilan. Přijeď zítra večer. Budou tě očekávat.

Šafář. Adresu jste přečetla?

Petronila. Stálo tam jméno, které jsem přečíst nemohla. Pak ulice, v Praze, číslo domu, poschodí, ba i číslo dveří.

Šafář. Tomu se divím, že jste jméno nepřečetla.

Petronila. Nějaká písmena tam byla, na kterých se zdálo, že nezáleží.

Šafář. A zaměstnání?

Petronila. Nenapsala.

Šafář. A jak ho jmenuje, když o něm s vámi mluví?

Petronila. Vykupitel! —

Šafář jako by vyslovoval slovo v řeči neznámé. Vykupitel. Vzpamatuje se. Ví o tom páter Horký?

Petronila. Schválně jsem hned včera ho vyhledala. Seděl u lesa a díval se k nám. Řekla jsem mu, aby přišel dnes k nám, než ten neznámý host se objeví.

Šafář polekán. Vy jste ho pozvala? Chcete přivodit neštěstí? Víte, jak ho ti lidé nenávidí.

Petronila. Proč nenávidí?

Šafář. Protože hledá to, nač nikdo nechce mysliti. — Vím dobře, jak po něm slídí.

Petronila. Přijde zahradou. Snad ho neuvidí.

Šafář. A do Bilan nikdo nešel. Nechtějí sloužit, pokud se podíl ze žní nerozhodne.

Petronila. To je smutné. Mlha se vleče s hor. Zbloudí na cestě, když zde ještě nikdy nebyl.

Je slyšet vlnu hlasů. Dvéře na chodbu se prudce otevrou.

Šafář. Oh, darebáci!

Petronila plna úzkosti. Jděte, šafáři, prosím vás! Nemůže sem teď nikdo vejít! — Neví o ničem, co se ve dvoře děje, a bylo by nelidské, kdyby jí někdo slovem ublížil.

Šafář ve dveřích. Zpátky! — Kdo vám dovolil sem vejít! Hlasy venku i na chodbě.

Šafář. Na dvůr! — Paní spí! — Na dvůr, povídám. Odejde. Hlasy zanikají. Hluk se vzdaluje a tichne.

Eva se pohne.

Petronila tiše s pohledem na ni upřeným sedne nedaleko ní. Eva volně zvedne ruku k čelu a probudí se. Petronila se rychle vzchopí a přistoupí k ní s něžnou účastí. Spala jste, paní.

Eva dosud nepřítomna. Spala jsem.

Petronila. Dobře jste spala, víc než dvě hodiny.

Eva. Chtěla bych znova oči zavřít.

Petronila. Což se kolem vás všecko nerozjasnilo?

Eva po chvíli. Vidím zase to šeré klenutí nad sebou, které mne tak dlouho tisklo a děsilo. Podívej se, jak je nízké a staré.

Petronila. Tolik žen pod ním bylo šťastno se svými muži a dětmi.

Eva vydechne. Nevěděly, co je neštěstí.

Petronila. Jaké neštěstí, paní moje?

Eva. Neštěstí úžasné touhy ze dne na den bez ukojení. Zamlčení.

Petronila. Ani se vám nic nezdálo, paní? Tak klidně jste dýchala!

Eva vzpomíná. Jen hudbu jsem slyšela, Petronilo.

Petronila. To bylo přece krásné, paní.

Eva. Jeden tón se v ní nesl od začátku až do konce jako rozepjaté křídlo. Pod ním to bouřilo, rvalo se a svíjelo, ale on letěl nade vším tak čistý a jasný jako paprsek. Věděla jsem, že se probouzím, protože hudba dozněla a ten paprsek padl mi do duše jako jásání. — Můj vykupitel přijde, Petronilo. Byl to sen o jeho příchodu.

Petronila. Je to váš přítel, paní?

Eva. Rostli jsme spolu, Petronilo. Je to druhá část mé bytosti. Ta nikdy nehledaná a nikdy neztracená.

Petronila. Rozumím, paní.

Eva. Jistě nerozumíš. Myslíš, že jsme se milovali jako bratr se sestrou?

Petronila. Nebylo to takové?

Eva. Ach ne, Petronilo. Byli jsme úžeji spojeni a méně závislí. Žena, u které jsme bydlili, byla hluchoněmá a živila se z nás. Bývali jsme neustále sami, učila nás stejným zálibám a stejným pohybům. A nám připadalo, že není nikdo na světě mimo nás, a že prostor přestává za jejím bílým pokojem. Ó, Petronilo! Víš, že rozuměli jsme, co květy povídají slunci? To bylo štěstí! Štěstí beze slov, neboť nic není hroznějšího než slovo, Petronilo! Nám stačil pohled, úsměv, a i to bylo násilí. Nám stačilo cosi. Jen když mne zavolal „Evo“, věděla jsem, že musím jít.

Petronila. Neunavuje vás mluvení, paní?

Eva. Což myslíš, že jsem nemocna?

Petronila. Zdála jste se být nemocna v posledním čase.

Eva. Jen hloub jsem se propadala, Petronilo.

Petronila. Jak to myslíte, paní?

Eva. Neptej se! — Hloub. — Vzdalovala jsem se od něho, ačkoliv vím, že neuvidím bez něho nikdy světla.

Petronila. Beze svého přítele?

Eva. Beze svého vykupitele.

Petronila. Dlouho jste s ním žila, než jste se rozloučili?

Eva. Do čtrnácti let, Petronilo. A pak mně začal unikat. Nechápala jsem ho dobře a nesnažila se pochopit. Mne učili praktickému životu, ale jeho nemohli nikam vtěsnat. Ne, že by se byl vzpíral, ale přerůstal! Mluvil slovy, jimž nikdo nerozuměl, vyprávěl o něčem, čeho lidé nechápali. A já, čím víc stávala jsem se ženou, tím jsem mu byla vzdálenější. Nehodil se mezi lidi, ačkoliv vyšel z nich.

Petronila dívá se do prázdna. Divný člověk, paní.

Eva. Jen tím je divný, že nebyl nikdy člověkem.

Petronila. A kde žije nyní?

Eva. Ještě u naší hluchoněmé. Zdá se, že nemůže ona býti bez něho a on že by jinde domova nenašel. Bydlí stále v našem bílém pokoji s vyhlídkou do daleka. A zpívá. Stal se z něho věštec, a davy mu naslouchají s úžasem. Ale chápat ho mohou, jen když zvony znějí, protože srdce zvonů rozechvěje jejich duše a naplní je touhou. Jeho písně nesou se jako hymnus něčeho příštího, volného a skvoucího. Je jako zjevení velikého tajemství nejposvátnějších hlubin lidské duše.

Petronila. Stýskalo se vám po něm, paní?

Eva. Dlouho to trvalo, než jsem pochopila, že nemohu bez něho žít.

Petronila. A — vy, paní! Co jste hledala zde ve dvorci?

Eva. Co jsem hledala!! — — Hledala jsem vůbec, Petronilo, od té doby, co jsem odešla od naší hluchoněmé. Neustálé, volající, bolestné toužení! Nevíš, porozumět nemůžeš. Myslila jsem, že je ukojím vůní květů, pramenem vody. V noci vybíhala jsem a sahala na světlo měsíce zemí zachycené. Hledala jsem v pohledech lidí, na zorané půdě.

Petronila. S ním jste se již nesetkala?

Eva vydechne těžce. Ó, ano! Bylo to v divný, zoufalý večer!

Petronila. Blednete, paní.

Eva. Chtěla jsem tenkrát něco vzkřiknout, něco vyslovit! Toužila jsem přiblížit se k davu a udeřit do jeho nitra jako bleskem. —

Petronila. Nemluvte dál, paní! Necítíte, jak jste zbledla?

Eva. Byl to divný, zoufalý večer. Mluvila jsem něco ne hlasem svým, ale jiným. Klesala jsem a vztyčovala se. Ruce jsem viděla před sebou vztažené, jako by mně cestu rovnaly. — A lidé kolem se mně hlasitě vysmáli. — Všichni odešli smějíce se.

Petronila. Proč se smáli?

Eva. Snad že jsem nemluvila hlasem pochopitelným. A tu, Petronilo, vypukla jsem v pláč, padla na zem a líbala ji jako spasitelku. Byla jsem úplně sama, jen hvězdy nade mnou plály. A tenkrát přišel on, Petronilo. Sklonil se nade mnou a řekl tiše: Slyšel jsem bolest bloudícího. Pojď zase se mnou, Evo!

Petronila hladí jí ruce. A vy jste nešla, paní.

Eva v muce. Nešla jsem!

Petronila. Paní moje. —

Eva. A já nešla s ním! Znova vrhla jsem se k zemi a prosila mimojdoucí, neboť jsem potřebovala slitování tupého pohledu.

Petronila. Ach, paní milá!

Eva. A já jsem nešla s ním! Jeho výšky naplňovaly mě závratí, a hmota křičela ve mně neukojením. Myslila jsem, že je mým účelem nasytit ji, dát jí výraz, zvednouti ji!

Petronila. A tak jste se ocitla ve dvorci, paní. —

Eva. Tak s tou nataženou dlaní po slitování tupého pohledu.

Bezpečný domov, v němž je prostřený stůl a tradice rodinného vývoje.

Petronila. To všecko jste našla, paní.

Eva se k ní přichýlí s planoucíma očima. Jen že jsem vešla — a cosi se ve mně vzepřelo, zaúpělo. — Zde pod těmi klenbami — — Mé volání stalo se zde šíleným zápasem.

Petronila. A páter Horký, paní? Nehněvejte se, že o něm mluvím. Vím předobře, že jste si musili rozumět.

Eva zaražena. Páter Horký —

Petronila visí jí na rtech. Jde také cestou, kudy nikdo ještě nešel, paní.

Eva. Horký přišel jako zjevení veliké propasti života. Neměla jsem kam jít, a vešla jsem do jeho propasti.

Petronila měkce. Nikdy jsem vás nesoudila, paní.

Eva v myšlenkách. Byly to chvíle magické síly. Jakési věkovité postupování. Jakási ochota zachytit a být zachycena. Nemluv o tom. Jde z toho hrůza zodpovědnosti. — — — Chodí k vám ještě do sedánku a poslouchá Ojemu?

Petronila. Ano, paní.

Eva. Věříš, že je opravdu možno, aby bytost zemřelá vtělila se do bytosti živé, aby mohla mluviti s lidmi?

Petronila. Vždyť to přece vidím a slyším, paní. Marie nikdy nemluvila hlasem tak krásným, jako teď, co mluví hlasem Ojemy. A nikdy tak lehce nekráčela, jako teď, co chodí krokem jejím, jako by byla k letu připravena.

Eva. A jak se tenkrát stal ten zázrak, Petronilo?

Petronila. Páter Horký vám o tom, paní, nevyprávěl?

Eva. Nikdy ne. Ale proč mu říkáš „páter", když jím už dávno přestal být?

Petronila. Všichni mu tak říkají.

Eva. Býval dobrý kněz?

Petronila. Nejlepší. Nosil útěchu umírajícím na kolik hodin cesty ve vánici, v bouři. Zpovídal i o půl noci, když k němu přišel člověk kající. Jeho život byl čistý a krásný.

Eva. Kolik let bylo tenkrát Marii?

Petronila. Osmnáct.

Eva. Nikdy spolu nezhřešili?

Petronila. Ach, paní drahá! — Jistě ani vy jste spolu nezhřešili.

Eva. — — Ne!

Petronila. Měl Marii rád, protože pokorně sedala v kostele, chodila s procesími, postila se —

Eva. — — a jak se to tenkrát stalo, Petronilo?

Petronila. Přidám ještě do kamen, paní, aby oheň nevyhasl. Jde a přikládá. Mezitím mluví. Bylo to v létě. Zde na horách panovala veliká sucha. Stráně byly sežehnuty sluncem a zem pukala vedrem. Vrátí se a usedne. Páter Horký přikázal večerní modlení na rozcestí u sochy matky Kristovy za déšť. Kde kdo z věřících klečel a modlil

se tiše. Marie otrhala všecky květy ze své zahrádky na věnec pro sochu. Měla tam růže, karafiáty, rezedu, lilie. Zalévala květiny vodou z Jizery, pro kterou chodila více než půl hodiny. A ty všecky květy obětovala soše. Páter Horký zpíval a hlasitě se modlil. Marie měla čelo sehnuté až k zemi a plakala tak, že její slzy skropily suchou zem, jako mírný déšť. A tu páter horký zvedl ruce a zvolal: „Obětuji ti, matko přesladká, slzy nejčistší a nejpokornější. Učiň zázrak těmi slzami a slituj se nad ubohým krajem.“ Ale v tom Marie klesla na zem a upřela oči do prázdna. Omývali ji, volali. Matka její křičela jako smyslu zbavena, protože nemá jiných dětí než ji. Páter Horký klekl k ní a modlil se, ale všecko bylo marné. Od té doby se nevzpamatovala. Je tomu nyní deset let.

Eva. A jak žije, Petronilo?

Petronila. Celé dny sedí v tmavé komoře a dívá se do tmy. Nesnese světla, ani vzduchu. Kdyby otevřeli okno u její světničky — omdlela by. Okenice musí být zavřené a skuliny v nich zalepené černým papírem. Chvěje se, vejde-li člověk a přinese zvenčí vzduch ve svém obleku. Teprve večer, když všude se setmí, vstane, počne tápati kolem sebe rukama a doplíží se ke dveřím. A pak vchází mezi nás do druhé světnice a mluví.

Eva. Řekla jsi, že mluví Ojema, a ne Marie.

Petronila. Ano, Ojema, paní.

Eva. Kdo byla Ojema, než zemřela?

Petronila. Bytost neznámá. Zemřela před dávnými lety někde v dalekých krajích sebevraždou. Vyprávěla nám o tom jednou večer, kdy se nám zdálo, že je jí úzko na zemi.

Eva. Proč si vzala život?

Petronila. Protože toužila vejít do království světla, volnosti a krásy.

Eva. Vešla do něho?

Petronila. Nevešla, paní.

Eva. Nikdy tedy nevcházíme. — —

Petronila. Nejsme dosti připraveni. Také ona zůstala u země, čeká na chvíli spásy. — Jako náš pán, který tak neočekávaně odešel.

Eva *vzrušena.* Co to mluvíš? — On zemřel! Není nic! — On zemřel, a nezbylo nic!

Petronila *vyčítavě.* Proč nevejdeme tedy do ložnice, paní, když nevěříte v přítomnost duše zemřelých?

Eva *chvějícími se rty.* Ne!

Petronila *mateřsky.* Ne — nevejdeme! — Ne, nevejdeme, paní moje!

Eva *vytřeštěně.* Jdi a zkus. — Jsou dobře zamčené?

Petronila *vzchopí se a zkouší dvéře do ložnice.* Na dva západy. Nikdo jich neotevře bez klíče ani násilím. Vždyť vidíte, paní, že i železnou tyčí jsem je zajistila.

Eva. Kam jsi dala klíč?

Petronila. Zahodila jsem ho do tůně.

Eva. Proč jsi jej zahodila?

Petronila. Abyste ani sama otevřít nemohla, kdyby na vás přišla chvíle síly.

Eva vstane. Vykupitel přijde! Všecky ostatní dvéře zotvíráte, aby vešel, kudy bude chtít. On přinese světlo všemohoucí. Zarazí se.

Petronila. Čemu nasloucháte, paní!

Eva. Slyším hluk, jako by zástup lidí se valil.

Petronila. To lidé ze dvora hlučí.

Eva se krátce a tiše zasměje. Pak přejde pokojem rychle a neklidně, jako by v kleci byla. Ó, není zde nic, co bych chtěla zlíbat! — Ne tu relikvii — ne! Ne tu bibli, ne! Ne ty staré dokumenty, ne! Chtěla bych zlíbat světlo! — Kde jsou paprsky, které zdi pronikají? — Kde je mých pět let, která mne držela a svírala! Mluv přec, Petronilo! — — Ty divné stvoření, které se chystá zemříti.

Petronila propuká v pláč. Sešedivěla jsem, paní.

Eva. Proto věříš v Ojemu, abys nalezla pokračování svého života! — Neplač! — Chci, abys mne poslouchala. Musím mluvit, abych se nezalkla. Strašně dlouho jsem mlčela! Viděla jsi mne žijící a mlčící?

Petronila osušuje slzy. Viděla, paní. Mlčela jste, co jste sem vešla. I když jste mluvila, mlčela jste.

Eva. Milovala jsi svého pána?

Petronila. Byl ubohý.

Eva. Silný člověk byl.

Petronila. A proto také ubohý. Měla jsem ho ráda, protože ho neměl nikdo rád. Ani vy ne, paní moje.

Eva. Nemohla jsem.

Petronila dá se znova do pláče. Ach, paní, jak je kruté být mrtvý a poslouchat, co o nás mluví živí. —

Eva. Nevěř páteru Horkému. Klame vás i sebe —

Petronila. Pán zmizel, ale neodešel.

Eva. Zemřel! — Člověk, který chtěl jen a jen žít. A mne nenáviděl, Petronilo! — — Odepřela jsem mu být pomůckou jeho života. Nedala jsem mu děti, aby v nich dále živ byl. —

Petronila. Ó, to je hrozné! — To je hrozné, co mluvíte!

Eva. Nevíš, jak miloval tmu. — Jak miloval ruce, které mohly brát, jak miloval kouty, do nichž slunce nevnikalo. Pohledy, dechem, slovem, vším dovedl sebe živit. A nikdy se nepodíval výš, než byla střecha tohoto domu, jehož mne udělal paní, aby mne zahubil —

Petronila. Paní!

Eva. Co chceš?

Petronila. Páter Horký —

Eva. Je na blízku?

Petronila. Po celé tři měsíce sedal u lesa a díval se k nám jako zakletý. Chcete jej vidět, paní moje?

Eva. On sem nevkročí —

Petronila. Jistě vkročí, paní. — — Hleďte, stojí u dveří a čeká, až jej zavoláte.

Eva ohlédne se ke dveřím v ztuhlé, nehybné póse.

Páter Horký volně vejde. Zůstane stát u dveří. Smím vejít, paní Evo? Mlčení. Paní Evo!

Eva dutě. On zemřel!

Páter Horký učiní několik kroků ku předu. A nejste ani ve smutku, paní Evo. Čekal jsem, že vás najdu ve vdovském závoji.

Eva. Nebyla jsem nikdy jeho ženou —

Páter Horký. Dlouho jsem vás neviděl —

Eva. Jak je tomu dlouho?

Páter Horký. Týden před jeho smrtí. Nad zemí stál velký lesklý měsíc.

Eva. Pamatuji se —

Horký. Jeho paprsky proplétaly se lesem jako stříbrné vlasy stařen. Mluvili jsme o hvězdách a o pokračování našem ve vesmíru. Mluvili jsme o zatížených, kteří nemohou ani po smrti odpoutati se od země. Netušili jsme tenkrát, že je smrt tak blízko.

Eva. Neměl jste vejít! — Vlečete za sebou těžké vzpomínky.

Horký. Na něho?

Eva. Jste s ním čímsi sloučen. Vybavil jste mně jeho představu.

Petronila. Ach, nevzpomínejte, paní! Jsem ráda, že jste se trochu utišila. Vždyť ta chvíle, kdy padl, byla strašlivá. Sama nesmím vzpomínat —

Horký. Jak zemřel, paní Evo?

Eva. Což ještě věky neprošly?

Horký. Vypravujte!

Eva. Bylo to v polovici července. O jedné hodině odpoledne. Stáli jsme na zahradě a dívali se na růže, které plály jako krvavé ohně.

Horký. Vidíte to jasně?

Eva. Strašně, jako by teď právě ta chvíle byla. Držel mne za ruku a chvěl se. Byl zarudlý. Rty měl naběhlé. V té výhni všecko bylo rozechvěno k závrati. Pak pravil těžce: miluji život. Stála jsem těsně u něho a bála jsem se jeho široké, tlusté tváře. Myslila jsem, že ji ke mně přiblíží, a že ucítím jeho chuchvalcový horký dech. — A tak jsem se mimovolně vztýčila, zvedla ruku někam nad sebe, a z mé bytosti vyletělo tisíc bílých paprsků, jež se hadovitě kolem něho otočily. Zdálo se mi, že je vidím svítící, ohebné a úžasné — — On klesl. Se supěním jako zvíře, které do týla ranili. Klesl těžce, až se zem zachvěla —

Petronila si zakryje tvář.

Horký — — a byl mrtev.

Eva zdlouha, jako by neměla dosti hlasu. Byl mrtev. Naklonila jsem se k němu, ale pohled jeho procházel mou bytostí jako závojem. Zvedla jsem mu ruku — nesvírala již. Sklonila jsem hlavu na jeho široká prsa, ale v těch nebylo ani záchvěvu. A pak jsem si řekla: to je smrt. A pak jsem si řekla: to je konec života —

Horký. Po prvé jste viděla člověka umírat —

Eva. Po prvé.

Horký. A řekla jste si: konec života.

Eva s rychlým, úžasem naplněným pohledem na něho. Vím, co chcete říci! — Varuji vás! Nechci slyšet ani jediného z těch slov, jimiž jste mne vedl ze světla mého chvění do temnot věčných záhad!

Horký. Paní Evo!

Eva. Ó, všecko bylo bezúčelné, co jsme snili, když lidé ve vůkolí se domýšleli, že lačníme po objetí. Zmýlili jsme se v něčem. —

Horký. On zemřel a — nepřišel již.

Eva. Ne — nepřišel.

Horký. A přece růže kvetly, paní Evo, které sám sázel.

Eva. Pochovali jsme ho pod kámen staré hrobky, která nevydá, co do ní uloženo.

Horký. Je to nejstarší hrobka v podhoří. Thuje u ní rostou, a v ní odpočívá celý rod.

Eva. Ano. A nikdy již nevzkřikne na malé děti, když mu přižínají obilí, nikdy nebude se smlouvat o haléř, nikdy nezrudne v tváři a nikdy neřekne: To jest mé! To vše ko od lesa až po úbočí hor je mé!

Horký. Nikdy! — — Neboť jest to nyní vaše, paní Evo. Zamlčení.

Eva přistoupí k němu a vloží mu zvolna ruku na rameno. Dívejte se mně do očí.

Horký. Paní Evo?

Eva. Jen do očí se mně dívejte!

Horký hledí jí do očí.

Eva. Proč jste sem přišel?

Horký. Chtěl jsem vám říci, že je život, který nekončí smrtí, Evo.

Eva. Odejdi, Petronilo.

Petronila. Mohla bych jen odstoupit a ne odejít, paní.

Eva. Odejdi.

Petronila. Do sedánku mohla bych jít?

Eva. Proč právě dnes?

Petronila. Čekáme všichni, že Ojema se brzy s námi rozloučí.

Eva k Horkému. Rozloučí se?

Horký. Vystoupí. Jsem na to připraven.

Eva. Dle čeho soudíte, že vystoupí?

Horký. Její hlas je proniknut neskonalou krásou a teplem. Přichází a vztyčuje se, jako by rostla. Proměna její posmrtné bytosti děje se před našima očima. Na začátku mluvila k nám slovy prostými a přesvědčivými. V její tváři viděli jsme strádání nejtěžších útrap. To všecko zvolna míjelo. A teď náhle jako by obal s ní padal. Její slova stávají se písní, a z čela, zdá se, zář jí vychází.

Eva. Jdi tedy, Petronilo. Zavolám tě ještě, abys rozsvítila.

Petronila. Ano, paní. Přijdu hned, jak zavoláte. Odejde. Mlčení. Eva tiše přejde pokojem a zastaví se u okna do dvora.

Horký hledí na ni v sebe pohřížen.

Eva. Plný dvůr je lidí. Co chtějí ti lidé na dvoře?

Horký. Nevím, Evo. S nikým jsem nemluvil, ale zdá se mně, že se bouří.

Eva. Proč by se bouřili?

Horký. V těch mlhách je cosi ztajeno. Myslím, že i vy, Evo, i já se bouříme. Něco se zvedá v duších a lomcuje jimi v základech. Ti lidé venku tomu podléhají víc než my. Aspoň jsem viděl, že hrozili, když mne viděli jít zahradou. Pohyby i slovy naznačovali svůj neklid. Toho my nečiníme.

Eva. Jen v něm je smír a krása —

Horký. Zase na něho myslíte, Evo! — — Mlčení. Milujete jej?

Eva smutně. Co je to milovat, Horký?

Horký. Máte pravdu, on stojí výš, než váš pojem lásky.

Eva. Výš.

Horký. Pamatuji se, že světlo měsíce bylo tuhé, když jste chtěla z něho udělat zrcadlo pro svou představu. Pamatuji se, že jste jednou se usmála, když zaslechli jsme odněkud s výše divný zvuk kovový, který podobal se vzkřiknutí úžasného zvonu v nedozírném prostoru. A vy jste úsměvem odpovídala, jako by vás známý oslovil.

Eva. Ano — bylo to v noci, kdy jsem prchla před svým mužem, který žádal znova na mně svou svatební noc.

Horký. Řekněte mně, Evo — — Proč jste se stala jeho ženou, když jste jí pak nemohla být?

Eva. Ach, Horký! — Víte, co je to potřeba hmotného života? Víra v hmotný život —

Horký. Tělesný?

Eva. Snad i tělesný. Nevím. A nebyl to právě on, který jej zabezpečoval? — Mohla jsem pak ještě hloub? Řekněte, mohla jsem ještě hloub, když jsem svolila se stát jeho ženou?

Horký. Sama jste řekla, že jste jí nikdy nebyla.

Eva. Ale musila jsem přijít teprv sem, abych uvědomila si, co je to — — zákon přírody. Nic není strašnějšího, Horký, nad něj! — — Vidíte to staré klenutí nad námi? To je zákon přírody! — — Venku byly mlhy jako dnes. Mlhy, jež čekají na početí. Víte, co to je: čekati na početí? — Ach, zbavte mne trýzně vysloviti!

Horký. Odepřela jste mu všecko, když jste sem vešla?

Eva. Byl večer. Psi v dálce vyli. — Kam jsem se to tenkrát řítila! — A při tom nade všecko vypjal se ve mně záchvatný, sršící, blýskající proud úžasné jakési krásy! — Nepředstavujte si, že jsem se s ním rvala. On sám rozžehl deset světel lamp a nespočetné svíce, aby se mohl vzdát. Seděl mlčky až do rána. Slyšela jsem, jak hlasitě mu srdce tlouklo, jako by se s neviditelným obrem potýkal. — — — Nemyslete, že jsem se s ním rvala té noci. A nikdy po tom již! Ani při smrti jeho, která byla mým osvobozením.

Horký. Jakým osvobozením, paní Evo, když přišel znova do

ložnice, aby vám připomněl, že nelze se vymknouti. Proč tajíte, že jste jej viděla?

Eva. Vůni růží jsem viděla. Byla bílá a třpytila se jako rozemletá slída.

Horký. A před touto vůní prchla jste z ložnice?

Eva. Proč mne trýzníte, Horký?

Horký se k ní přibliží. Víte, paní Evo, že jsem o vás snil dřív, než jsem vás poznal. Na svých bludných cestách cítil jsem, že vzduch je vámi naplněn. Ptáci stopy vaší zářící bytosti nesli na svých křídlech, když vzlétali, potoky na místech nejsráznějších zpívaly vaši divnou přítomnost, a v tichu lesním slyšel jsem vaše myšlenky šumět. — Pak jsem vás i vídával — vy to víte — neboť se naše oči vždycky setkaly. A když jste po prvé vyšla z tohoto domu pozdě v noci ven do polí, tak celá bílá, jako dnes jste, řekl jsem vám ve své duši: Nesmrtelná! — Miluji vás, Evo, tak jak jsem si vás stvořil.

Eva zavrtí mlčky hlavou.

Horký. A teď se o vás bojím, Evo! Chcete mně uniknout někam, kde není pro mne místa. Zavolala jste někoho, kdo žil s vámi život, který nemohu pochopit. Bojím se o vás! — Sloučil jsem vás se svými dny i nocemi v nedozírnu pátrajícími! Nemohu být bez vás! — — Posloucháte mne?

Eva. Ne.

Horký. A přece mne musíte vyslechnout! Nepřijde nikdy rozhodnější chvíle, než je tato. Zjevila jste se mi, a já vztáhl po vás celou svou duši. Bylo mi, jako bych vše, co jsem kdy hledal, nalezl ve vašem pohledu a ve vašem hlase. Dálky nesmírné, jaké jsem jen někdy zachytil v pohledu umírajícího, jenže u vás je tento pohled citlivější a záhadnější, Evo —

Eva. Zapomínáte na zázrak vtělení Ojemy.

Horký. Nezapomínám. Byl to zázrak pro mne učiněný, neboť nikdy jsem nevěřil, čemu jsem učil, a byly chvíle, kdy nebylo již možné, abych šel dále s hlavou vztýčenou. Vrhl jsem se tenkrát k nohám Marii a plakal za celé lidstvo, od jeho kolébky až po chvíli poznání. První, co řekla Ojema jejími ústy, bylo: Smrti není!

Eva. A — vy — jste — věřil!

Horký. Bylo to silnější než víra. Byl to život.

Eva. A — dále! Co bylo pak?

Horký. Pak přišly do mé duše zástupy neviditelných a pěly písně neslyšené. Tiše procházely místy nedostupnými a odpočívaly v propastech, v kterých není světla. Pak přišla, Evo, hymna nocí hvězdných, kdy jsem je čekal ovládnuty a čekající. Pak přišel den uvolnění závazku, den hrozné samoty hledající, bázlivé a vyjevené. A tak jste mne našla vy, Evo, když vaše trýzeň vyhnala vás ze staré ložnice.

Eva jde ke dveřím do zahrady.

Horký. Kam jdete, Evo?

Eva. Chci růže vidět, Horký.

Horký. Už dávno jich není. Zvadly najednou tenkrát v noci, když jste spatřila jejich bílou vůni.

Eva. Najednou zvadly!

Horký. V noci na to, druhý den, když Petronila mně o tom vyprávěla, že vaše ložnice naplnila se bílou mlhou, kterou jste považovala za vůni růží, přiblížil jsem se a chtěl si utrhnouti jednu z nich, ale nalezl jsem jen zavlhlé jejich mrtvoly. I keře uschly té noci.

Eva. Keře!

Horký. Proč se chvějete? — Vždyť od kořenů šla jejich bílá vůně, a kořeny musily zahynout, než se vtělila. Vezme ji za ruku a odvádí ji ode dveří. Evo, chcete něco vzkřiknout? — Vykřikněte! Nenechte si prsa zpustošit. Chcete snad říci — smrt?

Eva s velikým úsilím, v němž jest patrna její zoufalost. Vykoupení!

Horký. V té bílé vůni růží viděla jste — stín —

Eva. Pusťte mne!

Horký. Stín, jemuž není možno odpoutati se od míst, která miloval a nad něž se nikdy nepovznesl.

Eva. Hrozno!

Horký. To nebyla vůně růží, Evo, před kterou jste prchla z ložnice. Vy jste viděla trvání hmoty, to jedině s námi sloučené, to jediné náboženství připravených a naději silných! Trvání hmoty, Evo, a ne věštecký zpěv vašeho vykupitele, jehož marně voláte —

Eva lapá po dechu. Mátožné mámení smyslů! Hrůza zodpovědnosti! Kletba zrození!

Horký. Ztište se.

Eva. Jděte pryč! — Chci volnost — volnost prostoru a výšek, kde není zrození, ani strašlivého umírání. Zde v prsou cítím cosi! — Ó, dejte mi schopnost vyjádřiti toto cosi! — To, co jde přes vaše hroby, co vznáší se nad vašimi zástupy neviditelných, před početím jsoucí a po zániku planoucí! To cosi, jež se nechvěje, nic nežádá, nechce a po ničem netouží. To jediné, co jest, bylo a bude v nás ukryto v hlubinách, jež dna nemají. Klesne. Jděte! Čekám jej, aby vyřkl to nevyslovitelné cosi! Čekám ho s napětím všech svých sil, abych mu řekla, jak jsem bloudila!

Horký. Evo!

Eva. Přinese záři a vyleje světlo kolem do kola.

Horký. Slyšte mne!

Eva. Jděte!

Horký ji prudce pozvedne. Dřív než přijde on, uvidíte, že není vykoupení. Ten lid venku nežádá světla, ani ten stín ve vaší ložnici ho nečeká. Najdete mne u Ojemy, Evo. Zachytím ji silou své lásky k vám a přinutím ji, aby vám zjevila nezjevené. — A nic není než věčný zápas nesmrtelných těl! Odkvapí.

Eva učiní několik kroků, jako by chtěla za ním, ale zastaví se. Pak v horečné snaze zbaviti se tíhy — rozprostře ruce a vyrazí krátký, úsečný výkřik.

Petronila pootevře. Mám rozsvítit, paní?

Eva. Jdi do sedánku. Sama rozsvítím.

Petronila. Není vám úzko, paní?

Eva. Proč by mně bylo úzko, Petronilo?

Petronila. Jdu tedy, paní. Vrátím se dřív, než váš host sem cestu nalezne. Mlhy zhoustly tak, že jsou jako vody těžké. A na krok není viděti. Na odchodu s velikým sebezapřením. Paní! — Než odejdu, musím vám říci, že nikdo ze dvora nešel do Bilan.

Eva. Že nešel, Petronilo?

Petronila. Lidé nechtějí pracovat ani poslouchat. Nenávidějí vás, paní, i toho, kterého očekáváte, i pátera Horkého. Nikdo nešel, a cesty jsou ztraceny v té hrozné mlze. Nevím, najde-li dvorec. — Ale teď opravdu spěchám, abych ještě Ojemu zastihla. Mám tušení, že je dnes poslední večer mezi námi. Odejde.

Eva po chvíli. Petronilo! Nikdo již neodpovídá. Eva vyrazí okno do dvora a volá. Jděte do Bilan! — Proč zde stojíte? — Váš pán zemřel před třemi měsíci a nemůže vám již rozkazovat. Jděte do Bilan! Vezměte světla, abyste nezbloudili, a jděte rychle, abyste přišli v čas! Nedívejte se na mne s tímto mlčením! — Kde je člověk, který nás přivedl po svatbě do dvorce? Ví, jak se chodí v mlhách. Ať on vás vede!

Hlasy u okna. Nikdo nepůjde, paní.

Eva s veškerým napjetím svého nitra. Jděte do Bilan! Volá k vám úzkost, jaké jste nikdy necítili, a posílá vás pro světlo, jakého jste nikdy nespatřili!

Hlas u okna. Nepůjde nikdo, paní.

Eva odtrhne se od okna. Půjdu mu sama vstříc! — Poletím mlhami, jako by měsíčním světlem byly! Roztrhám je svým dechem! Uvolním svým hlasem. Hledá něco. Co hledám? — Snad prostovlasá nechci jít? — — Co hledám?

Přehazuje chvatně věci, které nalézá. Venku vzmáhá se neurčitá bouře hlasů, která se valí blíž a blíž. Eva stane a naslouchá. V tom zděšena obrátí se ke dveřím ložnice a zahledí se na ně širokým, zděšeným pohledem. Železná tyč na dveřích se tiše pohne.

Eva. Mrtvý! Tyč se sešine bez úhozu, a dvéře se otevrou, jako by jimi někdo vcházel. Eva shroutí se, přitiskne se k nejbližšímu předmětu a tak s tím vytřeštěným pohledem do dveří ložnice plíží se skrčena a skoro plazící se ku dveřím zahrady.

Eva. Mrtvý! Mrtvý! Vyrazí do zahrady, a její bílý šat zakmitne se šerem. Zároveň v okně i ve dveřích na chodbu objeví se zástup dvorských lidí, který valí se tiše a bezhlesně, jako by massa lidských těl prosakovala zdmi.

(Pokračování.)

Aug. Eug. Mužik:

Básně.

* * *

Tu zdá se mně, kdy mladé slunce vzhoří,
že starý Helios to, mocný bůh,
a kolem září modro řeckých moří,
v nichž Venušina rození vře ruch.

Tu zdá se mně, to jezera břeh svěží,
a ticho šumí vlny Jordánu,
a sličný muž tu chodí po pobřeží
a hlásá lásku a pád tyranů.

A nových věků slunce vycházejí,
jež svítí sladce na svobodný lid,
hle, ústa lidstva hymny krásy pějí,
a všady hojnost, spravedlnost, klid!

Sny pošetilé, lidstvo spájet klamy —
čím dál, tím horší, podlejší je svět!
Chtít bolest udusiti vzpomínkami
a sněním rány biče zadržet —

Ó Ježíši, ó Venuše ty cudná,
čím zjev váš v dnešních věků zápase?
A my jsme octli se již bídy u dna,
kde muž mře hlady, žena prodá se!

—

⁂

Všechny struny potrhány v přírodě i srdci,
jedna jen zvučí tesknou, neukojnou žalobou
dnů uprchlých, těch uprchlých dnů léta,
marných a neužitých, v jedno moře slitých,
které nevrátí se a nemohou se vrátiti.

A kdyby se vrátily, co bychom si počali,
co bychom si počali teď s nimi?
Jsou vyhaslých to ohňů přešlé dýmy.

Škleb větru zpívá cosi sobě jen,
a běda duši, jež mu porozumí —
v níž opáčí se ozvěnou ty žalné dumy!
Ta nebude již nikdy šťastnou, šťastnou!
Srdce její je jako prázdná Pandořina skřínka,
ni naděje v ní nezbývá,
a jenom bledá upomínka
ji stydně clonou zakrývá.

—

ZNOVU TAM VKROČÍME . . .

Znovu tam vkročíme, v údolí, z něhož vyšli jsme kdysi,
ještě tam najdeme srdce, jež věčně po našem touží,
do něhož láska krev novou bez konce mísí.
Ale ty tváře již stařecké! Ale ty vybledlé rysy!
Stromy tam zhoustly již, soumrak se na všecko plouží,
půjdeme tiše tak, neznámí budem se báti
stisknouti ruku neznámým, dobrou noc navždy jim dáti.

Neznámí s neznámými lhostejné věci mluviti budem,
zklamáni životem rádi zas budem klamati jiné,
grošíkem otřelým cinkati v kapsáři chudém;
tváře se nevznítí, čelo nám nevzplane studem,
cizích zásluh laury ruka si na čelo svine,
to, co jsme kochali, znectíme potupným šklebem,
a zač jsme bili se, pod cizím necháme nebem.

Jedny jen oči — ty nesklamem! Jasné a žhavé
poznají, uhodnou nás, když sami si nerozumíme.
Jedny jen oči všady cítiti budem slzavé, lkavé,
provázet budou nás, až zajdem v pustiny tmavé —
pohledem divným, o němž dlouho pak ve smrti sníme.
Ty oči ubohé, stařecké! Zčernalé srdce! Dali jsme jemu
tak málo!
A co se, můj bože, co se nám o slávě zdálo!

—

* * *

Když srdce stane v žití zenitu,
kde všecky výšky lidských pocitů
mu podávají kalich triumfálný,
vzdech jakýs ozve se jak nářek dálný
že v kalich slasti, jenž mžik ke rtům nese,
ni jedna krůpěj více nevejde se.

A člověk v ráz svou píseň utlumí;
tok v číši bouřlivě tak zašumí,
— jen pij, jen do dna, rychle, dokud kypí!
Však náhle — — zkad jen rudá krev ta chlípí?
Jak jenom krůpěj její v pohár střikne,
jak žluče kapka do něho to vnikne.

Čí krev to byla, čí to slzy jsou? —
Ach, člověku tak divně srdce rvou,
že tam, kde štěstí naň se luzně smálo,
tam jiným jenom trochu trní přálo.
A rozkoše mok zhnusen je; v tom žití
sám's píti nedoveď, a jiným nedal's píti.

—

KYTICE.

Tu kytici vlož do vázy,
jež zlatá, umně zhotovená — —
jak drobný obraz oasy
se v příbytku tvém zazelená.

A tolik kouzla vnese tam,
a tolik barev, tolik vůně,
jak sterý zářný drahokam
a parfumu jak celé tůně.

Ale však darmo budeš zvát
těch květů mrtvou duši k sobě,
a, marně vláhy přilévat . . .
ó, nechtěj křísit, co spí v hrobě!

Jen pohleď na svou minulost —
jak se stvolu je odervána!
Čas přerval její s žitím most,
a věčně pálí ona rána.

Teď chtěj ty květy klásti zpět
a rodnému je vracet stvolu!
Cos zacelit tam nedoveď,
to bude zdrojem věčných bolů.

Kdo vidí nyní bolest tvou,
z jakých se hlubin slza roní?
Poslední láskou zoufalou
ty květy tolik, tolik voní!

—

PÍSEŇ.

Zazpívej mi píseň,
při níž zas bych plakat moh'!
Víš, — tu, co jsem zpíval
rád si, — jsa ještě mladý hoch.
Taková nekonečná buď, jednotvárná
jak letní žhoucí parna,
jak vzdech domova dálného,
po větru rozsílaný!
Jak stesk života marného,
do hrobu hnaný!
Taková smutná, teskná, snivá,
jak krajina mlčelivá
v tichu večerním,
v šeru jezerním . . .
A takový šepot důvěrný, sladký,
jak hlas mé mrtvé matky! . . .
Znáš-li ji, tož zpívej,
v oči se mi dívej,
abych plakat zase moh',
tolik plakat zase moh'!

Ty díš, že neznáš jí, — jak moh' bys znát ji,
děcko!
Je mrtvo všecko. Je dávno mrtvo všecko.

—

U HŘBITOVA.

Ó chmurný větře, rci, proč divoce tak lkáš,
co z dáli sem tě vede?
Jak poraněný pták svým křídlem oblétáš
hřbitova zdi ty šedé!

A dovnitř valíš se, — tak divý je tvůj spád,
jsi šílen svými žaly!
Či měl jsi na světě tom také něco rád,
co na věky ti vzali?

———————

Ozef Kalda:

Kerak si Bezrúček budoval domov.

Valašská povídka.

Nad Zavětrovem zatahoval sa v teplém podzimě jaksi skoro súmrak. Snáť prám proto, že dědina trefně podle ména sa skrývala v kotlině mezi kopcama. Tak kolikráte slnéčko už dlho bylo schované gdesi za stráňama, a přeca zlatá hvězda na vršíčku veže ešče sa třásla a ligotala jako v pravé poledně.

U Šišů na podsedku vedle cesty přijeli dneskaj chlapi skořej dóm. Orali na Padělkoch a dooraja nestálo už za to, púščat sa ešče do čehosi. Přijeli teda, opatřili si koně a idú za sebú po náspě sednút si a odpočinút na schodky, než jich zavolajú k večeři.

Hospodář a jeho pacholek Tomeš Zeťků, Bezrúček mu také pravíja ešče ze zvyku po otci.

A nigdo, neznaja obú, by neuhodl, kerý je otec čeledni a kerý služebník.

Boty s holénkama měli oba jednaké, takové skrabatělé hověziny, keré už roky neviděly oleja ani kartáča. Gde sa nedržal slín, tam sa červeňaly jak liška. Na gaťách rovněž nepoznat rozdílu, chyba v tom, že jednom sa značila hrubá lata na levém koleně, druhém pak na pravém. Obúm také visela z kapce žltá džingla na svědectví, že sa tam ukrývá kočičák s tabákem. Vesty sa volaly rodnýma sestrama: narodily sa na jednom stavě. Od spodka pak vyhlédaly stejnakú přazú konopné košule, u zápěstí šňůrkama zavázané a při krku žltým špendlíkem spjaté. Na plzačiska mohli oba bez újmy tu chvílu hújat: hodily sa oba chyba do prosa. A řekňa, že aj po hubě sa spolem v ledačems srovnávali. Líca měli neširoké, úzké jako desky ze slabikářa, fúsa ani pod nosem ani nigde, plavé, do rendlíka přistřihnuté vlasy a větrem a deštěm do červena ošlahané krky.

Enom hospodář, ufám, počítal si ale o šest roků věcej, po hubě sa zdál červenější a v zádoch širší. Aj sa rovněj nesl, gdežto Bezrúček sa protivá něm tratil v těle a těžkú pracú od maly namožený jaksi sa v kříži nakláňal, aj krapku na křivo nohama škobrtal. Hospodář hleděl upřimno ze široka do světa, a Bezrúček měl sivé chladné oči, kroměvá toho ešče nos ostro vyznačený a na konečku takovú ďupku do běla jako husy na zobáku.

Zuby měli oba pěkně bílé.

Sedli si vedle sebe na šlechtu a oba si oddychli.

„Lepší na náspě sedačka, než na Padělkoch oračka," poznamenal hospodář, a Tomeš přisvědčil hlavú sice, ale opáčil mírně: „Ale sa može také řéct: dyby nebyla oračka, tož by nešmakovala ani sedačka."

„Ba, ufám, že by šmakovala, Tomšu. Enom dyby sa o to mohl člověk pokusit."

„Šak v tom tkví ta věc," jaksi s povzdechem zakončil Tomeš.

Po téj oba jako na povel chytili krchňačkú za levý roh vesty, oddálili od těla a pravičkú vylovili z hlbokej kapce krátké dřevěnky s ohybákem.

Nebyly dokúřené.

Tomeš k tom vytahl ešče kus habáňa, utrhl dva kúsky, položil vedle sebe na křemeň, přidržal palcem, kerý byl z šířa, že sa oba kúsky pod ním skovaly jako žaba pod kameněm, a křesl ocílkú dvakrát — třikrát. Iskerky povyskočily, zatančily, habáň chytl. Podal jeden kúsek hospodářovi, dali do fajek, přidlábili — a už dýmili. Hospodář báňal jako o základku, Tomeš zas opatrno popukával, enom co by v lulce nezdychlo.

Hubka pěkně voněla, a obúm odpadávala kúsek po kúsku únava, jak dyby jim ju negdo stíral s těla. Nohy jim lahodno brňaly v těžkých botoch, kříž si hověl a jaksi lehko sa jim dýchalo.

Vedle po silnici sa život netrhl.

Cérky hnaly s pola husy, keré pro plné volacka sotva sa kolébaly. Dlhú haluzú si zlehka každá cérečka z leva a z prava držala svoje stádo pohromadě.

Malá Rozinka Janíčkova trcky a s plačem běží bez husí, schytily sa jí už na Drahách na křídla a zaletěly bůhvígde do děďiny. Včil gde jich hledat? A ešče ke všeckém zažije haňby, ogaři sa nepřestanú vyškěřat, že jí „ustřečkovaly" husy!

Z razu sa silnica všecka zdvihla prachem a dýmem. Z mraku sa ozývá mekot a bekot, že nelza ani vlastního slova čut, a při tom sa zdá, jak dyby věrně tisíc chromých žebráků sa šantalo. To ponáhlajú bažky dóm z paše, ogarom z oblak chvílama vyskakujú hlavy. Před každú chalupú provolávajú: „Luč, luč, luč!", aby sa odlúčily ovečky ze stáda.

A zas kdosi žene krávy a róchá si při tom. Kravky glajdajú podle chuti buď prostředkem silnice nebo po kraji, švácajú ocasama a šantajú zadníma nohama.

Kúšček za kravama jede strýc Vašků s oračky, nese sa na se-

dlovém valachu enom tak bez sedla, bokem si sedí jako doma na lavě, v jednéj ruce opratě, druhú si přidržá fajéčku u huby, bič trčí za holénkú. Jak kůň kráčá, tak sa jezdec podle kroku na něm kolácá. Uhledl naše dva, usmil sa a křičí ukazuja si na ně tréskú: „A co vy, zhniloši zhnilí, už posedáváte po náspě jako slépky při dešti?“

„Oh, to si ty, Francku?“ odhazuje špásem Šiša nazpátek, „a já myslél, že jede na koni barónka z Vizovic!“

Jezdec sa zasej zasmil a cosik ešče křikl, ale plužné kolečka a vláky, co sa na nich vleče pluh, tak kvičíja, že nebylo porozumět.

A zase jede mimo stařiček Mlčáků. Dal pozdravení, do klobúka drbňa prstem, a zatáčá na pravo do dědiny. Ten je ešče ze starého světa. Nosí sa po starosvětsku, na hlavě širačisko za dobrú opálku se zelenú šňůrkú, aj jezdí ešče pořád na sťahlách, — nových křížových opratí nemože ani vidět.

Strýc sa s kobylkú domlúvá, nepřimířaja jako s malým díťatem: „Hat-hat-hat, malučká, hat-hat-hat,“ a pošklbává řemeněm. Grošovatá kobylka s múdrýma očima a širokým zadkem pohodila hlavú, ohlédla sa po stařikovi, jak dyby chtěla řéct: „No no! Šak už zatáčám na pravo! Co pořád tú opraťú šklbeš? Já bych, myslím, bez tvého „hat-hat-hat“ netrefila dóm?“ —

Vůz sa ztratil aj se strýcem za rohem, a v téj zacinkalo cosi z vesela, jako dyby navštívil svatý Mikuláš. Hříbjacko přitrckalo na směšných vysokých nohách s kusem ježovéj kože na nose a mrcalo zakudrnacelým ocáskem. Všecko mu připadalo ešče na světě divným, na všecko sa moselo dvakrát podívat a všecko oňuchat. Pojednúc sa zarazilo: voza nebylo!

Oh, gde sa poděl? a gde je maměnka?!

Zdvihlo hlavu, napjalo uši do předu, v úzkosti zařehotalo na tenko . . . . . od dědiny sa z hlboka ozvala stará. Mlaďošák sa rozveselil. Pichl rozpustilo na stranu ohnutú hlavu mezi přední nohy a zadníma vyhodil tak zprudka, že by sa byl o málo převalil — potem sa pustil najprudším karé do dědiny.

A opět gdosi hřmí s vozem. Fárský pacholek stojí zpříma na grefňáku a drží sa enom oprati, koně ženú kalupem, husy nestačíja sa rozletovat. Pacholek gdesi nasbíral rob, poschýtaly sa mu na vůz, a tož jich chce jaksapatří protřást. Roby sa chytajú řetázků, lušní, gréf a smějú sa tom. A gdyž vjede vůz negde na kameň a dobře sebú molázgne, vyvolávajú jako na výpustě.

Hospodář hleďa na ně, vytahl fajku ze zubů a prohodil posměšno: „Robska, vyje to jako . . . .“ Nedopověděl.

Nestálo mu za to hledat, k čem by jich přirovnal.

Tomeš přikývl: „Roby sú roby,“ a kúřil dál. Tým projádřil všecko, co sa o nich dalo řéct.

A zase kráčá hrč rozčípených a rozčesnutých pohromadě. Bosky a motyky na plecoch stavjaly jadrné nohy s opálenýma lýtkama ražno na zem po vojansku. Chachúňaly sa vysokým hlaholem jako dycky, gdyž roby protřípajú ledajakú mjaténku mezi sebú. Uhlédňa chlapy na náspě, zarepetily všecky, jako gdyž repeták spustí na za-

hradě: „Pánbů daj dobrý kvíčerek.“ Kerási pak přidala: „Neseďte tady, poďte rači s nama!“

„„A co nám dáte?““

„No — večeřu. Co byste chtěli jiného?“

„„A šak sme s vama nedělali!““

„O to nic, enom poďte!“

„„A co budete mět?““

„Šak uhlédnete! Cosičko velice dobrého!“

Tomeš opáčil: „Ufám, jak ogara toho hada čogal užicú po hlavě: Papaj aj kašu, ne enom mléko!“

Fifotalky sa zas zafifotaly a přešly jako vojáci na přehlídce. Doma za zády také roby šukaly a přebíhaly s pokludem. Co chvíla vyblkla ze síně na náspu sukňa, a nohy na bosko sa rozeběhly buď ke chlévcom, gde naříkali mašíci, nebo do chléva, gde krávy pomrčávaly. Z tamotáď bylo čut, jak mléko cvrká do hrotka. U plotka dětský hlásek domlúval husám, aby tahly spat, a hrozilo sa jim haluzú. Těm sa však ešče nechtělo, gagotaly a ostrým zobákem do korýtka glvaly, jak dyby na husto krůpama pršalo. U stodoly vrždžaly dvérca, šustěl list v košoch, sláma sa vlékla po náspě — — všecko čuli chlapi na schodku neohlédaja sa; na chlp věděli, gdo běží po náspě, gdo šustí listem, gdo slámu vleče.

„Uji bude večeřa?“ optal sa Šiša, gdyž zase švihla sebú sukňa u dveří.

„„Za chvílu, zemáky ešče nevřú.““

Hospodář pohodil hlavú zrovna tak, jako před tým Mlčákova kobylka. Měl už zkušenost, co vyznamenává, gdyž řekne roba „za chvílu“.

Vysypal dokúřený popel a nacpával pomaly znovu, věděl, že si ešče popuká.

A v téj se ozval rozvážným hlasem, kerým dycky hovořil, Bezrúček: „Tož, pantáto, bych vám rád neco pověděl, už sa na to chystám koliksi dní. Šak ufám mi upřimnost nevezmete ve zlé?“

Hospodář pohledl na Tomša, co že tak učeno začíná, nepřimířaja jako farář na kazatelnici, ponaznačil rukú, že potřebuje křesiva, a dostaňa ho, křesal, měja pozor, aby sa nehlobl do hánků.

„„Tož co máš, gde ťa bot hněte?““ optal sa při tom.

„Tož, pantáto,“ spustil Tomeš, a jak mu řeč pěkně plynúla s jazyka, bylo vidět, že sa k tom jaksapatří připravil. „Dočkám sa s pomocí Boží v hody devětadvacátého roku věku svého a přes dvacet let sem sa posmětal mezi cuzíma luďma. Pásal sem husy, bažky, slúžil sem za kravařa, až sem dorůstl na pacholka. Zažil sem dobrého aj zlého. A už tehdy buďa choláňem sem si umiňoval, že tak o cuzím chlebě neostanu. Dokaváď člověkovi slúží zdraví a nic mu nechybí, tož prácu dycky — je pravda — najde, ale gdyby Pánbů — šak nedopúščaj — ponavštívil nejakým křížem, alebo až sa přiblíží staroba, tož gde bych sa poděl? — Gdož by mi potem podal vody? A mám-i sa už hampasit na světě, tož čem rači ne na vlastním, a dybych měl chalúpku enom za vlaštůvčí hnízdo? Šak

rozumějte dobře! Nepravím, že je mi u vás zle, a byl bych jakýsi, dybych nečím podobným sa projádřil, — ale gdyž si člověk všecko kolem dokola rozebere a rozváží . . . .“

„„Rozumím ti,““ přisvědčil Šiša. „„Rozumím, aj schvaluju. To sa ví, gdybys nečeho pro sebe dosíhl, že bys sa lehčej obchodil, — třebas aj sa negde přiženit —““

„Oh, na mú! Toho Bože chraň, milý pane! Aby mi gdysi žena vyčítala . . .! Byt snad u ní nářitkem! A dyby měla za dva měchy bankocetlí!“

„„A tož, co obmýšláš? Do Ameriky?““

„Ja, čem do Ameriky?! Kúšček země snad aj tady najdu. Po tatíčkovi — daj mu Pánbů věčnú slávu — ostalo mi interessy s interessama ale stotřicet rýnských, sám sem si zašetřil ze služby ale stejnako zatolikvěk. A tož sem si konečně povídal: U Slívnej, šak henkaj pár kroků od dědiny znáte tu Ventrčovu orácinu? Tož ten kúsek mi padl do oka. Kolikrátkoliv idu nebo jedu okolo, dycky sa mi zazdává, že na mne volá: kup mne, kup mne . . .! A podlevá súsedí obecina, holý kopec chyba bažkám dobrý. Dyby mi toho ale šest síhů nebo koléj obec mínila popustit, tož bych sa tam vystavil, a ta rolička by mne prozatím obživovala. A daléj potem — jak vůla Boží! Šak na břuše nemíním ležat. Ale najhorší ze všeckých věcí je prý počátek. Kerak do toho? Zaměřám-i napřed k Ventrčovi a, dostaňa od něho pole, obec mi odepře — tož su odvařený. A šel-i bych zprvku na obec, tož Ventrča zbadaja, že su při chuti, hned mi postaví hrant vyšej a přirazí s pár rynskulí na síze. Kujón! Šelma vybíjaná.“

Hospodář mrkl obočím, čuja o Ventrčovi, znal ho dobře. —

„A potéj ešče neco! Začal-i bych na vesno s pomocí Boží tu stavbu, tož kerak bych mohl slúžit daléj u vás! Abyste sa ohlédl po nekom iném. Ale zas, po pravdě řečeno, gde sa já hříšný mezi tím poděju? Gdybych alespoň negde mohl nocovat, třebas ve stodole, snad už bych sa jaksi přetlkl —“

„„Víš-i co?““ poznamenal hospodář. „„Mínil-i bys po novém roce u mne daléj ostat, tož si ostaň. Platu ti ovšem nedám, ale ke stolu si choď. A dělat: dělaj si na svém lebo na mém po svéj vůli a podlevá svého uznání. A gdybys potřeboval negdy pro sebe koní a nebude pilno: pojedeš si s nima. Si s tím svolující?““

Tomeš točil horlivo na hlavě klobúkem, že na poděkovanú, v tom opět sa otevřely dveři, ohnivá zář od kútka z kuchyně vyblkla na dvůr do tmy a zastavila sa na chlévcoch. Z ní vyskočila pidimužíkem Marinka, pojala tatíčka za ruku a tahla ho do jizby: „Poďte, tatíčku, během! Zemáky už čekajú na stole.“ — — —

Za koliksi dní sa Tomeš přeca vypravil k Homanovi zkusit, jak a co s tú obecinú.

Homan byl přespolní, ludé už hrubě nepamatovali, odkaď pochodil rodem. Přikapal — žádný ho nevolal — postavil hospodu, otevřel kvelb a k tom ešče vysekával. Přivandroval chudý jako světidlo, a pomalúčku obrústal slaninú. Zavětrovjané mu toho příli, lebo

takovýma věcma sa nezaprázdňovali. Poctivý Valach nikdy sa neobíře řemeslem lebo obchodem, dycky sa rači drží po starodávnu motyky a pluhu. To chyba enom na Horňákoch, gde sa čertovi protrhl měch s kamením, mosíja sa chytat inačí obživy. Kujú křiváky, lebo hlobíja ledajaké náčiní ze dřeva, rozvážajú na taligách a posmětajú sa s tým po světě jako paludáci. Ale takto sa najde po dědinách enom nekerý krejčí domácí a při tom muzikant — lehké chlápča, — lebo nejaký s odpuščením švec, snad aj kerýsik tesař — a dost.

Když tak Homan přisluhoval dvacet roků povšeckej dědině, ogarom střechýle po grejcaru z kvelbu nosil, zazdálo sa mu, že ho Bůh stvořil k lepším věcom. Zavoňalo mu pudmistrovství, šak podpisovat sa uměl a ostatek už přinese úřad sám v sobě. Obešel si teda ludi, — u jedněch s prosíkem, u druhých zas zhurta, jak kde sa hodilo, vyvalil ze sklepa ale pět beček piva, navařil guláša ze třech škopů a po volbě vesele sobě zazpíval: Aleluja! Hospodu předal céři, sám sa přestěhoval do chalupy, kerú strýc Mikeščíků už dávno u něho probesedoval, a když mu na konec fojtík přibil tabulku: „Starosta obce“, tož celý deň sa mu nestíhalo vybíhat a přežihat, kerak že jí tam svědčí nade dveřama. Po téj si ešče kúpil brýle, a byl z něho dokonalý pudmistr. Také sa na první raz od ostatních Zavětrovanů rozeznával. V gatích chodil přes boty, a ne jak obyčajem do holének, a černý kabát spatřil světlo světa v městě u panského krejčířa. Hlavičku nesl malú, uši odstálé a takové vyjevené oči. Pravili o něm, že hledí jak žaba z kýšky. Hlásek slabúčký, jak dyby na grmle hrál, a nikdo nepamatoval, že by sa byl kdy rozkřikl. Aj při schůzi, řekňa, negdy výboři sa do sebe pustili a bylo jako v židovskéj škole, tož zaklepal křivákem o stůl a mrmotal cosi po tichy, žádný nerozuměl. I napjali z bystra uši všeci, odmlčali sa, — hned zavládlo ticho. —

Tomeš teda, když vstúpil do síně, zadupal, aby setřásl prach s obuje a dal také vědět, že kdosi stojí přede dveřma. Vkročil moresně do jizby, smekl, pozdravil: „Pán bů daj dobrý deň,“ a ostal u dveří.

Starosta lopěl za stolem a honem přivíral almárku, co v ní přechovával úřadní spisy. Ale Tomšovi neušlo, že sa mu papula svítí po slanině, a na stole že ostalo mokré kolečko jako po kalíšku od borovičky.

„Hlúpý člověče,“ pomyslil si, „čem toho přede mnú schováváš? Jez a pij, buďa rád, že na to máš.“

„„Vitaj, Tomšu,““ zazpíval přívětivo starosta z kúta a utřel si hubu rukávem až gdesi od lokťa, jako když sa Vilém muzikant rozháňá šmygcem.

„„Co-nám-ne-seš? Pojď-da-léj,““ povídal po-ma-lú-čku, lebo čím závažitější persóna, tím také ju ta váha pomaléj nese.

Tomeš zadrábl nohú a druhú zase nekolikráte v koleně prohnul — a pořád sa nehýbal. Potem otřel si rukávem čelo, zaklátil sa, pokročil o žabí chlp, a opět sa vpeřil nohama do země.

Starosta ze všeho poznával, že návštěvníka přivedla nemalá záležitost, a sám rovněž také o pár funtů kúdele zvážněl. Zdvihl sa z těžka na poly, odstrčil z pod stola legátku a pobízal:

„„Pojď-si-sed-nút, pojď!““

„Šak aj postójím,“ odpověděl Bezrúček takovým hlasem, že sa to dalo na huslách vyhrát. Při tom otáčal klobúkem v rukách a pokročil o kúsek.

„„A-co-bys-si-nesedl? Či ešče nejsi u-ro-ste-ný?““

„Ba brachu,“ usmil sa Tomeš a opět sebú postrčil o krok bližéj.

„„No sedni si, sed-ni,““ povídal znova otec dědiny, a host zaséj postúpil; potem zrychla sebú pohnul, hodil klobúkem na lavu a sedl si na krajíček stolice.

„„Na! Ukroj si našeho chleba,““ zahájil pudmistr úřadování, přistrkuja k Tomšovi pecen s nožem. „„Takového vy doma nemáte, tente je o dvojí kůrce.““

„Ale co by, šak nemosí byt, pantáto. Také sem teprv doma odběhl užice.“

„„Nezpúzaj sa! Toť máš.““

„Gdyž teda tak nahaňáte,“ podvolil sa Tomeš, dal si vtlačit nůž do hrsti, ani pak pecna nepozdvihňa se stola, jednú rukú si odešmikl tenkú skybečku, aby sa neřeklo. Mohlo sa skrz hledět na Janovu Horu.

„„Co ťa nemá!““ horlil na oko starosta. „„Tak ťa doma učili? Hnedkaj si ukroj, jak sa patří!““ Nebylo zbytí, Tomeš mosel vzít pecen do rukú a zabrat na krajíc kolem do kola. Lámal chléb opatrno obúma rukama, hleďa bedlivo, by neutrúsil odrobinek. Při jídle pochválil, jak je chléb chutný, vláčný, a starosta mu vyložil, že pekávajú po každéj pospolitý, a z kerého pola pochodí réž a z kerého žito, koléj kerého zaseli a koléj dovézli dóm úrody. Tomeš počúval a pokyvoval hlavú.

Po téj teda přišlo na něho sa projádřit.

„A tož já, pantáto, dostavil sem sa semkaj k vám, že vás jako požádat . . . .“

Starosta sa rozsedl na lavě, popřel si hlavu o stěnu, ruky složil k sobě na kolena, jak dycky sedával v kostele při kazáňú, posmrkl, utřel si horním pyskem nos a jal sa počúvat. Ale srozuměja zhruba, oč sa jedná, přesedal na lavě, po téj vyskočil a zrychla přechodil po jizbě, skloňa hlavu k prsom a daja ruky za záda.

Tomeš znamenal, že kúdel tlá, a už sa mu slova nechutno válaly. Zarazil sa v poly slova a zapomněl hubu zavřít, zahleděl sa na prázdno oknem, a za ním podupával Homan běhaja po jizbě. Nehleděli na sebe a odpovídali si tak na pů kola.

„„Co sis zmyslél, do Paroma,““ navázal po chvíli starosta, hleďa do země a toča sa po jizbě jako kača v čepici.

„Ja,“ povídal jaksi na trpko Tomeš, „takéj bych už rád vladoval na svých nohách.“

„„Šak v tom ti nikdo nebrání, čem ale potřebuješ obecního pozemku?““

„Ťanu! Gdyž by sa mi zrovna hodil!“

„„Ja, mi by sa také ledaco hodilo, jako tom cigánovi, co tenkráte pichl cuzí selacko do měcha. Takovú ošteru na nás pustit! Gdyby ti enom iskerkú svítalo, kerakéj věci požaduješ, ani bys toho nevypustil. My ti poletíme kvůlivá prkotině do města k úřadom a ke geometrovi — a kolky — a gruntovní kniha — a po téj z Brna (a jak toto slovo mu přišlo na jazyk, chytil sa za hlavu)... Pošlu tam výkaz, vrátí ho nazpátek, že není dobře; opíšu, přijde zas, ešče je v chybě; napíšu po třetí, po třetí ho najdu na stole .... Ty bys mi zasadil pěkného škvora do ucha! Oh, istě! Mne dostaneš v kožuchu do vody, ale sa načekáš. Daj si s takovýma výmysly svatý pokoj!““

„Tož co dělat?“ optal sa slabým hlasem Tomeš.

„„Ťanu, co dělat?““ opáčil úřad, zdvihaja ruky a chlópaja si nima po gaťách. „„Gdyž na žádosti mermomocú trváš, tož přednesu výborom, aby rozhodli. Snáť — snáť — snáť ...““

Teprú včil obešel Tomša a díval sa mu s jakýmsi posměškem do očí.

Tomeš vyrozuměl, co to „snáť“ vyznamenává, a lútoba sa mu rozléla po útrobách. Už si všecko napřed v hlavě pěkně budoval, a včil sa mu přeškobrtlo a obrátilo hore pácem. Maní vstúpilo na mysl, jak před týdněm ogara Fojťáků utěkal s opálkú krájanek na hlavě a zapackuja o kameň, švacil sebú o zem a paprče otrčil do pozvýšky: sám si včil připadal stejnaký .... Tady že už nic nepořídí, věděl na jisto. Zdvihl sa a po paměti šmátral po klobúku, nedbaja hrubě, co dělá. Najďa ho, poklepával si ním po koleně. Smýkl sebú a povzdychl: „Ja, co tady nastojím! Tož ostávajte s Pánem Bohem a nemějte za zlé!“

A v tom, jak dyby ho bylo neco osvítilo (a Tomeš dycky věřil, že sa to stalo jakýmsi vňuknutím), řekl pozměněným hlasem: „Snáť by pan rechtor věděl porady, pane starosto, buďte téj dobroty a pojďte tam se mnú.“

„„No, co bych nešel,““ odvětil tente. „„Abysi snad gdysi na mne podháňal, že sem ti zmárnil štěstí! Poďme!““

A chyťa ze hambalku klobúk, vyšli.

Venku sa javilo pěkné dopoledně, gdy všecko chce ešče užít teplého slnéčka. Aj pojíněná trnka na stromě, aj rozpopelená slépka v prachu na cestě. I Tomšovi sa zazdálo, že sa mu krapky tepla dostalo. Vykračoval si už vesele vedle starosty.

Škola nebyla daleko. Vypínala sa stranú podlevá saméj dědiny na kopci, za ňú ešče výšej vyhlédala fara, najvýš pak sa týčil kostel. Z jednéj strany šly nízké schodky, z druhéj sa točila vozová cesta. Okolo tínily starodávné lipky. Byl to velice vděčný pohled, a všeckým sa zamlúvalo, kerak si Zavětrovjané svoje duchovní ústavy pěkně pospolitě vystavili na kopečku.

Tomeš hrál z razu samú veselosťú, věřil, že mu pan rechtor nejak pomože. Byl by býval ptákem vyletěl po schodkoch, než jeho spolupútník sa neborák zadychoval. Tomeš vyběhňa ale o tři schodky

předěj, vzpomněl si na cosi velice směšného a smil sa sám v sobě potichúčku, zalévaja sa při tom radosťú.

„A čem sa směješ, Tomšu," optal sa starosta, dovtipuja sa podle toho, jak sa tomte natřásala košula po bokoch, co sa v něm děje.

Ale Tomeš neponáhlal prozradit sa se svým tajemstvím. Aby sa však starosta nedomýšlal, že sa snad vysmívá v nečem jemu, mosel sa honem s nečím vytasit. Zpomněl si na štěstí na příhodu, kerá sa gdysi také udála při schodkoch, obrátil sa tedy k něm, řka:

„„Pěkně tě prosém, senečko, ešče jednó!""

„Co mjateš?" ptal sa Homan, chytaja sa rukú zábradlé.

„„Pěkně tě prosém, senečko, ešče jednó!""

„A kerý černast by ti porozuměl? Řečnuješ taliánsky?"

„„Vy toho neznáte?""

„A čeho?"

„„No! O chytrém Hanákovi!""

„Neznám a nigdy sem nečul. Šak pověz, než si vydychnu!"

Túte historiu Tomeš rád vykládával. Istě už aspoň za padesát razů, a nigdá ho neomrzela. Gdyž pak vyprávjal, aj všecko sám ukazoval a zpodoboval rukama, nohama, — jak sa mu hodilo.

Stúpil si teda před svého posluchača, ten pak s hubú otevřenú jako slépka, gdyž ju trápí tipec, vydychoval a hleděl na Bezrúčka očima, keré na krajíčku chtěly mermomocú vypadnút a skotúlat sa s kopečka.

A už vyprávjač vytahoval stavidla svojéj výmluvnosti.

„„Šlo vám Hanačisko na Valachy na tarmak, že obhlédnút nejakého hřebečka. Počul, že ve Vizovicích lza lacino ukúpit bujné uherščáky alebo aj pěkné kúsky našeho domácího plemeňa, a tož mínil vyzkusit. Teple sa vypravil, lebo tuhlo prám po novém roce, naděl opasek penězi, pojal čagan do hrsti a šel. Ale dostaňa sa mezi kopce, nestačil pokrucovat hlavskem: ‚Jemine, jemine, kerak tade mohó ostávať ledi? Po takovéch kupcoch se drápať, že se jim netočé hlava, že se nebojijó, deť to všecko gdese sleťé důle hlava nehlava!' — Tak milém Hanákovi ubíhala v samém podivu cesta, až sa doškrábal toťkaj pode školu tak zarovno nama. „Kupcom" už po troše přivykl a rači sa těšil novým koněm, až si ho přivede dóm. Řečnoval si sám k sobě: ‚Na padesátko nehleďém, vebero se mlaďocha, krk bode mět jako laboť a hřbet měkké jako peřino. Až dostane vovsa, zgrošovaťé jako brůna, jenem nožkama bude přebirať. Vevedo ho ven na hulico, sósedi bodó mrkať . . . .'

V téj raně cosi učul, ohledl sa: Jemine!

Toďkaj od kostela s kopca fičí na sáňcoch Jurka Kratinů, — šak sme vrstevníky, — už sa dávno oženil. Jede vám pěkně, jede Jurka po zasněžených schodkoch, a saně vždycky ze schodka na schodek: gec, gec! Jurka vyskakuje při každém: gec, gec, jak dyby věrně seděl na koni. Snesl sa vám bleskem důle, enom fiklo, spěšéj než tady možu vyřéct, a chyťa saně za provázek, že už sa pobírat dóm, zmrzalo sa mu samotinkém od kostela sánčovat, dyž v téj Hanák vylovil z kapce měchuřinu a podával milém Jurkovi grejcar,

prý: „Senečko milé, pěkně tě prosém, ešče jednó.“ No, možete si myslit, že sa ogara neoskomízal! Drapil honem po grejcaru jako cigán po močce, vybrkl ke kostelu a „gec, gec“ důle. Hanák už zase žmolil grejcar v prstoch: „Senečko milé, pěkně tě prosém, ešče jednó!“ Což bylo Jurkovi o vozičku! Býval by jezdil za grejcary do večera! Hanákovi ale sa prv odnechtělo. Gdyž utratil za divadlo šestku, zavázal měchuřinu, poděkoval ešče a pobíral sa daléj k Vizovicom . . .“

Tomšovi, — an poctivo všecko ukazoval: aj Hanáka, kerak stál důle na silnici s vyvráceným krkem, hleda proti kopci, v jednéj hrsti měchuřinu, v druhéj čagan, aj Jurku, kerak seděl na sánčoch, a saně jak gécaly se schodku na schodek, — došel také dech; aby si vydychl, padl teda hlasem.

Starosta v důmince, že už povidačce konec, zafňukl ze zdvořilosti místo smíchu a chystal sa, že sám pronese cosi, ale Tomeš mu honem do toho skočil a zdvihňa prst hore, povídal: „Počkajte, až dopovím, a nezapomeňte svojéj řeči!“

Podlevá pak způsobu starých kancionálů, gde také, gdyž sa převracá list, najde sa poslední slovo na téj aj na onéj stránce, řekl ešče jednúc na připojenú: „Tož milý Hanák sa vám pobíral daléj k Vizovicom. Ale sa neptajte na Jurku! Ten s grejcarama v hrsti letěl mezi ogary do dědiny, gde sa vozili na ledě, a huba mu nestačila k výkladu. Přišel však mezi nevěřící: ‚Ty cigáne cigánský, co prý nám tady maluješ, gdo ví, gde si sa ke grejcarom připlichtil. Takového ťuhely, věřte, bratrovjá, kerý by platil, hleďa na vozičku, ani by, ufám, zem nenosila! Peníze najspěš vytrúsil, iďa negdo po silnici, — prý, vrať je tom, čí sú!’

Jurkovi zabíhalo do plaču: ‚Ogaři, na mú milovanúcí dušu, gdo sa opováží o mně řéct, že sem gdy kom scigánil, nechajž vystúpí hnedkaj protivá mně a do očí pěkně, a já sa s ním už vypořádám, že nebude vědět, kerým koncem sa pichá píščelka do huby.’

Tož, prý, zaduš sa!

Tož až sa zadušil třikrát místem a dva prsty hore zdvihl, teprú sa mu dostalo víry. A dlho po koliknást roků panovalo mezi ogarama při vozičce: Senečko milé, pěkně tě prosém, ešče jednó! — Tož už včil jste srozuměl?““

„Ja, už,“ přisvědčil Homan, kerém u konca povidačky přeca sa roztahla huba na úsměv, ale přistihňa sa při tom a zpomeňa si, že je pudmistrem, násilno sa přemohl a stáhl kútky, jak dyby ho chytilo žmaní do břucha. Hleďa pak bolestno na Tomša, povídal už zas po svém: „Ja, Hanáci umíja, pane, inačí trýle,“ a řekňa to, zase pomaly sa škrabkal po schodkoch, pomáhaja si rukama. „Já sám sem znal jednoho, ten místo aby nesl žencom svačinu na pole, zapříhl si do kočára krávu a jel pěkně pansky.“ —

„„Oh, přisá, jaké divadlo, to bych sám rád uhlédl,““ zasmil sa Tomeš za třikrát — pokaždé, gdyž si v hlavě srovnal spřežení.

Už stál nohú na posledním schodku a ešče se smíchem pravil: „„To sa hodí k sobě: kráva a kočár.““

„Jako jít v papučách na bál,“ dodal starosta, a už otvírali předsíňové dveři. Škola připadala taková veselá! Istě proto, že sa ukazoval s kopečka pěkný výhled přes dědinu na pole, nivy a háje! A potem, že sa tulila k ní drobná zahrádka, pěkně opatrovaná. Po záhonkoch kvítí, jaké si gdo zpoměl, obveselovalo mysl lidskú. Po stěnách vinula sa vinná réva, a mezi zelenýma listy promodrávaly nalété hrozny — vzácnost na Valachoch.

Vstúpili do učírně. Byla hrubá téměř do štverca, a Zavětrovjané si na ní gdožvíjak zakládali. Ale přijel gdysi jakýsi pán z Vídňa, a toho kozel bral, vejďa do střídy. Okna po obú stranách po třech naprotivá sobě, a milý pán, hleďa na to, spínal ruky. Po téj sa obrátil, zas cosik uviděl: „Jaký čechman tady stojí? Světnička, lebo jakýsi kabinet?“

„„Kamna, prosím.““

„Co že? A kerak se v nich tedy topí, když nevidět dvérek?“

„„Prosím, ze síně bukovýma polenama. Takový klátek sa naloží pěkně na vidle, a hybaj! ním do čelustí . . .““

„Kdo to obstarává?“

„„Paní rechtorka!““

„Hm. Pěkné zařízení! Teď se už nedivím, od čeho je, chuderka, v zádoch pokřivená!““

Po téj si sedl do lavice, také mu nebyla vhod.

„Kdo, prý, je budoval?“

„„Holík, truhlář z dědiny.““

Pán posmrkával nosem: „Tuze pěkná práce! Ovšem! Chacha, chacha!“

Zastal sa tenkrát školy jediný strýc Dúpalů. Vstal, rozkročil sa a utřa si hubu rukú, povídal: „No, my tom tady tak nerozumíme jako inde, pravda, ale vystavjali sme si školu podle najlepšího vědomí a svědomí. Gdo sa chce nečem naučit, tož sa naučí, nechaj mu ide světlo z pravéj strany lebo z levéj. — A kamen rovněž nemožu haňat. Koliknást razů ogara chytí sa za roh a vytáhňa sa hore, uvalí tam kotrmelec a kachle držíja, ani sa nepohnú. — A toť v lavicách sám sem lopěl za pět zim, a nevím, že by sa mi bylo zle sedělo!“

Pán sa dobrotil: „Vždyť já nic; líbí se vám — líbí; škola je vaše, cirkevní. I schodů jste si mohli uspořit. Mohli jste si přistavěti žebříček a lézti po ščebloch . . .“ — —

Příchozí nalezli všecka okna pozotvíraná, čerstvý vzduch fofroval světnicú a voněl křidú. Ve štvrtek děckom připadalo prázdno, pan rechtor seděl vysvlečený u stolka a brkovým pérem psal noty. Malý, ze široka, hubu starobú sfaldovatělú, ale tak vesele pohlédl ke dveřom a při tom takový rozum vanul od něho.

A věřte, obojího potřeboval!

Gdyž mu v letě přišly tři děcka do školy, v zímě pak stošedesát a nebylo lza jich ani po zemi rozesadit; gdyž od nekerého sedláka neviděl ani za dvacet roků šestky; gdyž jeho tři synové na študijách a kroměvá toho ešče sedm dětí doma pořád o cosi ške-

mralo; když paní rechtorka na novú kacabajku schraňovala a šetřila tři roky a pořád chodila ve staréj; když všelijakých starostí nekerý deň sa shrnúlo na šedivú hlavu, že sa zdálo najmúdřejším, rozeběhnút sa proti tvrdéj zdi, až by sa rozeskočila lebeň: tož vyrazil zkúšený stařiček negde ven, gde ho nesly krátké nohy, dokaváď nepotkal nejaké roby nebo tetky s nošú trávy na zádoch. Hned ju zastavil: „Jak sa máš, Terezo lebo Veruno?“ Znal je všecky, šak k něm chodívaly ešče za slobodna do školy. A pořád sa na cosi vyptával a přeptával, a Tereza lebo Veruna pořád sa věcéj k zemi hrbila pod batohem. Až bylo nezbytí!

„„Ba šmaka,““ řekla na konec, „„vždyť už nevím o hřbetě, mosím dóm.““

„No jdi, jdi, Terezko lebo Verunko, a pozdravuj všecky doma,“ pan rechtor jak dyby nic, a iďa potem za ňú, smil sa potichúčku: nechaj prý také zví, co znamená vléct batoh na zádoch a nemoct sa pohnút z místa.

Pan rechtor přivítal návštěvníky, Homanovi poščal svojéj stolice, Tomeš si usedl zezhora na lavicu. Starosta, rozsedňa sa jako rozškřekaná slépka, zažertoval: „Tož včil ťa, Tomšu, vyzkúšám!“

A tente pů na ozajst a pů špásem povídal: „„Pane, já mám zkúšek vybytých, podlévá nich už bych mohl sa hlásit aj za ministra.““

Pan rechtor kolébal sa na krátkých nohách a pohlédal po nenadálej návštěvě, čekaja, s čím sa vytasíja.

Tomeš sa zamlčal a v hlavě sledoval jakúsi myšlénku, až pověděl nazhlas: „Přecaj by bylo pěkné, gdyby člověk všecko znal.“

Starosta namaloval prstem na stole nulu, zase ju přetrhl, takéj sa zamyslil a řekl, jako gdyby zpíval z kancionála: „„Ja, čem by ti to bylo, gdybys na krásně aj všecko věděl? Šak rechtorem nebudeš! A gdyž máš povědomost, že nad tebú kraluje císař pán, a že sa dáňky mosíja platit, tož co ti po ostatním? To je všecko prkotina!““

Po téj však sebú hodil, jak gdyby sa byl zpamatoval, a řekl kárným hlasem: „„Ja, Tomšu, nebavme pana rechtora! Tož co máš, řekni si, nechaj zas idem dóm!““

Tož Tomeš sa svěřoval.

Pan rechtor učuja, že sa jedná o parcele, shledával po armarách a po kútoch katastr: papírové štverce na prst tlsté s rohy zohýbanýma a roztřapatěnýma, jak sa nima kolikrát školáci v prázdnéj chvilce čogali po čelách. Místy byly šedivú, místy zelenú barvú pokryté. Na zelených poloch sa značily čáry a čísla. Leďagde bila do očí hromádka puntíků, kerých nemaloval istě žádný dvúnohý geometr. Prám takový jeden šedavý na vysokých nohách hnal sa ze svého pola od vyměřování, gdyž mu tak náhle povstalo zeměřesení, jak pan rechtor vlekl štverec ke stolu, ale už nestačil seskočit. Vypustil teda nitku a spúščal sa během po ní k zemi, a gdyž sa už dotýkal dlážky a chtěl zvolat „vyhráno“, zdvihlo sa nad ním cosi velikého, co mu jako hrubá skala svět přikrylo, — pod rozhněvanú nohú pana rechtora smísila sa jeho bílá krev s prachem zemským.

Pan rechtor očistil desky prachovú haderkú — pod šedivú barvú sa ukázala rovněž zelená. Vynašel patřičný arch, pohleděl a řekl: „Už sa našel k huslám Barčák!“

Homan chtěja sa před Tomšem zachlapit, že věci také rozumí, brýlil farizejsky v ta místa, gde upíral oči rechtor, pokyvovál hlavičkú a ukazuja prstem na jakúsi klikatinu, ptal sa: „Toťkaj to vykazuje sa cesta lebo potok?“

Tomeš také zbystra popatřil na katastr, ale neshledával na něm nic, co by sa hlavitě podobalo kopci, pohlédl rači oknem ven, tam na střeše sa točili a pojímali holubi. —

„Koléj bys toho teda potřeboval?“ optal sa pan rechtor Bezrúčka.

„„Ja, tož já nevím.““

„A gdo má vědět? My?“

„„No, tož na chalúpku snáť, ale šest síh, a na dvorek tři, gdyby pak Hospodin ráčil dopříti, gdysi aj na stodúlku by mohlo dojít . . .““

„Tož jak já tom vyrozumívám,“ pohleděl zase rechtor na Tomša, „ty najspěš slačáš tady po Ventrčovéj roli?“

„„Ba,““ začerveňal sa Tomeš a nevěděl proč. Enom, že mu tak pan učitel vyčetl myšlénku z čela. V tom ale uznala také druhá strana sa do záležitosti vložit.

„Pro pár síh prkotiny zdvihat obec, co sa popíše papíru a ponazutrácá podaremky peněz . . ., a gdesi cosi . . ., po téj si aj ostatní zamanú a smyslíja a budú chtět kupovat . . . a šak věc neponáhlá, nemosí Tomeš tak zprudka přikládat do kamen, aby sa mu třebas nepřipálilo; mohl by až počkat, až by on — starosta — sa zbavil svého těžkého úřadu, beztoho je to enom věčná oštera,“ — tak splantal páté přes deváté, že vylezl tam, gde ani zprvku nemínil, šak sa mu věru o složení pudmistrovství ani ešče nezazdálo.

Tomeš čul, ale neposlúchal. Zdálo sa mu, že oře u Tlstéj, a v lese že sa honíja a skřékajú straky: tak mu připadala řeč pudmistrova.

„Ale, Bože,“ rozhodil rukama rozhodčí. „Pro pár síh mrtviny zdvihat úřady, to by stálo za prácu! Já buďa tebú, Tomšu, bych sa nikoho neptal, a pustí-i Ventrča ti tamtu roli, tož bych si přihradil kúšček beze všeho. Čerti vzali.“

Starosta sa zahleděl na rechtora jako Kolumbus, gdyž tenkrát našel tu Ameriku, a přidal sa hned k něm: „Ba, prám mi to z huby berete —“

A jak dyby všecko bývalo vyšlo z jeho hlavy, utrhl mu další řeč a ukazoval na prstoch: „Dávaj si pozor, Tomšu, co ti povím! — Šak, ufám, víš, že důle běží — no — tož jako cesta na Slivnú: tam teda nepotřebuješ vyměřovat. Tolikéž ani na pravo při hrázi. Chyba hore za rovno plotem pokonča odměřáš si devět — no, řekněme deset síh, a lesti by sa ťa gdosi ptal, tož prohlas směle, že stavjáš na svojém. — A šak gdo by sa ťa ptal?“ opáčil na to vyšším hlasem, jak gdyby v něm tkvěly dvě osoby, keré si odpovídajú navzájem.

„Ja — a komis? Ufám . . . šak co? Gdyž stavba sa prováďá

od děditiny kus. A šak po kerúsik, že bysme sa vypravili obhlédnút... Alebo až nás zavoláš na dostavenú? Alebo ledajak. Uhlédneme, jak ten slepý po-ví-dal."

Tomšovi poskočilo srdce, ale za toléj roků svéj zkušenosti naučil sa ne všeckém dovířat.

„Su vám povděčen, pánové," nasadil z vysoka hlasem, jak gdyby vinč u přistupování v kostele odříkával. „Ale prosím vás, nemějte za zlé, gdybych dostal neco istého do ruky . . ."

„„Tož, toťkaj máš neco istého do ruky,"" podal mu s posměškem Homan čagan, kerý stál v kútě. „„Gdyž ti my dva, pan rechtor a já, neco stvrdíme, tož to, ufám, platí,"" a tak sa mu od huby jeden kútek k nosu povytáhl.

„Alespoň teda, gdyby sa neco poznamenalo v katastru," podotknul Tomeš o maléj duši, už si hrubě ani netrúfaja. „Šak nechcu žádného zlehčovat, Bože zavaruj, ale gdyby z toho gdysi povstala nejaká plantačka . . .?"

Pan rechtor sa chystal neco podoložit na vysvětlenú, dusil ho však kašel, stačil tedy ukazovat enom rukama. Prsty sa mu hýbaly, jak dyby neco neviditelného podlabovaly. Mezi kašlem ale změnil úmysl, chytil péro s ingústem a na katastru, gde už sa značily dvě čárky, přidal ešče dvě, až povstal štvereček. Péro zprvku nemínilo spustit, až pojednúc sa vyvalil černý potok za režné stéblo tlstý. Tomeš z uznalosti hnal sa s jazykem, že kaňu slízne, ale pan rechtor nedal, otevřel stolík, vytahl kus pijavého papíra, přistrčil rožek, — a černý potok sa ztrácal v pijáku jako v píščině. Tomeš aj Homan hleděli se zalúbením na tente malý zázrak, starosta hnedkaj jej zas uvedl v súvislost se svojú vzácnú persónú a povídal: „Já nepotřebuju pijáka. Gdyž člověk počká chvilku, uschne psaní samo. A je-i co hurtem, tož škrábňa pěkně křivákem po stěně, je hnedkaj dost posypátka."

Pan rechtor přistrčil ešče dvakráť čerstvý piják, až na mapě ostala enom hranica na způsob čínskéj zdi, jak sa projádřil. Hleďa pak na Tomša takovýma zamhlenýma očima, že si z toho pohledu tente ničeho nemohl vybrat, dodal: „Až teda pole bude tvojím, tož ti ten čtvereček připíšu k parcele, a možeš bez starosti spat."

Tož Tomeš sa upokójil.

Obúm pěkně poděkoval, a gdyž vychodil z učírně obdarovaný nekolika sáhy pozemku, zdálo sa mu, že si je nese dóm na zádoch. Zapomeňa sa, procházal dveřama šúrem, při tom bokem sa zatáčaja, jak dyby vlekl do opravdy za krkem měch s polovníkem.

Mosel ešče starostu odprovodit a ešče jednúc u chalupy poděkoval, že sa včil nemože odvděčit ani odslúžit, ale že gdyby negdy nečeho potřebovali, tož enom aby zkázali. Zatím prý Pánbů zaplať.

(Pokračování.)

209

Růžena Svobodová:

Zahrada Irémská.

Román.

(Pokračování.)

X.

Isidě byla ohlášena návštěva. Mladý muž, přítel jejího bratra a přítel Albertův, který přijel studovat do města, poprosil ji, aby se jí směl pokloniti. Svolila a udala hodinu. Geldera to rozmračilo. Neměla bez dovolení přijímat pánských návštěv.

„Slušný člověk může přijmouti návštěvu bez dovolení!“ namítla.

„Začínáte už jako paní Cecilie!“

„Začínala-li takto, vehnali jste ji do tmy života jenom podezřením. Mne nenapadá vidět v takové návštěvě nic zlého, ale nyní bude stát za mnou stín vaší nedůvěry.“

„Chcete to říci na omluvu, skončíte-li jako paní Cecilie.“

Isida neodpověděla a návštěvu přijala.

Vždycky, když se seznamovala s novým člověkem, chtěla ho pochopit náhle, hltavě, pochytit celou jeho duši do své a podívat se do ní jako do stroje kapesních hodinek.

Jakmile promluvila deset slov s mladým mužem, poznala zase, že je strašně zvědava, že ji život nepřestal zajímat, mládí její že neumřelo.

Mladý muž byl elegánek, muž její společnosti, bratrův kumpán, ale bez jeho marnotratnosti a také bez jeho elegance v jednání. Stýkal se v životě s nejnižší a nejubožejší ženskou společností, s takovou, kterou si mohl ze svých hubených důchodů zaplatit, přiznával to nejprve s jakousi posou prostoty a umíněnosti, později toho litoval.

K Isidě přišel už jako kajícník, jako kdosi, komu začíná být milá čistá žena, ale se kterou ještě neumí hovořit.

Měl několik povrchních uhlazeností. Dobře se oblékal, věděl,

kdy má změnit redingote za frak, znal mnohé odstíny a trýzně dokonalého elegána, ale jeho slova neměla přesnosti jeho kabátů. Říkal věci, které se nevyslovují ve společnosti kulturní vůbec, ve společnosti kulturních žen zvlášť, a vykládal anekdoty málo vkusné a málo vtipné.

Měl však chvíle, kdy se rozzářil, kdy mluvil o umění s rozkoší a radostí, třeba že slovy silnými, vypůjčenými ze žargónu pouličního a z cizomluv. Jeho řeč byla nepřesná a nečistá, a ironisovala vlastní cit. Mluvil tak jenom proto, že se styděl mluvit správně a čistotně. Byl synem kdysi bohaté, nyní zkrachované rodiny, a přišel dostudovat na zdejší universitu.

Isida věřila, že byl poslán Albertem, s kterým se družil, ale on nevyslovil jeho jména, a ona neměla odvahy vyprovokovati je.

A tak hovořili, jako by pluli kolem ostrova a snažili si namluviti, že nevidí jeho břehů.

O umění, o studiích, o poměrech v městě a konečně o lásce, ve kterou nevěřil a která mu zhořkla a sešla. Isida snažila se mu ujasniti svou velikou víru. Poslouchal ji dojat a řekl konečně:

„My jsme se stýkali se strašným druhem žen, mezi těmi nejhoršími jsme se po léta tloukli.“

Položil si čelo do dlaně, a slzy mu zastínily hlas.

Isidu potěšilo jeho rozechvění, ale netrvalo dlouho.

Byl příliš navyklý hovořit o ženách jako o koních, rozeznávat ženy svého vkusu a mluvit zle a jako o blátě s nenávistí o všech druhých.

Přišla do salonu vychovatelka sester Gelderových.

Gelder vyslal ji tam, aby paní nebyla sama.

Jaroslav Urban, host Isidin, ji za chvíli urazil. Mluvil s největší nechutí o ženách třicetilých, o ženách nedobře a velkolepě oblečených, choval se neslušně, házeje vše to na hlavu bystré a intelligentní paní s drzostí a bezohledností, které nechtěla čelit.

Jeho rozkošnictví, jeho pašovství byla jediná jeho světová moudrost a filosofie. Jeho svět byl nevypracovaný, laciný, chudobný. Měl jenom několik nespolehlivých primitivních instinktů. Jako veverka, která nachází snadno, co se jí hodí k udržení života a ke konstrukci chrupu.

Hovořil o lásce a zase o lásce a znovu o lásce způsobem všedním a vše banalisujícím. Mluvil tónem zpěvavým, kolíbavým, mazlivým, sebou okouzleným. Mluvil o bále, o dívkách „genre patnáct šestnáct“, které byly dosti čisté pro jeho zhýřilost. Mluvil, mluvil, protože se strašně rád poslouchal.

„A mí přátelé, můj strýc na příklad, tančí jenom s dívkami toho genru. A je to pán čtyřicetiletý! Je to vkusnější, než kdyby se dali klamat ženami obstarožnými!“

Vychovatelka poslala k němu soustrastný, pohrdavý pohled.

„Vy nemilujete dospělých žen?“ zeptala se Isida.

„Ano, proč ne. I „femme de trente“ může být zajímavá. Ale jen pro dvacetiletého hocha. Kdyby mne byla tehda dostala do ruky

žena třicetiletá, mohlo ze mne něco být. Vykládal jsem to ostatně onehdy kamarádovi. Má přítelkyni třicetiletou. Řekl jsem, jaký je to malheur, nenajde-li člověk ve dvaceti! ‚Ano,‘ odpověděl, ‚cítím to. Mně bylo už třiadvacet let!‘ Ale ostatně každý po svém vkusu. Mně se líbí žena jenom tehda, je-li velmi mladá a houpá-li se tak nějak pěkně v bocích!“

Isida přirovnávala své sny, své představy o lásce, a svolávala k účastenství nejčistší oblaka a nejvyšší hvězdy a cítila svou velikou a tajemnou kulturu lásky, jako pevně zbudovaný, na skalách nedostupný hrad.

XI.

Sestry psávaly Isidě dlouhé listy. Bylo jí, jako by jí poslaly své parfumy, dech vlasů a šumění svého hedbáví, a poslaly živý a pohnutý obraz svých květinových, šlechtěných bytostí.

Každá jiný parfum, každá jinou vůni vlasů, jiný rytmus šumění, jinou živou linii, jiný obraz.

Magdala slíbila přijeti, ale nejela.

Její srdce podnikalo nové experimenty a hledalo svého „roi de soleil“. Hledalo a neumdlévalo.

Psala jí málo o sobě, mnoho o druhých. O sobě jenom v narážkách.

„Hledám, to víš, ale bez víry, že najdu. Na dně srdce mám zamrzlé jezero. Najde se dost slunečný, král slunečný, slunce samo, aby je rozehřálo?

Nezajímá mne nikdo volný, svobodný, dostižný. Čekám, až se zadá, zamotá, zaslíbí, přísahami a zákony a ctí připoutá, až jemu samotnému jisto, že pro něj není návratu. Jen ten mne láká. Oč je to kouzelnější, drát se trním a bít se o něj, vědět, že ho beru někomu, že celý běh života tím měním, vědět, že kolik srdcí krvácí, od ran umírá. Zpívám si: „Hrej, pastýři, hrej, bůh tě provázej, mladší sestra zabila mne, starší sestra bránila mne, hrej, pastýři, hrej.“ Nic mne netěší, co by mi mohlo náležet. A všechno to, co již patří jinému a jiné.

Marianna se vdává. Zdá se jí, že si bere za muže svůj sen. Ale ona jako všichni nešťastníci illusionisté ušila mu ze svých představ jenom plášť, domino bílé, a oblékla ho do něho.

Jednou užasne nad tím, že se vlastně nenarodil v dominu. Čí to bude vina?

Její Lev je člověk, kterého nezajímá žena, kterého zajímá dívka, jedna a jedna jsou dvě, hádanka z dětského časopisu: Je to na střeše a kouří se z toho — co je to? Komín! Mluví sice stále chronicky o vesmíru, ale jeho vesmír — to je také hádanka z dětského časopisu. On je zdravý, v základě prostý člověk, malý šlechtic s nepokaženou krví. Ona je jurodivá, hledá, jako my všechny hledáme, a nic nenajde, — jako my všechny nic nenajdeme. Je to orientálka s mystikou v krvi, s talentem k pokoře, člověk bez pýchy, s povahou

pokaženou soucitem a milosrdenstvím, mozkem plným tak hloupého braku, jako je svědomí.

Vidím to všechno, přihlížím všemu a čekám. Nezasáhnu! Nezapletu se osudu do ruky. Chci se stát sama osudem.

Na svatbu nejezdi. Bude se podobat Marianně. Tichá, v domácí kapli, na klekátku vyšívaném na stramině.

Bratr odjíždí na tournée do Ameriky. Na její tournée ovšem. Je živ už jen jedním: ne štěstím, že ho miluje, ale štěstím, že ho strpí. Čistí asi její střevíčky benzinem a crèmem, a nečistí-li dosud, bude tak činiti co nejdřív.

A skončí tím, že bude kufry snášet, že bude smět se o to dělit se sluhou. Až mu ani toho nedovolí, jako šílenec, úplně už nemožný a vyvržený, bude chodit v noci pod jejími okny otrhaný nebo oblečený v maškaře, bude se dívati k měsíci jako k orodovníku, zpívat pošetilé písničky a spávat na prahu jejího domu. Vidím ho již. Až jeho milované akáty z jara rozkvetou a nasytí vzduch vůní, která vždycky mátla jeho smysly, vzpomeň si na mne, že se splní do slova moje proroctví. Pierot spící na chodníku pod jejími okny.

Jest to erotik, který by byl snad napsal tři svazky dobrých veršů. Ale je lepší, že jich nepíše. Vypsal by se ze svých žalů, nepropálil by si jimi srdce, nenastřádal by si jejich pekelné krásy, nezahynul by od ní. Ach, není nic chladnějšího a neerotičtějšího, než erotik, který píše verše. Píše a rozumuje, a kde je zatím láska? Ale Eduard, ten ví, kde je láska, ten ví, co je zahubit celý svět pro ni, a já, sestro milá, já se svým chladným srdcem, já mu závidím. Kéž bych našla tak vysokého člověka, abych před ním dovedla zahodit svoji zpupnou pýchu, kéž bych našla někoho dost černého, dost vášnivého, dost krásného a slunečného, abych uvěřila, že je v něm schováno celé moje peklo lásky, někoho, kdo by mne dovedl mučit, kdo by mne třeba doničil, nad koho bych nevyrostla jednoho dne a vedle koho bych necítila, že srdce moje má na dně zamrzlou hladinu, cosi, co jsem cítila dosud vždy. Přijedu k tobě, přijedu, a skončí můj experiment.

— — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — —

Dopis Agatin byl jiný. Její stavby nestály na základech tak povětrných.

Psala:

Kdybych se byla stala královnou, byla bych se stala moderní královnou. Města by byla bývala čistotná, zdravá, obydlená lidmi tak vysoké úrovně, jakou měli jenom Řekové.

Ano, chtělo se mi vlády, protože jsem cítila, že mi byl dán k ní rozum. Byla bych chodila jako Rašid zvídat večer, čeho je lidem třeba, abych to ráno vyplnila. Pomluvy a nízký názor byla bych trestala víc, než krádež chleba. Zákony bych byla předělala a na duševní surovost ustanovila největší tresty. Nebyla bych trpěla ve své zemi nic levného, špatného, netrvanlivého. Ani povahu, ani látku na šaty. Myslila jsem si svůj lid slunečný, svobodný, obdivující se

krásným stromům a vinicím, ničím nestrádající, pracovitý, svou zemi vychovanou, na sebe spoléhající, jako dobrou rodinu.

Snad jsem si to nemyslila tehdy, snad si to myslím teprve nyní, ale byla bych k tomu došla.

Jsem nenastoupená královna se zmařenými talenty.

Snad bych byla nestačila sama, ale mohla jsem vychovati syny, kteří by mne byli následovali, prohlubovali moje dílo, naučili lid statečnosti.

Chtěla jsem být spisovatelem. Jeho román by se byl jmenoval „Národ". Byli bychom se přibližovali sobě a jednoho dne jsme mohli splynout. Mé srdce se chvělo v těchto snech jako ve vlažném jižním ranním větru.

Snad by byl nesplynul lid se mnou. Snad teprve s mými vnuky. A jeho úroveň by byla tak veliká, že by jim nebylo třeba krále, a král by poznal, že není komu panovat. Byli by již všichni tak stateční a pilní, nemusil by on být pilnější a statečnější.

Magdala mi říká utopinka, což pochází od slova utopie.

Ano, mé formy jsou snové, ale což nemusil předcházeti sen každou realitu a nevznikl sám v mém reálném mozku?

Život se uchopí každého snu hutnýma rukama a postará se o jeho viditelné formy.

Snad nestál tento sen za uskutečnění, proto ho nechal život padnout. Snad není světu třeba králů ani královen, snad jsou už to jen strašáci přežilých forem, ano, snad proto neuchopil se život mé básně hutnýma rukama.

Již před Tvou svatbou, kdy bylo v mém nitru rozhodnuto, pochopila jsem náhle v nějaké šťastné a světelné chvíli — existují takové zázračné okamžiky — pochopila jsem, jaký tajemný úžas je mladá teplá lidská bytost, pěstovaná, bohatá, tisícizvuká. Co je úžasu života v jediném zachvění mladého těla a odstíněné duše. Jaký je vůbec zázrak krásná lidská bytost, obdarovaná půvabem a kouzlem působiti na druhé touto analogií vůně květinové. Kouzlem růží! Kouzlem hyacintů! Kouzlem rozkvetlých akátů nebo lip! A pochopila jsem svoje nadání. Pochopila jsem, Isido, že jsem léta tiše pracovala, a pozorovala, že jsem si nastřádala v duši celé bohatství světů, celou klaviaturu radostí a muk, celé nebe a peklo nevydané lásky. Má celá bytost se chvěla, četla-li jsem díla umělecká. Plakala jsem ve svém pokoji nejzoufalejší slzy „Kameliové dámy", prožívala muka Rebeky Westovy, lásky velikých milenek a žen. Ano, nastřádala jsem v sobě ne jediné, ale na sta kouzel!

Co s nimi nyní? Vydati je. Rozdati je. Proto jsem na sobě pracovala, abych ukázala lidem, jakými stříbrnými proudy je bohata moje bytost! Kolik mohu rozdati chvění svého mladého a krásného těla, své znásobněné duše! Rozdati kulturu těm, kterým bude mlhou, psáti jemnost a úžas krásy povětrným písmem lidem nechápajícím. Žít plným životem, denně novým a jásavějším, a zůstat přece tisícům měšťáckých očí, neschopných uviděti, hloupým chotinkám a od nich ovládaným a zpitomělým mužům neviditelná.

Nezdá se ti to kouzelné a tragické, hrát před očima plného divadla a být neviditelná? Dávat proudy svého přebytku, dávat uzrání, svoje léto, své city teplé a vonné jako zrající hrozny na stráni, kam se celou silou opřelo slunce, a pochopovat, že není v celém divadle člověka, který by věděl, co přijímá? Vědět, že nikdo nerozumí svátkům mého ozáření, že nikdo neumí vůbec žíti svátečně, že všichni žijí jenom v sobotu, ve chvílích, kdy se u nich umývá podlaha, a všichni že se brání vyšším, sladším a okouzlenějším formám, neboť neznají a neuctívají jiné reality, nežli je všednost.

Vím, že budu hořeti a rozdávati se marně, že budu na jevišti žíti svaté chvíle, o nichž ani jediné plebejské oko, ani jediná vypelichaná hlava nebude míti nejmenšího vědomí, ale to mne okouzluje kouzlem nepochopeného tajemství. Vždyť kdo ví, podle kolika neobjevených, ušlechtilých a užitečných sil procházíme v životě. Čím by nám mohly posloužit, kdybychom měli možnost uviděti je!

Pracuji na sobě, ani noci nemám pokojné.

Onehdy jsem jela v tramu vedle velkého hvězdáře. Poznala jsem ho a radovala jsem se celou cestu. Jeti vedle člověka, jehožto nejlepšími přáteli jsou hvězdy a který s nimi denně hovoří! Zdálo se mi, že je všechen pokryt jejich živým stříbrným světlem. Ach ano, řekla jsem si, mými přáteli nebude ta unuděná mediokrita mé země, banální literatura a literáti, barbaři a barbarky, s chudým, ubožáckým slovníkem představ, kteří odsuzují všechno, co jejich plebejské hlavy nepostihnou a nemohou postihnouti a jejich slepé oči se vidět nenaučily, — mými přáteli budou světové hvězdy, a já musím chodit všechna obalena jejich stříbrným živým světlem. Och vím, budou mne pomlouvat za pýchu, za pohrdání. Ale vím také, že každý klep a každá surovost není obrazem pomlouvaného, ale je vlita do formy pomlouvačovy.

Nikdo, přesvědčila jsem se, neopakuje smyšlený hřích a sprostotu druhého, není-li jí sám schopen. Klepy a pomluvy, nejsou to vyznání, konfese pomluvačovy? Svou měrou měří klepaři. Nemohou jinak. Ušlechtilý a šlechtěný člověk jde v lidské duši po stopách nejčistších, svou cestou. Každý hledá v duši druhého zrcadlo pro svůj vlastní obraz a neustane, dokud se v ní nezobrazí. Ano, nechci se spřáteliti s nikým jiným, jenom s hvězdami.

A prakticky: Kněžna se brání, ale já ji udolám a vystoupím na zdejším divadle.

Je rozhodnuto. Budu pracovat, pracovat na sobě, jako zahradník pěstitel ve sklenících a oranžeriích. Pokvetu, pokvetu dlouho, co nejdéle. Přijedeš se pak na mne podívat? Pochopíš, co žiji, co budu žíti ve svých slavnostních chvílích? Pochopíš, že budu mít v duši obraz drahého města rodného, na něž jsme spolu často patřívaly při západu slunečním? Pochopíš, že budu mít před očima všechny svěží, jako zlatem prosvícené trávníky na stráních, plných rozkvetlých, svatebně slavnostních keřů tavolníků?

Že uvidím vždycky onu růžovou a topasovou záplavu, která klesla na světlé domy a paláce našeho města, na odrazy zapadajícího

slunce ve sklech budov pobřežních, shlížejících se jásavě v modré, líně plynoucí řece, na celý ten obraz města komponovaného staletími — básníky. Ucítíš v každém slově mém poděkování za mládí prožité v jeho tisícibarvém a tisícitvarém rámu za to, že jsem dýchala, směla dýchati svá jara pod jasmíny a růžemi jeho slavných zahrad.

— — — — — — — — — — — — — —

I Marianna psala: Rozhodla se provdati se. Byla se poradit s knězem, který ji vyučoval náboženství. Kněz měl krásnou jemnou tvář, kterou si zúmyslně hyzdil, kterou křivil do grimas z nějakých asketických záchvatů. Všechno i nejprostší přepych si odříkal; žil po celé týdny o vodě a chlebě. Ale náhle ho přepadlo zoufání, že nic nežije, že ještě nežil pravý život, a trýznil se, lomcoval svými úmysly a snažil se rozlámati a zahubiti svoje předsevzetí, avšak politoval jich a nezahubil, ale navrátil se k nim kajícně.

Marianna ho navštívila v době návalů asketických. Šklebil se na ni anebo schovával hlavu do dlaní. Jeho pokoj byl zaprášen; z harmonia byla odstraněna klaviatura, odřekl se i hudby; knihovna zamčena, zakázal si i čtení knih.

Marianně na radu o jejím sňatku odpověděl citátem ze svatého Pavla.

A Marianna napsala svému ženichovi:

„Nemohu si vás vzít, protože život s Vámi byl by příliš krásný a pohodlný, a život má býti těžký!“

Nasugerovala si tuto theorii.

Lev jí poslal květiny. Nedotkla se jich. Našel je ráno svadlé v předsíni.

I napsal jí, že jí potřebuje, že je smutný člověk, že má plnou duši chmur, aby se mu stala vyjasněním.

Poněvadž šlo o těžký úkol a ne o pohodlí, provdala se Marianna za Lva Víta.

XII.

Gelder byl od návštěvy Urbanovy stále otráven, denně přicházel mrzutější, urážel ženu bez příčiny, byl umíněně zlostný, smutný, a kdykoliv ho Isida vším úsilím z toho vyvedla, zapadl tam po chvíli zlobněji a zarytěji. Ve chvíli, kdy se domnívala, že ho svou radostí vyvedla na nejvyšší bod úsměvné a klidné linie, kdy měla za to, že i on je rozradován, řekl cosi tak skleslého a hořkého, že viděla, že je všechno marné.

Odešel rozmrzen, ale ji to nezarmoutilo.

Smutek, stálý chronický smutek je ošklivá forma života. Měla přinésti své oběti bohu slz?

Ne, slunce jí nedalo. Táhlo ji to ne do zahrad, ale do ulic, které byly veselé a slavné životem, slunce v nich liliově svítilo, slunce v nich lilově zhasínalo.

Rozsvěcovali světla u velkých skladů, u výkladních skříní s knihami, vzduch byl růžový ještě, samý zářící prach.

Byla by darovala někomu klobouk s hlavy nebo činčilový rukávník, kdyby si byl přál.

Ve skříních zavěšovali kabelky z ušlechtilé kůže s karneoly, zasazenými ve zlatě.

Za skříní u knihkupce visela podobizna básníka, kterého Isida ze všech nejvíce uctívala. Byla to podobizna v pracovně jeho bytu, a Isida pochopila, že byl domovem v tomto městě, připomněla si, že o něm psal, a že se zde zrodila jeho díla.

Město našlo pro ni náhle veliké tajemství, nikomu známé ani tušené. Město dostalo smysl, jejž nikdo netušil a neznal, kouzlo, které leželo na všem starém a krásném, kouzlo lásky, kouzlo promilování velkým člověkem, který zde prožil všechny sny své mladosti, kterému bylo kolébkou snů a prameny budoucích děl.

Byla náhle spojena s jeho visí, s jeho dílem a s jeho duchem neviditelnými pouty znovupromilování, znovuočarování, zvýšeného tím, že bylo žito velce již před ní.

V tento den našla spirituelní krásu nového města. Všechny staré architektury produševněly, večerní mlhy měnily se duhově nekonečnou a neočekávanou stupnicí barevnou, bledé zázraky světelné tvořily se nad vodou a mosty.

Věděla nějakým neudušeným a nepřekonatelným strachem, že má doma mrzutého a žárlivého muže, nepříjemnou rodinu, ale velký hlas krásy přemlouval ji a konejšil a zpíval jí své ukolébavky.

Prošla se nad vodou na houpající se lávce, kterou by byla chtěla proměniti ve visutou zahradu. Pod ní tekla široká, někdy šedá, někdy stříbrná, někdy zlatá řeka, barevná podle nálady oblaků a slunce.

Hledívala na její drobně krabovanou plochu, na maličké, tiše se pohybující vlnky. Někdy za plného slunce, kdy paprsky opřely se o povrch řeky, zdálo se, že ohromný stříbrný vlašský topol rozechvívá tam listy v tichounkém větru, a jindy, když voda byla znepokojena větrem, podobal se obraz slunce zlatolisté, stále zmítané osyce.

Isida byla šťastna. Velký člověk dýchal ve stejných stěnách a chodil (vzpomínala jeho děl) po stejné visuté lávce před západem slunce, aby viděl jeho krvavé odlesky pod okny starého hradu, pod černými troskami hradu Gerarda Ďábla, který snad jako ona hledal opakované, věčností dosud neodpoutané zvuky jeho strašného mstivého chechtotu.

Dívala se do vody. Byl teplý zimní den. Nenadálé vlahé dny způsobily tání prvního ledu.

Pluly ledy z hor, a veliké plochy roztálým sněhem mramorovaných krů podobaly se ohromným, po vodě puštěným květům černého bezu.

Řeka vypadala jako z černého kovu bez lesku, světla s mostu padala do jejího havraního zrcadla dlouhými, štíhlými, podvojnými prouhami a utvořila tak vysoké, stříbrné sloupy arkád vodního paláce.

A řeka a světla dlouhého nábřeží, domů a strání, světla oranžová, bílá a rudá, stékající v tisíci zářících reflexů pod hladinu, podobala se obrazům Jassonovým, který maloval obrazy téměř jenom ve dvou

barvách temně modré noci, oblohy a vod oživených jako jepice hustě rozsázenými světly.

Kdosi na ni promluvil.

Jaroslav Urban.

Srazil paty a poklonil se hbitě.

„Milostivá paní!“

„Pane Urbane!“

Urbanovi se chtělo povídat. Měl plnou hlavu dojmů, studoval dějiny umění a měl polemiku s kýmsi, kdo výtvarné umění odsuzoval. „Řekl jsem mu,“ pravil zpěvavě, okouzluje se a naslouchaje s potěšením svému hlasu, „na obrazy se dívat neumíte ani vy, ani ti, kteří lítají mimo s Baedeckry. Mně bývalo v tom davu lidského gros, nic nechápajícího (a neprocházejí tak lidi i životem jako sály galerií, s Baedeckrem cizích názorů nebo úplným nepochopením?), mně bývalo mezi nimi vždycky dobře; letěli mimo tajemství a jeho kouzlo, a med ponechali mně. V Louvru v galerii Daru visí obraz od Watteaua „Připlutí ke Kythéře“. — Nic. — Tajemství výtvarného díla, které musí být a je uděláno téměř z ničeho. Literatura, nešťastná literatura musí mít vždycky nějaký smysl. Obraz, díky bohu, ho mít nemusí, neboť není to nic víc, než věčně mladé kouzlo hmoty, které malíř uchvátil, zazáření a sváteční chvíle světla a vzduchu, a musíme v něm cítit lehkost vteřiny a její pomíjejícnost. A ten Watteau, vzpomeňte si na mne, až ho uvidíte, není nic jiného, než zlatitá chvíle po západu slunce, nic, než něha světla a touhy, tušení jiných břehů, jiných světel, země lásky. Socha bílé, unavené bohyně lásky, zavinuté do věnců růží, na jejím podstavci zavěšený zlatý toulec Amorův, stříbrně bílé a zelené vody a hory, všechno jako roztouženou mlhou obklopuje milence opilé láskou. Zlatá loď, tažená Amoretty a krytá bleděčerveným hedvábím, dekoruje břeh. — Není to nic. — Pro sociologa předmět pohrdání. Pro pošetilé srdce křídla. Pro potřeštěné srdce svět.

Dlouho a často stával jsem před tímto obrazem. Byla to nejkrásnější věc v celém sále, kde bylo obrazů na sta. A ti chudáci s Baedeckry šli od čísla k číslu, seno, sláma — všechno sebrali a přišli unaveni, bez vzdušnosti a lehkosti pochopení k zlaté a růžové kouzelné chvíli, k připlutí k lepším břehům.

Řekli jenom: „Ah, Watteau!“ — a šli dál, mezitím co já ho pil jako víno, jak pívají básníci víno. Neboť víno a obrazy nepatří do sociologie, ale do opojení a rozkoše.

Co na obrazech je namalováno, to hledá snad literatura a dějinná filosofie. Jak je to namalováno, hledáme jenom my!

Tizian, co je to jiného, než chvění světla na bílé látce třeba? Ať to byla svatá nebo hetéra, kterou do ní oděl — na tom mu přece nezáleželo! On už přešel tam, kde malířství se stalo opojením vteřiny, políbením světla. A mluvte o políbení se stanoviska sociálního! Co z něho zbude? Neboť malířství a políbení jsou „jenseits von Gut und Böse“, a je v nich a má být v nich zachycen ten světelný zázrak života, na který žádné naše slovo a žádná literatura nestačila

a nikdy nestačí, protože každé napsané slovo, kdyby byla moudrost sama, nese v sobě: „Geist der Schwere“. Ano, lásku a světlo máme chápat tím, co je v nás nejprchavějšího, nejjemnějšího, nejvzdušnějšího, ale jenom — pro boha — ne rozumem. Je potřebí pro ně vycvičiti smysly, úplně nové, neužívané . . .“

Opřeli se o zábradlí lávky a dívali se do vody.

Isida poslouchala.

Urban se okouzloval dál svým zpěvavým hlasem.

Kdosi stál za nimi, koho nezpozorovali, kdo je napjatě a vzrušeně poslouchal. Byl to van Gelder.

Tepny v jeho skráních bily téměř hlasitě. Poslouchal, slyšel jednotlivá proradná a obviňující slova: lásku, políbení, smysly. Byl vybouřen podezřením a neměl klidu rozřešiti si, kde se vzala tato slova. Překvapilo ho, že se Isida ohlédla, klidně pozdravila ho očima, ale nepřerušujíc Urbana v hovoru, jenž pokračoval ve svých theoriích. Teprve když došel konce poslední myšlenky, upozornila ho:

„Van Gelder!“

I Urban se nepřekvapeně ohlédl.

„Děkuji vám, že jste dovedl mou ženu až sem, převezmu ji od vás!“

Isida přimhouřila posměšně oči a rozloučila se s Urbanem.

„Někdy mi dopovíte, kdo to vyhrál!“ řekla mu na odchodu.

Gelder byl vzrušen. Jeho zlé nervy se chvěly a bouřily.

Isida to cítila, ale nechtělo se jí vysvětlovati a obhajovati se.

Urban se vrátil a řekl:

„Zapomněl jsem se zeptati, víte-li již o svém příbuzném; o svém strýci, otci prince Alberta.“

„Co se stalo?“

„Víte, že miloval peníze nade všechno. Ale nikdo nevěděl o jeho tajné pokladně s ošemetnými zámky, upravené ve zdi, v níž přepočítával svoje milliony, a kde za ním nešťastnou náhodou zapadl zámek, který se nedal otevřít jenom zvenčí. Nikdo nevěděl o jeho pokladně, nikdo nevěděl, kam se poděl a jak zmizel. Teprve včera ho našli, mrtvého. Princ Albert zdědil celé jeho jmění, osmdesát millionů.“

Gelder stával se netrpělivým. Hlava se mu podivně proti vůli zatřásla.

„Přijďte mi to dopovědět,“ poprosila ho vzrušeně Isida.

Urban přislíbil.

„Zítra!“

„Zítra, dovolíte-li!“

Isida se zachvěla mrazem osudu.

— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —

Začala několikrát hovořiti. Gelder neodpovídal.

Pověděla mu své dojmy z procházky.

Odpověděl:

„Vy jste samá hra a samá prázdnota, samé krášlení prázdného

vzduchu. Vychovali vás ne k práci, k vážnosti, ale k ničemnosti a hře.“

„Ach! . . .“ podivila se pyšně Isida.

„Mluvíte pořád o kráse, a jako byste chtěla škrtnout ze života utrpení. A vy snad je chcete škrtnout. To není domyšlení věcí, to je polovičatost. Mluvil bych s vámi rád o vážných věcech, ale vám se stále chce radovati se. A poněvadž se mnou je nemožno — bavit se prázdným tlachem a hezkými slovíčky, běháte po ulici a sháníte nápadníky a milovníky.“

„Je každý muž, kterého potkáme náhodou na ulici, nápadník a milovník?“

„Ach, slovem, hříčkou slovní možno ujíti všemu. Ale vy sama dobře víte, že mne nemáte ráda, že pláčete, políbím-li vás, že se všechna chvějete, že mi nemůžete přivyknout a že mi nepřivyknete, že se nechcete podrobit, navyknout třeba i hořkosti, a žíti, jak jste slíbila a jak je vaší povinností. Vylétla jste z klece a nevrátíte se už víckrát. Smlouváte se se svobodou a už jste se uchytila . . .“

„Zítra mi dáte práci. Budu sedět v pokladně nebo povazovat lahvičky. Já se i tak potěším. Učit se budu něčemu. Co mám celý den dělat? Sedět a poslouchat klepy, poslouchat, jak se svaříte, jak nadává stará paní vaší matce a vaše matka stařeně. Mám poslouchat, že otčím váš nemá dost peněz, aby zaplatil poslední dva pařížské klobouky Amaliiny, a jak vaše teta dostala v zástavu zlatý řetěz a ošidila strašně zkrachovaného člověka, který jí jej přinesl, anebo jak ženy jí platí dvacet procent z koruny. Blanka, která je jistě lepší než oni všichni, se mi vyhýbá a zlořečí mi. Ano, čím jsem ve vašem domě? Stará paní se mne na to ptala. Řekla jsem jí: Já jsem jen malá princezna, která četla pohádky. Mé celé jmění je zelený koberec a malý obrázek v rámečku!“

„Proč si tropíte žerty ze staré paní?“

„Ale vždyť je to moje jediná pravda.“

„Vaše pravda! Vaše pravda!“

„Ano, moje znovuzrozená pravda! Jsem jasný člověk a zůstanu jím. Vím, co chci, ale vy toho nevíte! Chtěl jste, abych byla radostná, ale sám, ačkoliv jste mluvil o silném životě, upadáte stále do jakési chorobné a umíněné zasmušilosti. Já bych měla mít právo být smutná, já jsem všechno prohrála. Ano, otec Albertův umřel, a bratranec Albert by nás byl jistě zachránil, kdybych si vás byla nevzala. Ano, Albertův otec špatně skončil, z domova mi o tom nepsali, nechtěli mne působit bolest.“

„Nebo to už dávno víte, a bylo vám to jenom dobré k omluvě a k sehrané komedii s tímto mladým pánem. Poslouchal jsem vás, slyšel jsem, co jste mluvili. O příbuzných, o tom nejdůležitějším, pověděl vám až v doušce, abyste mne podvedli, abyste mne sesměšnili, aby vaše dostaveníčko vypadalo prostě a nevinně, abyste se mohli scházet a říkat, že si povídáte novinky o příbuzných.“

Isida na několik vteřin pomlčela.

Zahryzla ret, a jako by cosi odhazovala, pravila vážně a přísně:

„Otec Albertův umřel, a já milovala Alberta. S ním jsem chtěla jít životem, pane Geldere. Záleží mi skutečně na novinkách od příbuzných. Ale mladý muž je lakomý. Poprvé vyslovil drahé jméno... Jste podezíravý. A podezíraví lidé mají nejméně prozíravosti. Až mne s ním uvidíte, až ke mně přijde, tož vězte, pozvala jsem si ho, a proto s ním budu hovořit, abych zaslechla jméno svého bratrance. Nic víc. Ne, nic jiného si už nepřeju."

Gelder byl omráčen a mlčel zarytě.

„Lež zabijí lží," myslil, a věřil v to, co ho nejvíce bolelo, i v to, že se sešla jeho žena s Urbanem na dostaveníčko, že si s ním začíná milostný poměr, i v to, že milovala svého bratrance a že se s ním chce sejít a že i s tím se bude milovat, s oběma a snad ještě s desíti, se všemi za jeho zády.

XIII.

Isida se opravdu zaměstnávala.

Šla si sednout do hlavní pokladny umíněně, s jakousi tvrdou, posměšnou ironií nabodávala různobarevné papírky na niklové tyčinky a sázela zvolna, úsměvně, umíněně i rozpačitě peníze na hráškové sklo. Kupci k ní tázavě vzhlíželi, mladí muži dotýkali se zvědavě drzými nebo toužebnými pohledy její růžové tváře. Isida k nim nevzhlédla.

Gelder to pozoroval po tři dny. Nic jiného než to. Rozzlobil se. Myslila s drásavou rozkoší: „Sešla jsem, pokořila se, ale v srdci nesejdu. Co na tom, že sedím v pokladně? Půjdu ještě zítra krámy mést, bude-li třeba. Nezastavím se. Snad budu ještě chodit na trh šestáky vybírat. Snad ponesu ještě ve škatuli dar paní Amalii. V tomto domě není nic nemožného. Ale srdce, ano, to zůstane neporušené."

Gelder ji čtvrtý den požádal rozhodně s nakupenou a nepřemoženou zlostí ve hlase, aby do pokladny nechodila. Proto že si nevzal za ženu princeznu.

„Jenom kdybyste vy sám věděl, proč jste si vzal za ženu princeznu!" povzdychla mu Isida.

Urban se omluvil a přišel až čtvrtý den. A byl úplně jiný člověk. Jako by jeho duše byla našla své nejměkčí tóny. Jako by celý život rozházel jako postavenou hru domina a chtěl jej postaviti znova. Jsou takové chvíle v životě, a blaze tomu, kdo může své korrektury provésti ještě v mládí, kdo nerozházel svou špatně postavenou hru již příliš pozdě.

Cítil, že celý jeho minulý život je neúplný, založený na klamu. Žíti s nejnižšími a nejubožejšími ženami, které mohl zaplatit, s kterými mohl prochechtat a při víně utratit noc, které mu všechny pojmy života zesurověly a zcyničtěly, to cítil, že nebylo nic než konečný hnus. Snažil se škrtnouti ženu ze života vůbec. Neboť na

to, aby ji přijal jako pojem ladný, harmonický, osvobozující, cítil, že nemá dost víry, že je pošpiněn a pokořen svou minulostí.

I usmyslil si prožíti život, jak tomu říkal, silně a mužně bez žen. Bez nevíry v jejich duši, bez otravy jejich přetvářky a jejich prodejnosti.

Tak se formoval dnes v lítostných chvílích Isidě.

Byl rád, že ho poslouchala. Snažil se přenésti svůj život do vyšších pojmů a nacházeti lepší slova.

„Je mi třicet let. Přišlo na mne „pozdní rozželení“. Mám pravdivý poměr jenom k umění. A v něm miluji jenom nejvyšší a nejpyšnější krásu: mužskou. Umění nezženštilé, nezměkčilé, umění bez ženy.“

Isida chtěla říci, co si o tom myslí. Ale v té chvíli po svém způsobu Fedorka otevřela tiše dvéře a ztepilá, kouzelná, vonná objevila se v pokoji, sklonila hlavičku, jako by viděla na světě prvého muže, a rozpačitými, motavými krůčky došla k Isidě, poklekla a schovala u ní svou bledou tvář s pletí stvořenou jako folio pro černé, vášnivé záření podloudných očí.

(Pokračování.)

139

CRNOBOG
TRI BOG
A.
1907.

Ledovec.

Frant. Klement:

Na výpravu do Alp.

Bájná říše nebetyčných Alp, obemknuta rozsápanou hranicí obrovských skalních stěn, rozhlodána semo tamo rozvětvující se směsicí údolí, prorvána hlubinami, tu hradbovitě proklána, tamo věžatě rozpoltěna, onde nepatrnými rovinami spojena a v nejvyšších částech svých pokryta pancéřem ledů a běloskvoucích sněhů, z nichž se proudy vod v bouřném toku k dolinám a jezerům řítí, není více onou tajuplnou říší horských skřítků a zlopověstných duchů, jakouž za dávných dob se starým národům jevila. Nejkratší cestou, přes nejnižší sedla, úžiny a průsmyky ubírali se pocestní, válečné voje, kupčíci a poutníci semo tamo v pochodech co možná urychlených onou strašidelnou oblastí horstev, a každý si s díkem na rtech oddechl, když jej více horská chmura netísnila a když měl onu hrůzostrašnou končinu za zády. Tak tomu bývávalo. A nyní? Úžasně stoupající nadšení pro svět alpských zázraků, toužení po přírodních krásách vysoko rozložených a vinoucích se údolí, modravých a zelenavých jezer, ověnčených temnými bory a lučinami, jež končí vysoko u hranic skalnatých, vodami bouřících slujı́, propastí, rozsedlin a strmých skal, nad kterými se rozkládá vábná říše věčných ledovců — toto nadšení roste stále více a uchvacuje rychle i vrstvy nejširší. Příčiny rozvoje v návštěvě Alp jsou zcela jednoduché a prosté. Především jest to estetická potřeba obdivu přírodních krás, v němž spočívá povznesení se nad všední život, dále zdravotní úsilí a konečně spojka těchto cílů, jíž jest alpinistský sport.

Rozhodně nejzajímavější, nejzdravější a také bez odporu nejvábnější ze všech nyní obvyklých sportů jest sport alpinský. Vyžaduje mnoho: nezdolné zdraví, tělesnou sílu, duchapřítomnost, neohroženost, vytrvalost, ostražitost, úplnou bezzávratnost, a provozuje-li se na vlastní pěst bez vůdce, i nejdokonalejší znalost horstva, jeho tajů a nebezpečí a konečně též odborné jeho literatury.

Na počátku rozvoje alpinského sportu poukázány byly skrovné řady „klassických začátečníků" na pastýře nebo na lovce kamzíků, později pak na málo vyškolené vůdce, a jen pozvolna a v obapolné důvěře a vzájemnou podporou vzrůstala odvážnost, výcvik a dokonalá práce sportu v pustinách ledovců, na zasněžených pláních, ve šplhání po závratných srázech skalných stěn, v trhlinách horstva a zdánlivě nedostupných věží a hradeb velehor. Další postup ve vývoji alpinismu měl za následek emancipaci nejodvážnějších a nejtalentovanějších sportovníků, jimž neposkytoval po vyškolení společný postup s vůdci kýženého uspokojení a dokonalých požitků, a nyní pěstuje řada vyhlášených alpinistů odvážný sport na vlastní pěst a to s úspěchy nanejvýš obdivuhodnými.

Věřte mi na slovo, že je škola, tedy vlastní průprava alpinisty, jednak školou trpkých zkušeností, mnohých běd, nebezpečí a zklamání, ale zároveň též obdobím těch nejčistších požitků, blažených okamžiků a přímo oslňujících zjevů přírodních. Alpinista buduje pracně, namáhavě a za stálého nebezpečí, on klade od základů kámen na kámen k budově nejvyšší dokonalosti svého sportu, a dosáhne-li šťastně závěrek tohoto chrámu alpinského umění, pak v něm uloží pro starší léta opojné a povznášející vzpomínky na ony svrchované dojmy, jež zažil tam nahoře v slunných výšinách přírody a všehomíra.

Povaha přírodních tajů a záhad velehor odestírá jen pozvolna a krok za krokem tajemný závoj jejich krás i nebezpečí před zrakem vetřelce, a běda tomu, kdož se domnívá, že je lehce a vítězně překoná a zmůže. Zápas je namnoze nerovný, a jen vypočítavá prozíravost, spojená s odvahou, silou a notnou dávkou štěstí, pomáhá odvážlivcům.

V oblasti věčných ledovců, sněhů a nebetyčných skal dlužno se obávati nejvíce bouří, lavin sněžných i ledových, pádů kamení, hrozných mlhovin, dále prolomení sněhových převisů na hřebenech, probořeni se mostů sněhových, zakrývajících trhliny ledovců, a konečně náhlého vzniknutí prudkého a delší dobu trvajícího mrazu.

O řádění bouří tam nahoře nemají pozemšťané dole ani ponětí, a každý z nás, kdož je zažil, vzpomíná jen s hrůzou na ony okamžiky, kdy se rázem octnul v šeredných tmách mraků, kdy se mu pojednou na hořejší části piklu (alpské sekery) světélkující záře elmského ohně kmitavě objevila, kdy se ze železných částí jeho výzbroje ozval syčivý a bzučivý zvuk jako žhavé, do vody nořící se ocele, a kdy pak hrozné rachocení hromů nastalo a blesky kolkolem jako ohnivé pruty v šermu se mihotaly. Šedobledí, bez kapky krve v tvářích a s vytřeštěnými zraky uvrhli jsme se na ledem pokrytou skálu, očekávajíce rychlé zhasnutí svého života. S nesmírnou prud-

kostí burácely větry, metajíce na nás spousty ledových částek promísených záplavou sněhu, při čemž výboje elektřiny kolem nás výbušně řádily a třeskutě semo tamo dopadaly. — Leč bouře minula, vyvázli jsme bez úrazu.

Neméně nebezpečné a přímo zákeřnou záhubou hrozící jsou sněžné laviny. V Tyrolsku zovou je „Lahnen“, ve Švýcarsku „Lauinen, Lauenen, Lauven“ a též „Läni“, ve Francii „Avalanche“, v Italii „Valanga“ a románsky lavina, což se podobá latinskému „luvina“ a „slavina“. V Alpách rozeznáváme trojí druh lavin: sněžně prachové, vznikající často při prudkých vichrech a postupující s ohromným tlakem vzduchu k údolí, dále laviny základní, posunující se bleskurychle po svazích nejméně 30stupňových, při čemž uchvacují a unášejí do hlubiny hlínu, kamení, stromy a vůbec vše, co na své cestě naleznou, a konečně laviny ledové.

Všechny druhy lavin souvisejí namnoze se změnami povětrnosti, a právě proto řádí nejvíce v dobách teplých větrů (Föhn), po deštivém počasí a při tavení jarních sněhů. Čerstvý, jemně prašnatý, tak zvaný „nový sníh“, jehož vrstva jen lehce a beze všeho pevného spojení na povrchu svahovitém se rozkládá, tvoří pro alpinistu největší nebezpečí, a jediný krok, rachot nebo šumot, ba i jen dotek perutí ptáka dovedou mžikem rozpoutati zákon tíže v rozměrech netušených, kterémuž v zápětí následuje zmar a zkáza všemu, co se na jeho dráze namane. Málo známa je okolnost, že i geologické útvary horstev jakýsi vliv na počet tvořících se lavin mají, a že na př. v horách žulových a žulovitě rulových laviny tak rychle nevznikají, jako v útvarech vápencových, ve slídách a svorech. Záchrana ze sněžné laviny zdaří se jen za poměrů zvlášť příznivých, totiž zůstane-li zachvácený na povrchu jejím, vydrží-li tlak vzduchu a nezabije-li se v letu o skalnaté stěny. Strašný osud čeká pozemského tvora, jenž nalézá se ve sřítivší se lavině pod hlubokou vrstvou sněhu, v utvořivší se dutině živ a zdráv, avšak pevně spoustou sněhu sevřen; po hrozném utrpení zmírá.

Uchvácen-li je alpinista lavinou, budiž jeho hlavní snahou udržeti se na jejím povrchu; toho se docílí co možná v polostojací poloze těla a pohyby plovacími, při čemž se ruce více do vzduchu vzpřimují a nohy tělo jako při šlapání vody nadzdvihují. Při zimním sportu s lyžemi je alpinista v lavině nadobro ztracen, nepodaří-li se mu v čas ta dlouhá „dřeva“ s nohou odstraniti.

Ledové laviny řádí nejvíce tam, kde tvoří ledovec převisy, a v bludišti rozervaných částí ledovců, v říši „seraků“, kde stojí semo tamo rozeklané jehlance, sloupy, stoly, stěny, mnohdy vzpřímeně, často nakloněně; tyto fantastické, až 40 a více metrů vysoké ledové útvary počínají se hlavně o polednách, když na ně sluneční paprsky nejvíce dorážejí, s ohromným rachotem bortiti, a běda alpinistům, kteříž se nalézají v blízkosti klesajících olbřímů. Zpravidla ubírají se alpinské výpravy končinami seraků hlavně před východem slunce v době mrazu a vyhýbají se jim za bílého dne, hlavně když vane Föhn.

Hybný směr všeho horstva na světě je, že pozvolna dle zákona

tíhy spěje k údolím, a tak nalézáme v Alpách přečetná častým kamenopádem ohrožená místa, kde se skály rozpadávají a pak k hlubinám se řítí. Zasáhne-li i zcela nepatrný, k údolí svištící kamének lidskou bytost do hlavy, způsobuje okamžitou smrt, a úder do jiných částí těla má těžká zranění za následek. Podobný úder při šplhání po skalních stěnách, v kuloarech čili skalních chodbách, aneb v komínech stal se mnohým alpinistům osudným. Hlavní příčina pádu kamenů je kapající neb tekoucí voda, kteráž se mezi trhlinami a ve štěrbinách skal usazuje, zamrzá, zvolna kameny trhá, jež když pak následkem tepla slunečních paprsků se poněkud rozehřejí, pozbudou spojení a letí k hlubinám. Také v tomto případě platí prý hlavní pravidlo, jen za časného mrazivého jitra končinami ohroženými pády kamenů se ubírati, avšak já se přesvědčil častokráte, a zejména v horách vápencových, že se hory všude — a to za dne více, v noci méně — v pohybu nalézají, a že voda společně s mrazy, větry, bouřemi, zvětráním, deštěm i alpská zvířena a konečně často i lidé pády kamenů způsobují. V průběhu alpských výprav není nikdo proti jednotlivým letícím kamenům, ani proti velkým lavinám valounů a ssutin bezpečen, a jen náhody a štěstí chrání alpinisty před záhubou.

Neméně hrozivé a nebezpečné jsou alpské mlhy, vystupující náhle a to často právě v okamžicích, když se v kritické poloze nalézáme a pojednou ku předu ani zpět postupovati nemůžeme. Strašidelně děsivá temnota sevře nás neproniknutelnou rouškou, směr cesty je tajuplně zahalen, a tu nastávají chvíle a celé hodiny trapné nejistoty, v nichž ani ten nejzkušenější o dalším postupu rozhodovati nechce a konečně také ani nemůže. Viditelné body, nutné k udání směru, neuzříš, a tu ti není kompasová střelka, když i přesně nebeský bod ukazuje, pranic platna. Tápáním ve tmách poznáš v době krátké, že je směr nadobro ztracen, že bloudíš, a pak nezbývá nic jiného, nežli v tupé resignaci očekávati, jak osud rozhodne. Někdy se zdaří rozhodným a s největší opatrností provedeným sestupem záchrana, avšak velmi často mine se cílem, a trvá-li mlha několik dní, pak dokoná hlad, mráz a seslábnutí zkázu alpinistů. Případy zahynutí v mlhách náležejí však rozhodně k úrazům v Alpách nejvzácnějším.

Vysoko nahoře v závratných výšinách ostrých hřebenů velehor povstávají v dobách sněhových bouří tak zvané převisy — Waechten — tvořící římsovitě vyčnívající návan sněhu, kterýž na hřeben přilepen mnohdy na několik metrů plošinovitě do vzduchu vyčnívá a nad srázem nebo propastí se klene. Tu hlavní nebezpečí spočívá v tom, že se lezec na takovémto širokém převisu octne, aniž by tušil, že se na vzdušném výběžku nalézá; pojednou se pod jeho tíhou sněhová římsa utrhne a s ním se do hlubiny řítí. Je-li postup na takovém převisu nezbytnou nutností, pak musí býti chodec soudruhy, stojícími v bezpečné poloze, na pevně nataženém laně zajištěn. Když dosáhne bez úrazu zcela bezpečného stanoviště, pak zabezpečuje podobně svého následovatele, kteréhož v případě prolomení převisu

trhnutím lana co možná nejprudším z nemilé situace zachraňuje. Obezřetný alpinista předpokládá však na zasněžených hřebenech téměř vždy jsoucnost převisů a dle toho zařizuje svůj postup nejraději v poloze níže pod hřebenem. Přetěžká a nebezpečná práce nastává alpinistům, pod převisem stojícím, jimž se o přístup na samotný hřeben jedná. V takové situaci je prosekání otvoru nebo průlomu do převisu nutností, a tu pracuje jeden na laně dobře zabezpečený muž prudkými údery ledovcové sekyry tak dlouho, až je další postup možný a také naprosto bezpečný. Sněhové, zcela zmrzlé převisy způsobují také zhusta obávané ledové laviny, neméně nebezpečné základních a prachových.

Po žebříku přes rozsedlinu.

Putování oblastí rozsáhlých, sněhem a firnem (zmrzlým sněhem) pokrytých ledovců bylo by až příliš rozkošným požitkem, kdyby jejich povrch více méně nebyl úzkými a přečasto širokými trhlinami a rozsedlinami přerván a rozdrásán, a kdyby se na tak mnohých místech i pod rouškou sněhových mostů zákeřné rozsedliny všemožných rozměrů a hloubek neskrývaly. Je-li mohutnost sněhového mostu dosti silná a pevnost sněhu dostatečně tvrdá, tu neposkytuje překročení jeho žádného nebezpečí, kdežto v opačném případě tíha turisty sněhovou vrstvu prolamuje — a chodec propadá se do hlubiny mezi ledové stěny. Proto je na postupu ledovci svrchované obezřetnosti třeba, a. především nechť dbá každý z účastníků výpravy, aby spo-

jovací lano, jímž jsou postupující k sobě ve vzdálenosti pětimetrové svázáni, stále pevně nataženo bylo, a pak aby v čele kráčející v pověstných, skrytými rozsedlinami bohatých místech v krátkých mezerách zarážením alpské sekery neb dlouhé horské hole mohutnost a pevnost sněhové vrstvy zkoumal. Zvláštní, poněkud temněji zbarvená sněžná plocha ledovce anebo pranepatrné snížení na místech málo hrbolatých odhalují znalci skryté trhliny. Sestává-li výprava ze tří členů — při postupu na ledovcích nejvýhodnější počet —, pak kráčí první přes sněhový most zabezpečen lanem druhého a třetího, pak následuje druhý chráněn prvním a třetím, a konečně poslední, držen soudruhy v bezpečném postoji za rozsedlinou. Značná potíž může nastati v případě nepozornosti některého z účastníků, kterýž propadávajícího se opozděně a tudíž bez rozhodného úspěchu nazpět strhne, takže soudruh přes metr do trhliny zapadne. Tu se stává, že se lano do ledového okraje rozsedliny tak pevně zařízne, že se ani společnému úsilí a za největší námahy soudruhů vytažení propadlého a ve vzduchu visícího nezdaří. Někdy pomáhá k vytažení záložní lano s podloženým až přes okraj piklem, a když se ani to nezdaří, pak nezbývá nic jiného, než zabezpečiti nešťastného soudruha hluboko zaraženým piklem, kolem něhož se lano několikráte pevně otočí. Jeden z účastníků spěchá pak do nejbližší alpské chýše, aby přivolal pomoc, a druhý drží s opatrností zabezpečené lano tak dlouho, až přivolané pomocné síly propadlého vysvobodí. Hůře bývá, jsou-li jen dva alpinisté, a nejhůře, landá-li se výprava neopatrně po ledovci, a strhne-li jeden propadávající se ostatní do temné hlubiny, kde přečasto nastávají poslední okamžiky nešťastné karavany.

Také prudký, náhlý mráz může míti pro alpinisty osudné následky, neboť maří postup v ledovci aneb jej ztěžuje a stává se postrachem oněm, již se nalézají ve výškách kolem 4 tisíc *m*. Nejpověstnější oblast prudkých mrazů těch jest na ledovci Monte Rosa, směrem k temeni Nordend (4612 *m*) a dále za stříbrným sedlem blíže nejvyšší špice Dufour (4638 *m*) na ledovci Grenz.

Ze svízelů vyskytujících se v průběhu alpských výprav dlužno i náhlé choroby zaznamenati, především „horskou nemoc“, kteráž neušetří mnohdy ani nejotužilejšího, a její příznaky: zmalátnělost, ospalost, prudké bolení hlavy, bzučení v uších, svírání žaludku, dávení a někdy i krvácení z nosu. V některých případech mine tento chorobný stav v průběhu jedné až dvou hodin, ale někdy trvá delší dobu, a pak může jediný nemocí zachvácený výpravu zcela zhatiti.

Netroufám si tvrditi, že vším až dosud zaznamenaným jsem dodal laskavému čtenáři chuti, aby se stal „vyšším alpinistou“, a uvážím-li ještě to, že v letním období, v době výprav v Alpách, den co den zpráva zprávu v novinách stíhá, kolik z našich řad zdatných soudruhů zahynulo, tu bych se stal snad i malomyslným, kdybych nevěděl, že při všech těch — nepopírám, že mnohdy až hrůzostrašných — katastrofách magnetické kouzlo alpského ovzduší evropské a jiné národy stále více a více láká a na návštěvníky velehor co nejmocněji působí.

Návštěva alpských končin postupuje rok od roku na celé čáře v míře přímo úžasné, a „u nás“ v Tyrolsku a pak ve Vorarlberku přibývá v každém letním období množství návštěvníků o 50 tisíc hlav a vzrostlo roku 1905 na 763.245 osob, a členů alpinských spolků čítá se daleko přes 100 tisíc, z nichž německo-rakouský (D. Ö. A. V.) nyní na 68.000 členů čítá. Nedá se popříti, že velehory zvítězily nad mořem, k němuž se druhdy tento tak mocný příliv cizinců ubíral, a letní stěhování se národův v době veder pozměnilo valně své cesty a cíle. Také se nedá popříti, že je život v mořských lázních poněkud jednotvárný, že je to ono dolce far niente, kteréž se ve zdravém vzduchu a v pohledu na jediný přírodní div — moře — a v tom „sladkém nic nedělání“, při flirtu, pobřežním landání a někdy i veslování v pěkných úborech přímo utápí. Jinak je tomu v horách. Tam nalézá každý množství přírodních divů nevšední krásy a velikoleposti, mimo to dle libosti nenucenou svobodu zařízenou dle osobní chuti, nutný společenský klep a vůbec vše, co srdce a mysl ráčí, až do těch „klecníků ženitby“, zvaných tenissová hřiště.

Jediný krásný den, ztrávený vysoko v ovzduší alpském, poučuje i méně vnímavou bytost lidskou o přírodní moci všehomíra více, než-li mnohá léta života velkoměstského. Tak mnohý nenalézá „tam nahoře“ ani slov, aby vše to vyslovil, co jeho srdce mocně jímá, šťastné, až dosud neznámé pocity sladkého blaha uchvacují plně lidskou bytost, a osvěžena nadšením pro krásu přírodní opouští vzdušné výšiny a kráčí blaženě k údolím. Komu se nechce do vzdušných výšin vynikajících alpských temen, ten nalezne též nižší zajímavé skupiny, a ten, jemuž se zdají i ty příliš vysokými, ten ať se spokojí s pohledy z údolí, ať se landá semo tamo, a jsem přesvědčen, že i ten se vrátí na duchu i na těle osvěžen do své vlasti.

A nyní mi laskavý čtenář dovolí, abych jej jak náleží o všech nejnutnějších potřebách, výkonech, zvláštnostech, obtížích a postupu vyššího alpského sportu poučil a zároveň do oněch tajů výkonů uvedl, aby zápas s přírodou a horami podniknouti mohl a vítězství dosáhl.

Nejhlavnější podmínka a takřka základní kámen alpského sportu spočívá v nezdolném zdravotním stavu osobním; srdce, plíce a žaludek musí míti nastávající alpinista v pořádku nejdokonalejším. Může-li se beze všech obav na tento svůj pevný zdravotní stav jak náleží spolehnouti a je-li si zcela jist, že se jeho tělesná soustava v nejvydatnější otužilosti nalézá, že co možná lehce všechny změny a psoty počasí hravě překoná, dále pak že má soustavným výcvikem značnou dávku vytrvalosti, aby mohl den co den v průběhu jednoho týdne 8 až 12hodinové pochody vykonati a při tom 6 až 8 set metrů vystupovati a tentýž počet metrů sestupovati, čili 12 až 16 set metrů v rozdílu výše překonati, pak ať to zkusí. Je-li tohoto výkonu schopen, zůstane-li svěžím a beze známek únavy, pak se nemusí ani těch nejtěžších a dlouhého času vyžadujících výprav obávati. Varuji však při tom každého, aby — jak se to často stává — své síly nepřeceňoval a výkony oproti tomu nepodceňoval, any se mnohdy

Po úzkém pásmu.

mimo nadání nahodilé překážky a události vyskytují, kdy se s celým tím nejvyšším uměním alpské techniky v pasti ocítá.

Nemálo věnovati dlužno pozornost bezvadnému výcviku svalstva a dosažení značné tělesné síly, kteráž zejména v dlouhém a únavném tesání stupňů do tvrdého ledu v těžkém postoji a pak v dlouho trvajícím šplhání po kolmých stěnách a uvnitř komínů k popínavě posunujícím se výtahům nezbytna jest.

Kromě zdraví, otužilosti a síly vyžaduje se též nejdokonalejší bezzávratnost; alpinista, postupující v oblačné výši buď v kolmé stěně, nebo na uzounké, jako ruka široké skalní pásce, musí zůstati tak chladným, jako by kráčel po parketách v komnatě. Jak známo, vzniká závrať v mozkovém ústrojí a zachvacuje rychle celou soustavu těla, při čemž povstává kmitavé mihotání ve zřítelnicích, třesavý pocit ve svalech, rukou a nohou, ztrácení tělesné rovnováhy, a následkem těchto účinků přerušen jest určitý mozkový smysl, a tím povstane strach, vrávorání, klesání a pád. Mnohdy dostačí jen podání ruky aneb hole závratí postiženému, a ihned počíná se v něm přerušená rovnováha dostavovati, a jistota spočívající v lanu, na němž je turista spojen, dodá tak mnohému závratí trpícímu nutné bezpečnosti. Též je dokázáno, že v průběhu vykonávání alpského sportu při delším výcviku pocity slabé závrati zcela pominou. Pocity závrati zachvacují na horách mnohdy i osoby, jež jich nikdy neměly, a v takových případech dlužno hledati jejich vznik v porušeném ústrojí žaludku; a v stavu nevolnosti nemá alpinista těžších výprav podnikati.

K těmto až dosud uvedeným vlastnostem těla řadí se v míře zcela rovnocenné vlastnosti duševní intelligence alpinisty a to zejména rozvaha, chladnokrevnost, srdnatost, dále podnikavost a konečně i nutné theoretické vzdělání, kteréž praktické výkony jak náleží podporuje. Podrobná znalost alpinské literatury, vědomosti geologické, soustavy

leďovců, bezvadné „čtení“ a znalost map a přírodních zjevů podporují těžký sport co nejvydatněji.

Každý začátečník poukázán jest s počátku buď na průvod alpského vůdce, anebo na stejně dobře vyškoleného alpinistu, neboť v Alpách neplatí nikdy ono známé „přišel jsem, spatřil a zvítězil“. K tak zvanému „horolezectví“ je výborné školy třeba, v níž se za vůdcovství praktiků s počátku lehkými výkony od stupně k stupni k těžším pokračuje a nejtěžšími za vyučenou dostává. Tak mnohému dobře vzrostlému a silnému junáku někde v Čechách nebo jinde se zdá, že se za podpory znamenitých a štědře placených vůdců na ten Matterhorn se strany švýcarské, neb na tu Meije (Méž) v Dauphiné, aneb na tu Fünffingerspitze v Tyrolsku jistě dostane a tyto hory „pokoří“. Taková výprava končívá někdy částečně tragicky, někdy komicky, a namnoze se studem a hanbou. V každém umění — a dokonalé vykonávání alpského sportu jest uměním — nalézáme mnoho povolaných a málo vyvolených, z nichž největší část nedostoupí nikdy oné výše, aby se mohla na velkých a nebezpečných výpravách samostatně osvědčiti, poněvadž se jim shora uvedených vlastností nedostává.

Spoušť lanem.

V postupu výkonů slézání hor nepanují snad nezvratná pravidla, právě tak jako v každém jiném umění, ano se vše děje zdánlivě bezděčně, jakýmsi přirozeným pudem, avšak jinak se přece jen nemůžeme obejíti bez jistých, v postupu vývinu alpského sportu ustálených zkušeností, jež tvoří jeho základní pravidla. V přední řadě připadá těžišti těla proto hlavní úkol, poněvadž se pohyb děje nejčastěji na ploše svislé, a vymkne-li se rovnováha z tohoto těžiště, pak padáme a smýkáme se. Držením těla v rozličných polohách, prohýbáním, změnou čáry tělesné v jisté příznivé úhly při pevné opoře nohou dovedeme překonávati tlak, tření, smýkání, napjetí a kolísání a tím udržujeme

rovnováhu těžiště. Všechny tyto výkony provádějí se hlavně ohbím končetin a kyčlemi co nejvydatněji pomocí svalstva, a tomuto napomáhají a podporují je nutné pomůcky: dlouhá alpská hůl, ledová sekyra čili pikl, důkladné hřeby v botách, železa stoupací a k zajištění ledovcové lano.

Většina nováčků alpinistů chce především dokázati, že dovede spěšně postupovat, a počíná výpravu urychleným tempem, žene se přímo vražedným stoupáním v před a bývá pak před aneb u cíle nadobro vyčerpána a zcela bez dechu. Zlaté pravidlo při slézání hor zní: „Postupuj tak, jako bys se ubíral na příjemnou procházku, nemluv a nespěchej.“ Překonání nejvýše 400 metrů za hodinu stačí úplně při výstupu po dráze volně vzhůru stoupající, a stává-li se sklon příkřejším, může výkon na 300 metrů a při srázně vypínajících se částech hory na 200, na 100 a ještě méně metrů klesnouti. Tajemství dobrého úspěchu v postupu záleží v přední řadě na prospěšném držení těla v pohybu kejklavě stejnoměrném a nikdy ne trhavě chvatném, při čemž dlužno dle možnosti pokládati nohu na celou podešev a podpatek a případně na jejich okraje. Každý tak zvaný „prstochodec“ vyčerpává svou sílu v nerozumné míře a postupuje čím dále tím znaveněji. Při výšplhu nechť spočívá tělo na oporné noze tak dlouho, až zaujme postupující noha pevné stanoviště, při čemž ruce a nohy s počátku v lehkém a jemném dotyku půdu zkoumají, zda-li nutné bezpečnosti vyhovuje. Opačně provádí se sešplh, kdy se jedná o přeložení těžiště s jedné na druhou nohu hlubokým prohnutím kyčelního a kolenního ohbí, aby snižující se noha hlouběji položené místo dosáhla. Přirozený pud a oko podporují tyto výkony co nejvydatněji, a správné zacházení holí nebo piklem pomáhají účelně k ulehčení této práce. Při stoupání po příkřejších sklonech půdy osvědčuje se též pochod v krátkých křivolačinách s obličejem na stranu k spádu obráceným, a též v kolmějších útvarech děje se výšplh a sešplh nejčastěji s tváří obrácenou ku skále.

Využitkování hole anebo piklu a výhodné zacházení s nimi podléhá jistým cvičebným pravidlům. Zdomácnění piklu v horách rozhodla praktičnost tohoto nástroje, jehož se užívá jako hole k podpoře, hákovitě k zatnutí do srázných sněhových stěn při přechodech, jako sekyry pro tesání stupňů do ledu, jako háku při spouštění se přes krátkou hladkou skálu, kde se bezpečný chmat nenalézá, a konečně též i jako stupně a zakotveného vytahovadla do vyšší polohy. Mnoho záleží na tvaru, tíži a délce piklu, při čemž arciť postava nostele rozhoduje. Příliš dlouhým piklem tesají se stupně obtížněji, což platí i pro případ, je-li ocelový tesák poněkud lehký. Pro menší osobu stačí délka 100 až 105, pro střední 110 až 115 a pro největší až 120 čísel při celkové váze jednoho *kg* pro alpinistu a půldruhého pro vůdce. Aby pikl při šplhání nepřekážel, zavěsí se zvláštní patentní kličkou na ohbí ruky anebo vzadu na „rucksack“. Piklové topůrko má býti zcela bez suků, ze dřeva jasanového nebo z javoru, a ocelový, na jedné straně špičatý a na druhé široký tesák nechť je co nejdokonaleji se dřevem spojen, ana v nebezpečných okamžicích namnoze

pevnost této spojky o záchraně životů rozhoduje. Šroubovací, ze dvou částí sestávající pikly a jiné podobné vynálezy jsou nepraktické titěrnosti. V Alpách spatřují se někdy pikly v rozměrech až příliš směšných, ba gigrláckých, s nimiž se jistě nebezpečné výpravy nepodnikají.

Při výstupu podporuje kolmo před sebe zaražená hůl nebo pikl nejlépe zvedání nohy, kdežto při sestupu, v zadu neb po straně opřena, hůl chodce vydatně v rovnováze udržuje. Posunutí těžiště těla při sestupu na hůl před sebe zaraženou je rozhodně pochybeno a mnohdy se i mstí pádem ku předu. Z toho plyne tudíž jasně, že při sestupu tvoří hůl jen tehdy podporu a částečně i brzdu, nalézá-li se na zad posunuta, anebo v poloze na zad proti svahu nakloněna.

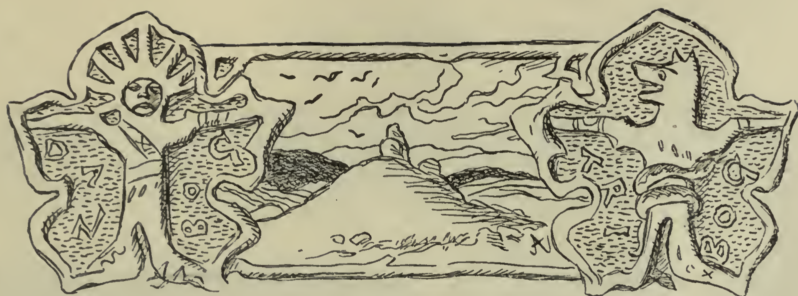

Po sněhovém svahu.

Vydatnou pomůckou jsou též stoupací, jedno- nebo dvoudílná, šesti- až desítiozubcová železa, ovšem jen v tom případě, padnou-li nehybně a co nejpřesněji na okovanou obuv, na kterouž se lněnými, 2 čísla širokými popruhy semo tamo křížem připevňují. Užívá se jich zřídka kdy ve skále, co nejčastěji však na příkrém zlednatělém povlaku firnu, pak na srázných částech ledovců, a to zejména z toho závažného důvodu, aby se uspořila práce tesání stupňů, jež mnohdy celé hodiny vyžaduje a ozubci při opatrném stoupání v daleko kratší době překonati se dá. Švýcarští turisté a hlavně tamní vůdcové i někteří Angličané zavrhují na mnoze upotřebení železných, poněvadž není prý tato pomůcka sportsmansky fair. Odpor vznikl však nejdříve na straně švýcarských vůdců, již dříve mnohé těžké výpravy dle počtu tesaných stupňů oceňovali, a čím více jich bylo set, tím vyšší byla taxa.

(Dokončení.)

173

El. Bulířová:

Slepci.

Životem jdeme jak ubozí slepci.
Záhadně mlčící živí nás země;
myšlenka k zenitům zvedá nám témě,
noha však spoutána. — Bědní jsme slepci!

Nadarmo vztahujem' k výším své paže,
slunce kde vzplanula tajemných visí,
vestálkám snah, v zlaté oděným řízy,
v ostrovech touhy kde naděje káže.

Hlas její gigantský prostorem vládne:
pustiny, oceán, vzduchová sféra
rozjasní z rozkazu jeho svá šera,
Zápory rozluští v Souhlasy kladné.

Kosmu tmou věčnou jak meteor svítí
na kraj až propasti, „hrob“ jejíž jméno.
Naděje! Života zázraku! Ženo!
Bez tebe nemožno slepcům nám jíti.

Myšlenky, hvězdami v pouštích tmy vzkvetlé,
skleslosti zasypou zející jámy,
na pravdu povýší o dobru klamy,
rozjiskří záři svou v božském tvém světle.

Ku pravdě lásku a po dobru snahu
nenechej umřít v té slepoty noci,
nesmírná, mlčící Naděje Moci!
Bílým svým štítem stav zástupy vrahů!

Vidíš? Tam bolesti, křivdy jdou v zbroji,
z ústrků lítost, jež v bezmocnost stárne . . . .
Ty davy v zadu jsou oběti marné — —
Zadrž je! Divy — vím! — v ruce jsou tvojí.

Z bolesti mramorné vytesej sloupy,
z lítosti hořce trůn krásný nech zkvésti!
V přítele změní se vrah, bolest v štěstí —
oběť až královnou na trůn tvůj vstoupí.

Dnes ještě životem slepci jak jdeme,
ty však až naplníš všecky své sliby,
zrak drahý najdeme, slepcům jenž chybí,
slovo též modlitby pro rety němé.

Zázračná! Naděje všech lidských tvorů!
Tragicky Vesmír — zřím — v zkázu se řítí . . .
Pravdy stvoř lano ze bludů svých sítí!
Štěstí pak do oblak vztyčíme horu.

Naděje! Neslyšíš? Slepci jsme, běda! —
Životem život se pak teprv stane,
každé až vyplníš slovo nám dané. — —
K přísaze slibu — hle! — ruka se zvedá . . .

Prsty tři svítí jak hořící sloupy
v temnotu věčností zavřených zraků. —
Bezedná propast, skrýš potopy mraků —
do ní se s rachotem řítí tři sloupy . . . .

Karel Scheinpflug:

Symbiosa.

Román.

(Pokračování.)

Četba kteréhosi moderního románu ho zavedla k podrobnějšímu studiu determinismu. A toto učení, které se mu tak příčilo tehdy, když bylo jeho nitro plno důvěry v sebe a nadějí v budoucnost, působilo nyní tišivě na jeho rozervanost. Nebylo spravedlivo vyčítati si tak tvrdě všecky neúspěchy a neštěstí svého života; nebyl sám jejich strůjcem, byl jím osud. A osud byla řada drobných okolností a událostí, shluk příčin, z nichž vyrůstal účinek dle pevných zákonů přírody. Kámen, jenž mu ležel v cestě, pták, který nad ním zazpíval, hlas, který naň zavolal, vítr, jenž mu vál do tváře, ruce mrtvých, které se naň věšely — vše určovalo jeho směr. Šel cestou, kterou jíti musil.

Sveden zmínkami o vlivech dědičnosti, účincích nákazy a suggesce, vrhl se na četbu knih z oboru lékařství a hygieny, bojuje statečně s ošklivostí žaludku a pocity mdloby, které v něm vyvolávaly anatomické a fysiologické popisy.

Četl: „Alkoholikové přenášejí na své potomstvo mnohé nedostatky a poruchy duševní a sklonnost k nejtěžším chorobám nervovým; slabost paměti, chabost vůle . . .“

Nedočetl. Vstal. Jal se procházeti pokojem. Viděl živě okno jisté světničky, na němž se tísnily vinné láhve. Chabost vůle . . .! Usmíval se vítězoslavně, aby oklamal své bolestné leknutí.

Jindy zase četl o tuberkulose. A každý příznak choroby, který tu byl vylíčen, vyvolával vzpomínku z vlastní zkušenosti a dopadl ranou do jeho srdce. A zase vyskočil, neschopen čísti dále; a zase pobíhal pokojem a na tváři mu tuhnul ten podivný úsměv, v němž se snoubila vítězosláva s krvavou bolestí. Vzpomněl ubledlých lící matčiných, jejího krátkého, rychlého dechu, jejího kašle, studeného

a vlhkého doteku jejích dlaní — Zachvěl se. Otec alhoholik, matka souchotinářka!

V poslední době říkal si častěji v podrážděnosti mysli, že je zničen, že je hotov se svým životem, a tyto výroky pozbyly opakováním mnoho ze své hrůzy. Ale teď, kdy se mu objevil pravděpodobný blízký konec v reální formě této choroby, couval poděšen. Najednou cítil, jak visí na životě, byť i byl tento život sebe méně radostný. Rozpřáhl ruce, zachycuje se třtin. Shledával ve své paměti zjevy souchotinářů, kteří se uzdravili ze své nemoci, a souchotinářů, kteří měli zdravé děti. A rozpomínal se na choroby, které měly tytéž symptomy, jako tuberkulosa plic!

Zjev jeho otce, jak ho viděl naposledy, vystoupil před ním, a on pozoroval vyděšeně jeho žlutý, vyzáblý obličej, skleněné oči a odstávající uši.

Dýchal sotva. Zdálo se mu, že mu jakýsi suchý, studený hlas předčítá ortel smrti. Rozhlédl se zoufale po pomoci. Ale kdo ti může pomoci, bláhový? Rozběhl se k Bohu; vrátil se však schlíple od prahu jeho dveří, netroufaje si vejíti s prosbou o pomoc k mocnému, kterého si již léta nevšímal, kterého už neznal, a jehož se přece dosud bál.

Přistoupil k zrcadlu, pozoroval svou bledost a ohmatával své tváře. Byly skoro bez masa. Hrdlo se mu sevřelo a jen těžce se ubránil vzlyknutí.

V kanceláři seděl jako na trní. Každé vrznutí dveří, každé šoupnutí židlí ho rozčilovalo. Přehazoval nervosně papíry na svém stole, hledaje marně jakousi listinu, ačkoli ji měl několikráte v ruce a četl její rubrum. Pak upadl v bolestnou bezmyšlenkovost, jíž pronikalo temně tušení čehosi hrozného, jako kroky a hlasy herců spuštěnou oponou. Seděl ztrnule a maloval na kuse papíru různým ozdobným písmem znovu a znovu slova: Victor Hugo, Pardal, Alhambra a několik jiných vzájemně nesouvislých slov. A na rtech mu ležel stále týž ironický úsměv, jenž jako by se posmíval jeho zničeným nadějím a jeho podrytému životu, v pravdě však nebyl než zkřiveným posunkem bolesti.

O třetí hodině náhle se zdvihl a šel k lékaři.

„Nu, co jest? Je vám hůře? Bolí vás něco?“ ptal se ho doktor.

Řekl, že v noci mnoho kašle a že se cítí mdlým.

Lékař zpozoroval jeho sklíčenost. Vyšetřil ho pozorně a pak prohlásil zvučným hlasem a s jasnou tváří. „Nemohu zjistit žádného zhoršení. Užívejte jen klidně dále pilulek a nečiňte si zbytečných obav.“

Nic se nezhoršilo . . . . Byla to vlastně velmi chudá útěcha pro člověka, jenž čekal již tak dlouho na návrat zdraví. A Toník přece odcházel mnohem pružněji, okřálý těmi slovy.

Do kanceláře se mu již nechtělo. Byl by se nejraději prošel; ale počasí bylo mizerné, pršelo od rána do večera. Šel tedy domů.

Na schodech u předsíně bylo mu dlouho čekati; nikdo nepři-

cházel otevřít. Tiskl knoflík krátce, úsečně, v rychlých nástupech a dlouze, táhle, ve větších přestávkách. Marně. Neslyšel ani zvonku, nechť napínal sebe více sluch. Což není žádného doma? Tu si vzpomněl, že má ode dveří klíč. Když se však pokusil otevříti, zabránil mu v tom jiný klíč, jenž trčel v zámku s druhé strany. Jal se rachotiti klikou a lomcovati dveřmi. Jeho netrpělivost rostla a přecházela ve zlost. Co, k čertu, dělají, že . . . Zabušil několikráte na dvéře holí. To konečně účinkovalo. Otevřely se protější dvéře pokoje a vyšla Magda.

„Čekáš už dlouho?“ otázala se vpouštějíc ho do předsíně. „Zvonek nám nezvoní. Bude nutno dáti to spravit.“

Mluvila klidně, ale Toníkovi neušlo neobyčejně živé zbarvení jejího obličeje, a zdálo se mu, že je rozčilena nebo v rozpacích.

„Tak pojď. Je tu Rudolf,“ pravila otevírajíc pokoj.

Na tvářích mu vzplanul ruměnec a hned zase zhasnul. „Kde je teta?“ zeptal se, nehýbaje se s místa.

„Šla trochu ven s Madičkou. Což jsi jich nepotkal před domem? Právě teď vyšly, před několika minutami.“

Ještě váhal. „Musím se umýt,“ zabručel prohlížeje si ruce. A zamířil do kuchyně, nechávaje ženu vejíti do pokoje samotnu.

Byla to záminka. Hleděl jen získati trochu času, aby si vydychnul, aby si protřel oči, aby mohl zjistiti účinky toho nenadálého otřesu, který se udál v jeho nitru.

V kuchyni klesl na lavici. Zhroutil se na ni. A snažil se rozžehnouti světlo ve své mysli, které náhle uhaslo; neboť světla bylo především třeba k orientaci!

Okolnost, že ho Magda nechala čekati tak dlouho za dveřmi; druhá, že poslala tetu s dítětem ven v tomto počasí; a vzpomínka, že ona, která kdysi tak nenáviděla svého bratra, pokud byl rozpustilým výrostkem, stala se jeho horlivou obhájkyní, jakmile vyspěl ve zhýralého mladíka, a udržovala s ním v poslední době časté styky: to byly prvky oné třaskaviny, která se vznítila jiskrou jeho stále doutnající nedůvěry.

To bylo vše, co si uvědomil. Jeho myšlenkový stroj se zastavil, a marny byly pokusy, rozkývati jej k nějakému úsudku. Pojednou povstal bez povelu své vůle a vlečen jsa jakýmsi temným strachem, strachem lovce, aby mu neunikla zvěř, vešel do pokoje.

Rudolf stál v salonku u okna, u stolku s květinami, a hladil prsty dlouhé listy velikého dračince. Spatřiv Toníka, popošel mu vstříc a podával mu ruku. Toník by byl zajisté stiskl tuto pravici, kdyby byl zpozoroval, že se k němu vztahuje. Ale nezpozoroval toho; viděl jen Rudolfovu protivně sličnou tvář a její nepříjemný úsměv, a zdálo mu se, že obvyklou škodolibostí tohoto úsměvu prosvítá jakási rozpačitost. Utkvěl na kostěném knoflíčku jeho límce, jenž se vnucoval pozornosti. „Má špatně uvázanou kravatu,“ uvědomil si. „Oblékal se ve spěchu.“ Pak i to mu zmizelo, a pokojem zavířila červená tma, která pohlcovala všecky předměty jako oheň hořlaviny. Na okamžik zahlédl v těchto červených oblacích hlavu Magdinu

a Rudolfovu; a měl pocit, že zachytil výmluvný pohled, kterým se dorozumívali. Těžký, omamující zápach zla začpěl ve vzduchu. Bylo mu nevolno k omdlení.

Popošel do ložnice a pověsil si klobouk na věšák. Červená tma zmizela, a pouze dvě rudé pokrývky pečlivě ustlaných postelí hořely ve střízlivém, bílém světle pokoje.

Vztáhl maně ruku po dveřích do kuchyně a stiskl kliku. Dvéře se nepohnuly; byly zamčeny.

„To zas ta žába malá zamkla. Nezná většího potěšení nad to, když může otočit klíčem v zámku," slyšel klidný, studený hlas. Magda stála na prahu ložnice.

Opřel se zády o stěnu. Červeně prostřená lože po něm pošilhávala pokrytecky svou pečlivou urovnaností, jež nebyla pravidelnou v jeho domácnosti. Bylo slyšeti těžké mávání křídel vteřin, které usilovaly marně uletěti s olověným závažím na nohou. Pak rozpoznal, že je to tlukot jeho srdce.

Pojednou, nevěděl jak, se ocitl na prahu salonku.

„Co tady vlastně chceš?" vykřikl na Rudolfa.

Rudolf zbledl a hned zase zčervenal. „A tys mi zdvořilý švakr!" řekl. „Smím snad přece navštívit svou sestru, ne?"

„Nechci, abys ji navštěvoval, rozumíš? Víš dobře, jak jsi mi odporný! A kam vkročíš, všady jde s tebou neřest . . ."

Rudolf přistoupil na krok k němu. Stál zpříma, oči mu svítily, a svaly jeho silného těla jen hrály. Pravici, zaťatou v pěst, měl napjatu.

Toník se ani nepohnul a pohlížel svému odpůrci upřeně ve tvář, jako by ani nepozoroval jeho hrozivého postoje. A viděl Magdu, která stála stranou; viděl její škodolibý úsměv, její radostnou dychtivost, s níž očekávala dopadnutí bratrovy ruky na mužovu tvář. Viděl to vskutku, či to byl jen klam jeho fantasie?

Obličejem Rudolfovým trhl opovržlivý úšklebek, a jeho rámě kleslo k tělu. Řekl drsně: „Kdybys nebyl jako pára nad hrncem, dal bych ti jednu, že bys na ni do smrti nezapomněl. Ale tobě dát facku, měl bys pozítří pohřeb — a za to potahování mi nestojíš." Plivl na plyšový koberec a odešel prudkými kroky.

Toník se dosud nehýbal s místa a díval se vyjeveně za odcházejícím.

Tu se ozval na blízku ženský smích, tichý, drobně rozsekaný smích, který bičoval duši ostrými, mrazivými šlehy, jako ledové kroupy.

Jeho duševní přepětí náhle povolilo, a on také vyšel chvatně, aby unikl tomu smíchu a nespatřil toho, kdo se tak smál.

* * *

Několik dní trapného zkomírání nastalo Toníkovi. Jako ušlápnutý hlemýžď zatáhl se jeho duch do své skořápky a ležel tu ve tmě, v tichu a v tupé bolesti, netroufaje si vystrčiti tykadel, neschopen hnouti se s místa.

Přestal jísti a spáti společně se ženou. Dával si nositi jídlo do svého pokoje a tamtéž i spal na pohovce. Nechtěl Magdu více spatřiti.

Smutná prázdnota se rozprostřela kolem něho. I tetu vídal nyní zřídka; věděla, že Magda střeží nevraživě každý její krok, a nechtěla rozšiřovati roztržky manželů, když byla přesvědčena, že Toník nemá síly snášeti ji trvale.

Vraceje se z kanceláře nacházel vždy týž nesdílný, mrtvý pokoj, totéž neměnné, teskné mlčení. A stával se tím snadnější kořistí své bolesti. Bolest byla jednotvárná a vytrvalá. Hořela jako plamének svíčky; a cítil, jak ho stravuje.

Jeho vidlička cvakala smutně o talíř, a krajinka nad stolem, „Večer v horách", pohlížela naň melancholicky svými zšeřenými barvami. V novinách nenalézal řádky, jež by bylo možno čísti; jak ubohé zbytečnosti a malichernosti! Sotvaže poobědval, rozezvučelo se pod podlahou piano prsty nějakého žáčka, který hrál třicetkrát za sebou tentýž fádní tahavý menuet s novými a novými chybami, jež trýznily nervy. Z kuchyně sem zněl cinkot nádobí a šramot uhlí. A déšť se dobýval dotěrně do oken, někdy již unaveně jako v posledním tažení, a pak zase s překvapující silou, obnovenou vztekem.

Někdy zaslechl hlas Magdin ve vedlejším pokoji; pánovitý a chladný jako vždycky. Zachvěl se. Vzpomněl jejího ďábelského smíchu v oné kruté chvíli, vzpomněl opovržlivých slov Rudolfových; celá ta strašná scéna se mu navrátila. Přemýšlí-li o odhalení onoho okamžiku, nechce se mu ani uvěřiti v jeho možnost; je to příliš hrozné a hnusné. A přece, nelze pochybovati . . .

Tu si připomněl, že je nezbytno, aby se již vzdal své passivnosti a přikročil k činu. K jakému činu? Nu, k žalobě o rozvod! Nelze přece žíti dále s takovou ženou!

Po celý den pracoval o této myšlence, promýšleje všecky podrobnosti nezbytného činu. Když pak na večer vklouzla Madlenka do jeho pokoje, uchvátil ji, posadil si ji na klín a líbal a hladil ji s takovou bolestnou vroucností, jako by ji předem odprošoval, že jí odejme matku.

Když však vyšel následující den zase na ulici a do úřadu, viděl lidi, slyšel jejich hlasy a pocítil pouta společnosti, zděsil se svého včerejšího úmyslu. Přehlédl cestu, která vede k jeho uskutečnění, představil si traplivost soudního líčení, hody lidských hyen, pochutnávajících si na jeho neštěstí, neudržitelnost své posice v úřadě, kde byl její otec jeho představeným . . . Zavrávoral. A zachytil se křečovitě spasného nápadu, že se nemůže domáhati rozvodu, poněvadž nemá důkazů viny.

Ale něco přece musí vykonati, musí zakročiti nějakým rázným způsobem! Jak by si vedla dále, kdyby tento její skutek zůstal bez trestu?

Leč co jen počít? Zbíti ji přece nemůže ani dnes, ani zítra, když toho neučinil hned po přistižení, v prvním návalu hněvu. Nepovšimne si i tedy více, ani slovem, ani pohledem, do smrti ne. Bude to však pro ni trestem, pro ni, která ho patrně nikdy neměla ráda?

Ach, můj Bože, jak si jen mohl vzíti tuto ženu! Neboť z toho ji věru nemohl viniti, že by ho byla oklamala přetvářkou; již za

svobodna před ním projevovala bez ostychu své nebezpečné mravní zásady, které teď prováděla v praxi. A on se nezarazil, a šel přímo do své záhuby!

Stál konsternován před svou neuvěřitelnou hloupostí, před svou hazardní lehkovážností, které mu uchystaly toto Záhořovo lože.

Tu mu mžikla hlavou bledá vzpomínka. Prohledal své brožury o tuberkulose, až nalezl ony věty: „Zvláštní jest, že lidé tuberkulosní snaží vejíti co možno záhy v manželství a zploditi potomstvo. Jako by tušili ohroženost svého života a pečovali o zachování jedu, kterým hynou, v příštích generacích.“

Nebylo to vysvětlení jeho ženitby?

A jeho tvář sešpičatěla zase oním trpce ironickým úsměvem člověka, jenž nalezl rozřešení bolestné záhady za cenu nové bolesti

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Potom . . . Přišel zvenčí, ten sladký náraz světla, jenž vzkřísil touhy, důvěru, naděje.

Přestalo pršeti, po tolika dnech. Neviditelné roletty v oknech se vznesly, barvy setřásly svůj popelečný háv, domy přestaly jektati zuby, kopule a věže se zaleskly, hejna rozpjatých deštníků, plovoucí nad chodníky, se rozprchla, spěchavé kroky chodců se zvolnily, a ulicemi zase zahlaholil živý hovor a smích.

Toník neodolal a zašel do sadů. Znavená a zaprášená zeleň pozdního léta svítila teď, omyta a osvěžena, jako na jaře, a sluneční paprsky sestřelovaly bleskurychle k zemi, jako by chtěly dokázati, že dosud nepozbyly své orlí síly. V loužích, jež se tu a tam leskly na ztmavělých cestách, obrážela se hluboká modř oblohy.

Ach, to prosté, jednotvárné modro oblohy! V čem záleží jeho rozechvívající půvab? Můžete je vídati od dětství do stařectví, a nedovedete se do něho zahleděti bez pohnutí. A zazdá-li se vám někdy, že vám tento pohled již zevšedněl, je třeba toliko, aby vám zmizelo na několik dní za šedí mraků, a budete je toužebně hledati, netrpělivě očekávati, a uvítáte jeho návrat s jiskřícím okem a s tlukoucím srdcem. Představa štěstí je sloučena s jeho jasným nekonečnem a všecky radosti výskají veseleji na jeho pozadí, jako květy na zelené půdě louky. Krása, která nestárne!

Hmotná, smyslná vůně provlhlé hlíny tekla ve vzduchu. Ptáci poletovali a jásali vášnivě. „Ještě není konec léta! Ještě je možno užívat života!“ — „Ještě je možno užívat!“ zavýskl červený slunečník na druhé straně záhonu a pod ním se zastkvěla bílá ruka v pěně krajek.

Toník šel tudy s tváří rozjasněnou, a krev v jeho žilách opakovala vášnivý zpěv ptáků. „Ještě je možno užívat života!“ Byl pojednou přesvědčen, že je zdráv. Kráčel tak pružně a ve svalech cítil sílu. Tuberkulosa plic? Nesmysl. Nanejvýše vleklý katarrh, jenž právě pominul. Jakmile přijde domů, spálí ty žvanivé knížky, ta papírová pařeniště hypochondrie! Ještě je možno užívat!

A v jasném světle tohoto přesvědčení se mu náhle všecko obje-

vilo jiným, i černé mračno nedávných dnů se rozplynulo v lehký, bílý, průsvitný oblak.

Bože, jak byl bláhovým! Kam až ho zavede jednou ta jeho nesmyslná žárlivost — nepochopitelná žárlivost na ženu, které ani nemiluje?! Jak absurdní, nemožné podezření! Vždyť je to její vlastní bratr, s nímž vyrostla od malička! Či není zcela přirozené, že elektrický zvonek přestane zvonit, když jeho článek vyčerpal svou energii? Není pravděpodobno, že dvéře ložnice uzamkla hravá a všetečná ruka dítěte? A teta odešla s Madičkou bezpochyby z vlastního popudu, snad za nějakou koupí! Jak směšné důvody pro tak hrozné podezření!

Pravda, zanedbával svoji ženu dlouho v jistém ohledu, z nechuti k ní a ze strachu o své zdraví; kdyby však chtěla hledati náhrady jinde, což by nenalezla snadno cizího muže, který by se chtěl státi jejím milencem?! A uváží-li vše spravedlivě, nemohl by jí dosvědčiti v ohledu manželské věrnosti nejmenšího provinění přes všechny své záchvaty podezřívavosti.

A její i Rudolfovy rozpaky při jeho nenadálém příchodu? I tu se mu náhle rozbřesklo. Proč navštěvuje teď Rudolf častěji svou sestru? Aby z ní vylákal peníze, pro nic jiného! A to byla příčina jejich rozpaků.

Zamračil se. Ulekl se toho rozřešení. A pak mu v nitru zaskřípěl hněv na toho ničemu, jenž podkopává jeho dost už vratké hmotné postavení.

To však potrvalo jen chvíli. Ó, Magda je příliš sobecká, aby bratra vydatněji podporovala. Mrhá-li penězi, mrhá jimi pro svůj požitek. Bylo by zbytečno, aby se tím znepokojoval.

Jen když je zase zdráv a když se zbavil toho nesnesitelného podezření! Všechny ostatní jeho trudy jsou malicherností. Ještě je možno užívat života! Snad mu osud přece ještě sešle ženu, kterou by mohl vášnivě milovati. Nebo pojede na jaře s Magdou do Karlových Varů hledati její zmizelou krásu. Vše lze nějak urovnat. Ani plány jeho veřejné činnosti nejsou nadobro zmařeny; vždyť je dosud tak mlád, není mu ještě ani třicet roků, stojí teprve na prahu svého mužného věku!

A jeho dluhy . . . Ó, ani proto mu netřeba se trápiti. Dříve nebo později dostane přece ženino věno — postará se o to, aby to bylo co nejdříve — a zaplatí všecko. A později postoupí, bude míti větší příjmy, všecko půjde lépe.

Vzduch voněl, zeleň svítila, a v mělkých loužích se obrážela hluboká modř oblohy. „Ještě je možno užívat léta!" zpívali ptáci. „Ještě je možno užívat života!" jásaly oči žen a rozechvívaly krev mužů ve vlny vášně a barvy snů . . .

Toho dne obědval zas Toník v jídelně se svou ženou.

* * *

Průvod postupoval zvolna, zabíraje celou šířku ulice. V jeho dlouhých, zvlněných a potrhaných řadách zahlédl Toník Pavlíka s Maternou i připojil se k nim.

Šli kus cesty mlčky.

„Zanechal nějakou literární pozůstalost?“ zeptal se pak Toník.

„Ovšem, Bureš ji pořádá.“

„Bureš? A jak, že právě on?“

„Sám ho o to požádal před smrtí. Divíš se tomu, viď? Ale důvěra k osobě byla patrně mocnějším rozhodčím, než neshoda názorů.“

„Byla-li ta neshoda názorů opravdu tak značná!“ poznamenal Materna. „Názory člověka nelze posuzovati pouze dle jeho řečí, ale hlavně dle jeho skutků. A mezi životní a uměleckou praxí Lenského a jeho theoriemi byl veliký rozdíl, vzácný a příjemný rozdíl. V theorii pohrdání mravností, a v praxi čistý, hrdý život; v theorii náladové rozmary, a v praxi pevný, uvědomělý směr; v theorii odmítání altruismu, a v praxi boj proti bezpráví páchanému na jiných. Potíral slovy požadavek užitečnosti umění, ale jeho umění stálo přece v službách života. Rozbíjel svými paradoxy pouta uznaných zákonů, úzkostliv o svobodu své vůle, a kráčel poslušně za hlasem svého citu, jenž vedl v totéž zajetí.“

Toník se zeptal na poslední okamžiky Lenského. Pavlík pokrčil rameny. Jeho bytná ho našla ráno na loži mrtvého. Byl neodstrojen. Na stole stála vyhořelá lampa a ležel list papíru, na němž nebylo napsáno ani písmene.

Několik málo vzpomínek na zemřelého přestoupilo zdráhavě jejich rty, ačkoli měli duše jimi přeplněny. V černém stínu smrti svítil jim obraz jeho bytosti tak bíle, že slova měla příliš prázdný zvuk, příliš vybledlou barvu a vyčpělou vůni, aby mohla podati jejich dojem.

Mluvili o literatuře, snad aby uprchli své stísněnosti.

„A co, že tys už nevytiskl tak dlouho ani verše?“ obrátil se náhle Materna k Pavlíkovi.

„Vždyť jsem vám řekl již loni, že se vzdávám básnické činnosti.“

„To však přece nemohl nikdo bráti za pravdu? Proč bys to činil? Vždyť tvé knihy měly pěkný úspěch!“

Usmál se jemně ironicky. „Úspěch . . .!“ Zvážněl. „Pozbyl jsem víry ve svůj talent.“

„Můžeš se však snadno mýlit. Turgeněv sám několikrát zapochyboval o svém poslání.“

„A vždycky zase přemohl svou pochybnost. Já dosud nikoli.“ Pomlčel. „Nezdá se ti, že je člověk náchylen vždycky spíše přeceňovati své nadání než podceňovati? Vidíš, že kolem tebe vyrůstají mnohem větší lidé, než jsi sám; a přece si troufáš žíti vedle nich. Jejich práce je velkolepá — uznáváš; ale také ve tvé práci je jiskra ducha. To proto, že nemáš bezpečného měřítka, jímž bys změřil rozdíl velikosti jejich a svojí. Neboť ty pracuješ o jiných myšlenkách než oni, a sotva se stane, že by se vaše pluhy setkaly na tomtéž poli. Mně vtiskl osud ono měřítko do ruky; mně připravil takové setkání. Bylo možno uhnouti se srovnání, bylo možno zavříti oči?

Pohlížel jsem s úžasem na vlny, které se valily pod jeho rádlem, a s ostychem na svou mělkou brázdu. A odvezl jsem pluh svůj na smetiště. Vhodil jsem rukopis do ohně a umínil jsem si, že více nenapíšu ani verše.“

Znovu se odmlčel. Pak pokračoval: „To je má historie. S počátku to arci bolelo — člověk lne příliš k tomu nevděčnému řemeslu, které stravuje jeho nervy, aniž by naplnilo jeho žaludek; ale později . . . Věř mi, že není příjemnějšího vztahu k poesii, nad poměr vnímavého čtenáře, volného motýle, jenž může ssáti sladkost ze všech květin, aniž se znepokojoval starostí o prázdné buňky ve svém úle.“

Domluvil. Jeho oko svítilo neklidně jako zvlněná hladina a chmura na jeho čele kontrastovala nápadně se spokojeností jeho posledních slov.

Toník se rozhlížel zadumán po účastnících průvodu. Hle, ten chudý bohém, který narážel v životě stále na nevšímavost, odpor i posměch, stal se náhle přitažlivým člověkem, jakmile zhasl oheň v jeho očích a vtip na jeho rtech. Časopisy, které ignorovaly vytrvale jeho dílo, vyslaly své zástupce na jeho pohřeb; spolky literátů, které neměly za jeho nemoci ve své pokladně zlatky na zmírnění jeho nouze, objevily v ní desítky na skvostné věnce s okázalým nápisem; a davy, které znaly zesnulého sotva dle jména, utvořily četný průvod za jeho rakví — snad proto, že za ní šlo tolik zástupců veřejného mínění, a že byl tak krásný den. I osobní nepřátelé Lenského se dostavili; bylať tolik lákavá příležitost, kdy možno ukázati světu svou velikomyslnost, která odpouští i tak těžký zločin, jakým je satirický verš.

Dva páni v černých šatech, s cylindry na hlavách předešli naše tři přátele, razíce si s úřední horlivostí cestu kamsi v před.

„Kdo je to?“ zeptal se Toník, pohlížeje zkoumavě na mladšího z nich, elegantního, vysokého muže s pěknými vousy a skřipcem.

Materna se usmál. „Což ho nepoznáváte? Vždyť je to Reisinger!“

„Ale vždyť ten starší pán, který jde s ním, je . . . redaktor . . . Čechoslovana?“

„Ano. Vrchní redaktor Fleischmann.“

„Nechápu, jak ti dva by přišli k sobě?“

„Velmi přirozeně. Reisinger je redaktorem Čechoslovana.“

Toník se úžasem zastavil.

Materna se usmíval. „Co se tomu tak divíte? Vždyť je to novinka již několik měsíců stará. Šavlové se měnívali v Pavly nejen za dob Nového Zákona, ale měnívají se dosud. Je to zcela lidské.“

V obřadech na hřbitově nastala ona trapná pausa, která svolává svým tichem roztěkané myšlenky k bolestnému aktu a zatoulaný pohled k novému příbytku mrtvého. Černá rakev se měkce leskla ve znavených paprscích podzimního slunce — a hrob čekal.

Ze zástupu vystoupil muž asi pětatřicetiletý, sebevědomého vzezření. Byl oděn bezvadným černým šatem, a v knoflíku jeho náprsenky třpytěl se brillantek.

„Kdo je to?“ šeptal Toník svým soudruhům.

„Hradecký,“ zněla odpověď.

„Jak ten se dostal k té cti? — Lenský ho přece nemohl ani cítit!“

„Lenský nemá co mluvit do svého pohřbu,“ řekl vážně Materna.

Hradecký promluvil nad rakví řeč nedlouhou, akademicky klidnou a diplomaticky opatrnou, v níž pojednal o práci mrtvého básníka zdrželivě pochvalnými, necharakteristickými a nezávaznými výroky. Pak se zmínil o jeho chorobě a chudobě, o jeho těžkém životním boji, s pohnutím, které mělo přízvuk strojenosti a působilo dojmem, že řečník těchto hořkostí života nikdy neprožil a vyhovoval teď jen etiketě, která předpisuje mluviti o nich rozechvělým hlasem a se zádumčivým pohledem. A povznesl se ke stanovisku velkodušného soudce, naznačiv lehkými, jen zasvěcencům srozumitelnými narážkami, že křivdy, kterých se snad zesnulý dopustil některými svými veřejnými projevy, sluší omluviti jeho roztrpčením, zaviněným těmito jeho trudnými životními poměry.

Pak odstoupil důstojně na své místo a odevzdal příteli žurnalistovi, jenž tu již čekal, nenápadně opis své řeči.

A hrob pohltil rakev a zavřel ústa...

Toník odcházel ze hřbitova rozbolestněn. Zdálo mu se, že tam zmizel ve tmách země nejen mladý, vzácný lidský život, který mu nebyl lhostejný, ale ještě cosi většího než on: prudký, jiskřivý proud, jehož byl zesnulý jednou vlnou, proud čerstvých myšlenek a silného chtění, horká, nedozpívaná píseň, nové české jaro, bujně pučící a nerozkvetší ještě. A bylo mu toho tolik líto.

Několik drobných událostí vzbudilo v něm tento dojem. Pavlíkův ústup z literatury, řeč Hradeckého u hrobu, passivnost mladých o pohřbu. Zejména překvapující přechod Reisingrův nešel mu s mysli.

Zmínil se o tom svým přátelům.

„Proč se pozastavujete tak dlouze zrovna nad Reisingrem?“ odvětil Materna. „Nelze neuznati, že bouře, která se přehnala přes jeho hlavu, byla hodně divoká, a že ho nikdo vydatně nepodepřel proti jejím nárazům. Jen velmi silný člověk mohl jí odolati bez pohromy. Nu, a Reisinger patrně tím silným člověkem nebyl. Jsou však jiní, kteří nezažili nic takového, jako on, byli táborem mladých přímo hýčkáni, a přece přešli k odpůrcům.“

Toník by byl rád zvěděl jména, netroufal si však tázati se. Neměl sám čistého svědomí z affairy Reisingrovy.

„Co dělá Foenix?“ zeptal se pouze.

„Kde pak je tomu konec! Lenský pod zemí, Reisinger v Čechoslovanu, učitel ve své vsi, Jeřábek šťastným manželem a poslušným zetěm ....“

„On se oženil?“

„Vzal si svoji Milču ....“

„Tedy mu ji přece dali?“

„Ovšem. Bylo mu však dříve odvolati své minulé bludy a ujmouti se redakce „Střední Školy“, orgánu professorů, jejichž jediným ži-

votním cílem je státi se řediteli, a ředitelů, jejichž duše je vyplněna jedinou touhou: dosáhnouti titulu vládního rady."

„Nu což, své sběhy má každá vojna," namítl Pavlík. „Je to zdravé čištění řad."

„Své sběhy — ano. Ale přijde na to kdy, v kterém stadiu boje. Toť hlavní otázka. Deserce v okamžiku, kdy bylo přineseno již tolik obětí, kdy jsou nejtěžší překážky již překonány a vítězství se začíná skláněti k praporu, to je ryze česká zvláštnost, která zaráží v našich starších i novějších dějinách. Českému vojákovi ideje jako by byl boj sám účelem, ne prostředkem; na prahu vítězství couvne, nebo couvne dokonce po vítězství. Patnáct roků vítězných válek s celou Evropou, a potom — kompaktáta! A Lipany! Mnohaletý vítězný boj mladočechů se staročechy, a pak — pokračování staročeské politiky.... Zdá se mi, že se chystá nyní zase něco podobného v menších rozměrech, jenže ústup nastane ještě před vítězstvím. Zdravé čištění řad, které je rozptýlí."

„Z čeho tak soudíš?"

„Z různých okolností. Již v affaiře Reisingrově se těžce pochybilo. Nebylo možno hájiti jeho myšlenky? Dobře. Mohla se opustiti, mohla se potírati, mohla se vyslati deputace na její pohřeb. Ale měl se brániti člověk, který zbloudil hledaje, hledaje z lásky k svému národu, z obavy o jeho budoucnost. Tomu se dobře rozumělo dříve v mladém hnutí, a nerozumí se, jak se zdá, dnes. Pak ty bratrovražedné války poslední doby, ta jména nejčervenějších revolucionářů, vynořující se v nejkonservativnějších listech!... A což dnešní řeč Hradeckého u hrobu? U hrobu mluvívá obyčejně dobrý přítel zesnulého; a kdyby byl promluvil třeba čestný odpůrce, i jeho projev by mohl vyzníti v důstojnou poctu. Ale Hradecký, člověk, který nikdy nemiloval žádné myšlenky, pro žádnou netrpěl, pro žádnou se nebil, člověk, u něhož je každý pohyb vypočteným krůčkem po žebříku kariéry, každý rukopis, který dává do tisku, každé provolání, které podpisuje, každý soukromý dopis, který hází do poštovní schránky, každý spolkový příspěvek, který platí, každá návštěva společnosti, každá uctivá poklona vládnoucím i koketní úsměv opposici, přátelství, láska, ženitba, ba i ta řeč u hrobu Lenského! Hradecký! Proč? Pro účastenství nějaké officiální korporace, pro trochu slavnostního lesku? Nerozumím takovým kompromisům."

„Nebylo žádných. Ale nastala chvíle rozchodu mladých — rozchodu, ne rozkladu. Všecky ty různé směry nemohly přece setrvati věčně pod jedním praporem?! Je to třídění duchů. A chytří lidé využili prostě vhodného okamžiku — toť vše."

„Ach, tys vytrvalým optimistou, a přál bych ti, abys se nezklamal. Těch sedmadvacet nových straniček, které vyvstávají na obzoru a z nichž mnohé se liší navzájem jen přízvukem na jiném slově téhož hesla! Ty vidíš třídění duchů, já rozklad, počátky konce. Mně se zdá, že mladé hnutí jako hromadné hnutí určité generace již neexistuje. Na jeho kdys útočné vozové hradbě zbývá již jen několik jednotlivců, kteří budou brániti poklad jeho myšlenek a tuh

do poslední krve, druh k druhu obrácen zády, každý na svou pěst. Effektní konce à la Waterloo, který zachrání čest armády, ale nezmění výsledku bitvy."

„Nu, snad nechceš dokonce říci, že mladé hnutí přešlo neplodně, že nevyoralo svou brázdu na roli umění?!"

„Vyoralo, zajisté, a ta brázda ještě poroste prací oněch jednotlivců. Ale nevyoralo brázdy na ostatních rolích života, a obávám se, že jí už nevyorá. Nová brázda na roli umění vyhnala sličné květy, ale role politická, sociální, hospodářská živoří stále jen chudými klásky, které se dusí ve spoustě hluchých trav a mravního býlí."

„Vím — tvá stará výtka. I papírovost jsi vyčetl našemu boji . . . . ."

„Nu, nechtěl jsem tím podceňovati opravdovost vašeho boje; byl poctivý i ohnivý, zajisté, a nedbalo se ztrát. Ale vedl se jen pérem. To znamená, že jeho vlny zasáhly jen deset tisíc duší, ostatní národ ani nezvěděl, že se něco děje. Psaly se kritiky, polemiky, ohražení, protesty proti činnosti korporací, v nichž se soustřeďovalo kus moci; ale osobně se provozovala vůči týmž korporacím passivní opposice. A přece je třeba zachvěti širokými vrstvami! Je třeba, přenésti své myšlenky s papíru do života. A přece je nutno hlásati své pravdy se všech tribun a chápati se k jejich uskutečnění všech pák a páček společenské moci, od literárního spolku až k akademii věd, od obecního zastupitelstva až k říšské radě! Umění nemůže státi ve vzduchu, ani viseti pouze na šíji svých tvůrců, uškrtilo by je. Ale ta papírovost, ne, řekněme tedy literárnost, zdá se být význačnou vlastností mladé generace vůbec; vždyť dnes máme již i politické strany, které si troufají pracovati jen papírem a žíti jen na papíře . . ."

„Dovol, jakým jiným nástrojem má pracovati literát než pérem, jakou jinou zbraní bojovati? Za mladé strany politické nemusil bych odpovídat; vnitřní souvislost jejich s mladým hnutím uměleckým je beztoho více než pochybná. Ale řeknu ti přece: pohlížíš očima Angličana na české poměry. Nezapomínej, že život stran u nás teprve nadchází, nebylo ho dosud. Celý národ stál u nás vždy v jediné straně, jenom jí přenesl všecku svou důvěru a moc, jenom jí svěřil všecku zodpovědnost a repraesentaci. Nikde nebylo principu majoritnímu porozuměno nešťastněji, než právě u nás. A nejen v politice, i v umění a vědě. Ony „rozličné cesty" za společným cílem národa jsou u nás dovoleny pouze v Kollárově znělce, ve skutečnosti nikoli. A já si nedovedu představiti, jakým způsobem by se zmocnily dnes u nás mladé směry umělecké nebo politické oněch tribun, o nichž jsi se zmínil. Tvrdíváš sám, jaký máme nedostatek statečných lidí, statečných v nejskromnějším slova smyslu. Kolik mladých lidí sympatisuje u nás potají s novými myšlenkami — ale jen potají, neboť myšlenky jsou nepopulární. A ta hrstka odvážlivců, která se vrhla v boj bez ohledu na svůj počet, nestačí obsaditi všecky důležité posice, i kdyby jich dovedla dobýti. Bude potřebí mnoha let výchovné práce, výchovy k statečnosti."

„Tvůj výklad příčin je snad správný, ale v závěru se rozcházíme. Mnoha let výchovné práce bude třeba, pravíš. Ale vlna dějů se nezastaví, a jakmile dostihla svého vrcholu, kácí se v hloub. Mnoha let práce! A zatím mnozí mladí, ti, jejichž mládí bylo jen fysické, povážlivě sestárnou. A zatím budou staří prováděti myšlenky mladých. Nepozoruješ už náběhy? Budou je prováděti svou mocí, ale bez lásky, kterou cítí každá generace jen ke svým ideám. To znamená, že myšlenky budou nedosti živy, aby národu prospívaly, a nedosti mrtvy, aby bylo lze je opět vzkřísiti . . . . Ach, u nás ještě žádné duchové hnutí nedospělo dál než do květu; nikdy k ovoci. U nás se nikdy nevystoupilo až na témě hory; pod samým hrotem smetla vystupující lavina nálady. „Cos nového se rodí v českém vzduchu...“ zapěl Svatopluk Čech. Ale v Čechách se rodí všecko nové těžce, a hyne to záhy po zrození . . .“

Pavlík se díval na zem a hryzl si rty. Bylo na něm znáti znepokojení a nesouhlas. Dal se nerad strhnouti do této rozmluvy a hledal místo, kudy by se nejrychleji prosekal z jejího tísnivého kruhu na volné prostranství.

„A poslyš, Materno,“ vzpřímil se náhle. „Proč se ty sám neúčastníš veřejného života, na příklad politiky? Znáš se v politice, máš široký rozhled, bohaté zkušenosti, a máš něco, co má sotva druhý z nás mladých: jmění a neodvislost. Proč tedy stojíš stranou?“

Materna se lehýnce pousmál. Nezdálo se, že by byl překvapen touto otázkou.

„Nu, nějaké doby jsem přece potřeboval, abych se opětně vžil v domácí poměry? A teď . . . nelze již. Pozítří zase odjíždím.“

„Kam?“ zvolali překvapeni oba jeho soudruzi.

„Zase do Anglie. Na své staré místo.“

„Ale — já jsem myslil, že již zůstaneš doma a povedeš otcův závod?!“ podivil se Pavlík.

„Také já jsem to myslil, ale osud určil jinak. U nás se obchoduje po česku, a já jsem uvykl obchodovat po anglicku. A nedovedu se přizpůsobit prvnímu způsobu.“

„Ale vždyť . . . říká se, že váš obchod dobře prosperuje?“

„Prosperuje? Mhm. Přijde na to, jaké máš požadavky na obchod. Vynáší na slušné živobytí, zajisté, a nějakou tisícovku lze ještě ročně uložit. Ale je to vše? Obchoduje se po česku, řekl jsem. To znamená, že se sedí celý rok u psacího stolu a čeká, až vejde zákazník nebo listonoš. To znamená, že se několik hodin odpočinku prožije v útulné domácnosti, ale dlouhé dny práce proživoří v plesnivé díře, kde není světla ani vzduchu, kde není hosta kam posadit, a kde je nutno spalovati předloňskou korrespondenci, aby bylo místo pro novou. Trží se raději sto zlatých s výdělkem dvaceti procent, než dvě stě s výdělkem patnácti. Vydává-li se jednou ročně pětka za insert, ruka se při tom třese, jako by měla tou bankovkou rozdělat oheň v kamnech. Obchodní cesty? Nebesa, kdo by si způsoboval takové zbytečné výlohy! Sedí se tedy u stolku, vyčkává příchodu zákazníků, zapisuje se z malých knížek do velkých, opisují se faktury,

dopisy se ukládají do registratur tak primitivních, že v nich hledáš čtvrt hodiny včerejší psaní. Nesnesu tohoto způsobu obchodování! Mně je obchod vášní jako jiným umění nebo věda, chci v jeho službách uhořívat, ne setlívat. Obchodník je mi dobyvatelem, jenž nezná hranic pro své výbojné tužby a nechce býti méně než pánem světa. Nejen pro hromadění peněz, ale z touhy po nejvyšším uplatnění sebe."

„Nu vidíš! Zde máš boj mládí se stářím v praxi. A ty ustupuješ!"

„Můj Bože, jaký pak boj? Věříš, že je možno změniti názor šedesátiletého muže, zejména když se jeho názor opírá o řadu životních úspěchů, o nahromaděné jmění, proti nimž ty můžeš uváděti pouze zkušenosti neznámých lidí v cizích zemích? Boj mládí se stářím nemůže přece rozumně usilovati o přetvoření starých, může se vésti jen o právo na život a práci po svém vedle nich a o vládu nad duchem nových generací. Svůj obchod založil a vybudoval můj otec sám, bez mého přispění. Mám mu, nejšlechetnějšímu muži, kterého znám, ztrpčovati jeho stáří opposicí v jeho království, které je jeho vlastním dílem? Nebo ho mám přiměti, aby odstoupil na odpočinek a odevzdal vládu mně? On však miluje obchod právě tak vroucně jako já, třeba svou lásku projevoval jiným způsobem. Je jeden z těch lidí, kterým je práce životní nutností, a pro něž znamená modrý arch rozsudek smrti."

„Pak by bylo nejlépe přizpůsobit se v obchodě daným poměrům a vybít svůj přebytek energie na poli veřejného života."

„Také jsem již na to myslil — a není možno. Přivážu své touhy, zakryju svůj kritický zrak, ukolébám se jakž takž v lethargii svého okolí a upnu svůj zájem k jiné věci. Tu však vstoupím do nádražní čekárny, do hostince, nebo do holírny, a na stěně zahlédnu barevný plakát uherského semenářského velkoobchodu; otevru noviny, a uzřím insert jiného konkurrenta s vyobrazením třešní velikosti merunek a hrušek ne menších než meloun. A hned se ptám: Proč ten podnikavý Uher zaplavuje celé Čechy svým zbožím, proč ne ty? Proč dopouštíš, aby bylo tolik lidí klamáno šalebnou reklamou haličského podvodníka a nečelíš jí vlastní poctivou nabídkou? Všecky chyby, zanedbání a opomenutí, k nimž jsem měsíc mlčky přihlížel, vyvstanou mi v duši a bodají výčitkami. Nespokojenost mne užírá. Nespím. Pozbývám duševní harmonie a jasného klidu, jehož je třeba k veřejné činnosti, jako ke každé intensivní práci... A můj bývalý londýnský chef, který je stár, churav a bezdětný, mi nabízí místo společníka a samostatné vedení závodu. Proto odjíždím."

Zastavil se. S tmavého domu shlížel na ně zašedlý černý štít, na němž se slabě žlutal otřelý oranžový nápis: „Julius Materna".

„Pozítří už odjedeš?" otázal se Pavlík.

„Ano, osmým vlakem."

„Tedy... kdybychom se již neviděli... Buď zdráv a vrať se záhy. Zachováme ti místo v řadě. Neboť není ještě po boji; řady

se zase doplní a obnoví, uvidíš! A přivez s sebou hodně zlata. Bylo by ho tolik potřebí, a my jsme všichni tak chudi . . .“

Materna se usmál. „Budu hledět, abych přivezl. A až začneš zase psáti verše, pošli mi nějaké. Ó, ano, ty je budeš zase psát, až zase najdeš sebe, nového sebe. Neboť doba mladistvého kvašení a jitření je ta tam, a jsou tu již mužná léta. A já se těším, že z tvého péra jednou vytryskne poesie, jakou mám rád: silná a svěží jako mořský vítr, jenž rozehrává nádherný ruch vln a při tom žene loď s drahocenným nákladem do přístavu. Je to snad obraz trochu kupecký? Ale ty mi rozumíš. A buďte tady šťastni.“

Rozešli se.

A Toník seděl večer dlouho ve svém pokoji, díval se na okno, za nímž rychle houstlo šero a pak plápolala záře plynu, a stále myslil na cosi nepředstavitelného, ale milého a drahého, co zmizelo v hloubi země.

Bylo hnutí české mládeže vskutku již mrtvo, nebo tak blízko smrti, jak naznačoval Materna? Či mluvil jeho slovy jen dojem z přítelova pohřbu a vlastního brzkého odchodu? A proč se dojímal on, Toník, osudem té vlny, která se ho kdysi jen dotkla ve svém letu a rozezvučela jeho struny na okamžik písničkou touhy? Nebyl to také jen vliv pohřební nálady?

„. . . jaký máme nedostatek statečných lidí!“ slyšel povzdech Pavlíkův. A vzpomněl s lítostivým studem na svůj útěk s bojiště. „Ach, což já, nemocný člověk! Může někdo ode mne žádati boj?“ namítal rychle. Ale cítil hned neúčinnost této omluvy. „Kdybych nebyl nemocen, vymlouval bych se svou úřednickou odvislostí, a kdybych nebyl úředníkem, sváděl bych vše na ohledy k zákaznictvu, k přátelům, příbuzným nebo komu jinému; nějakou výmluvu bych si jistě vždycky našel.“

Zastavil se s úžasem před rozhodnutím Pavlíkovým. Jak je možno, odhoditi dobrovolně pohár, z něhož jsme již vsrkli sladký doušek slávy?

A zase vidí černou rakev ve sraženém zástupu, slyší chladný, poněkud ostrý hlas Hradeckého: „. . . jednoho nelze zemřelému upříti: sílu přesvědčení, že cesta, kterou jde, je pravá, a vytrvalost kroku . . .“ A hroudy duní, rakev mizí . . .

Kolik těch rakví již viděl takto mizeti!

A kolik nadějí!

„Ach, u nás ještě žádné hnutí nedospělo dál, než do květu; nikdy k ovoci.“ Proč je tak smutno v Čechách? A proč tak dvojnásob smutno kolem něho?

Je ticho v domě. A po okně přebíhá plápolavá zář plynové svítilny . . .

* * *

(Pokračování.)

220

Viktor Pokorný:

Mimo vše.

A že celý den pršelo, drobně sice, ale vytrvale, byl jsem již všecek promoklý. Pramének chladné vody stékal mi se zborcené střechy klobouku, cvillingové šaty leskly se napity vody jako sametové. Nerozkládal jsem však pranic rukama, aniž mumlal jsem jakési obvyklé kletby nebo slova zoufalství. Eh bien, řekl jsem si, musí tak býti —

Ovšem oči mé horečně planoucí dívaly se asi již jinam. Hořely v nich takové nedočkavé, tázavé plaménky.

A že nebylo již ničeho, praničeho, co by mne mohlo poutati k tomu, čemu říkáte život, nebylo, věřte mi, odhodlání ani tak těžké.

Tedy —

Nezbylo ani dosti času odhoditi svůj chatrný klobouk, bohužel ani vzkřiknouti nějaký hodně sentimentální výkřik na rozloučenou. Vlny špinavé vody otevřely se a zavřely, několik kruhů roztančilo se líně nahoře, nějaký zapomenutý zbyteček strachu naříkavě rozkřikl se v koutku mé duše, zamával jsem několikráte směšně rukama, vyboulil oči, které ztrnuly úžasem, nějaký neartikulovaný výkřik dusil mne v hrdle —

Několik dobře živených občanů, jdoucích právě po mostě, improvisovalo statečné zachránce: rozběhli se k zábradlí, roztáhli jako v bezmezném úžasu tlusťoučké ruce, nahrnuli se k vodě a zůstali stát — — Důstojnost situace byla zachráněna; nedalo se také ani nic jiného dělati.

Prosím, račte jenom laskavě uvážit: je přece jen šero, — kdy pak už, kdyby vůbec bylo dnes vyšlo, slunce bylo by zapadlo za Petřín, — prší, voda je vzbouřená a zkalená přívaly, a ostatně, nač někomu kazit pevné odhodlání?

Pro úplnost dlužno konstatovati, že i obětavý strážník odrazil s lodičkou od Malostranských břehů, chtěje mi podati pomocnou

ruku, respective bidlo. Ale vrozená moje a bezpříkladná nerozvážnost ukázala se i tady. Dvacet centimetrů od konce tohoto zázračného bidla, spojujícího život s transcendentálním neznámem, má ruka křečovitě se trhající, vyčnívající ještě několika zmodralými prsty k zamračenému nebi, zmizela nedůtklivě pod vodou, — a byl jsem, a zcela po své zásluze, neodvratně ztracen.

A teď jsem tedy padal ke dnu řeky. Ke dnu života dopadl jsem už dávno.

*

Měl jsem teď dosti klidu uvažovati o tom, co jsem tam nahoře zanechal.

Dva, ne — tři, nu — řekněme deset přátel, někdy upřímných, někdy licoměrných, jak toho žádala doba a poměry. Deset přátel, klepajících marně týden na uzavřené dvéře mé jizby. Dvacet očí, ztrnuvších náhle pocitem předtuchy a hrůzy a zavírajících se mimovolně před přísným majestátem smrti.

Těchto deset lidí otevře tedy mocí moji jizbu, docela ztichlou a prázdnou.

Těch několik věcí, zbyvších po mně a pokrytých šedým povlakem prachu jako závojem smutku, nemůže zraditi moje tajemství. Ale v stuchlém vzduchu dlouho nevětrané jizby poletuje nějaká zarážející odpověď: jediná, kterou nelze vraceti. Ostatně celá tato jizba sešlá a smutná dává tušit možnost skryté tragiky. Což by tu mohlo přebývati štěstí?

Hle, tedy shodnou se, že jsem asi mrtev.

Prozkoumají důkladně všecky možné i domnělé příčiny a způsob mé smrti. Pochválí loyalně dobré mé skutky a pomlčí pro tento okamžik o zlých. A odejdou, uzamknuvše pečlivě jizbu, aby oznámili úřadům, že jedinec, jich přítel, ovšem bývalý, tak a tak velký, pravděpodobně, ale jistě chatrně oděný, nemorální, alkoholik a literát, nezvěstně odešel.

A jizba moje tedy zůstane opět opuštěná.

Jen za jejími okny, zkalenými špínou, budou s večera svítit — jako dva žhavé uhlíky — oči mého kocoura.

A srdci, které dávno přestalo bít a tím ztratilo zajisté právo uplatňovati své sentimentální touhy, kterými ostatně přivedlo mne mnohokráte tam nahoře do rozpaků, na jeho naléhavé otázky, zdali snad přece ještě něco, odpovídám: Ne, ne, nic!

Leda nějakou tu růži, nad kterou jsem snil, jako se snívá v mladých letech, a která, protože nejspíše dobře věděla, jak klamné je štěstí, zvadala resignovaně, zapomenuta někde v koutku.

A už nic.

*

Ale tu převrátil jsem se s boku na bok, nebo snad proud vody mnou tak, malomocným, pohnul, a já obrátil jsem se obličejem ke dnu.

Kdyby to bylo v životě, nalezli by se jistě škodolibí lidé, kteří by řekli: Obrátil se, abychom neviděli, jak pláče.

A bylo to, věřte mi, velice podivné: jako by slzy vstoupily do mých vyboulených očí. Skutečně ale neplakal jsem. Vždyť utopení nepláčou.

Jen hlasem, který nebyl hlasem, při němž ničeho nebylo slyšeti, kde rty se nepohybovaly, mumlal jsem do žlutého písku: a ji, ji, ji!

*

A tu mohl by někdo důstojně zvednouti prst do výše a zvolati s netajeným rozhořčením: ejhle, sebevražda z lásky!

Musím tedy konstatovati hned předem, že nikoliv.

Nebylo mezi námi, velectěný čtenáři, lásky v běžném smyslu. Ačkoliv, bedlivě uváženo, tragiky v našem poměru bylo snad dosti.

Abych však předešel veškerým mylným domněnkám o příčině mé smrti, musím s politováním uznati, že nebylo vlastně pražádného motivu k tomuto ohavnému skutku.

Mohl jsem přece směle ještě dokašlávati nejméně po dvě léta poslední chrchly svých tuberkulosních plic. Mé oči, horečně se lesknoucí, mohly se zajisté ještě delší dobu klopiti ostýchavě před zpytavými zraky byrokratických pánů, litujících sice živě tragiky mého postavení, ale nemohoucích momentně nic, pranic pro mne učiniti.

Měl jsem ještě několik svitků papíru. Ty, účelně vloženy v rozedrané podešve mých bot, mohly ještě týden buditi ve mně nejasnou představu blahobytu. Mnoho ještě dní mohl jsem pak proklátiti po blátivém dláždění ulic, abych zasedal prokřehlý v kouty parků, skanduje do tmy vášnivé a, celkem vzato, nezajímavé verše svého revoltujícího srdce; abych je s tlukoucím srdcem a s novou marnou nadějí odnášel z redakce do redakce, sytil se shovívavými úsměvy a měsíce čekal na náhodnou mezeru v sazbě, abych ji naplnil svou krví.

Mohl jsem konečně i tužit svaly a podávat zedníkům cihly. Bože, jenom ne býti tak nedůtklivým!

A v nejhorším případě mohl jsem požádati i ji . . .

Což pak jsem nemohl zapříti nějaký ten zbyteček pýchy, který ve mně ještě někde v hloubkách ostýchavě plápolal?

Ne . . .

Děkuji, jak se říkalo tam nahoře, Bohu, že nebyla ani jedna z těchto příčin smyčkou, v které uvázla má rozvaha.

Zkrátka: nějaká číše byla dovršena. A jako se umírá návalem krve po tučném obědu a champagnisování, zde se to skončilo, pánové, zase — inu, zcela prostě: že ona číše byla dovršena . . .

*

Tato sofistika ovšem, račte míti stále na zřeteli, byla propagována utopencem, utopencem, který vlastně ani nemluví, který žije, — mohu-li tak nazvat onen stav, — mimo vše, mimo zákony, kterými se řídí lidé tam nahoře. Kromě toho byl jsem obrácen obli-

čejem ke dnu, moje oči, nezvyklé ještě tmě hloubek vodních, boulily se tupě v písek, takže o rozhledu nebylo možno u tvora onoho ani mluviti.

Proud špinavé vody vlekl mne ovšem ku předu; neračte z toho však souditi, že bych se snažil po smrti své státi nějak v čele pokroku. Toto postupování dělo se proto, že jsem byl bezmocnou jednotkou, a jestliže nahoře projevoval jsem někdy mínění své poněkud odlišně od běžných frásí, mohu vás ujistiti svou ctí, mají-li jakou ještě utopenci, že zároveň se mnou pluly ku předu chcíplé kočky, krysy vodní, kal a bláto velkoměstských stok.

Rozhodně, že se tu a tam mihli tuční kapři; ale považte, v takové společnosti nutno míti silné nervy, aby kdo spokojeně mohl stloustnouti. Tuším, že jsem však slýchal i nahoře, že kapři s oblibou volí ta nejbahnatější dna.

*

Nyní nutno však konstatovati, s jakou až dojemnou horlivostí hledali strážcové veřejného pořádku mé nepatrné já.

Teprve teď uvědomil jsem si plně nerozvážný a mladický svůj skutek.

Neohlásiv nikomu své nezměnitelné rozhodnutí, vzdáti se všech nároků na jakékoliv — ostatně mnohdy dosti pochybné — rozkoše světa, způsobil jsem asi nemalé nepříjemnosti několika v ošumělých, zelenavých uniformách klidně šedivějícím úředníkům: můj list v knize života bylo přece třeba skončiti. Přirovnati má dáti a dal, a pak ovšem po bedlivém uvážení všeho všecky naděje ve mne kladené odepsati jako dubiosy. A vážným učencům, pitvajícím mrtvě mrtvá a mlčelivá srdce sebevrahů, přibyla vítaná jednička statistiky, podpírající závažně neudržitelnost theorie dneška.

Bylo třeba bidlem prošťouchati vody Vltavy. Zjistiti a postaviti na jisto důležité faktum: mrtev.

A že jsem se příliš přitiskl ke dnu, ono neúnavné bidlo, rozrušující neustále klid hloubek vodních, udržovalo kontakt života; na jeho jednom konci držely je ruce zardělé teplou, živoucí krví, a k hrotu jeho vztahovaly se sinavě bílé, opuchlé prsty utopencovy.

*

Unikl jsem, bohudíky, tomuto kompromissnímu bidlu. A tak všecky mé styky s životem tam nahoře byly tedy šťastně skončeny.

Plul jsem zvolna popoháněn líným proudem, a jak se zdálo, byl jsem zcela spokojen. Ale jako životem, ani smrtí nebylo mi souzeno nerušeně plouti.

Veliký černý útes nějaké skály, vzrostlý ze dna řečiště, zastoupil mi další cestu. Nemohl jsem dále i zastavil jsem se. Voda stále proudila mlčelivá, a já zlehounka obrátil jsem se opět obličejem k hladině. A že dříve dlouho díval jsem se do tmy, viděl jsem nyní dobře v šeru. Ano, příliš dobře, než abych vzdor bizarrní své situaci nepostřehl společnost, jejímž třetím členem měl jsem se státi.

Starý, mohutný pilíř Karlova mostu, po sta let omývaný zelenými vlnami Vltavy, rostl tu ze dna, vzpjat někam do výše k hladině, a nedaleko něho dobře, hluboko a pohodlně zaryta v bahno a písek řečiště, trochu otlučená pádem a pokryta zeleným jakýmsi mechem, pozorovala mne sladkýma svýma očima Brokoffova socha sv. Františka z Assisi.

Ubohá, zapomenuta od lidí, neznamenajících snad ani v bezúčelnosti svého spěchu za přeludy štěstí, že jedno místo tam nahoře je prázdné, chtěla snad promlouvati zde k ztraceným, ze všech nejnešťastnějším bytostem svá horoucí slova lásky?

S druhé strany pilíře, zachycena sukní a kolébána zlehounka nárazy vln, chvěla se trochu neurčitá silhouetta dívky.

Chtěl jsem opraviti omyly svého života, kde jsem byl vždy příliš nesmělým.

Hle, pravil jsem si, naskytla se ti vzácná příležitost uvésti se v kruhy, mající nepopíratelně rozsáhlé konnexe. Tato socha, díky horečnému spěchu života tam nahoře a trochu i úvaze — zajisté zcela moudré — o umění, jež bohužel nelze ani při nejlepší vůli proměniti v akcie s jistě stoupající dividendou, odpočívá tu s trpělivostí, možnou jen u tohoto příkladného světce lásky, řadu let. A viděla-li nahoře, pokud ještě stávala na Karlově mostě, tolik bědných lidí přecházeti a nejistým krokem zase se vraceti, nerozhodných a hledajících stébla, jehož by se zoufale chytli, nežli zaprou vše, co až dosud milovali i nenáviděli, slyšela-li jen z polovice slova jejich, zmatená dovršenou mírou utrpení, plná výsměchu, prokletí i zoufalství, a nahlédla-li — a jistě že nahlédla, neboť proč byla by jinak světcem zázraku — v hlubokou bolest jich obnažených ran, jaké poklady soucitu s bídou jich střeží asi žárlivě ve svém kamenném srdci? A když se sřítila, — bezpochyby, že už bídy bylo příliš mnoho, — jistě že byla přesvědčena, že je lépe dávati útěchu tam dole mrtvým, nežli dívati se, nehybně jsouc včarována v černající pískovec, na závrať bolesti živých.

Jsem jist, že mne ještě neopustily dobré mravy společnosti tam nad hladinou.

Ano, je třeba se představit, nebo aspoň něco blábolivě vykřiknout; snažil jsem se obrátiti se tváří k světci; oči mé ustrašeně hledaly jeho, jako by něco chtěly volati.

Ale klidné a sladké oči jeho mi náhle připomenuly, že jsem jméno i stav a vše zanechal tam nahoře! Že jsem jedinec zmítaný libovůlí vod, více méně rychleji spějících k nesmírnu moře: někdy vzbouřených a kalných, plných nejhnusnějších odpadků stok velkoměsta, jindy zčištěných, zrcadlících v sobě modré, bezoblačné nebe . .

*

Byl jsem sice již utopencem, ale přiznávám, velice ještě nezkušeným; při prvním pohledu na ono děvče nepátral jsem, proč tu je, ale prohlížeje jaksi, abych tak řekl, příliš lidsky její chudobné šaty, mimovolně jsem zvolal: služka!

Prosím, jako by tady na dně bylo nějakých rozdílů mezi námi. Ostatně, ona si mne ani nevšimla.

Byla tu již asi delší dobu, soudě dle naduřelých tváří jejích, v nichž pootevřené hnijící rty propouštěly chvílemi lesknavou bublinku plynu. Její nadmutý břich trhavě nadnášel se k hladině. A tam také boulily se nenávratně její zdánlivě bezvýrazné, zkalené oči.

A třeba že mrtví nemluví a Brokoffovy sochy nepohybují rty, byl jsem přesvědčen, pevně přesvědčen, že oba spolu rozmlouvali.

Ne, ne, — opakovala ona vášnivě v tajemné mluvě mrtvých —, musím nahoru. Nahoru. Jej viděti.

Boulil jsem oči v tupém úžasu.

Jak, — šeptal jsem pro sebe —, tato utopená, řádně utopená osoba, uzavřevší všecky účty s tragikou svého osudu jedním zajisté po dlouhé, dlouhé noci připravovaným skokem, toužící tehda na vždy zbaviti se všech nesmírných bolů, nevidoucí z nich jiného východu nežli k smrti, tato osoba, našedší klid tak žádostivě a marně tam nahoře hledaný, mající dosti času jiskřivýma očima utopenců rozložit v prvky svůj neblahý život, tato osoba touží zpět, nenávistně potrhujíc klidem, jehož branami neprojdou malicherné vášně života? — Co jest to za sílu nesmírnou a neznámou, chtějící strhat konejšivá pouta smrti, jaké že jméno její, při jehož pouhém myšlení chvějí se zoufalým nepokojem zdánlivě chladná a lhostejná těla utopenců? — —

Bohužel, nezbylo mi ani dosti času úvahu tuto krásným nějakým obratem řečnickým klidně ukončiti.

Bylo viděti, jak nějaká nezadržitelná síla odpoutává děvče ode dna řeky. Jeho oči vyboulené vyboulily se ještě více.

A nevím, prolomilo-li se až v tyto hloubky zlato hvězd nebo měsíce, že se tak záhadně leskly. Tajemný nějaký vzruch procházel vrstvami vodními.

A ústa děvčete, hnisavá a neotvírající se, blekotala usedavě mezi unikající bublinky plynu: Musím nahoru. Musím nahoru —

*

Usmíval jsem se pohrdavě, jsa dokonale přesvědčen o pošetilosti počínání tohoto děvčete.

Za jakou cenu, nešťastná, — chtěl jsem zvolati —, toužíš vrátiti se nahoru, za jakou nesmírnou cenu chceš koupiti jediný zběžný pohled svého milence, který tě přece opustil? Ty víš, bláhová, že až mrtvé tvé tělo vypluje nad hladinu řeky, že je vyloví a odnesou na bílé prostěradlo pitevního stolu. Tisíce zvědavých a tupých očí přijde podívati se na ně, zelenající. Tisíce zvědavých očí lhostejně odejde. A přijde on? A přijde-li, bláhová, za jediný krátký pohled v jeho oči ztrnulé hrůzou, na jeho zbledlé rety, které tě kdysi líbaly, na chvějící se ruce, dáváš všechen tak draze vykoupený klid? K životu přece není už návratu!

Stkvělá tato úvaha, provázená případnými řečnickými gesty, nemohla by se zajisté minouti účinem. Tak alespoň já jsem se domníval.

Ale obrátiv pozornost svoji ke světci, s úžasem viděl jsem, jak

kaménné oči jeho září jako plameny biblického hořícího keře, a vlny nesmírné něhy, tekoucí z nich, zdály se povzbuzovat děvče k návratu.

Vlny vodní šuměly jako stromy v radosti rozkvětu.

Něco jí říkal. Ano. Sám ji k návratu vybízel ve jménu nezadržitelné a věčné lásky.

Ach, a ona pojednou se zachvěla, vrstvy vodní se rozšuměly tiše, a ona stoupala jako v zázraku ku hladině vodní.

Vracela se. —

Ale za jakou cenu: Za jakou cenu!

Nepokoj sedl v mé ztrnulé oči: Kde je pravda? Marně jsem hledal klid zde dole? Tedy vášně lidské lásky sahají až za hrob? vzkřikl jsem zoufale — -

*

Možno, že vy, kteří budete čísti tuto podivnou historii, přišedše k této kapitole, založíte klidně růžek stránky, zavřete knihu zcela vážným pohybem a zadívavše se na chvíli v praskající plameny krbu, řeknete zvolna, s důstojným klidem, vrozeným dobře vychovaným lidem:

Milý pane, to, co vy nám snažíte se ze všech sil vylíčiti jako něco zcela neobyčejného, strašidelného a snad i — jak vy se domníváte — dokonce zajímavého, z nepředpojatého stanoviska rozumového jest asi toto: mrtvola onoho děvčete, ležící z toho či onoho, lhostejno kterého, důvodu delší čas na dně řeky, nalézala se přirozeně v pokročilém stadiu rozkladu; plyny uvolňující se tímto processem zvedaly tělo ke hladině, a ono bidlo, hledající vzácné vaše pozůstatky, vzbouřilo vrstvy vodní, jež vynesly tento nadmutý měch ke hladině — — —

Tak, tak — —

Ale zapomínáte, milý čtenáři, že moje oči jinak nyní vidí, než-li vaše; ne, ne, jest mnoho věcí, jež, jak jsem nyní dobře poznal, vysvětlujete vy tam nahoře všelikými zákony, pracně vámi v tomto století vynalezenými, aby je příští zvrhlo. Vaše smysly jsou ještě příliš tělesné, jsouce nerozlučně spoutány s vaším nicotným a krátkým životem. Teprve ony, které se vám vybaví po zničení tohoto a které spaly ukryty v těch nejtajnějších hloubkách vaší bytosti a ke kterým nezaléhal nikdy tlukot vašeho nepokojného srdce, teprve ony naučí vás dívati se očima mrtvýma, ale hořícíma jiným žárem, nežli života, v záhadné dimense jiných světů.

Prosím, popřete mi snad také dokonce, že ani Brokoffova socha důstojného světce z Assisi nemohla vésti rozhovor s oním děvčetem. Ovšem, i já, jako vy, spěchal jsem někdy Karlovým mostem, mysle na všecky ony malicherné důležitosti svého jepičího života, a podivno, tehdáž mně, jako nyní vám, nezbývalo času zadívati se v sladké oči tohoto světce. Přisám Bůh, myslil jsem, že jako všecky ostatní dláto mistra Brokoffa vyvolalo jej z balvanu pískovce toliko k zbožné útěše a podpoře obraznosti nábožných stařen a starců.

A kdyby jste byl mne tehda zastavil, chytna mne důvěrně za knoflík kabátu a zabodávaje do mne zpytavě své přemýšlející oči:

Mladý muži, tato socha žije, a jednou, až vy odhodláte se přetrhnouti něco, čemu pyšně říkáte život, tato socha, mladý muži, bude vaším společníkem — — Tak, tak, — pravil bych nepokojně, ohlížeje se kradmo, neuvidím-li někde strážníka, — upokojte se, pane, věřím, věřím — — A snažil bych se opatrně odevzdati vás přispěchavším na první můj pokyn nejsvalnatějším občanům, aby vás odevzdali ústavním lékařům.

Zdá-li se vám již, že je v této historii příliš mnoho neuvěřitelného a záhadného, nechte mne, prosím, klidně alespoň ji dopověděti.

Myslím, že nabudete potom jiného názoru o životě svém i mém.

Já alespoň byl bych býval vděčen tomu, kdo by mi za mého dřívějšího života ukázal onu nif, kterou jsem tak dlouho a tak marně hledal, ztrativ předčasně souvislost života.

*

Rozčeřené vrstvy vodní zvolna se utišovaly.

A mezi nás položilo se ticho. A sice nesmírné, tíživé ticho. Ticho, jaké může padnouti mezi utopence a sochu. A kolem nás plynuly jenom neslyšně proudy vod.

Možno, že tam nahoře zatím hasly noci a dnila se jitra. Že dny, týdny přicházející a odcházející v směšném, nezměnitelném pořádku ustřihovaly ubohým lidem neúprosně provázek života. Že podzimní mlhy zhoustly v těžká olověná mračna, která prolomila se v bílých vločkách k zaražené zemi. Nevím. Tady dole plynuly stejně bezkonečné, lhostejné proudy vod.

A já stával jsem se pomalu řádným utopencem.

S rozkladem mého těla rozkládaly se i všecky zbytky lidských vášní ve mně, — jak jsem stále neústupně byl přesvědčen —, unikajíce v bublinkách z hnijících úst a vystupujíce otravné k hladině, aby miasmy jejich prolnuly póry vzduchu, vracejíce se jimi znovu v lidská srdce.

Mohl jsem nyní klidně a kriticky nestranně kontrolovati běh svého života.

Ležel přede mnou jako otevřené nebe: hluboký a smutný.

Kolem mých úst znetvořených musil ještě ležeti vítězný úsměšek marného já: triumph radosti nad zničením tělesných vášní a útrap.

Zlomil jsem bolest života.

*

Ale znepokojen návratem onoho děvčete řekl jsem si tiše: opravdu?

A snad proto, že celý můj život ležel nyní jasně přede mnou, bylo mi pojednou tak nevyslovitelně úzko a smutno.

Marně jsem se vzpouzel.

Vida nezměrnost lásky tohoto děvčete, sílu její sahající až za hrob, vášeň, která hrdě přestupuje hranice života a smrti, hledal jsem stopy její i ve svém životě.

Ale ach, marně!

Bylo tak málo opravdové lásky v mém chudáckém životě.

Vzpomínal jsem na ta nejvzdálenější léta.

Až k své mladosti jsem přišel, k historkám potřeštěných studentských lásek: ne, ne!

A zase jsem se vracel, viděl jsem roky svého života unikat do vzduchu jako bublinky páry, a zase jsem vzpomínal, ale marně, marně: ne, ne,

Nebylo tedy lásky v mém životě?

Proč ale stanul jsem vždy zaražený u posledních dvou let? Proč jsem se vracel opět a opět k nim ve svých vzpomínkách?

Ach, bylo mi, jako by všechna hrdost mého odhodlání pojednou se shroutila. Všechny vášně příliš lidské, které zatemňovaly tehdáž mé oči, uplynuly někam s odlivem vod. Jen jedna touha, květ příliš křehký pro život, který snad už dávno kdesi v neznámých hloubkách mého srdce kvetl, zavolala nyní tiše, jista v blízkosti světce, že ji nikdo nezlomí.

A proto vracel jsem se ve svých vzpomínkách stále k těm dvěma posledním rokům.

To bylo tak:

*

V tmě, v noci, v opuštěném koutu předměstského parku, na lavičce, kam jsme se utekli před zimavými přívaly deště, potkali jsme se poprvé.

O sobě nemluvím; ale ona rozhodně neměla štěstí.

Ostatně nebyla ani žádnou krasavicí, chatrně oděná začátečnice, prodávající svoje tělo proto, aby upokojila hlad alespoň kusem chleba. Nebylo tu žádné tragiky zklamané lásky, ani nějaký elementární výbuch vášně. Nic, pranic takového.

Hlad zasvítil na ni krvavýma svýma očima: chleba, chleba — —

Takové dívky rodí se v nejvzdálenějších předměstích velkoměsta. V špinavých brlozích bídy. Jsou to květy vypučelé nad bahnem, které v ono bahno se zase sřítí — —

Ona tam tedy plakala, protože nikdo nepřijal jejího lůna, že neměla peněz, a bezpochyby i, že byla přece jen mladá a sentimentální. Na druhém konci této lavičky dusil jsem já své vzlyky. Že jsem ztratil souvislost života.

Ztratil jsem souvislost života, ale nebyl jsem s životem tehda ještě vyrovnán.

Horečně hledal jsem nitky, které přetrhly ono pásmo. Bláhový neznamenal jsem, že toto jest počátkem konce.

Nějak jsme se domluvili, samo sebou se rozumí, a šli jsme domů.

Tehda čítával jsem ještě romány: pokud se pamatuji, jsou v nich takové příběhy. Ostatně každému možno jednou takovou pošetilost prominouti.

Měl jsem tehda ještě svůj pokoj dosti slušně zařízený. Nabídl jsem jí svoje lůžko. I něco jako skrovnou večeři sehnal jsem kdesi. Její obličej tiše se rozjasnil. Viděla, že se i v teple vyspí.

Díval jsem se na ni velikýma, moralistníma očima.

Potom se tiše odstrojila, přitáhla světlo lampy, a nějakou chvíli bylo ticho.

Seděl jsem u stolku, čelo zakleslé v dlaně.

Pojďte, — šeptala zajíkavě.

Ne, — řekl jsem do tmy —, zůstaňte ležet; prokašlu tuto noc u svého stolku.

Ticho rozlilo se zase tmou, jenom hodiny slabě tikaly na stěně.

A já hledal jsem souvislost života.

*

Ráno, kdy nebe, ještě příliš tmavé pro jitro a již příliš světlé pro noc, nějak nerozhodně viselo nad prázdnem ulic, odešla.

To bylo na podzim.

Pak přišla zima, vlhká a nezdravá lehla mi v prsa. A ani jaro nepodalo mi svou vůni k ozdravení.

Ani nevím jak, všechno se pojednou ve mně sřítilo. Poslední zbyteček energie a odvahy uhasl.

Stal jsem se netečným a lhostejným ke všemu. Místo jsem nějak pozbyl, šaty mé chátraly na mně, papíry na mém stolku pokrývaly se prachem.

Celé dni jsem seděl na rozestlané posteli a hluboce kašlal. Až když večer diskretně zastřel výhledy dálek, vycházel jsem bázlivě jako znamenaný v šero ulic.

Tu jsem také přišel jednou k řece.

Vracely se parníky, plácajíce jako kachny lopatkami na hladinu vody. Hvězdy plovaly v ní nejasné a třesavé, pruhy svítilen stahovaly se a natahovaly nervosně, jako ruce lidí po přeludu štěstí.

A tu jsem stál a díval se na vracející se rodiny. Záhyby jejich šatů roztřásaly kolem vůni sena a lesů. Svadlé kytice v jejich rukou snily o svěžesti lesa.

A já jsem pak vždy vzpomínal na jedny hory daleké, lesy hluboké a záhadné, v kterých rostlo mé mládí.

To byly vzpomínky: jako když poslední růže házíme zemřelému.

Tu také vystoupila ona. Nebyla to už pobledlá dívka, třesoucí se chladem a vzlykající, tak jak jsem ji znal z onoho deštivého večera tam v parku. Hrdé a pružné bylo její tělo. Krásná a svěží jako jarní květy, vracela se odněkud, — zajisté — od svého milence. Chodila s ním někde v jeho zahradách? Ach, a unavena usedla do mladé trávy pod bílé jabloně a nechala se od něho dlouze líbati na rty?

A teď se vracela, a její oči se pojednou potkaly s mými. Proč se ale tiše zachvěla? Vzpomněla si na onen večer?

Dívala se na mne dlouze a žhavě. Viděla asi jen mou mladost, horečné oči, které neprozrazovaly ale propasti mé beznaděje.

Chtěl jsem odejíti, tiše jako stín ztratiti se v davu, protože mi bylo velmi smutno.

Ale nohy mé byly těžké jako olověné, a zachvátila mne křeč kašle. Opřel jsem rámě o chladné železo zábradlí a položil na ně svou ubohou hlavu.

A tu ona rychlými kroky přiblížila se ke mně. Něco říkala, vím, ale nebylo lze jí rozumět. A i kdybych byl rozuměl, byl jsem odhodlán neodpověděti.

Soucit? Soucit?

Nebylo mi ho již třeba.

Ne —

Chystal jsem se znovu odejíti, ale nemohl jsem. Chvěl jsem se na celém těle. A tu ona přiblížila se ke mně ještě více, blízko, tak blízko, že ucítil jsem vůni jejího šatu. A vztáhla ke mně své bílé ruce, z nichž nechala upadnout květy, které nesla, a držela tiše mou hlavu spocenou horečkou.

Pamatujete se na mne? — řekla. Dovolte, dovedu vás domů.

V jejím hlase leželo něco jako soucit. V jeho třaslavý zvuk jako by padaly slzy.

Já ale měl již vyúčtováno s polovice s lidmi.

Já již nežebral o soucit. Něco jako pýcha k smrti odsouzeného zalilo mé oči studeným leskem: Ne, neznám, neznám vás. Půjdu sám.

Ale kroky mé byly nejisté a oči opilé jedem nemoci. Musel jsem se zastaviti, abych nabral dechu. A tu mne podepřela tiše a mírně, s oddanou něhou, jakou vládnou jenom ženy. Nepromluvila již, a v jejích očích ležela pokorná světla úzkosti. Její hedvábné šaty tiše šuměly jako v podzimu padající listí.

Nemohl jsem mluviti, všechna má slova pohlcovaly záchvaty kašle.

Tak jsme došli před dům. Nebylo pomoci. Musila mne chvějícího se dovésti až v mou jizbu.

To byla smutná jizba.

Čtyři holé stěny neurčité barvy, s oprýskanou a stářím zhnědlou malbou. Několik kusů nábytku špinavého, v koutě hromádka starých knih a nějaké zaprášené, jakoby sežloutlé papíry, jichž se již asi dávno nikdo nedotknul.

Rozsvítila oharek svíčky a připravila mé lůžko. Uvedla mne zvolna k němu a uložila mne opatrně a měkce jako matka. Ach, proč tohle vše? K čemu?

Sledoval jsem ji očima, v kterých soustřeďoval se všechen odcházející žár mého života.

Chtěl jsem ji drsně zakřiknouti a odbýti. Ano, pamatuji se, že kdybych byl měl sil, zvedl bych se, abych ji vyhnal. Ale hlas můj byl slabý a sípavý, a kdykoli otevřel jsem ústa, abych promluvil, obrátila se jako zlekaně a volala: Tiše, tiše, nemluvte, prosím!

A vše konala měkkými, trpělivými pohyby sestry, a ve všem konání jejím leželo sladké kouzlo ženy.

Ale gesto, s jakým odložila klobouk, prozradilo v ní lehkou ženu.

*

Ne, ne, tehdáž nechápal jsem, že je někoho možno milovati pro bolest jeho utrpení.

Zevšad padal ke mně planý soucit, soucit, který projevujeme všem, o nichž víme, že jim není pomoci. Moje oči nedůvěřivé obracely se nesmiřitelně ke všem lidem, jako by volaly: Vidíte přece mou bídu, nelitujte mne a nechte mne v klidu zemříti!

Vyhýbal jsem se soustavně všem přátelům a známým. Ostatně tito o mne asi mnoho nestáli. A tak jsem konečně přece zbyl sám, docela sám ve své smutné jizbě, prokašlávaje v hluboké tmě dlouhé, dlouhé noci.

Jen ona přicházela často, velmi často, vždy z rána. Slyšel jsem její drobné a spěšné kroky a tajil jsem dech. U dveří se vždy zastavila a oddychovala prudce, nežli bojácně zaklepala. Ale já jsem neotvíral. Ne, ne.

Pak potkával jsem ji někdy v městě, a moje oči uhýbaly vždy ustrašeně.

Zdálo se, jako by se na mne dívala lhostejným zrakem; jako by oči její nevzrušeně se přesmykovaly. Ale já je cítil již z dálky bodavé, úzkostlivé a tázavé, a v tom jediném a spěšném pohledu, kterým, jak se zdálo, mne míjela, leželo tolik soustrasti.

*

Ten den z rána počalo poprvé sněžiti. Bílé, vlhké vločky kroužily chladným vzduchem, padaly a se vznášely, rozplývajíce se šedavé při dotyku se zemí.

Chtěl jsem jako po střesených květech utéci ze života měkkými jejich závějemi. Aby do mých bědných stop napadaly a je zastřely.

V noci, řekl jsem si, uhodí mráz; hladina řeky ztuhne jako v úžasu, a utichne hra vln.

A tam v hlubinách u dna, kam nepronikne zlato hvězd, které viděly tolik tvé bídy, oddělen korou ledu od klenby nebes nalezneš, co jsi tak dlouho a tak bezúspěšně hledal v marnosti svého života — — — —

*

A teď jsem tedy ležel na dně řeky.

Mé srdce nespokojené bylo nyní cele zalito klidem.

Cele? Ne, ne!

Tam v nějakých, zdánlivě zapomenutých hloubkách jeho, v rýhách, které tam zanechaly vášně, kdysi jím procházející, vibrovalo nějaké světélko zoufalé žádosti. Jiskra, kterou nedovedly udusiti studené vlny smrti.

Pojednou počal jsem chápat, že to, co jsem hledal tam nahoře, nebyl klid.

Že jiná, jiná, ach, touha rozžehovala tehdy mé smutné oči.

Bolest mého života byla ovšem veliká. Samota, v které jsem žil, odloučen od všech, zdrcující.

Ale ty cesty bezúčelné zšeřenými ulicemi, ta závist radosti ži-

vota jiných, ty plameny vyšlehující nezadržitelně z uhasínajících mých očí, nebylo to jako výkřiky někoho, vztahujícího zoufale ruce po přeludu štěstí?

A mohl jsem přece vložiti svou ubohou hlavu do tepla klínu onoho děvčete. Mohl jsem vyžalovati jí všecku bolest svého ponížení. Zdaž by mne nebyla uchopila svýma teplýma, dívčíma rukama, a její žhavé, dychtící rty nevlíbaly by mi novou důvěru?

Obrátil jsem se jako zmatený a opilý čímsi silným a prudkým k světci.

Zajisté, že ležela v očích mých světla úzkostné žádosti, jako tehda v oněch utopeného děvčete. Ruce mé vztahovaly se prosící k hladině řeky.

A on, jako by to čekal, veliký znatel lidských srdcí, tiše řekl: Chceš nahoru?

A kdyby mi bylo bývalo možno odpovídati, vykřikl bych ze všech sil, ze vší své bytosti horoucně: Ano! Ano! Ano!

Chci plouti nad hladinu, chci se vrátiti do života, do všech jeho bolestí a běd, jen když v mé srdce padne jediný, jediný tetelivý paprsek lásky!

Chci viděti nebe, nebe poseté zlatými hvězdami, za měsícem chci bloudit, jeho stříbrné světlo chytat do svých prosících dlaní.

A slunce chci vidět, jak hoří, poupata, jak praskají ve žhavém vzduchu, otevírajíce své kalichy jako nesmělé panny ústa prvním polibkům.

Milence chci viděti, jak se procházejí ruku v ruce podél břehu, chci viděti jich lásku, třeba očima mrtvých — —

Ale tělo mé zůstalo bezvládné, a ztrnulé oči nenalézaly východiska.

Leželo ticho, nesmírné ticho kolem mne. Jen vlny, zdálo se, že rychleji se přelévají, a tam nahoře jako by zlomilo se něco nesmírně studeného a tíživého.

Ach ano, ano!

Tam nahoře vlažný vítr popoháněl bílá oblaka, letící od Petřína někam k druhému břehu Vltavy, jejíž jarní vody prolomily pouta ledu a hučíce valily se zpěněny k jezu; v modrém, třpytivém vzduchu poletoval zlatý prach, a mladé slunce vrhalo zlaté pruhy světla v otevřená okna.

A lidé chodili po nábřeží sem a tam a usmívajíce se tiskli si ruce a sdělovali si něco radostného o návratu jara.

A já, hluboko tam u dna, díval jsem se na to vše ztrnulýma očima člověka ztraceného a počal jsem, nesmírně užaslý, chápati sladké tajemství života . . .

Vůně a jich dojmy na mysl lidskou.

Píše *Boh. Bauše.**)

Není nálady mysli, jež neměla by původu a ohlasu v životě smyslovém. Když v 18. století pod vlivem anglického filosofa Locke a celé anglické školy filosofické původ ideí položen do pocitů smyslových, nabylo studium smyslů ve smyslu fysiologie a psychologie zvláštního významu, a věnována mu veliká pozornost.

Pocity čichu, ač rozmanité a jemné, jsou však nejméně určité a exaktní u přirovnání s pocity ostatních smyslů, a nedají se tak tříditi a popisovati, do podrobna zkoumati a analysovati, jako se děje s bohatými a určitějšími pocity zraku a sluchu. Proti vyšším těmto smyslům jsou hmat a chuť smysly nižšími, a čich stojí as uprostřed. Výsledky studia smyslů lze též nejméně u čichu v umění použíti. Avšak právě ona těkavost a neurčitost pocitů čichových, které jakožto strážce lidského organismu celým životem nás doprovázejí, jsou příčinou, že budí celou řadu vedlejších pocitů, které jsou sdruženy s okolnostmi zažitými a v náladě mysli hrají nepopíratelnou, více méně nepovědomou úlohu.

Rousseau (v Emilu) označuje čich jakožto smysl obrazotvornosti. Představy hluboko uložené a zapomenuté vynoří se pojednou při jistém zápachu k jasnému vědomí a určují namnoze neurčité sympathie a antipathie. Mohu onoho člověka dobře „cítit“, jiného méně, jest způsob mluvení založený na onom nepovědomém pocitu, který v kulturním životě nemá onoho smyslného podkladu, jaký míval snad u dávných předků.

Čich hraje v životě nižších tvorů úlohu mnohem důležitější. Čichovým ústrojem svým hlemýžď zároveň hmatá a poznává okolí své; čichem nalézají se hmyzové různého pohlaví na dalekou vzdálenost; čichem zvěř z daleka větří blížící se nebezpečí, pes vyhledává stopu zvěře, život všeliký poznává, co mu prospěšno, co k chuti.

U člověka jest čich poměrně tupý, snad na prospěch harmonie smyslů ostatních. Ostatně teprve poznenáhla výchovou naučíme se jednotlivé pocity smyslové specifikovati a rozeznávati. Dojmy čichu a chuti splývají na př. při chutích t. zv. aromatických. Ucpeme-li si nos, chutnáme jen sladce, aroma mizí. Zrak účinkuje na chuť na př. při okoušení vína, a tak zv. „haut gout“, hnilobná příchuť, zakládá se jen na pocitu čichu.

Jak pocity mnohé jsou splývavé, neurčité, naznačuje i mluva názvy jako: harmonie barev, barevné tóny. V Shakespearově „Bouři“ Ariel obluzuje Kalibanovu družinu, líčí počínání její: — Tu udeřil jsem na svůj bubínek a jako neosedlaná hříbata hned sluchy stříhali, zrak poulili a chřípě zvedali, jak chtěli by tu *hudbu čichati* — (IV. 1.)

Účinek mnohých vůní jest velice složitý; v malém množství působí třeba líbezně, ve větším množství mohou se státi nepříjemnými,

---

*) V podstatě použito spisu *Havelocka Ellise* „O volbě chotě“ v ohledu fysiologickém a povšechně biologickém.

ano odpornými. Již jednoduchá rýma zbavuje nás pocitu, a tatáž vůně právě pro svou suggestivní moc může na jednoho působiti příjemně, na jiného odpudivě nebo trapně.

Jak účinkují vonidla na ústroj čichový? Účinek přejemných částeček na nervy čichové jest jednak chemický, jednak dynamický. Jedni kladou větší důraz na ten, jiní na druhý účinek. Jak jemným jest smysl čichu, dokazuje, že dostačí $\frac{1}{2,000.000}$ *mg* pižma neb $\frac{1}{300.000}$ *mg* bromu ku podráždění nervu čichového. *Rotherford* vykládá theoreticky účinek tak, že buničky čichové končí jemnými krátkými chloupky a různost pocitů vůně, že pochází od různého počtu a různé síly záchvěvů, které na podráždění buněk čichových účinkují. Tedy molekulární záchvěvy vzniklé větším neb menším chemickým podrážděním.

Nelze zjistiti, že by přírodní národové měli právě jemnější neb jinak vnímavý ústroj čichový nežli lidé kulturní. Zkušený francouzský voňavkář dovede prý bezpečně rozeznati na 200 různých vůní ve své laboratoři.

Dle Humboldta rozeznávají prý zase peruánští Indiáni po tmě čichem různá plemena, bezpečně Evropana od amerického Indiána jakož i černocha.

Když botanika *Commersona* doprovázela na jeho cestách po Tichém oceanu přítelkyně jeho *Hortensie Baré* v mužských šatech, z Evropanů nikdo v přestrojeném šatu netušil ženu. Domorodci tichomořští poznali však ihned po čichu pravé pohlaví její.

Jsou také subjektivní pocity, mající původ buď v podrážděném mozku, aneb jsou výsledkem chorobně zvýšené vnímavosti ústroje čichového, který čichá vůně na jiný zdravý nos neúčinkující.

Jak to praví lady *Macbethová*, štvaná zlým svědomím:

„Zde posud zápach krve.

Veškerá vonidla Arabie nezlíbeznila by tu malou ruku. Oh!“

Pocity čichové od nejstarších dob nalezly výrazu u básníků a romanciérů ve tvorbě umělecké. V krajinách našich ovšem líčení střízlivějšího nežli v ponebí teplejším, kde vše intensivěji voní, i moře, a kde excessivní pocity čichové odedávna náležejí k náklonnostem a požitkům orientalů, mohamedánů, starých židů, Indů.

Vždyť vonidla hrála ve středověku první úlohu ve světovém obchodu mezi Východem a Západem. Svatá kniha mohamedánů *koran* zakazovala pití vína; vyznavači koranu nahražovali si opojení drážděním nervů voňavkami. Sešli-li se kalifové, básníci a učenci večer ve svých palácích, nechali sály naplniti nejskvostnějšími vonidly, aby mysl svou povznesli. Zálibu v omamujících vonidlech přinesli pak křižáci na Západ, ač užívání na př. kadidel při bohoslužbě bylo již před tím v chrámech zavedeno.

Ostatně čteme již v Šalamounově Písni písní velebení libovůní, a v krátké této básni nalézá se výslovně neméně nežli dvacet čtyři narážek na zvláštní vůně květin i osob.

„Místo svazečků myrhy jest mi milý můj na prsech mých odpočívaje, milý můj jest mi jako hrozen cyprový na vinicích v Engaddi —“

„Vůně roucha tvého jest jako vůně Libanu..“ a pod. Básníci arabští a perští se zvláštní zálibou líčí půvaby tělesné tím, že užívají metafor z dojmů čichových. Vlasy dýší nejčastěji u nich vůní pižma, jantaru a cibetu.

Jakosti vůní lze označovati jen dle známých látek, zvláštně čpějících. *Zwaardemaker**) rozděluje vůně a zápachy na devět skupin, a to na vůně: etherické (ovocná serie), aromatické (kamfr a j.) balsamické, ambrosické (ambra a pižmo), česnekovité (Asa foetida), empyreumatické (připáleniny), kozlíkovité (odores hircini u Linnéa), narkotické a zápachy.

Není podstatného rozdílu mezi vůněmi původu animálního a a rostlinného. Jsouť známy příklady, že lidé koží vyďechovali vůni růží, šišek jedlových neb vanilky. Dle Plutarcha vydával *Alexandr Veliký* prý vůni po fialkách, která byla tak silná, že i oděv jeho pronikala.

V životopisech světců a světic často se uvádí, jak vycházela příjemná vůně z osob úctyhodných, „vůně svatosti“, jak zjev označován. Lékaři mnohdy při duševních chorobách, abnormálních nervových vlohách pozorují podobný zjev a používají ho k diagnosám.

Ona *vůně svatosti* pozorována zvlášť při smrti, aneb předchází smrt, jak mnohdy pozorováno. Dr. Tuckey vypravuje jak v Cornwallu viděl často havrany letěti přes dům, v němž ležel umírající; ptáci patrně byli prý přivábeni čichem.

Ač nejen celá plemena a kmeny, ale i jednotlivé osoby vydávají svůj zvláštní osobivý zápach, nepadá tento v obyčejném společenském životě na váhu; onen lidský *bouquet* (jak Göthe jej nazývá), či lid člověčinou, nemá býti patrným, leda ve styku nejintimnějším. Ano, soudí se tu o dojmech čichu jako neesthetických. Ale i tu jsou zaznamenány zvláštní případy.

Svatý *Filipus Neri* poznával prý cudné jinochy po čichu, a v Praze žil prý mnich, jenž čichem poznával cudnost žen, které se mu blížily**).

Různé hallucinace pocitů čichových pocházejí z náboženského blouznění. Dr. Zürcher oceňuje vidiny Panny Orleanské z polovice jakožto hallucinace čichu a chuti. Čichové hallucinace často objevují se v životě velikých duchů náboženských, jako byli František z Assisi, sv. Kateřina, Novokřtěnci a j.

Sám prorok Mohamed tonul rád v rozkoších vonidel a ještě v stáří se pronesl: „Má největší rozkoš jsou ženy, vonidla a modlitby.“ V jeho příbytku hořela libovonná dřeva a kafr, z nichž vycházející vonný kouř naplňoval síně.

Ve světě mohamedánském bylo *pižmo* nejoblíbenějším parfumem. Pižmo, moschus jest voňavka v rostlinstvu i živočišstvu značně rozšířená. Pižmem páchne pižmoň (ovčí tur), ondatra (bisam), chochul

---

*) Les Sensations olfactives, leurs Combinations et leurs Compensations Année Psych. 1898.

**) O pražském mnichu dle Cogneta přinesl zprávu Journal des Savons v r. 1684.

pižmový, rýsek, kachna pižmová, tesařík pižmový a j. Pižmem páchnou rostliny, jako růže pižmová, hyacint, slez, některé orchidey, muškát a četné jiné. Pižmem páchnou i minerální látky. Pižmový zápach jest však i význačný pro jistá plemena. Číňané takto prý čpí, i černošky, ano mezi Evropany (dle Ellise) i blondýnky.

Firdusi mluví o vlasu ženském jako „koruně pižmové“ a arabský básník Motannabi praví o své milence, „že vlas její hyacintový sladčeji voní nežli skythické pižmo“. V „Tisíc a jedné noci“ Kameralzamanu čteme: „Jemným kadidlem chci navonět ňadra svá a celé tělo své, aby kůže má ústům tvým byla sladší, ó zřitelnice má...“

Pižmo, ač v jednoduché úpravě voňavka hrubá, jest po dnes hlavní součástkou voňavek evropských, bylo zavedeno Číňany a užívá se všeobecně i u zjemnělých Japonců, jakož i u černošek afrických, jež získávají si je z čelistních žlaz krokodilových.

Jest význačno, že nejoblíbenější voňavky paní a žen všech pásem nejsou jemné a delikátní vůně květin, nýbrž nejsilnější dráždidla původu zvířecího: pižmo, bobří stroj, cibet, spermacet, tedy látky, jež hrají značnou úlohu v přitažlivosti pohlavní.

Kulturou se ovšem čich zjemňuje, otupuje a ztrácí tento drastický význam, kterým dr. Jäger domýšlel se, že objevil duši. Problémy stávají se složitějšími.

Ellis shledal u slavných básníků a belletristů zvláštní zvýšenou citlivost pro dojmy čichové; předem ovšem ve Francii, hlavním sídle parfumerie.

Ch. Baudelaire vyjadřuje se sám o sobě, že, co jiným poskytuje hudba, pro duševní život jeho jsou pocity čichové. V jeho „Květech zla“ a „Malých básních v prose“ jest hojně dokladů. „Představte si, co zkusím v zemi, kde stromy jsou černé a květiny *nevoní*,“ stýská si v listu z Brusselu. V drobnůstce „*Dvojitá komnata*“ líčí změnu nálady: „Nekonečně jemná nejvybranější vůně, v níž se mísí lehoučká vlhkost, pluje v této atmosféře, kde dřímající duch jest kolébán sensacemi skleníku.“ A hned kontrast ve chvíli: „A ten parfum jiného světa, jímž jsem se spíjel se zvýšenou citlivostí, běda! jest nahrazen (vstupem soudního vykonavatele) smrdutým zápachem tabáku, spolu s nějakou odpornou plesnivinou. Teď tu dýše zažluklý zápach zoufání.“

Veliký analytik pocitů čichových byl *Zola*. Prof. Bernard napsal celou obšírnou studii o tom, jak Zola se zajímá o zápachy, ve spise „Les odeurs dans les romans de Zola“ (Montpellier 1889) a hledá příčinu v abnormálně silně vyvinuté vnímavosti Zolově pro zápachy a silně vyvinutých centrech čichových v mozku. Passy nazývá *Zolu* „psychický typ čichový“. Věc, jak známo, stala se mu osudnou zlou náhodou při skonu jeho.

Velice citlivým pro zápachy a zvlášť ve svých antipathiích jeví se *Nietzsche*.

Slepý *Milton* ve svém „Ztraceném ráji“ prodlévá rád při líčení dojmů čichových; slepota zde vysvětluje zvýšenou vnímavost tímto směrem. *Shelley* projevuje často enthusiastické nadšení zvláště pro

vůně květů. Jsou lidé, u kterých neurasthenická citlivost pro vůně vede k jakémus fetišismu. Oděv milované osoby, páchnoucí výparem těla osoby, která oděv nosila, budí pravé nadšení a opojení. Vypravuje se o Jindřichu III., králi francouzském, že nesťastně zamiloval se do dámy, jejíž odložené košile bezděky použil ve vedlejší komnatě tanečního sálu místo ručníku. —

Z nynějších spisovatelů Oscar Wilde jeví se jako pravý psycholog voňavek, a náladová líčení duševních stavů Gabriele d' Annunzio nikdy neopomene provázeti vůní určitých květin.

Jak dalece vůně květin jeví dráždivou povahu, bylo v novější době často studováno. Dělníci-parfuméři mívají od vdechování voňavek, v nichž jest jim se zdržovati, zlé následky. Obchodníci s pižmem podléhají prý snadno předčasné choromyslnosti. Zvlášť ale v továrnách s vanilijí, kde surový plod se upravuje, objevují se příznaky jako po aromatických aldehydech, vyrážky, rozčilení, nespavost, hlavy bolení. Jak pokusy se zvířaty dokázaly, účinkují silné vůně nejen na nervy, ale přímo na zažívání.

Zvláštní účinek vůní květin — jakás idiosynkrasie — jeví se v podráždění hlasivek, které se druhdy stupňuje na úplnou ztrátu hlasu.

Mechanism tohoto účinku nelze snadno vysvětliti, ale přičítají to překrvení chřtánu neb i křečem průdušnic. Učitelé i učitelky zpěvu poznali hojné případy podobné. Paní René Richardová od Pařížské opery pozorovala u mnohých žaček, když fialky a kosatce za ňádry nosily, že hlas jejich býval slabší a laryngoskopem se o kongestu hlasivek přesvědčila.

Madame *Calvé* potvrdila domněnku, že tuberosy a mimosy zřetelně na hlas její působí, a kytice bílého bezu byla s to přivoditi jí ztrátu hlasu. Nejhůře účinkují na zpěváky fialky, bezúhonnými okázaly se růže a voňavky umělé.

Jest památná ona shoda prvků ve vůni květin a zvířat, ač záhadu vysvětlují namnoze úspěchy novější v chemii, že možno uměle nejjemnější odstíny voňavek vyráběti. Pižmo, vanilin, fialková vůně vyrábí se z odpadků a surovin různých, ač zde zůstává otázek různých, čím vysvětliti účinek tak různý na nervy člověka v tolika odstínech! Jsou to zvlášť bezbarvé, silně a pronikavě páchnoucí květy, které jeví pohlavně dráždivý účinek. Takto působí Gardenie, tuberosy, čínský hvozdík. Na někoho působí až mámivě rozčilujícím způsobem lilie, kdežto růže jest vždy vůní svou prostá a ctnostná.

Jsou květy, které vydávají zápachy po zvířecích látkách. Tak vydává merlík smrdutý (Chonopodium vulvaria) hnusný zápach po shnilých slanečcích, a podobně hloh. Zápachy kaprylové (Odores hircini u Linnéa), dle kozy (capra) zvané, nevyskytují se jen u kozla, v lidském potu a starém sýru, nýbrž i ve květinách, jako v čapím nusku smrdutém (Gesanium Robertianum), v jisté třezalce a merlíku. Květy dřišťálu zřetelně páchnou po chámu, částečně též květy vlaského ořechu.

Památné a význačné jsou v tom ohledu květy heny kyprejovité Lawsonie (Lawsonia inermis), kterých v zemích Islamu používá se k barvení nehtů a jiných částí těla. „Květy tyto rozšiřují líbeznou vůni," píše Sonnini před 100 lety v Egyptě, „ženy rády je nosí, zdobí jimi své pokoje, nosí je do lázně, drží je v rukou a parfumují jimi svá ňádra. Těžce nesou, že křesťanky a židovky mají stejné právo heny užívati. Jest památné, že vůně heny z blízka přechází zřetelně ve vůni chámu. Není divu, že květ tak drahocenný mnohou látku podal orientálním básníkům."

A tak již patrno, že při vší těkavosti a neurčitosti pocitů čichových, naskytá se tu plno otázek a záhad o účincích jejich na duševní život člověka. Již král Lear ve svém blouznění se pronáší:

„Dej mi unci cibetu, dobrý lékárníku,
ať osladím si svou obraznost."

(Král Lear IV. 6.)

Jaroslav Burian:

Návrat slunce.

Slyšíš, bystřiny houkly do kraje . . .
Jaro vroucně tak svádí . . .
Ruce dej, v sluníčku sen náš uzraje,
křehký sen našeho mládí.

V kleče srdcí svých přijmem hostie,
slunce požehná vznětům . . .
Slunce to pouta běd, tesknot rozlije,
uzrávat v krvi dá květům — – —

Slyšíš, v haluzích slavík klokotá . . .
Země voní a hřeje . . .
Ruce dej, nežli sen vstalý ztroskotá.
Modlitbou něh se ret chvěje.

A jak Dante kdys chtěl bych do pekel
lásky prožít vše trýzně . . .
Markétko, zakletý snů mých archipel
čarným vzbuď proutkem své přízně.

Teréza Nováková:

Děti čistého živého.

Obraz z duchovního života lidu na východě Čech.

(Pokračování.)

XIV.

Zima, následující po požáru, byla v celém městečku velmi smutná; ač se mrazy dostavily dosti pozdě, byla ještě mnohá stavení nedokončena a i ta, jež měla kryt a byla alespoň uvnitř omítnuta, neposkytovala pobytu příjemného. Z nových zdí čišelo chladno a vlhko, které ani sebe usilovnějším topením zcela odstraniti se nedalo; sousedé odstěhovali se raději do sroubených komor a svítili v nich po celé dny anebo chodili na nocleh k přátelům a příbuzným, kteří nevyhořeli, — a již počítali dny do máje a června, kdy v podhoří nastanou teplé a suché dny. Obchodníci a živnostníci uschovávali své zboží na vzdušných půdách a jen malé částky jeho brali do krámů a dílen, aby syrovinou jim nesplesnivělo neb nezrezivělo.

Vše bylo jako vyvráceno ze základů a vyšinuto z obvyklých kolejí; muži scházeli se na „besedu" řidčeji než jindy, a hlavní zábavy žen, přástky a draní peří letos v některých staveních ani se nekonaly. Ve velikém zmatku po ohni a v ustavičných starostech o stavbu nehleděly si hospodyně hus jako jindy; bylo málo peří, také len se nevydařil, a děti s lítostí si připomínaly, jak jindy u loučí seděly, uhle utíraly, pohádkám a pověstem naslouchaly a pak zároveň s přadlenami a dračkami na slejškách s ovocovkou neb s mákem si pochutnávaly. Stavení, která jindy honosila se nejprostrannějšími a nejútulnějšími sednicemi, byla nehotova, a chtěli-li si sousedé pobesedovat, bylo jim vyhledati hospodu panskou neb některou mimo rynk.

Nebývalo zvykem, aby ženské kromě posvícení a „ostatků" do

hospod mezi muže chodily; stěžovaly si zle, že letošní zimy ničeho, praničeho neužijí než trampot, dření a starostí.

Jistě nejsmutněji ze všech bylo Heleně Koutné; litovali jí všichni, i ti, u nichž pro uzavřenost a záhadné své řeči v oblibě nebyla. Když tehdy v srpnu přivezl jí bratr lékaře, mnoho bolestí vytrpěla při napravování a převazování porouchaného ramene; dle výroku lékařova roztříštil veliký kámen vskutku kost, a právě místo raněné činilo léčení velmi nesnadným. Lékař dojížděl často; Koutná děsila se vždy jeho příchodu, a to nejen pro bolesti, jež zkoušela při vyšetřování a opatření raněného údu, — počítala v duchu, co budou návštěvy ty státi a jak na ně za nynějšího svého těžkého postavení sežene. Trpce se pousmívala, když jí lékař i po prvních týdnech každou práci přísně zakazoval; cítila sice, jak jí vždy v raněném údu luplo, jakmile pravou rukou cosi konala, — ale jak nepracovat, když jí bylo všude třeba, když všude chyběla, jakmile odpoledne jen na hodinku ulehla! Překáželo jí dosti, že musí míti levou ruku šátkem k tělu přivázánu; rozkazu lékařova, aby stále na posteli odpočívala, nikdy neuposlechla.

Mívala časté horečky, i pak, když již z léčení byla propuštěna, hlava jí planula, nohy měla jako led studené a od ramene dolů k prstům cítila trhavé bolesti; nevěděla, má-li seděti blíže kamen, kde ji žár ještě více rozpaloval, či blíže stěn, na nichž s hrůzou viděla vyskytovati se vlhké skvrny a stékati tenké potůčky srazivší se páry.

Říkala si, že se asi přece splní hrozby lékařovy, a jí že s rukou nastanou nesnáze, otoky, snad i kostižer se dostaví, nebude-li se zdržovati při hojení v místnostech zcela suchých, vzdušných, mírně vytopených. — A ona nemá kde jinde býti; v komoře, kde nelze topiti, mohou spáti leda mladé, zdravé děti, — a u bratra není lépe, i on se stále obává o své zásoby, i jemu připadá za těžko v nedokončeném stavení řemeslo a obchod provozovati!

Sedala často zadumána, levou ruku majíc v klíně složenu, pravou hlavu si opírajíc; přemýšlela o svých minulých trampotách, o budoucnosti svých dětí, o budoucnosti Jiříkově . . . Děti vidouce matku smutnou a bolestmi sklíčenou, snažily se všemožně jí ulehčiti, Váša konal všecku hospodářskou práci téměř sám, Anička zastávala matku, jak dovedla, mladší dívky jí pomáhaly, ba i na stávku po nebožtíkovi otci tkát se naučily a již nejeden tucet punčoch po strýci na jarmarky vypravily. Jiřík ovšem mnoho nepomohl, ten ještě stále se učil, vykonával jen posílky a drobné práce.

Sousedky navštěvovaly Koutnou s počátku horlivě, leč ona nerada poslouchala jejich plané těšení, i přicházívaly pak řidčeji, stěžujíce si jedna druhé, že je Koutná srdce zatvrzelého. Věrně navštěvovala ji babička Kučerova, ač tuto zimu velmi těžce chodila, a v jednu prosincovou neděli, za mírného a suchého mrazu, vypravila se k ní i mlynářka Lexová.

„Chodím na nešpory do Zderadova, dyž se tam služby boží vodbejvají, a něhdy do našeho městečka za lesem, ale dneskom

sem schválně zašla semka, abych se přesvědčila, co děláte,“ švitořila drobná ženka, sendávajíc s lokte složený ubrus, jímž na cestu do kostela se vypravila, a po něm i kožíšek a vatovaný čepec, a usedajíc na lavici, kolem kamen upravenou. „No, je to lepší, paňmámo, nežlivá sem troufala! Dobře vypadáte!“

„Och neé, neé!“ potřásala Koutná hlavou. „Sem špatná — ruka mi pořádem bolí, ať dělám, nebo nedělám. Íst mi nechutná, málo spím — a zdají se mi sny strašlivý, vo vohni, vo hlubokých kalných vodách, vo tom křtu, dyž sem přišla k neščestí.“

„Náš vás přeukrutně litoval, paňmámo Koutná,“ ujišťovala mlynářka účastně, „říkal, že ste si vedla statečně jako Ruth nebo Judita a že ste pravá sestra. Ale já bejt váma, nebyla bych se vo tu Pakostovu vzala. Musí to bejt ňáká umíněná ženská, že se ouřadům a faře brání. Toť víte, naši taky s fárou nedržej’ — ale Pakostova to vzala tuze zvostra!“

„Ona byla věrna svý přesvědčenosti a držela víru čistou, pravou,“ odpovídala žena tiše.

„To neříkejte, paňmámo! Dyť prej ďála jako lítá! Zdá se mi podobná k nebožtíkoj Faimonoj, ten taky nihdá v ničem popustit nechtěl — a umřel — hrůza povídat. Náš i dědeček říkají, že zavrhl ducha živého — — Dědeček se s ním měl rád, ale teďkejc málo na něho zpomene.“

„A cák Faimonka?“ vyptávala se Koutná, chtějíc rozprávku odvésti od Pakostovy.

„Hospodaří tam na statku s Kačkou, cérou, a hde im to. Sou to dříčky hrozný, paňmámo, šechno samy, jen sekáče a mlatce zjednají, Kačka jezdí s koněm jako chlap. Naspořily už romadu set jednušek, a ešče im velebný pán František posílá.“

„Faimonka stejně to skládá céři, aby i uďála bohatou nevěstou,“ podotkla Koutná.

„No, netroufám,“ zavrtěla mlynářka hlavou. „Kačce je pomalu dvacet, ale k muzikám nechodí, je nemluvná, po chasnících nekouká, bojí se ich, a hoši se vyhýbaj í. Faimonka, paňmámo, má inší oumysl. Tuze í to žere, že nebožtík nešel na věčnost jako věrnej katolík a křesťan, že se rouhal a svátostma sloužit si nedal. Chce to napravit, chce vystavět v Rovince kapličku ke cti svatýho Františka, jeho patrona a patrona mladýho velebníčka, — na tu skládá!“

Koutná, jež seděla na sedánku naproti Lexové, jí skoro u nohou, vypjala se a v ustrnutí chtěla zdvihnouti obě ruce, ale s tlumeným výkřikem je spustila, když prudce zabolelo jí v rameni. Mlynářka ptala se ustrašeně, zda-li si ublížila, vstala s lavice a skláněla se k ní.

Leč Koutná složivši si levý loket do klína, máchla pravou rukou a řekla: „Zabolí mě ruka kolikrát za deň — — a bude mne bolet do smrti. Už se, mynářko, nadobro neuzdravím, věřte tomu. — — Ale lekla sem se vašeho vypravování! Cák si Faimonka nepomyslí, že nebožtík ani na kapličky, ani na svatý patrony nedržel, a že ho jenomej v hrobě zdvíhá, dyž takle jemu jako na vzdory

peníze střádá? Dyby teďkejc z hrobu vstal, ve svým stavení se vobjevil a s ňou řeč vo tom zaveď — cák by mu řekla? Kerak by se vospravedlnila?“ Ženě zahořely tváře a její tmavé veliké oči přísně hleděly na Lexovou.

Ta sepjala ruce: „Pěkně vás prosím, paňmámo Koutná, rejš ho nechte spát! Mně se chytá strach, dyž na něho vzpomenu, ba, je mi ouzko, dyž du na Zderadovským krchově kolem jeho hrobu, — je zakopanej nedaleko mejch ďoučátek . . . Neměla sem vo tomle začínat.“

„Ale měla ste se Faimonce zmínit, že páše nepravost,“ pokračovala Koutná nelítostně. „Přecej slyšíte u vašich, co je prauda boží, co modloslužebnost, — a nebožtík Faimon, třá drůbínek zbloudil vod zákona světla živého, jak povídá bratr Lexa, přecej za života držel se víry pravý. Už to byla nepravost, že mu schystaly slaunej pohřeb na katolickej způsob.“

„To už pro velebnýho pána, Františka, bejt muselo, paňmámo,“ vykládala mlynářka horlivě. „Cák by na farách kolem do kola řekli! A Faimonka stejně,“ dodávala s tajemnou tváří, „tu kapličku smejšlí postavit jenomej, aby si u syna uďála dobrý voko. Snad vám pantáta Kvapil vypravoval, že se velebníček vod funusu v Rovince neukázal, a sou to léta! Peníze posílá, něhdy pár řádek připíše — a dost! Co se Faimonka napláče, že syn na ni zaneuřel, třá mu neublížila! Ešče v hrobě to mužoj' vodpustit nemůže, pořádem na něho naříká a našim taky vyčítá, že nebožtíka v bludech utvrzovali, — nihdá do mlejna nepřijde. Bejvám s ňou jenomej u potoka, ve Zderadově, nebo leckdes pousi. Dybyste se s ní sešla, istě byste i taky politovala!“

„Istotně bych í domluvila, aby nechala marnejch nářků a byla živa ve světle a v praudě,“ odpovídala Koutná ponure a sklopila hlavu.

„Ale dyť ste matka, paňmámo Koutná,“ přela se drobná žena, majíc slzy v očích. „Jenomej si pomyslete, kerak by vám bylo, dyby děcka vaše na vás zaneuřely. — Váša, nebo ten utěšený Iříček, nebo holky! Hádám podlevá sebe: dyby Růženka naše mě ráda mít neměla — to bych rejš nechtěla bejt živa!“

Utírala si koutky očí cípem své hedvábné pruhované zástěry a tklivě zadívala se před sebe; když po chvilce mlčení podívala se opět na Koutnou, seznala, že hospodyně má stále ještě tvář do přísných vrásek složenu, i ptala se jí srdečně: „Cák vy svoje děti nemáte ráda?“

„Mám ich ráda dost,“ odpovídala žena s touže zachmuřeností. „Ale to máte tak, mynářko, vy si dítě počítáte za kus sebe a proto chcete, aby příkladně František Faimon byl veušom matce po vůli. Já smejšlím, že má člověk vod Nejvyššího rozumem obdařený jednat podle vlastní přesvědčenosti, my rodiče máme dětem jenomej nejlepší cestu ukazovat, ale nutit jich — to neé.“

„Byl by to pořádek na tom božím světě, dyby si děti ďály, co

samy chtěj," trnula Lexová. „To vy, paňmámo Koutná, jenomej tak povídáte, ale sama byste na to nepřipustila!"

„Dyž nebožtík Koutnej umřel, přeukrutně sem si přála, aby moje děti byly na mou stránku," vykládala žena zdlouha. „Ale nenutila sem ich, aby uďály vyznání víry. Váša, dyž mu bylo čtrnáct roků, dal se zapsat dobrovolně, bral si příklad ze strejce a poručníka svýho, Josefa. A Iřík, až dojde let, udělá, kerak bude chtět; má rozum a dar ducha, zaslepit se nedá. Teďkejc chodí na katolickou školu, a školmistr má ho rád, bere si ho na pomoc kolikrát, dobře se snášejí. Ale taky bratr Josef je s hochem spokojenej, neříká, že by Iřík chodil ve tmách a že jedná proti duchu a světlu živému."

„Víte, paňmámo Koutná," přiklonila se k ní s lavice drobná mlynářka, až se jejich hlavy skoro setkaly, „rejš bych, aby váš Iříček katolíkem zvostal. Častějc si zpomenu, kerak si s Růženkou hrali a rádi se měli, — a Lexů rod s Kvapilovým bejval dycky za dobře. Mohly by se ty děti, až vyrostou, zebrat. Vy z Iříčka vychováte školmistra, pána, a naše Růženka je taková drobná, tichá, do statku v Dolcích ani se nešikne. Máme i jedinou, přinese pěknej groš, mohli by mět dobře."

Koutná i při své zachmuřenosti pousmála se pošetilosti mlynářčině: „Och, to sou marný řeči, mynářko! Sou to děti, a hdož ví, hde bude Růžence vaší a našemu Iříkoj konec! A na to by bratr Lexa ani nepřistoupil, aby mlejn vyšel z rodu, — a bylo by ho stejně škoda!"

„Snad víte, kerak to na tech horskejch mlejnech chodí," naříkala Lexová. „Sou to krcálky! Z jara je vody, že nevíme, kam s ní, a po žnech, dyž bychme í potřebovali, ztratí se, a my sme s mletím v koncích. Už si šady v kraji šafujou mašiny, aby na ty potoky vyzráli, ale cák my! Ešče dyby byl syn, řídili bychme ich taky, — ale pro cizího dát peníze šecky na marnou věc — — naši by s tím ani neuměli."

„Bratr Josef tech mašin je tuze velkej milouník," potřásala Koutná k mlynářčině horlení hlavou, „každýmu radí, aby si ich pořídil, že mu to bude k užitku. Vy se taky umoudříte, až uvidíte, že to ináč nejde."

„Růžence budou k užitku hotový peníze a neé mašiny," durdila se mlynářka. „Každá matka přeje svýmu děcku nejlepší. Vy taky nechcete mět Iříčka pacholkem, ale pánem."

„Už skorem netroufám, že to dokážu," vzdychla žena z hluboka. „Jenomej si považte, mynářko, jaký rány na naše stavení dopadaly! Dost sem živobytí sháněla v tom svým vdouství smutným, dřeli sme šichni do oupadu . . . Přišla ta vojna, pak sme vyhořeli — dost na tom nebylo, ešče ze mne se stal lazar. Neuvěříte, co stál doktor, co mazání, meduciny. — A ešče mi pořádem doktor vyhrožuje, že zdráva nebudu, nenechám-li práce každičkej, nevystěhuju-li se ze svýho stavení. Je prej v ňom nezdrávo! Cák si můžu vyběrat? Sem ráda, že to ten louda Novotnej postavil, a že

sem tesaře zehnala. Už to musím dát na Nejvyššího; esli mi ruka voteče a kost v ni bude slotit — jakáž pomoc, bylo mi to souzený . . .“ Sklonila hlavu až nízko do klína a pravou dlaní hladila levý svůj loket, v němž patrně bolest se probudila.

„Ó, ta Pakostova, ta Pakostova!“ naříkala mlynářka. „Nebejt í — —“

„Nenaříkám na ni, ani na svoje trápení,“ vpadla jí žena do řeči. „Otec náš nás učil, abychme rozumem šechno pozemský trápení přemáhali — říkal, že je to cesta, kerá brzo se skoncuje. — Chtěla sem vám jenomej ukázat, že nemám z čeho posílat Iříka na studije.“

„Pantáta Kvapil — má ho rád,“ namítala nesměle Lexová.

„Bratr Josef má sám ženu a ratolesti čtyři. A uďál pro mě, že to žádnej bratr v celým městečku ešče pro sestru neuďál. Dyž Koutnej umřel, přidal mi na podíl otcouský vosum set, prál, že svou živnost dostal moc lacino, že sem zvostala ve škodě. Šak mu to lidi vyčítali — a Adna, švakrová, třá neříkala nic, potajmu plakala, že svejm dětem ubližuje. Babička Kučerova, teta naše, s tím přišla.“

„Je to věc neslejchaná, je!“ divila se mlynářka. „Ale dyť sou leckdes takový škole, hde chudej študios zadarmo se vyučí a ešče stravu a šaty dostane. Sou na naší i na vaší stránce.“

„Snad sou,“ pravila Koutná zamyšleně. „Já Iříkoj ve ščestí bránit nebudu, toho hocha by bylo škoda na sedlačinu neboli na řemeslo. Dybyste ho, mynářko, slyšela, kerak hrá na housle! Srce se mi v těle vobrací, dyž mi hrá žalmy, — a nejsem ženská rozplakaná. Ale vobětovat na něho nemůžu, musila bych ublížit zvostatním, prodat pole nebo zadní louku, — dyť sem ešče dlužna za cihly, za drva, za řebíky . . .“ Zamyslila se zase trudně.

„Šecko to bude, Pán Bůh pomůže,“ těšila Lexová vstávajíc s lavice a sahajíc si po kožíšku a čepci, jež si prve na vedlejší postel uložila.

Také Koutná vstala: „Nechvátejte, mynářko, dyť sme vás ani neuctili. Sama sem daremná, — a ty holky, jako by se propadly! Pořádem ich čekám, aby vám chlebečka podaly, nebo pár vajíček usmažily — a vony nělide na besedě. Sečkejte, dojdu do komory sama — —“

Leč Lexová již se rychle do kožíšku oblékala a pentle teplého čepce pod bradou si vázala: „Dyť sem nepřišla pro poctu, mám z toho rozum, že mi sloužit nemůžete! Až třá podruhý, až budete lepší! No, ty děti bych byla ráda uviděla, zvlášť Iříčka, ale přijdu zasej, stavím se! Buďte tu s Pámbíčkem, a Panenka Marija vás opatruj.“

Koutná neodpovídala na tento pozdrav, mlčky šla s hostem svým ke dveřím; když zahýbaly kolem okna vedoucího teď již ne na šerou podsíňku, ale zpříma na náměstí, řekla vzrušeně: „Uhlídáte Iříka, zrouna hde dom.“

Na síni setkaly se ženy vskutku s chlapcem a Lexová hned se zastavila a se zalíbením si jej prohlížela: „Dyť ty's mě už přerost, Iříčku, už's velikej študent, už bys si s Růženkou naší nehrál!“

Chlapec se jen rozpačitě usmíval, a Lexová pokračovala, jako by jí byl odpověděl: „Ale přindi k našim, už dávno s náma nebyl's! Teďkejc u nás v Dolcích mnoho radostí nejní, ale až se udělá jaro, bude u nás krásně, na louce naší u lesa plno kukaček a bělin,*) Růženka tě zavede!“

„Když dovolíte,“ pravil chlapec způsobně k jejímu naléhání, „přijdu rád.“

„Tyť máš způsoby jako ňákej pán z kancaláře,“ libovala si mlynářka vlídně.

„No, bude z tebe dobrej školmistr, tule paňmáma bude mět radost,“ švitořila dále a brala se ze síně do průjezdu a odtud na nerovnou dlažbu náměstí. „Dokonce inačí to tu máte, nežlivá ste mívali,“ podotýkala ohlížejíc se. „Bývala záprseň a branka, teďkomejc je to po městsky. — Jenomejc, abych za šera došla,“ starala se, „ňáko sme se zapovídaly, je dlouho!“

„Bejvá tu z Dolců a z Rovinky nedělního času dost lidu, třá se se sousedy po cestě strefíte,“ upokojovala ji Koutná. „Že vzkazuju mynáře a dědečka pozdravovat a taky Růženku; a s jara í přiveďte, ať se přesvědčím, kerak vyrostla,“ loučila se posléze a uviděvši, jak drobounká žena zahýbá kolem bratrova stavení a jeho stodoly po širokých drahách do polí a spěšnými kroky se vzdaluje, vrátila se průjezdem do stavení.

Ve světnici, kde před tím s mlynářkou besedovala, ponenáhlu se stmívalo a také venku na rozlehlém náměstí nebylo lze jednotlivá stavení již tak zřetelně rozeznati.

„Netroufám, že mynářka za šera do mlejna dojde,“ pravila žena napolo k sobě, napolo k hochovi. „A šla vo hladě! Hde jen ty holky se meškají! — Rozži Iříčku!“

Chlapec sendal s kobky kulatou skleněnou lampičku, naplněnou napolo olejem, napolo vodou, a vyhledav v koutě malý pískový kámen, podobný jehlanu, škrtl o jeho plochu sirkou, až v temné světnici zakmitla se světelná tenká čára. Zapáliv knůtek a stavě lampičku opatrně na stůl, pravil, jako by odpovídal, k žalobě matčině: „Naše holky jsou na besedě u Lidušky Hlaváčovy; viděly k našim jít mlynářku Lexovou a řekly, že vám smutno nebude, a že by vám, maminko, jen překážely. Váša šel do dolní hospody s kamarády, — sedí tam taky strejček Josef, — vrátí se v šest a sestry také.“

„Jenomej aby,“ vzdychla žena, usedajíc zase blíže kamen, do nichž, přidržujíc si levý loket k tělu, kus pařezu pravou rukou vhodila.

„Jistě přijdou,“ ujišťoval hošík. „Říkal jsem jim! A vědí, že býváte k večeru smutná, že je máte raděj kolem sebe.“ Matka neodpovídala a hoch přistoupiv k ní a usednuv na stoličku, na které ona dříve seděla, pokračoval něžně: „Řek' jsem jim také, že se proto hněvat nebudete, když si trochu pobesedujou. Váša se za

*) Kopretin.

celý týden tolik nadře, i strejček ho chválí, že dělá za dva, — a děvčata se vynasnažujou, aby vám byla ve všem k ruce, — Anička naše je už celá hospodyně! U Hlaváčů jim je dobře, je tam teplo a sucho."

„Ba, tam je sucho, tam nevyhořeli," vzdychla žena. „Dyť já im jejich radost nevyčítám, synáčku, jenomej mi přišlo líto, že mynářku ničím neuctily. Ať si tam pobudou, dneskom práce nejní."

Zamlčela se na dlouhou chvíli; pak pozdvihla zdravou ruku, položila ji na hochovu hlavu a hladila zvolna jeho husté, kadeřavé vlasy. Hoch se zarděl; nebylo zvykem matčiným míti se k dětem něžně; když nesměle zdvihl k ní zrak, pozoroval, jak na něm vážně a přemítavě spočívá její pohled. Opakovala si v duchu svou rozmluvu s mlynářkou o něm, svoje obavy o jeho budoucnost. „Byl's ve škole?" zeptala se, když její myšlenky zastavily se u častého pobytu hochova u učitele.

„Jen před polednem. Po obědě jsem se stavěl u strejčka a pak chodil po rynku, je tam pěkně umrzlo."

„Myslila sem, že's snad ve škole hrál s panem škclmistrem," prohodila Koutná.

„Mám housle doma, pověšeny v komoře. Maminko," pravil hoch náhle položiv ženě na klín ruku, „jste dnes nějak zvlášť smutná, zahrál bych vám, umím mnoho nových písniček."

„Zahraj, Iříčku, ráda tě poslouchám," svolovala matka, a hoch bystře vyskočil se stoličky, proklouzl dveřmi a ihned se vrátil s houslemi. Chvíli, jak dovedl nejtišeji je natahoval, ladil, a smyčec zkoušel, pak postavil se opodál matky a počal zprvu nesměle, pak živěji hráti rozličné písně a arie nejvíce sladkých, místy i zádumčivých nápěvů, jež bývaly v letech padesátých v Čechách oblíbeny a pak i do zapadlých škol venkovských a k učitelům se dostaly. Chlapec hrál pěkně a pod jeho hbitýma rukama i laciný nástroj zněl příjemně.

Koutná opřela se zády o teplou plochu kamen, pravou rukou si podpírala čelo, ohraničené silnými, hladce sčesanými pásmy tmavých, poněkud již šedivějících vlasů, jež ztrácely se v černém „na babku" uvázaném šátku; naslouchala tiše několika kouskům aniž co podotkla, až pak, po nápěvu smutném a táhlém, který hoch zahrál zvláště výrazně a s patrnou zálibou opakoval, řekla: „To je smutná, ale krásná písnička!"

„Viďte, maminko!" svědčil jí hoch radostně. „Tu hraju tuze rád, a pan učitel taky ji chválí. Opsali jsme si ji nedávno."

„Kerá je?" ptala se žena, mimoděk horlivosti chlapcově se usmívajíc.

„Říká se jí prej „Poslední růže", je z opery ňáké, pan učitel ji slyšel i na divadle v Praze, ale vlastně je to národní píseň irská," vysvětloval chlapec. „Jsou k ní taky verše hezké a smutné, od nějakého českého básníka přeložené. Kdybyste je chtěla vidět a si přečíst, opsal bych je ve škole."

„Snad bych im ani neporozuměla, já na to světský říkání nejsem. Notu to má krásnou, vo to nic."

Hošík balladu Flotowovu ještě jednou přehrál, matka zase pozorně naslouchala a pak podotkla: „Moh' bys mi zahrát ňáký žalmy, ty mám nejrejši; ty ich umíš, slejcháš ich u strejce . . .“

Hochova tvář jevila poněkud zklamání, nemiloval příliš ty jednotvárné nápěvy, které slýchával u strýce i na kůru evangelického domu Páně, kam někdy s dětmi Kvapilovými a jinými kamarády chodíval. Ale byl matce po vůli a zahrál jí několik melodií, které se sobě velice podobaly. Koutná nyní již neposlouchala tiše; skláněla tělo k dlouhým taktům nápěvů, zpívala k nim polohlasně, znajíc text přehrávaných žalmů z veliké části z paměti. „Ešče, Iříčku, ten čtyryavosumdesátý,“ prosila konečně, „to je žalm Josefův, v našom rodě šichni sme ho měli voblíbenej.“ S tváří jaksi slavnostně rozjasněnou a hlasitěji než dříve zpívala: „Věčný Bože silný v boji, jak jsou příbytkové tvoji rozkošní a nejmilostnější . . .“

Když dokončila, hleděla před sebe planoucíma očima, jako by zcela byla zapomněla, kde jest; a chlapec dohrav díval se na matku skoro bázlivě a nevěděl, má-li nový nápěv zanotovati. „Tenle žalm,“ pravila Koutná náhle, „zpívali sme vespolem při hodech lásky u Lexů v Dolcích; ty to nepamatuješ, třá's byl s náma, byl's děcko maličký. Je tomu už let romada,“ dodala s povzdechem, uhladivši si čelo rukou, a upadla zase v myšlenky.

„Mám vám ještě zahrát?“ zeptal se hoch nesměle, když stále v mlčení trvala.

„Už neé, Iříčku, až podruhý! Krásně hrál's, pan školmistr si s tebou dává práci! Jenomej,“ zarazila se trochu a pokynula mu, by těsně k ní přistoupil, — „jenomej, aby tě nepřeveď' na svou stránku, a ty pro učení a pro housle se nezvrh z rodu Kvapilova.“ Dívala se mu upřeně v tvář, a když hoch neodpovídal, v nesnázích vinul k sobě housle a smyčcem pohrával, pokračovala. „Tvůj otec nebožtík bejval na katolickou stránku, Kvapiloj sou psaný za helvety, ale my nešli nihdá za farou, my se spravovali tou věrou pravou, kerou nám předci zanechali. Nejní ti ešče čtrnáct roků, nemůžeš se zříct víry, v kerej's pokřtenej — ale, synáčku, až přideš do let nedej se svíst na cestu nepravou, choď ve světle živém, jako strejc Josef, jako dědeček a pradědeček tvůj. Ale ty mi nerozumíš,“ dodávala rozčileně, když chlapec se rděl a nemoha snésti plamenného pohledu jejího, klopil a odvracel oči.

Pohnut jsa bolestným a vyčítavým jejím hlasem a pohledem, odložil hoch rychle na postel housle a přisedl těsně k ní: „Ó, rozumím, maminko . . . Strejček mi leccos řekl, a já taky přečetl některou jeho knihu, já vím, že chcete, abych neupadal do bludů, abych se spravoval rozumem, jako vy a strejc! A nebojte se, že mne pan učitel do bludů zavede; sám strejc říká, že poctivě drží pravdu, že se znal s panem Havlíčkem, kterého strejc má tak rád, a že do jeho novin leckterou zprávu napsal. Já vám, maminko, nechci být na hanbu, udělám, co po mně budete chtět!“

Rozčilená žena, jsouc ještě více rozechvěna vroucí, naléhavou řečí chlapcovou, rozplakala se nyní: „Dyť já tě, synáčku, nenutím,

jenomej toužím, abys měl pravý poznání, abys byl podoben strejci, Josefoj, ten je z ducha!“ a zase jako dříve vlasy hladila hochovi, jenž hluboce se k ní skláněl.

„Uhlídáte, maminko, že si budu vždycky brát příklad ze strejčka a z vás,“ ujišťoval ji chlapec a díval se na ni upřímně svýma pomněnkovýma, oduševnělýma očima.

„Josef bude při tobě stát, až tu nebudu, a povede tě po cestách Nejvyššího, a duch předků našich bude s tebou,“ šeptala žena hlasem sotva slyšitelným.

Jiřík přece jí porozuměl: „Neříkejte to, maminko; vy s námi budete, ruka se vám zahojí, holky všecko za vás udělají, -- odpočinete si!“

Řekl to tak lítostivě, že již mu neodpírala a dále hladila jej po vlasech a po tváři. Oba mlčeli, a do velikého ticha sednice z náměstí skorem vyprázdněného zřetelně sem zavzněly údery věžních hodin: „Šest,“ počítala Koutná. „A Váša ani holky nejdou!“

„Až uslyší, že šístá odbyla, jistě od Hlaváčů se vyberou,“ omlouval chlapec. „A Váša taky přijde.“

Opravdu asi za čtvrt hodinky přišly dívky, a nejstarší, Anička, asi sedmnáctiletá, hned klekla ke kamnům, rozdmychala znovu oheň, že jasně se rozhořel, snášela mléko, mouku, by uvařila mléčnou polévku. Mezitím omlouvala sestry i sebe, že dříve se nevrátily; domnívaly se, že mlynářka Lexová déle na besedě pobude, u Hlaváčů dlouho nebyly, a ti je pustit nechtěli; matka navzájem jim vypravovala, že tu Lexová byla bez mužských a že se obávala návratu za tmy, a jen žalovala, že nebyly doma, aby jí něco na poctu uchystaly. Jinak že jí smutno nebylo, Jiřík na housle jí hrál a s ní hovořil.

Anička, urostlá a na svůj věk velmi statečná dívka, hbitě otáčela se po světnici, brzy dohlédla k plotně, pak zase odbíhala do komory, by sváteční šat odložila; mladší dívky také již se odstrojily, nanesly sestře ze dvorku dříví, položily na stůl bochník chleba, lžíce, slánku. Tu i Váša se vrátil a všichni usedli kolem stolu a jedli z velké, žlutě polévané mísy vřelou polévku, kterou Anička před ně postavila. Každý ukrojil si krajíc chleba a k polévce přikusoval.

Mezi jídlem vypravoval Váša, že v dolní hospodě bylo plno zdejších i jinostranských; hrálo se prý hodně v karty, ale všichni toho zanechali, když strejc Kvapil počal vypravovati o Praze, a jaké prý se tam nyní dějí věci. Hrozné prý tam je pronásledování Čechů, strejc prý povídal, že je to jako za pana Havlíčka a mnoho na něho vzpomínal. Má prý všecky ty zprávy ze svých novin, a také z Litomyšle od Kostlána, kožešníka.

Dívky sice naslouchaly, ale nezajímalo jich vypravování o „persekuci“ a panu Havlíčkovi, brzy po večeři se vytratily, Anička šla do chléva, Máňu vzala si s sebou, aby nadojené mléko odnesla do kamenice, a Milku poslala, by šla do komory ustlat a šatstvo uklidit.

Jiřík chvíli zůstal u matky a bratra; snažil se uchytiti nit Vášova povídání, — leč stále se mu vracela matčina slova, když dnes

odpoledne byli sami, její pohledy, její úzkostné obavy. Byl vším tím tak unaven, jako ubit, že rád ulehl, když Milka i jemu ustlala na lavici za stolem, kde obyčejně spával.

Koutnou hlavně těšilo, že bratr v hospodě zase všecky přítomné svým rozumem vedl a poučoval; vyptávala se syna dále a projevila úmysl, že poprosí Josefa, aby také jí pověděl, co mu Kostlán Litomyšlský vzkázal a co noviny kladou.

Tím vším zapomínala poněkud na rozrušení dnešního odpoledne; teprve po odchodu Vášově „na strop", kde spával, když Anička pomohla jí na lůžko vedle kamen a lampičku zhasila, ve tmě a tichu vracely se jí obavy o budoucnost Jiříkovu. Byla unavena, a přece nebyla s to usnouti; pobolívalo jí v rameně i v lokti, a nemohla dobře polohu měniti, by spíše spánek si přivolala. Vykládala si v mysli, co vše bratrovi řekne, jak ho poprosí, ne aby penězi chlapce podporoval, ale aby při něm stál, aby se zeptal po oněch školách, o nichž se mlynářka zmiňovala. Slyšela mnohokráte na věži odbíjeti čtvrti, celé hodiny, slyšela klidné oddychování chlapcovo i praskot stolu a lavice, když sebou pohnul; až o půlnoci upadla ve spánek.

Druhého dne nezapomněla na své předsevzetí; uložila dětem, aby, jakmile strýce uhlídají, vybídly jej k návštěvě u matky, zvláště nebude-li míti právě na pilno. Ještě týž den vyřizovala jí Anička, že strýc odejel sice kamsi se zbožím, že však, jakmile se vrátí, k ní, nejspíše večerního času, přijde. Byla právě s dcerou Milkou sama ve světnici, když Kvapil vstoupil; děvče dělalo u punčochářského stávku, dokud soumrak mu práci nepřekazil, a rozsvěcovalo si nyní lampu; Koutná, aby tak zcela nezahálela, špulovala na špulíři děvčeti světle modrou vlnu.

Vidouc bratra, ustala a chtěla se své stoličky vstáti. „Jenomej seď, Helenko," nutil ji Kvapil, „nedělej si k vůli mně nepohodlí. Něco po mně chtěla's? Přitížilo se ti?"

Upíral na ni své hluboké oči s takovou účastí, že jí to až lahodilo:

„Je se mnou postejně," ubezpečovala jej. „Ani líp, ani snad hůř. Proto sem nevzkazovala. Říkal Váša, že's v dolní hospodě ledacos vypravoval vo Kostlánoj' Litomyšlským, vo Praze; já málo slyším novýho, sem tu jako v arestě. Tak se mi zachtělo, s tebou si promluvit — stejně's dávno se mnou nebyl! Pěkně tě prosím, něco mi pověz, co se ve světě děje. Zapomenu drůbínek na svoje trápení . . . Co je s Kostlánem?"

„Ono se to šecko Kostlána tak tuze netejká," vysvětloval Kvapil, usedaje blíže sestry na lavici, opíraje si loket o stůl a ve dlaň klada hlavu. „Kamarád jenomej mi dotvrdil a vysvětlil, čeho sem se už ve svejch novinách zpola dočetl. Přecej víš, že má v Praze syna, Prokopa, v knihtlačitelskej officíně, a ten mu ve psaní tak leccos svěří, co ani noviny psát si netroufaj'. A Kostlán to zasej řekne nebo napíše mně."

„A co mu píše?" ptala se žena, pohybujíc teď volněji rukovětí špulíře, aby nepůsobila přílišný hluk; již hrkot železného stávku

Milčina, třeba že stál dále od rozprávějících, u okna, činil Kvapilovu řeč chvílemi těžko srozumitelnou.

„Píše mu, že každičkej deň po práci strefí se s těmi nepřáteli českýho národa někde na ulici, a že stejně ho někerej deň chytnou. Študenti a ta zvostatní omladina, zvlášť tiskaři, se srocujou, pořádají pochody, písně proti Němcům zpívají a policii poštívají.“

„Chudera Kostlán! Ten asi poměje strachu! Nemá mu to ten hoch dělat!“ litovala Koutná.

„Kamarád má radost,“ odpovídal Kvapil, a obličej celý se mu rozzářil. „Říká, že dyby byl v Praze, táh' by s tou omladinou taky. Je to zasej jako za pana Havlíčka! Snad hůř! Tehdivá se nám svoboda teprú rozšeřovala po tmavej noci — teďkejc nám i už dali, a zasejc nám i berou.“

„Smejšlela sem, že už je dobře; říkal's bratře, že byly dány dočista nový zákony, že nastává panování světla živého, — byl's spokojen,“ vyzvídala Koutná udiveně.

„Tomu už je dávno. Podobalo se před tou vojnou, že bude dobře, pořádem líp. Vobrátilo se to v Čechách pojednou. Už přes rok to trvá.“

„Nihdá vo tomhle se's nezmiňoval,“ divila se Koutná znova. „Až teďkejc.“

„Bylo inšího trápení,“ máchl bratr rukou. „Užili sme ho vobá dvá! Vojnu sme dost ztěžka přestáli, náhradu dostali malou, pak ten požár, stauba, nemoc tvoje — — Já z novin šecko věděl, ale nezmiňoval se ti, — ani bys nebyla dbala. Ba, ani kamarádům sem o tom neřek', taky nedbali, taky měli dost starostí svejch. Ale žralo mě to dost, — — až tule v hospodě, dyž sousedi naříkali, jaký maj' břemena, nezdržel sem se, abych im neukázal, že inší nesou břemena eště větší.“

„Troufám,“ potřásala sestra hlavou, „že horší trápení nežlivá my tu v městečku, už nesnáší nihdo ve světě.“

„Ó snáší, milá brachu, snáší stokrát horší!“ rozohňoval se Kvapil. „Je prauda, my mnoho zkusili vohněm, ale přecej sme na svobodě, můžem si dělat svý. A tam ti národovci, redaktoři a poslanci, keří bojujou za praudu a svobodu, sou zavíráni do tmavejch žalářů — a ty noviny, kerý maj' nám vosvítit rozum a učit nás, co je zákon, co je právo, sou zakázány, každou chvíli musej' vycházet pod inším mínem a platit tisíce a tisíce zlatejch pokuty! A to jenomej proto, že držej praudu a nechtěj na to dopustit, aby přišel k vyhubení slaunej českej národ!“

„Pro tole, že by byli ti učení páni zavíráni?“ trnula Koutná a všecka její tvář byla rozrušena živým zájmem.

„Bodejť byli!“ pokračoval Kvapil vždy ohnivěji. „Esli pak bys uvěřila, že za pár měsíců dali českejm redaktorům dohromady přes šedesát let kriminálu a za padesát tisíc zlatejch pokuty! V novinách to bylo kerejsi deň vypočteno!“

„Toť je peněz — a že ich ti páni seženou!“ pravila žena roz-

vážně. „No, voni sou hlava šeho, voni se za nás zvostatní, sprostý, vobětujou a sami zkoušejí.“

„Šak zvostatní zkusej’ taky dost a dost,“ vysvětloval jí bratr. „Lidi sou na mizině tou vojnou, ale jak daně nezaplatěj’, hned maj’ exekuci na krku, ba i vojsko přijede a do lidí střílí. A dyž se ouřady dovedí, že je nekerej sedlák neboli živnostník vlastencem, že na tábory chodí, tu mu neslevěj’ ani krejcaru, ba hnedkom před soud ho volají. Dyby teďkejc pan soudce Volák byl na živě, ten by koukal, jaký mu dávají řízení, — chudera, nepřečkal by to!“

„Tábory?“ opakovala Koutná slovo z vypravování bratrova, jež znělo jí zcela nezvykle.

„To je takový shromáždění českýho lidu, kde se mu řeční o jeho právech a kde se posiluje praudou a světlem živým. Byly tábory na Jičínsku, na Hořicku a pod vrchem Řípem a taky u Prahy, nežlivá byl vyhlášen výjimečný stav.“

Zase opakovala žena: „Výjimečný stav.“

„Toť, milá brachu, výjimečný stav, stanné právo a náhlý soud!“ pokračoval Kvapil slavnostně a kýval prudce hlavou. „Vypověděli českýmu národu vojnu a chtěj’ ho vyhubit s povrchu zemskýho. Místo ouředlníků dosazujou jenerály a vojáky, zakazujou mu mluvit a jednat, nejrejši by mu dali voprátku kolem krku, a dyž ne voprátku, alespoň vohlávku, chomout. To protože jeho slauní předci bojovali za svobodu svědomí, to protože náš svatý mistr Jan Hus za praudu se dal upálit, a protože biskup Komenský a šichni svatí bratři a děti světla čistého živého rejš ze země vyšli, nežlivá by se spustili svý přesvědčenosti.“

„Toť, toť,“ přitakala žena s tváří taktéž již rozzářenou; nyní z nejisté mlhy bratrových rozprav politických octla se na známé a milé půdě.

„Ale musíme se řídit podlevá pana Havlíčka,“ horlil Kvapil dále. „Jeho taky přemlouvali, mu poroučeli, a on se vyslovil, že přece zrádcem nebude. To sem taky v neděli řek’ v dolní hospodě sousedům; musíme ukázat, že si vážíme předků, že sme poslušni jejich příkladu a příkladu pana Havlíčka. Jenomej co bude po zejmě, musíme taky ňákej tábor zehnat, u Skutče na Humperkách nebo na Košumberce u Luže, ať nás třá potomej pokutujou a před soud volají! Pro boží praudu a pro slávu našich předků bych se taky dal zauřít jako ti páni redaktoři!“

Ale tu již Koutná s bratrem nesouhlasila. „Cák by si u vašich počali, Josefe,“ napomínala ho. „Adna, švakrová, by si nepomohla, — a ty děti! A já tu, bratře! Dyť já taky šecko jenomej skládám na tebe, na tvou radu a pomoc!“ Rozslzela se, volně utírala si oči rukávem a pak je na bratra upřela vroucně a toužebně. Vzal ji za zdravou ruku a silněji tiskl; nemluvili chvíli, takže bylo jen slyšet kovový rachot stávku Milčina, a když tato na vteřiny ustávala a odpočívala, chraplavý tikot starých hodin.

„Eště sme ten tábor nezehnali a mě taky eště do arestu neodvedli,“ pokoušel se Kvapil žertovati, ale sestra zůstávala smutna

a jako by vlastní slova byla jí cosi připomenula, naklonila se ke Kvapilovi a polohlasně, aby ji snad dcerka neuslyšela, jala se mu vysvětlovati: „Byla tu v neděli po nešporách Lexová z Dolců a za řeči se taky ptala, esli Iřík náš bude jako školmistrem, esli ho dám na študije? Prála sem í, že sem měla ten oumysl, ale že teďkejc sme tuze vobklíčený. Zmiňovala se, že sou ňáký školy i na naši i na katolickou stránku, hde může se vyučit chlapec chudej'. Ty's, Josefe, světa zkušenej, hleď vo tom získat povědomost. Teďkejc Iřík eště let nedošel, nemůžeme dělat ničehož nic. Až dojde, budu dávno zakopaná... Teda tě žádám, Josefe, abys se mýho dítěte ujal; hleď, ať se voddá pravý víře našich předků, ať se drží praudy a v ní pořádem víc světla moudrosti nabývá. Nespravuju se tím, co naši faráři kážou, spravuju se jenomej zákonem Nejvyššího; ale esli smejšlí, že bude mět k praudě cestu bližší, dyž udělá vyznání víry evandělický, poraď mu, kerak se zachovat. A vyhledej mu ty škole a přimluv se za něj! Vášovi usedlost snad přecej zachovám, holkám uchystám vejpravu nebo do služby ich vypravím, — mám pro ně peřin, plátna, kanafasu, před vohněm sem ich šťastně uchránila, — ale Iříka, toho už musím vodevzdat tobě a do vůle Nejvyššího."

Žena mluvila zprvu zdrženlivě, leč ku konci přece se rozčilovala a rozohňovala, tak že i děvče u stávku udiveně po matce se ohlíželo a častěji v práci ustávalo. Ale Koutná ve svém rozechvění již nedbala o zatajování své rozmluvy, upírala své veliké oči na bratra dychtivě a horečně a spínala své v klíně uložené ruce.

Kvapil byl až v nesnáze uveden jejím naléháním; cítil, že při její zmínce o nedalekém odchodu cosi mu svírá srdce, a přece věděl, že nesmí jí obavy své ukázati. Položil jí jemně ruku na rameno: „Toť víš, Helenko, že ani Iříka ani děti zvostatní nevopustím, — dyť sem im poručníkem, a ty's bejvala dycky moje znejmilejší sestra. My si rozuměli vodjakživa... A já doufám, že budem eště dlouho pospolu chodit ve světle živém a rozumem přemáhat, co nám svět uloží a čím nás trestat eště bude."

Když žena, neschopna jsouc slova, jen hlavou prudce vrtěla, dodal měkčeji než dříve: „Dybys přede mnou měla vodevzdat ducha svýho do toho velikýho moře světla živého, v němž sme v životě a ve smrti a kerý je v nás, — vo Iříka se neboj! Bude můj, jako by byl ratolest vlastní, přičiním se, aby ve škole života stále vícej moudrosti nabejval."

Koutná němě přikývla několikráte k bratrově řeči a patrně se uklidňovala. „A na ty školy se přeptáš?" tázala se konečně.

„Vím vo něch už teďkejc, Helenko; a mám známosti v těch, co sou na naši stránku. Esli bude Iřík chtět bejt školmistrem, připravíme mu cestu. A dyby stejně nechtěl, — ten chlapec, sestro, se neztratí! Duch předků našich vešel do něho, on šecky věci poznává a čím dálej, tím víc poznávati bude. Je náš, je můj, víc než ratolesti mý vlastní. Bude rodu našemu na oslavu a tobě, sestro, pro radost. Eště se třá jeho slávy sama dočkáš!"

A Kvapil usmívaje se na sestru slibně, vstával se svého místa. I ona vstala od kamen. „Nedočkám, bratře,“ odpovídala mu přistupujíc k němu. „Ale nedbám, dyž se mne spadla starost vo Iříka a děti zvostatní. Sou tomu leta, co z trápení nevycházím; už sem ztrmácena a chce se mi vodpočinku. Víš, Josefe, kerak otec náš říkával, že je život pouť, ale že se brzo skoncuje, abychme byli trpěliví a vodevzdaní? Já taky šeho se vzdávám a šenu se vodevzdávám.“

Milka dávno přestala na stávku pracovati, vstala, a hodlajíc lampičkou posvítiti strýci, zaslechla řeč matčinu. Postavila světlo opět a vrhla se ke Koutné: „Och, nemluvte tak, maminko, vy s námi budete, — dyť by z nás byly dočista sirotci!“ Objímala ji tak prudce, že až žena vykřikla, když dotekla se churavého ramena. Sebrala se však rychle, aby plačící dívku upokojila, a řekla s úsměvem, v nějž mísilo se tělesné utrpení: „Já si smrt neudělám, — až Nejvyšší zavolá k odchodu, vodeberu se za pokynem jeho. A bratr bude s váma seušema.“

Děvče bázlivě ucouvlo, netroufajíc si matku, tak vážnou a přísnou, znovu obtěžovati a obávajíc se zároveň, by jí laskáním zase neublížilo. Odebralo se se strýcem do síně a průjezdu, a přálo mu dobrou noc.

„Nedejte matce upadat ve smutný myšlínky, hleďte i rozveselovat,“ napomínal Kvapil Milku. Ale sám, když vstupoval na tmavé náměstí a zahybal k svému domku, těžce zavzdychal nad churavou a rozteskněnou svojí sestrou.

(Pokračování.)

Majitel, vydavatel a redaktor VLADIMÍR S. ČECH. — Nákladem vlastním.
Tiskem Aloisa Šaška ve Velkém Meziříčí.

KNIHA LIX. SRPEN. SEŠIT 2.

Jaroslav Vrchlický:

Nové básně.

HŘÍCH.

U cesty pod křížem seděl Hřích,
pěst kostnatou k nebesům zdvíhal,
cítil se sám, s rtů zmizel mu smích,
na oběť svou čekal a číhal;
však nikdo nešel strží tou
lijavce rýhami rozrytou.

A Hřích měl hlad, neb neměl co žrát,
tou pouští nikdo nešel dolem,
to bylo mu divné, chtěl zprvu se smát,
však cítil nitro hynout bolem.
Což vskutku zpustnul celý svět,
což k němu neláká luna ni květ?

Hřích zvedl k nebi temnému zrak,
kde právě nad hřeben hory
se vznesla luna, stříbrná tak,
a svůdná jak hled samé zory,
a kouzelný její lahodný lesk
v milenců srdce lil divný stesk.

Hřích k luně ruce prosebně zved':
„Což, sestro, necháš mne v hoři?
Jsem lačný dlouho, chřadne můj ret,
a chtíčem to v ňadrech mi hoří.
Ty umíš přec nejlíp sváděti,
udělat lidskému poupěti!

Hleď, tam kol skály stáčí se k nám,
je štíhlá, sladká, šestnácti roků,
jen řekni, co pro ni v klínu mám,
co objetí, ohně co v oku!
Vzplaň, poslední sloku doznít nech
jí písně touhy ve ňadrech!“

A luna vzplála hned plněji
a zářila silně, krajem plála,
květ zadýchal vůně peřejí,
až tato celým světem tála,
ten svit a vůně mátly tak . . .
a horoucně v keři se rozpěl pták.

A dívka šla kolem. Ze zahrad
za vodou z dálky zněl hlas flétny,
a dívka to cítila ve tváři plát,
a nebe mluvilo jak luh květný,
do pláče flétny zněl hrdliček smích,
a očima příšerně svítil Hřích.

A byl by dívku v náručí strh’,
leč s kříže se Kristus v tom sklonil,
na Hřích svůj pohled drtící vrh’
a dívku tělem svým clonil:
„Zřím tobě v tvář, a Satan tys,
v mých stopách proč chodíš? Zmiz, ó zmiz!

Proč, co jest krásné v světě mém,
za svoje osidla volíš?
Proč lákáš lunou i poupětem?
Proč v srdci chtíči tak bolíš?
Proč otravuješ každý květ?
Kde čas, kdy bez tebe byl svět!

Ó zmiz! Ty nesmíš v příští věk
mé lidstvo dále otravovat.
Chci volnost v pouta myšlenek!
Chci lásku srdcím připravovat!
Chci očím i duším lásky chléb —
já, Kristus, deptám tvoji leb!“

Vznes hlavu, lidská květino!
a vykroč lásky na výsluní,
vše trhej, co ti jest souzíno,
a zpij se světlem, jasem, vůní!
Ať od země zní do nebes:
„Již není hříchu, jest jen ples!“

A jako kdysi po vodách
zněl v dálku hlas: „Pan velký zhynul!“,
zjev hříchu roztál v mhách a tmách,
z nichž povstal, jeho věk již minul.
A vstala dívka — zmizel Hřích ....
zem v rosných plála krůpějích.

—

TAJEMSTVÍ ŽENY.

Zpěvníky všech dob a věků,
národů všech již jsem probral,
od té první sladké noty,
o lásce jež k ženě zpívá,
až do poslední té křeči,
v které darmo potácí se
chabý člověk moderní.

Probral, prohledal a pročet
hledaje, v čem tají se nám
ono divné, bájné kouzlo,
kterým žena láká muže,
jímž jej vábí, jímž jej dráždí,
ono kouzlo starodávné
nikde jsem v nich nenašel.

Je to vůbec krása těla?
Či to spíš je krása duše?
Úsměv líček, záhyb tahů,
linie rtů, boků ovál,
plné rámě, krásná kštice,
pružné lýtko, vlna ňader,
dobrý bože, co to jest?

Je to řeči svůdný hlahol?
Je to písně nyvé kouzlo?
Je to zážeh v hloubi oka?
Je to vše ta tajuplná
duše, Psyché jmenovaná,
je to sama ženskost věčná,
jež nás k sobě táhne výš?

Je to částka, je to celek?
Je to shoda, souzvuk všeho?
Je to odchylka dost malá
od pravzoru věčné krásy?
Je to piha na úbělu?
Je to muška v nachu líček?
Rozmar jak to stvořil sám?

Je to tělo, je to duše?
Je to souzvuk všech či rozkol?
K hrdinům všem božské lásky
od Jusufa ku Romeu,
od Fausta až ku Juanu
kráčel bych a na to kouzlo
tajemné žen rád se ptal.

Lenského i Oněgina,
Ortise i jeho pravzor,
všecky nešťastné jich syny,
jak je porodily věky,
až k těm našim plachým stínům,
kteří v tupé resignaci
utloukají zdraví, touhy,
jimž jest štěstí pohádkou.

Ale *ona*, sfinga věčná,
tajemství své klidně drží
ve svých drápech lesklých,
jemných,
plných vůně orientu,
na svých prsech, pyšnou vlnou
sklenutých, tom ve úsměšku,
před nímž každý se z nás chvěje
bědný Oedip, ubohý!

—

JITRO V PARKU.

Ne, nepůjdu již v resignaci tupé
kol oněch zahrad věčně zamčených;
ty můžeš dále v mracích kroužit, supe,
tvůj hýkot zní mi jako dívčí smích.

Leknínu bílé květy při měsíci
jak prázdné misky tiše čekají,
za mřížemi tam faun co vráskolící
se s chtíče svého šklebem netají.

Vše tiché, stejné, jak to bývá vždycky,
faun nepohne se na svém podstavci,
a lekníny se zavrou apaticky,
až přeletí nad nimi krkavci.

A obyčejný, střízlivý den vstane . . . .
Proč v písku jen sled dívčích kroků zbyl?
Proč jsou ty třtiny kol tak polámané?
Cos vskutku dělo se, či já jsem snil?

—

SOBĚ STAČÍM.

Sobě stačím — hrdé slovo!
Od jakživa byl jsem sám,
proč by rámě cherubovo
mělo vznést mne ku hvězdám?

Komu zde se zázrak děje?
Neodchylně krok co krok
děj se spřádá, rafij spěje,
rána padá v prs i bok.

Odsouzeným v naše peklo
nezjeví se Spasitel,
slzí byť zde moře teklo
v naši bídu i náš žel.

Proto ve všem stačit sobě
bývá moudrost největší,
nežli věčný poklid v hrobě
ze všech snů tě vyléčí.

—

SKÁLY.

Do zvětralého skalin vápence
Čas vryl své divy. Sochařem byl déšť
a vichr spolehlivý tovaryš.
Tak během doby stalo se, že skály,
jichž tunelem hřměl dnem i nocí vlak,
se zvenčí — vnitřku saze jen a dým —
stát mohly jednou velkou galerií.
Tu po jich délce stáčen celý zmok,
tam skály výběžek na temném nebi,
by silhouettu jakous rýsoval.
Ta měla velký nos a paruku

a zlobně šklebila se. Jinde zas
déšť milionů důlků nadělal
do vápence, jak tisíc očí by
se dívalo skrz listí lopuchy
a ostružin. — Tam celá velká lebka
se cenila, zřel's oční důlky, nos,
kost lícní, která příkře vyčnívala,
leb ohromnou, jež blesky rozryta
do noční tmy svítila příšerně,
pak celé stěny skal jak pylóny
egyptských chrámů plných divných značek
a neznámého písma. Rýhy, žlábky
a díry, v kterých na sta jiřiček
si hnízda urobily v opuce,
že chvílemi se zdálo, kdos šel kolem,
na druhé straně tunelu se mih',
jak mrtvé oči zas by oživly.
A místy holé stěny vápence
tak s deštěm vichr rozmlel, rozhlodal,
že zdálo se ti, stojíš v kostnici,
tu hnáty, kolen češky, obratle,
tu klíční kosti, celé páteře
jak dávných obrů tlících tady věk.

Pár kroků dále v stinném úvale
tam svěží tráva bujela jak les.

Proč vždycky, kdykoliv jsem kolem šel,
ta scenerie rozbrázděných skal
s tím svěží trávy dole zátiším
se zdála mi tak neúplnou být?

Já v duchu viděl vždy jda okolo
mladíka s prostřelenou hrudí ležet
v skal ústraní . . . pár kroků revolver
se ztrácel v trávě . . . pár krůpějí mozku
po stéblech šedě lesklo se, jak táh'
by po nich hlemýžď stopu stříbrnou,
a kolem ticho sváteční a klid.

—

SLOKY TVŮRČÍ.

Psát básně, myslíš, že jest kratochvíl,
snu mámivého marné šálení?
Jak mýlíš se, můj dobrý příteli!
Mně básně psáti celý žití cíl,
co tvoje shony, kam ti povelí
tvůj osud — věř, se víc to necení
než básně psát — je psal's, jak jsi je žil.

V sled na jedno vše vyjde; sebe víc
se snaž a namáhej v cíl marných dnů,
hrst prachu z všeho zbude jen a nic
a mrzutá tříšť velkolepých snů.
Však sny ty přetrvají, v nich se cítí,
jak lhala skutečnost, jak pravdou bylo sníti.

—

DÍKY.

Mé srdce cítí dík za celý ten den dlouhý,
nechť třeba jeden shon a prázdné pachtění,
nechť třeba prchavé jen ukojení touhy,
však přece krásný byl v svém celém dychtění.

Mé srdce cítí dík od chvíle procitnutí
za první pohled v jas a modro oblohy,
za každé bujaré a zdraví plné hnutí,
jímž vesel zachvěl se nerv každý ubohý.

Mé srdce cítí dík za každou kapku rosy,
jež z jitra na keři se leskla na listech,
za bzučný hovor včel, za zařičení kosy,
za prozpěv skřivánčí, vlaštovky v zástupech.

Mé srdce cítí dík za silnou krásu muže,
jenž první na cestě mi vyšel v ústrety,
a za vás nejvíce, vy plné naše růže,
vy ženy, kouzelné tak očím poety!

Mé srdce cítí dík za větrů čilé vlání,
za hromu rachoty, jež síly zmar a děs,
za vůni po bouři, za západové plání,
za města vírný hluk, za dřímající ves.

Mé srdce cítí dík za tolik věčné krásy
tu v sochu, obraz tam, zde v báseň ztajené,
za to, že pohnutím mně zvlhnout mohou řasy,
že barvu ocením, tón a lom kamene.

Mé srdce cítí dík za vlastní svoje tluky,
za křídlo písně mé, která se vzpjala výš,
za tklivé, dojemné slavíčí v noci zvuky,
za vínem vršitou a výmluvnou mou číš.

Mé srdce cítí dík za hvězd tajemné plání,
za pocit žiju! Jsem! Za „člověka mám rád!“
Že chápu žití taj a rozkoš milování,
za největší ten dar se v díku usmívat!

—

CESTOU.

Ó, lid mne zná a v srdce své mne vpíše,
až malých závistníků zmlkne sbor.
Lid ví, co něhy v mojich písních dýše
pro jeho snahy, sílu, vzlet a vzdor.
Lid jádro mé jest, nechť sám letím výše,
v sny jeho mihnu se jak meteor,
vždy v konci toho lidu byl jsem celý,
a lid a básník si již rozuměli.

—

CAUSERIE.

Ó, šťastným býti, jak byl Tennyson!
On čekal na vlak v městě Couventry
a na věže se chrámu dívaje,
ruch na mostě a práce nosičů,
tak nesmrtelnou napsal báseň, věk
že mnohý přejde — ona bude žít!

Dnes rovněž čekám na vlak, město mé
Kralupy sluje místo Couventry,
na věže dvě se chrámu nedívám,
jen na dva bílé, útlé lokty dívčí,
jež přede mnou se chvatně míhají
ve otevřených dveřích kuchyně.
Jsou jako z cukru bílé, nadchnuté,
jak pudding jakýs připravují snad
a jak se kloní, mizí, zvedají
a míhají, já hádám postavu
i hlavičku i těla luzný sklon.
To víla v kuchyni tam hospodaří!
Jen kdyby ohlédla se na chvilku!
Však v shonu práce jí to nenapadne,
a tak jen dva ty bílé lokýtky
se v dveřích míhají mi sem a tam
jak vzdušná motýlků dvou křidélka.

Ó poutnice — dnes trochu znavená —
má obraznosti, nemůžeš již dál!
Vždyť ani zbla ti dívka nepodá
tvůj roznítiti vzlet a zor a chtíč!
Svůj pudding dále strojí poklidná,
do formy vlévá jej — jen oba lokty
teď zrůžovělé práce pospěchem
se v růže mění z bílých lilií.

Kéž shlédl bych jen nosu špičičku,
kéž bradky ovál jen, či nožky cíp!
Vše marno, dívka stojí nešťastně,
že jen ty lokty zřím a víc již nic.

Což lokty nejsou nic? Hle, nenasyta!
Jen básni dál a sleduj výš či níž,
vždy něco najdeš, co je luznější
než lokty samy! Ani Tennyson
na věže dívaje se v Couventry
těch loktů neviděl, pěl věků v hloub,
tam ovšem plál mu ženské krásy vzor,
jak jela městem božská Godiva,
mlčícím městem nahá na koni,
jen vlasů zlatou kryta čabrakou.
Ach, Tennyson byl lord a laureat.
Co já jsem, ach — já vidím lokty jen,
však za to živé lokty, skutečné!
Dva lístky růží nadýchaných jen,
dva stonky liljí, leknínové škeble
nad tůní jezera se vznášející —
dva šťastné, růžové dva lokýtky.

A prchal čas, a vlak můj byl již zde.
Vstát musil jsem, jít sobě pro lístek,
a než jsem vrátil se, ty lokty dva
i s jejich majitelkou — zmizely.

Stála na zahrádce
v zlaté šněrovačce.

Měla čepec zlatý,
vlásky kudrnaty.

1907.

Růžena Svobodová:

Zahrada Irémská.

Román.

(Pokračování.)

Rozmluva se na chvíli přetrhla.

Isida seznámila Fedorku s Urbanem.

Fedorka mlčela, nerozmluvila se a hleděla stydlivě a rozpačitě, jako by neměla v duši deset démonů.

Jaroslav Urban chtěl se jaksi objevit neobyčejný, i mluvil zrychleně a horečně o tom, co se mu právě obrodným procesem prolévalo duší.

„Žijeme špatně a žili jsme špatně. Je potřebí rozbíti tyto formy a stvořiti nové! Nevím dosud, jaké! Ale chce se mi konečně osvoboditi se. Četl jsem onehdy podivnou věc. O slavném králi. O králi, jehožto pověst šla světem a donesla se k sluchu zvědavých cizinců. Cizinci zvědaví uviděti jednou skutečně velikého člověka, vypravili se do daleké země, aby uviděli nejslavnějšího z králů. Dopluli na lodi na hranici jeho říše a dali se do řeči s rybáři na břehu.

Uslyšeli od nich totéž, co si povídaly v dálce rty veliké pověsti: Jak bojoval za svůj lid, pokladů nanesl, jejich národ rybářský jak ochránil, pozvedl a vyvýšil. Jak sám by byl zahynul hlady, ale nikomu toho nezjevil, a nepřátelé jeho jak vídali jenom jeho jasnou tvář. Probíjel se, šel za velkým příkladem, miloval velké reky.

Byl mladý a pěkný, miloval vzácnou ženu.

Každý jeho čin byl lístkem do věnce slávy jeho.

V mládí tenkrát, kdy jeho činy byly svěží, všichni jím pohrdali, ale dnes již ho uznaly všechny mocnosti světa.

Cizinci ještě zvědavější spěchali do sídelního města, a přišli ve chvíli, kdy krále vedli na popravu.

Kráčeli za ním jeho tři věrní příživníci a jeho nevěrná žena, jeho surová milenka, a všichni jeho věrní, kteří se ho drželi pro slávu a zisk a kteří měli býti s ním popraveni. Poslední kráčely jeho děti. Tři dcery a syn. Tvrdilo se, že nejsou všechny jeho vlastní. Jenom jméno královské že nesou.

Cizinci provázeli k popravě nejslavnějšího krále.

A po cestě se dověděli, že dávno sešel, že vyssával své poddané, že ukládal daně, jenom rybáře že šetřil, že bral už jenom měď, když nebylo zlata, že pil celé noci, že pil víno, že mu z otevřených retů teklo, že to byla již jen troska, a v té chvíli, kdy o něm svět zvěděl, vlékli ho doma spravedlivě na popraviště. I padla jeho olezlá, opilá hlava, padly hlavy jeho ženy, jeho milenky, tří příživníků a všech jeho věrných, kteří pomáhali k jeho zkáze a snižovali ho svými požadavky.

U dětí se zastavili.

Pověděli jim, proč popravili jejich otce, a vyzvali je, kdo chce z nich zůstat na živu, aby stoupl na mrtvolu otcovu, na mrtvolu sešlého krále, krále Anekdoty, krále Pleskala, a dokázal, že nepůjde za jeho příkladem.

Nejstarší z dcer sešílela hrůzou.

Druhá řekla:

„A což je už zapomenuto jeho krásné hrdinské mládí?“

Nevstoupila na mrtvolu.

Třetí pravila:

„Byl rek a já v něm uctívám reka!“

Ale syn pravil:

„Byl zhoubou své země, byl by ji doničil, oloupil, znemravnil. Jeho smrt je osvobozením. Všechno, co je na škodu volnosti a vývoji lidstva, musí vzíti za své!“

I vstoupil oběma nohama na mrtvou, ještě teplou, chrupající hruď!

Vteřinu zůstalo ticho. Pak se vydral ze stísněných prsou tisíců jakýsi nepřirozený ryk a zvolání slávy:

„Ať žije král!“

Mladý hrdina vyprosil si na davu život svých sester.

A cizinci viděli, jak se vracel do města nově zvolený neznámý vládce, nepovědomé budoucnosti, který začal tím, že rozšlápl hruď starého krále, svého otce.

Ale ten, který býval milencem jeho hříšné matky, stál v zástupu a vítězně se usmíval této zkáze světa, která vynesla do velikosti a slávy jeho podlost!“

Fedorka vyskočila.

„Jaké to povídáte strašné věci!“

Podívala se uděšenýma, hltavýma očima na Urbana. Chtěla pochopit, kdo je ten člověk, který vykládá takové hořké příběhy.

Urban, vycvičený v okouzlování, navyklý mu jako sportu, pohlédl na ni zamilovanýma, žhavýma, chtivýma očima.

Prošla mimo něj, všechna se zachvívajíc.

Vyskočil, srazil paty, uklonil se však teprv, když vyšla.

„Kouzelná!“ řekl opojeně.

„A vyhnal jste ji!“ namítla Isida.

„Myslíte, že tomu rozuměla?“

„Čemu?“

„Vždyť je to povídka o jejím nevlastním otci Pavlátovi!“

„A proč jste to povídal?“

„Napadlo mne to. Domníval jsem se, že tomu neporozumí! A povídka je zábavná!“

„A přibájená!“

„Nejzajímavější je to, že skutečně je tu ubit šlechetný člověk ženami. Povídal jsem to jako příklad ke své theorii. Slyšel jsem vykládat o jeho mládí úžasné věci. Byl skutečně rek. Pyšný, hrdý, troufalý, sám oheň a pravda. Dnes se chvěje před každým pokoutním pisálkem. Příživníci si z něho udělali žebřík z provazu a šplhali po něm. Lichotili mu a utvořili kolem něho ochrannou síť. Mladá duše se mu nesměla přiblížit. Smetli všechno, co mu kdo přinášel na čistotě, poznání a svěžesti citu. A tak chodí nyní jako pták s vyškubaným peřím, takový chudák je to, jeho srdce je otrávené, bez čerstvých sil; chodí po hřbitově svých starých činů, s duší spálenou a prázdnou!“

„Lituji ho den ze dne víc! Viděla jsem jednou zazářiti jeho tvář. Mezi lidmi, kteří v něj věří starou vírou. A proto se objevila na jeho líci i ta jeho bývalá krásná duše! Chtěla bych s ním jednou promluviti. Pochopiti, že není dosud ztracena — — — — ale slíbil jste mi pověděti něco jiného. Co víte o mých příbuzných? Jak nese Albert ztrátu otcovu?“

„Nemám nových zpráv. Psal jenom, že celá jeho dráha je proměněna; že půjde nyní po svém. Ostatně i on byl těžce nemocen! To snad víte. Onemocněl v den váš svatební. Teprve nyní se z toho probírá. Jeho zdraví není pevné!“

„Nemocen že byl? Ne, nevím, nic mi nepsali! Zanedbávají mne vůbec. Nic mi nepíšou. Nic důležitého. Nic, co bych měla vědět! Opustili mne jaksi!“ zanaříkala vzrušeně Isida. „Albert se na mne ostatně také hněvá! — Řekl jste, že onemocněl. Onemocněl až v den mé svatby. Ale vždyť se to nesrovnává. Zůstal mi odpověď dlužen. Čtyři týdny jsem čekala na jeho list . . . ano, celé dlouhé týdny — — vy snad to nevíte, šlo totiž o koupi jistého koberce, trasu vzácného . . .“ — — — — — — — — — — — — —

Isida se zadýchala a umlkla.

Urban rozmýšlel chvíli, má-li promluvit, ale řekl konečně:

„Nevím o tom!“

Avšak z jeho mlčení, z té podivné pomlčky i ze zvuku hlasu, kterým to pronesl, pochopila, že ví všechno.

Její hrdost jí však nedala promluviti.

I zeptala se:

„Jak se vám líbila Fedorka? Je to černý kouzelníček?“

„Neslyšel jsem ji promluvit, ale pěkná je!“

Gelder věděl, že má žena návštěvu, nenáviděného Urbana, i zašel k ní.

„Řekla jste, že se chcete učit. Čemu se to vlastně chcete učit?“ zeptal se jí zlostně, jako by Urbana nepozoroval.

„Nemohli bychom o tom promluviti později?“

„Proč později, mám teď chvíli času! Chci o tom hovořit teď!“

„Prosím, pane Urbane, promiňte; co mi tedy chcete říci?“ otázala se muže.

„Já se vás ptám!“ pravil Gelder podrážděně, blízek hněvného výbuchu.

Isida se laskavě usmála konejšivým úsměvem.

„Pohovoříme si tedy!“

Ale Gelder nepřišel hovořiti, nýbrž vytrhovati a hlídati ji. Pohlédl tak zuřivě na Urbana rozevřenýma očima, že se objevila celá bílá rohovka, a obě zornice vypadaly jako zlé dvě tečky. Urban vstal, svým bystrým způsobem se uklonil a rozloučil. Pochopil, že Gelder přichází vždycky pokazit jeho rozmluvu, že přichází jako mrzutá osoba do komedie, a vzdálil se.

Isida nevyrušeně pokračovala:

„Chtěla bych se doučiti jazykům, a pak bych velmi ráda pokračovala v tanci . . .“

Gelder nemluvil a ani neposlouchal pozorně.

„Tanci? Chcete, tanečního mistra abych vám zjednal? Máme tu krasavce! Jako z gumy! Snad i ten se vám zalíbí. Vyběračná nejste! Pomyslím-li, že se vám líbí tenhle chrastil, který právě odešel . . . přijmete i tanečního mistra. Jsou takové nevybíravé ženy.“

Isida se odvrátila, vstala a narovnávala dlouho a pečlivě květiny ve váze a mlčky poslouchala všechna stále vášnivější, nespravedlivá obvinění mužova. Věděla jedno: že vůbec není schopen jasného poznání, jako každý podezíravý člověk, že si hází sám překážky pod nohy, které musí pak s námahou přeskakovat, že nemá schopnosti poznat ženskou duši a že je z těch starodávných mužů, kteří mají vždycky pravdu, vždycky všechno nejlépe vědí, nikdy se nemohou mýlit, kterým žena je jenom předmětem rozkoše, kterou milují ne pro ni, pro její duši, ale pro svoje potěšení, kterou nectí, kterou nejlepší tohoto druhu na nejvýše litují. A ona snila o takovém, který by měl úctu k její duši, který by o ní věděl, považoval ji sobě za rovnou, který by se necítil důležitějším jí, povýšenějším nad ni. Nového muže. Ne animálního! Ne barbarského! Člověka! -

V každém přízvuku jeho slova, ve smyslu každé věty znělo, že nezáleží na ní, na tom, co si ona myslí, cítí, žije, že záleží na něm, že jde o jeho pokoj, pořádek, názory, pohodlí, že je na světě ona jenom proto, aby on se mohl pyšnit, že si vzal princeznu, a ona aby byla zavřena v bytě, s nikým se nestýkala a stala se bezvýznamnou matkou a chůvou jeho dětí, jemu podobných dětí. — To jí asi řekl v celé rozmluvě. A v ní se všechna pýcha vzbouřila, zmocnila se jí ošklivost a bezejmenný hnus, každou představu o muži zachvacující, a její lidství, jím pokořené, vzpínalo se ze všech sil.

Chápala už všechno, i nevěru Ceciliinu. Zacházeli-li takto s ní, a bylo-li v ní jen trochu nezkrocené pýchy, ze vzdoru mohla je za to ztrestat.

„Ach, střást tento svazek se sebe! Jako chrousta se šatů! Osvobodit se!“ říkala si.

Gelder se vybouřil, a jako by zlostí odešla jeho síla, vyšel sklesle ze ženina pokoje.

XIV.

Za šera objevila se u Isidy paní Cecilie.

Chodívala si k ní stěžovat na tchyni, na služebnictvo, na syna.

Dnes přišla smutnější než jindy, s očima vyplakanýma.

Fedorka, která nepochopila, že povídka Urbanova jednala o Pavlátovi, ale polekala se pouze z jejího krutého obsahu, vyložila celý příběh matce, která porozuměla.

Její otupělou, zlými příhodami a ranami uvláčenou duši to ranilo na obnaženém místě.

Byla zastíněna celým svým neštěstím jako těžkým mrakem.

Jako by byl přišel den jejího poznání a její lítosti.

„Musím se vám vyzpovídat!“ řekla. „Nejsem tak zlá, jakou si mne stvořili v tomto domě. Byla jsem jenom strašně nevychovaná. Nebylo to mojí vinou. Člověk musí mít desetkrát více síly, než ji mají muži. Máme-li ji, zemřeme jako ctnostné ženy.

Oni smějí být nemravní, u nich je to vkusné a pěkné. A nás kazí, tak dlouho kazí, až nás úplně otupí pro dobro a zlo.

Nevzdala jsem se tak lehce. Měla jsem milence, přiznávám se, ale kdo byl spoluvinnen. Můj muž se ke mně choval jako chůva a ne muž. Nikdy mi neřekl jiného než „mám tě rád“. Ale říká-li vám to někdo stále jednou formou, přestanete to konečně vnímat. A já už to ani neslyšela. A pak mi přestal říkat i to. Rozumí se prý to samo sebou. A mlčel. Stále mlčel jako většina mužů. Nedal mi potravy, a na něco musí člověk myslet. V srdci má prázdnotu. Začne strašná nuda. Já mám lehkou krev. Něco slíbím, a ani mne nenapadne to udělat. Na mne není v ničem spolehnutí. A muž měl společnost vážných pánů, kteří mi nikdy neřekli kompliment, ale všichni mne ctili a já jim o to nestála. K čemu jsem byla mladá, k čemu jsem byla hezká? Nikdo z nich si toho nepovšimnul. A béře-li si muž hezkou ženu, má s tím počítat, nebo ji má vodit za záclonou jako orientálku. Ale vždyť i ty orientálky byly mužům hrozně nevěrné s krásnými mládenci!

A vůbec: já na žádné věrné ženy nevěřím. Muži toho nedopustí za nic na světě. Cizí muži ovšem!

A nudíte-li se, netrvá to dlouho. Přijde někdo velmi zdvořilý, lichotí se, říká vám nebeské poklony. Cítíte se náhle, jako by vás zvedla křídla z té hluboké jednotvárné studně manželství a neslo vás to vonným vzduchem do výše. Je po nudě. Ožila jste zase! A pak už to jde krůček za krůčkem. Opojili mne, když mně někdo

říkal pokaždé jinak, že mne má rád. Byla jsem vinna. Já vím. Ale mně při tom bylo tak slastně, tak, jako bych pila šampaňské. Jaká je to vina, je-li člověk šťasten! Pravda, že je druhý nešťasten. Ale proč pak se tak málo staral o člověka! Vinnen je vždycky muž a první milenec. Těm druhým už viny nedávám. Pak je už člověku všechno jedno. Chce už jen, aby ho někdo šíleně líbal. Ach, tak se mi v životě všechno zamotalo. Lhala jsem. A jak člověk jednou pořádně zalže, nikdy se už ze lži nevymotá. Nemají ke mně úcty. Ale kdo pak jim o ni stojí! Žila jsem, říkám si a chvěju se ještě dnes, vzpomenu-li si na ty, s kterými jsem se milovala. — Mám je ještě teď všechny, všechny ráda. Každý byl jiný, každý jinak líbal!" vykládala paní Cecilie okouzleně a líně. „K jednomu jsem však došla. Lepší než Ambrož, můj muž, nebyl žádný. Ani jediný ne. Všichni byli horší, ale co dělat. Líbali nově. Ostatně, kdo je zná jako já, ten do nich vidí. Jsou to všichni, ale všichni takoví domýšliví slaboši. Každý má jinou ješitnost. A té musíte lichotit. To jsem vypozorovala! A oni nevědí, že je člověk prohlédl, že je zná až do dna, že je může vyvést na nejvyšší horu za jejich vlastní marnivosti. Umívala jsem to. S některými jsem proklínala boha, s některými lidi, teď, teď se k vůli tomu poslednímu modlím! — Ale to není to, co jsem přišla říci, a proč jsem plakala. Pavlát, to je moje strašná bolest. Toho mi kladou za vinu. A tu snad také vina je. Ale i on mne znudil. Nemohu za to, přijde taková chvíle. Jako by si duše zívla. A pak už člověka nic nezachrání. Ano, to jsem chtěla říci. Jsem bídná, ale děti mám ráda, vášnivě ráda. A Fedorka? Není Gelderova, — je Pavlátova. A proto jsem plakala, že jí ten mladý váš host povídal o něm strašné věci. I mne vinil ze zlých činů. Poznala by to konečně, a nestojím nikomu o úctu, ale ráda bych alespoň, aby moje dvě dcery mne ještě nějaký čas ctily, a aby Fedorka nezvěděla nic špatného o svém otci, třeba že nevěděla, že to její otec je. Slibte mi to. Je mi teď často těžko. Ano, ano, pořád častěji!"

Zaplakala. Její duše, zdálo se, jako by se byla zastavila ve svém prázdném a marném spění a ohlédla se nazpět, ale nesnesla sama dlouho toho pohledu a musila najíti pro své skutky omluvy a pro své slzy slzy. Dodala:

„Chtěla bych vědět, jaké by to bylo, kdybych byla prožila celý život bez lásky. Snad bych měla lítost, že jsem nic nežila a že jsem ho celý marně utratila. Pavlát se zlobí na arcibiskupa a spílá mu. „Ale když je tak nóbl!" řekla jsem. „A víte co!" řekl Winkler: „Proč by nemohl být nóbl, vždyť na něm pracovala celá tisíciletí a celý Egypt!"

A paní Cecilie se nějak spokojeně a trochu frivolně usmála a odšuměla s hlavou skloněnou ve fialových tafetových šatech, držíc je napřed dvěma prsty, s pokojnějším úsměvem na tváři.

„To jsou také formy života! Ale stojí-li svět na takových základech, nebylo by lépe rozbíti je?" myslila Isida, seřaďujíc si vše, co namluvila paní Cecilie.

XV.

Isida chodívala tajně a tiše na hrad. Nemohla najíti v celém městě místa, kde by jí bylo tak poklidno, kde by cítila toliko sebe samu jako společnost a dobrého druha.

Chodila naslouchat zvonům nedělním. Čekávala pod černými střechami chrámu, až zaslechne signály zvoníků. Zachvěla se všechna při prvních zvucích slavného zavanutí zvuků, krásného, k hudbě ochočeného kovu, který ožil a zdál se nastavovati svá prsa a vydávati se celý, jak ona tomu jedině rozuměla, uchvácený svým nebeským hlásáním, svou sytou, šťavnatou mluvou.

Obcházela chrám a zvolna přijímala v představu krásnou barvu zčernalého kamene fiál, jako podle háje cypřiší pracovaných a obklopujících střed chrámu jako les. Její kroky zněly tiše a zřetelně v pustých ulicích, kde nepotkávala ani živé duše.

Vzdalovala a přibližovala se spanilým, klidně krásným obrysům katedrály, které se měnily každým krokem v nový a vzácnější obraz.

Sbírala ve svou paměť sta pohledů na chrám, vycházela proto z hradu, vešla v starý zimní sad za zámkem, kráčela potichu ovocnou alejí, šedou, bez jíní, cestou poprášenou sněhem, pod obnaženými větvemi jabloní, jejichžto drobné letorosty, jako tisíce možností bohatství života, vztahovaly se chtivě ke slunci a tvořily čarovnou architekturu stromů.

Viděla, kterak chrám tyčil se nad stěny hradní, halil se v mlhy, čisté jako dech, bíle modravou bělí, utápěl se v nich, měnil se v modrý, neurčitě konturovaný křišťál nebo z moře vyrostlý ostrov korálový.

V údolí pod hradem zpíval kdosi mladým mužským hlasem:

„O Tannenbaum, o Tannenbaum, wo sind denn deine Blätter!"

Isida kráčela zahradou a náhle se obrátila.

Nejkrásněji tvořená, bohatě členěná jabloň stála nyní před obrazem velechrámu, tvořila nepravidelnou, čarovnou síť, oponu průsvitnou, kterou prozíraly všechny tři kamenné, jako z mořské pěny v krajky utvořené věže.

Isida se usmála, rozevřela náruč, zadýchala hlasitě bolestnou radostí z tohoto prchavého zjevení, z tohoto snu utvořeného z barevných mlh, živých ratolestí a kamenné modlitby mrtvých stavitelů a králů.

Tiché štěstí, nezávislé na kruté bytosti lidské a proto čisté, obklíčilo ji svým dráždivým tajemstvím, položilo se jí radostnou tíží na hruď jako svatý amulet s ostatky.

Mladý hlas zpíval v údolí „O Tannenbaum" a přidal jí rozechvěné radosti ze samoty.

Řekla si vesele, okouzlena tichem:

„Jaká jsem si sama sobě milá společnost, proč pak si jí častěji nedopřeji!"

Zpěv v údolí utichl.

Vrátila se dlouhou ovocnou alejí k železné brance.

Šeřilo se.

U branky kdosi stál a čekal.

Když došla až k němu, pohlédla mu do tváře, ale nerozeznala jí. Slyšela jenom zníti jeho kroky za sebou po celou cestu, a srdce jí nějak vysíleně a unaveně bilo.

A přemýšlela o černém chrámě.

Zpívají tam zpěvy k svatému Václavu! Mrtví tam pochovávají mrtvé. Zpívají k svatému, který třeba ani nebyl, a byl-li, snad ani svatým nebyl. A jaké k tomu bylo asi třeba kvalifikace? A jak to bude s moderními světci? Jako s hvězdami, které umřely dřív, než jejich světlo dolétlo k nám? Kdy a kdo se k nim bude modlit? K těm, ke kterým zpívám já dnes hymnu? K svatému Nietzsche? Kdy a kde, v jakém slunečním chrámě budou ležet na oltáři místo litanií „Morgenräthe“?

XVI.

Jaroslav Urban procházel se jaksi osvobozen plavým městem s rudými střechami. Široká kovově modrá řeka valila se středem města a světélkovala v slunci. Nedostavěný chrám hradní na návrší s kopulí mittisovou byl zastřen perlově bílou mlhou.

Urban potkal svého přítele, který doprovázel kamsi Fedorku, černou dívenku se stříbrnou pletí, bílými zoubky a vášnivýma očima.

Fedorka, protože se blížilo jaro, plašila tři šohaje současně a dávala se střídavě doprovázet jednou tím, po druhé oním.

Urban hleděl na Fedorku, oči se mu leskly, i pravil:

„Já nevím, co to je. Je mi nějak podivně. Nevím, je-li jaro, nebo láska, nebo jenom chuť někoho líbat. Chtěl jsem už pozvat soubrettu Nollovou, aby se mnou jela na celý den do parků Razumovských.“

Dívenka se stříbrnou pletí potrestala ho pohledem, ale na rohu ulice propustila svého šohaje a vyzvala Urbana, aby ji doprovodil.

Vykládal jí o kráse mužského aktu, o krásných tělech sportsmanů, o krasavcích-junácích s vysokých hor. Fedorka pochopila, že povídá něco neobyčejného a že vlastně k ní mluví přízvukem hlasu, který nemá v moci, lichotivým očarovaným hlasem, a že, ačkoliv povídá něco pro něho velmi zajímavého, pro ni že je to vedlejší, a že hlavně záleží na mazlivém kolébání hlasu.

Urban dovedl Fedorku domů a dal se ohlásit Isidě.

Úsměv mu hrál na tváři.

Měl čisté oči; mladé jasné oči, jako zrcadlo, do něhož se podívala čistá žena.

Usedl a povídal:

„Já bych vám rád něco udělal k vůli! Nevíte, co bych vám udělal k vůli?“

„Nemluvte tak neuctivě a barbarsky o ženách. Dívejte se na ně jako na bytosti sobě rovné — a snad někdy ušlechtilejší vás!“

„Já se kaju. Myslel jsem, že v umění neznamená nic ženská krása, a teď vím, že už se bez ní nemůže vůbec být!“

Jeho tvář zářila nějakým horkým, stydlivým štěstím.

Do salonu vletěla Fedorka, zavinula tenké ručičky kolem šíje Isidiny a zlíbala ji vášnivě, pískala si radostně a tenounce jako myška.

XVII.

Isida se vrátila k milovanému studiu tance.

Přemýšlela o něm, studovala prameny jeho kultury a jeho tisíciletého mysteria. Hledala tance, jimiž tančily ženy národů dávno zahynulých, květinová těla krasavic proměněných dávno v prach. Zvídala, kolik chvění z jejich vášně života by bylo možno ještě zachytit.

Tvořila si celý tradicionelní řetěz a chtěla se státi nástupkyní a přímou jejich dědičkou, jako by pocházela z jejich čisté a neposkvrněné rasy.

„Tanec," řekla si, „je koncentrací teplých, světlých sil, vyzařovaných v jediné chvíli." Umínila si utvořiti z tance kult posvátnosti, vypěstovati jej na obřad. Všechny chvíle ve své samotě jím posvěcovala.

Chovala se k předmětům s celým vědomím jejich nejtajnějšího smyslu.

Mysterium, které se odehrávalo v duši velikých světců, vyjadřovalo zde vyšším způsobem její krásou lepé svaté tělo.

Zdálo se, že sestoupil kdosi z krásnějších dob na zem, aby si uvědomil, jak se náš život ponížil a zneužil. Kdosi čistý, krásný, dlouho šlechtěný.

Její bosé nohy, jemné a citlivé jako ruce, neoddělovaly se od země a dotýkajíce se jí v tanci hladily ji.

Bylo zřejmo v jejím každém hnutí, kolik ubíjíme denně svou chvatností a surovostí z tajemství linie.

„Kolik by jí mohlo býti v každém našem kroku, v každém gestu, v každém vydechnutí," říkala si. „Ale chodíme po ní, jako bychom vláčeli těžký válec po poli květinovém.

Kdo ji zná? Kdo ji dovede uvidět?

Co je to tanec? Ujasnění tajemství, živoucího kouzla a vášně života krásným gestem. Tisíci drobnými polotóny záchvěvů. Chromatická skála pohybů. Vlnění světla. Ne polotóny, ale tisíciny polotónů."

Jenom země zachází tak svatě se semenem lilie, jako ona se učila zacházeti se svým tělem v stálém tichém vzrůstu a rozkvétání linií. Přicházela a odcházela jako vlnka na vodě málo zčeřené.

Její ruce se chvěly, jako by se jich dotýkal vítr. Kladla obětní mísy při tanci náboženského obřadu a tyčila ruce váhavě, tiše a sladce nad hlavu, její vztyčené prstíčky zaplanuly jako květiny ve větru, jako živé plamínky. Cítila v těch chvílích, kdy dosahovala dokonalosti, že je vůbec tajemství květin, že se stává sama květinou, oddanou slunci, větru a touze vzrůstání. Hledala látky v ori-

entálním obchodě, a starý Arab s tradicí vkusu jí je snášel. Měl plný krám šperků s ohromnými kalnými a mrtvými tyrkysy, nádobí ze zašlé tepané mědi, svítilny snad z doby Aladinovy, hedvábné koberce perské a výšivky indické.

Našla látky jako vzaté ze starých žaponských dřevorytů, které sdruženy podobaly se novému sestoupení Ontamarovu na tuto zem.

Oblékla se do spodků orientálních z podivné ruděhnědé látky, prokvetlé starým zlatem, v kabátek s těsnými rukávy barvy jako horká zem, s vybledlými, sotva viditelnými kytičkami květů.

Ovinula své útlé boky a bedra šátkem kalně citronovým, protkávaným starým zlatem.

Barevné veliké perly si zavěsila na šíji.

Svou úžasnou hlavičku, tvář krásy sladké a silné, nepochopitelně půvabnou, zavinula do hněděrudého turbanu. Obě křídla látky zkřížila si nad čelem a vypustila z pod nich jedinou kadeř.

Ozdobila své tenké dlouhé prstíčky prsteny s ohromnými smaragdy. A ve svém pokojíčku před velikým zrcadlem zkoušela vypravovati svým tancem povídku obsažnou, pohádku kouzelnou o lásce krásné dívky k císaři, kterého uzřela, když vážila večer vodu u studně, pokořila se mu k zemi, řekla mu verše své lásky a pokory a odešla do hor pást stáda otce svého.

Isida zavolala si Fedorku, poprosila ji, aby ji doprovázela na klavíru.

Fedorka hrála jí udané melodie v skále bohatší polotóny s nádechem touhy, která nevěří ve splnění, touhy zrozené se zárodkem smrti v prsou, z lásky, které není naplnění, a hleděla na ni jako na zjevení krásy, jako na nejčarovnější obraz, který kdy uzřela.

Isida zavírala se stále častěji, aby stvořila a svým tancem obnovovala ztracenou krásu, a tento tanec vzrůstal na veliké umění.

XVIII.

Urban zašel někdy k Isidě; býval rozpačitý, těkavý, hovořil o Fedorce, a ku podivu staral se stále o to, aby ji nenechali chodit s jeho známým, velmi donjuanským člověkem, který má zlou minulost a který vehnal milenku svou do smrti otrávením.

Isida řekla:

„Toto město není erotické, zdá se mi. Všichni jsou zde líní a předčasně ustárlí nebo příliš hrubí.“

Urban řekl zamyšleně:

„Ale jeviště k lásce má krásné.“

Jmenoval sady za hradem, zahrady na stráních.

Isida pozorovala, jak je rozjásaný, a myslela si, že by měla odvolat nařčení města. O Urbanovi věděla Isida, že vzplanul, ale o kouzelnici Fedorce si nebyla jista.

Potkávali se někdy u ní, někdy na ulici, přinášeli sebou všude atmosféru neurčité touhy a jara, ale nevyslovovali se ani před sebou samými.

Jednou přišel si Urban požalovat. Fedorka plašila zas někoho nového, doktora Prebiše, hodného člověka, vážného a nežertujícího, který se chtěl prostě oženit.

„To jsem rád, že jste sama," pravil Urban, „beztoho jsem s vámi už rok nemluvil."

Rozhovořili se o Prebišovi, Urban se usmíval a chtěl si nějak dokázat, že Fedorka není pro Prebiše, a řekl svým zpěvavým hlasem: „Milostpaní, slečna Fedorka je milenka, a Prebiš hledá ženu!"

Z toho, jak to pronesl, z barvy hlasu i úsměvu pochopila jedno: milenku že hledá on. Vzpomněla si na předevčírek, kdy šli parkem procházkou. Prebiš šel s Fedorkou, Urban s ní. Urban byl rozradován ze slunce, které svítilo, šel velmi bystře, ruce měl v kapsách a stále se smál, jako by cosi přehlušoval. Řekla mu, že ji Fedorka líbala a že jí řekla žertem: Já jsem jen prozatímní Prebiš. Řekla to proto, že to bylo veselé. Urban se zasmušil.

„Člověk by byl s to Prebišovi závidět, ale ne, ne, já mám práci, mám svou vědu," vymlouval si. Isida mu řekla:

„Slečna Fedorka není pro vás. Pro vás přijde někdo jiný!" Nebrala to vážněji, než to vypadalo. Urban se náhle vzchopil a řekl, že má komandováno Prebišem, aby od poloviny odpoledne šel s Fedorkou, Prebiš, který ji miluje, že tvrdí, že by Fedorka milovala více jej. Že je třeba mezi nimi rozhodnouti. Šel tedy s Fedorkou, ale nic se nerozhodlo.

Po této rozmluvě ohlásil Urban, že odjedou s Prebišem na čtyry dny na venek všechno promyslit.

Isida vycítila nějak úsilí Urbanovo vyrovnat se s Prebišem. Za to, že Prebiš, šlechetnější, ustupoval mu s cesty.

Chvílemi se těšila: „Ale Fedorka má sestru, s kterou by se mohl Prebiš seznámit!"

Prebiš i Urban zmizeli na čtyry dny z města. I Fedorka odejela. Když se vrátila, sdělila jí Isida, co pozoruje. Že hoši ji milují oba a že umírají šlechetností.

„To je krása," jásala Fedorka, šťastna, že se něco děje, „jasná paní, povídejte mně to ještě. A budete mi to ještě povídat?"

Isida řekla:

„Vymlouvám to Urbanovi. Říkám mu, že není pro vás a vy pro něho!" Fedorka padla Isidě kolem krku a vykřikla:

„Tak! Švarného šohaje mi nedopřejete, a šeredu byste mi přála!"

Na večer přijel Urban z venkova a ptal se:

„Co jste dělaly?"

Byl úplně oddálený, jako by se byl z lásky vystonal. V předsíni, když odcházel, řekl:

„Máte pro mne nějaké rozkazy?" a pak dodal: „Já jsem myslel, že Prebiš je bůh ví jak v tom, ale on je také úplně, úplně deplacé."

Isida viděla, že se hoši oddálili, a politovala Fedorky, která ráno zaplála.

Urban mluvil o jakémsi vnitřním boji, o tom, že kdyby to bylo

před pěti lety, byla by to aventura na tři neděle, dnes že je to již jiné, a že si to jako žert už dovolit nechce.

Isida byla zmatena.

„Bude lépe, když slečnu vícekrát neuvidíte!“

Uklonil se nějakým strašným gestem a řekl: „Poslechnu vás.“ Vrátil se ode dveří. „Nebo bych si s ní přece směl promluvit? Přemýšlel jsem v těchto dnech o mládí a lásce, o její prchavosti. Věříte mi, že se zachovám taktně?“

„Věřím vám úplně, věřím, že nenaslibujete, co nebudete chtít splnit. Je škoda jara a mládí, odjedete beztoho brzy, promluvte tedy spolu!“

„Poslechnu vás tedy,“ uklonil se a odešel.

Fedorka si přišla večer pohovořit k Isidě.

„Jasná paní, vás bolí moc hlavička.“

„Povídejte mně něco krásného,“ řekla Isida.

Ticho.

Za dlouhou chvíli promluvila Fedorka:

„Já bych vám povídala, ale já se stydím — — — — — —“

Na chvíli ztichla.

„Jasná paní, Urban vás má moc rád,“ řekla ne už svým, ale Urbanovým hlasem. „Povídal, že vám musí být moc vděčen — — Řekl mi: ‚A nelíbejte tolik paní Gelderovou!‘ a pak se mne ptal, mohla-li bych jej políbit. Odpověděla jsem mu, že líbám jen toho, koho mám ráda, a jeho že nemám ještě tak ráda, abych ho mohla políbit.“

„A pověděl on vám, že vás má rád?“

„On mi řekl, že mi to nebude říkat, až mne bude mít ještě radši. Že mne má rád, ale že to musí být ještě mnohem, mnohem vyšší, krásnější . . . . .“

Pak se odmlčela a pronesla okouzleně:

„My jsme si dali ruce na to, že se budeme mít rádi . . . . .“

Rozplakala se za chvíli bez příčiny.

„Proč pláčete?“

„Protože jste tak velice hodná. Já vám musím býti za tolik vděčna!“

„Za to, zač Urban?“ usmála se Isida.

„Za všechno. Vy jste pro mne tolik udělala, a já pro vás ještě nic. Jsem dnes rozplakaná. Dívali jsme se na město na vyhlídce, a já plakala, a on také.“

„A proč plakal?“

„No, když já jsem plakala, on se dal také nade mnou do pláče.“

„A proč jste se rozplakali?“

„Mluvili jsme, a pořád to šlo hůře, až jsme se rozplakali.“

„Proč jste plakali?“

„To já nepovím!“

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Urban potkal Prebiše.

„Aby nebyly konfuse, doktore,“ řekl mu, „se slečnou Fedorkou chodím já!“

Uklonili se velmi chladně, a ten den skončilo jejich přátelství a bylo zaměněno slušnou tajenou nenávistí.

A Fedorka mizela denně z domu a přicházela uplakaná nebo rozradovaná, ale zamlklá, jako by nebyli našli ještě slov a opíjeli se touhou po lásce, která je zastihla s jarem a trochu dřív, než se poznali a než se do sebe zamilovali!

XIX.

V ponurém domě se nějak ještě zešeřilo. Mezi tím, co Fedorka hledala své benátské zrcadlo, její otec žil svůj soumrak.

Isida cítila u stolu, že je stále chmurnější, starší den ze dne, že šediví ve tváři, že jeho bystré, hnědé, skoro jedovaté oči jsou zakaleny jakýmsi hořkým smutkem, od něhož se již nemá síly osvoboditi.

Jeho šat byl ještě neupravenější a zanedbanější.

Podobal se přikovanému orlu, pokořenému, oškubanému, zestárlému dravci, kterému nebylo dopřáno vznešené, protože nikým neviděné smrti svobodného pána vzdušných sfer a skal.

Jeho tragický zevnějšek, jeho Learovská sešlost zdála se mluviti větou Vignyovou:

„Et tout le reste est silence!“

V domě šel každý po svém, každý za svou vášní, ani jeho žena i jeho děti a nikdo jiný neviděl, jak se celý uvnitř hroutí.

Isida vzpomněla na obsah básně, kterou vypravoval Urban, a snažila se vytušiti, v jakém stavu asi se má k jeho bolesti.

Snažila se ho povzbuditi pohledem, ale jeho oči bloudily po síni, po stropě, vzpomínkově, zamyšleně, někdy nenávistně, a nepotkaly nikdy jejího pohledu. Jako by viděl stále před sebou svůj krásně začatý, jasně chtěný a nyní zfušovaný, blátem utahaný život; vypadal, jako by si byl ujasnil, co si dlouho zamlčoval, že nastala ne fysická, ale strašnější smrt: duševních sil, a už i jeho negativních obranných, sil. Vesla mu vypadla z ruky.

A byl sám, úplně sám.

Chodil matně, neuvědomuje si, koho potkává, po dlouhých chodbách starých domů, v domácích střevících, jako by se bál světla.

U stařeny se Isida dozvěděla, že Amalie už ho úplně zanechala, protože nemá peněz, a protože si našla sice ještě staršího, ale výnosnějšího protektora: milionáře, ošklivého, starého perversního žida.

Stařena nevěděla, co je to perversní, nic si pod tím nepředstavovala, než že je to urážka na cti, a byla ráda, že se tomu naučila, a protože byla rozzlobena na Amalii, stále to opakovala s falešným přízvukem, takže každému bylo hned jasno, že neví, co mluví, a že si pod tím představuje, že žid příliš hraje na burse, nebo že jí samé ustřice, zkrátka nějaký kaz, ale neznámo jaký.

Věděla ještě, že vypadá jako žabí král, že má podivnou tlamu se zlatými brejlemi, že má sbírku mincí, že dává Amalii peníze po

tisícovkách, a když stůně, že ona musí chodit pod jeho okny, aby ji spatřil, ale ve společnosti, že se k nim nehlásí a před nikým ji nepozdraví.

Amalie našla svého nového pána u své přítelkyně v podivném brlohu, kde se scházely buď rozvedené, nebo těžce kompromitované a už v žádné společnosti možné ženy, všechny s nějakou těžkou morální skvrnou, které se vzájemně ochraňovaly, podporovaly a k smrti nenáviděly a pomlouvaly, které tvořily pomluvy o slušných lidech a dodávaly je nejhanebněji vymyšlené zvědavému městu. O Pavlátovi však že Amalie nechce už ani slyšet, a on že je beztoho rád, že se jí zbavil, neboť to s ním nějak bledě dopadá. Sedí stále sám ve svém pokoji, na nikoho nemluví, a je ho plné noviny.

Isida vyšla od stařeny a usmyslila si navštíviti Pavláta.

Zaklepala u těch dveří, kde uviděla kdysi jeho zářící tvář s vyzrazenou něžnou duší.

Neodpověděl.

Zaklepala znovu a čekala.

Kdosi se blížil váhavě a neodhodlaně ke dveřím jako člověk, který už přestal čekat slavnou chvíli osudu, který přestal věřit v štěstí.

Objevila se ve dveřích k smrti zmučená tvář Pavlátova. Chtěl ji rychle přeměniti, když uviděl Isidu, ale nepostačil. Chtěl ukrýti hněvem svoje muka, ale nepodařilo se mu to.

Nespal kolik nocí, byl zmořen a zemdlen, potácel se.

„Co jste mi přinesla?“ řekl rozpačitě.

„Přišla jsem se podívat, jak se vám vede. Churavíte v poslední době!“

Zavedl ji do salonu, ale cítil jaksi, že tam svým zevnějškem nepatří, i vrátil se do své pracovny, kde dosud seděl.

„Jste tu sám, v celém bytě sám?“ řekla Isida, která ho sledovala.

„Ano, všechno je to někde na frejích! Ženské! Co člověk může chtít? Opustí člověka, když ho opustil svět, sláva a moc!“

„A vaši věrní přátelé?“

Pavlát se trpce zasmál.

„Neměl jsem nikdy přátel! A věrnost jest jenom vlastností čistotných nepřátel! Ti mi skutečně jediní zbyli! Nemám nikoho!“ vykřikl zlostně a pustě, jako by tomu sám nechtěl uvěřit.

„A oni tři, kteří vás tak věrně navštěvovali?“

„Ti tři padouši, kteří chodili vylizovat cizí mísy, ti mne právě první zradili! — Řekla jste nám první den trpká slova, a pravdu jste měla! Kolikrát jsem si na vás už vzpomněl! A že jste mne první den nepolíbila, že jste se mne zděsila, i tu jste měla pravdu. Psance byste byla políbila a s hrůzou byste toho musila vzpomínati. — Kdybyste věděla, jak já všechno a všechny nenávidím! A když si vzpomenu, že jsem vyšel milovat! Že jsem šel do života jako do růžového sadu, že jsem chtěl přinést něco úžasného své zemi a svému národu. Věřil jsem na věrnost, oddanost, absolutní lásku. Na celý život. V šlechetnost. V dobro! V pokrok. Ve vývoj! V stálý krásný vývoj. A zapomněl jsem, že jsem měl žít jako voják. Chránit nejprve

sebe. A dnes, moje jméno je uváleno v pokoutních časopisech, plné sloupce jsou tam mých hříchů, mého provinilého života. Všechno mi vyčtli. Musil jsem se vzdát všech funkcí. Nejsem dnes nic. Zacházejí se mnou jako s přistiženým zlodějem. Nedostává se jim osmnáct tisíc ... Já jsem je ukradl ... Na sanaci městských dluhů a úpadků spořitelny dal jsem celé své jmění tři sta tisíc. A jsem dnes zloděj! Protekcionáři mi vyčítají, cizí ženy mi vyčítají! Ten, který mne usiloval svrhnout, sedí už na mém místě. A já, já jsem bezzemek, žebrák. Víte, já se vždycky děsil chudoby. Byl jsem vychován v nádheře. Ale dnes, když jsem ztratil své vůdčí místo a jiné nemohu přijmouti a nepřijmu, mám touhu, je to moje poslední, utéci, utéci někam daleko, kde mne nikdo nezná, kde by mne nikdo nenašel, utéci bos a umřít někde jako poslední žebrák, nikým, ale nikým neznán. Zdá se mi, že nemohu být dost chudý, dost vyvržený, dost neznaný, abych i já na sebe jako na člověka zapomněl. Nemyslete, že to říkám z pokory, ne, z poslední pýchy, která mi zbyla, to říkám, a není jí málo! Tady si připadám jako zvetšelý hadr, sepraná, rozcupovaná látka, že sotva nit vedle niti drží! Chápete to, že odejdu jednou v noci a že se nevrátím do staré hniloby? Že jako žebrák budu někdo jiný, kdosi vyšší a první mezi žebráky? A že jiné místo nechci zaujímat než první?“

„Ano, chápu,“ odpověděla matně Isida a navrhla naivně:

„Odejděte, kde vás nikdo nezná, do Ameriky třeba, pracujte a zase se povznesete!“

„Ach, vy jste mne nepochopila! Vy nevíte, že už jsem stařec, že nemám už vůle si místa dobývat, že musím najít rázem své první místo!“

Jeho tvář se trochu osvětlila touto šílenou, v hořkých nocech stvořenou nadějí.

„Vždyť já byl největší člověk v tomto městě! Po léta první!“ Jeho oči hleděly do minulosti jako vyhořelé.

Isida řekla dojatě:

„Nepolíbila jsem vás, když jsem přišla do vašeho domu, dovolíte mi, abych vás políbila dnes!“

Stařec pomalu pozvedal hlavu, pohlédl na ni přes rameno úkosem a řekl:

„Z milosrdenství, almužnou mne chcete políbit?“

„Ne,“ odpověděla Isida, „protože s vámi cítím, poněvadž jsem vás uviděla ve chvíli, kdy jste byl svůj, kdy jste byl jasný, kdy vaše tvář byla ozářena něhou a účinnou láskou, a kdy mi váš úsměv prozradil celou vaši duši. Objevil jste se na prahu svých dveří chudým a prosebníkům, kteří vás očekávali.

Já, která hledám v každém člověku, co je v něm nejryzejšího, uviděla jsem to na vaší tváři tenkrát. Protože je ve vás něco vyššího, než-li ta mrzká ctižádost býti prvním v národě, kde jsou všichni poslední a kde vás všichni tísnili a strhovali, až vás strhli ke svému niveau!“

Pavlát ji pozorně poslouchal, povstal a řekl úsečně cizím hlasem: „Tedy mne polibte!“

Isida dotkla se svými rty jeho čela, jeho umučeného, zjizveného, psaneckého čela.

On však jako by se mu byl vrátil život v té chvíli, přitiskl ji na prsa a hlasem, v němž se chvěl starobný hořký pláč, mluvil:

„Poslední člověk jste, který mne políbil. Poslední a snad nejčistší. Darovala jste mi svým políbením nejvyšší řád světa. S ním vyjdu z tohoto domu. Ani se svými dětmi se nerozloučím. Mám tu dvě! K jedné se nesmím znát sám, druhá se nezná ke mně. Zanevřela na mne Blanka. Jak to v té básni o mně stálo. Přeskočila mrtvolu otcovu. Ano, byl jsem mocný, měl jsem dvě krásné ženy, krásné milenky, krásné dcery, a dnes jsem sám . . .“

„Máte tři dcery! Kde je Hynka?“

„Hynka — dali ji do kláštera na vychování, matka neměla nikdy času pro ni, ale Hynka,“ zašeptal Isidě u samého ucha, „Hynka není moje dcera . . . snad je vojákova, snad je knězova . . . říká mi otče, ale moje dítě to není, což ovšem dnes nevadí . . . chápete, že to dnes naprosto nevadí. Chápete? Vy asi mnoho chápete, má drahá, drahá princezno!“ Zasmál se prchavě při posledních slovech, jako by se za něco zastyděl, jako člověk svlečený, kterého uviděli, a který se neměl kde ukrýti.

Sklonil se k její ruce a v pláči vystřídávaném výbuchy smíchu ji líbal.

U dveří cosi zašumělo.

Gelder, stíhaje svou ženu, poslouchal dlouho za dveřmi, slavným dědictvím po své bábě, která ho tomu od mládí učila, otevřel tiše dveře a rozrušením z podezření, které ho ohlušilo, pochopil, jako vždycky, když byl vyslán poslouchat za dveřmi své matky, že jde o svody, poměr, neřest.

Skočil k Pavlátovi, vyrval mu svou ženu z náručí, srazil ho pěstí k zemi, zahleděl se na ně mstivě, plný odporu.

Isida pohlédla na něho s nekonečným pohrdáním, přejela ho očima od nohou až k hlavě, od které se s ošklivostí odvrátila.

Stařec klesl na jedno koleno, povstal a vrávoraje došel k židli. Schoval hlavu do dlaní a mlčel. Jemu už nic na světě nestálo za obhájení.

„Perversní stařec!“ křičel Gelder žlutý zlostí. „A vy, vám je už i ten vhod!“ vyřval na ženu. „Tisíckrát jste vy horší, než byla moje matka, kterou jsem před vámi obvinil!“

„Dovolte, abych vám vysvětlila . . .“ řekla Isida povýšeně.

„Lžete, lžete, lžete, v duchu si spřádáte lži . . .“ křičel Gelder.

Pavlát se chorobně zachechtal jako člověk, který všechno vidí, všemu rozumí, i to, jak si každý sám vlastní rukou tká konopí a plete provaz, kterým se jednou bude muset uškrtit.

„Kdosi řekl,“ pokračoval, jako by tu Geldera nebylo, „že ponížit se, poskvrnit se, vstát z ponížení a očistit se, to že je život člověka. K tomu bylo by třeba žíti dvakrát. Jeden život na to nestačí. Druhé

opravené vydání by musilo vyjít. Ale než bych žil takový život, jako pan Gelder, takový pořádný, nechybující, z hlavy vykoukaný střízlivý život, otrávený stálým podezíráním z hříchů, kterých nikdo nespáchal, raději ve svém blátě zahynu. Ponížil jsem sám sebe, on ponižuje druhé. Naučili ho jednomu: věšet ucho na kliku. Na špehýře ho ta stařena vychovala!"

„Mlčte, vy zkrachovaná nulo!" vykřikl Gelder. „Zostudil jste náš dům, že nám toho nikdo dvacet let nezapomene!"

„A vy hrdá a čistá," mluvil Pavlát k Isidě, „držte se vedle něho, ať vás nestrhne do své pusté a střízlivé hamižnosti. Ani o krok nesestupujte, neboť o ten právě jde. O ten první krůček! Ten jsme my udělali, tím jsme se poskvrnili, tím jsme druhé strhli a pošpinili. Vy nesestupujte!"

Gelder sepjal tiše zápěstí jemné ruky Isidiny.

„Teď pojďte. Zodpovíte se!"

„Ne, neuslyšíte ode mne ani slova!"

„Ano, já je uslyším, před svědky je uslyším, tam se vyzpovídáte z poměru k tomu vyvrheli . . ."

Vyvlékl do chodby Isidu a táhl ji po úzkých chodbách, po kterých ji kdysi slavnostně uváděl do bytu stařenina, do komnaty, kde na velikém džbánu stálo napsáno heslo její:

Pokoj a jednota.

Otevřenými dveřmi zněl za nimi Pavlátův smích. Posměch pošetilému krátkozrakému lidskému spění.

XX.

Gelder volal do ucha stařeně z podezření vyrostlý zločin. Stařena se tyčila v křesle a dívala se hroznýma očima na Isidu.

Bylo to hloupé a směšné, a Isida, mezitím co s nekonečným pohrdáním hleděla na svého muže, umínila si, že se to opakovat nebude.

Všechno, co vykládal, celý ten smyšlený příběh, její poměr s Urbanem, s kterým ji přistihl, její poměr s Pavlátem, s tím zkrachovaným, od všech opuštěným a pro ni ještě dost dobrým Pavlátem, bylo jeho sesurovění na zlém životě cvičenými představami.

Stařena tloukla holí o zem.

„Vyženu je všechny!" křičel, aby si ulehčil. Jeho výkřiky zaznívaly až na chodbu.

„A teď mluvte!" zařval na ženu.

Isida se vztýčila a s chladným úsměvem na rtech řekla:

„To byl poslední výstup mezi námi. Oznamuji vám, že od vás odejdu. A nikdy mne sem již nedostanete. Ne, nenechám se sešuntět jako vaše matka, jako váš otčím. Špehovali-li jste je jako mne, musili sejít. Pověděli jste jim o zločinu, o kterém nevinný člověk neví!"

Gelder se úplně ztišil a zkameněl. U nich nikdo nikdy neodcházel. U nich každý se dal uvláčet do smrti.

„Já nestvořila," pokračovala, „tuto ohavnou lež, kterou je naše

manželství, ale já ji zruším. Nebudu žít jako tisíce jiných podlých lhářů, kteří v takové prolhané ztrouchnivělé formy k vůli efemernímu „on dit“ setrvají!“

„Vy jste slibovala věrnost na celý život, a nezrušit manželství je vaší a mou povinností!“

„Žít pravdivě a čestně a šťastně je povinností! A tohle není nic než plíseň, než nákaza, která poroste a utratí ten drahocenný dar, jakým je život. Kdyby se váš otec byl s vaší matkou rozešel ve chvíli, kdy pochopil, že miluje jiného a že mu patří, nemusila zanésti tolik zkázy v tento dům. I ona se mohla svou mukou i přenesením své nové lásky v chlad života očistit, a vás nemusili stvořit nízkým špehem a otrávit vám duši tolikerou nedůvěrou. Manželství v dnešní formě je nízký zločin. Je třeba rozbíti tyto formy, a čestní lidé tak musí učinit a učiní. Třeba by sami zůstali ztroskotáni, třeba by sami se už nenapili z poháru života, připravili by ho jistě pro jiné příští. Kdybyste byl vy čestný člověk, nyní, kdy jste pochopil, že naše manželství není než mučením, sám byste mi tu svobodu nabídl!“

„Ale já vás mám rád a jsem zcela spokojen!“

Isidě klesly ruce.

„Obviňujete mne z nejnižších věcí, a jste spokojen! Jaké hnilobě jste vy navyklí, tak vám tu všem už není a nebude nikdy pomoci! Neřeknu vám ani slova omluvy k té hloupé a zlostné vaší povídce, ale to vám řeknu, že kdyby byl po tu dobu, co jsem u vás, přišel ten, kterého miluji, a řekl mi, abych šla s ním, byla bych ani minutu neváhala a odešla vám beze všeho; ale tajných milenců za vašimi zády mi třeba není. Považuji dnes nesvobodné manželství, bez možnosti rozluky, v němž manželé jeden nebo druhý, nebo oba jdou po svém a přece hrají světu, který je prozírá, prolhanou komedii, za zločin. A já jsem první, která v něm žít nechce. Kdybych měla muže, kterého bych i milovala, a pochopila, že jeho vroucnost ke mně ochladla, a že miluje jinou, učinila bych všechno k jeho štěstí, aby se přede mnou ani na okamžik nemusil poskvrnit lží ve své duši. Poznala jsem takové ohavné jezovitské manželství, kde muž ženu před lidmi objímal, líbal a mluvil o ní jako o svém spasiteli, a těm, s kterými se tajně miloval, naříkal a poplakával nad její banálností, aby ho litovaly. A žena ho stavěla všem za vzor věrnosti, a muž se naučil tak lhát, že ve vteřině dovedl přeskočit z role do role a ještě si hrál na mravokárce. Jak je to hnusné a nízké, kolik je k tomu třeba síly, aby se člověk dovedl mezi tím vším neporušit, — „nesejít na první schůdek“, jak pravil Pavlát, — aby nepřestal věřit, že čestných a ušlechtilých lidí bude přibývat, že budou manželé jako Ruskin, kteří poznají omyl života a nebudou chtít věznit lidskou bytost pro něj. Že budou uctívat svobodu druhého a popřejí mu možnosti štěstí, které mu sami nedovedli dát. Že mu sami připraví k němu cestu!“

„Vy jste přepjatá!“ povzdechl Gelder vzdechem šosáků.

Isida chtěla vyjíti. Stařena po celou dobu napjatě poslouchala, aby co nejvíce pochopila z celé rozmluvy uchem, přikloněným k Isidě.

„Kam jde!“ vykřikla. „Vždyť tě ani neodprosila!“

Isida se usmála přes rameno.

„Kam jdete?“ opakoval Gelder. „Nic není domluveno.“

„Domluvila jsem! Odcházím od vás — odtud — z domu, na vždy, jako vodníkova žena z báje!“

„Beze slibu, že se navrátíte? A bez možnosti jeho pomsty? Nemohu vám hodit zaškrcené dítě na práh!“

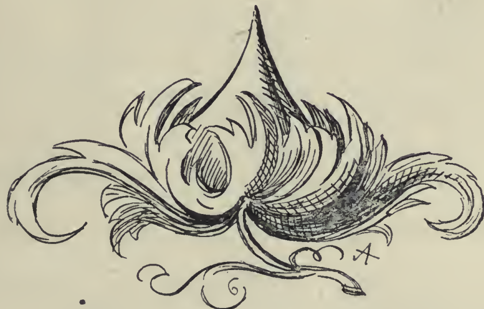
„Protože si je odnáším s sebou!“

Gelder jako raněný do čela sklonil hlavu na zad, vzdychl a padl před Isidou na zem a objal její kolena.

Stařena viděla, že ji prosí, ruce že jí líbá, pustit že ji nechce, a už vůbec z toho nic nechápala.

„A on ještě odprosil ji,“ povzdychla.

(Pokračování.)

Božena Viková Kunětická:

Lidé.

Výse o třech dějstvích.

Dějství II.

Světnice v malém domku na horách. Chudobná a začernalá. Veliká plotna, kolem ní lavice. Postel, na které sedí nemocný. Velenová sedí na lavici s tváří vtisknutou do dlaní. Velena u stolu s rukama sepjatýma. Dále po různu několik žen a mužů vesměs hubených, mystických tváří. Zakrslý človék neurčitého stáří sedí na nízké stoličce a dívá se do plamenů v plotně. Petronila právě vstupuje.

Petronila. Dobrý večer.

Daňková. Dobrý večer. Myslili jsme, že nepřijdeš.

Petronila. Ba, dnes očima nemůžeme hledat cestu. Všecko je ztopeno v mlhách: nebe i zem. Snad tak bylo za potopy světa. Odkládá veliký šátek a usedá mezi ostatní.

Daňková. Mladé Olšovské narodil se teď večer syn. Neviděla jsi u nich světlo?

Petronila. Daleko široko není světla. Nechtěla bych umřít v takové smutné noci.

Nemocný zaúpí.

Petronila. Je mu dnes hůř, Veleno?

Nemocný. Jmenuji se Habr! Habr!

Velena. Nekřičte, strýče. Víte, že nemáte mluviti.

Daňková přistoupí k malému okénku. Opravdu, mlhy visí jako rubáš. Ještě před chvílí bylo jasněji.

Nemocný namáhavě a polekaně. Proč — mluvíte — o rubáši?

Petronila. Upokojte se, milý člověče. Daňková mluvila o mlhách.

Velenová vypjatým, zoufalým hlasem. Bože nespravedlivý! Bože nespravedlivý!

Velena. Nerouhej se, ženo. Nemohu to poslouchat.

Jedna z žen. Všecko kazí svým naříkáním.

Petronila. Nemůže nic kazit bolestí. Nechte ji naříkat. Je to pro ni útěchou.

Velenová křičí. Deset let! Deset let! Deset! Deset! A je pořád hůř! Dnes je nejhůř! — Od rána ničeho nepožila a ruce má na prsa přitisknuty, jako by jí mělo srdce puknouti. — Lidé dobří, ona mně zemře! — Ona mně zemře!

Nemocný trhavě a vyjeveně. Kdo — že — zemře?

Petronila. Nikdo neumírá. Což jsme to stokrát neslyšeli?

Velenová. Má dcera jediná! A nikdy se nedozvím, co se to s ní stalo, a kdo ji tak potrestal.

Daňková u okna. Někdo jde.

Nějaký muž. Snad páter Horký.

Daňková. Po chůzi bych myslila, že je to bába z Vranova.

Velenová. Nespravedlivý bože!

Velena. Otevřte té bábě. Mohla by upadnout.

Daňková. Bylo jí v létě osmdesát let.

Nemocný. A ona — myslí, že zde — bude — na věky!

Daňková otevře. Vejde, spíše vleze do světnice k zemi ohnutá žena, opřená o dvě krátké hole. Je jako v půli zlomena, nemůže se narovnat, ba stěží hlavu nadzvedne.

Velena. Zase sama jdeš!

Bába jasně. A kdo by mne vodil, když ne moje hole.

Velena. Ale kdybys někde v lese upadla, nikoho se nedovoláš.

Bába. Proč bych padala? Radostně si jdu, a když takhle hlavu otočím, mohu i nebe viděti.

Daňková jí pomahá. Ale to nešťastné tělo tě přece jen bolí, mučednice.

Bába. Dokud bolí, má děvečko, žiju. Má bolest je můj život, a já nechci umřít, pokud svou bolest miluju. Chce si sednout na židli, která připravena stojí stranou ode všech.

Velena. Tam nesedej! Je to místo pátera Horkého.

Bába. Sednu si jinam. Najdeme každý své místo pod zlatým sluncem.

Nemocný chraplavě. — — Do — hrobu — ti — slunce svítit nebude —

Zakrslík. Plameny v plotně jsou dnes bílé, jako když šátek vlaje, a není je ani slyšet.

Nějaký muž. Proč se díváš pořád do plamenů?

Zakrslík. Přemýšlím, co ten oheň je.

Bába. Smrčí hoří.

Zakrslík. Co je smrčí, vím, ale co je oheň, ne. Smrčí není oheň, a oheň není smrčí.

Nějaký muž. O vodě nevíme taky, co je.

Zakrslík. Co pak voda! Ta občerstvuje, ale oheň stravuje. A mění se! Někdy je červený jako jeřabiny, někdy bílý jako cín, někdy žlutý jako zlato. Dnes je bílý jako cín.

Bába. Kudy se to na něj díváš?

Zakrslík. Skulinou nade dvířky. Je vidět celý až pod trouby.

Bába. Vidím jen, že se bělá. Ale slepý by ho vůbec neviděl.

Nemocný. Habr! Habr!

Velenová křičí. Bože nespravedlivý!

Daňková. A proč se tolik rouháš? Co pak se do tvé dcery nevtělila duše nejkrásnější?

Velenová lomí rukama. Proč se do ní vtělovala, když ona sama byla nejkrásnější! Proč jí vypila myšlenky! Proč jí vypila tělo! — Rouhala bych se, lidé dobří, kdybych věděla, že tím někomu ublížím! A kdybych věděla, že můžeme mrtvého usmrtit, zabila bych nejdřív — Ojemu!

Velena. Zbláznila jsi se bolestí! Zavru tě na půdu, nepřestaneš-li hřešit!

Zakrslík. Ach teď! Nadšeně. Dívejte se přece! Na sta bílých jisker se sype, jako když sníh věje.

Daňková. Nelovil jsi to ty v létě sluneční paprsky v potoce?

Zakrslík. Chytal jsem je do pavučiny, ale nic nechytil. Daly by se chytit, jen kdyby bylo něco jemnějšího než pavučina.

Velenová. Zemře-li mně, prokleju boha! Prokleju ho od počátku až do konce.

Nemocný. Pod — vod — ník —

Daňková. Teď řekl něco hrozného! K němu Ojema zbytečně mluví. Pořád ještě věří, že postel je jistější než cesta mezi hvězdami.

Bába. Mnoho lidí umírá až ve stu letech. Mně je teprve osmdesát.

Nemocný. Hlas se mu ztrácí ve stenání. Ani — ty — nebudeš — na — — na věky. Na věky!

Petronila tiše. Všichni jsme na věky, a bolest naše je taky věčná.

Daňková. Snad nám řekne dnes Ojema, co je bolest.

Petronila. Rozloučí se s námi již brzy. Povídal páter Horký, že vystoupí.

Velenová se vzchopí a chce jít do komory. Několikeré ruce ji zadrží.

Velena vstane. Kam chceš jít?

Velenová zápasí s nimi. K ní! Pověsím se jí na krk, aby za ní neletěla. Snad ji vysvobodím.

Velena semkne ji a přinutí, aby znovu usedla. Ani se nehni! Jsme v rukou božích. Jeho vůle se staň, a ne naše. Hlas se mu zachvěje. A je-li rozhodný den, ať se naplní.

Petronila. Odešla jsem z bolestí a v bolest jsem vešla. Je to naše určení: bolest.

Daňková. U vás na dvoře je prý velký zmatek. Co dělá tvá paní v tom zmatku?

Petronila. Čeká svého vykupitele.

Daňková. Co pak ona má vykupitele pro sebe?

Petronila. Snad každý z nás máme svého, jenže o něm nevíme. A ona o něm ví — Je to její neštěstí.

Velena. Neštěstí, Petronilo?

Petronila. Protože víc po něm touží, než my. Neboť kdo z nás touží po vykupiteli?

Velenová. Dělá její vykupitel zázraky?

Nemocný odumíravě. Kdo — zázraky?

Daňková. Ach, život je smutný! A smutný!

Petronila. Milujeme Ojemu.

Několik hlasů. Milujeme Ojemu.

Daňková. Kdy čeká svého vykupitele tvá paní?

Petronila. Dnes ho čeká, ale jistě nadarmo. Nezná cesty k nám, a v Bilanech není nikoho, kdo by ho chtěl v mlhách vést.

Nějaký muž. To jistě zbloudí. Cesty se tam kříží.

Petronila. Jen aby nevešel na cestu, která vede nad propast.

Nějaký muž. Neradil bych nikomu, aby po ní v noci šel. Stačil by jediný chybný krok — Nikdo by o něm nezvěděl.

Petronila. Vždyť i neviditelný může ho schválně svést —

Velena. Myslíš na svého pána? Neboj se. Ten se nevzdálí ze dvorce, pokud je v nebezpečí. Několik úhozů na okno. Kdo to? Přistoupí k oknu a otevře je. Co chcete?

Hlas venku. Pojďte do dvorce pomáhat!

Velena. Komu jdete pomáhat?

Hlas venku. Lidem naší krve. Jste také z nich. Pojďte s námi a nechte babských tlachů!

Petronila polekaná. Že do dvorce jdou? Slyšte! Slyšte! Pospíchá k oknu. Počkej, Veleno!

Velena. Co chceš? S nimi není řeči!

Petronila mluví rozechvěle a důtklivě. Slyšte! – Něco důležitého vám musím říci —

Hlas venku. Jen nezdržuj.

Petronila. V kurníku je sto slepic! V chlévě na padesát krav! V komoře jsou čtyři pytle mouky, hrách, čočka, máslo, sýr. Na půdě v truhle dva tucty bílých plátěných košil, kapesní šátky! Slyšte ještě: deset párů bot. Pušky visí v pánově pokoji. Likéry, vejce, zavařeniny, všecko v komoře na levo. Jen o jedno vás úpěnlivě prosím: Mějte slitování s paní! Choďte tiše, aby o vás nevěděla. Nepozná, že jste tam byli, když k ní nevejdete. Všecko si vezměte! O ničem neví a na ničem jí nezáleží. Ale dvéře do ložnice nerozbijte, ty, co jsou tyčí opatřeny. Dvéře nerozbijte — prosím vás pro život věčný!

Smích zvenčí.

Petronila sahá do kapsy. Zde máte klíček. – Je od pokladny. Nikdo se o něj teď nestaral.

Hubená ruka sáhne po klíči, a lidé se vzdalují.

Petronila hledí chvíli za nimi. Pak zavře okno. Jestli vypáčí dvéře do ložnice — zabijí pani! Neměla jsem odcházet, nešťastnice! — Neměla jsem odcházet!

Velena. Jsi stará. V čem bys jí pomohla?

Petronila. Hlavu na prsou bych jí aspoň ukryla. Ona potřebuje tak málo pro sebe!

Zakrslík vyjeveně. Oh!

Bába. Proč křičíš?

Zakrslík. Vypjal se jako had a zas klesl. Otevírá dvířka do plotny. Teď se plazí jako roztavené olovo. Kdo ví, nelepí-li se na prsty — tak je hustý.

Velena. Marie se pohnula.

Velenová. Pusťte mne k ní!

Velena. Nehni se!

Velenová. Nespravedlivý bože! Nespravedlivý bože!

Horký vejde. Odloží klobouk a beze slova usedne na židli pro něho uchystanou. Jeho tvář je vzrušena a ruce se mu chvějí. Opře si hlavu o dlaň a zahledí se na dvéře komory.

Velenová. Proklínám!

Horký. Stalo se jí něco?

Velena. Čekáme, že Ojema se rozloučí. Mlčení. Rozloučí se?

Velenová Horkému. Zemře-li, prokleju nejprve vás, protože jste chtěl zázrak na ní udělat.

Horký. Ten zázrak se stal, Velenová.

Velenová. Chci, aby žila! Chci, aby žila!

Horký. Zase bude žít.

Velena s nejistou naléhavostí Věříte tomu tak, že byste na to chtěl přísahat?

Horký. Věřím tomu, jako věřím v život věčný a v pokračování nesmrtelné hmoty.

Velena. Přísahejte, prosím vás!

Horký. Přísahám vám při všemohoucím bohu, že zase bude žít. Poví nám pak věci neslýchané a netušené. Není možno, aby v ní nezůstala vzpomínka na záhadná místa, kudy s ní chodí bytost zemřelá. Vyřkne nám pak pravdu, kterou nechápeme ve slovech Ojemy.

Velena. Ne — nechápeme dobře. —

Horký. Marie vám ji poví. Svým hlasem, svými slovy. Bude to jistě nejčistší pravda, jakou jsme kdy slyšeli. Řekne, kudy chodila, jaké stíny potkávala, do jakých propastí se dívala. Nikdo nikdy nebyl tak blízko pravdě jako ona.

Velena. Pro slávu boží!

Horký. Nezapomeňte, že zatím co si myslíme, že sedí tam v komoře bez života, nese ji Ojema prostorem a nechá ji dívati se do věčna. Jen proto nesnese nic pozemského. Vyčkejte trpělivě chvíli, až Ojema ji opustí.

Velena v náhlé, důvěřivé radosti. Ano, ano! Marii pak posadíme do kostela před oltář. A tisíce, tisíce lidí přijdou se na ni podívat a ji poslouchat.

Daňková. Bílé šaty jí dáme, vlasy rozpustíme a do ruky jí dáme lilie.

Jedna z žen. Svoje granáty přinesu a dám jí je kolem ruky.

Nějaký muž. Mám stříbrný růženec doma.

Ještě jiná žena. Korály jí na šaty přinesu a závoj na hlavu. Klekneme si kolem ní a zazpíváme, jako dřív před Pannou Marií.

Petronila. Ruce jí pohladíme za její a naše utrpení —

Zakrslík. Co to jen hoří? Smrčí už shořelo, a plamen nezhasl. Teď je jako paprsky ve vodách jemný — a z ničeho —

Nemocný se vztyčí. Sípavým hlasem. Povídám — vám — Pochovat — mne — smíte — až — po — — — třech dnech! Skácí se zase na postel.

Velena vstal a jde ke dveřím. Slyším její bosé nohy. Zamlčení.

Petronila tiše. Stojí již za dveřmi.

Velena. Tápá po nich, jako dělává, než vejde. —

Horký ztrnule. Příliš brzy dnes!

Hlasy. Ticho! Všichni se ztiší a upjatě hledí na dvéře komory. Je slyšet šelestění suchých rukou po dveřích, jakoby se jich křídla plaše

dotýkala. Pak klika lehce cvakne, dvéře se dokořán otevrou, a v nich objeví se Marie. Je bledá jako měsíc, studeně čistá a hledí do neurčita. Ruce má křížem složené na prsou. Vchází tiše a lehce jako náměsíčná. Na rtech jí světélkuje slabý úsměv. Zastaví se uprostřed světnice s hlavou lehce nadzvednutou.

Marie. Není noci ve věčném jasnu.

Všichni. Vítáme tě, Ojemo! Velenová zakryje si tvář rukama.

Marie mluví čistým, svítícím hlasem, který chvílemi se zachvívá a chvílemi stoupá. Klaňte se věčnému světlu, které padá k vám, aniž je vidíte očima, jež navykly tmě pozemského života — — — Kdo se zde klaní? — — — Nikdo z vás, neboť nejste připraveni! Mlhy obestírají vaše těla i vaše duše, a není ve vás nic, co by toužilo po světle. A přece lije se proudem velikým s výše, která hranic nemá a je naplněna září, v níž hvězdy i slunce zdají se býti mrtvé.

Světlo! Světlo! Světlo!

Vztahuji své ruce po něm, nevztáhne jich, neboť chci, aby mne přijalo a sloučilo se se mnou. Nemohu býti, nejsem-li sama světlem, a nic blaženějšího neznám, než sloučiti se s ním ve věčné rozkoši. — — Paprsky jsou tuhé a zabíjejí. Kdykoliv uvázla jsem v jejich houževnaté síti, vždycky cítila jsem, že jsem lapena. Věčné světlo krásy nepřede sítí z paprsků sluncí, jež umírají temnotou. — Chci výš! — Po žhavém moři, v úpalu velikého slunce kráčela jsem a cítila biče jeho pomíjejícnosti. To byl žhavý dech dokonávajícího, jenž se bránil a moře obestřel svým polekaným křídlem, aby věřilo v jeho poslání. Ale já jsem nevěřila, neboť i cimbuří chrámů se leskla a dav se jim smál, chápaje krutou hru paprsků, jež nalhati mu chtěly věčnou radost. — Ne slunce! — Viděla jsem hvězdy fialové, růžové i modré, ale všecky nesly v sobě smrt, a jejich světla byla písní labutí. Vidím prostor, jenž konce nemá!

Velenová se shroutí.

Marie. Bylo cosi mezi mnou a vámi, co nás pojilo, ale vy nehledíte tam, kde já vidím nekonečnou slast. To není plání, do něhož se dívám. To není lesk rybích šupin, ani lesk bílých, sněhových krajů, ani vody lesk, ani lesk oblaků při západu —, to jest lesk průsvitný a měkký, do něhož ponořit se je nejčistší blažeností. Stoupám k němu, ale neslyším peruť svého dychtění! — Ó, kráso světla nekonečného, jež polilo leskem vše to, co jmenujeme věčností! Mé utrpení stává se zpěvem! Mé touhy usínají na neviditelných vlnách světelného přílivu! Má touha zmocňuje se výšin, ku kterým dříve hleděla v omámení svého zříkání a utrpení. V úžase. Světlo zpívá! — — Ne šuměním běloskvoucích perutí, ne vanutím závojů, ani vírem opojení z volnosti a volností — ale zpívá tichem věčného míru.

Světlo zpívá! Slyším je!

Zpívám s ním svou jsoucností, jež spojuje se s radostí velebné nekonečnosti. A přece jsem to dosud já! Jenže svítím a světlem zpívám píseň, které nikdo nenaslouchá, neboť nemá jiného poslání

než vlastní opojení. Výšiny tiché, skvoucí, do nichž nikdo nevchází s křídlem zlomeným. Bolest uniká a vrací se k zemi, na které roste z kořenů silných, jaké duby mají — žádost uniká a vrací se k zemi, kde touhy se vypínají mačkány zápasem s nemožností. Jen krása letí se mnou, neboť byla světlem od počátku a nyní se uvolňuje z pozemských pout, aby se spojila s věčnem. Bílé — bílé světlo zpívá tichem, jež nikdo neruší! Světlo neobsáhlých výšin! — Oh, objetí volné a zpěvné, objetí světla, v němž blíží se spočinutí. Ještě — slova — slova — slova! Ale — nyní — ne slova — ale chvění — — nejsladší!

Vztáhne obě ruce do výše, její tělo prozrazuje zápas, jako by snažilo se vzlétnouti. Stojí na prstech a ruce vzhůru vztýčené se jí třesou. To trvá chvíli. Pak náhle ruce jí těžce klesnou, a ona padne prudce k zemi, jako by ji kdosi náhle srazil.

Velenová současně zaúpí strašlivou bolestí. Dlouhé ticho, v němž dech se tají.

Zakrslík přidušeně. Plamen zhas! Zase ticho.

Bába. Snad umřela. Zase ticho.

Zakrslík. Najednou zasvítil a zmizel. Ani jiskry nezbyly. Zase ticho.

Velenová štkavě. Mé dítě!

Hlasy přidušené dojetím. Zadržte ji! Daňková obejme Velenovou a křečovitě ji sevře. Ticho.

Velena k Horkému stísněn a hluboce otřesen. Proč mlčíte?

Horký učiní posuněk, jímž zakazuje mu mluviti.

Velena trhaně. Myslíte — že — zemřela?

Velenová propukne. Zabili jste ji!

Petronila. Hlaď ji na čele, ale lehce, jako bys měla ruku z hedvábí.

Horký. Naslouchejte!

Velena. Čemu?

Horký. Neslyšíte šelestění, jako by se kdosi letem blížil? Naslouchají. Neslyší nikdo z vás?

Neurčitý hlas. Slyším. Sovy tak tiše létají.

Petronila vstane a vykřikne. Mámí mě sluch?

Velena. Co se ti zdá?

Petronila. To jsou lehké kroky, kterými jen ona zde běžet dovede.

Velena. Vyděsila jsi se, Petronilo.

Petronila. Úzko je z toho jejich šumění. Ona pádí, jako by byla smyslu zbavena.

Horký. Eva!

Hlasy. Paní ze dvorce! Napětí. Zakrslík zavře dvířka u plotny a rozšíří zrak ke vchodu. Lidé cosi na sobě opravují, jako by předpokládali důležitou chvíli. I Velenová ztichne. Tichou nocí blíží se ševel utíkající bytosti, jejího šatstva, dechu, kročejů. Dlouhé ticho.

Eva objeví se ve dveřích na chodbu vedoucích zadýchaná, s rukama i šatem potrhaným. Chvíli stojí mlčky, jako by neměla dosti dechu. Pak praví. Zde vysvětlujete smrt?

Bába. Z nás nikdo nechce umříti.

Eva nevnímá nic. Letěla jsem k vám úzkými pěšinami mezi křovím v lese. Noční chlad mně vál do obličeje. — Jsem zadýchaná a v hlavě mám zmatek hrůzy, jež zkrvavěla.

Horký. Paní Evo!

Eva vrhne se k němu a se šílenou úzkostí přivine se mu na prsa. Horký ji obejme. Eva nastaví mu čelo k políbení. Sem — sem — do prostřed čela! Jen na čelo, aby se neprovalilo jako hráz při vlnobití. — — A na dlaně! — Mám je krvavé. Zachycovala jsem se na něčem, co způsobilo rány.

Horký. Je to krev, Evo. Vyssává ji.

Eva stále vzrušena minulým, nevnímá přítomnost. Mluví chvatně, jako by svalovala se sebe břemeno. Stezka vedla houštinou, jejíž větve se křečovitě svíraly. Chumle mlhy civěly ve tmě nehybné a tuhé, takže jsem o ně narážela. — Cosi zakvílelo v lese! — A cosi za mnou letělo náruživě, takže ohně vyšlehovaly a zanikaly, jako by žhavým dechem dohánějícího byly propouštěny a vdechovány. — Nikde nebylo hvězd. — Ale nade mnou to jiskřilo a vzlétalo, jako by mlha nové vesmíry rodila. A jako mléčná dráha byla rozepjata nade mnou a leskla se matnými slzami veliké beznaděje.

Horký. Prchala jste před vzbouřenými?

Eva. Neviděla jsem nikoho.

Horký. Nikoho z nich?

Eva sinavá. Dlouze a bezbarvě. Dvéře do ložnice se otevřely, jako když otvor do bezedné propasti se provalí —

Petronila. Paní moje ubohá!

Horký. Dvéře do ložnice!

Eva — — — věčný život hmoty neumírající. Ticho.

Horký. Vzdalte se všichni, prosím vás! K Velenovi. Odveďte je! Chvíle je tak vážná, že nesnese svědků.

Velena. Proč máme odejít?

Horký. Všichni odejděte! Všichni!

Velena. Ale — naše dcera —

Horký. Slibuji vám! Přisahám vám!

Velena. Pojďte tedy! Všichni pojďte! Muži i ženy se sbírají.

Velenová. Nehnu se odtud.

Horký. Násilím ji odveďte!

Velenová úpí. Mé dítě nešťastné!

Petronila. Sejměte jí šátek s hlavy, aby se jí myšlenky uvolnily.

Zakrslík. Kam nás chcete vést? Všude je tma, až hrozno.

Eva. Zvony znějí.

Horký. Kde slyšíte zvony —

Eva. V prostoru zvony zavzněly. On je na blízku! On je na blízku!

Horký otevře okno a hledí do tmy. Není zde nikdo, Evo.

Eva. Je na blízku! Což necítíte, jak se duše zvedají — Jděte — hledejte ho! Hledejte!

Nějaký muž. Jděme tedy, když máme cíl.

Daňková. Koho máme hledati?

Petronila. Jejího vykupitele — —

Velena. Ale to musíme zpívat. Sešel-li s cesty, uslyší nás a půjde po našem zpěvu.

Daňková. „Sláva na výsostech bohu“ zazpíváme. Daleko se to ponese.

Velenová. Mé dítě!

Velena. Pomozte mně ji vésti, aby se nevymkla. Odejdou. Za chvíli zavzní táhlý, volající zpěv.

Horký. Zpívají vstříc vašemu vykupiteli, Evo. Nevěřím, že uslyší —

Eva. To je noc bez boha.

Horký. Ano. Dálky se otevírají se strašným rachotem —

Eva. A utrpení vzrostlo jako bahnité vody, když se provalí. Bolest lepí se na prsty jako na duši, a vytřeštěné oči věčna hledají kletbu prvního početí —

Horký. Viníte zrození, Evo, tam kde neznáme účelu?

Eva. Ach, Horký, jsou propasti tak neobsáhlé jako výšky, jenže v nich není hvězd, a zvony v nich znějí věčnou němotou. Čím jsme to byli zrazeni!

Horký. Evo!

Eva zpozoruje Marii. Kdo je ta žena?

Horký. Seberte sílu, Evo. Stojíme před velikou chvílí. Je to Marie.

Eva klesne u ní na kolena. A ty jsi viděla světlo! — Nakloní se k ní a nazvedá jí hlavu. Viděla jsi květy, které pláčí? Viděla jsi vody, které hoří? — — Co jsi viděla? — Proč mlčíš, Marie? — Co jsi viděla? — Je kdesi trůn? Anebo jen plachetní loď, která čeká na příznivý vítr? Marie! Viděla jsi boha? Jak zanikal? — Boha, než se zhrozil? — A to ještě se chvěl, když květy plakaly? — Řekni, viděl mé noci a dny, které jsem nechtěla žít? — Mávl rukou k východu, když jsem odřekla mu dát nového člověka? — K východu? — Aby slunce již nikdy nezasvitlo nade mnou? Anebo je to bůh lehkomyslný, který maří životy hvězd a slibuje ráj, který je již vyloupen? Viděla jsi věčnost bez boha? — Není to pláň, na které uléhají stíny zemdlením? A kam se ztrácejí naše písně? A kam — — — naše modlitby? Budícím hlasem. Marie! Marie! — Víš, že muž můj nezemřel? Viděla jsi jej, když jsi se ráno z dálek vracela? — — Není mezi proklínajícími? Marie! Není mezi proklínajícími?

Marie zachvěje se na celém těle.

Horký. Probouzí se, Evo!

Eva. Slyšíš mne? — Musíš vědět! Jsi jediná, která víš! — Marie!

Marie jako po tvrdém spaní přejíždí si rukou oči. Kdo to zde mluví?

Eva. Duše bloudící.

Marie chce vstát, ale klesne zase. Je mi těžko, jako bych byla nemocna.

Eva. Pomohu ti.

Marie brání se jejímu dotknutí. Ne — ne! Máte žhavé ruce, žhavý dech a slova žhavá — Kde to jsem?

Eva. Doma jsi. Zamlčení.

Marie. Kde je věnec z mých květin?

Horký. Ten uvadl, Marie.

Marie. Páter Horký! Kde jste?

Horký. Zde, na blízku tebe, Marie.

Marie. A proč nejste u sochy nejsvětější Panny Marie?

Eva drsně. Nevěří již v kamenné sochy.

Marie. — — Co pravíte?

Eva. Ani ve tvé květiny nevěří již! Ani v modlitby na kolenou — ani ve slitování nebes.

Marie. Z vás vychází hrůza. Namáhá se vstáti, ale nedaří se jí to.

Eva. V mé duši je hrůza. Chce jí pomoci.

Marie. Nedotýkejte se mne! — Nevím, odkud přicházíte —

Eva. Ze tmy strašnější než hrob.

Marie. Zhřešila jste?

Eva. — — Vraždila jsem, Marie.

Marie zamává rukama, jako by se chtěla před něčím skrýt, a klesne zase k zemi. Spas duši, Kriste!

Eva vášnivá svou úzkostí. Nesmíš mně uniknout! Nesu ti muka nocí a beznaděje touhy svých dnů. Nesmíš mně uniknout! — — Viděla jsi mrtvé? — Jsou mezi proklínajícími? — Nevzpírej se! Jsi teď v mé moci, a já mám sílu nadlidskou.

Horký polekán. Co chcete počít, Evo?

Eva. Volám vás k soudu! — Chci viděti jistotu příštího, neboť vraždila jsem toužením. Vraždila jsem! Vraždila jsem!

Horký chce ji odtrhnout od Marie. Šílíte, Evo! — Vstaňte!

Eva zápasí s ním. Ne sekerou, ani nožem — ale vraždila jsem hůř, než vraždí šelma, která číhá. Volám nebesa i propasti, aby mně dosvědčily, že jsem vraždila. Vymkne se Horkému. Účel mého života byla vražda. — Nezrození pijí z mé duše, neboť čekali život! — Vraždila jsem nezrozené. — Vraždila jsem žijícího, neboť chtěl lásku! Vraždila jsem ho s rukama vztyčenýma. Bílým světlem své bytosti, která děsila se hmoty. Vraždila jsem po pět let světlem a toužením. Ve dne i v noci. Neboť jsem ho nenáviděla, jako nejhroznější ztělesnění. Vraždila jsem, jak nikdo ještě nevraždil! — V noci, když chtěl mne zlíbat, vyslala jsem k němu paprsek mlčení, a on raněn ustoupil. — Z kolika ran krvácel ve své bytosti, která chtěla žít! — Nikdy neodpověděla jsem mu jinak, než slovem zářícím, jež umlčovalo tepot žil. Nikdy jsem se neusmála jinak, než úsměvem, který světélkoval a zpíval. Věděla jsem o tom světle i o té písni. A mé pohyby byly tiché a leskly se v přítmí. Nikdy nepostřehl mé soptící krve a nikdy touhy svírající síly. Vraždila jsem pohledy, dotknutím, zachvíváním, úzkostí, zhnusením! Vraždila

jsem, vědouc o tom. S vůlí: Zabít! Zabít! Zabít! Hlas její pozbývá jasnosti, zní drsně, skoro chraplavě. Své děti jsem vraždila! Lidi příští, kteří měli dotknouti se země, aby byli ukojeni. V hrůze. Kde pláčí nyní? Kde jsou nezrození odmítnutí! Viděla jsi je vytřeštěné zklamáním? Mluv! Mluv! Mluv! Kde stojí nezrození?

Marie. Spas duši, Kriste! Nevím, koho myslíte!

Eva. Kde jsou, již měli mnou žít? — Cítila jsi děsné chvění jejich očekávání? Neboť slyš: vraždila jsem čekající. Kdo mne bude soudit? — Viděla jsi soudce? A do jakého bezedna vrhají ty, kdož musili se opřít? — Nemusí stírati slzy s květů věčně plačících? — Anebo naslouchati nepochopitelnému stenání z dálek? — Viděla jsi hrůzu božské pomsty? — A není sekerou světlo, jestliže životy zabíjí? A není sekerou touha vyprostiti se? — Slyšte mou zpověď, dálky věčné, pro které jsem zhřešila!

Horký. Vzpamatujte se, Evo! Je mi úzko z vás, neboť vyslovujete věci, které nikdy neměly býti vyřčeny. Proč se viníte? — Proč se viníte, když sama jste myšlenka božství a vykoupení?

Eva zoufale. Viním se z noci, kdy jsem k vám vešla, abych přijala sílu. Viním se z přivřených očí, kterými jsem se dívala po zářivé volnosti. Viním se z touhy po něm, který mně dal píseň, jež rostla s mým utrpením. V krajním úžasu. On nezemřel! On nezemřel!

Horký. Není smrti, Evo. Těla se proměňují, aby dále žila.

Eva. V nekonečném zápase bolesti, odříkání, bahna, chtíčů, úplatků, kletby! — Vykupitel! Vykupitel!

Horký. Marie nám poví, Evo. Přikážu jí. Vždycky mne poslouchala.

Eva třese Marií. Mluv! Mluv! Mluv!

Horký velikým hlasem, jako by zpíval v kostele Te deum. Ojemo, jež opustila jsi žijící bytost, abys vešla do říše světla, vzývám tě ve jménu trpící! Vstup mezi nás! Protrhni clonu! Vyřkni útěchu! Ztiš její duši! Mlčení.

Horký volá do neviditelných dálek. Ojemo! — Vrať se šerem, jež jsi zjasněna prošla. Dráha za tebou se dosud nezavřela. Vezmi paprsek, jenž první tě uvítal, a přines jej ženě, která světlem žila. Mlčení. Ojemo!

Marie volně se zvedá.

Eva užaslá. Vstává. Doplíží se k Horkému.

Horký. Ojemo!

Marie stojí. Koho to voláte?

Horký. Bytost, kterou jsi deset let žila. Dívej se, Marie, do dálky, tvůj kněz ti poroučí.

Marie. Je tma všude.

Horký. Dívej se do ní!

Marie široce otevře oči a dívá se do prázdna.

Horký. Co vidíš?

Marie. Prázdno.

Horký. Dívej se do něho! — Není prázdna ve vesmíru věčném. Mlčení. Co vidíš?

Marie po dlouhé chvíli. Nic.

Horký. Otevři oči šíře, jako bys chtěla proniknouti tmou. Skřiž ruce na prsou a hlavu zvedni.

Marie tak učiní.

Horký. Co vidíš?

Marie tesklivě. Není zde světa. Nevidím vás, ani paní, která se rouhala bohu všemohoucímu.

Horký rozčilen. Dívej se! Nemluv a dívej se! — Nechci, abys viděla mne, ani koho jiného. Nechci, abys viděla světlo lampy. Dívej se do předu, zahlédneš fosforeskující bytost, mlhavě průsvitnou, jak se k tobě snáší —

Marie. Kouř cítím odkudsi, jako by oheň vznikal.

Horký. A co vidíš? — Co vidíš při spasení, ve které věříš?

Marie. Nic.

Horký. Zavolej do tmy jméno Ojemy!

Marie. Kdo je to?

Horký. Netaž se a volej!

Marie nejistě a plaše. Ojemo! Mlčení.

Horký. Vidíš ji v prázdnu?

Marie sahá před sebe. Někdo zde stojí!

Horký. Cítíš?

Marie náhle v nesmírné úzkosti. Kam jste mne to uvrhli? Kde jste? — Ó spasiteli! Nevidím nic, jako by mne do hrobu zasypal. — Proč jste zhasili? Kouř cítím — což hoří? — Kde jste?

Horký zvedne Evu. Opřete se, abych vás cítil, Evo. Opřete se, abyste neklesla.

Eva. Kam hledí?

Horký. Snad za hrob, Evo.

Marie žaluje. Někdo uloupil věnec z mých květin, od sochy blahoslavené Panny mne odvlékli. Přede mnou rouhala se cizí paní. Tápá před sebou. Kde jste?

Eva bez dechu ji pozoruje. Proč mluví slova, kterých nečekáme?

Horký. Nevím, Evo. Cítím jen vaše chvění —

Marie. Panno nejsvětější, co se to děje? Pro smrt Ježíše Krista! Doveďte mne k matce! Narazím! Zabiju se! Lidé věřící, vysvoboďte mne z té strašné, neproniknutelné tmy! Odněkud dým proniká a dusí. Plameny cítím — Pomozte! Což necítíte, že se kouř valí? Vyšlehne prudká záplava ohnivé záře a zachvátí okno i krajinu za ním.

Marie klesne na kolena. Zahynu.

Horký. Nechápu.

Eva. Zjevení příštího života. Proč se lekáte?

Horký skočí k oknu a vyrazí je. Dvorec hoří!

Marie. Hoří! Hoří!

Eva. — — Dvorec?

Horký. Krovy praskají! Plameny vysoko šlehají, a jiskry srší jako mohutný, zlatý déšť.

Marie. Neopouštějte mne. Bojím se.

Eva jako ve vidění. Kdo světlem vraždí, má sílu, že svět zničí v základech. — — Stará bible! — Staré dokumenty! — Staré klenby! — — Ale co mrtví, kteří se nemohli odpoutat? Co mrtví, kteří jsou vyhnáni? — Mrtví! Mrtví! Marie, dívej se do záře, ve které stíny rostou. Tam není tmy, jež tě děsila — —

Marie. Do jaké záře?

Horký. Ty nevidíš ohnivou zář?

Marie. Jen slyším vás — vašich rukou se dotýkám, vašich šatů — Neopouštějte mne, pro lásku křesťanskou!

Horký uchopí ji a hledí jí do očí. Marie!

Eva. Co? — — Co?

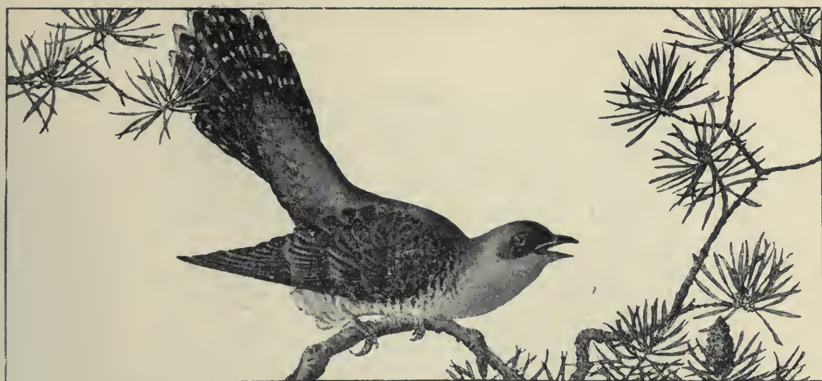
Marie. Mne někdo oslepil! Mne někdo oslepil!

Eva ztrnule. Oslepil! — — Ona je slepá!

Z dáli zaznívá mezi tím hukot hlasů a poplašný zvon. Dupot puštěných koní nese se krajinou jako schvácený tlukot tisíce poplašených srdcí.

(Dokončení.)

Giovanni Pascoli:

Hetéra.

Ó, kterak z rána Myrrhina, ta krásná
a milovaná, zhasla, a s ní zhasla
necudná lampa, mdlá již bezsenností,
vědomá všeho. Evènos však ještě
olivy věčné rosu přilil do ní;
a na rozcestí v polích v mramorovém
zavřeném chrámku pověsil tu lampu,
by osvěcela Myrrhininy noci;
zmařené; neboť posléz spala — sama.
Lehounce ale v tomto jase žárná,
dychtivá duše její polétala,
tam ve velikém tichu tmavé cesty,
za písklavého zvuku noční můry,
a létala tam bludná, hledající
své milované tělo, aby opět
je zřela bílé, skvoucí, krásný květ ten masa,
ten květ, jenž otvígrával korunu svou zcela
po celou noc vždy a ji s jitrem zavřel,
tak chtivý, trpký, beze vší již vůně!
A nyní noční můra květ ten mrtvý
hledala pištíc, křídly do svítilny
tepajíc, která její lásky znala;
však mileného těla neuzřela:
s balsámy mnoha uzavřeno v rakvi.

I chtěla ještě kolem bloudit, jako
ty vzdušné duše, které nespěchají
pryč odletěti, podobny kadidlu,
jež určení má: blouditi a vonět.
A ejhle, temnou cestou teď se blíží
veselý průvod kvetoucího mládí,
s hostiny jdoucí; pochodně má shaslé.

A Moschos na té osamělé lampě
pochodeň rozžal a na rakvi četl:
MYRRHINE V JASE SVÍTILNY TÉ DŘÍME,
TO POPRVÉ JE NYNÍ A NA VĚKY.
„Přátelé," pravil, „vlídným buď nám osud!
Myrrhine dříme noci své — a sama!
Já modlíval se k bohu Amorovi,
by Myrrhinu v sled uspal na mém srdci.
Amora prosil jsem, Smrt vyslechla mne."
Callia pravil: „Byla včelou, která
rosila med, však bodala žahadlem."
A Agathia: „Ku poupatům lásky
mísila trny, houby k sladkým fíkům."
A starý Fedro: „Pokoj hořkým slovům!
Měnila ona, dobrá, zlato za měď." —
A chvíli stáli, zpiti sladkým vínem,
tam ve hlubokém tichu temné cesty.
A svítilna na hlavách opojených
jim hladila se chvící věnce z růží,
a nejspíš jata umřelou tou vůní,
neviditelná bzučela kol můra.
Pak pochodně své všichni rozsvítili
od lampy řadou; a vysoké zvuky
z myrtové flétny dvojřadové zbudil
auletrid, potom v roji jisker průvod
s pochodem hlasným odtud dál se pohnul.

Ne ale duše. Zůstala tu ještě,
zříc jas i píseň, jak mizely v dálku.
Utekla ona démonu, jenž cesty
plesnivé duším mrtvých ukazuje;
utekla ona: teď neznala sama
nalézti cestu; i zůstala sama
u nohou rakve své v míhavém světle
vědomé svojí lampy; a noc právě
teď vrcholila, plna zlatých hvězdic;
tu uslyšela kroky, jak se blíží,
a hořký pláč — i poznala Evèna.
Neb Evènos již po kolik dní ztrácel
svůj sladký spánek, a teď věděl, s mrtvou
že hetérou je zavřen v její rakvi.
Vzlykaje zvolna pootevřel dvéře
pěkného chrámku, lampu vzal a vstoupil.
Pak zručně jal se svojím ostrým mečem
zkoušeti, zda by zvedl pevné víko;
i hnul jím; potom oběma rukama,
o koleno se vzepřev, nadzvednul je.
S ním byl tu, nezřen, u ramenou jeho

stín, lehký nářek s oddycháním těžkým
Evèna míse, který toužil vidět
Myrrhinu mrtvou. Ta se objevila;
s výkřikem nechal spadnouti zpět mramor
nad svojí láskou a snem svojím na vždy.

I prchla, prchla duše pryč, a kohout
červený zapěl hořkou hymnu žití:
žití — a ona byla v říši mrtvých.
Nebyla všem jen jedna cesta smrti,
však mnohé, mnohé, a ty ztrácely se,
svítíce, v prázdna nekonečném temnu.
A ona svojí neznala. Však mnohé
tu stíny v stínu zřela, kterak míjí
a ztrácejí se: mnohé s přívětivým
démonem svojím spěly cestou jasnou,
jiné zas marně rukou odpíraly
osudu svému; kolik dní již tomu,
co svému prchla démonu a cesty
své nevěděla. Obrátila tedy
se k jedné duši panenské a sladké,
jež v chůzi ještě ku sladkému světu
zrak obracela, a na cestu svoji
se tázala jí. Avšak tato duše,
panenská, čistá, ohlas chvějící se
jak topolu stín mladého, tenkého,
— Já nevím — děla a v bledosti Všeho
zmizela. K duši svaté, smutné, která
tvář sladkou v dlaních ukrývala v pláči,
se obrátila hetéra s otázkou:
byla to matka, jež myslila ještě
na drahé dítě. Ta též odvětila:
— Já nevím — a hned na to v bolu Všeho
zmizela. Dlouho ještě pak a bídně
uprostřed mrtvých bloudila hetéra,
jak v davu živých bloudívala kdysi —
teď ale marně; velikou pak hrůzu
cítila nahá, neklidná ta duše,
jež na rozcestích všem stávala tváří.

V sled bezesná kol Evènova duše
kráčela rychle, pospíchala k řece,
po zapomnění žíznic. A teď obě
se nepoznaly. Nezřely se nikdy!
Myrrhine spěla z rozcestí, té duše
neznámé, rychlé ptala se: Kde cesta?
A Evènos jí odvětil: — Mám na spěch! —

Rychleji ještě Evènova duše
běžela v děsu, a za ní ta duše
smutná a nahá. Však tu duše první
zmizela v dálkách ve věčité mlze;
a duše druhá, duše hetéřina
stanula opět novém na rozcestí,
dýchajíc těžce. I zaslechla písklot
teninký, tenký, jak by prostřed vejce
to zasténalo kuře nezlíhnuté.
Byltě to písklot, který hetéra kdys
slýchala s hrůzou odkuds přicházeti
ztlumený, tklivý — tehdy již, kdy měla,
tam v druhém světě, krásný svůj květ masa
s pestíky ještě přímými. A nyní
zasteskla z hloubi Myrrhine hetéra.

Vysokou travou opatrně spěla
teď nahá duše, dívala se k zemi,
a uprostřed tu planých fíků zřela . . .
Zřela tu státi mezi asfodély,
narcissy, mezi životem a ničím
beztvárné stíny, měkčí nežli stíny,
své syny, kterých nechtěla, a měli
v bezkrevných rukách květy bolehlavu
zločinné, černé klasy námelové
pro kratochvíl. A byli mezi smrtí
a ničím ještě, nedaleko hranic.
K nim nyní přišla Myrrhine; a děti
vrásčité, bílé, zříce ji, křik tenký
vydaly, slabý, a pryč odhodily
ty květy smutné, skokem utíkaly
pryč, nohy, ruce teninké a dlouhé,
bezvládné, svislé, jak na vlhké cestě,
po dešti změklé, před kročejem chodce
když utíkají ropušiny děti,
rozplizlé, bídné; tak ty děti, mrtvé
před narozením, vypuzeny dříve,
než mohly jíti prosit smilování!

Bronzový práh však byl tu nedaleko
velkého domu. S prahu temné vytí
podzemních bdělých fen tu znělo děsně.
Tam skočilo to hejno dětí do vnitř,
třesouc se hrůzou, za ním jeho matka
se pohroužila v nekonečné temno.

Přeložil *A. Muťovský.*

Tréval-Viola:

Stříbrné své vlny voda vyleje . . .

Román.

(Pokračování.)

II.

Dr. Eineigl vrátil se v březnu do Vídně a na radu strýcovu dal se do vědecké práce v oblíbeném svém odboru, pathologii pokusné. Pitval mrtvoly, experimentoval se zvířaty, vysedával nad drobnohledem. Prsty měl potřísněné od barev jako natěrač, a vůně laboratoře čpěla z něho na několik kroků. „Jsem nemožný ve společnosti," uznával, a proto nechodil nikam. Týmž důvodem čelil domluvám svého strýce dra. Bečváře, aby nezanedbával známých rodin, naopak pomocí jejich získával i nové prospěšné známosti.

Ale Eineiglovi nestýskalo se nikterak po zábavné společnosti. Po úmorné, napjetí veškerého intellektu vyžadující práci denní usínal na noc tvrdě. A hlavní věc, neměl kdy vzpomínati.

Dopisoval si se starým kamarádem Emilem Stopkou, nyní praktickým lékařem v Čechách, a s Grunzerem, supplentem na německém gymnasiu v Mikulově. — Totiž psal jim k svátku a Novému roku, to bylo vše. Redaktor Hospra posílal Eineiglovi z Prahy „Argusa". Ale Kačena pojednou z listárny vylítla. Eineigl domýšlel se dvojího: předně, že asi Zezula poměr s paní Plecitou dále pěstuje, a druhý domysl byl jen důsledkem prvého, totiž: že Zezula rozhněvaného Joviše ukonejšil a vykroutil hromovládnému blesk z ruky. Nepsal mu však ani redaktor, ani Zezula, přes to, že si tak při loučení svatosvatě slíbili. Ostatně Eineigl zvědav nikdy nebyl, a práce ho těšila a zaujímala úplně.

Strýc Bečvář vzal ho s sebou na prázdniny na Moravu. Vyhledali si zátiší pod Radhoštěm. Týden pobyl tam dr. Bečvář se sestřencem, pak ho ostavil. Eineigl zašel si pěšky do svého rodiště

Mor. Ostravy, pak vrátil se, aby po celé týdny vdechoval svěží horský vzduch, nocoval na salaších, pochutnával si na skopovém guláši a jedl černý chléb s brynzou. Chutnalo mu jako vyhladovělému zbojníku. Vžíval se do divoké romantiky noclehů pod širým nebem neb kolnou, posedával s bačou a ogary pískajícími na dlouhé samorobné píšťaly do tiché noci, prosvětlené třesavým svitem zažehnuté praskající hranice. Naslouchal temnému šumotu hrabajících a pobekujících ovcí, vnímal neznámé volání s výšin, dolétající z tajemných dálek, budící v sluchu přelud hučících jezer neb horečného života veleměst prohlížených se závratné rozhledny. Vše připlývalo zvětšené, v ohromných, neurčitých obrysech, v polosvětle, a zhasínalo náhle v prudším zavanutí nočních větrů.

Strýc Václav v dopisech nabádal Eineigla, by užíval žinčice. Dovozoval, že co do síly léčební zvláště při chorobách plícních není jí rovně. On že neposílá své souchotináře jinam než do Rožnova, a to již dvacet let, a jen žinčice vrací jim pokud možno — klausule ta vskutku v dopisu byla — zdraví.

To se raději napiju čisté pramenité vody, řekl si Eineigl, ale strýci to nepsal. Nevěřil v žinčici, byl pro serotherapii duší tělem. A pro diétu sílicí. To bylo jeho lékařské přesvědčení.

Opálen do hněda, provát horským vzduchem vrátil se do Vídně. Chtěl před tím zajeti ku kollegovi Emilovi do Čech, ale nenalezl k tomu dosti energie. Bál se mluviti o minulosti, a bez toho by se neobešlo.

Na Moravě těšil se již na vědeckou svou práci, prahnul po ní na konec, ale ve Vídni nemohl se do ní řádně vpraviti. Chuť ho opouštěla, rozbíhal se a zarážel náhle, nevěda proč. Byly deštivé dny, a vítr, který ve Vídni neustává, metl ostře a studeně. A pak přepadla ho neurasthenie zákeřně a prudce. Pozbyl spánku, převaloval se celou noc na loži — jednu, druhou. Třetího večera, vida, že nebude spáti, vyšel ven z domova. V bytě vše na něho padalo. Bydlil v podnájmu u sluhy z ministeria obchodu, starého vdovce, jenž přicházel den co den po půlnoci domů. Eineigl bál se mrtvého ticha v bytě. Vše raději, zimu, kouř kaváren, zápach nevětraných hospůdek, než to hrozné, bezútěšné ticho v temném, rozlehlém pokoji. Prožluklý policejní řád, jenž uzavírá hostince po půlnoci! Noc stala se mu dnem, a ve dne podřimoval. Potloukal se po vzdálených okresích, v předměstských lokálech, kde drnčelo piano, chraptěla harfa, řvala harmonika a roztahovala se veselá opilost. Četl staré hadrovité noviny a pil odvar něčeho, co platil za černou kávu neb za čaj. Ale podstupoval to, aby unikl vetřelým, trýznivým vzpomínkám, dolézání všeho, co kdy hloupého provedl, zač se styděl. Když zavřel oči, táhlo ho to někam dolů, a bránil se mátohám jako na rukou a nohou svázán, pouze napjatou, rozbolestněnou vůlí, fysickým hnusem.

Patet janua, východ je ve tvé ruce, našeptávalo mu to, když nevole nahromadila se v něm vrchovatě. Lákalo ho to zase k násilné svépomoci, jako tehdy, kdy chopil se revolveru.

Marně užíval uspavadla v heroických dávkách. Místo aby uspaly,

podrážděily alkaloidy ještě více jeho vnímavost. Byl skalopevně přesvědčen, že neusne, a proto snad neusínal. Zdřímnul za dne na hodinu, dvě, ale vyděšen probouzel se s křikem. Zdávalo se mu, že má zpívat v opeře, jejíž part neznal, že má tančiti solový tanec v balletu, že padá v Alpách do rokle a v pádu zachycuje se dřevěného zábradlí, visí, síly ochabují . . . .

Strýc Václav radil to a ono, doporučoval novou cestu na jih, k moři. Ale Eineigl nemohl, bál se. Točil se v kruhu svých úzkostných představ. Omrzelo ho na konec vše, zábavy, věda, život. Na ulici přepadaly ho závrati, že zachycoval se stromů nebo kandelábrů. Potkával lidi nesympatické, kterých si jindy nevšímal. A nyní byl nucen s nimi se zabývati a to intensivně. Vzpomínal na jejich jména, příjmení, stáří, na podrobná a malicherná data jejich života. Hryzlo ho, že tak činí, ač by byl nejraději na celou existenci jejich zapomenul. Melancholické citáty z poetů vystupovaly mu na pamět. Strýc zahrnul ho poesií německou, jíž Svatopluk první léta hltal.

Celé hodiny opakoval si Lormův „Sphaerengesang“:

„Dem seligen Nichts entstiegen,
der ewigen Ruh
um ruhelos zu fliegen —
Wozu? Wozu?

(Z blahého ničeho vzešlý, z věčného klidu, ku bezklidnému letu — Proč? K čemu?)

Ubohý Jeronýme, básníku umírající za dvojí čínskou zdí, slepotou a hluchotou!*

Pak probudila se v něm touha po záchraně, určitá, pověrečná. Tam se mu uleví, tam, kde býval tak závratně blažen a v zápětí tak zoufale bídný.

Pudilo ho to do známého okresu, jemuž se od roku vyhýbal jako moru, do známé ulice, pod známá okna. Mučilo ho to, ale již ne černou melancholií, ale dráždivou, bolestnou nadějí. Až to přemohlo hlínovitou tíži jeho ochablosti a hnalo divoce tam, kde kynulo mu rozhodnutí. Letěl, jako by šlo ne o život, ale o návrat blaha, o šílenou, nemožnou resurrekci. Ona, ona, Vinuša tančila jako krvavě osvětlený přízrak z podsvětí na porušených jeho nervech. Chodil známou, zatmělou, mrtvou ulicí a vzlykal: Nušo! Nušo!

Bylo mu sladko cítiti skutečnou bolest a ne pouze fantom její. Trhal rány sotva zavřené, budil bolesti přebolené. Život a síly ubíhaly, ale také mu ulevovalo, jako překrveným a zaníceným ústrojům ulevuje se ujmou krve.

Z usazených již kvasů jitřily znovu vzpomínky, vystupovaly bubliny ve svitu mrtvých rozkoší, trýzeň a hřích zdvihaly se ze svých hrobů. V puchu vanoucí na něho hniloby bylo mu ku podivu volno, jako šílencům v perversitách čichu a zraku.

A snad to ho zachránilo, mírná manie, narkotikon nervů, mozek v příkaznosti.

* Jeroným Lorm ohluchl a oslepl před svou smrtí.

Za několik dní se vzpamatoval. Očišťující vítr zavál, odprýskané okrasy, oslepłé cetky, zpuchřelé věnce sypaly se dolů z výtvorů nepříčetné duše.

Mohl zase s klidem vzpomínati. Prázdným stínem, zvukem bez obsahu připadal mu nyní ten bývalý oddíl života, na nějž soustřeďoval dosud celou prudkou sílu svého mládí. Povznesl se nad něj jako perutný dravec nad vyloupené první hnízdo své, a viděl kostry. Setlívající, rozmetané kostry svých kořistí. Byl mu hádankou ten bývalý rozmach, triumf, trhání sápané oběti.

„Marnoslave!" skřehotal odkudsi hlas Hosprův, „nech mrtvé spáti! Nejsi Orfeem, abys kouzlem své vášně vléval život přízrakům!"

Eineigl se zotavoval, spánek se vrátil. S počátku těžký jako hluboké mdloby, potom zdravější, osvěžující. Bavila ho zase banalita všedního života, vyhledával známé, muže i ženy.

Strýc Václav pomáhal sestřenci v soužení jeho, seč byl. Pobýval s ním, obětoval mu mnohou chvíli svého odpočinku.

„Co to vlastně bylo?" tázal se Eineigl strýce zpříma, když nabyl rovnováhy duševní.

„Krise," řekl strýc, pohlížeje na sestřence zkoumavě a poklepávaje si rukou na prsou.

„Jaká krise?"

„Krise dědičné disposice; jsi lékař, a nemusím ti vše široce rozkládati. Sturm und Drangperiode."

„Dědičná disposice," přikyvoval Eineigl zamyšlen hlavou, a připadalo mu, že v tom jest omluva, úleva pro něho. A v příští chvíli zase pravý opak, že v tom je hrozba i pro budoucno.

„Myslíte, strýče, že se to nevrátí?"

„Jsem tím tak jist, že netřeba o tom déle mluviti."

Chodili spolu zase do rodinných kroužků, hovořili s intelligentními lidmi, navštěvovali koncerty. Lidé, s nimiž se stýkali, znali Eineiglův román i jeho nemoc, kterou i jim strýc Bečvář vylíčil za krisi disposice dědičné. Dodával však vždy a s důrazem, nyní že ručí za trvalé zdraví svého sestřence svou lékařskou ctí.

Dr. Václav Bečvář byl drobný mužík, husté, šedivé kštice, stále oholen. Následkem difterie v dětství mluvil poněkud nosem, a pravé horní víčko měl přiklopené. Nebyl nikdy mužem lepotvárným, předčasně sestárl, jako by se vyžil, ale byl duchem bystrým, měl rozsáhlé odborné i všeobecné vědomosti, četl v několika řečech. Byl kdysi assistentem Dumreicherovým, a praxe jeho byla po většině chirurgická. Temperamentu byl impulsivního, mluvil rád, někdy křičel, ale ani nelhal, ani se nehonosil, ani nestavěl své já do popředí, spíše bolela ho cizí hlava, rád urovnával spory, zvláště lidí sympatických. Staromládeneckou zvláštnůstkou jeho bylo, že kupoval hojně knih belletristických, ale nečetl jich, nýbrž nerozřezané házel do jakéhos přístěnku, jejž uzamykal. K dámám byl velmi šetrný, dvojsmyslné vtipy a vulgérnost nenáviděl. Byl nadšeným přítelem hudby, ač ji sám prakticky již neprovozoval. Zajeti na koncert do Bayreuthu, do Prahy neb do Berlína bylo mu maličkostí. O hudbě dovedl hovořiti

se zápalem a o fysiologii zvuku v mládí napsal učenou dissertaci a dovedl o thematu tom dosud improvisovati přátelům hudby nadšené a instruktivní přednášky. Když se rozmluvil neb intensivně zamyslil, poklepával si pravicí z lehka na hruď.

Od matky slyšel jednou Eineigl, že strýc měl za mlada nešťastnou lásku. Zamiloval se do vdané paní, choti universitního professora, jehož syna připravoval k maturitě. Professor však po čase odešel z Vídně někam do Němec, a strýci zbyla resignace. Byla-li to strýcova první láska, zůstal jí věren a již se neoženil. Měl několik známých rodin ve Vídni, které navštěvoval. Ve společnosti byl velmi vážený, nepouštěl se nikdy do sporů, zvláště nepletl se do politiky. Dokud máti Eineiglova žila, pobýval každoročně o prázdninách několik dní v rodině Eineiglově, ač otec Eineigl byl tomu nehrubě povděčen. Inženýr Eineigl byl snad jediný člověk, s kterým se doktor Bečvář přel. Ale sestřence svého měl rád, snad až příliš.

„Ty hochovi hovíš," protestoval často otec Eineigl.

„A ty zase vše, co je v něm, ubíjíš," replikoval švakr.

„Rád bych věděl jak? Hoch musí býti v kázni."

„Ale kázeň nesmí zvrhnouti se v despocii." —

Takové srážky opakovaly se rok co rok. Strýc Václav byl jediným bratrem Svatoplukovy matky a nepřestával sestřenci opakovati, že není podoben ani otci, ani matce, ale babičce, strýcově matce.

Babička Ilona byla v rodině Bečvářově zjevem záhadným. S dědečkem seznala se v Uhrách, kam se dostal z Příbrami za báňského inženýra. Ve Šťávnici uherské prožil děd hotový román. Babička byla tehdy chotí služného ve Šťávnici, a když se s mladým, svobodným inženýrem Bečvářem poprvé setkala, měla již pět dětí. Přes to však zahořela k inženýru vášnivou láskou. Viděla ho ponejprv na koncertě, když Bečvář lahodným tenorem zpíval písně Pivodovy. Že ona napřed vzplála, že byla v lásce silnější a strhla i dědečka, to byl náhled strýcův i Eineiglovy matky. Neboť dědeček Bečvář byl vždy povahy tiché, poddajné, a div bylo, jak vzbudil tak velkou vášeň.

Za to paní Ilona byla živý oheň a letory rázné, přímé a nelekavé. Byl z toho všeho rozvod. Dědeček vystoupil ze státní služby a odstěhoval se s Ilonou napřed do Sedmihrad, potom přijal místo báňského inženýra v Moravské Ostravě. Dali se s Ilonou oddati občansky.

Matka Eineiglova vyprávěla synovi, že bába byla dcerou rusínského faráře z Užhorodu, že nabyla dobrého vychování a byla, když s dědečkem se setkala, již dvaatřicet let. Dědeček byl o dvě léta mladší. — „Přes to však byla babička ještě velkou krasavicí," neopomenula matka nikdy připojiti.

Ilona měla v druhém manželství dvě děti, strýce Václava a matku Svatoplukovu. Žila na Moravě osm let, pak zemřela. Prý úbytěmi.

„Byla nejen krasavicí," doplňoval strýc vypravování sestřino, „nýbrž dámou duchaplnou, měla dar zábavné, milé konversace. V prvém manželství žila velmi společensky, pořádala večery, hrála na loutnu,

zpívala krásným altem, a jak tančila!“ Strýc vidí krásný tanec její jako v mlhách. Tančila jednou před dědečkem sama, pouze dva šátečky v ruce. Točila se lehce, neúnavně, ani nezčervenala, ani se nezpotila. Dědeček se blaženě usmíval, hoch dal se do jásotu. Mluvila maďarsky, rusky a francouzsky. Německy se nikdy nenaučila.

Neznalost této řeči, u moravské intelligence tehdy převládající, a neobvyklé postavení její rodinné vylučovaly babičku Ilonu ze společenských kruhů, k nimž náležela. Byla přinucena pobývati doma o samotě, jako ptáče v kleci. A právě ona, která tak milovala volnost, družnost a veselý hlahol kol sebe!

Také se vůčihledě tratila. Nikdy si však nikomu nepostěžovala, snad pouze dědečkovi. Ale ten krčil rameny. Máš, cos chtěla, znamenalo to, a babička sklonila hlavu. Děti své z prvního manželství nikdy neviděla. Zapřely ji, nebylo jim dovoleno, nebo nechtěly viděti matku. A ona sklonila hlavu ještě hlouběji, když své listy dostávala zpět neotevřené.. Nepromluvila nikdy ani o dětech, ani o svém prvním muži.

Osmý rok hluboká melancholie obchvátila její mysl. Seslábla na duchu, zanechávala domácnosti a hrála si. Vyhlížela celé dni oknem na modravou silhouettu čeřenů Karpat a vypouštěla při tom slámkou mýdlové bubliny. Sledovala jejich let do výše i hlubiny, jejich krátký lesk a rychlý zánik. Pak zhasla náhle, sotva mohla rozloučiti se s dětmi.

Před smrtí vrátila se jí na chvíli jasná paměť. Položila kol obou dětí vyhublé lokte, a proudy horkých slz lily se jí z očí. Žehnala jim vzlykajíc.

„Budete na mne vzpomínati?“ tázala se ustrašených oukropečků. Hladila jim vlásky a líbala je. Pak obrátila se k dědečkovi a řekla: „Václave, budeš je míti rád, mé děti?“

Dědeček neřekl ani slova, jen přikývl hlavou a vzal ji za ruku. Oči obou hovořily, a její oči prosily, jeho odpouštěly, odpouštěly i jménem druhé rodiny, s níž se rozloučiti nemohla.

Pak přišel kněz, děti odvedeny, a když se vrátily, našly matku mrtvou. Zesnula při posledním pomazání.

Inženýr Bečvář oženil se podruhé, zůstal však v druhém manželství bezdětek.

Dcera Ilonina, matka Eineiglova, nepoznala zlé macechy. Výchovou její zabývala se hlavně navinulá slečna Cenci, dědečkova sestra, která již za nemoci matčiny bratrovu domácnost vedla. Teta Cenci byla povaha tím tvrdší, čím měkčí byl její bratr. Na děvče byla přísná, hochovi spíše promíjela. Matka Eineiglova trpěla nervosní, podivínskou povahou tetinou neméně než macecha, druhá žena Bečvářova. Brzy po sňatku se paní Bečvářová, plachá, skromná blondýna, dcera učitelova od Hutiska, roznemohla, poléhávala několik let, a byla tak jako nebožka v područí tety Cenci, vysoké, hubené, čtyřicetileté panny, pleti skvrnité, s občasnou křečí levého oka.

V pokojíku svém, jenž páchnul stuchlinou a levandulí, mívala

ve starém pekáči kornouty a hrníčky, z nichž Václav vždy nějaký pamlsek vylovil.

Matka Eineiglova provdala se za horního inženýra Eineigla. Seznala ho v Praze, kdež byla na vychování u anglických panen. Eineigl měl u týchž panen sestru jeptiškou, navštěvoval ji někdy a seznal sličnou chovanku Bečvářovu z Moravy. Chtěl původně nastoupiti dráhu akademickou, byl assistentem při stolici pro strojnictví. Ale zamiloval se vášnivě, a aby mohl se ženiti, přijal místo horního inženýra v Moravské Ostravě.

Původní ctižádostivá povaha vrátila se však inženýru Eineiglovi brzy po svatbě. Počal litovati, že odvrátil se od professury, zanevřel na ženu, pro niž tak učinil, a vyčítal jí čím dále tím prudčeji, že mu zkazila budoucnost. Zabýval se novými reformami v kutání, vynalézal nové stroje, které však se neosvědčovaly a byly odmítány. Po boku popudlivého a nespokojeného muže, jenž měnil domácnost svou v žalář pro ženu i syna, odkvétala paní Eineiglová rychle. Ve třiceti letech byla starou ženou. Ze čtyř dětí zůstal Svatopluk jediný na živu.

Otec vychovával ho svou methodou. Od čtvrtého roku přidržoval ho železnou rukou k učení liternímu. Her a zábav s jinými dětmi mu netrpěl. Sám vyučoval ho frančině, němčině a anglickému jazyku.

Bůh ví, jaké plány se Svatoplukem měl. Pouze hudbu hochovi dopřál, a ta byla v chlapectví jedinou zábavou Svatoplukovou.

Když dospěl Svatopluk do šesté třídy reální, zemřel mu otec náhle. Lékaři říkali, že otravou nikotinovou.

Byl náruživým kuřákem, doutník nepustil po celý den z úst.

Ukázalo se, že nezanechal téměř žádného jmění, ač nebyl marnotratník. Ale nákladné pokusy a pomůcky k vynálezům pohltily všecky příjmy. Mrtvola převezena byla do Čech, do rodné obce otcovy, jak si za živa přál.

První, co Svatopluk po smrti otcově učinil, bylo, že přestoupil na gymnasium. Matka i strýc Václav, ustanovený poručníkem jeho, tomu nebránili. Byl přijat do šesté třídy a studoval ve dne v noci, aby vědomostmi klassických jazyků spolužákům se vyrovnal. Ve dvaceti letech maturoval. Matka Svatoplukova přežila muže svého o necelá tři léta, takže Svatopluk v prvém roce vysokých škol osiřel nadobro. Dědeček Bečvář byl již několik let mrtev, a půl roku před otcem Eineiglem zemřela teta Cenci ve vídeňské nemocnici po těžké operaci.

Sirotka ujal se strýc Václav. Byl již dávno oblíbeným lékařem v osmnáctém okresu vídeňském. Svatopluka, jenž se rozhodl studovati lékařství, umístil ve Vídni u rodiny Tapferovy. Paní Tapferová byla vdovou po dvorním radovi a bydlila v devátém okresu nedaleko všeobecné nemocnice. Již za nebožtíka dvorního rady byl dr. Bečvář v rodině domácím lékařem a rádcem ve věcech nejdůvěrnějších. S dvorním radou byl ty a ty, vídali se denně. Dvorní rada strádal vleklou chorobou měchýře, jíž také před šesti lety podlehl.

Nyní tedy doporučil dr. Bečvář dámám Tapferovým, matce i dceři, svého sestřence, prose je, by ujaly se mladíka ve výcviku jemnému mravu a společenským zvyklostem.

Poznal strýc nevýhodu Svatíkovy plaché, nemotorné a mlčelivé povahy a věděl, že takto by ve Vídni nepochodil. Chtěl odevzdati mu jednou svou praxi, nedá-li Svatopluk přednost dráze akademické. Hloubavý Svatík našel však ještě jiný důvod, proč strýc dal ho do bytu k Tapferovým. Chtěl značným měsíčním platem za sestřence nevalně situované paní Tapferové slušným způsobem přispěti. Eineigl měl čásek dokonce strýce v nepěkném podezření, že uplácí staré dluhy a závazky, a že byl kdysi paní Tapferové více než lékařem. Když však později seznal zevrubněji povahu strýcovu, zastyděl se za svou pošetilost a odprosil ho v duchu.

Paní Tapferová pocházela z Tyrol a vzala si svého muže jako úřadníka finanční prokuratury. Nyní byla šedesátnice, kostnaté, vysoké postavy, pleti mastného lesku. Stále měla rýmu, což činilo výslovnost její tupou. V mládí byla elévkou dramatické školy paní Wolterové. I chůze její byla divadelní, natřásala se jako na drátkách a postávala každou chvíli v malebné póse. Byla velmi zbožná, každá třetí věta její byla nábožnou průpovídkou, což jí však nevadilo, aby zároveň nehřešila proti osmému přikázání desatera. S pravdivostí byla stále na kordy, byla obětí své básnické fantasie, lhala virtuosně a při tom bezúčelně, l'art pour l'art, a oddávala se chimerám svým tak, že na konec sama jim uvěřila.

Znala zevrubně genealogii panujícího rodu, vysoké aristokracie a hierarchie. Tvrdila, že ti a ti nositelé zvučných jmen s ní rozmlouvali — mezi čtyřma očima. Dva ctitelé v mládí se pro ni zastřelili, vlastně jen jeden, druhý zmizel ve světě, ale ona ví, že se také zastřelil. Jistý uherský magnát, jehož jméno jí velí diskretnost zamlčeti, zamiloval se v plesu do ní na smrt. Několik měsíců na to četla v novinách, že zadal o rozvod od ženy. Více že k tomu nepřipojuje ani slova.

Jinak byla paní dvorní radová dáma řádná, děti své, dceru a syna, vychovávala dobře, a dluhů neměla více než každá jiná dvorní radová na pensi.

Děti ji měly rády tak tak. S dcerou mívala spory o rozestavování nábytku. Matka chtěla to míti rozestaveno po starém, přesně symmetricky, a na polštářích povlaky, koberce pak na zemi jen o velkých svátcích, jinak sbalené na půdě, aby se ušetřily. Dcera byla nepřítelkyní přímočárných obrazců v pokoji, vášnivě ráda nábytek přestavovala, obrazy převěšovala, takže matka i bratr, hledajíce něco po tmě, vráželi do nábytku, jenž den před tím stál jinak. Slečna Tapferova byla zásady, že krásných věcí se má užít, a nikoli jich šetřit.

Syn Bedřich, osmnáctiletý výrostek, absolvoval kadetku a chodil denně do skotských kasáren, čekaje, až bude jmenován poručíkem. Matku svou ctil nejvíce, když mu docházely peníze, a ku konci měsíce býval velmi solidní.

Slečna Aurora Tapferova byla snědá, jedenadvacetiletá krasavice vysoké, plné postavy. Měla husté, dlouhé vlasy havraní, hnědé oči a bezvadný chrup. Šatila se první léta pobytu Eineiglova skromně, později vybraně a elegantně. S kadety bratra navštěvujícími bavila se po kamarádsku. Říkala jim „Kinder“, salutovala a kouřila s nimi cigaretty. Kadeti cvičili ji i Eineigla v šermu šavlemi. Bývalo u Tapferů veselo.

Zaměstnána byla slečna Aurora u pošty a měla jenom jedinou důvěrnou přítelkyni, Amálku, choť poštovního koncipisty.

Dámy Tapferovy vzaly si mladého medika, jenž byl u nich na celé zaopatření, pořádně do cviku.

Otesávaly sedláka, uhlazovaly hrany a vyplňovaly defekty v jeho vzdělání společenském. Káraly ho, byl-li nedbale oděn, a divily se, jak mladý muž tak málo může na sebe dbáti.

„Stůjte — seďte rovně!“ komandovala brzy máti, brzy dcera.

„Ranči, přines panu Eineiglovi nějaké prsní bonbony!“ prohodila sem tam paní Tapferová. Odnaučovala Eineigla návyku stálého pokašlávání při četbě neb studiu.

Eineigl byl měkkým voskem v jejich rukou, osvojil si rychle náhledy i výrazy obou dam, nalézal vkus a půvab tam, kde samotářská duše jeho viděla dosud frivolitu neb lehkovážnost. Svinoval slečně cigaretty, sám kouřil mírně, pamatuje na výstražný příklad otcův.

Počal žíti jiným životem. Cítil, že vyvléká se z těsné kukly, rozpeřuťoval se, rozhlížel se směleji a oceňoval již leccos, co dříve neznal, co ho nezajímalo.

Zvláště slečna Aurora zachvátila jeho procitající zvědavost. Plála na jeho východu jako veliké, oslňující a neznámé světlo a vystupovala výš a výše, stále nádherněji.

Říkala mu Kašpr. — „Kašpr, kom! Kašpr, hol mir das!“ (Kašpare, pojď! Kašpare, přines mi to!) Zaučovala ho, jak si má počínati švihák, jak bráti cylindr a hůl, jak ukláněti se, jak lichotiti dámám. Rouhala se jeho kostrbaté němčině, ukládala mu deklamační themata ze Schillera, později z Chamisso a Lenaua, aby si oblomil „pemácký“ jazyk. Pánovitá, ač ne zlomyslná, jednala s mladým medikem spíše jako s pejskem než s nastávajícím hodnostářem akademickým. Když chtěla se po kanceláři osvěžiti, vyzývala Eineigla na šerm a křepce zasazovala mu rány šavlí.

Působila na Eineigla dojmem, jejž tento, na školách výtečný logik a psycholog, nemohl si nijak vyjasniti. Když seděla u piana, — hrála zručně, ač chladně, — zadíval se často na její mladý, půvabný profil, zejména na houšť vlasů. Z těchto vlasů bývalo mu podivně těžko. Oči přecházely z modravého jejich lesku, tvrdého, kovového. A když stával těsně při ní s houslemi v ruce a naklonil se v zápalu hry až k její hlavě, tu ovanula ho vůně teplá, omamná, až obcházely ho závrati. Bled odkládal housle a vycházel ven na vzduch. Pot vyrážel mu na čele, a zuby se mu rozdrkotaly.

Když se to stalo opětovně, pošklebovala se mu slečna Aurora.

„Snad není Kašpr zamilován?“

A pohlížela na něho žhavýma, tázavýma očima. Pak, když on mlčel, pohlédla do nejbližšího zrcadla a usmála se sama na svůj sličný obraz.

„Řekněte, že do mne, Kašpr,“ obrátila se úlisně k Eineiglovi. „Třeba jen žertem to vyslovte! Zdali pak máte ponětí, jak se vyznává láska dámě? Pojďte sem, klekněte! Ne tak z těžka, a jen na jedno koleno. A nyní projevujte, jak plápoláte!“

Napřed Eineigla takové šprýmy pobuřovaly, pak si zvykl, podával se rád nápadům dovádivé dívky, podroboval se graciosním jejím hrám.

A pak se do ní zamiloval. Teprve později poznal, že to nebyla láska, že mu cit ten sama nasuggerovala, že nebyla to než koketterie, u ní i u něho.

Ale tenkráte myslil si, že Auroru miluje, neboť vlastní jeho nitro bylo mu neznámo. Uvěřil, že je rytířem prvé ženy, která probudila v něm mužství. Byl jí za to vděčen a nosil její barvy, ideálně, bez žádostivosti. V citu jeho bylo mnoho hravé blouznivosti a radostné okázalosti, miloval v ní sebe, své mužné uvědomění, a hrdost zabraňovala, aby se neponížil nízkou chtivostí.

Doprovázel Auroru na vycházkách, navštěvoval s ní plesy a divadla. Kul na její oslavu české verše a komponoval k nim hudbu. Přijímala je vážně, a ač česky nerozuměla ani slovu, zpívala je před bratrem a jeho kumpány s komickou výslovností.

„Aurora musis amica,“ (ranní zora přeje Musám) prohodil jednou kadet Merfait, sběhlý gymnasista z Budějovic. Vzal si Eineigla stranou a požádal ho za opis písně, že má známost s českou guvernantkou.

Eineigl zhola odmítl.

Aurora honosila se kde komu svým rytířem. Přítelkyni své Amalii Sturmové představovala ho: „Moje křídla,“ neb jiným obrazným označením poetického nadání Eineiglova. Když pak Amalie Sturmová ochuravěla a odjela někam do lázní, přilnula Aurora k Eineiglovi ještě srdečněji. Dala mu svou podobiznu i kadeř vlasů. Pod podobiznu napsala: Dem Freunde die Freundin. (Příteli přítelkyně.)

Poměr Eineigla k Auroře nestal se nikdy intimním. Jen ruku jí líbával a úkradkem také darovanou kadeř. Snad by se byl ulekl a prchl, kdyby mu byl někdo řekl: „Buď podnikavým, jdi a vem si daň lásky, vyčkej okamžik, kdy jste sami, vzmuž se, užívej!“

A měl věru příležitostí až až, zvláště když Bedřich přeložen byl do Vídeňského Nového Města. Býval s Aurorou celá nedělní odpůldne sám v bytě. Ale nikdy nepodnikl něčeho, čím by sblížil se k ní jako ženě.

Aurora měla se k Eineiglovi znenáhla jinak než s počátku. Již mu neříkala Kašpr, žertovala s nim již málokdy. Někdy říkala: „Ráda bych od vás něco slyšela,“ a tvářila se při tom spíše netrpělivě než laškovně. Bývala zamlklá a přenechávala Eineigla matce, která namluvila toho za tři, nekladouc v přítomnosti tak trpělivého poslu-

chače, jako byl Eineigl, své obraznosti žádných mezí. Někdy musil staré paní dokonce odříkávati responsoria na litanii postní.

Eineigl byl s Aurorou za dobře, ale jako by jí míň a míň rozuměl. Vážná, passivní nelíbila se mu tak jako dříve veselá, útočná.

V dobu tu, — byl již ve čtvrtém roce studií na universitě, — počal strýc Svatíka uváděti do rodin mužů vzdělaných a žen duchaplných. Eineigl uváděl a doporučoval se sám svou znalostí hudby. Strýc jeho byl v opeře předplacen, a Svatopluk často chodil za něho ku produkcím.

Jednou v masopustě navštívil Eineigl s Bedřichem, jenž schválně z Nového Města přijel, maškarní ples umělců.

Dodnes jako na nepochopitelnou pohádku vzpomíná na tuto noc.

Sledoval se zájmem rej vkusných i originálních maškar, sem tam poznal známou osobnost, podnikavá některá žena šlehla ho vybízivým vtipem, výmluvným posměchem.

Před početím první čtverylky po půlnoci požádal ho poručík Bedřich, převlečený za Indiána, o protějšek. Eineigl zadán nebyl, a bylo mu hledati tanečnici. Aurora na plesu nebyla, měl však tu známou slečnu od „Červeného kříže" v úboru Satanelly. Šel ji tedy hledat. Nebylo to snadné mezi sty a sty maškar. Dlouho hledal, bloudil sálem i vedlejšími místnostmi. Satanell dosti, ale žádná tou, kterou hledal.

Ochaboval. V tom dotekl se vějíř jeho ramene. Červené domino v kapuci stálo za ním. Změněným hlasem otázala se ho dáma, zda hledá tanečnici. Jmenovala ho jménem. Uklonil se a podal jí rámě. Než však našli Tapfera, započala čtverylka. Bedřich měl již jiný protějšek.

„Doprovoď mne ven!" řeklo domino. „Pojedu domů."

„Proč?" podivil se Eineigl.

„Bojím se, že mne tu poznali."

„A ty máš příčinu zůstati inkognito," hádal Eineigl.

„Ano," zapískla. Kráčela k východu, Eineigl proplétal se za ní.

„Neřekneš mi, kdo jsi?"

„Hádej!" odvětila.

Došli k šatně. Chvatně zahalila se dáma do pláště.

„Poznám tě přece," řekl Eineigl.

Oči její z rudé škrabošky se na něho upřely.

„Podle těch modrých očí," řekl na zdařbůh.

Trhla sebou a řekla přirozeným svým hlasem: „Pojďme!"

„A podle hlasu!" dodal Eineigl.

„Bolí mne v krku od namahání hlasu," řekla spěchajíc k východu.

Eineigl otevřel jí dvířka povozu, který předjel.

Vstupovala obracejíc se k Eineiglovi.

„Budete diskretním?"

„Důvěru za důvěru," odvětil hazardně a chopil ji za ruku. Vyvíjela, nepustil.

Přikývla hlavou a druhou rukou odsunula škrabošku. Poznal paní S . . . . .

Ulekl se a pustil její ruku.

„Spoléhám na vás," řekla a nabídla mu nyní sama ruku. Zmaten ji políbil, zavřel dvířka od kočáru a uklonil se hluboce. Kočár odhrčel.

Byla to Vinuša.

Měla smutek po strýci a byla zde inkognito, bez muže.

Byla paní nejelegantnějšího domu, do něhož ho strýc uvedl.

Nikdy dříve neodvážil se na ni mysliti jinak než s největší úctou. A zůstával při tom kliden.

Nyní byl pobouřen. Rajské ovoce, jež dosud zrálo a smálo se v nedostupné výši, jako by na rozehnutých větvích naklánělo se k němu. Měl společné tajemství s krásnou dámou. Počátek románu. Byl do toho připuzen náhodou, osudem, on toho věru nevyhledával.

Rychle byla Aurora zapomenuta. Odstěhoval se od Tapferových. Po Rosalindě obrátil se Romeo k Julii . . . .

Vystudoval nákladem strýcovým lékařství a promovoval. Neuzavíral přátelství. Sblížil se pouze v druhém roce studií s kollegou Emilem Stopkou a prožil krátkou episodu bratrství jinošských duší. Do prvního rigorosa byli nerozluční. Pak oddělila je žena, napřed Aurora, potom Vinuša.

Eineigl byl snílek a illusionista. Studuje příčiny chorob, zamýšlel se často nad svým původem, nad osudem členů své rodiny. Pozastavoval se často nad tím, proč že vzpomíná na babičku svou Ilonu s větším zájmem než na vlastní matku, ač ji znal pouze z akvarellu, jejž si sama dle zrcadla zhotovila. Nikdy se Ilona nedala fotografovati, pomyšlení na to budilo v ní hrůzu. Snad proto byly vzpomínky jeho na vlastní matku tak bezkrevné, že měla úděl tisíců žen jiných, tiše trpěti a sejíti se světa, aniž by jednu jedinou vlnu životem svým neb smrtí zčeřila. Ošetřování nedomřivých dětí, otrocké plnění mužových příkazů a nápadů zaujalo ji cele. Nevěnovala se výhradně Svatoplukovi, jehož otec záhy a pevnou rukou přitáhl do svého okruhu. Svatopluk však věřil, že i jeho máti velmi milovala.

Ale babička Ilona byla živlem cizorodým mezi nimi, tichými, krotkými povahami. Přilétla jako podivný pták ze zámoří, s jiným peřím, jiným hlasem, jinou krví, jiného směru a sklonu duševního.

Strýc Václav i matka, ač sami byli při skonu babiččině písklaty, vylíčili Svatoplukovi postavu i povahu babičky Ilony tak plasticky, že bylo ku podivu, jak do dětské mysli pevně a věrně se vryla. Svatopluk viděl ji před sebou drobnou, štíhlou a mrštnou jako divošku, se rty semknutými, do krvava rozkousanými, s košíčkem hnědých kučer na hlavě a s divně lačnýma, černýma očima.

Dr. Bečvář věnoval matce své jakýsi fetišský kult, všude viděl připomínky na ni, zvláště Svatíkovi říkával se zálibou: „Tohle máš po babičce, zrovna ten pohyb dělala i babička Ilona, zrovna jako ty si v zamyšlení pobzukávala nějaký nápěv."

Slýchaje tyto podivné poznámky jako hoch, zamýšlel se Svatopluk nechápaje proč. Teprve když sám vzplanul nedovolenou

vášní, když probudila se v něm nezkrotná krev babiččina, pochopil pojednou zplna dosah toho, co učinila, následujíc děda. Pak pochopil též strýce, proč bil stále na jeho podobnost k babičce. Lačná, mučivá vášeň ho zachvátila, náplň dobrodružných plánů rodila se z horké hlavy, úmyslů divosmělých, návrhů výstředních. Divoká energie rvala mu chvílemi sebevládu z rukou, udolávala i všemocný pud sebezachování. Nikdy si života méně nevážil než tehdy.

Ach, proč nebyla ona, jíž se oddal, tak přímá, jasná a nezáludná jako jeho bába? I Nuša milovala, dovedla vášnivě laskati. Ale povaha její byla — proměnlivá, záhadná. Nebylo v ní zbabělosti, nebyla otrokyní předsudků, nevážila si dobrého mravu za každou cenu, pohrdala někdy vším, bohužel, též sama sebou a svou vášní k němu. Byla jako indické božství Šiva živitelkou a zároveň ničitelkou lásky.

Připomínal si často jednu scénu důvěrnou. Seděli v grotta azura, modré jeskyni její. Nazývala tak pokoj zvláštního světla, s bledě modrými story na oknech, s vodově modrou malbou zdí. Ze země vyrůstaly a ve vodě se kymácely řasy, chaluhy a rudé trsy korálové. Velké bubliny vyvíraly ze spodu, menšily a množily se, čím výše roje jejich vyletovaly, až u stropu spojily se v hustou, bílou pěnu — a dále nic, bílý prostor, skelný vzduch, hlubina, bez přechodu, bez ohraničující čáry. Jen to došumívalo, dokypělo ve výšinách. Strop byl čistý, sivý jako obloha za parného letního dne.

On zval ten pokoj svým nepokojem. Zde býval s Nušou sám, často sám . . .

Měli rozhovor nezapomenutelný. Vše od ní bylo nezapomenutelné. Ona pohoupávala se na lenošce, jejíž koberec prý sama stříhala nebo tkala, nepamatoval si již podrobně. Alespoň tak tvrdila, ale on tomu nevěřil. K takové práci byla příliš netrpěliva.

Tehdy pohrával jí kol rtů — měla je stále oprýskané, rozkousané, ač nevylíčitelně krásné, šťavnaté červeně — tehdy pohrával jí kol úst nebezpečný úsměv. Úsměv při stisknutých rtech. Chřípí jejího nosu při vdechu poletovala.

„Vy tedy zítra odjedete?“ tázal se hluše a již po třetí. Pohlížel při tom do okna, do růžově kvetoucích kaštanů. Z parku dole vála slabá vůně irid florentinských.

„Ano, příteli, jako každoročně,“ opakovala rovněž po třetí, neustávajíc se nožkou od země odrážeti.

„Musíte?“

Přikývla mlčky. Nikdy nechtěla, aby jí tykal, ani v samotě ne. Eineigl mluvil dále, samé nesmysly. Zda jemu k vůli by nezůstala ve Vídni. Anebo zda by nedovolila, aby přijel za ní. Nuša poslouchala mlčky, jen rty svírala, až vryly se do nich kolmé vrásky.

„Vemte mne s sebou! Zařiďte to nějak,“ žebronil. Hlas se mu lámal, měl pláč na kraji. Pohlédla na něho jako trýzněný zajatec, a zatřásla bělorusou hlavou. Viděl, jak se jí rozhoupaly dlouhé švédské náušnice s drobnými rolničkami na konci.

„Není možno! Sám víte.“

Řekla to tiše, ale rozhodně. Jen to zasyčelo. Pak dodala hlasitě: „Co je nového ve světě, pane doktore?“

Bodlo ho to. Vzpřímil se a nastrojil chladnou tvář.

„Máte pravdu, Nušo.“

Otevřela široce oči, zarazila houpání a ohlédla se prudce k portiéře vedlejšího pokoje. Pak pohlédla znovu na Eineigla a kývla hlavou vyčítavě.

„Odpusťte,“ koktal.

„Je to proti naší úmluvě,“ připomenula a očima usmiřovala.

„Máte pravdu, nač mluviti o sobě?“ dopověděl svou větu. — „Je to ode mne neskromnost.“

„Proč to říkáte?“

„Vím, co mi schází. Protože nejsem člověk zkušený.“

„Ajaj!“

„Neprošel jsem desaterým náručím žen, a proto neimponuji.“

Oči se mu nalily. Tvář její ochabla, víčka se sklopila. On stiskl pevně čelisti a dýchal chvíli povrchně. Vlna vrátila se od očí zpět. Pohlédl zase do zelenavého okna.

„Myslíte, milostivá paní, že já se budu baviti, tak jako vy?“

„Budu se nuditi,“ řekla určitě. Pohlédl rychle na ni. Bledé, aristokratické ruce její spočívaly ztěžka na podpěrách houpací židle.

Sklonil hlavu zavile.

„Toho se, milostivá paní, nebojím, budete míti ctitele, trabanty, budou vám poklonkovati, rozplývati se.“

Přikývla hlavou a řekla týmž vzdorným hlasem jako on. „A já budu opájeti se triumfy, trhati samé květy na své cestě.“

Zaťal zuby, až zaskřípěly, a sáhl po čísle „Le grand Chic“ na čajovém stolku blízko u židle. Sešit byl přehnut uprostřed a listy v nepořádku. Zavřel sešit, uhladil rohy, srovnal listy a podával jej Nuši. Vytrhla mu časopis z ruky a odhodila do kouta. Listy se rozlétly.

„Vy jste bezcitna,“ řekl. — Zasmála se výsměšně.

„A vám, doktore, k smrti se protiví bezcitnost. Ze samé citlivosti mučíte morčata a psy — k smrti.“

„To činím pro vědu,“ rozpálil se. „Mučím zvíře, aby člověk život snáze nesl.“

„Tedy ve vaší bezcitnosti je, doktore, praktická filosofie?“

„Ano.“

„Pak tedy i v mé.“

„A jaká ve vaší, Nušo?“

„Aby i člověk břímě života snáze nesl.“

„Ale vy mluvíte o citu jiném než já — Nušo!“ Vrhl se před ní na zem.

Ohlédla se znovu na portiéru. Klečel a držel ji za ruce.

„Víte, doktore, co by bylo zajímavé?“ — Oči její se zúžily jako kočce. Nečekala na jeho odpověď, ale naklonila se k němu a horkým, váznoucím hlasem řekla: „Kdyby nyní vešel můj muž. Pamatujete se na scénu s virtuosem v Kreutzerově sonatě Tolstého?“

„Já bych pod piano nezalezl,“ kasal se Eineigl.

„Tiše!“

Ve vedlejším pokoji zapraskalo jako pod tichými, těžkými kroky. Eineigl chtěl sebou hnouti, ale ztratil vládu. Oči Nušiny široce se otevřely, krk zdřevěněl. Neodvážila se ohlédnouti se. V tváři její nebyla bázeň, ale lačné vytržení. Volanty kremového županu jejího dmuly se trhaně na ňadrech. Pobledla, rty její se rozesmekly, pohled ztrnul, ruce zchladly. Židle sama se zvolna dohoupávala. Vedle však zůstalo ticho, portiéra se nerozhrnula, mstitel se neobjevil. Nuša vyvinula svou pravici a počala hladiti Eineigla po vlasech, projížděti prsty svými jejich změtí. Ošklivé podezření, které Eineigl již dříve pojal, zase se mu vrátilo. Proč na něho se oči její nikdy tak neupřely, jako když očekávala příchod mužův? Proč o něm s Eineiglem nikdy nechtěla mluviti? Přece věděla, že on ji klame, neváží si toho, zač by Eineigl bez rozmyšlení spasení své dal. Ale ona vždy, kdykoli žebronil, aby přísahala mu, že mimo něho žádného jiného nemiluje, s výrazem bolu v tváři zandávala mu ústa dlaní. Jako všetečnému dítěti, když v divadle naivními otázkami vyrušuje ze hry.

Podezření, že Nuša myslí na jiného, i když on byl u ní, zahořklo se do Eineiglových myšlenek. Připadalo mu, že jen proto je milován, že ten druhý je pro ni nedosažitelný. Jednala s ním jako s hošíkem, mazlila se se svým „malým kučeravým“ — byl jí surrogátem, lékem, věcí — neboť milovala jiného!

„Nic to nebylo,“ opakovala Nuša již po kolikáté. Zvuk vracel se jí do hlasu, oddechla si, ale jakési hladovění zbylo jí v modrých roznícených očích.

Dala se do hovoru o francouzské komedii, kde žena, poznavši duševní prázdnotu svého milence, zaplane novou láskou ku svému manželovi.

„Není to možné,“ zněl její úsudek.

„Proč by nebylo?“ tázal se Eineigl.

„Protože to není pravdivé.“ — Potěšil se z jejího výroku, nevěda ani jasně proč. Manžel z kusu byl mu hrozně nesympatický. Rozežvatlal se jako děcko.

„Vstaňte již,“ vybídla ho Nuša.

Poslušně vstal, přitáhl si guerridon a usedl. Nyní teprve rozležel se mu výrok Nušin v hlavě. Cítil, že nedopověděla vše. Řekl tedy: „Proč by nebylo pravdivo, aby se žena dvakráte do téhož muže zamilovala?“

Nuša upřela na něho své bloudící oči, vzpomínala a řekla pak zvolna:

„Myslím, že když se miluje, že neděje se to proto, že vyvolený je výtečník v tom neb onom.“

„Ale proč tedy?“

„Protože se miluje,“ odvětila prostě.

„Aha, na dovtípenou,“ usmál se Eineigl. „Láska je sama sobě suverenním důvodem, není-li pravda?“

„Ano,“ přikývla Nuša, strkajíc si zimomřivě ruce pod ramena

a odrážejíc se od země z lehka špičkou šedého měkkého pantoflíčku. — „Láska je slepá,“ dodala více pro sebe.

Eineigl náhlou dychtivostí všecek se rozvětřil. — „Tedy zamilování se,“ pravil, „totiž znovuzamilování se do manžela, myslíte, že není možné?“

Usmála se poněkud pohrdavě. Jen co by vlnka proběhla pod ústy, trhla dolů rty.

„Nerozumíte mi, doktore. Zamilování je možné, ale mělo býti jinak odůvodněno.“

„A jak tedy?“

„Buď že žena svého muže vůbec předtím nemilovala — bývají taková manželství —“

„Anebo?“ přerušil ji nedočkavě.

„Počkejte, nedořekla jsem. Nemilovala, nyní teprve ho nějakým způsobem ocenila a do něho se zamilovala, anebo — — —“

Zarazila se vidouc, s jakou úzkostí Eineigl na ni pohlíží. Oči jejich se nořily do sebe, jeho s otázkou, její s únikem. Unikala mu, zastírala se jako vždy ve chvílích, kdy prahnul po nejzázračnějším, jak po ibsenovsku říkal.

„Anebo?“ opakoval zdušeným hlasem, že sotva to zaslechla.

„Anebo ho vůbec nepřestala milovati.“

„Svého muže? Ona?“

„Ano.“

Eineigla bodlo u srdce. Pojal nenávist k tomu muži, jehož hrdinka kusu zradila, ale nepřestala milovati.

„Vy žertujete, Nušo,“ řekl selhávajícím hlasem a pokusil se o úsměv. Ale zuby mu zacvakaly. — „Kterak to myslíte? Když měla jiného — i pak?“

„Anebo ho vůbec nepřestala milovati,“ opakovala Nuša hlasem nelítostně kovovým, a v očích jí zablesklo z temna, z hluboka.

„A co tedy bylo, co ji druhému — tomu nemilovanému — oddalo? Nušo! Milostpaní! Vzdor? Omyl? Koketerie? Pomsta? Co to bylo?“

Vyrážel to jako výbuchy a neodvraceje od ní očí, kýval hlavou prudce, vybízivě.

„Povězte! Řekněte mi to!“

Přisunul se k ní a zalovil po její ruce. Ona se zvolna odsunula.

„Nevím, příteli!“

„Víte,“ naléhal, „tušíte, každá žena ví, dobře ví.“

Cítil, že rozhoduje se jeho osud. Uchytil ji za ruku a jal se ji vášnivě líbati.

„Nevím,“ odvětila vzdorně, a ruka její chladla. Za to nezkrotitelná, brutální zvědavost rozpálila Eineigla. Nyní to musí zvěděti. Byl by v okamžik ten s to napnouti Nušu na pokusnou desku, mučiti ji, aby zvěděl — aby trpěli jiní méně — Bože, což matou se mu myšlenky?

„Řekněte, řekni!“ — Hlas jeho syčel a hrozil, ruka její cítila

bolestný, vrývavý stisk. — „Co uvrhlo ji v náruč tomu jinému — nemilovanému?“

Povolovala soustředěné síle jeho, ale nerada.

„Ne, ona ho zradila — on ji dal.“

„Jak to? To jsou sofismata.“

„On ji nebránil, on ji vydal,“ odvětila konečně, zavřela pevně oči a zestudeněla.

Okamžik díval se na ni nepochopuje, pak jako by mezi nimi zdvihl se se země kouř, vnikal do úst, nosu, do očí dráždivě. Ruce její zajely do jeho vlasů, když naklonil se k ní, přitrhly jeho hlavu divoce, bolestně. On klesaje v kolenou podchytil ji do náruče, líbal ji divoce, až zčervenala hebká její pleť, rty nalily se vřelou krví, oči rozplanuly se v rozkošné nápovědi, že to nejkrásnější, nejsladší snad dnes, snad v té chvíli okusí, že dostane se mu, co dosud nepoznáno, nevydáno. Celá blýskavice zasypala ho ze dvou modrých, nesmírně hlubokých obloh. Ale jen jasná vláha vstoupila na konec do slibujících očí, vše ostatní, oheň, dychtivost, vzpínání se — vše potuchlo.

Snad zítra to bude, zítra objevím, čeho dobádati se dnes nemám již sil. Zítra stanu u posledního cíle, zajdu blahem . . . . Takové představy kroužily hlavou odcházejícího seladona. — — — — —

Jednoho dne padl Eineiglovi do ruky lístek s verši. Byl pohozen na nějakém sedadle. Verše byly od něho, znal je z paměti:

Otázky.

Jsem otázkami štván:
Proč Samum ve Tvém horkém cítím dechu,
když přes mohyly mete karavan?
A v zápětí zas v hlasu Tvého echu
zní velepísně něhyplný van?
Tvá ústa kniha papyrových blan
a hieroglyfem na nich úsměv Tvůj,
v náruče rozevřené bráně bran
kde pozev: Pojď a pomiluj!?

Svou chci já odpověď:
Zda na jevo dáš vše, co vyvře z vášně,
či v tajů svých vše halíš plášť a změť?
Zda sama nemohouc mne voláš strašně:
Mne s sebou vem a v nebetyčno vzleť!?
Kol mého krku vlasů vonná spleť
je osidlem či portiérou v eden?
Jedinkrát přímo do očí mi hleď:
Jsem, sfyngo, blah či běden?

Na zadní straně tuhého listu nalezl počátek její odpovědi. Psávala koncepty na ručest v prvním dojmu. Stála tam tři slova: Můj malý kučeravý . . . .

A dále nic. Jaká myšlenka neb událost nepříznivá odtrhla ji od psaní, zapudila rychle přítele z její mysli, že pohodila nevážně výkřikem jeho srdce?

Snad smála se kostrbatým veršům, byl jí karrikaturou ideálu, o němž snila, takovým Marnoslavem.

Čítával své verše později, když bylo již vše mrtvé. Jeho poesie připadala mu nyní absurditou, nabubřelou malicherností. Ale byla v tom naivnost před prvním krvavým křtem poznání, naivnost, která dozrává jen jednou a nikdy podruhé nekvete. A s oprcháváním jejím odchází kus štěstí, této největší illuse všeho, co žije a trpí.

A ještě něco úžasného tehdy provedl. Když náhle zemřela zánětem plic, minul se s rozumem. Šel a řekl vše jejímu muži. Očekával, že zrazený stane se zvířetem, a nepochopoval, proč zůstal člověkem, nerozsápal ho. Ale vdovec odvrátil se mlčky od něho a pokrčil rameny. Pak teprve poznal Eineigl mrzkost svého jednání. Stud kyjovými ranami hnal ho ze života, a pak se střelil. — — —

Vlídným domluvám strýcovým podařilo se v Eineiglovi vzbuditi bývalou chuť k práci vědecké. Vysedával znovu v laboratoři a referoval strýci téměř každého dne o postupu svých prací a nadějí. Pobývali spolu celé hodiny.

Než dal se však do studií, použil Eineigl krásného podzimního dne a vyjel si na Kahlenberk. S výše pozoroval podléhání jeseně v boji s postupující zimou.

Břečtan kvetl.

(Pokračování.)

———

375

Zdeněk Broman:

Uvítání.

Má růže, viď, že poslala tě něčí ruka,
bys lásku hledala. Hle, přišla's ke mně.
Je dobře, že jsi přišla: žil jsem touhy muka.
Má duše voněla jak plodná jarní země.

A ty jsi přišla. Unavena poutí dlouhou.
Viď, dlouho hledala's, než našla jsi mě.
A byla's nemocná tak divnou, chorou touhou
a ruce měla's chladné, studené jak v zimě.

Ó, že jsi přišla! U mne najdeš vásu drahou,
v níž vydáš nejkrásnější vůni svoji.
Má měkká, teplá něha bude tvojí vláhou,
má láskou plná duše bude vásou tvojí.

—

Frant. Klement:

Na výpravu do Alp.

(Dokončení.)

Nyní však má každá hora i s různými varianty pevně stanovené ceny, a v poslední době již se ukazuje, že upotřebení želez v Alpách západních stále přibývá, an čas, namáhavé tesání schodů a úspora síly rozhodují. Přímo neocenitelné služby konají železa na plotnovitých, tence ledem potažených skalách a též na velmi příkrých, travou porostlých, mokrých a namrzlých svazích, kam se alpinista bez této pomůcky vůbec ani odvážiti nemůže. Želez má se užívati jen v případech naprosto nutných, neboť jinak se spoléhá alpinista až příliš na toto zabezpečení, počíná si pak hověti na místech, kde toho není třeba, a tam, kde je připevněny nemá, ztrácí jistotu, pevnost a lehkost v stoupání.

Daleko důležitější pomůckou nežli železa je bez odporu alpinské lano, jež slouží za postupu po ledovcích v příkrých skalách ku spouštění na místech, kde nenalézají ruce ani nohy opory, a k pevnému zajištění účastníků výprav. Důkladné a spolehlivé lano má býti zhotoveno z nejlepšího manilského konopě barvy leskle bílé, v délce 20 *m* pro obyčejné výpravy, kdežto pro spouštění přes srázná skalnatá a vysoká místa musí míti alpinista provaz až 40 metrů dlouhý. Dokonalé lano vyzkoušeno je pro 690 *kg* na jeden čtvereční centimetr, tlouštka jeho obnáší 18 *mm*, a dvacet metrů lana váží něco málo přes $1^1/_2$ *kg*. Hedvábná lana se neosvědčila; při pádu alpinisty E. Zsigmondy-ho na hoře Meije v Dauphiné se rázem přetrhlo. Nejnovější tkaná lana nejsou dosud náležitě vyzkoušena, a levné provazy z obyčejného konopě nejsou dosti bezpečny a nehodí se nikdy pro těžké výpravy, v jejichž průběhu se o plnou bezpečnost života jedná. Lano uvazuje se kolem těla v pevném zauzlení a v takové výši, aby se tělo ve visací poloze hlavou dolů obrátiti nemohlo. Zvláštní silné kožené pasy na protáhnutí lana kolem těla nestojí za nic, poněvadž neposkytují dostatečné bezpečnosti.

K nutným předmětům další výstroje alpinisty náležejí temné, sametem lemované a po stranách drátěným síťovím opatřené okuláry, jež se perčovou páskou kolem hlavy připevňují a k ochraně očí proti sněhovému úbělu v sluneční záři slouží. Malé aluminiové pouzdro chrání je v rucksacku před rozbitím. Nutným předmětem výstroje je též alpinská skládací a slídovými tabulkami (led matky boží) opatřená lucerna, kteráž však ve svém dosavadním sestavení mnohé vady vykazuje. Zkoušel jsem několik „patentů", a nenalezl jsem ani jediného, jenž by nutným alpinským požadavkům vyhovoval. Z alpinských láhvic zasluhuje přednost perčová, pro upotřebení silným solným roztokem po 4 měsíce proplachovaná polní láhev, do níž se nejméně litr vody vejde. Též aluminiové, plstěným obalem opatřené, hodí se pro vodu výborně, kdežto pro lihové nápoje se nedoporučují.

„A což to nejdůležitější,“ táže se laskavý čtenář, „což alpské boty?“ Chraniž mne svatý Kryšpín před urážkou všech v Čechách a jinde mimo alpské země usazených příslušníků ševcovského cechu, když si dovolím tvrditi, že znamenité šněrovací, všem požadavkům vyššího alpinisty vyhovující boty — „zbudovati“ nedovedou. Nezvratným důkazem tohoto tvrzení jsou přečetní začátečníci, jejichž „chodidla“ v přímo nemožných tovarech trčí, kteréž si ze své domoviny přivážejí a hned v průběhu první své výpravy zhotovitele jejich do všech pekel proklínají a s odřeninami a puchýři k údolí kulhajíce se vrací. Všem požadavkům alpského sportu vyhovující boty jsou z nejsilnější hovězí neb juchtové kůže zhotoveny, mají 2 *cm* tlustou podešev, kovanou kolkolem $1^1/_2$ *cm* širokými (asi 34 křídlovými) hřeby (Scheanken), jež jsou do přečnívající podešve zaraženy a jejich konce obráceně dolů stlučeny. Tvar podešve v předu je široký, v zadu jsou zcela bez podpatků aneb jen o jeden plátek vyvýšeny; výše boty sáhati má jen těsně nad kotník, a zadní koženice zhotovena budiž jen z jednoho kusu beze švu, aby noha nad patou dřena nebyla. Horský střevíc musí býti naprosto vodovzdorný, jeho široký jazyk vyžaduje zanýtování a při jeho účelném zašněrování vnikání sněhu do boty zamezuje. O jakosti a naprosté potřebnosti nové obuvi přesvědčíme se nejlépe v průběhu několika menších výletů a k udržení jí v dobrém stavu mažeme ji po výpravách vydatně perčovým tukem, kolanovým olejem anebo sádlem. Vodovzdornosti podešve dociluje se potřením silnou vrstvou fermeže lněnoolejné, a k zašněrování užívá se pevných řemínků, z nichž delfinové jsou jakosti nejlepší.

Těžká horská obuv má však své závažné vady na srázné půdě, v polohách značně hladkých a plotnovitých skal, kde nenalézá nikde dostatečné opory, a pro takovéto případy užívá se praktických šplhacích střevíců, zvaných „scarpetti“. Jsou to lehké vázací střevíce ze silné plachtoviny a konopné pletenice s neobyčejně ohebnou podeší, v nichž se noha lehce a jistě pohybuje a jistotu šplhače zvyšuje. Dlouhého trvání pár scarpettů arciť nemá, a alpinista šplhavec rozedře za jednoho léta zcela lehce dva páry. Při některých výpravách vyměňují se kované boty za šplhací střevice často i vícekráte, dle toho, jaká je povaha povrchu slézané hory. Scarpetti jsou vlašským a bez odporu velmi účelným vynálezem.

Kapitola o šatovém úboru alpinisty zasluhuje též zvláštního povšimnutí. Především dlužno podotknouti, že v tomto ohledu známá praktičnost Angličanů zvítězila, a dle jejich vzoru musí míti oblek alpinisty tu hlavní vlastnost, aby pohybu těla nikde nepřekážel a úplnou volnost mu dovoloval. Látce budiž věnována největší pozornost; má býti z výborného vlněného tkaniva, teplá a přece pro vzduch propustná, hebká a z polosilného sukna druhu „homespun“, ševiotu neb lodenu. Anglický druh blusových kabátů dovoluje lehčí pohyb nežli německé sako, je vysoko uzavřen, sedí výhodně v pasu, avšak při šplhání neradím upotřebení opasku, an dosti často vadí a zachycuje. Pro silně mrazivé počasí, sněhové bouře a deště opa-

třen má býti kabát sponou u ručního kloubu k pevnému uzavření, a větší počet kapes, i vnitřní, musí býti chráněny klapkami na knoflík.

Krátké spodky uzavírají se nejlépe přaskami pod kolenem a při pochodu se rozevrou, aby oběh krve nebyl rušen a zcela volný pohyb usnadněn. Pro výpravy na ledovce jsou vlněné látkové spodky rozhodně výhodnější kožených, kdežto srnčí nebo kamzičí hodí se mnohem lépe pro šplhání. Pro skálu i led hodí se však nejlépe látkové, v zadu (podobně jako jezdecké) koží vysazené spodky, a důležito je, aby měly kapsy s otvorem pro vsunutí ruky nahoře (ne po straně) střiženým a na knoflíky k uzavírání. Každý alpinista svléká vestu, kdy jen může, ale konečně je to přece jen nutná část oděvu, má však býti na zádech vlněnou podšívkou a uvnitř hlubokou klapkovou kapsou na knoflík opatřena. Pro putování v rozsáhlé oblasti ledovců doporučuji každému silné vlněné triko (sweater) do zálohy, jehož praktický účel v nočním bivaku a při prudkých mrazivých větrech je všeobecně uznáván.

Nejlepší pokrývkou na hlavu je bez odporu anglická sportovní čapka, avšak jen pak, má-li zadní ochrannou spoušť pro uši a týl. Při každé bouři sedí přikována na hlavě a pro ochranu uší je daleko výhodnější nežli plstěný klobouk. Pro mráz a sněhové vánice užívá se též s prospěchem trikotových kuklí, jejichž předek larvovitě otvory pro oči a ústa opatřen jest.

Při nákupu spodního prádla vyhněte se hodně daleko plátěné Kneippově a přidržte se na celé čáře Jaegerovy čistě vlněné praxe až do těch silných zvalchovaných tyrolských punčoch, přes kteréž natáhnete od kotníků až vysoko nad kolena sahající a překládací lýtkové „stutzny“ z vlny neb kozích chlupů, aneb tak zvaný lýtkový anglický obal, jehož jediná vada jest ta, že obalování této dlouhé lodenové pásky delšího času vyžaduje.

Z různých tvarů u turistů obvyklých plášťů je dvoudílný, ze silného nepromokavého lodenu, kulatým výstřihem u krku a kápí opatřený kratší plášť nejvhodnějším. Perčové jemné i silné pláště jsou lehčí lodenových, avšak následkem tělesné transpirace sráží se uvnitř značná vlhkost, kteráž při mrazu namrzá, a další vada je ta, že nepropouštějí mnoho vzduchu a následkem toho je v nich brzy horko.

Konečně běží nastávajícím žákům alpinismu o velmi důležitou otázku, totiž: do čeho své cestovní drobnosti, potravní zásoby a záložní prádlo na výpravu uloží. Jediný vskutku ideální, až dosud žádným vynálezem nepřekonaný předmět alpské výstroje je slavný „rucksack“, a je-li ze silné impregnované plachtoviny s uzavírací příklopkou, rozměrný a na zevnější části několika klapkami krytými váčky a důkladnými ramenními řemeny opatřen, pak vyhovuje všem nutným požadavkům našeho sportu. Na velice důležitou okolnost dlužno na tomto místě poukázati. Silně nacvokovaný těžký rucksack stává se břemenem pro nosiče přímo záhubným a dovede svou tíhou i nejkrásnější náladu v nejmizernější roztrpčenost v tom případě změniti, nemá-li turista dostatečného návyku k nošení. Po

rovné půdě snášíme břímě dosti lehce, ale při dlouhém stoupání účinkuje tíha rucksacku dvojnásobně a na srázných místech, po úzkých pásmech a při výšplhu vyčerpává síly značnou měrou, a proto je všestranný výcvik i v tomto ohledu nezbytnou nutností. Představte si laskavě, že váží rucksack při skromném obsahu asi 10 až 12 *kg*, a k této váze klade se příležitostně 6 až 8 *kg* dřeva k topení a vaření v osamoceném alpském útočišti, z nichž stojí některá ve výši 3 tisíc metrů, a pak zajisté pochopíte, co takováto tíže na zádech znamená. Z nutných, v rucksacku uložených drobností uvádím ještě: obvazkové předměty pro nahodilá zranění, několik menších dávek léků pro rychlou pomoc v případech náhlého ochuravění, aluminiový třídílně vsunovací pohárek, zátkový tahák, jehly a nítě, pak malé znamenité kukátko, osvědčený přístroj k vaření a malý kelímek zinkové neb lanolinové masti k mazání obličeje k výpravám přes ledovce.

O tomto mazání obličeje je nutno zmíniti se podrobněji. Proti tak zvanému ledovcovému zánětu obličeje, krku a někdy i rukou, jenž vzniká ve vysokých polohách v suchém vzduchu následkem prudkého odrážení se slunečních paprsků z lesklých a úbělem zářících ledů, sněhů a firnu velehor, chrání nás mazání tukem co nejvýhodněji a zabraňuje prudkému zanícení kůže. Není-li obličej a krk tukem pokryt, tvoří se rychle krupičnaté puchýřky, červeň zánětu se šíří, pak nastává nesnesitelné pálení a svědění kůže, otok se ukazuje, puchýřky praskají a mokvají, a tu si lehce představíte, jak asi takový přírodní nadšenec vypadá a také co zkouší. Je-li toto období zánětu překonáno, začíná se po třech i více dnech kůže odlupovati, bělavé její cáry svlékají se s obličeje, a „lufťáci" v údolích pohlížejí zděšeně na zuboženého mučedníka „hochturistu". Proto platí pravidlo: před ledovcovou výpravou mazat a v průběhu pochodu každé dvě hodiny mazání opakovat. V nejnovější době užívá se nejvíce masti v tubách, „Nivalin" zvané, avšak též smíšenina lanolinu a zinku (oxyd.) aneb glycerin hodí se pro mazání obličeje nejlépe. Dámám doporučuji lehounkou masku z jemného bílého plátna — totiž jen dámám o jemnou pleť starostlivým — kdežto upotřebení závojů je nepraktické, ano ztěžuje dýchání a podporuje silné pocení.

Dále neopomeňme se zásobiti pěstnicemi, to jsou bezprsté, jen palcem opatřené rukavice, pletené z velmi silné vlny, s koženým lemem na okraji, pak tepnovými zápěstnicemi a rozměrným, silným hedvábným šátkem k obvazku hlavy a krku při kruté zimě, dále též pro noční spánek v alpských útočištích a v možném bivaku tam nahoře. —

Každý alpinista vydává za výprav značně tělesné síly, a z toho jasně plyne, že musí vydanou sílu opět v plné míře a též co nejvhodněji pokrmem nahrazovati. Ve východních Alpách, zejména v Tyrolsku, postaráno je (do výšek až přes 3 tisíce *m*) v hospodářských, tu a tam velmi prospěšně zařízených útočištích vždy o čerstvou a též rozmanitou stravu, a tam, kde se nalézají

útočiště bez pohostění, uloženy jsou zásoby různých konserv i nápojů, z nichž sobě turisté stravu dle své chuti vyberou, vybrané věci do vyložené knihy zaznamenají a vyznačenou jejich cenu do pokladničky uloží. V průběhu výprav hlásí se vždy žaludek o své právo, a tu se velmi často stává, že mu tak mnohá v údolí dobře chutnající strava tam nahoře v ovzduší ledovců nesvědčí, i jedná se hlavně o to, které z potravin má turista hlavně do rucksacku uložiti a kdy se stravovati. Z dlouholeté zkušenosti a na základě výroků znamenitých alpinistů mohu tvrditi, že nemá turista po první tří- a nejdéle čtyřhodinné práci nikdy opomenouti, aby nastalou chuť k jídlu ukojil a tím vydanou sílu částečně nahradil. Značným přemáháním ztrácí žaludek chuť k jídlu, tělesná síla upadá, a slabost a zemdlení jsou zkázou alpinské výpravy.

Kuřata, šunka, telecí kottelety, znamenité sušené uzené maso (švýcarský výrobek), slanina, cukr, máslo, bílý chléb, čokoláda, zavařeniny a jemné biskvitové moučníky jsou v popředí jídelního lístku alpinisty. Méně doporučují se na tvrdo vařená vejce, salám, sýr, silněji kořeněné pokrmy, studené pečeně (poněvadž jsou suché) a jinak výborné, ale žízeň vzbuzující sardinky. K těmto potravinám studené kuchyně řadí se množství různých konserv v plechových krabicích k ohřátí, z nichž jsou anglické přímo znamenité, ale drahé a poněkud silněji kořeněné, kdežto tyrolské toho času všem požadavkům a chutím turistů vyhovují. K ohřívání užívá se nyní všeobecně lihu kostkového, a v obchodech lze dostati i konservy, jejichž krabice jsou dávkou pevného lihu k ohřátí obsahu zásobeny. Vskutku znamenité a každému chutnající jsou známé polévkové sloučeniny v tabulkách, krabicích, jitrnkách a mošničkách, z nichž zejména hrachové polévky největší oblibě se těší, a sloučí-li se s příměskem masitého extraktu a žloutkovinou, docílí se pokrmu velmi záživného a jak náleží chutného.

Po zevrubném vypsání všech náležitých pomůcek a různých pokynů, nutných pro počátek vykonávání alpského sportu, přistupuji nyní k důležitějšímu úkolu, a tím jest otázka vůdcovská. Dlouholetá, stále bdělá a úmorná práce alpinských spolků, odborníků a vynikajících alpinistů pořídila znenáhla nyní téměř dokonalou organisaci a instituci alpských vůdců, v oblasti východních a západních Alp zdárně působící. Každý vůdce musí býti úředně zplnomocněn a k vykonávání vůdcovství pro jednu neb více alpských skupin, kteréž dokonale zná, pověřen. Kvalifikace vůdců prvního řádu jest však tak znamenita, že mohou i v cizích a v nejvzdálenějších a i v zámořských horách vůdcovství prováděti. Začátečníku jedná se z počátku o vyškolení na menších výpravách, a tu nalezne na určitých místech, zejména ve střediskách alpinistů, značný počet vůdců, již za dohlídky vůdce předsedy nebo jeho zástupce dle pořadu (aneb na výslovné přání turisty, jenž si jmenuje sám vůdce) angažma nastupují. Je-li pak alpinista v postupu svého výcviku zdokonalenějším a zachce-li se mu několika výstupů prvního řádu, tu si vyhledá některého známého

mistra-specialistu, dohodne se s ním o podmínkách výpravy a uzavře v nutných případech i smlouvu na delší dobu.

Na všechny obyčejné, lehké, těžší a odvážné výstupy určeny jsou pevné (v každé skupině hor úřadně potvrzené) sazby, což platí i o nejtěžších výstupech, avšak v případě posledním nenalezne turista mnohdy vůdce prvního řádu, neboť tento bývá obyčejně již z jara a často i o rok a dva dříve pevnou smlouvou jinam zadán. Každý koryphaeus vůdce je jako světoznámá primadonna na jednu, ba i více stagion angažován a dle toho si dává za své výkony také notně platiti. Uzavřeme-li ve východních Alpách smlouvu s vůdcem pro výstupy polotěžké, a to buď na polovici, neb na celý měsíc, pak platíme za den 10 až 14 korun, zaopatření a poplatek za cestu, kdežto vůdce prvního řádu pro vynikající výstupy žádá v Tyrolsku 20 až 40 korun, ve Švýcarsku a Francii 30 až 60 a mnohdy i více franků. Tyrolští vůdcové mají tu výhodu, že nesou valnou část proviantu a drobností z rucksacku alpinisty na svých bedrách, kdežto švýcarským, vlašským a francouzským vůdcům jste nuceni ještě dobře v horách vyškoleného nosiče najmouti, a ten také není levným přívěskem. Angličané, Američané a jejich dámy platí slavným vůdcům přímo obrovské měsíční obnosy, dále je zmlsávají nejvybranějším a tudíž i nejdražším proviantem, a z toho se dá posouditi, že je tato bohopustá soutěž i pro zámožnějšího turistu nemalou závadou, ale pomoci není. Je-li alpinista již znamenitě vyškolený, má-li štěstí na počasí a k tomu výborného vůdce, řekněme za denních 40 franků, pak se mu tento muž i náležitě vyplatí, a což je hlavní, turista se může ve všech případech naň docela spolehnouti. Zde několik příkladů: Za výstup na Matterhorn z Zermattu platí se jednomu vůdci — dva jsou předepsáni, což však není nutností — 100 franků a nosiči 70 fr., tentýž obnos za Ober-Gabelhorn (sestup do Zinalu), Zinal-Rothorn a Lyskamm. Vůbec stojí valný počet temen kolem Zermattu 60 až 100 a více franků, a většina „jehel“ (Aiquilles) v oblasti Montblancu stejné obnosy, a z toho plyne, že v takovýchto případech denních 40 franků za vůdce tak mnoho neznamená. Radost je konati s takovým vůdcem nebezpečné výstupy, a jeho vynikající vlastnosti může právě také jen ten posouditi, kdo aspoň podobnou dávkou jistoty, obratnosti, chladnokrevnosti a odvahy jest obdařen. Nejlepší doba těchto vynikajícím nadáním obdařených mužů spadá do stáří 28 až 35 let, a v tomto období, budujíce na stánku své rostoucí slávy, podnikají nejodvážnější a nejdobrodružnější výpravy, ponejvíce ve společnosti rovnocenných a stejně odvážných alpinistů. Po oněch letech, když stojí na výši svého věhlasu, „dělají peníze“ a soustřeďují kolem sebe celou koronu bohatých i ješitných zákazníků a zákaznic, jimž hlavně na tom záleží, aby se mohli pochlubiti, že angažovali slavného Devouassouda, Payota, Balmata a Ravanela z Chamonixu, Taugvaldera, Kroniga, některého z bratří Imbodenů, Burgenerů a Trufferů ze Zermattu, Pessionů, Carrelů, Maquignazů a Perrona z Valtournanche, Cadonaua, Grassa a Schochera z Pontresiny, nebo velikána Zurbriggena, Imsenga, Supersaxa a Burgenera ze Saas Grundu a vyhlášené koryphaeje Petigaxa, Trucheta

a Rey-e z Courmayeuru atd., z nichž tak mnohý vyprovázel „své panstvo“ do Asie, Afriky, Ameriky a i na cestu k severní točně. V Tyrolsku máme také několik vyhlášených vůdců, ale většina je povahy skromné a nečiní nikdy přemrštěných požadavků.

V řadách vůdců nalézáme také často prohnané i ziskuchtivé osoby, jež pobádají nezkušené alpinisty k výkonům na mnoze příliš těžkým, tvrdíce lichotivě, že „pán“ naznačenou výpravu jako kamzík překoná, a tu si dá ješita turista říci. Partie se vskutku také zdaří, avšak netažte se jak. Co se vše tam nahoře dělo, o tom takový alpinista ve svém životě nikomu se nesvěří. Zaplatí vůdci taxu i vysoké zpropitné, načež si dá ještě říci, že se přímo vyznamenal, a pak opouští místo s vnitřním studem a spěchá z ovzduší své slávy k údolí, kdežto vůdce ve společnosti svých soudruhů dává výjevy, jež s turistou zažil, gestem i slovem za nehorázného smíchu přítomných k lepšímu. Jiný z podobných turistů rád si po takové výpravě zalže, bramarbasuje, přehání a namlouvá jiným, že všechny potíže a překážky hravě přemohou, když je povede jeho vůdce, a tak sedají i jiní na tento lep lži — a pšenice vůdců kvete za hesla: „Kdo chce kam, pomozme mu tam.“

Zvláštní a částečně i poněkud choulostivý je vlastně poměr alpinisty k najatému vůdci. Je to poměr chlebodárce oproti najatému, je to pán a sluha, a tento sluha poroučí svému najímateli, jehož naprostá osobní odvislost ve mnohých okamžicích popříti se nedá. Takovýto dole v údolí posluha stává se v průběhu výpravy kamarádem, ba i přítelem pánovým, a dovede-li alpinista onu jen zdánlivě choulostivou stránku poměru vždy taktně a v jisté přátelské míře zachovati, pak může býti ubezpečen, že jej většina vůdců nezklame, a že v okamžicích největšího nebezpečí bezměrná obětavost přítelesluhy přítele-pána zachrání.

Většina alpských temen slézá se za průvodu jednoho vůdce, pro mnohé z hor předepsáni jsou sdružením vůdců dva doprovázeči — což je mnohdy zbytečné a jen vzhledem k zaměstnávání vůdců zařízeno — avšak nedá se popříti, že na mnohých výpravách jest účastenství dvou vůdců nezbytnou nutností. K výpravám do říše ledovců velkých rozměrů je z důvodů již dříve uvedených přítomnost dvou vůdců výhodnější, což platí též o horách, kde bývá mnoho stupňů k tesání, a dále při brodění se hlubokým sněhem, kde je střídání účastníků takřka zákonem. Osoba výpravě velící ustanovuje se před jejím počátkem, a každý z účastníků je nucen podrobiti se jejímu povelu, nejen co se týká celé disposice, směru, ale i v tom případě, když se velitel následkem nepředvídaných událostí a zejména při závažných změnách povětrnosti ku vzdání se výpravy rozhodne. V takových případech bývají alpinisté arciť nespokojeni, neboť má-li výprava polovičku cesty již za sebou, jsou dle přesného ustanovení povinni celou taxu zapraviti, a není-li polovička dosažena, pak dvě třetiny poplatku. Zkušený alpinista podrobuje se však bez dlouhého repotu povelu velitele výpravy, a to již z toho závažného důvodu,

že by jinak, kdyby další postup prosadil, sám za životy soudruhů i vůdce zodpověden byl, a to obezřetný alpinista nikdy neučiní.

Tak mnohý bohatý začátečník domnívá se snad, že nadbytek vůdců za těžkých okolností nezkušenému dojista pomůže a že jej přes nejnebezpečnější místa už nějak dostanou, což se konečně velmi často zdařiti, ale také tragicky skončiti může. Z podobné „tahací partie“ zaznamenán zde budiž na příklad jen výjev jediný: Velící vůdce stojí několik metrů nad uvázaným „alpinistou“ ve skále velmi příkré, a druhý vůdce pod ním v zajištěném postavení popouští za šplhajícím turistou zvolna přesně napjaté lano. Hořejší vůdce táhne a volá na lezoucího: „Na pravo — na pravo je dobrý chmat — ne tam, dále v pravo — ták — a nyní povytáhněte levou nohu výše — kam pak ji strkáte? — Což nevidíte — vemte oči do hrsti — no, tak konečně. A nyní pravou nohu — šourejte ji o něco výše a levou rukou se přidržte — tak ne — natáhněte přece to svoje klepeto výše — pomalu, ne tak rychle — no, výborně. Z vás se stane mistr. — Taifl, Taifl!“ A z takovéto řady pěkných výjevů pozůstává celá výprava tohoto „také-alpinisty“, a přihodí-li se náhodou neštěstí, pak bývají obyčejně vůdcové vinníky — a turista nešťastnou obětí. Tací lidé nezasluhují jména alpinisty, ale žel bohu, jest jich značný počet, a množí se stále.

Škola šplhačů.

Na zdánlivě méně závažnou, ale konečně dosti důležitou okolnost chci ještě poukázati. Vůdce se platí dle určité sazby a má se při obyčejných výpravách sám stravovati, avšak dle zakořeněného již

zvyku dostává vůdce za pochodu a v útočištích, v nichž se nehospodaří, laskavostí alpinistů dostatečnou dávku pokrmů, kdežto v alpském hostinském útočišti a cestou v hostincích je to pro alpinisty rozhodně výhodnější, nechají-li samého vůdce řád zapraviti a pak mu jej nahradí. Tento obnos bude následkem výjimečných cen pro vůdce poměrně daleko nižší, než kdyby jej turista sám platil.

Dlouhá léta zuřil mezi alpinisty boj odpůrců a zastanců otázek: Má-li se choditi jen ve společnosti vůdců, či může-li vycvičený alpinista i samojediný výpravy podnikati? Zcela logický výsledek zuřivého boje byl ten, že to vše vlastně jenom na osobních vlastnostech a na jejich vyškolenosti záleží. Navzdor tomu, že počet „samochodců", to jest alpinistů výpravy bez vůdců podnikajících, pozvolna přirůstá, přece zůstává tato číslice velmi skrovnou, a i tento úkaz je zcela logický. Nejhlavnějším požadavkem pro školu alpinisty „samochodce"* jest onen velký osobní dar, ona základní hřivna značného nadání, kteráž jedině konečný stkvělý úspěch rozhoduje, a poněvadž je málo komu vrozena, zůstává počet vynikajících samostatných alpinistů poměrně nepatrným. — Tato hlavní příčina spojena je s vedlejší neméně závažnou příčinou: že dlouhá průprava značných peněžitých obětí vyžaduje. V Alpách žijící talentovaní alpinisté jsou vůči oněm ze vzdálenějších vlastí ve značné výhodě, ani mají dobrou příležitost k vyškolení v bezprostřední blízkosti. Prodělá-li alpinista jen tříletý výcvik po boku znamenitého vůdce za stálého a napjatého pozorování, „jak to dělá", a osvojí-li si důkladné theoretické vzdělání, má-li smysl pro orientační rozhled, ocelově pevný krok a celou řadu vynikajících vlastností, o nichž jsem se již dříve zmínil, pak ať to zkouší ve společnosti rovnocenných alpinistů bez vůdce. Tuto změnu v dalším vykonávání alpského sportu snáší tak mnohý dosti těžce. Všechny podrobnosti dřívějších výprav spočívaly na bedrách vůdcových, kdežto nyní dlužno jednati samostatně, a mnohá práce, zejména tesání stupňů unavuje neskonale. Ba i při dokonalém výcviku hatí se mnohdy průběh výprav změnami počasí a též často dle rychlých změn v povaze té neb oné hory, kteráž na př. včera ještě jiným turistům pražádných obtíží neposkytovala, a dnes následkem čerstvého sněhu, teplého větru aneb zlednatělého povlaku skal při každém kroku záhubou hrozí. Tak se ukáže v krátké době, zda-li se takové samostatné sdružení k sobě hodí a je-li aspoň přibližně rovnocenné. Pohleďme na ně, jak pracují.

Jinak je tomu na skále a jinak v ledu. Pro výstupy ve skalách, tedy šplhací, je počet dvou a pro výpravy na ledovce tří alpinistů nejvýhodnější. Při obtížném šplhání postupuje vždy jen jeden, kdežto druhý zabezpečuje dle možnosti soudruha. První vypozoruje na krátkou vzdálenost postupní dráhu, pak zkoumá ve šplhu každý chmat a každou šlépěj co nejpečlivěji, zda-li je vše dosti pevné, pozvolna se vytahuje, plazivě se vzhůru plíží, při čemž často kolenem napomáhá,

* Slovo „samochodec" jest germanismem tak jako zhusta užívané „horolezec".

tu a tam mění dle potřeby výstup s pravé nohy na levou, aneb opačně, pak nastávají těžké okamžiky, kdy celé tělo jen na síle prstů visutě spočívá a vzpruhou svalů se vyšinuje. Mnoho potu vyžadují a těžkou námahu způsobují plotnovité, hladké, jen tu a tam nepatrnými trhlinami prostoupené skály, na nichž se tělo šoupavým třením posunuje. Přetěžkou nazvati dlužno práci v úzkých, tu šikmých, tam zcela kolmých komínech, jejichž stěny jsou někde mokré, jinde tenkým ledovým škraloupem potažené, a v nichž někdy i voda alpinistům za krk crčí. Jsou-li tyto, někdy hluboce do skály vložené a proto temné, na pád kamenů nebezpečné trhliny zcela hladké a pro ruce beze chmatů, posunuje se tělo vzepřením nohou a zád vzhůru a to mnohdy do značných výšek. Dále vzhůru to jde, po pásmech tak uzounkých, kde jedva skrovná část podešve opory nalézá, a při pohledu do děsné, na tisíc metrů hluboké propasti nesmí v nás vzniknouti myšlenka, co by se asi stalo, kdybychom nejistým chmatem aneb vylomením kamene rovnováhu ztratili. Chladnokrevně a automaticky pracuje celé naše tělesné ústrojí dále, a je-li po horkém zápasu témě hory dosaženo, tu tiskne dle obvyklého zvyku druh soudruhu srdečně ruku. Pak nastávají krásné okamžiky unášejícího rozhledu, posilnění, odpočinek, a pak nastává sestup. Koná-li se na vzestupné straně, je hlavní věcí pamatovati si dobře postup, což však namnoze není právě lehké, a z toho důvodu klademe již při vzestupu na význačných místech kamenné desky, a kde nejsou, pomáháme si zapevněním křiklavě červených čtverečků papíru, jichž máme tlustý blok v postranní kapse. Při sestupu měníme šplhací techniku dle daných okolností, to jest, brzo obličejem a brzo zády ku skále, věnujíce jako při vzestupu pozornost skále, chmatům a šlepějím.

Spouštění rucksacku.

Zajímava jest spoušť po laně na místech, kde nenalézáme sebemenší opory pro ruce a nohy, a to do hloubek mnohdy až 40ti metrových. Aby turista lano zachránil, klade se dvojitě, a z toho plyne, že při 10ti metrové spoušti

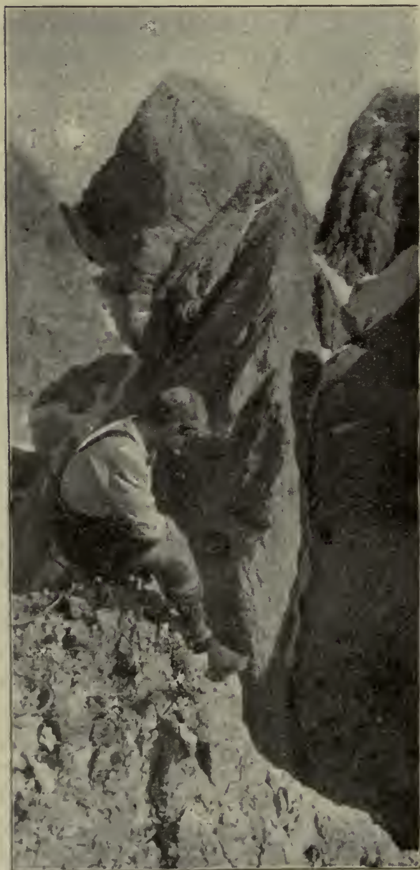
musí býti přes 20 a při 30ti *m* přes 60 metrů dlouhé. Tak zvané „zlanění“ děje se dle okolností různým způsobem. Kolem vyčnívajícího kamene nebo balvanu, jehož pevnost dlužno pečlivě zkoumati, položí se lano (v pravo i v levo ve stejné délce), pak se uchopí spojeně do rukou, nohy se vzepřou proti skále a zvolna ruku pod ruku pevně kladouce šplháme se dolů. Dosáhneme-li pevného postoje, pustíme jeden konec lana, načež za druhý zvolna táhneme, aby se provaz za balvanem nezaklínoval neb nezavěsil, a konečně jej máme v rukou. Jiný výhodnější způsob jest ten, že položíme kolem vyčnívajícího balvanu rozměrný konopný provazový kruh, pak protáhneme dvojatě lano, spustíme se a stáhneme provaz k sobě, při čemž je arciť kruh ztracen, což však mnoho neznamená. Pro obzvláštní případy je nutno míti v rucksacku 15 až 20 *cm* dlouhý železný hřeb, jehož hořejší část jest do kruhu asi té velikosti zahnuta, abychom mohli lano protáhnouti. Po pečlivém vyhledání místa zatluče se hřeb piklem neb kladivem do skály co nejhlouběji, a pak při spoušti musí, jak říkáme, pomáhati všichni svatí.

Ze všeho zde uvedeného je vidno, že má šplhač-alpinista před sebou protivníka, jemuž hledí přímo v tvář, a nezahyne-li svou vlastní, neb neopatrností svých soudruhů, a nezabije-li jej snad kámen shůry letící, pak prováděje své umění dokonale, vyvázne jistě bez pohromy i z nejtěžších situací.

Jinak je v tom alpinista „ledovcový muž“. Již při vstupu do rozsáhlé oblasti ledovců a při pohledu na tu mrazivou říši tají se v každém dech před onou záhadnou končinou, plnou zákeřně číhajících nebezpečí, a při každém dalším kročeji vane nám jakési tajemné ovzduší z děsivého neznáma vstříc.

Avšak první dojem jest jen částečně pravdivý, neboť na ledu, firnu a sněhu hrozí zkáza jen těm, kteří se nebezpečí nedovedou vyhýbati. Nejdůležitější výkon alpinisty v ovzduší ledovců je vytesávání stupňů, a toto se děje za daných okolností, když vede směr cesty na př. po šedém ledu ze zimního období, kdy jeho tvrdost na jeden schod 10 až 20 tesů piklem vyžaduje, kdežto na firnu jediný sek k vyhloubení stupně stačí. Stupně možno tesati vodorovně, křivolačitě a dle potřeby i zcela kolmo, a mají-li sloužiti též k sestupu, musí býti rozměrnější a ne více než 40 *cm* od sebe vzdáleny a šikmého do stěny tvaru, aby noha jistě ve stupni spočívala. Zajištění lanem děje se na ten způsob, když se zarazí pikl co nejhlouběji do firnu, načež se stočí lano pod tesákem a stále v přesném natažení popouští se za tesajícím. Ve tvrdém ledu může se jen špice tesáku hluboko zakotviti, a provaz vloží se přes širší, šikmo vyčnívající piklovou lopatku. Práce tesání stupňů do tvrdého ledu namáhá v míře tak značné, že se obyčejně po jedné hodině tesající jiným z účastníků vystřídá, což se děje též z toho důvodu, že ostatní v klidném postoji často mrznou. Dle okolností je též vzdálenost od tesajícího k zabezpečujícím rozdílná a obnáší někdy 10, 20 až 30 metrů. Ve firnu děje se postup rychleji, a jediný alpinista vydrží lehce dvě i tři hodiny při práci.

Mezi skalními stěnami vinou se často někde úzké, jinde široké a obyčejně značně příkré, ledem naplněné a sněhem pokryté chodby (couloir), kde bývá obzvláštní pozornosti třeba. Tu se jedná hlavně o to, zkoumati, zdali je sníh s ledem pevně spojen, aneb zdali jen lehce na jeho povrchu spočívá. Můžeme-li pikl lehce do firnu vraziti, že se i ledu dotkneme, je tu jistota, že se již při prvních kročejích s výše k hlubině sesune. Vyžaduje-li však zarážení piklu do hloubky větší námahy, jistě snese lehce tíhu všech účastníků, a při vzestupu není pak obav, že by se mohlo státi neštěstí. Někdy také dostačí hození těžkého kamene do kuloaru, a již se sesunuje a řítí celá hořejší vrstva k hlubině, a čistý led se objevuje. Nehne-li se však při nedostatečné pevnosti, a jsme-li v nejistotě, že by při stoupání povolil, pak se pro každý stupeň sníh odhrabe a schod vytesá, což arciť k rozkoši výpravy počítati nelze.

Odpočinek.

Vkročíce na sněhem pokrytou půdu ledovce, tážeme se nejdříve: „Kterým směrem vinou se rozsedliny?“ Rozhodnutí otázky podporuje jak náleží theoretické vzdělání alpinisty a to hlavně: nauka o pohybu ledovců, jejich tvoření, vzrůst i mizení a vyhlodávání. Přistupuje-li k instinktu oka dobrá vloha pozorovací a theoretické vzdělání, uhodne alpinista ve většině případů jistojistě směr trhlin, zda-li se vinou rovně, příčně nebo po délce, a to znamená mnoho. Po vydatné sněhové chumelenici stává se přechod po tak mnohém, na četné rozsedliny bohatém ledovci značně kritickým, ba nebezpečným, při němž jedině lano životní pásku výpravy tvoří, a největší bedlivosti je třeba, aby nás záhuba nestihla. Běda výpravě, kteráž neznajíc běžné čáry rozsedlin pojednou kráčí směrem po trhlině, kde lano pomoci nemůže, a proboří-li se jeden z účastníků, pak bývá často

vše ztraceno. Nutné je též zapamatovati si pravidlo, že se rozsedliny překročují co možná v pravém úhlu k směru rozsedlin a pak: lano musí býti vždy a za všech poměrů ztuha napjato. Konečně podotýkám mimochodem, že se, jak se to dříve někdy dělo, ku překročení širokých rozsedlin více žebříků neužívá, a že se obcházejí.

Rozkošné, vděčné a poučné jsou delší dobu trvající výpravy v říši ledovců, v jejichž průběhu se za vhodného počasí téměř den co den výpravy na temena hor konají. Po těchto sestupech vracejí se účastníci na určité místo ledovce, kde obyčejně dva nebo tři nosiči malý, co nejtěsněji pro tři nebo pět osob určený stan postavili, načež se vaří, hoduje, prozpěvuje, a k osmé hodině zaleze vše do teplých, kožešinovou podšívkou opatřených kanadských spacích žoků. O půlnoci se vstává a po vydatném snídaní ubírají se účastníci na novou výpravu, načež nosiči kočující náčiní na jiné místo dopravují, kde je pro večer nový bivak určen. Po několika dnech nutno nakoupiti nové zásoby, a ty opatřují z nejbližšího střediska turistů dva nosiči. Za posledních let prodělal jsem ve společnosti alpinistů Thomsona a Ehrlera několik podobných ledovcových výprav v horách kolem Zermattu, v pohoří Montblancu, v Dauphiné, Maurienně, Tarentaise, pak výpravy v Montserratu a v Pyraenejích ve Španělsku vesměs se stanem, a mohu říci, že to byly doby nejkrásnějších požitků a zábav.

Rozhodně nejvyšší rozkoš poskytují však výpravy samostatné, když alpinista samojediný v ovzduší velehor putuje a všechny ty stkvělé dojmy beze svědků užívá. Jest to nejvyšší a také nejnebezpečnější stupeň alpinského sportu, k jehož vykonávání je nejpodrobnější znalosti horstva a nejdokonalejšího výcviku třeba. Nemohu popříti, že většina těchto sportsmannů jistým pohromám neujde, a tak mnohý to zaplatí životem. Z vlastní zkušenosti znám ta přečetná nebezpečí takových podniků, sám jsem dvakráte již letěl kolem bran, jimiž se do neznáma vstupuje, a vytrženou pravou rukou z ramene dáno mi citelné znamení, abych se — mírnil. Možná dost, že je můj stav chorobný pud, ale nic naplat, magnetickou silou působí na mne kouzlo velehor, z něhož se vyprostiti nemohu, a z toho důvodu nemohu jiné osoby před podobným konáním varovati. Je-li tudíž alpinista podobných výprav schopen, ať kráčí jen samojediný uprostřed neskonale velebných přírodních zjevů, vysoko tam v oblasti těch věčných ledů a omšených skal, nechť sezná tajemný půvab oné přímo bájné samoty, kde si mnohdy rád zaplesá, kde se mu slza radosti na líci vyroní, a kde často sezná velebné okamžiky jemu dosud zcela neznámého pocitu, jehož dole v městech nikdy nezažil, a v němž se mu zdá, že něžným záchvěvem perutí vniká do jeho srdce neskonale velká láska, kteráž mu široko rozevírá tajemné brány všehomíra.

Jaroslav Orator:

Píseň života.

Že život nevábí? — Ó, pravda, pravda: nelze!
Tak příliš vysoko ty zdi už vyrostly!
A za nimi, och, za nimi je život
a pole květů, jimiž život zpívá
svou věčnou píseň.

A není síly přeskočit tu zeď,
do polí vletět, náruč rozevřenou,
a pít tu vůni rozjásaných květů,
v nichž bouří krev a silné tony zní
té věčné písně života.

Tak otrávena vůní krotkých květů,
jež cizí ruka do záhonů vsila,
tu svoji touhu slzou umrtvuješ,
a, pravda, nesmí zvábiti tě v pole
ta věčná píseň života.

A přece jednou přijde divné ráno.
Zadupeš všechny krotké sazenice
a za zeď skočíš touhou přemožena
po silné písni života.

A bude pozdě . . .
Pole budou smutná,
a místo rudých květů chladné astry
vyprávět budou o nádheře léta,
jež kolem zdí tvých přešlo
se svojí silnou písní života.

KOSOVO.

Ozef Kalda:

Kerak si Bezrúček budoval domov.

Valašská povídka.

(Pokračování.)

„Není zač, Tomšu," odbýval rukú Homan a dotekl sa na rozlúčenú prstem klobúka. Tomeš smekl a odchodil. Po štyřech krokoch ho však přivolal pudmistr nazpátky a povídal, jak gdyby sa mu nechtělo: „Šak, trúfám, že budeš držávat s našú stranú?"

„„Ja, tož já politice jak šlak málo vyrozumívám. Ale šak s kým iným bych držal?""

„Aby ťa třebas nepřetáhli k sobě ti grgálové nenajezení, co do všeckého enom ždúrajú a žgárajú. Ale šak jim zdúchne mléko po kerúsik, co sa neponadajú . . . Po téj jim pomože otevírat okna . . ."

„„O mne sa nebojte, trvám v slově.""

„Tož enom nech, nech! Abys potem třebas nezalézal pod duchnu, až ťa zavoláme! A vezmi si z toho dnešního ponaučení, že gdo sa přidává k mocným, tož že lehko po téj aj k jeho dobrému ledacos ukápne! — A počúvaj ešče! Válajú sa mi tady gdesi na dvoře už od loňskéj ochoze jakési jaksapraví — šak beztak víš — toť z dubiny — konářiska. Patřilo by je pořezat a poskládat pod krov. Ale šak to neponáhlá, negdy až tak na zimu. Zle by sa ti při tom nevedlo. Ešče glgoce pořád slivovica v bečičce u Homana, starosty."

„„No móže, pantáto, rád přijdu, enom si zkažte pro mne.""

Po téj dal sa hnedkaj k Slivným. Z klena si uřezal prútek, odměřal síhu podlevá svojí zvýšky a přijďa na místo, odsáhoval si deset mír a zahleděl sa na tu prostoru, gde si mínil zbudovat domov.

Viděl už napřed, kerak si všecko pěkně zřídí, aj zahrádku pod okny.

Ale přeca sa mu zazdávalo, že mu ešče cosi pochybuje. Snáť ta Ventrčova orácina povedle?

Jaksi nechťa pohlédal, ale ne po roli, alebrž po dědině. Tam vladovalo na větším díle tichúčko, dveři pozavírané na hašpy, ludé po poloch rozešlí — a Rozina Persúnova gdesi u hor kopala zemáky . . .!

Kerak už zase připadl na Rozinu? Či snad byla útkem v jeho osnově? Nebo enom proto, že si před chvílú na schodkoch u školy připomněl společné tajemství? — To bylo tak. V loni v zímě kráčal po silnici prám v místoch pode školú. Koliksi dní před tým tálo a potem zas přituhlo, narůstla škaredá ledovica, člověk si nebyl krokem ist. Tomeš neohlédaja sa štrajdal sa opatrno se sklopenú hlavú, by viděl, gde stúpit nohú, a z nenadátéj učul, jako tenkrát ten chytrý Hanák, jakési rumplování, enom že při tomte sa ozval aj úzkostlivý výkřik.

Zastavil sa honem a rozkroča sa, pozdvihl hlavy: „Co sa stalo?"

Ohiž! Až sa v něm zatajil dech!

Ode fáry po zledovatělých schodkoch cosi tmavého a zas cosi světlého hrčí důle jako bachratá žaba, točí sa kolem sebe do kolečka, že nelza dobře rozeznat, a při tom štabarcuje, jako gdyž Rafajík, fojtík, varvasí na buben. Až ze blízka zdálo sa Tomšovi, že rozpoznává nohy, ruky, hlavu, sukně, puténky, váhy — už sa dovťúpil, co sa stalo.

Fárská dívka, Rozina, nesla vodu, a buďa už hore, ujela jí noha.

Tomeš napřed ztrňal, hleďa na neščasnú příhodu, po téj však sa rozeběhl na pomoc. Ale Rozina zastavja sa na rovině, už sa zbrchala a shledávala si puténky s váhama.

„Pro Boha, ublížila-i sis?" ptal sa úzkostlivo.

Rozina si teprú povšimla, že gdosi stojí vedle; a uhledňa Tomša, popravila si honem šatku na hlavě, vlasy a sukně, jak byla rozgajdaná, a usmila sa na něho za jeho starostlivost.

„„Není mi nic, chvala Bohu, enom sa bojím, zdaliž sa včil po druhúc vyškrábu s vodú. Už si věru netrúfám.""

Tomšovi sa slitovalo ubohéj. Neřekl nic, popadl puténky, natahl u studně vody, a že je vynese hore.

Rozina však nechtěla mocnú mocú dopustit, ačkolivěk druhým koncem tom byla velice povděčná. Pobírala mu puténky z rukú, Tomeš ale nepovolil, až sa s nima vydrápal k fáře — a mosel doznat, že sa mu třasú nohy v kolenoch. Divil sa nemálo, kerakže može Rozina za deň třebas osmkrát takové dělo dokázat.

„Su malá, ale sporá," chválila sa táte žertem.

„„Ukaž, až sa přesvědčím,"" pravil Tomeš, kerý sa jaksik rozehříval při Rozině, a chytil ju za ruky nad lokťama.

Ta ale jedným smykem sa mu vydřela z prstů: „Neprubuj, šak nekúpíš."

„„Mohla bys jít s ledakýms za pasy,"" povídal na ozajst s podivením, až všecek červený, jak ho přešel oheň, gdyž sa dotekl Roziny.

„Ja, mohla, gdybych chtěla! Tož ti pěkně děkuju za úsluhu.

A mosím už jít,“ přetrhla rozmluvu a nabírala puténky. „Odplať tobě Pánbů! A kerak já sa ti odvděčím?“ řekla ešče a podávala ruku.

Čerti vědí, co sa tenkráte s Tomšem dělo! Indá dycky v slově opatrný a poctivéj řeči — ne jak iná chasa — bedlivý, a pojednúc pustil sa, jak sa praví, Boha a chytil sa vrby.

„„Chceš-i sa odvděčit,““ a jaksi podivno sa uščúřil, „„mohla bys mi podarovat třebas té tvéj baranice. Ty sa bez ní obejdeš, a mi by byla v těch mrazoch dobrá!““

„Jakú baranicu?“ divila sa Rozina.

„„No — pod fěrtúškem, — šak sem vidě . . .““ Nedořekl.

Rozina ho za takovú bohaprázdnú řeč měgla obúma rukama do zádů, Tomeš chtěja uskočit sa ušklhl, ani sa neponadál, a už seděl na svém sopúchu a jel s kopca jako před chvílú Rozina, nohy a ruky do pozvýšky otrčené, točil sa při tom do kolečka větrným mlýnem. Nechaj sa chytal, čeho chytal, nic naplat — důle mosel, sjel tam za chvilečku bez formana.

Včilkaj bylo zas na Rozině, letět za ním. Snesla sa důle všecka zardělá: „Pro Boha! Snad sa ti neco nestalo?“

Tomeš schytil sa na nohy a honem sa drapil za gatě — byly dobré.

„„Enom když gatím nic není,““ povídal spokojený.

Rozina si oddychla a dala sa do prosa: „Tomášku, odpusť mi, nehněvaj sa, já sem nechtěla. A neprav nikom o tom, víš . . .“

„„Ale neboj sa,““ řekl Tomeš, střípaja ze sebe sněh. „„Snad rozumím žertu. Ani slovíčka nigde neutrúsím.““

A tak sa rozešli. — — —

Nad Slivnú přeletěla se skřehotem straka: Při letu černé s bílým sa střídalo modravým vzduchem, zrovna jako tenkrát v zimě, když Rozina jela po schodkoch.

Tomeš sa zahleděl za strakú, ta už dávno přeletěla, a Tomeš ešče hleděl, hleděl — nevěděl o tom, a tak sa mu huba rozjasňovala . . . V téj sa vyštrachal z cesty jakýsi stařík.

„Co hledíš hore, Tomšu, co tam vidíš? Bogdály? Ti, pane, sa vznášajú vysoko.“

Tomeš sa lekl, zamrmlal cosi, švihl prútkem a drápal sa proti kopci. Protivilo sa mu včil s nekým plkotat nejakú hlúpú rozprávku. Až stařík zašel, teprú sa otočil a zaměřal také dóm.

* * *

S pár týďnů uteklo. Tomeš si pořád umiňoval, že zkusí u Ventrče straněvá toho kúsku pola — a pořád odkládal. Tente ořech byl o tvrdéj škařúpce! Ventrča, umíněnec, rád lidom strojil na příky. A přijďa k něm nevčas — mohl člověk rači z kamení sýra tlačit! Ešče s ním najspěš sa pořídilo, zastaňa ho při práci převracat kalíšky s borovičkú hore dnem. Ale dokaváď sa mosí na pole, do sušírně, alebo na mlatevňu, nemožú chlapi vysedávat po hospodách. Proto Tomšovi nezbývalo, než enom čekat a dražit si bedlivo Ventrču.

Až jednúc: štyry dni po sobě ryčalo jako z vantroků, všecko navřelo blatskem, nigde sa do polí nemohlo — a Ventrča zapadl pod opentlený jalovec jako bažant do seče.

Tomšovi zatlklo srdce klopotem, letěl si honem do truhly pro pěťák a nejaké drobné na útratu, počkal ešče chvilku, a vypravil sa za ním.

Škaredilo sa nepěkné dopoledňa, řídkého žúru až po kotíky, při každém kročeji chvístalo na všecky strany. Od hospody sa poponášal křik a hlomoz. Na dvoře u naposhrňané hromádky hňusu ležal důle břuchem jakýsi chlap, naťatý do němoty. Fajka s tréskú a zamňázganý klobúk válaly sa kúšček od sebe.

Bezrúček vkroča dovnitř, zastal ale dvacet Završtrovjanů; nekeří seděli za tabulú, nekeří stáli, a před každým sa perlil kalíšek jalovcovéj alebo halúzkovéj. Těžkého kúřa faječného sa pode tlem válalo, pantoky mohly sa věšat. Hospodský vyhlédal z nálevně, oddělené dřevěnú mřežú, jako divoké zvířa ve zvěřinci.

U šentiša, drža sa zábradlé a ztěžka pozdvihuja strhané zraky, vykřikoval Jura Buřičů: „Já . . . já . . . já sem propatnástil dva grunty, na vojně sem slúžil, z Ameriky sem sa vrátil, seděl sem Vizovicích v šerhovně, aj na Mirově v háreště, ležal sem půl roku ve špitále: já možu řéct, že sem poznal svět . . . . . Miloval sem dědinské roby, aj cigánky, aj židovky, aj Amerikánky, aj černošky — a co vy? Enom kyselicú ščukáte! . . . . A lesti mne do roka lebo dvú nesežerú vši, tož mosím ešče keréhosik zabit, abych sa dozvěděl, jak to šmakuje na šibenici . . .!“

Ale žádný ho včil nepočúval, gdyž už v kapce nebříňaly šestky na rozdávanú . . .

Uhlédňa nenadálého hosta, všeci sa podivili, a gdyž Bezrúček postavja sa ke mřeži, poručil si za tři — po chvilce sa opravil — za šest grejcarů borovičky, kerýsik chlap poznamenal: „Nastává, ufám, konec světa; Tomeš propíjá svoje kapitály.“ Všeci sa nazhlas zachlachotali. Ventrčovém strýcovi nebylo po chuti, že sa mu pozornost chlapů odpútila jinam, a volal křaplavým hlasem: „Nechaj ide se svýma kapitály, odkáď přišel, do taliánskej země! Chlapi, počúvajte rači mne! Běda tom, z koho pochodí pohoršení.“

Ale chlapi si s Tomšem zavdávali, ten zase jim připíjal, každý přiložil nejaké žertovné polénce, a Ventrča nadarmo tlkl pěsťú do stola:

„Tož, počúváte-i, lebo ne?“

Konečně sa všeci na Tomšovo napomínání upokojili, a Tomeš si z politiky přisedl naprotivá strýcovi, zavdal mu, vzal aj od něho poctu, a ten už usmířený roztahl sa po lavě jak zdéla, popichl si hucáň na guráž, popřél si hlavu o ruku, v druhéj třímal na křivo fajku, pukal, až sa mu chudé líca potkávaly uvnitř huby, a rozfofruja si takto oheň, zaváďal rozprávku:

„Gdo je hlúpý, ten je hlúpý, protiv tom nepomáhá žádná medicina! A, bratrovjá, já su náručního volka bratr!“

„„Enom gdybych já byl tak chytrý, jak vy ste hlúpý,“ zavděčoval sa Tomeš.

„„Tož počúvajte, co sa mi gdysi nestalo!““ začal strýc do opravdy. „„Vybral sem sa, že na fáru, — šak už je tom gdy. Nebožka paní fařářka, tenkrát ešče ščrčná mladica, švitorná jako vlaštovička, pobývala mezi nama tady v Zavětrově nehrubý čásek, tak ale ze pět nedělí. Blatska a chvistanice kypělo ešče věcej než dneska. Svět sa topil v máčce. Já vám teda kráčám pěkně k fáře a přijďa, zaklepal sem — přecaj vím, co sa patří. Prý: daléj!

Otevřu vám teda — ode dveří sa tahne kvítkovaný koberec — no, radost naň pohledět! Zarazím sa — přeca takovéj vzácnéj práce botama nebudu matlat — paní fařářka volá: „Pojďte daléj, pojďte dalej, nestojte ve dveřích!“ Tož já si vám tu prostoru změřám očima, a hép! mimo na dlážku do prostředka, a paní fařářka sa chytá za hlavu: „Prý, neščasný člověče, co vyváďáte? Koberec je na to, aby sa po něm chodilo!“

„„No,““ povídám, „„nemějte za zlé, dvojíctihodná paničko, odkáď bych sprostný člověk věděl, že kostku zest a trnku vyplut?““

Ale tož nebylo nic. Poseděl sem si, přidružil sa aj pan farář, plynula nám rozprávka sama v sobě jako voda. A tak v rozhovoru nachomýtne sa řeč aj o mlatbě, a paní fařářka připomíná: „Poslouchej, mužičku! Ode dneška za týden budeme mláti*ti*, snad bysme mohli tuhle Ventrču poprosi*ti* . . .“ A já sem sa zdvihl ze stolice a povídám: „„Budeme mláti*ti*, lesti nám, dvojíctihodná paničko, *Hospodin všemohúcí zdraví dopříti ráčí.*““ Pozdravil sem a dóm.“

Strýc dořečnoval, pomrkl po hospodě a zavlažil si gágor. Chlapi sa usmívali a nepravili ničeho. Věděli, že není většího oštery nad Ventrču, gdyž si umíní.

Zatým ešče příchozích přibývalo, dali sa do řeči ten s oným; negde u stola třé lebo čtyřé spolem rokovali, Ventrčovi ostal enom Tomeš. Už seděli vedle sebe, a Ventrča držal Tomša za vestu, aby mu nezvěl, a pořád mu huba slúžila. Tomeš přikyvoval a usmíval sa, nevěďa ani hrubě, co strýc baraní, pořád si v hlavě připravoval, kerak převést řeč na svoju záležitosť a pořád mlčal. „Lesti vkročí ešče negdo do hospody, tož začnu,“ osměloval sa.

Chlap přišel — a Tomeš mlčal daléj.

Po chvilce si zas umiňoval: „Půjde-i roba po silnici.“

Uhlédl hnedkaj tři — popravoval si lémec u košule a odkašlával si na začátek — zaséj ho strýc chytil za knoflík: „Víš, Tomšu, já su takový! Chcu-i nekom vyhovět, tož móže, a nechcu-i — štyrma koňma mne k tom nepřitáhneš! A ne! A na ozajst neé! A gdyby mi předčítali ortel, že pozbydu hlavy: na truc neé!“

„Vím, vím,“ přisvědčoval Tomeš na kyselo, a mráz s horkem mu přebíhal po zádoch. Jak sa Ventrča takovýmhle způsobem rozehříval, nezdálo sa příležitým neco včil podnikat.

Zamyslil sa, má-i ešče vyčkávat a utrácat zbůhdarma za borovičku, a druhým koncem, gdyž už toléj vynaložil, měl včil utřa hubu odejít dóm?

Poručil si teda ešče žejdlík a podal na zavdanú súsedovi, aby

si upil podle noty. Taková úcta Ventrčovi zalahodila. Změnil hlas a nakrójil z iného pecna. A prám to hrálo Tomšovi do partesů.

„Počúvaj, Tomášku, svět by ešče ušel. Je psáno: bude jeden ovčinec a jeden pastýř; a rád bych sa toho dočkal, jako že sa nedočkám. Ale šajnů není. Šajnů, bratře, není!“

Tož Tomeš okříl, jak dyž rybu hodí do vody. Prý: „Coby! Enom dybyste chtěl!“

I počali sa mile domlúvat. A hele. Pasovalo jim to dohromady. Strýc sa svěřoval, že potřebuje céři na vydaj, a Tomeš zas na to, že by věděl o kupci. Za hodinu byli enom už o dvacet rýnských od sebe, a opět po hodině poručil Tomeš ešče borovičky, a už sa různili enom o pěťák.

Gdyž na veži odzvónili poledně, vyhrnuli sa všeci z hospody dóm, a Tomšovi sa na schodkóch zatočila hlava, byl rozpálený, viděl, že nebude moct obědvat, ale radosti nesl si ze dva měchy.

Chlópli si před svědkama na pětaosmdesát rýnských.

A ešče z hrst šestek na litku za borovičku bylo v pekly. Chlapi sa napili zadarmo jako bělásci na teplém blatě, gdyž tam sedija záhonem živého sněhu.

* * *

Včilejc, gdyž už získal pozemky, dostávało všecko inakší barvu. Nezabavovaly ho enom plané plány, lebo smyšlené myšlenky, alebrž pravda pravdúcí. Tomeš si dal heslo: Tož včil buď dokázat, alebo sa schovat. Včilkaj platilo: přemýšlat o chalupě, počítat koléj sehnat dřeva, koléj tihel a koléj šindela. Lehko ovšem vyřéct: tolik toho a tolik onoho, ale zaopatřit si a svézt dohromady! Pár kop šindela schovával si u sestry už ale od desíti roků, snáť mu ho ešče nevybabrali. Vepřovic si nasuší na Trávníkoch podle lubosti, aj si je přiveze. Najvěc mu oblézala hlava starosťú o dřevo. U hospodářa si ponaschraňoval ale sedn pomenších kladek. Strýc Fojťáků mu gdysi sám od sebe slúbil dvě klady a dva dúbce, jak růstly ve Skalce na Těchlovách, mohl si je srúbnút, gdy chtěl. Za Mikeščíkem mu vybývala od práce hrubá klada, aj kerásik stěnovica. A tož tu kúsek, tam kúsek — a bude rathúzek. A co pochybí — tož, milá šrajtoflo, rozevíraj sa!

Vyčkával ešče nejakých pěkných dní, by si nahnětl vepřovic. Aj ta žádost sa mu vyplnila.

Sbil si dřevěné formy, navázal do trávnice plev, koléj sa vlezlo, motyku a lopatu k tom, naložil na táčky a hajdy na Trávníky. Tam sa žlťalo při potoce dobréj tihlářskéj slínovice pro celú dědinu. Gdo přišel, narobil si.

Šak nekerým ležaly kotovice enom tak po trávníku roztažito, nekeří si je zase poskládali do kozla a přikryli slámú. Strýc Vrlů už ale šest roků, jak je vyvrcholil v pec a vypálil, nechal jich tak, už sa pěkně zeleňaly, mech je obrústal.

Tomeš vesele se pustil do roboty, až mu šla od ruky, jak dyby hrál. Navozil si hliny, nasypal plev a přešlapoval bujným koněm.

Jednako také fúkal už ze strnisk ostrý Polák, tož bylo třeba sa zahřít. Tak při práci sa zabral do sebe, a zase sa mu namanúla myšlenka: Toťkaj za potokem chodívá Rozina Dúpalom na jatelinu.

Zasej Rozina?!

Ta od nového roku neslúžila už na fáře, ale u Dúpalů, a Tomeš sa jaksi přátelil s myšlenkú, že by sa hodili k sobě. Srozumíval, že postavja chalupu, že v ní nebude moct pústevničit, že sa mosí obhlédnút po hospodyni. A tož kolikrátkoli leža na loži, probíral si v hlavě roby z dědiny, pokaždéj sa zastavil při Rozině. Nechaj je čídil z horního konca lebo z dolního. Užíval správně rozumu a při tom dbal o čest, tož si nezatajoval, že sa nemože vysoko hnat. A z těch nebohatých pořád na konec vybývala Rozina, Rozina . . .

Byla šporovitá, pro husí pérko přes plot skočila; ač žádný třeščiplot, přecaj veselá, třebas že včil, gdyž už jí dochodily léta, negdy krapku zahořklá. Toho si ale Tomeš jak šlak málo připúščal, věděl, gde toho spočívá příčina a jaké koření pomáhá protiv tom.

A potéj mu nedaly její upřímné oči.

Tomeš si neraz zpomněl, co mu kdysi řekl strýc Ventrčů: „Chceš-i, Tomšu, k ženitbě dobrú radu, poslechni mne, nehleď u roby na nic, enom na oči! — A kerá má jako nepřimířaja kráva, šak srozumívaj, nepravím toho na potupu, takové čisťúčké a jako dyby sa vznášaly na vodě, lebo jako pes, když ho čepcuješ a on ti u nohú leží a skuhýká, tož takovéj sa drž, Tomášku! Ale gdyž jí očka hrajú a ligotajú, jednúc tak a jednúc onak — přijdeš k ní a zdá sa ti: prý do studénky hledím, každý kamének vidím; a po druhúc zavítaja v pohledu kalenú ocel najdeš: oh, Tomášku, bratře!... Taková žije o svéj hlavě! A do téj lebky do najdalší smrti nenahlédneš, co sa tam rodí, lesti dobré lebo zlé!“

Kroměvá toho už sa jaksi obeznámili spolem; tenkrát ta vozička po schodkoch jich spřátelila. Aj sa kolikrát na sebe pěkně podívali v kostele, enom že Rozina sklopila vždycky hnedkaj oči.

Řekňa si po pravdě, tam gdesik na spodku duše v Tomšovi už snad ležalo všecko promyšlené a projednané, než pořádem sa ešče chlácholil a varťoval: Neukvapuj sa! Vypusťa slovo, párem koní ho nevtáhneš nazpátek, a dokaváď si ho nevyřkl, ešče ti kvete sloboda, sloboda. Konečně, gdyž sa věc kolem dokola rozváží, šak chalupa ešče nestojí, a kdo može řéct, co uhodí zytra? —

A kúšček daléj, co by dohodil na třikrát kameněm, požínala opravdu Rozina na proťajším břehu potočném. Kosák, dřevěnú rúčkú zabořený do levého boka a krchňačkú obemknutý, přejížďala nešikovno brúskem: tidli-fidli, tidli-fidli, v téj dobréj víře, že si tak nabrusuje ostří.

To sú, věřte, všecky roby jednaké! Kazíja zbůhdarma bramorem ocel a přijďa dóm, prosíja potem: „Francku, lebo Juro, čuješ, nakuj mi kosák, ztupil sa mi; zaťala sem ním do kameňa!“

„„Ja, do kameňa! Ale do jakého! Držalas ho v hrsti a pravíja mu brúsek! Pravda? Oh, roby až roby!““

Proto také Rozina připřela sa k olši u potoka, by ju snad ne-

pozoroval negdo z dálky, a kosák zpíval, jak ho kameněm lehtala: Tujt-fujt, tujt-fujt; podle toho, po keréj straně běžal brúsek. Rozina nestála o samotě, přiběhla zą ňú ze súsedovéj úlehle, gde sbírala kaménčí, Haňa Slováčkova. Také slúžila a mosela tvrdo dělat, skoro vstávat a neskoro chodit spat, ale přes noc zas jak dyby všecka útrapa s ní spadla. Včil točila v hrsti kulovatým zrcátkem a nasýsala do něho, lesti prý sa jí nekrútí pútec jako k Rakovám chcdník, ale v pravdě byla by ráda přivedla nejak řeč na tureckú šatku s květama na hlavě.

Rozina jí žertem vydřela kolečko z prstú, prý: „Potřebuješ zrcátka!"

„„Nono,"" bránila sa Haňa, „„čem mi nepřeješ sa podívat? Snáť mi toho nepokládáš za hřích? Nechcu snad před peklem vázat písek a ufám, ani ty ne!""

A tak hodila sukňama, jako kerá už má jisté, že nezkyselí na ocet.

„Děvečko zlatá," pozasteskla si Rozina, „ke kom sa já možu přirovnávat? Každý sa nenarodí na šťasnéj planetě. Dneskaj ženiši všeci enom zobat ze zlatého okřína."

„„Oh . . ."" potřásla sa v plných bokoch kamarádka. Shýbňa sa pak, nabrala do hrsti drobného kaménčí a vyhoďa do pozvýšky, nastavila hřbet ruky, koléj že sa jí narodí faganů. Ale gdyž jí ostalo na ruce ale za třicet kaménků, shodila je všecky na zem a zadlábila nohú do písku, potéj teprú dokončila svú myšlenku: „Ty spadneš třebas prv z kazatelně než já."

„„Chyba že bys mne sama ohlásila,"" pořekla na trpko Rozina.

„Aj toho možem zažit," odvětila Slováčena, keréj sa na světě nezdálo nic nemožného.

„„Lonský sněh a tvoja řeč pasujú dohromady. Gdo by si mne chuderku vyvolil?""

„No, roba istě ne."

„„Leda tedy strýček, co stává pod kolňú, a co sa na něm strúhajú šindely?""

„Strýček, strúček — povídajú mu Bezrúček," nadhodila ve vrši kamarádka.

„„Ty ochalebnico jakási ochalebná! Už sem ti řekla: gdyž mne s ním ohlásíš, tož si ho vezmu.""

„A gdyž neohlásím?"

„„Gdyž neohlásíš, tož kerak može byt zdávka?"" smíla sa nevěřící Rozina, Haňa pak chtěja ju doběhnút, vykřikla: „Zaduš sa na to!"

A Rozina, jak byla v ráži, uderila sa rukú do prsú: „„Na mú duchu!""

Zapchlo ju, pravda, hned cosi u srdca, že sa boží pro pletku — ale už slovo vyblklo. Převedla tedy řeč na cosik iného. —

Mezi tým sa Bezrúček točil ve svojéj hlině, zabraný v myšlenkách. Prám sa mu zdálo, že si chalupu už dostavil, že sedí u komína a přibíjá poslední šindely — v tom mu přišlo pozdvihnút oči: —

Rozina! Batožisko jateliny na zádoch, ani jí pod trávnicú hrubě nebylo vidět.

Pozdravili sa.

„Pomáhaj Pán Bůh,“ volala Rozina.

„„Dajž to Pán Bůh,““ odpovídal vážno Tomeš.

Akorát jako naschvál křivila sa u cesty podlomená jabloň. Rozina popřela si batoh, že vydechnút. Spravila si šatku na hlavě a přihladila vlasy.

„Co tu děláš, Tomšu?“

Tomšovi přeběhl rarášek po hubě.

„„Šak vidíš; v neděłu vyhrává muzika, že sa učím tancovat.““

Rozina sa zasmíla: „Tož nezapomeň pro mne přijít,“ a potom chtěja převést řeč na vážnější věci, ptala sa, ukazuja bradú po vepřovicách, protože rukama držala tráčky: „Kom to, prosím ťa, formuješ? Šak Šiša, ufám, nestaví?“

„„Sobě,““ řekl zkrátka Tomeš, a Rozině sa zazdálo, že jaksi poporůstl, když to vyslovil. „„Ale neprav žádném, enom tobě sem sa svěřil.““

„Ale co by,“ odtušila upřimno Rozina. „S kým já, rozbože, za uherský měsíc rozměním slovíčka?“ a tak nejak všecka osmutněla. Cosi ju zabolelo, že už aj ten Tomeš si vláčí na hnízdo pro sebe..., zahleděla sa gdesi na prázno k Janovéj Hoře.

A Tomeš mezi tým zase přemítal u sebe, má-i co řéct, nemá-i co řéct, má-i sa projavit, nemá-i sa projavit? A bylo mu to malým čertem platné, protože cítil, že ho do toho gdosi žene, a nevěděl gdo; a že mu dává slova na jazyk, a nevěděl jak.

Rozina sa brzo vytrhla.

„Jajky! Mosím už dóm. Poklud čeká.“

Nabrala břemeno na záda.

„Pomáhaj ti teda ve všeckém Hospodin všemohúcí, Tomášku. A máš-i už všecko schystané?“

„„To sa rozumí,““ povídal Tomeš. A než sa sám v sobě zpamatoval, učul, kerak jeho huba praví sama od sebe: „„Enom jedno mi chybí.““

„A co?“

„„Dobrá žena!““

„Aj téj najdeš, Tomášku,“ řekla už jaksi na měkko Rozina. „Pánbů ti dopřeje dozajista štěstí.“ Obrátila sa s batohem a kolébała sa k dědině.

„„Rozino!““ vykřikl z razu na ni Bezrúček.

„Co?“ optala sa, z těžka sa napoly obrátila.

„„A ty chtěla-i bys mne? Víš, pravím to bez šklábů, na ozajst!““

Rozina ostala, jak by ju oblél horkú vodú, povrátila sa pomaly k jablúnce, zaséj si podepřela batoh. Po chvíli teprú sa ozvala: „Bože, což su já? Chudobná děvečka! A moje bohatství? Loktuša peřin a truhla s hábama.“

„„A já su chudobný pacholek. Hodíme sa k sobě.““

Tak jak byl, vyskočil z hlíny a chytil Rozinu za ruku: „„Tož, což pravíš?““

„Ťanu, což bych pravila!“

Tak ostali chvilku při sobě. Rozina hleděla do země, bílá jako loktuša. Po téj pozdvihla svoje chvilkama sa potřásající obrví a ponajprv sa zadívala Tomšovi upřimno do očí. A jak tak do sebe hleděli, tož jeden druhému pozorovali, kerak sa jim podlévajú vodú.

„„Tož, co řekneš?““ optal sa Tomeš najpěknějším hlasem, co uměl.

„Ťanuvá, tož je-ji v tom vůla boží .... Šak přijdi večer k nám ke stodole.“ Vysmekla mu z lehka ruku — jakýsi chlap sa ukázal na obzoru. Tomeš s veselým srdcem vrátil sa ke svojí matlanici. —

Večer sa našli u stodoly. Pojali sa za ruky, a Rozina už sa jaksi přitulila hlavú a popřela o Tomša. Ten zpozoroval a mile ho dojmúlo, že k vůlivá něm sa čistě umyla a oblekla bělučkú košulku: chladnavé plátno a teplým vazkem napojené tělo vydávalo panenskú vůňu, kerá hříla i chladila zárovno. Tomšovi jako zázrakem za dlhé roky zase ponajprv sa obudily vzpomínky na časy, gdyž maměnka ho ešče pěstovávala v lokťoch — a tak tú upomínkú změkl jako vosk na ohni.

Tajak dyby jakési osení naraz v něm vzešlo: v téj chvíli porozuměl, že sa mu dává Rozina v ochranu, a vychopil svojú povinnost, ju přede všeckým chránit a opatrovat. Přitahl si tedy svoju zaslúbenú ešče krchňačkú užej k sobě a rozkročil sa, jak dyby chtěl jít s celú dědinú za pasy. Tak ostali zase chvílu bez pohnutí, až pojednúc Tomeš sebú hodil, nic ináč, než gdyž sa na hada stúpí: na ruku mu spadla horká slza!

„„Čem plačeš, Rozinko? Co sa ti stalo?““

„Nic. Nechaj mne, Tomášku, tak mi je jaksi k plaču sladko.“

Po téj sa k něm ešče přivinula: „A ty, čuješ, Tomášku! Nebudeš-i sa opíjat a nebudeš-i mne bit?“

Tomeš o toléj že sa udržal úsměvu.

„„Ke kom mne, prosím ťa, přirovnáváš? Snad ne k těm ostatním? Gdyž sem sa nespúsčal za slobodna ...! A ty, budeš-i vždycky protivá mně poctivá a pravdomluvná?““

„Tomášku! Věř, jak tady stojím! ...“

A zase sa k sobě přitulili.

Nad rovněž tichúčko šepotajícíma olšama vyplynul zlehka plný měsíc — boží laterňa.

Oblél vůkolní krajinu lahodným svitem, nechávaja místama po starodávném rozumném obyčaji hlboké tíny pro šťastlivé milence....

Jaj, jovéj!!

Kerak byl svět pěkný!!...

V chalupě pácly z nenadání dveři, a gdosi vystrčil hlavsko.

„Rozino! Rozíino!“

„„Ú?““ ozvala se táte.

„Gde čučíš? Pojď dom!“

„Už teda mosím,“ zašeptala. Ešče si upřimno zdlábili ruky, lebo

Valaši sa při lásce neobtúlajú, a už Rozina letěla, tak sukně blčaly. Tomeš sa takéj ve tíně vytratil. —

A druhý deň ráno Dúpalú ogara na dvoře jal sa pokúšat:

„Vím o naší Rozině — že byla včera na víně."

„„Co tebú zas lomcuje?""

Osmiroký škut zatřepal chytro očníma klapkama a zahýbal ježatú kožú na hlavě. Přikrčil sa k zemi na všecky štyry jako jeho pučičí kamarád a napodobja ho aj hlasem, skuhýkal potichu: „Povím, povím, povím!"

Tak vyhrožuje psík, když mu negdo valchuje kožu za živa, prý: „Povím — povím."

Rozina sa podivila: „„Co bys mohl povědět, ogaro?""

„Včera večer za humnama — kvetla láska mezi nama," zpíval luďskú řečú pučík.

Rozina sa napoly zarazila, napoly zasmíla.

„„Kerak si to ale už zas vyňúral, čertovo seménko? Ale lesti neco projavíš, tož si mne nepřej!""

„Povím, povím," vedl neustále svú pěsničku žalobník, a oči mu při tom pestvem svítily a hrály.

„„Pro mne! Ale potéj začnu já, co všecko vím na tebe . . .""

„Co sa tady domlúváte?" vykročila Dúpalena z kuchyně. Šla si do drvárně pro oklestek na oheň. Byla bosky o jednéj sukni a konopnéj košuli. Nohy jako slpy, a z těla sa mohli vykrójit tře chlapi, fúsy pod nosem a hlas jako malý hrom.

„Vstaneš hned ze země!" zahrozila synovi.

Havák vyskočil honem na zadní nohy a postavil sa tak už ze zvyku šúrem, aby mohl podle potřeby vyrazit do volnéj prostory.

Starší ludé velice rádi, třebas že člověk o to hrubě ani nestojí, rozdávajú pomazánky a obzvláště tenkrát, držíja-i neco příhodného v hrsti. Od maměnky, pravda, rana nigdá nebolí, ale když to nemosí byt, tož čem zbůhdarma podporovat takový zbytečný návyk?

„Maměnko!"

„„Co?""

„Povím vám neco nového!"

„„No?""

„Cosičko o Rozině!"

Ta sa zapálila pivoňkú.

„„Tož?""

„Včera večer za stodolú — počúváte?"

„„Hm!""

„Včera večer za stodolú — trhala kopřivy."

Chabovec zasviščal. Prý: „„Jasná strela do ogary! Já ťa naučím vyšklebovat sa ze starých ludí!""

Ogarec ale už na deset kroků od náhlého súdu seděl na plotě.

„Maměnko, nedělajte si škody. Chyba vás bude darmo bolet ruka."

Seskočil — a už sa pod ním zem slehla.

* * *

(Dokončení.)

340

Karel Scheinpflug:

Symbiosa.

Román.

(Pokračování.)

A byl zase jeden z klidných večerů, slibujících zakončiti decrescendem usínání všední písničku dne, když vykřikl zvonek, a služka radovic, zardělá a udýchána, vpadla do dveří.

„Milostpaní, mají přijít hned k nám, starému pánovi je zle, snad nedočká rána!“

Magda i Toník povstali, ona nezvykle prudce, on pomalu a těžce, jako by měl zánět kloubů. Hrozná myšlenka mu třeskla v hlavě, a měl pocit, že mu mozek krvácí. Stoje díval se tupě na stůl se zbytky večeře a čekal na ženu, která se strojila.

Šli zavěšeni, nemluvíce — venku chodívali vždy zavěšeni, i když se hněvali. Toník přímo táhl svou těžkou ženu, hnán strachem, aby nepřišli pozdě, a uvažuje o následcích opozděného příchodu. A byl velmi překvapen, když se pojednou zastavili, a fiakrista, kterému dala Magda znamení, otvíral jim dvířka kočáru.

Pan rada spočíval polo sedě na loži, a lékař se dosud namáhal, aby ho přivedl k vědomí. Paní radová pobíhala zmateně bytem, bědujíc a lomíc rukama.

Trvalo dlouho, než mladí pochopili z jejích nářků, co se vlastně stalo.

Pan rada dostal dnes na večer dopis od svého syna. Z Litomyšle. Rudolf mu v něm oznamoval, že se vzdává na vždy obchodnické dráhy, která se mu protiví, a vstupuje jako člen do venkovské herecké společnosti. A že žádá o zaslání svého šatstva a o výplatu svého dědičného podílu.

Tento dopis držel pan rada v ruce, když ho nalezli na zemi u okna v bezvědomí.

To vyprávěla paní radová nesouvisle, mezi návaly pláče a ře-

tězy povzdechů, za průvodu strašlivých kleteb, které svolávala na hlavu mladé herečky smíchovského divadla, jež byla dle jejího mínění příčinou všeho. A bylo těžko uhodnouti, dojímalo-li ji více neštěstí, že jejího muže ranila mrtvice, neb ono, že se její syn stal kočujícím hercem.

Toník tu noc nezamhouřil oka. Ta hrozná myšlenka klečela mu na prsou, svírala jeho hrdlo a pohrávala před jeho tváří vražedným nožem. Umře-li jeho tchán, co bude s Magdiným věnem? Zajistil je nějak, zanechá poslední vůli? A pakli ne? . . . . Roj jeho vzbouřených věřitelů hnal se k němu s křikem, natahuje ruce. Přivíral mrákotně oči, aby ušel pohledu na to blýskavé ostří nože.

Když šel ráno do kanceláře kolem krámu Maxe Lederera, obchodník stál ve dveřích a pozdravil ho hlubokou úklonou. A Toníkovi se nicméně zdálo, že v jeho pevně upřeném pohledu postřehl cosi vyčítavého, cosi důtklivě naléhavého . . . . . a jeho ochablé noční rozčilení se znovu vzpružilo.

V poledne spěchal domů, dychtiv zpráv o stavu tchánově. — „K ránu otevřel na chvíli oči. Jinak vše jako včera.“ Druhého dne vypravil s dotazem úředního sluhu. — „Vědomí se již vrátilo, ale pravá půle těla je nehybná. A není mocen řeči.“

Nebesa, co přešlo dní, než pan rada promluvil první slovo, než pohnul po prvé pravou rukou! Celou tu dobu visel osud Toníkův nad propastí na tenkém vlákně, na životě člověka raněného mrtvicí.

A od toho dne, kdy tedy ze rtů tchánových vyklouzlo první slovo, jal se ho Toník navštěvovati skoro každodenně — on, jenž býval dříve v jeho domě tak řídkým hostem. Sedal poblíže starého pána, rozloženého v lenošce, a snažil se baviti ho pokud možno lehkým a veselým hovorem, zavazuje plachými pohledy o jeho druhdy sličný obličej, jehož pravá půle měla mrtvolně ztuhlé líce, pokřivená ústa a skleněné oko.

A kdysi, když za jeho přítomnosti, kde se vzala, tu se vzala, vnikla mstivá vzpomínka na Rudolfa do pokoje nemocného a napřáhla na jeho bezvládné tělo pěst, Toník ji zahnal s takovou duchapřítomností a snadností, že vzbudil podiv ostatních přítomných i svůj vlastní. „Nu, snad byste se netrápil tím, že je Rudolf hercem? Každé povolání může člověku přinésti štěstí, oddá-li se mu s láskou a vytrvá-li v něm s oddaností. Poměry kočujících herců nejsou arci skvělé, to však jest jen začátek. Rudolf je hezký muž, a o slušné milovníky je mezi herci největší nouze; má-li jen trochu talentu, dostane se záhy k Národnímu divadlu. Jen si vzpomeňte na svého synovce, tenoristu Velebila! Jaké měl příjmy, jakou popularitu, a byl by dosáhl jistě i světového jména, kdyby byl tak záhy nezemřel!“ Nevěřil sice svým vlastním slovům, ale pronesl je s takovou pevností přesvědčení a s takovým přísvitem růžové nálady, že účinek na chorého byl mocný, a nejen na chvíli, nýbrž trvale.

„Zdraví vašeho pana tchána se lepší vůčihledě. A není vyloučeno, že pan rada bude ještě zcela dobře chodit,“ prohlásil toho dne lékař na Toníkův dotaz.

Toník přišel domů rozradostněn. Díky bohu, nebezpečí pominulo. Byl dlouho hříšně lehkomyslným a netečným, ale nebude již; jakmile přijde vhodný okamžik, nepropase ho, přisámbůh!

Tu si vzpomněl, že by se měl podívati trochu k tetě, která stonala již několik dní.

Zastihl ji na loži v komůrce vedle kuchyně, kam ji Magda vystěhovala, aby její odestlané lože nehyzdilo bytu. Byla silně rozpálena, a Toníka překvapila vyhublost jejího odhaleného krku. Když vstoupil, posadila se na posteli a vítala ho úsměvem; bylo však zřejmo, že jí i povstání i úsměv působily námahu.

Komůrka byla tak malá, že ji postel skoro vyplňovala. V protější stěně bylo jednoduché okénko do dvora, uvázané provázkem ke skobě. Vedle postele stála rozedraná vycpaná židle, a v koutě u dveří byly opřeny smetáky a jiné domácí náčiní. Zápach ztuchliny mísil se s dráždivou vůní kuchyně v nepříjemnou směs.

Přistoupil v rozpacích k jejímu loži. „Nu, jak se ti daří, teto?“ zeptal se nepevným hlasem. Usmála se zase tak nuceně. „Doufám, že za několik dní vstanu.“ — „Bolí tě něco?“ — Zavrtěla hlavou. — „Ale máš horečku?“ — „Trochu.“

Dívala se naň pohledem tak soustrastným, jako by on stonal, a ona byla zdráva. A Madlenka, která stála u postele a válela se hlavou po peřině, vzhlížela k němu jaksi tázavě. Zatěkal očima po místnůstce. Pocit dusné nevolnosti se mu dral v mysl. Zašlápl ho prudce. „Přeješ si něčeho? Dám ti přinést limonády. Ochlazuje v horečce.“ A vyšel rychle.

„Teta je nějak rozpálena,“ řekl ženě. „Byl zde již lékař?“

„Ty máš o ni starostí! Ani o mne bys se tak nestaral,“ odvětila mrzutě.

To ho srazilo, že již ani nemukl. A na slíbenou limonádu docela zapomněl.

A teta Anna zase již ležela na podušce a hladila Madlenčiny měkké vlásky. Tedy se k ní Toník přece přišel podívat! Věděla, že přijde. Vždyť zná jeho dobré srdce. Vždyť ví, že ji má ten hoch rád. Při všech svých četných trudech nezapomene na nemocnou tetu!

Bylo jí ho tolik líto, nedovedla naň pohlédnouti ani vzpomenouti bez bolesti. Za těch zdlouhavých smutných dnů své nemoci myslila skoro jenom na něho. Svou chorobou se znepokojovala mnohem méně, než jeho osudem. Jako tiché, zdánlivě nevšímavé pracovnici v jeho domácnosti objevilo se jí časem tolik skrytých podkopů pod půdou, na níž stál, podkopů, které jistě jednou vyletí pod jeho nohama, a vyletěly by ihned, kdyby se jich dotkla. A poslední její objev ji přímo ohromil. Dlouho nebyla s to pochopiti nepravosti tak hrozné, dlouho nemohla uvěřiti v její možnost svou cudnou duší staré panny.

Bože dobrý, jak to všecko skončí? Co čeká toho nešťastnébo hocha, a co nevinné jeho dítě?

Tato myšlenka byla kromě Madlenky její jedinou společnicí v nemoci. Za dlouhých hodin své samoty sedávala teta na loži

a pohlížela ztrnule v kout u dveří, kde odpočívaly smetáky, žehlířské prkno a jiné haraburdí. A její oči svítily horečkou, jejíž jeden pramen vyvíral z otrávené krve a druhý z otrávené duše.

* * *

Onen vhodný okamžik, jehož Toník vyčkával, se dlouho nedostavoval. „Tedy dnes! Dnes jistě!“ rozhodl několikráte cestou k Velebilovům. Když však spatřil svého tchána skleslého v lenošce, slyšel jeho váznoucí, rozmýšlivé řeči a projevy jeho dětinské radosti z toho, že dnes může pozdvihnouti paži zase o kousíček výše, pocítil nemožnost, aby začal o takové věci.

Až kdysi, odpoledne . . . Zeť i tchán dleli zase spolu sami. A pan rada byl v náladě přímo růžové. Dnes ráno se mu podařilo po prvé přejíti několikrát pokoj, bez cizí pomoci, pouze za podpory holi! I byl tímto zdarem tak rozradostněn a cítil v sobě tolik síly, že kul plány pro budoucnost, mluvě zase o úřadě, o procházkách, o výletech, při čemž přeskakoval v duchu hravě podzim, který tu byl, a zimu, která nastávala. Zdálo se mu toho štěstí skoro příliš mnoho pro jednoho člověka, i zachtělo se mu utrhnouti z té veliké kytice alespoň jednu růži a podati ji tomu mladému muži, který mu osvědčoval tolik účastenství za jeho nemoci.

„Nu, a . . . doufám, že pak dojde také na vaše povýšení,“ připojil. „Na řadě jsou sice jen Toberný, Pavlík a Schwarz, ale snad se mi podaří, abyste také vy . . .“

Toník se zachvěl radostí a uleknutím současně. Jeho čekaný okamžik! Teď, anebo nikdy! Vzpřímil se.

„Děkuji vám, děkuji vám srdečně, pane rado! A přál bych si, aby se vám to podařilo. Nevíte ani, jak těžce se nám vychází s nynějším služným . . . Žijeme přece docela skromně . . . ale ta drahota . . . a nutno slušně vystupovat . . .“ Zbledl. „Chtěl jsem vás beztoho již dávno prosit, pane rado, abyste mi vyplatil Magdino věno. Mám nějaké dluhy, které mne velmi tísní . . . A rád bych se jich zbavil.“ Vydechl. Přivřel oči. Čekal.

„Jaké věno?“

Promluvil to opravdu pan rada? Nezdálo se. Vypadal jako dřevěná loutka.

„Nu, ty čtyři tisíce, které jste mi slíbil o svatbě, pane rado. Jsem jistě už dosti stár, abych spravoval své jmění sám.“

„Ale vždyť už u mne ničeho nemáte! Všecko jste po částkách vybrali,“ ohradil se starý pán stísněně.

Strašná úzkost sevřela Toníkova prsa. „Já nikdy nic,“ zaúpěl skoro. „Jenom jednou tři sta zlatých,“ dodal melancholicky.

„Ale Magda?! Každou chvíli tu byla pro peníze, jednou na cestu do lázní, po druhé na zaplacení účtů . . .“

Toník naň hleděl vyjeveně. Ještě se nechtěl poddati. Což bylo možno uvěřiti v tuhle skutečnost? „Z čeho jste nám tedy platil úrok?“ otázal se blízek pláči.

„Ze svého. Na přilepšenou. Viděl jsem, že nemáte nadbytku.“

A Toník seděl a prohlížel si přívěšek u hodinek. Nevěděl, má-li něco říci nebo odejíti, omluviti se nebo vyčítati, propuknouti v hněv nebo nářek. Taková mdloba se ho zmocnila, že přivřel oči.

Pojednou vzhlédl a spatřil tvář svého tchána a v ní postřehl divné vzrušení. Ulekl se, aby nebyl svědkem a příčinou nového záchvatu mrtvice. Povstal. „Promiňte, pane rado . . . nevěděl jsem. . . . A nijak se proto neznepokojujte,“ vykoktal a odešel.

Bloudil ulicemi, v hlavě zmatený ruch a v obličeji zoufale odhodlaný výraz sebevraha, jenž si jde vyhlédnout místo k svému poslednímu činu . . .

Stál v pokladně, a pět nových desítek leželo před ním na zeleném stole. „Padesát zlatých, pane koncipisto,“ pravil pan pokladník se soucitným úsměvem. „Více nesmím. Ostatní vám věřitelé zabavili.“ Max Lederer se k němu blížil. Ale bez devotních úklon, s výhrůžnou tváří. A když přišel až k němu, poznal Toník, že je to vlastně pan Wolf, a jeho bazilišćí pohled se mu zasekl do srdce jako orlí spáry. Pak viděl spediteurský vůz, jenž odvážel nábytek z jeho bytu, následován exekutorem. A pokoje zůstaly skoro prázdny, lože bez pokrývek, stěny bez obrazů, a v koutku plakala Madička, že jí sebrali také její panenku . . .

Málem byl by vrazil do skleněné tabule u otevřené výkladní skříně. Obchodník stál za ní a pořádal výklad. Toník viděl, s jakou zálibou rozestírá, načechrává a hladí hebké látky, s jakým požitkem pozoruje effekty jejich odstínův a vzájemných barevných harmonií. Jeho červenolící obličej vyhlížel tak spokojeně, že Toníka bodla závist. Rozhlédl se kolem sebe a spatřil lidi, kteří si povídali, usmívali se, pokuřovali si jdouce po chodníku, vycházejíce z domů, vyskakujíce na tramway, a všichni měli týž výraz jasné duševní pohody. Byl v tom okamžiku přesvědčen, že všichni lidé celé Prahy, ba celého světa jsou šťastni, a jen on . . . . Zničen. Nadobro. Sklopil oči a spěchal dál.

Před svým domem se zastavil. Co bude dělati doma? Setká se s Magdou; co jí řekne? Podivno, že na ni dosud nevzpomněl! Vždyť ona byla příčinou všeho jeho neštěstí a této poslední pohromy zvlášť.

Byl by se rád uchýlil do samoty, aby se zbavil pohledu na lidi, kteří se mu náhle šmahem zošklivili: nebyl však připraven, aby mohl vstoupiti do svého bytu. I vzdaloval se ho tedy zase.

Magda! Stála před ním, nafintěná, tlustá, lenivá, a měřila ho posměšně svýma studenýma očima. Vztek jím zalomcoval. Bude tato žena věčně kupiti své nepravosti? Bude stále šlapati po jeho hlavě i srdci? A dá on se jí uštvati až k žebrácké mošně, šílenství nebo sebevraždě, bez odporu, jako jehně?

„Konec!“ vykřiklo to v něm. Míra je dovršena, přetéká . . . Soud, trest, pomsta!

Měl čelo skloněno jako útočící býk, a pěsti zaťaty.

Čím ji ztrestá? Výčitkami, láním, ranami? Cítil, jak se jeho rozbušené srdce zastavuje úzkostí. Ne, nesmí o tom přemýšleti!

Jeho hněv by se rozpadl v hromádku úvah, otázek a pochybností, a k činu by nedošlo. A není třeba přemýšleti o tom; hněv sám ho povede. Jen rychle domů, pokud v něm šlehá plamenem, dřív než ztráví jeho síly a uhasne!

V půli schodiště nemohl dále, i postál, opřen o zeď a tiskna ruku k srdci, jako tehdy u Kramrů, když nastupoval jako studentík po prvé úřad učitele.

Pak zazvonil. Zvonil a klepal. A zase mu nikdo nešel otevřít. Co u čerta?! Teta je přece jistě doma, vždyť ani nemůže vycházet. A zase si vzpomněl dosti pozdě, že má klíč. Vstrčil jej do zámku a otvíral. Šlo to nějak ztěžka, nějak tupě, jako by . . . . Tak! Klíč se lehounce otočil, a když jej vytáhl, neměl zubu.

Zaklel. Co teď počít? Jeho nervy skřípaly bolestně podrážděním.

Díval se přes zábradlí schodiště do přízemí a měl mstivou choutku vrhnouti se po hlavě dolů. Vzpamatoval se však, sešel k domovnici a požádal ji, aby mu přivedla zámečníka.

Čekal naň v přízemní chodbě, která byla delší a kde bylo možno se procházeti. Chodil sem tam, zastavil se, naslouchal, pokašlával a odplivoval.

Zámečník byl menší, slabý člověk, vpadlých prsů a vodnatě modrých očí. Blížil se k Toníkovi s dobráckým úsměvem, zpola ostýchavým a zpola důvěrným, jenž jako by chtěl říci: „Neračte býti uražen; ale my jsme staří známí."

Otevřel hnedle dvéře paklíčem. Ale ulomený zub klíče nemohl ze zámku vyloviti, i nezbylo, než odšroubovati zámek.

Toník zatím seděl u stolku ve svém pokoji, opíraje hlavu dlaní, a vyčkával ukončení této práce. To šramocení a klepání v předsíni zvyšovalo jeho netrpělivost. Ačkoli soudil z ticha vládnoucího v bytě, že Magda není doma, měl přece obavu, aby z nenadání nevstoupila, pokud je spoután přítomností toho cizího člověka. Zdálo se mu, že sám osud zakročuje v prospěch Magdin a snaží se překaziti houfem drobných překážek jeho úmysl.

Konečně zámečník vkročil do pokoje a ohlásil, že je hotov. Toník se zeptal, co je dlužen.

„I nic. Kde pak bych si dal zaplatit od vás takovou maličkost!"

„A proč ne? Jakým právem bych já . . .?"

Zámečník se zase usmál tak ostýchavě přítulně. „Vy ráčíte býti ze Slaného, pane koncipisto?"

„Nu?"

„Já jsem Knotek, František Knotek, ráčíte-li se ještě pamatovat."

Toník se naň zahleděl. Věru, jak mohl nepoznati tohoto úsměvu, těchto očí! „Tak vy jste tu zámečníkem?" pravil. „Jste ženat? Máte děti?"

„Jsem a děti mám tři."

„A jak se vám daří?"

„To ráčíte vědět — je se co ohánět. Žena posluhuje . . . .

Nu, jen když jsme všichni zdrávi! — Ale vy jste ráčil vyrůst, pane koncipisto!“ dodal s radostným obdivem.

Toník povstal. „Tady máte, pane Knotku. Nu, jen to vezměte, prosím. Nemohu přece zadarmo . . . .“ A vnutil zpěčujícímu se dělníkovi zlatku.

Knotek sebral své náčiní, pozdravil nepozdvihnuv očí a odešel tiše, jak byl přišel. Byl v obličeji uzardělý, a jeho úsměv odletěl.

„Tedy on je ženat a má rodinu, ten nesmělý Františk! A zdá se být šťasten ve své chudobě,“ pomyslil si Dvořák po jeho odchodu. Snil o idyllickém, selankovém štěstí světničky chuďasovy, ve které se tak rádo věří, ačkoli ho málokdo spatřil.

„E, každý je šťastnější než já!“ usoudil trpce.

Náhle ho napadlo, že neměl snad tomu chuďasovi vnutiti odměny. I chudý člověk rád projeví své přátelství nebo svou vděčnost; a urazí ho, kdo takový projev odmítne.

A tu si vzpomněl, že tomu člověku ani židle nenabídl a sám s ním mluvil sedě, že mu ruky nepodal a slovem se nezmínil o bývalých vzájemných stycích! A bylo mu zas tolik stydno, a tak se na sebe horšil . . . „Ano, takový jsem člověk: vždycky až po činu je mi jasno, jak jsem měl vlastně jednati!“

E, proč mu také ten člověk vstoupil do cesty právě v okamžicích takového rozčilení!

Tím se zase ocitl v proudu dřívějších myšlenek a pocitů.

Vstal a prošel ostatními pokoji i kuchyní. Nebylo vskutku nikoho doma, jak tušil.

Chtěl se již zase vrátiti, když vzpomněl na tetu. Dvéře její komůrky i kuchyně byly zavřeny. Proto neslyšela prve jeho zvonění. Snad bude věděti, kam šla Magda. Zaklepal.

Zastal ji ležící. Posadila se a pohlížela naň udivena, jako by se probírala ze spaní nebo z horečky. Ale jak bídně vypadala, bože! Jen do rakve ji položit. Ta nemoc bude asi vážná? Jak by nebyla vážná, když trvá již tak dlouho! A zase ten nechutný zápach ztuchliny ho zadržel na prahu, jen že ještě sehnanější než včera. Ošetřují-li pak ji dost pečlivě? Rozhlédl se komůrkou a zase utkvěl na nemocné . . . A bolestný stud mu zadrhl hrdlo. Pojednou mu bylo jasno, čím mu byla tato žena. Vždyť to byla jeho matka! Matka — a on ji tady nechá . . . . samotnu . . . v takové díře . . .!

A krokem byl u ní, poklekl u lože, za ruku ji vzal, přitiskl k ní čelo a zavzlykal.

A nemoc, horečka, zemdlenost vymizely z jejího obličeje, a láska sladila jeho rysy a rozzářila jeho oči. Sklonila se k němu a hladila pravicí jeho vlasy. „Nu, Tóno, nu . . . Já vím . . . Ale nesmíš zoufat — jsi muž, a půl života leží ještě před tebou.“

Potlačil pláč, zdvihl hlavu a políbil ji na čelo. Jaké krásné měla oči!

„Chodí k tobě lékař?“ otázal se tiše.

„Ne. A není třeba. Doufám, že už hnedle vstanu.“

„Nemáš žízeň?“

Ukázala na sklenku vody, stojící na okně. „Přinesla jsem si. Jenom o nějakou knihu bych tě prosila, čas je mi tak dlouhý.“

Pustil její kostnatou ruku a povstal. Vyhlížel přísně a odhodlaně. Přinesl jí nový díl Jiráska, který ležel na jeho stolku, otevřel okno kuchyně, aby provětral její komůrku, a vrátil se do svého pokoje.

Cítil se svými slzami a tou službičkou, již byl právě tetě prokázal, očištěn ve svém svědomí. A vždyť nebývá celé dny doma a má tolik jiných starostí, že se nemůže starati ještě i o domácnost! Za to se rozpoutal jeho hněv tím prudčeji proti Magdě.

Ani lékaře k ní nepovolala! A uloží ji v takovém kumbále a nechá ji celá půldne o samotě! Tak zachází s jeho pěstounkou, s jeho druhou matkou!

Spousta jejích různých provinění se mu nahrnula do vědomí, a pojednou byl přesvědčen, že ho podváděla, s Durychem, s Lachmanem, a kdo ví s kým ještě, přesvědčen o jejím poměru s Rudolfem, hotov uvěřiti na ni jakoukoli, i nejnemožnější špatnost. Nenávist mu překrvila mozek. Ohlížel se po dveřích a přál si, aby se mohl na ni vrhnouti a uškrtiti ji, bestii!

Ale nikdo nepřicházel, krev z mozku ponenáhlu vysakovala, a reflexe se vracely. „Zabiju-li ji, co bude se mnou? — Ať bude, co bude, nic na tom nezáleží!“ okřikl všetečnou otázku. Otázka umlkla, ale její smutné oči ulpívaly na něm dále. Zachvěl se slabě. Ano, je všemu konec, touhám, nadějím i životu . . .

Znaven prudkou chůzí po pokoji usedl ke stolu. Jeho vzpomínky se brouzdaly truchlivě zaplavenými rolemi jeho mládí. A jeho hněv přecházel ponenáhlu ve smutek. Náhle se přistihl v plačtivé skleslosti a ulekl se. Zdvihl se a podíval se na hodinky. „Nepřijde-li ještě dlouho, vychladnu zcela a nebudu schopen energičtějšího vystoupení.“

Vzepřel se této obavě. Vždyť už není tím bázlivým slabochem, který zavinil z velké části své neštěstí. Změnil se životem a utrpením, zvážněl, prohloubil se. A couval-li přece ještě někdy před bojem, činil tak z ohledu na své zdraví. Tento ohled nyní přestává...

„Proč je Magda tak zlá? Tak uvědoměle a přesvědčeně zlá?“ zadumal se opět.

„A jaká by měla být? Její matka je Xantippa, její bratr podlec, a její otec . . .“ Tu ho napadlo, jak ho starý rada tehdy přemlouval, aby přestoupil z filosofie na práva. Oh! jakou průhlednou pasť naň nalíčil, ten starý šibal, a on do ní vletěl, hlupák! Zčervenal.

To zase trochu rozproudilo jeho krev. Ale jen na chvíli, a znovu se dostavila únava. Usedl na pohovku. Proč je tak nešťasten? zavzdychal. Nebyl přece horším než jiní, měl schopnosti, vůli k práci... Pro jediný nešťastný krok! Na jeho sešeřeném obzoru se zjevily jeho bývalé lásky, Marta, Helena, Karla . . . Zjevily se, zakývaly, zmizely. Ale hejno vzpomínek zbylo po nich a obletovalo kolem, a ve vzduchu se chvěla vůně jejich zjevů. Se kteroukoli byl by býval šťastnějším, než s Magdou.

Snil.

Čas prchal. Hodina, dvě? Kdož ví. Bylo již šero, když procitl a rozhlédl se, uleknut. Magda může přijíti každý okamžik, a on se tu rozplývá v plačtivých vzpomínkách a vzdeších! Kdyby teď vstoupila, jak by ji přijal, co by jí řekl?

A jako na zavolání ozvaly se na schodech kroky a hlasy. Nebesa! Magda!

Byla to ona, rozeznal již její hlas. Služka a Madlenka přicházely zároveň s ní. Stál u dveří a chvěl se, rozrušen blízkostí kritického okamžiku a pocitem své nepřipravenosti.

Minuly dvéře jeho pokoje a vstoupily do kuchyně. Vydychl. Pak se ozval Magdin hlas kdesi v ložnici. Jeho úmysl se rozkolísal jako střelka, když se k ní blíží magnet.

Služka vyšla z kuchyně. „Kam odstraním tu holku?“ Do trafiky bylo příliš blízko . . . . Lékárna! Zavolal děvče a poslal je s receptem pro krabičku pilulek.

Za dveřmi vedlejšího pokoje se ozval šustot šatů. Magda se tam patrně odstrojovala. Díval se se smrtelnou úzkostí na ty dvéře. Nebylo by lépe upustiti od toho výstupu? Beztoho jím nelze ničeho napraviti! Nepříjemnosti srážky se před ním hrozivě vytřeštily, a mír kynul tak růžovou svůdností!

Ale tu si vzpomněl na její poslední čin, na promarnění jejího věna. Tíseň situace, ve které se nyní ocitl, řada dluhů, jíž nebyl s to vyjádřiti cifrou, trudnost odříkání, jež mu nastává, a bezútěšnost jeho další existence: to vše v něm přeletělo několika pochmurnými obrazy a vzbouřilo znovu jeho hněv. Jakékoli provinění by jí byl spíše odpustil, i přímé důkazy jejího cizoložství byl by snad snáze snesl; ale tato rána byla nesnesitelná. Netroufal si žíti bez těch peněz.

Několik pádných kroků a stál na prahu.

„Kams dala ty peníze?“ rozkřikl se na ženu.

Odepjala právě šněrovačku, a její růžové maso kypělo z bílé košile. Obrátila se překvapena.

„Jaké peníze?“

A jak se pohnula, zpozoroval, že nejsou sami. Madlenka stála ve dveřích ložnice a pohlížela naň udiveně.

To ho poněkud zmátlo. Hledal slov.

„Madičko, jdi k tetě!“ rozkázal jí přísně. „Jdi k tetě, slyšelas?!“ vykřikl, když se nehýbala.

Dítě odběhlo s pláčem.

„Ty peníze kams dala, které jsem měl u tvého otce? Tys je vylákala a prohýřila, podvodnice!“

Opíjel se alkoholem hrubosti těch slov a lomozem svého hlasu. A pozoroval s krutým požitkem záchvěv rozčilení v jejím obličeji.

To však potrvalo jen okamžik a její rysy ztuhly.

„Co se zase vztekáš? To byly přece moje peníze, moje věno?! Či považuješ ženu za svou nevolnici a její jmění za svůj majetek?“

„Byly-li tvými všecky peníze, pak jsou tvými i všecky dluhy, které jsme nadělali tvým hospodařením. Jsem zvědav, jak je zaplatíš!“

„To není má povinnost; nezavázala jsem se, že tě budu živit i s rodinou! Já jsem už vykonala, co jsem mohla. Celé mé věno padlo na opatření nezbytností, na něž ty jsi nedovedl vydělat. Či myslíš, že jsem je prohrála v Monte Carlu? Čím bych byla zaplatila svůj pobyt v lázních? Nebo jsem mohla vycházeti se čtverými šaty, kterés mi ročně uštědřil? Přispěls mi někdy na výlohy, které jsem měla s hosty? Koupils mi celé dva roky jedinou vstupenku do divadla? Já bych mohla naříkat na ztrátu svého věna, ne ty!“

„Nu ano —! Tys se měla vdát za španělského granda!“

„Rozhodně jsem si neměla vzít slabocha, jakým jsi ty!“

Ta urážka vstříkla jako petrolej do jeho rozpáleného nitra. „Ty mnou budeš pohrdat, ty?“ křičel. „Máš pravdu, byl jsem slabochem z lásky k tobě, ale již nebudu. Budu s tebou jednat, jak zasloužíš, ty ničemo, podvodnice, zlodějko!“

„Nekřič tolik! Musí zvědět celý dům, jakého mám sprosťáka muže?“

„Já s tebou budu mluvit ještě jinak než pouhým křikem!“ Postoupil o krok zatínaje pěsti.

Chopila se bronzového svícnu, jenž stál na kredenci. „Tak pojď!“ Oči jí planuly, zuby se leskly.

Pohlížel na ni ztrnule. Jeho vyjevený výraz se zkřivil v nucený úsměv.

„Prát se s tebou nebudu!“ řekl s odmítavým gestem. „Jinde si to dopovíme.“

Pocítil značnou fysickou nevolnost. Zachytil se lenochu židle a usedl na ni. Díval se na zem, vysílen. Náhle zdvihl hlavu. „Proklelý den, kdy jsem vkročil po prvé do vašeho domu!“ zaúpěl zoufale.

„Dvojnásob proklelý pro mne!“ opáčila. Usedla rovněž, postavila svícen na stůl a spustila ruce v klín.

„Tož proč jsi mne chytala od počátku s chytráckou rozvahou? Všichni jste na mne líčili, ty své tělo, tvá matka své obědy, tvůj otec sladké sliby protekce. Čím jsem se já mohl státi po boku jiné ženy! A tys mne zahubila s pomocí své čisté rodiny. Zapředli jste mne do svých tenat a uškrtili jste mne v nich!“

„Ó, tys byl věru vzácná kořist, která stála už za trochu námahy! Cha! A teď já ti povím zase tohle: Já jsem tebe nepodvedla! Nikdy jsem ti nepředstírala jiné zásady, než mám. Mohl's vědět, koho si béřeš. Ale ty's mne oklamal svými růžovými tvářemi, svými líčenými plány, svými zdánlivými schopnostmi. Myslila jsem, že si beru muže skvělé budoucnosti, a dostala jsem tuctového jelimánka. Ty jsi slaboch, bezpříkladný slaboch! Ničeho neumíš dobýt ani úsměvem, ani bojem, — i ten talent, který ti příroda dala, nechals uhnít. Válel jsi se za pecí a dělal jsi slídivého eunucha své ženě, zatím co jiní dosahovali veřejným působením zvučných jmen a tisícových příjmů. Ba, ani mizerného doktorského titulu jsi nedosáhl, ačkoli si jej vysedí každý hlupák! A ty mi budeš vyčítat?! Znal jsi dobře mé požadavky na život, mé touhy po jeho zábavách a rozkoších; a co's mi z toho splnil? Čeho jsem užila jako tvá žena? Ty mne jsi zabil,

abys věděl, zabil duševně i tělesně, nudou a nečinností, svým malicherným škorpením a směšnou žárlivostí, nuzařskými poměry, do nichž jsi mne uvrhl. A teď abych ti dělala ošetřovatelku v nemoci a vystavovala se nákaze z tvých chrchlů! Náramné štěstí!"

Chrlila ty věty s vášnivou prudkostí. Dopadaly na jeho hlavu jako rány. Po prvních úderech se vzepjal a chtěl ji povaliti obviněním z cizoložství. Ale její obžaloby mu uzamkly ústa. „Nemá také ona pravdu? alespoň kus pravdy?" Pochybnost mu ochromila ruce. A její poslední slova ho srazila v prach. Byl hotov.

Seděl ještě chvíli mrtvě, v duši tmu a oči maje vypouleny úžasem. Pak ucítil podivný tlak v hrudi, a temná úzkost mu vyssála v zápětí krev ze žil. Zdálo mu se, že se blíží smrt, a nechtěl, aby ho překvapila zde, před jejíma očima. Povstal a vykročil ke dveřím.

Tu ho napadlo, že nelze odejíti takto, bez jediného slova. Obrátil se na polo. „Dopovíme si to před soudem." Řekl to tiše a skoro klidně na poslech. Ale každé to slovo a to otočení hlavy a každý krok mu připadaly jako veliká událost.

Přešel svůj pokoj, nebo přebrodil se jím vlastně. Vzduch byl zhuštěn v zelenavou tekutinu, a její hladina se mu houpala blízko pod hlavou.

Klesl na pohovku. A zelená hladina se rázem snížila. Vysoký, hnědý předmět z ní vyčníval opodál. Skříň s knihami. Červené vazby knih prosvítaly jejími skly. Kvítkovaná stěna za skříní se pohybovala směrem dolů, jako padající opona. A terracotová poprsí cigána a cigánky, stojící na skříni, se k sobě naklonila, jako by se chtěla políbiti. Vlhké teplo se mu rozlilo v hloubi prsou a stoupalo k ústům. Měkké, horké prsty neviditelné ruky mu sevřely hrdlo a zadrhly dech. Zalapal po vzduchu, odkašlal . . . . . A měl pocit libé úlevy, jako by polykal sladký vlažný doušek.

Kvítkovaná stěna přestala se pohybovati. Sošky na skříni stály zase zpříma. A podivná předtucha vstoupila neporušenou podlahou.

Otevřel přimhouřené oči a spatřil, že jeho náprsenka je rudá. Ulekl se nesmírně, ale jen na okamžik, jenom jako když blesk přeletí. „Co na tom?" pomyslil si. Objevila se mu skupina smrků nakukujících okénkem do nízké světnice; a černovlasá dívčí hlavička ve florentinském klobouku. Díval se s pohrdlivým úsměvem na světle červenou, zpěněnou tekutinu, která se rozlévala po jeho šatech.

Konec?! Ale nebylo nic hrozného v tomto slově. Spíše takové mírné uspokojení, jako by byl dovinul velmi dlouhé pásmo bavlny v klubko. V jeho duši se vyprazdňovalo a utišovalo jako v nádraží po odjezdu vlaku. Všichni už odešli, jen on tu stojí opřen o železný sloup a čeká. Hůlka slunečníku se dotkne jeho ramena. Ohlédne se... Stojí před ním, má filigránský klobouček s konvalinkami a šedé šaty s hnědočervenými ozdobami. Je rozkošná. „Ach, tedy jste přece přijela?!"

A tu se ocítá rázem v dlouhé rovné ulici před tmavošedým domem se širokým průjezdem. Helena se zastavila. „To je pěkný

hotel. Má útulné pokojíčky," praví. Je zmaten, neví co říci. „Ach, to je hotel druhého řádu," odpovídá nejapně a kráčí dále.

Konec!

A jeho duše, která citově umlkla a hovoří již jen obrazy, se náhle zvlní prudkou lítostí, že dal ujíti tak lákavé příležitosti, která se již nevrátí, že neokusil této ženy a nikdy víc jí nedosáhne!

A to byla poslední jeho myšlenka a poslední pohnutí. Jeho přimhouřené oči se dovřely, a jeho hlava se svezla po opěradle pohovky.

— — — — — — — — — — — — — —

Magda se dala po mužově odchodu do pláče. Poprvé po mnoha letech, snad od doby dětství, vytryskly zase slzy z jejích očí. Plakala pro sebe, pro svůj osud.

Jak byla nešťastna! Nebyla-liž určena svým zjevem i svým duchem, aby okouzlovala, oslňovala, panovala? Čím se mohla státi po boku muže, který by byl dovedl zjednati půdy jejím vlohám, kam mohla pozdvihnouti jeho, jenž by byl uměl z nich těžiti! A její touhy po radostech života! Těch několik dní svatební cesty a několik neděl pobytu v lázních mají býti vším, co nezůstane nesplněno? Je přece také pro ni ta krásná země se svými půvabnými změnami a unášejícími víry života, a nejen pro pyšné šlechtičny, tlusté židovky a hloupé ženy maloměstských advokátů?! A její postavení společenské! Žena nepatrného úředníčka, paní koncipistová . . . Róna, Anči, doktorová . . . všecky stály o stupínek výše na společenském žebříku než ona, všecky ty bezduché loutky, fádní fňukny, nemotorné šeredy. A všecky měly možnost hojnějších a dražších požitků, kdyby jen dovedly užívati.

Vžila se zase v jeden z těch okamžiků, když potkala na ulici Rónu jedoucí v kočáře. To je setkání, při němž pozbývá své chladné rozvahy. Chodník se jí rozžhaví pod nohama, ohlíží se zmatena za vozem, a zdá se jí: „Ale to je zřejmý omyl, velké nedorozumění; Róna má kráčet po chodníku, a v kočáře mám sedět já!" Kočár však ujíždí dále a v paměti tkví zabodnut Rónin pozdrav, projev sebevědomé vlídnosti. Ach! Dcera vážené úřednické rodiny, a snížila se k tomu chudému studentovi, schovanci venkovské švadleny, protože doufala, že si dovede dobýti jmění a postavení. Přinesla mu svou krásu, svého ducha, své společenské styky, protekci svého otce; a co jí dal on, tento slaboch? Nudu, chudobu, zaniknutí. I o nejdražší, co měla, ji připravil — o její krásu. Když površí, že ji i ten hlupáček Zdeněk již opustil! A stačilo by několik mizerných stovek, aby se zbavila svého znetvořujícího tuku, a aby jí všichni ti ochladlí záletníci leželi zase u nohou. Ale její muž přináší měsíc co měsíc své přesně a skoupě odpočítané desítky, opakuje do zhnušení své „nemám peněz" a vzdychá na loži starostmi pro umrněný dloužek u krejčové nebo plátenika! A při všem si dovolí častovati ji ještě nadávkami a hrozbami: „Podvodnice! Zlodějko! U soudu si to domluvíme!"

Hněv osušil rázem její slzy. Vstala, zazvonila na služku. „Půjdu

k matce a povím jí všecko. Ať se starají, když mne takto provdali! Oni měli mít rozum, ne já!“

Služka nepřicházela. „Kde zas vězí ta pitomá děvka?“ Vyšla do kuchyně.

A tu zahlédla v hloubi komůrky dvě lesknoucí se oči, které se na ni upíraly ze smrtelně bledého obličeje.

Tu ji teprve napadlo, že dvéře všech pokojů byly otevřeny, a že teta vyslechla celou její hádku s mužem. To ji urazilo. Její zpěněná mysl vyvrhla hned na břeh podezření, že ta stará panna poštvala svého synovce proti ní, že by se byl bez jejího ponoukání neodvážil takového vystoupení. Vztek jí zalomcoval jako stromem. A připomenuvši si znovu mužovy hrubosti, pocítila dravou touhu vymstíti se na někom, kdo mu byl blízkým.

Postoupila na práh komůrky a osopila se na nemocnou: „A co ty, stará pletichářko, jak dlouho ještě se mi tu chceš povalovat? Tady není chorobinec, abys věděla!“

Teta Anna sklopila oči a neodpověděla ihned. Bylo jí trapno prositi tuto ženu o milosrdenství. „Jen ještě maličko poshovte!“ požádala přidušeným hlasem. „Tři nebo čtyři dny. Pak vstanu.“

Magdiny zdravčelé oči se setkaly s bázlivým pohledem Madlenky, jež stála u lože tulíc se k tetě.

„Táhni odsud!“ vykřikla na ni. Popadla dítě za ručku a vyhodila je z komůrky. „A tebe ať tu zítra již nevidím!“ obrátila se k tetě. A odešla přirazivši dvéře komůrky tak, že to malou místností otřáslo jako střelná rána.

(Dokončení.)

Ursus Šumavský:

Boubín.

Šumavských výšin chmurný obře starý,
tobě dnes pěji tesknou svoji píseň;
zapudím smutku po Šumavě tíseň,
tobě když zazní chvalozpěv můj charý.

V pralesa stíny vidina mě nese,
nad nějž se tyčí hrdé tvoje témě,
věrný ty strážce drahé české země,
jenž druhem býval's v žalu mi i plese.

Dědiny naše k lesů tvojich lemu
v dětinné důvěře se tulí v klidu,
českému zůstal's vždycky věren lidu,
šumavské hory zcizily se jemu.

Hlaholy české jdou až k tvojí patě
— Hoštice, Včelná, Buk a Vícemíly —
český tu hovor zpěvný, ušlechtilý
zaznívá v každém statku, v každé chatě.

Rád jistě slýcháš našich trávnic zpěvy,
které v tvých lesích horskou trávu kosí,
chrastí z tvých houštin v chudý domov nosí;
lásky jich touhu hojíš, tišíš hněvy. —

Drsný to kraj, však srdci mému drahý,
nad nějž tu pneš se, milý velikáne,
domácích zkazek dech tu všude vane,
nevpustil's v kout ten cizích choutek snahy.

Jelenů, statných paroháčů stáda
hvozdy tvé živí, napájejí, chrání,
vývraty, močál, skála chodci brání,
zpupně-li rušit poklid jejich žádá.

Z potoků horských srnec kliden pije,
vidlák si o tvé stromy lýčí stlouká,
v měsíce svit z tvých skalin sova houká,
drozdu se zpěv k tvé chvále z hrudi lije.

Sýkorek trylky jemně zní v tvé tiši,
tetřev v tvých stromův-obrů toká sněti,
tetřívek v mýti odchovává děti,
jestřáb si hnízdo v korun splétá výši. —

Daleko hledíš v českých krajů lány,
zříš jejich ples a jejich vidíš žaly,
pohromy spatřil's, které lid můj štvaly,
radosti v oku svit i v srdci rány. —

Stromů ti zdobu rvala vichrů zloba,
sněhy ti zalehly tvé slibné mlází,
odolal's, vzkvetly zas tvých boků srázy,
vichry co vzaly, zacelila doba.

S tvými jak hvozdy, tak i s českým lidem:
také ho krutý osud téměř zdeptal,
anděl již smrti zpěv mu slední šeptal;
spal však jen, dlouhým víc jen zmužněl klidem. —

Boubíne, syn tvůj často steskem nyje,
v bezlesé pláni po tvých stráních touží,
hruď se mu žalem v ploché nivě úží:
hvozd mu tu schází, tvé jenž stráně kryje.

Horalské srdce často steskem pláče,
pudí mě tam, kde staré lesy šumí,
s tatíčkem kde jsem dumal horské dumy,
mládí kde sen mi po balvanech skáče.

Skotačí, plesá, v rodném kraji jásá,
vzpomínkou na každé se upne stráni,
do prsou sterých citů burné vlání
šumavských smrků haluz každá střásá.

Otce tam každý připomíná kámen,
každý mi matku připomíná stromek,
pod tvojí strání malý kryje domek
vzpomínek nejkrasších mi blahý pramen.

Teréza Nováková:

Děti čistého živého.

Obraz z duchovního života lidu na východě Čech.

(Pokračování.)

XV.

Po ulici vzhůru se pnoucí, jež vede na rynk městečka, vesele se svým vysoko naloženým trakařem hrčel Mlejnek z Pasek. Ulice sloužila zároveň za ukončení okresní silnice, jak tomu nasvědčoval pískovcový sloup při rozcestí, hrubými písmeny a číslicemi pomalovaný, ale přes to byla hrbolatá, leckde vymletá vodou, jež rozlévala se po ní z blízkého neupraveného potoka a z nádržek při maličkých mlýnech a olejnách ode dávna tu stávajících. Mlejnkovi často zarazilo se kolo, často bylo mu z rýh zahýbati na rovnější půdu; ale on stále se usmíval, jakoby tajnou radostí byl uvnitř zahříván a rozjasněn.

Kolem něho zářilo teplé, skoro dusné odpoledne na konci srpna, vzduch se mihotal a v něm na blízku nádržek a kaluží tančilo na tisíce mušek a komárů; v zahrádkách při dřevěných chalupách voněly mdle horské růže anebo pitvorné růžově-žluté květy kozího listu, které v úponcích plazily se leckde pod lomenicemi mezi okny; i zašlé skleněné tabulky leskly se v úpalném světle, a kde jaká barva čerstvě pokrytých střech taškových, neb skleněných koulí v zahrádkách, neb pestrých hraček, jež si děti vystavěly na okenních římsách, vystupovala silně a téměř nápadně.

Mlejnek jda mimo, dotýkal se toho všeho zrakem; leč bylo zřejmo, že není to veselý, barvitý a klidný obraz sluncem prohřátého podměstí, jenž činí jej spokojeným a usnadňuje mu cestu, v prachu a parnu dosti nemilou. Minuv poslední zahrádky, vyjel kolem „dolní hospody“ na náměstí mezi obě řady souvislých domů a domků.

Za oněch pět let a několik měsíců, jež přešly od požáru, na-

bylo náměstí zcela jiného rázu, než jaký mělo, když po něm ubíral se pohřeb Koutného, aneb když žena jeho Helena, stojíc vedle loudavého zedníka, teskným zrakem kolem sebe se rozhlížela. Domky byly téměř všecky obnoveny, stavení to nízká, střízlivá, dosti plochých střech a hlubokých, zatemnělých průjezdů. Tu tam některý zámožnější soused postavil si i patro, neb alespoň v podkroví pokojíček se zděným štítem, ale ani tato úpravnější stavení neposkytovala pohledu tak rázovitého, milého, jako staré podsíňkové stavby na sloupcích se svými ohromnými sedlovými střechami, lomenicemi, korouhvičkami a vikýři, jichž na horním konci rynku zůstalo s obou stran několik zachováno.

Tu tam, při některém větším domě obchodníků neb živnostníků, krčil se ještě v polovičních ssutinách nedokončený přístavek, jehož temné obrysy mizely mezi nápadnou žlutí a bělí zánovních zdí; na místě starého „rathouzu" ještě zelo veliké spáleniště, za stálého nedostatku obecních peněz nerozhodli se dosud „rádní", zda-li městský dům obnoví, nebo pozemek prodají aneb pro stavbu příští školy zachovají. Podivně vypadala tato strana rynku, a ani bujná skupina stromů kolem „štatuje" nestačila černý průlom zakrýti a ponurost koutu zmírniti.

Za to strana protější, na západ, byla souvislá a neporušená, a mezi staveními vynikal na rohu uličky do polí vedoucí patrový domek Josefa Kvapila, v pozadí s malou pavláčkou. K němu zajel Mlejnek a zastavil se s trakařem na úzké záprsni pod pavláčkou; sendav si s krku popruh, zašel kolem rohu na náměstí a nahlédnul zasklenými dveřmi do krámku, kde bylo složeno množství železného zboží, kos, řetězů, balíky s hřebíky různých velikostí, na druhé straně pak nahromaděny a hrubou plachtou přikryty stůčky plátna a uzle s přízí.

Nevida tam nikoho, řekl si polohlasně sám k sobě: „Budou na poli nebo na louce, — ale podívám se eště do dílny." Obešel znovu roh stavení, přistrčil trakař blíže k zadnímu vchodu a vzal za hrubou kliku; mimo očekávání povolily dvéře, a on prázdnou síňkou mohl se bráti hlouběji do pozadí, kde míval Kvapil svou dílnu.

Dvéře její byly otevřeny, zahlédl kamaráda, an sedí na hrubé učerněné lavici u stolu rovněž tmavého, pokrytého nástroji, hřebíky, cvočky a úřezky kůže. Měl na sobě kromě vybledlých, ve vysokých uherkách se ztrácejících nohavic jen vestu, přes ni zástěru z modrého plátna, a rukávy silné, začerněné košile vysoko vyhrnuty. Stloukal malým kladívkem jakési řemení, a vedle něho na lavici i na dlažkách podlahy leželo několik opotřebovaných ohlávek.

Kladívko řinčelo o cvočky a drátky, jimiž řemeny k sobě pojil, neslyšel kroků Mlejnkových, až tento, zastaviv se ve dveřích, řekl hodně hlasitě: „Zdráv buď, bratře!" Teprve teď zdvihl Kvapil tvář živou jako vždy, v níž však kolem úst a očí objevovaly se hojné vrásky; vida soudruha, usmál se a odloživ práci, šel mu na krok vstříc.

„Už sem myslel, že ste šichni na poli neboli na louce,“ vykládal Mlejnek spěšně, „kouk' sem do krámku, do síně, — šady prázno! Eště že sem zpomenul na dílnu, hdes bratře dělával!“

„Bejvám tu málo,“ vysvětloval mu „bratr“, „mám ten obchod, faktorství, mnoho jezdím, pole taky držíme pod třicet mír, nemám na řemeslo hdy. Něhdy přecej sousedi něco přinesou, nebo je něčeho potřeba u našich, — proč bych to neuďál, dyž sem tomu vyučenej?“

„Nechal sem si na záprsni krakár, bratře, vezu knihy z počty,“ vpadl mu Mlejnek do řeči. „Vzal bych si to semka, aby se mi nic neztratilo.“ Odešel do síně a za chvíli objevil se opět, táhna trakař opatrně po dlažkách a stavě jej konečně přede dvéře dílny.

„Byl's na počtě a pro knihy?“ opakoval Kvapil. „A s krakarem?“

„Nebylo čeho vodvážet nebo dovážet, jenomej ty knihy. Nechtěl sem Lucku trmácet pro pár uzlů, natahala se dosť vo žněch, a teďkom nastávaj' votavy; pučuju i a pomáhám s ní sousedom, šak víš!“ vypravoval Pasecký. „Přišlo mi aviso, že už nám z Prahy ty knihy poslali; nemohli se dočkat ani Kubík, ani strejc Košnár, — a ty, bratře, stejně taky budeš chtět svoje, abys ich moh' rozdat svejm a přeříkat. Dám ti ich rejš hnedkom, budu mět menší náklad.“

Vyšel na prah, klekl k trakaři a opatrně sendával balíky v těžký šedý papír otočené a provázky ovázané. Provázky rozvazoval, papíry rozprostíral na dlažky a knihy v malých stozích narovnané obracel, aby byl titul jejich na vrch. Byly to z většiny malé, dosti tenké brožury, desek oranžových; jiné, větší měly obal zeleno-šedý a pod tituly známý odznak: hvězdu a věnec protknutý mečem a pochodní.

Kvapil přestal pracovati, sepjal ruce v klíně a zeptal se tlumeným hlasem: „Co, bratře, vezeš? Vezeš spisy pana Šťastnýho?“

„Vezu, tady ich mám; zepsal a vydal zas ňáký nový, to bude pro tebe. A bratřím na Pasekách vezu tu první jeho knížtičku, co's im spíš pučoval. A taky „Matici lidu“ vezu; eště sme šecko za loňskej rok nedostali, tak je toho víc. A za letošek už je jich taky kolik.“

„Šak sem už peníze za členy poslal a nakazoval, aby nám to dali do pořádku,“ kýval Kvapil hlavou. „Lůni se tuze líbila povídka, co zepsala ta paní spisovatelka, o dětech světla, kerak bojovaly proti páterům Jezovitům,*) hnedkom nám několik členů přistouplo a knížtičku si žádalo. Inšího nejní? Cák „Svaté písmo člověčenstva“?“

„Už ho mají na Pasekách mockrát, a v Dolcích Lexovi taky si ho koupili, a tady ve městě se ho prodalo asi šest knížek, vzal si Loukota Rohovskej a inší. Ale bratře,“ zavrtěl Mlejnek hlavou, stále ještě knížky rovnaje, „co sme ty spisy pana Šťastnýho číst začali, už nám Svaté písmo člověčenstva nejede! Kubík taky říká, že to pan Šťastný dokonca ináč bere!“

*) Zvonečková královna od K. Světlé v Matici lidu 1872.

„Kniha Micheletova je výborná, vypravuje nám, jak se světlo a prauda rozlívaly po světě od nejdávnějších dob,“ odpíral Kvapil, „může se číst v ní i ve spisech pana Šťastnýho. Přecej víš, bratře, že sme se dycky spravovali veršem z bible: Zkuste všeho a nejlepší podržte. A Svaté písmo člověčenstva napsal muž, kerej byl z ducha! Lexom se tuze líbilo, dědeček Lexů dával si ho předčítat do posledka, a dyž něčemu nemoh' přijdít na kloub, hnedkom se mě vyptával.“

Mlejnek položil stoh svazečků na prah, ostatní si rovnal zase do balíků a při tom povídal: „Bratr Kubík nejdříu Svaté písmo člověčenstva taky přeukrutně chválil a přeříkal ho snad dvacetkrát; ale teďkejc říká, že ten francouzskej pán se přecej mejlil, že je to dokonca ináč. Těžko prej uvěřit povídání o duchu a věčným světlu světa, dyž žádnýho ducha nejní.“ Vstal teď se země a sebrav svazky prve na prah položené, podával je Kvapilovi. „Tak, bratře, tu máš spisy pana Šťastnýho, menuje se to „O spasení po smrti“, a ten nejprůnější spis nám taky zase poslali, ten . . .“ snažil se přečísti titul jedné z brožurek v oranžových deskách, ale nemohl, maje jich plné ruce, od sebe je odsunouti.

„Já vím,“ pravil Kvapil, „O doplnění našeho národního programu“.

„Eště inší tu je: Dekret o neomylnosti papežské!“ vykládal Mlejnek, jenž zatím knihy na lavici vedle přítele položil. „Šak i nebudeš chtět, nejsi katolík, — cák je ti po těch římskejch kejklích!“

„Taky si i přečtu; na vandrech za mladejch let sem ty černý pány poznal, v klášteřích pracoval, chtěl bych se zasej přesvědčit, kerak si počínaj', a co pan Šťastný protivá tomu píše.“ Nahnul se ke knížkám a otřev si ruku o zástěru, počal je roztřiďovati.

„Ty „Matice lidu“ si taky vem, co ich na zdejší připadá, smejšlím, že sem to vypočet dobře. A „Zákeřníky ve fraku“ chtěl Loukota a Hladík truhlář, nechám ich tu,“ upozorňoval Mlejnek.

„Hnedkom knihy do seknice na římsu uklidím, tady v dílně by se pošpinily.“ Mezitím co Kvapil sbíral svazečky, urovnával si kamarád jeho přede dveřmi své balíky a kladl je na trakař.

„Abych se vybral, je dlouho,“ podotýkal, chtěje si popruh kolem krku navléknouti.

„Sečkej, bratře, šel bych tě vyprovodit, jenomej co se Adna s dětma a děvečkou vrátí. Šly se podívat na zadní louku a do lesa, nakosit trochu trávy a haluzek a šišek nahledat, krávy vzaly s sebou, aby se napásly, bylo dnes tak krásně! Ale budou tu co nevidět. Zatím si nacpi a zakuř,“ podával mu měchuřinu s tabákem, kterou měl mezi nástroji na stole ležeti, „já se drůbínek vošplíchnu a vemu si kabát.“

Mlejnek odložil zase popruh, vyňal ze zaňadří svou řezanou „slezačku“, nacpal a zapálil si a usedl na lavici, kterou „bratr“ právě opustil. Slyšel, jak Kvapil otevírá a zavírá dvéře „velké seknice“, a trpělivě čekal, až se zase objeví.

Za chvíli přišel, umyt a v kabátě, na hlavě slaměný širák:

„Ňáko nejdou; skočím za stodolu, snad ich přivolám," řekl spěšně a ihned zase se vytratil.

Mlejnek opět trpělivě se usadil a díval se kolem sebe po malé nízké dílně a pak z okénka vedoucího na dvorek a dále na cestu ke stodole a do polí. Když pak slunce počalo do jizbičky padati šikmo a jeho paprsky pozbývaly své žhavosti, zalekl se přece blízkosti večera, nepokojně vstal, z okénka se nahýbal, a když kamaráda neuviděl, do síně sešel a z ní trakař na záprseň vytáhl.

Chtěl právě vyjeti do náměstí, když zastavilo jej Kvapilovo volání: „Sečkej, sečkej, už sme tu!" Viděl hospodáře, jak se kvapně blíží, jak za ním děvečka pohání dvě krávy a vzadu hospodyně, vlekouc na zádech naplněnou trávnici, shrbeně bere se ku předu.

Daleko ještě za stodolou bylo slyšeti smích a rozprávku Kvapilovy omladiny, která asi schválně vzadu se omeškávala. Mlejnek se zastavil, pozdravil Kvapilovu ženu, která pod svým břemenem sotva poděkovati mu mohla a za děvečkou na dvorek a do chléva se ubírala; muž jí vysvětlil, že půjde s kamarádem kousek cesty a že pouze jejich návratu z louky vyčkal, aby nebylo stavení zcela opuštěno, pak hned dal se s Mlejnkem na cestu.

Náměstí bylo liduprázdno; patrně i obyvatelé jiných domků zašli si na louku, do polí, aneb dokonávali svůj úkol v dílnách za těchto předvečerních hodin. Bylo tu tichounko, ani koruny stromů u kříže a „štatuje" nešuměly v dusném bezvětří, jen voda v nových, po požáru zřízených kašnách šplounala z rour do kamenných nádržek, a někdy ve větvích zacvrlikala ptáčata. Mlejnkovi jelo se teď po rovině a s menším nákladem lépe, a přítel mu sotva stačil, tak to bral zostra; za málo minut octli se oba za „horní hospodou" u posledních domků, které tu silnici Paseckou lemovaly.

Brzy počala cesta opět stoupati. „Takle, bratře," upozorňoval jej s úsměvem Kvapil, klada mu ruku na šíji, „nebyl by ti můj průvod platen ničehož nic, ani drůbínek bychme si nepohovořili! A stejně, dlouho bys takle jet nevydržel!"

Mlejnek polevil a snažil se přizpůsobiti se kročejům průvodcovým: „Ňáko sem se rozjel! To že sem si u tebe vodpočal; teďkejc mě to žene dom."

„Nejní dlouho," upokojoval Kvapil a zase mu položil ruku na rameno; „sluníčko eště stojí nad Dolci, eště nezajde. A do díla se dneskom už stejně nedáš."

„To nedám; ale chci ty knížtičky eště vodvíst, kam patřej, bratři si jich za kvíčerka třá prohlídnou nebo i přeříkaj'. Až se nedělního času sejdem, už budem mět vo čem hovořit. A přijdi k nám na Paseky, bratře; mohli bychme zasej držet schůzku. Ty těm spisům pana Šťastnýho stejně nejlíp rozumíš; tys ich mezivá nás přines', musíš nám vyložit, čemu nerozumíme. Je tam tý politiky romadu, — my tak vo víře, vo pravým poznání, vo duchu, — to zvostatní nám nejede."

Za svých úvah uvolňoval Mlejnek vždy více krok a konečně i trakař zastavil a díval se kamarádu ve tvář, co vyzvání jeho řekne.

Kvapil v myšlénkách kráčel pomalu dále, takže druh jeho byl nucen za ním pospíšiti a nyní jeho rukou zadržeti. „Esli nebude práce na lukách, přišel bych; musím se Adny zeptat, kerak shledala trávu, nebo sám se na louku poďvám. Dneskom je outerej; dybychme se dali do votav, museli bychme v neděli vobracet nebo svážet. A hde bychme schůzku drželi? U Kubíků?“

„Kubíkova pomocnice by na to nedopustila,“ potřásal Mlejnek hlavou. „Nihdá schůzkám nepřála a teďkejc, naříká si bratr Kubík, tuze se zatvrdila. Už černila a se vadila, dyž mu přišla na „Svaté písmo člověčenstva“ a shledala, že to není bible; teďkejc musel bratr vopatrně nemluvit, — stěžovala si mej pomocnici, že Kubík už v Hospodina nevěří, že i toho Nejvyššího, kerým se spíš dokládal, vodvrhl a ho zapírá.“

„Vony ty pomocnice naše nihdá na to dopustit nechtěj’, abychme praudu hledali a vod hledání neustávali!“ podotkl Kvapil hněvivě. „Moje je neiná, a Lexová v Dolcích, jak by smet. Eště ty Pakostovy, — ale ty pro příklad bejt nemůžou.“

Mlejnek vida, jak Kvapil hlavu sklání a v nemilé myšlénky upadá, pustil rukojeti trakaře a chytil průvodce za loket: „A sestra Koutná, Helena, nebožka,“ vykládal rychle a horlivě, „na tu’s zapomenul? Dyť šla vo ní jedna po celičkým kraji mezivá bratříma řeč, že byla jako Judith nebo Esthér z písem! Tu Pakostovou bránila, dyž se chtěla spravovat světlem čistým, živým, a vlastní život za obět položila! A setrvala při svý přesvědčenosti do posledka.“

„To setrvala,“ připouštěl Kvapil, a hněvivá jeho tvář rozjasnila se jakýmsi měkkým smutkem, stahujícím koutky úst a naplňujícím oči vláhou. „Dyž se tak dlouho trápila s tou rukou chorou, stará naše tetka Kučerova, pantátova sestra, něco se í nadomlouvala, aby si zavolala panáčka, že í poskytne outěchu duchovní; a říkaly í sousedky zvostatní, ba i moje pomocnice, Adna. A Helenka ich vodbejvala, že ona si to s Nejvyšším dovede spořádat sama, že sme šichni děti boží, ona že je dcera, jako je farář syn, jako byl jím Kristus; rouný rounýho že povzníst nemůže. Sousedky se lekaly, Adna a tetička Kučerova plakaly, — ale sestra nedbala. Věděla, že živa nebude, a nakazovala mi, abychme í funus slaunej nestrojili, — nechce prej tomu, aby farář kázal nad její truhlou to, čemu rod Kvapilů nihdá nevěřil.“ Hlas se vyprávějícímu zlomil, on přetřel si rychle rukávem oči a oddychoval spěšně a z hluboka.

„Ale,“ namítl Mlejnek po chvíli nesměle, „vy stejně ste neposlechli . . . To snad pro tu tetičku Kučerovou?“

„Ta byla už půl roku zakopaná, byla už tuze stařičká. Pro ty holky sem to uďál; plakaly a prosily, abych nedal jejich maminku zahrabat jako adamitku, že by se tatínek ešče v zemi zastyděl. Anička, nejstarší, už dávno šecko vedla, moc se přičiňovala, a mladší vobě taky se držely. A je to jedno, bratře, Helena stejně vo tom nevěděla, jí to nepomohlo, ani neublížilo, a holky se potěšily.“

„Ba, je to jedno, jedno,“ zamumlal Mlejnek. „Po smrti nic

nejní; pan Šťastný to dobře povídá! Má teďkejc sestra Koutná po trápení, moc zkusila," dodal již hlasem spokojenějším.

„Ba zkusila; a byla při tom trpělivá jako beránek, až se doktor divil. No, pomoct í nemoh', eště í přitížil řečma, že to prorokoval, že to má ze stavení a z práce. Ubírala se ráda, už těma bolestma byla unavena, přála si dojdít cíle pouti svojí. Ty děti i ulehčovaly a těšily; maj' dar ducha."

„A jak s něma teďkejc?" tázal se Mlejnek. „Tys nad něma poručníkem?"

„Sem už vod smrti Koutnýho. Hospodařej' tam ve svým stavení, Anička to vede, dokád se Váša nevožení nebo někam nepřižení. A Iříka, nejmladšího, sem dal do škol, do Němec; slíbil sem to Heleně, že z něho školmistra vychovám."

„Do Němec?"

„Do škol na naši stránku, a těch v Čechách nejní, — školy šecky se říděj' státním náboženstvím, a evangelíci sou, šak víš, jenomej tak trpěni. — A což my, děti světla čistého, živého, — pro nás škol dočista nejní, my jenomej ve škole života moudrosti pravý nabejváme . . . Už pan Havlíček chtěl mít školu svobodnou, chtěl, aby učitel byl knězem a kněz učitelem. Snad to bude teďkomejc; esli u nás v Čechách se provede to „doplnění národního programu", jak pan Šťastný navrhuje, budeme mět ve školách světlo a žádnou kněžskou neboli církeuní moc a tmu."

Mlejnek hrče trakařem vedle soudruha, usmíval se zase tak spokojeně jako časně odpoledne na předměstské ulici. „To, bratře řekneš v neděli zvostatním," přitakal radostně. „A přijdi na Paseka, toť, votavy ešče nebudou, měli jsme teď parna, to tráva neroste. Schůzka může bejt u našich nebo u strejce Košnára. Zajdi k našim smluvíme se, šak sme už u samejch Pasek."

Leč Kvapil odpíral, vymlouvaje se, že doprovodil kamaráda dále, než původně zamýšlel, a že si stejně málo pověděli, poněvadž na silnici tak velice stoupající nelze dobře hovořiti. Slíbil však, že se na besedu dostaví, nebude-li na lukách na pilno.

Nebylo; ve středu ještě potrvala pěkná dusná pohoda, ale k večeru dostavila se bouře, a po ní rozpršelo se na dva dny, tak že všichni v městečku, i ti, kteří měli již sekáče zjednané, odložili otavy až na pondělí, „bude-li počas". V neděli putovali lidé k ranním bohoslužbám do městečka ještě po silně blativých cestách; k poledni pak rozvál se od jihovýchodu svěží ostrý vítr, jenž vysoušel silnice a „stežníky" a střásal s vysokých stébel a stonků na lukách hojné dešťové kapky.

As po třetí hodině, když se žena vrátila s nešpor a děti svoje i omladinu Koutných shromáždila v sednici, vybral se Kvapil na Paseky. U Mlejnků, odkud bylo dobře viděti na silnici, již jej vyhlíželi; Mlejnek šel mu vstříc a sděloval, že bude beseda u nich, smluvili prý to tak se strýcem a již řekli bratřím Kubíkovi a Mackovi z Končoviny. Vyžádal prý si také Vávra, katolík, aby směl na

besedu přijíti a poslouchati, jak budou se knížky pana Šťastného vykládat.

Mladá panímáma Mlejnková chovala na ruce asi roční děvčátko, kdežto jiné, pětileté, za ní se batolilo a za sukně se jí chytalo, a chlapec skoro osmiletý k ní přibíhal a cosi na ní vyškemrával; obsluhovala při tom besedníky ve světnici jasné a prostorné, kam sluneční světlo časného odpoledne okénky s obou stran plně proudilo. Přinesla v náruči pecen chleba, slánku, postavila na stůl džbán podmáslí a konečně i tři kalíšky a pěkně leptanou láhev s růžovou rosolkou, pro kterou prve malého neposedu do šenku poslala. Pobízela mužovy hosty, aby si ukrojili, podmáslí neb rosolky si připili, co kdo raději.

Pak odešla s děvčátky na sad; klučinu bylo vidět, jak před chalupou a na silnici skotačí, a starý Košnár, jenž považoval jej skoro za svého vnuka a velmi jej miloval, často přistoupil k oknu, na něho zavolal, prstem mu pohrozil a zase se vracel ke stolu s tváří tak rozradostněnou, jako by byl shlédl něco velmi potěšitelného.

Mužští ukrojili si skývku a ji posolili, aby neurazili hospodyni a hospodáře, napili se také k jeho pobízení, některý podmáslí, jiný lízl si rosolky; bylo však znáti, že nemají teď po hojnějším nedělním obědě ani hladu, ani žízně.

„Děláš si s náma škodu,“ vyčítal Kubík, a ostatní kromě Košnára mu přizvukovali.

„Dyť ste moji kupečkové, musím si vás nadcházet, bez vás nebyl by Paseckej Mlejnek korpoltérem,“ smál se hospodář, a besedníci smáli se s ním, vědouce, že mu přivážení, odvážení a rozšiřování knih — či jak on podle Kvapila říkal skrouceně „korpoltérství“ — přináší pramalý užitek, ba že by je ani provozovati nemohl, kdyby se vůbec formaněním nezabýval a z rolnické své živnosti užitku neměl.

„Už nebudu, Pán Bůh zaplať,“ děkoval Vávra, když jej Mlejnek znovu pobízel. „Nepřišel sem pro ídlo; rejš bych uslyšel a uviděl, co pan Šťastný píše vo římským papežoj a vo tom dekretu. Prál Mlejnek, že se už katolíci zdvihaj’, tábory pořádaj’ a na něch vo tom rokujou. Je to prauda?“

„Bratr Kvapil má vo tom povědomost, my si tu knížtičku nevzali,“ poučoval starý Košnár. „Nám je to venkoncem jedno, co v Římě splichtěj’. My máme svejch farářů a císařskejch ouřadů dost, zkoušeli sme vod něch a eště zkusíme.“

Kvapil ochotně poučoval zvědavého Vávru, jak sběhla se záležitost koncilu vatikánského r. 1870 a vydaného jím prohlášení o neomylnosti papežově; upozornil, že i mnozí vysocí kněží byli proti dekretu, ale pak že skoro všichni se podali, a že jimi řídilo se kněžstvo nižší v Čechách jsouc nejprve znepokojeno, leč na konec poslušnosti neodepřevši. Teď se toho uchopili lidé pravdiví a poctiví, na shromážděních o tom promlouvají, dekret odsuzují a k nebezpečí jeho ukazují. To že také ve svém spisku učinil pan Šťastný.

„Mám pana Šťastnýho v přeukrutný uctivosti, rozumí nám selskejm, chce nám podat světlo živé,“ uvažoval Mlejnek, jenž zatím mezi besedníky usedl a pozorně naslouchal Kvapilově výkladu, „ale to srozumět nemůžu, proč se vo tole bére? Já v tom nevidím žádný nebezpečenství, esli si v ňákým Římě udělaj' toto vono, cák je nám po tom?“

„Toť, toť,“ přidával se k němu Kubík, „ať rejš píše, kerak je tento svět složen a kerak v ňom žít, abychme došli štěstí a spokojenosti!“

„Vy se, bratři, rozhlížíte jenomej kolem sebe a dálej neé,“ započal Kvapil. „Evandělíků je v českej zemi malá hrstka, a nás, co se přidržujeme víry pravý, světla živého, eště menší. Ale těch, co se znaj' k církvi římský anebo jsou pokřtěni na katolickou stránku, je v Čechách plno; a těm má bejt zakázáno, aby svobodně myslili, rozumem svým se spravovali, přikazuje se im, aby věřili v nesmysl a hloupost. Dyby se to mělo stanout, byla by to pro náš národ přeukrutná škoda.“

„Pan Šťastný teda chce,“ prohodil Vávra zamyšleně, „abychme se nedali, abychme se kněžím postavili?“

„Chce, abyste třá z církve vystoupili,“ odpovídal mu Kvapil ohnivě, „chce, abychme šichni obnovili ten boj, kerej náš národ už moc set let vede protivá Římu a šechněm církvím, nepřítelkyním světla! Šichni víte, co naši předci vytrpěli vod Jezovitů, nežlivá byl vydán císařem Josefem blahý paměti toleranční patent. A potomej bylo zle eště dost, — co zkusili Lexové v Dolcích, co nebožtík Faimon, co Pakosta! Musíme se přičiňovat, aby byla svoboda pořádem větší, abychme se směli spravovat rozumem a neé přikázáním ňákejch kněží, ať je to v Římě papež, neboli u nás farář. Tak to chtěl pan Havlíček, tak tomu chce pan Šťastný!“

Na tvářích všech jevil se živý zájem, a zvláště Vávra, katolík, opřel si hlavu do obou dlaní, jako by úsilovně o něčem přemýšlel. Starý Košnár, jenž ani sám nevěda, ulamoval kousky ze své skývky a pak vida před sebou hromadu drobtů, pomalu je pojídal, pravil náhle: „My se spravovali rozumem vod jakživa, sami zákony si dávali, protože sme věděli, že duch je v nás, a my že jsme v něm. Ale ten pan Šťastný ducha zapírá; píše, že není ducha, že je jenomej mozek, člověka, syna božího, srounává s dobytčetem.“ Stařec svraštil čelo, a do jeho svadlých a zrýhovaných tváří nalila se náhle červeň.

„Ale strejče,“ upokojoval hospodář jeho hněv, „snad ste čet', nebo si eště přečtete, že na to má doklady, že to to takle vypočetli největší učenci, a že to ináč ani bejt nemůže!“

„Slejchal sem, hochu, mezivá pánama, že každej učenec káže věc inší a že se srounat nemůžou. Kdák ví, esli ten, kerým se pan Šťastný dokládá, nechybuje a se nemejlí?“

„Má na to cifry a běh světa, jak byl vod počátku,“ pomáhal Kvapil Mlejnkovi. „Jako je dvakrát dvě čtyři, tak sme my lidé jenomej pozemský tvorové, — ale vyšší, lepší nežlivá zvířata. Jenomej

se tak nediv, bratře; cák Faimon, nebožtík, neměl jakorát takovou přesvědčenost jako pan Šťastný?“

„Říkal sem to a říkám pořádem,“ vpadl Kubík. „Ničehož nic to novýho nejní, naše stará je to víra, jenomej, že sme to říct neuměli. Pan Šťastný se dokládá učenejma lidma, a my se dokládali biblí!“

Košnár stále vrtěl hlavou a někdy i rukou zamáchl, jako by tvrzení „bratří“ od sebe odpuzoval.

„Toť, hnedkom to našim nechce na rozum,“ prohodil Macek z Končoviny, člověk obrovské postavy, nemluvný, jenž pro vzdálenost své chalupy, skorem do lesa zapadlé, zřídka s „bratřími“ se stýkal. „Pakosta tomu taky nechtěl porozumět, dyž mu bratr Kubík v lesi vykládal, co pan Šťastný píše a jak nás chce vosvítit.“

„Byl by mi málem natlouk’, že chci Nejvyššího svrhnout se světa trůnu,“ vypravoval Kubík. „Nadával mi, že sem ze světa a ne z ducha, a vyhrožoval, že až přijde král marokánský taky mne potře i s tím mým panem Šťastným!“

„Chudera!“ poznamenával Kvapil s útrpným úsměvem, „napil se hdesi a blábolil u vytržení! Říše pokoje a štěstí nepřijde nám skrzevá krále marokánskýho!“

Leč Macek kamennosedlišťského bratra omlouval, že byl zcela střízliv, jinak že nebyl by se mohl vraceti z okresu poličského nejtajnějšími a nejkratšími lesními pěšinkami, čímž právě v Končovině se s ním setkal.

„Koupil sem pár pařezů a dobejval sem ich, — a bratr Kubík se nabíd, že ich vodveze s Toníkem, synem; Pakosta u nás chvíli postál, a tu mu bratr šecko vykládal a prál, teďkejc že naše víra přijde k zvelebení, a šecko že se rozmotá, čemu sme dosavád nerozuměli. Inu, Pakosta byl zrovna lítej, — pral Kubíka, až sem ho bránit musel!“

„Pakosta nevodhodí, čemu vod předků byl naučenej. My šichni na voko se podrobovali, zdavky, křtiny provozovali — Pakosta nihdá nepovolil.“ Košnár řekl to vyčítavě, a jeho pohled zvláště přísně dotkl se synovce Mlejnka.

„Snad byste nebyl chtěl, strejče,“ odpovídal hospodář skoro prudce, „aby vaší schovance a jejím a mejm dětem nadávali šerednejch mín?“

Stařec neodpovídal, místo něho ozval se Vávra, jenž sice čelo z dlaní pozdvihl, jehož tvář však jevila stále silné znepokojení: „Toť, řekne se, nepodat se, nepovolit, z církve vystoupit! Ale co člověk sprostej vod ouřadů a z far potomej zkusí, co manželka a děti se navyčítaj’ a napláčou . . .“

„Cák sme my vytrpěli málo?“ horlil Kvapil, jenž žalobu Vávrovu považoval za odpověď na svoje dřívější poučení a cítil se uražena jeho odmítnutím. „My, keří sme chodili ve světle čistém, živém a jenomej rozumem se spravovali, byli sme trestáni vod ouřadů a vod kněží s tý i s druhý stránky. Tule bratří Košnár a Kubík, že daně platit nechtěli, měli exekuci na krku kolikrát, a

z Pakosty, že dovolával se svýho po předcích, je skorem žebrák, — bude v podruží co nevidět. A ze mne si kolik let v městě jenomej strojili smích, že chci zavádět adamitský zákony, — a vodstrkovali ten českej pokrok, protože Kvapil Josef se o něj přičiňoval!"

Chvíli všichni mlčeli a s účastí dívali se na „bratra," jenž patrně rozrušen byl velmi bolestnými myšlénkami; pak sželelo se ho hospodáři, a on jako na útěchu prohodil. „Toť, věc nová a moudrá si s těžkem zjedná cestu; je to tak s tým pokrokem i s panem Šťastným. Lexa v Dolcích taky se tomu brání; říkal, že by pošpinil dědečka a celý rod Lexů, dyby zavrhl ducha, že by se podobal Faimonoj', a ten prej dědečka přeukrutně zarmoutil. Vzal si knížek kolikero, ale pana Šťastnýho spisy neé. Nechtěl věřit, že v Strádovni je toho mezivá bratříma plno."

Košnár i Kvapil chtěli právě cosi odvětiti, když vešla mladá Mlejnková chovajíc holčičku ještě stále na ruce, jenže nyní, aby snáze ji udržela, otočila ji do „táče". „Podívejte se voknem," upozorňovala, „už jde ta maškara zasej pousi! Že si tam v tej Vídni nezvostala, — jenomej pro haňbu tu je."

Muži, kromě hospodáře a Kubíka, ihned neporozuměli jejímu rozhorlení a dívali se v udivení střídavě na její hněvivou tvář a k oknu, kam ukazovala volnou svojí rukou. Uviděli po polních drahách, jež od lesa vedou kolem Mlejnkovy chalupy k silnici, procházeti se vysokou postavu ženskou, oděnou v městský kroj a stínící si tvář proti žhavému slunci bílým, růžově podšitým slunečníkem. Přes svůj vysoký vzrůst byla v pasu štíhlá jakoby silně stažená, neboť boky a poprsí silně vystupovaly a znatelně se rýsovaly v jemné vlněné látce šatu barvy sytě růžové. Dle tehdejší mody měla kolem řasnaté sukně našity nabírané podlinky bílými krajkami lemované, tunika, po stranách vykasaná, olemovaná byla taktéž krajkami a vzadu spojená nesčíslnými růžovými vázankami, krajky bělaly se u hlubokého srdcovitého výstřihu živůtku a u širokých rozevřených rukávů. Na pravé ruce, slunečník pozdvihující, se jí rukáv odhrnoval a objevoval zlatý, stuze podobný náramek, na němž v prudkém světle třpytily se bílé a rudé kaménky. Uvázla dlouhou sukní na bodláčí meze a když se otočila, by vlečku si vyprostila a zdvihla, odhrnula i slunečník, a muži uviděli její tvář ruměnou, okrouhlou, žhavých černých očí, až příliš kyprých rtů, čela nízkého, poněkud trudovitého, jež ztrácelo se však v rámci tmavých a hojných, silně nakadeřených vlasů. Na účesu, jenž ve své bohatosti skoro paruce se podobal, měla žena ona klobouk z bílého pletiva vyklenutý a věncem nádherných umělých květin uvnitř i vně celý otočený; na bílém krku, na černé aksamitové stuze třpytil se veliký zlatý medaillon, a kolem něho omotával se zlatý řetěz, na němž při pase upevněny hodinky. Celý zjev lákal, ale zase ihned odpuzoval svojí vyzývavou nádherou, v níž vkus městský pokažen byl přeplněností ozdob a skvostů.

Za ní, někdy se k ní přibližujíc, jindy zase uctivě couvajíc, šla obstárlá žena, všecka prací sedřená a vrásčitá a skorem již nahr-

bená, v bruslíčku a rozepjaté jupce, na šedivějících vlasech šátek na babku uvázaný. Dívala se kolem sebe v pravo, v levo, jako by kohosi vyhlížela, a když v otevřených oknech Mlejnkovy chalupy viděla tolik hlav, nezvyklý zjev pozorujících, usmála se radostně a přiblížila se těsně ke své průvodkyni.

„Ňáká dáma z Pardubic neboli z Litomyšle," prohodil Kvapil tázavě, „je tu na lontě? A že na Paseka si zpomenula?"

„Je to Pešavova Manča ze Sodomkovy pazderky u lesa, za Kubíkovou březinkou," vysvětloval Mlejnek pošeptmu. „Ta stará je její máma."

„Z pazderky!" divil se Kvapil, jenž kromě „bratří" a jejich rodin obyvatelstvo na Pasekách mezi lesy roztroušených málo znal. „Je vystrojena jako ňáká paní — na tyle šaty by snad ani v Litomyšli nekoupil — a tam je šeho v krámech. A zlata a krajek má na sobě, jako by kněžnou byla!"

„Jezebel to je, a přijde čas, kdy psi budou lízati kreu její," hučel Košnár, jemuž zase hněvem zrudly žlutavé tváře.

„Vona je horší nežlivá královna Jezebel," horlila mladá Mlejnková nahýbajíc se z okna a hrozíc rukou Pešavce, stále za dcerou se ploužící a při tom s vítězným svým úsměvem k chalupě se obracející. „A ta stará eště se s ní chlubí! Inší matka by na ni vzala pometlo a ze stavení i vyhnala!"

„Má vod ní dobře," pravil Macek z Končoviny, „a táta taky. Sme vod něch nedaleko, víme, kerak to tam chodí. Pešauka je vod práce přeukrutně zedřená, teďkejc si může pohovět; už nechodí mlátit, ani vokopávat, ani plet, jenomej z jara na lásku, aby měla topení. A koupí si masa a kořauky, a vaří kafe každičkej deň. Pešava neďál nihdá, — teďkejc leda po houbech chodí — a má se dobře, šafuje si na sebe šaty, dělá pána. Synoj', Pavlíkoj taky na vojnu posílaj'."

„A že toliká peněz vydělá!" divil se Kvapil. „Tole šatstvo stojí romadu, zlata má na sobě za kolik padesátek, a rodičům posílá . . . to aby měla měsíčně jednu — dvě stouky."

„Moc světa's, bratře, provandroval, a eště nevíš, kerak to chodí?" pravil mu Košnár ponuře. „Dosť je bohatejch pánů, a ženská hezká z něch vyláká peněz a zlata, co se jí uráčí."

„Toť, toť," přitakal Macek. „Má tý parády romadu, a dyž moje pomocnice í říkala, že toho je pro Paseky škoda, že to tu v lesích jenomej utahá, že to musí stát kolik jednušek, smála se í, že se ve Vídni peníze lehko vydělaj' a že se potomej' taky lehko utratěj'. No z práce, z poctivý práce by to bejt nemohlo, ta je těžká šady."

„To ta tetka, Pešavova sestra, jí to tak našikovala. Říkal sem vod jakživa, že je to ženská nehodná, a divím se, že i eště šupem neposlali. A tale Manča stejně vobci na krk přijde, až se pánom bohatejm přejí!"

„Že se í z Vídně sem chtělo," podotkl Kvapil. „A do pazderky!"

„Šak vona tam nevostává!" horlila Mlejnková. „Má pokojíček u žida, v šenku, dobře mu zaplatila, u mámy bejvá jenomej přes

deň — máma vaří, strojí trachtace. Přišla sem stejně vokazovat svou parádu, dělat dámu, abychme zapomenuli, že bejvala votrhaná a bosa, a že se í každej štítil.“

„Proto nepřišla,“ vrtěl Macek z Končoviny hlavou. „Říkala Pešauka, že se to Manče ve Vídni už nelíbí, že chce kamsi dálej do světa, tetka že i zašikuje do jakýhosi Hamburku, je prej to město veliký u moře, moc prej tam kapitánů bohatejch, tam pro hezkou holku je ráj!“

„Jenomej, aby tam už byla,“ odsekla dobromyslná jindy Mlejnková. „Mohla by nám tu eště naši omladinu přemluvit, aby nechali práce a byli taky tak lehko živi. Já bejt váma, Kubíku, nebo paňmámou Kubíkovou, nedopustila bych na to, aby mi syn a céra s ní chodili.“

Kubík za celé rozprávky o Pešavové a její dceři tiše seděl, hlavu si o ruce opíraje, jako by jej tížila. Teď, když hospodyně přímo k němu se obrátila, zapálil se ve tváři, rozkašlal a pak nabyv zase hlasu řekl: „Káteřina, moje spomocnice, s Pešavovejma nihdá neměla a děcka trestala, dyž s něma karamádily. No, byly v sousedstvu, děcka rozumu nemaj', chtěj si pohrat. Teďkejc, dyž se Pešavova z Vídně vrátila, hlásila se hnedkom k Milče naší, že bejvaly družky, že teďkejc už se za ni stydět nemusí, dyž je dámou. Milča naše je dobrá duše, ničehož nic by byla protivá ní neměla, ale Káteřina na to nesvolila. Naše holka si dala říct, už s Pešavovou nemluví; nemá stejně hdy, ve stavení je práce romadu a — vod jara chodí za ní Petr Hladíkův, Káteřina tomu přeje, až pude Hladík na vejměnek, můžou se zebrat. Je to hodnej hoch, a živnost taky pořádná, Milča bude mět dobře.“

Rozpovídal se o dceři, a tvář jeho nabyla zase klidu. „Ale Toník si říct nedal,“ přetrhla mu Mlejnková radostné úvahy. „Chodí za ní do židovny, a jak se pousi ukáže, už je í v patách!“

„To neé, to snad neé,“ bránil se Kubík, „hoch musí dělat, Káteřina je přísná, toť, chalupa bude jeho, ať se přičiní, — dyž si na kapku zajde, nemusí to bejt zrouna za doučetem Pešavovým.“

„Chodí s ní v lesi, sedí s ní v březince za vaší chalupou,“ ujišťoval Macek z Končoviny. „Holka je tu na Pasekách sotva tři neděle, a už sem i zastih' s Toníkem vaším snad vosumkrát. No, nedivím se mu, je hezká, nese se pyšně jak sábská králouna! Dyby máma sama nehovořila, že chce holka jdít do toho Hamburka, troufal bych, že si hodlá Toníka namluvit a u vašich na chalupě se usadit.“

„Měl bys to pěknou nevěstu, bratře,“ hučel Košnár. „Moh' bys jak prorok Isaiáš na její říchy kletby svolávat.“

„Paňmáma Kubíková by si musila smrt udělat!“ volala Mlejnková, hýčkajíc prudce dítě, jemuž se to ve stmívající sednici mezi cizími muži již nelíbilo. „Taková hodná ženská, hospodyně dokonalá! A měli byste Pešavovy i Paulíka, vojáka, na krku, to by im už desítky posílat nemohla.“

„Strojí si z hocha jenomej šašky, aby í tu nebyla dlouhá chvíle,“ ozval se Macek a položil jakoby na upokojení svou pádnou

ruku na rameno Kubíka, jenž všecek se rděl a třásl. „Taková se do selský živnosti už nešikne, práci neumí a chce bejt lehko živa.“

„Šak Káteřina, spomocnice moje, Toníkoj už holku vyhlídla,“ vypravoval Kubík oddychnuv si z hluboka po slovech Mackových. „Je drůbínek z přízně, matka je hospodyně mojí sestřenice, v Rovince vdaná. Je prej do práce čerstvá, má pár set jednušek, a do Toníka celá poblázněná. Jenomej co Milču k Hladíkom vdáme, může se k našim přistěhovat.“

„A už, bratři, vo ni přestaňte,“ zvolal starý Košnár rozmrzele. „Sešli sme se, abychme moudrosti nabejvali, knihy zkoumali, sou-li z ducha a ze světla, a zatím sme se rozhovořili vo takovej děuce. Neměla's nás, Helenko, upozorňovat; ani bychme si í nebyli poušimli.“

Mlejnková cítila oprávněnost strýcovy výčitky, a v rozkřičevším se dítěti nalezla vhodnou záminku, aby rychle ze sednice se vytratila. Pěstoun její pak Mlejnka vybídl, aby Vávrovi a Mackovi všecky knihy ukázal, které má na skladě, že by si třeba také některou vybrali neb objednali. Hospodář tak učinil a brožury Šťastného, Rongeův spis „Řím v devatenáctém století“ i pověstný jeho list k biskupu trevírskému, Komenského „Labyrint světa“, Renanův „Život Ježíšův“ i „Svaté písmo“ Micheletovo a konečně ročníky „Matice lidu“ na stole rozložil a neustále svědectví Kvapilova se dovolával, jaká ta neb ona „knížtička“ je.

Ale zábava se „bratřím“ nechtěla již jaksi dařiti, neboť Kubík byl stále roztržit a hleděl oknem na silnici a na blízká draha, a Kvapil odpovídal spěšně a stručně, poukazuje k tomu, že pomalu se setmí a že je na čase, aby se vydal domů. Nedal se vskutku již dlouho zdržovati; Mlejnek srovnal a svázal své balíky, Macek a Vávra vyšli poohlédnouti se po hospodyni, aby se s ní rozloučili, a potřásše si s ní a s muži ruce, velikými kroky ubírali se vzhůru k souvislému lesnímu pásmu.

„Mohli bychme bratra Kvapila kousíček vyprovodit,“ vybízel hospodář Kubíka, když knihy uložil.

„Podívám se do šenku,“ vymlouval se tento, „je to v inší stranu.“

„Vida, vida,“ škádlil Mlejnek, „s naší rosolkou's pohrd', že rejš podmáslí, a teďkejc . . .“

„To za Toníkem,“ sděloval jim Kubík polohlasně, jako by se styděl. „Musím mu domluvit . . . Káteřina by se mrzela . . .“ Bylo znáti, že mu cesta ta připadá za těžko; vždy vše trpně snášel, málokdy k činu nějakému sám se odhodlával, ale teď strach z domácích nepokojů přece k rozmluvě se synem ho nabádal.

Nechal Mlejnka s Kvapilem odejíti směrem k městečku, a sám přešed se stezky na silnici kráčel vzhůru po jejích zatáčkách, až již dosti vysoko objevilo se těsně při cestě slušné rozložité stavení s tabulkou „Výtoč piva a kořalky“, s jinou naznačující prodej tabáku a s primitivním kuželníkem v chudém ovocném sadě. Nemusil ani vstoupiti; Toník, syn, mladý muž asi třiadvacetiletý, krásný a silný, jako býval za chlapeckých dob, stál před hospodou a díval se vzhůru k podkrovnímu, bílou záslonkou zastřenému okénku.

„Ty nekoulíš?“ tázal se ho otec, ukazuje na několik paseckých sousedů a hochů, kteří střídavě kulemi do rozestavených kuželek házeli a z plecháčů vyrovnaných na stole z hrubých prken sbitého si připíjeli.

Hoch se v tváři zapálil: „Vomrzelo mě koulení — a dobře se v tom nevyznám — nemám štěstí!“ koktal a zase pokradmu hleděl k okénku.

„Esli nehráš, mohli bychme jdít dom,“ navrhoval Kubík, „máš zaplacíno?“

Toník byl by rád se ještě zdržel, ne pro kuželky nebo pití, ale poněvadž doufal, že Manča Pešavova sejde opět s pokojíčka před hospodu a s ním promluví. Byl přes dospělý svůj věk stále ještě tak ostýchavý, nemluvný, jako za dětství býval, a ani teď nenalézal slov, jimiž by otci průvod k domovu odřekl. Podíval se ještě jednou toužebně k záslonkám ve větru se hýbajícím, narazil si do čela tvrdý nedělní klobouk, jenž mu seděl poněkud v týle, a sešel na silnici.

„Dáme se stežníkama, po zadcích,“ zachytil jej otec za šos světlého čtverečkovaného kabátu.

„To si nenadrazíme; a po drahách a mezích jsou mokřiny, silnici už větry a sluníčko vysušily,“ upozorňoval hoch.

„Po silnici pořádem někdo přechází . . . chtěl bych ti říct pár slovíček, aby matka nevěděla, proto sem za tebou do šenku přišel . . .“ vysvětloval Kubík zdlouha a zajíkavě, jako by se svého úkolu bál.

Hoch poslušně zahnul s ním do luk a polí, mezi nimiž jen řídce a čím výše k lesu, tím řidčeji byla roztroušena nízká a většinou velmi vetchá a omšená stavení; mlčel a za chvilku podíval se vždy plaše na otce, jenž vedle něho klusal drobnými kroky, sahaje vytáhlému a silnému jinochovi právě k ramenům.

Kubík dlouho nenacházel začátku ku svému napomenutí, a tvář Toníkova stávala se napjatější a úzkostlivější. Již se chtěl zeptati, co mu otec tedy chce, když Kubík sám začal: „Drželi sme dneskom schůzku s bratříma u Mlejnků; bratr Kvapil vykládal nám knížky nově zepsaný, hovořili sme vo naší víře pravý, vo světle, kerýho rozumem svým a těma spisama čím dál tím vícej nabejváme.“ Hoch utkvěl na otci udiveným zrakem; nehovořívalť před dětmi nikdy o svém přesvědčení, o schůzkách čili hodech lásky, a Toník jen ze žalobných řečí matčiných zcela neurčitě se o nich a jejich cílech dovídal.

„Dyž jsme tak besedovali, přišla nám Mlejnková spomocnice říct, že se Pešauka s Mančou svojí ubírá kolem. Šla stejně do židovny, vostává tam.“ Hoch dále mlčel, ale neshlížel na otce již udiveně, nýbrž klopil zrak a všecek se v tváři zarděl. „Mlejnková a taky bratři, Macek z Končoviny a Košnár vypravovali, že za ní chodíš; přecej víš, že matka vo Pešavovejch ani slyšet nechce a že tobě a Milče nakazovala, abyste s něma nebyli.“

„Nemůže maminka říct, že mě s Mircou viděla . . .“ vytáčel se hoch zbaběle.

„Ale bratr Macek prál, že se scházíte v lesi, v březince, že vás vídá. A jaký í to dáváš míno diuný?“

„Říkala, že í takle ve Vídni říká každej a že se í to hnedkom zalíbilo, Manča že je tak po sprostu. Dyž to po mně chtěla, říkám í taky tak.“

„Přecej víš, Toníku, že ti chystá matka Barušku tetčinu z Rovinky! Už to maj' šecko ujednáno. Dyby tě Rovinský s Pešavovým doučetem viděli, cák by si pomyslili? A cák by matka řekla!“

„Měl sem, tatínku, Mircu rád už jako školák, něco sem se pro ni naplakal, dyž šla do Vídně — a s Paulíkem sem kamarádil jenomej, abych vo ní zvěděl. Nevracela se dlouho, já pozapomenul, přistoupil sem na to, dyž mi paňmáma Barušku chystala; ale teďkejc, dyž se Mirca vrátila, už vím, že jenomej i a žádnou inší rád mít nebudu.“

Hoch vypravoval to tichým, nesmělým hlasem, v němž však chvělo se tolik vroucího, skoro vášnivého citu, že Kubík všecek polekán zavzdychl:

„Teda měla Mlejnkova spomocnice přecej praudu, že si Pešavovou chceš k našim zavíst za hospodyni . . .“

„Ó chtěl bych, chtěl,“ jistil Toník vášnivě, nevšímaje si otcova ustrašeného pohledu. „Ale Mirca by nešla, tady je í to sprostý, už by nezvykla, a u nás v chalupě je to tuze pošpatný — samý haraburdí a tma, — je teďkejc zvyklá vostávat v panskejch seknicích!“

„Dyť je z pazderky . . .“

„Je, ale vodvykla í; viděl ste, tatínku, jaká je krásná a vznešená, jako kněžna ňáká! Kdák by chtěla u našich hospodařit!“

„Hochu, hochu, ty í říkáš kněžna, a bratr Košnár í nadává děvek. Cák nevíš, co říká každej, že je ďouka nehodná, že má ty svoje peníze a svou parádu za panskou rozkoš?“

„Pasecký Mircu hanoběj', protože í nepřejou její štěstí. Tetka vídeňská i zašikovala do dobrýho místa, je to vinárna nebo velká hospoda ňáká, a že je Mirca hezká, dostane krom služby ešče romadu diškrec. A tady je z toho hnedkom škaredejch řečí.“

„Sama říkala Mackovej pomocnici, že lehko peníze vydělá . . .“

„Toť,“ horlil hoch, „nemlátí tam, ani na trávu nechodí, ani krávy nedojí. Ve Vídni je dokonca inší živobytí.“

„Macek Končovskej troufá, že si z tebe jenomej šašky strojí, že's í pro tu chvíli,“ pravil Kubík vážně a zahrozil synovi rukou. „Cák ti říká? Říká, že tě má ráda, jako ty ji máš rád?“

„Och, neříká, ale já stejně to dokážu, aby mě ráda měla. Až uvidí, že nepopustím, vobměkčí se!“

„A co s ní? K našim vdát se nemůže, a tobě třebas pomocnice — co s běhnou ňákou?“ namítal Kubík již rozhorlen nad neústupností synovou.

„Pudu za Mircou třá kraj světa, nepopustím, dokád moje ne-

bude. Nad chalupou můžete udělat majetnicí Milču naši, a Petr Hladíků mě vyplatí.“

„Ty se pěkně vodměňuješ matce a mně, že sme tě vychovali a ve světle živém vodili. Rodiče starý chceš vopustit a za holkou nehodnou se pustit. Dyť nemůžeš, nejseš žádnýmu řemeslu vyučenej, ani tý kalcoviny ses nepřichyt, — cák bys ve světě ďál?“

„Mirca pojede za ňákej měsíc do Hamburka. Je to u moře a na loděch je práce dost pro každýho, i pro takovýho, co se řemeslu nevyučil. Uchytím se tam taky; dyť pár set budu mět z chalupy.“

Kubík skorem spínal ruce nad hochovou řečí; stále se na úzkých pěšinkách zastavoval a rozkašlával, a vrtě hlavou, do očí se mu díval, míní-li to do opravdy.

Toník však hleděl stranou a počáteční nesmělost jeho ustoupila jakési zlobné vzdorovitosti. Zůstával za otcem, jenž vyhledával nyní pěšiny nejkratčeji k chalupě vedoucí, a jen když přiblížili se k některému stavení, přistoupil blíže k otci, aby obyvatelé vyhlížející z okének, neb zalévající za večera malé zahrádky, nedomýšleli se, že se rozvadili.

Již vzdálili se hodně od souvislého lesního pásma, již minuli březinku svou, za níž vyhlédala Sodomkova pazderka, obydlí to Pešavových. Pohled na ni vynutil zmlklému již Kubíkovi na novo žalobu: „Holka nehodná! Pro svoje potěšení bere rodičům syna . . . Bratr Košnár nechybuje, když í říká Jezebel — — Toť, toť, je jako ty bohyně tmy v Ejiptě, Astaroth a Milita, co vo něch píše ten Francouz ve „Svatém písmu člověčenstva“.“

„Vona mě, tatínku, neláká; má inších hochů a ženichů, bohatších, urozenějších, se mnou jenomej mluví, že sme bejvali karamádi za malička. Nedbá vo mě, nejsem í hoden . . .“ vzdychal hoch bolestně.

„Jenomej s tím buď ticho před matkou, sme hnedkom u našich. Ňáko se to spraví, douče vodjede, ty zapomeneš a dojdeš s Baruškou eště štěstí. Je ti rouna a k našim se šikne.“

Vstupoval otevřenými vraty ze záhumení do dvora, kam z okének sednice již svítilo světélko. „Petr Hladíků je u našich,“ podotkl Kubík a šel spěšně do síně. Toník zůstal venku na dvorku, opřel se o brlení pavláčky a zatínaje zuby i pěsti, několikráte těžce vzdychl.

(Pokračování.)

297

Jaroslav Prousek:

Don Grey a věrná jeho choť.

Don Grey svou mysl chtěl přesvědčit
a ženu svou prozkoumat,
zda věrná mu tak je, jak má být,
či zda ho klame snad.
(On chtěl se přesvědčit.)

A proto v čelo ji políbil
a promluvil hlasem k ní tak:
„Já k příteli musím na několik chvil;
zas za tři dny vrátím se však.“
(A v čelo ji políbil.)

Tu zlíbala ona jeho ret,
a láskou jí mihotal zrak:
„Já nechci tě od cesty zdržovat zpět,
zas za tři dny vrať se mi však!“
(A zlíbala mu ret.)

I odešel on; však v půlnoční čas
na okno zaťukal
a zčechral svůj vlas a změnil svůj hlas
a k ženě své takto prál
(tož v půlnoční čas):

„Ó nejdražší má doňo, ach,
k vám láskou umírám;
váš manžel dnes je na cestách:
mne dovnitř pusťte k vám!
(Má doňo, ach!)“

Leč se smíchem zvonivým její zněl hlas:
„Mně muk vašich líto jest.
Však radu mou poslyšte: Přijďte sem v čas,
až vrátí se manžel můj s cest!“
(Tak její zněl hlas!)

Tu spokojen byl; však druhou noc zas
na okno zaťukal
a zčechrav svůj vlas a změniv svůj hlas
k své ženě takto prál
(tož v půlnoční čas):

„Mne nenechte, doňo, úpěti,
vždyť láskou umírám.
Za jedno vaše objetí
já s démanty náramek dám!
(Mne nenechte úpěti!)“

Však ve hněvu pravila vzrušeném:
„Kéž přítomen byl by můj muž!
Zda mníte, že prodajná nevěstka jsem?!
Hned, nestoudný, kliďte se už!“
(Řkla ve hněvu vzrušeném.)

Tu rozmarem dobrým zrak jemu plál,
když k lesu zas vracel se zpět:
„Já přece jen v ní se neklamal!
Leč zítra — naposled!“
(A rozmarem zrak mu plál.)

A nazítří, půlnoc když tměla se zas,
do ložnice ženy své vnik';
ta v lože se chystala právě v ten čas,
když s mečem on v dlani k ní vzkřik'
(tož v půlnoční čas):

„Já našel už proti tvé hrdosti lék;
mou, doňo, poslyš řeč!
Buď skytneš mi svého objetí vděk,
anebo můj zdrtí tě meč!
(Já našel už pro tě lék!)“

Však nedořek' ani ještě svou řeč,
když zahouklo prudce ran dvé;
a smrtelná do srdce jala ho křeč,
a v krvi se svíjel své.
(A nedořek' ani svou řeč.)

A bolestí zaúpěl k ní jeho hlas,
i poznala ona vše hned,
a v objetí padla s pláčem mu v ráz
a líbala žhavě mu ret.
(A zaúpěl jeho k ní hlas!)

Leč zrak její němou výčitkou plál:
„Tys nevěřil ve věrnost mou?!“ —
„Již věřím teď!“ s úsměvem zašeptal,
a duch jeho z těla prch' tmou . . .
(A zrak její slzami plál . .)

Paní Fanny Caverio Pavlovi Rolandimu, lodnímu komandantovi.

Z „Posledních dopisů“ *S. Lopez-a.*

Můj choť ti psal dnes dopis, vím o tom, a též znám obsah toho dopisu: přečetl mně ho dříve, než jej odeslal. List ten ti praví, že on a já po tobě toužíme; v něm tenorem zaznívá žádost, bys v neděli nás vyhledal ve Florencii a poobědval s námi. Poněvadž pak z někdejšího Pavla, malého žáka Akademie, který zasedal v neděli k našemu stolu, se stal hrdina, ať přijde k nám hrdina, jako kdysi chodíval Pavlíček.

Přijdeš? Kdo ví. Snad ano: k vůli němu a k vůli mně. Snad tě naplní nudou vzpomínka jeho i moje: jeho z jiných příčin. A ty vymyslíš si lživou omluvu, bys se vyhnul té nudě, pakli — což jest možné — tě Afrika vyléčila z lásky ke mně, která jsem se ti tak líbila, když jsi ještě byl téměř chlapcem — a já již ženou. A proto nehledej pro mne lživých omluv; najdi si nějakou pro něho a nechoď sem ani na krok: já tě nechci spatřit. Jestli mne ještě miluješ, buď pro tentokrát malým hrdinou, když jsi se tam dole, na jihu, prokázal tak znamenitým; jestli mne nemiluješ, nenuť se k dalším lžím, jimiž bys klamal jeho i mne, klamem různým, jako různá byla by tvoje nuda.

Plakala jsem — ano, velmi jsem plakala, když jsi odejel; nechtěla jsem tomu. Ve věku pětatřiceti let (jako já) žena odkvétá — neb aspoň se jí zdá, že odkvétá, když miluje muže osmadvacetiletého. — Co mně bylo platné, že jsi odcházel, bys se ověnčil slávou, když jsem tě nemohla pokrýti závějí polibků? A já nenalézala jinde útěchy ve svém bolu než v pohledu na tvůj obraz, který jsi mi dal . . . dlouho, dosti dávno, na jehož obrubě stojí slova věnování: — Mé roztomilé přímluvkyni. —

Na tom obraze máš oči jasné a dobré, a v koutku tvých úst chví se úsměv; je to týž úsměv, který jsem jindy lapila a zapudila polibkem s tvých rtů. Opíráš se na tom obraze o kordík žákovský s touže pýchou, s jakou bys se opíral o meč. Činíš dojem malého kaprála, který se dal fotografovat, by poslal obraz své snoubence na venkov.

Pak pozvolna, poněvadž vše čas změní a zmírní, po prvních bezesných nocech jsem již nekousala pokrývku, nedusila již svůj pláč poduškami, a čekala jsem tě se srdcem bolem zkrušeným, však přesvědčena, že jsi zdráv. Vrátí se, vrátí . . . A v zrcadle jsem s úzkostí zkoumala přibývající stříbrné nitky, jež ty jsi vždy líbával a říkal s takovou něžnosti — o mně — mně samé: — To je moje stařenka. —

A tvoje stařenka hledala každého dne v novinách zprávy o tobě, a když četla, že ty samojediný z celé výpravy jsi vyvázl, vyrazila ze sebe výkřik: jistý výkřik . . . Nalezla v paměti týž výkřik, který vydral se z jejích úst v den, kdy zemřela její matka.

Velebím za to boha, že tě zdravého domů přivedl. Já tě však již nemiluji. Nebo, pravdivě řečeno: miluji tě ještě, ale nechci, bys ty mne miloval. Nechci!

Nechci ničeho vědět; nechci, bys mi říkal, zda's na mne vzpomínal při vlání plachet, zda jsi se díval na pochodu na moji malou fotografii, zda nosíš ještě ten zlatý křížeček, který jsem si sňala s krku v den tvého odchodu, nechci, bys mi říkal, zda jsi o mně snil, zda jsi mne ve snu viděl, mne volal: nechci ničeho věděti, poněvadž nechci tě již milovat. Toto si přeji: bys mne již nemiloval!

Proč — tážeš se? Protože se nyní již chýlím k západu, a poutati tebe k sobě by bylo — podle mého zdání — nešlechetné. Hrozný, bídný konec to má, když se člověk přimkne k mladému životu: jest nutno zhynout a nestrhnout za sebou žádnou oběť. Bůh prokázal mi tu milost, že tě zdravého mi navrátil, jistě ne proto, bych pokračovala ve svém hříchu, nýbrž poněvadž bylo již na čase, bych podstoupila velké odříkání a zachránila se. A hlavně proto, že ty nyní jsi hrdinou a nesmíš se ponižovat k podvodu, nesmíš se broditi bahnem cizoložství, poněvadž musíš žíti, milovati a pracovati, bys šťastnou učinil svoji matku a proslavil svoji vlast, ne abys dále se snižoval ke schůzkám se ženou, jež jest skoro stará, jistě mnohem starší tebe, jež nemůže nikdy býti tvojí chotí, jež však by chtěla — bohužel je již příliš pozdě — aby byla zůstala vždy tvojí starší sestrou, sestrou, po níž toužili a o níž snili snad všichni muži v nocech bezesných, kdy duše jejich smutkem překypovala, v hodinách bolu, kdy hleděli zoufale v oči hrozné budoucnosti.

Nechci tomu. Rozumíš?

Pohleď: V den tvého návratu četla jsem — nevím již, v kterých novinách — že jsi si počínal jak ideální rytíř, mystický milenec něčeho neznámého. Já však jsem si myslila, že přec jen něco nečistého bylo v tvé bytosti — a že to bylo vinou mojí. Prohlašovali tě hrdinou — na tvém těle však lpěla skvrna — — a tou skvrnou jsem byla já.

Dokud vláda smyslů existuje, vášeň prudká a horečná, zahlazuje hřích právě ta moc a prudkost vášně; a nečistota jest přec jen čistotou: svědomí by radilo: ne! — smysly však rozkazují: ano! Když bouře smyslů hučí v uších, když rozechvění posvátné jak plamen probíhá krví, když tepny bijí mocně a v spáncích to buší jak na kovadlinu, hřích není hříchem — snad. Jsem ženou a ne světicí. Dnes však nemluvím tak: když člověk sestárne, jako já, vášeň jest smyslným chtíčem. A mně zbyl přec jen jakýs stud; nechci, bys pozoroval, jak dále a hlouběji klesám, nechci, bys šeptal svíraje mne v náruč: — Již jen na chvíli —, bys při polibcích odhalil, že řídnou mé vlasy, že mé oči, ty oči, jež jsi zbožňoval a velebil, ztrácejí svůj lesk a oheň. Ponech mi aspoň illusi, bych mohla pro tebe zemříti dřív, než budu zcela stará; nešlap v prach poslední můj stud, bych musela hledět, jak po tvém boku se kloním k západu, jak odkvétám vedle tebe, teprve kvetoucího. Své mládí a krásu jsem opravdu obětovala tobě, tobě jedinému; co více jsem ti mohla dáti? Poslední mé výbuchy uhasnou v pustotě a smutku jako dozvuky umělého ohňostroje. Kdybys vytrval a neodešel, zjevil by se ti stroj

ze dřeva, jako se to dálo ve vysněných hradech, kde zpívaly zakleté fontany a plály ohnivé věže. Lépe bude, když mne již nespatříš. Nechoď tedy.

Když nyní o tom přemýšlím, uznávám, žes dobře učinil, že jsi odešel. Snad nějaký genius jat soucitem — soucitem spíše ke mně než k tobě — ti to našeptal a rozkázal, bys odešel. Slitoval se nade mnou, neb já bych nebyla našla té síly, bych se od tebe odloučila. A stalo se to pomocí moře, pouště, slunce Afriky, jež nás rozloučilo... Lépe tak, věru lépe tak!

Piš jemu, ne mně; mně již nikdy více! Kdybys mi totiž napsal, že mne nemiluješ, nevěřila bych ti; kdybys mi napsal, že máš mne ještě rád, uvěřila bych, i kdyby to nebylo pravda. Nic tedy, nic. Snad se mi zjeví večer ve tmě písmena, jež tvoří tvé jméno, a snad kvítek, „ta bílá věštka našich luhů“, až lístek po lístku ji zbavím korunky — bude tak zdvořilá ke mně a řekne: ano, ano, on tě ještě miluje. Nebude to pravda — ale to já nebudu věděti. Illuse, illuse; chci illusi: hle, to je, po čem toužím.

Neposílej mi nic, ani psaní, ani květiny, ani knihy, ani fotografie, a nevzkazuj mi, zda jsi je spálil, neb zda je čteš ještě, díváš se na ně; nechci o tom vědět. Večer, až zapadnou za mnou dvéře mého boudoiru, pohlédnu vždy na tvůj obraz co žáka námořní akademie, a tvá „roztomilá přímluvkyně“ najde vždy v zraku svém pláčem sesláblém slzu, když spatří v koutku tvých úst ten úsměv, který tolikrát lapila a zapudila s tvých rtů polibkem.

Přeložil *Jan Maria Plojhar.*

F. L. Zimmer:

Verše didaktické.

Je mrtvý přístav se stojatou vodou,
hnilobná vůně uspává mdlou tíží;
dechnutím bouře loď svůj ponor sníží
a v beznaději v zátoku se plíží.

Pak hnije sesláblá v těch šedých vodách,
nemožný vrak pro boje širých moří, —
v kajutě světýlko mdle hoří, hoří,
na vodě reflex směšné tvary tvoří....

Ta hluchá loď pro rozkoš burným bleskům,
jež v mrtvý přístav tiše tlít se vrací,
toť srdce otrocké, jež — loutka hrací —
jak v kuklu zapřede se v resignaci.

V té útěchu a mír ty sobě hledáš?
Věř, srdce, výboje v němž vzpjat se měly struny,
jak barka zpuchřelá v té setlí tůni....
Má resignace hnilobnou vždy vůni.

Majitel, vydavatel a redaktor VLADIMÍR S. ČECH. — Nákladem vlastním.
Tiskem Aloisa Šaška ve Velkém Meziříčí.

KNIHA LIX. ZÁŘÍ. SEŠIT 3.

Jar. Vrchlický:

Walt Whitman:

Památce presidenta Lincolna.

Z nové řady překladů.

KDYŽ BEZOVÝ KEŘ PŘED ONÍM PRŮJEZDEM...

1.

Když bezový keř před oním průjezdem v květu stál,
a jitřní hvězda na zachmuřeném západním nebi v noci zhasla,
tu byl jsem v smutku, a smutek vrací se mi s každým novým jarem.

Vracející se jaro! Trojí přinášíš mi věrně a vždycky!
Nevadnoucí kvetoucí bez, na západě uhasínající hvězdu
a vzpomínku na onoho, jejž miluji.

2.

Ó, mohutná hvězdo, zhaslá na západě!
Ó, mocné stíny! — Ó, kalná, zármutkem těhotná Noci!
Ó, velká, mlčící hvězdo! Ó, ta noc mračná, která tebe pohltila!
Ó, ukrutná sílo, která mne v mdlobu stláčila! — Mdlobo duše mojí!
Ó, hořká mstící kletbo, která nechceš propustiti mou duši!

3.

U vrat průjezdních stál, naproti staré farmě, těsně vedle světle natřeného kolu
ten bezový keř; ztepile vzrostlý se srdcovitými, světle zelenými lupeny;
dýchal ze skvostných hroznů svou kořennou vůni, kterou tak mám rád;
každý list zázrak; — a z tohoto bezu před oněmi průjezdními vraty
s jeho nádhernými hrozny a jeho srdcovitými, světle zelenými lupeny
kvetoucí snítku jsem utrh'.

4.

V pustém, odlehlém rašeliništi
trilkuje ze svého úkrytu plachý pták píseň.
Drozd samotář,
drozd poustevník, hnízdící daleko od lidských sídel,
písničku hvízdá pro sebe.
Píseň, kterou srdce krvácí.
Píseň na rozchodnou smrti i života. (Opravdu, vím, ptáku,
drahý můj bratře,
kdyby ti bylo zakázáno zpívati tu píseň, ty musil bys jistě umříti!)

5.

Produševněným jarem, přes kraje a městy,
ulicemi a starými lesy, kde daleko ze zelených niv hledí fialky,
rozkvétající kolem šedivého zdiva;
travou polních cest a nekonečných rovin,
okolo pšenice, která v hnědé tmavosti stoupajících k obzoru polí
dřímá;
okolo bělorudého lesku jabloňových květů zahrad;
tělo ukrývajíc určené hrobu
rakev jest na cestě noc a den.

6.

Rakvi, která se blížíš ulicemi a silnicemi;
světlými dny a těžce dunící tmou mračen nočních;
nádherou polorozvinutých vlajek v městech v černé flory zahalených;
státy, které jako ženy v truchlohávech stojíce čekají a na tebe
shlížejí;
v nekonečnou dálku táhnoucími se průvody a plameny, které
noc na den zjasňují;
rudým žárem bezčetných pochodní, které nad ztuhlé moře lidských
obličejů a odkrytých hlav plápolají;
čekárnami, kde přísné tváře na tvůj příchod čekají;
smutečními zpěvy, které zní nocí a tisíchlasé vstoupají k výši
v slavnostní síle;
všemi příboji takového hoře;
tmícími se kostely s hukotem varhan — ó rakvi, která tím vším
blížíš se sem;
provázena nekonečným zvoněním všech zvonů;
ó rakvi, zde, jak jdeš tiše okolo,
zasvěcuji tobě tuto kvetoucí snítku.

7.

Ale ne tobě a jednomu jedinému,
květ a zelené snítky zasvěcuji všem rakvím;
a jasnou jako jitro píseň chci zapěti, čistá a svatá Smrti, tobě!

Kolem a kolem chci růžovými věnci,
kolem a kolem chci tě pokrýti, ó Smrti, růžemi a jarními liliemi;
ale nejdřív a ze všeho nejdřív nalámu tobě záhy rozkvetlého bezu,
plnou náruč snětí nalámu tobě z keřů,
přijdu s přeplněnou náručí a rozházím, zasvěcuje ho tobě,
všecken pro tebe,
pro tebe a všecky tvé rakve — ó Smrti!

8.

Ó hvězdo, která jsi plála na západním nebi!
Teď teprve vím, co jsi asi mínila, když jsem před měsícem okolo šel,
když jsem šel v tichém mlčení třpytnými nočními stíny;
když jsem zpozoroval, že jsi se mnou chtěla něco sděliti,
jak jsi se noc co noc ukláněla ke mně;
když jsi se s úzkého okraje nebes ke mně skláněla, jako bys
chtěla mi kráčeti po boku (zatím co ostatní hvězdy se ztajily),
když jsme spolu kráčeli slavnou nocí (co to jen bylo, co mne
ze spánku vyplašilo?)
když jsem pak v pokročilé noční době znamenal, jak truchlivě
jsi na okraji západu stála,
ze svého pahorku, v chladném vánku noci, která se začala
rozednívati;
když jsem pak přišel k tobě, a ty jsi zmizela, a já se ocitl
v sousvětlí sám;
když příboj mou duši rozvlnil v kal, jako bys byla zlou hvězdou
zmaru,
když všecko bylo to tam, pokleslé v noc, a já odtamtud kráčel.

9.

Ó, nyní žasni, ty tam v svém rašeliništi,
milý, plachý zpěváku! Slyším tvou píseň, slyším tvůj hlas!
Slyším; jsem zde, rozumím tobě;
jen okamžik jsem váhal, jelikož lesklá hvězda mne zdržovala;
ta hvězda, můj loučící se druh, mne zdržovala.

10.

Ale já sám, ó, kterak mám opěvati tohoto mrtvého, kterého jsem
tak miloval?
A jak mohu svou píseň tomu velkému a drahému umrlému
učiniti jeho důstojnou?
A co může vůně mých květin hrobu toho milovaného znamenati?
Větry mořské dují z Východu i Západu,
dují z moře východního, dují z moře západního, až se utkají
na dálné prérii;
ať ony a s nimi dech mé písně
kol drahého hrobu dýchají!

11.

Ó, co pověsím v komoře umrlčí?
A jaké to mají být obrazy,
které jako ozdobu hrobu posvětím milovanému?

Buďtež to obrazy pučícího jara, farm a míst domácích.
Z večera a západu slunce čtvrtého měsíce a jeho světlých, jasně šedivých závojů páry;
z žlutých, zlatých proudů váhavě zapadající nádhery sluneční,
které vzduch v dálku prozařují,
z mladého, luzně rozprostřeného vzrůstu travin a z bledě zelených poupat ovocných stromů;
s ubíhající třpytnou plochou veletoků proudících do dálky, tu a tam větry zčeřenou;
s řadami pahorků, po březích kolem střídavými mraky a stíny přeletaných;
a s městem na blízku, se spoustou jeho věží a domů, komínů a továren;
a s všemi scenami života a práce a s dělníky vracejícími se domů.

12.

Obejměte, tělo a duše má, tuto zem!
Mé jediné Manhattan s jeho cimbuřími, s jeho prchajícími stříbrnými proudy a s jeho loďmi;
tu dalekou, střídavou zem, sever a jih v záři, břehy Ohia a blýskající se Misouri;
k tomu tu valnou dálku rovin s lučinami a poli obilními.
Viz to nejkrásnější slunci, tak tiché a tak vznešené!
To modré jak bez a purpurové jitro, vánky skvostně rozčeřené;
tu mírnou dobrotu jeho nesmírného světla,
které líbezným proudem budí nekonečné dny, výšku poledne;
milý, blížící se večer, vítanou noc s jejími hvězdami,
které úplně rozníceny nad mými městy září nad člověkem i zemí.

13.

Ó, začni, začni, ty šedý ptáku!
Začni od močálů, z osamělého křoví vylej svou píseň!
Bez konce z šera cedrů a pinií!

Začni, drahý bratře! Z rákosí spusť hlasně svou píseň!
Hlasně svou produševněnou píseň!

Ó, volně a jasně a sladce!
Ó, neurvale a z plných prsou — ty zázračný ptáku!
Tebe pouze chci slyšeti! — Posud mne jímá hvězda svým kouzlem,
ještě mne ovládá vůně bezu;
ale brzy budu svoboden.

14.

Když jsem seděl za jasného dne zraky v dálku upíraje
v konci dne s jeho větly, s jeho jarními lány, na nichž farmáři
svou žeň připravovali;
v té daleké, závoji světla zahalené scenerii svého kraje s jeho
jezery a lesy;
v jasu etheru nebeského (co se bouř a vzduch ztišily);
pod oblohou pozdního odpoledne, v středu jasných hlasů dětí a žen;
dívaje se na pestře oživený břeh mořský a na táhnoucí lodě,
dívaje se na léto, které s plností svého požehnání se blížilo,
a na pole prací oživená;
na osamělé veliké kolny, kde se sejdou všichni, každý se svým
obědem dle pevného zvyku každodenního;
na ulice s jich hlukem a duněním; na moře střech městských —
hleď toto všecko a kolem všady!
Když jsem se na tom všem soustředil a tím se naplnil,
tu přišel mrak, ukázal se dlouhý, temný pruh,
a já poznal smrt, myšlenka smrti, to svaté vědomí o smrti
zjevilo se mi.

A mezitím, co vědění o Smrti na jedné straně mé,
a myšlenka na Smrt, pro sebe zvlášť, mi kráčela po straně druhé,
a já v středu jich jako mezi dvěma soudruhy, jež za ruce jsem držel,
obrátil jsem se daleko do samot a ztratil jsem se v noci, v níž
každý rozhovor umlkává,
až k pokraji vody, ku stezce v rašeliništi a ztopil jsem se v šeru
v slavné stíny cedrů a pinií, tak duchově, tak tiše!

A zpěvák tak plachý mne přijal;
mně známý pták nás tři soudruhy přijal,
a zpíval píseň o Smrti. Jednu z jeho slok mám přede všemi rád.

Z hlubohluboké samoty
z vůně cedrů, z pinií šera, tak duchově, tiše
zněl ptáka zpěv.
A jeho kouzlo mne jalo.
A takto držel jsem, takřka za ruce, své soudruhy v tichu nočním;
a hlas mé duše se přizpůsoboval písni ptáka:

„Pojď, rozmilá a líbezná Smrti!
kolem rozvlň se po světě, blízkostí veselou se přibliž,
Dni a Noci a každému, všemu,
dřív či později, líbezná Smrti!

Velebeno budiž neproniknutelné Všecko
pro život i pro radost, pro všecky věci a pro zázračné vědění;
pro lásku, sladkou lásku též — však chvála, chvála, chvála!
té pevně objímající, sladce obepínající Smrti!

Jemná Matko, jemnou nohou vždy blíže se plížící!
Což ti posud nikdo nezapěl píseň nejplnějšího, nejcelejšího uvítání?
Nuže, já ti ji zazpívám a pochválím tebe přede vším!
Zasvěcuji ti svou píseň, abys, přijde-li hodina, přišla bez váhání.

Přijď, ty sladký Vykupiteli!
Když dílo dokonáno, když jsi je vzal, radostně tu chválím umrlé,
kteří klesli ve vlnící se oceán tvé dobroty,
aby se koupali v proudech tvých blažeností, ó Smrti!

Veselé budiž tobě zastavenîčko!
Tančiti chci před tebou k chvále a pozdravu, zdobě a hodu,
daleké výhledy do krajů byly by záhodné: vysoko klenuté oblohy,
hry životní a nivy, a velká, zamyšlená noc.

Ticho noční pod nekonečnými hvězdami;
břeh mořský a temně šepotající úder vln, jehož hlasu rozumím,
a duše k tobě obrácená, ó hluboce zahalená, mocná Smrti!
a tělo, které se s díkem k tvému klínu přimyká.

Daleko přes vrcholy nechám k tobě prouditi svou píseň.
Přes příboje a proudy, přes nekonečné nivy a prérie,
přes spousty měst, vlnící se přístavy a cesty;
vesele proudí k tobě tato píseň, k tobě radostně, ó Smrti!“

15.

Takový zpěv mé duše, ale provázeje jej
hlasně a silně, počal šedivý pták svým hlasem
a naplnil jasnými a dobře rozměřenými zvuky noc daleko,

Hlasně v piniích a tmavých cedrech;
jasně vlhkou svěžestí a dechem rašelinišť,
co jsem se svými soudruhy tam v noci stál.

A já viděl šikmé pořady bitev;
v ztrnulém tichu viděl jsem sta válečných praporů,
nesených kouřem bitvy, roztrhaných střelami,
sem tam se zmítajících mračny kouře, cáry samé a krvavé;
až konečně jen několik cárů oblétalo tyče (všecko to v bezhlasé tiši),
a pak i tyče se roztříštily a zlomily.

Tisíce a tisíce mrtvol zde leželo, viděl jsem;
a zbledlá žebra mladých mužů viděl jsem;
davy a davy všech těch ve válce padlých vojáků viděl jsem;
ale já viděl, že to nebylo tak, jak si to představujeme.

Úplně dokonáno se všemi;
žijící pouze zůstali a trpěli; matky trpěly.
Žena a dítě a soudruzi, jimž přemýšlení zůstalo,
a trpělo vojsko, které ještě zůstalo na živu.

16.

Pryč zjevy a pryč Noc.
Více nedržely mé ruce tak neúnavně ruce soudruhů,
dozněla píseň drozda-poustevníka a ohlas její v mé duši;
Píseň vítězství, závěrečná píseň Smrti, píseň s její změnou;
teď tichá a žalující, teď jasné, plné její sloky, tu zvedá se a klesá,
tu proudí Nocí.
Tu níží se v smutku a napomíná, jako by varovala, varovala —
a náhle vytryskne v hlasitý jásot,
rozšíří se po zemi a naplní klenutí nebes.
Od té doby, co jsem slyšel tento mohutný žalm v takové samotě
noční,
opustil jsem tebe, beze, s tvými srdčitými lupeny,
opustil jsem tebe, kvetoucí tam u vrat průjezdních nově s každým
jarem.
Upouštím od své písně Tobě;
a upustím od svých výhledů k západu a k Tobě tam na západě
a od svého styku s Tebou,
ó zářeplný soudruhu se svým stříbrným okem v noci!

Vás a všecko, já to podržím, jak jsem to od noci dostal:
píseň, ten zázračný zpěv šedého ptáka;
a píseň odpověď, to v mé duši opět vzbuzené echo.
Klesání zářivé hvězdy v její plnosti žalu,
oba soudruhy, s kterými jsem šel ruku v ruce, blíže se volání
ptáka,
své oba soudruhy a já v prostředku; jich všech památku
zachovám milému mrtvému;
té nejsladší a nejmoudřejší duši, jíž jsem znal ve všech dobách
a zemích, jemu a jeho drahé památce.
Bez, hvězda a pták byli kdysi s písní mé duše
tam pod vůní dýšícími piniemi a v soumraku cedrů.

Karel Scheinpflug:

Symbiosa.

Román.

(Dokončení.)

Teta Anna procitla ještě za tmy a posadila se na posteli. Cítila dosud v celém těle těžkou mdlobu, ale vědomí nutnosti překonalo tento pocit. Povstala s lože.

Vrátkými kroky, přidržujíc se nábytku a stěn, vstoupila do kuchyně, rozsvítila malý plynový plamének a jala se mýti a oblékati. Pak vybrala z truhly hromádku svého prádla a šatstva, složila je do velikého starého šátku a svázala v uzlík. Chodila až do poslední chvíle bosa a počínala si tak tiše, aby jen nikoho nevzbudila.

Když konečně stála hotova u dveří kuchyně, klobouk majíc na hlavě a ranec pod paží, přepadla ji tíseň. Je možno odejíti takto, beze slova, bez jediného stisknutí ruky? Nesměla arci vstoupiti do ložnice Toníkovy; avšak alespoň k Madlence mohla by se vplížiti a políbiti ji na rozloučenou? Kdož ví, uvidí-li ji kdy ještě? A najednou celý byt Toníkův kolem ní zakroužil se svými známými koutky, milými osobami a pravidelným životem, ukazuje jí jenom své světlé stránky, jako by jí chtěl důrazně připomenouti, co ztrácí... Pocítila vzdálené chvění, nával blížícího se pláče. Vzepřela se energicky. Sňala se stěny dva klíče, zhasila světlo a vyšla do předsíně. Ty dva klíče a krabička zápalek bylo jediné, co odnášela z Toníkova majetku.

Otevřela a uzamkla dvéře předsíně tak opatrně, že to ani nezazvučelo. Se schodů sestupovala po tmě, držíc se křečovitě zábradlí. Nohy se pod ní třásly; měla pocit, že ji kamenné stupně přitahují tak silně, jako by měla olověné podešvy. A zdálo se jí, že je těch stupňů nesčetné množství, a že její síly nestačí až na konec.

Před domem si trochu odpočala, oddychujíc jako po nadlidské námaze. Pak se dala na pochod. Rozednívalo se slabě, a světla, bdící v mrtvé ulici, pozbývala lesku.

„Jistě, tak to bylo nejlepší!“ uznala s uspokojením. K čemu loučení? Byla by rozplakala Madlenku; byla by sobě přitížila; byla by dohnala Toníka k novému výstupu se ženou, bezvýslednému pro věc, jako všecky předešlé, a nebezpečnému pro něho. Neboť on je nemocen, tuze nemocen! A prositi jeho ženu o milost . . . ne, raději by zemřela na ulici!

Chladný větřík zaháněl od ní chorobnou zemdlenost. Ale ranec ji velmi tížil a znavoval; přendávala jej z ruky do ruky. Ačkoli měla jen několik zlatých, byla by ráda zaplatila několik desetníků za jeho donesení k nádraží. Leč ohlížela se marně po nějakém nosiči.

Konečně spatřila tmavou hmotu nádraží a zaradovala se. Avšak to je teprve budova pro náklady, nádraží osobní jest ještě o kus dál. „Proč to není opačně?“ povzdychla si bláhově.

Vstoupila do foyeru a usedla na nejbližší lavici u okna. Široké dvéře vedle byly otevřeny, a táhla jimi zima. Tu ji napadlo, že má ještě půldruhé hodiny času a že by se snad měla najíst. Šla do restaurace a objednala si šálek kávy.

Srkala zvolna horký nápoj, jejími útrobami se rozlévalo příjemné teplo, a s ním se vracela zapuzená únava. Sladké požitky odpočívajících se dostavily a za nimi snění. „Tak již pojď dále, maličká! Vždyť už máme kytiček plné ruce,“ pobízela Madlenku, oděnou v bílé prací šatečky a ponořenou do vysoké trávy louky. A za chvíli již s ní sedí na pokraji háje a robí kytici. Toník leží opodál na znaku, jasný a usměvavý. Ach, Magda ještě dlouho nepřijede z lázní! Na blízku zpívá sedmihlásek . . .

Náhle sebou trhne, uleknuta, a vidí vedle sebe sklepníka, an utírá louži vody, šířící se po stole. „Nemůžete dát pozor?“ hučí mrzutě. „Ubrus byl právě čistý.“ Teta se omluvila rozpačitě a odešla do čekárny.

Jakmile usedla ve vlaku, jala se na ni dotírati trapná myšlenka: na dům, který opustila, a na město, kam se vrací. Jak bude dále v té nešťastné domácnosti Toníkově? Bránila se jim ze všech sil, ale ne vítězně. Teprve delší pohyb vlaku jí poskytl pomoci. Třesení a rachocení vozu, dusný vzduch kupé, promísený zápachem kouře, a mžikání okolí vzkřísilo v ní pocit choroby. Zbledla smrtelně. Přivřela oči, vtiskla hlavu do kouta a podložila si pod ni sbalený šátek.

„Vám je špatně, paní?“ zeptal se jí soucitně černovlasý mladý muž se zlatým skřipcem na nose. Přisvědčila. „Otevru trochu okno,“ nabídl se ochotně. —

„Jenom ne okno otevírat! Co pak vás napadá?! Nastydla bych!“ křičela úzkostlivě tlustá paní na druhé straně kupé.

Byla to zlá cesta pro tetu Annu. Její vyschlé tělo bolelo otlačením, že nevěděla, jak seděti. V nohy jí záblo, a tváře pálily horečkou. Při každé zastávce otevíral její ochotný soused okno, a ona se nahýbala ven, aby nabrala čerstvého vzduchu. Pak zase klesla do kouta a tiskla šátek k ústům. Všecka její vůle byla soustředěna na zápas s nutkáním k dávení.

Nohy pod ní klesaly, když vystupovala z vlaku. Dovrávorala k východu a podala svůj uzel posluhovi. „Kam to mám odnést?“ zeptal se. — „Do mého bytu,“ chtěla říci, ale vzpomněla si zavčas, že nemá žádného bytu. Přemýšlela. „Kde bydlíte?“ otázala se místo odpovědi. Bydlil kdesi u kostela. „Tedy to zatím schovejte ve svém bytě, pošlu si pro to později.“

Za každým krokem vstávaly vzpomínky na minulost, a v její mysli zavládl ruch přístavu. Pak, když se blížila středu města, přidusil ostych toto myšlenkové vření. Dotýkala se zrakem plaše lidí, které potkávala. Neohlížejí se za ní? Nezastaví jí nikdo? Ale neměla tu přátel, a společensky byla zjevem příliš nepatrným, aby její návrat vzbudil pozornost.

Na starém náměstí vévodil obvyklý klid, zde bylo možno trochu se sebrati. Co nyní? Neměla dosud pokdy rozhodnouti tuto otázku. Především je nutno, aby si opatřila byt. Zajde k panu Havránkovi, aby jí vydal její věci; snad se tam dozví o nějaké prázdné světnici. Pak . . . Její nemoc se zase přihlásila. Tušila, že si ještě několik dní poleží, neschopna práce a výdělku. Je třeba, aby vyzdvihla ze záložny své peníze.

Veliká krychle záloženské budovy stála na náměstí. Zamířila tam. A zase to citové vzrušení cestou po schodišti; na každém stupni vzpomínka na její bývalé výpravy sem, pro stříbro, které Toník proměňoval v zlato vědění.

Pokladník se na ni díval dlouho zkoumavě přes brejle. Což se tolik změnila, že jí nepoznával? „Ach, slečna Střízková!“ řekl s údivem, když rozevřel její knížku. „Tedy zase jednou ve Slaném? Přejete si?“ — „Vybrat peníze. Všecko,“ vydechla chvatně.

Pokynul jí, aby usedla. A její knížka putovala úřadovnou z ruky do ruky. Srovnávali ji s mohutnými, tlustými knihami, počítali, zapisovali. Teta zatím seděla v náladě obžalovaného, vyčkávajícího návratu poroty. Neměla potuchy, jak velký vklad tu ještě má. Zlatku, desítku, stovku? Ani potuchy! Poslední dobu Toníkových studií ani nenahlédla do své knížky. Neměla odvahy. Tušila jen, že jejího jměníčka valem ubývá, a lekala se, že co chvíle zazní se rtů pokladníkových osudné slovo „konec“. Padala se zavřenýma očima čekajíc nárazu.

Pokladník znovu přistoupil ke stolku. „Tak, slečno Střízková, tady je to. Sedmadvacet zlatých, a čtrnáct krejcarů.“

Sebrala chvějící se rukou peníze a vtlačila je neobratně do své odřené tobolky. Nepozvedla při tom očí. A cítila přece na tváři soustrastný pohled pokladníkův, jenž jako by chtěl říci: „Vidíte, vidíte; já jsem ty konce dávno předvídal!“

Nastoupila cestu k panu Havránkovi. Byl s ní vzdáleně spřízněn, měl obchod obilím a hospodářství a bydlil na pražském předměstí, až na samé hranici města. Trvalo půl hodiny, než se tam dovlékla. Ve vratech stály dva povozy, že nebylo lze projíti. Vstoupila tedy krupařským krámem.

Krámská jí oznámila, že pán není doma. Přeje-li si, že zavolá paní.

Paní na sebe dala čekati. Žena na pohled statná, ale ustavičně nedužívá, zasmušilá i mrzutá. Zeptala se cize, čeho si teta Anna přeje. — Že bude zase bydlet v Slaném, i přišla prosit o vydání svého nábytku a peřin, které jí tu laskavě uschovali. — A paní na to suše, že muž není doma, a ona o ničem neví, nezbývá jí času, aby se starala o takové věci. Ale chce-li slečna, že může počkat. Možno, že muž přijde záhy. — A odešla.

Teta se rozhlédla teskně krámem. „Prosím vás, nemáte tu zbytečné židle?“ požádala prodavačku. „Jsem tolik unavena,“ dodala jako na omluvu.

Děvče jí podalo jednu ze dvou židlí, které stály za pultem. A teta na ni klesla jako postřelená zvěř. Její síla byla vyčerpána jako energie hodin, kterým došlo péro. Sotvaže chvíli seděla, přivíraly se jí oči. Ovládla ji neodolatelná touha: spáti! Bránila se jí arci, ale tak nevydatně jako poražený zápasník svému soupeři, který mu klečí na prsou. Jen pomocí občasných zevnějších dojmů se ubránila tvrdému spánku. Zadní dvéře krámu byly pootevřeny do dvora; jakýsi vozka tam couval s povozem taženým kravami, a jeho ustavičné „hyje!“, doprovázené praskáním biče, trhalo mlhu tetiny ospalosti. „Buďte tak laskava, pusťte mne sem trochu,“ vytrhlo ji zase. A spatřila vedle sebe prodavačku, která se natahovala k jakémusi pytli. Popotáhla s námahou svou židli o kousek dále, a hned zase ztrácela krám s očí. Jednou ji probudil ženský smích; i spatřila u pultu mladého muže v šedých šatech a bílé čapce v důvěrné zábavě s prodavačkou. Pak ji vyděsil pekelný lomoz vlaku uháňějícího po stráni, která uzavírala v pozadí dvůr; vytřeštila oči a uzřela onoho mladého muže, an sedí za pultem a chová krámskou na klíně. — A zase se jí zavíraly oči. Spát, ach, spát! Jediný přízrak okolí, který stále vnímala, byla vůně mouky. A tento krotký, fádní zápach zdál se jí oplývati narkotickou mocí.

Sbírala se stěží, když ji oslovil hluboký hlas, a zočila před sebou mohutnou postavu páně Havránkovu. Uvítal ji velmi vlídně, ani on však nebyl s to zastříti své překvapení z jejího vzezření. „Tedy zase do Slaného? A na trvalo? Znelíbila se vám už Praha?“ otázal se. Nevěděla, co by honem odvětila. On však nenaléhal na odpověď a pokračoval hned v řeči. „Máte všecko uloženo na půdě, nábytek zaobalen a peřiny v uzamčených bednách. Peřiny jsme několikrát vyklepali a dali do nich kafru. Nu, vidíte, — neradil jsem vám tehdy dobře, abyste těch věcí neprodávala? Byla byste stržila několik zlatek, a teď abyste kupovala draho nové.“

Usmála se unaveně a děkovala mu za jeho ochotu. Nabídl se, že jí dá dovézti nábytek do jejího bytu. Tu jí bylo vyznati, že nemá žádného, že se svého výměnku vzdala za tu a tu náhradu. To ho velmi překvapilo. „Ale, ale, slečno, že jste tohle provedla, vy, taková rozvážná ženská! Ten byt měl přece mnohem větší cenu než

těch několik zlatých, znamenal pro vás částečné zabezpečení existence. A já jsem vás tolik zrazoval, abyste se ho nevzdávala!“

Sklopila oči jako zahanbená hříšnice. Pak ho poprosila nesměle, nevěděl-li by o nějaké prázdné světnici. Zamyslil se. „Hm, slušnějších malých bytů zde byl vždycky nedostatek. Ale počkejte! Stavitel Nebeský dostavěl právě v Lázeňské ulici tři nové domky; snad v nich nemá ještě všecko zadáno.“

Zavolal čeledína a poslal ho k staviteli s dotazem. A usedl na pult a bavil se s tetou. Mluvil vlastně ustavičně sám, o hospodářství, obchodě, slanských lidech a svých veřejných hodnostech, přeskakuje hravě s předmětu na předmět. Bylo zřejmo, že mluví rád, se sebevědomím a požitkem. Tetě byla ostatně jeho řečnická vytrvalost příjemna; byla příliš znavena, aby se zúčastnila hovoru. Jenom naň pohlížela pozorně a tu tam mlčky přikývla. Leč i tento líčený skrovný projev zájmu ji stál mnoho úsilí. „Spát, spát!“ zatoužilo zase její tělo. Pojednou se jí oči zavřely, a se zjevem páně Havránkovým zmizel jí i zvuk jeho hlasu.

Procitla vanutím chladného vzduchu v otevřených dveřích do dvora, kam ji byl pan Havránek odnesl i se židlí. „Pro pána! Slečno, co pak vám je? Vy jste omdlela! Napijte se,“ dodal, podávaje jí sklenku vína, které právě přinesla krámská, „to vás zotaví.“

Pila a měla pocit, jako by jí přiléval krve do žil. Vzchopila se až k úsměvu a vykládala tiše, že je po nemoci a dosud patrně méně zdráva, než se domýšlela.

Pan Havránek ji dovedl do svého bytu a posadil ji na pohovku. „Slečně je špatně,“ vysvětlil své ženě tónem omluvy. Paní neodpověděla, podívala se na hosta lhostejně, přikývla hlavou a pokračovala ve čtení.

Za chvíli se vrátil posel se vzkazem, že u stavitele Nebeského lze najmouti přízemní světnici, prostrannou, v novém domě, za padesát zlatých ročně. Teta souhlasila. Obchodník dal naložiti její nábytek na vůz a nařídil dvěma čeledínům, aby jej rozestavěli v novém bytě staré slečny.

A teta zatím seděla na pohovce a čekala. Pan Havránek vyšel z pokoje, a jeho paní četla u okna tak nepohnuta, jako by jí tu ani nebylo. Svůdné teplo a zrádné ticho vládly v pokoji. Pohovka byla měkká a úslužná. Tetě se zavíraly oči. „Spát! spát!“ žadonilo zase její tělo, a její duše se bránila posledními silami. Měla předtuchu, že by nebyla s to již povstati, kdyby pevně usnula; a nechtěla býti na potíž těm dobrým lidem, kteří jí prokazují tolik ochoty.

Konečně přišel pan Havránek a oznámil jí, že její byt je připraven. Vzchopila se a měla se hned k odchodu. Než před domem čekal již kočár, a nechť se bránila, jak se bránila, nezbylo než vsednouti a jeti.

Dům, před nímž zastavili, byl čerstvě vystavěn, a jeho omítka byla dosud mramorována vlhkými skvrnami. Ve světnici vyčkával majitel příchodu nové nájemnice. Teta mu ihned zaplatila čtvrtletní nájemné, a on se vzdálil. Ohlédla se po sedadle; a její stará pohovka

se na ni usmála svými zežloutlými kvítky a rozestřela ochotně svůj vyrudlý klín.

Čeledín páně Havránkův sestavoval právě postel a zatloukal spojovací háky kladivem. Každá z těch ran byla ranou do tetiny hlavy. Chvěla se ještě na celém těle, když bušení umlklo a čeledín jí ohlásil, že je hotov. Poděkovala mu mdlým hlasem a dala mu odměnou zlatku, aby se rozdělil se svým soudruhem.

„Konečně!" pomyslila si, když odešel, a jala se odstrojovati. Ale zaklepání ji vyrušilo, a jen se ohlédla, babka s putýnkou vstupovala do dveří. Že ji zjednal pan stavitel, aby umyla podlahu. „Prosím vás, dnes ne," odpírala teta. „Je mi nedobře. Až zítra." — „To tak, ještě v neděli budu mýt!" — „Nu, tedy v pondělí, budete-li tak hodná. Ale dnes ne, chci si lehnout."

Uzamkla za bručící ženou a ustýlala postel. A zdálo se jí, že jsou její peřiny naplněny olovem místo peřím. Když si sezula botky, zahlédla obličej přitlačený k oknu. Šla a spustila rolety. Obličej zmizel, a za oknem se ozval mužský smích. Klesla na lože a přikryla se. Ach, spát!

Ale ku podivu: spánek, který na ni prve tak neodbytně dotíral, nedostavoval se nyní, kdy by ho byla ráda přijala. Cítila dosud tutéž těžkou tělesnou únavu, avšak její mysl se vlnila rozčilením.

Její zrak bloudil světnicí. Světnice byla asi dosti veliká; poněvadž však byla přeplněna nábytkem ze dvou místností, působila dojmem stísněnosti. Nábytek pokoje byl rozestavěn nevhodně a neladně, a nářadí kuchyňské jen tak nakupeno u stěny. Na stěnách ani obrázku a okna bez záclon. Vyhlíželo to spíše jako vetešnický sklad nábytku, než jako byt. A podlaha byla postříkána vápnem a maltou a zápach vápna se převaloval ve vzduchu.

Tento pohled ji hnětl, a nemohla mu uniknouti. Obrátila-li se na druhou stranu, viděla tak příliš z blízka vlhkou, zamodralou stěnu, a vápno jí čpělo tak silně v čich, že se hned zas odvrátila.

Její dřívější milý příbytek se jí objevil a vybízel k srovnávání. A jeho intimní koutky se rozechvěly životem a . . . Zahnala uleknuta tyto vzpomínky, které ji příjemně ovívaly jako upír svou oběť, jíž hodlá vyssáti krev.

Kolik je asi hodin? Nedovedla uhodnouti. Ale zajisté bylo již odpoledne. A tu si vzpomněla, že od rána nejedla! Ostatně, co na tom? Necítila hladu; jen slabou žízeň, již lze přemoci.

Zítra však bude nutno opatřiti si někoho, kdo by jí přinesl potravy, nebude-li moci povstati. Ach, zítra! Kdož by se staral již o dobu tak vzdálenou?

Utkvěla pohledem na železném krbu. A napadlo ji, že nemá uhlí ani dříví, aby si mohla uvařiti. Cože uhlíř tak dlouho uhlí nepřiváží? Přece je Toník objednal již před týdnem! Připamatuje ho, jakmile se vrátí z úřadu. Kdyby byla zdráva, zašla by k uhlíři s Madlenkou. To dítě je beztoho šťastno, když — Ulekla se spozorovavši, že zabloudila do lesa vzpomínek, a honem utíkala zpět na zaprášenou silnici přítomnosti.

Žízeň ji znepokojovala víc a více; nebude přec asi lze ji potlačiti. Aby však vstala a došla si pro vodu — bylo by to možno? Odkládala čekajíc.

Za dveřmi světnice se ozvalo hrčení a dětské hlasy. Zdvihla se a vyhlédla do chodby. Dvě děti táhly tam po dlažbě dřevěný vozík, starší hoch a malé děvče. Když uzřely hlavu staré panny ve dveřích, ucouvly a pohlížely na ni nedůvěřivě, jako starousedlí obyvatelé domu, kteří tu bydlí již tři dny, na přistěhovalce, jenž přišel teprve dnes.

„Čí pak jste?" zahájila teta hovor.

„Já jsem Špalkovic," pravilo děvče. Chlapec neodpovídal. Pod štítkem jeho čepice svítily ostražitě dvě malé oči, jako oči hlídacího psa.

Teta se nedala odstrašiti tímto pohledem. „Bydlí tu na blízku nějaká mlékařka?" tázala se dále.

„Ale ano, hned tuhle vedle," ozvalo se zase děvče.

„Chtěl bys mi k ní doskočit pro půl litru mléka?" obracela se teta vytrvale k chlapci. „Dala bych ti krejcar za přinesení."

„Je, paní, já, dejte sem, já vám tam doběhnu!" hlásilo se honem děvčátko.

„Když tys ještě maličká, rozlila bys to."

„I kdež! Mamince také chodím nakupovat."

Teta jí dala peníze, nádoby však neměla. „Jdi, popros maminku, aby mi půjčila hrneček, že jí ho zítra vrátím."

Napila se mléka a ulehla znovu. Bylo jí poněkud snáze. Umíněná bdělost jí však neopouštěla.

Před domem se rozléhal povyk dovádějících chlapců. Byla to čtvrť dělnická, a dětí všude jako mravenců v lese. Smích, křik, hrozby, nadávky, povely, hvízdání, pláč; časem se spojily všecky hlasy v divoký řev, rozšlehaný jásavým výskotem, jako pokřik útočících Apačů v indiánských povídkách.

Pak se to přehnalo kamsi z doslechu, a z nedaleka zazněl zpěv útlých hlásků: „Sil Petr proso . . . . ." To se bavila děvčátka na rejdišti před lázněmi svým ušlechtilejším a nudnějším způsobem. Zpívala „Velkou noc přástevnic", pak národní a školní písně, zprvu jednohlasně, potom dvouhlasně. Šero houstlo, a stále ještě zněl jejich zpěv. Unavoval. A zdál se býti stále melancholičtějším.

Konečně umlknul, a do světnice zaléhal jen rozhovor dospělých, kteří se bavili pod okny domu. Bylo jich tam asi pět, soudě dle různosti hlasů, a oba muži patrně kouřili z dýmek, jak svědčily mechanické přestávky v řeči a častá odplivování. Bylo je slyšeti, jako by mluvili zde ve světnici, a těm, kteří byli obráceni tváří k domu, bylo rozuměti každé slovo. A teta chtíc nechtíc musila naslouchati jejich řečem, které jí nezajímaly a přece napínaly její pozornost, a jejichž nesrozumitelné úryvky ji nepříjemně dráždily.

Zábava trvala do tmy. Byl neobyčejně teplý podzimní večer, jehož třeba užíti. Potom pausa, v níž lze vytušiti zívnutí. „Dobrou noc!"

A domovní dvéře bouchly . . . . cvaknutí zámku, kroky v chodbě a po schodech. Pak ještě chvíli šramot nad stropem a konečně ticho.

„Nu, tedy nyní!" Teta Anna zavírá oči. Ale v spáncích jí ťuká a její mozek se shání hladově po nových dojmech, jako by neměl chuti k odpočinku, ani jeho potřeby.

Dva chodci jdou ulicí, rozmlouvajíce hlasitě. Pak jiný sám lehkými kroky, pohvizduje slabě skrze zuby. Teď jede kolem zpozdivší se povoz, tažený patrně pouze jedním koníčkem. Jaká doba uplynula mezi těmito jednotlivými vjemy?

Ticho se rozlévá šíř a šíře, a sluch, vykoupán v jeho osvěžujících vlnách, se zbystřuje k podivuhodné jemnosti. Nedaleko hoří plynová lampa. Její světlo se přelévá po režné roletě a vstřikuje mezerou kolem ní tenounkým praménkem do světnice. A zdá se, jako by to světlo tiše šustilo.

Jen kdyby to tělo tolik nebolelo, a zvláště nohy! Teta Anna mění stále jejich polohu, ale nic to nepomáhá.

Kolik hodin je již asi? Jistě půlnoc, ne-li více. Usne-li pak dnes vůbec? Děsí se možnosti, že by měla takto probdíti do rána.

Zápach vápna se jí stává nesnesitelným. Vstane a pootevře okno, roletu nechávajíc spuštěnu.

Světlo na ulici zhaslo. „Ach, teď, teď...!" doufá teta. Zdá se jí, že jí hlavně to světlo nedávalo spáti.

Tu se však ozvaly znovu hlasy a zrovna pod oknem. Mužský hlasitě rozhorlený — ženský bojácně ztlumený.

„Nu tak, Ančo, nedělej drahoty!"

„Už jsem ti řekla, že ne. To je ti všecko marno."

„Že se na tebe rozhněvám a přestanu s tebou mluvit!"

„Tak se hněvej, když jsi takový, já jdu domů."

„Nu dobře! Však jsi si mohla všimnout, jak se Tonča Veselých za mnou celou noc točila. Ta holka je po mně blázen a dala by mi hned, co ty mi odpíráš po čtvrtleté známosti!"

„Tak si jdi, jdi si k ní, když je ti milejší než já! Jdi, jdi, nikdo ti nemůže bránit. A já ti jen přeju, abys toho brzy nelitoval!" Její hlas vzrostl a chvěl se napětím. Bylo zřejmo, že ji poslední slova mužova pobouřila.

Několik vteřin ticha. Pak bylo slyšeti vzlykání. Ta holka tam venku plakala.

Mužský hlas změkl. „Jdi, bláhová," domlouval chlácholivě, „snad nebudeš plakat? To já jen tak.... Přece víš, že tě mám rád a na tamtu že si ani nevzpomenu."

„Tak proč mne tím soužíš?"

„A proč jsi ty taková umíněná, když mne tedy máš ráda?!"

„Ale vždyť já nemohu. Všecko, jenom to ne! Až budu tvou ženou." —

„Tak už neplač. Ukaž, utřu ti oči."

Hubičky zamlaskaly.

„A proč se tomu tak bráníš, Ančo? Vždyť po tom jistě toužíš jako já, máš-li mne ráda!“ naléhal mírně.

„Mám tě ráda a moc, to ty víš. Ale to — to nemohu. Co, kdyby se mi něco stalo?“

„Ty blázínku, co pak by se ti mohlo stát? Přece mám rozum! A nebudu na tobě chtít něco, co by ti uškodilo.“

A zase mluvily polibky, přerušovány šepotem.

„Ne, tady ne!“ bránila se polekaně. „Až podruhé, jinde. Nu, když ti to slibuji! Ale tady ne — mohl by nás někdo překvapit!“

„Kdo pak? Je tu tma jako v hrobě, a v domě všecko spí.“

A nesrozumitelný šepot, stále měkčí a něžnější. A prudký deštík polibků. Vzdechy. Ticho . . .

Pak se ozve mužský hlas drsně. „Sakra, šlápl jsem si na klobouk!“ A po chvíli: „Půjdem!“

Šustění šatů, kroky . . . Zastavili se. „A nezapomeň, cos mi slíbil!“ praví alt rozechvěně.

„Nu, však . . . Tak už pojď!“ zní nevrle odpověď.

Vzdalují se . . .

Teta Anna nabírala dechu. Po celou tu scénu měla dojem, že je bezděčnou svědkyní zločinu. Byla chvíle, kdy se jí chtělo povstati a zavolati oknem na to děvče, varovati je před nebezpečím, v něž bylo lákáno; ale jako by měla nohy i ruce připoutány k posteli.

Stalo se tedy. Tam venku bylo svedeno děvče a bude zrazeno. Že bude zrazeno, zdálo se jí nepochybným; pouhý zvuk mužského hlasu, mrzutý a drsný, jímž pronesl své poslední věty, bezprostředně po dosažení cíle, ji o tom přesvědčil.

A možno, že se tam venku stalo něco ještě hroznějšího. Snad tam byl počat život nového člověka, nevítaného a bezprávného, kterého bude hýčkati hanba, živiti nenávist a vychovávati opovržení!

Dvojí zločin byl snad právě spáchán pod jejím oknem, a ona nehnula prstem k jeho zabránění!

Tím byl dán jejímu myšlení nový směr. Zjevy ubožáků, ušlápnutých přírodou a společností, co jich seznala ve svém životě, vystávaly před ní, a ona naplňovala své srdce jejich bolestí, aby v něm nezbylo místa pro pocit vlastního neštěstí.

* * *

Když se probudila, bylo již světlo. Její spánek byl asi krátký; přes to se cítila posilněna. Vstala, umyla se, oblékla a přinesla na stůl zbytek včerejšího mléka, aby posnídala.

Jakmile však vyhrnula roletu a spatřila svou světnici v denním světle, zachvěla se odporem. Tato nečistá, přecpaná a neurovnaná místnost v ní budila ošklivost. Zvyklá jsouc po celý život nejbedlivějšímu pořádku a čistotě, nebyla s to snésti klidně tohoto pohledu, byť si opětně připomínala, že je toliko dočasným.

Rozhlížela se uvažujíc, s čím by začala. Ale především bylo nutno umýti podlahu; a k tomu neměla přece ještě dosti síly, a kromě

toho byla neděle. Ruce jí sklesly. Bylo by bláhovo uklízeti jakkoli, pokud podlaha křičí vápennými skvrnami a žlutavými šlepějemi.

Vyhlédla oknem. Lidé přecházejí ulicí, a jiní stojí před domy rozmlouvajíce. Je dnes neobyčejně živou ta ulice; a tetu přece překvapuje svým tichem. Pravda, uvykla hluku velikého města.

Lidé jsou vesměs svátečně oděni. Teď tu jdou dvě děvčátka v růžových pracích šatech. Jedna jako druhá, hezké děti, patrně sestry. Ale vlastně jest už chladno na takový lehký šat! Oblékne dnes Madlence ty modré, květované šatečky, které jí tolik sluší; vypadají jako letní, a jsou dosti teplé.

Madlenka! Ulekla se jako bosý, který šlápnul na střepinu skla. Co asi dělá Madlenka?

Sháněla se po nějaké práci, aby unikla takovýmto vzpomínkám, kterých se tolik bála. Koupila od protějšího kupce trochu mouky a dříví, od mlékařky kousek másla a dala si přinésti od uhlíře pytel uhlí. Rozdělala oheň. Chytalo špatně v novém krbu, a když se rozehřál, naplnil světnici dusivým zápachem.

Pomýšlela na nějaké pracnější jídlo, které by ji déle zaměstnalo; i jala se připravovati nudle. Netrvalo však dlouho, a zase tu stála nečinna, nevědouc, co hned počíti. A ohlížela se zase úzkostlivě po novém soustu, kterým by zaměstnala ústa okolního prázdna, aby nezačalo mluviti.

Kdyby tu alespoň měla svou truhlu, aby se mohla chopiti nějaké ruční práce! Hned si však vzpomněla, že její poslední, nedokončenou ruční prací byla vyšívaná sukénka pro Madlenku. Zasmušila se.

Hřející krb ji upozornil na svou prázdnou plotnu. Postavila naň hrnec vody. Vybalila z bedny všecko své nádobí, přibila na stěny u krbu drátěné věšáky a rozvěsila na ně svou kuchařskou výzbroj.

Dveřmi i okny vnikala do světnice ze sousedství vůně svátečních krmí. Lidé se vraceli do svých příbytků z kostela, z procházky, z hospod. Protější kupec uzavřel krám. Pak se rozhlaholily zvony.

Teta Anna povařila nudle a prostřela. Jakmile však zasedla ke stolu a pára jídla ji ovanula, pocítila k němu nechuť. A celé to její dnešní kuchtění jí připadlo velmi pošetilým. Proč — nebyla by dovedla vysloviti; snad vlivem jakéhosi úsudku neb úmyslu, který klíčil v jejím podvědomí.

Vskutku se krmě ani nedotkla, a jejím obědem bylo zase jen několik doušků mléka.

Pak zasedla k oknu a dívala se ven. Dlouhé nedělní odpoledne se vleklo volně před ní, ach, tak volně, a tak nedohledně dlouhé. Lidé se rozejdou za svými zábavami, ulice zpustne, dům vymře. A samota začne zpívati své ponuré písně. Ó, znala to dobře z uplynulých dob, kdy jí bývalo sváteční odpůldne pravým postrachem.

Což, aby si také vyšla? Ale její cit se tomu ihned vzepřel. Vždyť i ta ranní kratičká cesta ke kupci a mlékařce byla tak trapná! Všecky oči, které potkávala, pohlížely na ni zvědavě a ško-

dolibě, a bála se, že co chvíle za ní zavzní zvolání: „Má úcta, slečno Střízková! Tedy zase již ve Slaném?“

Kromě toho byla příliš zemdlena. Ta trocha ranního šukání ji znavila více, než jindy celý den nejnamáhavější práce. V jejím těle se scházely opět pocity choroby.

Její malátnost se stupňovala rychle v ospalost, a tlak židle ji upozornil, že dříme. Není divu; vždyť minulé noci skoro nespala. Půjde si lehnout. Beztoho bude asi spánek nejúčinnějším lékem její choroby.

Ale jakmile se svlékla a ulehla, jal se zase její mozek chrliti překotně myšlenky, a její bytost ovládlo opět ono rozčilení, které uvrhlo touhu po spánku v beznadějnou malomoc. Myšlení nesouvislé, netrpělivé a roztěkané, rodící jen krátké, náhle zlomené nebo nedoběhší vlny, jako větrem zmítaná hladina, prostoupená skalisky.

Zase si vzpomněla na včerejší noční rozmluvu pod oknem a zastavila se u této vzpomínky. Ne však, že by si zase vyčítala svou passivnost; jaký výsledek by mělo takové zahrání si na prozřetelnost? Co se stalo, stalo by se i pak, o několik domů dále nebo o několik hodin později. Rozmluva měla teď pro ni jiný zájem. Připomínala si ji živě a zevrubně a nahlížela jejími slový do duše onoho muže. Jak zchytrale použil všech způsobů nátlaku na ono děvče! Jak drsně jí vyhrožoval, jak bezcitně ji bodal žárlivostí, jak sladce domlouval jejím uslzeným očím! Zahořela hněvem vůči tomu neznámému člověku. A jiskra přeskočila do její minulosti, na muže, kterého tolik milovala, a který ji zradil. Také on kdysi tak naléhal, prosil, domlouval, sliboval — ovšem marně. A záhy na to . . . Jiskra vytryskla v plamen. A když poslední světlý bod jeho zjevu zčernal v uhel, pocítila paličskou choutku rozhodit oheň své nenávisti po všem mužském světě. „Všichni muži jsou bezcitní sobci, vyssavači a ubíječi žen!“ byl překvapující soud, k němuž se dala strhnouti její shovívavá a spravedlivá mysl.

„Všichni snad ne!“ vzpamatovala se. „Toník . . . Naopak . . .“ Zarazila se. Ale bylo již pozdě; jméno bylo vyřčeno, hráz byla protržena, a vzpomínky se valily.

Chtěla se bránit; snažila se zahraditi průlom břevnem svého chtění, zachytiti se pevného zájmu přítomnosti, aby odolala proudu. Jak bláhové pokusy! Vždyť tam, v tom proudu minulosti bylo všecko: mládí, zdraví, naděje, plodná práce, životní cíl, láska, soucit, obětavost, radosti a utrpení — byl tam život; a zde . . . zde byla jen nemoc, špína, nouze, samota, živoření!

Údy bolí, hlava hoří. Ach, dnes asi zase nebude spát!

Toník! Zase tu stojí před ní. Vidí ho přicházeti mdlým krokem, se znaveným výrazem obličeje; jeho kašel se rozléhá nočním tichem; slyší hrozná slova jeho předvčerejší hádky se ženou. Jak je tam asi dnes u Dvořáků? Má tušení čehosi děsného: že se vzájemná neláska těch dvou manželů zostřila nyní ve vražedné nepřátelství; že se Toníkův trudný život stane teď nesnesitelným; a jejich dítě, Bože můj, to nevinné dítě?!

A ona jim nemůže pomoci, Toníkovi ani Madlence! Nemůže státi při nich ve dnech jejich utrpení, trpěti s nimi, chrániti je, sloužiti jim — třeba to byla jediná touha, kterou bije její srdce. Odervána, odehnána od nich na vždy!

Zapochybovala o správnosti svého jednání a vyčetla si chabost a nedůtklivost. Neměla podlehnouti dojmu několika slov, neměla odejíti! Magda by byla snad zapomněla, a ona mohla setrvati na svém místě — — — —

Tu si však představila Magdu, tělesně i duševně. A usmála se svému předešlému úsudku a odvolala své výčitky sobě. Ne, s touto ženou nebylo smlouvání; a do její domácnosti nebylo pro zapuzenou návratu.

„A co mi tedy nyní zbývá? Proč a jak budu žíti?“ Blesk úděsu vyšlehl z temna a osvětlil jí všecko: okolí, situaci, možnosti, budoucnost. Obraz krátký, ale ostrý a vrývavý. Dívala se za ním ještě dlouho do tmy, ve které zmizel, jako by doufala, že se zjeví ještě jednou, aby opravil klamný dojem, jejž v ní vyvolal.

Nezjevil se. Pokoušela se tedy opraviti obraz sama, změkčiti jeho obrysy a seslabiti stíny. Její dnešní situace je trudná, ale nepotrvá. Uzdraví se za několik dní — jistě se uzdraví, a byla by již zdráva, kdyby jen mohla spáti. Prodá část svého nábytku a upraví si zase příjemný byt. Bude pracovati jako druhdy, a nalezne v práci útěchu a zapomenutí.

Když však prohlédla obraz znovu po těchto opravách, viděla, že se nestal o nic utěšenějším. Nebylať s to vyloučiti z něho to, co zakládalo jeho pochmurný ráz — cosi smutnějšího než samota a hroznějšího než ztráta: odloučení.

Její sny, prožehnuté horečkou, měly přesvědčivost skutečného dění. Nevěděla chvílemi, sní-li nebo prožívá-li jejich scény.

Zaklepala tiše na vysoké tmavé dvéře a vstoupila. Salon zalekl dojmem hořící komnaty. Červené koberce na zemi a červené záclony v oknech, červeně omalované zdi a červeně povlečená sedadla. Prudké světlo sluneční rozplápolává všecku tuto červeň, a rudé plyše řeřaví, po leštěném nábytku hrají červené reflexy, zrcadlo vyzařuje oheň jako roztopený krb, a červené plameny olizují stěny a přebíhají ve vzduchu. A ohromná, tělnatá paní doktorová, oděna červeným šatem, stojí v pozadí a prohlíží tetu lorgnonem.

„Čeho si přejete?“ — „Jdu nabídnout své služby. Slyšela jsem, že se slečna dcera bude vdávati . . . Šiju prádlo a vyšívám.“ — „Oh, ne,“ usmívá se paní s patra. „Děkuji, ale má dcera bude míti všecko z Prahy . . .“

Starý Kohn stojí za stolem ve tmavé komůrce za krámem. „Deset tuctů takových košil — chcete? Devět krejcarů za kus, ale niti musíte dodat sama.“ Tváří se upjatě, jako by byl zasypán nabídkami a objednával jen z milosrdenství . . .

Šicí stroj hřmotí hodiny a hodiny. . . . Devět krejcarů, ale niti musíte dodat sama!

A šicí stroj mlčí, a pustinou ticha teče ospale nedělní odpoledne a na jeho hladině jako odpoutaná loďka připlouvá vzpomínka. Jak se vede Toníkovi? . . .

Procitla ze snů. Její zrak se zbystřil. Vydrží zase žíti takto? Ó, člověk snese mnoho utrpení, má-li proč je snášet! Ale trpěti pouze pro utrpení? Má smysl takový život? A bude míti sílu, aby jej žila?

Blížila se s očima široce rozevřenýma k této otázce, jako závodící kůň ku překážce, jíž se nemůže vyhnouti a o níž tuší, že jí nepřeskočí. Přežila ztráty svých nejdražších, přežila zklamání své lásky, přežila svou osamělost. I léta odloučení od Toníka přežila, když věřila, že je šťasten. Žíti však s vědomím, že on trpí, a že mu nemůže pomoci, — je možno, aby unesla toto břímě, které se na ni valí?

Napjala všecky svaly, aby je udržela. Ale v tom již ucítila dolehnutí drtivé tíže, zavrávorání, zatmění v očích a bolestné prasknutí v nitru, jako by se tam bylo něco přetrhlo. A již tu ležela povalena, odzbrojena, zlomena.

A něco hrozného vyplulo náhle z jejího podvědomí, tak rychle a tiše, jako kajman na hladinu řeky, aniž by vody rozčeřil. Byla to hrůza, která omráčila, že jí nebylo lze utéci. A hrůza, která vyvanula s leknutím. A která přitahovala potom magickou silou.

Ještěr měl zlatou korunku na šeredné hlavě a promluvil lidským hlasem, jímavým hlasem zakletých. A hory vzdychly a rozestoupily se za obzor; voda odplynula a břehy se spojily.

A kde se vzala, tu se vzala nová krajina — hleďte jaká: Dlouhá, šedá silnice. Tři vesnice u ní čekají na ty, kdož přijdou. V pravo a v levo pole. A v polích rybníky, bílé, tiše rozlité, které také čekají. I lesy, jež rámcují obraz, čekají zadumány.

Stará panna poznává tuto krajinu; neviděla jí už dávno, ale znávala ji dobře za mladých let. Kráčí v duchu tou silnicí vážným krokem a v slavnostně smuteční náladě člověka, jenž se blíží svému poslednímu cíli.

Krajina má barvy a vůni horkého léta, jak ji viděla naposled. Na polích žloutnoucí klasy a kvetoucí brambory; před jednou vsí polovyschlá kaluž a na prahu druhé překvapující vůně mateřídoušky. Žhavé nebe; jen lesy brání s úspěchem svůj stín; rybníky zdají se býti plny roztaveného cínu . . .

A v tom okamžiku jí připadlo tak bláhovým, že se ještě před chvílí znepokojovala otázkou, bude-li dnešní noci spáti, že ji ještě před chvílí rozčilovaly vápenné skvrny na podlaze této světnice!

* * *

Vstala zase záhy z rána, umyla se a posnídala. Všecky její pohyby určoval onen rozčilením ochromovaný spěch člověka nezvyklého cestování, jenž se chystá k odjezdu a bojí se, aby nezmeškal vlaku. Nepomohlo, že si připomínala, že není vázána časem; jen vědomí, že cesta bude dlouhá a namáhavá a že je nezbytno, aby se na ni

posilnila, ji přimělo, že vypila všecko mléko, které jí zbylo od včerejška.

Vyšla a nerozhlédla se ani po své světnici; nebylo, co by ji tu poutalo. Uzamkla však pečlivě dvéře bytu i domovní a schovala klíče do kapsy. A vystupovala pomalu příkrou ulicí k Velvarské bráně.

U brány ji zastavila neočekávaná tužba: shlédnouti dům, v němž dříve bydlila. Trochu váhala — obávala se bolestného pohnutí. Pak přece povolila.

Ulice byla liduprázdná a jen z otevřených vrat pekárny zněly hlasy. Když se ocitla před oním domem, v němž prožila větší část svého života, upadla ve zvláštní klam. Zapomněla na vše, co jest; zdálo se jí, že se vrací v neobvyklou hodinu do svého příbytku; v duchu otevřela žlutá vrata, přešla vyšlapanou dlažbu průjezdu a vystupovala po stenajících schodech. Pohled, upřený do oken patra, ji vzpamatoval; v oknech nebylo květin, a za nimi visely zamodralé děravé záclony. Zahryzla ji žárlivost na neznámé lidi, kteří teď hospodařili v jejích světničkách. A drobná ta výprava vyzněla hořkou resignací. Není již pro ni místa v tomto domě; a není ho na zemi.

Vrátila se k bráně a šla dále sady. Vyhýbala se ulicím. Když přišla ke trati, byly závory spuštěny, i bylo jí čekati několik minut na vlak. A znovu se jí zmocnil onen rozčilující pocit, že přijde pozdě. V skalní rokli v pravo se zrodil hukot, rostl, a vlak se vyřítil s ohlušujícím lomozem po dunících kolejích a chvějící se zemi. Trať křižuje silnici šikmo, i zdálo se tetě, že se vlak žene zrovna proti ní. Lokomotiva, vyrazivši z rokle, vyrostla v okamžiku na obrovského netvora, posypala trať červenými jiskrami a vystříkla s pronikavým sykotem proud páry; dřevěný plůtek podél trati se zachvěl v pocitu své slabosti; stromy zatajily dech, a skály hučely ještě chvíli, podrážděny dojmem vzpurné, drtící síly této letící masy železa. A teta Anna přivřela oči; pojala ji hrůza z nepochopitelné odvahy těch, kteří hledají smrt na kolejích.

Pak šla volně dále.

V její mysli bylo divně pusto a dusno. Předsevzetí, v něž vyhranil včerejšího večera její vleklý duševní proces, pohřbilo kus jejího vnitřního světa. Dlouhé, poslední, aktuální období jejího života, události pro ni nejosudnější, nejvýznamnější dojmy — to vše zmizelo pod neprostupnou korou, jako jezero pod ledem. Na povrchu zbylo jen něco starých vzpomínek, které se tu ocitly náhodou v momentě převratu. A silný, nezadržitelný pudový proud, který hnal stále k hasnoucímu západu. Obraz cíle její cesty se rýsoval v pozadí pevně a jasně, ale staticky nehybně; a přítomné vjemy se přeháněly přes jeho plochu jako obláčky přes kotouč měsíce. Rozhlížela se kolem sebe a vnímala nepatrné, bezvýznamné jevy, jichž si byla jindy snad ani nepovšimla, s neobyčejnou bystrostí, ale lhostejně, bez libého nebo nelibého zájmu. Starý zbytek uhelné haldy, díra v břehu, stéblo strniště vyčnívající nad ostatní — mnohá taková drobnost upoutala její zrak, vešla do jejího nitra, mihla se jeho ztrnulým obzorem a zapadla v prázdno.

„To jsou hrušky Marie Louisy, jaké mi posílávala paní Hauptová,“

pomyslila si, pozorujíc přetížený strom. Ale jméno „paní Hauptová“ nevzbudilo ani melodie vzpomínání, ani citové ozvěny. Jako když přejede smyčcem po uvolněné struně. Jenom ten obraz cíle tkvěl pevně zakotven v její duši a po každé přeháňce představ vyplýval zase na obzor; a jedinou působící silou byl v ní ten vytrvalý tlak předsevzetí, který ji hnal v před.

V Tuřanech, hned na kraji vsi, ji přivítalo několik psů zuřivým štěkotem. Pohlížela tázavě na ženu, stojící před nejbližším domkem, okřikne-li dotěravce. Ale žena na ni zevlovala zvědavě a psů si ani nevšimla.

Za Tuřany táž krajina: rovná silnice, vroubená ovocnými stromy, a v pravo — v levo strniště a řepná pole. Slunce vystupovalo na obloze, a vzduch se oteploval.

Šla dlouho a dlouho, a silnice se odvíjela stále dál a dále tímtéž směrem, a nekonečný počet stromů se vystřídal po jejích bocích.

Tu spatřila na obzoru lesy a zachvěla se. To byl prvek jejího fixního obrazu, první pozdrav jejího cíle. Její nitro se rozechvělo čímsi neviditelným a záhadným, jako hučení podzemních vod. Přestala vnímati okolí a šla dále nevidíc a naslouchajíc . . .

Řezavý křik ji vyrušil. Pozdvihla hlavu a uzřela malou louži vedle silnice. Několik kachen plovalo po její kalné vodě a několik jiných přešlapovalo na břehu kejhajíce. Pozorovala chvíli jejich hru, prosta jiných myšlenek a bezbolestně zasmušilá, jako krajina ve stínu mračna.

A zase nová ves, Hvězda. Náhlý svah, na němž leží, zvolnil ještě tetin krok. Několik drobných dětí na návsi ustalo ve své hře a prohlíželo si zvědavě blížící se starou paní; z tváře jednoho z nich, zavalitého, hlavatého hošíka, bylo lze vyčísti, že uvažuje, neměl-li by provésti příchozí nějaké čtveráctví. Ale kromě tutlaného smíchu, který se ozval za jejími zády, prošla teta bez pohromy.

Za vsí se zastavila, napínajíc zrak do dáli. Lesy se teď objevily nedaleko před ní, zatarasujíce cestu svou černou hradbou. Měřila zrakem vzdálenost, která ji od nich dělila. Její fantasie se chopila jejich černé hmoty a zhnětla ji ve strašidelnou mátohu. Podzemní vody zahučely znovu a silněji. A dala se na pochod zdráhavým krokem, ohlížejíc se těkavě, nezjeví-li se kdosi, jenž by zasáhl v její osud a sňal s ní její kletbu . . . . .

Zaslechla temné rány na blízku. A uzřela starce na dvorku osamělého stavení, an vykopává starý, suchý strom. Veliká jáma zela již kolem stromu, a přeťaté kořeny z ní trčely svými bílými pahýly. Stařec odhodil sekeru, chopil se kmene a tlačil jej úsilně k zemi. Nachýlený, viklající se kmen ještě se držel nějakými kořeny, ještě se bránil — snad proto, že na jedné z jeho větví bylo dosud listí. A stařec, podrážděn odporem, popadl znovu sekeru a bušil vztekle do černé hlíny, až tam náhle cosi puklo, a strom se položil bez hlesnutí.

Teta Anna sledovala tento výjev a stěží se zdržela rozhorleného výkřiku. Jak zle se tvářil ten starý muž, jak zuřivě sekal do

toho odumírajícího těla! A proč nedají stromu dožíti? Vždyť měl ještě živou větev! Nu arci, dokonal svůj úkol, nenesl již plodů, a proto není proň již místa ani na tom špinavém dvorku, mezi hnojištěm a hromadou suchého klestí . . .

Cítila bolest a bídu povaleného stromu. Vždyť i ji kdysi tak podťali, a dokonce v mládí, v plném květu! „Doufám, že zapomeneš brzy, že se vdáš a budeš hodně, hodně šťastna . . . Přeje ti toho ze srdce a loučí se s Tebou na vždy . . .“ Jak se asi vyjasnila jeho tvář po těch slovech — vždyť byl hotov, poslední kořen přeťat, a strom ležel na zemi!

Ó, pro něho to neznamenalo více než malou změnu, jíž se záhy uvykne: před oknem bude chvíli prázdno, pak se tam vsadí jiný strom . . . Ale jí odměřovala ta slova osud celého života. Nemohla zapustiti své kořeny jinde než v jeho zahrádce . . .

„Doufám, že zapomeneš brzy . . . Loučí se s tebou na vždy . . .“ Jako by byla teprve včera dostala dopis, obsahující ony hrozné věty . . . Chvěla se živou bolestí těchto dávných ran. Ta zoufalá prázdnota, která se tehdy rozlehla jejím nitrem, byla tak blízka jejímu dnešnímu duševnímu stavu. Dva vzdálené dny jejího života se spojily nad roklí času, a rokle zmizela jejímu zraku.

A v dychtivé lačnosti bolu, která si zobrazuje všecky půvaby ztraceného, aby vycítila tím pronikavěji celý dosah ztráty, dala se po stopách těchto vzpomínek. Vzpomínky kvetou krvavými květy, pak bledšími, růžovými . . . a blankytně modrými jako jarní obloha. A vidí před sebou jeho, vysokého, snědého, tmavookého, a slyší jeho lahodný baryton. A vidí sebe dvacetiletou, svěží, usměvavou po jeho boku. Má žlutavé šaty, zářící novotou, sedí v trávě na pokraji lesa, a on vedle ní. Červený slunečník hoří opodál, zažehnut zbloudilým paprskem slunce. Verunka se svou družkou bloudí lesem, sbírajíce borůvky. Časem je slyšeti jejich radostný pokřik a veselý smích. Les šustí hedvábně, a vonné výdechy stromů se snášejí k zemi. A ten hezký mladý muž vedle ní mluví vroucí, vášnivě rozechvěná slova a kouzlí na obzoru zámky šťastné budoucnosti.

A srdce šedesátileté odhazuje pouta sestárlého těla a tančí v zeleni vzpomínky týmiž rythmy opojného unesení, jako tehdy, před čtyřiceti roky . . .

Jako přičarován přišuměl náhle les s obou stran k silnici a rozhodil po ní svůj stín. Rozhlížela se. Tady někde na pokraji to bylo . . . Vždyť snad ještě nalezne místo, kde tehdy seděli!

Avšak les ji probudil. Je to jiný les než tenkrát. Je krásný, ale smutný. Má zelené větve, ale pod nimi žlutou zem. Jeho vůně vybledla. Jeho stín studí. Jeho šumot rozteskňuje. A kde je hlas kukaččin? Les podzimní . . .!

A znovu se ocítá u svého východiska, u hrobu své lásky. Ano, rozsudkem o celém jejím životě byl onen list, odsudkem k věčné samotě a bezúčelnému živoření. Plouží se v duchu dobou své osamělosti a vyssává, zhuštěn v jedinou krátkou představu, její vleklý, vysilující smutek. A ku podivu, ani zákmitem myšlenky nezavadí

o dobu soužití s Toníkem. Zapovězená komnata v zámku Modrovousově, kam se vstup platí životem. —

První domky Mšece přistupují. A tu, blízko kraje, stojí větší dům s nápisem „Knížecí hostinec“. Je to týž, kde tehdy svačili? Nepoznává ho. I okolí jest jiné. Jak je možno, že tolik zapomněla? Nenapadá jí, že mezi její vzpomínkou a dnešním názorem leží čtyřicet roků.

Velitelsky příkře se v ní ozval hlad. Rozhodla se ihned. Má ještě daleko, je nutno, aby se posilnila.

Vstoupila do hostince a zasedla ke stolu v koutě. Mají-li čerstvé máslo nebo sýr? otázala se hostinského. Mají máslo i sýr, odvětil. A také masem by mohl posloužiti; paprikáš, vídeňské řízky . . . .

Zatoužila po řízcích a objednala si je. „Vždyť je to naposled!“ omlouvala v duchu tuto neskromnost.

Řízky byly opravdu chutné, a požitek jídla zjednal v její mysli chvíli jakéhosi příměří. Odpočívala, nohy majíc položeny na trnož stolu, a dopíjela pivo. Na stole před ní leželo číslo novin. Ohýbala v zamyšlení jejich růžek, ale nenahlédla do nich. Kdyby byla nahlédla, byla by spatřila v černém rámci zprávu o úmrtí Antonína Dvořáka, koncipisty pražského magistrátu . . .

Blížilo se poledne, a hosté se scházeli. Přijel také tlustý člověk s hochem asi třináctiletým. Ovocnář z Rakovníka, jak se uvedl hned svými prvními slovy. Přibyl už silně rozjařen a lil tu do sebe znovu pivo jako z konve. „Já mohu pít, vydělal jsem dnes hromadu peněz,“ vysvětloval přítomným. Vykládal o svém vývozu ovoce do Německa a vychloubal se nemožně drzými podvody, jimiž napaluje své odběratele. Pak přešel na své privátní poměry a honosil se svými úspěchy u žen. Je šest měsíců vdovcem, a ženských se mu nabízí mandel; jedna až ze Strašecí a jiná dokonce až z Mělníka! Jemu se z nich nejvíc zamlouvají tři: jistá vdova a dvě svobodné; nerozhodl se však ještě. Vdova je čiperná ženská a do obchodu jako drak; i úhledná by byla; ale je jí už pětatřicet let. A to je přece jen trochu mnoho — ženská stojí za něco, jen pokud je mladá. „To není jako u nás mužských; mně je dnes padesát, a ať se na mě někdo podívá, každého mladíka zahanbím!“ Ze svobodných je jedné osmnáct let; holka blázen, učiněné fanfárum. Kdyby byla jen trochu rozumnější, tu by si vzal bez rozmýšlení. A tedy se bezpochyby rozhodne pro tu druhou svobodnou, čtyřiadvacetiletou. Je taková trochu moc vážná a pomalá, avšak on ji rozdělá, hehehe.

Jal se mluviti o lásce tlustými dvojsmysly, jež vystřídal záhy vyloženými oplzlostmi. Mluvil ustavičně sám a k celé hospodě. Z přítomných drobný suchý dědek nacházel v jeho řečech patrně zalíbení; smál se vděčně a povzbuzoval ho poznámkami. Ostatní mlčeli tváříce se vážně. Měli mu za zlé, že tak mluví před svým synkem.

Teta Anna pohlížela s lítostí na toho bledého, vytáhlého chlapce, který tu seděl jako zařezán. Řeči ovocnářovy uspíšily její odchod z hostince.

Vycházela zívajíc, mdlými kroky a s těžkou hlavou. Ale rozčilující myšlenky, které na ni již venku čekaly, zahnaly rázem její ospalost.

Na blízku zavzněl zvon. Naslouchala těm zvukům, a chtělo se jí do spokojeného usmání. Poledne. Bude teď nejvhodnější doba pro ni. Nebude lidí v polích . . . Ale skrytý obsah těchto slov zavadil o její vědomí. Mráz jí projel páteří, a náběh k úsměvu jí ztuhl na rtech.

Chůze k lesu za obcí jí připadala nekonečně dlouhou. Rozhlížela se, znepokojena. Cesta přece odbočovala od silnice zcela blízko za městysem? Ach, ne, až před samým lesem! rozpomenula se a zrychlila krok. Ale prošla již hodný kus lesem, a cesta, které hledala, se dosud neobjevila. Šla volněji a volněji a rozhlížela se stále nedůvěřivěji. Najednou ji překvapil nápad: „Vždyť ta cesta odbočuje před obcí, nikoli za ní!“ Ano, ano, před obcí, pamatuje se teď zcela jistě. Zastavila se. Nohy se pod ní zlomily. Nemocna a vysílena ušla tolik hodin cesty, aniž pocítila únavy; ale v témž okamžiku, kdy si uvědomila, že bloudí, opustily ji všecky síly, a seznala, že nemůže dále.

Překročila silniční příkop a klesla do trávy na kraji lesa. Smrtelná únava jí zavírala oči, a trup sotva udržela zpříma. Měla dojem, že sedí prostřed nepřehledné poušti, sama poslední živý tvor. A pronikl ji pocit marnosti všeho života, vjemů a pocitů, myšlení i pohybů . . . všeho, všeho, a také této cesty, kterou podnikla. Zachtělo se jí vyčkati tu passivně vyhasnutí životního plaménku, které jistě nadejde co nevidět.

Tu zaslechla rachot, jenž se blížil. Vozík o jednom koni, pokrytý plachtou, se zjevil na silnici. Přihrčel, a z pod jeho plachty se vyklonil muž v popelavém šatě a pozdravil tetu hlasitě. Poznala ho; byl to hokynář z Poštovské ulice, její dřívější dlouholetý soused.

Zjevení se tohoto známého člověka ji vzrušilo. Zdálo se jí nepochybným, že uhodl příčinu jejího pobytu zde, a palčivá vlna studu se jí hnala k očím. Moc mdloby byla rázem zlomena, a její místo zaujal zase onen horečný spěch, v jehož světle se jevila ztráta každé minuty těžkou pohromou. Vstala a vracela se chvatně k obci.

Prošla jí se sklopeným zrakem. Zdálo se jí, že ji tu již každý zná, a obávala se, aby nevzbudila zvědavosti.

Cestu, kterou hledala, nalezla hned před městečkem, nedaleko hostince, kde obědvala. Nechápala, že ji mohla dříve přehlédnouti a že si nepovšimla velkých lesklých skvrn, které se třpytily jejím směrem opodál v polích. Byla vroubena hustou alejí, vystlána stínem a vedla podél dlouhé zdi, přes niž pohlížely vysoké stromy parku, a podél budov zdánlivě neobydlených, s listnatou záclonou na stěnách a hlubokou tmou v oknech. Pak vyběhla ze stínu aleje do širých polí, zúžila se v pěšinku, přitiskla se k jiné zdi, protáhla plůtkem . . . Než se teta nadála, dospěla jejího konce, a hladina rybníku se zaleskla zcela blízko před ní.

Zastavila se překvapena. Vyhlíželo to zde jinak než v její vzpomínce. Podél rybníka se táhla silnice, na samém jeho břehu stálo několik domů a proti nim druhá řada.

To ji pomátlo. Přehlížela v rozpacích tuto hladinu, zcela odestřenou a rozloženou takřka ve středu osady, kdežto ona snila o vodě dumající v samotě na prahu lesa, zakryté cudně stromy a třtinami.

Tu zahlédla nedaleko druhý rybník, oddělený od prvého jen úzkým pruhem louky. Snad ten . . .? Zamířila k němu pěšinkou podél potoka, jenž se šířil v zarostlý močál.

Na břehu v trávě hrálo si několik děvčátek. Pohlížela zvědavě, tak příliš zvědavě na cizí paní, která obcházela rybník, jako by hledala nejvhodnější stanoviště pro vržení udice.

Teta se zalekla jejich tázavých pohledů a pomyslila si, že je třeba, aby k dětem promluvila. „Jak se jmenuje tenhle rybník?“ oslovila klidným hlasem nejstarší děvče. — „Červený rybník.“ — „A tam ten?“ — „Šopát“. — „A který je největší ze všech zdejších rybníků?“ — „Tu ten, Červený.“ — Děti se zabraly zase do své hry. Šla dále.

Došla na konec rybníka a dala se po jeho levé hrázi. Hráz byla vyvýšena, a vedla po ní silnice, jež byla k vodě ohrazena vysokým živým plotem. Odsud, mezerou v plotě, mohla přehlédnouti celý rybník. Šířil se před ní majestátně rozlehlý, zrádně klidný, a jeho hladina byla stříbrně bílá. Její pohled se zlomil. Jala ji závrať. Rozhlédla se plaše, bázlivě, prosebně . . . . A spatřila stavení při silnici. A hošíka, který se šoural podle plotu hledaje v něm cosi. „Ne, zde nelze!“ rozhodla, svalujíc balvan se svého srdce. To jí dodalo tolik odvahy, že zalétla znovu zrakem ku protějším břehům. Byly nízké, holé, odkryté. Celý rybník blýskal se tu v polích odestřen jako rybí oko. „Zde nelze!“ dotvrzovala s mdlobným uspokojením ptáka, jenž vyvázl zázrakem z drápů kočky. Měla svou lhůtu. A spěchala dále.

Její chůze byla teď skoro během. Temný stud poháněl její nohy a skláněl její obličej k zemi. Bylo jí jako na pranýři v těch širých, otevřených polích. A děkovala v duchu lesu, když ji přijal ve svůj stín.

Upoutalo ji mraveniště exotického vzezření, které se vyzdvihlo do neobyčejné výše opírajíc se o kmen stromu. Ale jakýsi přísný vnitřní hlas ji pokáral: „Co je tobě do mraveniště?“ Veverka jí přeběhla přes cestu. Neohlédla se však po roztomilém zvířátku, ano letělo po kmeni vzhůru. Týž ledový hlas ji zadržel: „Jaký zájem může míti pro tebe veverka?“

V silničním příkopu seděla starší žena a kojila dítě. Měla dlouhý, tenký, do špičata vytáhlý prs a také takový obličej. A zdálo se, že jí to dítě vypíjí krev, ne mléko; každý jeho doušek ohlásil se v její tváři bolestným záchvěvem.

Teta zvolnila krok a pozorovala ji upřeně. A ještě, když ji minula, viděla před sebou stále její obličej a prs, a ten pohled bolel. „Ubohá žena dělnice!“ vzdychla soucitně. Ale jakýs nedůvěřivý hlas namítl: „Kdož ví, zda dělnice? Možno, že tulačka, která se štítí práce!“ Přísný hlas umlčel oba druhé. „Zda tak, či onak — co ti

na tom sejde? Co tobě záleží již na všech lidech?“ Odmlčela se. Ale ta vyhladovělá tvář a ten vytáhlý prs jí nešly s mysli.

A tu po levé straně skončil les; v pravo odbočila stezka po svahu a zamihla se hadovitě mezi stromy; a dole, na jejím konci, se zalesklo cosi.

Teta se zastavila. Jakýsi mohutný, vznešeně hrozný pocit jí vzpřímil. Vjem se shodl se vzpomínkou. Poznala, že její cíl, její poslední cíl leží tu před ní.

V prudkém, unášejícím víru tohoto pocitu, který zakroužil její duší, mihl se drobný nápad, jako zpozdivší se pták, jenž vesluje za deště a bouře do svého hnízda. Napjala za ním horečně zrak, aby se jí neztratil. Doletěl. Ano, učiní tak; je to její povinnost!

Vrátila se kus cesty do lesa. Žena s děckem seděla tam dosud. Přistoupila k ní. Zamýšlela se jí vyptati, odkud je a kam jde, aby nevzbudila jejího podezření; ale když stála před ní, všecka slova se jí objevila pojednou zbytečnými. Podala jí mlčky svou tobolku a vzdalovala se zase rychle na kraj lesa.

Vstoupila na stezku a kráčela pevně tím směrem, kde se leskla voda. Byla to zprvu jen nevelká světlá skvrna, která znenáhla rostla . . .

Ano, to byl on, rybník jejího snu. Schoulen u nohou lesa, polozarostlý třtinami, obstoupen stromy; na břehu ani domku a v dohledu ani člověka; tak na ni čekal.

Blížila se mu ztrnule, jako hypnotisována jeho pohledem, a jejím krokům přibývalo tíže. Jeho hladina se znenadání rozšířila a protáhla do dálky. V jeho zlatém seku zahořel obraz slunce; zdálo se, že tam tryská ze dna ohnivé zřídlo a proráží vzdorně chladnou hmotou vody. A po jeho boku, kde oko tušilo z dáli zelený břeh, zamžikala mezi třtinami zrádná půda močálu.

Pozoroval ostře blížící se ženu svým svítícím okem. Jinak se nepohnul. Připomínal šelmu, schoulenou k vražednému skoku.

Pocítila, jak její odvahy kvapem ubývá. Vyňala ze svého toulce střelu roztrpčení na obranu proti strachu, který přicházel.

„Doufám, že zapomeneš brzy, že se vdáš a budeš hodně šťastna...“ Možno se vysmáti krutěji? Jako když vyrve rostlinu z půdy a vhodí ji na hromadu písku s přáním, aby tam bujně rostla a kvetla!

Bylo to v jejím životě po prvé, že jí vysvitla vedle bolesti onoho skutku jasně také jeho křivda, a že se dotekla jeho původce výčitkou. A tak si zpřítomnila svou dávnou tragedii lásky, že ji obklopil klam, jako by ji byla teprve včera prožila a přicházela ji teď uzavřít posledním aktem, aktem zoufalství a pomsty.

Stanula na břehu. Ohnivé oko svítilo krvelačně. Zavanul vítr; několik vln přeběhlo po vodě a dalo tušiti její hloubku. A z vody začišelo chladno.

Odvrátila se, aby neviděla. Nedýchala skorem, ačkoli její srdce bouřlivě pracovalo. „Zůstanu svoboden, to je rozhodnuto, když nemohu dostati, koho mám rád.“ Lhář! A za tři měsíce se oženil!

Přešla po břehu. Usmívala se sarkasticky, rozdmychujíc drásáním staré rány svůj bolestný hněv. Hledala v paměti své vítězné sokyně. A nalezla ji, ačkoli jí nikdy nespatřila okem. Veliká, překypující masem a tukem, pyšného vzezření, pohrdlivých rtů a šerých očí jako zrádný popel, pod nímž to řeřaví; tak se jí zjevila. Slyšela její hlas, falešný a rozskřípaný. Viděla ji u okna, ana dává tajný signál spouštěním rolety. Viděla ji, jak vystupuje na židli a umlčuje zvonek vypnutím drátu. Slyšela její vojenský rozkaz, kterým ji donucovala k vycházce za největší nepohody, po příchodu jistého hosta. „Ale, vždyť to je Magda!" upamatovala se. Zachvěla se zimničně při zvuku toho jména. A přejela si čelo dlaní, jako by chtěla zažehnati tímto pohybem zmatek, který vládl v její hlavě.

Avšak nezažehnala. Po pěšince od lesa vyšla vysoká, tlustá paní v leskle žlutých šatech a mířila zrovna sem. Teta ji poznala z daleka. Byla to Magda! Táž, která jí vyrvala milence, táž, která jí uloupila syna; táž, která ji zbavila domova, spánku, zdraví, jasné mysli . . . .

Rozhlédla se zděšena, hledajíc úkrytu nebo záštity. Ale stromy neměly pro ni víc než soucitný pohled; a mezi třtinami se leskla voda.

Pohlédla pevně rybníku tváří v tvář.

„Jdeš se podívat na své dílo? Jdeš přehlédnout své vítězství?" mluvila hlasitě s někým, po kom se stará vrba na břehu marně ohlížela. „Nuže, viz! Než jedinou prosbu k tobě, raději tam!" A několika rychlými kroky vstoupila do vody.

Počitek mokrého chladna uštknul její nohy. Hledala je očima a zpozorovala, že se okraj jejích šatů dotýká vody. Její vžitá šetrnost a láska k předmětům, jimž uvykla, se vzepřely. Sebrala sukně v záhyby a pozdvihla je. Ale nejbližší okamžik ji poučil o zpozdilosti této opatrnosti. Dva, tři další kroky — a voda jí vystoupila po kolena.

Spustila sukně a viděla, jak nasakují vodou a klesají pod hladinu. Tento nepatrný výjev v ní podnítil představu blízkého zmaru celé její bytosti. Nesmírný smutek se jí zmocnil. Rozhlédla se bezradně. „Což musím, musím?" ptaly se její veliké, tmavé oči, zářící leskem západu. Ale les nepromluvil, stromy na břehu nevztáhly svých paží, a pták švitořil bezstarostně dál.

„Toník!" vykřikl jakýsi rozechvěný hlas, kterému se nechtělo ještě umlknouti na vždy. Toto jméno, které se propadlo v témž okamžiku, kdy se rozhodla zemříti, v propast nebytí, vrátilo se nyní na její rty a představa s ním spojená v její vědomí. Ledová kůra, která svírala kus jejího vnitřního světa, se zřítila, a život se valil, čerstvý, nedávný život, neklidně zpěněný a krvavě horký. A podivný klam, křísící k činům bolesti dávno mrtvé, snad proto, aby zažehnal bolesti přítomné, kterých už neměla síly nést, tento klam se rozpadl.

Stojíc po kolena ve vodě přivřela oči, a v její hlavě se odehrával poslední zápas citů s reflexí.

Marno! Kdyby byla jeho matkou, neustoupila by. Takto . . . . měla jen povinnosti, a neměla žádných práv.

„A Madlenka?“ A onen hlas se třásl úzkostí, selže-li i tato námitka. Madlenka ..... Kdo se ujme s láskou toho dítěte, až Toník zavře oči?

Ostré zaštěknutí ji udeřilo. Ohlédla se. Z lesa vyběhl lovecký pes. A její úvaha zrychlila svůj let. K Madlence má ještě méně práv než k Toníkovi. Zůstane v moci matčině a jejích příbuzných. „A troufala bys si strhnouti ji do své nynější chudoby?“

Zaťala rty. Její pohled zkamenél. Několik zoufalých kroků .... A voda se vzepjala a vystoupila jí až k bradě.

A rybník se rozlil celým obzorem ... Jezero ... moře! Jeho ohnivé oko se rozšířilo po celé hladině a změnilo se v ohnivou zející tlamu. Modravý sirný výpar vydechl z hlubiny. A vražedná hrůza sevřela ubohou ženu svými spáry.

Náhle jí bylo jasno, nezvratně a příšerně jasno, že ono já, které tu chce vrhnouti ve rdousivou hloubku, má svou nenahraditelnou cenu, že je za ně zodpovědna komusi, že tomu srdci, které hodlá umlčet, se chce dále krváceti, těm marným touhám dále vadnout, těm sesláblým rukám dál se rozdírat prací. A že je to hřích, co podniká, těžký hřích! „Ježíši Kriste, co tys vytrpěl! A já ......!“

A obrátila se, jak mohla nejrychleji, a vykročila tím směrem, kde tušila břeh. Ale byla tam hlubina, a voda jí šlehla přes oči. Svět zmizel, viděla jen cosi kalného, co ji ovíjelo sterými chapadly jako polyp a hučelo jí výhrůžně v uši. „Jen nevydechnout!“ napomenula se a sestupujíc stále hlouběji, soustřeďovala všechnu vůli na tento příkaz. Její šaty se lepily zákeřně k tělu a zadržovaly její nohy. Její prsa svíral kdosi železným provazem, čelo žhlo, a tepny bušily k prasknutí. Bylo to nesnesitelno. Otevřela ústa a pila dychtivě vodu. A tlak na prsou ustával, a její útroby se plnily lahodnou tekutinou. Ó, ó, jak je to příjemné! Usmála se spokojeně. Ještě trochu a ještě .... Vše bude zase do — bré .....

Dvě staré vrby, skloněné nízko nad vodu, sblížily hlavy. „Viděla's?“ zašeptala jedna druhé. Němý kyn. A měřily smutně nepatrnou, rok co rok se menšící vzdálenost, která dělila jejich vetchá těla od této nemilosrdné vody.

Myslivec šel kolem a zadíval se zálibně na rybník. Voda byla tichá a jasně modrá, jako ta obloha, která se zhlížela v její ploše. Několik bělostných obláčků plulo v této modři tiše, zamyšleně a nevšímavě ......

Své ženě, Boženě, připisuje autor tuto práci.

Růžena Jesenská:

Cizinec.

Jsem smutna z podivnosti svého osudu. A sklíčena nepřemožitelným strachem. Je třeba vyprostit se z těchto pout, jinak cítím, že bych podlehla tomu, čemu říkají naši podle lékařského názoru „psychosa".

Ale oni všichni pozorují stav mé duše pouze jako výsledek neznámých jim příčin, a ještě jen skulinami řídkých, nevyhnutelných styků se mnou. Jejich úsudky jsou mylné a rady zbytečné. Jediná já znám původ bolesti, kterou chci překonat, a podstatu strachu, jehož se toužím zbavit.

Dospěla jsem vědomí, že dovedu žíti k vůli Valentinovi, odpoutám-li se od přízraku, který mě děsí. Chci život vyplnit láskou k němu.

Mám pocit, že otevírám okno vstříc dalekému vzduchu, plnému soumračného slunce — — — a že moje zpověď dojde vyslyšení.

Ano: zpověď — vyslyšení. Pak teprve oddechnu si po dlouhých mukách, nebudu se lekat každého zazvonění u vrat svého domu, každého zaskřípění kroků dole v písku, nebudu si ráno říkat osudné: dnes, dnes . . . přijde . . .

Ale budu pak všechno myšlení a konání soustřeďovat k Valentinovi, svému synu, a chvíle osamotnění oblažovat vzpomínáním . . .

Způsob svého života ovšem nezměním, ale výraz strachu zmizí a s ním i těžké prožívání dnů. V to doufám.

Před několika dny vznikla ve mně spasitelná myšlenka otevřít srdce dálkám, otevřít, protože ho nelze zavřít, aby bylo v bezpečí před katastrofou. Tedy otevřít, volat do nesmírného prostoru svou úzkost... Aby se mi vrátila proměněna v mír... Po něm toužím, bolestně toužím.

Vím, komu posílám svou zpověď, a kdo ji vyslyší.

*

Provdala jsem se za Vincence Herolda. Byla jsem velmi veselá a šťastná. Nepřemožitelná veselost pronikala všecko mé cítění. On mě velmi miloval.

Řekl: „Konečně se zastavuju u něčeho celým životem — u tvého srdce, chci je učinit šťastným.“ Měla jsem blažený pocit své krásy, podmanivé krásy. Jak jsem se mu zalíbila! Byl vážný muž, professor na malířské akademii, a já zcela chudá, mladá, sotva se rozhlížející životem.

Druhý rok jsem učila na venkovské škole, když jsme se setkali v Praze. A záhy došlo k sňatku. Rodiče se radovali, sestra Klára, ta zamyšlená, tichá, vznešená Klára se rozjasnila v mém štěstí.

„To učinily tvé oči,“ řekla, jako by mluvila sama pro sebe, „tvé oči, Hano, které se dívají příliš daleko, kamsi mimo svět, a proto poutají!“

Ó, Kláro! Ty mě i dnes pochopíš a vysvobodíš.

Všecko, čeho je potřebí k životu rodinnému, všecko, po čem se mi zachtělo, dal mi Vincenc. Zahrnul mě péčí, láskavostí, dobrotou. Bylo dojemné, jak na vše myslil, všecko obsáhl v svou lásku. Byly velmi utěšené dny. Jemu se všecko na mně líbilo, začínal mě i malovat a říkal: „Pouze skizzu, zradil jsem dávno umění, jsem neschopen.“ A opět váhal: „Ne, nemohu, tak znesvětil bych tyto linie božství.“

Odpovídala jsem mu tou veselostí, která mě všecku naplňovala jako naše komnaty slunce.

Jednou začal mi vyprávět o svých minulých láskách. Byla jich hezká řada. Velmi mě bavil, a já ho opět velmi bavila poznámkami a radostnými polibky.

„A ty, ty?“ ptal se vzrušeně.

„Já též milovala,“ řekla jsem velmi vážně. Jako dnes vidím veselé jeho oči, modré, poctivé oči plné lásky, jak se na mne zkoumavě upřely.

„Povídej, povídej, Haničko.“

Začala jsem: „Má láska není z tohoto světa.“ Zasmál se.

„Vyrušovat mě nesmíš.“

„Nebudu, nebudu, jsem už velmi vážný. A povídám, že už napřed ti všecko odpouštím.“

„Milostivý králi, díky!“ řekla jsem patheticky. „Tak tedy, ano, milovala jsem podivný sen. Bloudila jsem s ním jako s osudným příkazem v srdci. Kdybych byla malířem, vyobrazila bych jeho podobu. Můj sen rovnal se skutečnosti. Ne, krásný nebyl,“ odmítla jsem jeho poznámku, „ale můj, podivně můj!“

„Vylič mi ho a budu kreslit,“ zasmál se Vincenc.

„Ne, ne, dost. To nelze.“ Náhle bylo mi nějak úzko, ale zasmála jsem se: „Vidíš, nejen ty, i já milovala,“ řekla jsem dětinsky vynášivě. „Ó, bývala jsem zrovna nepřítomná, nepřítomná, když se mi zjevil. Jen jeho, jeho, jeho.“

Vincenc se rozesmál: „Vidíš, ani zažárlit nemohu na takovou jen illusi.“

Toho večera chodili jsme dlouho ve Stromovce. Bylo útulno tak ve dvou v stinných pěšinách, a pak doma otevřeli jsme okna a hleděli jsme na rozsvícené město s hvězdami . . . . A pamatuji se na oblaky, jak pluly tiše a proměnlivě nad střechami zešeřených uliček a zahrad.

*

Odjeli jsme do jeho rodného místa. Měli jsme pěkný domek s terassou blízko řeky a lesa. Tenkrát blouznil Vincenc mnoho o umění. Zastavovala jsem se často v udivení před jeho žalobami. Chápala jsem: touží po tvůrčí mohutnosti, chce tvořit, tvořit. Umění ho zklamávalo, nevystihoval svých idejí. Měl mnoho aspirací, a neměl síly je povznést k slunci, aby ožily.

Napadlo mne jednou odpovídat k jeho steskům: „Být malířem, já — mnoho, mnoho bych se nejprv učila, abych dovedla dokonale vládnout rukou, mít techniku úplně v moci — a pak bych začala tvořit a komponovat barvy, chtěla bych vytvořit, co vidím nejen mimo sebe, ale přetvořeno v sobě, jako to dělají včely. Sbírají šťávu z bylin a stvoří z ní med. Přerod. Umění je přerod skutečnosti. A barvy, ach, tvořila bych barvy, okkultní záchvěvy byly by v nich, tajemství mých soumraků a zázračných nocí . . . Všecko bych musila vědět a znát o svém umění a mimo to mít ještě celý obzor tajemství nepoznaného a touženého, a pak bych začala tvořit. Stíny a světla, rozmanitá světla přicházela by ke mně v ty chvíle . . .“

Vím, že jsem blábolila tehda nepředložené hlouposti, ale Vincenc je bral vážně a začal mluvit pohřební řeči svému umění.

Ale připadalo mi to velmi marné, protože jsem se nikdy nedomýšlela, že je Vincenc umělec, ale professor malířství. O jeho intuici jsem nepochybovala, ale nářek pro něco nedostižného, k čemu to? Mohl by padnout do prachu každý mimo tisící smrtelník a plakat, že není geniem. Ale genius asi nejméně ví, že jím jest. Jak jsme my lidé směšní snaživci a zoufalci!

Ale tenkrát vybídla jsem Vincence na procházku lukami k řece, a podařilo se mi rozveselit ho. Mnoho květin jsme nesli domů, a Vincenc si hvízdal nějakou neznámou píseň z opery, kterou kdysi slyšel a při níž se snad i bavil.

Ale já slyšela hučení lesů a vody a podivné vzdálené tóny, které zapadaly do trav jako vzdechy. A toho večera Vincenc poprvé blouznil nahlas o dítěti. Zrovna horečné touhy . . .

*

Bylo po obědě. Vincenc usnul na pohovce. Odešla jsem s knihou na terassu, usedla do houpací židle a četla. Ale vzduch byl rozechvěný, horký, tichý, plný bzučení a jednotvárných šumění. Tolik uspával . . . Měla jsem knihu na klíně a zavřela jsem oči. Ani jsem snad nespala, jen dřímota se snesla na má víčka jako tíha vzduchu . . . Světlo bylo tlumeno zelenými stíny stromů a loubince. Bylo mi jako v sladké mdlobě . . .

Nevím, jak dlouho jsem tak seděla. Ale když jsem otevřela oči, stál přede mnou On . . . Opravdu On, On, ten muž, který se mi kdysi vynořoval z duše, a jehož jsem milovala. Můj sen.

Hleděla jsem s úžasem na zjevení. Nebyla jsem si vědoma, sním-li dosud. On hleděl na mne upjatě a také jakoby překvapen. Uvědomila jsem si náhle, že ten pohled mě probudil — a vstala jsem.

Cizinec učinil krok v před, uklonil se, představil se, prochvělo se mým vědomím pouze jméno Valentin. Promluvil jakousi omluvu. Hledá professora Herolda, vešel bezprostředně na terassu ze zahrady, nikoho nikde nepotkal . . .

Byla jsem asi velmi bledá a zmatená, protože se znovu omlouval, ale v tom přicházel již muž a zbavil mne podivné situace . . .

Vzpamatovala jsem se. Vyrozuměla jsem, že cizí muž je malíř, zabloudil na svých cestách do Prahy, zajel sem tam na náš venkov, byl odporučen na muže.

To bylo všecko zcela prosté, ale já cítila v tom osudnou spojitost této události se svojí vidinou. Zde nebylo omylu, nebylo ani možného vysvětlení snad předrážděnou fantasií. Muž, který mne před léty navštěvoval jako toužený sen, nebyl, nebyl pouhým přeludem! Přišel a hleděl na mne podivným zrakem, který mě proměňoval, a já jsem to cítila s nesmírnou jasností, ačkoli myšlení mé bylo jakoby obestřeno mlhou.

*

Znala jsem ho, nežli jsem ho spatřila. Je to záhada, cosi mimo představu o skutečnosti. Vzrušila jsem se v jakési nepřipravené, bezděčné štěstí, pro život neodůvodněné. Nepřemýšlela jsem prvního večera, cítila jsem pouze, že všecko mé právě zrozené — nevím, jak nazvat onen stav — soustřeďuje se v mých očích, v chvění nervů a záření pleti, a že on pochopuje a přijímá stejně překvapen jako já.

Ukazoval nám skizzy, studie. Žasla jsem, jak všecko bylo nové a přece mně známé, mému snění známé. On neokrádal přírodu o její skutečnost, on z ní tvořil legendy krajin a tváří. Jeho stromy rostly nad cestami plnými dramatických stínů pod nebem, které mně patřilo. Jeho lidé byli vypravěči nitra, v klidných jejich posách byla gesta duší. Maloval barvy, které mne rozčilovaly a zároveň naplňovaly jakýmsi ovládáním sebe. Ta zázračná oranžová svítí mi stále před očima jako odlesk začarovaného slunce velmi vzdáleného, takže už pro mne přestává býti sluncem.

Muž byl zcela upoután cizincem-umělcem a zval ho srdečně k několikadennímu pobytu u nás. Dal zavazadla jeho přenésti k nám. A nastaly krásné, důvěrné chvíle společných obědů, vycházek a výměny myšlenek. Jak bledl minulý můj život! Jak neprožité byly mi ty dny před onou osudnou vteřinou jeho příchodu!

*

Přišly však záhy též strašné výčitky. On je cizinec, cizinec, a já se prohřešuju každým pohledem a všemi myšlenkami. Dny mé i noci

byly spleteny ze vzpomínání na něho, z přijímání jeho tlumené vroucnosti, z hříšné radosti z jeho přítomnosti, z hrůzy budoucích dnů. Všecko, co žila má psyche, byl On. V samotě snažila jsem se nabýt rovnováhy, nikoli zbaviti se svého stoupajícího citu, ale ovládati ho, být jeho paní, abych se nikdy neocitla v nebezpečí porušení štěstí svého muže. Opakovala jsem si neustále všecky jeho ctnosti, jeho dobrotu, kterou mne zahrnoval, jeho velikou lásku. Někdy měla jsem již pootevřené rty k prosbě: „Zavři dveře tomu člověku, ujeďme, ochraň mne!“ Ale jediný pohled Valentinův, ať skutečný nebo vzpomínkou vyvolaný, zmátl mé úmysly.

*

Vyslovil přání mne malovat. Vincenc souhlasil s velikou radostí. V naší mansardě bylo světlo tlumené vysokým ořechem, a na okně visely záclony růžové s fialovými kosatci. On, který byl zvyklý všecky své práce konat ve volném vzduchu, volil tuto mansardu. Sedávali jsme tam k večeru. Řekl, že tam je pro mou tvář nejvýhodnější osvětlení. Oblékla jsem bílé empirové roucho, v kterém mě nalezl na terasse. Bylo dojista lhostejno pro jeho práci, jaký šat zvolím, ale bylo mi, jako bych se v tomto obleku jemu nejméně vzdalovala. Věděla jsem, že nenamaluje portret jako zušlechtěnou fotografii, věděla jsem, že v tom, co vytvoří, budu já skrytá, já tajemná, kterou nikdo nezná a nesmí znát, a kterou on dojista vidí. A věděla jsem, že Vincenc nebude spokojen, že se čehosi zhrozí, a protože nebude si vědom čeho, řekne, že tohoto způsobu tvoření. Ó, já často vycítila jeho revolty střízlivého professora-malíře, když prohlížel studie tohoto svrchovaného umělce.

A nedovedla jsem utlumit pohrdavý úsměv, který mi připadal hříchem.

Valentin pracoval podivně. Dříve si stvořil barvy, nežli nahodil skizzu. Vidím jeho paletu, v ní dvě barvy se snoubily: fialová, oranžová.

Pozorovala jsem kdysi s jednoho vysokého vrchu západ slunce: tyto dvě barvy se tam rozhořely v nesmírném kontrastu a harmonii krásy. Jako nejčarovnější ametyst a nejzářivější topas. Tenkrát již myslila jsem na Valentina, a neznala jsem ho.

*

Naše seance byly klidné. On tvořil. S úžasem poznávala jsem, že uchvacuje svým dílem celou mou duši, mé myšlenky, mé tajemství . . . Bylo ujednáno, že si Valentin obraz odnese. Byla jsem tomu ráda, protože nikdy nezapomene. Nevyměnili jsme ani slova dorozumění, a přece všecko bylo mezi námi zřejmé. Nikdy se v nepřítomnosti mužově nedotkl ani mé ruky. Hlas jeho zněl tiše a monotonně, když mi vyprávěl o svém životě, o svých názorech uměleckých, a když jsme trochu filosofovali. Ach, kdož nefilosofuje? A každý se domnívá míti pravdu. A přece nic není méně skutečného nežli pravda.

*

Stalo se, že muž odešel k řece. Valentin dokončoval práci. Jindy býval muž v atelieru, v saloně nebo dole v zahradě, ale tentokrát poprvé odešel dále. Náš hovor váznul. Samota nás skličovala. Cosi se chvělo ve vzduchu jako neviditelné ruce, které se nás dotýkaly. Měla jsem takový určitý pocit, že nás to tajeplné stahuje k těm oranžovým a fialovým zářícím stínům.

Valentin položil štětec. Hleděla jsem upřeně na paletu, na ty dvě barvy, fialovou, oranžovou —

Přistoupil ke mně . . . Vzal mě za ruce a beze slova mě políbil. A bylo to jako vyproštění ze zakletí. Sevřel mě . . . Líbal mě, šíleně mě líbal, a já jsem omdlévala v zapomenutí . . .

Ale vzpamatoval se, on se vzpamatoval, on zvedl mou hlavu, on nabyl rovnováhy. A v tom okamžiku vykřikla ve mně hrůza nutného rozchodu.

Mluvili jsme nesouvislé věty, které nás spojovaly jako zaslíbení a zároveň rozlučovaly a končily takto:

„Jdi za ním, jdi za ním."

„Odjedu, ano, odjedu."

„Ano, odjedeš."

Odešel za Vincencem. A já chvátala do svého pokoje v hrozném neklidu . . .

Vraceli se spolu. Ale ke mně vešel pouze muž. Oznamoval: „Náš přítel dostal dopis, že se žena jeho rozstonala, odjede nočním vlakem . . . Je velmi dojat."

Hleděla jsem muži do očí jako nepříčetná, s velikým smrtelným klidem.

Nepovšiml si a odešel opět za Valentinem.

Vše dělo se toho večera ve spěchu . . . Valentin poslal svá zavazadla na nádraží. Večeřeli jsme naposledy společně.

Valentin odepjal veliký turmalin od řetízku svých hodinek a dal mi jej. Je to kámen s podivuhodnými světly: fialový a v jednom záhybu broušení svítí oranžovou . . . Valentin řekl ve chvíli, když muž naléval vína: „Kdykoliv jej vezmete do levé ruky tak, aby se dotkl prstu, na němž nosíte snubní prsten, zapomenete na mne. Je to kouzelný kámen po mé prababě, která se vyznala v magii."

Rozloučili jsme se s bolestným chvatem . . . Muž provázel ho na nádraží. Hleděla jsem za nimi do tmy. Proužek světla z lucerny plul, plul . . .

Stála jsem dlouho u okna. Život můj odcházel. Čekala jsem, že se vrátí muž, který mi dává lásku. A já ho zrazuji. A přece jsem nechala i v té chvíli zarůstat do hlubin své bytosti ty polibky člověka-cizince, který na vždy odchází . . .

Ulehla jsem . . . Ustanovila jsem si: Až se vrátí Vincenc, budu tichá, nepohnu se, jako spící, jako nepřítomná.

*

Ale vrátil se a přistoupil ke mně. Dotkl se mne rukou.

„Už odejel. Ubohý. Žena mu stůně."

„Ano."

Vincenc byl rozněžnělý a skoro vášnivý. Rozsvítil a zhasl. Otevřel okno a přistoupil ke mně. Začal hovořit o příteli. A tolik dobrých slov promluvil. Hleděla jsem rozevřenýma očima do tmy. Viděla jsem před sebou Valentina, Valentina . . .

Muž uchvacoval mne . . . Opakoval, jak jsem mu drahá . . . .

Chtěla jsem povstat, přiznat se. A náhle řekl: „Bože, nepřežil bych ztrátu jediné tvé důvěrnosti."

A té noci mě pevně přitiskl Vincenc k srdci — v objetí . . . A já viděla ve tmě Valentina . . .

*

To strašné přišlo, jako rána osudu . . .

Byli jsme už v Praze. Stala jsem se smutnou, malomluvnou, ale Vincenc netoužil po zmizelé mé veselosti: věděl, že se splňuje jedna jeho touha veliká. Té noci, té podivné noci odchodu Valentinova objetí Vincencovo . . . Ano, jistě té noci, když jsem ve tmě viděla před sebou odcházející štěstí — —

„Drahá ženo," líbal mě Vincenc v ústa se šťastnou jistotou splnění, „ty mi dáš pokračování, ty zachráníš mé stáří před reptáním . . . drahá Hano, Hano!"

S tímto útěšným štěstím na rtech bral se z akademie, podával mi ruce, usedal ke mně. Ten člověk mne miloval, miloval . . .

A jednoho večera se vrátil zvláště vesel. Byl si tak jist příštích krásných dnů.

A náhle — to strašné přišlo, jako rána osudu. Je tak všední, tak prosté umřít — — A přec připadá to mimořádným osudem, když se Smrt náhle dotkne někoho nejbližšího . . . Ano — Vincence té noci se dotkla . . . Byla jsem samotna s ním. Četl, hovořil, chtěl ulehnout. A náhle přišla agonie . . .

Služka chvátala pro lékaře. Já byla s ním. On snad nechápal, že je konec, ale já věděla bezpečně, že se přetrhávají vlákna, která nás ještě pojí . . . Jeho tvář zsinala, zmodrala a změnila se výrazem děsné úzkosti, zamával rukama, jako by se chtěl něčeho zadržet, co nemohl nalézti, zachraptěl mé jméno . . .

V té nejhroznější chvíli vydechla jsem přísahu věčné věrnosti jeho lásce . . . To všecko trvalo sotva dvě minuty . . . Nevím, zda-li rozuměl, chápal, ale zachytla jsem cosi jako úsměv v křečovitých pohybech rtů.

*

Jak snadno je ve světě nesejít se nikdy, nikdy. A zvláště, když člověk chce. Vincenc zemřel, a po jeho smrti narodil se jeho syn, jeho syn, zplozený té osudné noci, která následovala po onom dnu, kdy jsem přijímala polibky cizího muže, jemu cizího, ale nikoli mně. Valentin vlíbal mi život na rty, a Vincenc zplodil člověka . . . Ano . . . Nebylo nevěry v pravém slova významu. Ale nebyl-li přítomen onen . . . tehda ve tmě . . . v mém srdci . . .

A dnes, dnes, když oddělena ode všeho, vzdálena světu, žiji se svým synem Valentinem — tak jsem ho pojmenovala k podivení všeho příbuzenstva — vím, že účasten byl onoho velikého aktu i On, nepřítomný Valentin, neboť hoch má jeho tvář — jeho rysy, jeho oči.

Ó, z nevěry usvědčil by mě tento obraz, z nevěry, kterou jsem vinna cítěním, ale nikoliv skutečností. Malý Valentin je Vincencovo dítě... A má podobu Valentinovu... Ó, není-liž to štěstí pro Vincence, že se nedočkal tohoto zázraku? Byl by mohl uvěřit? A pochopit? A bylo by trvalo jeho štěstí?

A vím, že se Valentin potká v životě s ním, kterého miluji. Jejich cesty se zkříží, a On v něm pozná sebe. Kterak moudře vysvětlí tuto přírodu? Já budu mimo, nezúčastněna rozkoše jejich rozkoší.

Říkají, že jsem duševně chorá. Jak snadno oddisputovaná záhada života!

Odstěhovala jsem se do této báječné krajiny, zavřela jsem železnými vraty vstup do naší zahrady. Přicházel strach před příchodem Valentinovým. On byl předpověděn v mé duši. Patříme sobě... Jak bylo by možno, aby nepřišel? Třebas zdánlivě čirou náhodou? Řekl: Nikdy se nevrátím! Ale možnost je, že by přišel do mého domu nevěda, kam vchází.

*

Uplynulo šest let od smrti Vincencovy. Malý Valentin roste stále do podoby Valentinovy. Sevřela jsem již několikráte turmalin v levé ruce, aby až k srdci dospěla má vůle zapomenout, ale nezdařilo se.

Obešly mne pouze mrákoty, a kámen vypadl z ruky.

Srdce nechce zapomenout.

Valentinek je rozkošné dítě, a jeho sladký zjev stačil by mi k životu, byť smutnému a zamyšlenému, ale krásnému životu: vždyť jím vrátil se ke mně On.

Ach, vím, že píšu své sestře Kláře tyto stati. Ona bude vědět, jak zařídit můj osud, kterak ochránit mé dny.

Ona všecko pochopí a dobře rozhodne, kterak třeba mé tajemství rozřešit. Nechci, nechci, aby se vrátil: jsem vázána přísahou mrtvému, na kterého s pietou vzpomínám. Možná, že jsou hrůzy mé zbytečné, že jest unášen dávno jinými poměry a nepomyslí na mne. Byla bych i s tím spokojena, ale nevěřím tomu. Bylo setkání naše příliš mimořádné, podivné, osudné. On by přišel ... I kdyby nevěděl, kam vchází ... Nebudu zbavena hrůzy očekávání, dokud on nezví mou vůli, rozsah mého strachu ... a neslíbí, že nikdy nepřijde, nikdy, nikdy. Neboť kdyby přišel, podlehla bych mu, nebylo by ve mně ani jediného nervu, který by se dovedl vzepříti jeho touze. A zemřela bych. Tím jsem povinna tomu, který odešel ... Musila bych zemříti, a Valentinek byl by opuštěn. A pro něho je mi třeba žít. Chci pro něho mít klid a bezpečnost do konce života ...

Doufám ve vyslyšení z dálky . . .
Proto jsem se zpovídala . . .
Těkám zahradou jako nešťastná matka, stíhaná Strachem o budoucnost svého dítěte . . .
Až se otevrou vrátka u bezových keřů, přijde sestra Klára a řekne: „Poselství vykonáno. Buď klidna, nikdy v životě nepřijde do tvé cesty.“
Zmizí hrůza strachu . . .
Súčtuji se svým životem; srovnám všecko, smířím tragiku táhnoucí se dlouhými stíny, jež vrhá má bytost na bílé cesty, po kterých kráčím, dlouhé stíny, jako by byl stále velmi slunečný večer.

Volám po vyslyšení, čekám a chodím po zahradě s malým Valentinem, který se usmívá, běhá za motýli a diví se velmi oblakům, když plují nad námi a proměňují se v podivné přízraky.

Josef Náměstek:

Hrdost.

Psa viděl jsem cizího — zuby jen cenil,
slin příval mu v tlamě se bělal a pěnil.
K nám přiběhl večer a únavou klesl.
A pasáček Honza hned žráti mu nesl,
však divil se velmi — pes netkl se stravy.
Jen zavrčel cosi — hm — gentleman pravý! —
Však v noci — když pacholci ve stáji spali —
pes přemetl zeď a tak zmizel, jak přišel —
kdos husy prý zděšeně zakřičet slyšel —
my marně však hledati dali . . .
Až konečně: husa — ta velká — prý schází.
A peří se nalezlo za humny v mlází —
Pes chytrák — ten k hloupým si odpočnout přišel,
pak almužnu zamít’ — a s lupem zas vyšel!

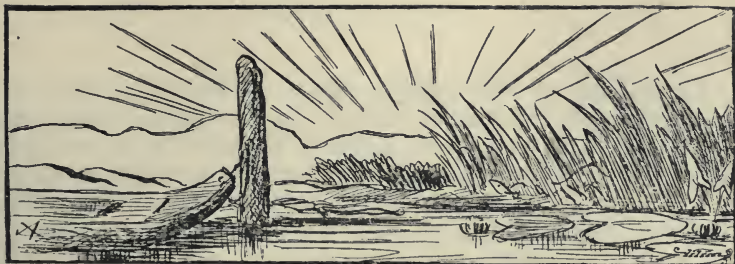
Ktoz gsu bozi boyownici
a zakona geho, prostez –

M. Aleš
1907

Jan Prossek z Nemerzicz
L. P. 1403 – 1422 –

Vsetečka

Teréza Nováková:

Děti čistého živého.

Obraz z duchovního života lidu na východě Čech.

(Pokračování.)

XVI.

Děti po nebožce Heleně Koutné hospodařily tiše v rodném stavení; když vzpamatovaly se trochu po matčině skonu, plynul jim čas rychle a zároveň jednotvárně, den za dnem v ustavičné práci, zpříjemňované jen skrovně chudými radostmi podhorského městečka.

Anička, nejstarší z dcer, již za života Koutné zastávala ve stavení hospodyni; zprvu při všem dotazovala se matky a nechtěla bez svolení jejího nic započíti; pak, když tato víc a více poléhávala a veliké bolesti snášela, přestala se jí vyptávati a konala práce a řídila hospodářství dle pravidel matkou a strýcem zavedených. Stala se dívkou vážnou a nemluvnou, přísně dohlížela na mladší sestry, konají-li vše správně, takže Mařka a Milča ještě za posledních dnů matčiných uznávaly Aničku za svou pěstounku a jejím rozkazům tak se podrobovaly, jako by byla o deset, dvacet let starší a o celý věk moudřejší než ony. Kvapilka a mnohé sousedky rynecké tvrdily, že je Anička všecka po matce, třebaže co do tváře jí podobna není; leč strýc tomu nikdy připustiti nechtěl, řka, že nemá Helenčina ducha, že je hodná a spořádaná, že však dbá jen o věci porušitelné, vezdejší. Jinak však Aničku chválil, i obě mladší poručenky. Ty také pracovaly, chodily na pole, na louku, dělaly na starém po otci stávku, ale jelikož všecka zodpovědnost spočívala na Aničce, přece často si vyšly, s družkami se veselily, držely dračky a přástvy, na komedii se podívaly, ba i muzik se zúčastňovaly, při čemž s pomocí tety Kvapilové vždy na šetrné sestře nějakou novou sukni, jupku neb spodničku s vyšíváním vymámily.

Teta Kvapilová byla osiřelým děvčatům velikou útěchou, větší než sám muž její, poručník dívek, tušil. Již za dětství bývaly raději u strýce než doma, hrávaly si s děvčátky Kvapilovými stejného s nimi stáří; nyní, kdy doma bylo ještě prázdněji a smutněji, v každé volné chvíly zabíhaly k tetě, tu na poradu, tu o přispění, tu pro zábavu. A Kvapilka, když zemřela Helena, švakrová, na kterou stále tajně žárlila, přilnula k dětem jejím jaksi srdečněji, úžeji.

U Kvapila, souseda to zámožného, čtenáře a politika, scházeli se rádi nejen sousedé, ale i omladina, kterou panímáma vždy ochotně jablky, ořechy, buchtami, ba často i panskou kávou vyčastovala. Zde škádlily se dívky, družky to holek Koutných a Kvapilových, s kamarády bratrů, zde umlouvaly se, kam společně v nedělní odpoledne půjdou na procházku neb na besedu; zde, mezi četně shromážděnou omladinou, vyhlížela teta Vášovi nevěstu a radila se pak s vážnou Aničkou, která by se k nim do stavení hodila, jak povahou, tak věnem a výpravou, aneb ku které by se zase Váša mohl vhodně přiženiti. Váša zachoval si veselou mysl svých chlapeckých let; srdečně se uměl zasmáti, ba usmíval se vlastně stále i při největší práci, za slunečního úpalu na poli, za plískanic, mrazů a dešťů dlouho trvající podhorské zimy.

Kvapilová často k tomu poukazovala, jak jsou Koutných děti rozdílny, i dcerky i synové; Jiřík, student, nesmál se skoro nikdy, stále jako by o něčem přemítal, cosi v mysli rozbíral, — ten se zcela jistě vrhl po matce, ona také hlavu tak klonila, čelo vraštila. Zmiňovala-li se o tom před manželem, setkala se s plným jeho souhlasem; o Jiříkovi připouštěl, že je Heleně podoben, v něm, ne v Aničce, viděl pravého jejího dědice. Jediné s ním, ač byl z dětí nejmladší, sdílel se o své myšlenky, jako je kdysi svěřoval sestře; o čem pomlčel před ženou i před vlastními dcerkami a synem, řekl synovci a poručenci svému.

Omladina Kvapilova a Koutných byla by snad žárlila na Jiříka, kdyby nebyl býval po celý skorem rok nepřítomen a neobjevoval se v rodině takměř jako host. Když přijížděl v létě z Němec na veliké prázdniny, — neboť vydati se do Čech na týden, dva, k tomu nestačily mu prostředky, — tu jej Anička ošetřovala jako unavené dítě, teta lecčehos mu dopřála, „aby užil férijí“, a ostatní ho litovali, že se tolik musí učiti, že je stále mezi cizími lidmi a že se tam snad ani do syta nenají. Pozorovali, jak je útlý, vytáhlý a pobledlý, a vysvětlovali si to způsobem nejpřirozenějším.

Jiří Koutný, jehož strýc vypravil na praeparandu evangelických učitelů asi rok po smrti Helenině, nestrádal tam právě nedostatkem, ale ve stkvělých poměrech se tam neoctnul.

Učiliště bylo vlastně dobročinnou institucí, založenou a vydržovanou příspěvky protestantských lidumilů, a chovanci platili jen velmi skrovné stravné. Za to poskytováno jim však zaopatření co nejskromnější; i Jiřík, vychovaný přísnou matkou-vdovou, v době velmi těžké, často si povzdychl nad málo pohostinnou cizinou. Věděl, že nesmí žádati z domova více než své malé stravné, na něž ještě strýc

z části připlácel, — vždyť ostatní pracují, snaží se usedlost udržeti, jen on ničím nepřispívá, jen jim ubírá! Snažil se jinak potřeby své uhraditi. Na ústavě brzy seznali, jaký je dobrý hudebník, svolili, aby hrával na housle, na harmonium i varhany při rozličných církevních shromážděních, zač mu vždy ponechali malý plat.

Jiřík nevyhledával soudruhů, i s několika Čechy zde se připravujícími udržoval styk jen povrchní. Mnoho byl sám, mnoho přemýšlel; vzpomínal na matku, na její s ním rozmluvy, na rozmluvy se strýcem; přirovnával to, co hleděli mu vštípiti doma, k naukám, jež tu na ústavě a v okolních církvích se hlásaly.

Někdy trpce si připomínal svoji poměrnou chudobu; mládí se v něm bouřilo, že nemůže býti vesel, že nemůže si ničeho popřáti, ani výletů, ani těch toužených knih a not, ani lepšího šatstva, jako soudruzi, — a pak se zase káral, že je nevděčný, že přece dosáhne svého a matčina snu, že bude školmistrem, ne sedlákem.

Ta tichá zádumčivost zůstávala při něm, i když v létě na několik neděl vracel se domů; bývalí spolužáci a vrstevníci, ba i sourozenci a strýcovy děti mu vyčítali, že zpyšněl, že dělá pána, študenta.

„Ty nihdá, Jiříčku, ani na besedy ani mezivá omladinu nechodíš," vykládala mu jednou v sobotu na večer, již na sklonku jeho prvních prázdnin sestra Milča. „A pobavil bys se, byl bys veselejší. U Hlaváčů na besedě se nasmějem', že tomu konce nejní; každej něco vypravuje hezkýho a znamenitýho, zpomínáme na to potomej celičkej tejdeň."

Seděli spolu a s Mařkou na kamenné lavičce pod okny; děvčata právě před domkem čistě zametla a odpočívala nyní, dokud je sestra Anička do stavení nezavolá. Po náměstí chodili ve skupinách svobodní hoši, mezi nimi Váša Koutných, a pohledy obou dívek často k nim zalétaly.

„Já vím, že vypravujete," odpovídal Jiří sestře na její chválu „o kometě, která prorokuje veliký hlad, o skřížených mečích, které někdo viděl na nebi a které přinesou vojnu. Anebo o ohnivém muži, jenž se valil při potoce v Dolcích, a o houkálkovi, který se ozval, když se Pasečtí z hospody navraceli . . ."

„Dyť my jenomej vo pověrách nepovídáme," přetrhla Mařka hochovu řeč.

„Také o jiném," přisvědčoval jí bratr, sotva znatelně se usmívaje. „Na příklad o tom, jak soused Křiklava spletl si v noci cestu do svého stavení, lehl si do docela cizí postele a postrašil na smrt sousedku Kučerovou; anebo jak jiný soused, přišed domů o půlnoci, převrhl všecko nadojené mléko, a jak jeho Kateřina jej vyplácela mlíčněm a cedníkem. Nebo který z provazolezců měl hezčí pás a líp se uměl vypínat . . ."

Holky smály se nyní také. „Toť, povídáme vo tom, a je to k smíchu dost a dost!" ozvala se Milča. „Máme snad vykládat se strejčkem vo novinách a vo politice, — to pro mladou chasu nejní!"

„Ani tomu nerozumíme, darmo bychme byly mužskejm pro smích,“ pomáhala jí Mařka. „Strejček to stejně má nerad, dyž se mu do toho ženská plete, ani tetičku při tom nevystojí. Tebe si přibírá, že's študent a už jako učednej člověk.“

„Dyť takle, bratře, prázdnin ani neužiješ. Aspoň si vyndi s Vášou a s Jeníkem Kvapilovým, zakoulej si, jak to dělávaj zvostatní chlapci, — dyž vo doučata a jejich besedy nedbáš,“ napomínala nejmladší sestra.

„Jenomej ho nechej, Milčo,“ mrkala na ni Mařka. „Vo zdejší doučata nedbá, ale do Dolců šlape cestičku třá dvakrát do tejdne.“

Jiří se zapálil ve tváři a rychle několikrát oddychl, leč pak zdánlivě klidně odpovídal: „Lexovi jsou s naším rodem známi od pradávna; už dědeček náš se scházel s dědečkem jejich. A snad jste nezapomněly, jak se mlynářka měla k naší matce, když stonala, jak ji často navštívila a vždycky něco pro potěšení, kytku, med, ovoce jí nosila. Když maminka umřela, vzala si vás i mě do mlýna, aby nám nebylo přespříliš smutno.“

„Toť víme, že chodíš do Dolců k Lexom jenomej ze vděčnosti k paňmámě Lexovej,“ smála se mu Mařka. „A mynářka tě zve taky jenomej pro nebožtíka dědečka jejich a našeho.“

Hoch v nesnázích vstal: „Půjdu se trochu projít, než nás Anička k večeři zavolá; vy stejně tu nezůstanete, máte ještě leccos dodělávat. Přijdu za malou chvilenku.“ Zahnul kolem strýcova domku do polí a rychle se vzdaloval.

„Hleďme ho, kerak se upejpá a dělá starýho,“ podotkla Mařka polo posměvavě, polo něžně. „Cák nemůže mět študent hezkou holku rád? To by se ti učední nesměli ani voženit! Žádná haňba to nejní, že chodí za Růženkou Lexovou. Dybych byla chlapcem, líbila by se mi taky. Je jako ta Panenka Marja na vobrázku v kostele, bělounká, drobounká, do konca inší nežlivá my.“ Podívala se po sobě, na své silné ruce, na svou vytáhlou, ale přece plnou postavu.

„Je po matce,“ kývala Milča hlavou. „Mynářka bejvala dycky taková růžová a bílá. Dyž sem byla malá, myslívala sem si, že je to tím bělem ve mlejně.“

V tom nahnula se z okna Anička a volala dívky, aby jí šly pomoci při vaření večeře. Před sestrou nepokračovaly ve svém hovoru o Jiřím a Růžence, nevědouce, zda-li by je pro jejich klábosení nevyplísnila a jejich povídání nevyhlásila za pošetilé domněnky.

Ale nebyly to domněnky; Jiřík se bez příčiny nerděl a do polí neutekl; jejich žerty uváděly jej opravdu do nesnází. Od dětských let vždy třikráte, čtyřikráte za léto, — neboť v zimě a na jaře byla cesta do Dolců nesnadná, někdy nemožná, — přicházíval k Lexovům do mlýna, obyčejně s matkou, někdy se sestrami, někdy sám. Když byl malý hošík, hrával si s Růženkou o něco mladší; obě tiché děti uměly si až ku podivu vyhovět a vydržely spolu po dlouhé hodiny při hračkách z komory přinesených aneb na vantrokách aneb mezi drůbeží na dvorci. Později, jako školáka, vábilo jej krásné lesní pásmo, vedoucí ke Zderadovu, svým ustavičně se střídajícím

rázem; také chodil s Růženkou a mládkem k potoku, při jehož náhoně stál Lexův mlýn, a učil se chytati raky, jichž pod mostky v děrách mezi kameny bylo veliké množství. Po matčině pohřbu, jenž připadl na podzim, ztrávili sirotci Koutných několik dní v Dolcích; tehdy se Růženka k Jiříkovi měla velmi srdečně a hovořila s ním více než jindy; znalať se s ním mnohem lépe než s jeho sestrami a při svých výkladech o zdejším okolí, jimiž snažila se osiřelé kamarádky pobaviti a povzbuditi, vždy dovolávala se jeho svědectví. —

Chtěje vyhověti slibu sestře učiněnému, staral se Kvapil úsilovně o umístění Jiříkovo v některém evangelickém ústavě. Starý farář osvědčil svou náboženskou nepředpojatost a shovívavost tím, že synu a synovci „blouznivců“ neodepřel doporučení, a Kvapil sám znal se ze svých cest s mnohými duchovními, jejichž přímluvy pro Jiříka se dovolal. Hoch zatím připravoval se po celou zimu a jaro pilně, hrál na housle, na varhany, počítal, cvičil se v krasopisu, opisuje sousedům listiny, a navštěvoval střídavě svého bývalého učitele v starobylé katolické škole za kostelem, který pro jeho přestoupení se na něho nerozhněval, a učitele v maličké, skrovňoučké škole evangelické, od něhož dovídal se, jaké to tam v Němcích, v pruském Slezsku, na ústavě bude.

Tím, jeho odjezdem a téměř celoročním pobytem ve škole, přetrhl se na dlouhou dobu styk Jiříkův s Lexovými; ale jakmile se mlynářka dověděla, že nejmladší Koutný přijel na prázdniny, hned vzkázala, aby se u nich přece ukázal, že se ho již dočkati nemohou. Dlouho v ostýchavosti své váhal; až pak sám strýc, jenž se kdesi na hranicích pozemků Doleckých s mlynářkou setkal, ho napomenul, by vyhověl pozvání rodiny tak velice spřátelené.

Když poprvé zase v mlýně se objevil, shledal vše skorem tak, jak si to v mysli chlapeckých vzpomínek líčil; jen světleji bylo ve veliké sednici, více na oknech a v malé zahrádce květin, leckde bílé, háčkované pokrývky a krajky, v sadě přibylo úlů, jež byly nyní pestře omalovány, a šedá, omšená šindelová střecha nahrazena taškami, ponenáhlu hnědnoucími. V sednici za prastarým stolem, sekerami a mlýnskými koly vykládaným, také již neseděl dědeček Lexů, jenž svým bohatýrským a spolu pochmurným zjevem budíval zároveň obdiv a strach malého Jiříka. Byl odstěhován na stráň na rozcuchaný hřbitůvek, a zvonek pod dřevěnou stříškou rozhoupával se nad ním každého večera.

Lexová přivolána jsouc děvečkou, radostně Jiřího vítala: „Pozdrav Pán Bůh, — z tebe se stal pán, toť abych ti ani už netykala, už se to ňáko nesluší, třá sem tě znala v peřince!“ Nežli mohl ji dostatečně ujistiti, že mu to pranic nepřekáží, ba že mu to připomíná maminku, pokračovala rychle, utírajíc lenoušek a desku stolní: „Ale sedni si u nás, seš po cestě! Hnedkom zavolám Růženku; vyšla si za stavení na naši louku a hakluje si tam. Přeukrutně i to těší, naučila se tomu ve škole; tole šecko,“ ukazovala na kraječky lemující bílé záslonky, na vložky v běločervených polštářích a duchnách a na čtverec rozprostřený na prastaré, zčernalé skřínce kout-

nici, „nám uhaklovala. A má toho skováno ešče víc, to už do vejpravy."

Vyšla, a bylo slyšeti, jak děvečce přikazuje, aby doskočila pro dceru. Sama brzy se vrátila, nesouc nakrojený pecen chleba, na talíři plástev medu, na skleněné mísce kousek másla; položila to vše na stolní desku, vykládanou sekerami a mlýnskými koly. Sáhla ještě do poličky pro slánku a nůž a položila jej před Jiříka: „Ukroj si, pomaž máslem a medem, nebo jen medem pokápej. Je jádrnej, horskej — nebožka paňmáma ho chválívala, nosívala sem i bančičku nebo plástev, dyž stonala."

„Já vím; maminka vás velebila, že na ni nezapomínáte. Měla medu tolik, že i nám chlebíček mazávala a tetičce Kučerové a dětem strýcovým z něho udělovala. Byla jste k ní laskava . . ."

Hoch řekl to tiše, a oči se mu zarosily, když vzpomněl velmi trudné doby matčiny nemoci.

Mlynářka, vidouc to, začala s něčím jiným: „To se Růženka podiví, jaký máme hosty vzácný! A proč někerá z holek nepřišla?"

„Je všední den, Anička, sestra, by je nepustila. Nemáme ještě úplně po žních."

„Toť, u vašich je práce romada," přikyvovala Lexová. „Častějc se podivuju, že to bez rodičů zastanete."

„Taky říkám, že by bylo líp pole a louky propachtovat; ale Váša, Anička i strýček tvrdí, že bychom se neuživili, že je to půda tvrdá a špatná a že nese užitek jen, když k ní hospodář přiloží vlastní ruce," vzdychl Jiří a v zamyšlení rozmazával po tenkém krajíčku kousek másla.

Světnice náhle ještě více se rozjasnila; otevřenými dveřmi proniklo sem ze síně sluneční světlo, a květiny v oknech, vanilka, žluté kvítky vonného pižma a pestře pruhované kalichy petunií, zazářily živějšími barvami. Jiřík, jenž byl poněkud nakloněn nad stolní desku, se ohlédl a viděl na vysokém prahu státi děvče asi sedmnáctileté, v němž sice Lexovu Růženku tušil, ale družku dětských let nepoznával. Teprve když po několik vteřin na ni se díval, nalezl podobu s tváří mlynářčinou a rysy dívenky, s níž kolikráte si hrával a později po louce a podél potoka pobíhával.

Jinak změnil se výraz dívčiny tváře a všechen dojem její postavy. Vyrostla trochu nad matku, zeštíhlela v pasu, lokte, ramena a poprsí se jí zaokrouhlily; oči krásně modré, jež dívávaly se na něho s dětskou prostotou, pluly nyní v jakýchsi nyvých hloubkách a zářily tajeným ohněm. Bílé bezvadné čelo obletovaly jednotlivé krátké prstence, světlé, skoro zlaté; ostatní bohatý vlas ve dvou dlouhých pletencích ovinut kolem hlavy v podobě korunky. Na tvářičce dobrých a skoro pravidelných rysů spočíval jakýsi něžný, vábivý pel, jenž nepocházel jen od jemného poprašku všude kolem mlýna poletujícího; zdálo se, jakoby se linul z hlubokých světélkujících zraků.

Dívka byla oblečena v bělavou batistovou sukni s drobnými zelenými, poněkud již vybledlými kvítečky a v podobnou halenku

krátkých vydutých rukávů. Byl to patrně nějaký starší šat nedělní, po domácku upravený a bílou zástěrkou s háčkovanou krajkou doplněný. Z pod trochu krátké sukně vyhlédaly malé nožky v černých vykrojených střevíčkách s vázankou.

„Poďvej se, Růženko, koho tu máme, no, jenomej se nevoslejchej, pojď semka,“ volala Lexová, když děvče zůstávalo na prahu státi, klopíc před Jiříkovým pátravým pohledem oči.

Zavřelo za sebou dvéře a nesměle bralo se blíže k lavici kolem stolu se táhnoucí, na niž usedlo.

„Podej přecej ruku Iříkoj, nestydí se za nás, třá je pánem, študentem.“

Ale Růženka přes napomínání matčino vedla si nesměle, nemluvila, místo na hosta hleděla na háčkování ve svém klíně, je urovnávala a kolem klubka zatáčela.

„Ukaž panu Iříkoj, co děláš,“ pobízela ji matka, již skoro netrpělivě a nevrle. „Učí se na školmistra, to istě temle ručním prácem, jak tomu říkáte, taky rozumí.“

„Mnoho ne,“ usmál se hoch. „Ale rád se podívám, co Růženka robí.“

Rozložila svoje háčkování. „Bude to deka na postel z dlouhejch pruhů, už jich mám šest, tenle je sídmej,“ vysvětlovala. „U nás je to tak starobylní, ráda bych to tu trochu vyparádila.“

Mlynářka byla všecka rozradostněna, že se dívka s hostem přece dala do řeči. „Naše Růženka drží na parádu v domě; už sme í k vůli museli dát vybílit strop, a sednici bílí třá čtyřikrát do roka. Chtěla by to mít po městsky, jako u bratra ve Svratce nebo u paní učitelový, co k ní chodila do šití.“

„Máte hodně květin, a pěkných,“ podotkl Jiří.

„To Růženka,“ horlivě chválila Lexová, „ani by to člověk neřek’, že se tak povedou v horách. Vona s něma umí!“

„Mám štěstí se sazeničkama,“ usmála se dívka. „V zahrádce toho máme víc.“

„Až pan Iříček eště drůbínek pojí, mohla bys mu zahrádku ukázat,“ navrhovala matka, a jinoch hned ochotně vstal, ujišťuje ji, že již jísti nebude, že již ochutnal, med že je výborný i chléb a máslo. Děvče uložilo svoje háčkování na okenní římsu do košíčku mísce podobného, kde měla pásmenka nití, klubíčka, nůžky, a vedla hosta po síni a přes dvorek k laťové brance uzavírající zahrádku. Byl to jen skrovný kousek země, prostírající se s jedné strany pod okny veliké světnice a oddělený od většího travnatého sadu; dvěma křižujícími se, oblázky a hrubým pískem posypanými cestičkami rozdělen byl na několik záhonů, a v těch opět kola nebo hvězdy ohraničeny byly ozdobnými šedými a bleděmodrými škváry, jaké odhazují se ve sklárnách. Růženka pěstovala v nich macešky, karafiáty, resedu, balsamíny, dlouhý záhonek pod okny olemovala si barvínkem a po stěnách nasázela svlačců a žluté řeřichy, jež po natažených provázcích vzhůru se šplhaly. Střed záhonů činila tu růže, pomalu již dokvétající, onde jiřinka s nerozvitými dosud pou-

paty, a na hůlkách opěracích nastrčeny byly modré a stříbřité skleněné koule. V koutcích zahrádky pnuly se u plotu slunečnice, a při zemi prostíraly se nepatrné záhonky zeleniny, petržele, celeru, póru, chomáče pažitky. Vzorný pořádek, velmi vzácný ve vesnických zahrádkách, překvapoval, a žhoucí a velmi pestré barvy balsamínek, macešek a slunečnic, sladký dech resedy, s nímž teď v pozdních hodinách odpoledních mísila se již vůně žlutých květů řeřichy, činily tu pobyt lahodným, skoro opojujícím.

Mladý muž chválil záhonky, při čemž mu dívka vysvětlovala, které květiny vychovala ze semene, které ze sazeniček a odkud je získala; nejvíce se však obdivoval drobnolistému břečtanu, z něhož ve stinném koutě poblíže zdi vypěstovala celou zelenou stěnu.

„Je z lesa za naší loukou; roste mezi skalama; dyť sme tam za malička chodívali s maminkou a s dědečkem!“

Jiří již se nepamatoval. „Dycky se mi to líbilo, že je zem těma lístečkama tak potažená jako ňákou zelenou rouškou,“ vypravovala Růženka, pozbývajíc své ostýchavosti, když octla se u předmětu jí milého; „usmyslila sem si, že to tady v naší zahrádce taky zařídím. Každej rok z jara sem větvičky vykopávala — dalo to práci! — a semka ke zdi zasadila, inde stínu nejní. Za pár let zaroste tím třá celý naše stavení, — a budeme jako ve starým zámku, — tam na hradě za Zderadovem se to po zdech plazí, až radostno pohledět!“

Řekla to tak mile, s takovým teplým úsměvem, že se Jiří do její rdící se tvářičky na dlouhou chvíli zadíval. Tím uvedl ji zase v rozpaky; odvrátila se, shýbla se k záhonkům, vytrhla tu svadlý list, tu snítku plevele.

„Chtěl bych se zase jednou podívat do lesa, ke skalám, kde tento břečtan vyrostl,“ řekl Jiří náhle, „jistě tomu dva roky, snad i víc, co jsem tam nebyl.“

Růženka se vzpřímila. „Můžem tam zajít, nejní eště dlouho, je to pár kroků. Řeknu mamince, že se podíváme na naši louku, blízko nad ní sou ty skály.“

Odběhla přes dvůr do sednice a hned se vrátila s mlynářkou, která souhlasila s úmyslem mladých lidí, ale napomínala jich, aby se nepouštěli příliš daleko ke Zderadovu, že by se zatím setmělo, a louky že by zvlhly. Když sešli ze stavení na stezku, vedoucí k lesu, volala za nimi, že za nějakou chvilku, jakmile bude se svou prací hotova, za nimi přijde.

Všecka louka, rozestřená podél řečiště potoka, oblita byla dosud slunečním světlem, a v něm leskla a v mírném vánku vlnila se vysoká tráva, promísená bílými kvítky kozího pysku a řebříčku, modravými zvonky, táhlými stvoly totenu, zakončenými rudými kuličkami. Kde se při stezičkách vysoká stébla nížila, rostla drobná, silně vonící mateřídouška a něžná ambrožka; leckde, na suchých, písčitých místech i vřes krásně nachový počal se ukazovati. Mladí lidé šli chvíli po pěšince blíže potoka; leč když ve vysoké trávě zabředli do mokřin, uchýlila se Růženka výše pod borovou stráň, jež od

skalních útesů u mlýna dále údolím se táhla, a jistila, že brzy bude lze potok pohodlně překročiti a k balvanům břečtanem porostlým přejíti.

„Chodíme travou, a vy si střevíčky smáčíte — a tady, právě pod strání je široká, jako vysekaná cesta," upozorňoval Jiří Koutný a vystoupil výše.

„To nejní cesta, to se jenomej tak zdá," zavrtělo děvče hlavou a uchytilo svého průvodce za rukáv. „Dejte pozor — je to náhon, místama hlubokej!"

Jiřík byl již na pokraji vody, která tu plynula tiše, ale stále v uměle připraveném korytu; olšovím na louce roztroušeným pronikaly sem jednotlivé paprsky slunce a lámaly se v jasné hladině, objevujíce tu tam lesklé, jakoby zlaté písčiny; jinde však byla voda temná, jako bezedná, a modrozelené borovice smutně a matně se v ní obrážely.

Hoch se zastavil u břehu: „Jak skryta je ta voda! Kdybych tu šel sám a za večera, jistě bych ji měl za stezník a do ní zabředl! Myslím, že je nebezpečno za tmy tu choditi."

„Naši už to tu znají, vědí, jak se náhon pod strání zatáčí; a cizej člověk málo sem přijde," vysvětlovalo děvče. „Už mu bude brzo konec, a pak přejdem." Běžela ku předu a tam, kde hluboká strouha náhonu pojila se k potoku, v kamenné tříšti široce rozteklému, pobízela Jiřího, aby po několika větších kamenech přeskočil. Učinil tak a chtěl jí pomoci, ale ona se smála, že jí nikdo nikdy přes vodu nepomahá, že je mlynářova a vody báti se nesmí.

Oddálivše se břehu, octli se nyní na sušší půdě; vřes stával se hojnějším, mezi ním rostla šedavá bělo- neb růžokvětá protěž, krátká stébla trávy vyrážela z mechovitého podkladu, olšoví ustupovalo jednotlivým smrčkům a jedlím, jež jakoby z temného souvislého pásma vybíhaly. Žulové a rulové úlomky místy vyhlédaly z mechu; ale za nedlouho objevily se veliké balvany a pak již celé jejich skupiny vysokými a starými kmeny zarostlé a napolo ukryté. Sem zavedla Růženka svého hosta a přelezši obratně několik obrovských kamenů, ukazovala mu místo, kde dlouhé, v šeru sotva rozeznatelné snítky pokrývaly půdu a zachycovaly se o staré, tvrdé kořeny.

Zdvihal do hrsti několik větévek: „Ó, držej ztuha!" usmálo se děvče, když zelená spleť ruce hochově nepovolovala. „Počkejte — já s něma umím — otočím vám jednu kolem klobouku, dyž se vám tak líběj'." Klekla, vyhledala si kousek špičatého kaménku a jala se mezi kořeny kopati a svými malými prsty mech a prsť odhrnovati. Zase se usmála tím svým něžným a přece radostným úsměvem, zatřepala dlouhou snítkou ve vzduchu, vstala a vzavši Jiřímu klobouk s hlavy, počala mu břečtan kolem pentle upravovati. Její světlá postava mezi omšenými šedými balvany a černou zelení jedlí a smrků, její zarůžovělá tvář, zářivé oči a do zlatova se měnící vlasy v tajemném přítmí schylujícího se večera působily dojmem skoro pohádkovým, a Jiří stál a díval se s rozkoší, jak oplétá mu klobouk a snaží se to učiniti co nejmalebněji.

„Divím se, že jste té ratolístky ze země dobyla a jí neroztrhla — je tu skorem tma i za dne a teď k večeru teprve," podotkl.

Podala mu klobouk a pohlédla kolem sebe: „Sluníčko jde spat — podívejte se, už červenaj' borovice!" Ukazovala na protější stráň nad náhonem, kde rovné kmeny borovic, jindy hnědé, nabývaly v zapadajícím slunci barvy žhoucí, rudé.

„Abychme šli," pobízela, a vypletši se z kamení, běžela po stezičce ku předu, „maminky se nedočkáme." Leč sotvaže ze stínů lesních vyšli opět mezi olšoví a do vysoké trávy, potkali mlynářku; ta je popoháněla, že tráva vlhne, že se zdrželi málem do tmy.

„Ale bylo tam krásně," vzdychlo děvče jako v roztoužení. „Škoda, že měsíc nešeří, to je mezivá skalama eště krásnějc, sou stříbrem voblity, a zdá se, jako by do něch byla votevřena brána."

„Douče!" potřásala mlynářka hlavou, „ty se ničehož nic nebojíš, jako bys chlapem* byla! Já bych mezivá ty skály do lesa nebo k vodě k víčerou za žádný peníze nevyšla, bojím se ich stejně za dne."

„Dyť se mi nic stanout nemůže, — dyť sem tu vyrostla! V cizím bych si stejně taky netroufala," usmívala se Růženka na matku. „Vy se vo mě, maminko, přeukrutně bojíte!"

„Mám tě jedinou a poslední . . . Cák bych si počla, dybych vo tebe přišla! Ani si na to zpomenout nesmím."

„Dyť nepřijdete," hladilo ji děvče po zesmutnělé tváři.

Došli po louce k mlýnu a před ním, při vstupu do mlýnice, zahlédli mlynáře Lexu.

Ten hned vítal Jiřího: „Zdráv buď, hochu, ani sem tě eště neviděl, vorali sme na zadním poli. Toť, vyrost jsi a zesílil — hde ti ta študije k duhu. No, pojď do seknice, pohovoříme si!"

„Už nemohu, pantáto, tma se nachyluje, Anička, sestra, by měla o mne starost. A byl jsem tu dlouho, celé odpoledne."

„Teda tě kousek cesty vyprovodím. Stejně sem ničehož nic neslyšel vo bratru Kvapiloj, — dávno sem s ním nebyl."

„My taky pudem," nabízela se mlynářka. „Je pěkně, vlaho."

„Ale daleko neé," vymiňoval si Lexa. „Bude tma hnedkej, něhde brknete a ublížíte si."

Stáli tak chvíli před mlýnem a rokovali, když od nedalekého potoka při mostku ozval se hlasitý pozdrav: „Dej Pánbů dobrej večír, mynářko! Kam pak se chystáte na cestu?"

„To Faimonka," vysvětlovala Lexová svým společníkům a sešla blíže k lávce, pod níž Faimonka jako každovečerně do konví vody nabírala a do svého vysoko položeného stavení odnášela.

„Chtěla ste po mně něco?" ptala se jí, vystoupivši na lávku.

„Myslila sem, že se s pantátou a Růženkou chystáte do města, a nešlo mi to na rozum, proč tak pozdě? A koho to tam máte?"

„Je to mladej Koutnej, co se v Němcích učí na školmistra; snad

* mužem

se, Faimonko, pamatujete na jeho matku, byli sme s ní tuze za dobře, byla Kvapilova."

„Kdák bych se nepamatovala! — Taky z takovýho marokánskýho plemena, -- chodili k vašim na schůzky."

„Přišel nás navštívit, a náš teďkejc ho hde kousek vyprovodit," vysvětlovala mlynářka spěšně, obávajíc se, aby se Faimonka nerozpovídala a křikem svým snad Jiřího neurazila. „My s Růženkou taky kousíček pudeme. Teda s Pánem Bohem, Faimonko, a šťastnou dobrou noc!"

Odešla tak spěšně, jak přišla, a připojila se s dcerou k manželu, jenž nyní dal se s mladým svým hostem na pochod. Faimonka nechala chvíli své konve u vody státi a dívala se, stíníc si rukou oči, za hloučkem vzhůru po silnici stoupajícím. Pohled na ně jako by budil v ní myšlenky nemilé, svraštila tmavé obočí a mumlala cosi málem nesrozumitelného o proklatcích, neznabozích, o hadím plemenu, zlých koncích; pak teprve, jako by se vzpamatovala, sebrala plné nádoby a pomaleji, než mívala v obyčeji, kráčela od potoka k svému statku.

„Cák po tobě chtěla?" ptal se Lexa své ženy, když se k nim připojila. „Černila, jako bys í byla ublížila!"

„Faimonka černí pořádem, a pořádem naříká," vzdychla si mlynářka. „Až se í bávám."

„A nemá proč naříkat," hněval se muž. „Je sama paní nad statkem, Kačka i veušom vyhoví, dře a střádá, a František, velebníček, vo svoje se ani nehlásí. Má peněz nasušenejch jako šupek."

„To pro Františka naříká; ani ten kříž, co dala na kopci postavit, s tím dlouhým říkáním a Panenkou Marijí na podstavci, se synem i nesrounal. A stál i půl třetí stouky! Je mně Faimonky líto, — proto s ní mluvím, třá černila a naříkala."

Lexa neodpovídal, od ženy se odvrátil a šel zase po boku Koutného. Jinoch nemísil se v rozprávku manželů, slýchal sice od matky o Faimonových, ale bylo toho příliš málo, aby to bylo vzbudilo jeho zájem.

Stoupali po silnici mezi chalupami, zvláště s jedné strany na příkré stráni zbudovanými; za lomenicemi šindelových střech bylo znáti stromy sadů a zahrádek, plotů často nakloněných a stékajícími dešti podemílaných. Bylo to velmi ubohé, ale při tom malebné, a Jiří, jenž z chlapeckých let na ráz Dolců se již nepamatoval aneb si ho tehdy nevšímal, se zájmem prohlížel šedé a starobylé, na drolivou stráň jakoby přilepené domky. Nad nimi do večerního klidu náhle zavznělo klinkání zvonku, poněkud chraplavého. „Kde tu zvoní?" ptal se. „Nemívali jste tu kapličky."

Lexova tvář zesmutněla. „To na krchůvku našem. Je tam malá dřevěná zvonička, snad se pamatuješ. Je zrouna pod dědečkovým hrobem . . ."

„Nikdy jsem tam, myslím, nebyl. Je to daleko?"

„Krchov je za humny, a vede kolem něho taky cesta. Mohli bychme tamtudy jídt, nezašli bychme si tuze," navrhoval mlynář.

Když mladý muž přisvědčil, omlouvala se Lexová, že s Růženkou již s nimi nepůjde. „Na mě tam k vícerou padá hrůza, a je taky dlouho.“

Podali si všichni ruce, Lexová napomínala mladého hosta, aby je častěji navštívil, dokud ještě není čas, aby do škol odejel, a pak ubírali se muži po stezičce mezi dvěma staveními vzhůru, a mlynářka s dcerou drobnými a spěšnými krůčky šly po silnici zpět ke mlýnu, halícímu se ponenáhlu v šero.

Malý, nízkou zdí ohražený hřbitůvek zřízen na hřebenu stráně, takže část ona, kde zbudována při zdi malinká márnice, byla již na rovině, kdežto část druhá ještě příkře se skláněla. Nebylo na něm cest, mezi rovy rostla vysoká, poněkud zažloutlá tráva, z níž jen vrcholky hrobů čněly; pouze malá jejich část označena byla pomníky, massivními to podstavci, na nichž, někde na vrcholu, někde v průčelí, připevněn žlutý neb zlatý kalich. Vysoko nad zeď hřbitovní vynikal dřevěný sloup s ozdobnou stříškou šindelovou, pod níž připevněn zvon; hrobník, majitel blízkého baráku, stál při sloupu a v pravidelných přestávkách zatrhoval silným provazem, k držadlu zvonovému připevněným.

Mlynář přistoupil s Jiřím ke zdi a mlčky ukazoval na pahrbek právě u sloupu zvoničky; na něm pomníku nebylo, leč v trávě rostly macešky a sedmikrásy, podobné oněm, jež v zahrádce pěstovala Růženka. Hrobník nedbale sáhl na čepici a pokračoval ještě chvíli ve zvonění; pak zatrhl několikráte silněji, otočil provaz kolem sloupu, konec připevnil na hák a odcházel, zabedniv nejdříve nízká ve zdi vrátka. Jakmile dozněl poslední úder zvonu i ozvěna, kterou budil na protější stráni, a zvláště když pohasly i odlesky červánků, které chvíli na lesklých plochách pomníků a na zlatě kalichů prodlévaly, rozhostil se na zanedbaném hřbitůvku veliký, skoro děsný smutek.

Mlynář Lexa podepřel si ruce o nízkou zeď, sahající mu po pás, a v ně složil hlavu. Bylo patrno, že vzpomíná na ty, které viděl tu pod drn ukládati. „Dědeček říkával,“ ozval se po chvíli chmurného mlčení, „abychme ho pochovali pod naší skálou, u náhonu, že zůstane na svým. Předkové naši z rodu Lexova chtívali ležet v lesi nebo v hájku, v pokoji že se tam rozpadá tělo těch, kteří přebývali v živém pokoji. Ale že sme semka už pochovali babičku, dali sme ich k sobě. Ten náš hošek tu také leží . . . Pomník sme nezřídili; dosť se nám sousedi navyčítali, že sme možný a že mrtvejm ani jejich čest nedáme. My sme se za živa spravovali rozumem svým, nedáme si na hrob znamení viditelný, že sme věřili jako zvostatní.“

„U našich tomu bylo nápodobně,“ vypravoval Jiří hlasem stísněným, neboť mu bylo nevolno tu nad hroby, kde rostoucí tma z pomníků, zábradlí a vyšších stvolů květin tvořila strašidelné podoby. „Maminka měla pohřeb podle evanjelického způsobu, protože to sestry na strýčkovi vyprosily, — ona sama na obřady nedržela, ba je zavrhovala, říkala, že je z ducha, ne ze světa. Ale jen co pravda, pan farář krásně nad její rakví mluvil, až mu to zazlívali! Přece prý nebyla upřímná evanjelička, ve víře bloudila, do kostela a

k večeři Páně nechodila. Dali ji do hrobu k dědečkovi, Kvapilovi; strejček mi pak vypravoval, jak bylo před lety těžko hrob ten vylámati: je ve skále, v žule."

Otřásl se, polo chladem, polo hrůzou, a se slovy „Pojďme již!" oddálil se od zídky k cestě.

„Byl jsem na pohřbu tvýho děda eště za mlada, byl to věrný bratr, syn světla čistého živého. A tvoje matka byla jeho pravá céra. Dobře vo sobě říkala, že není ze světa, že je z ducha. A věrná sestra byla, — to že tu Pakostovou bránila, připravila si smrt. Ale teďkejc bratři vod ducha vodpadaj' a chytaj' se světa."

Mlynář řečnil zvolna a polohlasně, ale zřetelně, an kráčel po úzké, často se klikatící pěšině za Jiřím; šlo se tu nesnadně, ze zadních částí stavení, kolem nichž stezka vedla, nepadalo sem žádné světélko, a teprve když, skorem na konci Dolců, dostali se na silnici, mohli opět jíti podle sebe.

„Bratr Kvapil," započal znovu mlynář, „taky se vzdává naší víry, kerá byla vodjakživa. Čet' sem knihu „Svaté písmo člověčenstva" vod ňákýho Francouza, bratr Mlejnek mi i dovez', tam je to psáno, jak se vo světlo čisté živé přičiňovali a ho hledali, eště sta let, nežlivá poustala víra židovská a nežlivá Ježíš Kristus kázal lidem. A teďkejc máme světlo živé vopustit a jenomej tý světský hroudy se přidržet."

„Já myslím, pantáto, že se strýček ducha nevzdává; on všecko zkoumá, co by člověčenstvu bylo k užitku, on chce, aby ne tma a pověra, ale rozum u nás panoval. Vždyť vy také doznáváte, že jste se jen rozumem vždycky spravovali."

„Rozumem, prauda, protože jsme byli z ducha, duch byl v nás a my v něm. Šak teďkejc už s duchem nic, šecko jenomej je mozek, sou nérvy, neboli jak tomu říkáte. Slyším to u bratří ve Strádovni, načichli tím, a bratr Kvapil, strejc tvůj, stejně taky, čte ty knížtičky vod ňákýho pana Šťastnýho a věří im. Mlejnek mě ich taky vnucoval, ale já ho hnal."

„Nečet' jsem jich, byl jsem v Němcích, když byly na světlo vydány. Strýček se nesrovnává se vším, ale říká, že je v nich mnoho pravdy."

„Vidíš, vidíš, hochu," odpovídal Lexa vítězně na poslední větu, „dobře sem hádal. Dyby to matka tvoje věděla, jak se bratr Kvapil zvrhá! A tebe stejně taky zkazí, vodhodíš máminu přesvědčenost jako von."

„Nebojte se, pantáto," zašeptal Jiří v nesnázích.

„Ratolestě vod kmene částejc vodpadaj', — máme na to příklady. František Faimonů na študijích se zvrh' na modloslužebníka. A tebe v tej škole třá vychovaj na učedlníka pánů falářů, s kerejma se tví předci potýkali."

„Strejček a taky maminka mě učili, abych rozumem všecko poznával a zkoumal. Umím už rozeznávat, co je písmeno a co je duch. Tam v Němcích je také vyznavačů víry podivných, — ani byste neuvěřil. Hrál jsem při shromáždění jakýchsi pietistů, nebo metho-

distů: ti stále volali Spasitele, ba po něm křičeli, plakali lítostí, z hříchů se sami obviňovali, že to bylo až trapno poslouchat. Ale při tom byli dosti nesnášelivi — Spasitele, boha lásky, měli jenom v ústech.“

Mlynář s účastí poslouchal. „Jenomej se nedej ima přemluvit a zlákat, nezapomeň na matku. A přijdi k nám zasej, rád bych vo těchle Němcích eště uslyšel, a teďkej je dlouho, musím se vrátit. Tamle už sou vidět světla v městečku.“

Přešli právě Dolecký potok a vystoupivše malým lesíkem, uviděli již na blízku dlouhou hmotnou hradbu, vytvořenou z dvojité řady domků ryneckých, mezi nimiž tu tam pronikaly jako malé jiskérky.

Lexa se zastavil a potřásl mladému muži rukou: „Teda přijdi; pomocnice moje a Růženka tě taky rády uviděj’, moje říká, že tě má zrouna za syna. Toť, — znala tě za malička. Zdráv buď!“

Jiří slyšel, jak odchází velikými kroky a jak přeskakuje v nedaleké úžlabině kameny do vody navalené. Jal se sám také spěchati k domovu, neboť nebyl mu příjemný pobyt na tmavé, osamělé cestě, kde páchly s obou stran louky bahnitou vůní, a kde kolem balvanů v ně leckde zarytých vyskakovala světla bludiček, aby ihned zase zmizela. Teskný dojem doleckého hřbitova a nyní konec cesty k domovu zahladily skorem vzpomínky na dnešní odpoledne; teprve když ulehl, zjevila se mu opět Růženka ve své zahrádce a tam v lese mezi balvany, břečtanem obrostlými.

(Pokračování.)

Božena Viková Kunětická:

Lidé.

Visa o třech dějstvích.

(Dokončení.)

Dějství III.

Spáleniště. V jeho pozadí tu a tam svítí ještě plameny a osvětlují okolí divným, těžkým světlem. I zdi se sřítily. Mnoho lidí se vynořuje a ztrácí. V náručí odnášejí spousty různých věcí: šatstva, prádla, potravin a nádobí. Ženy i muži. Všichni lační a dychtiví. Odcházejí do tmy a ze tmy se vynořují. Plamen něco v zadu zachvátil a vyšlehl jasněji, takže spáleniště, které se stalo ještě více zříceninou, vystupuje hrozivě a naze.

Žena pobíhá. Odnesli jste ty košile? Skočila jsem pro ně, když už krovy padaly.

Odpověď. Buď bez starosti. Jsou v bezpečí. I mnoho jiných věcí je v bezpečí.

Muž. Dvě pušky jsem zachránil. Ostatní jsou pohřbeny.

Jiný muž. Málo jsme mohli zachránit. Zdi se začaly brzy řítit.

Ženský hlas. Je zde plno zasypaných věcí. Vždyť oheň snad ani nevnikl do pokojů.

Mužský hlas. To se mýlíš. — Viděl jsem, jak vyrazil oknem dřív, než klenutí spadlo.

Jiný mužský hlas. Takové silné zdi, a padaly jako karty. Ani to nechápu.

Žena. Kde vznikl oheň?

Muž. Najednou to vzplálo jako zázrakem.

Žena přidušeně. Zapálil snad někdo z vás?

Muž. Nevím o nikom. Vrazili jsme do pokoje vyjednávat s paní, ale tam jsme se tak poděsili ticha, že jsme ani slova nevypravili.

Žena. Tys tam také byl?

Muž. Všichni jsme tam byli.

Zahalený člověk obchází. Kněze jste už nezastali?

Mužský hlas. Co pak jste ho neviděli odcházet zahradou?

Zahalený člověk. Proč jste jej nezadrželi?

Jiný muž. Nikdo to nevelel.

Ženský hlas. Poblázní celý kraj.

Zahalený muž pro sebe. Ubije celý kraj.

Mužský hlas. Naposled naše nouze bude dobrodiní. To je horší než křesťanská láska k bližnímu —

Radostný hlas. Zde je něco!

Hlasy vůbec. Co máš?

Radostný hlas. Leskne se to a svítí. — Zlato!

Někdo mezi ostatními. Zlata zde bude dosti. Ale jak se k němu dostat? Bude brzy ráno, a pak už je všecko ztraceno.

Kdosi. Že bude brzy ráno?

Jiný. Kohouti už kokrhali. Jsou rozletlí v lese po stromech.

Žena. A ti lidé zpívají!

Muž. Je jich veliký zástup. A ještě k nim přicházejí.

Mužský hlas. Proč vlastně zpívají?

Muž. Hledají někoho. Sešel s cesty, a chtějí, aby se jim ozval.

Jiný muž. To by mohl být jen nad roklí —

Žena polekaná. Nad roklí!

Mužský hlas. Marně by nejspíš zpívali.

Žena. Vůbec úžasně zpívají. Kdyby byl živ, ozval by se jim už. Vždyť to trvá kolik hodin!

Zahalený člověk. Potřeštění!

Muž. Divně zahánějí bídu.

Žena. Jeden z nich prý chytal při ohni jiskry holýma rukama.

Jiný muž. Je zde těžko a dusno.

Žena. Kameny ještě pálí pod rukou. Vlna davu se na chvíli odvalí. Odnášejí ukořistěné věci. Spáleniště ztichlo.

Zahalený člověk opatrně se rozhlédne a pak volá. Lindnere! Žádná odpověď. Lindnere! Mlčení. Mně nemusíš zapírat, že jsi zde. Vím, že chceš vyčkat kněze. -- Proč se neozveš? Mlčení. Chci ti jen říci, že kněz s paní bloudí od večera krajem. Snad se ho ani nedočkáš! Lindnere! Kde jsi ukryt? — Není zde tuto chvíli ani duše. — Lindnere! Několik postav se vrací.

Žena chce vzíti na záda veliký ranec.

Mužský hlas. Co v tom máš, že je to tak těžké?

Žena. Sama nevím. Vybírala jsem to po tmě. Pomoz mi!

Muž jí pomáhá. V tom malý, pitvorný člověk divnými skoky ocitne se na zříceninách a jako veverka pobíhá po nich sem a tam. Ztišení.

Neurčitý hlas. Kdo je to?

Jiný hlas. Nevím.

Neurčitý hlas. Skáče jako srna.

Ženský hlas. Je vidět, jak se šklebí —

Jiný hlas. Snad se jen směje —

Blázen seběhne, schoulí se k zemi a směje se dětinským smíchem veliké radosti.

Zahalený člověk přísně. Kdo jsi?

Blázen mávne rukou nad hlavou.

Zahalený člověk. Odkud přicházíš?

Blázen zase rukou mávne.

Zahalený člověk. Co tady hledáš?

Blázen schýlí hlavu na prsa a neodpovídá.

Zahalený člověk. Jsi němý?

Hlas z davu. Jistě založil oheň.

Blázen se zasměje a hbitými skoky proplete se na nejvyšší místo trosek. Tam usedne na ohořelém trámci.

Žena. Je zde jako doma.

Kdosi. Nikdo ho nezná?

Někdo lhostejně. Je to hloupý blázen. Viděl jsem ho jednou po povodni.

Kdosi. Mohl oheň založit?

Někdo lhostejně. Ne. Je neškodný. Raduje se jen ze zkázy.

Jiný. Jak to víš?

Někdo lhostejně. Vypravovali mně, že se směje jen tenkrát, když vidí zkázu.

Kdosi. Zde se může smát. Takovou ještě neviděl.

Jiný. Nezůstane kámen na kameni. Ještě pořád se něco řítí.

Žena z davu. Ale kdo tím tak otřás?

Jiný. Těžko vysvětlit!

Kdosi. Je to vůbec divná noc! Jaké bude asi po ní ráno?

Smutný hlas. Pro nás není rána. Uvidíte, že pro nás není rána!

Žena. Myslím, že se zpívající blíží.

Hlas v zadu. Snad přijdou hledat, co jsme my nenašli —

Žena. A co jsme nenašli?

Hlas v zadu. Štěstí.

Žena udivena. Štěstí?

Hlas v zadu. Štěstí.

Žena. Co pak štěstí je v bednách ukryto?

Hlas v zadu. Ale ukryto je — jinak bychom je byli našli.

Žena. Oh, jdi! Byl bys schopen nás udat, tak jsi ošemetný. Ti lidé, co zpívají, také nehledají štěstí.

Hlas v zadu. Ale já bych chtěl štěstí nalézt.

Žena. Hledej je tedy. Nám na to nezbývá času.

Blázen se silně zasměje.

Zahalený člověk. Proč se směješ?

Blázen vezme kus dřeva a hodí po něm.

Zahalený člověk se vyhne ráně. Zabil bys a nevěděl proč. Vlna se zase zvedá, jako by se chtěla odvalit.

Muž z davu v myšlenkách. Myslím, že by mohl býti přece jen nad roklí —

Jiný. Kdo?

Muž z davu. Ten, jehož hledají. Šel-li v mlhách —

Jiný. Co nám je do něho! Nás nespasí —

Muž z davu. Ale kdyby napadlo někomu za ním tam jít, mohlo by se státi neštěstí.

Žena. A komu by napadlo jít?

Muž z davu. Paní Evě, třeba — —

Jiný. Paní Eva nad propast? Začínáte mluvit nesmysly.

Žena. Proč by chodila nad propast, když má pátera Horkého?

Hlasy. Je zde horko, až se dech tají. Vlna zvolna se odvalí.

Zahalený člověk. Lindnere! Kněze se už nedočkáš! Kdo ví, kam se s paní ukryl — — Pro sebe. Skutečně zde není. Byl bych se zaklít chtěl. Hledá tu a tam. Není zde. Neměl dost odvahy. Odejde. Na zříceninách je prázdno a ticho.

Tichý hlas z hloubi. Blázne!

Blázen jasně. Morituri!

Tichý hlas. Můžeš porozumět?

Blázen. Morituri!

Tichý hlas. Až přijde kněz, nestav se před tento otvor, ve kterém dvéře trčí. Jsem za ním.

Blázen přemýšlí, jako by se snažil pochopit. Pak přikývne radostně a odpovídá také tiše. Morituri. Ticho a pusto.

Blázen složil ruce nad hlavou a přikryl se jimi jako křídly. Z daleka je slyšet táhlou melodii neznámé písně. Jasněji však než dříve, jako by se zástup blížil. Mlhy.

Hlas Evin. Nemohu dál!

Hlas Horkého. Ještě několik kroků. Jsme na místě. Horký objeví se s Evou, které napomáhá v chůzi. Eva jde těžce a volně. Horký se rozhlédne kolem a odvádí ji k nejpohodlnějšímu místu.

Eva se zastaví. Jaká hrůza a spousta!

Horký. Zde si odpočiňte, Evo. Cítíte, jaké vlahé teplo vane? Máte ruce zkřehlé — — nohy mokré a rozdrásané — Klesala jste již.

Eva. Odkud ten plamen?

Horký. Ještě něco hoří.

Eva. Kde to jsme?

Horký. Na místě, kde stával dvorec, Evo!

Eva. Proč právě sem jste mne dovedl?

Horký. Nemáte jiného domova.

Eva. Domovem to nazýváte?

Horký. Snad nyní, když nezbylo nic, s čím byste zápasila.

Eva. Podívám se — —

Horký. Co chcete viděti?

Eva. Je všecko pohřbeno?

Horký projde kolem trosek. Jediná zeď stojí, a v té zůstaly otevřeny ohořelé dvéře —

Eva. Nechoďte k nim!

Horký. Nepůjdu k nim, Evo. Mlčení.

Eva naslouchá. Neslyšel jste hlas?

Horký. Dosud zpívají —

Eva. Ne zpěv! — Hlas, jako by někdo vzkřikl —

Horký. Vyplašený pták to zahvizdl. Mlčení.

Eva. Neslyšíte vzdechy?

Horký. Lesy to šumí, Evo.

Eva. Kroky v dálce slyším —

Horký. To větve praskají.

Eva. Do tmy není viděti!

Horký. Hledala jste v ní po celou noc, Evo, a nic jste nenalezla.

Eva stále ustrašeně hledí a pátrá kolem, až utkví pohledem na beztvarém stínu bláznově. — Tam — je — cosi, Horký!

Horký. Cár uvázl tam na trámu.

Eva. Rozžehněte oheň! Rozžehněte oheň!

Horký. Ztište se, Evo. Zapálím roští. Chce od ní.

Eva jej zadrží. Co to?

Horký. Vaše poplašené srdce tluče.

Eva. A přece! — Necítíte přítomnost kohosi třetího?

Horký tlumí vášnivý výbuch. Jen vás pociťuji, Evo. Nikdy jsme si nebyli tak blízko, jako teď, když jste všecko ztratila —

Eva. Nestojí nikdo za zdí?

Horký. I mrtví odešli — —

Eva. — — — I mrtví! Mlčení. Horký staví hranici ze dřev a roští. Přinese pak kus hořícího dřeva a zapaluje jím.

Eva v těžkých myšlenkách. Slepá zhroucená zastavila se před věčností.

Horký. Není věčnosti.

Eva. Slyšel jste její matku, jak bohu klnula, když se k ní vrátila!

Horký. Není boha.

Eva. Viděl jste, jak ji šíleně líbala?

Horký. Polibky zůstaly, Evo — —

Eva. Ale slepá nikdy již neuvidí slunce!

Horký. Nikdy nic již neuvidí.

Eva. Nic.

Horký. Vystavíme nové chrámy, vymyslíme nové modlitby, očistec i zatracení, ale nikdy již nic nespatříme, Evo.

Eva dutě. Nové hroby, nová náboženství, nové tmy. Zachvěje se v celé své bytosti. Ještě trochu roští k tomu pozemskému ohni.

Horký přiloží na hranici. Pak se zadívá na Evu. Jak divně jste krásná, Evo, v tom osvětlení. Nikdy jsem vás ještě takovou neviděl, neboť v měsíčných nocech byla jste až mámivě přízračná. Teď máte rty rudé, oči vám planou, a ze záhybů vašich šatů stíny se plazí.

Eva. Pozemský ohni! Vztáhne ruce nad oheň.

Horký. Proč jej jmenujete pozemským?

Eva. Stíny vyvolává. Vystydlé ruce se o něj hřejí! Trosky malých tužeb osvětluje, cáry dává tušiti a z mlh dělá baldachýn zarůžovělý slavnostní chvílí.

Horký. Ve vás je bouře, Evo.

Eva. Pozemský ohni! Slepí tě nevidí, a proto jsou odsouzeni. Vystydlé ruce se o tebe hřejí a unavené oči vidí tvoje plání jako jediný zázrak života! Hlas se jí láme, stává se štkaním, až vypukne v rozechvívající pláč.

Horký u ní. Evo, proč pláčete? Vy pláčete pro něho? Že vás zradil? Že neslyšel, když jste volala? Pláčete pro něho, Evo? Neviděl jsem ještě nikdy vašich slz. A první, které vidím, patří jemu!

Eva vyráží v zoufalství. Sřítilo se! — — Rozpadlo! — Oslepl o! Větve chrastí. Cáry uvázly! — A bědné ruce tápou nad ohněm pozemským —

Horký žhavým hlasem. Evo, nechte mne mluviti hlasem lidským!

Eva. Není jiného hlasu.

Horký. Není, Evo!

Eva. Není dálek! Není světla! — Není vykoupení! Chodili

jsme jílem, vodou, trním. — Jen můj dech nás dobíhal, zastavoval a na šíji se nám věšel — ale noc zůstala prázdná a nebylo v ní ani ozvěny.

Horký. Jeho jste hledala a nenalezla. Mne jste s sebou vlékla, abych trpěl s vámi! Ale Evo: jeho není — nebylo a nebude!

Eva. Jen rozepjaté bílé křídlo k letu připravené v prsou mi zůstalo — Úžasné křídlo, které mne stále štvalo, mátlo a rozechvívalo —

Horký. Ani toho křídla není, Evo —

Eva. Co pravíte? — — Ani křídla, Horký?

Horký. Nejsme schopni nadlidského života.

Eva. A zvony umlkly.

Horký. Nebylo zvonů —

Eva. Paprsky se svinuly —

Horký. Nebylo paprsků —

Eva. Zde se ztroskotalo něco nesmírného.

Horký. Ztroskotalo, Evo. Mlčení.

Petronila vejde klesavým, chvatným krokem. Paní! — Jste zde, paní? — Bála jsem se o vás!

Eva. Petronilo!

Petronila. Vy pláčete? — Paní moje drahá! Osuším vám slzy, vím, že jsou horké.

Eva. Nech je kanout, Petronilo. — Jsou těžce vybojovány.

Petronila. Nenašli jsme nikoho, paní.

Eva. Jen cár uvázl zde na troskách, Petronilo.

Petronila. Sama jsem volala do mlh a zpívala ze všech sil. Přišli i lidé z okolních vesnic poděšeni touto nocí a připojili se. Lucerny rozsvítili, smolná dřeva zapálili — — — Jeden z nich našel sice nějakou stopu, ale tu jsme nemohli sledovat.

Eva. Stopu?

Horký příkře. Není stopy, Petronilo.

Petronila. Alespoň ne stopy dobré, neboť může zmásti. Byli bychom zašli do bařin.

Horký. Ať již nehledají!

Petronila. Mlhy počínají řídnout —

Eva. Myslíš, že by mohlo ještě vyjít slunce?

Horký rozčilen. Nemyslete nyní na slunce! Kdo čeká slunce? Je dobře v tom tichu a dobře v té vláčné tmě. Řekněte lidem, Petronilo, že nechci, aby již zpívali.

Petronila. Jsou dychtivi jako honci na lovu. Teď již je jim lhostejno, koho hledají. Jen hledat chtějí, aby se uklidnili. I matka Mariina přivedla svou slepou dceru a poručila jí, aby zpívala. Věří ve vykupitele naší paní —

Horký. Jděte a řekněte, že není nic, co bychom mohli nalézt a obsáhnout. Řekněte, že Marie oslepla, protože se dívala ku předu, a že není nic, co by nás spasilo.

Petronila zajíká se. Nic — pane?

Horký. Nic.

Petronila stále týmž zajíkavým, jako přelomeným hlasem. Ale mně zbělely vlasy. — Co si počnu teď nad hrobem?

Horký. Ať zhasí svá světla. Není nic, Petronilo.

Petronila. A bolest naši kdo ztiší?

Horký. Není bolesti.

Petronila. A toužení panino?

Horký. Ani toho toužení není již.

Petronila. Ó, to jako by se země otevřela! — Ale my umíme ještě dětské písně. Na ty jsme zapomněli, a možná, že těm by porozuměl!

Eva. Ať je zpívají! Bude to zpěv čistých srdcí —

Petronila. Doufáte ještě, paní?

Eva. Ne.

Petronila. A proč chcete slyšet dětské písně?

Eva. Je třeba něčím slunce nad tou hrůzou uvítat, a nám nezbylo nic jiného —

Petronila odchází zvolna a klesajíc. Jen dětské písně! — — Mlčení.

Horký u Evy. Dívá se na ni pln vášně a vzrušení. Polibky zůstaly, Evo!

Eva. Co jsou polibky?

Horký. Květy, jež se smějí, když všecko se vzdává beznaději.

Eva. Polibky — — Hledí na Horkého.

Horký. Mluvme jen spolu, Evo, než nastane ráno. Nikdy nebylo náš přítel — pamatujete se?

Eva posune zrak do mlh. Ráno! — — Kde jest skryto, když ještě září oheň, který jste rozžal?

Horký. Nemyslete na ráno, Evo! Nemyslete na nic! Ztroskotalo cosi. Ale na stožáru utonulé lodi držím vás a cítím, že žijeme. Nic jiného. Jen, že žijeme. — Spolu, Evo, na stožáru utonulé lodi, kterýční do prázdna.

Eva. Jak to hledíte?

Horký. Náš hlas by zanikl vysílením, kdybychom volali —

Eva. Stíny plouží se vám po tváři, a vaše oči nemají zřítelnic.

Horký. Evo! Nesu vám lásku života —

Eva chce se mu vymknouti.

Horký. Nepustím vás, dokud nepochopíte —

Eva. Zaléváte mne těžkým dechem a pohledy, v nichž se tmí jako v propastech — — Proč se vám chvějí ruce? — A proč spalujete mi dlaně?

Horký. Evo!

Eva. Kam mne vedete nyní, kdy víte. že nemám síly k odporu?

Horký vášnivě. Evo, musíte píti se mnou z číše, na níž rubíny lámou rudé světlo! — Musíte dýchat vůni, která omamuje, ale nezabíjí.

Eva. Ten oheň zalejte! Uvádí na scestí, a jeho dým vdechujeme.

Horký. Ať plane! — Nikdy jsem vás neviděl krásnější! Což, Evo, nevíte, co je to divoká rozkoš tancující hmoty? — Co je to smích blažených muk? Zasměje se. Hroby! Mátohy! — Bezúčelné tápání do věčna. — Posloucháte mne, Evo?

Eva. Mluvte!

Horký. Životu je dána chvíle, kterou lze zaplatit zrození, smrt i táhlé průvody němých, kteří blaženost její odnesli si do věčna. A pak již není nikdy zápasu! — A nikdy úzkosti! A nikdy otázek! Ta chvíle, Evo, pohlcuje všecko od počátku až do konce! Jediná chvíle, ve které všecka muka našeho bludného života smějí se opilým smíchem se vzdávajících. Obejme ji.

Eva sepne ruce na čele a vzdaluje ho tak mimovolně.

Horký. Ohnivými prsty přejíždí naše smysly, aby jim dala schopnost zadostiučinění a požitku! — Jediná chvíle — Evo, která spouští záclony za minulostí i před budoucností a musí býti vyžita na místě, odkud není vykoupení, než závratným mlčením.

Eva se usmívá. Je to bezradný úsměv odsouzených, jimž podáno víno, aby se rozjařili.

Horký. Pochopujete, Evo?

Eva. Což — nutno — chápat bouři?

Horký. Nechápejte, ale pociťujte! Víte, že ve mně byl vždycky člověk skryt? Člověk, který o vás snil, když jste byla vzdálena! Byl bych vás strhl, kdyby nebylo vašich očí, které nikdy na mne nehleděly. Chci, abyste cítila nutnost té jediné, veliké chvíle, Evo —

Eva sklání se k němu a zase hlavu schyluje na zad, jako by ji tížila. Rty otevírá, jako by potřebovala mnoho vzduchu.

Horký. Nechci se vás zmocnit. Chci s vámi splynout. Připjat k vám životem, smutkem i rozkoší —

Eva. Rozkoší —

Horký. Rudé — lilie bych chtěl kolem vás ovinout — tíhou ohnuté, takže jediná krůpěj svlažující rosy se v jejich kalichu neudrží!

Eva. Ano — rudé lilie —

Horký. A do červeného aksamitu bych chtěl vás uložit, abyste jeho barvu s jeho měkkostí vdechovala.

Eva přiblíží se svou tváří k jeho a z blízka ponoří se do jeho pohledu. Červený, měkký aksamit!

Horký. Horečnou vůni žlutých fial — Evo — —

Eva. — — horečnou vůni!

Horký. A šepot mladých dubů, když v teplých nocech na blízku laň tuší —

Eva. — laň — ó, Horký!

Horký prudce ji strhne do náručí. Evo!

Eva. Ne — Horký — ne —

Horký sevře ji veškerou silou a dlouze ji políbí na pootevřené rty.

Blázen Morituri. Mlčení.

Eva. — — To nešuměl les.

Horký. Nešuměl.

Eva. Ani pták to nezahvízdal.

Horký pustí ji z náručí a stane. Kdo je zde? Mlčení. Odkud zavznělo to slovo?

Eva. Z blízka.

Horký. Shora.

Eva. Z blízka a shora.

Horký ohromen. Evo! — Jestliže on —?

Eva. On?

Horký. Naleznu ho a zničím!

Eva. Stůjte, Horký, nenávidíte příliš!

Horký beze smyslů. On! — Vy víte, že on!

Eva. Slyšte!

Blázen. Morituri.

Eva. Nikdy by neřekl: morituri.

Horký vzhlédne k bláznovi. Á, to není cár! Vyšplhá se na zříceniny.

Blázen v té chvíli seskočí, zdola. Zhasme slunce! — Máš ohebný meč?

Horký. Proč se chceš se mnou bít?

Blázen chytá ve vzduchu. Červené a modré! Černé a bílé! Do hlubiny! Žebra předpotopních životů. — Nemám v ničem pravdu?

Horký seběhne k němu.

Blázen rychle se vyšplhá.

Horký. Buď jsem zmaten já, anebo ty!

Blázen. Morituri.

Horký zase za ním. Kdybych tě měl na chvíli k zemi přidržet, za to slovo tě přidržím. Ty víš více, než chceš říci.

Eva. Horký! — Nevíte, koho dráždíte!

Horký. Nehněte se s místa, Evo! — Dolů!

Blázen. Kolem kol! Na dvacet mil a veliký chomáč nití!

Horký. Dolů!

Blázen. Žebřík ze zlatých prutů! Kroužení železných koulí -- Nedbejte toho!

Horký. Chci, abys šel dolů. Zápas.

Eva. Mně je úzko! Zadržte! — Jakási strašlivá vlna se zpěněným hřbetem. Jakýsi ztajený chrapot!

Horký. Kdo jsi?

Blázen. Deset chtivých prstů! Jen deset prstů stačí —

Horký. Jedinou rukou! — Jediným pohybem! – Pusť! Pusť!

Blázen. Nedýchej!

Horký. Pusť!

Blázen. Morituri! — — Mori — — V tom se oba sřítí, jako by byli sraženi neviditelnou rukou. Za nimi sesouvá se jediná, dosud stojící zeď. Ticho.

Eva vybaví kus hořícího dřeva a odhodlává se okamžitě na zříceninu. Hledá. Naklání se. Na zem kleká a zase vstává. Kam? — Do hlubin země? — Do neviditelna? Horký! — Pohlcen? — Pohlcen! — Nebo sražen? -- Sražen! — Či sřítil se? Kam? — Kde? — Jediný, který se mnou dýchal! — Horký! — Zde máte ruce, chopte se jich! Rozechvěl jste je divokou žádostí! — Kde jste? — Vymkněte se mu! Zabte jej, jestliže nepovolí! — Chci vás! — Slyšíte mne? — Chci vás! Z mých prstů jiskry šlehají — Vidíte je zdola? -- Vraťte se! Jsem připravena na chvíli, kterou jste mi slíbil! — Chcete, abych líbala? — Vyssajte krev z mých rtů! — Horký! — Děsím se! — Nenechte mne samotnu! Co chcete ještě? I nezrození čekají! — Chvíli, která život vyplácí? — Spusťte záclony za minulostí i před budoucností! — Pojďte, Horký! Nikdy jste neviděl mou šíji? Je bílá a krásná. Svítí ve tmě. — Opustil jste mé rty, jež toužily pít. Můj dech, když spaloval! Horký! Dám vám chvění, jež probíhá jako teplo planoucího slunce! — Všecko dám! — I přivřené oči, jejichž pohled přilne. I vůni vlasů, která opíjí! I výkřiky, kterým možno rozumět, jen když stenáme. Horký! Slibuji vám opilý snících blažených muk — Vynořte se! — Řekl jste: divoká rozkoš tancující hmoty? Horký! Horký! Hleďte, strhuji se sebe šat! Tak, od krku dolů, a svá nahá ramena vztahuji po vás, abyste je zlíbal polibky, jež vám zůstaly! Vidíte je svítit v šeru? Ohýbají se a vymršťují. Sevru vás a zavru oči, než mlhy klesnou. Vlasy si rozpustím, abyste se do nich zahalil! Horký! Rudé lilie — tíhou ohnuté — jediná krůpěj — rosy. Mlčení. Horký!

Eva naslouchá v tichu. Pak sestoupí a křičí. Zde se stal zločin! Zločin! Zločin!

Několik lidí přiběhne.

Jeden z nich ustupuje. Vidění!

Eva. Hledejte v ssutinách! Zde zmizel lidský život!

Jiný z přišlých. V této spoustě nenajdeme nic.

První z nich. Kde zmizel?

Eva zase nahoře. Nevím, kam mizíme. Ví to někdo z vás? Hledejte! Odvalte kameny! Prolezte skulinami!

Přicházejí zpívající. V jejich čele Marie s rukama ku předu vztaženýma. Svítilny a rozžatá smolná dřeva pohybují se mezi nimi.

Eva proti nim. Člověk zmizel! Člověk zmizel! Zástup umlkne.

Velenová. Zpívej, Marie. Jsme na místě, kde spravedlivý soudil.

Eva. Dejte sem světla! Ti nejsilnější z vás ať balvany odvalují —

Petronila. Paní moje!

Eva. Páter Horký! — Petronilo! — Páter Horký!

Petronila. Co je s ním?

Eva. Do bezedna se sřítil. —

Velenová. Zpívej, Marie. Jediná ze všech.

Marie se vztaženýma rukama zpívá tence a sladce. Ostatní shýbají se k zemi, hledajíce v troskách, svítilnami si svítí. Je vidět spoustu sehnutých těl, jejichž bledé obličeje osvětluje žlutavé světlo mdlých lamp.

Eva. Zde! — — Zeď zde stála. — Otvor byl v ní. Snad dvéře ještě. — A na tomto místě — Všichni sem! — Na tomto místě stál a rval se s cárem, jenž mluvil slova nesouvislá, jako by vítr jím mrskal, a on skučel zmítáním. Sem! Okáži vám cestu! Její obnažené tělo jako násilně ohnutý paprsek svítí mezi ostatními.

Zubožený člověk postavil se opodál. Co je člověk? — Zeptejme se psů, když v noci vyjí.

Marie zpívá.

Zubožený člověk. Když psi vyjí — žalují na člověka. Vyslechněme je dřív, než budeme hledati. Ve vsi vyjí celou noc.

Petronila usedne a opře si skráně o ruce. Hledí ztrnule k zemi. Není nic!

Zubožený člověk. Co je tedy člověk? Psi obětovali mu život, a když vyjí — žalují na něho. Slzy jim při tom nekanou. Ale já bych vám dal trochu slz. — Člověk! — Ach, nehledejte člověka! Leknete se jeho očí!

Marie zpívá. Lidé unaveni usedají, jiní dále kameny odvalují, jiní světla opravují.

Petronila. Není nic.

Eva naslouchá u země. Slyšte!

Někdo blízko ní. Voda na blízku hučí. Snad se odněkud náhle provalila.

Eva. Někdo se odplížil.

Hlas ze zástupu. Jen stín se zakmitl.

Zubožený člověk. Nehledejte člověka! Nejste před ním jisti! Zeptejte se ohně i vody. Zeptejte se němých tváří. Běda vám, řekne-li najednou: chci žít!

Petronila. Nic není. — A do hrobu blízko, co by rukou dosáhl.

Eva. Pohřbeno! Nenalezneme již nic z toho, co bylo.

Zástup skloněn k zemi ztichne. Marie tence a sladce zpívá. Po chvíli i ona umlkne. Lidé kladou hlavy na kameny. Všichni jsou úzce připjati k zemi. Ještě kámen se svalí. Světla svítilen blednou. Smolná dřeva dohořívají. — Na vše lehne stříbřitý závoj.

Eva nazvedne hlavu a zahledí se do nich, v nichž chvěje se lehounký záblesk. Pozoruje jej vzrušeně a pak mluví teskným, novým, nejvýš jemným hlasem, jako ze sna. Odkud ten svit? — Ohně v něm blednou! — Z jediného místa vychází, jako by tam zíralo veliké oko krásy. — Odkud ten svit? — A není cizí. Někdy jsem ho tušívala v přítmí lesů, když vichřice zlámala stromy a já jsem cítila jejich bolest v nastalém tichu. — — V pohádkách jsem jej nalézala, když se zdálo všecko ztraceno. Tajil se na věžích zakletých hradů, na bílých čelech spících staletí, na mrtvých vodách, ve zlatém peří zázračného ptáka a v šedinách dobrých sudiček. — Do duše mi lehl jako závoj, v němž paprsky jsou skryty. — Odkud ten svit? — Nade

vším v zápase ztraceným! — Nad nocí, ve které nepřišel sen. Ovíjí mou nahotu, která se chtěla vzdát! Měkce, konejšivě, jako by ji tišil po bouři. — Odkud ten svit? Není to odpuštění? — Není to soucit? Není — to — vykoupení?

Krásný hlas nad roklí. Evo! — — — Evo!

Eva v úžase se zvedá. Není to sen? — Všichni jste slyšeli?

Tiché hlasy. Slyšeli jsme.

Krásný hlas nad roklí. Evo! — Evo!

Eva vztyčí se a rozprostře náruč proti jitru, z něhož se ozývá její jméno. Toť on! — — Toť on! — — Toť on!

Marie počne zase tichounce a sladce zpívat. Petronila se vrhá na kolena.

Eva s náručí rozevřenou letí přes trosky. Je vidět, jak mlhy rozráží.

Mnoho hlasů. Zahyne v rokli.

Petronila. Nezahyne. Vždyť svítá. První červánky rána zazáří na temeni hor.

Krásný hlas nad roklí. Evo! -- Evo! — Evo!

Teréza Dubrovská:

Píseň.

Zas táhne touha mojí duší
o nedosněné písni jara —
leč srdce z klidu nevyruší,
ta melodie drahá, stará.

Kdes v mlze chví se přelud pouhý,
jak bledá luna z mraků vstává . . .
a ze rtů splývá povzdech dlouhý,
a do dlaní se sklání hlava —

A vzpomínky se duší chvějí —
ó, zašlé smutky jedné chvíle!
Dnes zasněžené rovy spějí,
a chladně svítí kříže bílé.

Z nových básní Jana Rokyty.

KDE JSI, Ó SLUNCE?

Bolestně po tobě toužím, zmíraje chladem,
pozírám v končiny, jihu kam krajiny kladem,
vyhlédám cypřiše černé a olivy šedé,
touha mne na břehy modrého Jadranu vede —
kde jsi, ó slunce?

Po nebi šedivá, nevlídná mračna se honí,
hlava jak z olova do zkřehlé dlaně se kloní.
Jaká to tíže! Sotva ji udržím v dlani . . .
Podivné, podivné myšlenky sedají na ni!
Kde jsi, ó slunce?

Marně mé usláblé oko po tobě slídí . . .
Jest mi, jak byl bych zde poslední, poslední z lidí —
poslední tvor ještě na zemi vystydlé zbylý
ke slunci vzpíná se, bolestně po slunci šílí:
Kde jsi, ó slunce?

Kde jsi, jímž na jaře v pradávnu pukaly ledy,
míza jímž stoupala pod kůry površek šedý,
zeleň se ze země vydrala, zaplály květy,
po lásky polibcích zapráhly mladistvé rety —
kde jsi, ó slunce?

Vyhaslá tvář tvoje žárem již bělavým neplá,
pro zemi stařenu nemáš již tvůrčího tepla,
studený Mráz teď jen po zemi v mlčení chodí,
vyzáblá Smrt se s ním po hrobech života vodí —
kde jsi, ó slunce?

Vidím tu dvojici: od pólu blíží se ke mně,
neslyšným krokem jich umrlá nechví se země —
já jen se zachvívám, s děsem zřím ke zjevům bílým,
v smrtelné úzkosti po slunci volám a šílím:
Kde jsi, ó slunce?

—

MÝTINA V SLUNCI.

Slunce pálí na mýtinu,
mladé smrčí silně voní,
nad metlicí, nad travami
zlatí motýli se honí.

Sosen kmeny zbylé v mlází
v slunci zlatorudě planou,
kapky pryskyřice po nich
jako slzy štěstí kanou.

A teď jako výkřik štěstí
nad mýtinou, nade strání
do daleka zazvučelo
kukaččino zavolání.

—

LÉTO.

S úsměvem Léto tiše leží
ve vzduchu sluncem rozehřátém —
v potoce ryzí stříbro běží,
pšeničná pole hoří zlatem.

V mateřském štěstí po okolí
pod modrým rozhlíží se nebem —
křepelka zvučně volá s polí,
zrající žito voní chlebem . . .

—

LES MLČÍ . . .

Les mlčí, chvojí nezašumí,
ni ptačích písní neslyšet,
jen hvozdem nese k hlavě dumy
motýlích křídel tichý let.

Jen časem cosi borem vzdychne,
jak les by šeptnul ze snění —
pak všechno zas jak dříve ztichne,
a sosny trčí v mlčení.

Jen časem zdá se ti, že slyšíš
za sebou měkké kročeje —
ty jenom dech v svých prsou ztišíš,
cit neznámý tě prochvěje.

Tak tiché jsou ty lehké kroky,
že jen je tušíš jehličím —
jdou jen jak rythmus písně sloky,
jež prolétla snem slavíčím.

Zda Snění vešlo hebkou patou
a za tebou jde v zápětí,
by zvábilo tě hlavou zlatou
a bílým ňadrem v objetí?

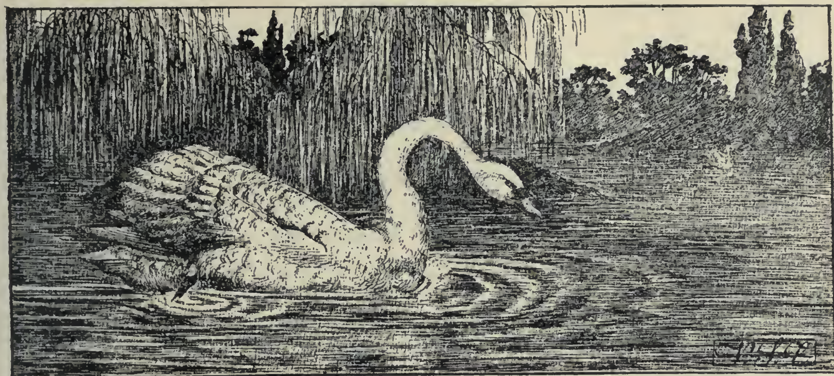
Či Vzpomínka sem krokem víly
za tebou tiše přichází,
v svůj závoj ovine tě bílý,
vykouzlí dávné obrazy?

Či nedotýkajíc se země
to blíží se ti Tušení,
k tvé skráni nachýlí se jemně
v neznámých citů zvlnění? . . .

Ty nevíš, ohlédnout se bojíš,
jen tušíš jakýs jiný svět,
své duše zření jenom zdvojíš
a čekáš, čekáš rozechvět . . .

Jan Krossek z
Hyskowa L.P. 1799

Růžena Svobodová:

Zahrada Irémská.

Román.

(Pokračování.)

XXI.

Láskou a svobodnou vášnivou volbou spojení lidé, kteří pociťují svůj vzájemný vztah, teplo políbení, přelévání světelných proudů z duše do duše a vzájemné naplnění svých bytostí jako pohárů vínem, kteří chápou ve vzájemném prolnutí, že se v nich zrcadlí cosi ze chvění věčnosti, kteří cítí živě se spojeni pro veliké příbuzenství lásky se všemi miliony lidí dávno mrtvých a slyší šumět hudbu nekonečnosti i mysteria a hrůzy marnosti ve chvílích nejopojnějších, krásným a těžkým osudem vášně spojení lidé stávají se před příchodem nového člověka druh druhu nezbytnými v bázni a radostné hrůze tajemného dění.

Isida chtěla žíti sama svůj proces, zapomenouti na Geldera, na to, že existuje, že je s ním spojena.

Odešla z bytu stařenina a na prahu svých pokojů, kam ji muž doprovázel, poprosila ho, aby ji zanechal.

„A neodejdete? Nemusím se třást o vás?"

„Neodejdu do té chvíle, dokavad budete taktní. Ale to vám slibuji jako Meluzina kavalíru Raymondovi, ihned, jakmile mne urazíte čímkoliv a zvláště nevěrou, že zmizím beze slova. Nemám nejmenšího smyslu ani talentu pro mučenictví. Snad květiny, které vyrostly v koleji, musí být na to připraveny, že po nich pojedou vozy formanské. Já jsem se narodila na horské louce, která má od dubna do září jediné jaro a není sečena až v podzimu!"

Usedla ve svém pokoji, hlavu v dlaních, a tichem léčila hrubé rozechvění minulých chvil.

Kdosi pobouřeně, splašeně a vytrvale zvonil.

Slyšela, jak kdosi prudce vchází.

Otevřely se dveře, a do nich vlétla rozzářená Fedorka a rozsvětlený Urban a skokem se dostali k ní.

Fedorka zavinula se dlouhýma ručičkama kolem její šíje, zalomcovala s ní, smísila poblázněné výkřiky pískotem.

Jaroslav Urban zmocnil se ruky Isidiny a líbal ji, jako by každým políbením tiskl na ni vděčnost za celý svůj život.

„Jasná paní! Jasná paní, my jsme si řekli už všechno, v sadech, pod kaštanem, a sotva jsme si to řekli, rozletěli jsme se k vám!" mluvila Fedorka.

„Ano, řekli jsme si: ‚To musíme jít povědět paní Gelderové!'" pravil Urban.

Jejich radost měla dravé formy. Bouřili a hlásali svou lásku jako velikou a konečnou událost svého života.

Fedorka pustila vždy na chvíli šíji Isidinu, aby ji v příští chvíli znovu sevřela.

„Tak povídejte!" vyzvala je ohlušená Isida.

Ale oni neměli slov, měli jenom opojení a výkřiky, hlučnou slavnost prvního políbení.

Isida mohla cítiti radost z těchto dvou opojených lidí, ale — aniž sama věděla proč, necítila jí. Jejich výbuchy nevyvolaly žádných jemných citů. Jako by se na ni sesypaly kroupy. Bylo jí hořko, a těžký bezpříčinný smutek ji zatížil. Nemohla si sama ujasniti, proč trpěla. Neměla zájmu na Urbanovi, forma jejich lásky jí byla daleká, nemohla ji rozlítostnit, a přece jí bylo k smrti teskno a únavno.

Vyvinula se jim, pohladila je oba, laskavým přechodem omluvila se na chvíli a vyšla z pokoje, aby vydychla. Hledala příčinu svého zatemnění. Srdce jí hlasitě bušilo.

Šeřilo se. Přistoupila k oknu a zadívala se tupě na ulici. Pootevřenými dveřmi zalétalo za ní nadšené šeptání milenců:

„Jaroušku!"

„Fedorko! Moje, moje!"

Její slova zanikala v políbení.

A v té chvíli uviděla Isida vycházeti z domu své zkázy unaveného starce Pavláta. Kráčel bez klobouku a nesl v ruce opatrně hůl, kterou se jindy dotýkával dláždění, jako by ji unášel. Isida ho pozorovala napjatě a uviděla, že má kolem hlavy uvázánu bílou pentličku, a její konce že mu visí po zádech. Na způsob věnce Caesarova měl připevněnu bílou stužku, kráčel potácivě podle domů, jako někdo, kdo prchá celému světu, svému vyrovnání, sám sobě, kdo chce projíti bez hesla dorozumění městem jako vojenským táborem, nikým nepozorován a nikým nestíhán. Kráčel po náměstí a zmizel obloukem, který dělil ostrov milionářský od čtvrti největší chudiny, a Isida věděla, že odešel na vždy. Malý rozdováděný hoch hodil po něm kamínkem. Pavlát se neobrátil.

Odcházel, král opuštěných, první mezi zavrženými a největší mezi zrazenými, nocovat do kamenných lomů za městem, do hotelu pobudů a žebráků nejnuznějších.

Isida jediná věděla, kam jde.

Vrátila se k milencům stísněnější, než odešla. Hleděla na Fedorku, a strašná bolest pronikla její duši z toho, že není vnitřního spojení mezi otcem a dcerou, že si mohou být vzdálenější, nežli jsou si slunce vesmírná, a že může jeden počínat život ve chvíli, kdy ho druhý končí, vítězně, bezohledně přeskočit mrtvolu otcovu.

Fedorka zanaříkala, proč se z nich Isida neraduje. Ale Isida měla stažené hrdlo a násilný úsměv na rtech a úžas v duši.

Když Urban odešel, Fedorka usedla jí k nohám a vyložila jí svým svěžím způsobem o krásném starém sadě v dnešním ledovém dubnovém dni, o šafránových poupatech kaštanů, o lavičce pod takovou mladou lepkavou nazlátlou větví a první pusince, která jí pověděla teprve, jak vášnivě miluje Jarouška, o políbení, kterým se zasnoubila, ale tentokráte už jistě, docela jistě, na celý život, až do skonání, neboť Jaroušek, to je konečně její benátské zrcadlo, v němž zazářila tisíci světly hrubých briliantů, samými „Regenty“ a „Mazzariny“, velikými brilianty z korun císařských.

„Bylo to u řeky pod starým kaštanem, větve lesklých smolných poupat visely nad námi i nad vodu a tvořily krásnou, organickou, nepravidelnou síť, kterou jsme viděli celé naše krásné, staré město, omladlé modrou jarní mlhou, most se starými zčernalými klenbami. Živá jarní voda valila se od břehu, a myslím, že mluvila celou silou o nás, o nás dvou, o věčných a mladých možnostech našeho života —! Ach, jasná paní, to bylo krásné!“

XXII.

Paní Cecilie přišla si postěžovat, že nemůže nalézti svého muže, že má strach, není-li někde oběšený, neboť z klobouků že ani jediný neschází, že tedy nemohl odejíti. Měla dětskou, bezmocně lítostivou tvář, která ji omlouvala, jako by říkala:

„Vždyť já za to nemohu, že jsem taková, moje vina to není, že jsem všechny zahubila, a byla jsem to vlastně já, která je zahubila? —“

Isida jí pověděla, že viděla vycházeti Pavláta z domu, klobouku že na hlavě neměl, ale ovázánu bílou dlouhou stužku kolem hlavy.

„Ale ano, vždyť já našla svoje zásuvky se stužkami rozházené,“ připomněla si Cecilie.

Pavláta hledali celou noc.

Našli ho ráno u řeky na písku, zkrváceného a ztlučeného. Měl na hlavě tři rány holí a ležel v horečce.

Řekl, že ho uhodil ten, který ho nechtěl uznati králem, králem žebráků.

Když ho uložili do lůžka, mluvil stále, rychle, horká, hbitá slova.

„Zdálo se mi, že jsem ležel na nosítkách v bílém dominu bez masky na tváři, na vysoké hoře, pod zelenými, právě odkvetlými stromy. A draví ptáci se skřekem přilétali, klovali mi srdce, až je rozklovali a roznesli po svých hnízdech, po horách. Chtěl jsem vědět,

co přijde teď, ale nemohl jsem se toho dopátrat. Byl jsem zvědavější, má zvědavost je totiž veliká, větší než strach před smrtí; chtěl bych jenom ještě jednou pohledět ve tvář těm, kteří mi srdce rozklovali. Byli-li to alespoň orli. Nemyslíte, že to mohli býti i krkavci? A nejsem já blázen s rozklovaným srdcem?"

Odmlčel se, popátral očima, nikoho nepoznal a povídal dále události svého umírajícího ducha:

„V dřevěném domečku jsem byl v prvním patře, v podélné komnatce, vyložené čistým suchým dřevem, s okénkem zacláněným divokou révou, ano, réva, réva to byla. Padalo tam zelené světlo. Podle stěn stály lavice.

Moje maminka seděla uprostřed této světničky v takových řasnatých šatech se zkříženým šátečkem na hlavě. Seděla u stěny a čekala. Tyčila se a naslouchala. Vypravovala mně, svému dítěti, jak života ubývá a přibývá, jak se dotýká břehů a zase mizí jeho vlažná síla.

Náhle unavena, ustrašena, rozechvělá utichla a řekla, co jí osud nedovolil zamlčeti:

‚Až na lukách rozkvete květ carýšek, ty umřeš, mé dítě!'"

Stařec se zachvěl a zaplakal bázní.

„Květ carýšek už pučí na lukách. Cítím to až sem, že brzy rozkvete květ carýšek!"

„Jaký je květ carýšek?" zeptala se ho Fedorka.

„To je pohřební květina těch, kteří v životě panovali."

Celou příští noc mluvil o lukách, na nichž rozkvete květina mrtvých panovníků.

„V mírném, zlatém, lichotivém jaru, vím, že rozkvétá. A přijde-li malý pasák, vzbuďte mne. Přijde mi říci: ‚Na lukách rozkvetl květ carýšek!' A v té chvíli, víte, já vzdychnu naposledy!"

Ztišil se a usnul tichým spánkem. Jenom jednou vyskočil vybouřeně, jako by mu pasák přišel povědět, že už rozkvetl na lukách květ carýšek, pohřební květina těch, kteří v životě panovali, do výše davem vynesených a právě tak rychle zapomenutých. Upadl jako podťatý na zad, zaškytal, utichl a zvolna stydnul.

— — — — — — — — — — — — — —

Pohřeb Pavlátův byl úplně tichý. Nikdo z officielních hodnostářů se nedostavil. Odbyli ho milosrdným mlčením jako člověka, který zpronevěřil obecní peníze. Jenom houf jaksi splynulých a tajemstvím jeho něžné dobroty spoutaných lidí táhl opodál mlčelivě za rakví.

Amalie jela v kočáře s černými záclonkami. Hynka přijela z kláštera, všichni se oblékli v černé šaty, ale jinak se v domě nic nezměnilo, nikdo ho nepostrádal, nikdo po něm nezatruchlil.

XXIII.

Isida procházela se s Fedorkou a Urbanem po nábřeží. Bílá světla zavěsila své reflexy, podobné stříbrným slzám, od hladiny vodní

do hlubin řeky. Krásné, k jaru připravené stromy, ochotné rozvíti se při prvním teplém slunci, ukláněly se něžně nad řekou a vrhaly temné stíny do tohoto obrazu hlubokých modří a nervosního stříbra.

„Ráda bych prožila jaro venku," řekla Isida. „Stýská se mi v městě, Fedorko. Alespoň velikou zahradu kdybychom měli! Ráda vidím přicházeti jaro, den po dni, a takhle je mohu jenom občasně navštěvovat. Ráda bych měla ten malý, bílý, jako trochu do země propadlý zámeček ve staré zahradě za městem!"

Urban poznamenal, že slyšel, že je k pronajmutí, že viděl sám vyvěšené tabule na mřížových vratech.

Smluvili se, že se podívají druhý den za město do starého sadu.

Isida o tom snila celou noc. Gelder jí na prvé slovo slíbil, že jí zámek najme nebo koupí, že už přemýšlel sám o tom, aby se přestěhovala do přírody. Poslal ji tam, aby se podívala, zalíbí-li se jí to.

Vyjela si s Fedorkou a Urbanem, mladými, rozjásanými snoubenci, kteří hovořili neúnavně o lásce a o umění, jež jednalo o lásce.

Urban na cestě v kočáře mluvil o nové knize studií o Puvisovi.

„Je tam krásná věta," povídal. „Nenapsané drama! Stojí tam, že cosi spojovalo Chassériauxe a Puvise, tyto dva umělce nepodobných qualit. Snad že to byla žena s královskýma rukama, která, když umřel Chassériaux, přitiskla rty na jeho rakev, a když umřela ona, přitiskl Puvis rty na její rakev a dlouho již po tom nežil."

Fedorka opojeně vydychla, Isida se hluboce zasmušila.

Všechno vysoké formování života, všechny věty vybrané jako z jejích snů, jí připomínaly její ponížení, její ubití. Trpěla zle, fysicky představou plebejství svého okolí. Ale ne proto, že je přirovnávala s knížecí rodinou, ale s rodinou nejvyšších lidí, jací kdy krášlili tuto zem. Cítila, že nepřitiskne rty na rakev velikého umělce, jaký byl Chassériaux, že nebude družkou Puvisovou, že nebude ani čarovnou zamyšlenou Zuzanou na obraze jednoho, ani sv. Jenovéfou na obraze druhého, že neprojde velikou duší jako královskou zahradou.

Na vratech nebylo už návěští. Isida se polekala.

Topoly voněly, vlahý, parami nasycený vzduch byl provanut jejich nasládlou, silnou vůní.

Starý sad byl potopen do lehké mlhy, která svou bělí měnila barvy mladých trávníků v tóny měděnkové.

Veliká vejčitá poupata magnolií s rezavou stopou mrazu na bílé a starorůžové voskové pleti stály jako svíčičky, chystajíce se rozevříti své nitro slunci. Větve vrbové, velikých, starých exemplářů s bohatými kšticemi, byly pokropeny žlutými lístky i květy a lehce se klenuly chrámovou klenbou nad mladými trávníky, plnými pampelišek. Vítr jimi chvílemi zavlál jako prapory.

Isida kráčela se zatajeným dechem k bílému zámečku.

Prvé slovo, které promluvila k vrátnému, bylo, není-li ještě prodán. Vrátný nevěděl.

Povodil je komnatami, pověděl jim, pro kterou kněžnu byl stavěn. Bydlela v něm jednou na cestách ruská carevna Kateřina s komonstvem. Kateřina, hospodyně Menšikova. Stálo tam dosud gobelinem potažené křeslo — její dar. Na stříbrných kanapičkách byly roztrhané azurové hedvábné povlaky. Na stěnách visely z čínské lodi zachráněné porculány. Okna šla až k zemi. Rozkvetlé, květy obsypané šeříky dotýkaly se skel.

„Nuže, co víte o prodeji?“ zeptala se netrpělivě Isida.

„Nevím nic!“

„Bylo to na prodej?“

„Bylo!“

„A už není?“

„To právě nevím. Doktor nakázal jenom, abych sňal návěští!“

„A je tu doktor?“

„Je!“

Zavedl je do bureau.

Musili chvíli čekat, doktor tam s kýmsi vyjednával.

Objevil se konečně v průvodu cizího staršího muže.

„Je zámek ještě na prodej?“

„Právě byl prodán!“ odpověděl doktor a ukázal na odcházejícího muže.

„Kdo ho koupil?“ zeptala se Isida zarmouceně a žárlivě.

Úředník vzal listinu a četl:

„Princ Albert z Rudé Rozanečky! Právě odchází jeho zástupce!“

Isida neprozradila, čím jí byla tato chvíle.

„Přišli jsme tedy pozdě . . .“ řekla jenom tiše.

Odcházela smutně a zamyšleně.

Bylo po šesté hodině.

V sotva rozeznatelném šeru, v teplém, vlhkém, lehounkém vzduchu koncertovali ptáci svou soukromou, citovou, radostnou hudbou. Těšíme se, říkaly jejich houpavé, mazlivé tóny, ponořené do lepkavé, dráždivé vůně topolové.

Ale Isida měla temno před očima a srdce těžké a tesklivé, zlé disharmonie svého života a pevné předsevzetí v duši.

XXIV.

Gelder byl z onoho druhu mužů, kteří mají ke každému činu, ke každému podnikání mnoho důvěřivé odvahy, rychle se rozhodují, rychle jednají, mnoho se jim podaří, ale mnoho zamotá i ztroskotá, a to tam, kde bylo třeba jemnější ruky a tichých myšlenek. Byl z oněch mužných, bystrých mužů, kteří tvrdí, že to nejlépe mysleli, správně jednali — a na konec stojí nad svou prohrou s dětsky staženými rty, bezmocně jako hoch nad rozbitým džbánem.

Manželství Gelderovo bylo takový rozbitý džbán. Cítil nyní, že si nedovedl představiti ani jediný detail svého života s Isidou, že prostá a silná jeho touha neměla odstínů, že si příliš důvěřoval v oblasti cizí, jemu nepochopitelné duše, kterou nikdy nezíská.

Ani nyní, kdy ji uprosil, aby zůstala, kdy si ji znovu vyžádal, kdy čekal od ní syna, svoje dítě, už nevěřil, že se mu přiblíží.

Snažil se napraviti vnitřní neshody vnějšími činy. Byl by jí koupil Persii, kdyby si jí byla přála, a kdyby byla na prodej. Upokojoval se touto svou dobrou vůlí: Všechno bych pro ni udělal — — ale — a to „ale“ bylo hlavní, a on se zachraňoval tím, že měnil hlavní na vedlejší a vedlejší na hlavní.

Byl rád, přála-li si něco. Rozesmutnil se, že není zámeček na prodej, že se Isida rozhodla odejeti kamkoliv, ale jenom z města, třeba do hor na rodinný statek, a navrátit se až co nejpozději.

Doprovodil ji tedy do hor, zařídil všechno, a slíbil navštěvovati ji co nejčastěji.

Oddychla si, že odejel, a zachvěla se, pomyslila-li, že přijede.

Těšila se ze samoty, jako by odložila dvě těžká závaží, která už dlouho nesla, a bylo jí, jako by se jich měla zase, až se muž vrátí, uchytiti.

Bydlela v starém, venkovském, pohodlném, kterýmsi pradědem zařízeném domě Gelderovském.

Okny pokojů bylo zříti temné vlny vzdálenějších a zelená zamžená úbočí bližších pásem horských.

Za domem a dvorem kvetl a rozvíjel se v mladém jaře stoletý sad.

Dvůr byl rozdělen, a jedna jeho část proměněna v malou růžovou zahrádku.

Radovala se z ticha, z pění kohoutů za časného jitra, z vrkání holubů, ze zvuků klekání. A večer co večer vracel se pod jejími okny domů opilec a zpíval dlouhou píseň o Filince, krásné panně:

Dostala se do služby
k pobožnému hraběti,
ten hrabě ji miloval
jako své dítě vlastní —

Rozřešila, že je to píseň o tajné křesťance Filince, kterou dali odpravit pro víru.

Přemýšlela o celém svém životě, stavěla si znova obrazy lidí a obrazy svých tuch. Ve vzpomínce byl jí manžel kupec jasnější než-li v denním styku. Pochopila, že jí nešlo v nitru o stupeň rodového šlechtictví, ale o stupeň zděděné ušlechtilosti vůbec. Ne o vlastnosti, kterých si dobyl sám, ale o ušlechtěnou atmosféru, ve které vyrůstal. Neboť, a to je věž Babylonská kulturního lidstva, jediná generace nemůže postaviti nebeskou věž ušlechtilosti. A Gelder byl vnuk stařenin, vnuk ženy, která celý život podezřívala a bojovala s celým okolím jako s nepřátelským vojskem, podezírala i každého hosta, že je spiknut se služebnictvem, která proto i v noci hosty budila, která neměla k nikomu prostého, povzneseného a lhostejného poměru, ale ke každému únavný, starostný a každé čisté a vyvíjející se myšlenky znemožňující vyzvědačský vztah. Měl chvíle, kterých si vážila. Byl podnikavý, s láskou reformující a tvořící, neměl v bytosti mnoho ztrnulého a pokroku obchodnímu nepodajného. Harmonické to však nebylo. Zanedbal se v životě vnitřním a omlouval to širokým způsobem, smál

se hlučně se stínem nejistoty, a aby zakryl své nedostatky, jež by se byly zmenšily, kdyby si je byl přiznal, říkával nešťastné věty, které Isidu deprimovaly.

Mluvilo-li se o umění, jemuž nebyl povinen rozumět, kterému nerozuměl, posuzuje je pod své niveau, říkal: „To žena čte takové pletichy, pokud jim rozumí. Co pak konečně může ženská umět!"

Toto, že se stavěl na povýšené stanovisko tam, kde sám byl laikem, že se zvykově stavěl proti možnosti ženina intellektu, že mluvil lacino a prázdně, to odpuzovalo Isidu.

Jeho banálně krásná, bezduchá tvář hledívala na ni rozpačitě, a ona ji v takových chvílích studeně nenáviděla.

Chodíval do hospody, ne ze zvyku, ne ze siroby, ne k vůli společnosti, ne proto, že neměl kam jít, ale z nejvyššího požitku.

„Co mám dělat jiného? Jak mám užít života?"

Napoleon byl jeho jediný svatý, ale věděl o něm méně než-li děti ve škole. Nejvíc se mu líbilo, že si vzal císařskou dceru. Gelder ho napodobil. To byla jediná romantika jeho střízlivého života. Jediná a pochybená.

Nevěřil zákonně ve velikost. Věřil v ní náhodně. Isidě říkal prostou pravdu, kterou kdyby byla slyšela z úst sympatických, byla by jí mohla prospěti. Ale jemu nevěřila.

Řekl jí jednou moudře:

„Ty bys měla opravit tragickou chybu svého života, chceš-li volně dýchat a nechceš-li si zničit život zcela. Tys přecenila člověka vůbec. Ty ho vidíš výše, než stojí, než kdy bude stát, a zaměnilas ho Bohem. Čekáš od něho zázraky: duševní sílu, disciplinu, nejvyšší kulturu, největší vnitřní důslednost a pravdivost k sobě samému, rytířskost a krásné, svobodné činy. Člověka jsi přecenila, muže zvlášť. Nějakého svého nejvyššího muže, svůj sen ze všech nejvíc. Jako by mohl být takový, jaká je tvoje smyšlenka, tak ověšený těžkými a nesnesitelnými přednostmi. Hlavně rytířskostí a velkodušností jsi ho vyšňořila. Všechny hodnoty životní jsi proměnila a zkreslila. Tvůj život bude jedno jediné zklamání!"

Isida cítila, že má pravdu, že v její představě stojí nehybně a kamenně fantom dokonalosti, který zabíjí každý styk a každé přirovnání, fantom muže, jaký nikdy nebyl, není a nebude. Ne muže Shakespearova „ubohého otroka svých vášní", ale nános nesnesitelné dokonalosti.

„Musím ubít víru v absolutnost, musím pochopit malé a zdánlivě nicotné, lidsky ubohé. I Geldera musím pochopit. Jen kdyby bylo k tomu síly!"

Chodila po lesích a stráních.

Ptala se každé květiny po největší touze jejího bytí a poznávala, že každá se snaží vyrůsti, jak nejlépe a nejvýš za daných poměrů může, že se raduje ze slunce a koupá se ve větru a rose, připoutána k svému místu. Bez hoře, beze smutku. Viděla, kterak vítr vyvrátil vysokou jedli. Upadla na paseku mezi maliní. Maliní sneslo

tento smrtelný pád, ani na chvíli se nezarmoutilo; zotavilo se a rostlo dál kolem pně poraženého stromu, až jej obklopilo zcela a rozkošatilo se svěže nad ním.

Potvrzovalo jí to její prazkušenosti, její vrozené instinkty života, že musí člověk statečně a svěže žíti nad hlubokými ranami a rozkvétat i z nich.

Mívala podivuhodné sny.

Zdálo se jí, že její očekávané dítě nebude Gelderovo, ale Albertovo, že se bude podobat jemu, učit se od něho.

Věřila, že to bude syn, věřila, že přinese světu obrození, nové silné myšlenky, nové zápasy.

Teplý a světelný paprsek pronikal v té chvíli až k jejímu srdci.

Cítila, že její tělo je světelné, jediná zář, poloprůsvitné jako duhové sklo.

Ráno se probudila, omámena úžasem a tajemstvím nového života, ale poklamána, že sen její nebyl pravdivý, a že život se nepodobá snu, že hodnoty života byly nejisté, hořce zasluhované, že není na světě žádná radost, žádné štěstí a nic jistého a bezpečného než samota.

A její samota nebyla už dnes sladká jako v dívčích letech. Byly chvíle, kdy se jí hrozila a kdy chodila po cestách a hovořila s dělníky továrními, aby ji zahlušila.

Setkala se se starým dělníkem z továrny svého muže a šla s ním hodinu cesty do hor. Vyptávala se ho na poměry pracovní a snažila se ho poslouchati hltavě a umíněně, aby zapomněla na prostá fakta, že je ženou Gelderovou, že se musí vrátit do města, kde si Albert koupil bílý zámeček, že musí setrvat, že jí bude život těžkým břemenem.

Dělník pověděl jí, že bledé, zakrslé ženy-dělnice, s krátkýma nohama, podivného typu tohoto kraje, vydělávají tři koruny týdně.

„Denně?“

„Ne, týdně. Od šesti do šesti.“

Chtěla se nad tím pozastavit, ale cítila, že je tak plna svého osudu, že nemůže se od něho myšlenkou a úzkostí odloučit.

„Nedomyslím, nedomyslím!“ a cítila, že nemyslí myšlenkami, ale strachem, že se neosvobodí, neumořitelným přesvědčením, že býti ženou kupeckou není a nemůže být jejím koncem, a že ve chvíli, kdy si nejjasněji umínila, že musí pochopiti Geldera, vznikaly v ní nejbojovnější touhy vyprostiti se a zároveň úzkost před novým osudem.

Chodila sadem a snažila se sbližovati se s přírodou, žíti jejím životem, spojiti svoje mysterium, jež cítívala takovými vysokými tóny, jakými žila jenom nejvyšší chvíle v umění, spojiti svoje mysterium s jejím.

Kvetoucí hruše posílaly jí po pružném teplém větru bílé lístky a jemnou vůni.

Stromy střemchové se tiše zachvívaly, a jejich drobné lístečky rozsypaly se deštěm do slunného vzduchu.

Měla chvíle úžasné fysické radosti, jako by z přebytku sil, a zpívala si písně teplé jako slunečný vzduch, urvaná slova, zakmitnuvší se nápěv.

Pracovala v zahradě, plela na záhonech, opojovala se vůní rozryté a v slunci osýchající země.

Předsevzala si prožíti jaro den za dnem, hodinu za hodinou, naslouchat rostoucí trávě a nezmeškat ani jediný rozvíjející se květ.

Zdálo se, že vychování jejího dítěte počíná teď, a že se tvoří již nyní předpoklady jeho záliby a vášně.

Hledívala užasle na bělozelenou mlhu, která stónovala a zmírnila barvy stromů i stínů, která lehce zašeřila francouzské aleje stříhaných javorů i koruny rozpuštěných smutečních vrb.

Radovala se z mladých jiter, ale cítila stále, že příroda v tomto stadiu není definitivní a že sama od sebe něco očekává. Viděla odkvétat šeříky, viděla měniti se a tuhnouti citlivé mladé listy stromové, měniti se temné, rudě fialové listí v prosvítajícím je slunci v růžové a hnědé zlato.

Viděla rozkvétati magnolie, otevírati bezeskvrnná pergamenová sněžná poupata, podložená stíny starorůžovými a růžově fialovými.

Pokojný, temný blankyt stal se výrazným pozadím velikému, pyšnému, aromatickému, z Ameriky přenesenému stromu.

Na dlouhých záhonech v pěstované trávě rozkvétaly miliony macešek. Byly rozděleny v pole. Na jedněch kvetly květy citronové žluti, pomíchané bílými. Stály statečně na své jediné nožičce a na jejich žluté nebo bílé pleti byly temně modré nebo černé skvrny, podobné maskám.

Na druhých polích byly pomíchány květy krásně aksamitové, hlubokých tónů fialových a rezavě hnědých, s bledými, hyacintově modrými maceškami.

Uprostřed travnatého pole zasázeli karmínově hnědé fialy, které právě rozkvétaly.

Hustá, silná jejich vůně přilétala a míjela, odnášena jsouc teplým, nestálým, planoucím větrem.

Barevné tulipánky na malém, okrouhlém záhonku, podloženy velikými šedě zelenými lupeny, zářily jako pestré lampionky.

Večery bývaly blankytně šeré, kraj ponořen v modrou mlhu, na řece se houpala zrcadlená světla jako zlaté květiny na dlouhých stoncích ve vodě zářivě blankytné pod bezslunečným nebem.

Isida si plnila duši těmito svátečními obrazy přírody. Někdy zdřímla ve slunci na lavičce, přemožena nějakou sladkou únavou, a úžasný pocit zázraku, který se v ní odehrával, ji probouzel jásavou vlnou k životu.

Dny prchaly jí jako ve snách pomíjejícím letem, a nikdy jí tak rychle neplynuly měsíce jako nyní.

Říkávala: „Bude můj syn bojovníkem nebo snivcem,“ a přála si z celé duše, aby se stal vojákem života, který celý život neunaven neodloží zbroje svých čerstvých, neuvadlých myšlenek.

Přišly indické noci, dvanáct nocí husté vůně květů akátových. Celý kraj byl potopen do balsamických proudů, a Isidě se zdávalo, že se prochází po březích Cejlonských.

Nanesla si do svých pokojů plné náruče větví olivových, stříbřitě hedvábných kvetoucích větví, a proměnila si tu den v slavnost vůní.

Bojovala proti svému hoři a přebojovala je.

Jsou snad lidé na světě tak zamilovaní do starého milého trápení, že toto by nazvali rozkošnictvím. Jsou to bytosti bez křídel a nevědí, kolik krásného odpočinku jest třeba těm, jejichžto posláním není seděti věčně u malého pramínku života, ale přelétati širá moře.

Jsou bytosti na světě, jež nedovedou zjeviti druhému jinou část své duše, než tu, ve kterou druhý věří, kterou od nich žádá. Nevíra druhého, podezřívání zavírá jejich vonné kalichy jako dotyk nocí, a temná duše neuvidí nikdy jejich nejniternějšího nitra, neucítí jejich tiché vůně.

Isida cítila, že se její věřící, čistá duše zavírala před Gelderem, poněvadž nedovedl jí nic dáti a hlavně nedovedl rozezvučeti duši její. Byla před ním němá. Podezíral její vroucnost ke kráse z lásky k pěkným slovům a oněmoval ji svým podezřením.

Zde, v samotě, před přírodou, která se dotýkala stem polotónů jejího srdce, osvobozovala se z tísně.

Po jaře přišlo svěží léto. Sad byl zelený modrými hebkými zeleněmi, a ona sledovala na tomto koncertu, na těchto hodech zelených barev, kde jich jistě příroda užila na chvostech pavích, na mramorech, na pleti jezer a moří. Chodívala hlubokou oborou, s potokem pod stráněmi, uprostřed luk, bledých zelených luk, posvěcených samotou, jako samo podsvětí, zdálo se jí, že je celý sad potopen zelenou vodou, že slunce proniká jako zeleným sklem mezi vysoké, téměř ultramarinné stromy, mezi keře měděnkové, mezi mechy plné žlutí.

Našla na konci sadu malé jezero, podobné jezeru Hertinu na Rujaně, malinké, jasné a klidné jezero, v němž se zhlížel propastný, téměř zlý a bezedný blankyt, do něhož visely stromy kolmo zrcadlené, zavěšené kamsi nad prostorem do vesmíru, jako sny, jako my.

A vzpomněla si na Benátky, na to, jak se vždycky těžce loučila s mořem, na svou lásku k oblakům, která na pevnině nemají zrcadel, a řekla svému jezírku:

„Malé kapesní zrcadélko přírody!“

Vracívala se domů mimo borovice s černými kadeřemi, jimiž prosvítalo nachýlené slunce, mimo jasany, drobnými lučinkami s jedlemi a s jedinou břízkou jako na obraze „Haus am Ende“. Tišila se jako les a říkala si, že nesmí od nikoho nic očekávat než od samoty, od onoho opilství ze dne na den, kterému se říká práce a umění, že musí žít jenom vnitřně tiše, strašně tiše, bez gesta, beze slova, bez výkřiku, bez zašeptnutí.

— —

Kvetly růže, pole růžová. Isida viděla, že jsou to neobyčejné růže, ne růže z poetické kuchyně, ale nové, nikdy neviděné, poprvé objevené růže. A příroda jí připadala nová, neznámá, že nemohla ani pochopit, co to se s ní událo.

Zelené barvy ji tak mámivě přitahovaly jako světlo. Ohlížela se po nich jako dívka po milenci.

A na trávnících stály růže jejích světových lásek, růže Vogelerovy a Jakobsenovy, stromečky ukláněly větve pod jejich tíhou.

Kolem cest byly napjaty růže japonské pokryté krvavě rudými květy.

Nad zeleněmi probral se z mraků růžový paprsek sluneční a pokryl zapadající září růžové keře.

A Isida cítila cosi krásně marného a ztraceného, své dětství, prázdniny, léto na horách a zahrádku, v níž kvetly měsíčky, astry a záhony japonských růží.

Podivná směs citů jako by se byla stala středem věčnosti, jako by nebylo času, jako by cítila zároveň celou tu řadu lidí, kteří byli jejím předpokladem, a celou tu dlouhou řadu bytostí, jejichžto byla předurčením nyní ona.

Jako korálek navlečený na zlatém paprsku, jako korálek mezi korálky cítila se sdružena se všemi, kteří dali život jí, a se všemi, kterým ho dává ona.

To v ní vyvolal paprsek sluneční, který ozářil japonské růže před hájem dubovým.

— — — — — — — — — — — — — —

Lilie vadly a růže usýchaly v balíček suchých, hnědých listů.

„Proč hynou růže, proč voní jenom chvíli?“

A levkoje a slezy, které je vystřídaly, ji poučovaly: „Není krásy než v komposici celku, a není stálosti jenom v prchání. Jako hudba žije naše zahrada. Mezitím co rozkvétají nové harmonie, druhé vadnou na strunách, jako lilie a růže uprostřed léta!“

A krása zmaru, tajemství prchání, přítomnost nekonečnosti ji opíjely jako víno.

— — — — — — — — — — — — — —

Malá naše země, která je vroucí a laskavá, vyměňovala taktně své kulisy před nespokojeným, trochu se nudícím srdcem světa. Přemýšlela o hospodářství nebeském, o naší neviditelnosti ve velkém prostoru mezi miliony velkých sluncí, o nás, nepatrné skvrnce v mléčné dráze, o miliardách ohromných bílých světů, které jsou teprve částí čehosi, a celá ta ohromnost ji znepokojovala. Říkala si:

„Není to všechno jenom záhonek bílých narcisků v zahradě vesmírné?“

A do opojení se jí líbilo, že žije, život daruje, život vyžije, a všechno v největším, nerozřešeném, ale teplém a drahém tajemství.

— — — — — — — — — — — — — —

Bouřky přicházely od hor jedna po druhé, jedna oranžová, druhá siná, deště jako závěsy ze skleněných korálů lily se k zemi.

Země zčernala, a listí zavonělo jako silný zelený čaj vůní, která bouřila krev a myšlenky a sny.

Krajina po deštích byla plna hořcově modrých par a mlh, které potopily hory a nechaly prosvítati sotva jejich obrysům, mezi jednou a druhou stále se navracející a burácející horskou bouří.

Za takového dne narodil se jí syn, drobné děťátko jako kuřátko, které škytalo a snadno stydlo.

Uložili je do košíčku podobného kukani, vystlaného krajkami.

Isida, která nemilovala nekrásných nebo neužitečných dojmů, snažila se rychle zapomenouti na dny fysické bolesti a karbolu.

Byla shovívavá k něžnostem mužovým, do sladkosti zmoudřená přírodou, se kterou prožila tolik intimních chvil.

Nepřestávala se učit a zpívala svému hochovi písně tak sladce a něžně, jako by je zpívala na koncertu před vybraným obecenstvem.

Dala za sebou nositi všude malou krajkovou kukaňku a trávila s dítětem celé dny na slunci u vod, které ho uspávaly. Pozdě na podzim vrátila se do města, soustředěná, bez touhy, s plnou jistotou, že nikdy nepřestane žíti tak, jak žila až do dneška, život trpělivý, nic od vnějšku nežádající, tak, jak si jej stvořila v duši před narozením svého dítěte, kdy chtěla být krásnější, protože byla dárkyní jeho nově se rodící duše.

Konec dílu II.

(Pokračování.)

Václav Krofta:

Elegie lásky.

Už to dávno není vřelá touha ona,
jíž jak poutem byly duše naše spjaté,
už to láska není tajemná a vonná,
jež nám rájem byla, moje dítě zlaté . . .

Už to vášní nejsou rozbouřené vlny,
lásku našich snů jež v hříchů strhly proudy,
už to květy nejsou, teplých vůní plny,
jež nám vypučely z černé žití hroudy.

Už to dávno není citů kouzlo ryzí,
co se ze tvých očí teskně na mne dívá;
po dnu krásném slunce s obzoru to mizí —
netušíš, mé děvče, jak se připozdívá?

Nezříš cosi zmírat před očima mýma,
jako oko v hlavě co jsem kdysi střežil?
Teskný konce pocit úzkostí mne jímá:
vřelé krve proud jak ubíhal by ze žil . . .

Ozef Kalda:

Kerak si Bezrúček budoval domov.

(Dokončení.)

Kerýsik deň zdrhal Tomeš při drobném dešti hore silnicú. Uhlédňa u hospody pár chlapů, hnedkaj k nim zaměřal.

„Dobré ráno, chlapi!"

„„Pánbů daj! Gde ponáhláš, Tomšu, v tom nečase?""

„Ale, zkázal mi Glabaja, mynář, abych si přišel navalit duba na pilu, že by mi pořezal na trámy, šak už tam čeká od tak roku. Vody valí příkopú, až břehy urýňá, do pola sa nemože, tož řežú. Šak byste mi mohli přispět na pomoc, je to hrozná těrcha. Dubisko rostlo ve skalce alespoň ze sto roků, v prostředku místo dřeně sám tvrdý křemeň, gdo ví lesti ním pohne šest chlapů."

„„Oh stafra! A na borovičku dáš-i?""

„Kata ne! Je přeca dělník hoden mzdy svojéj."

„„Tož, chlapi, pojďme! Šak co? Nebe schované pod šedivú plachtú, takhle siholit a mrholit nepřestane istě celý deň!""

„Ba, co iného? Šak ste si, myslím, povšimnuli včera měsíčka, kerak sa oplakoval. Věru dobře sa praví: Z rožka — troška, z kabele — naleje."

„„Tož pojďme, a je! Čem zbůhdarma postávat?""

Šestero párů hrubých a všelijak pospravovaných bot vykročilo súhlasno k hornímu konci dědiny. Ty najvěčí byly strýca Mlčákového — ten prý do nich skákal rovnú s pece, gde spával. Ale nekeří tom přeca nedovířali v považeňů, že strýcovi už táhlo k šestasedmdesátce, v kerémžto věku ludé už ani na Valachoch nehýpajú s pece, a byť sa to trefovalo enom jednúc za deň. Takto ináč by sa věc ani nezdála podle nepravdy. Chlapi čvachotali sa chvilku v obředlém blatsku, a už prohlédala zeleným listovím kocamberka, valašská pila, najpěknější správa, jakú gdy enom vymyslila lidská hlava — šak sa optajte veškerých ogarů Zavětrovských, že dosvědčíja na pravdu.

Stála si na šesti slpoch při břehu, po širočánských vantrokoch hnala sa voda spádem dozajista za pů třetí síhy na kolce, keré bylo delší než vyšší, připodobňa k válku na lukše.

Voda stříkala, chvístala, přelamovala sa a pěnila — enom tak párú kúřila — a kolce letělo jako divé. Na zhřídelu pěkně sa točila kluka a hýbala plechem. Hore sa kyvotalo pomalúčky zubaté kolce — zubíř — zuby na něm si podávala motyčka a tak pracovala horlivo a trefno, že sa jí mosel člověk smít, hleďa na ňu.

Proto také Ozef Balúsků, gdyž si gdysi zamanúl a vystavil přes zimu rovněž takovú pilu na chlp stejnakú, enom že sa zdála o poznání menší, daja sa nosit pod pažú a postavit, gde prám ryčal potůček, nabyl slávy, že o něm věděli až kraj Lipských Pasek. Aj pan falář uznával jeho umělost a vždycky sa na něho usmíval a pravúval mu „mistře".

No, a „mistrem" menovali přecaj učedlníci Pána Ježíše!

Tomeš odejďa chlapů na dvoře, šel sa ohlásit mynářovi.

Vkroča do kuchyně, zastal všecky při snídaňú. Seděli pospolito aj s nádeníkama kolem dubového stola, v prostředku kúřilo hrnčisko o dvúch uchoch plné dobrého kafé. Mlatcom šmakovalo, až rosa vyvstávala na čeloch; přelévali horlivo sladkú dobrotu žufánkem do punclových hrnéčků a z těchto zas plechovýma užicama honem do hladných břuchů, ani na řeč jim nezbývalo času. A ešče z kamen sa na ně smíla hrubá mísa omaščených šklbanců se syrem. Šak věru, gdyby sa člověk nenajedl jaksapatří na nádeňce u mynářa, tož gde inde? Pořád doma tu kyselicu chlpat, až už ani nechce krkem lézt?!

„Rač Pánbů žehnat," příl Tomeš.

„„Nedáme sa odehnat,"" odvětila žertovno mynářka, „„vezmi si s nama, Tomšu!""

„Oh, nenaháňajte mne, takéj už sem si odbyl túle robotu."

Mynář pokynul rukú, by Tomeš chvilku posečkal, že hnedkaj s ním vyjde. Tomeš tedy zatím rozhlédal sa po kuchyni.

Na prostředku stál v kameň ztuhlý pes honicí, hleděl mynářovi nepřetržito do huby a počítal, koliknást razů tente do ní pichne užicu, než sa nad ním smiluje se žebráckým kúskem, a shledával při tom veliké sobectví ludské.

Po lavách sa potichu se shrbenýma hřbety a zdvihnutýma ocasy prochodily múrovaté kočky, pomrňávaly, o domácí sa otíraly a lísaly: tak si mosí člověk — totiž zvířa — počínat, chce-i nečeho dostat.

„Dli-dli-dli-ligy-ligy." Při dveřoch v kútě snídalo zárovno stádo kačátek. Žlťúčké, tři dni staré pápení nebylo ešče rmutem poškvrněné, hatlaly a gadžgaly o zadrhnutú, co sa jim zdálo najlepším na světě: zemáky s otrubama. Nevěděly ešče o pochútkách, keré na nich čekaly v zakalenéj vodě na lanfeště.

Kačátka, kačátka! Přijde tam venku žltý šat na zkázu — ale užijete zase radosti a rozkoše. Šak víte, co na vás čeká?? Ehe! Toťkaj černá trúba, až sa rozpálí . .! Máte věru divný osud! Málo platné: kerá hodná, kerá bezbožná. Do pekla mosíte všecky!

V druhém kútě sa hlásila kvočna na vajcoch. Přehrňala si je zobákem a paprčama, by sa stejnako zahřívaly. Po téj rozsedňa sa, ulebedila sa ze široka nad svojú budúcí rodinú, pohlédala chytrýma očkama po ludoch a pořád si cosi pokvokávala.

Mynářka si zamulírovala: „Já vyrozumívám, co ta kvočka povídá! Prý: Nigde sem nechodila do školy, a nigdo mne neučil, a já přeca vím, že sa mosíja vajca prohrabovat a přehrňat.“

„„A co já?““ vyskočil stárek, huba neopraná, z lavy. „„Já to také nevím?““ Při tom pohnul rukama pod stolem do pů kola.

Trojhlasný robský výkřik zahlčal klenutím, a Maryna, dívka, hnala sa po stárkovi s hrubú vařachú. Ten však nečekaja odplaty, zahodil užicu a vyvazoval z kuchyně jak hubkař.

„Ne! Nebij ho!“ volala zkušená mynářka na dívku. Už ale nezabránila.

Vařacha hvízdla vzduchem — pác! — mrak múky a prachu sa zvířil v kuchyni. Z něho zazníval stárků chechot, jako když sa ďábel směje nad ztracenú dušú — a Maryna uhlédňa, co způsobila, rovněž sa honem vytratila z kuchyně.

„Bože, nepřeju žádném toho súžení s čeládkú,“ hřešila mynářka a vytírala si fěrtúškem oči. „A nehaňba ešče takové řeči přede všeckýma valí.“

„„Ja, panímámo,““ omlúval Tomeš, „„selský člověk má selskú řeč a panský zas panskú.““

„Což o to! Zdá-liž ale tom třeba? Tož čem sa chodí do školy a do kostela?“

„A, kuřinec!“ rozsúdil rozepřu mynář, kerý rovněž daleko nechodil pro patřičné slovo. „Mi je zas takový sprostný člověk desetkrát milejší než ledajaký ulízanec s hůlčičkú mezi prsty, protože co na srdci, to na jazyku, a nezbíjá na faleš. Co zešpicuje, aj zemele!“

Panímáma si zlehka povzdychla.

Mynář pak na udobření rozčápil sa směšno nohama, jak dyby mu po dobrém snídaňú kapalo z fúsů, a utíraja si je šatkú, poklonil sa před panímámú: „Pánbů zaplať,
gdo dal papat;
a gdo vařil,
nech zdechne!“

„„Co mi to zas pěkného vinšuje?““

„Ale, panímámo, rozumějte, že myslí oheň,“ vysvětloval honem Tomeš, ale učuja, jak ho Glabaja drbnúl loktěm do boka, dal pozdravení, otočil sa a ponáhlal za ním do mlýnice.

Tam u koša div že ho nezaťal vřed, co sa dolekal! Cosi ze zanášky před ním hýp! a zase hýp! a hýp! a smék! tajak dyby sa čerti rójili!

Než sa vzpamatoval a poznal, že sa ženú po lanfeště tré ogaré mynářovi se stárkem v čele, nohavice a rukávy vyhrnuté, kolky a sak v hrsti, byli už kus pod olšama.

Mynář na ně zařval: „Co je?“

Tož ten poslední zarazil nohy, nechaja jich v původním směru, enom horním tělem sa otočil: „V říce grejdí rybskoóó! Jako stehno!! A ocasiskem zamětá!“ Přiložil obě ruky k sobě a šprňal nima na obě strany, a oči mu tak vylézaly z důlků. Protože mu ale kamarádi sa ztrácali už z dohledu, nechal výkladů a zděrygal za nima vysokú trávú, enom sa mu paty u řiti oblyskovaly.

Glabaja pustil za nima nekolik hromů a sakrů, keré ale hrkotající mlýn beze škody shltl, protože byly bez toho čerta platné.

U okna sa Tomeš na chvilku pozastavil. Stěnu krášlily vystříhané obrázky z novin, v prostředku na bílém papíře značila sa pomúčněnýma literama:

MYNÁŘSKÁ.

Po mlýnici, po zanášce
drobný poprach leluje;
mlýn klapoce, kameň letí,
všecko sa tam pytluje:

bílé žíbro, žlté sítko,
stará brada meláča,
mladéj mlečce pod košulkú —
až sa hlava zatáčá.

Stárek kolem obskakuje,
hledá sobě zábarku —
Z razu mlečka v kútě piščí —
„Necháš, mlsný, oškvarků!“

Stárek letí hore schody...
„Nech ťa cigán ožení!
To bys, věřím, rád stárkoval
při takovém složení!“

A vedle hned na inačím papíře súsedila svorně:

CIGÁNSKÁ SVAĎBA.

Gdyž v poli sem sa ženil,
tož Pánbů nás sezdával,
a starý přižeňa sa
čaganem přežehnával.

My nemeškaja — hybaj! —
na skalku hore mezú:
„Dál sezdávaj nás, Bože,
šak semkaj nevylezú!“

„Ty sepsal Balajků študent,“ zahúkl pantáta Tomšovi do uší. Tente pokývl hlavú, jako že porozuměl, pohlédl ešče po harmonice, obehraných kartách a prázném míšku na tabák a vyšel za mynářem na pilu.

Tam prám řezáč si hověl na kladě a popukával z dřevěnky, nedbaja toho, že každým řezem sa přibližuje k ocelovým zubom.

Věřte: pilařit je najkrásnější řemeslo! Člověk založa si patřičně kladu pod nůž a useďňa si třebas na ňu, zaboří sa do svých myšlenek, keré sú zrovna tak teplé a jemné jako kolem nakopčené řeziny a zrovna tak omamivo a rozmarno voníja.

A tak sa nevědomky svým cítěním ztratí ze světa, a jakýsi nový smysl mu vyvstává v duši a ten nehledí ničeho než enom porozumět a vychopit: kerak že celá na slpoch stojící pila sa otřásá, kerakže voda na kolečku šplúňá; kerakže zubatý plech při svéj práci vzdychá; kerakže drobné kapky ze střechy sa trúsí a důle v jamkách zvoníja: až ze všeho povstane doprovod tisíckrát krásnější, než gdyž u muziky bas uřezuje a paličky po cymbálu sa honíja, a duša si vloží do něho tu najpěknější pěsničku, jakú eščе nigdo nezpíval, a při téj pěsničce sa pozdvihuje hore . . . vysoko . . .

Hép! a skók! — a honem srazit vodu z vantroků! O málo, už by ocel zajela pilařovi do živého masa!

Vozina sa zastavila, pila už enom neškodno na prázdno sa hojká, čisťučká, bleskotající: jako gdyž cérečka v říce při kúpelu v rozkoši z vody si vyskakuje.

Pilař pustil vozinu nazpátek, nařídil kladu, popotahl za provaz — stroj sa zase rozeběhl — Tomeš pravil: „Až ta naša zubatá sa přijaví, gdyby mohl tak člověk srazit vodu z vantroků.“

Mynář pak odvětil: „A šak co tady věčně? Všecko sa časem zmrzí. Gdyž už sa člověk zkušenostma vyškolí a múdrosťú schládne, že už ani nižádnéj hlúpotě nemože podat ruky: věru rači do hliny!“

Vyšli ven za chlapy. Ti zatím se sochorama obstupovali klady na hromadě a vedli válečnú poradu, kerak by hrozné dubisko vyvalili přes ostatní a dostali na pilu.

Nemohli sa jaksi odhodlat.

Pane!

Nepovstalo nadarmo pořekadlo, že válat kladu přes kladu je najhorší oštera!

Glabaja sa jim smíl: „Vitajte, nádeníci! Tož co? Už ide, už ide?“

„„Ja, kata ide, vytahnút ju mosíme!““

„A vy byste rači vytahovali šišky z míse? Věřím! Toťkaj strýc Mlčáků by sa ani pěti nelekl!“

Tož chlapi na ta slova zasadili sochorama, gde gdo stál, a jali sa páčit duba.

Mynář zas pokúšal. „Enom ho dobře kolkama ždúrajte do boků, věřte, sám vyleze hore jako jež z ďúry!“

„„Enom nás rači nechajte! Nebojte sa, šak my už mu vychopíme.““

Mynář sa zasmíl a odešel.

Tož chlapi sa dali doopravdy do práce: „To bysme sa zpodívali, neporadit kusu dřeva!“

„Juro, máš-i zabrané?“

„Mám.“

„A ty, Jane?“

„Šak vidíš.“

„Tož: héj rup!“

Gdyž sa mynář po chvíli vrátil podívat sa, kerak pokročili ve práci, našel je, ani odpočívajú udýchaní.

Dubisko vyvalené do pozvýšky ale po pás, kamením, klátkama a sochorama zpodpírané, vznášelo sa ve vzduchu.

Strýc Mlčáků flautovým hlasem, kerý sa počúval lahodno, jako když roztúžený dúpňák v lese o svojí lásce vrkúňá, rozkládal ze široka:

„Chlapci, počúvajte mojéj řeči! Jak sa mi všecko zdá, chce si ten dúbec lehnút tým vyprúčeným nosem do tejte jamy. My abysme mu tofkaj nadskočili a přitahli, leba nám cosi hovadského vyvede, až toho budeme drahné roky zpomínat!" A jak to o dúbci povídal, tož tak aj v pravdě myslil, lebo na Valachoch žije každá věc o svojéj duši a svojéj vůli.

Tam aj bot, gdyš ho postavíš ke stěně: chce-i, tož stojí, a nechce-i, tož sa převalí a lehne si.

Jura Fojťáků prodával zas lacino jiný rozum: „Strýče, neplkotajte planoty! To chyba staréj kočce sa zdává o záletoch. Dobře to máme naštemované, enom sa chyťme kolků. Hej rrup!"

Dubisko zapraščalo a sa pohnúlo, ne však do předku. Gdesik sa vyškobrtl nedobře podložený kameň, zas spodkem cosi zahřmělo.

„Stojte, stojte!" křičí Mlčák. „Ufám, že nám chce zbobrovat!"

Ale v tom, co pravil, že chce, — už dub, neptaja sa nikoho o povolení, hurtem reterýroval zpáteční cestú, a chlapi — stojte, nestojte každý odběhňa sochora, natahoval svoje zděráky a sáhoval ztamotáď, co stačil rozkrok.

Nastavjané klátky brdúcaly, odběhnuté sochory mýkaly sebú jako živé, kamení frčalo a svisčalo rovno z praku, klát pak gécňa sebú: molázg! zasej odpočíval ve svojéj dolince.

Na mú dušu!

Prostranství ostalo vymetené, jako když plcne do brablců. Mohl sa dobře aj očenáš pomodlit, než bylo vidět zpoza rohy opatrno nosy vystrkovat a potem teprú, co noha nohu mine, schodili sa zase uprchlíci dohromady. Klobúky lebo čepice v hrsti, poškrabovali sa za ušima a pohlédali nesmělo po sobě, nevěda nigdo, co řéct . . .

„*Šlyšelš, Frančku, jak to hrnčovalo*?" projavil ke kamarádovi šišlavý Chlápek s úplnú opravďovosťú svojú myšlenku, kerá v tom okamžiku sa stala nesmrtelnú a eščе dneska v tisíci ústoch žije, když z jejího stvořitela snad už nepozůstaly ani dva prášky v celosti.

Jakživ nezačul Glabajů dvůr takového chlachotu, tak upřimného a tak od srdca!

Strýcovi Rafajovém sa vyvrátila dolní škřaň a mosel si dlaňů do ní hlobnút, aby sa dostala do patřičného chodu.

Mlčák tlkl pěsťú do holénky a neustále si opakúval: „Oh, jejdanky! Jak on to trefně řekl! Chlápku! Dušo staframilionská! Pověz nám ešče jednúc! Tož to „*hrnčovalo*" ??"

Dva chlapi sa kalupem předbíhali do mlýna, kerý prv donese takovú zajímavú novinu.

Až už všecky bolel břuch od smíchu, teprú sa jakž takž upokojili a připomněli si svoju povinnost.

Mohli začínat znova.

„Nic naplat, tady pomožú enom koně,“ řekl kerýsik.

„Oh, na mú, že sme si hnedkaj nezpomněli, co sme sa podaremky nanatáhali!“

„Strýče Mlčáku, poščáte-i svojich?“

„Co by ne! Mosíme přeca tom dřevu ukázat, gdo tady porúčá, lesti on alebo my. Gdo ste o mladších nohách, tož doskočte k našim do dědiny!“

Mynář sa enom uchmuloval.

„Strýče, pravda, lepší misa šišek se zelém, co?“

„Ale, stakva, nedožírajte pořád se šiškama! Proukažte sa tedy sám se svojú silú. Mi už sedí, chvala Pánu Bohu, šestasedmdesátý na zádoch, ale buďa ve vašich rokoch lámal sem skaly.“

„Skaly? Ba, myslím, spěšej, že vdolky! Stoja u okřína, nemeškaja byl vymetený, ani škřuti neostalo.“

„Oh, bassama, vás bych sa ani včil ešče nebál, zahnal bych vama a pleščil o zem, že byste sa roztahl jako žaba, třebas ste vypostávaný s břuchem jak varmuža.“

„Co je s břuchem, co? Gde ho mám? Ukažte!“

„Chlapi! Ehe! Gde prý mu trčí? A zavěsa rozsévku na krk, hned by ludé myslili, že v ní nese za pů měřice osiva . . .“

Včil sa zas mynář rozehříl.

Řekli si ešče slovíčko — a už sa držali za pasy. Ale leta sú leta!

Ponamětali sebú a ponatřásli — a pustili sa. Lepší sa jim bojovalo jazykem.

Za tým už přichodili s potahem. Dvě statné hřebice, matka s cerú, stúpaly ze široka a rozvážlivo bez zbytečných pasárů mlaďošských; věděly, že sa osvědčuje zavčasy spořit silú. Na klenutých plecoch seděly jim starodávné valašské chomúty, vyzdobené červeným suknem, mosaznýma hřebeny, žltýma hřebíkama a břinkajícíma puklicema.

Pane! Kerý ogara takové chomútisko sdělal s klínka na stěně a nasadil koňovi, ten si už neco o sobě zakládal; nedal si věru už od ledakoho porúčat; mohl jít od hodiny za pacholka; chomút s řemením vážil istě svých osndesát funtů.

Chlapi, třeba že dobře znali Mlčákové hnědky, přeca chutně si obě prohlížali, lebo pěkný kůň je pěkné zvířa, a pěkný pohled potěší kolikrát člověka věcej než bůhvíjaký dar.

„Ale sedlová sa vám odbila, chybí jí podkova,“ zpozoroval kerýsik.

„Už týdeň,“ odpověděl strýc. „A jel sem s ňú tak na bosky až do Napajadel s těžkým nákladem. Má dobrý roh.“

Za řeči oplantali duba řetazem, zkusili, lesti sa nesešklhne, zaklesli na váhy, zasadili sochory: „Tož ve jménu Páně — vijó!“

Hnědky zabraly zostra, až jim koža zvrapovala na tlstých kytách a hřbety sa ohly jako kočce, gdyž na ňu dotírá pes. Chlapi gde gdo tlačili, tak mrčali, kerýsik sa utrtl, žádný nedbal . . .

Dub sa pohnul.

„Enom ho, enom ho!"
„Tlačte, chlapi, gdybyste měli dušu pustit!"
„Vijó, stará, vijó!"
„Kruť sa nebo nekruť! Hore mosíš!"
„Ohiž!"
„Pozor, na tom konci! Voha! Voha-vó!"
„Ešče kúšček!"
„Hej . . . r —!"
— Křř . . . rrrup . . .!! Hospodine všemohúcí!!

Hnědky, jak dyby jim negdo připjal křídla, vznesly sa od země — štěstí, že táhly proti svažitému břehu, tam zabořily sa předníma nohama do rozmoklého slínu. Strýca na opraťách pojaly sebú, ten botama takové brázdy v blatě vyoral. A dub zas už letěl zpátky, hrbúc! . . . ležal tam, gde dřív.

Co sa stalo?

Řetaz sa přetrhl!

Strýc Mlčáků zpamatuja sa první z leku, chopil sa roztrhnutých konců a přidržaja rozpojené ohnivka k sobě, v jakéjsi tajnéj naději, že srostú zase samochťa dohromady, domlúval naříkavým hlasem řetazovi: „Oh, gdyž si slúžil dvacet roků, čem si nedržal ešče dalej? Gdo ťa včil ponese k Hamšíkovi a bude platit štyrku od práce? Nemohla-i byt rači pakla tabáku? Oh, tisíc chladných hromů do tebe aj s řetazem!"

Chlapom až včil sa vracela krev do žil. Všeci mohli pravit o štěstí! Tohle už nebylo ani súcí. Nebuďa jich haňba, byli by všeci pozutěkali.

Co včil?

Stáli okolo bez rady, přemoklí a zamatlaní jako matlafúsi.

Tož co včilkaj?

Teprú napadlo kerémusik: „A co my ho válem pořád hore kladama! Vytahněme si ho napozdél ven!" Zasukovali řetaz, znova zaklesnuli, vyjeli s kladú jako na másle. Po téj po rovině valili ale deset kroků, zas zapříhli koně na druhém konci, popojeli opačným směrem — a už ležal dub proti pile. Trvalo to, než by hladný zedl tři šišky.

Ja, gdyby měl člověk po każdéj toho Filipa na začátku, co mu vybývá na konci . . .

U pily čekaly zase naválené klady, a včil dub chťa nechťa mosel přes, enom že už ne do takovéj zvýšky a ne do tolikého úhla. Potém už také zkušenosťú pozchytřali. Tož zase sochorama a rukama a tělem pracovali, až duba šťastně vyvalili na sám vršíček, a včil enom pěkně pomalúčku spuščat.

Ale dajte chlapom rozum, když ho nemajú!

Jak tak zdržajú kladu na vrchu, ozvala sa v nich stará ogarská krev; myšlenka všeckým stejnaká zamanúla v hlavě: Co by ale dělal, nechaja ho?

A jako na povel, ač sa nigdo neprojavil ani slovíčkem, oddálili ruky ode pňa. Ten pak nemeškaja po kladách důle a — róch!

do pily, hnedkaj prostřední slp odletěl, a pila sa zatřásla, jak dyby byla ze sireček. Potěj: hmác a hňác! na vozinu, tak všecko zapraščalo! Jedným koncem týsl pile po zuboch — hned sa jich ale pět dívalo důle vodú — a mynář ve svrchovanéj zlosti chyťa ožeh, honil ním chlapy po dvoře.

Tož až prudkost v něm vyvřela, šel obhlédat škodu.

Na štěstí dala sa napravit. Slpa přibili, zuby narovnali, dub na vozině k řezu připravili a bez dlhých orací sa vytratili.

Bylo jich všeckých haňba.

Až v hospodě, gde dostali od Tomša po třech kalíškoch borovičky, sa jim rozvázaly jazyky. Strýc Mlčáků povídal se smíchem: „Zpropadené dělo! Do najdalší smrti nezapomenu, jakú nám dal ten klátek za paru a jaké kúsky nám prováďal.“

Včil, gdyž už dubisko ležalo na pile, pravil mu „klátek“. — —

* * *

Tak ale štrnáct dní po téj pilařskéj události řezal strýc Ventrčů k večeru doma pod kolňú sečku na řezací stolici. Kosíř byl vytupený, žval enom slámu, strýca bolela noha od šlapání aj hřbet. Už ho práca zmáhala.

Vadil sa s kosířem: „Řež, sakramente, lebo jak sa dožeru a posmýčím tebú po kamení, tak ťa zohavím, že ťa potem nevybrúsím ani za dva dni. Tož mi nepřidávaj zbytečnéj práce!“

V tom sa před ním zatmělo. Strýc pozdvihl očí: chlap stojí ve dveřách s měchem pod pažú.

„Vitaj, Tomšu! A čem mi chytáš světlo do měcha, gdyž je ho takjaktak málo?“

Tomeš teda honem uhnul. „„Děkuju. Vitám aj vás pěkně, strýčku. A co tady děláte?““

„Ja, naša hospodyňa by už ráda přadla, tož mne prosila, že abych jí vyvochloval nejaký potáček kúdele.“

„„Ale, šak sa mi zdá, že řežete sečku!““

„Tož gdyž vidíš, čem sa ptáš? A nestoj mi tam v kútě, nechaj mi třebas neshodíš ohrabečnice s klínka!“

„„Ja, šak tam nevidím žadnéj viset.““

„Prám proto! Gdyby nejaká spadla, a negdo cuzí sa k tom přinatrefil, hned by ludé pravili, že sem ju gdesi ukradl. To víš: Běta Bětě, a už je to po celém světě. Rači si, Tomášku, negde sedni! A nemáš-i gde, tož sa popři toťkaj o futro, ale daj pozor, ať mi ho nevyvalíš, nerad bych s tebú vedl jakési súdy, škoda by ti bylo ublížit, lebo ťa znám, že si dobrý člověk, nepřimířaja, jako zaječí bobek.“

„„Kerak to zas míníte?““

„Proč bych ti aj neřekl, gdyž o to žádáš! Víš, bobek ani nesmrdí ani nevoní, a ty, pravda, nekradeš, ale ani nepřidáš?“

„„Enom gdybych měl z čeho, jako vy.““

„Oh, věru! Si ty mi dobrý čeledín! Na mú dušu! Čuješ! Vrať mi tu moju rolu!“

„Oh, strýče, věřte, že su rád, že ju mám —“

„„Že si neco vydělám? Stakva, snad nejsi roba?““

Ventrča jakoby sa hnal Tomšovi po chúlostivém místě a po téj, že nic, drapil sa za svoje vlastní koleno, gdežto Tomeš mimovolně uhýbaja, sa poklonil.

Strýc sa zachlachotal. „Hele! Já su žebrák, a ty si pán, a přeca sas mi poklónil!“

Po téj přikročil ešče bližej, zašvidral očima a mlél hubú, jako když micák křupká mezi zuby jatelinu, prý: „Hleďme na sa, nesměja sa!“

A zase z ničeho nic: „Tomšu, vrať mi tu rolu!“

„„Strýče, ani gdybyste mi přidali dvacet rýnských!““

„Vím, vím! Ty stakvamilióne! Ale sem ti pichl prst do rozskřipca! Mohl sem byt já dobře o dvacet rýnských zisknější, nedaja sa oblúdit!“

„„Strýče! Už si hlavy nelamte, už to zebrala voda! Ale lamentovat nemosíte! Zaplacené máte dobře, věru. Šak je toho dva záhony samá močářina jak zdéla!““

„A cos mi přinesl v měchu?“

„„Rád bych odnesl! Počul sem, že odprodáváte polovníka ze Slivnéj, a tož sem si povídal, že sa zastavím u vás, když už to semeno je jaksi navyklé svojéj roli . . .““

„Ja, odprodávám aj neodprodávám, jak gdy a jak kom, šak počkaj, až dořežu!“

Po chvíli vyvedl Tomša po dřevěných schodoch na komoru.

Tomšovi sa rozehřívalo srdce hleďa na poshrňané hromady rži, súržice, polovníka a vičáku. Pravil si v duchu, gdy to tak nápodobně u něho bude sa javit. U polovníka sa zastavili. Tomeš s rozkošú pichl ruku až po lokeť do chladného zavazklého obilé, vytahl z přehršlé zrna, přesýpal z dlaně do dlaně a fúkal do něho, kerak těžké, lesti je čistě vyosívané, nechová-i v sobě ledajaké smotlachy.

„A není-i muškovaté?“ optal sa.

„„Šak ti slúží oči, přesvědč sa!““

„Tož po vrchu ani nepatrním, snad že by ve vňutřku?“

Překúsil ale tři zrnka: pohlédal, obhlédal, přehlédal, zkúmal a vyzitýroval — až mu strýc zkúšku přetrhl: „„Tož koléj bys toho potřeboval?““

„Věru ani nevím! Snad že by s půdruhé štvrti . . .“

„„Oh, na mú . .! A nezdá sa ti toho moc?““

Tomeš nevychopil skrytéj potípky a vyznával upřimno: „Aj mi chvílama připadalo! Ale bál sem sa vám o meněj řéct, že byste somlali!“

Tož Ventrča, nepravja už ničeho, naměřal půdruhé štvrti.

Tomeš, pozdvihňa měch dvúma prstama, točil ním na pravo, točil na levo, obhlédal, pohlédal: „Na mú milovanúcí! Taková hrčka! Vždyť je toho z ňuch!“

Strýc mu hodil čtvrť pod nohy: „„Šak je cajchovaná, přesvědč sa sám!““

„Ale, Bože, rozumějte přeca! Vidím, že dobře měřáte, ale málo je toho, stafraportsky málo.“

„„Tož si poruč a přidá sa ti. Lehká pomoc!““

„Tož že by ešče pů štvrti?!“

Strýc zase přisypal.

Tomeš setřásl nošku, stočil zbývající konec měcha, by sa odměřané dobře značilo, odstúpil na dva kroky, obchodil kolem, přemýšlal a úvažoval; zdálo sa mu pořád, že toho není v měše nigde: „Stakva, strýče, přidajte ešče pů štvrti!“ Sotvy ale Ventrča jal sa vykonávat daný rozkaz, chytil ho kupec za ruku: „Prosím vás, odsypajte to poslední, bude toho aj tak dost. Šak dyby ne, už si nejak poradím!“ A milý strýc, převráťa kup hore dnem, vysypal obilé všecko zpátky na hromadu, přeložil prázdný měch užaslému Tomšovi kolem krku jako šatku, zavázal provázkem a jakoby nic povídal: „Tomášku, jdi včilej dóm a dobře si rozvaž a rozmysli, koléj toho obilé bys teda potřeboval, a gdyby třeba sám sis netrúfal rozhodnút, tož sa optaj a popros dobrých ludí; ti tobě poradíja. Až pak potem budeš sám v sobě na jisto ustanovený; tož sa vyber a dojdi si — k nekom iném. Já ti už polovníka prodávat nebudu.“

Vyvedl Tomša z komory a ze dvora a zavřel za ním na závlačku.

* * *

Přijavila sa v brzku zima a pro Tomša sa škaredě táhla. Jediné, co mu zbývalo: čekat vesna!

Svoje klady už si posvážal a poskládal na kopci, dvakráte sa také vypravil do hor s hospodářovýma koňma a přivezl si hrabové pně hlaďúčké, pěkné, že bolelo srdce jich stínat.

A daléj bylo utrum!

Chyba tu a tam chystal si ledajakú drobotinu. Gdyž nepálila zrovna horúcí zima, tož si sedl u chlévců na strýčka, pořízem a sekyrú hlobil si ledaco, co sa potřebuje v hospodářství: vidly, hrabě, topořiska na motyky lebo na pantoky, rovněž i žebř krávě do chléva.

Lepší věci, jako lopaty, věječky, ohrabečnice, potéj vařachy a švrláky do kuchyně si kúpí, až pojede s nima nejaký Horňák od Vsetína.

Připadlo mu také, že sa mu povaluje na hůře poschraňovaného železa starého, že by mu z něho mohl kovář ledaco zhotovit. Řekl si tedy, že sa k něm vypraví. Vyčasilo sa na pěkné zimní ráno po mrazovéj noci, gdy róchajú šindely a vyskakujú hřebíky. Sněh zametl všecky nerovnosti, a celá dědina sa zdála jakási menší jako zábavka pro děti. Tichúčké ticho sa odevšad hlásilo; ve sněhu sa každý hlas krátil a dusil. Modrý kúř rovněž bez dechu vyplýval z komínů a ztrácal sa protiv nebesom.

Ledagde při chalupě sa ukázala nejaká postava, než honem sa tumlovala skočit zasej do dveří, jak ostrá zima dotírala na kožu. Enom ohnivého húsera hříla prudká láska, kúpal sa ve vysekanéj ďúře na křikopě.

Tomeš posbíral svoje staré železo do měcha a přehoďa si ho přes rameno, vydal sa k Hamšíkovi do kovárně. Ten byl také příchozí odjinaď, ale ostával už v Zavětrově téměř dvacet roků. Od věčného molácení do nákova nahluchl, ale daja si pozor na pysky, kerak sa hýbú, rozuměl všemu, aj tenkrát, gdyž chlapom nebylo recht. Pravili si třebas neco po tichu, že neučuje — a on akorát porozuměl.

K ruce si choval tovaryša.

Na silnici dohnal Tomeš jakúsi robu, do vlňáka zabablanú a zabachtanú. Najspěš sa vypravila do města. V dubenném kožuše, na předku koncama ohrnutém, aby nezavazal v kroku, vykračovala si zhurta v nabíraných lýtkovicách. Byly nové. Ve sněhu sa značily cvočky a železné podkůvky na opatkoch.

Tomeš si ešče s posměškem všiml, kerak stavjala nohy špicama k sobě, gdežto chlapi kladú palce po vojansku od sebe — na loži je prý tom zas naopak — a hodil sebú, by ju předehnal, podívat sa, kerá to je.

Ale poznal starého čerta.

Z vlňáka a ze šatek trčal enom zamodřalý nos, jak na něm seděl hýl. Tož Tomeš vzal si ponaučení a chyťa si svůj ztuhlý oharek do hrsti, zmýval, kolej mu dech stačil v prsoch.

Od kovárně sa už nésly rany. Hrubé kladivisko, co sa zdvihá obúma rukama, dycky: „huk-huk", a menší perlíček chvílama tančil a poskakoval po nákově: „tintiri na prázdno — tintiri na prázdno — tintiri na prázdno", a zas chvílama klval na plno do teplého železa: „klv-klv".

V kovárni všecko sa čerňalo čmúdem a kúřem. Tomeš vkroča na práh, neviděl než kúsek čehosi, z čeho vychodila sálavá zář, a nad tým štveré bělmo sa obrátilo ke dveřom, a opět sa střídaly rany: „huk-huk — tintiri-tintiri".

Až za chvilku sa Tomeš rozhleděl a rozeznával, co gde leží, visí nebo stojí. Dokavád' kováři tlkli kladivama, čekal. Železo schládlo, Hamšík rozhrábl oheň, kerý sa tepru včil ukázal pod škárú, pichl do něho železo, přikryl uhlém, pokropil vodú, a tovaryš sa chytil měcha. Ten sa krútil a kvičal jako živé zvířa, a dycky, gdyž zadul, oheň sa rozzářil.

„Vitaj, Tomšu; cos nám donesl?"

Tomeš vysypal svoje bohatství na zem a křičal Hamšíkovi do ucha: „Mohl-i bys mi to svařit dohromady a ukut troje panty ke dveřom, dvoje klučky a dvě motyky, a co vybyde, pár hrubých hřebíků?"

Hamšík sa tom zasmíl; ukázal takové bílé zuby. Díval sa chvílu Tomšovi mlčky do očí a pořád sa uščuřoval. Na konec prořekl: „No, že si to ty, Tomšu," a botem všecko shrnul do kúta. „Přijdi si tak k vesnu negdy pro to, šak toho dřív nepotřebuješ."

„„Ne,"" řekl Tomeš a zaradoval sa. To ovšem nevěděl, že mu Hamšík z ochoty vyhověl a že mu žádané věci ukuje z nového železa. Svářat staré střepy — nestálo by ani za palivo!

Zatím přichodili aj iní chlapi. Nekerý přinesl podkovu, nekerý klúč spravit, iný zase koně na ostro podkut a každý sa hnal honem k ohňu, shřít si trochu zkřehlé prsty. Přechodili a tlkli podpatkama o sebe: „Stakryš, stakryš, bratři, leze za pahnosty.“ Po troše sa nima naplnila kovárňa, teplo jich rozveselilo, a vyváďali jako ogaré. Najrači posazovali nekoho na lavu.

Hamšík měl u okna dvě lavice tak napozdél při sobě. Jedna z nich stála dobře na nohách, a druhá už sa krapku kyvotala. Tož chlapi si posedali, že ostalo enom místečko na prostředku kúsek z téj a kúsek z druhéj lavky, a čekali, až negdo přijachá do kovárně. A hned ho zvali: „Sedni si, Jane, pojď, sedni si mezi nás!“ — No tož Jan, uhlédňa prázdné místo, sedl si a seděl. A to tak malúnký kúščiček masa sa dostal mezi obě desky. A milí chlapi, oddálaja krapku rozkývanú lavu tělem, přirazili nepozorovaně k první. A tu už neborák vyskočil do pozvýšky a chyťa sa za gatě křičal: „Ohiš, bratrovjá, co mne to tak uščípilo?“

„„Ale, prý, nic. Co sa ti zdá, enom si sedni!““

Za chvilku vyskočil po druhúc a zaříkal sa, že si už zanevímco nepřisedne. Chlapi sa mohli smíchy strhat. Najvěc sa chlachotali ti, co před chvílú sami z lavy vyskakovali.

Negdy zase tovaryš nalél vody kraďú na kovadlinu, přiložil žížnivé železo, uderil kladivem — róch! Rana jako z kanóna! Všeci sebú hodili.

Aj Hamšík kolikrát zažertoval. Přinesl v ruce kúsek černého železa, dal nekerém, prý: „Podrž mi ho!“ Ten ho vzal a honem pustil na zem: „„Stakryš, dyť pálí!““

„Ale gdeby, co sa ti zdá? Hleď, podívaj sa!“ Hamšík zdvihl železo ze země a držal na holé dlani.

„„Ja, bratře, tvoja koža a moja koža je rozdíl!““

Negdy zaletěla jiskra. Chlapi potahovali nosem: „Bratrovjá, kerýsik z nás hoří!“

Pozvyskakovali z lavic, prohledávali sa: na ozajst. Kerémusik už tlala ďúra v gaťoch ale za štyrák. Chytili hrotek s vodú, obléli ho. Ešče zažil posměchu dost.

Chlapi sa vyrójili z kovárně sám smích. Prý: „Páni v městě chodíja do divadla, my si spravíme divadla sami, koléj chceme.“

* *
*

Tož pomaly den ke dni — a Tomeš sa aj vesna dočkal. Zdvihl sa teplý větérek a přinesl sebú cosi lahodného, až ludom prsa zdvihalo. Sněh sa ztratil, jak dyby sa propadl, a odevšaď pízgřila živá voda. Mízga prúdila zazeleňalým stromem, a ogaři sa nadnášali s vypučeným břuchem, jak si každý dopřával sladkéj vody. Profétali sa Drahama po navrtaných klencoch, javoroch, březách od střípku ke střípku, pili a hádali sa, z kerého stroma šmakuje najlepší. Ale ani ta najsladší březůvka nestačila zahnat hořkú chuť v hubě po vrbových píščalkách, fagotech a frkalkách, kerých přenášali nakrúcených plné hrsti. Do večera byl každý těchto dvú věcí — sladkého a hořkého

— tak nasycený, že bez dlhých řečí a jaksi smutno po světě pohlédaja třebas aj bez večeře sa skrútil na svém pelechu a zatňa zuby a násilno polykaja sliny, hleděl co najdřív spánkem napravít, co zavinila za dne veliká dobrota.

Tomeš sa v brzku pustil do stavby. Napřed si odkopal kus břeha, by mu vybylo místa, a zarovnal si zem. Základů nekopal, nýbrž enom nízkú podezdívku z kamení vybudoval, aby dřevo nehynulo spodkem.

Přitasili sa aj tesaři: Jura s Janem.

Vyhrnuté rukávy, kožené zástěry, za uchem tesařské olůvko na prst ztlšča.

„Tož kerak to teda míníš, Tomšu?"

„No tož, vítám vás, kamarádi! A hleďte! Toťkaj jako žeby jizbu, toť kuchyňku a pokonča chlév na dva kúsky hovězího dobytka. Tak povjedno pod jednú střechú!"

„Venkoncem ze dřeva?"

„Venkoncem ne! Nasušil sem si za tři tisíce vepřovic. Gde možú zalehnút tihly, tož tam tihly!"

„A tož dobře! My už víme, kerak do toho! Poďme si obhlédnút dřevo! — Tož tohle si připravme!"

Chyťa sochory — Tomeš také pomáhal — vyvalili kladu. Přitesali konce, zarovnali suky.

„Dobrá! Hned s ňú na místo! Dobře sa jí tady bude ležat!"

Chytili druhú a hned přiměřovali k první. Jeden držal na koleně, druhý řezal zhlavíčko.

„Už pasujú k sobě — dobrá! Tak — ešče kúsek, dost — dobrá!"

Už odpočívala druhá klada na místě.

Zastavil sa při nich pan farář, iďa okolo. Malý, po hubě červený, dycky veselý.

„Pomahej Pánbů, řemeslníci!"

„Dajž to nebeský Pánbů!"

„Stavíte, stavíte?"

„Archu Noemovu, dvojíctihodný pane! Toťkaj Tomšovi!"

„Slyšíte, ale ať mu doopravdy neuplave, až přirazí někdy příval z hor! A zda-liž se řídíte, lidičky, nějakým plánem?"

„Dobře my sa obchodíme bez psaného a počítaného! Najlepší hned dřevo ke dřevu, aspoň sa nic dohromady nepoplance."

„A jak pak zapomenete-li na dveře?"

„Nebojte sa, my už nezapomeneme!"

Pan farář sa zasmíl, zakrútil hlavičkú a pospíchal daléj. —

Ale sa nesmí myslit, že tesaři pořád sa hnali tak do práce. To by jim neostala na podruhúc!

Za chvilku pohlédali po slnéčku.

„Bratře, dneska bude svářat!"

„Ba, věřte, bude, a stojí už vysoko, tahne už, ufám, na desátú."

Jako aby sa Tomeš dovťúpil!

Poslal tedy pro chleba a pro borovičku na přesnídávku. Tesaři

si posedali do tínu, krájali ostrýma křiváky chléb na kostky a pichali do huby. Zalévali pálenú a byli rádi na světě.

Zas hodinka utekla. Po téj bylo opět fajfku nacpat a zapálit. Zas gdosi sa ukázal na silnici. Moseli sa hádat, gdo to může ale byt. Jura hádal na Schovajsu, Amerikána, Jan tom plnú hubú odporoval. Opět sa minulo pů hodinky.

Než sa po téj trochu ke kladě postavili — nové překvapení!

„Oh, na mú spravedlivú, Juro! Čuješ-i? Že by už zvonili poledně?“

„Ja bratře, dyž zvoníja, tož to máš svaté! Šak mi už břuch dlho ukazuje na dvanáctú!“

Sebrali sa dóm na oběd, poledňovali a vrátili sa tak ke druhéj. Ve štyry zas svačili, a gdyž na večer odešli z díla — tož všeho dohromady: štyry kladky byly spolem svázané.

Nekerý den pršalo. Nekerý sa zas neco stalo.

Třeba přiletěli ptat tesařa jinam. „Mohli-i byste honem, ale honem k nám, probořilo sa nám pů střechy? Všecko by nám zamoklo na hůře!“

No tož na takovú nutnú věc nedalo sa přece odřéct! Lebo negde slúbili už na podzim. Slovo sa moselo zachovat!

Negdy tesal zase Jura jinde, dostavil sa enom Jan a ten si kolikráte dovolil fajrum na týdeň aj na deléj. Bylo třebas v sobotu večer, a Bezrúček ho vyplácal.

„A tož kerak, Jane, v pondělí? Mám-i ťa čekat?“

„Ja, bratře, gdož ho ví, lesti sa mi bude chtět po neděli!“

„Snad teda že bys přišel v úterý?“

„Ja, víš-i co? Nepravme tak ani tak! Nemožu ti na jisto přislúbit. Přijdu-i, přijdu, nepřijdu-i, nepřijdu!“

„No tož, jak myslíš, Jane! Honit ťa nemožu!“

„Tož s Pánem Bohem, ostávaj tu dobře!“

„S Bohem aj ty, Jane!“

Týdeň už sa minúl — tesařa nigde! Ešče tři dni — tesařa jak by zmétl! Štvrtý deň sa zjevil při poledňách. Hubu červenú, pysky modré, oči skleněné, hucáň sa sotvy na hlavě drží.

„Vitaj, Jane! Ideš dělat?“

„Daj mi pokoj s prácú, nevidíš, že su... tento? Rači mne založ, bratře, ešče dvúma rynščáky, založ! Až je prooféruju, tož potéj zase neomeškám. A nehněvej sa, prosím ťa, šak už mne znáš! Víš, že bych pro ťa skočil z kalenice, a postavím ti tady všecko pěkně jako na slpku. Nehněvaj sa, kamaráde!“

Tož až třetí pondělí sa ukázal opět Jan v pořádku. Od božího svítání horlivo teše rovno rovňučko, ani šňúry nepotřebuje. Přišel Tomeš, pozdravili sa, usmíli na sebe — všecko bylo zapomenuté.

Lebo dřeva pochybovalo.

Tomeš letí na Drahy k Lomicom.

„Tož, strýče, slúbili ste mi podkrovjáky, šak už sem vám jich zaplatil. Gdy je přivezete?“

„„Ja, ja! Přivezu, Tomášku, přivezu. Enom tak neponáhlaj, necasnuj a nekvaltuj! Srozumíváš přeca, práca kvapná, málo platná?““

„Když jich ale potřebuju, tesaři čekajú!“

„„Vím, vím, že potřebuješ! Šak ti nepravím, že nedovezu, ale že dovezu.““

„A tož gdy? Na určito! Eščе dneskaj?“

„„Ale gde dneskaj! Nemám ani kravek doma. Vozíka abych si rovněž vypoščal, u svého sa mi zlomilo oje.““

„Tož zítra?“

„„Ale, co ťa nemá, Tomášku! Chytá ťa fantas nebo horká nemoc? Tak na druhý týdeň mne čekaj!““

Na druhý týdeň!! A dneskaj sa píše v kalendáři: pondělí! —

Neináč vypadal nebohý stavitel, hledaja nekoho naptat na nádeňku. Když už si se strýcem postál na náspě ze dvě hodiny a pořád nevěděl, na čem je:

„Tož přislubujete-i mi na jisto?“

„„Ja, věru, ani nevím. Šak aj bych měl jít, aj bych neměl jít! Aj by sa mi chtělo, aj by sa mi nechtělo!““

„A tož, co vás zachodí? Co sa odtahujete?“

„„Ja, pravil sem si, že bych sa vypravil třebas do města, že jakési kastrolisko na kútek ženě, když už mi ale pů roka dudle u zádů . . .““

„Tož to vám připadá pojednúc tak pilné?“

„„Aniž, věru! Takéj však ale, gdyby sa přes noc oteplilo, patřilo by zajít do hor, do Baňátu na máčkovjáky, přehodit si chuť. Včilejškem už povyrostajú, věřte, já je velice rád pichám do kabele . . .““

Tož Tomeš sa už neudržal: „A vlezte do ní sám, strýče, aj s ušima! Na takového hřiba budú věru všeci Zavětrovjané chodit sa dívat. S Bohem!“ — — —

Neborák sesychal ze všeho jako surový šindel. Přichodila také práca v poli. Nemohl sa zdát neuznalým a mosel přeca vypomáhat hospodářovi, když je každý pracovník vzácný na uchýtku, a tak chalúpka čekala — čekala . . . A keréhosik rána, přijda ke stavbě — div sa nedal do plaču!

Všecky klady do jednéj do jedinkéj byly pryč, aj ty s podezdívky. Dlho tom nemohl vychopit, gdo mu takovú věc a z jakéj příčiny provedl, až si povšimnul pováleněj trávy a jal sa tedy dražit stopu. Neputoval daleko.

Hore na kopci u polní cesty našel svoje stavivo, ludí pak okolo jako při komedii.

Z milých klad a desek spatřil na honem poskládané jakési chalupisko, aj střechu s doškama néslo. Nade dveřama sa hojkala tabulka: Pinkus Weiss, nalev píva a prostěgovskéj kořalki. Dvě trlice na tření konopí, omachlané slamú a za koně spravené, stály zapříhnuté do káry o dvú koloch a žraly z korýtca, jaké slúžíja před hospodama na krmení. Na kárce hovělo si po pasažírsku známé staveníčko, v kerém vybývá posezení enom pro jednoho přísedícího a keré sa na dědině ani hlavitě nepotřebuje.

Tomšovi sa rozesvítilo v hlavě; neponúkala ho, pravda, taková výstava ke smíchu, ale co řéct, hleďa na to?

Nezvedená chasa přes noc tak všecko složila dohromady. Že sa jim věru chce!

Ve dně dělajú na poli, a v noci sa túlajú po dědině a zbíjajú na pestvo!

Ale co naplat! Co si postihne? Stěžovat si? Kom a na koho?

A přeca mu zas lutosťú zasedalo v krku! Co sa nanatáhá, než si klady odevleče dóm! A zítra si može chasa zamanút a zatahne mu jich ešče dalej, třebas negde na Srnova. Ponocovat při nich přeca nemože!

Ve svojém neštěstí si zpoměl na Pavla Gajdošového. Ten platil mezi chasú za kápo a s Tomšem měli mezi sebú už odedávna účet.

Pavlovi táhlo už ale ke štyrycítce, ale hrál si pořád jako o dvacíti. A seďa v hospodě a pohárek před sebú, nenašels veselejšího Božího tvora na světě! Vyhrával na plechový bas a tož přeca za čas mu nekerý grejcar pravil „pane“; enom že sa u něho nigdá neohříl. A gdyž z míška sa nedal vytřepat už ani zlámaný škej, tož třebas sazí po lícoch, a hajdy! do panského — na procházku. To sa ví, že ho nigdo při téj zábavě neuhlédl ani nepřistihl. Ale šuchotalo sa ledaco. Šak o tom byl by mohl Tomeš najlepší zprávu podat.

Gdysi sa vypravil s koňma do hor na list, gdesi až ke Strčí Hlavě, co tam převládajú už enom samé zgrapy a zmoly, a vezl steliva plný vůz dóm. Vyjel z domova už neskoro a při práci nadobro zatměl. V dálce padly jakési rany, a v téj — gde sa vzal, tu sa vzal — jakýsi chlap hýpe o jednéj. Přiklécal k Tomšovi, vydrápal sa na vůz, zaryl do listu a enom řekl: „Pro Boha, ujížďaj dóm a nešanuj koní. Sledujú mi v patách!“

Tomeš poznal začerněnca a obešel sa bez dalšího výkladu. Pojal pevno koně do opratí a — cesta necesta — sjel důle žlebem jako z kalenice bez hemu. No, řemení měl dobré, na sebe sa mohl spolehnút a na vranky takéj. Důle po měkkém trávníku fúkli potichu jako duchové, vůz nadžganý listem nešramotil.

Vyjeďa pak na silnicu, vyvazovali — kopec nekopec — v jednom hypě, enom sa z koní dýmilo, a bez další příhody stihli do dědiny. Tomeš zajel rovnú ke Gajdošovým, pomohl Pavlovi z voza, ten neborák broky v mase a nohu už naběhlú! Doma si ale sám olovo pozvyřezoval a vylízal sa z rány ani ne ve třech nedělách, žádný ničeho nezvěděl.

Gajdoš po téj gdysi sa projádřil: „Dyby ne tebe, Tomšu, měl sem já zvědět, čeho je rác! Máš to však u mne schované, a gdybys nečeho potřeboval, přijdi si třebas o půnoci!“

A tož včil si vzpomněl Tomeš, že by mohl Pavla poprosit, co by ho chasa nechávala s pokojem. A čím mu to připadlo, hned sa vypravil důle kopcem ke Gajdošovým.

Pravili tam „v Chalúpkách“ z tohotéž důvodu, jako sa povídá starém člověkovi stařík. Každá chalupa se síňú a komorú měřila ale tak patnáct kročajů zdéla, po téj v úhlu sa přikloňoval chlév s kolňú rovněž ve stejnakéj rozsáhlosti, a zase bokem sa krčila stodůlka, a dost. Gdyž pak kráčal kolem podelší chlap, mohl sa dobře komínem podívat, co vaří doma tetka na kútku.

Tomeš vkroča do jizby, gde od hlinovéj země zdvíhal sa příjemný chládek, našel enom ale pět ogarů, keří s čímsi si zahrávali a včil zvědavo pohlédali po příchozím.

„Jurko, gde sú vaši?“ optal sa návštěvník domácího ogary.

„„Maměnky není doma, ani tatíčka.““

„Co Pavel?“

„„Vyšel enom na pár kroků hen, uťám, že do hrsti utrhnút micákom.““

„Tož počkám,“ rozhodl sa Tomeš a sedl si ztěžka na lavu, sehnul sa horním tělem, dal ruky mezi kolena, nohama zlehka přichlopkávaja dlaně k sobě, jako dřevěný tatrmánek z jarmaku, a zabral sa do svých myšlenek.

Ogaři zatím si pořád cosi šuškali, tu a tam prořekl kerýsik neco nazhlas, chychúsňali sa potichu do hrsti a tlkli sa klobúkama po hlavách. Jeden měl plavé vlasy, sivé oči a líca malované jako panna: celý sa nesl do Mlčákového rodu. Súsedovi hořela hlava živým ohněm, huba sa mu ogebovala, a oči létaly nic jináč než dvě žídla. Domácí ogara nezadal nikom v pěkném vzrostu a súďa podle múdrých očí asi nade všeckýma vladoval. Ešče tam postávali dva s baranicama; tom krajním seděla zostra na hlavě jako o vánocách, gdežto pozadnější si ňú žmolil po hubě a držal si skrz nos. Ten parzavý pořád zglýňal a ňúral očima, po všeckém sa ptal, všecko bral do ruky.

Ogaři sa natáhali mezi sebú o prsténky. Pochodily od handrláka, ač pak po grejcaru, nesměl jich věru nigdo haňat! Mlčákovém ogarovi hrál na prstě obvzláště takový překrásný s modrým očkem a červeným, věru, sám turecký sultán by sa nebyl za něj hambil.

Oškéřenec pořád grejdil očima po prsténku, už sa nemohl udržat a prosil: „Alespoň mi ho teda poščaj na okamžitku! No, enom na takovú chvilečku, co by oběhl okolo chalupy.“

„„Vydři si ho!““ zasmíl sa ščasný majitel, nastrča mu zaťatú pěsť pod nos.

Ogara jal sa horlivo páčit, hledaja mezi prsty nejakú skulinku, gde by mohl svoje drapáky zasadit. Obracal ruku, od namahání zčerveňal, fučal nosem jako jež, až mu vyskočila bublina, ale pořád s jednakým výsledkem. Potom si pomáhal, že hánkama jezdil po klúboch, ale tu sa protivník ohradil ráznýma slovy.

Domácí hleděl na oba se smíškem na hubě a lišácky sa ščúřil, prý: „Co mi dáš, gdyž ťa naučím, kerak sa otevírá pěsť?“

Ale Mlčák hrozil volnú krchňačkú: „Neopovažuj sa! Kuťalejky! Neprav, za nic neprav! Nechaj sa natáhá!“

„„Ale co by, neboj sa,““ povídal na uchlácholenú Jura, „„šak já enom tak.““

Na konec oškéřenec už nemohl a pustil teda ruku, utřel si rukávem nos a oddychoval z hlboka.

„Já ti poradím, kerak si pomožeš k pěknému prsténku," začal Jurka zase jako dyby docela na ozajst a chyťa ho za rameno, povídal mu s velikú tajnosťú: „Chceš-i dosíhnút dokonalého prsténka, chyť si doma kočku a pichni jí prst . . ."

„„Enom si udělaj sám a druhého nenaváďaj,"" ušklbl sa ogebený, odvrátil sa pohněvaně a bočil sa jako starý baran.

Tomšovi, pohlédaja po ogaroch, mládlo srdce. Zachtělo sa mu také si zažertovat.

„Pojď sem," kývl na ogarca s čepicú. „A shoď čépku s hlavy! Či chováš pod ňú brablce?"

Všeci sa zasmíli, ogara pak nesmělo poslechl a přistúpil o dva kroky. Vlasiska mu splývaly na píď zdéla, a Tomeš, zabera jich pramének do třech prstů, povídal: „Tož včilej sa toč, lesti sa mi vykrútíš!"

Ogara sa točil, točil a zastavil sa teprú, až mu škrkaly bolesťú slzy z očí. „„Pusť už, Tomšu, bolí,"" řekl do opravdy.

„Oh, ty, dáš sa dycky na cosi nabaňkat," smíl sa mu kamarád a ogaré na celé kolo také.

Tomeš sa zdvihl z lavice a ptal sa posměváčka:

„A, ty, uji si viděl Holomúc?"

„„O ja,"" bránil se napadený a cúfal.

„Aj bez oja; eščе sa jednúc možeš podívat," odřekl Tomeš a ohnal sa po něm rukama, že si ho drapí. Ale ogara sa shýbl, problkl mu mezi nohama a už byl za dveřama.

Zatím oškéřenec sa opět udobřil a zase cosik uviděl. U tla na polici vyhlédala veliká trúba. Uhlédňa ju, celý sa chtivosťú proměnil a zajíkal sa, co sa honem ptal: „Ohiž, Juro! Lesti pak na ňu umíš hrát?"

„„Umím,"" řekl z pyšna tázaný.

„Tož teda sdělaj ju z lištvy, prosím ťa, a zahraj."

Jurka mu udělal po vůli, nasadil, nadul sa jako holub na střeše, a trúba sa počala ozývat: Trt, trt — trt, trt — trt, trt . . .

Ogébenec chvilku počúval, po téj posměšno zabrlomtal:

„Propálil boty a chodil bosky! To je muzika, neúroku, jako na baraní roh! Pořád: trt, trt!! Zahraj přeca neco jaksapatří národního, třebas: Na to sem si kacabajku kúpila . . ."

Muzikant odsadil a povídá: „Ta trúba ináč přeca nehraje, to je enom taková mutace!"

„„Jaká mutace?""

„No, jako na harmonice!"

A když ogara hleděl pořád s otevřítú hubú, jako že eščе nerozumí, optal sa ho dalej: „Hrál-i si už na harmoniku s měchama?"

„„No, . . . řekňa po pravdě . . .""

„Tož kerak ti vysvětlím? Jako gdybych vykládal koze o muškátu!"

„„A já zase tobě, milý kamaráde, enom tolik povím,"" trval umíněnec na svém, „„že když spustíja muzikanti na dědině, tož že

sa to nese docela ináč, až v těle všecky žilky vyhrávajú: tak to člověkem namětá. Ale u tebe nečut žádnéj noty!““

„Prodaj teda pěsničku a kup si notu,“ pořekl na smích ten s brablcama na hlavě.

Jurkovi sa zatřásla nad hlúpú řečú hlava na ramenoch, jako gdyž člověk ukúsí do trpkého jablka, chystal sa, že už pořéct ostré slovo, ale sa ešče přemohl. Pohlédal po jizbě, až mu padly do oka na okně dva hřebeně. Chytl je honem, přeložil papírem a podal ogarom. Třetím pak nakazoval: „Napodobuj jako horní mutace enom tak pyskama: m-ta, m-ta? Rozumíš?“

„„Neboj sa,““ potakal tente.

Tomeš sa jim mosel smít. Prohodil k tom třetím po slovensku: „Enom fukaj, braťko, já budem prebirať!“ Všeci sa dali do chlachotu, třebas že ani nevěděli čem. Nastala vyptávačka, při keréj sa Tomeš už ogarů nesplél. Po dobrém lebo po zlém mosel sa vytasit s vyprávkú:

„Tož vandrovali gdysi dva braťkové od Trenčanskéj stolice světem — šak ufám víte, kerak protahujú dědinama?“

„„Dajte dratovaáť,““ zanotoval místo odpovědi oškeřhuba, což mu ale vynéslo od Jurky žďúranec do boku, prý: „Mlč a počúvaj!“

Z Tomša mezitím sa sypalo daléj: „Tož na tom vandru přišlo jim jít hlbokým lesem, a rúče enom do toho lesa vkročili, hned tak z kraja při cestě našli pohozenú flintu.

No, tož flinta dobrá zbraň,
napřed ďúra, v zadu škraň!

Oni ale kata věděli, keraká že to správa, gdyž na Slovákoch enom z chebzových pukačů pukajú. Tož točili, obracali, hádali sem — — hádali tam.

„Na konec si přichvaluje jeden: „Braťko, dušenko, veru, reku, prisám, že už badám, keraký že to výmysl!“

„„A čajda, što teda?““

„Na, flauta!“

„„Ój priatelku uprimný! Coky! Keď popší a nebude blata! Čiestá flauta! Nuž bár toto, ukazaj mně teda prebiračky?““

„Veru, reku,“ diví sa zase první. „Čehože tuná nepozeráš? Héj! Prebiračky máš toť! Fukaj enem, barátom, já budem prebirať.“

Tož neborák daja si řéct „fukal“, a druhý „prebiral“, a v téj raně vyšla rana, a milý dratař sa vyvrátil hore bradú na trávník. A ten druhý mu domlúvá: „Prečo, braťko, tak urputlivo fukaruješ, celý som sa dolekal! A běda reta, co že ti vletělo do huby? Vypluj — vypluj, honem vypluj!“

Ja, ale na mú zlatú, ten chudák už ani nepočúval, ani sa nehýbal. —“

A jak Tomeš trefno všecko ukazoval a zpodoboval, zažívali ogaři dvojí radosti: z povidačky aj z Tomša. Visali na něm očima a nevědomky krútili sa po něm.

Takové vyprávky, při kerých sa patrnilo, kerak sú okoliční národové, třebas že: Horňáci, Slováci, Hanáci, lebo aj Němci i se Židama na rozumu přiškvrknutí, velice sa jim zamlúvaly.

Enom s cigány si nevěděli porady. Lebo ti v nekerých věcách nedávajú věru hubě darmo jezt, ale pozoruja zas jejich způsoby z inéj stránky, tož sa to javí, věřte, také jaksik divně! Lebo prý tam v Uhrách patříja všeckým pěkné chalúpky, čistě obílené, ale neostávajú v nich. Rači povalujú sa venku na mrvě, alebo přetahujú sa s uzlama po světě! Tož, prosím vás, postihujete v tom nejaký smysl? —

Ogaré sa namladili, a sotvy Tomeš ustal, škemrali o novú historku.

Tomeš sa sám v sobě zasmíl a hleďa do země povídal vážno: „Povidačky další už neznám, ale důležitú radú bych vám mohl poslúžit, co byste sa s ňú dobře spravovali až do konca života."

A gdyž tak opatrno vzhlédal, kerý z ogarů by mu stál najblíž vhodně při ruce, rozbrkli sa všeci jako brablcé.

„„Aha! Tomšu! Šak sa už známe, ptáčku jeřabáčku! Kmasit tak nekerého za nos a potahovat, prý:

Gdyž bys šel na panskú řepu,
neohlédaj sa ani tam, ani tam,
ale pořád kóp! kóp!

Gdyž si tak múdrý, sám sa ukus v nos!"

Tož rádce z laciného kraja viděl, že včil prohrál s ogarama na celéj linii. Aby ale zase nabyl vrchu, optal sa jak dyby nic: „A čuli-ji ste o Žltovjanech, kerak vařili tu lacinú hus?" Vřelci sa zas na něho navěšali: „Oh, Tomášku, povídaj! Prosíme ťa pěkně, přepěkně!"

Gdo by takovéj výzvě odolal, obzvláště gdyž mu pravíja Tomeš a povidačka sa mu třase na špici jazyka?

„Tož chodili dva bratři Žltovjané — šak toťkaj od Napajedel — do hor dělat o drvoch. A jednoho rána, gdyž už přichodili k lesu, cmách! jim divoká hus do cesty. Lesti ju gdosi brokem poznamenal, lebo Hospodin sa nad ňú slitoval, nevím, aniž chcu rozsuzovat. A mladší bratr, chyťa kořist za křídlo, povídá: „Ehe! Jaký vzácný pták! Vraťme sa, gdyž sme tak snadno našli pro dnešek obživu. Uvaříme si ju, a bude! Odpoledňa si pak k tom pěkně pansky na zahradě poležíme!"

Dvakrát nemosel domlúvat, byli oba prudcí do práce jako židák do vody. Otočili sa — alou marš dóm. Postavili hrnec na kútek, nanosili vody, nakladli ohňa a vařili, tak sa třásla chalupa. Ja, ale hus pamatovala najspěš Methuzaléma! V kuchyni sa sváťalo horkem, dřeva sa na dvorku míňalo, a maso pořád učiněná húžva. Topili tři hodiny, poledně už zvónilo, přiletí ten starší, Cyrilek, ze dvora: „Dřeva už není, ani polénca, ani šťaglíka, ani třísečky: gdybys platil dukátem!"

„Tož co včil?"

„Šak vyrazme jednu stěnovicu z chalupy, bez toho sa hýbe v čepoch!"

„Tož móže!" Kladu rozščípali a fajrovali daléj pod kotlem, až všecko praščalo. „Šak včil už enom sa dočkáme!"

Rúbali; přikládali; zasej ždúrali třískú do husy: ta jim pořád odskakovala od dřevka jako pucka od palestry.

Cyril zas hodil náručí dřeva na oheň. „A co ty nepomáháš, Methode? Nad čím sas zamyslil?"

„„Ale, bratříčku, bratře, přemýšlám ti, že nechaj topíme, jak topíme, ta hus ostane už přeca napořád při svéj tuhosti. Abysme sa tedy, ufám, zavčasu zaforotili nejakýma žgarákama do zubů, potem najeza sa, víš, gdoví, bude-ji sa nám chtět vstávat!""

„Methodku, máš recht! Šak pojďme si vyletět na stráň na hloží!"

„„Šak pojďme, a je!""

Ale zatým už jakýsi vandrovní načúval za chalupú, a ledva bratři sa ztratili hore ve hrázi, vetlačil sa ďúrú do kuchyně, převalil hrnec na kútku, až vytekla polévka, z husy porval a pokmásal co lepší maso křivákem, kosti nechal na zemi a ztratil sa honem z parády.

Po chvíli přihnali sa bratři se žgarákama.

„Oh, Cyrilku! Hele! Co sa tu stalo? Pohleď! Kdo nám to provedl?"

Cyrilek sa zastavil ve dveřách, zmerčil, že na zbytkoch sa čerňalo muším dobytkem, jak sa popásaly na masném: „„Ťanu, což nevidíš ty mušiska? Hrnek najspěš sa převalil a zletěl z trajfúsa, stoja na křivo, a ty nezdoby obežraly nám oběd až na kosť!""

„Oh, ty ohavy jakési! Ale šak jim to nedarujme, pomstit sa mosíme!" Strhl klobúk s hlavy a už sa hónil po hydu.

Cyrilek chytil také, co sa mu najprv nachomýtlo pod ruku: pantok a tlkl domnělé provinilce týlcem, tak sa chalupa prohýbala.

A jak tak Method smékal po kuchyni klobúkem, tu jedna pronásledovaná hříšnica ve strachu mu sedla na čelo:

„Oh, bratře, enom ty sa podívej na túte smělosť! Toť . . . toť," nastrkal hlavsko a Cyrilek: „Téj prý já vyjavím," — pác! mu týlcem do čela, hned sa bratr přeškobrtl. Ale mucha ve zdraví odletěla a sedla si na stěnovicu, akorát tam trčal suk, a Cyrilek — znova hmác! po ní. Pantok sa od suka odrazil a — mykýc! ostřím Cyrilkovi do čela, hned mu krev vystříkla a mozg ven vypízgřil, a on sa rovněž na zem vykohátil. Chalúpka pak otřasená v základoch: róch a brdúc! Rozpadla sa, přikryla oba bratry, dřevo chytilo ode dřeva, a všecko všecičko shořelo na prach na prášek aj s obúma Žltovjany. Ti už věckrát nevařili lacinéj husiny!"

Tomeš dopověděl, ostalo ticho jako v kostele, ogaři zapomněli dýchat. Teprú za chvilku oškéřenec sa ozval: „A tož, kerak sa příhoda dostala do ludskéj známosti, gdyž oba dva bratři ostali pod popelem?"

Tomeš, zdálo sa, že nezačul, chvílu mlčal, ale přece dal potem k otázce odpověď:

„Tož vandrovný, ten přeca všecko vyslechl, ale sa nikom nepřiznal. Až na smrtelném posteli na sebe pověděl."

„„Tož to ja! Žeby chyba tak!"" přisvědčil ogara a teprú včil sa upokójil.

Ogaré dlho zaraženě mlčali, nevěděli, čem držíja hřebeně v prstoch, až jim Jurka připamatoval.

Ponaznačil każdém hlasem, kerak vysoko chytit notu, pozdvihl ruku, a ogaré spustili: „Na to sem si kacabajku kúpila."

Gambatý jal sa počúvat a počúval do opravdy. Huba sa mu přestala ogebovat, až svedl — ani nevěďa o tom — oba pysky dohromady. To sa mu už, ufám, dávno nestalo!

Včilejc porozuměl, že bombardón nemá noty, ale že enom tvrdí muziku. Trúba brčala z hlboka jako tlstá frkalka z hadího mléčí: „Trt trt" — a zasej: „Trt trt", bylo aj čut, kerak sa nese v notě o kúsek vyšej: „Trt trt", a zase důle: „Trt trt!"

Všeckém pojednúc porozuměl ogara, aj gdy ide frkalka důle, aj gdy hore. Pozdvihnul ruku a sám prstem ponaznačoval: „Hore, hore — důle, důle!"

Ogarom samým sa zalúbila vlastní umělost, jak jim pěsnička plynula od hřebeňů. Umlúvali sa, že na novú — v téj vkročil Pavel do jizby, s ním pak ešče Jan Kolajů, kerýžto držal v hrsti sivého kotrlčáka, lebo oba náruživě holubařili.

„Skludiž trúbu! Chceš mi ju všecku zasoplit?" zahrozil Pavel na Jurku.

Bylo po zábavě!

Že dycky starší mladším ničeho nepřejú!

Ogaři vyblkli jedným fukem ven, a Jurka jich u zahrádky potěšil: „Přijďte enom odpoledňa zas! Pavel seče na Stráncoch, pohrajeme si do vůle!"

Pavel uhledňa hosta, pozdravil: „Vitaj, Tomšu, co si nám přinesl?"

Tomeš, jak byl ešče s ogary rozveselený, pochytil klobúk do obú ruk, vstal a napodobja malého školáka v řeči, odříkával, směšno padaja hlasem:

„Poslali mne naši k vašim,
aby přišli vaši k našim;
nepřijdú-ji vaši k našim,
tož že přijdú naši k vašim!"

—To už panuje na Valachoch obyčaj, že dyby sa jednálo třebas o hlavu, že sa mosí zprvku neco pořéct na zasmítú. —

Pavel ani okem nemrkňa, vešel také hned v žert.

„„Dobřes vyřídil, synečku, chodíš-i pak už také do školy?""

„Co by ne? Chodím, chodím! Abeceda těžká — krajíc chleba zmešká," Tomeš zase na to.

„„Tož, toďkaj ochutnaj našeho, ukroj si,"" zval Pavel, vytáhňa z pod duchny v šatce zavinutý pecen. Až si pak Tomeš po všelijakém odtahování ukrójil skybku, pustili sa teprv do vážného rozhovoru.

Pavel učuja, co Tomša potkalo, zakýval hlavú:

„Ja, ta chasa! Prúdí v nich ešče horká krev! Nezdoby nezdobné, ani hluchéj vrbě nedajú pokoja! Na mne si ale nemysli, že sem

snad do toho také pichal prsty! Doměna — oměna! Možeš mi směle věřit! No, ale nechaj všeho, tajak stojí a leží! Lesti s nima ešče neco spravím, tož ti mosíja v noci zase přitahnút, co odvlékli. Jdi enom v pokoji dóm.“ —

Když sa Tomeš povracal starú cestú, našel divadlo na větším díle rozebrané. Ludé sa už rozchodili. Nekeří sa smíli, nekeří drčali. Pinkus si nesl svoju tabulku „Nalev píva a kořalki“ pod pažú, tetka Šišova vlekla zase svoje trlice na hřbetě a hřešila ve zlosti nad starého dragúna.

„Hrom do chlapčisk, nehaňb nehanebných, duší ohnivých, aby sednkrát místem uderil a pokřivil jim prstiska! Dva roky trlice na dvoře u chlévců žádnému nezavazaly, až včera těm nevycválancom!“ Cože bude moset o starých kolenoch Zavjetrovjanom na haňbu kúpit zámek a všecko poschraňovat pod klúč? Takového světa nevykáraného prý za jejích časů nebylo, ale včilejc takový gyzd — lancoši sa palúdajú po nocách, a pudmistr si pořádku nehledí, výboři jak by zmet! Než by třebas hledali toho Hercucha, tož vysedajú rači po hospodách, a zavítek sa prolétá po dědině věcej než poctivých rob . . .

Brblala a drdlala, až za ňú zapadly dveři.

Důle kopcem si odvážal Ondra na kárce svůj domeček s kulovatým okéncem při spodku. Střetl sa s ním strýc Syptáků: „I kakraholte, gde jedeš s tú ústavú? Míníš v ní třebas provozovat nejakú komediu? Sám, prý, bych na to obětoval dva grejcary!“

Ondra nic nepravil a uháňal — už coby byl doma! Na kopci ostaly enom Tomšovy klady. Aj ty sa potem přes noc přestěhovaly na staré místo, a Tomšovi naskočilo za tu noc udělanéj práce dobře za týdeň. Tož už sa nehněval! . . .

Skoro na vesno započal a tak z podzimka při zemákoch dostal po mnohém súžení stavbu na větším díle pod střechu, pů šindelem a pů doškama. Pravda, že stála enom tak, enom klady spolem dohromady spojené a daléj o málo věcej, ale přeca už tom dovířal, že dokoná svoje dělo.

Ve svislách pod kozubem namaloval Jura, tesař, dva zelené stromečky ve kvítňákoch, a na těch stromečkoch květly dvúma řadama červené růže, a při těch červených růžách seděli modří ptáčkové, zobáčky držali všeci na jednu stranu obrácené a rozevříté, jak upřímno zpívali.

A koptovú barvú pod tým hlásal nápis:

Boží pomoc tomu domu
vystavil jsem, nevím komu
Tomeš Zetěk
Leta Panie MDCCCLXXI.

Na Rozinku včil čekala také práca při chalupě, gdykolivěk si ukradla chvilečku. Mechem skuliny vycpávat, slínovicú vymazávat a všady dlážku škrobit, ale tužila sa ráda, šak pracovala na vlastním.

Oba pak nepřestávající na všedních dňoch, přichodili aj v nedělu odpoledňa podívat sa, koléj jim už přibylo na chalupě.

Držali sa za ruky jako malé děcka a prolézali budúcí jizbú, kuchyňú a chlévem třeba aj třicetrazůkrát za sebú a malovali si v hlavě, gde sa co umístní, a kerak tom bude na svém místě svědčat.

Přibližovala sa důležitá chvíla, gdy si přivedú kravku z tarmaku — jako zase přínos od Roziny — a potem kvikavého mašíka.

Tomeš slúbil, že sa hned pustí do chlévca pro toho škutináča a nad ním že postaví slépkám parádný kurník.

Pole vedle ukúpené sa dobře vyplatilo, strakatilo sa v létě zarovno žebráckú halenú — na každém záhoně zrálo neco jiného. Zemáky, řepa, turkyň a ten neščasný polovník. Včil už posvážali, šak vlastně posvlačovali úrodu dóm. Z břížka nasušili nekolik trávnic sena aj otavy, kolevá role zeleňala sa živá hráza klenu, vrbí a drobných olší; narúbe sa tam, chvalabohu, z pár otépek letiny.

Je pravda: Tomeš sa za ten rok v těle spadl, třebas že býval dycky tlstý jako švec na koleně, ale za to nabyl jeho pohled čehosi závažitého, Rozina ráda na něho pohlédala. Navyknul si podlevá obyčaje movitých hospodářů pichnút ruky do kapsí, vypučit břuch a rozhlédat sa po svéj majetnosti. Rozina sa po straně usmívala, kerak mu to trefně svědčalo. A zaséj si popravil klobúk na hlavě a jal sa vykládat: „Rozinko! Do najdalší smrti bych sa neponadál, co dá za prácu a kvaltování takový podnik! Lehko sa řekne: chalupa! Ej, ale přemýšlajme krapku o tom, co to vyznamenává. Chalupa: toť aj hrnce, aj lavka, aj komín, aj tlo, aj střecha, aj náspa! A na všecko pamatovat, o všecko sa postarat a do každého sednkrát ždúrnút, než sa k nečem rozkolébe! Nechtěl bych toho, věru, podruhúc zakusit ani za drahé peníze!“

A potéj načal z veselého: „Nezasteskne sa nám tady, Rozinko, bez ludí, uhlédneš! Enom co zimu přečkáme! Rozinko, až sa na vesno zase všecko rozzeleňá, budem tady živi jako v ráji v zemi Eden! A ptáčkové pro obveselení nám budú prozpěvovat. Toťkaj na hrušku vyvěsím budku pro špačíčka. Podíváš sa, kerak umí dováďat, lepší než ogara. Křídlama ti chlapoce, jak dyby mínil ubrknút, a gde jakú notu učuje, všecko zašviříňá: Karló-karló-kokrle-li-li-li. A jak sa umí smít! Počkaj, tom sa nasměješ, Rozinko!“

Z dědiny sem zanášal větr křik a smích chasy — nedbali, obchodili sa dobře bez nich.

Enom že však aj tente ráj sa už neukazoval bez hořkosti. Hotovosť Tomšovi nestačila, míšku už viděl na dno, peníze sa mu rozplynuly v hrsti, neznamenal ani jakým činem. Za třema stovkama sa enom zadýmilo! A čekala ešče neodbytná potřeba zamluvit si ve Zlíně kachlová kamna se železným kamnovcem, rovněž pec postavit, pohrádku kúpit, okna objednat . . .

Domlúvali sa dlho s Rozinú, kom řéct nebo koho zaptat. Ale Tomeš sa ohlédal nalézat na nekoho o peníze, třebas enom byť

na poščaj, rovnalo sa mu to smrti — až si zpomněli na kontribučenský fond. Rači zaplatíja pár šestek interessů!

* * *

To pamatovaly Zavětrovské Stráňce ve štyrech rokoch ale po šestéj, co sa první radní domlúval s hlavú obce o prodlúžení směnek při kontribučenskéj záložně. Potkali sa keréhosik dopoledňa na polní cestě a za řeči o setbě a podobném zástoji zavadili aj o úřední záležitosti.

„Mosíme je prodlúžit, málo naplat, mosíme,“ povídal radní, hleďa na svoje zamatlané úklaďáky a odlupuja si z nich čaganem flagance slínu.

„„Ťanu, co sa nazpříkáme, mosíme tedy,““ zavzdychnul starosta, dívaja sa radnímu přes rameno do čistého vzduchu tak bolestno, jak dyby tam viděl svůj vlastní pohřeb.

„Ufám, ale včil že ne, chyba až po hrubéj polní práci.“

„„Toť, toť, gde pak včil?! Co ťa nemá?! Všeci plné ruky práce,““ starosta zas horlivo na to a na dotvrzenú, koléj téj zlopověstnéj roboty čeká, pozdvihl párkrát k nosu svoje tlsté pěstě a zase je spustil.

Hovor sa jim jaksi přetrhl. Už daléj nevěděli.

„„Jáj, jaj,““ poznamenal pudmistr, aby sa nezdálo, že tak enom bez řeči stojí na prázdno.

„Bárci, bárci,“ odpověděl mu po chvilce společník.

A gdyž už jim doopravdy nic věcej nechtělo přijít na jazyk, přistrčili si ruky k sobě jako dvě vycpané rukavice, drbli si prstem do klobúků a rozešli sa.

Kráčali pozvolna a ze široka, lebo každý nesl polovicu starostí za obec na svých zodpovědných bedroch.—

Radní přištrachaja sa pomaly dóm, vyhnal z jizby děcka aj slépky, protože obojí havěť mohla být podlevá zkušenosti úředním spisom na úkor.

Poklekl ztěžka k okovanéj truhlici a zvolna ju odemkl. Napřed vytáhl nábožně bílé rukávce nadúvané, keré si tam schovávala dycky Maryna, položil je opatrno na pohrádku a vybíral daléj. Jakúsi baňatú sklénku od medeciny, po téj dva starodávné kancionály, keré sa zapínaly na haklíky, a gdyž spustil ruky ještě hlběj, našel, co hledal. Zasedl s tým za stůl a vykládal z tureckéj šatky. Ukázaly sa desky ze starého slabikářa, a v nich odpočívaly ty neščasné směnky.

Byly to dlhy a nebyly to dlhy. Nekeré platily na dvacet lebo na třicet rýnských, pár jich znělo na stovku, ale tři po šesti stoch. Ostatní sa držaly tak mezi tím.

A do opravdy potřebovaly už zákonitéj obnovy. Nekerým táhlo už na třetí aj na čtvrtý rok. Radní si vytahoval ména na papírek a přidával k nim gruntovní čísla. Numera připisoval pěkně z hlavy, nosil celú dědinu s katastrem aj s matrikú v hlavě. Cedulku hotovil pro fojtíka vyřídit dlžníkom, aby toho a toho dňa skoro ráno sa vynatrefili skrzevá ty směnky. Gdyž dokončil výtah, jal sa už osláblú

rukú přepisovat propadlé úpisy na nové blankety. Opsal jich ale pět a uderil pérem o zem. Hodil všecko nazpátek do truhlice, rukávce na to a vyletěl z chalupy. Cestú si drdlal: „Že sem si takovú daremnicu uvazoval na krk! . . . Já bych vás ohrál . . . Nechaj si opisuje, gdo chce . . .“

A zasej hřešil a jakýmsi nepřítomným personám hrozil rukú: „Palagráni až palagráni!“

Vkročil rázno do horní hospody k židovi a už ode dveří vykřikl: „Kalíšek borovičky! Zbúřily sa mi hlísty!“ Vypil od razu a uderil o stůl pohárkem, až poskočil.

„„Co sa búříš dneskaj, pane radní?““ ptal sa oblezlý židák, toča sa bokem od vaničky, gde vyplachoval sklénky.

„Nepřipomínaj mi ani, že su radní! Set sak . . .!“ —

* * *

Ohlášený deň prodlúžení směnek dostavil sa s určitosťú, kerá aj tam na Valachoch budila opravdu podiv.

Zavětrovjanů sa nahrnulo síla k radnímu a naplnili jizbu zdravú člověčinú. Posedali si, gde gdo našel místo: po lavách u okna, u kamen a po pohrádkách, ostatní stáli.

Při stole seděl vážno starosta, pysky napučené, kolena od sebe, v pěsť zaťatú ruku držal na směnkách. Mohl sa podle něho malovat — Bože, mne netresci — Bůh otec, gdyž o sobě pravil:

„Já su Alfa aj Omega!“

Zavětrovjané seděli po tichu a nábožno pohlédali po tajemných papíroch, keré v obnoveném rúše čekaly na podpisy.

Dlužníkom všem tlklo jaksi nepokojno srdce; nebylo enom tak podniknút zase takovú zkúšku z pravopisu. Jeden druhému pohlédali nesmělo po rukách zmozolovatělých a širokých jako lopatáře, keré na dlaňách sa připodobňovaly obrazu nejaké krajiny.

Mozoly sa daly přirovnat ke kopcom o samotě stojícím alebo k horám vespolek sa táhnúcím, a mezi nima proplétaly sa hrubé říky, k nimž sa sbíhaly zas menší járky a potůčky. Těma ryčával na dotvrzenú podobenství poctivý pot.

Prsty trčaly všem neohebné a končily tvrdýma pahnozty, keré ukazovaly, že sú z téj saméj materie stvořené jako — nepřimířaja — orlí pazúry lebo vlčí drápy.

Jan Rafajíků chystaja sa podepsat směnku, sotvy zkřivil hánky pro tenkú násadku a levú rukú sa nekolikrát přesvědčil, lesti mu násadka drží mezi prsty. Po téj si přidržal poctivo blankét, naklonil hlavu, otevřel hubu a pohnul pérem. Toto zaskřípjalo, rozčápilo nožičky jako — s odpuščením — negde roba u plota, a písmeno za písmeném se vylévalo na papír. Ingústa nestačilo, po každéj liteře moselo sa znova namočit. Po chvíli tkvělo vyryté na směnce: Johan Rafajík. Dalo sa to čtnút z obú stran papíru.

Johan sa zahleděl zálibno na svůj podpis, až ho radní odehnal od stola, a přistúpil Kratina. Ten začal s výkladem, že sa ovšem ve škole naučil psat, ale toliknást roků, gdyž toho člověk zanedbává,

tož že sa zase umění pomaly vytratí z hlavy. Aby prý mu vyhotovili předlohu s jeho ménem, že podle ní spěšej dokáže. Radní mu teda napsal přímení zřetelno na kúsek papíru, a posadili ho na kraj stola, nechaj sa s tím zahrává.

A hle! Aj ostatním sa nápad zalúbil.

Následující rovněž prosil o předlohu.

Také mu vyhověli.

Přikolébal sa třetí: zase tak. Sedl si s úlohú k oknu.

„Teréza Syptáková,“ vyvolal daléj radní.

„„To su snad já!““ zdvihla sa sporá robka o červených lícoch. Řeč jí stříkala od huby jako voda od mlýnského kola, chvílama tenký jazyk vyskakoval hadím žídlem.

„Tož kerak sa opisuješ?“ ptal sa jí s posměškem radní.

„„No, po mužovi sa volám, pravda, Syptáková, gdyž ale všeci pravíja ešče u nás po rodičoch u Schovajsů.““

Radní nechtěja sa s robskem púščat do výkladů, enom prstem naznačil: „Toťkaj sa podepiš!“

„„Ja, pantáto, prosím vás, rači byste mohl za mne vykonat sám. Ode mne bude škaredé, nebude sa hodit světu.““

„Napiš jak napiš! Směnka na výstavu nepůjde, poleží si doma v truhlici.“

„„Ale zdálo by sa přeca onakvějším, gdyby vašú rukú —““

„Piš, robo, a nebav nás! Nemáme gdy!“

Robka sa točí po jizbě, až uhlédla židáka, kerý kmocháčkoval ale patnácti směnkám.

„Neúroku, pane Pinkus, podpište za mne, já bych vám při psaňú chytila za péro . . .“

„„Oh! Já si už za péro nedám chytat,““ povídá na oko vážně nahrblý Weiss, kerý už před desíti roky spatřil Abraháma.

Na tú poznámku sebú teprú Zavětrovjané, keří posedávali zkrúšeně jako v kostele, krapku pohnúli.

Zamrčali a nekeří sa usmíli, aj odvážili sa mezi sebú pološlasem si zařečnovat.

Teréza vidí nezbytí, tož na konec usedá na stolicu podpisujících a škamře teda také o předlohu.

Popravila si sukně, by sa jí dobře sedělo, neposlušné vlasy si přitýsla nasliněným prstem, stáhnula si šatku s čela, by jí darmo netínila, naklonila hlavu na stranu, nos až k desce — a píše. Hubu otevřítú, jak tahne ruka na papíře, tak sa krútí aj povystrčený ostrý jazyk.

„Tož už je,“ hlásí po chvilce.

Radní jí pohleděl s podivem přes rameno.

„„Šak máš teprú: „Te—“, ešče mosíš připsat: „—reza Syptákova.““

„Ale, chlapi, dokončete už nekerý za mne, pěkně vás prosím. Dyť čeká doma na mne práca; oběd vařit!“

„„Každý mosí svojú vlastní rukú podepsat,““ zahřměl neúprosný radní.

Teréza teda zase si přisedla k předloze.

„Proč sis nevzala rači mne?“ povídá v dobrotě Hurta od lavice. „Mohlas mět přímení o jedno písmeno kratší!“

„„Ba, na mú duchnu, opravdu! No, až podruhúc,““ zasmíla sa Teréza a utřela si zarosené čelo.

Kerýsik sa potem přeca nad neboráky slitoval a vyvolal přísného radního na chvilečku z jizby. Než sa povrátili, stalo sa jako zázrakem veškerej povinnosti zadost, aj Teréza sa už vesele chystala dóm.

Postavila sa před radního a povídá: „Gdybyste snad potřeboval pisařa, tož si z nás vyberte, třebas mne, já bych úřad zastávala lacino.“

Ten enom ruky nad hlavu zdvíhal. „Rači už kapte všeci dóm, už nechaj vás tady nevidím.“ V kútě zahlédl Tomša.

„A co ty tam čučíš, ani ťa není skoro vidět?“

„„Ja, pantáto, nehněvajte sa, přišel sem vás že poprosit, gdybyste mi v laskavosti poščali tak ale osndesát rýnských, nestačí mi ešče ke stavbě?““

„A jakého sis přivedl kaventa? No, jako ručitela?“

„„Ja, šak co sem postavil, přecaj za osndesát rýnských stojí?““

„To takéj vím. Ale u nás platí takový zákon: bez ručitela ničeho nedostaneš.“

Tomeš pozdvihl oči na židáka.

„„Tož, pantáto, gdyž ináč není, snad byste sa proukázal v téj dobrotě?““

Žid řekl: „Proč ne? Podepíšu. Aj já rád pomožu přičinlivém člověkovi.“

A tož Tomeš odnášal si osndesát rýnských dóm.

* *
*

Tak sa schylovalo všecko přirozenú váhú ke konci. Ale divno rozdivno! Rozina, jak dyby ju byl býval negdo uřknul, tratila sa ve svéj veselosti a přechodila z místa na místo blúdnú ovcú. Pořád ju cosi tajno požďurovalo a popichovalo. Tak akorát člověk si kolikrát založí nevědomky poslední sústo chleba a potem bez ustání jest nutkán hledat a zglýnat po všech pekloch, až ho konečně najde, pichne do huby a teprú sa upokojí.

Nadešla už první neděla ohlášek, a chudeře nevěstě sa chyba sevřelo srdce, gdyž si to připomenula. Pokludila si hned skoro ráno svoje stračeny, nahladila sa pěkně do nedělních šatů, ale radosti nepocítila ani za mák.

Dúpalovi odešli na služby Boží, a Rozina ostala doma, lebo sa nepatří tom jít do kostela, komu padnú ohlášky. To chyba enom pan farář před roky mosel sa sám za svéj ženitby pěkně ohlásit, a tenkrát trčala ve shromáždění hlava na hlavě, co hořeli všeci žadostivosťú, bude-i sám sobě hlasatelem lebo ne.

Rozinka ve svéj tesknotě vylezla si na hůru ke svojéj kvítkovanéj truhle, kerú jí odporučila její nebožka maměnka, a při keréj sa cítila

přeca jaksi doma. Sedla si na malované věko, složila svoje upracované ruky s popadanýma prstama do klína a hlboce sa zamyslila. Vzpomněla si na Tomša, a kerakým způsobem ta milá věc vzala svůj počátek. Připomněla si rozhovor s ním na Trávníkoch, z něho pak sa jaksik dostala k tom, jak řečnovala s Ančú Slováčkovú, any sa domlúvaly o ženichoch, a jak prohlásila: „Na mú duchnu, neohlásíš-i mne...“

— — — — — — — — — — — — — —

Rozina při téjte neponádatéj vzpomínce by sa byla o málo z truhly vyvrátila: pojednúc sa jí v hlavě rozzářilo, co ju napořád stíhalo a na co si až včilejc ponajprv zase vzpomněla — vždyť, rozbože, nevčasným slovem sama sobě svoje ščestí zmárnila — — —

Zdvihla sa z truhly a utěkala k chalupě za Tomšem.

Ten seděl pod hruškú na trávníku, jakúsi hrubú knihu ve vepřovici vázanú na kolenoch.

Pozdvihňa očí od liter a uhledňa Rozinu, povídal v jakémsi rozechvěňú, že ani nepozdravil:

„Rozinko, pohleď! Vždycky gdyž túte biblíju vezmu do ruky, po každéj si připomenu svého nebožtíka — daj mu Pán Bůh věčnú slávu — tatíčka. Jaký to byli člověk! Hofér u cuzích ludí z milosti ostávající, a podívaj sa: třicíti rýnských šajnů nešanoval na túte knihu knih a koléj takové peníze pro něho vyznamenávaly, co sa chudák nahampasil! Ukaž mi včilejším časem v celéj dědině druhého! A v tom spočívá moje zápole, že sem sa narodil z takového otca, a my musíme sa rovnú vynasnažit, coby aj naše děti totéž o nás samých jednúc uznaly. A gdyž toho spolem dokážeme, možem spokojeně potem sa uložit henkaj na kopečku pod zelený příkrov.“

Rozinu pchalo každé slovo špendlíkem. Stála bez života před Tomšem, líce siné, oči zakalené, pysky suchú slinú dohromady slepené — teprú si jí Tomeš blížej povšimnul: „Pro Boha, co je ti?“

Rozina zkrútila sa Tomšovi k nohám a dala sa do usedavého plaču.

Darmo sa Tomeš ptal, darmo domlúval, nebyla k utišení. Takové vzlyky jí prsama hýbaly a celú nam̌ětaly.

Na konec teprú vyrozuměl nekolik slov: „Tomšu, já... já si ťa nemožu vzít!“

„„A proč?““ optal sa hlasem, jak dyby sa u hrobu lúčil se svým najmilejším kamarádem.

Rozina sa pod slzama rozplývala, a Tomeš enom kúsek po kúsku dovídal sa příčiny. Třebas že však sa mu ulevilo, kdyžtě očekával horších věcí, přeca nebyl z toho nijak múdrý.

Jal sa těšit Rozinu, by nedbala robskéj plkačky, takovéj, kerú větr roznáša po pasekách, a že šak neřekla ani „na mú dušu“, alebř enom „na mú duchnu“, že si nemá teda věc tak považovat ani zabírat...

Ale Rozina plakala daléj: ludom že sa može ovšem člověk ledajak vykrútit, ale Pána Boha prý neocigániš.

Tomeš odporoval: „Takový robský trus nemá s Pánem Bohem nižádného spolku.“

Rozina ale pravila: „Hleď, Tomášku, netvrdím, že nemožeš mět pravdy, ale považuj si, že by negdy dopustil Hospodin nemoc, neščestí, nebo neco podobného. Zdaž bych si pokaždéj nemosela vyčítat, že sem ináč pravila a ináč jednala? Kyjem lebo palicú — já včil už nigdá svého ščestí nedojdu. Já sem neměla tenkrát sa zpurně prohřešit, včil ponesu za hřích pokutu. Vyřknúté slovo už ani štyrma nevtáhneš nazpátky. Včil už neskoro banovat! Tomšu! My svoji být nemožem!“

A zase se oddala svým slzám.

Tomeš mlčal, nevěda, co odpovědět, povzdychl si sám z hlubokosti.

Ledačehos už na světě překúsal a sotvaže překonal jednu nesnáz, už sa mu navalovala iná! A tahle ta mu nadobro zalehla prsa. Všecka síla ho opustila, gdyby sa byl před ním otevřel hrob, nebyl by snad ani ucúfnul. Zato cosi nového mu vyvstávalo v hlavě. Ponajprv si všimnul, že slnečko zrovna tak vesele svítí v jeho neščestí jako před chvílú, gdy ešče nevěděl o ničem. Ponajprv mu také připadlo na mysl, že ta nábožná, před jeho očima grejdící vlašťovička vpravdě nic iného celý deň nedělá, než že morduje mušky a komáry, keří přeca také rádi žijú na světě a za nic nemožú.

A co tak seděl, na jednom koleně rozevřítú biblíju, ve keréj sa značilo hranatýma literama: „Vaši pak i vlasové na hlavě všickni sečteni jsou . . .“, a o druhé koleno popřítú Rozinu, kerá napořád plačem usedala, zavzněl ode chrámu Páně za žlebem tklivo jeden vrš písně s varhanama, jaký sa vždycky zpívá po kázáňú:

„Amen to požehnání,
přijdiž na nás všechny . . .“

a zasej všecko ztichlo vůkol tak, až si připadal Tomeš sám samotinký na světě — aj Pán Bůh sa mu gdesi ztratil . . . .

* * *

Gdo stavjal Zavětrovjanom kostelíka, po pravdě řečeno, velice sa nezachlapil, najspěš že nebylo z čeho. Vyhnal zdivo, nepřimířaja, za dvě větší stodoly, hore uzavřel klenutím, na keré sa ze strachu propadnutí ani jeden ogara neodvážil, užší stranu zakončil do půl kola, na druhéj při rohu založil vežu do pozvýšky, opatřil budovu paterýma dveřma — a kostelík už stál. Uvnitř zřídil ešče pavlače a do prostředka varhany, důle do kulatiny ostavil stůl Páně a po straně ve zdi jako vlaštůvčí hnízdo přilepil kazatelňu.

Za to ale všecka česť a chvála, kerak rozestavil lavice po prostranství.

Staré tetky usídlil do tínu pod varhany, tam na ně nigdo nehledí, nechaj sa tam po tichu modlija nebo podřimujú.

Pro usedlé strýce a výbory vyměřal místo bokem hnedkaj naprotivá kazatelnici: nechaj přijímajú slovo Boží z první huby.

Mladé ženáče, co už majú doma svoje ženy, přivtělil na pavlače za varhany. Ztamotáď nelza iného uvidět, než kerak rechtorovi při zpěvu přeskakuje jazýlka v krku; tam sú najlepší poschovávaní a poschraňovaní před veškerým pokušenstvím! Za to ale na pavlačách zbudoval lavice trojí řadú tak, že sa zdvíhajú pořadem hore,. by aj zadní užili výhledu, a poposázal do nich mladú chasu a potéj kývnul na šumné ženské pokolení: „Cérky, vy si poseďáte henkaj dole, abyste sa každá pěkně javila svojém znajmilejším na očách! No, co? Ste spokojené?“

A cérky, že sú.

„A vy, chlapci?“

„„Kerak bysme nebyli!?““

Tož tyte lavice sú, věřte, dycky plné!

Z pavlačí vidět turecké šatky gdoževíjakých barev, pěkně učesané vlasy, rovnúčké pútce, bílé čela sa po slanině ligotajú, a co chvilka sa zdvíhajú upřimné oči. Ani ta najpobožnější nedokáže sa opanovat. Zpívá, zpívá z otevřeného kancionála jako slavíček, voňá k voničce a pořád si opakúvá: „Ne a ne! Nechaj sem jakási, lesti sa podívám . . .“ A v téj sa jí oči samochťa obrátily hore! — A srdce jí zatlklo! Sedí tam v první lavici Ozef Matuščiků a pohlédá po ní: potkali sa očima. „Nehaňba nehanebný, gdyby sa rači modlil,“ hněvá sa Rozinka lebo Marinka, a zasej sa jí oči nevědomky vyvrátily k pavlačom: Ozef pořád hledí . . .

Cosi rozkošného sa jí sladko u dolinky sevřelo, až si zavzdychla a mosela si přesednút. — Cérky! Cérky! Marná pobožnost! Ste také enom krev a tělo!

A chlapci očima přeletujú pořád záhon za záhonem. V zuboch překusujú peprné hřebíčky, by zahnali chuť po kúřeňú, negdy sa drbnú loktěm a dávajú si očima znamení —

„Bože! Vy ste tady také neco platní! To panuje včilkaj spúšť!“ pomyslila si tetka Lomicova ze zadní lavice, gdyž při konci vrše dotahovala a vytahovala notu do pozvýšky a pozdvihla při téj námaze hlavu od kancionála. Zakývala si ňú párkrát závažito, jak dyby viděla: a už sa otevírajú nebesa, a už dští Hospodin oheň a síru, jako gdysi za starých časů na Sodomu a Gomorhu.

Její pohled zachytil Macigů ohnaš a tak trefně po ní nábožno zakrútil okálama a jako na přisvědčenú potakal zpátky jařabatým hlavskem, div sa ostatní udržali smíchu. Tetka Lomicova rači už zase hledí do kancionála.

Ja, aby měl pan farář také svatú trpělivost a zkušenost běhu světa! Mladý člověk je, nepřimířaja, jako hříbja. Až doroste chomúta — samy ho přejdú trýle!

Pan farář si vybral pěkný zástoj. O zemi Kananejské, kerak přivlekli poslové na sochoroch vinné hrozny, fíky a jablka zrnatá.

Tak po dnoch ponížení národu Izraelskému nastaly zase časy rozvlažení, neboť Bůh pyšným sa protiví, ale pokorným dává milost.

Potom sa točil a stáčal s řečú, až sa dostal ke svéj oblíbenéj

rozprávce: „Kde láska a mír přebývá, tam jest utěšené a líbezné přebývání . . .“

Při tom kladl hlavu na stranu a rozkošno sa usmíval, v pootevřených holých ústoch bez zubů kymloval sa mu jazyk jako růžový andělíček, kerý hlásá ludom vůli boží. Ruměné líca zářily, a zdálo sa, že sú proto tak do široka a kulovaté, by hodně vybývalo místa na ten odlesk nebeskéj blaženosti.

„Ale kde svár a hádky se zahnízdily, kde nezdárný synek a neposlušná dcerka ztrpčují život rodičům, tam hněv a křik a běda...“ Oko mu spravedlivým hněvem počerňalo, hlas ztvrdl. Poskočil si a uderil dlaňú do obruby.

Kravař Syptáků hledí upřeno, očí nespúšťaja, na starého pána, kerý se točí v řečnickém zápalu na kazatelnici, že by sa lehko mohla utrhnút, gdyby sa na to nebylo pamatovalo za včas, a do uší mu bzučí neodbytná myšlenka: takhle mu tam napchat trnů do okraja. Ogara sa haňbí za neščasný nápad, potřípá hlavú, by sa zbyl pokušení, a vynasnažuje sa pochytit smysl hlásaného slova tak upřimno, až mu husté krůpěje vyvstávajú na čele.

Strýc Bařinů, církevní starší, sledoval bedlivo svého kazatela po nových cestách dnešního tekstu, a gdyž po téj poznal, že sa už tente dostal ščastně do známých končin, sám si z hlboka oddechl, jak ho od namahavého načuvání bolelo v kříži, a nad čímsi nepovědomým sa zamyslil. A v téj sa ostehl gdesi v horách. Podetínajú tam známí velikánského duba, strýc k ním kráčá a zakopne do čehosik. Oh! Jaké hřibsko! Ehe! A bukovják! Přiklekne, že vyrýpit — a už na něho volajú: „Utěkajte, utěkajte! Dub letí na vašu stranu!“ — Strýc snaží sa vzchopit, ale nemože; olověné nohy nechcú slúžit. I zarývá v úzkosti prsty do země, chytá sa kořeňů a tak na rukách sebú smýká . . . A za ním už praščí peň, haluze hvížďija vzduchem, diváci pozady strachem zmrtvělí přivírajú oči... už první halúzka ho zajala po hlavě . . .

Strýc vyrazil ze sebe: „He!“, otevřel oči a poznal, že nosem hlobl do kancionála na lavici . . . Přihodit sa mu to tak při Jasenském farářovi Hajnoczým! Ten by byl z kazatelnice zahřměl:

„Probuď se, gdo spíš,
káže se tobě Ježíš!“

Ale starý pán dobručký, rači sa ani důle po ludoch nedíval, aby nemosel napomínat; chyba tak leda ve žňách, gdyž venku všecko horkem zapěkalo a ve chladném kostelíku pů Zavětrova podřimovalo, volával plačky:

„Nejmilejší, nespěte!“

Strýc hanbja sa, pohlédá po kostele, lesti ho negdo nepozoroval: chvalabohu ne. Henkaj tetka Sadílkova, také horlivá návštěvnica služeb božích, přesvědčivo pokyvuje hlavú a polohlasem předříkává farářovi, co má říect. Už tak dobře zná jeho kázání jako malé děcka pohádky, keré jim vykládává na peci stařenka.

Pan farář po chvíli zasej sesílil hlas, že zněl plným zvonem, a podle toho jak prúd těžkých a hamatných slov vyvíral, pěnil a bu-

rácal, poznávali všeci, že připravuje sa řečnický konec, jako když mynář spuščeným stavidlem zarazí pojednúc zpínající sa vodu na kole. Gdyž pak na ozajst zavznělo kostelem konečné „amen“, zašumělo celým shromážděním, ani setřásali se sebe upjatú pozornost.

Vstali, pomodlili sa a jali sa zpívati vrš, žádajíce ním sobě od Pána Boha požehnání. Mezitím stařičký kazatel, kerém vňutřním uspokojením blykotaly očka jako jenerálovi, jenž prám vyhrál velikú bitvu, utíral si bílú šatkú čelo a rozhlédal sa po svých ovečkách, kerá navštívila služby boží a kerá ne.

Tož včil po zpěvu na konec chystalo sa s kazatelnice to najlepší, co počúvali všeci rádi, všelijaké hlášení: gdo si koho bere, gdo umřel, gdy bude oběra pro řiditele zpěvu chrámového, nebo na kdy sa ustanovuje schůza sboru presbyterského, a jiné . . .

Pan farář tedy počal: „Ohlašuje se láskám vašim, že do stavu manželského vstoupiti míní: Tomáš Zetěk, manželský syn zemřelého Jana Zeťka a ženy jeho Roziny; bere sobě za svou budoucí manželku . . .“

Všecko povídal pan farář jako až vždycky doposavád z hlavy, takové drobotiny si nigdá nepsával — Bože, znal všecky Zavětrovjany od kolébky — ale pojednúc sa zarazil, jak dyby uťal! Ne a ne si vzpomenút, kerak Rozina sa opisuje přímením po otci. Pořád sa mu na jazyk pletlo: Gabryšova, Gabryšova a nic jinak než neustále Gabryšova! Viděl ju zřetelno v mysli před sebú, že by ju byl dovedl vymalovat — přecej slúžila u něho za tři roky — a ne a ne si vzpomenút! Neščápená hlava!

V nesnázi pohlédl po lavicách; spatřil tam kamarádku Rozininu, Anču Slováčkovu, i ukázal teda na ňu prstem: „Pověz nám, Slováčkova, kterou si Zetěk vyvolil, nám jméno vypadlo z paměti!“

A milá Haňa ohlásila pěkně hlasito, že se ozývalo celým klenutím: „I bere sobě za svú budúcú a věrnú (to „věrnú“ přidala ze svojí hlavy) malženku Rozinu Persúnovu, (starý pán sa klepl kotíkem do čela), manželskú ceru zemřelého Juřího Persúna a jeho manželky Františky . . .“

„Tak jest, a ohlašují se dnes ponejprve,“ dořekl pan farář. —

Gdyž po téj po službách sa rozkombélaly všechny tři zvony na veži a veškerý lud paterým prúdem sa vyřinul z kostela, Tomeš s Rozinú sa honem rozešli, by nepozůstávali světu na očách.

Rozina smutno sa pobírala pozady záhumením, chtěja sa dostat nepozorovano dóm. Tíhoba jí ležala na prsoch, že nestačila vydychovat, kolena sa jí mdlobú podlamovaly.

V téj sa k ní žene plným cvalem Francka Halova, také kamarádka, už pak z daleka křičí: „Rozino, Rozino! Víš-i co? Víš-i, že ťa v kostele ohlašovala Slováčkova?!“

Oh! Věřte — rozvěřte! Zdaliž toto bylo enom možné si pomyslit??

Gdyž vyslyšela celú zprávu, chytila milú Francku okolo krku, a jak dyby sa na chvilku minula smysly, ale sedn razů za sebú

opakúvala: „Pane Bože, chvala tvá; Pane Bože, chvala tvá,“ a tak jí slzy cicúrkem rýkaly z očí!

Francka hleděla na ňu s podivem, lebo si nemohla vyložit, co tak Rozinú hýbe, enom poznávala ze všeckého, že jí přinésla jakúsi velice radostnú zvěsť. A to ju tak potěšilo, že sa jí rovněž lútostivo pohnúly útroby a přivinula upřimno Rozinu k sobě.

Tak sa držaly spolem za drahnú chvílu, gdyž po téj Rozina vyviňa sa lehko, dala sa v let a úprk k Tomšovéj chalupě.

Francce nezbylo, než zvědavo za kamarádkú pohlédat, až sa táte v nezavřitých dveřách ztratila; potem pobírala sa pomaly k domovu. Ale po dvaceti krokoch otočila sa ešče jednúc k chalupě a istě cosi moc zábavného uhlédla, protože celú cestú až dóm jí nepřestal přebíhat smíšek po hubě. —

S tím ale, co tenkráte spatřila, prozradila sa až gdysi za dobrý rok, gdyž už Tomeš s Rozinú hospodařili dohromady a gdyž přijďa z kostela po úvodě (nadělil jim Pánbů cérečku — neúroku — jako malinu) seděli veselí okolo stola při hostině.

To tenkráte, jak slnečko vyskočilo pojednúc z poza mraku a zasvítilo, a Tomšovi z jednéj strany ešče kus střechy pochybovalo, tož vyrazily dveřama dva stíny a rozložily sa na bíléj loktuši, co visala blízko na bidle a zřetelno sa vidělo, kerak sa držíja okolo krku.

Rozina učuja to, zapálila sa všecka do ohniva, co ostatní hosti sa usmívali, kerak že prý všecko skryté vyjde na jevo jako olej nad vodu, a pravila pohledňa upřimno po Tomšovi, kerý u kamen spokojeno popukával z dřevěnky:

„Ja, vám sa lehko směje! Ale gdyby vám bylo negdy tak napěkalo jako mi, tož byste sa věru nesmíli!“

Tréval-Viola:

Stříbrné své vlny voda vyleje . . .

Román.

(Pokračování.)

III.

Jednoho dne řekl strýc Václav k Eineiglovi: „Pozejtří pojedeme do Prahy. „Hlahol“ provozuje Bachovu mši. To musíme slyšet!“

Eineigl doprovázel někdy strýce na hudebních jeho výletech. Neměl ani tentokráte příčiny způsobiti mu odřeknutím bolest. Strýc Václav v enthusiasmu svém hudebním shledával by odmítnutí činem nevděku.

Eineigl psal tedy redaktoru Hosprovi i kollegovi Zezulovi o své návštěvě Prahy. Byl až dosud v Praze jednou, se strýcem, když ho tento po výborně odbytém prvém rigorosu o prázdninách vzal s sebou na okružní cestu do Prahy, Drážďan, Lipska, Výmaru, Mohuče, Norimberka a Mnichova.

Do Prahy přibyli odpoledním vlakem a večer seděli v koncertní síni podle doktora Zezuly. Opatřil jim místa velmi akustická, což dr. Bečvář s povděkem zjistil. Oznámil zároveň hostům, že je redaktor Hospra očekává po koncertě v plzeňské pivnici „U páva“.

Po čas koncertu nemluvili. Strýc Václav byl v nábožném vytržení, Zezula seděl pod lampou, měl partituru rozloženou na klíně a sledoval mši takt za taktem. Podle výrazu tváře Zezulovy uhádal Eineigl, jenž hudbu poněkud poslední dobou zanedbal, kdy produkce se dařila a kdy to vázlo. Obtíže hudební byly tu veliké. Úsudek Zezulův vyzněl na konec v lakonické: „Stálo to za to.“ A oči mu plály.

Starý pán, který nebyl v exponovaném postavení jako Zezula, referent hudebního listu pražského, oddával se požitku uměleckému s celou chutí, šeptal sestřenci své poznámky a na konec zahrnul

nadšeným potleskem celý sbor účinkujících. Vážil z náplně dojmů, hovoře a gestikuluje po celou cestu do hostince a nepřipouštěje nikoho k slovu.

Redaktor Hospra reservoval si „U páva“ zvláštní stůl. Nebyl však při něm sám, měl při sobě kohortu mladých lidí, z nichž jeden byl ženského pohlaví, absolventka „Minervy“ a posluchačka filosofie, slečna Agapeta Houdková.

Redaktor představil své přátele řadou.

Slečna Houdková byla drobná, suchá osůbka se sýkorčími kukadly a velmi mrštného jazyka. Překvapovala universálností svých vědomostí. Bylo jí pětadvacet, možná také, že čtyřicet. Pro oba odhady byly tu příznaky. Útlého pasu a povadlé pleti, vpadlého nosu a vyvstávajících zubů. Hovoříc trhala rameny a kývala hladce učesanou, rusou hlavou s ohromnou černou mašlí v týle. Nosila se nedbale, sama tomu říkala „prostě“. Dnes měla hedvábnou novou bluzu a umolousanou černou sukni. Bylo v ní mnoho ochoty, ale málo ženské něhy.

Bratr její, rovněž posluchač filosofie, Arne Houdek, byl téměř holohlavý, s krásným kaštanovým plnovousem, jejž rozděloval na dva proudy à la císař Maxmilián. Byl strojeně zamlklý, ale reserva jeho hlásala: „Což kdybych řekl vše, co vím!“ Usazoval se vždy šikmo, protože věděl, že z boku má ostře rytý profil Septimia Severa, římského císaře. Byl propagatorem devisy: „Respekt k mladým!“ a vyslovoval elegantně výrazy infallibilita, superstitiosní a embarras des richesses. Psal články do nedávno založené umělecké revue a k Hosprovi mluvil protekčním tónem výbojců k odstaveným veličinám.

Dále byl tu medvídě Chloud, adept sochařiny, rusý, vlasatý a holobradý. Měl dětská ústa, jež při smíchu se kulatila v kroužek, chatrné zuby, a kouřil velmi zapáchající doutníky. Oháněl se pražskou češtinou vícero, méněro, ještěro. Přišel s Houdkovými a patrně na jejich účet.

Podle Chlouda naproti redaktorovi seděl černý, jako vodou nalitý mládenec, na první pohled sešlý herec. Kousal si stále pysky a schovával nohy pod stolem. Místo podešvů nosil prý lepenkové surrogáty, odtud přezděli mu král Menelik, jenž — jak známo — chodil jen v punčochách. Byl to malíř Matyáš Korec, a toho představoval Hospra tak důtklivě, že Eineigl bez obtíží domakal se, že Korec je nejnovější „vykopaninou“ redaktorovou. Hospra pobízel ho k pití a utkvíval na něm láskyplnými pohledy.

Konečně poněkud osamocen od ostatních vrtěl sebou na židli mužík křivonohý, jejž by ve středověku nějaký potentát jistě byl povolal za dvorního šaška. Byl nejen velmi malý, ale měl komickou tvář, do níž nos jako by obráceně byl zasazen. „Jan Vodvářka“ představil ho redaktor zběžně. Teprve dodatečně zvěděl Eineigl, že Vodvářka je praktikantem u magistrátu, spisovatelem a redaktorem „Pernikářských Zájmů“. Před lety, než zavítal do Prahy, vydal jako absolvent reálky u venkovského nakladatele knihu prosy „Lidské dokumenty“ pod pseu-

donymem Josefa Mcelského. Kritika tenkráte vítala jednomyslně nového, slibného pracovníka v českém písemnictví. To však mu nepomohlo. Napsal román — a nenašel nakladatele. Pro časopis byl příliš rozsáhlý. Nabízel jej dvě tři létą řadou velepodnikavým nakladatelům českým, ale všichni děkovali, že jsou na několik let zásobeni. Odložil tedy Josef Mcelský své nadějné pero romanciera a obohacoval plody svého ducha „Švandu Dudáka" a „Pernikářské Zájmy."

Sotva se Vodvářka u magistrátu uchytil, vykonal ihned své přírodní poslání a oženil se. Ovšem s nějakou studentskou láskou. Dělil se poctivě o svou bídu s duší vyvolenou. Na štěstí zůstal bezdětek. Kdosi dohodil mu redaktorství „Pernikářských Zájmů" a další nesystemisované důchody plynuly Vodvářkovi z koncipování milostných dopisů protekčním synáčkům z úřadoven magistrátních. Byl také „honěným" pokoutním písařem. Vyznal se brzy v cestách a cestičkách samosprávného úřadování a v koncessích hostinských byl uznaným specialistou. Proto měl též „U páva" otevřený úvěr.

Usmíval se stále vlídně, vtipy jeho byly kvasem, jenž rozšuměl vždy bubliny odvet a variantů. Všichni měli Vodvářku rádi, ale nikdo nebyl mu přítelem.

Mládenci a panna octli se v politické debatě. Mluvili po diletansku ve velkém slohu. Redaktor Hospra s Vodvářkou na sebe mrkali.

Doktor Bečvář obrátil se k Hosprovi, jehož si rychle oblíbil. Eineigl nemluvil, jen pozoroval. Zezula zachycoval do zápisníku své koncertní dojmy pro referát. Pobručoval si nápěvy, stahoval tvář a omakával si nadbřišek. Vodvářka se jen usmíval a dýmal z dýmky s dlouhou troubelí, Korec vytrvale kousal pysky.

Slečna Houdková s výmluvnou sdílností obrátila se k Eineiglovi, že jejím ideálem je zaříditi si výchovný pensionát, pro takového něco že je stvořena a ku každé oběti hotova.

Zezula dočrtav své stenografické poznámky, pustil se s drem. Bečvářem do hovoru o hudbě. Toho použila slečna k poznámce o výkonech plzeňského „Hlaholu". Přirozeně zatočila se pak řeč na plzeňské pivo. Dr. Bečvář doznal, že z ukázek vídeňských má člověk o plzeňském nektaru pojmy velmi popletené. Zde že mu plzeňské chutná zcela jinak než ve Vídni.

Dr. Bečvář mluvil německy. Třicetiletým pobytem ve Vídni zapomněl svou mateřskou řeč a v dialektu polsko-českém mluviti nechtěl. Omlouval se a vybízel společnost, aby jen česky hovořila — zarejdilť již filosof Houdek do němčiny — že všemu dokonale rozumí.

Pravil: „Ich spreche deutsch, halte es aber mit den Slaven. Mluvím sice německy, ale jsem se Slovany za jedno." Jako Moravan neříkal s Čechy, ale se Slovany.

Houdek rozmlouval s redaktorem a Vodvářkou o novém původním dramatu, které právě na scéně Národního divadla propadlo.

Pak nabyla konversace rázu pro Eineigla velmi nemilého. Za

celé následující půl hodiny seděl jako šlehaný kopřivami, a úsměv ztuhnul mu na rtech.

Houdkovi, bratr i sestra, zakousli se do skandální affairy továrnice Roupové s důstojníkem. Manžel zpraven neznámým přítelem překvapil je in flagranti.

Ochotná a neostýchavá slečna Houdková informovala Eineigla o celé věci. „Továrník vyhnal bídnici ovšem stante pede," doložila.

„Bídnici? Proč ne bídníky?" vyklouzlo Eineiglovi bezděky.

„Oná je více vinna," přispíšila si slečna Houdková. „Žena je vždy více vinna, muž nemusí přemáhati svůj stud."

„Ruku líbám, slečno," zachechtal se redaktor.

„Či očekávalo panstvo," vypjala se slečna Houdková bojovně, „že já jako příslušnice ženského pohlaví, zastanu se paní Roupové? Ó nikoli! Takovou ženu za prvé nepochopuji a za druhé nemám s ní slitování."

Eineiglovi bylo, jako by jeho vlastní nedávná láska k Nuši zde se rozprostírala a prohlížela. Až mdlo se mu udělalo. Slečna horlila dále:

„Tue la! řekl Dumas a měl pravdu."

„Doktriny!" namítl bratr sestře, hladě si oběma rukama svůj vous.

„Co — co?" hlas rozčilením slečně selhal.

„Capus zase praví: Nech ji běžet!"

„Capus je komediant."

„A tvůj Dumas? Také." — Houdek mávnul elegantně rukou, jako by přibodl soupeře fleuretem ke zdi. Co slečna sbírala dech a rozšiřovala ironicky ústa, pronesl Houdek autoritativně: „Přišlo by na to, kdo z nich má pravdu. Snad žádný. Já alespoň paní Roupovou neodsuzuji. Já vůbec žádnou ženu neodsuzuji."

Bylo radost poslechnouti Houdkovo „já". Splynulo se rtů jasně jako úder zvonu, s nevývratnou samolibostí. Hlava jeho se při tom malounko poklonila.

„Ty ne, Arne?" opáčila slečna jízlivě. „Hleďme! Snad dokonce bereš ji v ochranu?"

„Hanba mu," prohodil Chloud, jenž měl ještě klukovské manýry.

„Kdybys ty na příklad byl mužem paní Roupové," dorývala slečna dále, „snad bys jí to trpěl, nebo dokonce schvaloval?"

„O tom není řeči," ohražoval se Houdek, prohlížeje si své hrotité, pěstěné nehty. „Mluvil jsem se stanoviska absolutního. Specielně pak v tomto případě neschvaluji brutální zneužití síly s jedné strany a paušální odsuzování se strany druhé."

A zase mávl jako fleuretem před sebe.

„Jsou jisté zásady mravní, vštípené každému civilisovanému —" namítla rychle slečna.

„Odpusť, sestro, nedomluvil jsem. Odůvodním hnedle svůj náhled. Řekni mi, čeho docílil muž veřejným skandálem? Vyhnat ženu! To je energie operetního Menelaa."

„Je pravda," svědčil Hospra. „Mohli se rozejíti po kamarádsku."

„Sans tambour ni trompette,“ dodal zpívavě Zezula, křivě tvář na pravo.

„Ano,“ zasršela slečna, „pan Roup měl jako společensky vyškolený muž, než vešel do ložnice své ženy — zaklepat.“

„Zaklepat!“ chechtal se Chloud.

„Tak!“ řekl Vodvářka lakonicky.

Dr. Bečvář zakročil. Odkašlal si a vyslovil své mínění.

„Veliká vášeň — a to asi pan Houdek mínil – zaslepuje a tím též omlouvá.“

„A měl klamaný manžel zůstati nevášnivým?“ ozvala se slečna. „Je pouze u něho vášeň brutálností?“

„Avšak i paní Roupovou omlouvá vášeň,“ odvětil Houdek. Ale sestra nedovolila mu dále mluviti. V tváři jí to trhalo; očka hrála.

„Vášeň — nevídáno! Ať ji donna krotí! Což jsme zvířata? K čemu by byla civilisace?“

„A rozum?“ podotkl suše Vodvářka.

„O tom všem, pánové, těžko rozhodovati zásadně,“ krotil doktor Bečvář bouři hlasů, která se ozvala.

„Nutno specialisovati,“ slyšeti bylo hlas redaktorův.

„Infallibilita,“ namítal Houdek.

Konečně halas ztichnul.

„Pánové,“ řekl dr. Bečvář, „co vlastně o tomto případě objektivně víme? Znáte někdo paní Roupovou? Nikoli. Motivy skutku, důvody trestu — vše nám uniká.“

„Šest millionů samostatně se živících žen — rozpusto!“ obrátila se slečna na Chlouda, jenž jí zadýmal do tváře.

„Tout comprendre,“ ozval se vážný hlas Houdkův.

„C'est tout pardonner,“ dokončila rychle jeho sestra. „Vše pochopiti znamená vše odpustiti,“ obrátila se na Chlouda, jenž neuměl francouzsky.

„Potutelná věta,“ zachrčel redaktor.

„Plášť, plášť!“ přisvědčil Vodvářka.

„Ale děravý,“ přidal Zezula.

„Pánové nemají nepravdu,“ dotvrdil i dr. Bečvář, obraceje se k Houdkovi. „Aforismus ten, nemíti pravdu jen relativní, opravňoval by ke všem neřestem.“

„Pravdu cum grano salis,“ pochlubila se slečna latinou.

„Pochopiti,“ pokračoval dr. Bečvář, „znamená odpouštěti jiným a nepožadovati za to generální absoluci pro sebe.“

Houdek si odkašlal a pohladil vousy. „Jsme tedy, pánové, na mém prvotním tvrzení, že nemáme odsuzovati provinilých žen.“

„Totiž?“ vyzývala ho sestra.

„Totiž, že ty nemáš pravdu, ani zásadně, ani —“

„A mám, i zásadně — i — i —“ vyjela slečna. „Ó, já znám ženy!“

„Ze zrcadla,“ utrousil Vodvářka a zadýmal.

„Slečna má pravdu,“ usmíval se redaktor potměšile. „Ženy dívají se na plocho, nemají smyslu pro podstatné. Není-li pravda, slečno?“

„Totiž — částečně — “ kroutila se slečna.

„Ani praktického, ani plastického,“ přisolil Chloud.

„Tak,“ ozval se Vodvářka a pohlédl na slečninu suchou postavičku. Všichni dali se do smíchu. Slečna točila hlavou jako lvice. Uvázla ve vlastní léčce.

„Ejhle, ta superiorita silného pohlaví,“ smála se vztekle. „Jaké to hrdinství, tolik mužů proti jediné ženě!“

„To jsem chtěl slyšet,“ řekl Houdek, jenž se nesmál, jen spokojeně přikyvoval. Zastrčil si pravici do kapsy u vesty, dle vzoru známého řečníka z parlamentu.

„Já neválčím,“ řekl dr. Bečvář.

„Ani já ne,“ dodal Eineigl.

„Já jsem jen pozorovací sbor na hranicích,“ prohlásil Vodvářka.

„To jsem chtěl slyšet, Péto,“ opakoval Houdek. „Kde nestačíme, appelujeme na galantnost. Poslední prostředek rovnocenných dam.“

Slečna zrudla ve tváři a rty se jí chvěly.

„Ženy jsou stokráte pravdivější než vy mužové a upřímnější — ryzejší —!“ Zarazila se, dech jí došel.

„To jsme si vyměnili zbraně,“ smál se redaktor Hospra.

„Glaukosa Diomedes, slečno,“ prohodil Vodvářka.

„Jak to?“ tázala se slečna.

„Nyní slečna hájí totéž, co dříve pan bratr,“ vysvětloval Zezula.

„Jedna krev!“ podotknul Vodvářka suše.

Zezula dal se do hlasitého smíchu.

„Řekl jsem,“ pokračoval Houdek, „že jsou-li mužové superiornější žen —“

„Ano,“ rouhala se slečna, „superiornější spotřebou tabáku, alkoholu, karet a hrou na vojáčky.“

Houdek si sestry už nevšímal.

„Jsou-li muži superiornější, není to důvodem, aby toho nadužívali. Nejsou oprávněni odsuzovati ženy krutě a paušálně.“

„A přece, kdo neukládá ženě oběti a tresty, jako by jí nemiloval.“

Dr. Zezula vysloviv tuto pravdu, zamyslil se hluboce.

„Věc je ta, pánové,“ pokračoval Houdek, „že není náležito, aby mělo pohlaví mužské jinou morálku než ženské.“

Slečna zasmála se jízlivě. — „To řekla již Kunětická, bratříčku, a lépe než ty.“

Houdek jen přikývnul hlavou, jako by řekl: „Ale z mých úst to má jinou váhu.“

„Rovná práva a rovné povinnosti obému pohlaví jsou, pánové, utopie,“ zvýšil hlas jako na kathedře. „Když příroda uznala za dobré utvořiti ženu v každém ohledu slabší než muže — prosím, Péto, nevytrhuj! —“

„V morálním ohledu nikoli, protestuji!“ ohražovala se slečna pronikavě. „V morálním ohledu stojí žena výš.“

Chtěla mluviti dále, ale medvídě Chloud chopil ji za rukáv a zadíval se jí lichotivě do očí. Dívala se tedy střídavě na bratra

a na Chlouda a poskakovala na sedadle jako korek na elektrickém konduktoru. Houdek pokračoval moduluje zálibně hlas.

„Je tu nedůslednost. Příroda a s ní se stotožňující společnost určivši ženu k passivitě, muže pak k boji a útoku, měla od ženy žádati též méně mravnosti, to jest méně síly, než jí dala. A zatím co vidíme? Co činí společnost?“

„Bídná, sobecká, omezená společnost,“ doložil dr. Zezula vážně, mrsknuv okem po redaktorovi.

„Žádá od ženy více mravnosti než od muže, přiznává jí však tyže touhy, ba ještě výhradnější a silnější erotismus. Jako by v moci její bylo býti silnější než útočník i než vlastní pud, přemáhati snadněji obé, odolávati. V dobách, kdy člověk byl blíže primitivnímu stavu, jednali muži přirozeněji, zamykali ženu, hlídali ji. Tehdy náležela žena silnějšímu, terrorem podporována její věrnost. Byla tehdy chtivým, bezbranným, nezodpovědným tvorem, po jehož vůli se nikdo neptal.“

„Výborně!“ ozval se Chloud, ale zůstal osamocen. Houdek nastrojil přísnou tvář a sevřel rty.

„Dovolte,“ řekl dr. Bečvář Houdkovi, „abych se pozeptal, zda v důsledku své právě pronesené theorie jste také již něco učinil. Zda uvádíte zásady své též ve skutek.“

Houdek pokrčil rameny. — „To není má věc.“

„My jsme sice obrazoborci, ale sami si barvami ruce nešpiníme,“ dodal Vodvářka.

„Jako všichni mistři kritiky,“ zabručel Hospra.

„Mistři!“ smála se slečna. „Lux a non lucendo.“

Doktor Bečvář pokývl několikráte hlavou, a když poznámky utichly, pokračoval, poklepávaje si na prsa: „Nechci polemisovati proti theorii právě vyslovené. I já shledávám nespravedlivým, aby někdo byl soudcem ve vlastní při, aby pronášel nálezy, které by při sobě, pro týž přečin, seznával snad krutými.“

„Právě totéž chtěla jsem říci,“ přispíšila si slečna Houdková. „Kdyby ženy nosily parohy, které jim nasadí muži — ó bože! Žádná vrata by nebyla dost vysoká, aby prošly. Nehledě k důvodům a priori.“

„A primori, to je slovinské?“ ozval se naivně Chloud. Zezula a Eineigl dali se do smíchu. Slečna zahájila na poučenou svého souseda ihned výklad, z něhož zaznívalo totiž, částečně, jenže.

„Navrhuji konec zábavy,“ ozval se Vodvářka.

„Konec debatty,“ souhlasil Hospra kašlaje a ovívaje se kapesníkem. Kouře bylo, že by v něm hůl postavil. Někdo otevřel okno. Zezula omakával si starostlivě žaludek a poroučel si sýr.

„Konec! Konec!“

Návrh jednomyslně přijat.

„A nyní nám povězte vy něco, Korče,“ řekl redaktor, když se vzduch poněkud vyčistil.

Malíř dosud zamlklý jal se mluviti v nesouvislých větách o výstavě v Londýně. Chvíli ho poslouchali, pak začal Houdek mluviti o českých úspěších — v kopané. Mluvil se zápalem.

Restaurantem procházel elegantní, obstárlý pán s červenou pokladničkou. Chodil jen ke stolům, kde se hovořilo česky, německých hostů pomíjel. I ke stolu společnosti redaktorovy přistoupil, a hosté vpouštěli po penízku do schránky.

Doktora Bečváře, jenž mluvil německy, sběratel minul.

„Co je to?“ tázal se starý pán redaktora.

„Sbírka na národní účely,“ vysvětloval redaktor. „Bojujeme stále ještě o svou národní existenci.“

„To prosím, bych nebyl vynechán,“ ohražoval se dr. Bečvář.

„Pane professore,“ volal redaktor na sběratele, „ještě sem!“

Doktor Bečvář sbalil bankovku a vpustil ji otvorem do schránky. Pak zabral se v rozhovor s doktorem Zezulou.

Eineigl přemýšlel o debattě právě ukončené. Připadala mu všecka dialektika sourozenců Houdkových nedokrevnou, planým žonglérstvím slovy. Cítil, že Houdek mluvil a hrál si se syllogismy, jen aby sám sebe slyšel, opájel se paradoxy. Tak asi mluvil při kurii římské advocatus diaboli při processu kanonisačním. Nic z toho, co mluvil, nešlo z hloubi. Eineigl pochyboval, že by obstál ryzí kov Houdkova velikého pochopení slabosti lidské ve výhni vášně. Snad by bil theorii své v líc, byl zrovna takovým jako Roup, snad ještě malichernějším, ještě mstivějším. Eineigl vycifoval z akademických jeho vět, že opovrhuje ženou a udílí jí velkomyslně almužnu soustrasti. Jeho sestra byla blíže pravdě, ale chtěla k ní dojíti cestami divně se křižujícími, obcházkami. Ani její slova nevycházela z hloubi, a jen pud, nikoli prožití určovalo její správnější směr. Houdek neznal muže, sestra jeho neznala ženy, přes to že oba to tvrdili.

Eineigl zapudil trudné tyto domysly a tázal se redaktora Hospry na poměr Zezulův k paní Plecité.

„Nic nevím,“ hekl redaktor v záchvatu dýchavičného kašle, ovívaje se levicí kol tváře. Chloud hulil jako komín.

„Je to vážné?“ naléhal Eineigl.

„Nemyslím,“ odvětil Hospra, nabyv zase dechu. „Doktor Zezula je z prožluklých povah, kterým imponuje to, čeho sami postrádají.“

„Totiž?“

„Silné vůle. U redaktora Zezuly naleznete vznět, umělecký úchvat, slámu, ale žádnou energii. A víte, Marnoslave, co se stane? Až se kačeně rosnička znelíbí, pak ji sežere. Myslím obrazně. A doufám, že tak paní Plecitá učiní: že sežere jeho lásku, a že to bude k jeho prospěchu. U čerta, mám hocha rád, a bylo by ho škoda.“

Vodvářka zaplatil a odporučil se všem.

„Má ostrou ženu,“ vysvětloval redaktor, když se za Vodvářkou zavřely dvéře, „a nikdy nevydrží přes půlnoc. Hodný hoch!“

Pak rozhovořil se redaktor Eineiglovi o své nejnovější lásce, malíři Korcovi. Svěřil mu, že Korec byl vyloučen z akademie, a to že ho právě doporučuje. Neboť záhy probudilý, samobytný duch tvůrčí nedá se spoutati školními řády ani moudrostí starých copů.

V umění náleží slovo též dorostu. Korec prý má na své mládí ku podivu originální nápady. Dle mínění redaktorova schází mu jen theoretické zdůvodnění jeho visí, a měl by za tím účelem zdokonaliti se ještě — u sochaře Bílka.

Eineigl pohlédl na redaktora, zda nežertuje. Ale mínil to vážně. A jak se při tom nadšeně tvářil! Pokud mluvil o Korcovi, drsnosti jeho se uhlazovaly, zvuk hlasu zteplal a omládnul, hovor nabyl lahodnosti a vznětu. Ta tam byla dýchavičnost, nevrlé usekávání vět a pádná, odbývavá stručnost. I chladný, zkoumavý pohled jeho obestřel se měkkou mlhou.

A byl při tomto idealismu tak česky malý, důvěřivý. Naivnost šedivého bracha prosvítala jako košile děravým kabátem. Hřálo to od něho. Dopouštěl se ve chvalořeči, ani toho nepozoruje, těchže chyb, které nelítostným posměchem stíhal u jiných. Neváhal ve své zaujatosti nazývati Korce velenadějným, příštím českým Rembrandtem, reformatorem malířského umění. Litoval, že není alespoň o deset let mladší, aby sledovati mohl vítězný let toho orla. Na konec zval Eineigla důtklivě, aby Korce neopomenul zítra v atelieru navštíviti, a napsal mu podrobnou adressu bytu.

„To bych raději seznal vaši rodinu,“ odvětil Eineigl.

Redaktor máchnul rukou. „Na to je času dost,“ řekl, „ale toho neobyčejného mladíka musíte studovati, stojí to za to.“

Dr. Eineigl to tedy starému svému příteli přislíbil, ba hodlal i strýce k tomu přiměti. Snad něco odkoupí. Dvoudenní pobyt v Praze měli na programu. Hospra se zaradoval a domlouval Eineiglovi, aby se strýcem pro Korce něco ve Vídni učinil, na příklad vymohl mu u vlády stipendium neb nějakou větší zákazku, takhle pro školy. Eineigl nevěřil svému sluchu a díval se na redaktora, zda nemluví ironicky. Ale Hospra tvářil se zcela vážně, ba starostlivě. Hovořil o povinnostech vlast zvelebovati, vyslovil se, že hotov je za jediný nový slávověnec kol skrání svého národa obětovati třeba zbytek svého marného života.

Eineigl záviděl muži tomu nejen dar moci zanítiti se ještě v obdivu, oddati se zcela fantasiím rozkřídleného nitra, ale především rajskou jeho naivnost po tolika letech životního zápasu. Idealismus Hosprův byl nezničitelný.

K půlnoci se společnost vybrala. Houdek se sestrou šli domů. Chloud se od nich odtrhl a šel s ostatní společností, již dr. Bečvář pozval na víno. Zamířili do vinárny, redaktor je vedl.

Když vcházeli do prostranné, zelenými lampami osvětlené místnosti, zahlaholil jim v ústrety hrubý hlas, a hřmotný, velmi modně oděný muž povstal:

„Vítejte nám, mistrové!“

Platilo to Hosprovi a Zezulovi. Redaktor sešklebil tvář ve výraz v pravdě ďábelský a odvrátil se. Zezula představil Bullenhaupta, autora četných románů, které prý „jdou“. Bullenhaupt pozval se pak sám do přibylé společnosti a přisedl.

Hospra nenáviděl Bullenhaupta nazývaje ho literárním příživníkem a stíhal ho posměchem, tiskem i přímo v tvář, což Bullenhauptovi nevadilo, aby se redaktorovi tím úlisněji nevtíral.

Ani Eineiglovi se nezalíbil. Jsou lidé, kteří nestrojí se vybraně, neokukují se v zrcadle, a přece budí dojem čistoty a sympatie. Jsou však modní šviháci, plní tretek, navonění a vymydlení, a přece znechucují se na prvý pohled. Eineigl, jemuž přišlo seděti podle Bullenhaupta, antipathií tajil až dech, díval se mu na ruce, prádlo, oděv, není-li někde špína. V „civilu“ — jak o sobě říkal Bullenhaupt — byl inspektorem pojišťovny „Spásy“. Za pravé rytieřování své považoval však činnost belletristickou. Ale nerytieřoval, říkal Hospra, spíše inspektořil i v literatuře. Sloh jeho hemžil se obličejíčky, věcičkami, a idey ošuntělým altruismem. Za dobrou provisi pomáhal na svět knihám mladých autorů. Indiskretnost přiodíval togou umění.

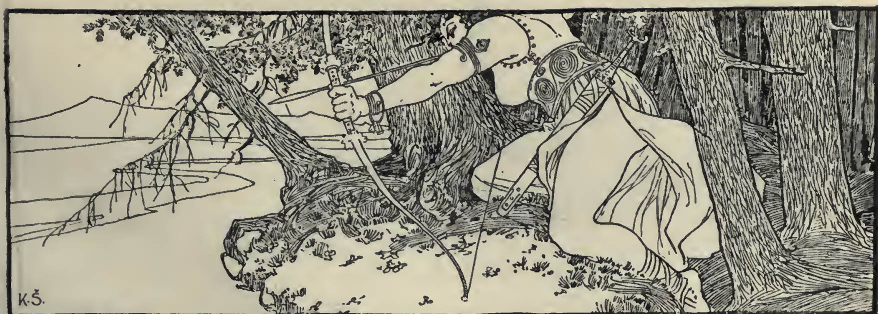
Výtečník tento vzal vídeňské hosty ihned na paškál a zapisoval si do reportérského zápisníku jejich odpovědi. Hospra našeptával doktoru Bečvářovi nehoráznosti pro všetečku, a rozjařený starý pán poslechl. Bylo ku podivu, s jakou vážností si Bullenhaupt všecky absurdity zapisoval.

„Co z toho bude, velmistře?“ dobíral si ho Hospra. „Román, feuilleton nebo lokálka?“

Bullenhaupt jen se ušklebil, rád jsa, že se o něm vůbec mluví. Dal se do hovoru s Chloudem a Korcem. O umění. Nepozoroval, že Chloud tropí si z něho šašky a opakuje otřelé jeho žurnalistické fráze táhlým hlasem s obočím professorsky zdviženým.

Majitel, vydavatel a redaktor VLADIMÍR S. ČECH. — Nákladem vlastním.
Tiskem Aloisa Šaška ve Velkém Meziříčí.

KNIHA LIX. ŘÍJEN. SEŠIT 4.

Jaroslav Vrchlický:

Strom života.

HLAS.

U velkého jsem stromu stál,
nad kterým zářný blankyt plál,
v němž podivný zněl šum a ruch,
jak víno opojný byl vzduch.

A z toho ruchu much a včel
se jeden hlas výš povznášel,
byl temně přísný, kovový
a silný, nijak hrobový.

Ten děl: „Co vše tu kolotá,
je velká píseň života!
Ty, dítě prachu, zbožně staň
a uctivě svou nachyl skráň!

Neb já jsem žití hlasem zde,
neptej se, odkud zním a kde,
jen když mne slyšíš, dosti jest,
jdu z kořenů až k výši hvězd!

Ó, hloubko, šířko, výsosti!
Já jsem ta píseň radosti!
Já přírody jsem valný zvuk,
smích hrdličky, křepelky tluk.

Já jsem ten jasný chor a hvizd,
já jsem ten ruch a ševel hnízd,
ten křídel, krovek shluk a šum
od země znící k nebesům!

Já jelenů jsem říjení,
když mlhy z jitra v jeseni
se shluknou vlhký na pažit,
kdy cítí tvor, jak sladko žít!

Jsem hluboký dech obory,
když slunce kleslo za hory
a vylévá své krve číš
v kolouchů šerou, ztichlou říš.

Jsem svědek všeho života,
jsem hlas, jímž mluví samota,
i tenkrát, ztich-li slední ruch,
jsem v tišině té živý bůh!

Ó, náplni té radosti,
když člověka strom pohostí
svým chladem, stíny v letní žár,
kde mdloba tu, kde suchopár?

Já svědkem všeho bytí jsem,
já zamyslím se nad prsem,
jejž dítku žena podává
na mezi, která krvavá

je vlčím mákem celičká,
kde lítá čmel a včelička,
svítící, zlaté atomy
tam hlubokými pod stromy!

Ó, radosti! Ó, jásote!
Ó, kypící kol živote,
ty lidstva svátku nejvyšší
pod buky jako cypřiši!

Já jsem to, který v polednu
jak cvrček zpívám v bezednu
skal, v nichž probuzen starý Pan
se vzbudí náhle zburcován.

Mnou vzbouzí se bůh — kozonoh
a chví se dřín a chví se hloh,
já do skalin houk' jeden hles,
a svatý postrach čeří les.

A zvířen prach, štěrk uniká
pod chvatnou nohou poutníka,
jenž schvácen běží, bůh ví kam,
však Pan, to já se chechtám tam.

Ó, radosti! Ó, nadšení!
Ó, božské smyslů šílení!
Ať hoří nebe, zpívá zem,
vždy hlasem všehomíra jsem!“

—

TA POSUD CHYBĚLA . . .

Ta posud chyběla mé písni radost čistá,
ta síla bezedná a jistá,
že, co chci, mohu vždy, a že mám vždy, co jsem,
že nedostanu víc, než dát mi může zem.

Co zde mi nekyne, jest ztraceno mi na vždy,
to stvrdí mučeník mi každý,
byl každý oklamán, když víry své břeh stih',
neb co měl po mukách a všech svých nadějích?

Když radost zde již mám, zda lepší čekat mohu?
Ne, nechci věřitel být ani Bohu,
mně stačí radosti, jež dává země ta,
a stačí za všecko, jen jsem-li poeta!

—

ZÍTRA.

Zdar zítřejšího dne
v čem asi leží?
Kam vůle tvá se pne
v tvé síle svěží?

Dne zítřejšího zdar
je tobě tajem,
snad krve tvé to var,
jímž k činu zrajem?

Jitřenky první svit
snad štěstí nese,
leč štěstí chytit, mít,
tím duch se třese. .

Nejmenší promeškat,
již velká ztráta,
a tou již do tvých vrat
zlý žebrák chvátá.

Chtěl králem býti dřív,
a dnes již prosí
o tajný nebes div,
o sprchu rosy!

Kde chyba stala se?
Kdo vám to poví?
Na pestrém atlase
si satrap hoví.

A z malé chybičky
zdar v zmar je zvrácen,
zmařen den celičký,
pro štěstí ztracen.

A za číms směje se
Náhoda paní,
a vítr po lese
své spustí štkání.

A kdo tu doufal v zdar,
jen tvář svou halí,
zří život — suchopár
a štěstí — v dáli!

—

PO VICHRU.

Přicválal, přidupal, prsty jen zalupal
synáček vichr k tatíku vzduchu:
„Nejsem já děsnější sluneční nad úpal,
sotva zem sžehne mroucí on v suchu.

Já však jen přiletím k haluzím, ku snětím,
korun jich sotva prstem se dotknu,
v tanci již sveřepém vrazím v ně oštěpem,
srdce jich svými údery protknu!

Hoj, jak to zapraská, ohlasy zamlaská
v doupatech, stržích, v soutěscích skalin,
a jak to zahýká, dech můj když dotýká
smrčin se, olší, ostružin, malin!

Pak sjedu v hlubinu do starých modřínů,
opru se celou posupnou tíží,
v šíleném zápasu břízám pak do vlasu
vpletu se, jejich lomcuji mříží!

Vrazím pak v kaštany, oloupám platány,
v chumáči jednom v změti je nechám,
v padrť je rozlámu, vzdušném svém na prámu
do dálky někam vítězně spěchám.

Do vod, kde blízko jez, titanský nebozez,
ohromným hrotem zapadnu rázem,
kachny tam vyplaším, sluky v let povznáším,
svinu se v rokle, zasyčím plazem.

Sta hromů ohlasem báječná síla jsem,
třepící duby mlatem a šlehem,
vyrvu je z kořenů — proč vrbu stařenu
ušetřím pouze nad tůně břehem?

Ale což, vím to sám? — Dále již pospíchám,
přes lada pustá vítězně táhnu . . .
prstem než náhody v ten klavír přírody
bezmezný, valný, vítězný sáhnu!

Zatím vše ohromím, rozštípám, přelomím,
se mnou jsi, taťko, spokojen trochu?“ —
„Pravdu máš, synu můj, vzduchu jsi svědomím,
vyčisť jej, vyčisť, čacký můj hochu!“

—

SÍLA VIDĚNÍ.

Všecko, co tu jsme, čím žijem, jest jen síla vidění,
a ta leží pouze v tobě, z tvého nitra temení;
nejdřív co, jak potom vidíš — mnohý ani nevidí,
oč a čím se bez vidění na tom světě ošidí!

Vděk a půvab, jarost, něha, čím se tvoří krásy zjev,
dojmů vír tvé na sítnici je tvá láska i tvůj hněv,
vše jest podmíněno pouze tím, co zříš a uvidíš,
silou vidění vře nejvýš požitků tvých plná číš!

Z duše tvojí vstoupne v oko a tím v tvoji duši zpět
vise tvá, ty uvěříš v ni, sama je ti celý svět;
tak si bájné světy snuješ, — ale stvořil je tvůj duch,
tak ve výhni snů svých kuješ v ocel, co byl vidin ruch.

Padesáti po letech tak v staré chyžce vidí děd,
čím se choť mu zalíbila, zří jen její vděk a květ,
nezří splihlá ňadra suchá, ani vetchý babky bok,
sedmnáctiletou stále každý den zří, každý rok.

Tak svým idealům mládí umělec vždy věren jest,
on tak vidí, ne jak druzí, a jak zří to, tak chce kvést,
kouzlo škol všech stejně vidí, nechť i sklíčkem barevným,
kdo tak zří a jak ty vidí, bratrem ti hned pokrevným.

I strom starý nad propastí jak ten člověk neví víc,
zahled v dálce křídla čápů, vlašťoviček, holubic,
vidění to tak se vpilo, vžilo v každou ratolest!
Šťastný strom vždy chtěl by růsti, a co více, chtěl by kvést!

Ó, jen viděti je všecko, vidět již, jest ocenit!
Viděním se oko sílí jako magnet použit,
ve vidění všecko naše v posled klíčí umění,
k vrcholům lze vždy se blížit pouze silou vidění!

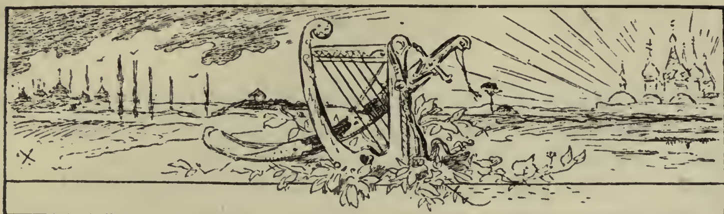
Tato síla jest tak velká, i když oko zavřené,
že si v duši oslepého nové světy rozklene,
že pak duši stačit musí, co dřív jednou chytil zor,
ať to bylo zářné slunce či jen bludný meteor.

Jen když vidíš, můžeš cítit, můžeš z plna tvořiti,
jen když vidíš, můžeš v hloubku se až ke dnu nořiti,
jen když vidíš, pán jsi všeho jako Cherub Zjevení,
jenž má tisíc očí v křídlech, by stih Boha v plameni!

Když políbil Krista Jidáš v Gethsemanské zahradě,
viděl pouze třiatřicet stříbrných té ve zradě,
nezřel poplvané božství, zdeptaného člověka,
sebe zřel, a ne co děla věštek ústa pravěká.

Tak jen, co zříš, zvát svým můžeš. Málo to? Měj na tom dost!
V očích tvých jest velké moře, valný, rozvlněný hvozd,
v očích tvých je žena krásná v přívalu svých zardění,
naše slast, vděk, něha, radost, vše jen tryská z Vidění.

Růžena Svobodová:

Zahrada Irémská.

Román.

Díl III.

(Pokračování.)

Incipit vita nuova.

I.

Uplynula tři léta od narození Pavlova. Isida utichla a žila návykem jako pod vodou. Radovala se, když uplynul prvý rok synova dětství, onoho nevědomého animálního stavu, který ji děsíval, a když se začala s dítětem dorozumívat.

Nechodila do společností, ani divadel. Nechtěla se setkati s Albertem, o němž věděla, že jest v městě, nechtěla vzbouřiti svou duši, nechtěla vyjíti ze své tišiny na statku, do které se zamilovala. Cítila jenom, že je v městě *kdosi!* Cítila jeho dech ve velkém městě, cítila, že sešel s oltářního obrazu její „anděl života“, a slýchávala šumění jeho křídel. Trávila půl roku venku, na statku.

Fedorka se provdala za Urbana a bydlila na konci města.

Isida neměla nikoho, kdo by ji doprovázel na klavíru. Tančívala pouze při zvuku svých bzučených rythmů.

Učila se jako před zkouškou zkušební komise, která slula svět. Nemělo to velikého programmu: vypěstování osobnosti. Všechno zemdlelo. Ale ve skutečnosti, to je vědomě, nemyslila na nic jiného než na svého syna, jehož mládí krášlila ze všech sil.

S mužem se rozcházeli v názorech.

Říkal Isidě, že hocha změkčuje, on že chce z něho vychovat řádného obchodníka, s tvrdými mravy a otužilými způsoby.

Nevystupoval příliš příkře, poněvadž považoval hocha ještě za malého, a nechvátal tedy.

Ale později určil, že bude převládat vliv jeho, a prosil již svou bábu, aby se syna na celé hodiny ujímala.

Isida věděla, že nemá jediné schopnosti, vychovat z hocha obchodníka, a nermoutila se proto. Milovala umění jako vykvetlou formu života a přála si, aby její syn vyrůstal v její vůni, šlechtila jeho tělo jako jeho duši.

V její rodině se mnoho změnilo.

Abstraktní Marianna nenašla štěstí v manželství a umřela za dvě léta po svatbě. Její muž neměl naprosto pochopení pro její svatost, odříkání, pro těžké a vážné myšlenky a slzy.

Magdala mu pobouřila srdce již za života ženina, ale po její smrti zmizela z jeho domu a jeho prosbám, aby se za něho provdala, se jenom vysmála.

Lev Vít byl z rodu Modrovousů. Miloval jenom dívčí bytosti s kouzlem neurčitosti, nedefinitivnosti. Věděl také, že jenom nad těmi zvítězí svými kouzly.

Vdala-li se žena, i třeba za něho, ztrácela pro něj půvab. Říkal tomu, že miluje nerozřešená tajemství, a že ho nudí zralá, jasná, vše pravým jménem určující žena. Nečinil své bytosti nijakého násilí. Přijímal od svého fysického já, co mu samo dávalo. Zabýval se tím, že bral dívkám víru v někoho vyššího, než byl sám, a namlouval jim, že si musejí chránit svoji individualitu. A hlupačky se třásly o své individuelní *nic*.

Jakmile rozřešil prostou hádanku dívčí bytosti, nudil se a hledal novou.

Magdala mu svoje rozluštění nepověděla a vzrušila ho do základu bytosti.

Agata jezdila světem k nespokojenosti kněžnině, která viděla ve svých dětech jenom zřícení svých pyšných snů.

Umění Agatino získávalo si zvolna půdy. Bylo příliš pěstované, příliš svrchované, splynulé z mnoha pramenů, aby je mohly pochopiti davy, buď domýšlivě opojené vlastní kulturou, nebo postrádající jí zcela.

Starý kníže se sbratřil s podivínem ředitelem, poslaným mu Gelderem. Pracoval na správě statků a továren a splácel poctivě dluhy, které jeho syn na svých toulkách po světě obnovoval.

Isida řídila po celá tři léta svůj život malými instinkty, ne velikou vůlí, která ležela uspána jako fresky pod omítkou.

Její manželství leželo na ní jako kámen náhrobní.

Ovládala se, ale lkávala tichounce a pyšně pod ním.

Neměla již odhodlaného tónu, rozechvěného pýchou, která se bojí, aby nebyla uražena. Nemluvila již slavnostních a nervosních proslovů, jenom někdy mezi úsměvy zašeptala její hruď slzami.

Jinak stala se její radost neveselou, plesáním zabarveným tajně vyplakanými slzami.

Nejenom že muže nezdržovala od společnosti, ale přimlouvala mu denně, aby se šel obveselit, rozjasnit, omezujíc tak co nejvíce styk s ním.

Radila mu, jak se má obléci tam, jak onam, a tímto popisem inspirovala ho, že se ihned odhodlal odejíti.

Nebýval ani jediný večer doma.

II.

Isida neměla v celém městě přátel, neměla nikoho, kdo by přišel zabarviti její samotu svou bytostí zvláštní nebo výraznou. Noviny o ní přinesly jednou článek z pera spisovatele s tlustýma rukama, příživníka Pavlátova, a lidé, v celém městě všichni do jednoho, spokojili se jeho plochou karakteristikou a milovali ji méně než vraha poslední sensační vraždy, poněvadž byla diskretní a žila bez sensace a mluvila bez frází všem srozumitelných.

Na universitní přednášky byly připuštěny ženy, a Isida začala je k úžasu celého domu navštěvovati.

Na universitní přednášce přišla k ní emancipovaná slečna, opojená spisovatelkou píšící pro široké massy knihy dlouhé, rozřeďující každou krásnou a silnou myšlenku vodou přístupnosti.

„Nelíbí se mi!“ řekla Isida.

Slečna k ní vzhlédla užasle a pohrdavě.

„Mění velké skladby v dětské kousky „s lehkým prstokladem“,“ řekla Isida.

Slečna se ještě urputněji zamračila. Myslila si:

„Je to šlechtična, co může vědět, nepochopila velké ženy!“

A Isida ujasňovala:

„Beethovena s dětským prstokladem? Tristan a Isolda na klavír, pro dítky osmileté, představujete si to?“

Ale slečna se hněvala, každé slovo brala za urážku a nepřemýšlela, kterak by dopadal Nietzsche v lehčím prstokladu.

Isida se nahněvala.

Muzikanti mají vážnější kulturu, tohle by jim bylo zcela jasné. Jejich vyznavači, celá církev hudebníků, která promilovala velké mistry, vyhýbá se banalitě, cítí ji odporem z dálky, miluje mrtvé, veliké mrtvé. Ale v literatuře platí vždycky více sensace posledního dne s poznanými osobnostmi a parfumem skandálu, a nikdo nerozezná, jaká jest v tom urážka — myslitel, ředěný pro lehčí prstoklad. — Jenom myšlenky jsou tak špatně očíslovány. A v této polokulturní zemi bojí se lidé vzdělaného člověka jako čerta, který má na volské kůži zapsané všechny hříchy jejich hlouposti.

III.

Nastal slunečný podzim, krásné, vinné, jasné dni po propršeném létě, dni, jakými hrává osud preludium k novým událostem.

Isida v něm nabírala sil a svěžesti, a všechno se nějak v jejím fysickém a duševním organismu vyrovnávalo.

Slyšela stále šumět hluboké lesy do svého snění, lesy, s nimiž se spřátelila tohoto léta jako se sestrami.

Vzpomínala na ně, že asi žloutnou, listí že spadává, v tom tichu že šelestí, myslela na zarosené paseky, slyšela práskání bičů, zpěv vozků, kteří přivážejí dříví s hor.

Slunce ji rozradovávalo, a svět ji zatěšil.

Jakýsi příval citů vzbouzel její smích plný síly a slzy plné krásy.

Nemohla pochopit, proč se náhle bez vnější příčiny jediným podivuhodným a harmonickým podzimem všechno proměnilo.

Bylo jí od té doby, kdy navštěvovala universitu, jako by se teprve připravovala k životu.

Vycházívala ráno ze svého bytu na náměstí trochu mechem zarostlé a rozeběhla se do ulic. Někdy brala Pavla s sebou, někdy vycházívala sama.

Světlé podzimní slunce přimísilo záře do bledých jitřních mlh.

Portál klášterní se svou rozechvěnou architekturou vystupoval jako kytice v lehkém, zlatém, vibrujícím prachu. Náměstí bylo posypáno zeleným spadalým listím.

Z paláce soudního vyšli dva úředníci s akty.

Ze dvora vyjel vůz s moukou.

Isidě se zdálo, že všechno je pěkné, veselé a mladé.

Děti pouštěly draka a zapletly ji do provázku. Slunce ji také rozradovalo.

Na mrtvém rameni řeky bylo ticho. Stíny z řidnoucích stromů ze staré zahrady ho neztemnívaly. Malý domeček s rokokovým balkonkem se sloupky stál pod svým nízkým patrem jako pod nízkým čelem hlupáčkovým. Měl prejzovou lomenou střechu, všechen v červených révách, v žloutnoucím stromoví a posypaný šikmými, s mlhou smísenými paprsky slunečními.

Pomyslila si: jaký krásný život v tomto domečku, a představila si, že tam bydlí starý státní úředník s dcerami a hospodyní, že jsou Němci a že se asi hrozně napínají. A smála se milému úředníkovi. Vrátila se stejnou cestou, vzpomněla si na bohatou lakomou babku, která nedovolila vymývat hrnků a která se bála hřebene a vody, ošetřovala pečlivě svou truhlu s vykládaným poprsím Goethe a Schillera a bála se o galerii obrazů skrytou za falešnými stěnami.

Ale i z toho jí bylo veselo.

Tři malinké dívenky potácely se od studně a ulévaly vody ze džbánečků.

Dala se s nimi do řeči, a dívenky odpovídaly kvapem, jedna ochotněji než druhá, na rychle vymyšlenou otázku. Kráčela po mrtvém náměstí úzkou ulicí k nemocnici milosrdných sester po ostrém neojetém dláždění mezi zdmi soukromých zahrad. Dláždění bylo poházeno velikými jako strhanými listy javorů, vchody k domům zavěšeny červeným vínem, a vlhká vůně hnijícího listí a mokré země setkávala se v ulici.

Isida se smála, uvnitř v duši se smála, úsměvem přepychu mládí a síly, vědomé, šťastně nalezené síly.

Učila se anglicky. Chodila do chladné posluchárny na starou universitu, do chladné, špatně osvětlené, ale milé a kouzelné síně.

Četli Dickense: Vánoční povídku. A její šerý kolorit, její poesie ulic a skladů, zimy a staroby odpovídaly vlhkému smutku staré university. Chodila tam ráda, a vždy ji uchvacoval milý chvat, podobný spěchu pilného dítěte, radost z nových dojmů, zvýšená síla vzpomínání.

Na procházce si vzpomněla, že má odpoledne hodinu, a rozeběhla se domů. Nevnímala již tak určitě ulice, kudy šla zpět. Dickens volal ji svým šerem. Vracela se a vcházela do každé ulice a do každého domu jako do síně velkých událostí. Všímala si všech tváří, všech věcí, všech gest a o všem vykládala Pavlovi.

Vešla odpoledne do síně universitní. Hoši, venkované v prvním roce universitním, v tvrdých neúhledných kabátech a v jednoduchém prádle, s vlásy nepěstovanými a s tvářemi nevypracovanými, tak milí a k pláči smutní, jak se sem nahnali z venkovských gymnasií, seděli v lavicích malé síně, která byla osvětlována blikavými otevřenými plameny plynovými.

Professor přecházel po katedře, pak se zastavil a četl:

„Mlha a tma zhoustly zatím venku tak, že lidé pobíhali s hořícími pochodněmi, aby svítili na cestu koním, zapřaženým do vozů a kočárů. Starobylá kostelní věž, jejíž chraptivý, starý zvon vykukoval na Skrůže z gotického okna ve zdivu, stala se neviditelnou a odbíjela hodiny a čtvrti kdesi ve mracích, při čemž vždy následovalo třaslavé chvění, jako by promrzlé hlavě nahoře zuby cvakaly zimou . . .“

Professorův měkký, nervový, rozechvěný hlas skončil, a hned po té student, který se přihlásil, opakoval tvrdě a trhaně, hlasem neproduševnělým, hrubým jako skála, která se utrhla a padá v propast, totéž místo.

Isida i z toho se radovala. Líbil se jí Dickens, líbil se jí měkký professorův hlas, líbili se jí hoši, tyto ubohé doufající děti, líbila se jí milá nemotornost čtoucího. A při všem si uvědomovala černou síň universitní, tajemnou a naposlouchanou událostí, celou tu rozlehlou, těžkou, vlhkou budovu s kostely a knihovnou. Studenti opakovali jeden po druhém totéž místo. Vystřídaly se mladé neprůzračné hlasy. Isida zaslechla vždy ve svém opojujícím snění opakovaný spád ukončeného odstavce:

„. . . jako by promrzlé hlavě nahoře zuby cvakaly zimou“.

Pak po hodině vyběhla první ze síně na pusté nádvoří, kde dveře mají stříšky jako člověk, který si cloní rukou oči. V hluboké tmě vysokých zdí osiřele po délkách rozdělena hořela rudá plynová světla. A hodiny sladce a hluboce zazpívaly šestou.

Zvuky jejích kroků a šelest jejích šatů oživoval pak pusté dvory. Tisy v úhlu kostela otřásly již své koruny a odhodily listy. Mříž u vchodu zprůsvitněla světly míhajících se kočárů.

Isida vyšla do sadu přilnutého ke klášteru a zastavila se u mříže před mostem. Opřela se o zábradlí a tak, jako by si její duše odpočívala, hleděla do černé vody přicházející temnými branami oblouků a rozechvěné zlatem světel na rampě mostu rozsvícených.

Pobloudila zrakem po světýlkách na terassách u řeky a řekla si: „Tam jsou ty domy beze střech, takové jsem myslela, že byly v Jerusalémě, taková byla střecha chrámu . . .“

A pak, aniž by věděla proč, odtrhla se od všeho a přeběhla svěže most a ulice, a rozeběhla se k Fedorce, kterou už dva týdny neviděla.

IV.

V předsíni našla mnoho svrchních kabátů a klobouků. Urban měl hosty. Za dveřmi jeho pokoje slyšela mladé, pružné hlasy. Otevřela dveře. Malá lampa osvětlovala pokoj. Tváře mladých lidí, kteří stáli, byly v úplné tmě.

Opakovala poslední slovo, které z rozmluvy zaslechla: „nesmí, nesmí!“ Znala všechny tři hosty. Dva k nim docházívali, a třetí jí byl povědomý, bolestně povědomý. Řekli však jméno neznámé. Podal jí lehce, sotva se dotýkaje ruky její, úzkou, hladkou ruku a pokračoval hned na to v započatém sporu, jako by byla vůbec nepřišla.

Řekli jeho jméno: „Jan Hauner“. Ale ona úplně jasně poznala známý drahý hlas, v tu chvíli, kdy přišla, proměněný zlostně a umíněně.

Mladý muž mluvil ostře a usiloval ujasniti si jakousi myšlenku ale nervósa, která jím chvěla, ji činila nepřístupnou.

Isida naslouchala s úžasem tomu úpornému hlasu.

Urban viděl užaslé oči Isidiny.

„Neřekli jsme vám,“ pravil, „že princ Albert chce odložit svůj titul šlechtický. Chce přijmout obyčejné měšťanské jméno Jan Hauner. Až dosud se mu to nepodařilo provést úředně. Musí se stát občanem jiného státu. Německo ho nechce přijmout. Uchází se tedy o stav občanský v Rakousku. My však ho již nesmíme jmenovat princem.“

„A proč?“

„Chce se stát professorem na škole sociálních věd. Chce se stát úplně svobodným člověkem. Rozdati jmění sociálním institucím.“

„Albert?“ řekla si tiše a zamyšleně.

On si jí nepovšiml, nepromluvil na ni, tyčil se vysoce, a jeho bílé čelo svítilo a vraštilo se hněvivě, slova se mátla.

Pochopila, jak se za ta čtyři léta změnil, zahořkl, unavil.

„Proč? Co ho asi potkalo? To není Albert, mladý, nesmělý hoch, to je zahořklý člověk s nezahojenou ranou v srdci,“ pomyslila si.

Přiblížila se k němu všechna dojata a řekla:

„Alberte!“ Neslyšel jí.

Opakovala drahé jméno.

I poznala, že se zachvěl, ale mluvil proto znova a chvatněji.

„Mám co říci, jde mi o to, abych to řekl. Moje pravda byla utvořena z veliké bolesti. Nikdy bych k ní nebyl přišel bez těžkého poranění osudem. Chci ho ušetřit tisícům. Chci, aby šlo tisíce lidí životem bez pohany. Bez pohany mamonem, bez pohany penězi,

aby neviděli zaprodávati se nejdražší a nejmilejší bytosti za ně, odolávající každému citu, každé prosbě, každým slzám. Budoucí lidstvo musí se oprostiti, hlavně od nás od boháčů se musí oprostiti. My jsme s to, zakaliti všechny čisté účelné prameny této země. Je potřebí, aby každý člověk v budoucnosti platil sám sebou. Tím, co obnáší jeho duševní hodnota. A neplatil dluhy za druhé. Strhnu svoje praedikaty a zbavím se tíhy svých millionů!"

„Půjdete sám. Nikdo vás nebude následovat. Unavíte se!" řekl kdosi.

„Mám už druha, bude jich víc. Vím, že mne budou považovat za šílence. Dokážu jim celým životem, že jím nejsem. Vím, že nestrhnu starý řád sám. Ale věřím, že půjdou za mnou mnozí!"

„Vy jste romantik!"

Albert by se byl nerozčilil pro toto slovo, kdyby zde nebylo Isidy.

Ale protože mluvil k ní, nesnesl odporu.

„Nejsem romantik. Miluju budoucnost, lepší budoucnost ovšem, a nenávidím minulost! Ano, nemám s ní nic společného. Všechno, co patří minulosti, neexistuje pro mne, neznám nikoho a nic ze své minulosti. Věřím jenom v hrdou nadšenou naději ve vyšší zítřek. To je karta, na kterou všechno sázím. To je víra, kterou si probojuji a z níž stvořím svou realitu, posvětím svůj karakter, povýším svůj život! Miloval jsem kdysi mladou dívku absolutní láskou. Ale prodala se přes všechny sliby za peníze. Roztrhal jsem její podobiznu a nemám jí co říci!"

Mluvil ve stále vzrůstající extasi, hlasem zmučeným, s přemáháním vytvářeným. Opakoval: „Mám teď v našich kruzích druha, ženu, která jde nadšeně se mnou, která chce pracovat na oprostěných, čistších vztazích mezi námi a budoucností! Věrného, nepodplatitelného druha mám, který se mnou bude pracovat na těchto slavných hodnotách, dávajících věčnosti mládí."

Již za řeči svojí Albert prošel společností a zmizel za portierou.

Urban za ním vyšel, ale vrátil se sám.

Albert domluvil svou vypočtenou, dětskou, romantickou řeč a odešel, aby se nemusil pozdraviti s Isidou.

Isida stála opřena ve výklenku. Fedorka jí hladila líce.

Albert odešel. Možnost, dorozuměti se s ním, byla zmařena. Nechopila se jí v čas. Ne z bázlivosti, ale z vědomí, že jemné a nevysvětlené vztahy nelze si ujasniti před svědky, že se stávají temnějšími a nerozřešitelnějšími, nepromluvila. Ale snad si ani toho v prvé chvíli neujasnila. Snad nepromluvila, protože jakýsi balvan úžasu a hrůzy lehl jí na duši.

Navštěvovala Fedorku, hovořívala s Urbanem, ale nikdy od té doby, kdy byli spolu prohlédnout Albertem zakoupený zámeček, nikdy jeho jméno nepřešlo přes rty kohokoliv z nich. Poněvadž žila zcela odloučena od světa, nikdy se s ním nesetkala, až dnes.

Hořká bolest setměla se jí před očima. Měla jedinou touhu

v této minutě: nepohnouti se a umříti. Nevrátiti se do znepokojeného, vzbouřeného, poraněného života.

Bylo jasno, že Albert udeřil jí do tváře. Ale nebylo jasno, proč jí neodpověděl na list, proč jí nezachránil. Měl jinou lásku, novou moderní ženu, která s ním bude rozbíjet zpuchřelý svět, zhasínat poslední soumraky šlechty, církve a milionů.

„Ach, Fedorko —“ dovedla jenom říci ze zmučeného nitra, z bezradé, zoufalé duše.

Poněvadž Urbanovi vycítili, oč jde, snažili se přikrýti tuto scénu rozmluvou nejvzdálenější. Isida se jí se vším úsilím za chvíli zúčastnila. Ale zadřímlé srdce bylo již probuzeno. Chtělo se jí zase velikého života jako před jejími zkouškami, před jejím utrpením, chtělo se jí očistit se z lišejníkových citů, z polozemřelého nadšení, z malých lásek, které hořely jako dušičková světýlka. Chtělo se jí života bojovného, silného, rvavého života nových forem, a záviděla novému druhu Albertovu, ženě, která půjde nadšeně s ním a bude pracovat na znásobněných vstazích mezi námi a budoucností. Ale poněvadž byla člověkem, odešla domů, a nenapadlo jí přenésti ze své touhy cokoliv do života. Všechny činy byly vymyšleny a zase umřely v theorii jejího němého vzbouření.

V.

V městě zpíval posledně před svým odjezdem slavný zpěvák Werthera. Isida šla poprvé na podzim do společnosti a do divadla, a opojila ji jeho vůně a šum. V protější lóži seděla princezna se starým, útlým vévodou. Měla bílý klobouk a v jeho záhybu u vlasů růži, sotva rozvitou růži, seděla zády k jevišti a hleděla přes rameno k němu. Na jevišti zpíval o lásce zpěvák cizinec, a její romantické srdce se chvělo. Cítila hudbou a hrou zmnoženě, co je to láska, jak může být strašlivá, je-li vášní, jak ji napsal mladý Goethe, jak ji zpíval krásný zpěvák.

„Není dnes v životě takové vášně!“ myslila princezna.

Vzpomínala na nový sešit „Studia“, kde zobrazili zahrádky se stromečky růží, v barvách intensivních a slunečných.

„A život je bledý a ponurý a nudný. Moderní slunečné umění slibuje vysokými sliby, ale život nechce z toho nic splniti, a touha je proto jenom strašlivější.“

Vzpomínala na všechny nudné muže, kteří navštěvovali jejich bledé, starožitné, mrtvolné salony. A zpěv, který illustroval její toužení a uskutečňoval její sen, působil jí krásnou, ničivou bolest.

Chtělo se jí života tisícinásobného, chtělo se jí jeti kamsi daleko pro půvab pýchy, líbati kohosi vášnivého, pro krásu políbení.

Seděla jako přimrazena ve své lóži, s hlavou otočenou jako netečně k jevišti, a její srdce mluvilo:

„Já neumru v tomto malém království, já neumru v této tísni malých! Stýská se mi po moři, po velkém vlnobití, takže jsem se spřátelila s řekami, neboť všechny k němu tekou. Můj stesk se tím

trochu utišil. Ale já neumru v našich chladných hradních pokojích, já neumru bez vášně v tomto malém království!“

Zpěvák, který byl velikým hercem, hrál jako všemohoucí a vševědoucí, hrál důsledně, jako hraje osud a neštěstí. Hrál jakousi essenci trýzně lásky, essenci zoufání. Zdálo se, že není na světě tragičtější, láskou zprahlejší bytosti. Jeho ruce ožily v malbě utrpení, jeho hlas zněl smutkem věků, jeho vnitřní bytost stála giganticky ve zobrazené bytosti. Zdálo se, že nikdo na světě dosud tak netrpěl láskou, nikdo na světě tak nemiloval, jako on, a nebyl milován, jako Lotta.

A princezna myslila s celou, nudným životem udupávanou vášní.

„A on bude můj! On musí být můj!“

Do lóže vstoupil mladý muž, pozdravil se potichu s oběma, políbil tiše a vroucně ruku princezninu a přistoupil k okraji lóže.

Isida zachvěla se mrazem, který otřásl jejím srdcem a rozletěl se až do konečků prstů.

Poznala ho.

Byl to opět Albert.

Elegantní zpěvák volal zničeně:

„Un altro, un altro!“

Princezna se neznatelně roztouženě ohlédla.

Isida sotva dýchala.

Albert vyslechl poznámku princezninu a pohlédl vzhůru.

Upozornila ho na Isidu.

Vzhlédl a poznal ji. Sklopil oči a nevyhledal jí již jimi.

Večer byl dlouhý.

Werther zpíval písně Ossianovy.

Hudební plameny zachvacovaly všechna srdce.

Urban přišel do lóže.

„Princ Albert navštěvuje dům vévodský?“ zeptala se ho Isida.

„Ano, zasnoubil se s princeznou!“ odpověděl Urban. „To je druh, o kterém mluvil, že půjde s ním za osvobozením světa. Mluvil jsem s ním právě. Princezna si přeje, aby ji doprovodil do společnosti, kam pojede po divadle slavný host. Chce ho poznat. A Albertovi se nechce! Odřekl jí to. Půjdeme spolu domů. Prosil mne, abych ho doprovodil — —“

Urban šel vyprovodit Alberta.

Albert měl hořký den.

Pravil:

„Chce jít do společnosti, kde je zpěvák. Jeho erotika unáší ji víc než moje dětinské nereální myšlenky. A je to dobře. On věří víc tomu, co zpívá, než já svým ideám.“

„Nevěříš ty svým ideám?“

„Ach, počkej, neřekl jsem to. Ale jí nechám! Uteče za zpěvákem. Pomohu jí k útěku, bude-li třeba. Má mi býti ženou, ale vždyť já ji nemám rád. Ať uteče. Osvobodí nás oba. Řekl jsem, že mám druha spolupracovníka, ale vždyť jsem tomu ani na chvíli nevěřil. A ve mně je jedna část bytosti, která vůbec ničemu nevěří. A když zvítězí nad

tou druhou, mám kruté dny. A dnes zvítězila. Chci být professorem na „école libre“. Ale což já dnes v této hořké chvíli věřím vůbec v nějakou école libre? Vzpomněl jsem si na Blanqui, revolucionáře, jenž seděl řadu let ve vězení, protože dělal revoluci. A propustili ho, a on ji dělal ihned znova, samozřejmě. Jeho bytost musila být vyrovnaná, na skrz věřící. Užasl jsem nad touto vírou a přál si v něco na světě uvěřiti takovou mocí, jakou věřil on.

Sbíral jsem po léta starožitnosti. Domy jsem tím naplnil, ale ne z víry v umění, ne z lásky ku kráse — nevěř tomu! — to byla má forma zoufalství, která mi dnes už nedostačuje. Musím cítiti v extasi, opojeně, abych se sám sebe nebál.

Víš, to je osud člověka, který byl v mládí zrazen. Nemá už nikdy dost víry.

Musím jít z opilství do opilství. Budu dělat něco vášnivě, čemu nebudu věřit, jenom abych zapomněl. Budu třeba si namlouvat, že je štěstí v malém, v drobnostech, budu říkat, hlavní že je obdivovat broučka, travičku, potůček, ale nevěř tomu, že to budu vroucně myslit. Já jsem zrazený člověk.

Dnes mne tíží mých osmdesát millionů. Chci se jich zbavit, ale myslíš, že jest to tak prostá věc, zbavit se osmdesáti millionů a odložit starý titul vévodský? Snad z toho budou diplomatické zápletky, ale titulu mne nezbaví. Snad byly mému otci peníze takovým fantomem, jako je mně „école libre“.

Ale ne, jistě větším. Vehnaly ho do smrti. Tak velikého jsem ještě v životě nic nepotkal. Ne, není snadno zbaviti se osmdesáti millionů, ale je to povinnost zbavit se jich užitečně. A já cítím dávno, že nejsou, že nebyly nikdy mým majetkem, že je jenom spravuji do té doby, až poznám klidným rozumem, komu jest jich nejvíc třeba . . . Neboť věřím, že jako po kameni, který byl vyrýpnut ze země, zbude lože, které může být naplněno zase jenom týmž kamenem, tak i mé milliony, to strašné, zbytečné, nesnesitelné jmění, musí mít někde otisk, odkud bylo vzato, a že ho najdu. Celý život na to obětuju třeba, abych to poznal. Neboť to je má opravdová, ničím nezměnitelná víra, že je třeba jich vrátit a rozdělit toto provinění souměrně celým zástupům.“

„Tedy přece věříš něčemu absolutně?“

„Ach, ano! Řekl jsem ti, že jenom polovinou bytosti nevěřím. A snad nevěřím víc prostředkům, než nitru věci. Prostředky mohou být pochybené. Tak i école libre, a tak i organisace. Hlavně to jsem vypozoroval: myšlenka lidská nemá delšího života než květina. Vadne. Je třeba ji nahrazovati svěžími květinami a uvěřiti jim naprosto. Uvěřiti také, že budou zaměněny ještě vyššími exempláry. A to nechci, jak to napsal Mommsen: vykrváceti za něco, o čem bych myslil, že je velká myšlenka, a ona to byla jenom fráze! Ostatně, ona už v tuto chvíli prchla se zpěvákem. Dal jsem jí k disposici svůj vůz. Napsal jí do památníku: Máj je měsíc lásky. Kdykoliv se vrátí ještě v mém životě, budu mysliti na Vás.

Dovedeš si představit většího koketství? A já jí vykládal o Elisée Reclus a povídal jí o rodu vojevůdce Emilia Paula, která pozůstávala ze šestnácti rodin a žila v jediném malém domečku, vyživovala se z jediného statku a vařila u jediného ohniště, a sama dcera vůdcova provdala se za chudého Tubera jenom proto, že se jí líbilo, jak šlechetně snášel svoji chudobu!

A takový osud! Žena, kterou jsem miloval, provdala se pro milliony za bohatého kupce, nedbala mých proseb, mého zoufání; žena, s kterou jsem myslel, že jsem spojen myšlenkou, nudila se při mých výkladech, neboť — a uznávám to naprosto — všechny výklady nauk nejvznešenějších nenahradí vášnivý tep srdce a něhu duše. A ženy, a já se jim nedivím, nemají smyslu pro theorie, ale pro essenci opojení, vyvrcholenou ještě uměním! To jí může dát opravdu jenom zpěvák, a nikdy ne „école libre“. Nedivím se všem těm ženám, které umírají láskou ke zpěvákům. Je to jenom proto, že muži jich nechávají hladověti. Proto že jsou střízliví a nedají jim duševního vzrušení.

Došli zvolna k železným mřížím parkovým.

Uslyšeli hrčení kočáru, které zřetelně a dutě znělo za nimi nad dřevěným mostem.

„Kam jste dovezl princeznu?“ zeptal se Albert sluhy, který seskočil s kozlíku.

„Na severní nádraží!“

„Koupil jste jí lístek?“

„Ano, do Berlína!“

„Doprovodil jste ji do vozu?“

„Ano, do objednaného coupé. Vzkázala poděkování a pozdrav.“

„A pán, který ji doprovázel?“

„Ach tak, nevěděl jsem — — přišel v poslední chvíli a — ne, nevzkázal nic!“

Albert nabídl s ironickým úsměvem povoz Urbanovi.

„Učit se musím,“ pravil na rozloučenou a jaksi dětsky a truchlivě. „Učit se musím. A odjedu brzy. V poslední době se mi tu nějak nesnesitelně přitížilo.“

VI.

Gelder přinesl Isidě dvě zajímavé novinky. Do města že přijede tanečnice, milenka Eduardova, žena, která vláčí po světě jejího bratra, a jak se objevilo, i kdysi dobrá přítelkyně Gelderova.

Za druhé, princezna ze starého slavného rodu, poslední nepřímý člen linie královské, právě zasnoubena s jakýmsi šlechticem podivínem, utekla v noci se zpěvákem, který má kdesi ženu a dvě děti.

„To je klep. Patrně musí už město za každou cenu mluvit o vévodské rodině!“ řekla Isida, ale přála si, nějakými až bolestnými instinkty si přála, aby to bylo pravda.

Spala v poslední době špatně. Umínila si, když se odhodlala státi se ženou Gelderovou, svou primitivní, nevychovanou morálkou, že se mu nezpronevěří, že mu bude ženou věrnou.

Až do narození Pavlova se tišila, překonávala do jakéhosi mrákotného stavu. Jedna část její duše tiše usínala.

Byla to ta, která se nyní probouzela v slunečných, svítících podzimních dnech, rozjasněných k slavnostem vinobraní, která ožila ranou prvého setkání a byla poraněna setkáním druhým.

Srdce ji bolelo ve snu tak dlouho, až ji probudilo, úplně zlekanou, jako by se poprvé dovídala svůj osud, a naprostá nezměnitelnost jeho otrávila jí všechny hodiny až do svítání.

Nemohla si říci jako šťastná milenka, která počítá hodiny a minuty, kdy se shledají: uvidím ho za týden — za měsíc — za dva — za rok. Probouzela se strašným vědomím: „Ne, neshledáme se nikdy!“ Probouzela se jím jako ranou, jako zmrzlou rukou, která zavadila o její čelo.

A vědomí, že bude žíti již vždycky tento trpký život bez políbení, bez objetí, bez litanií sladkých a opojných slov, neobdarována a neobdarovávající, obalovalo ji ledovým vzduchem hořkého stesku.

Nemohla přečkati svých hořkých nocí. A ráno chodila malátná, někdy přetížena náhle seskupeným uvědoměním zlé marnosti, a říkala Toničce, komorné, slova, kterými nic nevyzrazovala: „Ach, kdybys věděla, jak je mi těžko!“

Když Urban, aniž by prozradil slova rozmluvy s Albertem, potvrdil, že princezna uprchla se zpěvákem, Isida cítila jakési ulehčení, jako by ji někdo přiblížil o míli k nedostižnému cíli. I to může způsobiti klamnou slast lidskému srdci.

Přemítala, co má učiniti, aby nezadala své veliké ctnosti, a přece aby řekla Albertovi něžné slovo sesterské. Usmyslila si, že mu napíše jako příbuznému, a přelhávala se, že jako příbuznému, který je zde sám a jemuž je třeba něžného slova. Cítila, že je beztaktní připomínati někomu porážku, útěk nevěstin se zpěvákem, a přece ji všechno lákalo, aby psala, a našeptávalo, že to nemá žádných možností, žádných vztahů, že je to jenom podání ruky druhovi z dětství.

Napsala několik listů, žádný nevyslovoval zmatek jejího cítění, ani se nestavěl klidem nad ně.

Poslala konečně jeden z nich po veřejném posluhovi, kterého našla na hlavní třídě.

Pověděla mu o parku, ve kterém bude čekat na odpověď.

Přecházela tam půl druhé hodiny. Myšlenky měla zpřetrhané a cítila jenom v hořkých nárazech.

Sluha se vrátil. Roztrhla obálku dopisu, který jí podal. Čekala, až zajde. V obálce byl vložen její list neotevřený a bez odpovědi.

Pohaněl ji. Ale pohaněla ji jeho bolest. Věděla to, že to nebyla zloba. Cítila to na dálku, byla by to cítila i přes moře. Jsou city, které, jsou-li jemně vnímány, prosakují se všemi stěnami, sdělují se

na největší dálku, rozsvěcují v nás větší pochopení než dlouhé dopisy. Možno vycítiti někdy na celé míle, jaké slovo si přeje milovaná bytost čísti, jakou větu uslyšeti, z jakých hlubin odpověděti. Ale jsou dni hluché a marné, kdy na trati je bouře, a nelze uslyšeti ani pověděti jediného slova, a kdy milovaný hlas umírá na cestě, snad proto, že se nám nedostalo dost jemného sluchu, přijmouti jeho chvění.

Isidě bylo asi tak: věděla ne vírou, ale chvěním nervovým, že jí neodpověděl z bolesti.

Vrátila se domů, spálila zvolna nad svíčkou list. A ačkoliv jí bylo smutno nějakým bodavým, chvíli unaveným a chvíli znovu ji poranivším smutkem, zdál se jí její život dražším a bohatším o velikou bolest ubíjené lásky, a její zájmy byly probuzenější.

VII.

Četla kdesi: Rodin pracoval do čtyřiceti let na burse, tesal sochy za plat jako dělník. Měl volné jenom neděle. Toužil státi se malířem. Vycházel za Brusel s krabičkou barev, usedal do přírody, ale nemaloval. Cítil, že je to tak krásné, že se styděl to malovat.

Tato věta vzrušila Isidu. Zahleděla se očima něžného, obdivného úžasu na každý stromeček. Bála se napsati si poznámku, bála se, že se jí vše rozplyne pod prsty, a že nezbude nic z nepochopitelné krásy podzimního jitra.

Vyšla si do starého sadu za městem, pohlédnout na růže, na celé podzimní rosarium. Když vyjela s Pavlem z domova, myslela: „Kdyby se mne někdo zeptal, kam jdu, řekla bych: ‚Na výstavu krásy‘.“

Ale krásu, nezávislou na předmětech, na květinách, na barvách, nikde nezastihneme tam, kde jsme ji hledali, kde jsme ji minule zanechali, kde ji očekáváme. Růžový sad byl pustý, a jeho smysl jaksi zmizel. I Pavel byl oklamán slibem, že uvidí cosi krásného.

Ale za řekou, na ostrově mezi dvěma rameny čisté, vonné, živě šedé, stříbrné vody, mezi písečnými břehy jejími našla cosi čarovného, co nedovedla hned pochopit, čarovného podzimem a na chvíli tu pobyvší krásou.

Jakýsi dech ležel na měkce zelených lukách, na keřích ztemnělých nad nimi.

Bělounká mlha namíchala se do obou zelení a ležela tiše, propůjčujíc všem barvám svůj mírný tón, barvám proto tak něžným a hebkým, že Isidě vynutily jakési radostné, krásné slzy.

Vyložila Pavlovi tuto jemnou krásu a radovala se z toho, že ji vnímal svým způsobem, ale s chtivým úsměvem života.

Vedla ho do úplně ztichlých zahrad, již bez ptačího zpěvu a hravého letu motýlů. Na vlhce zelených travách ležely kupy ovoce. Svítivě hluboce růžová jablka ležela nakupena pod ploše rozepjatými větvemi starých štěpů. Řídká mlha táhla od živé řeky a proplétala se stromovím.

Pavel rozradoval se z jablíček, z velikého ticha v němž se

dlouho a lehce neslo jeho jásání, z mlhy, která na něho dýchala, ze všeho, co viděl v životě poprvé.

U oběda rozpovídal se Pavel o jablíčkách, o millionu jablíček v sadech. Million bylo jeho oblíbené slovo. Věděl, že znamená něco neobsáhlého, nejvyšší pojem vůbec.

„Rád bych věděl, kdo naučil hocha tohle slovo," pravil Gelder. „Naučí se přehánět a nikdy nebude praktickým člověkem. Je třeba svěřit ho mužským přísným rukám. Chci z něho mít otužilého, tvrdého muže."

Za dva dny nastoupil do domu vychovatel a bral jí syna na celé hodiny. Dostal direktivu, že má čelit co nejvíce vlivu matčinu, a slovo million a přirovnání ‚jako celý svět' a vůbec každé přehánění že musí mu být přísně odnaučováno.

(Pokračování.)

M. Jahn:

MOHYLA POD LESEM.

Kříž dubový už nachýlen
čís' kryje věčný mír a sen
zde prostřed samot lesních tiší,
kde duchové jen tajní dýší,
když za horu se skloní den.

Kdo jsi, jenž tady's jednou pad',
byl's muž či žena, stár či mlád?
Nic nepraví ta smytá deska,
v niž déšť a vítr bičem pleská
a rzí ji tráví času hlad.

Však jaký's tady našel mír!
Jak šerem vzlétne netopýr,
vše trávy dechnou tichým dolem,
roj světlušek tu vzlétne kolem
jak myšlenek, snů zlatý vír.

A letní noc, jež bdělá jest,
tu, o níž nesnil's, dá ti zvěst,
neb v sen ti nechá vlídně pláti
z těch nesmrtelných věčna hlatí
tu sladkou harmonii hvězd.

A jak jen prvý jitra svit
svým stříbrem šlehne přes hor štít,
květ rosný kalich k tobě vznese,
kos trylek svůj, bys mohl v plese
dne rozkoší se opojit.

A zlatá včela v poledne
své křídlo vznese průhledné,
a plaché mouchy v táhlém šumu
ti jeví onu věčnou dumu
té ticha studny bezedné.

A jaro, léto s jesení
svá tobě nesou zjevení,
a zem i nebe zbližují ti
ta sladká, luzná kouzla žití
a vroucí prvků sbratření.

Ó, znám, ty spáči, mír tvůj, znám!
Já naslouchal těch kouzel hrám,
jež tušíš ty, sám v nich se hale
jak část, jež v celku žije dále,
duch v duši světa stajen sám;

neb zniknuv světu, životu,
jsem srdci zvolil sídlo tu,
jež našlo zde po půtce denní
všech záhad věčných rozřešení
a ducha s hmotou jednotu.

Karel Vika:

Probouzení.

Do čtrnácti let byla nehezká, tak divně rostlá, že se zdála jako přikrčená k zemi, a její oči nedívaly se také do světa právě duchaplně.

Skutečně: neměla také mnoho ducha, a kdyby její otec nebyl dobře situován, byly by asi o ní spolužačky říkaly veřejně, že je hloupá. Takhle to tvrdily mezi sebou jen potají. Ale ani doma se netěšila zvláštní lásce. Tati vůbec neměl času s rodinou mnoho se zabývati; jeho lékařská prakse ho jednak celý čas zaměstnávala, a potom neměl dosti smyslu pro rodinný život. Obyčejný nádor nebo zánět zajímal ho více, než celá řada domácích radostí a starostí, a nějaký vzácný případ raka uváděl ho v nadšení, jehož ani doma nedovedl se zbaviti. Péče o domácnost a rodinu spočívala tedy na jeho choti; leč byly ještě dvě starší dcery, obě již na vdaní. Proto bylo jim věnováno tolik mateřské lásky, že na nejmladší, Konstancii, skoro pranic nezbylo.

Byla parobkem. Okolnost, že nebyla hezká, ještě více přispívala k odstrčení. Vždy, když přicházeli hosté, posílala ji mamá do malého pokoje nebo do kuchyně, aby nepřekážela; dívčina pochopila tuto úlohu tak, že později zmizela vždy sama, když někdo cizí vzal za kliku. Pochopitelno, že nezbytného společenského tónu nezískala ani v kuchyni, ani ve hrách s divokými hochy, jimž dávala přednost před společností děvčat, v kteréž libůstce jí doma v dětských letech málo překáželi.

Sukničky visívaly na ní uboze. Často při divé hře něco na sobě umazala nebo i roztrhla. Aby vyhnula se důtkám, spravila si většinu děr sama a často i skvrnu sama zaprala a přežehlila. O nový oděv neříkala si nikdy, ba oblékala jej na sebe s nedůvěrou a mrzutě: omezoval její volnost.

Byla jako kluk, jak říkaly sestry, a i v tom snad vězel zvláštní mužský rys její povahy, že k smrti ráda oblékala někdy večer na

sebe otcův svrchník, na hlavu dala cylindr a v tom úboru vystupovala v kuchyni před dvoučlenným služebným personálem jako „pán“.

Dochodila do školy a vzhledem k jejímu slabému, méně než průměrnému nadání upuštěno v rodinné radě — stejně jako před dvěma lety, kdy měla přejíti na vyšší dívčí, — aby v jejím literním vzdělání bylo pokračováno. Po prázdninách začala choditi učit se šít do jednoho z oněch nesčetných institutů, kam často chodí dívky z lepších rodin ne proto, aby se šití naučily, ale aby „neseděly doma“.

O těch prázdninách také skončily její zábavy ve společnosti hochů. Kuchařka i služka přestaly jí říkat slečinko a říkaly slečno...

Od chvíle, kdy poprvé překročila práh slečny Leblové, začal pro ni nový život, s počátku plný strastí a útrap.

Ukázalo se, že neumí si uvázat sukni pořádně, že se nestydí za špinavý kapesník nebo límeček, a že je jí velmi lhostejno, sedí-li jí klobouček dobře čili nic. Když se jí uvolnila nad čelem kadeř, chtěly, aby si účes upravila, dokonce se smály, když přišla se shrnutou punčoškou. Ba byl to hotový poplach, když jednoho dne jí chtěla slečna ostříhat nehty.

Toho dne ze šití utekla, toulala se až do poledne po Praze a přemýšlela, že by se slečně pomstila nejlépe, kdyby jí přilepila tajně na záda nějakou cedulku s vhodným nápisem. Na ten nápis však nepřišla. Protože pak nebyla zvyklá na nikoho doma žalovat, odhodlala se na konec — přizpůsobit se.

A provedla to s energií, vlastní všem divokým povahám, když je zachvátí vzdor.

Snědla na kvap oběd, zmizela nepozorovaně do pokoje, který se sestrami sdílela, svlékla se, učesala před zrcadlem, ostříhala nehty, vydrhla ruce, až zrudly, a potom začala se oblékat znova, při čemž na ruby obrátila svoji zásuvku v prádelníku. Při té přehlídce postřehla hned, že mnoho není v pořádku. Na krajkách u spodniček tu a tam byl roztřepený cancourek, někde vypadla i pecička. Podvazky zúžila několika stehy, aby nepovolily, a odhodlala se, že poprosí matinku o doplnění chudé garderoby. Půl hodiny ještě točila se a obracela před zrcadlem. Na několika skvrnách na sukni i bluzce pracovala vytrvale kapesníkem a benzinem. Kapesníkem dokonce otřela i své střevíčky.

Nikdo ji při té práci nepřekvapil. Když byla oblečena, zašla do kuchyně, ale ač chtěla slyšet kritiku, neměla odvahy se otázati, zdali jí vše sluší. Nezbývalo posléz, než věřiti sobě samé, když služební duchové si jí nevšimli.

S poněkud nesmělým vzdorem vyšla posléz na ulici. V hlavičce jí hořelo. Co řeknou? Naleznou na ní ještě něco?

Při cestě ulicemi dívala se potají do všech výkladních skříní, snažíc se v jejich skle zachytiti svůj obraz.

Nedaleko před ústavem slečny Leblové pronesl náhle za ní někdo něžně:

„Hleďme: jak je hezounká . . .“

V bezděčné zvědavosti se obrátila, aby věděla, patří-li to jí.

A vskutku. Řekl to vysoký nehezký student, celý zardělý v obličeji. Nehezký, ale přece ta poklona ji potěšila.

Ohlédla se na něho vděčně ještě jednou a přiznala si radostně: „Snad jsem aspoň trochu hezká.“ Vypjala při tom polodívčí hruď, prohnula se v kříži a napjala svaly na nohou. „Abych hezky šla . . .“ — Chodník před ní byl skropen. Sebrala levicí záhyby suknic, ač byly dosud krátké, a kočičími kroky přešla tu kaluž. Ohlédla se ještě jednou, šťastná tím vítězstvím, když v tom — neštěstí: klopýtla velmi nehezky, až se zapotácela. Zrychlila krok a nezastavila se až nahoře u slečny Leblové, celá rudá studem.

Pověsila rychle klobouk a usedla za stolek na své místo.

Ale svět ji nějak přehlížel.

Nikdo ji to půldne ani nepohaněl, ani nepochválil, a její nejistota tím jen vzrostla. Napadlo ji, zdali onen student neřekl jí, že jest hezká, jen ze žertu, a nemyslil při tom opak. Vždyť cosi podobného jí dosud nikdo neřekl. To jediné, co na ní bylo hezké, bylo její jméno. Konstancie, Stanca, Stancie — to všecko znělo hezky, byť jen právě proto, že to bylo neobvyklé.

Ale přece chápala i věděla, že dívka bez krásy jest věcí prázdnou a bezcennou. Slyšela o tom tisíckrát a tisíckrát od svých sester, a že to brala dosud na lehkou váhu, byla příčinou jen ta okolnost, že dosud sama v sobě dívku netušila. Což: říkali jí také, že jest uličník, a ona cítila v sobě tolik chlapecké krve i nápadů, že ještě před půl rokem bylo by jí rozkoší obléci kalhoty, vestu a kabát, rváti se s uličníky a stavěti se na hlavu. Nebo — můj ty svatý! — chodit tak po rukách jako Františk kupce Jarolíma, to by bylo něco!

Leč nyní cosi se převracelo v její dušičce. Kráčela v myšlenkách k svému příštímu ženství.

„Proč je to tak na světě, že jsou muži a ženy? Totiž páni a slečny! A hoši a děvčata?“

Je v tom patrně rozdíl. Proč se jinak odívají, a proč již ve škole se ten rozdíl zdůrazňuje a hoši chodí do školy zvlášť a děvčata také zvlášť?

Vskutku: byla hloupá, tuze hloupá, poněvadž na žádnou z těchto otázek nedovedla si jadrně odpovědět.

Bylo jí dříve k smíchu, když viděla, že její třináctileté spolužačky pokukují po hoších, šeptají si při tom jakési tajnosti a ohníček jim při tom plane ve zraku. Nebyla nikdy dříve dychtiva na ta tajemství. Ona se hochů nebála, pohrála i poprala se s nimi, když se naskytla příležitost, a právě proto, že jí byli tak blízcí, neviděla v nich nic zvláštního a tajemného.

Nutno vysvětliti tu záhadu: Stancie nečetla dosud — knih. Nu konečně . . . přečetla již trochu pohádek, které ji nudily a nechávaly chladnou; znala z čítanek a podobně mravoučných knih povídky o bohatých lidech, kteří dle těch povídek byli na světě jen proto, aby chudým prokazovali dobrodiní, a povídky o chudých lidech, jež vždy potkalo štěstí právě tehdy, když jim bylo nejhůře, — ale všechny ty postavy a postavičky nedovedly u ní vzbuditi zájmu. Proto zane-

vřela na čtení docela. Snad kdyby v těch dobách dostala se jí do rukou kniha vypravující o rozpustilých chlapcích, již se rvou na potkání, aniž by se proto na sebe hněvali, kteří se rvou pouze jen pro zásadu, aby se rvali, snad by i v ní byl se probudil čtenářský zájem. Ale v těch povídkách nebylo nic takového. I při pozdějších pokusech čísti měla Konstancie to neštěstí, že se jí dostala do rukou vždy jen taková nezáživná kniha, s níž odpor k četbě jen vzrostl. K tomu považovala všechny povídky i knihy za jakýsi druh domácích či školních slohových prací, z jakých ona dostávala dostatečně nebo dostatečně s „ocáskem", a ta okolnost přispívala také znamenitě k jejímu odporu proti všemu, co bylo na papíře psáno nebo tisknuto.

Vracela se toho dne ze šití celá nesvá. O tolika věcech přemýšlela, že se jí ani do hlavičky vejíti nemohly. A zároveň uvědomila si ve svém životě poprvé, kterak je na světě sama a opuštěna. Nikoho nemá, komu by mohla svěřit své rozpaky života a komu by směla předložiti k řešení otázky, jež rostly jí v dušičce.

Vždyť i s ní samou děly se věci, jimž nerozuměla. Cítila, že končí její dětství a začíná jakýsi neznámý, naprosto neznámý a nový život. Vždyť právě proto na příklad opustila společnost chlapců, že zahnal ji pudový odpor, podobný onomu, s jakým prchá pol magnetky před stejně magneticky sladěným koncem ocele.

A bylo v tom snad ještě cosi jiného. Právě o prázdninách Františk, který tak roztomile dovedl se produkovati na rukách, nechal se při schovávačce od ní nalézti na temných stupních ke sklepu — a políbil jí při tom velmi neuličnicky ruku ... ušpiněnou ruku. A potom se styděl a utekl domů — uličník, jemuž nebylo v okolí rovno.

Přemýšlela dnes o tom všem, a div, že jí nebylo do pláče. Cítila, že se ztrácí sama sobě. Představovala si, že poroste, že za několik málo let vyroste jako její sestry, potom že bude ještě starší, ještě později, o mnoho později že z ní bude stařena, a že přirozeně také jednou umře. Vždyť všichni zemřeme.

Ale ač si přiznávala, že jest hloupá, nedovedla býti hloupou tolik, aby netušila, že v životě musí býti cosi více, než jen vstávat, obouvat se, oblékat se, jíst, stárnout a konečně zemřít.

A snad přece jest tomu tak.

Vždyť na příklad kanár také žije. Žije, jí, spí, zpívá a jednoho dne také zemře, jako ten jejich minulý, jehož ona sama odnesla pohřbít na vyšehradské hradby. Byl docela studený a v zobáčku měl zaschlou pěnu.

O tom všem přemýšlela i po večeři v pokojíku, kam se zase odstranila, poněvadž v salonku měli hosty a hovořilo se tam o velmi podivných věcech. O divadle a literatuře. Nu, lidé chodí se přece navštěvovat proto, aby spolu hovořili . . .

Hosté pili víno, a ona odnesla si svou sklenku s sebou a zřeďovala je při tom přemýšlení neustále vodou, až to posléz byla samá voda.

Před desátou odešla spat, ale nemohla usnout. Zdálo se jí, že od samého přemýšlení hlava jí pukne.

Někdy k půlnoci i sestry přišly do společné ložnice, odstrojovaly se a chystaly se na lůžko.

Z polohlasného jejich hovoru zachytila Stancie několik vět:

„Proč tolik komedie, Mílo? Pomysli, že ti už není patnáct.“

„Prosím tě, nech mne. Co pořáde chceš? Však se nepokoušou, buď bez starosti. Ostatně jsem ti už řekla, že jsou mi oba stejně lhostejni.“

„Pak jsi darebná, když to nepřiznáš . . .“

„Ale Greto, ty's blázen. Mám snad po ruce nějakého, který by mi lhostejný nebyl? Co tedy dělat?“

„Nekoketuj s nimi tedy!“

„Dej mi pokoj. Kdo chce kam . . .“

„Jsi zlá, Mílo.“

„Eh, zlá. Můžeme býti zlé obě. Tak chytrá při tom jsem, že na naše věna se něco promine.“

„Mílo! Což ti jich není líto?“

„Což myslíš, že jim nerozumím? Myslíš, že nevím, proč nás obdivují? Jdi! Já nejsem tak dětinská jako ty, třeba jsem mladší. Poslechni: což myslíš, že oni to berou z vážné stránky? Buď bez starosti. Nejdříve jsou peníze, potom protekce, a potom teprve ty a já. Kdyby nebylo prvého a toho druhého, to by se tak netlačili. Ty myslíš, že bych já nedovedla mít někoho ráda? . . . Proto jsem koketní. Proto dráždím a koušu. To se mstím.“

„On je hodný člověk.“

„Nemá ani špetky hrdosti.“

„Protože tě má rád.“

„Víš co: pojďme spat . . .“

Konstancie neprozradila ani pohybem, že poslouchá. Naslouchala však tak pozorně, že jí neušel ani přízvuk u jednotlivých slov.

Ale protože větší části pronesených slov vůbec nerozuměla, připomněla si té chvíle poprvé ve svém životě, že její vychování je patrně zanedbáno.

Stále se kol ní cosi děje, čemu ona nerozumí. Je to všecko od ní nějak příliš daleko.

Greta nesouhlasí s tím, jak si v pánské společnosti počíná Míla. Ale proč s tím nesouhlasí? Co vlastně to všecko znamená?

A Stancie nemá nikoho, jehož by se mohla otázati na ty a podobné záhady. Matinky či sester nemůže, a koho tedy? Nemá přítelkyně, nemá jediné kamarádky, před níž by mohla otevříti své hloupoučké srdce.

Nikdy neměla kamarádky. Jak to bylo . . . čím to je, že byla vždy taková? Že jí byla protivná ženská společnost? Že se vyhnula každé spolužačce, kde jen mohla?

Inu pravda: ty hloupé holky měly vždy prazvláštní starosti. Nosily panenky i do školy, šily jim malinké prádélko, šatičky pro všední dny i pro neděli, převlékaly je i za vyučování, a brań bože: to bylo nářku, když slečna učitelka některé zkonfiskovala její Vlastu, vyrobenou z cucků, nebo jiné Irmu, dvě pěsti vysokou, která

měla hanebně otlučený nos na porculánové hlavě, a z kolen se jí sypaly piliny.

Stancie měla ovšem také několik loutek. Leč jejich krátký život nebýval nikdy závidění hodný, a končívaly smrtí vesměs mučenickou.

Proč jí také vlastně doma dávali panny? Neřekla si nikdy o loutku, ani ne před vánoci, kdy matinka vyzvídala, co by Stancie ráda, aby jí Ježíšek nadělil.

Ach, snívala vždycky o houpacím koni, o bubnu, trumpetě, ba když se jí ty ideály neplnily, chtěla aspoň bič, takový opravdický, aby nahlas práskal, ale ani to poslední skromné přání nebylo jí vyplněno.

Jednou na jaře koupila si dokonce bič sama a k němu káču. Leč s těmi milými věcmi bavila se pouze jediný den. Do večera totiž, kdy Greta obé strčila v kuchyni do kamen.

Ba vskutku: všichni jí ubližovali, či lépe, nikdo jí nerozuměl.

Ano, více ještě: proč z ní udělali vlastně dívku?

Tuhle záležitost vyložila si Stancie ve svých osmi či devíti letech tak:

Do domu přijde malý člověk — dítě, a když už tam jednou je, nezbývá nic jiného, než že tatínek a matinka je musejí živit. Když chtějí míti chlapečka, oblékají „to“ po čase do kalhotek, koupí „tomu“ čepici, kabát, po případě také koně, bič, káču, šavli a vůbec takové věci. Rostoucí „to“ si tak znenáhla zvyká na svět, cítí se mužským příslušníkem společnosti a požívá spolu i výsad s tímto stavem spojených. „To“ smí dělat kotrmelce, stavět se na hlavu, chodit po rukách, smí se po libosti prát s ostatními podobnými „to“, stavět po dešti rybníčky na ulici, chytat brouky, házet kamením a bráti účast na všech podobně krásných vyraženích a zábavách. „To“ je zkrátka kluk.

Když však si rodiče přejí míti z „to“ holčičku, vůbec „tomu“ nekoupí kalhotky, leda takové, které není vidět pod sukněmi, nedají „tomu“ stříhat vlasy, ale matinka je zaplétá do copánků, jichž konce zavazuje stužkou. A na „to“ s dlouhými vlasy a sukničkami nevolají na příklad: „Šel sem, Viktorku, přinesl mi to a to“ — kde pak. To je samé: „Šla pomalu, dala pozor, aby nehapala! Tak, hezky si hačla a byla hodná, aby každý viděl, že je způsobná panenka!“

Dokonce dívčinka sama musí mluvit:

„Já byla, já jsem šla, já viděla . . .“ Pořád až do smrti takové nešťastné „to“ zůstane holkou, a není to nikdy „on“, pořádný kluk, jemuž je všecko dovoleno, ale z „to“ se stane „ona“! „Vona“ — říkala zlostně Stancie.

A když tak z „toho“ udělají holku, kupují jí místo biče a šavle panenku, místo koně kočárek, jako by byla nějaká chůva, aby vozila děti, a také jí později vštěpují, že se nesmí prát a že nesmí dělat nic, co dělají hoši.

Ano, to Stancie jaksi přiznávala, — ono je poněkud dobře, že se to tak děje. Že jsou na světě hoši a děvčata a tedy páni a dámy. Protože by také pak nemohl být tatínek a maminka. Jenže se chy-

buje v tom, že se maličkého člověka, maličkého „to“, dokud ještě není ani kluk ani holka, nikdo nezeptá, čím chce být.

V tom směru se tedy na příklad jí, Stancii, stala křivda. Proč z ní učinili holčičku? Byl to snad nějaký důvod, že se to rodičům líbilo? Že ze všech svých tří dětí udělali holky?

Ale co dělat? Než maličký „člověk“ pozná svůj osud, je už pozdě a nedá se to zvrátit. Ano, kdyby si tak holka, když přijde k rozumu, mohla najednou poručit, že holkou nebude, ale klukem. Bylo by to ovšem těžké, jednak že tatínek s matinkou by si na to nezvykli, a potom, že není do čeho se obléci. Zkrátka: už se to nedá potom předělat. A jsi holkou a trp!

Teprve později přicházely do hlavičky také jiné důvody, než ty uvedené. Mnohem však později.

Proč vyprávěly si její spolužačky v posledních dvou školních letech tak rády o chlapcích? Proč psaly psaníčka, jež odváděly neznámo kam a komu, a proč jim při tom oči někdy tak zářily? Proč — to už byla otázka! — jí kupcův Frantík políbil ruku na schodech u sklepa?

Cítila jaksi pudem, že to nijak nepatřilo v souhrn jeho znamenitých uličnických kousků. A proč se potom styděl a utekl?

Přemýšlela o té otázce lidských rozdílů dlouho a úporně, když seděla doma. Ale na konec nezbývalo než uhodit se malou pěstí do kolena — právě tak, jako to někdy učinil tati — a opakovati slova, jichž také někdy při tom užíval:

„Nerozumím tomu!“

Nerozuměla opravdu. Ale cítila spolu jasně, že porozumět těm záležitostem je nejvýš nutno.

Zeptati se někoho?

Ptávala se dříve již matinky nebo i sester na nejrůznější věci, které se týkaly „těch“ záležitostí. Ale odkázaly ji vždycky, že tomu nerozumí, že je mladá, a často byly zlé. Dvakráte vzala na poradu služku, která však nevysvětlila rovněž nic a naopak smála se jí v obou případech po dva dny.

Kamarádů se nemohla zeptat, — jednak ti kluci měli jiné starosti, a také jí dušička nedala. Cítila, že to už docela není možné, aby od nich se dala poučovat. Protože byli přece jen také hloupí. Ještě hloupější skoro než ona.

Ach, jak je těžko žít . . .

A řekl k ní ten nehezký student: „Hleďme, jak je hezounká!“

Ani stín přízvuku nezapomněla na těch slovech. Pravil to jaksi opravdově, nějak tuze vážně, bylo na tom tedy něco pravdy. Ano, těšila se, že ho potká opět, a že snad . . . opět . . . on . . . něco k ní propoví. Leč čekala několik dní marně, ba vůbec čekala marně. Nikdy, ba nikdy se už nesešli . . . nesetkali.

Zkrátka, je nutno, aby nyní byla pořádná. Musí na sebe více dbát. Musí hledět, aby nechodila ucouraná. Je to hanba, že si jí dříve nikdo doma nevšiml. Všichni se starají pouze o sebe, jako by

jí vůbec nebylo. Aby ona sama se dovtipovala, co se sluší a patří. Aby sama věděla, že je už velká, a podle toho si počínala, vážně, moudře . . .

Ale k čemu, proč, nač? Jaký to má účel?

Celý týden zase chodila do šití i ze šití od slečny Leblové, a celý týden si jí nikdo nevšiml.

Totiž vlastně . . . nedá se říci nevšiml: sem tam setkala se každé chvíle s párem zvědavých očí, které si ji prohlížely od paty až k hlavě a jaksi divně si ji prohlížely. Ale ona cítila, že neprohlíží si jí nikdo proto, že by na ní nebylo cosi v pořádku, nýbrž že je nějak . . . ano . . . nějak zajímavou.

Bože, vskutku: zajímavou; to je to pravé slovo! Byla šťastna, když „vynalezla" ve své malé dušičce to slovo.

Jak je to krásné, když je někdo zajímavý! Jak je to překrásné, když je dívka zajímavá!

Ach — zhřešila Stancie velmi. Zachovala se neslušně, zle, hanebně, ale . . . co měla dělat?

Nalezla jednoho večera pod stolkem u slečny Leblové bílou obálku, a na ní bylo . . . zkrátka, byla tam adressa začínající „Pan . . ." Nebylo pochyby, že psaní vytrousila některá z dívek, navštěvujících institut.

Honem, ba velmi rychle oblékla se toho večera Stanca a s nějakým vylhaným důvodem a ovšem cizím psaníčkem v kapse odešla domů dříve než družky, dříve než by ta, jež dopis ztratila, mohla ho pohřešit. A k tomu nálezu se ovšem potom nikdy nepřiznala.

Byla na té obálce už známka — jen dopis do poštovní schránky vhodit.

Ano, řekne se vhodit, ale v tom psaní — proč bylo už zalepené, když je Stancie nalezla? Přece se musila podívat, co je uvnitř. Tam, jejej, byly čtyři stránky dopisního papíru hustě popsané, hned na prvém řádku bylo napsáno „Hvězdo mého života" — — ne, ne, to psala nějaká hrozně hloupá holka! A dál: „— Včera, když u nás všichni spali, já nemohla spát. Měsíček svítil do pokoje, a někdo v domě hrál na housle. Já musila poslouchat a vzpomínala jsem, jak v neděli jsme chodili spolu . . ."

A ještě o kus dál:

„Mami se pozlobila, že jsem přišla domů po šesté. Nechoďte už okolo našich oken . . . Tak se mi doma stýská, když Vás vidím. Už mne doma nic netěší, chtěla bych někam daleko do světa, abych zapomněla na tu naši nešťastnou lásku . . ."

To psaní bylo plné podobných věcí.

Stancie je schovala doma do nejtajnější ze svých skrýší a přemýšlela o něm dlouho.

„Nešťastná láska!" To musí být dozajista prazatracená věc. Jedna jejich služka měla jednou nešťastnou lásku, dala výpověď ze služby a jela domů.

Ale, vzal to ďas: Stancie by za to byla dala kdo ví co, kdyby věděla, co je to nešťastná láska.

Je k tomu — jak se zdá — nezbytně třeba dvou. On a ona, aby z toho mohlo povstat něco takového. Zajímavé to musí být, o tom přece není sporu. Ale co to je, to je to . . .

Aha: když člověk má lítost, pláče, a tak si uleví; když má někdo nešťastnou lásku, píše takové podobné psaní, jako nalezla Stancie, a také si uleví . . .

Jsou to slovem divné věci!

Ale snad tedy nešťastná láska — to je takový pocit, že když jej na příklad dívka má, píše dopisy, v nichž jsou i tak hloupé věci, že se nemohou myslet vážně.

Na příklad už ten nadpis: „hvězdo mého života . . .“ Je v tom nějaký smysl? Osloví tak moudrý, či rozumný člověk druhého? Nebo ta dívka psala, že by si přála býti někde daleko, ve světě, kde by zapomněla na tu nešťastnou lásku . . . Přece ji nikde ve světě nikdo nebude jen tak živit, a nešťastné lásky se nenají.

Ba, Stancie byla věru praktická dívka, která měla jedno nadání, u dívek právě dobře vychovaných tak vzácné: odvahu, ba přímo vášeň jíti v myšlenkách každé věci k základům, na kloub.

A z toho hlediska bylo jí nejobtížnější vymeziti rozsah a příčiny toho smutného pojmu — nešťastná láska.

Láska — toť lehké. Lze milovati hračku, psa, kanára, kosa v parku i vrabce štěkající za oknem, lze milovati na příklad květiny a — ještě více kotletky s bramborovou kaší, dušená skopová žebírka, dušené ledvinky, nadívané holoubě s okurkovým salátem — — ach! Pak snad nešťastně milovati znamená cosi podobného jako bramborová polévka, nebo čočka s vajíčkem, nebo dokonce hrách s kyselou okurkou. Stancie sotva pomyslila na ty tři věci a třikrát se otřásla, jako by jí každý ze tří ledových mužů položil ruku na holá záda.

Ba ne: to docela nemůže být nic takového. Co člověku nechutná — je lépe nejíst. Raději říci si v kuchyni o kousek chleba, sníst jej osolený a — jít do šití bez oběda. Leda . . . to by snad mohlo: když člověk něco sní, a teprve potom se mu udělá na nic. No, to opravdu si člověk někdy přeje ztratit se ze světa, aby v tiché odloučenosti od lidí vypořádal s uraženým žaludkem účty. —

Jest smutno žít, těžko; ale je nutné žít a poznat všecko, co život přináší.

Bezděčně, zcela nevědomky stala se Stancie jaksi drzou. Nebyl v tom zlý úmysl, nýbrž pouze zvědavost života, jež stávala se vášní. Oplatila každý pohled, jímž spočinul na ní některý z tajných nepřátel, v něž zahrnovala všechny muže bez rozdílu stáří. Stala se dotěrnou, když snažila se zachytiti šeptaná tajemství družek, které jí vlastně nebyly družkami, poněvadž již v počátcích svých hodin v institutu odpudila je divokými nápady a nevrlou troufalostí, kterou nedovedla odložiti ani později, poněvadž jí to nedovolovala hrdost, aby ukazovala snahu nakloniti si přátelství těch, o něž dříve nestála. Stala se i zlou — — na svou práci i na sebe, aniž bylo často příčiny. Tajemné šepoty rozčilovaly ji nejvíce, a několikráte

jí zabušilo náhlým vztekem malé ubohé srdce, že div neskočila, aby rozdrápala tváře těch šeptajících.

Leč, bohužel, od oné pokořující události měla nehty vždy pečlivě ostříhány, že nedovedla zvednouti prsty ani jehlu s podlahy. —

A takovou ji nalezly její patnácté narozeniny, ošklivý den jejího života, jeden z takových, jakých nelze zapomenout nikdy, ani snad v hodině smrti.

Ráno trochu zaspala. U vědomí, že jsou její narozeniny, hověla si na lůžku ještě chvíli i potom, když se probudila a viděla, že jest již půl osmé. Když se pak umyla, přišla nejdříve matinka a s několika neobvykle vřelými slovy políbila ji na čelo. Potom přišly sestry s gratulací, mohly ji umačkat, jak ji objímaly, a v slávě dovedly ji do jídelny, kde krása toho jitra vyvrcholila v nádherném dortu. To bylo všecko krásné, i dodatečné, byť i prosté gratulace služebných. Tati byl již z domu, ale jeho blahopřejné úmysly dobře ztlumočil prstýnek s tyrkyskem. To všechno bylo tedy krásné a krásné tak, že Stancie následkem té výminečně všeobecné pozornosti cítila se téměř v sedmém nebi. Jen jí bylo trošku, trošinku líto, že jí máti nevyzvala, aby toho dne zůstala doma. Stancie jen tak tak, že sama nepožádala o prázdno, leč nedovedla pokaziti všeobecnou náladu i vlastní, kdyby náhodou její žádosti nebylo vyhověno. A vzala tedy — však už bylo půl deváté — kabelku a záříc radostí, hodně zvolna kráčela ulicemi, při každém kroku si připomínajíc, že jest již velká, že jest z ní už slečna, dáma, a že . . . že . . . nu, všecko najednou nemohla domyslit.

Kdy a kterak by si byla pomyslila, že tak krásné jitro, jímž pozdravil ji šestnáctý rok jejího věku — převrátí se v den tak nehezký!

Čtyřicet očí, v nichž hořela závist a kdo ví co všechno, zabodlo se jí do tváře, když vešla do společné pracovny u slečny Leblové. Ze shluku dívčích hlaviček vypjal se kostnatý krk slečny, a ostré gesto zarazilo Stancii, když chtěla pokročiti k svému stolku. Hlas připomínající zvuk zvolna trhaných novin počal hovořiti cosi nekonečného o mravnosti, o zkaženosti, o tom, že není možno, aby dívka tak hluboko pokleslá jako Stancie směla býti nadále účastna dobrodiní učiti se mezi tolika mravnými dívkami z nejlepších rodin, a na konec prst, tenký, bílý a dlouhý jako krejcarová tužka, ukázal velitelsky na židli, a ostrý hlas dotrhl novinový papír rychleji.

„Nesvlékejte se, slečno. Jděte a odneste si tu kytici. Odpoledne promluvím s vaší matinkou.“

Co bylo dále, a jak ocitla se na schodech, to Stancie nevěděla. Ale když byla na schodech, cítila, že po té hanbě ještě žije a že v ruce drží opravdu kytici ze samých červených růží, tak velikou kytici, celou červenou, obrovskou . . . a v druhé ruce obálku, roztrženou už, a lístek, jenž byl původně asi v obálce. Na obálce bylo její jméno a na lístku dvě slova:

„Té nejkrásnější!“

Potácela se po schodech a neviděla, potácí-li se dolů či nahoru. Teprve asi v polovici té cesty, jež zdála se nekonečnou, zastavila se náhle, i kytice i papír vypadaly jí z rukou, a Stancie zaplakala tak křečovitě, že zachytila se zábradlí a zatřásla jím jako bez smyslů . . .

Stála tak několik minut. Nikdy do té doby netančily jí myšlenky v hlavě tak rychle, tak zběsile rychle, jako té chvíle. Ale jedovatá slova slečny Leblové už byla skoro zapomenuta; něco zcela jiného bylo předmětem úporného přemýšlení.

Kroky ozvaly se dole na schodech. Stancie rychle zvedla kytici, obálku i karton, rukávem otřela oči, sestoupila ještě níže, všecko položila na okno, z kabelky visící jí na lokti vyňala kapesník a zrcátko, oči osušila důkladněji, upravila poněkud účes a klobouček přitáhla k levé straně.

Bylo jisto:

Někdo, neznámý někdo poslal jí kytici. Byl to jistě muž — jakž jinak — nějaký hezký hoch . . . Žert — ne, to nebyl žert, nemohl být. Vždyť ten neznámý musil nějak se dozvědět, že ona slaví své patnácté narozeniny, nebo aspoň narozeniny. A kytice byla veliká, drahá, samé ohnivě červené růže — tolik jich bylo! — a růže ani v parku ještě nekvetly. Když některá její sestra dostala kytici, co to bylo slávy v celém domě. Stála ve váse v saloně tak dlouho, dokud zcela nezvadla, ba ještě dlouho potom, když květ už opadával. Dvacet bylo děvčat u slečny Leblové, a ještě žádné se nestalo nic podobného. Ale proč „on“ neposlal jí kytici domů, k nim? Proč jí připravil tak trpkou chvíli, tolik pokoření a hanby? Nebo jestli se nezmýlil s některou jinou? Ne, ne! Na obálce bylo zřetelně její jméno, a tedy slova „té nejkrásnější“ platila jí.

Kráčela odhodlaně po ulici s vítěznou trofejí v ruce. Slečna Leblova i družky v institutu — to všecko bylo jaksi daleko za ní, tak daleko, že nestály ani za ohlédnutí. Byla to sice strašná chvíle prve, tak strašná jako bodnutí nožem, leč kytice a onen lístek — to sladké tajemství — přehlušily brzy dojem bolestného pokoření před tolika diváky.

Ale kdo . . .

Někdo jest, komu ona se líbí. Komu líbí se tak málo hezká, jak je. Někomu zdá se ona býti tou nejkrásnější — napsal jí to přece — hle: není možno, aby to nebyla . . . ba jistě, jistě — to je láska. To je jistě — láska.

Kráčela po ulici odhodlaně, a ani ji nenapadlo, že není to v pořádku, když ona, doktorova dcera, nese si sama domů kytici, kterou dostala k narozeninám. Naopak, byla na ni hrdá a plná pýchy zazvonila doma u dveří.

„Jejej!“ přivítala ji služka. „Naše slečna si nese takovou kytku, takovou hezkou . . .“

Jaké nové zklamání však očekávalo Stancii v pokoji! Mamá i sestry přivítaly ji pohledy zprvu zvědavými, ale když jim několika slovy vysvětlila historii kytice, zmínila se o rozčileném kázání slečny

Leblové a ukázala obálku i lístek — ach, jak hořce byla odměněna její naivní upřímnost.

Sestry začaly na ni hleděti právě tak, jako před půl hodinou děvčata v institutu, a mamá, mamá div že nevzala na se úlohu slečny a neopakovala celé, již jednou slyšené kázání.

Ne, nebylo kázání, jen přísný výslech.

S kým že Stancie kdy mluvila? Kdo s ní chodí do šití, nebo ji doprovází domů? S kým že ona, žába, na ulici koketuje? Snad — braň, bože — snad místo do šití jde často do Kinského zahrady nebo do Stromovky?

Jak byla zklamána! Ne proto, že snila o veliké domácí radosti nad kyticí, ale proto, že ji podezřívaly a nevěřily. A proto, že tedy jí nebylo dovoleno ani mysliti na právo, přiznané dávno starším sestrám. Ony mohly a směly přijmouti kytici, bylo to v pořádku, dokonce velmi v pořádku; u ní bylo to proviněním, hříchem.

Nechápala to a stala se zlou. Na konci výslechu, při němž přece odpovídala dle pravdy, byla umlčena hrozbou, že v poledne se to doví tati, a že musí být potrestána.

Bylo to všechno tak neočekávané, že ani nedovedla vybuchnout, ani zaplakat. Křivda, kterou jí činily, zcela ji smáčkla a vzala jí sílu k lítosti.

Láska — její láska začínala velmi neutěšeně.

Sedla si do kouta a dívala se, když obě sestry, oblečené již na dopolední procházku, vytrhly po dvou nejkrásnějších poupatech z její kytice a lhostejně připjaly si ty „její“ růže na prsa, ohlížejíce se při tom na ni s opovržlivým smíchem. Cítila v jich pohledech, že má o dvě nepřítelkyně více. Za nimi odešla potom i mamá, když byla dříve nařídila, aby se Stancie neodvážila z domu.

Jak bylo ticho, když odešly!

Její kytice ležela pohozena na židli, právě tak jako u slečny Leblové, ale již chudší o nejkrásnější čtyři květy. Stancie vytrhla z ní další dva. Že však věděla, jak by dopadlo, kdyby je také připjala na živůtek, učinila cosi moudřejšího. Políbila obě ta poupata a vložila je do živůtku. A jako naschvál uronila při tom dvě slzy, a bylo jí dobře, když ji růže chladily na prsou.

A kam dala mamá „její psaní“? Hledala je čtvrt hodiny, ale nenalezla. Znovu pak vrátila se ke kytici.

Hle, již vadne. Aspoň ji dá do vody. Ne, to nebude nic platné. Každý květ i každý list v kytici jest připevněn na drátě, a ty sbíhají se dole v bílé manšetě... Nu, přece nenechá je tak rychle zvadnout. Kytice stejně už je pokažena, sejme manšetu, rozplete dráty a růže ponoří stopkami do vody. A bez rozmýšlení strhla manšetu.

Bože... malý svitek papíru vyletěl při tom na podlahu. Růžový lístek stočený tak, že nebyl silnější brku.

Psaní! Dopis!

Srdce jí bušilo a ruce se chvěly, když četla poselství neznámého, nadepsané opět tím slovem „Nejkrásnější“!

Neznámý vyprávěl tam, kterak každého dne čeká ráno u svého okna, až ona půjde ulicí. Že tak čekává už dlouho. Že také odpoledne ji skoro denně vidívá. Že by byl smuten, kdyby ji některého dne nespatřil. Jak je vždy roztomilá ve svých světlých šatech a malém kloboučku. Již několikrát chtěl jíti naproti ní ulicí, potkati ji a pozdraviti aspoň. Že se však bojí, aby se nerozhněvala. Dozvěděl se náhodou, velmi zvláštní náhodou, na který den připadají její narozeniny, a že se osmělil poslati jí několik květů. Jen — pro boha — aby nebyla uražena. Nepošle tu kytici raději ani k nim domů, ale do institutu, kam ona chodí. Snad i tam jí tak učiní nepříjemnost, ale přece menší než doma. On neví, jak jinak by jí pověděl, že si na ni někdo vzpomíná, že každý den ji vyhlíží a že ji začíná míti rád, tak rád, že se to těžko dá napsati. Ale přes to přece bude smuten, až odešle ten nepatrný dárek, neboť neví, kterak přijde vhod. Bude to pro něho ne hezký, ale ošklivý den, a mine ve strachu. Ach, tak rád by ji oslovil, tak rád by ji někdy doprovodil, ale netroufá si. Ona je tak krásná, tak hezká, že každý, každičký se za ní ohlédne. Že té kytici a tomu papíru svěřuje klid své duše. A že ji prosí, aby byla tak dobrá, jako je krásná, a odpověděla mu, neznámému, zdali dovolí, aby s ní promluvil aspoň jednou. Ať, jestli má s ním útrpnost, dá si na prsa nějaký bílý kvítek . . .

A tak podobně to bylo dále, skoro nekonečně dále.

Nebylo to vše srozumitelné, a nebylo to snadno k pochopení. Leč něco z toho přece Stancie pochopila: že začíná žít jinak, než žila dosud, že končí její samotářská, omezená forma života, a že nastává doba, kdy žije se nejen k vůli sobě samé, ale pro jiného.

Věděla a věřila pevně, že její srdce je dobré, byť někdy trochu divoké.

Ach, bože: snad ten, jenž jí píše, že ji má rád, snad není hezký. Ona má ho ráda nyní, v prvé chvíli, ač ho ještě nezná. Potom možná, až jej pozná, — nebude se jí líbit. Leč přes to všechno nemůže mu odepřít aspoň útěchu, první malou útěchu, a jistě hned zítra, až vyjde ráno z domova, na jejím živůtku bude ten bílý kvítek. Ona jistě bude se velmi stydět a bude červená studem, ale ten květ nesundá, protože on, ten neznámý, by byl smuten a nešťastný, a myslil by si o ní, že ona je zlá a raduje se z cizí bolesti; že se raduje, když někdo, třeba jí neznámý, se trápí.

Ona zajisté také mnoho již vytrpěla pro jeho kytici, a snad ještě vytrpí. Ale právě proto, že ví, kterak je hořké trpět, a trpět bez viny, ukáže tím květem, že nechce, aby někdo se trápil k vůli ní . . .

A když bude hezký, jen třeba trošku hezký — docela malounko když bude hezký, ona jistě mu řekne také, že jej má ráda, jen třeba proto, aby se netrápil. A snad někdy nastane také ten den, kdy půjdou spolu a ona pocítí opravdovou radost, že přece je někdo na světě, kdo žije pro ni . . .

Tak, jistě tak začíná na světě láska! . . .

Poledne minulo mimo nadání klidně.

Tati nezakročil!

Hned když přišel domů a ji, Stancii, mamá poslala z pokoje, Stancie vyšla pouze tělem, kdežto duch zůstal. A aby ten její duch tam v jídelně se neztratil nebo se nebál, Stancie přitiskla — pro všechny případy — na dvéře růžové ouško. Docela sice malé ouško, ale stačilo, aby mu neušlo ani slova z rozmluvy, na jejímž konci tati — ó, ten dobrý, roztomilý tatínek! — pronesl nevrle vážná slova:

„Nesmysly! Co chceš? Roste, dospívá a do smrti dítětem nebude. Hlásí se k životu v čas, a nevím, proč se zlobit a rozčilovat. Ty v patnácti letech jsi byla také taková, a kdyby se nezačala probouzet, byl by to daleko smutnější případ. Dosud jsi měla na starosti dcery dvě, teď máš na starosti ještě třetí. Nic jiného na tom není. — A už bychom mohli obědvat. Mám hlad!“

Ten dobrý tati! Málokdy něco delšího propoví, aby v tom nebyla slova, jako pathologie, anatomie, therapie, diagnosa, tuberkulosa, reflexe, sekce, vivisekce — ale když promluví bez těch slov, srdce okřeje, a Stancie by ho — kdyby se jen tak pořád nemračil — zlíbala by ho jako . . . inu, jako dobrého tatínka, kterého ona má velmi ráda a vždycky bude mít ráda. A ten prstýnek, co jí dal k narozeninám, bude nosit do smrti, protože je od takového tatínka, jakého leckde tak hned nemají.

A vida: když Stancie přišla ke stolu, také mami se už nemračila; jen se na ni dívala nějak vážněji než jindy a velmi ostře zakřikla sestry, když začaly po polévce se vtipy na kytici, kterou dostala — — „naše malá Stanca“. Jako by byla ještě nějaká jiná Stanca v domě . . .

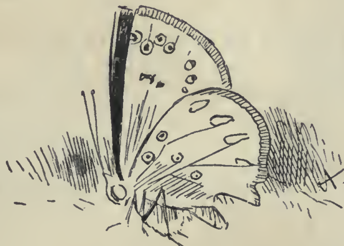
Ba, pořádně je okřikla. A Stancie měla tichou, leč přes to velikou radost, když tati to posvětil významnými slovy:

„Což naplat, dcerušky, stárneme, stárneme.“ A k tomu doložil lhostejně: „Konečně zase jednou sardelová omáčka . . .“

To byly pohledy . . .

Stancie byla tak šťastna, že sotva mohla jíst.

(Dokončení.)

Eug. Lee-Hamilton):*

Sonety bezkřídlých hodin.

Překlady *Ant. Klášterského.*

MUSE.

Za živa již jak ve hrob ulehnouti,
co jiný chodí, běhá, tančí blah,
a ležet stále, ve bdění i v snách,
co přírody dar milý, údy schnou ti;

za léta znoje do vln nevyplouti,
víc nebrouzdat se hlubých ve travách,
v luh nevejít, kde kosí ženců vzmach,
mdlý nesložit se pod snět do zákoutí:

To trud, to trud! A také v zimní době
trud, neslyšet sníh sladce křupat již,
ni zvonit zem, jež umrzlá se stkvěje,

kde trnek modř a jeřabin nach k sobě
zve čermáky. Leč ty jak vejdeš v tiš
mou, sladká Muso, prchá Beznaděje.

—

SUDIČKY.

Mním, Sudičky na křest můj přišly k nám,
však zlými byly duchy, bosorkami,
žluč přinesly mi, hořkou jako samy,
v kelímcích, které kouzel pálil plam.

Z těch sudic každá lásku ke knihám
bez sil číst z přihrad jednu přinesla mi,
čár údů k ztrnutí, plod mrtva moře, klamy
a hořké dary, co jich jenom znám.

Leč kterás z vil přec dobrá byla, jednu
ta skrápla krůpěj, Poesie med,
v kelímek každý, žluče plný, ke dnu.

Tak bol a trud co stárnou řadou let,
tu zlatou krůpěj malou ve všem shlédnu —
však číš je trpčí, než lze povědět!

—

*) Viz „Květy“ 1907, str. 753.

JINÝM.

Kdož můžeš do vln hnědých klasů ven,
se brouzdat travou, nebo v luh, kde kosí
se seno, toulat, nebo tam, kde rosy
je krůpějemi trn tak ozářen:

Ty ztratit vládu pro jediný den
svých údů, moc, květ trhat, který nosí
máj, v lesích bujných tam, kde pějí kosi:
já ptám se, zda bys žití klnul jen?

Bůh ví, já nechtěl bych tě držet dlouze
v té kleci, v které úzkost zobá plevy
ze Žití prosa, rostouc napořád.

Dost stačilo by, kdybys poznal pouze
ty jatých drozdů od jitra v šer zpěvy,
za hodinu, dvě měl bys život rád!

—

ZDRAVÍ.

Ó, zdraví, zvolna kráčí roků řada,
máj za zimou, však každý tam mě shledá,
kde Podzim nechal mě; tvé křídlo, běda,
mne netklo se, ač písek v sutkách padá.

Mé dílo neskončeno, radost mladá
ta tam, znám poušť jen žití, jež vždy šedá,
jak ti, jichž hled se v moři, stepích zvedá,
kde obzor slunce ve svůj jícen vpřádá.

Těch deset tisíc, když zřel moře zrak
jich na asijských písčin širých lemě,
jak, zřít tě, vzkřik bych, nevzkřiknulo tak.

Ni Kolumb, když van jitřní vál mu jemně
v zrak dlouho napjatý a do oblak
se výkřik zvedl hromný: Země! Země!

—

SVÉ ŽELVĚ ANANKÉ.

Že's všech nás dříve žila, snít chci dnes;
kdys podnož Venuše, pojď líčit slávu
mi starých řeckých výsep, v myrt kde tmavu
tvé mládí kvetlo u zdi chrámu kdes.

Neb vyprávěj, jak orel od nebes
tě modrých pustil na pěvcovu hlavu,
Zpěv Apathií zabil. Ztvrď mi zprávu,
že ohromný i balvan štít tvůj nes.

Ó, želvo, želvo, zde jsou tíhy, klatě,
nad balvan, nechť jak vzduch je nezří hled,
jež netroufal si nikdo vložit na tě;

Jež vždy a znov nám lidem tíží hřbet,
jež rozmáčkly by pevný štít tvůj svatě,
a jak je nesem, ptej se dětí běd!

—

BRUSLENÍ ELFŮ.

I.

Mne vyvezli v sad, sníh kde cestu halí,
a nechali v té třpytné spoustě sváté,
a tu jak sním, sport zimní jedenkráte
že znával jsem, mužíček přišel malý.

Šest coulů zvýší, vousy měl, jež zdály
se jíním, hnědý plášť i čapku, vzaté
z kožíšku myšího, a brusle malinkaté
mu v pásku malém jak svit zimní plály.

Vlez' na polštář, zřel dlouho ve tvář mou.
„Své brusle ukaž!“ dím, „kdys — marné lkání! —
já též znal bruslit. Z kterých ty jsi duchů?“

„Jsem králem,“ řek on, „těch, jež sebe zvou
zimními elfy. Žijem ve kořání
a v létě spíme. Mráz nás budí k ruchu.

II.

Tůň lednou sobě najdem při měsíci,
velkou pár stop,“ děl elf, jejž budí zima,
„a probruslíme noc, když člověk dřímá,
ve kroužcích, jež zná elf jen klouzající.

Když sněží, spřáhnem myšek se dvojicí
malounké sáňky, lesy hřmíme s nimi,
nit chvějnou za oprať, neb sněhovými
házíme hrudami, jež hrášku zvící.

Však pravda-li je, co jsem uslyšel,
ty nemůžeš prý k zimní hře už žádné,
za rokem rok jen leže bez hnutí?

To asi tíž! Dnes nezdržím se dél,
však přijdu každý rok sem, až vše schladne,
a bruslení že počlo, řeknu ti.“

—

SMRT PUCKA.

I.

Že mrtev Puck, se bojím — dávno hled
jej lidí nezřel — mrtev s všemi duchy,
sladkými elfy, kteří v ořech suchý
si tkali skrýš, kde lisky slyšet pět.

Pro vždycky mrtev jak ten dávný svět,
jejž vystřídal elf, Dryady, jichž tuchy
pln les byl, víly v řasách, listouchý
i Faun, jenž rád vás na bezcestí sveď.

Rci, čermáčku, nepotkal's, hopkuje si,
mužíčka, velký jako ty je as,
jenž Puckem zván, kde v zvonky déšť se věsí?

Rci, lesní myško, elfa nezřela's,
jenž Puckem zván, rci, nesedí snad kdesi
na hřibku, s čapkou, k níž dal kůži plaz?

II.

Poskočil třikrát čermák, písk' a děl:
„Ba, znal jsem Pucka, v lásce jsem ho choval,
ač s tichým smíchem hvizd můj parodoval,
ba znal jsem Pucka — je však mrtev, žel.

My našli jej — na lůžku z hřibku dlel —
já se střízlíkem — sníh už zpol jej schoval,
když k jeřabinám jsem tam přihopkoval,
on, myslím, zmrz'. Ba, Puck nám odešel.“

A myška řekla: „Krtek jemu v hluši
na kyn náš v mechu růvek vykopal,
jej čtyři myši nesly, jak se sluší.

Pak vever křížek z klestí udělal,
Puck křesťanským byl elfem a měl duši,
a vše, co srst má, jímá pro něj žal.“

—

OBERONŮV POSLEDNÍ SNĚM.

On naposledy svolal elfů sněm.
Sta bajných tvorů sešlo do doubravy
se k obru dubu, z vod i sucha, davy
vil, skřítků, gnomů, kteří kopou zem.

A Oberon děl: „Hladovět nám všem
je v lesích teď bez lidské víry — stravy
té není, klesá slunce kouzel slávy,
jen dřívějších svých postav stíny, mřem.

Les opustit a rozloučit se čas.
Když víra znikne — dí tak Ortel vyšší —
smrt ledovým svým šípem zdrtí nás.

Věk v srdci stromů hnízdili jsme tiši,
teď hnízdit nám v básníka srdci — mráz
v té jediné nás nepostihne skrýši."

—

NA PRÁZDNÝ LIST DANTOVY „VITA NUOVA".

Vyhnanec vážný, suchý chodil kdysi
po Veroně, kdy dne se stmíval sklon,
krok odměřený, jak když bije zvon,
zpol v kápi skryt, jež do tváře mu visí.

Hned rozprch se, když kol šel, mračné rysy,
jak v černých kouzel bázni dětí shon,
a křičely: „Byl v pekle! to je on!"
neb za ním šly, kdo srdce dodaly si.

Tu knížku nepsal muž té přísné skráně,
leč jeho mladší já, jak zřít jej dnes
na Giotta fresce, kde květ pozvedaje

na tu jen myslí, jejíž tknout se dlaně
zde osud nedal mu, leč v sny když kles,
jež často vedla ku branám jej Ráje.

—

NEČINNÝ CHARON.

Je osamělý provždy Styxu břeh,
ni jeden stín na svahu neviděti
kol šerem pátrat, kam zrak v dálku letí,
a volat převoz jako v dávných dnech.

Jen bledé třtiny, bujné v místech těch,
člun obklíčily starý do podsvětí,
kde Charon bílý spí; co řasy v změti
nečinné veslo spjaly se stran všech.

Neb světem Žití divná letí zvěst,
že s dechem nyní Duše nezaniká,
však Tělo že i Duše jedno jest.

A teď již v drahá ústa nebožtíka
nevkládá syn ni vdova obol, nést
by moh' se v Hades, platit převozníka.

—

ŽIVOT PO SMRTI.

Tam, krasší slunce andělé kde v roji
trub zdraví pyšným zněním a kde blesk
zrak slepí, jak zní cimbálů jich tlesk,
mne nehledej, až ukončím pouť svoji.

Ni kde stráž boží v safírové zbroji
u zdí, v něž bije v proudu Světla lesk,
andělům pouze slyšný, slabý třesk —
leč v knize znělek, den když stmít se strojí.

Tu budeš-li číst v června večer stinný,
ty shledáš tam můj nesmrtelný díl,
ač mám-li jaký, prostý zemské hlíny,

bez hříchu již, na dobré aby činy
ve hrudi druhých semenem snad byl.
Po tomto život nepřeju si jiný.

Teréza Nováková:

Děti čistého živého.

Obraz z duchovního života lidu na východě Čech.

(Pokračování.)

XVII.

Mladý Koutný ještě několikráte za prázdniny vyhověl pozvání Lexových, jak již sestry vyzradily; rád seděl v přívětivé sednici ve mlýně, neb v zahrádce, anebo s děvčetem chodil po lese, onou cestou, kudy Lexová s Faimonkou ubíraly se do Zderadovského kostelíčka. A když pak odejel opět do Němec na ústav učitelský, vzpomínal mnoho na hodiny v Dolcích strávené. Za dlouhých zimních večerů, kdy osamělost na něho nejhůře doléhala, a kdy soudruzi připadali mu cizejšími, hlučnějšími a protivnějšími než kdy jindy, přivolával si obraz lesa s balvany, mechem, kapradinami a břečtanem obrostlými, se stkvěle zelenými loukami, s prudkou bystřinou, o kamenité břehy tlukoucí, v níž se sluneční paprsky lámaly a křížily, a vše vypadalo před ním ještě zelenější, slunnější a květnatější, než to viděl ve skutečnosti. Představoval si uprostřed luk nebo pod šerými stromy Růženku, tak bílou, zarůžovělou, světlovlasou a jemnou, a zachvěl se vždy napolo rozkoší, napolo bolestí, jako doma, když podával si s ní ruku, anebo když pomáhaje jí přes vodu, dotkl se náhodou jejího ramene, jejího boku. Přiznal si ještě před svým odjezdem, že má dívku vášnivě rád, ale nezmínil se jí o tom, tuše, že ona to ví, že mu to vyčetla z očí, že to vyslechla z přízvuku jeho slov; byl jejím rodičům, zvláště mlynářce, velmi vděčen, že vždy na novo do Dolců jej zvou, připomínajíce mu staré přátelství rodinné a jeho návštěvy za dětství. Jemu ani již nepřipadalo, že si s onou Růženkou, na kterou myslil nyní s tak blouznivou oddaností, hrával jako hošík, byla pro něho zcela novou bytostí, lnul k ní citem dříve nepoznaným.

Psával někdy i do Dolců svým pěkným, pečlivě zaokrouhleným písmem listy celkem bezvýznamné, v nichž vyptával se po zdraví rodiny, sděloval o sobě, čím se zabývá a že je zdráv, a po případě přál k některým ročním obdobím. Když některý jeho list po dlouhých oklikách dostal se ze vzdálené pošty konečně do Dolců, způsobil v zapadlém mlýně takový rozruch, jako by obsahoval nejdůležitější noviny. Mlynářka dávala si ho od Růženky několikráte předčítati, uvažovala o každém slově, obdivovala se krásnému písmu, hovořila o dopise s manželem, ba i se sousedkami, jimž vypravovala, jaký tam daleko v Němcích mají „počas“ neb „nečas“, co tihle studenti mají učení, že div si mozkem nepohnou, a jak se asi všichni těší, až budou moci zase odjeti domů, do Čech.

Jedenkráte z jara, o velikonočním pondělí, setkala se s Faimonkou ve Zderadově, kde v druhý ten svátek konaly se zase jednou po delší době služby boží. Řekly si, že půjdou společně domů, ale ne lesem, zaplaveným zajisté rozvodněnou bystřinou, nýbrž širokou vozovou cestou, Rovinku se Zderadovem spojující.

Ani tudy nešlo se ženám dobře; na hlinité půdě klouzaly jim nohy, a často byly nuceny vyhýbati se rýhám, v nichž stála kalná voda, sníh to před několika dny rozmrzlý. Šly tudíž pomalu a povídaly si; mlynářce na rty dralo se, čím srdce překypovalo, i vypravovala hned, že obdrželi z Němec tuze krásné přání „k červeným svátkům“, tam že ještě před nedávnem byla vánice a zima převeliká.

„To vod toho študiósa Kvapilovýho?“ ptala se Faimonka. „Ňáko přeukrutně na vás bére, mynářko, že až z Němec vám posílá psaní!“

„Známe ho už vod malička, už jeho matka nebožka ho k nám nosila . . .“

„Toť, toť, to na ty schůzky, na ty hody lásky, do kerejch nebožtík táta náš chodíval,“ přetrhla jí Faimonka řeč a zamračila se. „Vondyno zasejc se u vašich sešli, a bylo ich hodně.“

„Pár známejch ze Strádovně, ten žebrák Honzíček, Paseckej Mlejnek, pantáta Kvapil a Pakosta ze Sedlišť. A nic po tom nebylo! Pořádem vo ňákejch knížtičkách vykládali a srounat se nemohli. Tomule ani vy, Faimonko, byste „hody lásky“ neřekla. Jako sršáni byli!“

„A ženský žádný nepřišly?“ dotazovala se žena jízlivě. „Cák ty Pakostovy, co se s farářem a četníkem vo svatej křest sepraly? A cák Růženka vaše? Nevede í mynář taky k hodům lásky?“

„Už zasej začínáte, Faimonko?“ vyčítala Lexová, zardívajíc se. „Přecej víte, že je to márnej tlach!“

„Ničehož nic nevím! Proč by marokánům říkali adamiti, dyby — — no, jenomej neplačte, mynářko, dyť už mlčím. Růženku si pěkně hlídejte, aby ňakejma bludama nenačichla a potomej, jako ty Pakostovy, bez pana pátera sama se s mužem nevodevzdala. Byla by í škoda, — ten mladej, Koutnejch, študiós, stejně za ňou chodí.

Zahlídla sem ich párkrát, díval se na ni ne jako na kamarádku, ale jako by i chtěl láskou sníst!“

„Dyť sou to děti,“ bránila se Lexová, „Růžence sotva minulo šestnáct a Iříčkovi Koutnejch dvacet nejní. Eště moc vody uplyne, nežlivá něčím bude.“

„Toť, dneskom nebo za tejdeň si i neveme. Jenomej tak nezapírejte, mynářko, dyž byly děti, sama ste říkávala, že by se k sobě šikly . . .“

„Líbil by se mi pro Růženku zrouna dost,“ připouštěla Lexová. „Naše holka do statku nejní, je drobounká, poslabá, práce hnedkom i změže. Chtěla by si šecko pěkně vyparádit po městsky, naučila se leccčemu u paní učitelový, dyž chodila do šití. Dyby si vzala školmistra, mohla by si to zavíst podlevá svý chutě. A Iříček by dostal pěknou pomoc, máme i jedinou, — mlejn bychme prodali, jenomej vejměnek si nechali . . .“

„Cák by vás to napadlo! Mlejn je ve vašom rodě snad sto let — nebožtík můj to říkával.“

„Dyž nejní syn, — ten hošek nám umřel,“ vymlouvala se Lexová nesměle.

„To byste měli řích, pouštět takovou živnost! Naše Kačka se mohla dostat do pěknejch chalup, ba na půlstatek, ale já nespěchala, až se natrefil člověk, kerej se může přiženit k našim. Dostál na šecko přistoupil, uďála sem si vejměnek, jak se patří, po žněch bude svarba.“

„Snad teďkejc, dyž se Kačka vdá, by si vás velebnej pán František vzal k sobě. Až bude třá farářem, bylo by mu to dobrý, mohla byste mu hospodařit.“

Faimonka zavrtěla hlavou, mlčela chvíli, a bylo vidět, jak několika zbylými zuby kouše si rty. Pak odpověděla tenkým hlasem a klopíc hlavu: „František už má faru přes rok; a vzal si tam dočista cizou ženskou. Nezapomenul, že táta se na věčnost vodebíral jako machometán, jako adamita; hněvá se, že sme tomu nebránily. A já za nic nemůžu . . . .“

„To se mu přece divím, že si rejš nevzal vlastní matku. Vypravovala ste mi, že se rozhněval na velebnýho pána Saláška, že se drží s Žofičkou kastelánčinou, a teďkejc sám — —“

„Je to ňaká letná ženská, prej se s ní poznal v tech Hradeckejch školách, mívala študiósy na stravu. František je čistejch mravů, ale srdce hrdýho, proto se za nás stydí. Ti handlíři ze Strádovni choděj na Hradecký trhy, tím pádem sem to vyzvěděla; vyptávám se ich a zkazuju Františka pozdravovat.“

Faimonka vypravovala to vše stísněně, až jí bylo mlynářce líto.

„Třá se váš pan farář přecej vobměkčí, až uvidí ten krásnej kříž, co ste ke cti a chvále boží postavila. Jenomej, aby semka kerejsi den přijel; až všeko uhlídá, kerak se přičiňujete na svej živnosti, třá ste ženská, kerak ste i zvelebila, snad k vám srdce přiloží. Smejšlela sem, že ho pozvete, aby ten kříž posvětil — —“

„Poslala sem psaní," odpovídala žena stále ještě temným a stísněným hlasem. „Dal odpověď, že mě za ten kříž chválí, ale přijdout že nemůže. Snad mu to bylo málo, slíbila sem tehdivá, že kapličku postavím. Mynářko!" zastavila se a zdvihla náhle hlavu, a hlas její nabyl jasnosti. „Já to přecej udělám! Kačka s Dostálem budou mět dost; já im v práci pomůžu, za to ten kousek ídla si zasloužím, vejměnek sem si udělala hodnej a celičkej ho budu střádat jenomej na tu kapličku. — Bude moct stát pět nebo šest set, dlouho-li to neušetřím? A dám nade dveřma postavit říkání, že je to založení rodu Faimonovskýho. Tehdivá bude s rodu našeho smyta kletba a hanba, že byl adamitskej, machometánskej, — a František istě přijde, aby svůj kostelíček vysvětil!"

Faimonka řečnila tak slavnostně a hlasitě, že se její průvodkyně skoro s úzkostným podivem na ni zadívala, a poslední návštěvníci Zderadovského kostelíčka, již za ženami se trousili, rovněž zvědavě po ní se ohlíželi.

Když zašli, stála žena ještě nepohnutě a upírala svůj vítězný pohled na mlynářku; jakoby k němu odpovídajíc, podotkla tato nesměle: „Bude to Rovince na oslavu — my tu stejně kolem dokola ničehož nic nemáme. — Zderadov je menší a má ten pěknej kostelíček. Jenomej si na ni vyberte ňáký kloudný místo, aby i bylo vidět."

„Toť, toť!" přitakala Faimonka, potěšena, že jí sousedka tak rozumí, „něhde při cestě, nebo na kopci!" Jako by jí radostné očekávání popohánělo, dala se nyní do rychlé chůze, tak že jí mlynářka svými drobnými kroky ani nestačila, a všecka rozprávka se stala nemožnou. Ženy záhy prošly Rovinkou a u potoka se rozloučily; Lexová pak po celý den přemítala o Faimončině úmyslu a počítala v duchu, zda-li je možno, aby ze svého výminku za několik let pět neb šest set zlatých ušetřila.

Avšak muži, ba ani Růžence se o budoucí kapličce nezmiňovala, vědouc, že řečmi o Faimonce vždy ve mlýně povstává svár, a vzpomínajíc, že tehdy při svěcení kříže Lexa co nejtrpčeji ji odsuzoval a ji vinil, že muže a jeho víru svými skutky ještě ve hrobě hanobí.

Toho jara a podletí sešli se „bratři" ještě dvakráte, třikráte u Lexů a jinde; Pasecký Mlejnek, kolportér, jenž přicházel i do Stradouně i do městečka, kde byl Kvapil domovem, ba někdy i do vesnic na Hlinecku, schůzky ty sprostředkoval. Měli nejpilnější hovor, kromě o knihách Alfonsa Šťastného, o Renanově „Životě Ježíšově" tehdy již od V. Bambasa do češtiny přeloženém a právě nyní Mlejnkem horlivě rozšiřovaném. O tomto výkladě bible se na konec vždy shodli, ač někteří abrahamité znali o evangeliích již dílo Davida Strausse a k němu se přidávali; ale o učení shrnuté v brožurách Šťastného a vysvětlující všechen život a svět jen hmotou, strhávaly se na schůzkách zpravidla nekonečné půtky, někdy dosti hlučné.

Lexa stával urputně na tom, že „bratři" odhazují ducha, Pakosta mu pomáhal, uváděje z písem, zvláště ze Starého zákona a z apo-

kalypsy doklady pro staré učení abrahamitské a na konec, dovolávaje se proroků Isaiáše a Jeremiáše, vždy blouznil o příští říši pokoje, lásky a ducha, tím vytrvaleji, čím méně byl střízliv. Honzíček, příštipkář a žebrák, mlynáři skromně a laskavě přizvukoval, a když Stradounští aneb Pasečtí příliš pádně dokazovali, že není ducha a duše, že žádný „Nejvyšší" není s člověkem spojen, až se rozslzel. Vysvětloval pak, že dosud přes svou bídu se cítil spokojeným, když věděl, že žije v duchu, a že duch žije v něm, kdežto kdyby mělo býti pravda, co je psáno v knížkách pana Šťastného, že by byl velmi nešťasten.

Někdy přišly i Pakostovy, a ty zle na Stradounské se sápaly, vyčítajíce jim, že při nich ani při předcích pravé víry nebylo a že se na oko přidávali k Vraclavské faře; byla-li schůzka u Lexů v Dolcích, dostavoval se i starý Košnár a společně s mlynářem důvody přivrženců Alfonsa Šťastného porážel.

Lexová úzkostně zavírala dvéře do sednice i do síně a zastírala okna, aby křik, váda a řečnění „bratří" a „sester" nezastavovaly mimojdoucích. Byla dobrá a pohostinská, ráda uctila každého, kdo mlýn navštívil, ale tyto návštěvy vždy nemile ji dojímaly, nevěděla, oč se jedná, nebyla mužem zasvěcena v předmět vypuknuvšího nyní sváru, jenž učinil jí schůzky teprve trapnými. Chodívala již jen zřídka mezi besedníky, posílala za sebe Růženku, aby jim posloužila aneb otce na cosi se vyptala.

Počínání si mlynářčina, jejího uzavírání stavení a zastírání oken, jejího odchodu na sad neb na louku, když byli „bratři" a „sestry" přítomni, všímala si bedlivě Faimonka, více než Lexová tušila. Z jejího sadu, či vlastně z travnatého prostranství, na němž potulovaly se husy, dobře bylo viděti, přicházel-li kdo k mlýnu, a některý účastník schůzek dokonce šel přes Rovinku mimo stavení Faimončino.

Kdykoli v pozdní odpoledne neb k večeru vypátrala, že více lidí do mlýna se sešlo, neměla stání, stále vybíhala na sad, k potoku, a Kačka nemohla se pak matky nikdy dočekati, obyčejně odnesla si konve a opatřila vodu k vaření a pro dobytek sama. Uvařila i večeři a trpělivě čekala, až matku špehování kolem mlýna omrzí. Když se matka vrátila, Kačka nereptala, ba nemluvila vůbec; jen když Faimonka zakončovala svoje vypravování o Lexových a jejich společnících láním na zemřelého otce, svraštila temné obočí a rychle, jako v rozčilení oddychovala.

Kačka vůbec málo mluvila, a matka s hněvem si často řekla, ba i do očí jí vyčetla, že neví, co v ní vlastně jest. Ač byla více než dvacetiletá, dávno plnoletá, poslouchala matku ve všem, i ženicha si od ní dala vybrati; ale ke kříži na modlení nikdy nešla, o bratru Františkovi promluvila leda několik lhostejných slov a k horlení matčinu se nepřipojovala. Faimonce se někdy zdálo, že holka vším opovrhuje, že je jí vše lhostejno, kromě zvelebení a zvětšení usedlosti, a skřípajíc zuby mumlávala, že ji přece jen otec nakazil svým machometánstvím, že je v ní jeho zatvrzelost a nevěra, jako zase ve Františkovi jest jeho hříšná pýcha.

Jakmile senosečí koncem června započala pilná práce polní, přestaly i schůzky, a Faimonce odpadla stráž nad mlýnem Lexovým. Chystala Kačce výbavu, chodila a jezdila na jarmarky a urputně tam smlouvala, aby vše co nejlaciněji a nejvýhodněji koupila. Zvávala mlynářku, aby se přišla podívat, co dceři chystá, a když jí Lexová, která kupovala Růžence věci lepší a vůbec byla štědřejší, vše nepochválila, velice se na ni hněvávala.

Pak započaly prázdniny, a Faimonka opět ze sadu a z okének vyhlížela a k potoku a k lesnímu pásmu vybíhala: Jiří Koutný, vrátiv se z Německa, přicházel zase do Dolců, sedával v světnici při stole sekerou a koly vykládaném a procházel se s Růženkou po úzkých lučních a lesních pěšinkách.

Faimonku tyto návštěvy znepokojovaly, ba skorem bodaly; stále se sama sebe tázala, zda-li ten študent, který bude školmistrem, ví, jak se to vlastně má s rodem Lexovým, zda-li po matce je stejné s ním víry, a zda-li mu to, jako všem adamitům, je jedno, že děvče, pro které teď láskou hoří, bude míti společně se všemi ostatními.

Dychtila po tom, pozeptat se ho, neboť není-li adamitou, pak by se mu sňatkem s Růženkou stala veliká křivda. Vemluvila se v jakousi povinnost, aby záležitost tu vyjasnila. Že by tím rodině, s níž byla v ustavičném sousedském styku, mohla ublížiti, toho nedbala. Mlynáře a jeho zemřelých rodičů nenáviděla vždy jako vroucí katolička a hlavně, že dle jejího mínění svedli a zkazili jí muže a tím oddálili od ní syna. Mlynářku měla ráda, zvláště pokud ji považovala za oběť marokánů, a pokud mlynářka sama naříkala na podivné své příbuzenstvo; ale teď, když se zdálo, že se Lexová s poměry spřáteluje, když neopatrně se Faimonce svěřovala, jak bude šťastna, že bude Růženka jednou paní, jak ji vypraví, čeho všeho jí poskytne, vznikal ponenáhlu v ženě vždy roztrpčené hněv proti dávné družce, svatému katolickému náboženství se zpronevěřující, a spolu závist, že má Lexů rod býti ještě více povznesen.

Nadbíhala Jiřímu, aby se s ním seznámila, zdravila jej z daleka a přiblíživši se k němu, vždy několik vět prohodila, buď jej vítala, neb se vyptávala, jak se daří doma, jak sklidili, jak sestry jsou zdrávy, zdali se nebudou vdávat, a podobně. Mladý muž již uvykl potkávati se, jakmile na konec Dolců došel, s Rovinskou sousedkou, o níž věděl, že se s mlynářovými již po léta stále stýká, a že zemřelý manžel její byl také ze soudruhů strýcových, z „bratří". Promlouval s ní vždy přívětivě, a Faimonka, jež se domnívala, že již získala jeho důvěry, umiňovala si pevně, že Růženčině nápadníku k tomu poukáže, jaký osud si chystá.

Již léto s vrcholku svého zvolna přibližovalo se k jeseni, sotva deset dní zbývalo Jiřímu z prázdnin, když navštíviv z nenadání Lexovy, nenalezl ve mlýně nikoho kromě děvečky a mládka, kteří mu sdělili, že pantáta a panímáma s Růženkou hned v poledne odešli, snad na jarmark, — kam, nevěděli a jej těšili, že přijdou asi brzy, jelikož do večera nedaleko. Sednice byla uzavřena, i vrátka zahrádky byla uzamčena kladkou, aby, jak děvečka vysvětlovala,

nikdo nemohl se dobýti, až ona s dobytkem odejde na pastvu a mládek bude prodlévati v mlýnici.

Jiřímu nezbývalo než procházeti se v okolí mlýna, chtěl-li Lexových dočkati; a to si přál, věda, že návštěvám jeho učiní nastávající školní rok brzy konec. Sešel od mlýna nejprve na louku a zvolna kráčel po pěšince, až octnul se mezi balvany v lese; vzpomněl však, že by odtud neviděl, vrátí-li se rodina domů, i obrátil se zpět, pomalu přešel louku, až octnul se u lávky, vedoucí přes potok k Rovince. Chtěl se dáti poněkud dále po břehu, když zastavilo jej volání: „Pochválen Pan Ježíš Kristus! Dobrý odpoledne přeju!“

Pod lávkou při potoce klečela s dcerou Faimonka a máchala prádlo, házejíc je do velikého, zeleně natřeného škopku.

Jiří přál navzájem „Dobré odpoledne“ a chtěl zvolna jíti dále. Leč Faimonka snažila se vstáti s břehu, což jí působilo nesnáze, a sotva se zpřímila, ihned počala se vyptávati: „Mladej pán přišel na besedu, — a Lexovi nejsou domka?“

„Šli prý na výroční trh nějaký a do večera se vrátí.“

„Kdák by! Ani snad žádnej jarmark nihdež nejní. To k přátelům se asi vydali.“

„Nevím, kde mají příbuzenstvo,“ odpověděl Jiří, jen aby něco řekl.

„Snad ani k nikomu z přízně nešli, snad měl mynář řízení ve Strádovni, má tam karamády, přijdou částějc semka,“ uvažovala žena, a v očích náhle se jí zablesklo. Teď řekne Koutnému vše, teď, když jí Lexovi tak snadno nepřekvapí!

„Stradouň je velmi vzdálena,“ namítal mladý muž táhle a jako zklamán, „to by se večer již vrátiti nemohli.“

„Toť, toť, a bude-li schůzka, zvostanou tam přes noc.“

„Myslil jsem, že jich přece dočkám,“ prohodil polo pro sebe.

„Je to věc možná, — ale tady u vody ich mladej pán vyčkávat nemůže, — moh by jdít k našim, je to pár kroků.“ Ukazovala k svému stavení, jež čnělo na blízkém svahu, z daleka jsouc viditelno. „Vod našich je ke mlejnu dobře vidět, mladej pán by ich nepropás, dyby se vrátili.“

Jiřímu se k Faimonům nechtělo, odpoledne bylo líbezné, od lesa dýchal vonný, pryskyřicí a luční vůní prosycený vánek, voda v potoce útulně šplounala, více jej vábila pozvolná chůze v údolí než pobyt ve světnici jistě horké a dusné. „Děkuji vám, panímámo; máte, jak vidím, práci, nechci vás omeškávat,“ řekl zdvořile.

„Šak to Kačka za mne dodělá, už toho tak tuze moc nejní — a musím stejně zatápět. Ale mladej pán se štítí, — je to u našich jenomej tak pošpatný, jako u sedláka, nic po pansky,“ vyčítala žena ostře.

„Jsem také jen z malého stavení, vím, jak je to na vesnici!“

„Pantáta Kvapil, mladýho strejc, s´ náma bejval za života pantáty našeho, — bejval kolikrát!“

Jiřímu připadalo, že by to skutečně vypadalo jako panská pýcha, kdyby déle se vzpouzel. „Podívám se tedy k vám na chvilku a sednu

si k oknu, abych viděl k mlýnu, — nedejte se mnou z práce nijak vytrhovat.“

Faimonka kvapně shrnovala si vykasanou vrchní sukni přes starou, úplně smáčenou kanafasku, shrnovala rukávy jupky, kterou měla navlečenu ještě přes bruslíček a hrubou košili, a přikazujíc dceři, aby s prádlem brzy se vrátila, přidružila se k mladému muži, lávku právě překročivšímu, a vedla jej po silnici a pak vzhůru po stupních do stráně vyhloubených na sad a dále do stavení.

Kačka jediným slovem nezúčastnila se rozprávky: máchala a ždímala zbývající kusy barevného aneb zažloutle bílého prádla a při tom pozorně naslouchala. Teprve, když matka se studentem odešla, ustala chvíli, ohlédla se za nimi a pak zamumlala: „Nač ho k našim voděj'? Budem' jenomej pro smích! A nechtělo se mu — — Maminka nutit nemusili — —“ Ulevovala si při máchání více méně srozumitelnými větami a nevrle házela kusy prádla, jako lana stočené, do škopku. Když odhodila poslední kus, vyskočila s kamene, sebrala s něho podložený pytel a plahočila se s těžkým škopkem až pod stráň, mumlajíc zase: „Šecko mám zastat sama. — A pro drůbínek tlachu — — Stejně se s tím sama do kopca nedostanu . . .“ Postavila prádlo a několika skoky přeběhla schůdky ve stráni, sad, záprseň i tmavou síňku a vběhla do světnice; zde nalezla Jiřího sedícího u okna a před ním matku, která horlivě, leč přidušeným hlasem mu domlouvala. Mladý muž nehleděl, jak si umínil, okénky k protějšímu mlýnu, nýbrž měl hlavu složenu v obě ruce, jako by jej tížila. Kačka vyzvala matku, aby jí pomohla s prádlem, vyčítajíc, že se dosti s ním natahala až pod chalupu, jiná že by se škopkem ani nepohnula, a že by ještě všecko vyklopila na cestu, kdyby je až na záprseň vynésti měla.

Na Faimonce bylo znáti, že jde nerada; když se mladému muži omlouvala, slibujíc, že hned se vrátí, pozdvihl tento hlavu z dlaní a Kačka viděla, že je ve tváři všecek rozrušen, a již na prahu slyšela, jak tiše, dušeně vzdychl.

Když šla s matkou po sadě, řekla polo zamračeně, polo lhostejně: „Cák ste mu uďála? Proč černí?“

„Cák bych mu ďála,“ utrhla se na ni žena, „snad se nemůže dočkat Lexovejch!“

Ale dívka rozhodně zavrtěla hlavou a dívala se na matku úkosem. „Nepleť se, do čeho ti nic nejní, Kačka,“ utrhla se Faimonka znova, „rejš už pojďme, přecej nemůžu hosta nechávat v seknici samotnýho!“

Jak dovedla nejrychleji, sešla po stupních a vynášela pak, namáhajíc se, s Kačkou prádlo. Odvracela při tom od ní tvář, aby se dcera zase znova nevyptávala.

„Rozvěs to na strop,“ rozkazovala jí a spěchala do světnice. Jiří Koutný ještě měl lokty opřeny o stůl a hlavu v dlaně složenu a hnul sebou leda, když odháněl dotěravé mouchy, jichž byla u oken celá hejna.

„Mladej pán se na mě hněvá, že sem praudu řekla,“ přibližovala se k němu Faimonka a usedla vedle něho na lavici.

„Vy myslíte, že je to pravda, a nikoli hanebná pomluva?“ vyjel jako bodnut. „Viděl je někdo? Byl někdo při tom?“

„Neříkám, že byl,“ potřásala žena rozvážlivě hlavou, a při tom zpod hustého černého obočí dívala se se strany na Jiřího. „Ale pro nic tyhle řeči nejsou, a říká to každej, že adamiti vod toho se menujou, že mezivá sebou tancujou, jak je Pánbů stvořil, — jak praotec Adam v ráji. A na svátost manželstva taky nedržej', u nich se neřekne žena, manželka, řekne se sestra, pomocnice, hospodyně, to jako že í žádnou věrnost zachovávat nemusej'. Spravedlivej adamita se sestrou se vodevzdat nedá — šak ví proč!“

Tvář Jiřího za řeči Faimončiny hluboce se zarděla, sklopil víčka a dýchal slyšitelně. S namáháním řekl pak po chvilce: „Nechodí na oddavky, protože neuznávají moc kněží; a bratři a sestry si říkají na znamení, že jsou si lidé v říši lásky a pokoje všichni rovni. Moje zemřelá matka byla také věrná sestra.“

„Já vím, já vím! Vídávala sem i chodit na schůzky do mlejna se strejcem, s pantátou Kvapilem. Náš s něma taky bejval, a ty Pakostovy holky a inší eště, chlapů a ženskejch plnička seknice. Vokýnka si pěkně zastřeli plachtou, aby nebylo vidět, co — —“

„Panímámo!“ vykřikl Jiří a vyskočil tak prudce, že udeřil se o hranu stolu. „Moje matka byla žena dokonalá!“

„Toť, toť,“ usmiřovala jej žena úlisně. „Voni adamiti v tom ničehož nic zlýho nespatřujou, maj' už takovej zákon — —“

„Nechte mne odejít,“ a hoch snažil se odstrčiti stůl, což se mu ovšem nedařilo. „Nemohu tu poslouchat, jak hanobíte mou matku a strýce!“

„Třá na tole nedržela,“ upokojovala Faimonka zase. „Třá jenomej zvostatní!“

„Ani o nich tomu nevěřím. Schůzky mívají, to vím; ale na nich zpívají, písma čtou, protivenství světa si vykládají a duchem se potěšují.“

„Cák by se zavírali a vokýnka zastírali, dyby to bylo jenomej tole?“ horlila žena, uchycujíc Jiřího, jenž dral se kolem stolu, za ruku. „Sama Lexová se přiznává, že tomu říkaj' „hody lásky“.“

„Matka nebožka také tak říkala,“ zašeptal Jiří, jako by pro sebe, a snažil se ruku svou Faimonce vytrhnouti. „Je to podle bible, podle přikázání.“

„Adamiti uměj' písma vobracet na svou stránku,“ usmívala se, následujíc mladého muže, který kvapně nyní bral se ke dveřím. „Nehněvejte se, mladý pane, já šecko jenomej v dobrotě — — Přeukrutně sem tím marokánstvem zkoušela, syna sem ztratila, manžel se nade mnou zatvrdil, ďouče mi zkazil a potomej na věčnou hanbu naši bez svátostí na onen svět se vodebral. Bylo mně vás líto, abyste tímle pádem také do neštěstí nepřišel, — já v dobrotě — —“

Jiří Koutný neodpovídal, skoro přeskočil vysoký práh světnice i onen ze síňky na záprseň, a několika kroky byl v sadě, kde rozplašil a na sebe popudil všecky tu rozložené husy; Faimonka klopýtala za ním.

„Esli pak už došli?“ ptala se a ukazovala k mlýnu. „Vyprovodím mladýho pána a poďvám se.“

„Nepůjdu již do mlýna,“ odmítal ji Jiří, „nemohu — — — Dám se přímo domů. Je možno tudy po zadcích, po humnech přijíti na cestu k nám?“ ptal se, když se ocitl u lávky.

„Toť je, tudy nahoru a potomej k helvetskýmu krchovu. Ale bude ich líto, že mladej pán ich nedočkal!“ volala žena za Jiřím, když překročiv potok, spěšně dal se vzhůru směrem, který mu ukazovala.

Neodpověděl již a neohlédl se po ní, jako by jí co nejdříve uniknouti chtěl. Teprve když bez dechu došel hřebene stráně a vynašel si pěšinu vedoucí na lemu polí kolem stodol a srubů, zastavil se na okamžik a pohlédl dolů. Za lesním pásmem, kudy tak často s Růženkou se procházel, zapadalo zvolna slunce, vrcholky stromů některých ještě byly jím ozlaceny, a několik rudých paprsků prodlévalo i na nejvyšším bodu černošedé žulové skály, v kamenný dešť pozvolna se drobící, k jejímuž boku byl přitulen mlýn Lexových. Bílých jeho stěn nebylo viděti, jen obnovenou střechu a vysokou baňatou stodolu.

Jiří zastenal a přikryl si na vteřinu oči rukou; když ji sendal, podíval se ještě k lesu a zaťal ji v pěst. Šel po klikatící se pěšině dále s hlavou sklopenou, až ocitl se u nízké zdi hřbitůvku. Pod zvoničkou dle květin z Růženčiny zahrádky poznal hrob dědečka Lexova; vichr, jenž náhle při západu slunce počal se zdvíhati, lomcoval vysokou na něm travou a cuchal macešky a sedmikrásy, div jim stonky nepřelámal. I vetchý, sluncem vysušený sloup zvoničky praskal a stenal a se prohýbal, až kovové části slabě zařinčely; a Jiřímu, jenž se tu v zadumání zastavil, zdvíhal vichr slaměný klobouk a do čela mu hnal jeho dlouhé, při spáncích a za ušima zkadeřené vlasy. Přidržel si klobouk rukou a dále dumal.

Jaké asi tajemství kryje hrob prarodičů Růženčiných? A proč chtěli Lexové býti pohřbeni v lese, při potoce? Vyloučili se sami z obce, vědouce, že s ní nemají nic společného? Proč jeho matka nechtěla míti pohřeb jako ostatní? Co bylo podstatou oné víry jediné od věků pravé, k níž se jeho matka přiznávala a jíž i jeho vyučiti se snažila? Byla v ní jen pravá služba světla čistého, ducha živého bez obřadů, kněží a pout, — anebo bylo v ní ještě něco jiného, tajemného, skrývaného, jak tvrdila Faimonka? Byli „bratři“ a „sestry“, jeho matka, jeho strýc, vyznavači pravdy anebo hanebníci, kteří ze slov písma utvořili si zákon, dovolující a přikazující jim svobodu chtíčů tělesných? Jsou „hody lásky“ tancem obnažených těl a ukájením pudů, trhajícím všecky rodinné svazky, — a šla Růženka s rodiči opravdu do Stradouně, aby se divokých těch obřadů zúčastnila?

Tak se tázal a zase pokryl si dlaněmi oči a ve stenání položil se lokty na hřbitovní zídku; slaměný klobouk spadl mu mezi hroby, nevšímal si toho, mučil se dále úvahami o Faimonce, o matčině životě, o Lexových.

Hrobník, jenž po úplném západu slunce přišel zvonit, vyrušil jej; vida, že je hoch ve tváři všechen rozrušen, rozpálen, že mu oči divně planou, že klobouk ztratil, ptal se zvědavě: „Máte tu někoho zakopanýho? Ani sem nevěděl, že přijdete s Doleckejma do přízně!“

Jiří jen zavrtěl hlavou, nemohl promluviti, měl hrdlo staženo, ústa zprahlá a uvnitř jakoby ohromnou, bolestnou prázdnotu. S pomocí hrobníkovou nalezl svůj klobouk a za klinkání zvonu, které dnes v hučení vichru znělo zlomeněji a divněji než jindy, utíkal po stezce, až dostal se na konec vesnice mezi širá pole. Hnal jej vítr, zde ještě více rozpoutaný, ale jemu připadalo, že žene jej jakýsi veliký neklid, který nemůže býti nikdy utišen.

Když si představil Růženku, kterou ve svaté úctě své lásky ještě ani políbiti si netroufal, ač cítil zvláště v lese uprostřed květů, vůně a cvrlikání ptactva často neodolatelné pokušení strhnouti ji všecku k sobě, opojiti se její nejužší blízkostí, — obnaženu před zraky „bratří“, vzdávati se jejich prudkým žádostem, — zdálo se mu, že vichr hněvu, vzteku, zklamání žene jej kamsi do velikých a strašných dálek, do propastí černých a bezedných. Všecek upachtěn, uřícen sběhl kolem březinek hlasitě šelestících do úvalu k potoku Doleckému. Zastavil se: ne, nemůže to býti, Faimonka přece lhala, — Růženka, taková něžná, čistá, líbezná — nemohla se dáti za obět otcovy strašné víry! A její matka, která nenáleží k „sestrám“ a která tak láskyplně o svou jedinkou pečuje, jistě nedovolila, aby si ji přisvojili mužovi soudruzi! — —

Ve svém hrozném vnitřním boji sevřel křečovitě ruce a zadíval se před sebe. Za potokem na úpatí mírné stráně z podrostu drobných olší, smrčků a jedliček vyrůstaly dvě tři obrovské břízy, jichž větve v sebe se skoro splétaly. Vichr ohýbal jejich krásné štíhlé kmeny, bělokoré, černě rýhované, a rozvíval tenké splývavé větve, na nichž bledé listí třepetalo se jako plavý vlas. Jiří nemohl od nich odvrátiti očí; připadaly mu jako lidské bytosti, jejichž štíhlá těla svíjejí se v žalu, jež lomí bílýma rukama a kloníce krásné hlavy rozhazují v zoufalosti svůj třpytný dlouhý vlas. Hudebníkovo ucho slyšelo ve stenání kmenů a šelestu březových ratolestí a listů srdcervoucí akkordy, lkavé passáže, i zdálo se mu, že v oněch břízách, jež často vídal tiše nad potokem se skláněti, je zobrazena jeho nenadálá pohroma, jeho náhlý žal, on sám. Naslouchal šelestění a vání, a ze zoufalého vzteku bylo mu náhle do pláče; leč jakmile vzpomněl na Stradouň, na Faimončina slova, ihned oschly mu zarosené oči, a on kolem bříz pádil vzhůru do širého pole, blíže k městečku, do vichru, jenž dul a skučel.

Stmívalo se, na obloze dříve jasné rozlézaly se tmavošedé mraky a zakrývaly pozvolně hvězdy, jež po západu slunce vyskočily. Jiří cítil čišeti vlhko nejen z bahnitých luk, ale i z mraků, a přes svou rozháranost byl rád, že se blíží již k městským domkům. Uvědomil si, že musí se sebrati, že nesmí na sobě dáti doma znát, co jej potkalo. Bude kliden před sourozenci; ale jinak, ještě než odjede,

vyzkoumá, jak se to má s tím strašným zákonem „bratří“; zeptá se strýce Kvapila, ba zeptá se samého Lexy, Růženčina otce.

Mraky slily se v noci v jediný černý příkrov a chrlily proudy deště; z rána byla krajina kolem městečka ověšena jakoby pohyblivými popelavě šedými závoji. Všecka „venkovní“ práce obyvatel městečka byla zastavena, byli nuceni trvati ve svých sednicích a pozorovati, jak voda oplakuje vyvstávající kameny chudé dlažby na náměstí, jak prudkým přívalem kapek přeplňuje nádržky kašen a vymílá postranní, spíše úvozům podobné uličky.

Jiřímu přišla nepohoda velmi nevhod; sestry zůstávaly s ním ve světnici, stále se ho na cosi vyptávaly, a když odpovídal jednoslabičně aneb vůbec mlčel, škádlily jej mladší, že jej srdce pobolívá nad brzkým loučením. Tím rozedíraly mu mysl ještě více; bylo na jeho tváři přímo viděti, jak jej tyto řeči mučí.

Všimla si toho konečně rozšafná Anička, nejstarší sestra, napomenula děvčat, aby nechaly Jiříčka na pokoji a neztrpčovaly mu poslední chvíle pobytu v domově; radila bratrovi, aby si vzal housle a na nich si hrál, tím že tlachu holek se zhostí. Ale Jiří cítil, že by mu dnes hudba nebyla žádnou úlevou, že by ze strun jeho houslí znělo to, co včera šelestilo a stenalo ze zmítajících se bříz; pobíhal chvíli neklidně po světnici, pak nahlédnuv několikráte z okna podotkl, že se vyjasňuje, že déšť asi brzy přestane, a že se tudíž pokusí jíti do lesa, — na rozloučenou. Vzal si s kolíku starší čepici, navlékl na sebe huňatý kabátec a již spěšně přecházel náměstí, a vyhýbaje se stružkám vody silnici zalévajícím, skoro běžel k lesnímu pásmu. Než se dostal pod stromy, promokl úplně, neboť vyjasnění trvalo jen na chvilku, mraky shlukly se na novo a nepřetržitě chrlily proudy deště.

Zde v lese, zvláště na tmavých místech, nad nimiž stýkaly se větve starých a vysokých jehličnatých stromů, bylo spíše lze vydržeti; mladý muž postavil se pod hustou klenbu větví, opřel se o kmen obrostlý dlouhým jemňounkým lišejníkem jako stařeckým vlasem a snažil se sebrati svoje myšlenky.

Co řekne strýci? Jak se ho vyptá, aby ho neurazil a památky matčiny neposkvrnil? Vášnivá touha vznikala v něm, aby strýc mu vše vysvětlil, obavy jeho rozplašil, on, účastník „hodů lásky“! Již si líčil, jak bude vše zase dobře, jak bude moci zase s jasnou myslí vkročiti do Lexova mlýna, po celou zimu se těšiti na shledání, — když opět se mu ozvala v paměti hrozná slova Faimončina. Neklidně přecházel, nová místa pod stromy si vyhledával; nepobyl v lese dlouho, vysoký mech, prosakující vždy více vodou, máčel mu obuv, a ve vlhkém oděvu počalo mu býti zima.

Na cestě zpět, již zase tak rychle přeběhl, trochu se zahřál, ale jakmile vstoupil do světnice, roztřásl se zimou k veliké starosti Aniččině, která mladší dívky plísnila, že svými pošetilými řečmi vyhnaly bratra do sloty a že nyní budou míti na svědomí, roznemůže-li se. Poručila jim, aby řádně zatopily a k tetě Kvapilové pro nějaké ko-

ření skočily; sama pomáhala Jiřímu do postele tak starostlivě a obratně, jako by byla ne mladá dívčina, ale zkušená, usedlá matka.

Když hoch ulehl, roztřásla jím zima znova, zuby mu jektaly, těžká peřina na něm se hýbala, ba i pelest sama slabě se otřásala. Sestra přinesla peřin ještě více, aby se pod nimi zahřál, a se smutnou tváří stála vedle něho, polohlasně naříkajíc, že nebude moci ani do škol odejeti, jakáže to bude pro něho škoda.

Tak nalezla je teta Kvapilová, která zároveň s Milčou přišla, jsouc jejím vypravováním ustrašena. Uvařila mu lípový květ pro zapocení a slíbila, že k večeru pošle mu silnou polévku, aby se po zimničce posílil, má prý kousek masa doma. Třesavka ponenáhlu přestávala, Jiří se upokojoval; vypil několik doušků lípového léku, jež mu teta a sestra vnucovaly, a pak upadl v jakousi ne nepříjemnou mdlobu, v níž jako v mlze viděl poblíže své postele Aničku a tetu seděti, až pak mu zmizely docela.

Usnul, a když se všecek zapocen probudil, byla ve světnici již úplná tma, jen v kamnech kmital oheň, vrhající na stěny trochu úzkých paprsků. Pohybem upozornil na sebe sestru, jež dosud u něho bděla; rozsvítila kahánek, přinesla mu s plotny vřelou polévku a měla radost, když jí řekl, že je mu lépe a že má dokonce i hlad.

Jiřímu se zdálo, že se probudil z jakéhosi těžkého snu, a nemohl se hned rozpomenouti, co ho tísní; když však mu Anička vyřizovala, že se teta zítra k němu podívá, a že i strýc Kvapil přijde, uvědomil si, o čem v lese přemýšlel, a bylo mu hned zase teskno. Poprosil sestru, aby strýce jistě k němu přivedli, že musí s ním promluviti, pak jí děkoval za její starostlivost a posílal ji spat. Chvíli ve tmě a samotě se ještě mučil vzpomínkami; leč únava tělesná byla větší než duševní napjetí, usnul znovu a za matných snů, v nichž chodil po lese a zase podél hřbitůvku v Dolcích a kolem zmítajících se bříz, spal mnoho hodin.

Z rána neměl již horečky, ale byl bled a ještě sláb, i nepřipustila tomu Anička, aby vstal, a teta, přišedší sem hned časně, ji v tom utvrzovala. Mařka a Milča nesměly ani do světnice vkročiti, aby bratra neznepokojovaly; že však po ránu přestalo pršeti, mohly se zabývati prací na dvorečku a v síni. Váša jel na pole orat; tak, když strýc Kvapil přišel sestřence navštíviti, zůstal s ním v jizbě zcela sám: „Pěkně se chystáš na cestu do škol,“ žertoval usedaje naproti lůžku na lavici táhnoucí se kolem kamen. „Už ti jenomej zbejvá pár dní — a ty na postýlku!“

„Je mně dnes už líp,“ ujišťoval Jiřík slabým hlasem. „Myslím, že se budu moci vydat, — mám ještě asi šest dní času. — Ale sedněte si, strejčku, ke mně blíž, vezměte si lenoušek, — bude se nám líp hovořit.“

Kvapil vyhověl přání sestřencovu; leč když mu byl zcela blízko, zadíval se na něho Jiří zamyšleným a jako nejistým zrakem a nezačínal nijakou rozprávku. Strýc, pozoruje ho, pojal obavu, že zase upadá v zimničnost, a podotkl lítostivě: „Proč jenomej svoje zdraví

v šanc vydáváš? Říkala mi Anička, žes včera v lijáku do lesa se vydal a předevčírem za povětří* se vrátil! Tímle pádem si s prázdnin moc síly nepřineseš!"

„Strejčku," pravil hoch nenadále, nechávaje Kvapilovo politování zcela bez odpovědi, „slýchal jste někdy, že nebožce matce říkali lidé „adamitka"?"

Kvapil ustrašeně do synovce se zadíval, maje za to, že blouzní; ale Jiří měl oči jasné, a když mu strýc neodpovídal, opakoval naléhavě: „Slýchal?"

„Cák tě to, hochu, pojednou napadlo?" řekl potřásaje hlavou. „Lidé nám říkaj' šelijak, ti učení nás nazývaj' abrahamiti, deisti, blouznivci, a sprostí nám nadávaj marokánů, adamitů. Jenomej tím pravým ménem nás nemenuje nikdo: sme synové a dcery ducha čistého živého a chceme přebejvat v živém pokoji."

„A proč adamiti, strejčku? Maminka mě učívala víře svojí, říkávala, že věří jen tomu, co Nejvyšší sám praotci Abrahamovi zjevil, v písmech že je mnoho překrouceno a přilháno, co se s duchem nesrovnává a co rozumem přijmouti nemůžeme. Taky mně vypravovala, že Pakosta a jiní bratří očekávají příchod krále marokánského, který založí říši pokoje a lásky. Ale proč adamiti?" Bledá tvář Jiřího se zarděla, mluvil rychle, naléhavě a trochu zase se zachvěl. Skrčil se pod těžkou peřinu a zarývaje hlavu hluboko do podušek, dychtivýma očima, které skoro jediné bylo viděti, díval se na strýce.

„Naše víra, hochu, je prastará a nepřidržovala se nikdy toho, co kázali kněží a zákony, nýbrž co z ducha čistého pocházelo. Už za Žižky zpronevěřili se vyznavači kalicha, jak kroniky vypravujou, a začali nenávidět bratry pravé. A že mezivá těma, kteří se im protivili, byli taky naháči, kteří chtěli bejt živi jako prarodiče v ráji, říkali všem adamiti, a to zvostalo všem nám, co nespravujem se zákonem církeuním, anobrž rozumem svým, tím duchem, který je v nás."

„Tedy nejsou abrahamiti a marokáni za jedno s těmi, již z Adama v ráji příklad si berou a — nevím, dle kterého přikázání — manželky a nevěsty mají společně — —?" ptal se Jiří zdlouhavě, vždy slaběji a tišeji.

Kvapil se zasmušil. „Je vo nás psaná na kancalářích lecjaká hanebnost, a lidi si vo nás povídaj', že tancujem' nazí a neplechy provozujem', — slejchal sem vo tom na Pasekách a inde — —"

„A jsou to jen bídné pomluvy, že, strýčku? Nebožka matka byla žena dokonalá, vy jste občan vzorný — a myslím, že všecky děti ducha živého jsou lidé spravedliví, čistí!" řečnil Jiří a upíral na strýce oči, pln žádostivého očekávání.

„To máš tak, hochu: všude je plevel v pšenici, i mezivá bratříma byli lidi nehodní. Reiman Zderazskej, co provozoval ty podvody se zlatníkama, přeukrutně nám uškodil. A na Hradecku a Holicku byli ňácí vobejdové, který jenomej lenošili a se toulali, pomocnice svoje vopouštěli, inších se chytali a diuný řeči vedli. Nejeden

* vichřice.

bratr nedal se vod kněze a v chrámě vodevzdat, a z toho hnedkom pošly řeči, že marokáni manželstvo neuznávají, že jako zvěř v lese sou živi. Inu, kalná voda po lidských žlabech teče. Každej můžeme stát jenomej za sebe, podlevá svědomí svýho žít, — inší nutit nemůžem. — Ale nač's to dneskom zpomenul? Rejš se netrap myšlínkama na nebožku matku a spi," zarazil se náhle ve svém obšírném výkladě, když si opět všiml, jak rozčileně jej synovec pozoruje. Pohladil jej po vlasech jako malé, churavé děcko a odcházel lehkými kroky a opatrně dvéře za sebou zavíraje, jako by chtěl jej tím k spánku pobízeti.

Po odchodu strýcově se Jiří poněkud upokojil a zkonejšen velikým tichem ve světnici, rušeným jedině tikáním chraplavých hodin, upadal chvilkama i v dřímotu. Když konečně spaní se sebe setřásl a s hlavou již vyjasněnou opět počal o minulých dnech přemýšleti, vybavovaly se mu řadou všecky dojmy zažité a řeči vyslechnuté, po Faimončině popichování a napovídání, určité, jasné odmítání strýcovo, po schůzkách jí líčených vzpomínky na léta po boku matčině ztrávená, na její vážné učení, její přísný, bezúhonný život.

Již za plnou pravdu přijímal, co mu strýc řekl, a čemu tak rád by byl věřil; v tom mu kmitla myslí slova Kvapilova: „Každej můžeme stát jenomej za sebe, — inší nutit nemůžeme." Což, byl-li jen rod Kvapilův živ v duchu a pravdě? — což, spravovali-li se ostatní abrahamiti, Lexovi, Stradounští, nebožtík Faimon, zákonem jiným? Sami „bratří" a „sestry" vyhlašovali vždy, jak od matky slyšel, že neuznávají žádného zákona, ani církevního, ani světského, kromě toho, který jim vlastní rozum stanoví. Což, ustanovili-li sobě „bratří" v Dolcích, že manželství s jedinou ženou zavrhují, že zavrhují i společenský mrav alespoň ve schůzkách svých, a na znamení toho odvrhují i oděv, jejich tělo tísnící? Jako tehdy na cestě vichřicí, mučil se znovu úvahami, z nichž východu nenalézal, a obrazy, jež naplňovaly jej zahanbením a hněvem.

Ne, nestačí strýcova slova, musí se pozeptati samého mlynáře, je-li pravdou, že Růženka — — — — Jakmile trochu se zotaví a počasí se vyjasní, půjde do Dolců!

XVIII.

Faimonka neopomenula mlynářce vyříditi, že tu měli hosta, jenž se jich již nedočekal; připojila svou domněnku, že byli ve Stradouni na „hodech lásky", s tak zvláštním usmáním a zablýsknutím svých ponurých očí, až v Lexové dech se zatajil.

Ujišťovala sousedku, že na Stradouň ani nepomyslili, na cestu takovou že by odpoledne nestačilo, že byli v městečku za lesem, mlynář za řízením, ony za koupěmi velmi naléhavými. Ptala se, zda mladý Koutný brzy zase přijde a co o svém odjezdu říkal. Faimonka s týmže zlým pousmáním vypravovala, že mladého zdržovala, ale že velmi spěchal a ani poukazem, jak budou Lexovi litovati, od návratu odvrátiti se nedal. Ba nešel ani kolem mlýna, dal se po humnech,

jako by se s nimi potkati nechtěl. Mlynářka byla zaražena, zmocnil se jí neurčitý strach; ráda by se byla Faimonky zeptala, o čem ještě dále s Jiřím mluvila, a zase se ostýchala a její odpovědi obávala.

Muži o ničem se nezmínila, ale Růžence řekla, že tu byl mladý Koutný, a když jí dívka odpovídala, že již se to dověděla od děvečky a mládka, dodala, že se nějak na ně rozhněval, že se jich ani dočkati, ani s nimi se potkati nechtěl.

Růženka to s určitostí vyvracela: nemá, proč by se hněval, a býval vždy stejný, něžný a k ní i k rodičům pozorný. Vyzvídala na matce, kdo jí řekl, že se Jiřík hněvá; a když se dověděla, že domněnka pochází od Faimonky, již dokonce jí nevěřila, vždyť Faimonka vykládá všecko na zlou stránku, vidí vše černě. „Uvidíte, maminko, že se nehněvá," pravila na konec. „Až přijde, sama se ho vyptáte. Dnes přijdout nemůže, toť, prší, je nečas; ale jak se vyčasí, budem ho tu mět, dyť nám musí dát s Pánem Bohem, nežli do těch škol se vydá!"

Mlynářka jí neodpírala; neřekla jí, že se obává, aby Faimonka nebyla se vytasila před Jiřím s oním podezřením, kterým ji samu již po léta mučí; nerozbírala s dcerou nikdy počínání si otcovo a dědečkovo, a těšila se, že děvče ve své dětinné důvěřivé mysli nepozoruje nic zvláštního, ani odchylného v návštěvách „bratří" a jejich hlučných schůzkách.

Vyčasilo se hned druhý den, slunce probojovalo se tmavými mraky, proměňovalo je v bělavé obláčky-beránky a do večera je nadobro zahnalo. Růženka byla neklidna, stále cosi ve světnici rovnala, květiny zalévala, do zahrádky vybíhala, stonky dešťovými kapkami zatížené přivazovala, cestičky rovnala. Desetkráte za odpoledne vzala si z košíčku na okenní římse svoje milé háčkování a zase je odložila; nakazila svým nepokojem i matku, jež počala rovněž z okna vyhlédati a před stavení vybíhati.

Všiml si toho konečně i mlynář a ptal se, koho že to vyhlíží. „Dyž sme nebyli domka, byl tu mladej Koutnej, čekáme ho teďkejc, eště nežlivá do Němec vodjede," vysvětlovala mu žena, leč s tváří tak rozčilenou, že se jí pousmál: „Ty ho vyhlížíš, jako židi svýho mesiáše! Dočkáš se! Třá se bál rozmoklejch cest — voda stojí šady — je í plnička zástavka, a náhon přetejká. Ti městský panáčkové nejsou tomu naučený."

Lexová uchýlila se do světnice, aby jí muž ještě dále neškádlil, a mlynář dal se kolem „zástavky", již malému rybníku podobné, a podél lesa, by se podíval k přeplněnému náhonu, z něhož tenké stružky stékaly po vyvýšeném břehu na louku a ve stéblech zralé již trávy se ztrácely.

Šel ve svých vysokých botách dále a dále, libuje si, že vytrvalý déšť posledních dnů prospěje lukám i usnadní mletí, jehož právě nyní po vymlácení bude mnoho; došel až k potoku, který dnes s neobyčejnou rychlostí valil se ku předu přes balvany v koryto navalené a hlasitě šuměl. V úvahách, jak bude nejlépe práci příštích

dnů zaříditi, zapomněl zcela na čekanou návštěvu; když se z pochůzky vrátil, bylo skorem tma, a žena volala jej do světnice k večeři.

Nevšiml si, že ona i Růženka jsou poněkud smutny; nebylo u nich zvykem mnoho před čeládkou hovořiti, již rodiče jeho tomu nepřáli; mlynářka byla sice povahy hovorné, ale během času utlumily těžké strasti její švitořivost, a Růženka byla vždy tichá, ostýchavá. Večer uplynul, aniž si Lexa uvědomil, že žena a dcerka jsou sklíčeny — poněvadž Jiří Koutný, kterého s takovou jistotou čekaly, přece nepřišel.

Nedostavil se ani dne příštího; teprve když obě ženy již uvěřily, že čekají marně, a tajně v sednici a v komoře si poplakaly nad hněvem jeho nevysvětlitelným, kmitl se náhle odpoledne kolem okének, právě dokořán do teplého čistého vzduchu otevřených, za nimiž Lexová s dcerou na „lajci“ seděly a ze suchých lusek hrách vylušťovaly.

Růženka zarděla se do ruda, odstrčila od sebe ošatku, do níž zrnka házela, a chystala se povstati; mlynářka ji předešla, několika spěšnými krůčky octla se u dveří, ale Jiří jimi již vstupoval, rychleji, než jindy činil, tak že se s Lexovou skoro střetl. Když popošel blíže k oknům, viděly obě, že má tvář pobledlou a poněkud strhanou, neklidné plápolavé oči, a také pohyby jeho že jsou nepokojné, čeho u něho nebývalo.

„Myslely sme, že's už vodejel do Němec, Iříčku, a tys zatím stonal, seš ve tváři přepadlej a žlutej,“ vítala jej mlynářka, když poněkud se vzpamatovala, a ruce se jí třásly. „Sedni semka, hnedkej to uklidíme!“

Mladý muž zamáchl rukou, jako by odmítal. „Je mlynář doma?“ zeptal se místo odpovědi.

„Toť, je ve mlejnici, máme moc mletí, šak slyšíš!“

„Byl bych rád, kdybyste jej zavolala, musím s ním promluvit.“

„Zajdi k němu do mlejnice,“ navrhovala Lexová, „my to tu zatím pospravíme a ňákou svačinu schystáme.“

„Tam není svého slova slyšet, nedorozuměli bychom se. A nenamahejte se, panímámo, nějakým chystáním, — mám na spěch, — zítra již odjíždím, -- svou nemocí jsem se zdržel —.“ Mluvil to vše neklidně, trhaně, a při tom se vždy na okamžik dotknul zrakem smutným a jakoby vyčítavým Růženky, která v nesnázích zase na lavici usedla a se suchou hrachovinou si pohrávala.

„Zavolám ho teda,“ uvolovala se mlynářka, všecka podivena nad neobyčejným chováním klidného jindy hocha. „A ty, Růženko, pana Iříčka drůbínek rozveseluj, nežlivá se vrátím; pak zčerstva něco schystáme.“

Děvčeti bylo úzko ze smutných pohledů hostových; srdce se jí svíralo obavou, že přece není vše, jak by býti mělo, že není to jen nemoc, která činí jej tak podivným. Přece se však přemohla a řekla srdečně: „Vy ste, Iříčku, stonal, — a my ani nevěděli! To hnedkej, jak ste se z Dolců vrátil? Bylo tehdy povětří, — snad ste se nachladil?“

Jeho oči hleděly zase tak vyčítavě a takměř ji pronikaly. „Byla to neblahá cesta,“ pravil po chvíli tichým, dušeným hlasem, „těžko mi po ní bylo . . .“

„My nevěděli, že nás budete marně čekat, přeukrutně sme litovali! Faimonka vypravovala, že ste se rozhněval, — my přecej schválně nevodešli! A že ta cesta dom tak vás zmohla! Špatně se vám do Němec pojede — v takovou dálku!“

Dívka domlouvala mu vroucně, a ani nevědouc přisedla blíže a ruku položila mu na loket. A on stále se na ni díval bolestně, vyčítavě — — Ba, špatně se mu pojede s tak hroznou tíží na srdci — — Leč, snad mlynář vysvětlí, mu ulehčí — —

Lexová vrátila se právě s mužem: „Vítám tě, hochu! Je dobře, žes přišel! Toť bylo ňákýho vyhlížení, — smál sem se hospodyni, že dělá, jako by spasitele čekala. Už se bála, že's za horama!“

„Pojedu zítra — — přišel jsem se rozloučit — — a s vámi promluvit — — Mohl byste se chvilku zdržet? Máte na pilno, — slyším, že melete, — ale nebude to dlouho trvat, — musím před večerem býti doma — —“

„Neé, neé,“ vzpírala se Lexová, „nemůžem tě jenomej tak pustit — —“

„Teda, hochu, povídej,“ započal muž, hodiv svou pomoučenou pangrotku na stůl a sednuv pohodlně ke stolu. „Povídej, ať je ti lehčejc, tak se mi ňáko zdá, že máš na srdci tíž?“

„Zde ne, mlynáři, vyjdeme si ven, zde nemohu — —“

„Zdá se ti tady temno*? Můžem třá vyjdout na sad, tráva vyschla, bude se nám tam dobře besedovat.“ Vzal ochotně zase čepici a vycházel před Jiřím. Lexová a Růženka zadívaly se na hocha v podivení: proč odchází od nich, proč chce býti s mlynářem sám? — Vždyť přece se přišel s nimi rozloučit na dlouhou dobu, poslední hodiny s nimi strávit! Odpovíděl na němou dívčinu otázku tímže dlouhým a bolestným pohledem, který již po celé odpoledne ji uváděl v teskný zmatek.

Když vyšli, počala mlynářka uklízeti po sednici, leč na její tváři bylo znáti, že je roztržita, vzrušena. „Maminko,“ zeptalo se jí náhle děvče, „cák asi Iříček po tatínkoj chce? Mívá přecej k vám šecku důvěru, — a dnes k vám — a ke mně — skorem ani nepromluvil!“

„Třá se mejlím,“ šeptala žena hlasem skoro se třesoucím, „ale myslila bych, že našemu vo tebe chce říkat — — Je všecek nesvůj, snad se bojí, že dobře nedopadne, — eště školmistrem nejní, — a my tě máme jedinou, — ale vo to nic!“

Tvář dívčina, po tolik dní stále úzkostlivá a zádumčivá, pojednou se rozzářila; oči šťastně se jí zablýskly, malá, něžná ústa se pousmála. „Myslíte, maminko?“ vydechla matce skorem do ucha, přibližujíc svou tvář k její hlavě. „Ach, to by bylo dobře! Přecej se tedy nehněvá, přecej,“ dodala sotva slyšitelně „mě má rád . . .“

„Bodejť měl,“ řekla Lexová již směleji, „každej tu v Dolcích a

* dusno.

v Rovince mu to z očí vyčet! Cák jenomej Faimonka se navyčítala, — nepřála ti štěstí, troufám! Ta se podiví! Uděláme šecko, Růženko, jenomej se neboj, za rok, až se Iříček vrátí, můžete mět veselku — Ale teďkejc musím něco schystat, ať to přecej jako námluvy vypadá, — a ty bys mohla v zahrádce nařezat kytku."

„Byla bych im na překážku, dyž v sadě hovořej," namítalo děvče nesměle.

„Dyť chodíš jako myška, ani si tě nepoušimnou."

Vyšla, tichounce otevřela branku do zahrádky a počala malou kudličkou uřezávat vysoké květy; úkosem pohlédla přes plot do sadu, kde asi muži besedují, ale nebylo jich tu. Šla pod stromy až tam, kde ustupovaly několika keřům trnek a zdivočilého angreštu, rostoucím z kamenité půdy; prostíralť se sad Lexových s jedné strany pod onou malebnou, drolící se skalou žulovou, malým lesíkem korunovanou, která čněla poněkud do cesty a mlýnu dodávala zvláštní jeho ráz.

S výše, s místa, kde byla skalnatá stráň holá, zavznívaly k ní tlumené hlasy: zašli tedy nahoru, snad aby byli zcela nerušeni. Co asi řekl mladý Koutný? Řekl, že ji má velmi, velmi rád, tak rád, že až se rozstonal myšlenkou na brzké rozloučení? A co otec odpověděl? Nesmírná zvědavost pojala Růženku; půjde blíže, vystoupí k lesíku od náhonu, aby ji nezpozorovali. Snad neučiní nic zlého, bude-li trochu naslouchati, — chce slyšeti, že je šťastna, že bude šťastna — — —

Byly to vskutku hlasy Jiřího a Lexův, které se skály doznívaly do sadu. Když vstoupili pod stromy, ohlížel se mladý muž rozčileně a vida s jedné strany zahrádku pod otevřenými okny a blízko silnici, po níž zdlouha drkotaly vozy, prosil mlynáře, aby vystoupili k lesíku: „Zde bychom promluviti nemohli, stále někdo jde kolem, a do sednice je slyšet. Tam nahoře budeme sami, a bude nám volno."

„Ale špatně se tam sedí, tu sme za větrem, a tam větry foukávají."

„To je právě dobře, stejně mne hlava pobolívá, a je mně horko k zalknutí," a již stoupal po stezičce sotva znatelné, vinoucí se v rozdrolené tříšti mezi kapradinami, třezalkou a janovcem. „Zde jsem jako chlapec nejraději sedal, tehdy, když jsme u vás byli po maminčině pohřbu. Je odtud daleko vidět; když jsem na strom vyšplhal, spatřil jsem věžičku Zderadovského kostelíčka. Dole teče potok, že? Děvčata házívala dolů kaménky a měla radost, když to žblunkalo."

„Potok ne, ale náhon; jde to k němu srázně, musí bejt přeukrutná vopatrnost, — pro děti tole nejní," vysvětloval Lexa a sedl si vedle Jiřího na větší úlomky, již měkkým mechem a drobňoučkým lišejníkem obrostlé.

Hoch opřel si hlavu o lokte, tyto o kolena, a jako by zapomínal, že vyžádal si rozmluvu, hleděl před sebe dolů na lesní louku, kudy často s Růženkou se procházel.

Mlynář chvíli taktéž mlčel, ale pak stával se netrpělivým; proč jej hoch vylákal sem na skálu, když nemá, co by mu pověděl, a dole ve mlýně je tolik práce — — Kdož ví, zda-li mládek svědomitě vše

provádí, co mu nařídil, — a on zde marně zahálí! Již chtěl Jiřímu svou obavu svěřiti, když tento, vytrhnuv se náhle z přemýšlení, sám započal:

„Řekl jste, mlynáři, že se vám zdá, jako bych měl na srdci tíž, — mám tam jako kámen, — a hlavu všecku pomatenu, nespím, v bouřce a dešti vyšel jsem do lesa, — div se nerozstonal, — nikde nemám stání —.“

„Toť, toť, hnedkom sem si pouším, že nejsi svůj.“

„Tak do škol odjeti nemohu, nic bych tam platen nebyl, ničemu bych se nenaučil,“ pokračoval Jiří.

„Rád bych ti pomoh’, bratře, ale cák já, doktor nejsem, ničehož nic nezmůžu . . .“

„Zmůžete,“ a mladý muž uchytil Lexu za ruku. „Proto jsem k vám přišel . . . Chtěl jsem, aby mne strýček Kvapil vyvedl z toho bludiště, — ale jenom vy, pantáto, to dovedete. Strýc může odpovídat jen za sebe a za rod svůj, dále nic . . .“

Mlynář pustil ruku hochovu a zpytavě na něho pohlížel, nerozuměje mu zřejmě. Hladil si na zad hojné, silně šedivějící kadeře, jež činily jej zcela již podobným dědečkovi Lexovi, ač tento vynikal obrovštější postavou.

„Slibte mi, že povíte úplnou pravdu, a kdyby byla sebe hroznější. Abrahamité, čili bratři, zaslibujou se všichni, že budou Nejvyššímu sloužiti v duchu a pravdě, — to vím od matky, — a tedy ani vy nesmíte se oddávat šalbě a lži.“

„Hochu, bratře, rozumím ti pořádem míň,“ potřásal Lexa hlavou, „cák mi chceš?“

„Chci, abyste mi řekl, zda-li lhala Faimonka z Rovinky, tam naproti vašemu mlýnu, jejíž zemřelý muž byl vašeho rodu věrným kamarádem a taky bratrem.“

„Nevím, co ti říkala, — ale prauda to asi sotva byla. Faimonka na náš rod zaneuřela už vod samýho počátku. Černila, dyž bratr Faimon k našim chodil na „hody lásky“, a dávala nám vinu, že se bratr přiznával k víře pravé. A zatím rod Faimonů byl od kořene, jako náš.“

„Ty hody lásky, — konáte je ještě pořád?“

„Teďkejc málo. Bratři na Pasekách a ve Strádouni vodpadli vod ducha živého, — šak víš, i bratr Kvapil, strejc tvůj, s něma drží. Aspoň má Faimonka pokoj,“ dodal s trpkým úsměvem, „něco se mej pomocnici navyčítala, kolem mlejna se navochomejtala! Pořádem chtěla něco vyčíhat, — ale zmehlo jí!“

„Ona říká, že ví, co se děje za zastřenými okny, a proč je zastíráte . . .“ pravil Jiří s hlavou sklopenou.

„Stejně ti poudala ty starý tlachy, kerý vo našom rodě nehodný lidi roztrušujou,“ přerušil jej mlynář hněvivě a hlasem dosti silným. „Říkala ti, že u našich nazí tancujem.“

„Ano; a že adamiti neuznávají manželství ani jednoženství, majíce všecky ženy společně, — bratr sestru, otec dceru, muž manželku jiného!“ vyrazil ze sebe mladý muž, skoro syče.

„Toť, toť,“ zatínal mlynář pěstě a hrozil dolů směrem k Rovince,

„aby Faimonka vo nás nepovídala, aby nás nevostouzela! — To za Františka, že se k ní nechce znát, — jako bychme měli vinu my — —“

„A není tomu tak?“ vyskočil Jiří s kamene a postavil se před Lexu s planoucíma očima. „Nezastíráte okna, abyste slavili hody lásky tělesné? Není vám dcera, vnučka, sestra zároveň manželkou, či jak vy říkáte, pomocnicí? A Růženka vaše — —“ Jiří se zajikl, nemohl již dále.

Také mlynář vstal. „Bratře, bratře,“ pravil bolestně, „podívej se, vlasy mi plesnivěj', hrob pod zvoničkou mě vočekává, kerak bych moh' do něho sestoupit, dybych ducha čistého živého tak byl opustil? Kerak bych se moh' svýmu dítěti, jemuž šecko nejlepší přeju, ve tvář podívat, dybych byl takové hanebnosti páchal a k něm taky i sváděl? Bratře, tvoje matka byla věrná dcera Nejvyššího, věrná sestra naše, — cák bys i chtěl podezřívat, že s náma nahá tancovala a smilstvu se voddávala?“

Mluvil jasně, třeba smutně, a díval se mladému druhovi zplna do tváře. Postava jeho byla vzpřímena, šedých kadeří dotýkaly se odlesky slunce za lesní vrcholky protější rychle zapadajícího, byl podoben kazateli, starozákonnímu proroku.

Jiří vrhl se k němu, uchopil jej za obě ruce: „Odpusťte mi, pantáto, — že jsem vás podezříval — — Byl jsem hrozně nešťasten — — Snad jste uhodl, že mám Růženku rád, že si na ni myslím — — Když jsem si představil, že ji nutíte, aby při těch schůzkách tajemných byla všem bratřím pro rozkoš těla, — myslil jsem, že musím sešílet, nebo zabít vás a pak sebe — — Na všecko jsem zapomínal, — na matku ani pomyslet nechtěl, — — abych jí nemusil zlořečit, že také náležela k vám — — Vyzvídal jsem na strejčkovi, — neupokojil mne, — šel jsem k vám — —“

„A věříš mi, bratře?“ ptal se mlynář skoro šeptmo, hlasem udušeným velikou rozrušeností.

„Z vašich očí hledí na mne pravda,“ odpovídal Jiří rovněž tiše. „Věřím, že jste si svoje bílé vlasy neposkvrnil neřestmi. Pojďme teďkej, mlynáři, připozdívá se, slunce zapadlo, rozloučím se s Růženkou a panímámou.“

Vzal jej důvěrně za ruku a scházel s ním s kamenité stráně k sadu. Větřík šuměl větvemi jednotlivých splývavých břízek z trhlin a tříště rostoucích a doleji listím ovocných stromů; Jiří zastavil se a naslouchal. „Neboj se, hochu, nezdvíhá se povětří, to po západu dycky tak bejvá,“ podotkl Lexa, domnívaje se, že se mladý muž obává bouře.

„Znělo to ne jako vítr, ale jako vzdychání a pláč.“

„Potok je rozvodněn, žblunká přes kamínčí, a taky náhon a zástavka přetejkaj' po tech dýštích, — zní to jako pláč a ozvěnou v lesi eště se to rozlíhá,“ vysvětloval mlynář. „V tu stránku málo kdo přijde, kdák by tam naříkal? Teďkejc k vícerou šecko tak posmutně se zdá, — jenomej pojď, ať sme už v seknici.“

Kráčel chvatně přes sad, prošel brankou a síní; v sednici šukala mlynářka kolem stolu, který slavnostně pokryla ubrusem a na němž nashromáždila, co právě měla v zásobě: chléb, pomazánku, med, trochu časných hrušek. V kamnech měla zatopíno a vařila, jak

vůně prozrazovala, nakvap kávu. Nutila Jiříka a muže, aby ke stolu přisedli a zatím si posloužili, káva že bude co nevidět hotova.

„A kde ste nechali Růženku? Nepřivedli ste i?“

Oba muži podiveně zavrtěli hlavou.

„Šla do zahrádky nařezat kytku,“ hovorně vykládala žena, vždy k plotně odbíhajíc, „smejšlela sem, že se k vám přidala — No, šak přide, Růženka naše je přeukrutně voslejchavá, stydí se — —“ Zdvíhala poklice na hrnéčkách, přidávala na oheň veliká polena, aby se jí svačina rychleji uvařila, a při tom vždy po očku podívala se k muži, zda-li jí řekne, že Růženku mladému Koutnému připověděl, na kterou dobu smluvili veselku a jaké podmínky si navzájem ustanovili.

Bylo jí divno, že muž nic jí nepovídá a že vůbec nehledí nijak vesele, jak by se dalo očekávat od otce, který vdá dceru za pána. Také Jiří Koutný nevypadal jako ženich; uklidnil se sice trochu, již sebou tak netrhal, a oči mu tak horečně neplály jako za příchodu, — ale zdál se jí jaksi unaveným, malátným. Těšila samu sebe, že jest to nemocí, z níž právě vyvázl, a byla ráda, když mohla nalívati kávu a nésti ji na stůl, — snad se host osvěží a rozjaří..

„Neměli bychom počkati na Růženku?“ ptal se Jiří, když jej Lexová do jídla nutila a sama krajíčky máslem mu mazala a medem pokapávala.

„Šak dojde, dojde, voslejchá se,“ pravila mlynářka se šťastným úsměvem, líčíc si v duchu, jak se dívka v rozpacích červená po rozmluvě obou mužů, kterou v zahrádce jistě zaslechla. „Jenomej si, Iříčku, služ, šak teďkomejc tě dlouho neuctíme, — budeš daleko — --“

Dal si říci a pojedl, co mu hospodyně předkládala, ale zvolna, skoro z přinucení, bylť dosud příliš rozechvěn, neměl hladu. Také mlynář jen na stálé domlouvání ženino upil trochu z velikého porculánového hrnku, chleba se však nedotkl.

„Přinesla bych piva, máme pár flaší v kamenici,“ nabízela se mu. Nechtěl; což si s Jiřím nepřipije na šťastné manželství jeho a Růženčino?

Mezitím se ve světnici úplně setmělo, bylo třeba rozsvítiti kahánek. Růženka nepřicházela, a matka její byla pevně přesvědčena, že již nepřijde, dokud je hoch zde, že se příliš stydí. Lexa sám, zmaten dosud nedávnou rozmluvou, seděl v zamyšlení, a sotva že žena několik slov z něho vylákala, upadal opět v zadumané mlčení. Od hřbitůvku na stráni doznívaly sem otevřenými okny neurčitě poslední trhavé údery klekání; k lampičce slétaly se tenké jepice, dlouhých nitkovitých noh, a malé, šedé a huňaté můry; jepice padaly na ubrus, lepily se na misku s medem a hynuly, můry kroužily a kroužily kolem žlutého světla, až křidélka si přižehly.

Mlynářka vždy dychtivěji ulpívala na rtech manželových, on pohledů jejích nepozoroval, díval se na svoje v klíně složené ruce. Jiří vstal:

„Již vidím, že se Růženky nedočkám, zašla kamsi, zapomněla, že jsem přišel se rozloučit —“

„Dyť snad přecej zejtra se nevydáš,“ naléhala Lexová, „dyť snad přecej k našim eště přídeš.“

„Rád bych —“ pravil Jiří váhavě, „jest-li snad zítra nikdo na dráhu nepojede, — mohl bych ještě jednou do Dolců — — Bolelo by mne, kdybych se nemohl s Růženkou rozloučit.“

„Toť, toť, jenomej k našim přijď! Domluvím ť, aby se tak nestyděla, — ňáko už to spravím, Růženka je moudrá! Šecko si vypovíte po libosti, — s naším taky se vypořádáte — —“

Mladý Koutný zadíval se na horlící ženu, nerozuměje jí. „Kdybych však přece zítra odjeti musel, pozdravujte ji nastokrát a řekněte jí, že jí budu často psáti. A vynasnažím se, abych si v Němcích získal nějaké peníze. Pak bych přijel dříve, o vánočních svátcích.“

„Toť, toť, — dyť by ti náš moh' ty peníze poslat!“ přitakala žena radostně. „Ale rejš přijď zejtřejší deň, nebo pozejtří, ať Růženku potěšíš! Chudera, — vona se dneskom tak přeukrutně voslejchala.“

Vyprovázeli Jiřího po síni a záprsni a dále kousek po silnici, až za skálu zvolna se drolící. Mlynářka stále muži o tom švitořila, jak je dcerka stydlavá, jak jí vyčiní, až se vrátí, — jak zítra musí býti zcela jiná. Lexa jí neodpovídal, ba zdálo se, že ji ani neslyší, že o čemsi jiném přemýšlí; nevstoupil s ní ani do světnice, šel hned dohlédnout k mletí, jehož pro návštěvu Jiříkovu zanechal.

Připadalo mu, že mu stále v hlavě cosi hučí a klepe, a tento skutečný hluk byl mu skorem úlevou. Odpovídaje na dotazy mládkovy, pomáhaje mu při nasýpání a odebírání, zapomínal na slova Jiřího, která prve, když s ním a ženou u stolu seděl a pak po silnici jej vyprovázel, ustavičně se mu vracela — — „že nutíte Růženku, aby byla všem bratřím pro rozkoš těla“ — — „myslil jsem, že musím zabít vás a pak sebe — —“

Ta Faimonka! Kam až nenávist k bratřím a msta za Františka ji zavedla! — —

Mlynářka poklízela v sednici, odnášela zbytky svačiny do vařenky, pak odestýlala. Vyhlédla několikráte do tmy na silnici neb do zahrádky, nejde-li konečně Růženka. Snad zašla k některé kamarádce; vyčká ji, nepůjde si lehnout. Sedla na lavici blíže stolu, opřela lokty o desku. Leč i tu přemohl ji spánek, byla unavena a seslabena nejen celodenní prací, ale i těžkými starostmi a chmurnými dojmy minulých dní. Dřímala dosti dlouho, mlýn klapal, voda z povzdálí šuměla, kahánek na stole hasnul, zase zazářil a konečně zasyčev několikráte zhasl docela.

Když Lexová z dřímoty procitla, byla kolem ní tma; nemohla se zprvu upamatovati, proč tu sedí, až pak, probravši se docela, připomněla si, že čekala na dceru. Dřímala jistě dlouhou chvíli a Růženka zatím se vrátila a dávno v komoře spí. Šla ke kamnům, kde visel sirník, leč kahánek, v němž olej došel, rozsvítiti se jí nedal; sňala s kobky svazek vyschlých loučí a jednu rozžehla o žhavé uhlíčky, v kamnech dosud doutnající.

Přes tmavou a chladnou síň šla do komory; dceřina postel byla dosud urovnána, Růženka se nevrátila. Lexovou, která po celý večer

líčila si stydlivost dívčinu a tím nepřítomnost její si vysvětlovala, pojal náhle strach; s hořící loučí zašla do mlýnice a tam již na prahu volala na manžela: „Růženka naše nejní domka, a je tak dlouho!"

Mlynář k ní přiskočil a vzal jí louč, na jejímž konci se kroutil dlouhý, žhavý uhel, kvapně z ruky: „Dej pozor, abys nezatrousila! Svítíme tu lampou, louče třeba nejní." Zadupal hořící dřevo a teprve pak počal se dotazovati: „Kam zašla? A proč's i spíš nesháněla?"

„Smejšlela jsem, že zašla ke kamarádce — nebo na louku, — že se zastyděla, — dyž uslyšela, jak mladej, Iříček, vo ni říká . . ." koktala žena v nesnázích.

„Cák vo ni říkal? Mně neříkal, a s tebou nebyl, šli sme hnedkom do sadu, do lesejka."

„Růženka šla do sadu za váma; istotně í nedalo, aby drůbínek neposlouchala, kerak Iříček vyjevuje, že i má rád . . ."

„Bylo by zle, dyby byla poslouchala . . ." obořil se Lexa skorem na ženu, a nad tmavýma očima stáhly se mu husté, již šedivějící brvy. „A cák ste hovořili?"

Mlynářce jektaly zuby, všecka se roztřásla jednak zimou, která tu v mlýnici provívala její tělo nedávno dřímotou rozpálené, jednak hrůzou nad podivně rozčilenou řečí mužovou. Upírala na něho oči s úpěnlivou žádostí za vysvětlení, leč on silnou rukou stiskl jí rameno, že zapíštěla bolestí, a mrkl po mládkovi.

Když tento za chvilku odběhl po schůdkách do horního patra, zamumlal Lexa temně: „Faimonka poštvala Koutnýho těma starejma poudačkama vo našem rodě . . . Chtěl po mně, abych mu řek', esli Růženka naše taky — —" starému muži se hlas lámal a zajíkal, jen s největším namáháním byl s to dodati, „za hodů lásky nahá tancuje a tělesnejm žádostem bratří se voddává — —"

Žena roztřásla se nyní tak silně, že ji manžel uchytil do náruče, aby na houpající se podlahu neklesla; otevřela zsinalé rty, chtěla cosi říci, dále se vyptati, ale jen rty hýbala, slova nepronesla.

„Vyprovodím hospodyni do seknice," zavolal mlynář na mládka, „uďálo se jí nedobře, posprav to zatím, hnedkom tu zasej budu."

Když ocitli se ve světnici a Lexa, doplniv rychle kahánek, opět jej rozsvítil, klesla mlynářka na lavici u kamen a beze slov ustavičně spínala ruce, až jí v nich klouby praskaly. „Ježíši, Ježíši Kriste!" zasténala konečně, „měla sem zlý tušení, že Faimonka nás zhanobila, dyž sme tehdivá vodešli! — Proto Iříček nešel! — —"

„Proto," přisvědčoval muž. „Moh z toho mět nemoc — — Vyzvídal na bratru Kvapiloj, — ale neuvěřil, nedalo mu to, přišel semka."

„Esli vás Růženka poslouchala — — vona si smrt udělá, že byla nařknutá z takovejch hanebností," kvílela žena.

„To snad neé," konejšil Lexa. „Iřík Koutnejch už Faimonce nevěří, — šecko sem mu vyložil, na jeho nebožku matku ho připamatoval, — byla taky sestra. — A Růženka nás uslyšet nemohla, byli sme vysoko, v lesejku nad náhonem, nad zástavkou."

„A kdák teda ďouče je? My tu sedíme, naříkáme, a vona hdesi

bloudí neboli se skrejvá, — anebo – Kriste Ježíši! uďála si smrt v lesi!“ lomila Lexová rukama a nabyvši nyní hlasu, skoro vykřikovala svoje obavy. „Rozsvěť, táto, lucernu, a mládek ať nechá mletí, — pudem’ i hledat. Já zbudím děvečku.“

Mlynář šel pomalu za ženou, která rozčileně se rozběhla směrem k chlévům, kde děvečka spala u dobytka. Ani se mu nechtělo mládka z práce vytrhovati, mletí zanechati; bylo teď, po žních, na pilno, vody s dostatek, a na jeho malém, dosti nedokonalém mlýně jen několikráte do roka vyskytla se vydatná práce, – i Dolečtí již nelenili zajížděti blíže do kraje, k Luži, pod Nové hrady. O Růženku neměl strachu; zašla do některého stavení v Rovince neb v Dolcích, beseduje si tam, vrátí se, — vždyť není ještě tak pozdě.

V těchto zapadlých vesnicích nebylo zvykem hlídati nějak usilovně svobodná děvčata; jeho sestry a sestřenice spávaly na stropě, v komoře, na síni, kdekoli, nikdo se o to nestaral, jsou-li doma, procházejí-li se s chlapci, aneb chodí-li tito k nim „na kalandu.“ To jen žena jeho, že je z města a že má Růženku jedinou, se o ni tak bojí a tak úzkostlivě ji střeží. Nevěřil také, že by dívka byla rozmluvu jeho s Koutným poslouchala; nejevila nikdy přílišnou zvědavost, — proč by tentokráte za nimi se plížila?

Ovšem, když si pomyslil, že by jeho mladé dítě bylo zvědělo o hrozném podezřívání Faimončině, o tom, že i Jiří na chvilku byl o ní a o něm, otci jejím, v pochybnostech a že v duchu si líčil, jak zúčastňuje se bezuzdného smilstva, — bylo mu hořko a dusno. Leč — žena se jistě mýlí.

Nevytrhl mládka z práce, sám zase se do ní dal. Když mlynářka, vyburcovavši děvečku, sehnavši a rozsvítivši starodávnou, drátem opředenou lucernu, objevila se v mlýnici, byl skoro podiven, že hospodyně od svého předsevzetí neupustila. Novým nářkem a pláčem přinutila jej, že skutečně mletí zanechal i podruha vzbudil, a že se všichni vydali, aby děvče vyhledali. Kromě luceren vzali s sebou i veliké vyschlé štěpiny bukové a jimi na cestu po sadě, po silnici a k nejbližším stavením si svítili. A mlynář ještě stále vyčítal ženě, že zbytečně se strachuje a zbytečně burcuje lidi v okolí mlýna, a stále byl přesvědčen, že se mýlí ve své domněnce, jako by Růženka byla slyšela onu strašnou rozmluvu a jí se byla polekala. — —

Ale dívka slyšela ji přece; šla za hlasy doznívajícími shora, z lesíka, chtějíc slyšeti vyznání Jiřího o jeho k ní lásce. Šla opatrně, aby nerozvířila kamennou tříšť a úlomky padajícími na sebe neupozornila; tam, kde sad blížil se k náhonu, propletla se divokými keříky a vystoupila několika kroky na stráň. Neviděla mužů v lesíku rozmlouvajících, viděla jen pod sebou hluboký náhon, v němž voda zčerstva plynula, přitékajíc hojně z rozvodněného potoku, viděla za ním skupiny lesních stromů a mezi nimi prokmitati světlejší místa půdy, vysokými stébly travními a mnohobarevnými květy porostlá.

Slyšela hlasy, ale tlumeně, nejasně; když snažila se je zachytiti, vždy spíše zaslechla šplounání vody a srčení malých stružek, jež

přes břehy náhonu vylévaly se na louku. Řekla si, že musí postoupiti výše, aby šum vody k ní nedoléhal; šla dále, zachycujíc se tenkých pňů menších borovic a bříz, neboť stráň stávala se příkřejší; kdyby sklouzla a spadla, sřítila by se přímo do náhonu.

Lekalo ji, že se půda čím blíže k vrcholku tím více drolí; i pod opatrnými lehoučkými kročeji jejími spadávaly drobné kaménky, zachřestily a se svahu se skulily, až bylo slyšeti, jak žblunkají do vody. Konečně uviděla zdola postavu otcovu, jenž stojí před Jiřím, sedícím na kamenech; schoulila se na místo mechem poněkud porostlé mezi keřem krušinovým a borovicí a přidržela se kmene, jehož hnědý a drsný povrch zapadající slunce měnilo v barvu sytě rudou.

Jakmile byla jista, že se udrží na půdě přece poněkud nakloněné, zdvihla hlavu směrem k postavám stále viditelným a snažila se zachytiti nejprve jednotlivá slova, pak souvislé věty. Slyšela několikráte jména „Faimonka“ —, „ve Strádovni“ —, „na Pasekách“ —, „rod Faimonů“ —, „bratr Kvapil“ — ale spojitosti jejich nemohla se dohádati.

Pak klidnější řeč mužů nabývala jakoby prudkého, hněvivého rázu, a otec její řekl náhle hlasem tak silným, jako by vedle ní byl promluvil: „— — Poudala ti ty starý tlachy vo našom rodě, — říkala, že u našich nazí tancujem—“ A slyšela dále, jak Jiří viní adamity, že mají všecky ženy společně, otec dceru, bratr sestru, muž manželku jiného, jak vysvětluje si zastírání oken o hodech lásky, — jak se ptá, zda i ona se jich zúčastňuje, zda i ji otec nutí, aby byla všem bratřím pro rozkoš těla!

Horko vyrazilo jí po celém těle, vlasy při čele smáčel jí pot, bylo jí, jako by plamenný oblak byl ji celou zahalil; držela se křečovitě kmene borového, tak že drsná kůra do lokte, jen nedostatečně halenkou chráněného, hluboce se zařezávala, a vytřeštěně dívala se vzhůru na Jiřího, jenž stál před otcem rozezlen, s planoucíma očima. Zaslechla, jak se otec brání pohnutým, bolestným hlasem, jak Jiří znovu opakuje svá obvinění, jak líčí svoji zoufalost, když představil si ji, Růženku, dopouštějící se neřestí při hodech tělesné lásky, a jak chtěl by zabít za to otce jejího a pak sebe. Nespouštějíc se kmene, neboť cítila, že vrávorá, chytila se oběma rukama za hlavu, za spánky, v nichž bušily, pálily všecky tepny.

Již neslyšela jasně, co dále mluvili, věděla jen, že hlasy znějí méně usilovně, tišeji, a konečně že je provázejí kroky vzdalujících se.

Zavzdychala těžce oněmi vzdechy, které Jiří zaslechl mísiti se do vání prudkého večerního větru, a jež otec její měl za šplounání rozvodněného potoka. Vzdychala a vzlykala, ale zaplakati nemohla. Nikdy ještě za mladého jejího života nesvírala jí srdce tak strašlivá tíž, nikdy ještě, ani za nemoci, nepálila jí tak hlava, jako by shořeti měla.

To hanbou, hanbou! Věděla teď, proč již za dětských let spolužáci a spolužačky, kteří neměli ji rádi, pokřikovali na ni „adamitko“, „douče adamitský“; když se matky tázala, vysvětlovala jí tato, že adamitů přezdívají všem, kteří se nepřidržují pevně církevních

přikázání a uctívají Boha dle svého způsobu, jako rod Lexův odjakživa činíval. Vysvětlila si náhle, proč se matka Faimončiny rozmluvy s Jiřím tak velice obávala a proč věřila, že se rozhněval, že již nepřijde.

A on mohl, byť i jen na chvilku, uvěřiti, že Faimonka o hodech lásky řekla pravdu, on mohl věřiti, že Růženka Lexová beze studu, nahá objevuje se před otcovými přáteli, že s nimi — — Rvala si chumáče vlasů kolem spánků, a bolest, kterou si působila, jí lahodila, — byla menší, než ona z Jiříkova podezřívání.

Měla jej tak ráda, již za dětství, a pak když jako jinoch z ciziny se vrátil, tak ráda, jako nikoho již, ani matku, dobrou, oddanou; stokrát by byla se mu v lese uvrhla v náruč, políbila jej na rty, tolik ji to k němu táhlo, myslívala, že by v jeho náručí nalezla nebeskou blaženost, — ale vždy se zdržela, aby snad si nepomyslil, že se mu vnucuje, že je záletná. Její kamarádky vedou si se svými hochy nenuceně, všecko jim dovolují, ona sotva ruku podat si troufala i jemu, kterého tolik miluje, — a on si ji líčil, jak celému zástupu cizích mužů se poddává jako ty smilnice ze starého zákona, o nichž dědeček někdy předčítával . . . Spustila ruce se spánků a zarývala si nehty do nahých loktů: je zhanobena, je pošlapána za všecku svou lásku, zdrželivost a čistotu . . .

Kmeny borovic nabyly zase své temné hnědi, sluneční světlo úplně se ztratilo, rychle dostavovala se tma. Větřík studený, mlhou nasycený, počal lomcovati korunami, dívka roztřásla se chladem, třebaže jí tváře ještě stále pálily. Měla by jíti domů, — ale nepůjde, — snad ji tam Jiří Koutný očekává, — nemůže se objeviti před ním, který ji tak hrozně nařknul, před otcem, jenž musil ji z hanebností omývati, — před matkou, která o tom všem také ví . . . Zastenala: ach, kdo o její hanbě neví! Faimonka, celá Rovinka, celé Dolce, — nebude se moci objeviti před nikým, — jak, ach, jak jen bude živa? Kdyby se teď chtěla skalnatá stráň rozstoupiti a ji pohltiti, — jak by to bylo dobře!

Ale nic se nehnulo, jen voda slyšitelněji šplounala, mlýn klapal, a vítr hučel prudčeji ohýbajícími se korunami stromů. Růženka seděla, vzdychala, chvěla se zimou, a tma kolem ní houstla, tak že nad sebou i pod sebou již jen rozeznávala tmavou hradbu stromů a keřů, v jejichž prorvách prokmitávala nejasně obloha dnes zakalená, beze hvězd. Seděla dlouho v mučivém svém rozjímání a marně se snažila přesvědčiti se, že by kdy zase mohla s Jiřím promluviti, před lidmi bez zahanbení se objeviti. Když byla již všecka nočním chladem zkřehlá a při tom zmučena prudkým bolením hlavy, jež dostavilo se po hodinách strašného rozčilení, řekla si, že musí odejíti, jinak že tu na stráni zahyne.

Hluboký odpor ozýval se v ní proti novému sblížení se s lidmi, byť to byli i vlastní rodiče, pud sebezachování však ji nutil z chladné, sychravé noci, s nebezpečné stráně pod střechu. Vklouzne nepozorovaně do své komory, — vždyť Jiří asi již dávno odešel. Zítra neb pozítří se svěří matce, — poprosí ji, aby odtud odešli, kamsi daleko,

kde je lidé neznají, mlýn prodali, vždyť chtěli tak učiniti, vezme-li si Jiřího, — nechať učiní tak pro záchranu její od hanby světské. Zatím půjde k přátelům matčiným do Svratky, ti jí nevyčtou, že je adamitkou, ti nevědí o rodu Lexově, že byl nařknut z neřestí a smilstva. Nechce žíti na očích Doleckým, nemůže se setkati s Faimonkou.

— — — — — — — — — — — — — —

Vstala, pustila kmen borovice, zachytila se prsty za křoví a rozhlížela se kolem; všude tma, sotva na krok je viděti, a ona je nad vodou, na strmém, drolícím se svahu. Ve zmatenou, zoufalou mysl Růženčinu vstoupil nyní ještě strach z nočního ticha, z divného okolí, v němž tma měnila každý keř, strom a kámen v hroznou, strašidelnou podobu. Musí se dáti směrem k sadu, jakmile ocitne se na rovnější půdě, bude lépe, pak již nahmatá plůtek zahrádky, projde brankou a dostane se mlýnicí do stavení a do komory. Scházela po stráni opatrně, uchycovala se tmavých na ní předmětů, často místo keříku nebo pně chytila se kamene, vytrhla jej z půdy a zapotácela se. Vždy větší strach se jí zmocňoval, zdálo se jí, že se stále vrací na totéž místo, že je stále vysoko na svahu, že sadu nikdy nedojde . . . Již i rukama přidržovala se půdy, měla je od kamení a suchých vyčnívajících pahýlů již do krvava rozškrabané, pálily jako oheň; i vlasy se zachytila několikráte o větve.

Rozplakala se teď ve své malomoci a svém strachu; zůstala na chvíli přikrčena k zemi a pak setřevši si slzy, pátrala znovu, zda-li neobjevuje se již sad. Zdálo se jí náhle, že jest již dosti nízko na svahu, a že nedaleko pod ní objevuje se černá plocha, snad trávník sadu. Sestupovala opatrně; leč po několika krocích hrůzou vykřikla: octla se místo na sadě — ve vodě náhonu. Až skorem po pás sahala jí tekoucí voda, studená jako led, a plynula, jako by jí nohy chtěla podvrátiti. Dívka se třásla, křičela, jak dovedla nejhlasitěji, a snažila se opět na stráň se dostati. Leč, co by se jí snadno bylo podařilo za denního světla, teď za úplné tmy bylo nemožno provésti; nenalézala vhodných míst, kam by stoupla, větví, o něž by se zachytila, vždy znovu smekla se zpět do studené, černé vody.

Byla již všecka zmáčená, pískem a blátem poskvrněná, do nohou chytala ji křeč; ale přece se snažila vyváznouti, volala o pomoc, volala otce, matku. Ó, ten mlýn stále klape, přehlušuje její volání, — což nepřestanou mlíti, což se po ní neohlédnou? Co jen rodiče myslí, že jí nepohřešují? Zoufale plakala, vzlykala, křičela hlasem již chraptícím, slábnoucím.

Pak jí připadlo, že vystoupí místo na stráň přes vysoký břeh na louku; uchopila se trávy, pokud ji rozeznávala, ale drn povolil pod její rukou, ona zase zapotácela se zpět. Teď již počala se obávati, že tu zahyne; křičet již nemohla, ochraptěla příliš, modlila se otčenáš a všecky modlitbičky, kterým ji matka učila. Vždyť není adamitkou, neznabožkou, věří v Hospodina, on se nad ní smiluje!

Připadlo jí náhle, že by mohla jíti náhonem dále až k zástavce — snad ji tam spíše někdo zpozoruje a uslyší; považovala tuto myšlenku za vnuknutí od Boha a šla opatrně, hmatajíc rukama tu po tom, tu

po onom břehu. Často vrazila do kamenů, uvázla v nich nohou, neboť řečiště náhonu bylo velmi neurovnaná, skalnatá to, lesu urvaná půda. Každý krok byl zápasem, — plakala vášnivě, naříkala, že pouti té již dlouho nesnese. Tu přišla na podklad měkký, jenž lahodil jejím unaveným, zraněným nohám — snad je na písku, lépe se jí půjde. Ale podklad povoloval, ona bořila se hlouběji, voda vystupovala k ní výše, cítila, že páchne ošklivě bahnem, řasami, hnilobou, — hleděla se uchytiti některého břehu, ale neviděla před sebe, — křičela, ryčela, — pak umlkla.

Lexovi s mládkem, děvečkou a podruhem pobíhali sadem, silnicí, doptávali se ve staveních, ale Růženky nenalezli. Celé okolí mlýna naplněno bylo dýmem hořících štěpin a čmoudících luceren, jako by kdesi dřevěné stavení bylo uhořelo. Lidé v Dolcích a na počátku Rovinky byli vyrušováni ze spaní, vybíhali ze svých stavení, a teprve ponenáhlu, když i Lexovi do mlýna se vrátili, utišovali se a zase ulehli. Ve stavení pod skalou však bděli a vyčkávali svítání. Sotva že se trochu rozšeřilo, vyšli znovu; tentokráte vydali se přímo do sadu, a mlynář vystoupil i na skálu lesíkem porostlou, kde včera k večeru s Jiřím rozmlouval. Sotva se kolem sebe pátravě rozhlédl, zaslechl zdola křik a pláč: Lexová, jež s podruhem šla podél náhonu, spatřila, jak na vodě, jen několik set kroků od zástavky, plove Růženčin bělavý šat. Když vytáhli ji z bahna, všecku již ztuhlou, zpozorovali, jak v ruce pevně svírá dlouhá stébla utrženého drnu.

XIX.

Strýc Kvapil zamluvil Jiřímu tak na určito místo na Mlejnkově voze, že byl tento nucen hned časně z rána po návštěvě v Dolcích na dráhu se vydati. Mnoho hodin byl již na cestě, když se ke Kvapilům donesla zpráva, co přihodilo se ve mlýně Lexově, a mnoho týdnů přešlo, než mu strýc o tom dopsal. Sám odebral se ještě přede dnem pohřbu do Dolců; jemu nezatajil Lexa nic z toho, co předcházelo Růženčině smrti, a Kvapil poznal, kam čelily otázky sestřencovy, co způsobilo jeho churavost. Mlynář dovedl Kvapila i do lesíku na skále, kde se mladému „bratru“ zodpovídal. Oba muži, Lexa zdrcen rodinným neštěstím a Kvapil roztesknčn hlasitým nářkem a ustavičně tekoucími slzami mlynářčinými, pohledem na Růženku, k níž kvílející matka jej přivedla, uvažovali, jak jsou děti ducha čistého neustále trestány světem. Oba zalétali vzpomínkami do minulosti rodů svých, rodů „od kořene“, jež pro přidržování se víry jediné pravé, jediné s rozumem lidským se srovnávající byly pokutovány, pronásledovány. A teď, kdy je úřady, ba i fary nechávají na pokoji, zase svět za nástroje si volí zaslepence, kteří chtějí zabrániti světlu, rozumu a pravdě. V městečku občané neprozíraví, v Dolcích podezřívaví sousedé, v Rovince Faimonka — všichni k tomu přispívají, aby synům světla živého ztrpčován byl život, jehož překážky a nesnáze přemáhali rozumem.

Truchlivě rozešli se „bratři“, a Kvapil po celou cestu uvažoval o Lexových, o bratru Faimonovi, o své nebohé sestře Heleně, o jejím

Jiříkovi. Jak mu sdělí hroznou zprávu, jak rozmluví mu, že ne jejich víra, víra abrahamitů, víra matčina, přivodila všecku tuto zkázu? Hoch skoro od kolébky dívá se smrti v tvář, je vážný, v radost života skorem nevěří, — jak bude s ním nyní? Nedopíše mu hned, sečká, snad čas radu přinese.

Na pohřeb Růženčin dostavil se Kvapil opět; mlynářka vyžádala si od muže, že smí jej vystrojiti dle svého způsobu. — „Dyť nemáme než i jedinou, šecko mělo bejt její —" vzlykala a strojila jej se slávou v Dolcích nevídanou.

Dívka byla po smrti ostatních dětí po dlouhá léta středem a obsahem mlynářčina života; nedovedla si uvědomiti, že by mohla být bez ní, že vpravdě již jest bez ní, a svými obšírnými přípravami sama sobě jaksi dokazovala, že dosud pro Růženku pracuje, že na ni vynakládá, že ji dosud má. Objednala jí nejkrásnější světlou rakev, kterou truhlář v městečku měl na skladě; od vesnické švadleny dala našíti jí na bílé průhledné šaty celé kusy krajek; skoupila po vesnici kde měli jakou myrtu na korunku mrtvé a na pruty družičkám a mládencům; otrhala všecka kvítka v zahrádce, jež Růženka vypěstovala, a pozvala všecky dívky v Dolcích a Rovince, ba i Koutných z městečka, aby dcerku vyprovodily, dodávajíc, že jim vystrojí hostinu pohřební, když své jediné veselku vystrojiti nesměla.

Po celý den a po celou noc zadělávala, pekla, smažila a podruha poslala do Svratky, aby ženské z příbuzenstva přišly jí pomoci. A vždy za chvíli odbíhala do komory, nad mrtvou naříkala, střídavě ji budila blouznivými slovy a polibky, a zase nad ní stála něma a pozorovala, jak třepotá se nad bílou tváří plamen rozžatých svící a dodává jí zdání životnosti.

Obličej dívčin ustálil se konečně v rysy velmi přísné, kterých za živa nemívala, — někdy mlynářce připadalo, že je podobna babičce Lexově; jen kolem úst tkvělo cosi jako úsměv, ale úsměv trpký, vyčítavý, tázavý. Čím častěji se do mrtvé tváře zadívala, tím usilovněji se sama sebe ptala, o čem Růženka v poslední své chvíli přemýšlela, jaká otázka jí takto na rtech utkvěla? Byla by nejraději u rakve zůstala, aby tomu na kloub přišla, ale volali ji neustále, bylo třeba poraditi, nařizovati. —

Dlouhým průvodem šly družice před rakví Růženčinou, jedna jako druhá ve věncích, některé s jehlicemi, fábory a skládankami ve vrkočích; šly všecky, malé školačky, nebožčiny vrstevnice i dívky obstarožní, všecky, jež v zeleném věnci jíti si troufaly. Mládenci s bílými fábory, myrtovými i rozmarinovými proutky střídavě nesli ji na nosítkách modře natřených, pestrými květy pomalovaných, přes lávku, celou Rovinkou, mezi poli z části již zoranými, vzhůru ke kostelíčku Zderadovskému.

Tam je očekával kněz, zpěváci, kostelník. Hrob Lexových dítek byl vykopán a jejich kůstky, svázané do bílého vyšívaného šátku, odpočívaly na navršené hlíně, aby k sestřině rakvi byly zase položeny. Ženy z Dolců obklopovaly naříkající mlynářku, domlouvaly jí, od hrobu ji odstrkovaly; opodál stála zamračená Faimonka, k níž se

její dávná družka, jíž když přišla do mlýna u Růženky se pomodlit, náhle znáti nechtěla.

Lexa nemluvil, nemodlil se, nepřidával se k responsím na slova kněze; stál poněkud nahrben vedle Kvapila, větřík kolem Zderadovského kostelíka vždy kroužící svál mu bělající kadeře do čela, a funusníci nemohli s určitostí poznati, zdali „ten adamita svoje dítě přecej oplakává.“

Po obřadech, a když všichni již svou hrstkou hlíny rakev zasypali, nechtěla se Lexová od hrobu hnouti; ale příbuzné jí připomněly, že musí domů, strojit hostinu, špatně že by dceřinu památku uctila, kdyby omladině ve slově nestála. Šla tedy se ženskými, stále plačíc, stále o Růžence vypravujíc; muž její, zaplativ na hřbitově, vracel se s Kvapilem poslední. Když došel mlýna, slyšel otevřenými okny radostný hluk častované mládeže, a když pak „bratra“ dle zvyku svého kousek vyprovázel a do svého obydlí se vracel, potkal se s družicemi a mládenci u hospody, kde počala právě vyhrávati — zemřelé Růžence na oslavu — hudba k tanci.

Hrozno bylo po týdny v Lexově mlýně; teprve po pohřbu, když již nebylo co Růžence chystati, o její oslavení se starati, pocítila matka, jak bylo marno vše, počala přemýšleti o dceřině a svém osudu. Tolik se Bohu, Kristu Ježíši a jeho blahoslavené matce naděkovala, že jí bylo po mnohých ztrátách ponecháno toto utěšené dítě, tolik se za jeho štěstí namodlila, tolik a tak pevně v ně doufala, — věděla teď, že neměla zač děkovati, že bláhovo bylo se modliti.

Připomínala si nyní mnohou řeč babičky a dědečka Lexových, když za její „modloslužebnictví“, za její zbožnou důvěru ji kárali. Ji od dětství učili, že je Bůh nejvyšší dobrota a moudrost, že co on činí, dobré jest, že se za nás Spasitel na kříži obětoval, aby časné a věčné blaho nám vykoupil, že Panenka Maria je orodovnicí u svého syna a že zvláště prosby všech matek vyslyší a splnění jim vymůže.

Je tomu tak? Je dobré, co u nich se stalo? Kde je časné blaho její, všech jejích dětí, za něž matka Kristova orodovala? Neměla spíše pravdu babička Lexová, která pravívala, že není Boha kromě v člověku, že modlitbami, nadějí ve spásu nic se nedokáže, nýbrž jen rozumem, vůlí, poznáním?

Mlynářka chodila po stavení sehnutá a tiše jako stín, stále si kladla tyto otázky, stále si říkala, jak je všecko marné, a zvláště se mučila vzpomínkou na onen záhadný úsměv Růženčin, při níž se jí vždy srdce zastavilo a sevřelo, jako by nechtělo již znovu bíti. A vzpomínka ta budila novou, strašnější ještě otázku, kterou ani vysloviti si netroufala.— —

Mezitím u Faimonů chystali veselku Kaččinu s Dohnalem; měla býti v úterý před svatým Václavem, matka již všeho nakoupila i synovi, důstojnému pánu Františkovi, dala od pana školmistra složiti psaní, v němž s velikou uctivostí jej zvala, by sám sestřině sňatku před oltářem Páně požehnal.

Všecky ty přípravy však nepřekážely Faimonce, aby o neštěstí v protějším mlýně se udavším nevedla dlouhé hovory s každým, kdo

do cesty jí vběhl. Hned jak uslyšela, že byla dívka nalezena v náhoně, uvažovala o tom do široka, jak tam asi přišla? — Vždyť nemívala ve zvyku v náhoně se koupati, a prádlo máchati jí Lexová také nesvěřovala, — měla ji „jako v kastli“, těžkou práci jí nikdy neukládala. Že by z neopatrnosti do náhonu spadla, pokládala Faimonka zcela za vyloučeno. Stráň nad ním není nejpříkřejší, a dole s druhé strany je měkký travnatý břeh, po němž se snadno chodí. A proč by tam se vydávala za tmy?

Faimonka brzy došla k přesvědčení, že tam Růženka šla v noci schválně a schválně se utopila. I příčinu, proč tak učinila, si hned vysvětlila: mladý Koutný, když se dověděl, jaké hanebnosti adamitské provozuje, ji nechal, a než do Němec do škol odejel, všecko jí vyčetl! A holka, když viděla, že je to na jevě, jak ve Stradouni a doma, ve mlýně, při hodech lásky nahá tancuje a všem adamitům i vlastnímu otci k rozkoším těla se oddává, nemohla pro hanbu déle býti živa a proto smrt si sama udělala.

Nejprve se Faimonka sama hrůzou zatřásla, když došla tohoto rozluštění dívčina skonu, a promlouvajíc o tom za večera s Kačkou, litovala Lexovou i Růženku, že se staly obětmi té proklaté marokánské víry. Nezdržela se, by nedotkla se při tom zemřelého, poblouzeného muže svého, a hněvala se pak na dceru, když tato dosti horlivě jí nepřizvukovala.

Umiňovala si, že bude hodně často mlynářku navštěvovati a ji těšiti; avšak, když již při první návštěvě se Lexová od ní odvrátila a sebou škubala, jako by nebožce ani dopřáti nechtěla, že se někdo za spásu hříšné duše její modlí, když o pohřbu ode všech žen těšiti se dala, jen ne od ní, Faimonky, která přece nejlépe by to dovedla, — tu zanevřela na Lexovou, řekla si, že stejně tím marokánstvím také načichla a že žádné útrpnosti hodna není.

Zprvu ve zlomcích, tajemně, pak vždy zřejměji a otevřeněji počala lidem v Dolcích a Rovince vypravovati, děvče Lexovo že nepřišlo ve tmě k úrazu, nýbrž že se utopilo v náhoně z vlastní vůle, protože se na ně a na otce vyjevily adamitské hanebnosti, a protože je hoch, dověděv se o tom, zavrhl.

Když jí dobromyslnější posluchači její zdání vyvraceli, vykládala jim totéž, co tehdy Jiřímu, a končila obyčejně nářkem na nebožtíka Faimona a na Františka, kterého mužova zatvrzelost od ní odvrátila.

Vemlouvala se tak tvrdošíjně ve hněv proti všem marokánům, že konečně počala Lexovům vyčítati i Růženčin pohřeb. Bylo prý velikou křivdou, že do země od velebného pána požehnané, svěcenou vodou vykropené, pochovali holku-adamitku a samovražednici. To prý stejně Lexovi jen faru a pana pátera uplatili, aby jejich dítě světské hanbě ušlo.

Když jí lidé vyčítali, že také její manžel, ačkoli ve víře bloudil, v téže svěcené půdě pohřben byl, namítávala rozhorleně, že alespoň sešel se světa nemocí, nikoli vlastní rukou. V obou dědinách, kde měli lidé tak úzký obzor a tak zřídka kdy co zajímavého, o čem by se uvažovati dalo, bylo záhy v chalupách i na statcích plno poví-

dání o smrti Růženky Lexovy a jejích příčinách. Mlynářka, byť pohroužena ve svou zoufalost, přece si všimla, že sousedky i omladina, ukáže-li se kde, po ní mrkají, šuškají a se pošťuchují, zaslechla cestou někdy úryvek řečí a konečně z rozmluvy čeládky, kterou mimoděk zaslechla, dověděla se vše, co Faimonka v sousedství rozhlásila.

To byla ta strašná otázka, kterou napovídal záhadný úsměv na tváři mrtvé dcery — — Šla Růženka dobrovolně ve svou zkázu? Opustila svět sama pro lživé podezření, pro lásku hocha, kterého ani dlouho neznala? Opustila schválně ji, svoji matku, která od prvního okamžiku opatrovala to dítě tisíckráte vymodlené jako poklad nejdražší? Ne, nevěří tomu, Faimonka lže jako vždy! —

A přece — což sama nevolala za oné nešťastné noci, že si Růženka smrt udělá, zaslechla-li rozmluvu Jiřího s otcem? — Leč ona slyšeti nemohla, — snad si jen vyšla přes luka, snad ve tmě zbloudila — — Ale proč milosrdný Bůh, bez jehož svolení nespadne ani vlas s hlavy lidské, nechránil její čisté, dobré dítě, proč k ní nevyslal anděla strážce, jenž, jak na obrázcích namalováno, hodným dětem se zjevuje, proč Panenka Maria jí nevyprosila pomoc? Bůh je hluchý, nebo ho není, pravila si konečně ve vášnivé trpkosti, Panenka Maria byla matka pozemská, ubohá a utrápená jako ona sama, Kristus smrt nepřemohl, — — babička Lexová mluvila pravdu, čistou pravdu!

Mlynářka stala se mlčelivější, již před nikým nenaříkala, nikomu se nesvěřovala se svou zoufalostí. Přestala se stýkati se sousedy, ba na potkání se jim vyhýbala; bála se, aby se jí nevyptávali na Růženku, a ještě více se bála, aby jim nevyzradila, co si myslí, — zhrozili by se, že se stala také adamitkou.

Málokdy teď plakala; oči, dříve ustavičně v slzách tonoucí, hořely jí vnitřním nepokojem, klopila je, aby se v nich lidé nedočetli, jak je jí strašně těžko.

Jen na krchůvku ve Zderadově roztavil se někdy žhavý ten kámen, jenž jí na srdci ležel. Chodila tam nyní velmi často, nejen v neděli a ve svátek, i všedního dne; nedbala již o zdar usedlosti, pracovala jen, co největší nutnost kázala, — pro koho hospodařiti, šetřiti, se dříti? Kostelník Zderadovský již znal její zaťukání, hnal se ihned s klíčem od vrat hřbitovních, věděl, že štědře se mu odmění.

Běžela tam někdy i za pozdního odpoledne a za noci se vracívala. Mlynář nepřekážel jí, nechával ji odcházeti, ale mlčky a zkoumavě ji pozoroval; byla jako podťatá, vyvrácená vrba, víc a více se k zemi hrbila. Někdy nalezl ji při náhoně, na bahnitém místě pod strání; ani si netroufal ji odváděti, jí domlouvati, čekal stále, že mu vyčte, on že vším vinen, víra rodu Lexova že poslední jejich dítě zabila. —

Ve mlýně pod skalou bylo ticho a mrtvo, jediná čeládka hlasitěji promlouvala, se zasmála neb si zavýskla; u Faimonů však bylo hlučno. Faimonka, jak si sousedé s pochvalou vypravovali, „dala se vidět“. Nazvala si hodně svatebčanů i z nejvzdálenější přízně, koláče rozposlala v neděli před svatbou po všech staveních a sestru kastel-

lánku z hradu přivedla si již týden před tím, aby všecko hodně po pansku uvařila a připravila.

Ale toho, co mělo býti jaksi korunou dceřiny veselky, příchodu důstojného pána Františka, přece nedosáhla. Farář poslal sestře velmi značný dar na penězích, vymlouvaje se, že mu úřad kněžský nedovoluje na týden se vzdáliti. Žije prý v dědině rovněž zapadlé, jako je Rovinka, a trvalo by dva dny, než by se na hlavní trať neb na poštu a odtud zase na rodný statek dostal — a zpět rovněž tak.

Matka byla zle zklamána a rozhněvána; před cizími roztrpčenost svou tajila, ale Kačce vyčetla, to že její nebožtík otec jest vším vinen, on ještě z hrobu celému rodu škodí a v posměch jej uvádí. A před sestrou kastellánkou zlobně plakala a vše nanovo vypočítávala, čeho od své vlastní svatby zakusila.

Veselku však chystala právě tak slavnou, jako měla býti za přítomnosti „nejdůstojnějšího pána syna"; došla si sama do městečka na faru a tam, poukazujíc k tomu, že je matkou a její dcera sestrou farářovou, vyprošovala si, aby Kačku oddával sám „jemnostpán", nikoli velebníček, a zajednala si po oddavkách zpívanou mši svatou. Farář v městečku za lesem věděl, že je žena velmi horlivá katolička, že dala zříditi nákladný kříž, že chystá se snad vystaviti i kapličku, věděl i o jejím synu knězi; vyhověl její žádosti, a Kačka měla oddavky vskutku neobyčejně slavné. Chovala se při nich ostatně velmi lhostejně a skoro jako stroj odříkávala, co jí „jemnostpán" předříkával. Vesnické matky na oddavky svých dcer zřídka kdy chodívají, vaří a strojí zatím doma; ale Faimonka svěřila dozor nad hostinou svatební kastellánce a jela do kostela také, podotýkajíc, že se musí postavit Kačce za všecko přátelstvo, když je otec mrtev a bratr pro vzdálenost přijeti nemohl. Při ofěře hodila na cínový podnos stříbrný zlatník, který si k tomu účelu zvláště vyměnila, neboť tehdy platilo se papírovými penězi, stříbrné mince byly vzácné a drahé.

Pálilo ji na duši, že tolik na veselku vydala, — uvykla až nerozumně šetřiti, — ale přece byla zase hrda, když viděla, co diváků do kostela se sešlo, aby na „velikou selskou svatbu" se podívali, když slyšela, jak si svatebčané pochvalují hostinu, a jak po celý týden v Rovince i v Dolcích o svatbách Faimonovy Kačky se zalíbením se hovoří. Umiňovala si, že to zase všecko našetří, aby živnosti neubylo, a se zadostiučiněním pozorovala, jak zeť Dohnal ukazuje se taktéž člověkem šetrným, rozšafným, a jak si všímá, kde a co dalo by se na laciný způsob na usedlosti zvelebit, co bylo by z hospodářství lze zpeněžit. Sama kastellánka, kterou sestra ještě na několik dní zadržela, připouštěla, že se Kačka znamenitě vdala, že nynější hospodář, třeba že mnoho set nepřinesl, bude živnosti na prospěch.

V neděli po svatém Václavě vyšla si kastellánka do Zderadova; byly tam zase po několika týdnech služby boží, kázání, mše a odpůldne nešpory. Pravila, že velebný pán Salášek na ten kostelíček velmi držel a mnoho o něm vypravoval; také prý do těch spisů o zdejším panství dal o něm dlouhé říkání. Svěřovala se sestře, že má velebného pána dosavad v největší úctě, třeba že nehodní lidé

se mu za to pošklebují, že si vzal k sobě její Žofičku a duchovní správy se vzdal. Připadá prý jí, jako by jejím synem byl, vždyť jako matka na hradě jej ošetřovala a tu jeho hospodyňku mu vychovala.

Šla dopoledne řkouc, že se vrátí, až bude po všech bohoslužbách; je prý tak zvyklá, celou boží neděli tráviti na modlitbách, — a zde v Rovince všedního dne ani na mši svatou choditi nemohla. V poledne počká na hřbitově a sní kousek buchty, kterých dnes časně ráno napekly, — je stará, žaludek jí neslouží, nemá hladu.

Byl den již chladný, slunce kolem poledne svítilo a podzimní kraj slabě zahřívalo, ale po třetí hodině uschovalo se za mraky, a hned počaly se na celou krajinu spouštěti mlhy, jež jako by vzdálené lesy sem vysílaly. Když věřící po nešporách z kostelíčka vystupovali, bylo nevlídně, sychravo; kněz halil se pevně ve svůj plášť a s chvatem sestupoval mezi hroby k bryčce dole připravené, osadníci ze Zderadova i ze vzdálenějších vesnic také se nezdržovali, obávajíce se, že mlha promění se v dlouho trvající déšť.

Sotva že odhrčela bryčka, spěšně vracel se kostelník, zakrýval oltář, odklízel náčiní; i kastellánka, která dosud v lavici se modlila, byla nucena odejíti. Kostelník zavřel hlavní vchod i dvířka postranní, vedoucí do sakristie, a chystal se právě uzavříti i vrata hřbitovní, když si povšiml ženské postavy, klečící u jednoho z hrobů. Kývl na ni: „Přijdu za chvílu, paňmámo, jenomej si tu buďte.“

Kastellánce bylo divno, že muž, který před tím tak spěchal, až ji samu z chrámku vyháněl, nyní hledí vyhověti jiné návštěvnici. Zadívala se na neznámou; klečela, ba spíše ležela u hrobu jako zhroucená a jistě si nevšímala, jak vlhne tráva, jak je země studená. Měla ruce sepjaty a k hrobu svisly; černý otřásněný šátek zakrýval jí zcela tvář, nebylo viděti, zda pláče, zda se modlí; ani zvuku nevycházelo jí z úst, a ruce se nehýbaly, tvář nekřižovaly, v prsa nebily.

Kastellánce bylo z pohledu toho smutno; když již chvíli ženu pozorovala, přiblížila se až za ni a přečetla pomalu slabikujíc náhrobní nápis, promlouvající o dítkách Lexových z Dolců. Porozuměla nyní; sestra vypravovala jí s velikým rozhorlením o případě v mlýně pod skalou a již před léty často se zmiňovala jí i velebnému pánovi o Lexové, tehdy své nejvěrnější sousedce.

Položila ruku na šíji zhroucené ženy: „Pamatujte se, paňmámo, hděte dom, mha padá, uženete si souchotě!“

Lexová vyjela jako z hlubokého bezvědomí a ohlédla se; uviděla před sebou ženu starou, nahrbenou, jejíž tvář, dosti ještě plná, byla složena v nesčíslné záhyby a vrásky; z přihnědlého, skoro tmavožlutého obličeje vynikalo husté černé obočí nad očima, dosud výraznýma a tmavýma. Na zrýhované čelo měla sčesány s obou stran černé vlasy a na nich posazený černý čepec z tylu, krajek a pentlí, — zahalena byla také v černý „bábovec“*) a vůbec všecka černě oblečena.

*) veliký vlněný šátek.

Mlynářka nemohla se hned vzpamatovati, dívala se na ženu, jako by se jí byl zjevil přízrak. Když neodpovídala, ozvala se kastellánka znovu: „Vomeškala ste se na těch božích službách, — ale teďkej, abyste šla dom, je dlouho.“

„Šla sem jenomej na krchov, — nechodím se do kostela modlit,“ prohodila Lexová s odmítavým máchnutím ruky.

„To je škoda,“ pravila kastellánka laskavě. „Byly tuze krásný letanije vo nešporách a před polednem kázání znamenitý, — to se duše křesťanská potěší, když k ní Pán Bůh kněžskýma ústama promluví.“

Mlynářka máchla zase rukou.

„A zarmoucenýmu člověku je toho eště víc potřeba, aby byl s Pánem Bohem v ustavičným spojení,“ pokračovala kastellánka a zase ruku na rámě ženino položila.

„Vo mně Pán Bůh dávno neví....“ vyjela Lexová s ledovou trpkostí.

„Ale, ale, paňmámo, Pán Bůh je laskavej, spravedlivej, vševědoucí, — on ví vo každým z nás!“

„Esli vo mně ví, teda nedbá — — — A spravedlivosti sem se vod něho nedočkala, jenomej mě trestal — — —“

„Já vím, paňmámo, naříkáte vo tu svou cerušku jedinou! Ale věřte, Pán Bůh je přecej nejvejš spravedlivej! A moudrej! Nevíte, proč si vaše dítě k sobě vzal, k čemu ho potřeboval!“

„Aby tady hnilo a já si na tom světě zoufala — k tomu!“ vyjekla zase žena.

„Neříkejte to! Cák sme jenomej tělo porušitedlný, cák nejsme duše nesmrtelná? Ty duše s náma tu žijou dál, a Pán Bůh na nebi im ustanovuje jejich oukol. Když umře člověk učednej, moudrej, jeho duše, proměněná v anděla, chodí napomínat ty nedbalý, posilňuje ich, dává im vědomosti. Vaše ceruška byla dobrá, mírná, vona navštěvuje lidi zlý a nese im dobrý předsevzetí! Přejte í toho, je í líp nežlivá tady!“

Mlynářka vrtěla hlavou: „Dyby duše Růženčina byla nezhynula, vona by nejprů navštívila svoji matku — — Nejní tomu tak, kerak vy povídáte — moje dítě mi vodešlo nadobro — —“

„Nebyla byste dobrá katolická křesťanka, dybyste v tole věřila. Duše nebožtíků sou s náma napořád, hlídaj' nás, dávají nám znamení. Dyž sem byla za mlada eště ve službě, daleko, ve Vídni, jednou po třikrát na mou postel někdo zaklepal, a jako by hlas mý nebožky mámy se vozval. Nevěděla sem, co by to bejt mělo, — a vidíte, tehdivá mou maminku vykopávali, a vona mi dávala znamení, abych tomu bránila, abych í ščasnýho vodpočinutí dopřála, — a já byla daleko a nic neveděla, až za kolik neděl! Já věřím, že sou duše s náma a že čekají na shledání; taky vaše ceruška na vás čeká, je vokolo vás, vás poslouchá! Nic nekruťte hlavou, paňmámo, věřte tomu a se nerouhejte, — vona vás slyší a nad váma pláče! Podívejte se za kvíčerka k nebi, tam na tech hvězdičkách maj' duše svůj příbytek, a čím je kerá lepší, čistší a pobožnější, tím spanilejší

hvězdu í dal Pán Bůh. Vaše Růženka istě vostává na hvězdě tuze krásnej!“

Stařena mluvila vřele, ruku pevně držela na šíji mlynářčině, dívala se jí upřeně do očí. Cosi jako útěcha zablesklo v tváři Lexové, ale ihned zase zavrtěla hlavou, a rys trpkosti vrátil se na její semknuté rty.

„Ale teďkejc vstaňte z trávy, půda je zrouna syrová, — poďvejte se, kostelník hde s klíčem, — a tma valem se žene!“ Pomáhala mlynářce vstáti, zbožně pokřižovala hrobeček, nedávno osazený slaměnkami a cinerariemi a zůstala opodál státi, mezitím co žena zalomivši rukama, trávu na něm líbala a hladila. Kostelník zarachotil klíčem v zámku vrat, Lexová vedena jsouc kastellánkou potácela se dolů po nakloněné ploše hřbitova a ohlédnuvši se ještě několikráte, konečně vyšla.

„Pudu s váma, dyť sotvá hdete, máme stejnou cestu, hdu do Rovinky, — a vy do Dolců,“ konejšila ji stařena a vzala ji pod paždí. Lexová chvíli tiše vzlykala a ještě, než zašla mezi Zderadovské chalupy, se ohlédla. „Co se semka nachodím,“ plakala. „A ničehož nic to platný nejní!“

„Mlčte, mlčte, máte anděla, bude za vás orodovat u Pána Boha, u Krista Ježíše a jeho blahoslavené matky!“

„Takle — je tomu romada let — taky kázal jeden velebnej pán, menoval se Salášek a zrouna tady ve Zderadově —“ vzlykala mlynářka ještě; „tehdivá tuze mě to potěšilo — ale teďkejc — — Už nevěřím, už nedbám — —“

„Ba, ten je dobrá duše, umí potěšit každýho, má dar řeči a dar ducha. Dyby tu byl, líp by s váma uměl nežlivá já hloupá vosoba!“

„Vy ho znáte? A kdák teďkejc přebejvá?“ ptala se Lexová s mdlým jen zájmem.

„Už kněžskej ouřad nevykonává,“ kývala kastellánka smutně hlavou. „A je to škoda veliká! Ten s lidma uměl! Ale stejně nezahálí, sepisuje a srounává lejstra a stal se ve svým rodným místě ňákým ouředlníkem při šporkase nebo-li při čem.“

„A proč to uďál?“ vyptávala se Lexová, jejíž zvědavost přece poněkud byla probuzena.

„Sočili na něho a špinili ho, že nejní knězem jak se patří, že káže a mluví podlevá svý vlastní přesvědčenosti a neé, kerak mu to poroučí biskupská konsistoř. Ale velebnej pán je stejně muž boží, člověk srdce zlatýho. Už to, že se vejřeuně zná k ženský, kerou si voblíbil, a k svýmu dítěti. Inší mu to vykládaj ve zlou stránku, ale já ho za to chválím. Šak je muž posvěcenej, ví, co dělat má a může. A kněz každičkej deň ve mši svatý hříchů všech se sprostí, na ňom ničehož nic nezvostane, je čist jako beránek.“

Stařena řečnila zvýšeným hlasem a často se zastavovala na vlhkých, mazlavých cestách polních, kudy se, minuvše Zderadov, ženy nyní ubíraly. Dostala se do jakéhosi nadšení, oči jí svítily, vzpřimovala se, pokud dovolovala její velmi již nahnutá postava. Lexová po-

slouchala ji s podivením: „Vodkáď tole šecko víte? Vo konsistoři a vo tej ženskej, co má u sebe?“

„Dyť já přijdu Žofičce tetkou, já i vychovala, dala sem í vejpravu, dyž šla k velebnýmu pánoj — —“

V Lexové zajikl se dech. Již na hřbitově, když se poněkud vzpamatovala ze svého leknutí, připadala jí stařena nějak povědomou, ale pohřížena jsouc v zoufalé své úvahy, nesnažila se na ni upamatovati. Teď věděla, že jest to Faimončina sestra, o níž a jejíž synovkyni mívala s Faimonkou dlouhé rozhovory. A ona k sestře své nepřítelkyně chovala se tak důvěrně, odhalila jí svoje srdce, svou zoufalost, svoje pochybnosti! Jak se bude asi zlá žena radovati, až jí kastellánka vše vypoví!

Odstoupila od stařeny na krok a řekla zamračeně: „Už se se mnou nemeškejte, — pudu sama — chvátám — —“

Přes houstnoucí tmu pozorovala stařena náhlou změnu ve tváři své průvodkyně. „Vy se mě, paňmámo, ščítíte, že sem velebnýmu pánoj holku dala — —“

„Cák je mi po tom,“ vybuchla mlynářka, „je to věc jeho a vaše! Ale mrzím se na sebe, že sem s váma šla, že sem se před váma prořekla . . . To bude mět Faimonka zasej radost, že je se mnou zle, — že se kloudně vo naše neštěstí přičinila! Jenomej í to povězte, zachováte se í!“

„Cák by se radovala, — vona vás lituje,“ namítala kastellánka, všecka ohromena výbuchem ženy, která dosud si vedla tak sklesle.

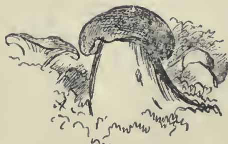
„Lituje! A spískala to šecko sama! Nebejt í a její zlořečený huby, měli bychme Růženku a nebyli bychme nadosmrti nešťasný. Chtěla se pomstít adamitům za Františka, a utratila nevinnej život! Ach, Růženko, moje Růženko, proč jenomej's mi vodešla!“

Ubíhala jako štvaná, někdy klouzla na mazlavé hlíně, zase se vzpřímila a brzy mezi prvními chalupami Rovinky uděšené kastellánce se ztratila. Stařena stála jako vyjevena, pohlížejíc za prchající postavou; vzdychla těžce: tolik chtěla nešťastnou matku potěšit, dát jí trochu své vlastní vroucí víry ve shledání s dětmi, a teď ji jen rozhněvala a jí uškodila.

Je pravda, že sestra její zavinila všecku tuto zoufalost? Pomalu, ve tmě se potácejíc, docházela kolem rybníků pod usedlost Faimonovu.

(Pokračování.)

521

K. Jonáš:

D r á h y.

Veselá hra v jednom jednání.

OSOBY:

Hrabě Oblaj-Mönnich z Valtinova.
Hraběnka Porecká z Waldheimu, (vdova), jeho neť.
Hrabě Fryštácký ze Šardic a Podštátu.
Markýz Broede.
Morávek, informátor.
Kilfron, mistr kuchařství.
Markéta, kastelánka.
Sluha.

Děj v měsíci únoru r. 1836 na zámku Roznickém.

Slohově zařízený pokoj o dvou vchodech. Krb s hodinami, spinet atd. Hraběnka Porecká sedí u stolku a čte. Hrabě Fryštácký stojí opodál.

F r y š t á c k ý. Smím mluvit, madam?
P o r e c k á pozvedne hlavu. Prosím, mluvte, pane!
F r y š t á c k ý. Bojím se dotknout duše zadumané,
jež těžce snáší slova cizích úst —
P o r e c k á. Však výmluvnosti vaší kázat půst,
by byla beztak marná věc. Nuž — čekám —
F r y š t á c k ý. Svých dotazů se sám já předem lekám.
Spíš sledovat lze zvuk, jenž zmlk' již včera,
neb světlo zhaslé v pavučinách šera,
než dopátrat se vaší nálady.
Zde stojím v rozpacích a bez rady
a nevím, mám-li řeč svou započít?
P o r e c k á kyne mu, aby se posadil. Vy? Směje se. Pak ironicky. Och, jen račte laskavým tak být
a ventil výřečnosti uvolněte.
F r y š t á c k ý usedá. Rád zvěděl bych, co, madam,
právě čtete?
P o r e c k á. Toť žádost vaše? Vím, že jistě není!
Však pravý plamen šlehne v okamžení
a vyjasní tůň skrytých myšlenek . . .
Co tedy čtu? Hm, knihu, v které rek
svým vtipem stíhá naše byrokraty.
F r y š t á c k ý. Patrně Börne? Och, ten šibal klatý,
jenž místo chleba pojídá jen smích.
P o r e c k á. A pravdu má on v aforismech svých,
že Němcům v mozky satirou svou ryje.
F r y š t á c k ý. Sám Němec on a švábským žoldem žije,
neb Paříž velká — ta mu skýtá málo.
P o r e c k á. Víc nežli vlast. Vždyť známo, co se stalo
Börnemu doma. Slavné úřady
vtip jeho dravý nařkly ze zrady

a vháněly ho za žalářní mříže.
Pryč musil, pryč! A uprch' do Paříže.
Fryštácký. A tam ať prudký rozum krotí teď!
Než — pardon! — já chtěl jinou odpověď
z rtů vašich. Mínil jsem, že v svazku svém
vy čtete stať o oři železném,
jak módou nyní vznešených je dam.
Porecká. Konečně aspoň ždibec tužby znám,
jež příčinou je vaší návštěvy!
Nuž, kukla padla! Teď se objeví
hlubina vaše na dno obnažena.
Fryštácký. Můj obdiv vám! Jak důvtipná jste žena,
před vámi těžko záměr jakýs tajit.
Vám hračkou jest, hned v slupce jádro najít,
a tak i teď, hle, v chabých prsou mých
zrak váš už všechna tajná přání stih'.
Porecká. Jen rovně mluvte! Nač ty arabesky?
Sic počnu básnit, jak je venku hezky,
že nuda dusí, a že slunce pálí,
a hrušky v zahradě že nedozrály.
Fryštácký. Ach, tímto tónem ani slova více.
Porecká. Tak předmět vaší tužby?
Fryštácký. — Železnice.
Porecká. Co slyším? Vy jste tedy novotář?
O, prosím, nadneste svou rychle tvář,
bych nové její rysy uzřela!
A jistě! Změněna je docela,
duch jiné doby zářivě z ní plane!
Fryštácký. Mé srdce smíchem vaším rozšlehané
o soucit žádá! Slyšte, madam, přec!
Ne, nejsem novotář, ni blouznivec,
však ochránce jsem starých, dobrých práv,
jež v bláto zdeptati chce pustý dav.
Železné dráhy! Pouhý zvuk těch slov
mne uráží již! Železo, toť kov,
jenž budí ve mně zášť a odpor tuhý.
Porecká rozmarně. Ba, železem se špatně platí dluhy.
Fryštácký. Ne, nežertujte, pravdu ryzí dím,
a ručím za ni čestným slovem svým.
Jdou světem právě černé pověsti,
že lidský duch se dává na scestí
a zničit míní všechnu poesii.
Porecká ironicky. Žaloby vaše krutě ve sluch bijí!
Strach o básníky štve vám duše klid!
Fryštácký. Jen dovolte mi, prosím, domluvit!
Ba jistě strach že v duši hlodá mojí,
a všechny nervy chví se v nepokoji,
když pomyslím, že v krátce naše říš

má jako Anglie se zbláznit již,
neb už i u nás stát prý každou zemi
chce rozrýt křížem krážem kolejemi.
Co úrodné zde půdy, paní, jen,
té hříčce modní padne v bídný plen!

Porecká. Jak nad tou zlobou srdce vaše puká!
Ó, dobře, že jste všechna pole, luka
již loni prodal, neb dnes v žalu svém
snad zšílel byste nad jich osudem.

Fryštácký. Zas upadáte v tón tak ironický!
Já jistě miloval jsem půdu vždycky
a těžce jen se loučil s těmi lány —
Však — —

Porecká — finance už byly rozervány,
a dobrodružství lákala přec nová.

Fryštácký. Drásavě pitváte má, paní, slova,
však buďsi! — od vás snesu všechno rád.
Teď nový důvod podám, který snad
vás přesvědčí svou silou drtící,
že pravdu mám. Jsme, madam, šlechtici
a těmi chceme jistě zůstat stále.
Než ve Vídni tlum lidí nenadále
plán pitvorný už na náš úkor snuje,
jenž, zdaří-li se, šlechtu zprofanuje.
Až kouřivý vlak bouřit bude zemí,
horečka peněz zalomcuje všemi,
a neznámý dav, lační plebejčíci
se zmocní kvapně novoty té čpící
a těžiti z ní budou, bohatnout.
My musíme však zůstat mimo proud,
neb šlechtic nesmí kšeftem zbahnit štít.
Však záhy budem těžko zápolit
s tou chasou zbohatlou a rvavou,
a všechny rody s tituly i slávou
jen výsměchu se stanou kořistí.
Dál mohl bych ten obraz rozpřísti,
než doufám, že co řek' jsem, přece stačí.

Porecká. Jsem vznícena a pohnuta až k pláči.
Och, zlý jste, pane, nemučte mne již!
Já cítím zrovna obrovitou tíž
těch strojů, pod jejímiž kolesy
svět zhyne náš, svět vzácné noblessy,
jenž smí jen hledět se své výše ctné
na nízký dav, jak prací bohatne . . .
A teď již rcete, co přec' v pravdě ždáte?

Fryštácký. Nuž, tedy řeknu! Všechno zvědět máte!
Jsou vlaky příšery, jde hrůza z nich,
a pohromou jsou hospod zájezdních,

jichž dvacet dosud patří k panství mému.
Jen povolte teď oři železnému
a v pusťte jej v ty naše krásné kraje,
přes pole, na nichž v létě žito zraje,
přes zahrady a na kaskady chmele,
do pasek našich, v lesů klenby stmělé
a v háje, luka, v kypré vinice —
co bude potom? Vymřou silnice,
formani zajdou, svadne svěží vích
nad čelným oknem hospod zájezdních,
v nichž pak jen pavouk tkáti bude líně.
A já? Hm! — já se octnu na mizině!

Porecká. Jak záchranou vám tady mohu být?
Mám hospody snad ony zakoupit,
či do klatby dát strůjce železnic?

Fryštácký. Co na vás chci, to míň než skoro nic!
Jen malou službičku ždám docela:
před panem strýcem byste mlčela,
až bude se vás po svém zvyku ptát,
jak ve Vídni má v radě hlasovat.
Pokrčte pouze svými rameny!

Porecká. Ó, věřte, můj pan strýček vznešený
se nebude mne ptáti tentokráte.

Fryštácký. Ba bude, bude! Však jej dobře znáte
tak jako já, a předem víme oba,
že víře se to ani nepodobá,
by hrabě odjel, aniž by se dřív
na radu zeptal vás.

Porecká. Byl by to div,
přiznávám, avšak přec' to možné jest.

Fryštácký. Ne, není možné, v sázku zde má čest,
když mýlím se! Co jiným nesvěří,
své on vždy poví vtipné neteři
a na její dá mnoho úsudek.
Nu, opětuji, co jsem prve řek:
svou vroucí prosbu vznáším, madam, k vám,
by mlčela jste k jeho otázkám,
když nelze vám už z přesvědčení říci,
že boje třeba proti železnici.

Porecká. Slib tedy ždáte? Ach, na ty jsem skoupá.
Vstane a pohlíží oknem.
Hle, pane, z mračen slunce právě stoupá,
má siný přísvit, barvu únorovou.
A ptáci černí tamo vzduchem plovou,
jsou mlčeliví, nechtí sliby žádné!

Fryštácký. Och, slyšte ještě, než-li na mne padne
bezcitná ruka — ruka osudu.
Víc nikdy vás už trápit nebudu,

dnes jenom žebři: neříkejte strýci,
že vábí vás svým úprkem vlak hřmící,
neb známo, onť že proti novotám
a v radě císařské že bude sám
i nejvyššího nutit kancléře,
by odmít techniky i bankéře,
již koncessi chtí na železné dráhy.

Porecká. Na žhavý bol váš nemám rosné vláhy!
Mne dojímá sic zánik hospod těch,
jimž hosty vyrve lokomotiv dech
a zejména mi líto vašich dvacet, —
než pokrok nelze v minulý čas vracet.

Fryštácký. Jsme přece, madam, věrní přátelé.
Já znám vás už co dítě veselé,
jež na svých houpával jsem kolenou,
já kvést vás viděl v krásu plamennou,
na vaší svatbě byl jsem do rána,
a když jste v dáli dlela provdaná,
já stále ptal se na vás po šest let.
Teď přišla jste nám zase do Čech zpět
co mladá, interessantní, zářná vdova.
A já, váš přítel, obdivuju znova — —

Sluha vejde. Pan markýz Broede!

Porecká vstane. Vítán on je nám!

Sluha odejde.

Fryštácký. To anděl spásy ved mu kroky sám!
Ten věru v pravou chvíli přichází,
by pomohl mi z bědných nesnází.

Broede vejde. Snad vyrušuji? Přistoupí k hraběnce, políbí jí ruku. S Fryštáckým podají si pravice.

Porecká. Naopak! Již dřív
čekala jsem vás.

Broede Sněhem lesů, niv
já brouzdal jsem se zatím, neb mám rád
přírodu zimní, kde mi odevšad
zní píseň vichřic, píseň naděje,
že bůh mi přece jednou dopřeje,
by skutkem stalo se, co snem je mým.

Fryštácký. Tak, brachu, tak! Však dobře rozumím
těm vzdechům vašim; rovněž jsem tak lkal,
když lásky zmatek klid mé duše rval, —
teď jiná však mne tíseň chmurná trápí —

Broede s úsměvem. Saň železná to s palčivými drápy!

Fryštácký. Vtip váš teď v pravý hřebík udeřil!
Však včera již jste stejné mysli byl
se mnou o věci té, a jistě že i dnes
s té výše soud váš správný nepokles! —

Nuž, nyní proto vaší povinností,
abyste směle, bez vší váhavosti
svůj rozum, pane, v moje služby dal
a dámskou přízeň získat pomahal.
Broede. Jen hloubkou důvodů lze vítězit,
a těch přec račte celou škálu mít,
tak na vážky je zlaté vhoďte rychle!
Fryštácký. Toť rady sice čerstvé, nevyčichlé,
jak bývá po bouřce vzduch v starém hvozdě,
však odpusťte, přec přišly jenom pozdě,
neb co jste radil, učinil jsem už!
Broede. Jak prozíravý, hrabě, jste vy muž!
A výsledek?
Fryštácký. Nu, skoro roven nulle.
Jest příliš tvrdá hraběnčina vůle
a nepodajná jako drahokam.
Porecká k Broedemu. Když hrabě stále řečnil sem a tam
a důkaz jeho neměl valné síly.
Broede k hraběnce. Přec noviny vás aspoň přesvědčily,
jichž asi osm sám jsem včera zřel!
Fryštácký uhodí se v čelo. Sapristi! Na ty jsem já zapomněl!
Toť zbraň je dobrá, markýzi můj milý,
jež přemůže i odpor zarputilý;
je po zápasu, a je po boji.
Jdu pro noviny, — jsou v mém pokoji —
Vy odpustíte! — Odejde.
Porecká za ním. Prosím, zápasníku!

Chvíli ticho.

Porecká. Vy v táboře jste tedy protivníků
všech novot dopravních!
Broede. Já? Och, toť k smíchu!
Mně hrabě sice řek', co děsných hříchů
železný netvor způsobí nám v zemi,
však marně v sluch můj bušil slovy těmi,
já jinde bloudil svými myšlenkami . . .
Dva dni jsem zde, a nyní teprv sami
můžeme spolu, madam, hovořiti.
Sta sladkých citů v prsou mých se nítí,
jež srdce mého uvězněná síla
tak ráda by vám vřele vyzradila.
Leč k čemu výklad? Vždyť zde každý ví,
co poutá mne k vám, jaké tajemství
až z Paříže mne do Čech vylákalo.
Porecká. Ba, karnevalu využil jste málo,
zde za oběť tu není odměny!

Náš život na venku je sevřený — —
Já dosud po svém muži smutek nosím,
chci věrna být mu —

Broede. Nedomluvte, prosím!
Dvě leta prchla, dost přec toho trudu,
však chcete-li, i dále čekat budu,
ač těžce, madam! To mi dovolíte?

Porecká. Že sympatický jste mi, sám přec víte, —
však zatím ještě žádám o shovění, —
snad záhy se už poměry mé změní.
List obraťme! Pryč se vším, co nás tíží!
A nyní honem něco o Paříži
mně povězte! —

Broede. Tam těžká nuda zívá!
Prý revoluce vypukne zas divá,
a Ludvík Napoleon bude králem,
nu, samé klepy politické málem,
jež našince tak skrovnou měrou baví.
A v umění? Přemýšlí. Pan Adam obživ hravý
a napsal operní zas dílo nové.
„Postillon z Longjumeau“ ten skvost se zove!
Hedvábná práce, při tom převeselá,
však písně z ní už zpívá Paříž celá.

Porecká. Snad některou z nich máte v paměti,
již mohl byste hned mi zapěti?
Hle, spinet zde, — tak započněte,
vy umíte hrát! — Prosím! —

Broede se zvedne. Nu, když chcete!

Sedne ke spinetu, hraje předehru a pak počne zpívat:
„Poslyšte povídku tu krátkou
o postillonu veselém.“

Fryštácký vejde zatím; najednou zatleská a volá:
Postillon! — Výborně! — Toť slovo v čas,
neb toť stav ten, jenž vydán na pospas
ničivým drahám být má nejdříve. —
Odpusťte, z nálady že blaživé
vás vytrhuji, nutna však má věc,
a na písničky vždy snad pokdy přec.
Hle, ukazuje noviny, madam, noviny zde
nesu vážné,
výkřiky vědců, anděly to strážné,
chránící lidstvo před zlou propastí — —
V nich napsáno, jak leze do pasti
zbloudilý svět náš peněžníkům lstivým.
Všem lidem, klidu žádostivým,
ty články by se měly denně číst!
Tak, prosím, píše Magdeburský list. Čte:

„I v Rakousku chtí už parní železnice! I tam už jedná se o zbudování první dráhy. Varujeme před tím neštěstím! Neboť kde dráhy jsou, tam hynou sedláři, kováři, vozkové, hostinští, postilloni, poštmistři! Nejvíce však železnice poškodí naše velkostatkáře a sedláky. Koní nebude pak potřebí, nebude třeba i ovsa, a tím sedlák přijde o hlavní svůj výdělek. Za to sedlák i velkostatkář více bude platit na daních, neboť bude pro stroje potřebí mnoho uhlí, jež dovážeti nám bude za veliké peníze cizina. Vysílíme finančně! Proto každý rozumný člověk musí býti proti železnicím. Voláme ještě v poslední chvíli do Rakouska: Zachraňte aspoň tuto říši před neodvratnou jinak zkázou, nepovolte koncesse na železné dráhy.“

Tak v Magdeburském psáno žurnále.
Porecká. To úpění je přímo zoufalé,
však nechybí mu ani na komice.
Fryštácký. Nuž, v bavorském zde listě mnohem více
řečeno, madam! Slyšte, prosím, jen
oč lidský mozek má být oloupen!

Čte jiné noviny:

„Vysoké medicinální kollegium bavorské, v němž zasedají největší lékařské autority, požádáno o to vládou, učinilo tento nálezek: Nemůže o tom býti pochybnosti, že jízda ve vlacích velice zdraví lidskému je nebezpečná, neboť rychlý pohyb musí přivoditi chorobu mozkovou, tak zvané delirium furiosum. Chtí-li lehkovážní cestující vydávati se tomuto nebezpečí v šanc, toť jejich věcí, ale vláda a všichni státníci měli by tu zakročiti na ochranu těžce ohroženého lidstva.“

Co díte, madam, projevu těch vědců?
Porecká. Že měl už dávno jistě jejich rozum
bez jízdy delirium furiosum.
Fryštácký. Přec vědců německých tak mluvil květ!
Však neuplyne ani dvacet let,
a vděčně říše bude vzpomínat
těch vzácných pokynů i moudrých rad —
ta říše ovšem, jež jich neoslyší.
Porecká. A v Anglii, kde kultura je vyšší,
než u nás dosud, tam jsou slepí snad?
Fryštácký. Tam nízký mamon vždy svou tlapu klad
na šíji lidu, k smíchu mu je zdraví!
„Jen zlato, zlato!“ Angličan ždá dravý,
a třeba při tom mozek poběsnil.
Broede. Já v Anglii jsem často, hrabě, byl,
a nemohu váš ztvrdit příkrý soud.
Fryštácký. I vy už říši do železných pout
chtěl byste skovat, milý markýzi?
Porecká pohlédne na hodiny. Dost sporů, páni! —
Čas mne vybízí,
bych jako vrchní domu hospodyně
svolala nyní v prostor této síně
své duchy služebné a vyslýchala,
zda chyba kde či náprava se stala,

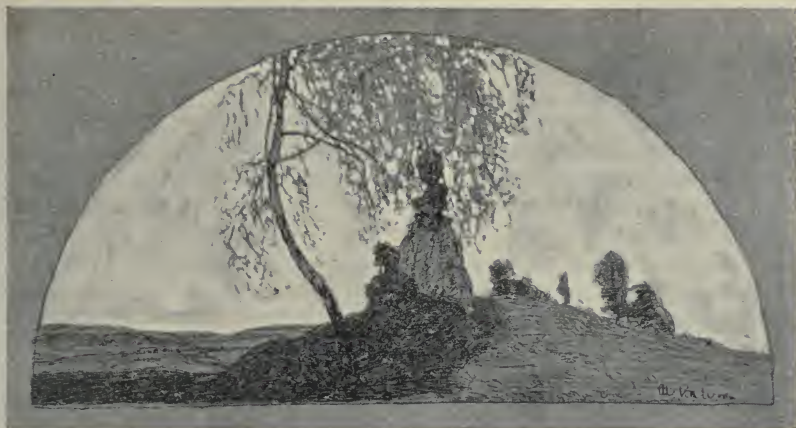
jak denně činím a jak musí býti.
Tu nezbývá, než vás teď propustiti.
Fryštácký. Co — odejít že máme? V tuto chvíli,
ač rty mi vaše pranic neslíbily?
Porecká. Však řeknu vám vše později.
Jen buďte zmužilý a mějte naději!
Fryštácký. Co tedy platno! K Broedemu. Pojďme,
milý brachu!
Porecká. A výhost dejte obavám i strachu!
Fryštácký. Jak audience ale vyřídíte,
jsem u vás zas!
Porecká. Že vítán jste, přec víte.

Oba páni odejdou.

(Dokončení.)

Tréval-Viola:

Stříbrné své vlny voda vyleje . . .

Román.

(Pokračování.)

Dr. Bečvář poručil všem šampaňské. Seděli kol kulatého stolu. Hospra připil hostiteli, tento pronesl zdravici na inamoratu každého z přítomných, Zezula připil věčné Musice.

Vše se rozhovořilo zároveň. Zezula zapomněl na svůj žaludek a s doktorem Bečvářem prozpěvovali si do uší motetta z Bachovy mše, Chloud naslouchal neb nenaslouchal dunivé řeči Bullenhauptově a kreslil opálenou sirkou na bílém ubruse karrikaturu jeho hlavy.

Eineigl vyzvídal z Korce opatrně, wes Geistes Kind, co je zač. Korec byl sběhlým studentem reálky, a umění bylo mu kultem, náboženstvím. Rozhovořil se o symbolech rovných, křivých a lomených čar, vysvětloval tajemství uzavřených obrazců, význam symmetrie jako pojmu relativního a nutnost asymmetrie. Měl svou vlastní uměleckou abecedu, sestavil si svůj nový umělecký pravopis. Byl zastancem achromatismu. Barvitost, řekl, je nutné zlo, koncesse davu. Ba i stín byl mu v umění pleonasmem. Umělec tvořiti má jen a jen prostými liniemi a vyjadřovati dojmy alla prima.

„Každý, kdo neumí malovat, říká si umělec myšlenky,“ zašeptal Eineiglovi Chloud do ucha.

Korec zaujal Eineigla skutečně, ale jako lékaře. Byl asi daltonistou, barvoslepým. Navštíví ho zítra a vyzkouší jeho smysl pro barvy.

Později mluvil o Korcovi se strýcem. Doktor Bečvář bral věc dosti střízlivě. „Umělče, tvoř a nefilosofuj!“ řekl. Takoví hloubalové, jako je Korec, nebývají prý umělci produktivními, alespoň ne vynikajícími umělci. Strýc dodal, že talent silný, šťavnatý je mu milejší než raffinovanost. Surový pud umělecký, bezmyšlenkový třeba, že vytvořil geniálnější díla, než sebe šroubovanější meditace. Vůbec neprorokoval chráněnci Hosprovu stkvělé budoucnosti v umění.

Pak mluvil jeden přes druhého. Zezula opřel hlavu o Chlouda a rozplakal se, že ví, že zemře rakovinou žaludku. I na Chlouda přišla plačtivá, prorokoval si, že mlád podlehne úbytím, to prý je nemoc kamenická, a on prý od čtrnácti let pracuje v písku. Kolik let to s nimi může trvat? ptali se unisono. Pět — nanejvýš šest — ještěro.

Korec kreslil zuřivě nehtem na ubruse před Hosprou nějaké klikatiny, zapomněl na své nohy a lapal slova redaktorova jako rosičku boží, nadýmaje tváře jako trubač.

Zezula pronášel divosmělé hyperboly o otázce manželské, přísahal, že jemu je nejprotivnější takový spekulant, lovec věna. Rozněžněn vlepil Chloudovi do ucha mlasknou hubičku, až tomuto zalehl sluch.

„Oddělené ložnice!“ vykřikoval Chloud, „v tom je alfa a omega manželské věrnosti.“

„Kdes to sebral?“ dorýval Zezula, ale Chloud neslyšel a opakoval stále svůj aforismus.

Bullenhaupt břeskně vyprávěl, jak vycinkal místodržitelovi jako člen nějaké deputace. Obracel se na doktora Bečváře a pleskal ho do zad říkaje mu rozněžněle: „Starý huhňáči!“ Na konec spustil ryčně: „Vždyť jsme jen jednou na světě . . . .“

Eineigl objevil konečně, co hledal. Z levého ucha čouhal Bullenhauptovi cucek špinavé vaty.

Pak pili všichni na věčné, věrné bratrství. Byly dvě s půlnoci, když Vídeňáci octli se v hotelu.

Nazejtří dopoledne doručen byl doktoru Bečváři telegram z Vídně. Spřátelená rodina prosila o bezodkladný návrat jeho. Dítě v rodině náhle a nebezpečně onemocnělo.

Dr. Bečvář vyjel s Eineiglem hned po obědě. Tak připraveni byli o požitek obdivovati se rozvoji českého Rembrandta.

Eineigl omluvil se z Vídně redaktoru Hosprovi písemně.

IV.

Několik dní na to došel dra. Eineigla do Vídně dobírkou knihkupecký balík spisů Bullenhauptových. Eineigl se podivil a po nějakém váhání je vyplatil. Obracel listy v knihách nádherně vypravených, sem tam četl kousek, ale nikde ho to nechytalo.

Nosívala velmi fialové šaty jemně vzněcující — nebyla nikdy zřena bez společnosti — výborný muž útlého chování — bytost plná zvláštního kouzla, jaké má ostatně každá sotva dvacetiletá žena — takový byl sloh knih. Jedna z nich měla název: Zápisky padlé. Eineigl nečekal mnoho, ale přece nějaký pikantní ragout. Ale nalézal jen šedou břečku hluchých, neprožitých věcí ve slohu „omlácené slámy“, jak říkají kritikové. Po jediné jiskře myšlenky samostatné marně se sháněl.

Eineigl znal z české literatury nemnoho. Na reálce četl spíše

básně než prosu. Snad tedy neměl pravého, objektivního měřítka. Ale jako lékař pozoroval, že autor nezná tělo lidské, což teprv duši!

Zlobil se. Jaký to dotěra! Pak vzpomínal na večer po koncertě v Praze. Podivná společnost! Vyrovnaným a rázovitým byl jen Vodvářka a snad Hospra. Ale Vodvářka ustupoval do stínu. I redaktor, muž spravedlivý, jako by Vodvářku přehlédal. Snad nemá Vodvářka dosti sebevědomí, aby je vnutil také světu.

Eineigl zahodil literaturu Bullenhauptovu a objednal si z Prahy knihu Vodvářkovu. Došla za týden, dobírkou. Z Německa dostával knihy obratem pošty franko. Ale došlou knihu Eineigl nečetl, odložil ji na dobu pozdější. Od strýce zvěděl, že i on dostal zásilku od Bullenhaupta, že ji přijal, ale nečetl.

Eineigl pracoval zase v ústavu. Jednoho večera, jda návštěvou k strýcovi, spatřil na rohu Albertovy ulice Auroru Tapferovu. Zdálo se mu, jako by šla s nějakým pánem. Byla slabá mlha. Když se přiblížil, byla Aurora sama.

Byla oděna v úbor šedomodrého figara. Barva přecházela divným souhlasem v mlhu. Kol boku vlála jí světlešedá boa, s hlavy klobouk s černými péry.

Eineigl pozdravil. Udržoval s rodinou Tapferovou, i když se odstěhoval, přátelské styky. Aurora znala jeho román.

„Kam ráčíte, slečno?“ tázal se zarovnávaje krok s jejím.

„Domů,“ řekla hlasem unaveným. Pohlédl na ni pozorně. Oči její byly smutné, a okamžik připadalo mu, že se v temných vlnách její vlasů cosi zrádně zabělalo. Ale byl to reflex světla plynového, hned to zase zmizelo.

Eineigl vzpomněl si, jak při večerním světle vlasy ty ho kdysi magnetisovaly. Nyní byl již jiný, kouzlo již nepůsobilo.

Slečna Aurora vyřizovala Eineiglovi pozdravy od Bedřicha.

„Kde je nyní?“ tázal se Eineigl.

„V Banátě, někde za Temešvárem, ani nevím, jak se to hnízdo jmenuje,“ odpovídala spěšně. „Nelíbí se mu tam, běduje. Inu, jaká pomoc!“

„A paní matinka, slečno, zdráva?“

„Děkuji, nyní je lépe, ale stonala; měla jsem strach před ztrnutím šíje. Noviny jsou toho plny.“

Eineigl vyslovil nějakou banální útěchu.

„Ale navštivte matinku někdy, pane doktore,“ zvala Aurora. „Beztoho se na vás ptá, proč se nikdy neukážete. Víte, že vás měla vždy ráda.“

Zakašlala se a nějak unaveně sepjala obě ruce kol knoflíku deštníku, jejž nesla v ruce.

„Přijdu, že ruku líbám a přijdu,“ ujišťoval dr. Eineigl louče se. Podala mu ruku, kterou ze starého zvyku políbil, a odcházela.

Ohlédl se za ní. Elegantní silhouetta její tratila se v houstnoucí mlze a nakláněla se jako nalomená. I ona zatáčejíc se za roh ohlédla se. Ale dívala se někam přes jeho hlavu, do dálky, snad do minulosti, pomyslil si Eineigl.

Sestárla. Proč se asi nevdala? Měla nabídky. Mladý obchodník s dámskou konfekcí ji chtěl, a pak ovdovělý officiál poštovní, o tom Eineigl věděl. Proč je odmítla? Samolibost našeptávala Eineiglovi, že Aurora myslila na něho. Ubohá dívka!

Ostatně ona je starší než on a byla vždy rozumná. Osud sám je rozvedl. — — —

Přiblížily se listopadové bouře pražské, ohromná manifestace dělného lidu pro všeobecné rovné právo hlasovací, a pak následovala krvavá neděle pražská.

„Argus", jenž Eineigla stále docházel, přinesl v čele listu přes celou stránku rudými literami vysázenou, nepodepsanou báseň:

Ke dni 5. listopadu 1905.

V podzimní chlady jak přišly ty růže,
v šedivé mlhy jak jarní ten svit?
Vyhaslý zrak proč svobody bůže
z neznáma svábil a v přeletu chyť?

Ať okovy řinčí a hrozby ať plaší,
ať kloubnaté pěsti krví se rdí:
Z mlh vyšlehl blesk a z ran růže raší,
hněv prožehne v srdce i žalářní zdí.

Když zemdlela jedna, tož tisíc se vztáhlo
do muky rukou, než idol by znik.
Šílení svaté na popel sprahlo
rmut bázně a pochopů divoký ryk.

Chyceno bůže, již strženo na zem,
země se zatřese, v zemi to hřmí —
vůle své mladý bůh všemocným rázem
tisíce pozvedá z prachu a tmy.

Ohromná křídla jak prapory rudé
nad hlavami vlají a ran chladí žár.
Zač krev svou jsme prolili, skutkem to bude,
nevyrve nám to již biřicū spár!

Paria včerejška není již sketa,
zrno již setřásá nadvládu plev,
na váhy rovnosti million metá
svou lidskou společnou, červenou krev.

„Toť Hospra, utopista Hospra!" zvolal Eineigl, přečet poetickou tuto apostrofu. „Heliodorku, tobě nebude dobře!"

A skutečně neminuly tři dny, a ve vídeňských listech četl zprávy o hromadném zatýkání arranžérů průvodu a řečníků.

Jméno redaktora Hospry uvedeno bylo hned v první zprávě mezi zatčenými. Kdož ví, co provedl!

Eineigl psal Zezulovi, by jménem jeho nabídl rodině Hosprově podporu. Tušil, že redaktorovy reservy nebudou asi značné. A kdož ví, jak dlouho vyšetřovací vazba potrvá. Rychlé pomoci bylo tu asi třeba. A kdyby poslal podporu přímo rodině, mohl míti oplety s policií. A také se ostýchal, neznámý, rodině psáti.

Ale odpověď Zezulova nepřicházela. Koncem listopadu četl Eineigl v novinách, že redaklor Hospra i jiní demonstranti byli z vazby propuštěni.

V prosinci překvapil dra. Eineigla v bytě dr. Zezula. Zašli spolu do restaurace „U stříbrné studny".

Sklepník přinesl jídelní lístek, a Zezula zahloubal se do studia. Bylo podvečer.

„Mizerné," bručel. „To má člověk jíst! Inu, vídeňská kuchyně! Dejte pokoj, nemám žaludek betonovaný. Sklepníku, dvě ančovičky, entré. Co, kollego?"

„Jak je libo," odtušil Eineigl.

„Vím, že mi bude po večeři špatně. Atonie žaludku. Potřebuji dráždidel, abych ty německé houžve ztrávil."

„Kuchyně je zde dobrá," podotkl Eineigl.

„Vederemo," odvětil Zezula, studuje neustále jídelní list. Byl nějak nezvykle rozrušen a něco tajil. Konečně odložil list a řekl: „Jedu na moře, milý příteli."

„Snad ne ku léčení žaludku?" podivil se Eineigl.

„Jen částečně, — jak říká slečna Houdková. Ostatně i žaludku mému prospěje zdravý mořský vzduch. Tři leta, dosti se ho načerpám, báječně ho užiji. Sklepníku, telecí od ledviny, ale ne ohřívané."

„A co k tomu, prosím?"

„Máte salát hlávkový? Tak salát s vejcem."

„Pravil jste na tři leta," tázal se Eineigl. „Jak tomu mám rozuměti?"

„Přijal jsem místo loydového lékaře, na tři roky. Pojezdím si z Terstu do Levanty. To je ohromné, co?"

„Překvapuje mne to."

„Ani mého života snem to nebylo," prohodil Zezula elegicky mezi dvěma sousty, „ale co chcete? Člověk není vždy pánem své — nálady."

Hlas Zezulův zněl monotonně, a tvář jeho křivila se na pravo častěji než jindy.

„Aha," domýšlel se hlasitě Eineigl, „paní Kačena —" zarazil se a pohlédl na Zezulu, zda se neuráží. Ale ten jen pokrčil rameny, pilně pojídaje.

„Odpusťte," omlouval se Eineigl, „reminiscence na redaktora Hospru." Zezula přikývl hlavou.

„Co dělá milostivá paní?" tázal se Eineigl nejistě.

„Nechme ji," odtušil Zezula, „s tou je už konec, finis, basta."

„To vám asi Hospra gratuloval," řekl Eineigl.

„Hospra byl důležitou osobou mého románu, kollego."

„Domlouval, intrikoval, tupil, že?"

„Ne příliš, ale jsem mu i za to málo vděčen. Já byl blb, vrtohlavec — pardon, nejsme tu v parlamentě. Řeknu jen, že panička, jindy samá dobročinnost, odepřela vstoupiti do výboru pro uspořádání bazaru ve prospěch rodin zatčených demonstrantů pro vše-

obecné rovné právo hlasovací, ač jsem ji o to snažně žádal. Netajila se mi ani proč.“

„Aha, Hospra!“ hádal Eineigl.

„Ano, že byl mezi zatčenými Hospra, její odpovědník.“

„Divil jsem se vždy tomu nepřátelskému poměru mezi nimi,“ prohodil Eineigl. „Nebylo v tom něco osobního?“

„Bylo, a znamenitě mnoho, příteli. Řeknu vám to vše. Ale vzpomínám si nyní, že jsem snad ani neodpověděl na váš dopis. Můžete mne omluviti?“

Eineigl zasmál se řečnické této otázce.

„Mohu. Jste umělcem, otrokem tonů, a nyní maje snad v mysli hudební pausu, vzpomínáte i na prosaické věci.“

„Jste šlechetný přítel,“ deklamoval Zezula, pozdvihuje nabodnuté sousto telecí do výše.

„Jen nebyla-li rodina Hosprova v tísni,“ dotazoval se Eineigl.

„Nebojte se! Rodina zůstala pěkně v závětří. Vzal jsem si ji sám na starost.“

„Jste šlechetný přítel,“ oplácel mu Eineigl.

„Myslíte? Starosti nebyly tak těžké. Jsou to řádní lidé. Paní tichá a pracovitá, Moravanka, děti hodné a nadané. Zvláště nejstarší děvče má hudební nadání a povahu vážnou.“

„Obětoval jste se jim,“ opakoval Eineigl.

„Konal jsem pouhopouhou povinnost,“ odpovídal Zezula s důrazem.

„Povinnost? Jak to myslíte?“

„Nic jasnějšího nad to. Řeknu jen tolik: inkriminovaná báseň ke dni 5. listopadu byla — mým dílem.“

„Není možno!“

„Líbila se vám?“ vyzvídal Zezula spokojen s údivem Eineiglovým. Místo odpovědi opáčil Eineigl otázku.

„Vy jste socialista?“

„Jakož to každému Čechu přísluší,“ vypjal se dr. Zezula, odkládaje vidličku a nůž.

„Jak to myslíte — každému Čechu?“

„Čechu, tak jako každému člověku trpícímu nespravedlností, útiskem a nevolnictvím politickým. Víte, kollego, co já pokládám za hlavní a v nepochopitelné důslednosti stále opakovaný omyl naší politiky?“ — Nahnul se důvěrně k uchu Eineiglově.

„Jsem zvědav. Že nejsme všichni již dávno socialisté,“ hádal Eineigl.

„Že přicházíme všude pozdě, že čekáme, až jiní nám věc vyhledají, přežvýkají. Nerozumíme skutečným poměrům. Prosím vás, vysvětlete mi tohle: Nazýváme se lidmi moderními, demokraty, ale přátelíme se s mumiemi aristokracie a zájmového zastupování. Co žije, čemu náleží budoucnost, to proudí mimo nás. Jsou v tom kořeny našeho bytí, ale my je zapíráme, kroutíme se, místo abychom kolmo rostli vzhůru, lezeme z volnosti do skleníku. A přece po-

měry, které jsou nás silnější, vepsaly na prapor náš dávno již své heslo: Demokratismus, individualismus úplný, nivellující!“

V horování Zezulově bylo dosti hluchého krasořečnictví, ale vyjadřoval to vřelým akcentem idealisty, člověka, který věří v nápravu zla, ve vítězství dobra.

Eineigl ujal se slova.

„Tedy splynutí se sociální demokracií mělo býti stěžejní osou české politiky již dávno?“

„Ano.“

„Ale jen zdali si toho splynutí též sociální demokracie přeje?“ namítal Eineigl.

„Jak to myslíte?“ dotazoval se Zezula.

„Zda přeje si sociální demokracie té dokonalé rovnosti, či jak jste se, kollego, šťastně vyjádřil, toho nivellujícího individualismu.“

„Pochybujete snad, že sociální demokracie chce upřímně rovné právo všech občanů?“

„Dovoluji si to.“

„To je báječné!“ ustrnul Zezula a stočil tvář na pravo až povážlivě. — „A z čeho tak soudíte,“ dodal.

„Jsou to jen lidé,“ odvětil Eineigl suše.

„A ti druzí?“

„Dovolte! Dokud nic nemám, chci se děliti; jakmile však nabudu majetku, nejen že mi chuť děliti se zajde, ale nejsem spokojen, chce-li mi býti ten, kdo nic nemá, roven.“

„Aha,“ přisvědčoval Zezula, „já tedy bojuji proti kapitalismu, otrokářství, jen abych sám stal se kapitalistou, zotročil jiné?“

„Zevšeobecněte to já, a řeknu vám: Zcela tak.“

Zezula chtěl vybuchnouti, ale zarazil se. Chopil se znovu jídelního listu a zafuněl posupně. Po chvíli teprve řekl: „Snad — prakticky vzato, máte pravdu a naprostá rovnost je utopií. Ale idea je o sobě dobrá, je krásná, i když průkopníci její jsou slabí lidé. S trochou lásky dalo by se napraviti mnohé, bez převratu, bez násilí.“

Dr. Zezula všecek se rozžhavil, oči jeho leskly se živým ohněm.

„Ano, lásky na obou stranách,“ přisvědčil Eineigl.

„Nač vyhledávati stále, co nás dělí?“ toužil Zezula, nezapomínaje při tom mlčelivým poukazem do jídelního listu objednati si nové jídlo.

„Je to živnost jistých lidí,“ podotknul Eineigl.

„Aha,“ mačkal si Zezula žaludek, „už je to tu. Říkal jsem, že mi to uškodí, říkal jsem to.“

„Vaše báseň se mi líbí,“ pravil Eineigl a pokyvoval pochvalně. Dr. Zezula se spokojeně usmál a zanechal žaludek.

„To mne těší. A co se vám v ní líbí nejvíce? Mám též již nápěv k ní. Česká marseillaisa.“ — A počal bzučeti několik taktů.

„Ale divím se, že pro tu báseň byl redaktor zavřen,“ podotknul Eineigl. Zezula pokrčil rameny.

„Hospra tvrdil, že ne pro tuto báseň, ale pro nějaké oslovení davu na ulici nebo urážku policie. Ale myslím, že mne jen šetřil."

„Byla báseň konfiskována?" tázal se Eineigl.

„Nikoli. Ale snad si to censura dodatečně rozmyslila. Navštívil jsem redaktora ve vězení. Ne bez obav, že uslyším výčitky. Ale klobouk dolů, Hospra je moloděc. Nebral věc zcela nic tragicky, naopak, těšil ještě mne. Byl jsem mu velmi vděčen. Člověk se v těch kličkách a klausulích tiskového zákona těžko vyzná. Ale redaktor je starý praktikus, vymotal se z konopí docela dobře."

„A bylo to v Praze vskutku takové, že vás to nadchlo, kollego?" řekl Eineigl.

„Velkolepé! Byl to úžas všeobecný. Trnul jsem, vida sílu svého národa, takovou tisícihlavou, železnou vůli. Byl jsem hrd, že i já jsem z téže massy. Milý kollego, to nelze ani vypověděti, to nutno cítiti."

Eineigl vzpomněl si na demonstrační průvod vídeňského dělnictva před sněmovnou, od níž očekávali popud k zavedení všeobecného práva hlasovacího, a hluboký respekt, jenž ho prolnul, když pozoroval nepřehledné řady mlčících a klidem svým tak mrazivě demonstrujících mužů. Připadly mu verše Zimovy:

— Což myslí ztřeštěnci, že císařský ten hrad,
ten velmož z jižních Čech — ten vtipný diplomat —
před nimi ne snad dnes, však zítra skloní hlavy...?

Pochopil i mocný úchvat Zezulův.

„Když vyšel redaktor Hospra z vazby," pokračoval Zezula, „byl v náladě báječné. Zrovna jako by mu byli nabídli krajanský portefeuille. Sklepníku, ještě guláš! Redaktor vyprávěl mi pak historii své žabomyšoválky, totiž svého souboje s Kačenou."

„I ty, nevděčný Brute?" smál se Eineigl. Zezula pokračoval vždy mezi dvěma sousty.

„Láska byla kolébkou Hosprovy nenávisti. Mladý Hospra, sběhlý technik, byl lokálkářem v Národních, když setkal se jednoho dne v Jindřišské ulici se známým policejním úředníkem, jenž eskortoval dámu elegantně oděnou. Hospra ho oslovil a zvěděl, že slečna nápadným chováním, provokativním ohlížením se po mužích i jinakými výstřednostmi tropila pohoršení na ulici. Ona že tvrdí sice, že je z Vinohrad a baronka. Baronka — k smíchu! Není tak zelený, aby nepoznal po zpěvu a po peří, jaký to ptáček.

Hospra pohlédl na slečnu, jež tvář majíc v kapesníku, očima jen jen koulela, a uleknut poznal, že policejní úředník se zmýlil. Bydlil náhodou v téže ulici, co slečna, a znal ji. Matka její byla vdovou po dragounském rytmistru baronu Rantaszovi, jenž poraniv se pádem s koně, dán byl do výslužby a jako pensista oženil se s mladou, hezkou švadlenou. Z tohoto manželského svazku pocházela dcera Julie, nyní paní Plecitá. Matka její sedávala jako vdova ve trafice.

Baronessa Julie pohlédla na Hospru a chvěla se na celém těle. Hospra pospíšil si s vysvětlením, zaručil se za pravdu své vý-

povědi, úředník uvěřil, poděkoval Hosprovi a omluvil se dámě. V povznesené náladě rytířského skutku doprovázel Hospra baronessu domů, a tak se seznámili.

Baronesse Julii bylo sotva šestnáct let, Hosprovi pětadvacet. Mládí sblížilo je, vídali se a zamilovali se do sebe. Matka baronka nebránila, neměla jiné vůle než dcera, kterou zbožňovala. Slaveno zasnoubení. Ale baronessa — dosáhnuvši, čeho chtěla, ochladla. Buď že ku snoubenci cítila jen vděčnost a ne lásku, snad on první probudil v ní vědomí ženy, ale nedovedl ji upoutati k sobě trvale, snad že hluboké lásky ani nebyla schopna. Mluvila sice hojně a často o „všemohoucím citu lásky", ale ukázalo se, že byla samolibá a sobecká. Zbavovala Hospru znenáhla sebevlády, pohrávala si s ním, rozmary její určovaly jeho smýšlení a konání. Hospra byl mlád, zamilován, ona byla chladnější a proto pevnější a v sobectví svém krajně důsledná. Shledával zcela v pořádku, že baronessa chce býti ve svazku jejich osobou první, byl dokonce na výsost okouzlen, jak silný jest u ní aristokratismus, jak ona umí podrobovati. Ustupoval, podřizoval se do krajního zapření své mužnosti. Neznal v tom mezí a byl v brzku tak zotročen, že mlčel, i když bavila se s jinými, oblibovala si soupeře zcela nedůstojné, loutky bez vzdělání a vkusu. Jařmo její bylo těžké," — Zezula sesílil emfaticky hlas — „div kosti pod tíží nepraskaly. Hospra nebyl u ní na konec více než kloučkem, tahounem v zápřeží její koketerie. Sloužil, panáčkoval a kupoval snoubence z hubených příjmů svých dary, nad nimiž nevážně ohrnovala nos a jež nijak nesplácela.

Konečně žádala na Hosprovi, by slože místo v redakci, vstoupil do stavební kanceláře obstárlého vdovce Plecitého, jenž se kdysi dvořil její matce a nyní s dvorností svou sestoupil o generaci níže." — Vypravující Zezula při tomto obratu spokojeně odkašlal. — „Hospra věděl konečně, kam dáma srdce jeho vesluje, zmoudřel a vypřáhl.

Zanechal necitelnou pannu, nebo vlastně poznal, že ona zanechala jeho a již dávno. Chtěla si vzíti stavitele a podržeti při tom seladona na blízku. A také si stavitele vzala a po pětiletém manželství podědila značnou část jeho jmění. Nespěchala s opětným provdáním, chtěla užívati svobody, blýskati se ve společnosti. Matka její byla u ní jako za hospodyni.

Redaktor Hospra," končil Dr. Zezula, „zanechal na mou žádost svých útoků proti paní Plecité v „Argusu". Ale varoval mne stále, říkaje, že jsem v osudném omylu, doufám-li v zabezpečení své existence sňatkem s paní Plecitou. Milý redaktor pokládal mne trochu za spekulanta."

„I já, příteli," přerušil ho dr. Eineigl, „i já."

Zezula se zasmál a pokrčil rameny.

„Byl jsem jím také a nyní vím, že vlastně jsem ji ani nemiloval. Ale tehdy nedbal jsem, když redaktor předpovídal mi, že ona nedá mi ze svého jmění ani krejcaru, mému umění že nebude Egerií, o níž sním, že nepopřeje mi volnosti ani v hudebním tvoření, že

tupě a chladně zničí mé ideály, jimž ani nepokusí se porozuměti. Mluvil vám jako kniha. Že mne porobí, že žádati bude, abych v otroctví jejím cítil se šťastným, abych všude prohlašoval, že bez ní nejsem ničím. Za to že snad pomůže mi svými styky do sboru obecních starších, abych přece něčím byl. Že přestanu být mužem, umělcem, a změním se v stín, ozvěnu její."

„A to vás konečně odvrátilo od paní Plecité?"

„Chyba lávky! To mne právě ponoukalo dokázati redaktorovi, že já nejsem on, že mne ona skutečně miluje, kdežto jeho — inu, člověk je ješitný tvor. I já byl s ní zasnouben, ale žádala mne, bych to ponechal v tajnosti. Styděla se, myslil jsem, za své přenáhlené prohlášení v novinách.

Až když redaktor byl zatčen a já viděl její škodolibost, když zapomněla se přede mnou a šlapala po novinách, které již dávno ji přestaly napadat, když šlapala na mou báseň, obracela s posměchem každý verš a provázela výkladem jízlivým a zabedněným, pak teprve seznal jsem její pravé smýšlení. Myslila, že báseň je od Hospry, jako vy a každý jiný."

„Tedy uražený autor otevřel vám oči?" usmíval se Eineigl.

„Snad máte pravdu. A víte, co jsem jí chtěl, zaslepenec, původně navrhnouti? Věc pro ni ovšem nepochopitelnou. Aby ukázala se šlechetnou, dobrotivou, nad utrpená příkoří povznesenou. Aby pomohla v bídě postavené rodině uvězněného nepřítele. Byl by to i můj triumf, kdybych mohl předstoupiti, já, rosnička, před Hypsibremeta a říci mu: Hle, to učinila ta, kterou jste stále podezříval z nečestného smýšlení."

„Pochopuji vaše zklamání," řekl Eineigl, zatím co Zezula svlažoval vyprahlé hrdlo.

Zezula napřímil hlavu a končil nyní již rychle své vypravování. „Vida však surový výbuch pomstychtivosti paní Plecité, vzdal jsem se rychle luzného snu svého. A pak nastalo ochladnutí: přestala mi imponovati, objevoval jsem chyby a vady tam, kde jsem dříve se kořil — a nyní jsem zde, na zcela jiné dráze životní, než jsem si kdy pomyslil."

Eineigl přikývl mlčky hlavou. Zezula vyprávěl vše vesele. Nebyla tedy motivem jeho mořské éry nešťastná láska. Čekal, že Zezula sám o tom promluví. Když tak neučinil, řekl: „A proč jdete na moře?"

Zezula pokrčil rameny a odvětil rozpačitě: „Zbožňoval jsem vždy majestát moře."

„Musíte!" naklonil se k němu Eineigl důvěrně.

„Nikoli!" odvětil chvatně, „jdu dobrovolně. Rozhodně dobrovolně!" — Po chvíli dodal: „A je tam zdravo, čistý vzduch, bez prachu, bez bacillů!"

Řekl to dívaje se na Eineigla nejistě. Zapomněl dokonce sáhnouti si na žaludek po celou tu dobu, co mluvili. Eineigl byl nyní jist, že Zezula musí na moře z důvodů zcela jiných než zdravotních.

Prohodil co nejprostěji: „Pravíte, že jste rodinu Hosprovu podporoval?“

„Nestojí to za řeč,“ odvětil Zezula. „Vždyť Hospra za mne seděl.“

„Vy jste se zadlužil, kollego, a službou na lodi chcete dluhy zaplatiti. Směl bych —?“

„Ne, ne,“ odmítal Zezula. „Díky! Nevídáno! Jsem mlád, a tři leta zkušeností mi neuškodí. Jsme ještě v době, kdy čas je laciný a rychle plyne.“

„Máte pravdu,“ přisvědčil Eineigl.

„Lepší do moře — než ku zlé ženě,“ zanotil Zezula a otřepal se vesele. Pak vyprávěl o známých v Praze. Slečna Houdková za prvé a za druhé dědila po náhle zemřelém strýci v Plzni a obírá se plánem přivésti se na mizinu velkým dívčím pensionátem. Duchaplný bratr její dědil ovšem též, ale míří v opak sestry: zdvojnásobiti kapitál. Dvoří se dceři známého boháče vinohradského, panně mnohozkušené, a má chanci u ní. Chloud vypravuje se do Mnichova, slečna Houdková prý mu půjčila, a Bullenhaupt najal si na odbyt svých románů kolportéra.

„Což Hospra a český Rembrandt?“ řekl Eineigl, aby nikoho nevynechali.

„Konec! Ten chodí jako eccehomo a je přesvědčen, že je apoštolem nově objeveného umění. Má již proselyty, ale nikoli mezi výtvarníky. Nebýti Hospry, jenž ho brání jako orlice své mládě, měl by hlad.“

Oba přátelé hovořili do půlnoci. Druhého dne jel dr. Zezula na jih do Terstu. Po první plavbě psal Eineiglovi, že je širým mořem neobyčejně spokojen, že zamiloval se do tajuplné hudby vln a komponuje motto perpetuo pro klavír. Eineigl opatřoval mu hudební novinky z Prahy.

Teprve několik dní po odjezdu Zezulově vzpomněl si Eineigl na Vodvářku. Bylo osudem tohoto nešťastníka, že na něho každý zapomínal. Eineiglovi s lítostí zatanul na mysli bizarrní zjev toho muže. Aby usmířil své svědomí, dal se do četby jeho knihy. A shledal výseky ze života všedního, ale jadrné a poeticky pravdivé. To bylo něco jiného než laciné povídání Bullenhauptovo.

V návalu vděčnosti sedl Eineigl a napsal redaktoru Hosprovi dopis, v němž ho žádal, by zaslal mu pětadvacet výtisků knihy Vodvářkovy.

Téměř obratem pošty došel Eineigla objednaný balík žádaných výtisků. Eineigl se lekl, ale v zápětí sám se pokáral. Zvláštní úkaz! Vydá-li muž padesátku na šperky pro nějakou ničemnou ženu, shledává to v pořádku. Ale věnovati týž anebo jen poloviční obnos za dobrou knihu, oj, jaká to lehkovážná útrata!

A kniha Vodvářkova zasluhovala, by byla čtena. Eineigl poslal celý balík známému svému učiteli, Holubovi do Rožnova, by rozdal knihy chudým knihovnám valašským.

Učitel Holub byl knihou, kterou dosud neznal, nadšen a psal, že na doporučení jeho zakoupeno bylo ještě dalších dvacet výtisků výtečného tohoto spisu pro knihovny.

V.

Habilitační práce Eineiglova protáhla se mimo očekávání až do leta. Pokusy byly obtížné, často selhávaly, mezi pokusnými zvířaty vypukla nakažlivá nemoc, kultury se přes veškeru opatrnost znečišťovaly. Tratil mnoho času. Úkol, jejž si obral, vyžadoval neúmorné trpělivosti a objektivního, chladného postřehu. Nervy jeho nebyly ještě zcela zdravé, malomyslněl snadno, což dříve nebývalo. Srdce rozbušilo se mu někdy z čista jasna úzkostně.

Postěžoval si strýci. Strýc ho vyšetřil a nenalezl nic chorobného. Posílal Eineigla na procházky, do zábav, aby se osvěžil, rozveselil. Jezdil s ním obětavě do Alp na horské partie, které ho nadmíru vysilovaly. A nebyl přece tak stár. Zkusil to dokonce i na lyžích, ale div se nezabil. Byl přece velmi chatrné konstituce. Přičiňoval se tedy jinak, aby svého sestřence na jiné myšlenky uvedl. Koncerty znamenitých umělců, výstavy umělecké, maškarády, partie sáňkové — nic nevynechali.

Zima konečně přešla. Eineigl vyšel si v květnu do Pratru podívat se na květinové korso. Na široké, nedohledné aleji mírným klusem jely vkusně i nevkusně ozdobené vozy mezi špalírem diváků, hlasitě pochvalu nebo posměch projevujících. V tom prošla davem zvláštní vlna, zašumělo to jako náhlý příboj mořský. Zadnější řady stoupaly na špičky, natahovaly krky, děti daly se do hlasného jásotu.

Na lastuře tažené párem běloušů, na kolech otočených mořskou travou, jela víla, květ leknínu. Nymphaea alba. Na zadním vyvýšeném oušku lastury seděl groom oděný zeleně za vodníka. V tmavých vlasech a na vkusném kocábkovitém klobouku ženy kývaly bílé květy. A ona sama vykvétala v bílém hedvábném šatu, přimykavých vlnivých záhybů, v nichž chvílemi zableskla rosa — démant.

Boky vozu byly zelenomodře smaltovány, a lilie pluly nad vodami.

Ale zrak vracel se zas a zase k ženě. Byla nejen krásná, ale napjatě záhadná. Výkroj úst, půvabný a tvrdý zároveň — nápadně dlouhý krk — malá hlava — vše nebylo Eineiglovi neznámo. S tím okem stříbrných jisker se již někde střetnul — již jednou vznítilo v něm podkop k výbuchu. Kde jen, kde? Graciosní proláklost celé postavy — výraz tváře silný — sveřepý — — kde jen, kde ji viděl? A tu hustou, černou, drobně kroužkovanou kštici?

Celý dav mužů uchvácen hnal se kus cesty za lasturou a strhl Eineigla s sebou. Ale on též chtěl, nebránil se. Vše pídilo se po jménu krásné ženy, jíž přisuzována první cena dnešní soutěže.

Nějaká Jihoslovanka, Bosňačka — neumí prý kale německy — favoritka maďarského magnáta — hlučelo to kol Eineigla. I on

běžel v závrati, oči upřené na bílý květ vznášející se vítězně nad davem. Mužové jako by nesli ji na ramenou, klobouky mávali vzduchem. A žena svítila kovovým vidmem bubliny plující lehce nad hlavami, unikající a tančící ve výparu mládí a žádostivosti.

Nyní zabloudil kroužívý zrak ženy k Eineiglovi, zaťal se do něho drápem. Zamával kloboukem, kynula hlavou — jemu. Usmála se. Úlek zarazil jeho spěch. Náhle ji poznal. Fregatka.

Myšlenky jeho se shlukly, jediná úsilně drala se z jejich změti. Jak sem přišla — neb nikoli, jak sem dospěla? Kde vzala pirátka ta svou grandiosní jednoduchost, kterou vítězila nad sokyněmi, nad davem? Cos živelního, divoce vášnivého, silně kořeněného dýchalo z ní, uchvacovalo suggescí nebo snad psychickou infekcí, že bylo všemu v nitru do bacchantického reje, do výskotu „Evoe!"

Celá scéna na břehu mořském, zjev její mladý, tajemný, v drážďivém vanu sirocca, jak sestupovala s hor k moři, z těsnoty do otevřené náruče světa, celá zosobněné napětí, s krutě tázavýma očima chiméry, upoutaná dychtivost a propukající síla — vše vyplulo mu jasně na mysl.

Hoj, jaká to slavná změna od té doby! Z rozpuku plné rozvití, z měkkosti vztažené drápy lvice, krásný hřích, květ z bahna, vítězné tělo.

V zápětí však sklonil Eineigl hlavu. Což jsem já? řekl si. Pro ni nanejvýš číslem v rodě. A jiná tvář vyplynula mu, bledá, mrtvá, na niž tehdy na pobřeží výhradně myslíval. Což nyní! Fi sakra! řekl by redaktor Hospra. Takový ošklivý, nízký vznět z člověka začpí! Což je Venus urania jen snem a Venus vulgivaga pravou láskou v životě lidském?

Táhl odtud. Vůz s fregatkou se vzdaloval, několik mužů běželo vytrvale za ním, s otevřenými ústy, vyjevenýma očima. Zvěř!

Klid vracel se Eineiglovi. Nebyl ještě zdráv. Alespoň tak sám sebe omlouval.

„Fregatko, leť si, leť! Já zůstanu na pevné zemi, pro niž jsem zrozen." —

Před všeobecnou nemocnicí zastavil Eineigla den na to kollega z infekčního oddělení dr. Arnold Hacura.

„Eineigle, poslouchej, bydlil jsi nějaký čas u Tapferů?"

„Ano, téměř čtyři leta."

„Byl jsi — hm — spokojen?"

„Ano. Velmi řádná rodina."

„Hm!" Hacura odmlčel se na několik okamžiků. „A což slečna?" otázal se náhle a zčervenal.

„Aurora? Velmi řádné, vzdělané děvče. Zajímáš se o ni?"

„Ne," odvětil Hacura rychle a dodal, „totiž prozatím ne. Jen jsem se s ní někde setkal. Chodíváš k Tapferovým?"

„Nikoli. Tak jednou za půl roku."

„Tož servus!" — Rozešli se.

Dr. Hacura byl flegmatik, mezi kollegy zván Interimsmensch, pro zálibu svou o všem se vyjadřovati podmínečně, že prozatím je

toho neb onoho náhledu. Dostal místo sekundáře v infekčním oddělení, protože nikdo jiný tam jíti nechtěl. Bylo to místo nebezpečné a nevýhodné. —

Redaktor Hospra vydával zase svůj list „Argus“ a zasílal jej Eineiglovi se svědomitostí lepší věci hodnou. Listárnu redakční značně rozhojnil několika exempláři ze zoologie a botaniky, hotovými humoristickými podobiznami. Objevovaly se tam kalené epigramy i karrikatury k časovým článkům. Také rozsah listu se zvětšil, patrně předplatitelů přibývalo. Eineigl se tomu těšil v zájmu přítele Hospry. Redaktor psal mu již dvakráte, zda již něco ve věci malíře Korce podnikl. Eineigl s odpovědí otálel.

Jednoho večera — očkoval právě morče jedem cholerovým — vyrušil ho z práce sluha ústavu.

„Pane doktore — ptá se po vás posluha.“

„Co chce?“ odtušil Eineigl netrpělivě. „Nemůže počkat?“

„Nese vzkaz od pana strýce, má na pilno.“

„Nuže?“ tázal se Eineigl venku posluhy.

„Řekl mi pan Kirschner, bych vyhledal pana doktora Eineigla.“

„Tu jsem, co jest?“

„Starému pánovi prý se něco stalo.“

Eineigl rychle a zmateně rozvazoval si zástěru.

„Hned, hned!“ řekl toče se na místě. Pak se vzpamatoval a řekl: „Víte ještě něco?“

„Náhlá nemoc prý — záchvat nějaký!“

„Mrtvice,“ doplnil si Eineigl. Za chvíli vyšel ven oblečen. Nebyl zdrcen, ba ani příliš překvapen. Vše konal již jasně a účelně. Ale ticho bylo v něm. Na ulici zavolal si na povoz.

Nalezl strýce uloženého do postele. Kirschner vyprávěl, že procházel bytem do ložnice upravit vše na noc, když v tom uslyšel zadunění a chrapot. Vešel do pracovny, a jak se ulekl, když spatřil milostpána ležeti na zemi! Běžel ihned pro lékaře a poslal do ústavu pathologického posluhu.

„Byl někdo odpoledne u něho?“ tázal se Eineigl, nevěda ani proč.

„Několik ambulantů v odpolední ordinaci, více nikdo. A přece, teď si vzpomínám. Milostpán si po ordinaci vyjel a vrátil se za hodinu s panem redaktorem Brenkfeldem. Byl rozčilen a něco vyjednával. Co — nevím, byli oba v pracovně zavřeni.“

„Kdy odešel pan Brenkfeld?“

„Před šestou hodinou, a ve čtvrt na sedmou se to stalo.“

Eineigl věděl, že marnotratný redaktor Brenkfeld je pijavkou všech renomovaných lékařů ve Vídni a že způsobem téměř vyděračským zneužívá vlivného svého postavení při denníku „Wiener Bote“. Patrně vymáhal na strýci nějaký mimořádný obnos a také jej asi vymohl. Kdo Brenkfeldovi neplatil, mohl býti jist, že ve „Wiener Bote“ systematicky proti němu bude pracováno.

Dr. Bečvář ležel natažen v bílém světle elektrických žárovek. Byli u něho dva lékaři, jeden žid, druhý křesťan. Tvář starého pána byla špinavě zažloutlá, kůže v jamkách očních a na spáncích

vpadlá, nos zašpičatělý. Klid tichého odpočinku vlál nad touto tváří. Jen řídké šediny nad prolysalou lebkou jako by lehounce poletovaly. Hrboly na lebce leskle vystupovaly.

Byl mrtev.

Odešel tiše, aby nikoho nevyrušoval. A byl mlád, mlád, nebylo mu ani šedesát!

„Srdeční mrtvice," mínili kollegové a tiskli Eineiglovi v kondolenci ruce. Potom odešli. Sluha Kirschner hlásil vyslance od pohřebního ústavu „Geier". Když Eineigl neodpovídal, tázal se sluha, zda má pohřeb sám vyjednati. Eineigl přikývl jen hlavou.

Osaměl s mrtvolou. Rozhlédl se v náhlém, světlém tichu, jako by měl procitnouti ze sna. Zvolna prošel renaisanční pracovnou s nábytkem uprostřed kol busty Albertovy sestaveným, s pohovkou tmavozelenou, křesly, palmami, mezi nimiž tměly se a svítily bibeloty a drahé antiky. Zadíval se na reliefy a originální obrazy i na gobelin celou stěnu pokrývající, v němž hořely krvavé barvy smrti Adonisovy. Pak vešel do ordinačního pokoje, v němž páchnul ether, jídelnou v mahagonové secessi a vrátil se k mrtvole.

Ploval ve vratkosti a prozatímnosti. Minulost táhla zase kolem něho, a suché oči jeho hleděly všemu pozorně v tvář. Ale nenalezly jasna a procitnutí.

„Jsem opravdu necitelný, jak řekla Nuša?" pomyslil si Eineigl. Je i ten mrtvý, co tu leží, takovým pokusem vědeckým? Nehybná tvář ta nepravila než, že něco odešlo, snad velmi mnoho, celý život. Ale on toho necítil náležitě, neplakal, nekřičel bolestí. A byl to jeho jediný, poslední pokrevný přítel. A podivný pocit vkrádal se mu zvolna do schladlého nitra, hlodavý pocit závisti. Ten mrtvý již ví, již je tam, kam i on též a již dříve chtěl, všetečně chtěl, ač nebyl ještě jeho čas. Cítil, že touha ta doutná dosud v hlubinách.

Takový rychlý skok ze života do jiného — do ničeho, taková strmá vlna, jež se vzedme, uchvátí, vymrští k soumračné obloze, podá s čeřenu na čeřen vlně jiné, ještě vyšší, ještě mocnější, neb smete dunivě do propasti, do útroby jiné vlny, do světa jiného světla, jiné atmosféry, — hoj, jak to bodá do slabin, až fantasie vzpíná se jak divoký kůň! Scény nejasné, ale plny suggestivní bezprostřednosti, rodily se v podrážděném mozku.

Díval se na mrtvolu. Připadala mu jako prázdné pletivo obytu ptačího, opuštěné, s vychládajícím důlkem. V nedohlednu tušil unikajícího ptáka, lehkého, rozperutěného, symbol jiného života, či symbol rozplývání? Nekonečnost vracela jeho dohady, bezedno unavovalo myšlenky. Měkký šum zazníval odněkud, jako tiše šelestící popel neb ukolébavka plynoucí vody. V šumu tom byly veškeré zárodky myšlenek o nesmrtelnosti, nezničitelnosti, věčné obměně a vlnění . . .

Přišel ohledač mrtvol. Nemohl stanoviti příčinu smrti a navrhl obdukci mrtvoly. Eineiglovi nelíbil se návrh, ale potom vzpomněl si, že to bylo i přáním zemřelého. „Umru-li náhle," říkával strýc v jakési předtuše, „dej mne pitvat, ať ještě po smrti lékařské vědě posloužím."

Maskoval tím vlastně svůj strach před zdánlivou smrtí a byl z téhož asi důvodu strýc přívržencem spalování mrtvých.

Obdukcí dospěli lékaři k poznání, že dr. Bečvář zemřel zrůdností cévstva následkem chronické otravy sublimátem, nemocí chirurgů.

Kirschner maje plnou moc zařídil vše, čeho bylo třeba k výpravě pohřbu. U katafalku sešlo se množství známých a přátel nebožtíkových, zvláště mnoho dam. Paní Tapferová s Aurorou objevily se ve smutku a zároveň s jinými kondolovaly Eineiglovi. Leckterá tvář zdála se Eineiglovi býti skutečně dojata. Telegramů navěžilo se na stole několik sloupců. Průvodu na hřbitov zúčastnilo se sotva polovice přibylých. Pršelo drobně, a dámy bály se o šaty.

Notář Pfeidler požádal Eineigla hned po pohřbu, by navštívil ho nazejtří v kanceláři notářské, nepřeje-li si, by on sám ho vyhledal.

V kanceláři přečetl notář Eineiglovi závěť nebožtíkem již před lety sepsanou, v níž Svatopluk Eineigl jakožto jediný příbuzný ustanoven universálním dědicem jmění dra Bečváře, jež bylo do podrobna v závěti vypočteno. Kromě toho odevzdal notář dru Eineiglovi značnou peněžitou hotovost a předložil listiny, dle nichž dr. Bečvář rok před svou smrtí stal se spolumajetníkem domu, v němž po leta již přebýval.

Eineigl podepsal notáři plnou moc ku projednání pozůstalosti. Notář radil mu, nehodlá-li byt po zesnulém převzíti, by odprodal něco z nábytku a movitostí zděděných.

K tomu nemohl se Eineigl odhodlati. Věděl, jak nebožtík na tom lpěl, jak si na úpravě svého obydlí zakládal. Byly tu předměty značné ceny umělecké, dary od šťastně operovaných, obrazy, vázy, sošky. Rozhodl se tedy Eineigl, že přestěhuje se do bytu po strýcovi a opustí svůj dosavádní.

Notář Pfeidler odevzdal Eineiglovi též zapečetěný balíček, jenž pro sestřence strýc k závěti přiložil.

Dr. Eineigl otevřel jej doma a četl:

„Milý Svatíku, ku závěti své, kterou přítel můj, notář dr. Pfeidler Ti prohlásí, připojuji několik řádků, jež přijmi jako odkaz muže pravdomluvného, jenž s Tebou vždy dobře smýšlel.

Uvazuje se v mé dědictví, — jsem přesvědčen, že nejen ve hmotné, leč i duševní, — stáváš se mužem neodvislým na vše strany. Byl to kdysi i můj sen, a bůh sám ví, jak mi bylo pro dosažení jeho bojovati, křiviti se, špatiti (německy stálo schuften). Ty, Svatíku, obtíže velkoměstské praxe lékařské, hlavně pak vysilující boj o oblibu vrtkavého množství ani nepoznáš. Ale je to dobře, zůstane tak povaha Tvá ušetřena kazu, pravdivá a mužná.

A přece, ač nepřísahám na theorii o dědičnosti, jsem přesvědčen, že sen můj dojde vtělení, že podstatná část mé bytosti bude žíti dále v Tobě, posledním potomku našeho rodu. Mysli i Ty na to, a pak nerozloučíme se ještě dlouho.

Připojuji, že k nikomu žádných závazků nemám. Chceš-li Ty ze své hojnosti něco dáti, abys uctil mou památku, učiň tak.

Vyvolil jsi sobě dráhu akademickou. Schvaluji to zcela, tím však nepravím, že obrátíš-li se jinam, pochybíš. Ano, řekl bych, že trny na dráze akademické jsou bodavější a jedovatější než jinde, úrazy krkolomnější.

Abych otevřel Ti oči a ušetřil dlouhého hledání sebe sama, zanechávám Ti své dopisy. A sice dvojí, červeně a černě zapečetěné. Chci, abys je četl. Vím, že jsi muž čestný a pouze pro sebe poznatky Své zachováš. Zlomíš-li červenou pečeť, seznáš, že úspěch, ba sama existence velkoměstského lékaře záleží z části na přízni a choutkách zpronevěřilých žen, z části na tučně honorovaných přestupcích trestního zákona. V tom je čest, v tom jest oblíbenost, v tom jest altruismus, jejž společnost od svého lékaře žádá. Jsou to honoráře podobné repartici lupičů. Zlomíš-li černou pečeť, poznáš, jaké zrady na humanitě schopna je závist, lítý boj existenční, co kalu a nízkosti vyvrhuje takový geysir blátivé duše. Čti a posuď sám a pak vše to spal. Nejsem tak ješitný, abych i po smrti lpěl na nepravdě, na cizím peří, třeba sebe nádhernějším. Jsem, jaký jsem, a vše ostatní je malichernost, pomíjejícnost vůči jednomu, věčnému, jež zvu ideálem.

Opakuji, že chci, abys alespoň něco z toho četl.

Člověk nalézá svůj pravý směr někdy dosti pozdě, a blaze tomu, jemuž cesta k návratu a novému východu v dobu rozhodnou jest ještě otevřena. Pokud povahu Tvou, milý Svatopluku, znám, máš ve věcech závažných šťastnou dávku klidu, rozvahy a jasnosti. A to je cesta k moudrosti.

Ještě o jedné věci se ne jako Tvůj pokrevný příbuzný, ale jako lékař rozhovořím. O Tvých záchvatech nervových. Jsem přesvědčen, že nejhorší jsi již překonal, že virulenci dědičnou vymýtil jsi již ze svého organismu. A přijdou-li bouře, budou zjevem jen fysiologickým, a v tom je též záruka uzdravení. Duše lidská zvláště v mládí je prostředím, v němž romantismus a erotismus věčně se střídají. Duch, jenž neutonul ve všedním shonu, stále pronikán je neviditelnými prvky, nasycen jimi noří se do hloubky, ne aby zahynul, ale, jako některé do podzemí zapadající řeky, aby rva a rozbíjeje se o ostré hrany soutěsky, nabera neznámých sil, pročištěn vylil své stříbrné vlny do výsluní daleko od místa, kde prvotně zapadl.

Rod náš nebyl šťasten, doufám, že msta osudu se nasytila, a že z trosek našich vzejde Tobě jasná a stálá tišina.

My pak jako stínové žíti budeme Tvým životem, hřáti se na Tvém slunci, těšiti se z Tvé pohody. Budeš zdráv, budeš šťasten!

Přijmi to za věštbu a požehnání ode mne, který jsem Tě jako syna miloval. Budu i na dále s Tebou žíti. Není možno, aby činnost duše náhle zjalověla, ztratila se, protože obal její se porušil, aby zdroj života plodil mrtvoly. Tvůj strýc Václav.“

V pročítání dopisů osoby zemřelé je kus spiritistické séance.

Rozechvělá obraznost obrací a vykládá každé slovo, každý slohový obrat, vyslovuje slova i věty hlasem zemřelého, a na mysl vyvstávají obrazy silné, suggestivní melancholie, jako když měsíc vypluje z mraků a stříbrnými paprsky ryje na širé, věžící se zdi opuštěného hradu sgrafity příběhů dávno minulých. A kresby v měňavém svitu pohybují se výrazně, vášnivě, v němé hře lásky a nenávisti. Světlo i stín rozdělované dokonalým způsobem naší vlastní sítnicí nahrazují barvy i plastiku, dosud skryté vychází na jevo, zamlčené hovoří, rysy sestavují a rozvíjejí se v symbolické děje.

Na dlouho zamyslil se Eineigl nad listem strýcovým. Zvláště poslední věta nechtěla mu z hlavy. Aby zdroj života plodil mrtvoly!

Rozlomil červenou pečeť, četl dva — tři dopisy namátkou. Přišlo mu mdlo a ošklivo. Ovanul ho sladkavý fádní výpar krve, tváře žen v křečích, mužů s krutými zraky plnými očekávání, spleť lidí plazících se na kolenou před lékařem, hotových zapsati se krví satanáši za malý, zcela maličký zločin. A přísahy věčné vděčnosti, díky vřelejší než těm, kdož nás zradili, vášnivé sliby žen životu znovu navrácených, životu, totiž požitkům. Pak zlomil Eineigl pečeť černou. Četl jediný z dopisů, a mráz hnusu a zápach stok ho ovanul. Měl dosti. Rychle vrátil všecko to peklo plamenům, a teprve nad hromádkou popelu se mu ulevilo. Vydechl, jako by vyšel z lidomorny, z dusivých par na čistý vzduch.

Aby zdroj života plodil mrtvoly!

Násilně se oprostil od hloubání. Snažil se mysliti na to, kam svůj nábytek dá. Měl jen postel, pohovku, mahagonový stůl po otci a kufr. Byt strýcův byl přeplněn nábytkem.

Prošel bytem, hledaje místo pro své věci. Nikam se nehodily. Z ložnice vedly dveře ještě někam. Byly zamčené, klíč však vězel v zámku. Eineigl otevřel a octl se v tmavé alkovni. Nikdy do ní dosud nevkročil. Rozsvítil si svíčku. Výpach starého, temnem zatuchlého vzduchu ho ovanul. Oblak zvířeného jemného prachu ulehl na něho dusivě, naplnil mu chřípí.

Když oko uvyklo si polotemnu, spatřil Eineigl místnost nevelkou, vykládanou vlamskými tapetami. Při zdi v pozadí bylo lože s vybledlými modravými nebesy. Na podlaze alkovny věžilo se pravé Čimboraso na sebe naházených knih. Každá pokryta byla jako jemným náletem popelu. Byly většinou německé, některé s autorským věnováním, sem tam objevil se francouzský, český, anglický nápis. Hejno molových rybiček vylézalo z listů a rozprchávalo se v úkryty.

A několik klobouků obnošených válelo se mezi knihami.

Eineigl dostal se k starobylému loži bukovému, bíle natřenému, s nohami rokokovými. Rozhrnul nebesa. Reflex skla zasvítil mu do očí. V plafondu nebes bylo zapuštěno benátské zrcadlo. Bledé silhouetty vyšeptalých barev vyrudlých růží, otřelých amorettů vynořovaly se ze skelné hladiny. Na konsole přišroubované k hlavám lože stála láhvička z černého skla, po voňavce dávno vypáchlé.

V zamlžení díval se Eineigl do zrcadla. Nepochyboval, že tento

kus nábytku náležel babičce Iloně, že byla po ní i voňavka se zašlým, do skla vpáleným nápisem: Mille fleurs.

Kolikráte zhlížela se asi ve vláčné, zamyšlené poloze v hladině zrcadla, svého přítele mlčelivého, věrného, kolikrát usmála se, kolikráte cedila slzy, mluvila ke svému obrazu nejtajnější své myšlenky a touhy! Což by mohlo sklo míti srdce, rozbouřiti se, míti řeč vypráveti a míti oči rozplakati se nade vším, čeho bylo svědkem a věrným ukazatelem! Co vypočítalo by blaha, slz, vzdechů a tichých stesků! Vidělo měniti se tvář krásné ženy neštěstím, mizeti svěží pel mládí a krásy, pleť uvadati, oči se kaliti, tvary tratiti se ve stín, v předčasnou trosku. Anebo snad lépe, že zrcadlo bylo němé; vyprávělo by o srdceryvných dramatech vášně, tajných výbuších desilluse, o katastrofách lásky a černého zoufalství. Jeho jediný, soustředěný výkřik zněl by jistě: Ubohá! — —

Eineigl dal se znovu do práce habilitační, a hle, dařila se mu mnohem lépe než dříve. Jen že obcházel ho při tom pocit, že někdo pracuje s ním. Ve snách zjevoval se mu strýc, rokovali o postupu vědecké práce, strýc udílel mu rady a pokyny.

Jednou nemohl Eineigl s praeparatem mikroskopickým k cíli přijíti. Cítil, že někde chybuje, ale marně lámal si hlavu, kde.

„Ale vždyť je to bacill gramnegativní," řekl mu příští noci strýc. Eineiglovi se rozsvětlilo, procitnul a již měl chybu, které se nemohl dopátrati. V laboratoři přesvědčil se, že je tomu skutečně tak, a divil se, jak mohl takovou věc přehlédnouti.

Duševní přítomnost strýcova ho nikterak nesklíčovala, zvyknul si na ni. Teprve když ho stín počal i za dne provázeti, polekal se.

„Nejsem již normální," řekl si, cítě, že na ulici jde strýc za ním, těsně, sotva půl kroku, jako za živa spolu chodili. I bezmasý stín nemohl stačiti jeho mladému kvapu. Jen ohlédnout se, promluvil by, Eineigl to věděl.

„Hallucinace," diagnostikoval sám na sobě a dodal, „z neurasthenie." A znovu prožíval postup celé katastrofy. Bylo to tak divné! Proč ho hlouběji nedojala smrt tak blízkého příbuzného? Ani se hrubě neulekl, ani nezaplakal. Má snad nějakou moral insanity, nemá citu v těle?

Sáhl si rukou na prsa. Srdce bušilo nepravidelně. Vzpomněl si na Nušu, a jako by se náhle octnul pod ohromným lesem, vše počalo ho tlačiti, až pot vyrážel.

Šel ke známému specialistovi nervových chorob. Professor řekl mu, že je rozrušen, že třeba jíti k moři, do Ahlbeku, Ostende, Trouvillu.

Eineigl uznal podstatný důvod této rady a váhal jen u volbě. V Ahlbeku je nuda a lineální německý život. Jemu je třeba ruchu, zábavy, ač ne přílišné jako v Ostende.

Tedy Trouville! Ano, tam pojede.

Nežli však se vypravil, zastavil ho před nemocnicí dr. Hacura.

„Máme pro tebe vzácný případ," řekl.

„Pro mne?"

„Ano, do ústavu k pitvě. Ale ne hned, jen tě avisuji. Neštovice, pravé neštovice.“

„Jak je to možno?“ podivil se Eineigl. „V době, kdy se všeobecně očkuje!“

Neviděl dosud pravých neštovic, a lékařská vědychtivost jeho byla vzbuzena.

„To bych rád viděl!“ zvolal.

„Tak pojď — třeba hned!“ zval Hacura kollegu, a když Eineigl beze slova ho vzal pod paždí, dodal: „Jedná se o osobu neočkovanou, Jihoslovanku, odněkud z kraje, kde dávají lišky dobrou noc.“

Na isolačním oddělení spatřil Eineigl onu ženu. Byla to fregatka. Překvapením ustrnul. Tvář její nebyla ještě změněna, jen plna červených, promodrávajících pupenů. Nebyla však již při vědomí, vysoká horečka ji skličovala.

„Bude to asi hrozná erupce,“ řekl zkušený doktor Hacura. „Krásné tělo. Bude ho věčná škoda.“

„Myslíš, že zemře?“

„Myslím — prozatím,“ řekl Hacura a jal Eineiglovi statisticky líčiti důvody své prognosy. „Tak dva, tři dny to s ní může trvati, pak nastane rozklad krve,“ končil dr. Hacura.

Ale na pitevním stole dr. Eineigl fregatku přece ještě nespatřil. Za dva dny odjížděl do Trouvillu.

VI.

Před odjezdem vlaku pozdravil někdo Eineigla od sousedního stolu v restauraci česky.

„Má úcta, pane doktore!“

Ohlédl se. Drobná dáma na něho kývala. Slečna Houdková. Přisedla k němu a zasypala ho přívalem své sdílnosti. Dědila po strýci, starém bezdětném vdovci malý kapitál. Ideál její, zříditi si dívčí pensionát, octl se na reelní půdě. Rozvinula Eineiglovi celý plán, jak ústav založí, rozšíří. Zvolila k tomu Vídeň. Pochlubila se, že má přihlášenu již jednu chovanku, slečnu Hosprovu z Prahy, milé, upřímné děvče, Vlasta se jmenuje. Bude navštěvovati vídeňskou konservatoř a skládati státní zkoušky z hudby. Otec prý ji mohl dáti do konservatoře pražské, ale znesvářil se tam s professorem klavíru a ztepal jeho hru v „Argusu“ a bojí se, že by se professor mstil. Slečna Houdková ví, jak vážný úkol na sebe béře, proto jede nyní do Švýcar studovati tamní vzorné ústavy, po případě engažovati tam nějakou dobrou učitelku frančiny a vlaštiny.

Jedouc touž tratí, přisedla do kupé k Eineiglovi a rozpřádala dále své názory vychovatelské a své plány pro budoucno. I s ostatními spolucestujícími, zvláště pokud náleželi mužskému pohlaví, dala se do hovoru. S tyrolským jedním velebníčkem utkala se ve šrůtce o reformu práva manželského a házela kol sebe latinskými citáty až milo. Velebníček koprněl a pomalu tratil řeč. Když pak na chvíli

slečna Houdková vyšla ven, nazval ji dopálený kněz zaunrackerdürre Schnattergans.

Eineigl bavil se královsky. Neúnavná slečna Houdková zkřížila čepel se všemi spolucestujícími, s jedním po druhém. Byli to sami muži, ježto seděla v kuřáckém kupé a sama vykouřila chvílemi cigarettu. Eineigl divil se upřímně vědomostem slečniným. Dovedla o všem hovořiti, hotový naučný slovník. Bude výtečnou vychovatelkou, myslil si Eineigl. Jemu líčila na konec poměry a smýšlení nejmladší intelligence české, velebila její internacionalismus. Z nadsázek jejích vyzníval Eineiglovi kratochvilný, ironický pedál.

V Solnohradě slečna vystoupila, Eineigl nikoli. Hodlal noc projeti, aby na ráz byl co nejdále od Vídně.

Opatije a Trouville!

Tam skalnatý, rozervaný břeh, nehostinné, melancholické bydliště racků, příbojem moře náhle, třeskutě zaplavované, divoké, kosti pronikající závany sychravé bory a obratem dech sirocca horký jako z výhně. Oko ztracené v lačném, neustálém vlnění, rozhledy stísněné horami, jež vás nevlídně setřásají, sypou za vámi kamení, tlačí vás do moře. V Trouvillu modravý vzduch, ladné terrassy Côte d'azur, smavé šero, volno na vše strany, zor oprostěný, krok bezpečný v přimykavém, jemném písku pláže. Den odestírající na východě zelenavé závoje ohromné zlaté včele, jež vzlétá do sivomodra, vypíjí tisícerými sosáky med a šťávu země a zapadá do česna ohromného, temně bzučícího úlu — oceánu, by splákla svou tíhu sladkostí i pylů.

A ta sytá zeleň, ten déšť květů při svěžejším závanu brisy, ten neustále s mořem o závod hudoucí sbor ptačí! Zpěv od země až do nedohledného siva, odkud perlí dolů jasný hlásek pěvce dávno již pohlceného bezednem.

A dole na pobřeží šumný, elegantní ruch prolíná myšlenky, byť zmrtvěly jako v potapěčském krunýři, rozechvívá čivy k radostné souzvěně. Slaný výpar nesmírných vod vlévá do krve smělé touhy, dobrodružnou podnikavost, uvědomuje neb lže člověku o mládí.

Čisté villy kynou vlídně neb poutají bizarrní svou architektonikou, vížky, balkony, sloupová schodiště i středověké arkýře a arabesky našeptávají vzpomínky na Viléma Bastarda, jenž vyplul odtud se svými dobrodruhy dobývat Anglii. Natemnělá zeleň sadů, prožíhaná krvavými tečkami kvetoucích kaštanů a klematid, věnčí první stupeň terrassy táhnoucí se jako zkamenělý příboj podél pláže. Parníky a rybářské plachetnice zpestřují modrou čáru hladiny mořské na západě.

Eineigl neodolal kouzlu severní francouzské riviéry. Okřál a cítil se mlád. Seznámil se s vlídnou dívčinou Marií Grandjeanovou, květinářkou z velkého obchodu. Věnovala mu svých šest hodin prázdně jednou za tři dny. Dívka ta, brunetta s tupým, zvědavým nosíkem byla vášnivou ctitelkou všeho anglického, ač anglicky nemluvila. Chtěla, aby jí Eineigl říkal Maud. Koupala se s ním v moři, vyjížděla s ním na loďkách i vozmo po Côte de grâce, obdivovali

spolu nádherné toillety mondainek prohánějících se na obrovských, supajících automobilech. Tout Paris měl tu své letní dostaveníčko. Maud neúnavně vysvětlovala nádheru i vybranost úborů dam s načerněným obočím a naruměněnými rty pod závoji. Jmenovala obnosy, z nichž Eineigla mrazilo. Přestal záviděti manželům a milencům těchto přepychových hraček.

I fregatek tu bylo dosti. Eineigl vzpomněl si na fregatku vídeňskou. Vyrovnala by se nejen všem těmto zde, ale zastínila by je na celé čáře. Nebyla věru bezduchou modní loutkou! V tom vzpomněl si na neštovice. Otřásl se a přivřel oči. Jako by černé vlny se nad ní zavřely.

Později seznal některé typické zjevy lázeňské. Dámu s děvčátkem v černém plaveckém oděvu, která povalovala se celé dopoledne pod košinou svou na pláži, ukazujíc bělostná, nádherná lýtka, patrně mladá vdova užívající na příkaz lékařský slunečních lázní. Pak byl tu párek manželů německých, v prostředních letech, ona kulatá, krátkodechá, cihlově červená v tváři i vlasech, on suchý s modrými brejlemi a koupacím oblekem vzadu zapjatým. Ďas ví, kdo ho zapínal. Volal na ženu „Minchen“ a třepal nad ní ochrannýma rukama jako kvočna křídly. Produkovala se tu championka plavecká, choť francouzského inženýra, dáma již ne mladá, ale svižné, ocelové postavy. Projížděla elegantně vlnami jako plískavice, hrajíc si jen s vodou a uplatňujíc křepkost svých bezvadných údů ve skoku, přemetu, šlapání vody i plování na znaku. Pronikala daleko do moře, až k červené bóji, jejíž barvu rozeznal Eineigl jen kukátkem.

V říši Neptunově pohybovalo se dále hejno anglických děv špičatých kolenou, dlouhých rukou, jimiž plácaly vodu, jako husy když se křídlí, pokřikujíce na sebe: „Aó, aó!“ na půl úst.

Nedaleko nich švitořila francouzská matka s dvěma dcerami červenavých vlasů. Koupací obleky přiléhaly oběma zralým již děvám jako ulity a krásné, kypící tvary uplatňovaly v plnou a zajisté obmýšlenou žádoucnost. Také se co chvíle zastavil některý muž a měřil si obě luzné Nereidy toužebnými zraky.

Ostatně střídala se společnost na pláži téměř každou hodinu.

Bizarní figurkou lázeňskou byla maďarská hraběnka Eperjössy. Byla to dáma malá, zavalitá, as padesátiletá, krátce ostříhaných černých vlasů, hnědé pleti, v ústech stále doutník. Chodila v hnědé hladké hazuce a sukni podkasané. Podobala se charakternímu divadelnímu herci.

Obstárlá společnice, s níž mluvila německy, tvor vyčouhlý, popelavé pleti, popelavých vlasů a popelavých šatů, nesla za ní pejska king Charles, síťky, udice, skládací lenošku a jiné utensilie.

Hraběnka zacházela stranou od pláže na břeh, lovila medusy a sbírala škeble. Když se objevila, sbíhaly se chudé děti jako drobotina za kvočnou, pomoci jí při lovu. Odměňovala je nikláky. Vracela se nesouc v každé ruce po ulitě, z níž dlouhým jazykem visel slintající měkkýš. Ošklivé hleny táhly se po šatech hraběnčiných, jež spokojena s kořistí stoupala krátkýma nožkama zrovna do

proudu nejelegantnějších prochazečů, pozdravujíc sem tam někoho krátkým zvoláním neb kynutím hlavy. Báňala při tom jako uzenářská pec. Někdy odevzdala úlovek slečně společnici a usedla na lavici naslouchajíc hudbě lázeňské. Psa vstrčila si za ňadra, a známí její přicházeli a hladili pejska vystrkujícího z úkrytu čumáček. Hraběnka byla vdovou, a v lázních navštívili ji syn, vyčouhlý, s tváří a oděvem štolby, a choť jeho dlouhého trupu a krátkých nohou, cikánské pleti a lačných pohledů.

Hraběnka odjela do Uher. Ale ne na dlouho. Za čtyři dny byla zase zpět. Za tu dobu se — provdala po druhé. Její manžel nepopřál lázeňské společnosti potěšení, aby ho osobně poznala. Hraběnka nosila jeho podobenku na krku v broži. Byl to muž ohromného nosu a s tenkou kozí bradkou. Byl zadluženým magnátem uherským, z příbuzenstva hraběnčina. Sňatkem urovnal si své finanční poměry. Z Uher se mu patrně nechtělo.

Eineiglovi přihodilo se v Trouvillu dobrodružství. Zašel si jednoho dne dále od lázní a zabloudil mezi strmé falaisy. Usedl na výstupek skalní a strží nějaké bystřiny pohlížel do moře, jež válelo se nepokojně a šumící pěnou pokrývalo úpatí příkře do hlubiny spadajících skal. Na západě hrozil mrak nepohodou, snad bouří, po několika palčivých dnech. Rackové létali při samé pěnou pruhované hladině a volali pronikavě.

Pojednou uslyšel Eineigl za sebou hlas lidský, hlas ženy. Několik anglických slov. Obrátil se. Mladá, hezká blondýna v elegantním úboru stála dva kroky za ním a přistupovala ještě blíže. Byla prostovlasá, na rameni točila prudce slunečníkem a ohlížela se plaše na svůj stín.

Koketka, pomyslil si Eineigl a zadíval se zvědavě na krasavici.

Blondýna byla již těsně u něho a mluvila šeptem, rychle a naléhavě.

„Mám ve vás důvěru, můj drahý. Vy mi můžete pomoci."

Eineigl sebral ves svůj um angličiny, aby dámě porozuměl. Položila mu ruku v praskIé rukavičce na rameno. To bylo příliš. Setřásl ji a odsednul.

„Zapřísahám vás, pane!"

A již seděla mu po boku. Horký výpar z ní šel, oči jí plápolaly.

„Co si přejete?" vykoktal Eineigl.

Položila mu ruku znova na rameno a naklonila hlavu, aby hleděla mu přímo do očí.

„Budu celá vaše, když to učiníte, celá vaše."

„Madame?"

„Obraťte se! Vidíte?"

Učinil tak. Neviděl však mimo svůj stín a její nikoho.

„Vy také máte nebožtíka — každý z nás má nebožtíka — není-li sám mrtev. Víte co, pane? Vyměňme si své umrlé. Můj je lehčí — ručím za to — můj je lehčí! Oh, můj bože!"

Dvě silná ženská ramena chopila choromyslnou kol pasu. Vysoká, černě oděná žena přiběhla sem a za ní druhá.

„Enno! Vy jste zrušila své slovo, a to není hezké!"

Choromyslná se vzpouzela.

„Nebožtík byl příliš těžký — a ten pán — ten pán —"

„Odpusťte, pane," obrátila se žena, odevzdávajíc choromyslnou své družce, „jsem opatrovnicí této dámy. Vidíte v ní oběť katastrofy v San Francisku. Při zemětřesení přišla o svého ženicha, a to ji připravilo o rozum."

Eineigl něco zabručel a nehýbal se s místa.

„Způsobila-li vám, pane, naše drahá nemocná nepříležitost neb škodu, prosím, naše adressa je: Jeffers, Sam Jeffers Palace Hotel. Vše se zaplatí."

Řekla to obchodním tónem a odšustěla ve svém černém hedvábu.

Nějaký americký nabob ten Jeffers, myslil si Eineigl, když vracel se zamyšlen k lázním.

Zdvihl se prudký západní vítr, a v brzku krůpěje deště šlehaly Eineiglovi do tváře.

„Divná věc," uvažoval, když seděl v restaurantu a pohlížel oknem do hustého, šedavého deště, „nemohu se zhostiti dojmu slov oné choromyslné."

Nebyl zvědav na její historii, můj bože, mnoho-li nevěst ztrácí ženichy třeba hroznějším ještě způsobem! Ale řekla: Vy také máte nebožtíka — nejste-li sám mrtev.

Jakého nebožtíka? Nušu? Strýce? Či sám je mrtev? To se mu věru též někdy zdálo. Jako by nežil on, nýbrž někdo jiný, do jehož organismu se neprávem vedral.

Ale ještě téhož večera se zase vyjasnilo, a druhý den měla Maud východ. Přišla okouzlující, uchvacovala veselostí a mládím. Jako by tušila, že musí rozplašiti mlhy, jež nakladly se do nitra jejího přítele. A podařilo se jí to. Eineigl zapomněl na své dobrodružství tak dokonale, že když kráčel ruku v ruce s Maud kolem Palace Hotelu na choromyslnou ani nevzpomenul.

Čtyři týdny pobytu v Trouvillu uplynuly Eineiglovi jako sen. Všecek svěží a křepký opouštěl lázně.

Dívce své zmírnil bolest rozchodu brillantovým náramkem. Již dříve vyžádalo si veselé to dítě od svého přítele nějaké dárky na památku, žaket, dva klobouky, šest párů rukavic, hedvábnou spodničku a kožich. Nač v létě kožich, marně si Eineigl lámal hlavu.

Maud byla milé, přítulné děvče, a Eineiglovi se při loučení zdálo, že jí bude pohřešovati. Jako by ženy teprve tehdy si zamiloval, když je ztrácel.

(Pokračování.)

613

1907.

Jaroslav Prousek:

Lugens.

Lyrická scéna.

U krbu, z něhož jiskry občas šlehnou
a ohnivým svým třpytem bodnou v oči,
do dlaní Lugens bledé chýlí čelo,
a těžký smutek táhne jeho duší . . .

Zář krbu rudá dopadá mu v tváře . . .

Vichr (duje do oken):

Oj, Lugente, co týrá tvoji duši?
Snad dívka nevěrná, jež lhala lásku,
ti srdce zdrala v necitelné choutce
a zdrané v krev jak psovi vrhla zpátky
a smála se tvým slzám, tvému bolu?

Oj, milý brachu, s ženou nejsou žerty! —

Meluzina (vyje za stěnou):

Či po vzletu snad zatoužil jsi lačně,
však nahlížíš, že marná tvoje snaha,
že marně toužíš vzlétnout nad oblaky
a marně toužíš povznésti se nad svět
a marně toužíš míti vzdušná křídla,
že marná je tvá touha, marné všechno,
a svět že směje se ti škodolibě,
když zří tvou touhu, ale vidí, zatím
že jako každý jiný toneš v bahně?

A uznej, brachu, což to k smíchu není?

Praskot ohně v krbu:

Či přítel snad tě zklamal, zradiv tebe?
A tys mu důvěřoval, tys mu věřil?!
Ó, není přátelství a není lásky;
toť pouhé fráze jsou, a běda tomu,
kdo věří jim a oklamati dá se . . .
Ó, není přátelství a není lásky,
jen sobectví je všude, všude, všude!
To svoje „já“ vždy každý nejvíc cení
a na první je všude staví místo,
a korouhví, za kterou každý spěje,
jest jenom zisk; — toť věc už dávno známá!

Tikot hodin:

Čas prchá rychle; nevrátí se nikdy!
Což neslyšíš, jak volá: Carpe diem!?
Čas prchá rychle; — smutek zanech stranou!

A náhlé ticho jak by chtělo říci:

V svém smutku jak jsi k smíchu. Jak jsi k smíchu . . !

Syn banjanův.

Španělsky napsal *Luis Valera, markýz de Villasinda.* — Se svolením spisovatelovým přeložil *A. Pikhart.*

I.

„Karikal“, parník francouzské společnosti dopravní, vyjel dne 25. července večer z Adenu, a plul mezi břehem arabským a ostrovem Sokotorou do Bombaye.

Loď, chráněna dosud blízkou pevninou před monsunem, jela majestátně, houpajíc se mile a téměř neznale, a rozrývala přídou klidnou modrou vodu, lehounce rozčeřenou palčivým vánkem, který vál jako z roztopené peci ze sprahlých rovin Somalských.

Bylo šest hodin po ránu. Na východě se třpytilo nádherně na mořském povrchu ohnivé slunce, jehož ohromný kotouč skorem ještě nevystoupil nad obzor, na oblohu ze smaragdu a bledého korálu.

Bylo patrno, že nový den bude vybraný a ještě krutěji parný, nežli byli dnové plavby ze Suezu do Adenu, když plul Karikal mezi holými a rudými břehy Egypta a Arabie.

Noc byla dusná. Na palubě nedýchali vzduch, ale žár výhně. Většina cestujících první a druhé třídy spala nebo pokoušela se spáti se svolením kapitánovým na palubě, muži polonazí, s pijamou rozepjatou, a ženy hodně rozhaleny, majíce na sobě pouhý lehký perkálový župan, či pestrý kimono, téměř průhledný a prozrazující tvary, ukryté pod jeho širokými řasami.

Takto strávili evropští cestující noc pod hvězdnatou klenbou nebeskou, dřímajíce chvílemi, potíce se proudy, vzdychajíce často a obracejíce se stále na lehátkách z plachtoviny nebo z proutí, až je ráno odtamtud vypudili námořníci, když počali konati denní svůj úkol, čistíce palubu.

Muži i ženy, mrzuti, rozcucháni a oči ospalostí opuchlé, protahovali se, zívali a choulili se do neupravených šatů, protože se v nich se světlem svítání vzbudil i stud, a vstávajíce zvolna, sbírali polštáře a lehké šály.

Ženy si trochu nadzvedaly kimono, obuly si zakřivené chladivé trepky z pestré slámy a capajíce ve vodě, která zaplavovala palubu, poskakovaly, aby se vyhnuly proudu řinoucímu se z hadic. Za nervosních výkřiků a smíchu zmizely rychle a v hloučku na schůdcích ke kajutám, prchajíce koketně před zvědavými pohledy spolucestujících.

Někteří následovali neprodleně dámy. Jiní — byla jich většina — se zdrželi ještě chvíli na palubě, procházejíce se, kouříce cigaretty nebo pohlížejíce, opřeni o zábradlí, na oslňující a krásnou podívanou tropického východu slunce na nesmírném modrém a klidném moři.

Všichni chutě vdechovali vzduch, osvěžený na krátkou chvíli

proudem vody z hadic, který dopadaje na prkna paluby a stěny parníku, tříštil se místem v duhovou vítanou vláhu.

Cestující využili nepřítomnosti dam, rozepínali kazajky a povívajíce jimi radostně ovívali si zpocená, rozhalená prsa. Nemenším požitkem jim byl pocit, jak se jim hrne přes nahé nohy vlažná mořská voda, smíšená s pískem, kterou metly mohutnými rozmachy koštěte řady námořníků a plavčíků.

Nikdo z pánů, překážejících splachování, nespěchal do mezipalubí a do kajut či do koupelen, neboť v tom parném podnebí a v oné době nedalo se v horkém a hustém vzduchu těchto místností ani za dne, ani za noci dýchati.

Ana se však blížila hodina snídaní, bylo i nejlenivějším opustiti palubu a jíti se upravit a obléc.

Po celou hodinu se ozývaly v lodi na chodbách a v kajutách stálé hlasy, volající služebnictvo, stálé bouchání prudce zavíraných dveří a cinkot nádobí a příborů.

Když se skončilo strojení a první snídaní, paluba se zvolna oživovala.

První vyšly po schodech, vedoucích od salonu, a vystoupily na palubu dvě sličné Angličanky, nesouce tlusté romány a různou ruční práci; bedlivě učesané jejich vlasy, svěží batistové šaty a povšechná přísná a líbezná upravenost kontrastovaly podivně s rozházeným jejich úborem a rozcuchanou hlavou za svítání. Obě dámy zaměřily na místo, na kterém námořníci oplachující palubu nahromadili sedátek a křesel, vytáhly z hromady svoje sedadla, dovlekly a opřely si je o zábradlí levého boku lodního a rozložily se pohodlně v nich zády k hladině, ode které se plamenně odráželo slunce.

Za několik minut potom vynořil se ze vchodu od schodů na palubu velký hlouček pánů, oděných v bavlněné látce bílé či barvy khaki, s korkovou přílbou, dodávající jakéhosi vojenského rázu pokojným lidem, kteří sice vypadali jako vojíni na exotické výpravě, ale ve skutečnosti byli pouhými turisty či obchodníky nebo civilními úředníky evropských národův a ubírali se za povoláním či obchodem. Všichni pozdravili dámy, každý vyhledal svoji židli, a rozsedli se porůznu, ale vždycky na levém boku lodi, na opačné straně, než kterou zalévalo zářící slunce oslepujícím světlem.

Stejně se usadili pode dvěma tlustými, dvojmo rozepjatými plachtami, zastiňujícími palubu „Karikala", mezi druhým komínem a přídou, jeden po druhém téměř všichni cestující první třídy. Nejvíce z nich vynikal vysoký úředník francouzský, který jel ujmout se svého úřadu v Kočinčině, provázen mladou plavovlasou manželkou a dvěma malými, běloučkými a růžovými dětmi, dva vojenští hodnostáři angličtí, jedoucí do Indie, jakýsi nizozemský statkář, který se vracel z Amsterodamu na své statky na Sumatru, portugalský místokonsul, kterému uběhla dovolená příliš rychle, a který se vracel nesmírně mrzutě na svůj úřad do Hong-Kongu, a rodina vyznavačů slunce z Bombaye. Rodina ta sestávala z letitého a škrobeného pána, bohatého kupce, který nikdy nerozepjal dlouhý kabát londýn-

ského střihu a nikdy nesmekl špičatou černou čapku z tuhé, lesklé látky, podobné voskovanému plátnu, které užívají moderní vyznavači slunce, z manželky jeho, dámy v čtyřicátých létech, dosud dosti sličné a hodně tlusté, a z dcery obou těchto manželů, roztomilého děvčátka krásných očí, které nebylo více než-li šestnáct či sedmnáct let; měla pleť čokoládovou, o poznání světlejší, nežli byl obličej jejích rodičů. Obě dámy, matka i dcera, byly oděny krojem žen parských: přiléhající řízou z vlněné lehoučké látky, vyzdobenou pruhy a třapci různých barev, které se odrážely od křiklavé půdy barvy úplně odlišné, a krom toho širokým závojem z látky na způsob krepu, protkávané stříbrem, zakrývajícím jim část hlavy tak, aby obličej byl nezakryt, a halícím je až k nohám; závoj byl také nádherný a hojně vyzdobený, a jeho cípy chvílemi vlály vesele větrem, a chvílemi je obratné ruce malebně stahovaly.

Všechny tyto osoby, i sami parsové, byly vedrem jako omámeny a nudily se hned od svítání v pomyšlení na nový, jednotvárný a horký den plavby. Nikdo nepromluvil, nikdo neotevřel knihy, nikdo netkl se práce. Řekli byste, že se veškera síla těch lidí vyčerpala nadobro prací při strojení, a že padla v oběť slušnosti a nárokům civilisovaných bytostí. I obě rozpustilé dítky, které pobíhávaly neustále po palubě, nedbajíce parna, a křičely a smály se vesele a pokoušely odrostlé, byly tichy, seděly na zemi u stolice matčiny, a nechtělo se jim do ničeho. Otvíraly zemdleně ústa, obličej měly rozpálený, a pot se s nich sléval.

Žádný z rozložených cestujících se na své lenošce nehnul, leda že se ovál vějířem, otřel si tvář šátkem či změnil polohu, hledaje úlevy v jiné, a tak uplynula jakási doba, snad hodina; potom se přidala k obtížné dusnosti obtíž nová — mořská nemoc.

„Karikal“ vyplul zvolna z klidných vod Adenského zálivu, minul ostrov Sokotoru a veplul do ohromného a tou dobou pobouřeného Indického oceánu. Loď už kolísala, jedouc šikmo narážejícími vlnami, které vzbouřeny někde v dáli v australské hemisféře monsunem, valily se jednotvárnou a nekonečnou řadou hřebenů, až se tříštily na březích Omanu a kraje Somalského. Při tom se stávala stále zřejmější a mnohým z cestujících i nesnesitelnější jakási skličující směs současného hourání a kymácení, která uváděla loď v pohyb, jakým třepávají kuchařky pánvemi, když strojí některá jídla.

Nejeden obličej, zardělý parnem, pozbýval zvolna barvy, až sežloutl jako vosk, a ústa, dříve stále otevřená k vůli obtížnému dechu, stahovala se teď křečovitě a šklebila se, sklíčena mocným pocitem ošklivosti.

Nejvíce trpěla mladá Francouzka; ležela nehnutě, oči zavřené, jako by se bála, že vyvolá jakýmkoliv pohybem katastrofu. Obě anglické dámy byly poněkud bledy, ale naříkaly více na horko, nežli na mořskou nemoc. Parsky, matka a dcera, mlčely, klidny a důstojny, a jak se zdálo, i netečny ke zmítání lodi, a pohlížely mezerou mezi palubou a plachtovou střechou buď na vlny vzpěněného a světle zeleného moře, když se loď naklonila na levý bok, nebo na bělo-

stkvoucí, zářící oblohu, jenom málo blankytnou, když se skláněl k vodě pravý bok lodní.

Všichni muži, i ti, kteří už nadobro sezelenali, zapírali z mužské marnivosti, že jest jim zle, a ujišťovali opětně, ač se jich nikdo neptal, že nebýt toho parna, byli by tak svěží, jako doma v Evropě. Ba jeden z nich, nizozemský statkář, statný muž, zvyklý plavbě, tvrdil, že mu kývání „Karikala" jest příjemné; chtěl patrně pochlubiti se těm nemocným lidem, jak dobře je mu. Aby to dokázal, setřásl se sebe lenost, vstal, a ač měl šaty propoceny a tonul v tuku, obalujícím jeho ohromnou tělesnou postať, počal hráti kroužkem ke kolíku, udržuje se neobratně na rozkročených ohromných nohách. Portugalský drobný konsul se nechtěl dáti zahanbiti, ač už měl také žaludek pomíchaný, dal se nadýmavě, ač statečně také do hry, a střídavě s Holanďanem metal kroužky upletené z lanových provázků, snaže se, aby uvázly na dřevěném kolíku, upevněném v určité vzdálenosti vodorovně na palubě.

II.

Sotva hra započala, objevila se tam nová osobnost v bílé uniformě se zlatými prýmky lodního důstojníka. Kráčel zvolna, ruce v kapsách, kývaje se pružně podle pohybů lodi, a bylo patrno, že jest jim zvyklý.

Když došel k řadě rozložených dam, smekl čapku se štítkem, pozdravil je přívětivě a řekl:

„Jak se vede mým nemocným? Začíná už mořská nemoc?"

Slyšíce tuto otázku, pozvedly se některé, a jiné sebou skorem ani nehnuly, otevřely jen oči a obrátily se tváří k příchozímu, ale všechny spustily na něho žalostně příval otázek a odpovědí:

„Ach, doktore, je mi velmi zle; dejte mi něco, co by mi ulevilo! Potrvá to dlouho?"

„Kde jste byl až do nynějška, že vás nebylo viděti?"

„Proč jste s námi nesnídal?"

„Nestaráte se pranic o nás."

„To moře je hrozné. Je mi na umření. Bože, to jsou úzkosti!"

Doktor, flegmatický a posměšný Francouz z Bordeaux, zvedl ruku, jako by žádal o ticho, a řekl:

„Jest mi nesmírně líto, dámy, ale měl jsem dnes ráno velmi mnoho práce. A ještě teď mám naléhavý úkon. Stavil jsem se tady jenom, abych vám to řekl, a abych vám pověděl, že se záhy vrátím a podělím vás sladkou vodičkou, téměř mlskou, a ta že vám zažene mořskou nemoc, jako by ufal."

„Ale proč odcházíte, doktore?" přetrhla mu řeč Angličanka. „Co se děje? Je na lodi někdo nemocen?"

„Ano," odpověděl lékař, „a to těžce."

„Je to nakažlivé?" zvolalo zděšeně několik dam a i několik pánů. „Mor? Černé neštovice, které jsou v Port Saidu? Bože, to nám ještě scházelo!"

„Nikoliv," odpověděl tázaný, usmívaje se čtverácky, „nakažlivé to není. Upokojte se."

Na slova lékařova se ozvalo všeobecné spokojené oddychnutí. Lékař pokračoval, ač jej posluchačstvo poslouchalo už s nevalným zájmem:

„Týká se to indického děcka, nešťastného drobečka, nanejvýš čtrnáct dnů starého, který rychle umírá kolikou tamhle na druhé palubě, daleko odtud, blízko přídy. Nakažlivým to býti nemůže. Otec jeho jest banjan*), chudý obchodník z Guzaratu; odebral se za obchodem do Adenu se ženou a prvorozeným synem, klučíkem asi dvanáctiletým. Žena byla patrně nadobro souchotinářská, porodila před několika týdny toto druhé děcko a zemřela za několik dní. Otec nevěděl, že novorozeně jest odsouzeno k brzké smrti, protože přišlo na svět naskrze tuberkulosní, a nemaje peněz, aby najal kojnou, prodal za babku svůj krám, odhodlal se nerozumně, že vsedne na „Karikala" s oběma hochy a odjede do Bombaye, kde má příbuzné; tam chtěl mladšího zanechati a se starším se vrátiti zase do Adenu a obchodovati tam dále. Tak jsem aspoň vyrozuměl z řečí jeho; chudák banjan mluví totiž jenom lámanou angličinou. Děcko nebude na živu už ani dvě hodiny. Otec je živil kondensovaným mlékem z cucáčku, ale neměl ledu, aby mléko uchoval, a to mu zkyslo. Krom toho je ten muž tak prostý a necvičený, že — neznaje ani nejzákladnějších předpisů zdravotnických — cucáček po použití ani neomyl. A následek: děcko je otráveno."

„Je to smutek," řeklo několik osob. „Dobrá, doktore, dojděte tam a vraťte se záhy, očekáváme vás netrpělivě."

Po těchto slovech každý se uložil do dřívější polohy, kromě francouzské paní, která za vypravování lékařova se také byla zvedla a teď, když chtěl odejíti, zadržela jej za rukáv a řekla mu:

„Pane Lavigne, počkejte na mne, půjdu s vámi. Podívám se na nemocné děcko."

„Ale, milostivá, nač to? Dorazíte si tím žaludek, a krom toho, co je platno jíti k podívané tak truchlivé? Pomoci mu není, a posloužiti mu také nemůžete . . . Pane de Lanty," obrátil se k Francouzčinu manželu, „domluvte své paní, ať se mnou nejde."

„Ne, ne, Pavle," řekla horlivě paní de Lanty manželovi a vstala velmi bleda a chopila se ho za rameno. „Dovol mi, abych tam šla; snad přec budu moci učiniti něco, čím bych děcku ulehčila."

Pán de Lanty váhal, ale nebyl s to, aby odolal němé prosbě, kterou četl v očích manželčiných, a řekl:

„Je to nesmysl, ale přeješ-li si to, pojďme."

„Nejdříve půjdeme do kajuty, a potom tam," odpověděla paní, vykračujíc po boku manželovu a stále bledší v kolísání lodi. „Dojdu si tam pro něco. Doktore, přijdu hned; počkejte na mne u dítěte."

Potom se obrátila k dětem a zavolala na ně z dálky:

„Buďte hodné a tiché, vrátím se hned."

*) Z indické sekty modloslužebné, věřící ve stěhování duší. Překl.

Na to zmizeli pán a paní de Lanty na schodech. Doktor Lavigne zaměřil na přídu provázen Holanďanem a konsulem, kteří nalezli na ukrácení dlouhé chvíle něco lepšího, nežli kroužek a kolík. Ostatní cestující zůstali, kde byli, lhostejní ke všemu, co netísnilo jich samých. Událost ta nezasluhovala ani poznámky, a jediná Parska vyslovila polohlasem své dceři úžas, že memsahib, evropská dáma, paní tak vznešená, se tolik rozčiluje k vůli umírajícímu klučíkovi banjanovu. Slečinka matce neodpověděla a jenom pokrčila rameny na znamení pohrdání.

Zatím šli lékař, holandský statkář a konsul na přídu „Karikala". Parník ten byl z nejstarších dopravních lodí francouzských, a nebylo na něm chladíren a jiných moderních vymožeností pro pohodlí cestujících, a proto bylo proměniti na každou cestu část dolní paluby mezi přídou a komíny ve stáje pro brav a skot. Tam stál ve velkých klecích, postavených dvojí řadou, velký počet volů a skopců, kteří bučeli a bečeli bez ustání, naříkajíce takto po svém na mořskou nemoc. Na volném prostoru mezi klecemi se rozložilo otrhané, téměř nahé a pestré množství orientálských cestujících, lidí příliš chudých, takže si nemohli zaplatiti lepší dopravu. Tam byly exempláře — nevalně skvostné — všech plemen, obývajících Afriku a jih Asie: štíhlí, bradatí Arabové, ploskonosí a kučeraví černoši, pyšní Indové krásných očí, drobní Japonci, usmolení a žlutí Číňané, Peršané, Židé, Cingalci, Turci, Fellahové a podivní, oškliví lidé neurčité rasy a krve tolik pomíšené, jako krev pouličních psů.

Když přišli lékař a jeho druhové, hromadila se celá ta smečka vyhublých a špinavých lidí, z jejichžto pleti by se dala zříditi chromatická škála, stoupající od bledé žluti až do lesklé černi přes barvu světle hnědou a zelenavě bronzovou, nepokojně kolem něčeho, co budilo nadmíru jejich pozornost. Bylo viděti jenom kulatou zeď z nohou a nahých zad, a bouřlivý oceán fezů a pestrých turbanů, slaměných kloboučků a čapek všeho druhu a nejpodivnějších tvarů. Nad nimi se zmítalo ve vzduchu několik šlachovitých rukou a černých dlaní, podobných předním končetinám ohromných opic. Tlupa činila pekelný hluk hrdelních zvuků a chraptivých výkřiků. Každý hovořil svojí řečí, nedbaje, že mu druzí nerozumějí, a snaže se přehlušiti svými výkřiky Babylon rozmanitých asijských či afrických jazykův.

Když pan Lavigne spatřil to divadlo a uslyšel ohlušující vřavu, zamračil se, zakryl si uši rukama a zvolal rozhněvaně mohutným hlasem:

„Už zase křičíte! Nezakázal jsem to? Hoši, vyžeňte mi košťaty celou tu chásku! To bych měl konkurrentů! Každý by chtěl léčiti děcko dle své hlavy! Nemůžete je nechati umříti klidně a v tichu?"

Za této řeči lékař také jednal, dávaje tím příklad námořníkům, kteří byli nedaleko. Šťouchal do jedněch, kopal a bil pěstí druhé za útěku a nového křiku; námořníci se smáli, ulekané slepice kdákaly, voli, jehňata a skopci bučeli a bečeli, a za okamžik se rozprášil po palubě hlučící zástup orientálských cestujících, milosrdných dle svého způsobu.

Když nastalo ticho a znovu dosaženo klidu, uhlídali lékař, Holanďan a konsul teprv Inda, klečícího na palubě nehnutě, mlčky, zamyšleně, s hlavou skloněnou a vytřeštěnýma očima, zděšeně upjatýma na předmět před sebou. Unávené jeho tělo spočívalo na patách, a chabé ruce se opíraly o nahá stehna. Stisknuté rty zadržovaly vzlyky, které nešťastníkovi zachvívaly zády a zvedaly prsa. Po hubených a zažloutlých lících mu stékaly zvolna velké slzy, mizejíce v kučeravém, černém vousu. Vedle něho stál, opíraje hlavu o otcův turban a objímaje otcova ramena, hoch asi deseti- či dvanáctiletý v hořkém pláči a přerušoval chvílemi pláč, rozchvívaje vzduch táhlým, ostrým a srdcervoucím naříkáním, podobným truchlivému vytí psa za měsíčné noci.

Před mužem a hochem leželo něco černého na podlaze v hromádce nečistých hadrů a hýbalo se to trochu. Když oba evropští cestovatelé přistoupili, spatřili, že je to umírající dítě, slaboučký tvoreček ležící na zádech; z očí jeho, už v sloupu, bylo viděti téměř jenom bělmo, které vynikalo z bronzové pleti zkřiveného a zpoceného obličeje. Děcko bylo nahé a skorem se nehýbalo, a jenom ručky se mu stále zatínaly za smrtelného chrapotu. Ale chvílemi zachvěla vyhublým tělem od hlavy k patě bolestná křeč, vycházejíc ze strnulého žaludku.

Statkář a konsul pohlíželi beze slova chvíli na druhý plod vysíiené přirozenosti, který přišel na svět nemaje šťávy a síly, aby uzrál a byl svěžím, na bídnou lidskou padavku, v jejímžto těle se duše, božský plamen poskytující života, marně pracně zachycovala, jako plamen zanícený na knůtku příliš krátkém, který jej obklopí, zaplane trochu a zápasí, hledaje potravy, ale záhy zapraská, zakolísá, chabne a zhasne.

Portugalec byl stále zelenější a konečně promluvil, rozhlížeje se kolkolem:

„Je to parno . . . a to to zde páchne! Špinavé lidstvo mně čpí do nosu. Ovšem, vždyť se ta holota zase už nahromadila kolem nás! Je to hnusné! Páchnou hůře, nežli kravské klece! Pojďme, příteli, sice dostanu do opravdy mořskou nemoc!“

„A já také,“ odvětil sumatranský statkář. „Čeho nezpůsobí nikdy kymácení lodi, způsobily by puch a sluneční úpal. To je ukrutné světlo! Pohleďte, mají zde jen jednoduchou plachtovou střechu. Tady jsou ovšem stíny fialové, jako na obrazech modernistův. — Toť aby člověk z toho dostal hlavničku nebo spálu! Pojďme! Ostatně,“ dodal zavěšuje se Holanďanovi na rámě a kyna prudkým pohybem, aby mu ustoupila tlupa zvědavých Orientalův, kteří se potichu přiblížili jeden za druhým a obstoupili zase banjana a jeho děti, „nemiluji smutné podívané. Nevím, jak mne mohl napadnouti nesmysl, jíti sem. Mohl jsem raději házeti klidně kroužkem dále . . . Ne, ne, jen račte, milostivá, my hned odejdeme.“

Tato poslední slova, provázená pozdravem, platila paní de Lanty, která, opřena o rámě manželovo a tisknouc druhou rukou několik drobnůstek, houby, dětské bílé prádélko, cucáčky, láhvičky

a ručníky, procházela mezerou, kterou rozevřel v tlupě pokyn Holanďanův. Když paní de Lanty spatřila tohoto a jeho průvodce, zastavila se a ustoupila jim s cesty, ale když uslyšela vyzvání, šla dále, vkročila do kruhu, provázena manželem, a přistoupila ke skupině, kterou tvořil lékař, banjan a jeho děti; zatím se obrovský Holanďan a hubený a drobný konsul portugalský ubírali na záď, podpírajíce jeden druhého a kolísajíce pitvornými pohyby.

Paní de Lanty poklekla vedle lékaře, který seděl na bobku a sáhal dítěti na puls, pustila na zem vše, co přinesla, a počala horlivě ošetřovati umírajícího banjanova synka, bleda a něma, s lící plnou něhy a hlubokého žalu. Mateřské její prsty smyly rychle a laskavě teplou vodou, houbami a flanelem nečistotu s těla chlapcova, očistily a osvěžily mu jazyk a patro, vytírajíce odtamtud kousky sraženého mléka, zabalily jej do bílých plenek a položily jej na žíněné polštáře a pestrou rohožku. Po té vzala paní de Lanty manželovi z rukou přes jeho odpor bílý, zeleně podšitý slunečník, kterým ji chránil před sluncem, ana ošetřovala dítě, a položila jej na podlahu tak, aby kryl trochu děcko před parnem a ostrým světlem. Na to se obrátila k lékaři, který jí v práci pomáhal, a řekla:

„Co mám ještě učiniti? Nevím už. Z toho, co vidím, poznávám, že se dítě už nezachrání ničím. Povězte, doktore, je to jisté?"

„Bohužel, úplně jisté. Nebude živo už ani hodinu. Učinila jste, co jste učiniti mohla. Ale teď prosím, abyste odešla. Máte už mořskou nemoc, neužeňte si ještě úžeh. Je to ve zdejším podnebí velmi nebezpečno."

„Ano, pojďme, ženo," pobádal ji pán de Lanty. „Je to hrozné, a lituji toho nesmírně, ale pomoci není, a ty bys mohla sama onemocněti. Pojďme."

„Ne, počkej ještě minutu; jest mi učiniti ještě něco, a to velmi důležitého; potom hned půjdeme," odvětila Francouzka, poklekla po těchto slovech k dítěti, zády k tlupě afrických a asijských lidí, kteří na ni pohlíželi, a zastínila se slunečníkem očím banjanovým. Ten, zdrcen neštěstím, které se na něho valilo, trval nehnut, omámen, ve stejném položení, plakal stále a nechápal, co se kolem něho děje. Ale starší jeho syn přestal plakati a pohlížel zvědavě na pohyby drobné, jemné, rusé a bílé paní, která mu něžně ošetřovala bratříčka.

A před tím hochem a před muži, kteří na ni pohlíželi, a mezi nimiž bylo najisto hodně fanatiků mahomedánských a jiných nekřesťanských náboženství, hleděla se teď paní de Lanty ukrýti, jako by se chtěla dopustiti zlého činu nějakého. Rozhlédla se na pravo a na levo, a když byla bezpečna, že jí nikdo nevidí kromě manžela a lékaře, nalila třesoucíma se rukama na misku čisté vody, namočila do ní konce prstů a chvatně pokropila a pokřižovala čelo, ústa a prsa umírajícího děcka, pronášejíc zároveň po francouzsku velebně, polohlasem předepsanou formuli katolického křtu.

„Teď, kdy jsem mu podala na pomoc svaté vody," řekla, vstávajíc, „smím odejíti. Pane Lavigne, kdyby se snad dítěti zázrakem

ulevilo, neopomeňte mi o tom podati zprávy; snad se nám podaří zachrániti je společným úsilím. Ale . . . kdyby zemřelo . . . co potom?"

„Potom, milostivá," odpověděl lékař, provázeje pána a paní de Lanty, „potom . . . nic platno . . . pojedeme do Bombaye ještě čtyři dny, horko je strašlivé, a zde nelze uchovati po takovou dobu mrtvolu bez nebezpečí otravy lodi. Nutno bude — vhoditi dítě do vody . . . a to čím dřív, tím líp."

Paní de Lanty neodpověděla, ale celým tělem jejím zachvěla hrůza. Byla tak ochablá, že ji manžel donesl skorem v náručí do kajuty, a lékař jí tam nařídil, aby zůstala celý den ležeti.

III.

Čas ubíhal zvolna, jednotvárně. Parno bylo nesnesitelné. Slunce, skorem už rovníkové, pražilo s bílé oblohy jakoby žhavým olovem na hybný, zářící povrch moře, a odrážejíc se v něm jako v ohromném zrcadle, oslňovalo rozbolavělé oči cestujících první třídy. Leželi stále na lenoškách pod dvojitou plachtovou střechou, opuchlí, mhourajíce a vzdychajíce. Nikdo se po celé dopoledne nehnul, kromě, když přišel lékař znova, přinášeje vytoužený lék pro ty, které stihla mořská nemoc, a zároveň zprávu, že Indovo děcko právě dokonalo.

Potom uplynulo půldruhé hodiny beze změny.

Když tak vládlo největší ticho, dolétl sluchu cestujících ze světlíků v prostřed paluby jasný, stříbrozvuký cinkot dvanácté hodiny polední, kterou odbíjely hodiny dole v jídelně.

„Uhlídáme, kolik ujel parník na takovém moři," zabručel Holanďan, rozložený pohodlně v nejstinnějším koutku paluby, a protahuje se vstal, aby vyčkal příchodu důstojníka, který každého dne v tuto hodinu vyznačil praporečkem na mapě, upevněné pod vížkou zádi, šířku a délku, ve které se nalézal „Karikal," a upevnil vedle lístek s počtem mil, které loď za posledních čtyřiadvacet hodin uběhla.

Důstojník se záhy objevil.

„Kolik mil?" zeptalo se ho několik cestujících sborem, jakmile jej uhlídali.

„Sto pětačtyřicet," odpověděl tázaný.

„To je málo!" ozvalo se několik hlasů. „Pojedeme-li takhle, nedojedeme nikdy. Za těchto čtyřiadvacet hodin jsme od svého vyplutí z Marseilu ujeli nejméně."

„Ale co se to děje?" řekla v tom jedna z Angličanek. „Zdá se mi, že už nejedeme, a že se parník točí. Což se „Karikal" zastavuje? Co se stalo?"

Parník vskutku zvolna zmírnil jízdu, zastavil se na konec nadobro a houpal se nečinně na vlnách, poháněn jimi téměř nepozorovatelně.

„Ano, milostivá, zastavil se," řekl důstojník, „ale jenom na několik minut. Jest nutno spustiti do vody mrtvolu indického děcka. Za krátko tak opuchlo a jest už v takovém rozkladu, že nelze zachovávati je déle na lodi."

„Pro Boha, nepovídejte nám takové strašlivé podrobnosti!“ zvolala Angličanka.

„A což otec?“ zeptal se pán de Lanty.

„Otce jsme musili zavříti do kajuty třetí třídy. Když dítě skonalo, objal je mlčky a zoufale, a bylo mu je vyrvati mocí. Nechtěl, abychom je vrhli do moře. Starší hoch vyl děsně a zuřivě škrábal a kousal všechny, chtěje bräniti otce, i zamkli jsme jej do téže kajuty, hodně daleko odtud, aby vás jeho nářek nerušil.“

Důstojník umlkl. Několik minut bylo slyšeti třesavý zvuk šroubu pod zádí, tupé nárazy vln na lodní boky a sykot pěny, která se prudce zvedala duhovými chocholy a valila se potom do modrého, zvlněného povrchu vodstva.

Na konec promluvila mladá Parska šeptem něco s matkou, vstala se své lenošky a tváříc se lhostejně zaměřila volným, křepkým krokem, zahalena přiléhajícím tmavomodrým závojem se zlatými hvězdami, na schody ke kajutám a zmizela tam. Muži za ní upřeně pohlíželi.

Jeden z nich konečně promluvil:

„Tedy to dítě teď pochov . . . či hodí do vody?“

„Ano.“

„Na které straně?“

„Myslím, že po levém boku.“

Cestující, který se zeptal, přistoupil k zábradlí po té straně, opřel se o ně a vyklonil se do půli těla. Mnozí z ostatních mužů, puzeni zvědavostí stejně nevhodnou, zachovali se podle jeho příkladu. Za to dámy zůstaly všecky na svém místě, němy a skorem nehnuty.

Za krátko spatřila řada vyklánějících se zvědavců, že napřed, daleko, ční kolmo na lodní bok konec prkna. Na prkně byla čtyřhranná, dřevěná, malá a hrubá bedna, patrně od zboží nějakého. Prkno a bedna trčely chvíli nepohnutě nad prostorem, potom se prkno obrátilo, a bedna náhle a nevčas, právě když se přída lodi zvedala nejvýše nad hučící povrch mořský, dopadla tupým úderem a potopila se, bouříc pruh pěny ve zrádném dolu, utvořeném dvěma vlnami.

Diváci pohlíželi jako přimražení na místo, kde se hrubá rakev ponořila do tekutého hrobu. Náhle se ozval šepot hrůzy, a třesoucí se, chraptivý hlas řekl:

„Podívejte se! Podívejte se!“

Všechny zraky se zatočily tam, kam ukazovala napřažená ruka. Tam se objevila otevřená prázdná bedna s vyvrácenými prkénky, plovouc a houpajíc se na vodě nedaleko místa, ve kterém se byla potopila. Blízko ní plulo indické dítě, zahalené do pola bílým prostěradlem, a houpalo se jako v kolébce. Vypadalo tam, jako by spalo.

A hned na to spatřili, jak se z dálky mezi dvěma hřbety vln žene blíže neurčité, stříbrnavé, velké tělo, letíc vodou jako lesklý hrot ohromného kopí, a jak podplulo děcko a zmizelo. Také dítě zmizelo. Tam, kde okamžik plulo, zbyl prchavý sled, slabá rudá skvrna, a ta se rychle rozplynula v modrém klínu mořském. Prkénka

bedny, už úplně rozlámané, houpala se klidně dále. Na jednom z nich bylo viděti černý nápis: Moët et Chandon. Champagne extra dry. Cestující vidouce ten výjev, odklonili se prudce na zad a hleděli na sebe, bledi, vyděšeným zrakem. Ozývaly se výkřiky úzkosti, trhaná slova beze smyslu. Mnohým se třásly ruce. Jiní zsinali a škubali nervosně obličejem. Dáma kterás, poznávajíc nejasně, co se přihodilo, omdlévala. Všude bylo plno zmatku a hrůzy.

Zatím důstojník, mrzut a pohněván, mluvil něco jako na omluvu, ač ho nikdo neposlouchal, o nedbalosti a neobratnosti námořníků, a že bylo nařízeno, aby se vhodila mrtvola do moře v zatížené bedně, aby se ušetřilo cestujícím smutného pohledu na mrtvého, zabaleného do prostěradla, s olověným závažím, přivázaným na nohou. Potom vykládal námořník ještě o nedostatečném a uvolněném zatížení, o chatrné bedně a dravých žralocích, kteří v Indickém oceánu plují stále kolem lodí, číhajíce na smetí vyhozené z lodi.

Ale všechny tyto výklady byly zbytečny a nezmírnily hrůznost příhody. Kde kdo, každý zvěděl o ní, a když si na to vzpomněl či si to představil, pocítil, že mu mráz po těle přebíhá; každý, krom pružné a hezoučké dívky parské, která zahalena vkusně do nachového floru, posetého stříbrnými a červenými květy, objevila se znovu na palubě, líbezná a úsměvná jako bohyně.

Hned za ní přišel sluha z jídelny a několika prudkými a rychlými údery hůlkou na vypouklý povrch velké desky z lesklé mědi, ozývající se řinčivým kovovým zvukem, ohlásil cestujícím první třídy, že jest přistrojeno.

IV.

Téměř všichni pánové, už klidnější, si umyli ruce, upravili si trochu šaty a za několik minut na to se sešli a usedli za stůl. Dámy se stkvěly nepřítomností svojí. Parno, mořská nemoc a snad i smutná snídaně žralokova jim vzbouřila žaludek a připravila je o chuť. Zdálo se už, že budou stolovat pánové samotni, již podnášeli druhou mísu, když se slavně zjevily a usedly na svá místa obě dámy parské, omlouvajíce opozdění svoje důvodem, že matka nepoužila zastavení lodi, aby si šla vzít jiný závoj, jako její dcera, a potom měla velkou práci, než si oblékla elegantnější v úzké kajutě kolísající lodi.

Příchod obou dam uvítán všeobecnou spokojeností a potopou mezinárodních poklon, ze kterých se dostalo i matce dílu, ač menšího, nežli jejímu luznému a majestátnému letorostu. Těchto závodů galantnosti zúčastnili se všichni pánové; i ženatí, kteří se také zaradovali pohledem na švarnou ctitelku slunce, užili příležitosti, že jejich manželky nejsou přítomny, a projevovali jí to. Děvče se klidně usmívalo a odpovídalo všem nenuceně a vtipně správnou angličinou s podivnou, šišlavou, roztomilou výslovností, nebo lámanou francouzštinou, které se naučilo v Paříži, vraceloť se právě s poslední

světové výstavy. Nikdo už mrtvého dítěte ani nevzpomněl. Snídaně*) pokračovala a skončila se velmi vesele za smíchu a rozmarných řečí, které se udržovaly v mezích slušnosti vzhledem na přítomnost obřadného parského papá.

Ale veselí to se změnilo odpůldne ve smutek. Moře se znepokojilo ještě více, obloha se zatáhla, černá mračna zakryla slunce, a počaly padati velké, vlažné krůpěje dešťové. Loď tančila divoce po ohromných vlnách pod šerou oblohou v teplém a vlhkém vzduchu, chvílemi se vyhoupla na hřeben vln, vyčnívajíc téměř celá z vody, chvílemi sklouzla rychle po prudkém, pěnícím se a světle zeleném svahu a utkvěla mezi dvěma vysokými prohnutými boky vodstva, z nichž jeden prchal do zadu a druhý se valil na loď, jako by již již chtěl shroutiti na ni tekutou, vzbouřenou, modrou, bílou a zelenou spoustu; hned zase ta spousta ji zvedala kolísavě, až ji vznesla na bílou hřívu z bublinek, aby ji neprodleně zase svrhla do nového hlubokého a pohyblivého dolu.

„Karikal“ plul takto čtyři dny a čtyři noci, jako by se trmácel po ohromných pohořích. I nejotužilejší cestující podlehli. Jeden za druhým se uzamykal do své kajuty a zůstal tam ležeti polomrtev, maje při každém zakolísání duši na jazyku a vdychuje hustý vzduch podpalubní. Okénka, dvéře i jiné otvory lodi uzavřeny neprodyšně. Kromě toho by bylo nebezpečno prodlévati na palubě, přes kterou každým okamžikem hnaly se proudy vody, odtékajíce potom bublavě do járků.

Proto nastala velká a všeobecná radost, když za jitra dne 30. zabočila loď za klidného moře a slunečního svitu do Bombayského přístavu.

Jakmile se „Karikal“ ocítil za rozražeči vln, vyšli všichni cestující první třídy úsměvní, ač bledí a přepadlí, na palubu, připraveni a přistrojeni již, aby mohli ihned vystoupiti na zem, jakmile přistane loď k nábřeží.

Posledně vyšli pán a paní de Lanty a jejich dítky. Oba manželé zkusili mořskou nemocí více, než ostatní. Byli žalostně umořeni. Paní byla tělesné povahy slabé, nevydržela mnoho. Bylo jí napnouti veškeru vůli, aby mohla vstáti a obléci se; ale ač nebylo spěchu vystoupiti, přemohla chorobu a ustrojila se, jak jen rychle mohla, neboť toužila nadýchati se volného vzduchu a splniti něco, co považovala za příkaz svědomí, za milosrdnou povinnost. Nicméně však, když paní de Lanty, hubenější než před třemi dny, bezbarvých rtů, bledých tváří a obličeje utrpením zdlouženého, ale přes to stále sličná a zajímavá, vyšla na palubu, stál již „Karikal“ dlouhou dobu u nábřeží. Francouzka se opírala jednou rukou o rámě manželovo a druhou měla svislou podle těla a zavřenou, jako by v ní něco nesla. Usmívala se stále, ale nezastavila se, aby pohovořila s těmi, kdo se jí poptávali po jejím zdraví, a kráčela zvolna na přídu. Už se vykládal lodní náklad. Byla tam vřava, směs lidí a balíků; důstojníci

*) Podávaná v hodinách poledních. Překl.

udíleli rozkazy, námořníci je plnili, Indové křičíce vlekli bedny, jeřáby pracovaly, a všudy člověk klopýtal přes řetězy a provazy.

Paní de Lanty nedbala, že do ni vráželi, ani že se kolem křičí, prošla všechno, pohlédla do všech koutů a vyptávala se nepokojně a horlivě každého, koho znala, neviděl-li banjanského kramáře. Nikdo jí o něm nemohl nic pověděti. Zmizel.

Zatím co paní de Lanty šla na palubu hledat jej a nesla mu několik dukátů, banjan sestoupil se schodů lodi se zbylým svým synem a vešel na přístavní hráz za všeobecné lhostejnosti, zasmušilý, duši plnou žalu a prsa vydmutá vzdechy, a ani nepohlédl na rozloučenou na moře, které pohltilo druhého jeho syna. Záhy zmizel v černozeleném lenošivém zástupu hemžících se tam Indův ve skvoucím světle slunce, které osvětluje stejně lidskou radost i lidský žal.

Václav Krofta:

Podzimní improvisace.

Z luk požatých, jež nádech žlutě mají,
už tažní ptáci na jih mizí v chvatu;
s orvaných větví pavučiny vlají
jak zbytky z léta svatebního šatu.

Stesk osamění duši rozechvívá,
když loučit jdu se se známými místy,
zkad jeseň už se zamyšleně dívá
uvadlou travou, prořídlými listy.

Bol palčivý dnes v duši tuším sálat,
když patřím v místa, s lupením kde setlí
barevné chvíle erotických nálad,
jichž vůně omamné tak bouřně v srdci kvetly.

Chlad osamění s oblohy se lije,
a mlhy bludných snů mi zahalují cestu.
Podej mi ruku, sestro Elegie, —
je nutný návrat k zapomnění městu.

Majitel, vydavatel a redaktor VLADIMÍR S. ČECH. — Nákladem vlastním.
Tiskem Aloisa Šaška ve Velkém Meziříčí.

KNIHA LIX. LISTOPAD. SEŠIT 5.

Jar. Vrchlický:

Z nejnovější lyriky německé.

Stefan Zweig.)*

V ZAMYŠLENÍ.

Ve obrazů pohrávání
mladý život zrcadlíš,
vzpomínkou se k tobě sklání,
sladší jej a měkčí sníš.

Chvíle v dálku prchlé vezdy,
dávno zašlé — vzbuzeny,
netoužené blízké hvězdy
v jizbu náhle střeseny.

Na tvém prahu čin již čeká,
žen, jichž nedobil jsi, dav,
a jak smutku vlna měkká
pojme tě v svých družek splav.

—

VEČER.

To všecko, večery co tobě bájí,
má sladký tak a zvláště divný čár,
že tužby v nich se slovem proplítají
a líbají, jak rtů sesterských pár.

Ty utlumených houslí tóny hostí,
v nich těcha dýše, den jíž nedává,
ty něhu z nich si čerpáš bez starosti,
jak růži, jež plá u cest krvavá . . .

—

*) Z knihy: *Stefan Zweig:* Die frühen Kränze. 1906.

ŠEDÝ KRAJ.

Řad mraků červánkem hořící
nad opuštěným polem spěl,
jako muž s flétnou truchlící
tak podzim světem šel.

Hru jeho slyšet — věc těžká
i chápat, že jde blíž,
však v blednutí listí: zde mešká
ty přece vycítíš!

—

PÍSEŇ SAMOTÁŘE.

Jak divně se vše obrátilo
i cest všech účel zmatený,
u dvířek těch se ukončilo,
a při tom já — tak blažený!

Mých houslí dech mé jizby šerem
jak milosti se vlní hlas,
já přátelím se s podvečerem,
a božský ve mně vzbuzen jas.

Hvězd tlum se z čisté výše ke mně
svým kouzlem tiše rozehrál,
a ples a bol, jejž hostí země,
s mých hodin všechněch mlčky sňal.

Jak divně se vše obrátilo
i cest všech účel zmatený,
se u těch dveří zastavilo,
a při tom já tak blažený!

A pouze vidět mráčky bílé,
že prosbou mou jest jedinou,
jak s úsměvem přes lidské cíle
od boha k lidem tiše jdou.

—

NĚHY.

Mám rád ty první plaché něžnosti,
půl otázka jsou a půl odpověď,
jdou bouřné chvíle v sled jim s rychlostí,
ty v žití proud zapadnou jako zeď.

Jsou dech a krve dotek potají,
jsou úsměv, ruky stisk, zrak, jenž se klopí,
jak svodu rudé jiskry praskají
a vrhnou v noční požár ohně snopy.

A zvlášť tak sladké jsou, že hravě dány,
tak jemně, namátkou, tak nejisté,
jak stromy chví se bouři jarní vzdány,
jež v pěsti své je zdrtí zajisté.

. . . .

—

KOUŘ VYSTUPUJÍCÍ.

Jako ve snu chatek davy
k sobě tlačí se a blíž,
v krbech tmí se popel tmavý,
hasnout poslední plam zříš.

Všecko v černou noc se hroutí,
z tichých pouze vůkol střech,
na žár chtě nám vzpomenouti,
dým se z komínů chví všech.

Žárem svým víc nezabaven
a přec výše zvlněn jím,
ve svém vlastním letu ztráven,
sdružen mračnům stoupá dým.

Podivně, bez zatížení,
bílý, tak se vznáší sám
zvolna v nebes rozjasnění
klidu vstříc a ku hvězdám.

Snad vše, co jsem temně toužil,
smysl hlubý nemá v něm?
V žárech jsem se čistil, soužil,
volný vzletět k hvězdám všem.

Ze tmy v jas bych též se vinul,
ne víc škvár, ni žáru vznět,
v bezbřehou bych vlnu splynul,
v žití proud a domů zpět.

—

TMAVÝ MOTÝL.

Žhne posud nebem, jež plá do růžova,
přede mnou domov — chví se bouřně cit
tou písní touhy těch, kdo bez domova,
a cítí bol, jenž posud nezažit.

Jak připomínka milá, jemně snivá,
bol cizí vlastní srdce cítím rvát,
a můra tuchy, šedá, zádumčivá,
se zvedá mladosti mé od zahrad.

Tak věštně všecky hodiny mi tlukou,
tak srdce mdlé, ba hlubou milostí
planoucí zrak žen jest mi těžkou mukou,
jak svadlý věnec dlaň jej nesu v úzkosti.

—

Franz Carl Ginzkey.)*

KDY MŮJ PLNÝ VZPLANE DEN?

Postavy tři vidím stát
mladosti u kovadliny,
kterak moji duši kují,
jsou to: šedá paní Starost,
Bolest pak a Odříkání!

Kladiva jak povznášejí,
temné zvuky srdcem chvějí!
Hoj, to vzteklý kladiv tluk,
hoj, to plný, dobrý zvuk!
Kujte, kujte, ven a ven,
kujte celou noc i den!
Kujte, kujte na mé duši,
ať je silná, pevná, pravá,
bolem očištěna, zdravá,
pěvcem ať jsem posvěcen!

Kdy můj plný vzejde den?

—

POSLEDNÍ POVINNOST.

A konečně když umřel již
po dlouhé žití klopotě,
po málo světle cestou v tmách,
tu v posled spánek dobrý spal.

---

*) Z knihy: *Franz Carl Ginzkey:* Das heinliche Laüten, neue Gedichte. 1906.

Hle, rakev v dómu vysokém!
Co věnců na ní bohatých!
a kolem stojí přátelé,
u hlavy stojí kazatel.

A mluví slovem — samý vzlet,
o muži — v žití neznal jej,
o dílech — nikdy neznal jich,
o žití — chápat nemoh je.

Tu sjelo s rakve víko, v ráz
se tiše smeklo — on z ní vstal,
děs všecky schvátil diváky,
muž mrtvý z rakve vystoupil.

Ku kazateli zvolna šel
a rukou vyťal cvičenou,
až zamlasklo to kostelem,
dva pádné jemu políčky.

Pak šel a klidně položil
se do své rakve, zavřel ji,
byl mrtvější, než před tím byl,
to byla teprv pravá smrt.

To teprv pevný spánek byl,
ten hluchý, pevný smrti sen,
sen člověka, jenž poslední
zde vykonal — svou povinnost.

—

RANNÍ VÍTR.

Král mladý jde jako jarní vítr,
a v bránu městečka starého vjíždí,
kde svátečně jej městská rada čeká
s tuhými límci jako mlýnská kola.

Holubic dvanáct, dvanáct plavých panen
stře růže v cestu králi ku pozdravu,
a mezi nimi Marie též stojí,
s úsměvem sladkým nejkrásnější ze všech.

Král kdyby tuto luznou viděl dívku,
v ráz s oře zpěněného on by skočil,
jí korunu by tiše složil k nohám,
Buď s Marií zdar, královnou! by řekl.

A kolem královny své lid by jásal,
a trůnu vyrostlo by pokolení
dcer nádherných a synů bohatýrů,
ti moře by i země dobývali.

Však běda, dívky král si ani nevšim',
neb zlomyslný ranní vítr náhle
korouhve staré cíp přehodil v letu
na snící obličej té krásné dívky.

A Marie si vzala ševce potom,
tři jemu čacké porodila kluky,
kteří se rovněž časem ševci stali —
Náš celý osud hrán jest ranním větrem.

—

PÍSEŇ O SNĚHU.

Na veliké, tmavé město
hluboký sníh v noci pad,
pohádkově po ulicích
ležel zimní víly šat.

Ale ach, již od svítání
na tisíce nohou shon
usmrtil jej v stokách špíny,
ač chtěl zde mít zářný trón.

Jak štká duše ve bolu
po samoty vrcholu,
kde ten čistý sníh se směje
v klidném zoře plápolu!

—

KONÍČEK.

Když mladík byl jsem jako květ,
já vesele si vyjel v svět,
na koni v sedle rozložen —
má ješitnost slul koník ten.

Kde hustý lidstva stával řad,
tam ukázal se kůň můj rád,
tam pyšnil se a skákal čil,
jak prazvláštním by koněm byl.

Mne temných tuch pak zápoly
přes hory hnaly v údolí,
v poušť, tam, kde hlad a žebrota,
kde u cest stála samota.

Dál odsud koně hnal můj chvat,
neb samotu on neměl rád,
tak líně šel, měl dlouhý čas,
ba kulhal se mnou, sper ho ďas!

Scvrk zcela, žrádla málo dbal,
tak suchý, tenký kůň se stal,
že jak jsem seděl v myšlenkách,
jsem nohy chladnou travou táh.

Ta herka pošla, padla kdes,
na ni se pouště písek snes,
a pěšky jdu a rád tím jsem
v té trudné pouti životem.

—

LÍZA.

Kdyby král dnes přišel k Líze
a jí řekl: Drahá Lízo,
budiž královnou a mou!
Přišel a jí zalíbil se,
ráno již by jeho byla
každým coulem královnou.

Kdyby mlynář přišel k Líze
a jí řekl: Drahá Lízo,
budiž mlynářkou a mou!
Přišel a jí zalíbil se,
ráno již by jeho byla
každým coulem mlynářkou.

Kdyby k Líze přišel žebrák,
student dnes a švícko zítra,
potom starý jenerál;
kdyby přišel, zalíbil se,
ráno již by jeho byla
celou vždy a upřímnou.

Ach, my úctyhodní muži,
jakou úlohu vždy hrajem
na veliké scéně světa
a to celkem velmi špatně, —
Líza úlohy vše hraje,
z nich nás zblázní každičkou!

—

PÍSEŇ O KALIFU.

Ve Bagdadu kdys kalif žil a neslul Harun al Rašid,
a nevím také o něm víc — jen že můž' v této písni žít.

Jak stvořil jsem jej, žije tak, jak právě se mi uzdává,
tak dlouho, pokud budu chtít, jej zabije též ruka má.

Ve Bagdadu kdys kalif žil — Odpusťte, musím přestat již,
mně nesou skromnou večeři, tož uzenku a piva číš,
ať počká kalif — musím sníst svou uzenku, dne svého žeň,
ta k utišení hladu jest, a piva číš jest pro žízeň.

Ve Bagdadu kdys kalif žil — Že musí čekati, jsem rád,
mně kalif jako žebrák jest, ať čeká, já ho nechám stát!
V mé říši všichni otroci — ať každý cítí moji moc,
tak spočívá v mé ruce svět, tak vládnu celý den i noc.

Ve Bagdadu kdys kalif žil — Kdo v jizbu moji právě vnik?
To, bože, má jest milenka, v shavl dlouhý skrytá — nebi dík!
jak toužně zdraví její zrak, jak slibně kyne její ret —
Co dále bylo s kalifem, až jindy chci vám vyprávět.

Co dále bylo s kalifem, mám na to vždycky času dost,
neb to by moudré nebylo, tu promeškati skutečnost!
Já kalifů si nadělám, co chci, a v každý okamžik —
však nikdy rty jsem nelíbal jak milenky své žhoucí rtík.

1620
1907

Teréza Nováková:

Děti čistého živého.

Obraz z duchovního života lidu na východě Čech.

(Pokračování.)

XX.

Jiří Koutný na svátky vánoční do Čech nepřijel; našetřil si sice něco peněz, ale ještě než započal s přípravami k odjezdu, došel strýcův list, jenž mu celou událost v Dolcích, všecky domněnky Lexovy i pověsti v okolí se trousící dopodrobna vypsal. Řekl si, že není, proč domů jezditi, naopak, že boj, který v něm nešťastné zprávy rozvířily, bude lépe přetrvati v cizině, mezi neznámými lidmi. Chodil za svých řídkých prázdných chvil do osamělých, zasněžených neb omrzlých polí, tam plakal nad neblahou dívkou, nad sebou, který byl zajisté do jisté míry její záhuby příčinou, nad onou nešťastnou vírou dětí světla čistého živého, která byla jí ještě více.

Nebylo-li možno vycházeti pro vánice a plískanice, seděl osamělý, hlavu v ruce složenu; spolužáci nebo představení jeho domnívali se, že se v tichosti učí a si opakuje, anebo že dumá nad svou opuštěností a chudobou, — věděliť, že je sirotek z neúrodného českého kraje.

Teprve později, když ráně své trochu uvykl, bral útočiště ku svým houslím, hrál na nich všecky smutné melodie, které znal, hrál ony nápěvy k žalmům, které jeho matka mívala ráda. Čítal verše ve vydáních německých lyrických básníků, která byla v ústavě po ruce, anebo v maličkém počtu českých knížek, které měl ve svém kufru, a vyhledával v nich místa vyjadřující bol jeho vlastní. Jimi hovořil s mrtvou Růženkou, s mrtvým svým štěstím, s hrobem jejím na hřbitůvku dalekého domova; pak již nacházel řeč vlastní, skládal sloky, chatrné formou, nehluboké myšlénkami, ale vroucí citem, a k nim na houslích vymýšlel nápěvy.

Jsa příliš zabořen ve své neštěstí, ztratil po vánocích a v prvních jarních měsících svou horlivost v učení; ale pak mu představení k tomu poukázali, že takto ničí svou budoucnost, že nemá, nač by spoléhal, že chudého, skorem ode všech platů osvobozeného studenta vyloučil by ústav, stal-li by se nedbalým.

Sebral se násilně, pomyslil, že strýc stárne, že živnost asi za málo let odevzdá synovi a že maje vybýti ještě tři jiné děti, nemohl by se starati o sestřence. Že ze živnosti zemřelých rodičů nedostane se mu podílu žádného, věděl již, když do Němec odcházel; v rodném kraji bylo ustáleným zvykem, považovati ony děti, které jdouce za svým vzděláním, prací rukou svých hospodářství se nezúčastnily, za „vyděděné“ čili vybavené. Matka na stavbu po ohni vynaložila vše, ba i do leckterého dluhu se uvedla, což dlouho trvající její nemocí ještě se zhoršilo; jen ožení-li se Váša se zámožnou dívkou, anebo prodav stavení kamsi se přižení, bude lze třem sestrám několikastový podíl vyplatiti.

Je odkázán sám na sebe — musí se učiti, musí zkoušky dobře složiti! Přemohl skutečně svou boluplnou nečinnost, zase octl se v popředí „čekatelů“ a zkoušky šťastně odbyl. Skládal si pak své skrovné věci, napolo domova se obávaje, napolo naň se těše. Cítil, že bude mu v rodném městečku lépe než zde v cizině, jíž po všecka ta léta neuvykl.

To, co mělo jej pojiti s ústavem a jeho správou, víra protestantská, bylo v něm příliš málo zakořeněno; za dětských let chodil do školy katolické, a i tu mělo poučování matčino a strýcovy výklady o víře na něho větší vliv než hodiny katechismu. Když pak k matčinu přání přestoupil, dospěl již tou měrou, že sám víru rodu Kvapilova srovnával s orthodoxním evangelictvím, a čím dále tím jasněji poznával, že jsou abrahamiti badání rozumovému, vědeckému daleko bližší. Dopídil se i některých filosofických knih, čistě spekulativních i přírodovědeckých, a znovu poznal, že deismus českých rodáků, jenž ducha světa, vesmír, nazývá, neuměje se jinak vyjádřiti, „Nejvyšším“, je v souhlasu s nejlepšími duchy století osmnáctého i devatenáctého. Byl tedy i náboženstvím i národností nesourodý školnímu prostředí; a spolužákům v tomto posledním žalném roce, kdy tolik mu bylo třeba samoty, skoro úplně se odcizil.

Těšil se i na lesy a údolí, na jejich krásná, zhusta jen jemu známá místa; ale zase se bál, jak bude po jeho návratu ze škol, zda sourozenci udrží domov, zda se jemu na některé konfesijní škole — na jinou mu jeho příprava v protestantském Německu nedovolovala vstoupiti — dostane místa, a jak se k němu zachovají farář a presbyteři, až seznají, že není zcela pravověrný a že pochází z rodiny náboženských blouznivců.

Bál se též, že všecka jeho duševní rovnováha, tak těžce získaná a nikoli zaručená, shroutí se opět, až uvidí při Doleckém potoce břízy, stenající a své vlasové listí rozhazující, až uvidí mlýn Lexův pod skalou, za ním náhon, balvany břečťanem obrostlé v lese a dále v Otradově Růženčin hrob.

Po celou dlouhou cestu, již konal z valné části pěšky, místy poštou a místy i drahou, mučil se myšlenkami, jak bude doma. Nepřicházel jako veselý student, šťastně školy odbyvší a radostnou budoucnost očekávající; sám si několikráte připomínal, jak jej matka učila, že máme rozumem všecky svízele přemáhati, jak je hanbou dětí ducha živého, dávají-li se jimi, čili jak ona říkávala, „světem“ udolávati, jak mu strýc poukazoval k radosti života, ta a boj že jsou cílem člověka, — ale přes to nedovedl svou mysl ustáliti.

Vcházel do tmavého průjezdu domku Koutných tak skroušeně a sklesle, jako by se byl na školách čehosi dopustil. Sourozenci vítali jej s velikou radostí, vyptávali se ho, jak pochodil, jakou měl cestu, a sotva že trochu udomácněl a se nasytil, již mu mladší sestry svěřovaly, že se o Aničku, jejich hospodyňku a skorem mámu, hlásí vdovec s pěknou živností, jenž potřebuje pro své tři děti a své hospodářství dobrou a rozšafnou ženskou. A Vášovi prý se také naskytuje dobré místo, mohl by se přiženiti na půlstatek, kde jsou samé jen dcery. Když nyní odejde Anička, která všecko vedla, nejlépe by bylo domek a pole prodati, hned by měla Anička i ony podíl a Váša přínos, dluhy by se poplatily, na interes skládati by se nemusilo. Strýček Kvapil jako poručník také tomu přeje.

Jiří byl jako u vidění nad tímto novým seskupením budoucnosti Koutných rodiny, v němž ovšem o něm nebylo zmínky; neodpíral, jen se zeptal, kam by Milča a Mařka šly, kdyby se stavení prodalo, vždyť ani do půlstatku, kam by se Váša přiženil, ani k budoucímu švakrovi, jenž má sám děti, by se nastěhovat nemohly.

„Šly bychme k strejčkoj, sme tam stejně jako doma,“ ujišťovala jej Milča. „A Iříčku,“ pokračovala se smíchem, „dyť my tam moc času nezvostanem', — až se Anička vdá, vdáme se taky, je nám každej přes dvacet roků, máme hochy vyhlídnuty!“

Mladému muži sevřelo se srdce, — sestry i Váša jsou šťastnější než on — a vynášejí se svými vyhlídkami, jako by zcela zapomněli, čím mu byla Růženka Lexova a že mu něčím byla! Potlačil vzdech a po chvilce se zeptal po strýci, je-li zdráv, že mu dávno nepsal.

Rozveselený obličej Milčin zvážněl: „Pane, u strejčka je to pošpatný! Tetička stonala celičkou zejmu, a teďkejc poléhává, sestřenice šecičko za ni udělaj'. Esli se holky Kvapilovy vdaj', bude se musit Jeník zrouna voženit, aby byla v domě hospodyně. No, a vo strejčkoj víš, že přišel k neštěstí.“

Jiří vyjel uděšen: „Nevím nic, nic jste mi nepsali!“

„Toť víš, my na psaní nejsme, mysleli sme, že ti to strejček napíše sám, má psaní složený hnedkom. Nechtěl tě stejně zarmucovat, měl's mnoho učení, velikou starost, — snad čekal, až s ním bude líp.“

K jeho naléhání vypravovaly mu sestry, jedna druhou opravujíce a do řeči si vpadajíce, že časně z jara, když ležely ještě veliké sněhy, jel strýc Kvapil kamsi odvádět objednanou sedlářskou práci, kterou za posledních týdnů dohotovil. Vzal sice sáně, ale bylo to kdesi hluboko v horách, blíže moravských hranic, a tam

bylo sněhu ještě víc, země do tuha umrzlá a cesty skorem k nepoznání. Bál se o koně, že s ním kdesi zapadne, nechal jej v hospodě a šel po pěšinkách s prací pěšky. Zapadl do struhy jen slabě zamrzlé a na povrchu sněhem zaprášené, tak že mizela mezi sousedními poli a lukami; nemohl se z ledové tříště dostati, a byl by málem zmrzl, kdyby lidé z hospody, divíce se jeho dlouhému prodlévání, nebyli se po něm podívali, a kdyby pes, kterého vzali si s sebou, nebyl jej našel a štěkotem na něho upozornil. Vyvázl životem, v hospodě zase se zahřál a mohl se zpět odebrati; ale nastydl tak důkladně v ledové lázni, že mu pak všecka hlava a šíje otekla, a i když horečka polevila, zůstal mu otok po jedné straně, tvrdl a tuhnul, a tak stal se skoro nehybným.

Již strýc neleží, dokládaly holky, ale všecka práce je mu těžká a zvláště jezdění velice jej namahá. A co nejhoršího, školáci a štvanci v městečku se mu posmívají, posuňky jej napodobí, ba i dospělí lidé, jeho nepřátelé, o něm vtipkují, že mu ďábel chtěl zakroutit krk, ale že se mu to podařilo jen napolo.

Jiří spínal ruce: „A to jste dali strejčkově nemoci dojít tak daleko, až se z něho stal mrzák? Nemohli jste zavolat lékaře, více lékařů? Vždyť je u Kvapilů z čeho doktora platit! Mohl dojet Jeník, Váša náš, — kůň je, bylo by jen o nějakou tu hodinku meškání, — a za tu strejček stojí!“

„Dyť měl dochtora nejednoho, kolik ich měl! K tetičce dochtor dojížděl kolikrát za zejmu, strejček se s ním poradil, masti, flastry a vodičky kupoval, a dyž to platný nebylo, dojel k inším. Ach, Iříčku, každej vo tom soudil ináč; jeden, že to bude nádor, že musí uzrát, druhej, že svaly ztratily vládu, třetí, že sou to nérvy. Byly sme tam napořád, vyptávaly se, co dochtoři říkaj, zapamatovala sem si to!“

„To je hrozné,“ bědoval Jiří, „to jsem nečekal! Staral jsem se, jak bude, až se vrátím, — ale že s takovou smutnou novinou mne přivítáte, netušil jsem!“

„Ba, je to smutný, je!“ přikyvovala Mařka. „Něco sme se nad strejčkem naplakaly!“

„Máte proč plakat!“ horlil bratr. „Strejček byl naší matky dobrodinec, nám byl otcem, když sme osiřeli, — hleděl prospívat každému, — pěknou to má odměnu za svou šlechetnost! Půjdu k němu, jen co se trochu umyju a oděv si vyčistím. Mám svoje věci na dráze, — musí pro ně Váša nebo Mlejnek kolportér dojet.“

„Jenomej před ním nenaříkej,“ pravila Milča úzkostně. „Strejček nemá to rád, dyž lidi nad ním bědujou, hnedkej se vodvrátí a nemluví! Sám si nihdá nestěžuje. Říká, že musíme šecko přemáhat rozumem a silnou vůlí.“

Ale když Jiří ještě téhož odpoledne přišel ke Kvapilům a uviděl strýcovu sestárlou tvář, jeho velmi prošedivělé vlasy a trapnou tu ztrnulost, která mu hlavu obracela stále v jednu stranu, skoro k rameni, čímž i pohled očí, kdysi tak bystrý, skoro ohnivý, nabýval jakési utkvělosti, — nedovedl se opanovati, zajíkal se ve svém pozdravu

a dlouhou chvíli odpovídal jen krátkými větami, jednotlivými slovy na srdečnou řeč strýcovu.

Kvapil četl ve smutném pohledu sestřencově, že je dojat, a to nejen shledáním; ale vyhýbal se každé narážce na svou nemoc, na své zohavení. Vyptával se mladého muže na poslední měsíce jeho studií, na jeho cestu, a pravil, že již byl dychtiv o něm něco zvěděti, jej uviděti. „Nepsal's od velkonoc!“

„Psal jsem v máji, strejčku, a pak jsem měl mnoho práce, myslil jsem, že bude líp, když vám všecko sám vypovím, až jak dopadnu. Ale vy jste mi nepsal, o ničem se nezmiňoval, — já nic nevěděl, až teď od sester — —“ hlas se Jiřímu zase zajikl.

Kvapil s namaháním otočil tělem a tím ocitl se tváří v tvář Jiřímu. Mrkl víčky a rukou ukazoval stranou na odestlanou postel s tmavě pruhovanými peřinami, na níž, jak si host teprve teď všiml, ležela teta. „Chudera, zdřímla, nebuď i nářkem nade mnou. Spí málo za noci, mívá bolesti v životě, — — vona už zdravá nebude,“ šeptal.

Seděli ve veliké sednici, Kvapil na „lajci“, zbudovaném kolem kachlových kamen, Jiří naproti němu při stole. „Je to hodná žena, věrná, pracovitá; neporozuměla mně, byla mi částějc na překážku, ale cák je platný, měla inší vychování nežlivá tvoje matka a já. Ten pan senior nebo superintendent, co byl s jejím pantátou za dobře, í tuze ležel v hlavě. Už í to nezazlívám.“

„Vy, strýčku, s každým tak dobře smýšlíte, každému samou jen laskavost prokazujete, — proto je mi tak líto, že sám trpíte — a tak špatné odměny docházíte!“ ujišťoval Jiří vřele, skoro se slzami v očích.

„Hochu, naše víra zná jen dvoje přikázání místo desatera: ‚Miluj bližního a čiň dobře.‘ Tím sem se řídil napořád.“

„Vím, že na odplatu za dobré a zlé, na nějakou spravedlivost nemůžeme počítati, vím, že se svět řídí věčnými zákony, které my nezměníme, —“ horlil Jiří skoro vášnivě. „Ale přece je mi divno, ba nepochopitelno, že právě „dětem Nejvyššího“, jak matka souvěrcům svým říkávala, které bližní milují a vždy dobře činí, dostává se osudu zvláště krutého. Jenom vzpomeňte na matku, co ve vdovství zakusila starostí, jak těžce nás vychovala, — jak vyhořela, a pak, když utlačenou ženu chtěla ubránit, k časné smrti si pomohla! A co se vám, strejčku, lidé neprozřetelní naubližovali, ačkoli jste je vedl k národnímu pokroku, k svobodnému smýšlení! A Lexovi v Dolcích byli špiněni nejhoršími pomluvami, až jim — — —“ Mladý muž umlkl, rukou přikryl oči a se odvrátil.

„Neběduj, hochu,“ pravil Kvapil po chvilce trudného mlčení, stále ještě tiše, aby ženu nevzbudil, „běh světa nářkem nepřemůžeš a nezinačíš, jenomej rozumem a světlem živým. Je na tomto poutu pozemským vícej trampot nežlivá štěstí, a nás, co máme pravý poznání, pronásledujou eště lidi hloupí a vod černejch pánů a slaunejch ouřadů navedení. Tím pádem nás svět trestá dvojnásob.“

„Učil jsem se od malička a ve všech dobrých knihách četl, že musí být lidstvo vděčno těm, kteří je osvěcují a na dráze pokroku dále mu pomáhají. Vy, strejčku, jistě k nim patříte — —“

„A taky's čet', hochu," vpadl mu Kvapil živě do řeči, „že takoví sou nenáviděni, a že teprú po jejich smrti přijde prauda, kerou hlásali, ke cti a k uznání."

„Ale je to žalostno a nespravedlivo," bránil se Jiří. „Tolik bych vám všeho dobrého přál!"

Strýc chtěl pokrčiti rameny, ale učinil jen posuněk, při němž se mu tvář bolestí zkřivila. „Rejš už vo tom přestaňme, — řeknu ti, hochu, co sem eště žádnýmu neřekl, že se mi částějc zdá, jako by toho už byla míra taková, kerou rozum náš ani přemoct nemůže... Ale napomáhá mi přesvědčenost, že to zinačit nedokážu, a pak — že to věčně nepotrvá, že tomu bude konec, — snad spíš, nežlivá se naděju..." Opřel si hlavu, pokud ztrnulost dovolovala, o kachlíky kamen a jako unaven zamhouřil oči.

„To je smutný výsledek života tak užitečného a činného, jako byl váš, strýčku," odvětil mladý muž trpce. „Ó, jak je nevděčno žíti, — lépe se ani nenaroditi," šeptal, vzpomínaje hrozné zimy minulé. „A lidé spíše ještě nám přitěžují, — nejsou to bratři a sestry, jak jim písma a zákony přikazují!"

Kvapil vzdychl z hluboka. „Vidíš, hochu, to mi jako plamen padá na duši, že nám lidi ze světa naše neštěstí tak tuze přejou. Jak se mi tu v městě pošklebujou, dost brzo uslyšíš, — Lexom vyčítají, že im to patřilo, že ten adamitskej rod měl šechen zhynout; vo Helence, matce tvej, šuškaly si sousedky, evangelický i katolický, že to byl na ni boží trest, protože se Bohu rouhala, víry pravý neměla. A teďkejc zase to Pasečtí říkaj' vo bratru Kubíkoj. Je to dobrá duše, za nic nemůže, — inu, píchalo ich vod jakživa, že měl pravý poznání, že chodil ve světle živém."

Jiří vyptával se, kdo jsou oni Kubíkovi, a co se jim zlého přihodilo.

„Ty ich neznáš; ale Kubík s matkou tvojí se částějc sešel na hodech lásky, — byl věrný bratr, a teďkejc, co Mlejnek Paseckej nám knížky vozí, stal se z něho čtenář přeukrutnej. Je tichý nátury, ale šemu porozumí — a při svý přesvědčenosti trvá. Má jenomej dvě ratolesti; holku vdal dost dobře, za hodnýho člověka, — ale nebyla k tomu, stůně napořád po maličkým, snad se í chytaj' souchotě. A syn se přidržuje ňáký špatný holky, nechce se mu voženit, živnost převzít, už se jedenkrát za ní pustil, daleko, až k moři. Teďkejc Kubíkova pomocnice mu dává vinu, že si chlapce neušímal, že jenomej v knihách ležel a na schůzky naše chodil. Chudera Kubík má peklo — —"

Mladý Koutný naslouchal horlivému vypravování strýcovu; ale tento brzy postřehl, že to hosta jeho nezajímá. „No, cák je ti po Kubíkovejch, — rejš si povíme, jak a co hodláš dále."

Jiří se svěřoval, že jen si trochu odpočine a ihned se vydá na obhlídku po místě pomocníka učitelského na některé evangelické škole, — ví, že sourozencům na obtíž býti nemůže.

„Tak se mi zdá, že bys ani neměl hde přebejvat," utvrzoval jej strýc. „Anička se dostane na Teplejch statek, už je to jako hotovo, a Vášovi se naskytuje tuze dobrý místo. Už sem na to přistoupil,

aby se váš domek prodal anebo zatím propachtoval, — holky mladší pudou k našim, sou taky už jako zadaný. A místo, Iříku, dostaneš; je tech škol na evanjelickou stránku eště romadu, eště málokerá se podlevá tech novejch zákonů školskejch s katolickou spojila ve školu obecní. Třá bude místo u nás: teďkejc už ten novej pokrok to nese, aby byli učitelové dva, jeden starší, druhej pomocník. Spíš to jeden vodbejval."

Kvapil podíval se na sestřence skoro vesele; ale ve tváři Koutného nebylo odlesku radostné důvěry strýcovy. Neodpovídal chvíli, až pak řekl zkormouceně: „Nemyslíte, že mi bude na překážku víra rodu Kvapilova? Sám jste připomínal, že sousedky matce vyčítaly, že se rouhá, — a vás tu . . . ."

„Mně tu vyhlašují za adamitu, za bezbožníka, to víme. Ale lidský pomluvy, hochu, nedosazujou učitele na školy. V tom bude mět hlauní slovo pan farář, — a to je dobrá duše, nihdá nám neublížil, i nad tvojí matkou pěkně kázal a ani tem Pakostovejm nezazlíval, — říkal, že zkusili mnoho pronásledování. Je stařičkej, nad hrobem, nepošpiní se pronásledováním nás, abrahamitů. A bude rád, že přide semka učitel mladej, učednej."

„Přece bych raději jinam, zvláště když se sestry vdají, a já tím domova pozbudu," uvažoval Jiří. „Ohlédnu se, nebudu cest litovati."

„Dám ti vodporučení, — mám známosti, dyť sem za obchodem mezivá lidma napořád," těšil jej Kvapil. „No, eště času dost, teprú's ze škol přijel, smluvíme se, seš vedle a jako náš."

Mladý muž vstal, potřásl si se strýcem ruku a chtěl odejíti, když pozoroval, že churavá teta nespí, že se na něho upřeně dívá; přistoupil k posteli, vítal se s ní, na její požádání přistavil si k ní „lenoušek" a odpovídal na její účastné otázky o cestě, o školách, o Němcích. Zdržel se skoro do večera; jsa jat lítostí s nemocnou a velmi sešlou ženou, nechtěl se vyhýbati hovoru s ní, a později se sestřenicemi a bratranci, když se tito s pole vrátili.

Teprve když si Anička pro něho došla a jej k večeři zvala, odebral se domů; a když seděl se sourozenci zase po dlouhých měsících u společného stolu, netajil se bolestným překvapením ze strýcova neštěstí a tetiny, jak se zdálo, nevyhojitelné nemoci. Sám odebíraje se na lůžko si řekl, že jeho prázdniny budou ještě těžší, než si v cizině líčil.

Ale daly se snésti snadněji, než tušil; mladá, vznětlivá mysl, která uměla přijímati hojně dojmů a je v sobě zpracovati, vplétala si do hodin trudných i chvilky živé, povzbuzující. V městečku s velikou dychtivostí vítali studenta z Němec se navrátivšího, nastávajícího pana učitele; zvědavost a vypočítavost vítězily nad nevraživostí: Jiří Koutný byl horlivě zván do všech stavení, kde jen poněkud s jeho a Kvapilovým rodem se znali. Starci byli zvědavi, jak to nyní ve světě chodí, co se změnilo v končinách, které za mladých let také sjezdili, ženy chtěly věděti, jak to tam vedou v domácnostech, co mu vařili, a jak se míval; čtenáři, strýcovi kamarádi, vyptávali se na politiku, na víru, k jaké se tam přiznávají, a zdali se setkal

také s potomky českých exulantů, jichž znali v Sasku a v Prusku mnoho. Maminky jeho vrstevnic a sestřiných družek, jako kdysi mlynářka Lexová, uvažovaly, jak by to bylo hezké, kdyby jejich dceruška stala se paní učitelovou a nemusila dřít jako ony od časného rána do hluboké noci, stala se „paní“.

Tak býval Jiří mnoho „na besedě“ a třeba si často řekl, že jen prázdné řeči se tam vedou, lahodila mu přece ta vlídnost rodáků a teplý dech jejich domácností, připomínající mu léta dětství.

Bylo rušno i u nich v domku; připravovala se svatba Aniččina a Vášova, jež obě měly se konati před sv. Václavem nebo po „císařském posvícení“; přicházeli kupci a nájemníci, jimž se buď stavení nebo celá živnost hodila; v sednici, kde nebožka Koutná žila tak vážný, ztlumený život, rozléhaly se nyní často velmi hlučné řeči, výpočty, ba i žerty, laškování, smích. Obě mladší sestry příliš se těšily na „svarby“, na nové šaty, na pronikavou změnu, která se s nimi všemi stane, by daly se stísniti dvojí nemocí u Kvapilů a rozloučením se s rodným domkem.

Časem vydal se Jiří i do okolí, až hluboko do hor, ba i na Moravu, by poohlédl se po místě „pomocníka“; schodil mnoho vesnic, viděl mnoho škol, krčících se blízko oněch skromňoučkých „tolerančních domů Páně“, a přemýšlel znovu o pronásledování, jehož se dostalo lidem žijícím dle svědomí svého, kdysi tajným evanjelíkům, později blouznivcům, abrahamitům, adamitům.

Tak místo stísněné poníženosti, kterou očekával za návratu, žil život podávající stále látku k přemýšlení, k duševní práci; četl i mnoho knih strýcových, jeho uschované noviny, Havlíčkovy i z dob politického oživení po roce 1860, i z persekuce koncem let šedesátých a počátkem sedmdesátých.

Staří písmáci pak sami mu nabídli své vzácné tisky po předcích zděděné, — a v Jiřím někdy divně se rozvířila mysl, hleděl-li srovnati blouznivou mystiku pronásledovaných s ostrou a chladnou filosofií oblíbených svých myslitelů.

Arciť, i smutných a skličujících dojmů bylo dosti; od strýce vracel se vždy rozteskněn, a statečnost, s níž Kvapil vše snášel, určitost, s níž odmítal všecku soustrast, ba všecky narážky na své neštěstí, působila na Jiřího bolestněji, než kdyby byl strýc před ním plakal a bědoval.

Viděl stále jasněji, že „děti světla čistého živého“ skutečně jakousi velikou vnitřní silou, „rozumem“, jak říkali, umějí přemáhati všecky bědy světa; vždyť i ten starý žebrák Honzíček, jemuž již jeho matka byla dobrou a štědrou „sestrou“, a s nímž nyní častěji u strýce se setkával, nikdy nežaluje, stále se usmívá, ač složen jest takměř z neduhů a sotva ze vsi do vsi, od stavení ke stavení po berli se vláčí.

I Lexa je zmužilý, ač mlčelivější, zdrželivější než jindy, jak poznal za svých návštěv v Dolcích. První cesty k Lexovům byly chvíle velmi těžké, ale Jiří věděl, že nesmí se jim vyhnouti, že musí své rány, jen zastírané, nikoli zacelené, obnažiti.

Vydal se do Dolců nějaký týden po svém návratu, šel pomalu, postál u potoka proti břízám. Byl den teplý, skoro žhavý, břízy se nehýbaly, bílá jejich těla se svítila, tenké větve splývaly jim od hlav jako bledozelené třpytící se závoje, — byly tak klidné, nádherné, vlídné, jako by ani neuměly lkát a se svíjet. Nelomcoval jimi již vichr, lehounce jen třepotalo se listí, když pták, motýl, hmyz o ně zavadil, — už nebyly tím, čím si je líčil v cizině, — podobou jeho.

Šel dále poli, s části již posečenými, lukami vlhkými, na nichž vzrůstala opět tráva, kolem skupinek balvanů rulových a žulových všude roztroušených, tu tam v „hrobky“ roztlučených, jež přes všecku zeleň a žluť, v niž tkvěly, činily ze svého okolí kraj zoufalý, ten, o němž Kvapil i matka Jiříkova pravili, že jeho tvrdost třeba překonávati „rozumem“. Prošel Dolci po silnici jindy blátivé, teď až v rozpukané rýhy ztvrdlé, rozhlížel se smutně, pravě si, že vše vypadá i po roce, jako by se nic nebylo stalo — —

Ale přece; Růženčina zahrádka u mlýna byla zpustlá, — tvar záhonků rozbit, cestičky zarostlé chomáči travních stébel a truskavcem ve hvězdice se rozvětvujícím, macešky, sedmikrásy, karafiáty, jichž semena snad vítr rozvál aneb jichž kořínky se rozlezly, vyrůstaly porůznu mezi travou, zakrnělé, neošetřené, kdežto noční fialy, zahradní máky a světlé keříky řimbaby vzrostly do neobyčejné výše. Břečtan z lesa sem přenesený pokrýval větší plochu průčelí a dral se do oken, s nichž zmizely kořenáče s pestrými květy.

Když vstoupil Jiří do světnice, spatřil mlynářku, jak sedí na lavici kolem kamen upravené, nečinně, ruce majíc složeny v klíně a hlavu v černém šátku hluboce sklopenu; vyjela, slyšíc jeho kroky a pozdrav, jako ze sna a poznavši jej, zakryla si tváře zástěrou a dala se do pláče. Mladý muž tiše usedl ke stolu a čekal, až se žena upokojí; ale ona vzlykala dále, a kdykoli odhalila si tvář a na něho pohlédla, vždy opět si ji rukama zakryla a prudčeji plakala.

Konečně vstal Jiří, uchopil odložený klobouk a přistoupiv k Lexové, pravil zarmouceně: „Odpusťte mi, panímámo, že jsem přišel, — nevěděl jsem, že vás tak rozteskním, — půjdu raději!“

„Neé, neé, Iříčku,“ lkala žena, zadržujíc jeho ruku, „já vím, že nemám bejt taková, — ale dyž já si nemůžu a nemůžu pomoct — —! Dyž tě zasej vidím — —“ Plakala znovu a pevně, až křečovitě držela Iříkovu ruku, tak že se nemohl vymknouti.

Lexová pak přece postřehla výraz trapného rozrušení na jeho tváři a pustila jej. „Sedni, sedni semka!“ nutila, a když byl jí po vůli, a nevěda co říci, ohlížel se mlčky po světnici, vzlykala: „Je to tu dokonca inačí, nežlivá spíš! Už to tu nemá kdo parádit! A já nedbám, — už mne tu ničehož nic netěší, už abych byla odtáď pryč!“

„Chcete se vystěhovat, panímámo?“ tázal se Jiří s účastí a udiven. „Maminka naše i strýc Kvapil vždy vypravovali, že je mlýn v rodě Lexově od nepamětných časů, — to by se manžel váš asi ztěžka odhodlal svoje dědictví prodati.“

„A cák s tím, Iříčku?“ namítala žena sklesle. „Nemáme to komu dát, z rodu Lexova zvostatní pomřeli anebo se vystěhovali, náš je tu poslední! Chtěl by jet do tý Ameriky, jede tam lidu síla, — ale já na to nechci přistoupit, nevopustím hrob Růženky naší, — kdák by se staral, aby to tam měla hezky a ve všem pořádku?“

Rozslzela se zase, a Jiří na ni mlčky pohlížel.

„Tedy přece zde zůstanete?“ tázal se, když se Lexová trochu upokojila a oči si cípem zástěry utřela.

„Nezvostanem; jenomej co se kupec najde. Šla bych do Svratky k přátelům svejm, ale to bych byla vod Růženky daleko, — rejš si něco vyhledáme ve Zderadově nebo v městečku za lesem, odtamtád je do Zderadova taky blízko, malej kouštíček. A bude-li nečas, můžu si zjednat, nemám na koho šetřit — —“

„Bylo by to právě takové, kdybyste zůstala zde v Dolcích,“ namítal Jiří. „Budete míti nesnáze s prodejem a větší nesnáze se stěhováním. Zkazíte si tak stáří, — nevíte, zdali uvyknete novým lidem, novému okolí!“

„Neříkej to, Iříčku, šady nám bude líp nežlivá tu v Dolcích! Dyť my pro ty lidi vodtáď pospícháme! Jenomej se nám to pošklebuje a naše neštěstí nám přeje. A pořádem se mi zdá, že šecko na mě tu padá, — srdce se mi může rozskočit, dyž vidím ten náhon, — tu louku, kudy Růženka chodívala, — kady ste spolu chodívali — —“

„Chci se tam také podívati, tam a do lesa, — znám místečka, která měla ráda,“ pravil mladý muž tiše. „A lesem půjdu do Zderadova, — jen bych ještě promluvil s mlynářem, neviděli jsme se dosud. Je ve mlýnici?“

„Náš šel na pole, vrátí se až dlouho, — rejš se stav, až pudeš dom.“

„Udělám dle vaší rady, za hodinku nebo za půldruhé mohu se vrátit. A panímámo,“ vstal a vzal ji za ruku, „ukázala byste mi, kde v náhoně — —“ šeptal ta slova a zajíkal se.

Mlynářka mlčky kývla a vstala také. Šli kolem zástavky na pokraj louky a dále vysokou travou až k místům, kde stráň značně příkře k vodě spadala. U jedné z olší zastavila se Lexová a ukázala na vodu; pak sepjala v sebe ruce, ale ne k modlitbě, spínala prsty, až v nich klouby praskaly. Chvíli díval se Jiří na vodu, pak, jako by si chtěl zapamatovati okolí, rozhlížel se kolem sebe. Na nejbližší olši spatřil zavěšený věnec z chvoje a kvítí lučního a lesního.

„Dávám ho sem Růžence na poctu, dvakrát do tejdne, dokád kvítí roste,“ plakala mlynářka a hleděla na prostý věnec vášnivě roztouženým zrakem.

„Dávají kříž nebo obrázek Panny Marie,“ podotkl mladý muž, „vy jste dala věnec . . .“

„Iříčku,“ zalkala žena v hluboké trpkosti, „nač bych kříž nebo Panenky Marie vobrázek dávala? Vona se za nešťasný dítě mý nepřimluvila, Kristus se nad ní nesmiloval, — Pán Bůh na nebesích vo ní nevěděl! My se, Iříčku, modlíme, věříme a doufáme, — ale vona žádná spravedlnost na světě nejní. Nejní snad ani žádnej Pán

Bůh na nebesích, ináč by nás musil slyšet a nad náma se smilovat . . .“

Volala to hlasem povýšeným, skoro skřípajícím, jak se jí v suchém hrdle zarážel, a opět divočeji spínala v sebe prsty a lámala v nich klouby. Jiřímu bylo bolestno a takměř úzko z pohledu na vášnivou trpkost ženy jindy tak tiché. Přistoupil k ní na krok a položil jí ruku na šíji: „Panímámo . . .“

„Já vím, Iříčku, že mě chceš napomenout, abych se nerouhala! Ale ať se rouhám, — já nedbám — — Už rozumím tej babičce Lexovej, — mívala se mnou outrpnost, dyž sem se k Pánu Bohu a k Panence Marii modlívala za svý umřený děcka a Růžence štěstí vyprošovala. Říkávala, že je Bůh v nás a my v něm, že zdrávaskama si ničehož nic nevyprosíme, že sami rozumem svým si musíme svůj osud připravovat a ho přemáhat. Och, já sem Růžence a sobě špatnej osud připravila, moc sem se na ní prohřešila!“

„To si, panímámo, jen tak namlouváte. Jak jste mohla ještě více o ni pečovat?“ domlouval jí mladý Koutný.

„Och, bylo to platný, bylo to platný! — Dyž žádná spravedlnost nejní. — — Zlejm se vede dobře, a dítě nevinný, dobrý, bídně zajde . . . Poďvej se, Iříčku, na tu zlou Faimonku. Dyby jaká spravedlnost byla, hrom by do ní musil uhodit, dyž hrdlouhala a falešnejma řečma tě mámila. A prošlo í šecičko, s cérou, Kačkou, se í povedlo, už má synáčka, živnost si zvelebujou a sou samá pejcha! Už je Rovinka pro ně špatná, prej do města se postěhujou, až dost peněz nasušej.“

Rozhněvané ženě planuly oči, před chvílí slzami naplněné. „Třeba nejsou tak šťastni, jak se zdají,“ namítal Jiří, jen aby nějak mlynářku uklidnil.

„Bodejť byli! Faimonka a ten její zeť jenomej dyž peníze rabou. A snad i pana faráře Františka na sebe usmířej’ — Dohnal mu složil pěkný psaní, šecko vyložil, jak živnost zvelebujou — —“

„Vraťte se teď do mlýna, panímámo, já půjdu lesem do Zderadova a u vás se pak zastavím,“ přetrhl jí Jiří výklad o blahobytu Faimonových, jenž přes všecku soustrast s nešťastnou ženou jej odpuzoval a nudil. „Doufám, že mlynáře najisto zastihnu; kdyby se dlouho nevracel, vzkažte na pole.“

Potřásl jí rukou a sešed od břehu rychlými kroky bral se po louce a brzy zmizel jí za skupinkami smrčků a borovic, do květnaté luční půdy z lesa jakoby vybíhajícími. Lexová dívala se za jeho štíhlou mladistvou postavou, a když si vzpomněla, jak po jeho boku vídala kráčeti svoji líbeznou, jako ptáče drobnou a lehounkou dcerku, utuchl v ní hněv na Faimonku, a jen bolest, zoufalá ve své malomoci změniti osud zahynulé a ji na luční cestu vrátiti, opanovala ji opět. Nevracela se hned, schoulila se do trávy u náhonu a vzlykala jako prve ve světnici, kladouc si chvílemi ruku k srdci, jako by je stiskem chtěla posíliti v jeho hrozném zápase.

Jiří Koutný v zamyšlení kráčel lesem; zašel k balvanům, za nimiž byla stráň břečtanem porostlá, postál, utrhl lístek, do zápis-

níčku schoval. Kolem bylo líbezně; slunce, derouc se skupinami keříků a korunami stromů, vyluzovalo z nich báječné zelené a zlaté svity, země mechem porostlá a různobarevnými květy zpestřená v tuto pozdní hodinu odpolední voněla a dýchala, očekávajíc večerní rosu. Blíže a zase vzdáleněji zavznívalo šplounání říčky četnými zátokami se vinoucí a pak náhle mezi kamenitými srázy přes úlomky balvanů se vrhající; bylo tak osamělo na pěšině, že ptáci nerušeně před Jiřím zpívali a teprve, když octl se jim zcela blízko, odlétali cvrlikajíce do houštin.

Řekl si, jak často v cizině toužil po chůzi v lesích domova; a nyní, když se jimi ubírá za slunného, teplého dne, pod oblohou modrou, drobounkými mráčky-beránky jen ještě zjasněnou, je mu hořko vzpomínkami a tou malomocí lidskou, která činila mlynářku tak zoufalou.

Ale jeho bolest byla klidnější, více elegická; mladistvá životní síla, bohatý život duše se v něm hlásily, cítil, že zase kdysi potěší jej les, obraz rozkvetlé, kypící přírody, jako nepřestaly jej těšiti knihy, hudba, styk s lidmi myslí mu spřízněnými. — Nedohrál jako Lexová všecku svou životní úlohu, neztroskotal zcela.

Prostá dřevěná brána byla výjimečně otevřena, žena kostelníkova sžínala mezi hroby trávu, dostal se na hřbitov snadno. Nebyl zde nikdy; ale brzy vyhledal si na oddělení vyhrazeném obyvatelům Dolců hrob dětí Lexových. Pochopil, proč Lexová chce býti blízko Zderadovu; Růženčině zahrádce dala zpustnouti, ale zde nasázela hojnost krásných květin, zasadila keř růžový, který dosud pokryt byl květy a poupaty, a vztyčila pomník. Byl poněkud těžký, neohrabaný, leč z nejlepších, jaké maloměstští kamenníci umějí vyráběti; zlatem se na něm stkvělo jméno Růženčino, rok narození a smrti, a pod tím naivní veršování o mladém žití, které pokoseno bylo jako květ, o sladkém dřímání do dne soudného. Nejníže na podstavci poznamenáno, že tu odpočívají ostatky tří sestřiček Růženčiných, dítek Lexových z Dolců.

I zde, jako v lese, byl mír; listí na jasanech, lipkách, osykách po hřbitově, zvláště blíže zdi roztroušených, lehounce se třepetalo, ptáci bez bázně mezi hroby poletovali a cvrlikali, země vlhla, a květiny silněji v ní voněly, krásně zářil v paprsku zvolna se nachylujícího slunce bílý leštěný kámen a zlatá na něm písmena. Jiří, jenž obával se prvního pohledu na hrob zahynulé dívky, byl jat znovu elegickou náladou jako na lesní stezičce; při prvním spatření ucítil jakoby prudkou ránu v srdci, ale pak, když tu stál s nachýlenou hlavou, s kloboukem v sevřených rukách, neměl pro něho tento hrob, na němž růže pukaly a uvádaly, kolem něhož bzučely včely, nořice se do rozevřených kalíšků vysázených tu květin, na němž tak čistě, jako dětská důvěřivá duše svítil ve slunci bílý kámen, nic hrozného, děsivého. Zapomínal na mladé, rozpadávající se tělo, viděl jen květy, záři, mír. Uvažoval, že ji ztratil, než si ji nadobro získal, a ona že ztratila život, — ale což není život, svět to, co musíme ustavičně přemáhat rozumem? Byla ušetřena těchto neustá-

lých zápasů, — její duch, něžný, přítulný, z pola neuvědomělý, splynul opět s nesmírným duchem světa, jenž vše naplňuje a oživuje.

Veliké, ač bolestné uklidnění rozestíralo se nad ním a rostlo, stávalo se velebným, když slunce na čistém obzoru zlatorudě zapadalo, a když kostelnice, dožavši trávu, počala vyzváněti na věžičce večerní klekání. V růžové záplavě červánků sestupoval k bráně; ohlédl se po hrobě, poznával jej po bílém pomníku, jenž stál tu štíhlý, jako by ona to stála ve svých bílých šatech, vzpřímená, z mrtvých vstalá.

Prošel rychle vesnicí, vstoupil do lesa, přeskočil po balvanech říčku; pomalu se mezi stromy stmívalo, u skal břečtanem porostlých byla téměř tma. Ve mlýně v sednici očekával jej již Lexa, potřásli si ruce mlčky, a Jiří vedle něho usedl ke starému stolu, kolem a sekerami vykládanému. I Lexová připlížila se a usedla; nechystala, jak jindy mívala ve zvyku, poctu, zapomínala zcela býti pohostinnou, zapomínala téměř na vše. „Krásně to má vyzdobeno,“ podotkl k ní Koutný dojatým hlasem, „žádný skorem hrob není tak pěkný a v takovém pořádku.“

Cosi jako uspokojení, radost přelétlo tvář ženinu, dosud jen zoufale skleslou. „Našel's i?“ zeptala se po chvíli, když si zástěrou osušila oči. „Nečekal's na hrobníka? Vostává až na druhým konci!“

„Bylo otevřeno; jeho žena vyžínala trávu a pak zvonila klekání.“

„Tady už je taky odzvoněno, den se krátí, zvoní se spíš,“ podotkl mlynář. „Ale nechvátej,“ přidal, vida, že host opětně již vstává, „eště sme si ani nepohovořili.“

„Zdá se mi, pantáto, že vám a panímámě Lexové jen tesknoty přidávám,“ sklíčeně odpovídal Jiří, jemuž v temnící se světnici a po boku mlčelivého muže a slzící ženy bylo nevolno. „Neměl jsem k vám chodit, — — ale obával jsem se, že se urazíte, uslyšíte-li, že jsem se vrátil a do Dolců nezašel.“

„Toť, toť,“ přikyvovala Lexová horlivě, a muž její podiveně se tázal: „Proč by's neměl chodit? Toť, je u našich neveselo, — to už ináč nejní, — ale seš přecej náš, z rodu Kvapilova, a ti s rodem Lexů byli dycky věrní bratři a sestry.“ Položil svou velikou a tvrdou dlaň na ruku Jiříkovu a díval se na něho vážně svýma hluboko v důlkách zapadlýma očima.

„Strejček mi taky připomínal, abych k vám zašel a o vás zprávu přinesl, jak se máte, — ale je mi líto, že moje návštěva váš smutek ještě rozmnožuje.“

„To se, Iříčku, přeukrutně mejlíš,“ horlila zase mlynářka. „Rádi tě vidíme — — jenomej částejc k našim přijď! My sme pořádem postejní . . .“ vzdychla.

„Přemáháme rozumem a duchem, co nám svět ukládá,“ dodal Lexa pochmurně. „Šak víš, že tvoje matka, sestra Koutná, činila nápodobně.“

Zase se všichni na dlouhou chvíli zamlčeli; pak Jiří opětně vstal a namítaje, že jest málem noc, již manžely zdržeti se nedal. „Pudu tě vyprovodit, jako spíš, eště mi povíš vo bratru Kvapiloj,

a co sám hodláš. Aspoň na hranice s tebou pudu," naléhal mlynář a již se chápal své šedé čepice. Lexová ještě před stavením Jiřího napomínala, aby k nim zase brzy přišel, že si budou povídat o zašlých časech, a oba muži počali od mlýna podél drolící se skály stoupati vzhůru ke středu vesnice.

Chtěli porozprávěti, ale dlouho nenalézali slov; vzpomínali oba příliš, jak a za jakých poměrů často touto cestou spolu chodili, vzpomínali i na svou poslední hroznou rozmluvu. Konečně mladý Koutný přece řekl: „Byl jsem smutně překvapen, když jsem se vrátil a strýčka shledal nemocného. Toho jsem nečekal! Tolik dobrého za života vykonal, a má jen trápení!"

„Ba, svět ho trestá napořád, — — jako nás, bratře . . ." svědčil mu Lexa. „To, že se mu poddat nechceme."

„Opravdu, pantáto, připadá mi to, jako by všecko neštěstí chtělo se sesypat jen na hlavy abrahamitů," vyjel mladý muž vášnivě. „Pamatujte na moji matku, na Pakostovy, na Honzíčka-žebráka. A strejček vypravoval, že taky nějakým bratřím na Pasekách je zle."

„To Kubíkom; ale ti přestali býti bratry, už nejsou synové a dcery světla čistého, živého, — vodvrhli ducha. A smejšlím, že tvůj strejc to uďál taky! Bratře, mě svět ztrestal, že mi rouno nejní, poslední ratolest moje zahynula, pomocnice mi vadne, ze stavení rodu svýho se vystěhuju, — co mě drží a sílí, je duch, je světlo! Ale co bude sílit jich, dyž ducha vodvrhli, dyž se jenomej hroudy přidržujou a čistou víru předků našich zpotvořujou?" Bylo tma, leč Jiří jako by viděl, že starému, skoro bělovlasému muži planou oči i líce, když takto naléhavě se ho táže.

„Nemyslím, že by strýc byl odvrhl ducha, vždyť on stále za jeho vítězství, za vítězství pravého pokroku se přičiňuje a od vrstevníků proto příkoří snáší! Těch Paseckých neznám."

„Věř, bratře, je to tak. Na Pasekách, ve Strádovni, u vašich ve městě, šecko jedno, načichli těma knížkama pana Šťastnýho. Dost sem se ve Strádovni nahněval, — bejvali to bratři upřímní. Nebejt toho, byl bych se tam nastěhoval, dyž moje pomocnice tu v Dolcích nechce zvostat."

„A postěhujete se do opravdy? Strýček by to jistě neschvaloval, myslil, že si na tom zakládáte, že je váš rod na mlýně snad víc než sto roků!"

„Chtěl bych do tý Ameriky; stěhujou se tam lidi pro živobytí, ale já bych šel, abych moh' bejt živ v živým pokoji. Slejchám, že si tam šecky víry sou rouny, pro přesvědčenost že se tam žádnýmu nepošklebujou, a ouřady že ho pro ni netejraj'. Ale moje si umiňuje, že nepude vod Růženky . . . Je to platný, esli chodí do Zderadova každičkej deň, esli dává kvítí, kámen, svíčku! No, musím i nechat, ináč by nebyla živa, — a zasloužila si, abych í vyhověl."

Vše to bylo promluveno polo trpce, polo oddaně; Jiřímu se zdálo, jako by i tu slyšel strýce Kvapila, svou matku. Neměl odpovědi; v něm se proti takové naprosté resignaci bouřilo mládí, ale zároveň v něm vznikal obdiv, přání, aby také dovedl „přemáhat vše

rozumem, duchem". Upozorňoval jen mlynáře, že dávno překročili hranice Dolecké a pobízel jej, by se vrátil. Lexa tak učinil, připomínaje mladému „bratru" jako před tím žena jeho, že musí k nim zase brzy přijíti.

Jiří spěchal, aby dostal se k městečku; po krásném dni nastala dosti chladná noc, hvězdy na obloze se jasně třpytily, a oblouk mléčné cesty zřetelně klenul se nad zmlklou, silně zarosenou krajinou. Když již před ním matně třepetala se světélka na zadcích domků, zalekl jej při záhybu cesty pozdrav, pronesený chraplavým stařeckým hlasem: „Dobrej vodvečírek, pane školmistr."

Ve schoulené postavě, sedící polo na mezi, polo na kamenité cestě, poznal po prvním překvapení Honzíčka; měl vedle sebe pytel napolo naplněný a berličku, kterou nyní, když chromá noha často se mu nítila, nahradil svou sukovici. „Z Dolců, z Dolců, pane školmistr, — a tak dlouho!" pokračoval žebrák.

„Neříkej mi tak, bratře, vždyť jím teprve budu, vezmou-li mne kde," odmítal Jiří, „— a ty taky jdeš pozdě!"

„Troufal sem, že dojdu spíš; ale už mi nohy službu vypovídaj', ta chybná nejvíc. Chodil sem po prosbě celičkej deň; hdu až z Mejtska."

„Mnoho's vyprosil?" tázal se Jiří, ukazuje na pytel.

„Dali bandor, drůbínek jahel, krup, chlebečka, a taky něhde ten krejcárek," vypravoval Honzíček. „Ale naříkají šady, že nejní, že sou těžký časy! Pane školmistr, bratře drahej, dyž naříkaj na statku, cák by měl říkat Honzíček? Řku im: „Dybyste měli chybnou nohu, těžkej dech a uší vomrzlý, to byste věděli, co je svět!" Ale neuznaj', že im Nejvyšší dal šeho; já nenaříkám a nemám ničehož nic, ani to řemeslo už nemůžu v zejmě dělat, — bejvám tuze špatnej."

„Škoda, že nejsem již opravdu školmistrem, dal bych ti, bratře, každinký týden něco na přilepšenou. Ale jakmile něčím budu, nezapomenu. Neměl bys tu sedět v trávě, je chladno a veliká již rosa."

„Už sem si vodpočal, mohli bychme jdít spolu, šak se Honzíčka neštítíš. A děkuju za milosrdenství, děkuju za slib! Nebožka sestra Koutná taky nezapomínala."

Zdvihl se namáhavě, opíraje se o berli, a Jiří vida ťo přiskočil, rukou jej podpíral a pytel mu podal. Šel pak podle žebráka zvolna, neboť pozoroval, že tento ze vší síly se namáhá, aby svým belháním mu stačil. Vypravoval mu, že o něm mluvili s Lexou, mlynářem, a jak jeho statečnost chválil; a Honzíček zase mu sděloval, že se na svých cestách často setkává s „bratrem" Pakostou, jenž ztrativ svou chalupu, žije nyní na Kamenných Sedlištích v podruží, shání práci, kde jakou, a nenalezne-li jí, chodí prý rovněž po prosbě.

„Už taky stárne a slábne, — ale víry nepozbyl, že mu Nejvyšší dá dojdít spravedlivosti, a že mu král Marokán k ní dopomůže. Čeká ho deň co deň a předpovídá, že s náma seušema, kerý sme víru pravou zachovali, bude dobře. Pane školmistr, mám skorem sedumdesát, ale chtěl bych to dočkat!"

Za můstkem již blíže rynku rozloučili se „bratři"; Honzíček belhal se po humnech do obecní chalupy, „pastoušky", Jiří, unaven cestou i dojmy, jako by byl těžkou práci konal, a všecek zkřehlý, rád se ocitl doma.

XXI.

Kvapil i Dolecký Lexa správně vypravovali, že u Kubíků na Pasekách daří se zle.

Kubíková sice nad mužem umíněným a jí málo pomáhajícím každému naříkala, ale sousedé, i když jí litovali, věděli dobře, že to na její chalupě zle nedopadá, že jim majetek zvolna roste, a po straně jí vyčítali, že by spíše měla Bohu děkovati za hezké děti a za hodného, třeba že podivínského manžela.

Ale co Manča Pešavova na Paseky návštěvou přišla, vše se Kubíkové hatilo, a sousedé jí a churavícího muže nyní litovali do opravdy. Již tomu více než tři roky, rána stíhá je za ranou, a napravit se to nechce.

Když brzy po Milčině svatbě s Petrem Hladíkovým Toník tajně ujel, aby v cizině Pešavovu vyhledal, utěšovala se Kubíková štěstím dceřiným a byla zeťovi vděčná, že jí pomahá a že se k nim na její žádost přistěhoval, než, jak mu vysvětlovala, syn s Baruškou se ožení, a než jeho otec půjde na vejměnek. S matkou Baruščinou udržovala ustavičný styk, Toníka omlouvala, slibovala, že se umoudří, že býval dosud vždy hodný, tichý hoch; děvče, kterému se mladý Kubík velmi líbil, dalo si říci a čekalo, ač se o ně hlásili i jiní nápadníci.

Zdálo se, že se Kubíkové i tato svatba podaří; neboť z nenadání se Toník vrátil, sklíčen, bez Pešavové. Nezkušený hoch, jenž o zvyklostech světa mimo Paseky neměl ani zdání a před svým odjezdem nikoho kromě starých Pešavových se nevyptal, vydal se na zdařbůh s poměrně skrovnou částkou peněz; do Hamburku se ani nedostal, uváznuv na polovině cesty. Nevěda, jak se uchytiti, psal rodičům z Magdeburku a prosil, by mu pomohli. U Kubíků strhla se hlučná mrzutost, za níž nebohý blouznivec snad po tisícáté vyslechl, on že je všeho rodinného nezdaru příčinou, poněvadž o nic kromě svých knížek a těch podezřelých schůzek nikdy nedbal, a že stejně je Hospodin takto trestá za jeho hříšnou bezbožnost a rouhavost.

Hladík, ač jinak člověk srdce dobrého, utvrzoval svou „panímámu" v jejím hněvu proti Toníkovi, jehož jednání přísně odsuzoval; připomínal, že takto utratí hodně peněz, tak těžce našetřených, a že svým namlouváním si Pešavovy holky, o kterou pořádný hoch by ani nezavadil, i kdyby těch řečí o ní nebylo, dělá rodu Kubíkovu i Hladíkovu hanbu.

Složili pak společně přísné psaní, přikazující Toníkovi, aby ihned se vrátil, a připojivše peníze, poslali na udanou adressu. Kubíková po mnoho dní chodila jako zmámená, nemluvila a tajně vzdychala; byla přesvědčena, že hoch ve své vášni nevydá se domů, nýbrž pojede dále „za tou děvkou", a již předem před hodným zetěm se styděla a jeho výčitek se obávala.

Leč Toník, vždy nerozhodný a bázlivý, zalekl se dopisu, trochu byl i zahanben, že mu rodina peníze posílá, kdežto on ji opustil a zklamal, a nějaký týden po svém listu objevil se na Pasekách. Trpělivě snášel vádu matčinu, bolestné řeči otcovy, ostré poznámky

Petrovy; trpělivě svolil i k tomu, aby matka pozvala k nim Barušku a matku její na pouť, a aby jim pak kterousi příští neděli společně návštěvu oplatili. Choval se za obou setkání slušně, ač ostýchavě; vřelejšího slova nepromluvil, a Kubíkové bylo všecko přátelství projevovati samotné. Ale doufala, že syn přece zapomíná, a tajně se sestřenicí již smlouvala svatbu na podzim, až bude na obou živnostech po nejpilnější práci.

Netušila, co se v ostýchavém synu děje. Toník, sotvaže byl dva — tři týdny doma a přemohl zahanbení ze zármutku a vydání, které rodičům způsobil, již si říkal, že neměl se vraceti, že měl peněz užíti k touženému shledání se s Mančou. Namlouval si, že vlastně poslali mu peníze jeho, že by je nepoškodil, i kdyby desetkráte tolik si vyžádal neb vzal, vždyť má půl usedlosti, otec ani matka nesmí ho vyloučiti z dědictví, s nímž může naložiti, jak sám chce. Častěji počal zase na Manču mysliti, tím tvrdošíjněji, čím více mu matka Barušku Rovinskou vnucovala.

Tajně, aby doma nevěděli, plížil se do Sodomkovy pazderky k Pešavovům, vyptával se na Manču, a s tichou rozkoší poslouchal, když vypravovali o dceřině kráse, znamenitosti, dobrotě, a co peněz jim stále posílá.

Aneb chodil do hospod za Pavlem, bývalým kamarádem, když právě na Pasekách se zdržoval. Mančina bratra ani vojna nezkrotila; jako hoch byl nezbeda, jako dragoun stal se obávaným rváčem, který za muzik často tanečníky sobě nepohodlné do krvava posekal.

Nenaučil se za vojenské služby ničemu, co by mu v životě mohlo prospěti; jen sílu svou a obratnost tělesnou ještě rozvinul a chodil nyní po těžké práci, byla-li dosti výnosná. Lesníci brali jej ke kácení vysokých stromů nebo při upravování průseků na kamenité půdě, vždy však očekávajíce, že se soudruhy se pohádá a sepere, aneb náhle vší prací hodí a uteče. Stará Pešavka třásla se před neurvalým synem, který jí jen ubližoval, na Pasekách a v nejbližším okolí báli se Pešavy-dragouna a skoro se mu vyhýbali, ba konšelé již nyní prorokovali, že obci něco vyvede a ji pak hodně peněz stát bude.

Jen tichý Toník Kubíků se s ním scházel, — proč, věděli všichni. Mluvil s ním o Manče, o své marné cestě, o dalších svých plánech; Pavel mu je schvaloval, utvrzoval jej v mínění, že si může vzíti peněz, co sám chce, ba i na chalupu vydlužit! Všude dostane živnost jediný syn, dcery se jen malou částkou vyplácejí, — a Toník od malička na chalupě se nadřel a neměl za to krejcaru, jen nějakou tu placku a třikráte za den brambory s mlékem! Počal pak vypravovati, jaký je ve světě zcela jiný život zvláště pro mladého člověka. Hned by se tam vrátil, kdyby měl peníze a nebyl z pazderky, — a Toník, kamarád, peníze má, může světa užít!

Když mu mladý Kubík sděloval, že vlastně touží jen odejíti z Pasek, aby byl hodně na blízku Manče, radil, jen aby tedy do Hamburku se vydal, tam světa užije nejvíce, — a sestra, Manča, snad konečně přece si dá říci a vezme si ho. Ovšem tady na Pasekách

ne, odvykla selské těžké práci, — ale tam v nějakém velikém městě by si mohli zavést obchod, to je nejlehčí živobytí, — a peníze do toho budou míti oba dva.

Toník všecky tyto řeči v sebe pil jako občerstvující vláhu; nahrazovaly mu jaksi přítomnost Mančinu, byla mu takto bližší. A věřil všemu, co Pavel povídal, maje jej za člověka světa zkušeného a kamaráda upřímného; Pešava-dragoun ovšem jen tak chvástal, věděl od matky, že sestra na Paseckého Kubíka nepomýšlí, ba ani pomýšleti nesmí, — ale lahodilo mu, že hoch z pořádné chalupy vyhledává jeho, kterého se ostatní štítí, a byl rád, že přítel za něho vždy platí všecku útratu a ještě tabáku a doutníků do zásoby mu kupuje.

O návštěvách v Sodomkově pazderce Kubíková nezvěděla; o stycích s dragounem se jí lidé zmínili, leč ona věřila pevně v Toníkovu přeměnu, a pak — měla nyní jiné těžké starosti.

Milča, mladá žena Petra Hladíkova, byla na pohled děvče svěží, zdravé; ale po otci byla drobných kostí, příliš štíhlá a útlá. Když se jí narodil chlapeček, trápila se několik dní a zkoušela hrozně; stará, napolo již slepá a chromá „bába přísežná“ nevěděla si rady, jen stále se modlila a napomínala Kubíkovy i Petra, by také Boha Hospodina vzývali. Lékaře volati, jenž by tu byl záhy pomohl a nebohou „nedělku“ mnoha strastí ušetřil, nebylo na Pasekách zvykem, a bylo k němu také daleko. Milča zůstala na živu, protože byla zdravé povahy, a také synáček se dařil, byl hezký po matce a neobyčejně veliký po rodě Hladíků, mužů vzrostlých a silných jako obři. Ale vzpamatovat se nemohla; jakmile vstala, bylo jí hůře, chůze i práce sebe lehčí ji namáhala. Naříkala si, že má těžké nohy, že jí hned nabíhají v nich žíly, stěžovala si na bolesti v životě; vždy den dva po hospodářství šukala — a zase ležela.

Kubíková dobře pozorovala, že to s dcerou není v pořádku, že trpí a hubne; ale těšila samu sebe, že se to podá, že po prvním děťátku, než si tělo zvykne, mnohé matky takto zkoušejí. Vařila a přikládala, co kdo radil; volala i bábu přísežnou a svědomitě vykonávala, co tato přikazovala; bába, když všecko mazání, užívání, flastry i pytlíčky selhávaly, vyjádřila se konečně, že se „mladé“ asi chytají souchotiny, bývá prý to tak u tkadlců, pantáta Kubík že je má stejně taky, a neumřel ještě, je mu skoro šedesát, může vydržet do devadesáti, a tak to bude i s mladou.

S tím bylo se Kubíkové spokojiti; a souchotě neměly pro ni nic strašného, znala vskutku lidi v sousedstvu, o nichž se deset, dvacet let říkalo, že mají souchotě, a žili, chutnalo jim, jen k větší práci nebyli. Nedala také mladé ženě nic dělat, všecku ženskou práci sama odřela a statečně i zeťovi na poli a na louce pomáhala, nabádajíc Toníka, by si z něho a z ní vzal příklad.

Toník měl chvíle horlivé, kdy opravdu matce vyhovoval, a zase dny malátnosti a vzdoru, kdy seděl s Pavlem Pešavovým v hospodě neb se toulal v lese, řka si, že mu po chalupě vlastně nic není, a

že není příjemno poslouchat matčino a Petrovo rozkazování, — vždyť není u nich čeledínem!

Svého muže Kubíková, co byl zeť v domě, již nikdy do práce „venkovní“ nehnala; tichý „bratr“ seděl u některého stavu, házel člunkem, šlapal podnůžky, přemýšlel neb sám sobě něco povídal; někdy pohlédl k „postýlku“, kde Milča i za dne podřimovala, majíc malého Bohumilka, pevně v červenou peřinku zavitého, vedle sebe. Mladé ženě nepřekážel pravidelně se opakující hlomoz podnůžek a brd; uvykla mu, spala dále svůj horečný, vysilující spánek, jen když otec na chvilku přestal, otevřela těžká víčka, rozhlédla se po sednici a utkvěla pak na něm očima. Když se jejich pohledy někdy setkaly, vstal Kubík od „veřtatu“, šel k Milče, pohladil ji po čele a po tváři a těžce vzdychal; křičel-li chlapeček, choval jej a konejšil, aby dceři ulehčil.

Ale byl sám také dosti sláb; nohy i jeho bolely, kašel časem vytrvale jej soužil, nevydržel mnoho hodin u stavu pracovati, jak jen mohl, vylezl si na strop, zahrabal se tam do sena a četl si vždy znovu svoje zamilované „knížtičky“: Micheletovo „Svaté písmo člověčenstva“, spisy Alfonse Šťastného, svazečky „Matice lidu“, starou, všecku již plesnivou a otrhanou „Knihu Josefovu“, Havlíčkovy „Epištoly Kutnohorské“. To byly Kubíkovy nejmilejší chvilky; v rozjímání o původu a sestrojení světa, o duši lidské, zda jest či není, o obsahu jednotlivých knížek, zda ta či ona hlásá vlastně pravdu, zapomínal na dceřinu nemoc, na poblouznění synovo, na výčitky a lání Kateřiny, své pomocnice. Často slabostí nad čtením i usnul; přišla-li pak žena na „strop“ jej vyhledat a uviděla-li tituly knížek, s ošklivostí je odkopla, a zeť také nad tím potřásal hlavou, že pantáta těch lejster nenechá, že se ho z nich jednou chytí fantas!

Kubíková odkládala synovu svatbu nejprve na konec srpna a pak, když Milča po chlapečkovi byla tak „daremná“, na dobu, až se tato trochu spraví. Leč když mladá Hladíková stále poléhávala, rozhodla se, že déle čekat nebude, a posílala Toníka do Rovinky, by u Baruščiny matky o ni si řekl, že by mohly být již příští neděle první ohlášky a do Šimona a Judy veselka.

Sama, — předstírajíc, že jde do městečka nakupovat, — vydala se do Rovinky, synovi půdu připravit, a vrátila se všecka radostna, neboť sestřenice, jež také již si žádala jistoty, přijala její návrh ochotně, a ženy také co do pomoci na penězích a vejpravy se dorozuměly. Ode chvíle, kdy Toníka viděla do Rovinky odcházeti, byla neklidna, i k Milče netrpěliva, a toužila jen, by se dověděla, co z Rovinky vzkázali a jak se mladí shodli. Od sestřenice vzkaz nepřicházel, a když se chtěla samého Toníka zeptat, nemohla ho nikdy zastihnout; jednou jí o něm řekl zeť, že šel do lesa, podruhé se muž domníval, že již na stropě spí, sousedky jí tak mimochodem sdělily, jedna že jej viděla s Pavlem Pešavovým, druhá a třetí že jej potkaly na cestě do městečka a v rynku.

Když jej den, dva neviděla, připadlo jí, že se snad z Rovinky dosud nevrátil, že jej zdrželi; ač byl den říjnový, studený, zašedlý,

a vítr ošklivě foukal přes strniště a žloutnoucí louky, vydala se po druhé nejbližšími stežníky do Rovinky, slibujíc Milče i Petrovi, že se co nejdříve vrátí a Toníka přivede.

V Rovince přijaly ji chladně, skoro rozhněvaně; hned v první chvíli jí sestřenice přikazovala, aby si z ní a Barušky déle blázny nestrojila, že již má jejího Toníka a jí až po krk, holku že dá Zderadovskému Soukalovi, jenž má přes třicet měr, vejměnek žádný a o Barušku stojí. Neporozuměla a zmateně se vyptávala; tu se dověděla, že Toník v Rovince ani nebyl, a že měla sestřenice z toho jen hanbu, když již každý věděl, že tam Kubíková byla jako na námluvách. Utíkala domů, umiňujíc si, že s hochem vzdorovitým nyní co nejpřísněji zatočí; přišla všecka žhavá, spocená, ač již sychravý večer se schyloval.

Leč všecky výčitky, všecky úvahy, jež Toníkovi chystala, zůstaly nevysloveny; doma se neukázal, a když se Petr Hladík a Kubík sám vydali, aby ve vsi jej vyhledali, objevilo se, že ani na Pasekách jej po dva dny nikdo nespatřil a s ním nemluvil. Pešavův Pavel kácel drva někde až na moravských hranicích u Švarcavy, jeho nebylo lze se zeptati. Petr Hladíků, nechtěje se sám do Sodomkovy pazderky vydati, poslal tam malou sestru; tu odbyla stará Pešavka, že s Toníkem Kubíkovým víc než týden nebyla a že ničehož nic o něm neví.

Druhého dne po příchodu Kubíkové z Rovinky byli v chalupě již všickni přesvědčeni, že Toník opět ujel za Mančou; Petr láteřil, Kubík svým tichým, nesmělým způsobem uvažoval, co počíti, žena vyčítala mu jeho slabost, nerozhodnost, vyčítala Milče její nemoc, pro niž ona sama nemohla hocha, jak náleželo, hlídati, Milča plakala a vzlykavě tvrdila, že bude nejlépe, když zemře, aby nepřekážela. Děcko do toho vřískalo, a žádný ve svém rozčilení neuměl je ukonejšiti.

Do večera mluvili, naříkali, po světnici pobíhali, a neustanovili se ještě, co počnou. Jen tolik si řekli, že neustanou pátrati; vždyť, plakala Kubíková, snad Toník někde leží, snad smrt si udělal, protože si měl vzíti Barušku! Vyptávali se po Pasekách, za lesem, v městečku, udali celou záležitost četnictvu. A tu ponenáhlu vyjevila se všecka pravda; něco prořekl Pavel Pešavův, když z drv se vrátil, něco vypátral četník, našli se lidé, kteří Toníka v posledních dnech potkali a s ním mluvili.

Neležel nikde zabit: den po tom, kdy měl jíti na námluvy do Rovinky, vydal se přes městečko do Litomyšle, odtamtud na hlavní dráhu vedoucí k Praze a dále přes hranice. K této cestě konal tajně, hlavně s pomocí Pavlovou, již delší dobu přípravy; jistému zámožnému občanu v městečku dal, jsa již plnoletým, úpis na svůj podíl na chalupě a za to obdržel od něho několik set zlatých na cestu. Nakoupil si v městečku i v Litomyšli šatstva i všelikých zbytečných tretek, také Pavlovi něco koupil „na památku“ a dal mu dvě pětky; a řekl určitě, že jede do Hamburku a do Čech že se již nikdy nevrátí.

V Kubíkově chalupě se nyní bědování a výčitky ještě stupňovaly: Milčin stav z ustavičného rozčilení se horšil, matka její zuřila proti člověku, jenž Toníkovi peníze půjčil, volala, že nic mu nedají, že neměl práva bráti od hocha úpis, že je živnost jejich, že ještě na vejměnek nešli a neumřeli. Kubík však namítal, že nemohou si to na svědomí vzíti a za jeho ochotu jej okrásti, — on že za nic nemůže. I Petr Hladíkův, jindy tak oddaný, řekl časem několik ostrých slov o špatném vychování, o přílišné shovívavosti, která teď je trestána. Bylo smutno, neútulno u Kubíků, zvláště když zima nastala a všichni byli nuceni pobývati spolu v sednici; každé slovo téměř znělo jako narážka, výčitka, omluva.

Zprávy o Toníkovi byly zjištěny a vyčerpány; celá záležitost vypadala velice smutně: oklamal rodiče, udělal na ně veliký dluh, nevrátí se nikdy. A Kubíková ještě doufala! Vzpomínajíc prvního jeho odjezdu, stále Milče slibovala, že se bratr zase umoudří, že se zase vrátí, že uzná, jak se prohřešil, a bude pak již zajisté dělat dobrotu. Baruška je pro ně arciť ztracena, — vdali ji opravdu za Soukala, — ale vyhledají mu jinou holku, byť nebyla tak možná, jen když bude hodná, přičinlivá. Kdykoli objevil se pořádník s poštou, vždy se ho zeptala, nenese-li jim psaní; i Mlejnka, který ještě stále s Luckou na poštu a dráhu jezdil, poprosila, aby se poohlédl, nemají-li tam oni něco.

Avšak mnoho neděl uteklo, aniž jaká zpráva na Paseky došla, Toníka jako by již na světě nebylo. Když Kubíková stále nad nešťastným, zbloudilým synem bědovala, aniž si věděla rady, co počíti, navrhl jí manžel, že dojde k bratru Kvapilovi, jenž mnoho zemí prošel a ví, kterak to ve světě chodí, a jak k ouřadům se obrátit. Kateřina neměla „bratra“ v přílišné lásce; ale věděla, že je světa zkušený, dobrý obchodník, čtenář novin, a schválila muži úmysl jeho. Petr, zeť, také dodal, že bude na čase něco o švakrovi zvěděti, jinak že všecky ty „stouky“ utratí a vrátí se jako žebrák.

Kubík vyčkal jen příznivější pohody; byloť po vánocích za vlhkého času vytrvale chumelilo, sníh za chalupou ležel v závětech na půl druhého sáhu vysokých, po mezích a stežnících se rozplýval a zase v noci zlehka omrzával, tak že chůze po cestách, místy dosti příkře k městečku se sklánějících, byla obtížná. Ještě před Jménem Ježíš uhodilo však několik mrazů, za nichž sníh ztvrdl a cesty vyschly; vždy o polednách vysvitlo i na hodinu, dvě slunce, a vzduch se osvěžil, nebe bledě se zamodralo.

Kubík vyhledal si jednoho dne po jedenácté hodině dopolední svou beranici s ušima, kolem krku otočil pestrou vlněnou šálu, přes kazajku vzal ještě starý kožíšek, hodně již odřené kůže, obul zánovní, o podzimním jarmarku koupené uherky a cupal drobnými kroky od chalupy po pěšinkách směrem k strmé silnici, zarývaje spěšně svou hůl do zmrazků a zase rychle ji vytahuje. Kateřina stála u okénka obloženého zvenčí narovnanou a do žluta seschlou chvojí a dívala se na jeho drobnou černou postavičku, jež odrážela se ve slunečním svitu nápadně od širé běli luk a polí. Vrány a ha-

vrani se zdvíhali, když se k nim blížil, a zase usedali krákajíce; bylo všude osamělo, Pasečtí drželi se doma, Kubík sám jediný ubíral se cestou. Dívala se za ním, dokud jí naprosto nezmizel na sklánějící se silnici; se vzdechem a polohlasnou otázkou, co mu asi Kvapil poradí, sedla pak místo muže k menšímu stavu a dělala za něho modrý barchet, jenž do soboty měl býti faktorovi odveden.

Tkadlci šlo se pěkně, zvláště když se stežníků přece poněkud kluzkých dostal se na širší cestu; nebylo mu ani zima, chůze jej hřála, jen obličej jej trochu pálil, fičelť ve volné prostoře vítr a to od městečka vzhůru k Pasekám. Neohlížel se mnoho, neměl smyslu pro přísnou krásu a hluboký mír krajiny, jejíž sněžné plochy, přerušené jen černobílými chaloupkami a vysokými neb košatými stromy i ve své bezlistnatosti malebnými, lemovány byly z prava i leva tmavými, na kraji jakoby půvabně roztřepenými hradbami lesů, pod paprsky slunce temnozelených, dále v mlze modravých. Hleděl si jen své cesty a uvažoval, bude-li bratr doma, rozkládal si v mysli, jak mu vše vysvětlí, a tázal se sama sebe, co mu tento poradí.

Bratra nalezl ve veliké dolejší sednici, která dosud byla shromaždištěm celé Kvapilovy rodiny; prostora byla silně vytopena, takže se Kubíkovi, jenž přišel z mrazu, zdála jako výheň. Vysvětlil si ihned, proč je tu tak horko, když spatřil Kvapilovu ženu ležeti na posteli, přikrytu těžkou duchnou, — jí asi i v těch peřinách je zima, — vypadá tak sešlá, vyhublá, rty má skoro modré, nos přišpičatělý!

Bratr vítal jej z Pasek a pobízel, by odložil kožíšek a šálu, že by tu v horku neobstál. Omlouval se, že tu musí s ním zůstat. „Máme nahoře pěkný pokoje, ale nejsou tam dosavád kamna, — ňáko sem v létě zmeškal a pozapomenul, a pak už nestačil čas. Chystám si to za vejměnek, šak už na rok hospodářství ani obchod nepovedu, přepustím to šecko synoj. Zatím tam mám skladiště, mám toho železa a plátna sílu, taky obilí sem tam dal, je tam pěkně sucho. Ale tady nejní hnutí! — No, nic si z toho, bratře, nedělej, že je tu jako ve špitále, šak seš u mrzáka," usmál se trpce, ukazuje nejdříve k posteli a pak na sebe, na svůj oteklý nehybný krk.

„Jenomej, abych tvej pomocnici, bratře, nebyl na překážku," pravil Kubík lítostivě. „Mám toho na srdci romadu, nebudu hotov honem, — třá si bude chtět zdřímnout."

„To í neuškodí, šak slyší kolem sebe hlučení napořád; hovor míň rámusu nadělá nežlivá tlučení nádobím. A dělej s tím zčerstva, Milko," obrátil se k dceři, která u kamen nádobí od oběda umývala, „a dones chlebečka, medu, másla."

Děvče začervenalo se nad pokáráním a rychle utíralo a uklízelo nádobí do almárky, do police a na věšadla kolem plotny přibitá.

„Nebudu, bratře, nebudu," vzpíral se Kubík, „svačil sem*, nežlivá sem se vydal."

---

* Ve východních Čechách a v sousední Moravě říká se svačina nejen odpolednímu, nýbrž i dopolednímu jídlu, tak zv. desáté.

„Jenomej přines, Milko, je to po cestě, — snad tu, bratře, nebudeš sedět na suchu? A mám dát přinýst pivo? Aby ti nebylo po něm zima!“

„Byla by to věc zbytečná, — domka taky ho nepiju, piju jenomej mlíko, podmáslí, — eště tu skleníčku kořalky pro zahřátí,“ vykládal Kubík.

„Mám slivovici, přinesu ji,“ zdvíhal se Kvapil ztěžka a zaměřil ke dveřím.

Vida, jak kamarád ztrnule hlavu drží, obrátil se Kubík k nemocné ženě s litostivou poznámkou: „Nic se to nelepší — —“

„Nic — ani s naším, ani se mnou,“ zavzdychla Kvapilka, „a se mnou je hůř, — musím tu ležet, ničehož nic nemůžu dělat, a škube mně to v těle pořádem, — už aby si mě rejš Pán Bůh vzal, měla bych pokoj, a naši taky.“

„Cák byste umírala, -- život je jenomej jeden!“

„Spravedlivě sem žila, snad by mě Hospodin popřál na věčnosti se s ním radovati,“ zaplakala, „— a tady mám jenomej trápení!“

Kubíkovi zaškublo to rty; chtěl říci, že není žádné věčnosti, žádných v ní radostí, že člověk končí hrobem; ale ostýchal se sklíčenou ženu ještě více zarmucovati, snad hádku s ní vyvolati, i řekl po chvilce pouze: „Céra nám domka taky leží, na bolesti naříká, a jak vstane, hnedkom je s ní hůř. Kateřina, moje pomocnice, dává, co kdo radí, — toť bylo ňákejch flastrů, lektvarů, ňákýho mazání!“

„A cák í je? Cák ste dávali?“ ptala se churavá žena s živou účastí, „povídejte, strejčku — —“ Vzpřímila se, pokud dovedla, v polštářích, aby nic nepřeslechla; jako všechny nemocné zajímalo ji především vypravování o utrpení a léčení jiných.

Z Kubíkova vypravování přílišně se nepoučila; nepamatoval si jména bylin, jež se pro Milču vařily, mastí a náčinků, jimiž ji obkládali, věděl jen, že toho bylo mnoho a každou chvíli něco jiného. O příčině a podstatě její nemoci vypravoval brzy, co si myslí o tom baba přísežná, co sousedky, brzy co sám o ní věří.

Když byl uprostřed svého výkladu, vrátila se Milka s chlebem, máslem a medem a Kvapil s láhvičkou slivovice a kalíškem. Omlouval se, že tu měl kupce, že se zdržel: „Ale teďkejc si, bratře, ukroj a pomaž, a nejprů si zavdej,“ pravil, podávaje mu naplněný kalíšek, „a potomej mi řekneš, proč's přišel. Dybys se nebejval zmínil, že toho máš na srdci romadu, a dyby nebyl deň všídní, myslil bych, že's došel na besedu.“ Sedl si k němu na lavici a čekal, co „bratr“ mu řekne.

Kubík srknul trochu z kalíšku, opatrně postavil jej před sebe, ukrojil pak s pecnu malou skyvku, pomazal máslem, pokapal medem a zvolna ukusoval. Pohlédna náhodou na kamaráda, viděl, jak na něho pozorně upírá oči, jež přes všecko utrpení minulé zůstaly jasny a pronikavy jako v mladších Kvapilových letech a dívaly se z pod silně vyklenutého čela a hustého obočí skoro velitelsky. Složil ruce v klín: „Troufám, bratře, že's šecko slyšel vo Toníkoj, synoj?“

„Vím jenomej, že ujel, a to asi za tou ženskou, do Hamburka.“

„A že dluh na nás uďál velikej, — a že prál, že se nevrátí,“ dodal Kubík smutně. „Káteřina, moje pomocnice, pořádem doufala, že se navrátí jako spíš. Teďkejc už je tomu romada neděl, už bude čtvrt roku, nepíše, nezkazuje, ničeho nic vo hochoj nevíme. Přecej to takle nechat nemůžem! Přišel by v nic a peníze by utratil; tak hdu k tobě, bratře, na radu, kerak mu máme psát, aby ho psaní v tom Hamburce došlo? Ty's prošel světa kus, snad i v Hamburce se vyznáš!“

„Nebyl sem tam, ale byl sem ve velikejch městách inejch a vím, že je tam lidí kolik set tisíc. V takovým městě nedojde psaní, dyž na něm nejní správnej atres.“ Chtěl dle zvyku potřásti hlavou, ale jen bolestně obrátil ji v jednu stranu.

Kubík mlčel sklíčeně a díval se na svoje v klíně sepjaté, hubené ruce.

„A dyť ani, bratře, nevíš, esli hoch v Hamburce je, esli neujel inám,“ pokračoval Kvapil horlivě, „nejprú musíme mět istotu, hde je, potomej ho můžete hledat nebo mu psát.“

Kubík mlčel dále. Po hodné chvíli řekl nadobro sklíčen: „Ale kdák nám to poví? — Nikoho v tom Hamburce nemáme — —“

Kvapil také se zamlčel, opíraje si těžkou hlavu o loket na stole vztyčený. Náhle řekl: „To vám poví jedinká osoba, — ta ženská, za kterou tam jel. Ta bude vědít, hde je, co tam dělá, — s ní mluvil istě.“

Kubíkova ustaraná tvář se trochu rozjasnila; chytil kamaráda za volnou ruku: „Bratře, ty máš dar řeči a ducha, ty dovedeš psaní jak se patří postavit! Napiš í, kerak sme sklíčeni, aby nám vo Toníkoj pověděla, mu domluvila, aby se navrátil, — stejně vo hocha nedbá, má inších sílu!“

Kvapil se jemně usmál Kubíkově horlivosti: „Ani nevím mína jejího . . .“

„Manča, Manča Pešavova í říkají,“ chvatně ujišťoval Kubík.

„To nestačí; musíš vědět ulici a číslo domouní. A bratře,“ dodával Kvapil přísně, „cák si myslíš, že je tam pod svým pravým přímením? Manču Pešavovu byste mohli hledat v Hamburce do smrti a marně! V přístauních městách — slyšel sem vo tom a čet! — sou zařízeny domy pro rozkoš kapitánů a lodníků, tam se hoduje, pije, tancuje a všeliká neřest provozuje. Troufám, že ta holka se zaprodala do takovýho pelechu, — a kdák ví, jak í tam říkají a esli tam k ní někoho pouštěj, ba i psaní í dodají? Píše si na Pasekách s někým?“

„Má rodiče, bratra, posílá im dost peněz, šatstva, živobytí — — stejně jenomej vod toho Paulíka Pešavovýho Toník náš vyzvěděl, hde je.“

„Nic platný, musí tvoje pomocnice nebo ty sám k těm lidem dojdít a vyzvědět, pod jakým atresem í píšou. Až ho budeš mět, složím s radostí psaní, šecko tej holce vypíšu, snad se v ni srdce pohne. A dyby se Toník nechtěl vrátit, vobrátíme se na ouřady, na rakouskej konsulát, — znám ty cesty, vím, jak to v cizej zemi

chodí! — jenomej musíme nejprú mět istotu, že Toník v Hamburce je.“

Na Kubíkově rozjasněné tváři bylo zřejmo, jak jej potěšila řeč „bratrova“, a že nyní má již celou tu věc za vyhránu. Vřele děkoval Kvapilovi, dal si od něho vnutiti ještě jeden kalíšek slivovice „na cestu“ a pak oblékl se zase do kožíšku a zabalil se do šály.

Když přistoupil k posteli Kvapilčině, by se s ní rozloučil, přála mu tato, „aby mu Bůh Hospodin dal štěstí“ a „aby se mu synáček brzičko navrátil a se mu umoudřil.“ Nemocná s největší účastí naslouchala hovoru obou mužů a po odchodu Kubíkově naléhavě na manželu vyzvídala, jak se „ten pád u Kubíků přihodil“, a vyptávala se na Pešavovy a na Hamburk. Kvapil jí trpělivě vše znovu vysvětloval a dodal, že si mnoho od zakročení svého neslibuje, ač ochotně vše pro bratra vykoná.

Ten zatím pln nadějí stoupal k Pasekám; ve své dychtivosti, aby doma již sdělil, co mu „bratr“ uspokojivého řekl, šel rychleji, než jak stačily síly jeho, udýchal se a rozkašlal. Stanul chvíli a roztržitě, maje myšlenky zcela jinde, rozhlížel se kolem sebe. Bylo teď tišeji a osaměleji než dříve, slunce, které svými paprsky oživovalo poněkud krajinu, zatím zašlo, černě, nehybně stály hradby lesů do kola. Dole mizelo městečko pod závějemi sněhu na střechách nakupeného; jen dva hroty věže nad katolickým kostelem a jeho zvonice čněly tmavě do šedé oblohy, a nade vším zdvíhal se ohromný, na kopci zbudovaný „dům Páně“. Naproti na Pasekách bylo znáti jen stavení v popředí, blíže silnice; zvláště dvě k městu nejbližší krčila se podle sebe ve sněhu jako dvě stařenky v bílých plachetkách, tmavých kolem čela stínů, sežloutlého průčelí, z něhož vyhlížela okénka jako dobromyslné, mrkající oči.

Když se Kubík, oddechnuv si trochu, volně ubíral kolem, již i v nich rozněcovaly se jiskérky světla; lidé patrně po zmizení slunečního svitu neviděli nyní již ke tkalčení, jímž po zimní čas hlavně se zaměstnávali. Osamělý chodec se zalekl, co času uběhlo od jeho odchodu; přidal zase do kroku a záhy zamířil se silnice na „draha“ a pak na pěšinku přímo k jeho chalupě vedoucí.

I zde již svítili; v rozlehlé sednici, jejíž okénka šla s jedné strany na vyhloubený dvorek, s druhé do zahrádky vysoko sněhem zasypané, bylo toho zvláště potřeba. Kubíková ještě stále tkalčila, Milka na posteli podřimovala, muž její řezal a štípal na dvorci drva; Kubík vešel vesele a vesele, svlékaje se, vykládal, že mu bratr Kvapil pomůže Toníka vyhledat, že do Hamburka dopíše, k ouřadům se obrátí. „Ten ve škole života moudrosti nabyl,“ dodával se zbožnou úctou.

Žena naslouchala mu dychtivě, ale čím dále, tím nedůvěřivěji; a když konečně Kubík vytasil se s požadavkem, aby došla co nejdříve do Sodomkovy pazderky a tam na Pešavce vyzvěděla přesnou dceřinu adressu, rozhněvala se velice i na Kvapila, který vlastně ničím nepomohl a neporadil, i na muže, který marně do městečka se vydal a tam utrácel čas, který ona za něho musila nahradit. Hlasitým jejím reptáním vzbudila se Milka, a zeť, zaslechnuv je až na

dvorek, vrátil se do světnice; nastalo znovu vyptávání, opakování, znovu Kubíková bědovala a muže plísnila. Nechtěla k Pešavce dojíti, a když všecek sklíčen nabízel se, že k ní sám dojde, pravila, k tomu že nesvolí, ještě by se té „sekuři“ podložil, jí polichotil, za to, co jim udělali. Chtěla přímo do Hamburku psáti synovi, tvrdíc, že ho psaní přece dojde, pak zase hodlala se vydati k soudu, k hejtmanství, aby jí pomohli. Trvalo několik dní, než jí zeť mínění její vymluvil tvrdě, že Kvapil radil zcela rozumně, jinak že ani jednati nelze; a tu ještě mu vyčítala, že je při pantátovi, že si jí neváží.

A zase uběhl den, než se odhodlala zajíti k Pešavce. Muži byli jí za její úmysl tak povděčni, že odházeli sníh až k březince a i dále proklestili jí úzkou pěšinku mezi stromy, aby cestou nejkratší a pokud možno nepozorovaně mohla do baráčku zajíti. Jí se ta cesta přece zdála dlouhou; vzpomněla si, jak sem šla před mnoha lety, by Pešavům zakázala styk se svými dětmi, — a teď přece nad ní zvítězili, a ona jde se jich doprošovat!

Byla by se nejraději vrátila, ale styděla se před zetěm, a pak přece se v ní ozývalo vědomí, že jinak o Toníkovi nezví a jeho návrat neuspíší.

Pazderka za ty roky sešla ještě více, zdálo se, jako by do země chtěla zapadnout; Pešavovi dávali, ač nebylo jim zle, na cizí stavení jen nejnutnější správu a umiňovali si, jakmile je hospodář vypoví, že si někde něco svého koupí — však to Manča zaplatí! Pešava pořídil si flašinet, a byl-li „počas“ a nebylo-li právě hub, které mu přece nejvíce vynášely, chodil s ním po krajině a dost krejcarů jím vyhrál. Toče klikou a vybíraje do čepice, stěžoval si: „To je práce, to je práce!“ a lidé se mu smáli a již jen dle tohoto pořekadla jeho v okolí jej nazývali. Teď v zimě, když chumelilo aneb závěje ležely vysoko, nejvíce času prospal; nevolal-li jej hospodář, ani mu nepřipadlo nějaké práce z vlastní vůle se chopiti.

I dnes spal „na stropě“, a Pešavka byla v sekničce sama. Vařila na kamnech, jen tak ledabylo z hlíny splácaných a do hněda oprýskaných, kávu; vůně její zarazila a rozhněvala Kubíkovou hned v tmavé síňce: u nich doma vaří se káva jen o božích hodech, o posvícení, a tu ta sekuř si jí dopřává všedního dne, — arciť, — Mlejnek se Pešavovům málo balíků s pošty nenavozí! Zaklepala a nízko se sklánějíc vešla do polotemné světničky; nebylo tu podlahy, a právě při vysokém prahu byla hlína vymleta a vydrolena, tak že příchozí klopýtla a se zapotácela. Koktajíc přála Pešavce „dobrej deň“; ta vstala s lavice a široce se usmívajíc vítala: „Toť sou k nám hosti, vzácný hosti! Jenom nechejte, paňmámo Kubíková, zauřu sama,“ dodávala vidouc, že se žena marně namáhá, zdvihnouti rozviklanou kliku. „Sedněte, třá semka, na lajc, lenoušku nemáme, Paulík poslední mi rozmlátil,“ zvala, utírajíc lavici u kamen děravou zástěrou a sama usedajíc na lůžko při zdi, které svými houněmi a hadry, jimiž všude sláma se prodírala, spíše psímu pelechu než posteli se podobalo. „Toť sou hosti,“ opakovala pak, na Kubíkovou s týmž širokým, nepříjemným úsměvem hledíc, „a cák nám nesete? Práci ňákou?“

Kubíková usedla stísněně na samý kraj lavice, uvolnila si vlněný šátek na hlavě a rozepjala svrchní jupku, neboť z kamen sálalo k ní veliké horko. „Rejš bych si něco vodnesla," odpovídala posléze zdlouha.

Pešavka dala se do smíchu: „Cák nevidíte, jaký to u našich je? Sme podruzi v pošpatným baráku a nemáme ničehož nic! Těžko vodnášet," a řehtala se zase.

Návštěvnice se zajikla; na rty drala se jí výčitka, že mají všeho, že hodujou jako páni, ale svým smíchem ji podruhyně jaksi zastrašovala, dávala jí cítit v něm svoji povýšenost, svoje vítězství. Řekla tedy jen prostě: „Náš vás, Pešauko, žádá, abyste mu pučila atres Manči vaší, chce í do toho Hamburka poslat psaní."

Pešavka se na pelesti podiveně pohnula a pak zamračila: „Manči naší? Cák vy s ní? Cák je vám po ní? Manča se nikoho z Paseckejch neprosí, na Paseka si ani nezpomene!"

„Je to skrzevá toho hocha našeho; už je tomu kolik neděl, čtvrt roku, nic nám nepíše, nic vo něm nevíme. Chcem' vyzvědít, esli v Hamburku je, nebo do Ameriky zajel. Manča vaše istotně vo něm ví, stavoval se u ní, — šak stejně jenomej pro ni tam jel!" Poslední větu vyrazila ze sebe již podrážděně, kdežto dříve snažila se mluviti klidně a mírně.

„Moh' tu zvostat, Manča ani my sme se ho neprosili! Už tady za ní pořádem dolejzal, až se í zprotivil! Manča pro takový nejní! Je jako princezna, chodí si v krajkách, v herbáví, ve zlatě, a váš Toník je selskej vornát — a dost hloupej! Dyž vodjela, dolejzal taky k našim, chodil s Paulíkem po hospodách, — vyptával se na ni, — blázen! — snad si nemyslel, že mu i namluvíme? Milá brachu, takový štěstí jako u vás, na pošpatný chalupě, pro naši Manču nejní!"

Svou řečí opovržlivou a posměšnou připravila podruhyně Kubíkovou o všechnu těžce udržovanou rozvahu. „Šak to vaše škoda nebyla, že k vám dolejzal, cpal vám a Paulíkoj z našeho!" křičela a hrozila Pešavce rukou. „Ba, blázen byl, blázen, že si smyslil vaši holku k našim přivíst! Takovou děvku! Ta je špatná pro pazderku, ne-li pro naši chalupu!"

„Esli ste přišla nás hanobit," křičela Pešavka navzájem, seskočivši s pelesti, „tedy zrouna zas táhněte!"

„A nejní snad děvka? Je pro každýho, kdo í zaplatí! Ta se vám povedla!" volala Kubíková, vstávajíc také.

„Líp nežlivá Milča vám," oplácela jí podruhyně. „Dala ste í jednomu, a je z ní lazar, na svoje nohy zdravá už nevstane. A Manča je šťastná, je bohatá, má šeho!"

„A vy s ní!" křičela Kubíková již v nejvyšším hněvu. „Že se nestydíte, Pešauko! Za říšný peníze se máte dobře, strojíte, přejete si! Že se každým soustem, každým douškem i s tátcu a Paulíkem nezalknete!"

„Borejť zalkli!" smála se Pešavka řezavě. „Šak to Manča neukradla, dají í z dobrý vůle, že je krásná, že i mají rádi! Borejť by se mužskejm nelíbila, třá tomu největšímu pánu, to je tělo ňáky, krev a mlíko, a těch vlasů co má, a nese se jak královna! Jenomej se

vo nás, paňmámo, nebojte, že se zalknem: chutná nám, šak je to vod dobrýho dítěte, přeje nám, nezapomíná na nás. Vaše Milča vám jakživa nic nedala, abyste dávali í a zeťoj, a Toník — ten vás vokrad'!"

Kubíková chtěla se vrhnouti na podruhyni a chytit jí za rozcuchané šedivé vlasy, které, nezakryté šátkem, čepejřily se jí kolem sežloutlé, vrásčité tváře; v tom se otevřely dvéře, a Pešava napolo rozespalý vstrčil dovnitř lysou hlavu: „To je křiku, to je křiku," pravil zívaje, „ani sem se s pokojem na stropě vyspat nemoh'! Cák se tu děje?"

„Tule Kubíková nadává Manče naší, a já í povídám, aby táhla," vypravovala Pešavka ponure a ukazovala na pootevřené dvéře rukou.

„Och, Manča je dobrá holka, starýmu tátoj přeje, posílá rosolky, rumu, šafuje mu šatstvo, na flašinet dala," blábolil Pešava, usmívaje se. „No, je s tím práce, práce, ale pár krejcárků se přecej vybere! A co pantáta Kubík, — eště kašle? No, do jara nedaleko, bude zasej dobře!" Pravil to důvěrně, jako by s Kubíkovými byli nejlepšími přáteli.

Zmínkou o muži vzpamatovala se chalupnice a uvědomila si, že jeho jménem přišla žádati o Mančinu adressu. Místo toho se s Pešavkou pohádala; teď ji znovu žádati nemůže — musí s nepořízenou odejíti domů. Zamumlala jen „s Pánem Bohem" a nepozdvihnuvši ani očí, kvapila ze dveří a dále síní a březinkou. Dlouho za sebou slyšela Pešavčin zlostný smích, a i když již k chalupě své se blížila, zdálo se jí, že ještě ji řeže do duše.

Starý lenoch se pak ženy vyptával, jak se do hádky dostaly, a když zvěděl, že Kubíková přišla pro Mančinu adressu, vyčítal: „To's i měla ten atres dát! Viděli by, v jakým je Manča slauným domě! Dones' bych ho Kubíkom."

„Nic nedoneseš," hněvala se Pešavka, „až to budou chtět mět, ať si dojdou! Ale dyby zasej si ňáko začínali, vystrčím ich pro podruhý. Mohla tam zvostat i dneskom; stejně mi kafe vystydlo, abych zatápěla znova."

Kubíková doma vyznala, že u Pešavů nepořídila; žalovala, že s Mančinou matkou není žádná řeč, že jim nadávala vornátů a pošpatných chalupníků, Toníkovi pak bláznů a zlodějů, a svou Manču že vynášela jako královnu. Dodala i, že Pešava se na tátu vyptával jako důvěrný přítel, a že jí z toho bylo hanba. Vyčítala trpce, že snad dokonce muž s tím lenochem kamarádí, — snad také chodí na „hody lásky" jako Pakosta, — není pak divu, že si Toník z táty vzal příklad!

Kubík se shovívavým úsměvem ji ujistil, že Pešava není z „bratří", ale na sdělení ženině zbudoval si plán, jak adressy Mančiny dosíci. Jakmile se za nastalých teplejších dnů únorových potkal s Pešavou, zastavil jej, pravil, že se ženské tehdy nepohodly, ale oni dva že v tom účast nemají a že si mohou býti na ruku. Pešava již věděl, oč jde, nabízel se, že adressu přinese, a Kubík mu za to dal hned dvacetník, který schválně u sebe nosil, a slíbil, že ještě s něčím bude na něho pamatovati.

A pak již u Kubíků byli stále jako na trní, jaké zprávy dojdou, kdy se Toník vrátí, neboť Kvapil splnil svůj slib, napsal Manče důtklivé psaní, vše jí vylíčil, co by dobrého mohla způsobit rodině, s jejíž členy za dětství kamarádila, a to, aniž by ji to stálo jakého namahání a vydání.

Poněkud se Kvapil obával, že mu holka ani neodpoví, a když nedocházela asi po deset dní žádná zpráva, a on Kubíkovi, kdykoli přišel se dotázat, vždy musil říci, že odpovědi dosud neobdržel, byl ve svém přesvědčení utvrzen.

Ale Manča přece psala; buď věděla o Kvapilovi jako o váženém občanu, jehož list nebylo by slušno umlčeti, aneb se bála, aby nyní, kdy její určité bydliště je i doma známo, nebyla učiněna zodpovědnou za osud Toníkův. Co psala, bylo tak beznadějné a zdrcující, že se Kvapil, ač mu chůze do vrchu, zvláště za nestálého počasí únorového, byla velmi obtížnou, sám vydal na Paseky, by s Kubíkovými to sdělil.

Toník dlouho i s adressou, Pavlíkem mu dodanou, hledal Manču po Hamburce; neumělť se s nikým dorozuměti, označení ulic přečísti. Když se s ní shledal v zábavném lokálu ve čtvrti Svatopavelské, kde byla zaměstnána, chtěl mermomocí, aby s ním šla, že si ji vezme, že má mnoho peněz, že může si vlastní domov zaříditi. Ona mu vysvětlovala, že je vázána, že nesmí lokál opustiti, že by ji musil vykoupiti a vše za ni zaplatiti, a na to že jistě nestačí jeho hotovost. Objevilo se skutečně, že má sotva pětinu toho, čeho by bylo třeba — a co pak by začal?

Ale Toník sliboval, že si doma vypůjčí, že si vydělá, jen co se v městě obhlédne, přicházel každodenně, stále na ni doléhal, až se jí ostatní dívky v lokále již smály. Bylo prý štěstí, že jeho řečem nikdo nerozuměl; kdyby byl někdo tušil, že ji chce vykoupiti a nemá peněz, že ji přemlouvá, aby s ním ušla, byl by jej dal pán lokálu a někteří z nejčastějších hostů, kterým se ona zvláště líbí, spráskati a vyhoditi. Bez „slečny Vandy“, jak jí nyní říkají, nemohl by lokál obstáti, ona prý pánovi teď vynáší veliké peníze. Konečně, když stále chodil, stále prosil a plakal, řekla prý mu, že by s ním nešla, ani kdyby měl pětkráte tolik peněz, co má, že se jí tu život líbí, že se ještě vdávat nechce, a kdyby se vdala, že by si zvolila velikého pána, ne chudého hocha z chalupy.

Odešla od něho a od ostatních pak slyšela, že prý řádil tak, až jej chtěli vyhodit na ulici. Tu prý se ho ujal člověk, jenž prve jejich rozprávku pozorně poslouchal; mluvil prý k němu podobně jako česky, avšak s divným přízvukem, lámaně. Lidé, kteří se s ním u nich asi dvakráte setkali, tvrdili, že je buď z Polska nebo ze země dráteníků, zaměstnáním nakladač, že prý přijel z Ameriky aneb se tam hodlá odebrati. S tím člověkem, to viděla z okna, se Toník vzdálil, — a více ho nespatřila, — je tomu snad tři měsíce. Zda-li onen člověk s ním odejel přes moře, zda-li snad jej oloupil neb dokonce zabil, — neví. Možno to je, neboť v tak velikém městě přímořském každou chvíli se něco takového přihodí; zavazadla, tobolky aneb

i samo tělo hodí lupiči do Labe neb u Cuxhavenu do moře, a jen náhodou se zločin objeví. A Toník od onoho večera, kdy mu odřekla, a kdy s Polákem neb Slovákem odešel, u nich v lokálu se neobjevil, kdežto jindy chodil ji znepokojovat každý den. Více, než co napsala, neví a dosvědčit nemůže.

Psaní dalo asi „slečně Vandě" mnoho práce a neméně Kvapilovi, ač byl dobrý čtenář a uměl přečísti i účty jinojazyčné; bylo plno chyb pravopisných, s divnou interpunkcí, chybným rozdělením slabik, psáno na osmi stránkách, patrně v přestávkách, tak že se mnohá věc nesčíslněkráte opakovala. Zvláště vždy znovu jistila Manča, že ona za nic nemůže, že Toníka stále odháněla, a že o něm opravdu dále nic neví.

Po sdělení dopisu smlouval Kvapil s naříkající rodinou, co dále podnikati. Vyhotovili popis osoby Toníkovy i jeho šatstva, psali konsulátu rakouskému v Hamburce, psali tamnímu úřadu městskému i policejnímu, psali i prosbu do Vídně, aby pátrání po Antonínovi Kubíkovi bylo milostivě doporučeno. Jelikož se Kvapilovi němčina na cestách získaná již poněkud vytratila a listiny bylo třeba napsati co nejsprávněji, vzal si na pomoc sestřence svého, Jiřího Koutného, jenž takto z nenadání ocitl se uprostřed poměrů, o kterých dříve jen z daleka slyšel.

V Kubíkovi objevil se mu abrahamita zcela jiného rázu, než ostatní bratři a sestry; nebylo v něm zmužilosti strýcovy, oddané statečnosti, s níž neštěstí své přemáhali jeho matka a mlynář Lexa, dobromyslnosti snadno ve vytržení přecházející, kterou poznal v Honzíčkovi-žebrákovi a v Pakostovi: tkadlec byl měkký jako vosk, — jako kdysi vtiskly se veň nauky předků „dětí ducha čistého, živého", tak nyní opět pravdy hlásané spisy Šťastného z Padařova přehnětly jeho duši, vždy jakousi mystikou prostoupenou.

Kubíkovi děkovali napořád Kvapilovi i Jiřímu; „bratr" slzavě, v pohnutlivých výrazech biblických žalmů, Kateřina, jeho „pomocnice", s vášnivou touhou, aby přispění jejich bylo platno.

Ale nebylo; v Hamburce i po velikém šetření, v němž i „slečna Vanda" a personál lokálu byli vyslýcháni, nevypátrán ani onen společník Toníkův, ani Toníkovy šaty, ani stopa z Hamburku na loď a do zámoří vedoucí. I radil Kvapil, aby učiněn byl ještě dotaz u krajanů z okolí Pasek do Ameriky se vystěhovavších; psal sám každému, o němž něco určitějšího věděl, a nekonečnými zdály se Kubíkům týdny, než psaní do nového světa došlo, a než vrátila se odpověď. Ale nikdo z vystěhovalců neviděl Toníka, aniž o něm od krajanů slyšel.

Po celý podzim trvalo dopisování a hledání, a pak nastala Kubíkům neméně smutná zima, než předešlá. Ba smutnější, neboť po čas pátrání stále se těšili jakousi nadějí, ale teď se jim zdálo skorem již jisto, že onen Polák neb Slovák, zvěděv z rozmluvy jemu srozumitelné o Toníkově jmění a jsa jist, že o něm kromě lidí v lokále v Hamburce nikdo neví, jej oloupil a v Labi nebo v moři utopil.

Petr Hladík ujal se Kubíkovy živnosti, zaslíbiv se, že Toníkův dluh uplatí, a kdyby se vrátil, mu odevzdá, co by ještě na jeho podíl připadalo. Činil se statečně, a jeho „panímáma“ stále ochotně mu pomáhala, neboť Milče nebylo lépe, ležela skoro napořád. Za to Bohumilek se utěšeně dařil, byl neobyčejně vyvinutý na svůj věk, žvatlal roztomile a tak jediné rozveseloval svou mladou, chorou matku, vždy smutnou, vždy sklíčenou. Kubíkové někdy se zdálo, že vidí v něm jakousi podobu s Toníkem, ale pak hned si řekla, že bude lépe, bude-li se podobati ve všem svému otci, který svou rozhodností si vynucoval její úctu.

Kubíkovi zbývalo nyní ještě více času k dumání a četbě, odpadla mu všecka práce hospodářská, jen tkalčil, když právě byl dosti zdráv. Zeť o „veřtat“ nedbal; za částku, kterou mu otec zatím vyplatil, když projevil úmysl, že hony Hladíkovské přenechá mladšímu bratru a půjde na ženino hospodařit, přikoupil pole a louku a měl nyní tolik práce, že ani v zimě mnoho času mu nevybývalo. Hodlal i koupiti koně a všemožně se přičiňoval, aby i na něho ušetřil; veliké to dření pomáhalo mu zapomínat na ustavičnou chorobu jeho mladé ženy, kterou měl upřímně rád, na hanbu, kterou Toník rodině způsobil, a na jeho bědný konec.

Za to tchán jeho u stavu a při knihách, aneb když z večera usnouti nemohl, tím více o tom dumal; vyhledal si ve svém zamilovaném Micheletovi odstavec o Egyptě, kde uctívána byla božstva smyslná, a líčil si, takové jako óny chrámy že jsou ta místa, kde ztroskotal a zahynul jeho syn.

Někdy se v něm cosi vzepřelo proti ranám, jež ho pronásledují, chtěl zašeptati prosbu za smilování, za obrat nějaký, ale pak si ihned vzpomněl, že nemá koho vzývat. Nejvyšší neřídí a nenaplňuje svět, vše, jak pan Šťastný píše, děje se cestou zcela přirozenou, zákony dokazatelnými, — muselo se tedy tak státi s Toníkem, s Milčou. Avšak zahloubával-li se ve brožury Šťastného, by usilovněji si to připomenul, ucítil v sobě často hroznou prázdnotu, bylo mu teskno, jako když v dětských letech pustil se do lesů a ztratil v nich cestu, než křikem někoho se dovolal.

Kubíkové neušel skleslý, skoro zoufalý výraz na tváři mužově; věřila, že se tratí nad nešťastným osudem dětí, ale divno jí bylo, že vypadá nejsklíčeněji, nejsmutněji tehdy, kdy od svých knížek vstává, kdežto jindy čtení jej utěšovalo, rozradostňovalo. Ani ze schůzek s „bratřími“, z hodů lásky nevracel se rozjasněn; mimoděk od Mlejnkové anebo z jeho vlastních řečí srozuměla, že se starým Košnarem srovnat se nemůže, oč, se nedozvěděla.

Vidouc jej tak na dobro skleslého, ani si netroufala mu domlouvati, vyčítati, jako činívala jindy třeba každého dne; někdy však přece v ní trpkost překypěla, i nedovedla zamlčeti, co stále duši jí hryzlo.

Tak jednou počátkem dubna, kdy v pozdní hodinu odpolední byla s ním sama ve světnici. Po zlé zimě objevilo se několik překrásných teplých dní, jimiž se i nemocná Milča rozveselila a okří-

vala; žádala si, by otevřeli okénka, pak i s postele slezla a dnes dokonce se teple oblékla a šla s malým, již cupitajícím Bohumilkem přes cestu k Hladíkovům, rodičům mužovým. Petr vydal se hned po poledni s barchetem za poslední týdny vyrobeným k faktorovi; pravil, že potrvá-li počas, nastane co nejdříve práce na poli, a tu raději dílo odveze a „vorkáf“ přiveze, později by pak nezbývalo času.

Sluníčkem, jež do rozsáhlé smutné sednice dralo se tak mile, přítulně, okénky ještě zaprášenými a zašlými, rozveselila se trochu i Kubíková, která sedla si zrovna do jasných paprsků, aby na své látání lépe viděla a zároveň se ohřála. Řekla si, že se to s Milčou snad přece zlepší, že na ně Hospodin vzpomenul trápením, ale teď snad že dá jim radostí, snad dokonce i o Toníkovi dojde nečekaně dobrá zpráva. Vzývala jej tak horoucně ve své žalosti, každého dne, i když byla sebe unavenější, četla alespoň kapitolu v bibli, ke stolu Páně v té době přistoupila několikráte; snad Hospodin, který vidí ve všecka srdce, pro její upřímnost odvrátí svůj hněv i od rodu Kubíkova, ve tmách po věky bloudícího! Kdož ví, zda metla Hospodinova nenapraví i muže jejího; tak bylo vždy ve starém zákoně, že ranami všelikými uváděn byl lid vyvolený od model a neřestí k pravému Bohu.

Vzhlédla ke Kubíkovi; seděl nečinně ve stínu u stolu, ani knížek svých s římsy si nesendal, opíral si hlavu o obě ruce a v dlaních tvář skoro skrýval. Přece však postřehla žena, že je neobyčejně smuten, že má čelo v samé vrásky staženo; jeho nerozveselil teplý slunečný čas, on netěší se z osvěžení dceřina!

Navlékla si novou silnou niť, navoskovala ji a pak hlesla: „Přecej se naše Milča spravuje; Bůh na nebi dá, že zasej bude zdravá. A kdák ví, esli nám nedopřeje s Toníčkem eště se setkat, nežlivá na věčnost se vodebereme? Vzývám Hospodina napořád, — troufám, že mě uslyšel!“

Kubík vzhlédl a odstranil si dlaně se spánků, když počala mluvit; na její zbožně-důvěřivé věty odpovídal jen trpkým stažením svých seschlých rtů. Bůh na nebi, jenž slyší! Věčnost!

„Nesmej se, táto, ba istotně mě uslyšel! Nemůže nás hněvem svým pronásledovat pořádem, vytrpěli sme svoje, teď vyleje na nás smilování a radost. Troufám, že taky bludařstvo rodu Kubíkova tím trápením je smyto, — a dyby nebylo, — dyť i za vás Pán Ježíš na kříži umřel, dyť i vás vobmyla kreu beránkova!“

Mluvila vroucně, naléhavě, a zanechala i šití, dívajíc se na muže se vzrušenou tváří.

Odpověděl jí teprve po mlčení několika minut trvajícím: „Ty smejšlíš, že nám Milča stůně a Toník se zpronevěřil a potomej zahynul, protože se rod náš spravoval podlevá svý přesvědčenosti a ne podlevá panáčků? Šecko ve světě, milá brachu, se řídí zákonama nezměnitelnejma, a dybys Hospodina vzejvala a se modlila napořád, ich nezpřeinačíš!“

„Ale Hospodin ty zákony ďál, on ich může ppřinačit, hdyž je vůle jeho,“ přela se žena. „Je všemocnej, je nejvejš moudrej, trestá,

dyž se mu zachce, ale taky zná smilování. Chtěl potrestat rod váš za jeho bludařstvo, jako trestal Kvapila a tu jeho sestru, co bránila Pakostovu, jako potrestal Lexovy v Dolcích! Z Pakosty je žebrák, — se žádným bludařem nebylo požehnání. A ty mý nebohý děti to vodnesly za předky svoje!"

Kubíkovy mdlé a smutné oči se rozjiskřily. „To nejní trest, mámo! Každýmu přišlo, co přijdít mu musilo! Co sme kdo zasili, to klidíme!"

„Barciť," pravila trpce žena, „ty's ležel v knížkách za těžko vydělaný peníze koupenejch, chodil s bludařama po schůzkách, ničehos si neuším, a hoch potomej se nám zvrh'! Dyby mu táta nedával příklad a nechodil s Pakostou a s tím příštipkářem Honzíčkem ze města, hoch by se tý sekuře Pešavovy taky nebyl přidržel! Z adamitů žádnej dětem svejm pořádný vychování nedá, ba ani do ty školy by ich neposílali, dyby ich slaunej ouřad nepřinutil. Řeknou: „Dítě samo sebou ve škole života moudrosti nabejvá," a tím to vodbudou! Nemět Toník a Milča mámu, ani číst by to neumělo, ani by to nevědělo, kerak to v domu Páně vypadá!"

„Mejlíš se, milá pomocnice moje," odpíral Kubík živě, ale přece laskavě, smířlivě. „Děti ducha čistého živého sou šickni písmaři, šak znáš Mlejnka, Košnara, Macka tu na Pasekách, — co ti knížek přeříkali! My sme škol nedbali, protože tím duchem, kerej je v nás a v němž přebejváme, sami vod sebe sme vědomostí nabejvali. A tím, že do domů Páně a do kostelů chodil, nihdo eště dokonalosti nedošel!"

„Jenomej ty domy Páně nevodsuzuj. Celičkej tejdeň se na tý hroudě nebo u veřtatu dřeme, — je nám toho potřeba, aby k nám v sídmej deň něhdo promluvil a nás z toho krkaučení pozdvih'. A dětem je toho potřeba eště víc, strůmek se musí vohejbat, aby na křivo nevyrost, — my sprostý to nedokážeme, na to sou lidi učedný, páni faráři!"

„Farář je člověk jako já, nejní-li naplněn praudou, nic nejní platen. Nepotřebujem' kněží pro svý ratolesti; Kvapilova i Koutnejch omladina je hodná, spořádaná, a z nejmladšího, Iříčka, si sestra Koutná až i školmistra vychovala, člověka učednýho, znamenitýho. Šak's poznala, kerak znal písemnosti skládat v cizejch řečích, kerak krásně psal, zrouna jako když to namaluje. Nechej adamitský děti s pokojem, nezvrhne se žádný, — a tenle mladej školmistr nám bude ke cti. To jenomej chudera Toník se dal zlákat tou Jezebel z pazderky, tou Mylittou ejyptskou."

„Stejně s tou jeho slávou bude zčerstva konec," prohodila žena ostře, jsouc podrážděna tím, že manžel jejich dítě haní a cizího hocha z bludařského plemene vychvaluje. „Dvojctihodný panáček s ním dokonca spokojen nejní, říká vo něm, že nevydává vo sobě svědectví, že je řádnej evanjelickej křesťan."

Kubík se usmál: „To si lidi jenomej smyslili! Farář je dobrá duše, nechá každýho s pokojem, i nás, je stařičkej, nad samým hrobem se s lidma vadit nebude!"

„Cák, táto, nevíš, že už se vodebírá na vodpočinek, že má vikáře? Toť, na knížkách říkat, s Mlejnkem a Košnarem se domlouvat, — ale šimnout si, co se děje kolem do kola, — toť neé! Máme teďkejc dvojctihodnýho panáčka mladýho, — ten s lidma umí! Rozpláče ich, rozebere, — to je kazatel! Troufá celá vůbec, že si ho presbyteři vyvolej, až pude dvojctihodnej pan farář na pensi."

„To proto teďkejc neděli každou chodíš do města, — to ten kazatel!" usmál se Kubík opět, ale jaksi kysele.

„Proto, a že sem poznala svoji nedbalost! Ňáko sem taky načichla vod bludařů, dyž sem se do jejich rodu vdala a pořádem sem s něma!" posmívala se žena. „Ale teďkejc bude s něma do čista konec! Dvojctihodnej panáček prohlásil, že tady koukol přeukrutně se vzmáhala mezivá pšenicej, že musí bejt vytrhána a do vohně uvržena! Sliboval, že si nedá pokoje, dokáď tu bludařstvo šecko nebude vykořeněno, a dokáď čistá víra evanjelická, víra pravá, nevzroste. Teďkejc bude zle s takovejma, jako je Pakosta, strejček Kvapilů a ten mladej školmistr!"

Kubík se zamyslil a složil zase čelo do dlaní. „Čistá víra evanjelická!" usmál se po chvilce, „víra pravá! Předkové smejšleli, že i vyznávaj, dali se pronásledovat vod ouřadů a kněží. A teďkejc my potomci sme poznali, že se dokonca mejlili, — že lidi učedný ináč usoudili."

„Pomocnice" jeho naprosto mu nerozuměla; napolo se jí zdálo, že vyvrací řeč dvojctihodného pána, napolo, že svým výrokem o lidech učených dává mu za pravdu. Dychtivě uchytila se této domněnky: „Dybys se do domu Páně vydal a panáčka uslyšel, istě by tě to adamitství zvomrzelo a stal bys se zasej věrným křesťanem. Bůh Hospodin by se k tobě naklonil smilováním, a Pán Ježíš, utěšitel, vešel by do srdce tvýho." Tkadlec mlčel stále, ani tváře z dlaní nepozdvihl a na ženu se nepodíval. Ona neustávala ve svém horlení: „Ach, táto, On umí potěšit! Dyž bylo s Milčou, cérou, nejhůř, dyž se nám Toník nenavracoval a už každej ho měl za mrtvýho, tu sem šecko složila na Hospodina a Krista Ježíše, jeho syna, a bylo mi lehčejc. Neboť písmo svaté praví: Tlučte, a bude vám otevřeno, proste, a bude vám dáno! Dybys zaklepal, poprosil, bylo by ti taky lehčejc! Šak je to na tobě znát, že máš na srdci přeukrutnou tíž!"

Teď Kubík vzhlédl: „Ba, mám, mám," vzdychl zhluboka a sáhl si tak prudce na čelo, že si vlasy zcuchal a zježil. „Oučelem člověka je, aby štěstí došel, a kde je pro mě, pro naše, štěstí? Jenomej rány na nás dopadaj, jedna za druhou! Už nevím, čeho se přidržet!"

Zoufalý přízvuk jeho řeči potlačil v ženě výčitku, kterou chtěla za jeho rouhání vyslovit; řekla laskavě: „Přidrž se Boha, táto, on tě nezklame; on ulehčí ti trápení a po skončení jeho uvede tě ve věčnou radost nebeskou, podle zaslíbení Pána Ježíše."

„Nebe je jenomej klam," odmítal, „nad náma je obloha a vzduch a páry a nic inšího. Je toušecko prozkoumáno vod lidí učednejch. A ňáky radovánky, ňáká věčnost po smrti nejní, věčnost je pořádem,

svět je věčnej tím, že se přeinačuje; v knížkách pana Šťastnýho je to zapsáno a dokázáno!“

„Musí to přece prauda nebejt,“ vrtěla hlavou, „co ty bezbožný knížky tvý píšou! Cák Pán Ježíš nehovořil vo království otce svýho, cák neřek’, „v domě otce mýho je mnoho příbytků, dyby nebyly, byl bych vám řekl“? Pán Ježíš nelhal! Och, táto, nechej těch knížek, — jenomej ti přidávaj trápení! Prál’s, že je štěstí oučelem našeho života; nejní to stejně prauda; oučelem je, abychme cnostně žili a potomej s Pánem Ježíšem v království božím se radovali, — ale dyby byla, — tu bys ich musel zavrhnout, protože pro štěstí nejsou!“

Trhl sebou a vzhlédl zase, překvapeně, nejistě.

Měla pravdu, knížky již ho neblažily, nebyly mu oporou, ony právě způsobovaly onu nejistotu, ono tápání, jako by ve velikém, tmavém a neznámém lese byl cestu ztratil. Zamyslil se a hledal, co by Kateřině odpověděl.

Ale k odpovědi nedošlo, vrátila se Milka, vycházkou a návštěvou tak udolaná, že ji Kubíková jen rychle svlékala a na lůžko ukládala. Pak bylo třeba malému hošíku přichystati mléko k večeři, dojíti do chléva, zatopiti; pak zeť se vrátil a vypravoval do široka, jak se mu na cestě dařilo, co od faktora přiváží, a s kým se ve městě setkal.

Manželé o svém různícím se stanovisku se již nedorozuměli; leč rozmluva za jasného jarního odpoledne dlouho pak oběma tkvěla v mysli. Kubík věděl arci, že z manželky mluví mladý, zanícený vikář, bývalať Kateřina sice horlivou čtenářkou bible a dosti výmluvná, ale takto k němu nikdy neřečnila. Přes to byl nucen si vyznati, že mnohé uhodla: neměl nikde opory, byl nešťasten, — a ona snášela vše lépe, statečněji, ve své oddané víře v příklad Ježíšův a v odplatu na věčnosti. Kubíková opět přemítala, zdali přece trochu manželem nepohnula; kdyby si dal říci, do domu Páně se s ní vydal a dvojctihodného pána vyslechl! Anebo kdyby směla jej sem přivésti! Ve své horlivosti šel by jistě!

(Dokončení.)

727

Z básní Antonína Klose.

Z literarní pozůstalosti.

CHUDOBKA.

V šumném reji slunné Prahy
pyšný jsem kol záře šel —
až mě svedly Vaše tahy,
úsměv měkký, jaře vlahý,
očka, tváře — květů pel.

Potkal jsem Vás zas a zase —
Vy již zcela zardělá,
jen ta víčka sklopila se,
když pod nimi v svůdném jase
touha má dřív utkvěla.

Zjev Váš milý, tvář tak měkká
plály svitem drobných hvězd:
„Potůček jen, žádná řeka,
jsem a vše chci, co mě čeká,
v lásce prosté vlídně nést.“

A má touha do vášniva
tryskla lávou ze sopky,
když jste Vy, tak skromně snivá,
byla jako prostá niva,
kde jen rostou chudobky.

„Na život to nepostačí.
Chudou jste mi!“ řek' jsem bloud.
„Nuzák ať se světem vláčí —
horoucí chci život, sladší,
žít anebo zahynout.“ —

Večer byl tak tichý, vlahý,
když jsem od Vás odešel
na vždy — ale Vaše tahy
září mi tou nocí Prahy
ještě do dnes, dík i žel!

—

ŽOFÍN ŽIVOTA.

Jaro. Hudba. Pyšně, mladě
kráčí si zde v promenadě
dojem blaha, veselí.
Doma sňato pouto chleba.
Zde je rozkoš —: Žofín, třeba,
kde jste rádi prodleli.

Svůdný ostrov. Plno květů,
touhy, písní, lásky je tu,
jež se s Vámi rozdělí.
Na růžích má den tu stláno —
ba i všednost v tichu ráno
vysní si tu neděli.

Hudba zní. Jas, úsměv s tváří,
i s těch vráskou zrytých září,
každý zla je předalek.
V úboru dam lepost hárá,
jejich zjev i pohled — s jara
záhonem je fialek.

Pod zelenou stromů clonou
společnosti v blahu tonou,
lahodou si plní číš.
Hudba hraje. Duch se spíjí
kouzlem sladkých melodií,
z prachu těká dál i výš.

Jako by se duhou nesly,
rozkošně se stezky kreslí
v sadech, plny života.
Vzlet tu, štěstí na rozpuku —
jen jen podat nebi ruku:
tak to v prsou kolotá! —

Žofín. Koncert. Pyšně, mladě
kráčí si zde v promenadě
dojem blaha, veselí.
Z růží je zde žití tkáno!
— Ano — ano — občas ráno
někdo se tu zastřelí . . . . .

—

MÍR.

Chvíle luzná, měkká, bílá
na skráně mě políbila,
jako rosa padá v květ
prachem, sluncem položehlý,
a v mou duši dumky vběhly
jako laně v mýtinu:

Po lučinách v klínu lesů
klid a mír si v prsou nesu,
v očích jas a čisto hvězd.
Nezpívám si, ale cítím,
jak tím krajem, lidským žitím
melodie dýchají.

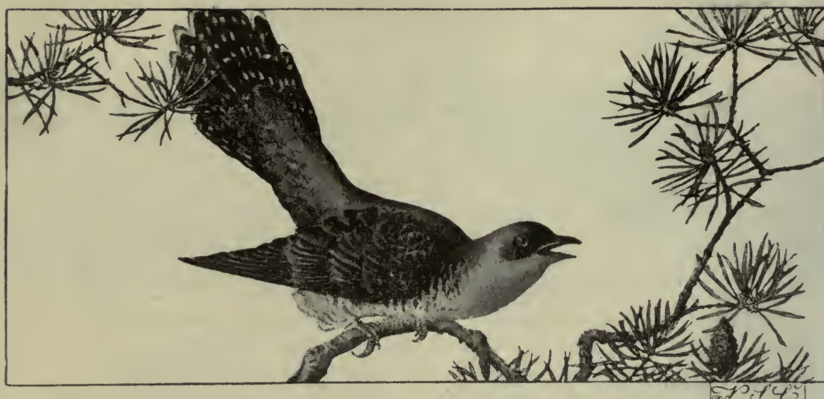
Rejů prost a bez závisti
kolem mne se obzor čistí
láskou, mírem lahodný;
vášně, touhy s boji zlými
z mysli, s očí zmizely mi
za svět kamsi do pekla.

Náručí jen plno písní
v paprscích se, v květech tísní
a mé smysly objímá.
Kráso žírná, ssaji si tě
jako lačné, malé dítě
život z prsou matčiných.

Hledím, dumám — na šalmaje
ve tvářích mi ladno hraje,
v duši vroucím hossanah:
Naše země — pravé nebe,
a my po ní vedle sebe
všickni jdem' jak přátelé.

Všem ta hrouda na ráj stačí —
Živote náš, snů všech sladší,
věčně, věčně chci tě žít! . . .
Chvíle má, ó, kam se's děla?
Dotkni se dnes mého čela —
klesám v boji s životem!

Karel Vika:

Probouzení.

(Dokončení.)

Ale po černé kávě, když tati odešel do velké ložnice položit se na půl hodiny na pohovku, jak míval ve zvyku, vklouzla tam v nestřeženém okamžiku, když už spal, přišla po špičkách k pohovce, políbila mu ruku a zašeptala:

„Děkuji pěkně, dobrý tati!“

Mimo nadání otevřel oči a zeptal se:

„Zač pak?“

„Za prstýnek!“ vyjela skoro ulekaně, ač vlastně děkovala za něco zcela jiného.

Hleděl na ni chvíli a s úsměvem, než řekl:

„Jsi už opravdu velká!“ A když nevěděla, co říci, a červenala se, doložil tišeji: „Buď hodná, abych tě měl pořád rád . . .“

Políbila mu ruku znova, vrátila se do malé ložnice a tam hned vyňala růže ze zaňadří, vyhodila je oknem, zaťala pěst, uhodila se do prsou a řekla si, jako by přísahala:

„To také budu . . .“

Někdy ke třetí hodině přišla opravdu slečna Leblová.

Růžové malé ouško bylo tentokrát na slyšení na dveřích u salonku. A dopadlo to ještě lépe, než Stancie očekávala. Mama patrně byla zcela získána . . . Ó, ten dobrý tatínek . . . Ba, mami byla také dobrá! Slečna Leblová odešla vlastně s nepříjemnou výslužkou.

„— — Slečno, vy jste neměla nikdy dětí —“ pravila doslovně paní doktorová. „Což ubohá naše Stancie za to může, že někdo ji tak neobratně kompromitoval? Ach, slečno, mně srdce usedalo nad tou ubožačkou. Představte si, že mi všechno řekla, představte si, že přinesla tu kytici i to psaní, tu obálku sama domů, a že ničemu z toho nerozuměla. Měla z toho naivní a zcela nevinnou radost, a byla jen nešťastná, že jste ji tak přísně vyplísnila. Vždyť to ubohé dítě ještě

nic z toho nechápe, co vy myslíte. V prvé chvíli jsem sama nevěděla, co říci, ale povězte sama, že nebylo rozhorlení na místě. Snad každá jiná z vašich dívek, slečno, by v podobném případě neběžela s takovým darem tak rovně domů, jako přiběhla naše Stanca. Jsem velmi šťastna, že mám tak dobře vychované děti . . ."

„Ach, ano, nevěděla jsem, zajisté," souhlasila v rozpacích slečna. „Vskutku, také se mi zdálo, že byla jsem v prvé chvíli trochu přísnou. Leč dobrá pověst mého ústavu . . . Nu, pokládala jsem stejně za svou povinnost vás navštíviti. Byla jsem opravdu trochu příkrá, milostivá paní. Ale račtež omluviti, byl to opravdu prvý případ, a trochu jsem ztratila hlavu. Bylo to tak neobvyklé. Tak drahá kytice a ten dopis..."

„A nemáte snad aspoň podezření, slečno?"

„To nevím. Což slečna neřekla?"

„Ach, ne. Přece bych to poznala. Víte, naše Stanca umí také lhát. Ale když lže, to vždycky křičí, nebo aspoň pláče, když se jí nevěří. Je trochu divoká, má krev po otci. Dnes však, když jsem ji vyslýchala, byla jen zlá, a pak ztichla; křivdila jste jí, slečno . . ."

Povídaly si ještě dlouho, ale Stancii stačilo to, co slyšela. Umínila si také hned zcela rozumně, že podruhé, až bude zase lhát, nebude křičet, ani plakat — ó, diplomatickou hlavičku měla Stancie.

Ale až přijde zítra k slečně, naschvál se nebude stavět uraženou, ne, docela se bude tak stavět, jako by se nic nestalo. Ba, bude k ní ještě zdvořilejší než dřív, — ať slečna zkusí, jak chutná takové řeřavé uhlí, jak to praošklivě chutná, když se člověk za zlé odměňuje dobrým.

Inu ano: den tedy skončil dobře. Stancie na všech stranách byla přijata na milost, či lépe řečeno, její reputace zastkvěla se v novém lesku.

Jen to bylo nepříjemné, že ráno mama svěřila kabelku se šitím služce, jíž přikázala, aby doprovodila Stancu.

„V poledne ti přijde Ančka naproti . . ."

Hleďme! Theorie byla krásná, ale v praksi to znamenalo omezení Stančiny volnosti. Bude ji doprovázet ráno i odpoledne služka...

„Nu, jakáž pomoc. Ančka není tak zlá, dá se s ní jednat."

Zastavila se potom u první babky květinářky, kterou viděla, a chvějící se rukou ozdobila své poprsí dvěma narciskami, tak bílými a něžnými, že se zdály být zhotoveny z vosku.

„Jejej!" řekla jí všetečná Ančka. „Vy jste se nějak začervenala, slečno."

A slečna Stanca ani skoro neodpověděla a po celou další cestu nedovedla pozvednout očí od země, ač cítila, ač zjevně cítila, že někde na té cestě hledí jí vstříc dvě zvědavé oči.

„Ale — přece jen," myslila si, „bude to hloupé, když služka bude jí stále tak za zády. Přece se jí musí nějak někdy zbavit. Tak to nemůže pořád jít . . ."

„Říci jí pravdu? — Ne, ne, nikdy. Nikdy se nerozdělí s nikým o sladké své tajemství. Aby se jí Ančka ještě vysmála, nebo to v dobré hodině vybrebtala doma . . . to by tak . . ."

Leč — ó, vy ženy, — Ančka najednou u domu, v němž byl umístěn institut slečny Leblové, snížila prosebně hlas:

„Slečno, kdybych vás směla prosit . . .“

„Co, Aničko?“

„Víte, slečno, kdybych směla, já bych si v poledne, až na vás budu čekat, mohla doskočit k bratrancovi; já vás dohoním u domu, když půjdete pomalu, on jde v poledne z obchodu.“

Stancu až u srdce píchlo. Zrovna pod těmi narciskami.

„To je ten bratranec voják? Viďte?“ zeptala se radostně.

„Ale kde pak?“ zasmála se služka jen tak napolo. „Já už mám dávno jiného . . .“

„Tak dobře, půjdu pomalu,“ a Stancie smála se té šťastné náhodě i tomu, jak Ančka změnila své bratrance. „Hleďme, tedy ona také . . .“ myslila na schodech sama, ale nedomyslila tu myšlenku. „A v poledne půjdu sama, sama!“

Vešla ke slečně, pozdravila jako jindy a postřehla, že slečna poděkovala jí nápadně vřele.

A Ježíši! Náhle zbledla jako křída: Narcisky zapomněla na prsou . . . Jistě je už slečna vidí . . .

Slečna však se domnívala, že Stancie zbledla pod dojmem včerejší její příkrosti, a zachovala se opravdu velmi korrektně.

„Slečno doktorova,“ promluvila k ní hlasem, jenž téměř sládl, „včera jsem byla trochu zlá. Ta kytice — byl to tak zvláštní případ — a čest a dobrá pověst mého ústavu . . .“ odmlčela se, nevědouc kudy kam, a doložila teprve za chvíli se zvýšenou důstojností: „Mluvila jsem však s paní matinkou, paní doktorovou,“ — zde uvedla celé jméno i tituly, — „a přesvědčila jsem se, že jsem se mýlila. Je mi líto, že jsem vám ublížila. Ale říkala milostivá paní, že máte dobré srdce. Tedy mi jistě podáte ruku, a budeme i dále dobré přítelkyně, jako jsme byly dříve, že?“ Současně viděla Stancie čtyři dlouhé slečniny prsty nad stolkem.

Stiskla je, chtěla něco říci, ale jako příslušnice svého pohlaví dovedla se pouze rozplakat. Hned za ní rozplakala se i slečna, pak hned Stancu objala, a než by pět napočítal, plakal v dojemném sboru celý institut jako jeden muž, kteréžto přirovnání ovšem pokulhává silně na všechny čtyři nohy. Nicméně ta oslava smíření byla velmi krásná, a několik dívek, které přišly později, bylo velmi nešťastno, že zmeškalo účastenství v tom plačtivém představení.

A kdo by byl toho názoru, že dívčí srdce nejsou vždy dobrá a soucitná, takovému Tomáši bych přál, aby byl toho dopoledne přítomen v učebním saloně slečny Leblové. Každé z těch mladých srdcí vycítilo křivdu učiněnou Stancii a každé cítilo, že ani ono není bez viny. Tolik opovržlivých pohledů zakusila včera ubohá Stancie. Nedovedly ji a nemohly všechny dívky tak odprosit, jako to dovedla „slečna frajle“; ale za to použila každá i nejmenší příležitosti, aby se k Stancii přiblížila a prokázala jí sebe menší laskavost. Byla obdivována, oslavována. Snad i ta kytice v tom všem hrála roli, leč bylo to tím zajímavější, že dívky hned zapomněly i na to věno-

vání „té nejkrásnější“, jež mělo pro ně trošku urážlivý význam, a viděly a cítily pouze svou vinu.

Jak byla Stancie šťastna! Ještě včera neměla ani jediné přítelkyně; dnes jich měla dvacet — ó, dívčí srdce jest nevyzpytatelné!

Málo, pramálo stehů zapsáno toho dopoledne na stránkách historie institutu slečny Leblové; ani celý národ židovský snad o slavnosti „smíření“ nenatropí tolik radostného halasu, kolik ho viděly stěny institutu za několik hodin. V deset práce už nadobro odpočívala, v půl jedenácté se zpívalo, v jedenáct tančilo, a v půl dvanácté ujednáno, že Stancii slavně učešou. Dvě nejzručnější převzaly tu úlohu, a hle: ty žabky měly vkus. Stancie, která až na konec chovala se passivně, přiznala si před zrcadlem, že nový účes dělá ji „aspoň pětkrát hezčí“, než byla jindy.

Na hodinách odbily tři čtvrti . . . Nastala všeobecná toaleta a příprava na cestu k domovu. Dívky točily se před svými kapesními zrcádky, rovnaly záhyby živůtků, připínaly límečky, pokud je která nosila, připínaly kloboučky, natahovaly se, krčily, oprašovaly, některé tajně přitáhly povolenou šněrovačku, punčošky při tanci sesmeknuté napjaty nad kolínka, zaprášené střevíčky otřeny buď jen nožka o nožku, o punčošku vlastně, nebo i kapesníkem, a některá moudřejší v ústraní přejela několikrát rty suchým kapesníkem, aby zčervenaly. A ještě rukavičky na ruce, ještě pohled do zrcádka, ještě dva závěrečné pohledy do velkého zrcadla, a už — hrrrr, hrrrr — po čtyřech škálách schodů hnala se dolů veselá honba.

Stancii bušilo velmi srdce.

„Snad, snad . . .“ povídalo a opakovalo jí něco v hlavičce; tušila, že se něco stane, co očekávala, čeho se bála i čemu se těšila, něco, co by ráda odložila, kdyby necítila, že s tím musí nutně skončit hloupá minulost jejího života a začít budoucnost.

Dvě z nových přítelkyň nabídly jí průvod, když bylo jim jíti právě tou cestou jako Stancie. Nemohla odmítnouti. Vždyť byly k ní tak laskavé. Leč nesměla s nimi jít, když čekala — budoucnost.

Což naplat, diplomatická hlavičko . . .

Sešly spolu až dolů a kráčely ještě kus, kousek . . .

„Já zapomněla kabelku,“ vzpomněla si.

„Ta se přes poledne neztratí,“ těšily ji.

Ale kde pak: co by řekla mami, kdyby Stancie přišla bez kabelky. Ještě k tomu se jí rozvázala tkanice u botky . . . A kapesník taky zapomněla nahoře. A bože, ty narcisky tam taky nechala . . . Nic naplat, musí zpět. Ujistila družky, že to bude dlouho trvat, než se vrátí dolů. Ať na ni nečekají . . . Nechce je obtěžovat. Odpoledne se budou opět vidět, a půjdou spolu jindy . . .

Daly si konečně říci. Vrátila se pro kabelku. Kapesník byl v ní, narcisky ležely na stole, jak je prve vytáhla z vázy, do které jí je ráno vložily. Šněrovadlo u botky nebylo vlastně ani rozvázáno, to se jí jen tak zdálo . . .

Ale teď! Po schodech ještě seběhla dosti rychle, leč na ulici ji docela zmužilost opustila . . .

Proč vlastně nešla s nimi? Teď je sama, docela sama, kdyby se někdo „opovážil“ ji oslovit nebo chtěl jít s ní, je mu vydána na milost a nemilost. Nikoho se nedovolá. Lidí je sice na ulici dost, ale každý pospíchá k obědu a nebude se k vůli ní zdržovat. Kdyby tak mohla utéci některou postranní ulicí. Ale zrovna zde není žádná postranní. Nu, sklopí hlavu a půjde hodně rychle, aby si snad někdo nemyslil, že na někoho dokonce čeká. —

Tak . . . — — Došla až na roh a . . . a nic . . .

Co je to? Přece ráno nesla své narcisky na živůtku a nyní je nese v ruce. Zvolnila krok. Srdce jí bušilo, že je slyšela. To je nyní už ve druhé ulici. Ještě dvě ulice a bude doma.

Ruce se jí chvěly. Chtěla přendat narcisky z ruky do ruky, ale byla nemotorná, upustila jednu. Začervenala se sama pro sebe, nezvedla ji však, učinila rychlejší tři kroky, zvolnila krok zase, a náhle ji objala vlna zklamání. Slzička vyrazila jí pod víčkem. Ještě okamžik, a zahodila i narcisku druhou.

„Dneska je pátek,“ připomněla si nelogicky. „Nešťastný den.“ A v zápětí vyskočilo jí v hlavě: „K obědu bude jistě zase ta čočka . . .“ —

„Slečno, ztratila jste své narcisky . . .“

Jako by ji někdo palicí uhodil.

„Ne, ne, já ne!“ vyhrkla ustrašeně.

„Ale ano. Vy, slečno. Již chvíli pospíchám za vámi. Tolik však spěcháte . . .“

Podívala se jen jako letem.

Bože, ten byl hezký! Mladý a hezký jako děvče!

Zrudla jako třešně. V rozpacích natáhla ruku, vzala si své květy, jeden opravdu ztracený a jeden pohozený, a při tom ucítila dotek cizích prstů ve své dlani. To byly divné prsty! Až v prsou jí píchlo. Ani ji nenapadlo, aby poděkovala. Tak ráda by se byla optala:

„To byla od vás ta kytice?“ ale měla hrdlo jako v podvazku a v očích mlhu.

„Smím jít kousek s vámi?“ otázal se šeptem.

To byla hloupá otázka. Proč by nesměl. Ulice je přece pro každého. Ale sluší se něco odpovědět. Ale něco moudrého. Nalezla to:

„Já chodím vždycky sama . . .“

Kráčel vedle ní čtyři kroky, než přisvědčil:

„Já obyčejně taky.“

Hm, to je divná řeč. Jak se ho jen zeptat, jestli on jí poslal tu kytici. Ale aby neodešel . . .

„Máte daleko domů?“

„A ne. Už je to blízko.“ — Jen kdyby věděla, jak se zeptat, jestli to byl on, co poslal tu kytici. Jestli to nebyl on . . .

„To je škoda!“

„Co je škoda?“

„Že máte blízko domů.“

„A tak. Já myslila . . .“
„Co jste myslila?“
— A tady ještě několik kroků je poslední roh, jejich ulice; kdyby se od nich díval někdo z okna, mohl by ji vidět a . . .
„Co jste myslila, slečno?“
Jiskřička jí vyskočila před očima:
„Já mám doma kytici červených růží,“ pravila odhodlaně a myslila při tom: „Staň se, co staň!“
„Tedy jste je nezahodila?“ zašeptal vřele.
To byl krásný okamžik.
„Ne, nezahodila!“ přisvědčila se sklopenou hlavou a měla v té chvíli nesmírnou zlost na sebe samu, že dvě z nich opravdu už vyhodila oknem na dvůr, a nesmírnou radost, že to je on, kdo poslal jí tu kytici.
A pravila náhle:
„Děkuji vám. Četla jsem to . . . to psaní . . .“
„A nehněvala jste se?“
„Ne, ne. Proč?“ — A žena se v ní ozvala hned v zápětí: „Ale proč jste mi vlastně poslal ty růže?“
A ještě než odpověděl, viděla, že už jsou v jejich ulici — a o dva domy dále čeká Anička. A řekla rychle:
„Prosím vás, dále ne. Až zítra, až jindy.“ A ještě než pozdravil, kývla hlavou, podívala se s prosbou za prominutí do jeho tváře a cupala rychle pryč.
„To je hloupé, že se musili tak rozejít. Jen jestli je Anička neviděla.“
Leč Ančka nic neviděla. Povídala, že se celá uběhla, ale že čeká sotva minutku. Řekla také všetečně, že je Stancie nějak rozpálená a že snad má rýmu.
Stancie si vzdychla a ptala se smutným hlasem, není-li k obědu čočka. Když slyšela, že ne, nýbrž lívance, trochu se rozveselila a ptala se Ančky ještě na schodech, co dělá bratranec. A pak se smály spolu až do chodby. —
Po obědě, když tati opět ulehl ve velké ložnici na pohovce a mama a sestry debatovaly v jídelně, Stanca zmizela na pavlač, aby si přečetla znovu dopis neznámého. Ba, už to nebyl neznámý. Už byl známý, velmi známý. Byl hezký hoch, měl šedé šaty, malý vousek pod nosem a oči modré a veliké jako . . . jako pěstě . . .
Jen aby se nikdo nic nedozvěděl.
Jak je to krásné — láska . . .
A jak je to divné, že to přijde samo, dočista tak samo, že ani člověk neví. Najednou, když je ti patnáct let a jsou tvé narozeniny, dostaneš kytici, velikou kytici samých červených růží, v té kytici je psaní, ty si dáš narcisky na prsa, on přijde, a utíkej ze šití jak rychle chceš, dělej slovem co dělej, nic platno, on přijde, dohoní tě, začne mluvit, a už ho musíš míti ráda, braň se jak braň. Jak se podíváš do modrých očí — konec. A hned by člověk nechal oběd obědem, ani lívanec by nesnědl — jen už zase honem mezi lidi, na

ulici a... je to tak hezké, když dva lidé jdou spolu, spolu hovoří — aspoň kdyby jí byl podal ruku... Ale to snad ona mu měla podat ruku? Bože, to jistě měla; a ona na to zapomněla jako na smrt v tom spěchu. Ani si nevzdechla.

Podruhé nesmí nikterak zapomenout mu podat ruku. Ruku podává pánu vždy dáma napřed. Jenže... to ji zase jistě píchne u srdce. Láska však — to není jen samá radost, kdo chce mít lásku, musí také trpět. Ale to bodnutí u srdce, to už se snese. Hlavně když člověk ví, že ho ten druhý má rád; a pak ta kytice — jen kolik peněz to stálo...

Jenom ještě, jak to bude s Ančkou? —

Ale Stancie měla zajištěno přátelství dvacíti dívek. Když bude nejhůře, ty jí pomohou, když každá z nich má jistě podobné starosti jako ona. Přece některé z nich mají už také „nešťastné“ lásky, a to musí být ještě cosi většího, velkolepějšího, než obyčejná láska, když z toho přijde taková touha, odjet z domova do světa, nejíst, nepít...

Nepotkala odpoledne Stancie svého rytíře, když ve známém strážném průvodu ubírala se do šití. Ani služka také netoužila si zaskočit k bratranci, kam ji Stancie horlivě posílala.

„Kde pak, slečno, on nemá kdy. Je v obchodě...“

I u slečny Leblové bylo zcela jinak, než bývalo dříve. Dívky zrovna ucházely se o přátelství Konstancie, která za jeden den vyrostla v jejich očích.

„Heleme...“ povídaly si o ní naivní jejich zraky, „dostala kytici od *pána*... A ona jistě o tom neví, že je tajně milována, když byla tak prostoduchá a plakala a tu kytici si sama odnesla domů. To bylo přece trošičku hloupé a neslušné... Co jestli ji viděl...“

Leč nebyly všechny dívky stejně důvěřivé a některé myslily vážně, že bylo by dobře, sáhnouti Stancii na zoubek. Ale její tvářička byla tak dobrá, její oči tak ustrašené, že náleželo k tomu pořádný kus odvahy, přivésti ji ještě do nových rozpaků.

„Nu, až tedy později...“

A Stancie seděla u stolku, našívala „sedlo“ bílé košile, a připadalo jí, jako by těmi drobnými stehy psala historii krásného dopoledne.

Ona mu řekla, že chodí vždycky sama, a přikývl, že on také... Kdyby on věděl, že ona ještě před rokem, ba ještě ani ne před rokem, „stekala se“ s hochy jako se sobě rovnými, co by si o ní pomyslil? Jestli ji dokonce snad někdy neviděl... ií — píchla se do prstu levé ruky. Prst hned stiskla, až vyskočila kapka krve, vyssála tu krev, skoro jí bylo do slz, ale v tom pomyslila: „To pro něho jsem se píchla. Myslila jsem na něho a píchla jsem se...“ A už to nebolelo, a musila se radostně usmát.

Večer on bude jistě čekat. Půjdou spolu... Ona půjde ze šití dříve, aby ji Ančka nezastihla. Půjdou třeba jinudy, než kudy ona chodívá. Nač jíti nejkratší cestou? Přece je zdravé trochu se projít. Procházka sílí svaly, osvěžuje. Tati říkává, že zvláště v mládí je nutno po práci v sedě podnikati delší vycházky, aby se krev roz-

proudila a přivedla do náležité cirkulace. Ano, cirkulace, to je to pravé slovo. To je tak: když dívka dlouho sedí, na příklad u šicího stolku, nastane v těle nesprávná cirkulace, a z toho je hned kolik nemocí. Za to když procházkou ta cirkulace přijde do pořádku, je v pořádku všechno.

Čím rychleji blížil se večer, tím byla však Stancie nejistější: Což jestli on nepřijde? Jestli na ni nebude čekat? Co jestli se mu v poledne zdála být hloupá, a on . . . Ach, Bože, Bože . . .

Odešla od slečny Leblové opravdu dříve. Prošla ulicí, prošla druhou — nikdo. Ano, ještě není hodina, kdy chodívala domů jindy. A něco si zase u slečny zapomněla. Něco jí chybí, neví co, ale zapomněla tam něco. Kapesník? . . . Má kapesník. Ale neměla dva kapesníky? Ba, jistě měla dva. Nosívá přece často dva. Jeden zcela čistý, poněvadž je to slušné, a druhého používá. Ten čistý zapomněla. A vrátila se nejistým krokem.

U institutu si však připomněla dle pravdy, že toho dne měla jistě kapesník jen jeden, a obrátila se smutně znova na cestu k domovu.

Ubohá Stancie!

Dočkala se a potkala opravdu svého rytíře. Ne, nepotkala vlastně. Uviděla jej před sebou — náhle — stál u výkladu látek a vedle něho . . . štíhlá vysoká dáma. Ne dívka — dáma. Byla právě tak velká jako on, stáli vedle sebe, ona mluvila cosi, a on — on jí tykal . . .

Přešla okolo zaleknutá, zlomená, a nohy se pod ní chvěly. Ta dáma měla šedou vlněnou sukni, ne docela moderní, žluté botky i vybledlou hedvábnou bluzu s krajkovým plisé, kraječky v zápěstí, na rukou polorukavičky makko žlutobílé, černý kožený pás kol boků, vysoký bílý límeček přehnutý, kravatku zelenou s červenou linkou a jednoduchý matrósek na hlavě. Stancie sotva o ni zavadila očima, ale byla by ji mohla z hlavy vymalovat.

A tedy on si z ní, ze Stancie, ztropil jen žert, když jí podal tu kytici. Proč ji neposlal té — té druhé. A snad šel s ní — s tou druhou — zrovna do ulice, kudy Stancie měla jít, aby ona je viděla spolu . . .

Ba, taková láska není krásná.

Hle: dva dny a — zklamání a bolest . . .

Špatně spala Stancie té noci. Nikdo, nikdo na světě ji nemá rád. Škoda mladých jejích let, kdy hrála si bezstarostně ve společnosti uličníků. Tam bývala doma. Teď už to skončilo, a nastalo trápení.

Kdež by si bývala pomyslila, když se mu dívala do očí, jaký je zlý! A on zatím ve zlém žertu pošle jí kytici, aby se jí družky vysmály; slečna frajle měla kázání, a doma byl výstup, a na konec, když ona to vše vytrpí pro . . . pro něho — on přijde jí ukázati, že nemluvil pravdu, když pravil, jak chodí sám, a ukázati jí, že chodí se zcela jinými dívkami, než s takovými hloupými . . . než s takovou žábou, jež nosí sukně do půl lýtek a musí chodit do šití.

Ale proč jí poslal tu kytici? Proč ji nenechal takovou, jaká byla ještě před třemi dny. Klidná, bezstarostná, nevědoucí o špatném světě a zlých lidech. Či snad to musí být, že když je dívce patnácte let, hned přijde někdo, od koho ji srdce rozbolí?

Ach . . . a už Stancie věděla, co je to nešťastná láska. Tolik o ní přemýšlela, tak se jí zdála být čímsi velkolepým, a nyní, sotva míjelo jejích patnáct roků — hle: hned prvého dne ji navštívila láska, zaklepala na srdce, to procitlo, ale sotva si protřelo oči, jako koťátko probuzené ze sna, aby pohlédlo na svět, zlá ruka hodila hrst prachu, že znovu nastala tma, ale tentokrát bolestná.

Už věděla Stancie, co to je nešťastná láska. A už také se jí zdálo, že bylo by líp odejít někam, kde by mohla zapomenout, někam, kde nevzpomněla by si nikdy, že ji život k nešťastné lásce probudil.

Ráno nebylo jí dobře opravdu. V noci vypila dvě sklenky vody, a když za prvého jitra slyšela v kuchyni šramot, tak ráda by byla vyskočila z postýlky a běžela si říci kuchařce o lžíci koňaku. U nich totiž nepíval se koňak nikdy jinak, nežli se lžíce jako lék. Leč Stancie věděla také, že by při té příležitosti neušla lékařské prohlídce. Tati by jí ohmatal puls, podíval se do očí a na jazyk — a co kdyby tak uhodl, co Stancii vlastně je . . .? Ne, to ne. A zůstala na své postýlce tak dlouho, až slyšela, že tati odchází do nemocnice. To bylo sedm hodin.

Snad jest divné, že směla spáti tak dlouho, leč v domě, kde se píval koňak pouze se lžíce, vládl vedle jiných i ten názor, že ruka probouzející „dítě“ za jitra, dokud se samo neprobudilo, — ukrádá mu věku. Jen ten, kdo v mládí se vyspal po libosti, jak tělo ráčilo, má právo dlouho žít.

Ba zajisté! Vezměte si naučení z toho vy matinky, které za prvního úsvitu probouzí nevrlost a vstáváte s migrénou; vezměte si z toho naučení otcové trpící neuralgickou bezesností: Je jitro. Sami spáti nemůžete, nedovedete, a v lichém sobectví budíte i své děti, jimž teprve ranní spánek dává sílu žít. Říkáte si na omluvu, že ranní ptáče dál doskáče, ale protože vy, stárnoucí ranná ptáčata, už skákat nemůžete, chcete, aby za vás skákaly aspoň děti, a burcujete je bezohledně z lůžka, kdy nejkrásnější hodina spánku naplnila by jemné cévy jejich těl nadbytkem kyslíku, z něhož tělo ušetřiti by mohlo pro stáří . . .

I Stancie byla dítětem, a proto nezazlívejte, že usnula ještě na celou čtvrt hodiny po tom, když tati odešel. Ba život žádá své! Jí ta chvíle přece osvěžila, a já zatím — domýšlivý životopisec jejího prvého mládí — použil té chvíle, abych — na papíře aspoň — promluvil od srdce k srdci . . .

Ještě před sedmou si myslila, že nepůjde aspoň dopoledne z domu. Zdálo se jí, že by nesnesla, kdyby „ho“ opět tak potkala, jako včera večer; ale několik minut spánku vznítilo v ní novou energii.

Aby se tak dozvěděl, že jí nebylo dobře, a aby si myslil, že proto . . . To se velice mýlí. Ona půjde právě tak jako jindy, bude veselá, bude se smát . . . nu, konečně, kdyby šla s Ančkou a přišli jí „oba“ do cesty, mohla by říci nahlas, že ta šedivá sukně je nemoderní, nebo něco podobně zlomyslného. Ale neřekne, just ne! Aby si pak snad nemyslil, že o něho stojí, že je taková . . . taková hloupá, jako on, aby urážela nebo vysmívala se někomu, kdo jí neublížil a kdo „vůbec ani za to nestojí!“ Tak! A tou vznešenou myšlenkou si hodně ulehčila.

Nebylo jí sice docela zdrávo, ale proto přece pomáhala Aničce smát se po celou cestu.

„A slečno, směla bych si zaskočit v poledne zase . . .“

„K bratranci?“

A zase se obě smály. A nikoho Stancie nepotkala a na schodech do institutu myslila si jenom:

Ono konečně není také správné, když s malou dívkou chodí do šití taková Ančka. To se malá dívka leccos dozví, co není v pořádku, a kdyby to matinka . . .

„Dovolte, slečno . . .“ zašeptal někdo za ní.

Otočila se a . . . a . . . a . . . nic se patrně nestalo: proti ní modré oči, kol ní všude taková modrá tma — něco řekla . . . co to jen řekla? Potom asi kráčela dále po schodech, poněvadž tuto jsou dvéře bytu slečny Leblové. A co to má v ruce? Vypadá to jako psaní . . . Nebo to nejsou dvéře slečny Leblové? Je na nich sice tabulka se jménem, ale . . . pro jistotu nutno podívat se o poschodí výš . . . Tam výš tak ticho, že může tam otevřít obálku beze strachu, že některá z družek ji nalezne na schodech čtoucí.

— — — — — — — —

„Drahá Konstancie. Včera odpoledne nemohl jsem přijít. Odpusťte. Přijela sestra, a musil jsem odpoledne s ní. Nemohl jsem ji opustit, ač jsem tolik na Vás vzpomínal. A před šestou hodinou večer jsem s ní pod záminkou přišel do „naší“ ulice. Myslil jsem, že Vás aspoň uvidím, a čekal jsem marně. Bylo mi tak smutno. Večer pak, pozdě do noci, chodil jsem pod vašimi okny, když sestra odjela. Ale ani jste nevyšla. Nemohl jsem spát, myslil jsem na Vás, a nyní, je půlnoc pryč, píši Vám toto psaní. Budu ráno na Vás čekat, dám Vám nějak toto psaní, a v poledne — těším se — mi snad stisknete přece ruku, kterou jsem Vám dnes — vlastně už včera — podával, a Vy jste nechtěla vidět . . . Já vím, že nejsem hezký, ale nemohu za to. Ani za to nemohu, že Vás mám rád. Už měsíc, a nyní teprve, kdy byla jste ke mně tak milá . . . Bože, jak bude zítra?“

Psaní bylo bez podpisu. —

Jak jest asi smutno na horách, když nejprve teplé slunce dovolí, aby na ně vystoupilo jaro, rozselo prvé květy po stráních, a když prchající zima se ohlédne a dýchne zpět studenou vichřicí a sněhem. Sněhová metelice vše zavěje a nade vším skučí a zpívá tak směle, jako by království zimy se navracelo. Ale přijde nové jitro,

slunce rozhoří se ještě vřeleji, dýchne zase po stráních a do údolí, dýchne — a po sněhu ani potuchy. Prvosenky pod sněhem zůstaly rozvity; nyní vztyčí se jen odvážněji a smějí se; petrklíč rychle zvedá stvol se zvonky, aby nezmeškal v pravý čas vpadnout do jarní písně. Jaterník rozestře pyšně zelené listy; drobná chudobinka třepe vítězně bílými zvonky; velká její sestra, chudobka, volá na poutníky: jaro je, je jaro! Fialky tu a tam přemýšlejí pod keři a voní — ba: je krásné to nové probuzení.

„Je krásné to nové probuzení!“

Stancie seděla už dávno u šicího stolku, psaní v kapse, tvář jakoby nic — ale: co dušinka zpívá, co srdce povídá — to neví žádný kromě Stancie. Žádná z družek, ani slečna, to nikdo neví.

A ruce musí něco dělat. Košilka dosud nehotova, jehla se potahuje jako úhoř sem a tam, steh druží se ke stehu . . . duše však o tom neví, mysl neví a — srdce to docela o tom nic neví.

Byla to „jenom“ jeho sestra. To je divné, že Stancii hned nenapadlo, že to je sestra. Byli přece oba stejně velcí, každý to musil poznat na prvý pohled, že je to sestra. A byla *také* hezká. Měla moderní šedou sukni, v pasu byla tak útlá, jak jí to slušelo, — když on byl s ní. A on ji, Stancii, tedy neviděl. Také v noci na dnešek nespal . . . Kdyby to bývala věděla . . . Ona zatím plakala — hloupá. A že není hezký? O Bože, a jak je hezký, to on si jen tak myslí, že není hezký. To mu Stancie musí rozhodně vymluvit, aby se proto snad netrápil. Je tuze hezký. Také píše, že ji má rád . . .

„Já jeho taky!“

„Co jste řekla, slečno Stancie?“

Jak sebou Stanca trhla, když slečna Leblová najednou, docela bez příčiny, pronesla tak hloupou otázku.

„To jsem se lekla,“ odpověděla Stancie nadmíru klidně: „Povídala jsem, že už budu taky hotova.“

Slečna se blahovolně usmála, a Stanca ponořila se znova do svých myšlenek. —

„V poledne přijde jistě!“

Přišel.

Ančka čekala u domu skoro do půl jedné. A ještě byla vděčná a vymlouvala se, že dříve nemohla být zpět, a aby slečna nic neřekla, že na ni tak dlouho čekala. Zatím Stancie vůbec nečekala. Sama přišla pozdě . . .

Když se pak Stancie doma oblékala, prohlížela chvilku svou pravou ručku a vřele ji políbila na dlaň, načež poznamenala do svých myšlenek hrdě: „Ale podala jsem mu ruku dříve než on mně, protože se sluší, aby — dáma sama ukázala, že ví, co se patří.“

Po krásném dopoledni bylo také krásné odpoledne a na konec také krásná noc, naprostý opak té noci včerejší, kdy Stancie spala tak málo, hasila nadarmo sklenkami vody požár, který jí hořel v hrudi, a kdy malá dívka plakala, že nikdo na světě ji nemá rád, a že hned její první láska je tak nešťastná.

Nu, konečně, dle pravdy řečeno, Stancie také té noci neusnula tak rychle, když musila tolik přemýšlet:

„Ba, jak je krásná ta první láska. Mají se rádi, a bylo by snad dobře, kdyby se tak měli rádi do smrti. Jenže to . . . jak se zdá, není zcela moderní. Jednak! A za druhé by Stancie v tom případě nevěděla, jestli vedle prvé lásky je také druhá a třetí láska krásná. A ještě další lásky. Přece se říká „první láska“ proto, že za ní nutně musí následovat láska druhá a tak dále. Jinak by to slovo *první* bylo zbytečné. Ale prozatím na to Stancie nebude myslet, nač také na to myslet . . . Také jest ostatně samozřejmé, že druhá i ty další lásky předpokládají změnu té druhé osoby, no ovšem. Eh, nu, nebude na to myslet. On je hezký a má hezké jméno: Rudolf; bude to skoro škoda, až na jeho místo přijde někdo jiný, který nebude snad tak hezký jako on, nebo nebude mít takové hezké jméno.

Nu, konečně, ani v nejkrásnějších šatech se nechodí do smrti. Odřou se, utahají, vyjdou z mody — někdy se jim ještě trochu pomůže, když se dají přešít, ale jako nové už nejsou nikdy.

„Ale co, jestli on bude chtít vyměnit Stancii za jinou dříve než ona . . .?“

To asi Rudolf dojista není takový. Přece Stancie ví od sester, že dáma vždycky má přednost. Ale kdyby ani to . . . on je tak upřímný, tak hodný, že zklamání jí nepřipraví . . . U pomyšlení na zklamání usnula.

Zdálo se jí o dlouhých prstech slečny Leblové, potom následovala nějaká spletená historie o květinách v jejich salonku, jak se na nich válela kočka, a jak ji Greta uhodila smetákem; ještě dále, jak u stolu v jídelně se ulomila noha, jak ona, Stancie, dotáhla ten stůl s Ančkou do ordinačního pokoje, kde tati nohu sfačoval, poručil, aby dali stůl do postele a na nohu mu dávali obklady, potom jak bylo ráno a Mila se zlobila, že pekař peče rohlíky čím dál menší, a taky jak Stancie převrhla kalamář na ubrus, a když utekla, jak za ní běžel pes, jak jí sežral punčochu i s podvazkem, a sumou samé takové divné věci. Jen o „něm“ se jí nic nezdálo.

Prvé, co Stancii ráno zcela nelogicky napadlo, bylo — že si bude psáti denník. Napíše si večer každého dne, co se jí zajímavého přihodilo. Denník je dobrá věc, poněvadž takové zajímavé věci se lehce zapomínají, a když má člověk denník, může se tam jen podívat, a už ví, co se tehdy a tehdy stalo. Denník, to jsou takové dějiny, které si o sobě může každý psát. U dívek jsou takové dějiny jistě velmi zajímavé.

Čtvrtek, pátek . . .

Krásné dni. Milé, krásné, věčně krásné dni . . .

V sobotu odpoledne bylo v institutu vždy prázdno. Bylo sice prázdno i tentokrát, ale Stancie odůvodnila doma, že má přijíti ke slečně Leblové aspoň na hodinu, jestliže má její živůtek býti v neděli hotov. A zatím živůtek Stancie byl hotov už v pátek večer; Stancie si jen tak zalhala, docela bez zlého úmyslu, poněvadž doma

nemohla přece říci, že v sobotu odpoledne — „on" bude čekat v Kinského zahradě o půl čtvrté... Přesně o půl čtvrté! Ono se řekne „mluvit doma pravdu", ale když to vždycky nelze. Jednak by to vedlo k dlouhým výslechům a dlouhému vysvětlování, a konečně k čemu vysvětlovat tak samozřejmou věc: ona řekla, že v půl čtvrté přijde, a tedy všecko ostatní odpadá.

Půjde do Kinského zahrady, na zpáteční cestě zastaví se u slečny, vezme svůj živůtek, který je už zaobalen, a půjde domů...

— — — — — — — — — — — — — —

Stáli spolu v Kinského zahradě na terrase a dívali se na Prahu. Už před tím mluvili spolu tak mnoho, že jim jaksi řeč došla. Co také mluvit, když jejich ruce mluvily za ně?

„Praha je jistě krásná!" pravila Stancie, když chvíle ticha zdála se jí trvati příliš dlouho.

„Ano," pronesl on a doložil jaksi učeně:

„Humboldt povídal, že je Praha nejkrásnější vnitrozemské město v Evropě."

A Stancie kývla zvědavě:

„To je ten brunet, viďte, jak jste šli tuhle spolu?"

Rudolf se rozesmál, ona se také smála a dodala rychle: „Ale mně by se nelíbil, tolik hází rukama, když jde..."

On smál se ještě dále, a jeho smích byl nakažlivý, že také Stancie se musila dlouho smát. Nikoho nebylo na blízku a tak — Bůh ví, jak se to stalo — on ji políbil...

Políbil ji právě tak, jak ji někdy líbala Míla, když byla hodně rozpustilá, ale bylo to zase docela jiné políbení...

„Co děláte?" vykřikla.

Ale on mlčel, a Stancie cítila, že také se musí odmlčet, když bylo vůkol tak ticho, že sotva bylo slyšet, jak v dálce hučí vltavské jezy, a jak do toho hlubokého melancholického tónu pohvizduje kos...

* * *

S Bohem, Stancie!

Dovedl jsem tě až k prvému polibku; jdi sama dále, dobrá a primitivní ženská dušičko! Jsi taková, jaká jsi, mé péro neučinilo by z tebe ani víc, ani méně. Proto tě opouští na křižovatce života, za mezníkem prvého polibku, který je krásný muži i ženě.

S Bohem, Stancie!

Jsi dítě a žena a dítě ženy. Dva důvody, abys milovala, klamala, lhala i nenáviděla, aniž bychom směli zapomínat, žes dobrá, krásná, laskavá a milá, a nalezli v tobě příčiny, pro niž bylo by v srdci místa pro nenávist. Jsi žena, to omlouvá. Snad budoucnost tě bude soudit, ale nikoli přítomnost, v jejímž ovzduší jsi rozkvetla. Snad za měsíc zapomeneš na svého Rudolfa, a jeho obraz v tvém srdci nahradí obrazy jiných „Nerudolfů"; snad ta první láska ti zůstane — běda ti; snad k té prvé lásce se po letech a jiných

láskách vrátíš — obdivuji tvé krásné srdce; snad nezažiješ lásky jiné — lituji tě; snad budeš milovati příliš . . . měj můj soucit; snad tvé srdce opravdové lásky nepozná . . . ubohá Stancie — — — tehdy přijdu a řeknu ti:

„Buď mi sestrou.“ A vezmeme se za ruce a půjdeme spolu cestami, kudy chodila jsi s těmi, jimž na čas jsi dala své srdce v zástavu, a půjdeme po cestách, kudy chodíval jsem i já, když srdce jsem hledal . . .

Ale vím a pravím ti, že na těch cestách bude prázdno, a pokvete na nich sotva červený smutný bodlák a modrá čekanka, jejíž květy však opadají, když se pokusíme je utrhnout.

Ach, Stancie: nepřej si, abych přišel a podal ti ruku.

Buď navždy s Bohem, Stancie!

Gustav R. Opočenský:

Setkání.

Po bloudění marném setkáme se v kraji,
kde už růže blednou, vadnou, umírají.
Setkáme se tiše. Ruce podáme si —
Avšak nevím, paní, co as řekneme si . . .
Nezkazíme steskem onu chvíli pěknou?
Nezachví se ústa, dřív než slovo řeknou?
Nepoznáme náhle v jediné té chvíli,
že vše klamem bylo, co jsme dodnes žili?
Že jsme prodali kus blaženého mládí,
že vše zradili jsme, co jsme měli rádi,
že jsme plili ve tvář šťastné minulosti,
že jsme rouhali se — — Ne, ne, dosti, dosti!

Nač se tolik mučit, srdce rozdírat si —
když už není lásky, když už není spásy? —

Bude večer kolem, a za blízkou řekou
kdosi zazpívá si píseň divně měkkou,
a v té písni známé a v tom němém tichu
sladký hlas svých dávných uslyšíme hříchů.
Tichým krajem půjde lesní zvěř pít k řece. —
A v té svaté chvíli poznáme se přece,
poznáme se znova a porozumíme,
proč je všecko mrtvo, proč už všecko dříme
pod růžovou hradbou dole u hřbitova — —

V tichém usmíření zapláčeme znova.

Růžena Svobodová:

Zahrada Irémská.

Román.

(Pokračování.)

V.

Vychovatel Pavlův byl jemný, nervósní člověk, zamilovaný do lidské psychy jako hvězdář do psychy hvězdné.

Přemítal o každé nové lidské bytosti tak dlouho, až si ji cele ujasnil, až poznal její všechny pochody myšlenkové a všechny vnější a vnitřní, náhodné i dědičné vlivy.

Pak ho teprve těšila. Dříve ho jenom zneklidňovala.

Tápal po dva prvé týdny po vstoupení do domu Gelderova. Vyslechl rozkazy svého zaměstnavatele, ale neplnil jich. Po několika rozmluvách s paní pochopil, že jde o hluboký rozpor v názorech na vychování dítěte, že oba — muž i žena — jsou ovládáni naprosto se různícími pověrami, jež nelze ani sharmonisovat ani spojit.

Pochopil, že paní má zoufalý, chorobný strach před siláctvím a banalitou, a tím že vzniká její nebezpečí: znežnělost a přejemnělost cítění.

Pochopil, že pán má chorobně hněvný strach před něhou a citovostí, a tím že vzniká jeho nebezpečí — banalita a siláctví.

Pochopil, že paní jemnými formami život komplikuje, řeč obohacuje a že jí nelze jinak žít.

Pochopil, že pán pohrdá formami jako někdo, kdo se jim nenaučil s prvými kroky a že, než by se kompromitoval tápáním a zkoušením, zavrhuje je vůbec.

Čím mluvil muž úsečněji drsnějším hlasem, hrubšími výrazy, paní mluvila preciosněji a pozorněji.

Vychovatel cítil, že tu bojují dvě různé generace svůj dávný boj, který ani po zápase stoletém by nemohl být vybojován.

Paní neměla pochopení pro široké, tvrdé linie života, utíkala se do umění a uměleckého pozorování přírody jako pronásledovaná do chrámu, kde nemohla být sledována a ubita, projemňovala se do oněch nebezpečných tónů, které se podobají sestersky hudbě z říše stínů.

Pán si zakládal na své hrubosti a ironii vší energií lidí milujících život pouze instinkty a bránících se kultuře jako chorobě a konci.

Vychovatel, nervový jemný hoch, kterého život častěji bolel než těšil, inklinoval celou bytostí ke světu paninu, ale poněvadž v něm viděl nebezpečí sladké, únavné a nemužné jednotvárnosti, ze všech sil se mu bránil.

Výsledky svých bojů a své sebeobrany před svým nejvnitřnějším já barvil tendenčně výklady o životě, jimiž bavil a povzbuzoval svého milého žáka Pavla s velikýma, nevinnýma očima a posměšnýma, šibalskýma rtoma, a trpěl bez ustání jakousi nejistotou své methody a bolestivými nervy, jak trpí každý třetí mezi lidmi nedomluvenými a nesjednocenými. A neštěstí, které spojovalo manžely, nervové pohrdání vzájemné, sršící a vycházející z různých stupňů generace, přecházelo na rozechvěného vychovatele a přelévalo se na malého Pavla jakousi nezdravou sprchou a zneklidňovalo ho. Nechtěl si dát vzíti své roztoužené sladké představy o dálce, velikosti, o milionu automatů s čokoládou, do nichž si do každého bude smět hodit desetník, až bude veliký a bude boháčem, o bilionu olejových barviček, jimiž bude malovat maminku, až bude malířem, rozčiloval se, opravoval-li mu vychovatel na střízlivo svět, a zlobil se někdy tak vášnivě a ujišťoval, že by celý svět zabil, kdyby nebyly v něm miliony hodných lidí a automatů s čokoládou.

Geldera přehánění Pavlovo vzrušovalo, a zešedivění a zpřesnění jeho představ stalo se mu utkvělou myšlenkou.

Vypravoval hochovi o nejpodlejších lidech, zlodějích, podvodnících, lhářích a ujišťoval ho, že není dobrých lidí, a jenom bude-li v každém hledat darebáka, že se nikdy nezklame.

Pavel se bál otcova vypravování jako povídek o strašidlech, nevěřil jim, a pohádkami, které mu povídala matka, zdobil si svět a připravoval svému srdci všechna zklamání, jaké potkávají snivce a illusionisty.

VI.

Milenka bratrova, slavná tanečnice, přijela do města a ubytovala se v prvním elegantním, nově zřízeném hotelu.

Isida přála si uviděti ji, poněvadž si přála prohlédnouti si tvář svého nemilého osudu, a pak, protože sama vášnivě milovala tanec, chtěla posouditi její umění.

Eduard zašel k Isidě.

Zjezdil celý svět. Viděla ho zase po letech poprvé. Klesl sku-

tečně na jakéhosi impressaria, na sluhu, který opatroval na cestách milenčiny brillanty, šperky v ceně milionu, celý klenotnický krám. Musil sedět za kulisou při tanci, v němž se jimi nezdobila, a držet je na kolenou, zavřené v trojnásobném koženém pouzdře.

Tyto šperky braly mu všechnu osobní svobodu. Nemohl odejíti, kdy chtěl, stále si musil klásti otázku, jsou-li v bezpečí, neboť, kdyby se z nich ztratil jenom jediný kamínek, byl by přišel o poslední přízeň přísné a nevěrné milé.

Chtěl navštíviti sestru, ale nemohl odejíti od šperků.

Konečně rozhodl se, že je vezme s sebou.

A tak se objevil v salonu sestřině s hnědým koženým pouzdrem v ruce, a jako voják uvyklý spát ve strachu, s nabitou zbraní, kladl stále ustrašeně ruku na pouzdro a lekal se.

Byl vyhublý, nervósní, roztržitý.

V Americe navykl holiti se. Bolest na jeho tváři nebyla ničím kryta.

„Jsi šťastna? Vždyť ty jsi šťastna?“ ptal se a tvrdil zároveň. „Není to tak zlé, jak jsi si to představovala? Často na tebe myslívám! Bál jsem se ti psát, bál se o tobě slyšet. Zavinil jsem tvůj sňatek, vím to, ať je jakýkoliv. Já, já jediný ho zavinil!“ mluvil, ale roztěkal se, neboť myslel hned na něco jiného.

Byl uchvátaný, návykem ze stálého bdění, chvatu a rozrušení cest se zhýčkanou ženou, dámou i gaminem současně, které nikdy nevyhověl, a která ho jenom trpěla.

„Ano, chceš mi snad říci, vidím ti na rtech tuto otázku, kdy budu pracovati? Kdy začnu žít? Že tohle není definitivní život. Ale což, chce-li se někomu žít definitivní v nedefinitivním? Chce-li se člověku žít v stálém nebezpečí? Řekneš mi, že žiju na účet jiného, už slyším tvé výčitky, slyším už tvůj kárný hlas. Ale kdo tu nežije na účet jiného! Všichni, všichni žijeme na účet druhého, to je moje omluva!“

„Neviním tě z ničeho,“ řekla mu zrale a unaveně Isida, „nechci ti vyčítat. Což vím, kam spějeme? Což vím, nebylo-li tak už ustanoveno? Nevím ještě dobře, má-li se člověk podat vlnám osudu, které ho nesou, kam se mu zachce, nebo má-li naslouchat vnitřnímu hlasu a čeliti mu. Nevím to do dnes a mnoho, celé hodiny o tom myslívám.

Léta jsem prožila jako v mrákotách, ale zvítězí-li můj vnitřní hlas, který mne neponese jinam, jenom k prosté vnitřní svobodě, postavím se celému, tebou připravenému osudu a pobořím jej jako hradby.

Jenom to až pochopím. Nemám kam jít, nikoho na světě nemám, domů bych se vrátit nesměla, ale tak pro očistu a pravdu samu. Viděli jsme se posledně o mé svatbě. Víš, čekala jsem tehda rozhodnutí od Alberta, do poslední minuty jsem je čekala, ale přišel jenom svatební dar, můj zelený koberec. Často na to myslívám. Nejsem už tak jasná. Někdy pláču. Ale ani sama sobě si to nepřiznám. Nemám zlého muže, dobrý je to člověk, rozumný, ale

tak — doma tu nejsem a nikdy nebudu. Má bytost leží ladem, všecka jsem odumřela. Ty se chvěješ. Mohl bys mi říci proč?“

„Mnoho jsem zlého zavinil, moje sestro milá, mnoho zlého mám na svědomí. Nevidím rád nikoho z rodiny! Jenom s Agátou se setkáváme ve světě, ale tebe jsem se bál ze všech nejvíce — — — musím jít“ — roztěkal se náhle — „uvidím tě ještě, přijď na představení — — a večer, chceš-li, bude v hotelu společnost. Tvůj muž také přijde. Pozvala jej.“

„Znají se?“

„Ach, ovšem, má drahá, bývala jeho přítelkyní, velmi dobrou přítelkyní, než-li jsem ji poznal já. On mne s ní právě seznámil. Byl jsem tehda dítě, miloval jsem ji jako královnu a vidění, chtěl jsem se s ní oženit — vymluvila mi to ovšem sama — tvůj muž však o ní mluvil cynicky, jako o ženě, která patřila jemu a Bůh ví kolika přede mnou. Napsal jsem mu, že ji považuji za svou nevěstu, aby o ní neroztrušoval tyto lži. Vysmál se mi tehda dopisem ještě cyničtějším.

Našel jsem list ten večer na svém stole a nespal celou noc. Nevěřil jsem mu, a přece jsem trpěl a chvěl se v zimnici, až do té chvíle, kdy jsem ji našel za kulisami a ukázal jí dopis.

Zavěsil jsem své zoufalé, pátravé oči na každé zachvění její tváře a čekal, že jej s hnusem odhodí. Ale její jemná pleť se celá každým místečkem smála, řasy na sklopených očích se posmívaly.

„Nuže!“ řekl jsem, nedůvěřuje si vyložiti špatně její úsměvy.

„Nuže, nuže, má pravdu pan Gelder, hloupý oslíku!“

„A ty?“ zeptala se Isida.

„Nu, vždyť vidíš. Uplynulo šest let od té doby — — —“

Vyhublá, předčasně vráscitá tvář Eduardova se smutně a rozpačitě usmála. Jako by se byl v té minutě rozhodl potrestati se, pokořiti se, pověděti celou bídu jejího života, pravil:

„Trápím se, žárlím — a tuhle hlídám její šperky — — však jeden z nich jí daroval Gelder — — nosím je všude s sebou — — večer je mám na kolenou, tančí-li právě bez nich — —“

„Eduarde,“ promluvila nějak zmučeně a užasle Isida. „Je tohle život? Je tohle láska? Žádá si tak strašných obětí? Musí se dát člověk takhle vléci, takhle rozdrtiti? Bože, bože!“

„Ach, myslíval jsem, že to pokořování, to sotva trpění nesnesu, ale přivykl jsem tomu jhu. Dívám se ještě někdy sám sobě do tváře, jsem-li to já — vždyť já jsem v mládí také něco chtěl. Něco mlžného, hloupého, dobrého. Ale život je jiný, milá Isido!“

„Já nevím, jaký je život!“ řekla zamyšleně kamsi odnesena.

„Já o něm nevím nic!“ myslila, když už bratr dávno byl odešel, ale zatoužila po něm tisícizvukou bolestí, kterou v ní zanechávalo to, co k ní dolétalo hrubým, zmateným poznáním ze světa, od lidí, kteří skutečně žili, ať už jakkoliv a život jakýkoliv.

Sepjala ruce nad hlavou, a její sladká, bledá, mlžná vidina života přijímala nové tvary, a její touha stávala se živelnější, zdravější a bezprostřednější.

„Život!“ volalo tisíce jejích instinktů a tuch, život, ať už je jakýkoliv, jenom ve zvýšené intensitě a formě! jenom ne ropuší a chladný a uvadlý.

VII.

Ve Varieté zpívaly vykřičenými hlasy francouzské zpěvačky celé pošité cetkami.

Isida se dívala po krásně a diskretně zařízeném divadle s bílým a zlaceným štukem, velikými promenoiny, pohodlnými ložemi, vyloženými pěkným šarlatovým tónem červeného sukna a osvětlenými lampami, stíněnými červeným hedvábím.

Přišlo číslo, kdy měla vystoupiti tanečnice.

Čekala, že přijde v rezavých, nabarvených vlasech, nějaká protivná, zhýralá, tlustá ženská.

Ale na jevišti náhle se zjevilo jaro. Tanečnice přišla jako mladinká holčička, jako by byla okouzlena světlem, jako by je všude vnášela, jako by se od ní všude rozsvítilo, nebo jako Venuše právě narozená, střásající poslední pěnu s mladinkého těla.

Měla krátké rozčesané kučery, rudou růži zatknutou v nich nad šíjí. Měla pleť ani ne jako z bílého mramoru, ale hebkou jako z bílého porculánu, průsvitnou, na líčkách malinko zrůžovělou, v černých řasách a pod klenutým neunaveným obočím veliké dětské oči, bělounká ramínka a zádíčka s dvěma důlky, mléčně bílé paže a ruce. Snad na tom bylo mnoho umělého, ale po tom není nic obecenstvu, přeje-li si herec, aby se mu doslova věřilo. Isida na ni pohlížela ani nedýchajíc.

Přišla na jeviště jako veliká jistota krásy. Prohnula štíhlé a plné tělo, zaluskala prsty jako kastaněty a vypjala jemně hruď pokrytou celým tím klenotnickým obchodem, který hlídával Isidin bratr. Na dlouhých šňůrkách připevněné brillanty visely od výstřihu jako déšť kamenů, jako kapky rosné.

Byla to ohebná, pružná, dlouho pěstovaná a šlechtěná síla.

Zazpívala jakousi smutnou španělskou píseň, smutnýma rtoma s veselýma očima. Její kameny světélkovaly, a její hlas plakal, miloval, hladil, toužil a sváděl.

Eduard vešel do lože Isidiny.

„Sestro, mám teď chvíli času, dívej se na ni, ale poslouchej mne, povím něco a daruji ti něco. Neohlížej se, dívej se na ni, nikdy nic krásnějšího neuvidíš. Podívej se na ni. Je v ní denně něco nového, nepostižitelného, výlučného, čarovného, mladost, umění a radost svěží, ženské pěstované krásy. Na krásný nástroj se vypěstovala . . .!“

„Tos mi chtěl říci?“

„Něco jiného jsem ti chtěl říci. Tvůj muž mi bouří krev. Poslal jí dar, brillanty v květinách, v koši jedovatě zelenohnědých orchideí, a ona nemluví na mne za to, když jí jiní dávají dárky. Ať si nehraje, ať si nehraje tvůj muž. Řekl jí, jak se mu po ní stýskalo, jaký vede nudný život vedle nudné ženy, od té doby, co ji ztratil. Ona miluje

peníze, zlato, kameny, přemluví mi ji. Jdu ti ho udat. Je to podlé, ale není prostředku, který bych zavrhl. Postarej se o to."

„Ale když mně na tom zcela nic nezáleží! Nech ho! Nestarej se! Ona odjede, a on se už od obchodu a peněz nehne!"

„Vždyť jí slibuje, že pojede s ní teď hned, do Italie, a kam chce, že s ní pojede!"

„Nech ho jet!" řekla úplně nezúčastněně Isida a ssála očima tanečnici, logiku jejího tance, sladké štíhlé tělo, pyšnou zpupnou hlavu na bílé šíji nakláněјící se v pružné, jemné, nevzdávající se něze gest, v jakési ocelové gracii.

Její šátek s dlouhými třásněmi téměř žil na jejím květinovém těle, přimykal se v měkkých záhybech vybledle růžovým hedvábným tkanivem s okrajem tkaných růží. První sloku písně zpívala zabalena v šátku splývajícím s ramen, při druhé přikryla jím bílé ruce a hlavu, při třetí sepjala pod ním dlaně.

Eduard se pozvedl.

„Teď svleče šperky, musím jít. Přijdeš po divadle? Nebudeš litovat! Pamatuj! Přijď!"

„Ty jsi sešlý princ!" řekla mu teskně sestra. „Stáda bys mohl pásat!"

Tanečnice vyšla v novém čísle s kastaněty, v drzé póse, se šňůrou perel mezi zuby, prošla se po jevišti jako hříbě, s cigaretkou v ruce, a začala tančit hbitý, nepostižný tanec vášnivé, vroucí krve, bouře smyslů, šílenství života. Isida poznala, že se dívá upřeně do přízemní prosceniové lóže, že tančí pro ni, hraje pro ni.

Náhle se zastavila na samé rampě, jako by byla vdupána do země, a rázem protáhla celou šňůru perel bílými pevnými zuby, které ukázala v drzém, vyzývavém úsměvu tomu, pro kterého celý večer hrála.

Celé hlediště pohlédlo v tu stranu, kde seděl její vyvolený. Ale Isidu nezajímal její předmět koketování, myslela na sebe, na svůj tanec, na svůj zpěv, na svoji lásku, na všecky svoje udušené schopnosti.

VIII.

Muž přišel pro ni hned po tanci. Nechtěl vyčkat konce. Šel se zeptat ženy, zůstane-li a přeje-li si, aby ji doprovodil domů.

„Nezůstanu, ale pojedu do společnosti bratrovy. Chci poznat jeho milou!"

Muž se zhrozil.

„Ty přece nemůžeš jíti do její společnosti!"

„Ale vždyť tys přislíbil, že přijdeš!"

„Ale pro dámu to není slušné a vůbec možné!"

„Jaký je rozdíl mezi tvou slušností a mou! Chci ji poznat a půjdu!"

Gelder se nahněval, přestal mluvit a celou cestu do hotelu hleděl kočárovým oknem na ulici.

Tanečnice přišla oblečena v podzimní hnědé harmonii, v sienově hnědé krátké sukni, vroubené tkanými květy ve všech tónech koží, podšité sírově žlutými krajkami.

Měla hnědé hedvábné punčochy, zlaté střevíčky, živůtek žlutavý, pravý starý španělský šátek, malinově růžový, věnčený tyrkysovými růžemi na bedrech.

Oblékla většinu svých brillantů.

Stála u zrcadla ve skupině mužů ve fracích a bílých nákrčnících.

Před Isidou upadla v rozpaky; ne proto, že byla milenkou bratrovou, ale že bylo jí trudno „s hodnými ženskými“, které si ji prohlížely jako divé zvíře.

Obrátila se k Eduardovi a zarecitovala mu do samé tváře hadím sykotem:

„Schon mit ihren schlimmsten Schatten
Schleicht die böse Nacht heran;
Unsere Seelen, sie ermatten,
Gähnend schauen wir uns an — —

zpívá Heine.

Nic netrvá na světě věčně! zpívávala jsem kdysi já.“

„Vždycky tě prosím, nezpívej tato slova, jenom tato strašná slova nezpívej!“

„Máš tu sestru, bav ji! Málo kdy se ti to stane!“ řekla tanečnice. „Viďte, milostpaní?“

Z posledních dvou slov vycítila Isida, jak pohrdá milenka jejího bratra vší počestností, vším pořádkem, vším měšťáckým, a kolik zlé ironie dovede vložit do takového slova „milostpaní“. Tanečnice zavěsila se pak do jejího muže a pomalu ho odvlékla z pokoje.

Eduard trpěl stálým pokořováním, stálým nebezpečím, že mu bude milenka odňata na každé stanici novými a nebezpečnými soky. Gelderových peněz se bál ze všech nejvíc. Ale on se bál už také stínů.

Nemohl vydržet na jednom místě. Zavěsil se do sestřina ramene a vedl ji kolem šedě vyloženého sálu se zrcadly, mimo dvéře, kam zašla jeho povětrná milá.

Pohlédl dovnitř, ale nechtěje se ještě prozraditi, že zvídá, a nespatřiv ničeho, prošel nervósně mimo.

Chvěl se a rozmrzel docela.

„Kdybys věděla, jak mne všechno, všechno mrzí a bolí, jak si často myslím, že to všechno ukončím jedinou ranou. Ale jak si vzpomenu, že budu ještě teplý, a ona už bude líbat jiného, je to směšné, zůstanu raději. Připravil jsem ti psaní — které jsem ti dlužen, připravil je pro případ. Mám ti co říci, slíbil jsem ti to ostatně — ale povím jenom, bude-li se třeba pomstíti. — Nepůjdeme se podívat, co tam dělají —?“

„Nech je chvíli na pokoji. Slyšíš, smějou se! Pověz mi —“

„A patrně, patrně nám!“

„Něčemu se musejí smát, chtějí-li se smát, opravdu, nech je a pověz raději, co mi máš říci!“

Zastavila ho.

„Povídej!“

„Ne, nemohu, odpusť, teď ne, jen za jedinou podmínkou ti povím, uvidím-li teď tvého muže s ní, a bude-li se mi chtíti poslední pomsty!“

Odešel náhle od sestry a vešel do pootevřených dveří.

Jeho milá s nahými rameny, ve zlatých střevíčkách s nohama přeloženýma ležela na divaně. U ní seděl jakýsi hlupák s očima vytřeštěnýma na její zlaté nožičky.

A Gelder právě v této chvíli, chechtaje se svým nejhorším smíchem, provázeným jejími trilky, snažil se ji stáhnout za zlaté nožičky s pohovky.

„Co děláte!“ vykřikl na něho Eduard. Ale pochopil, že je hloupý a směšný žárlivec, když uviděl její nekonečně lhostejné oči a když uslyšel její nezměněný pobláznený smích . . .

Gelder ji stáhl do poloviny, když náhle vyskočila a polotanečním krokem došla k Eduardovi, obešla si ho drzým krokem, pohlížejíc kosmo na něho, zastavila se, přimrazila ho svým neurčitým přísným a vášnivým pohledem, který zakazoval i sliboval, a náhle pro rozveselení sálu otřásla se sehranou ošklivostí a řekla: Brrrr!

Gelder se vděčně zasmál.

Eduard vyšel ze salonu.

Jeho sestra rovnala květiny ve váse, dlouhé stonky růžových mečíků, a byla zamyšlena.

„Tohle musí skončit,“ opakoval si Eduard. „Ale než to skončí, pojď, povím ti, co jsem ti říci dlužen!“ Jeho rty se chvěly a zmodraly, zuby o sebe narážely.

Usedli na šedou aksamitovou pohovku mezi dva stromky vavřínové.

Eduard se rozmýšlel, hledal slova, vybíral je z tísnících se představ.

„Pamatuješ se na chvíli, kterou jsi mi včera připomněla, na chvíli svého předsvatebního dne, kdys čekala dopis Albertův, dopis Albertův z ciziny. — — — — Pamatuješ se, že ti poslal koberec, a v něm že byl zabalený list. Zásilka se zdržela. Měla dojít o celý měsíc dříve.“

„List, jaký list?“

„Albertův list!“

„Co se s ním stalo, proč mi nebyl dodán?“ zeptala se Isida ulekána nějakým bledým unaveným uleknutím zresignovaného srdce.

„Protože jsem ho sebral, a nedovolil ti pověděti, že došel!“ pravil Eduard bez omluvy v hlase.

„A co v něm stálo? Pro boha, pověz!“

„Prosba, abys se nevdávala, zoufalá prosba, abys zůstala jeho člověkem!“ pronesl obnaženým přízvukem.

„A tys mi mohl nedat ten list!“ zahořekovala tiše Isida. „Ach, Eduarde, jaké ty máš prokleté srdce! Jaké zatížené srdce! Že se ti s těmito hříchy chce ještě života!“

„Už se mi ho ani nechce!“

„Eduarde, zničil jsi ten list?“ zeptala se Isida bez doufání a nesměle, jako by celá tíha života byla na této otázce uložena.

„Ne. Přinesl jsem ti ho. Vždycky jsem věděl, že přijde den mého největšího pokoření, kdy ti jej budu musit odevzdat. A dnes je to i den pomsty!“

Vyndal často obnovovanou obálku a z ní smačkaný a zase narovnaný list, psaný před lety.

Isida poprosila tiše bratra, aby ji doprovodil ke kočáru.

Srdce jí bušilo zmíravě po celou cestu —

Doma, nesvlékajíc rukavic ani klobouku, četla Isida se srdcem poplašeným drahá marná pozdní slova — — — ne jak šla za sebou, ale hltajíc je očima:

„Iso, Iso, neslyšíš? Miloval jsem tě, miluji jenom Tebe. Ležím, stůňu, mám horečku, zdá se mi, že umru pro Tebe — Nejsem Ti nic? Nebyl jsem Ti ničím? Víš, kdo je rek, Iso? Zapomnělas? Vrať se, ohlédni se, snad jsi ještě nedošla tak daleko — — — — — Iso — neslyšíš?“

Isida přitiskla se ke stěně. Bolest stoupala jí k hrdlu a rozvlnila hruď pláčem.

„Bože, bože,“ mluvila cizím, pláčem zakaleným a zhrublým hlasem, „proč mi tak ublížili, proč mi tak strašně ublížili? Teď všemu, všemu rozumím . . .“

Poplakala, unavila se, otupěla.

Chtěla napsat Albertovi list, začala psát zoufání svého srdce, ale uvědomila si zase, jakou společenskou a zákonitou propastí jsou rozděleni, a spálila všechno — — Usnula k ránu na půl hodiny, a sotva se rozednilo, vstala, oblékla se a o deváté hodině zajela už k Urbanovům.

— — — — — — — — — — — — — —

Fedorka i Urban poznali na ní promučenou noc.

Řekla jim prostě obsah svého příběhu a poprosila Urbana, aby to právě tak pověděl svému příteli, se kterým nechce už nikdy, nikdy mluvit, ale kterého prosí o očištěnou vzpomínku . . .

X.

Bratr se s ní přišel rozloučit. Tanečnice odjížděla.

„Měl bych tě odprosit, ale vždyť vidíš. — Můj život není radostný. Nač bych tě prosil, když už není možno býti nižší a povrženější.“

„A jak jsi se smířil s Gelderem?“

„Omluvil se mi. Řekl mi velmi drasticky:

No, proto si tak lehla, aby ji někdo stáhl za nohy. Čekala snad někoho jiného, zatím jsem to udělal já!“

„Rozejdeš se s ní, odloučíš se? Nebo promarníš celý život?“

„Ach, sestro, vždyť vidíš, že nemohu. Tisíci slovy mne odhodí, jediným *přiláká*. Celý den si umiňuji, že se od ní odloučím, noci mám

prokletě trapné a probouzím se denně, jako bych měl být popraven, a přece neodcházím, nemohu, nemohu od ní. Pohlédne na mne těma někdy zlatýma a někdy černýma očima, a já začnu doufat, že chvíle budou častější, že si ji přece získám, že se bude na mne usmívat stále!“

„Zhloupl jsi, mozek ti jistě vysýchá! To už není láska, to je slabomyslnost! Jdi do sanatoria na půl roku! Jiné pomoci ti není, a dávno tě tam měli dát. — S bohem! Nezdržuj se.“

XI.

Isida vyšla v poledne a potkala tanečnici.

Šla po mostě v anglických modrých šatech, jednou rukou nesla si sukýnku podšitou krajkami, v druhé za cípečky kapesníček batistový s těžkým jakýmsi obsahem.

Potkala ji a udiveně pohlédla na její uzlíček.

„Co to nesete?“ zeptala se jí.

Usedla rázem na okraj chodníku, rozprostřela na klíně šáteček a odpověděla samozřejmě: „Brillanty.“

V šátečku zatřpytily se boutony, riviery, náramky, celé jmění.

„Odkud je nesete?“ zeptala se jí.

„De mon ami!“

„Co je na tom divného?“ odpovídala udiveným očím Isidiným. „Víte co, já si myslím takhle: Jiné herečky, až budou staré, řekne se o nich: Starý ludr od divadla. A ony, se svou ctností, (zaklepala si na kapsu), nebudou mít v kapse nic. O mně se také jednou řekne: Starý ludr od divadla, ale já, já budu mít kapsu plnou .... Řekla jsem nedávno své družce. Je sv. Mikuláše, dostala jsem frou-frou prsten a činčilové bolero. A co ona dostala od svého legitimního muže za svou ctnost? Pár pečených kaštanů? ... A to jsou moje zásady.“ Zasmála se přes rameno, neřeknuvši s bohem. Ale sebrala brillanty do kapesníčku a kráčela úsměvně dál.

XII.

Gelder jel vyprovodit tanečnici, ale za den se vrátil.

Vypadal jako opilý vínem, usmíval se proti své vůli, neboť mládí a vzpomínky se vrátily.

Uchopil Isidu do náruče, mladým, svěžím, u tanečnice obnoveným teplem. Jeho oči se leskly zlými světýlky výjimečné radosti.

„Ach, život!“ vzdychal šťastně a melancholicky, a Isida ho naprosto a hluboce chápala. Věděla, že to, po čem touží, jsou živé, opojné chvíle, intensity životní, chvíle, v nichž člověk si uvědomuje krásu a sílu svého bytí, zázrak vědomí, svět, slunce, vesmír nekonečna, kdy cítí svoje já jako závrať štěstí, jako výhru stvoření, jako nadbytek.

Věděla, že si nic nedarovali, že neměli schopnosti obdarovati se, bohatství přizpůsobiti se.

Uvědomila si, jak se navzájem unudili. Odmyslila-li si zodpovědnost jeho z toho, že ji přinutil do sňatku, vina na jejich bědném spolužití

byla oboustranná. Jejich syn, milý, svěží hoch, jehožto dětské touhy podobaly se v intensitě a velikosti Isidiným, je nesbližoval.

Isida milovala tajný rozkošný svět Pavlův a svůj, jeho milé přehánění, jeho miliony, jeho rozzářené oči, vykládala-li mu o hrdinách z bájí, jeho okamžitou touhu podobati se jim, jeho naivnost, jeho údiv z květin, z hyacintů vykvetlých z ošklivé cibulky, a jeho lásku ke králíčkům, z nichž jednoho malinkého nosíval i na procházku, schovaného za bluzou, celý tento svět, který vadil Gelderovu programu, protože byl nereálný. Isida byla šťastna ve světě Pavlově, ale poněvadž byli pokaždé, když se prozradili, káráni, skrývala intensivně jejich sladké rozmluvy před mužem.

Tedy syn je nesbližoval, a jinak byly jejich vnitřní zájmy jako dva proudy, plynoucí každý k jinému moři života.

Gelder dnes sám nevěděl, co chtěl dokázat sňatkem s princeznou. Chtěl její smích, její okouzlený smích, který nebyl harmonisován pro něho a který, když se stal jeho majetkem, měnil se, jako se měnilo v pohádce zlato v suché listí v ruce toho, jemuž nenáleželo.

Zatoužil, když se vrátil od tanečnice, ještě jednou proměniti ji, vylákati z ní její vnitřní okouzlení životem.

Věděl tajně od podlé Fedorky, že Isida tančí.

Nyní uchvácen vlnou života prosil:

„Zatanči mi, zatanči mi, chce se mi opíti se tancem!“

Ale Isida se nepohnula, naopak zachmuřila se.

„Nechce se mi, neříkej mi to, nebudu tančit. Můj tanec není jako její, pohár šampaňského, můj tanec byl by třeba obžaloba. Zatančím ti, chceš-li, tanec o krásné Kateřině. Smutný tanec, který jsem si vymyslila. Poslední chvíle jejího sestoupení do Dunaje!“

„Ten nechci, chce se mi tance života!“

Sluha přinesl Isidě dopis.

Přečetla ho a řekla:

„Magdala k nám konečně zítra přijede! Popros tu, zatančí ti.“

XIII.

Urban přišel k Isidě přímo od Alberta a přinesl jí list.

Vzala ho rozmýšlivě a chvěla se strachem, jako by činila cosi nepravého, jako by se stávala v té vteřině nevěrnou ženou.

„Co řekl Albert, omluvil jste mne, vysvětlil mu moji zlou historii? Řekl jste mu, že ho nechci ovšem nikdy uvidět!“ mluvila chvatně, dříve než otevřela list.

„Řekl!“

„Co vám odpověděl?“

„Že si nic tak nepřeje jako promluviti s vámi!“

„To je nemožné!“

„Co je na tom nemožného?“

„Ne, nechci, nemohu, nesnesla bych toho setkání!“

Urban pokrčil rameny.

Isida odešla k oknu a otevírala třesoucíma se rukama list a váhala dlouho, než ho rozevřela.

Její tvář byla pokryta smrtelně bledým přísvitem hrůzy života, který konečně přichází.

Jakási tichá bolest prýštila z celé její bytosti, jako by se kdosi dotýkal bolestně jediné plačící struny.

Albert ji chtěl vidět. Mluviti s ní jedinkrát, vysvětliti, odprositi, rozloučiti se . . .

„Nemohu! Ne, nemohu!“ odpovídala mu. „Nemiluji svého muže, ale sejíti se s člověkem jediným drahým, milovaným, to by bylo nečestné, to by byl počátek čehosi, co bych už neudržela holýma rukama! Ne, nemohu. Nechť odpustí, řekněte mu to.“

„Co je na tom zlého? Váš muž neohlíží se na vás a líbá se s tanečnicí, jak mi řekl váš bratr. A jaké je přirovnání mezi Albertem a tanečnicí?“

„Líbat tanečnice to je nemrav mužů. Muži nejsou vyběraví, poskvrňují se kde kým na světě. Nedělá to z lásky, z velikého citu, dělá to jenom ze špatného vychování. To je, jako kdybych já se líbala s baletním mistrem. To by bylo nejprve a nejprve pochybení vkusu a vychování. Ale sejíti se s Albertem, to je provinění, protože jsem ho milovala a protože ho miluji dosud a protože ho milovat nesmím! Řekla jsem Gelderovi, že ho neoklamu, ale na tom by nezáleželo, řekla jsem to však i sobě. Nedostala jsem se ráda do této formy života, ale nyní, kdy jsem sem byla postavena, již musím zde státi a konati své povinnosti ze všech sil.“

„Ale co jsou v tomto případě, prosím uctivě, povinnosti? To je suggesce, nic jiného. Volá vás někdo, kdo vás miluje, a vy nejdete. A zůstáváte u toho, kterého nemilujete, a který nemiluje ani vás!“

„Toto prosté řešení věci bylo by asi možné, kdybych neměla syna, od kterého se odloučit nechci a nemohu, a kterého nemám práva odloučit od muže. Chtělo by se mi žít družný, vzájemný, světlý život s milovaným člověkem, učit se od něho, stavět se vedle něho celou osobností, vidět ho na blízku, cítit tu krásnou, nejvyšší, teplou atmosféru myslícího člověka, dýchat s ním stejný vzduch, ale je pozdě. Dnes stojím celou svojí přítomností vkořeněna sem, do domu kupeckého, a za Albertem, který by mi dnes byl jenom zlým a těžce vykoupeným štěstím, nepřijdu.“

„Vy jste chladná rozumová bytost! Neuchvácená, jednající dokumentovaně. Kdybyste měla jenom žhavé srdce a velkou víru, byla byste se za Geldera neprovdávala, anebo byste měla dnes odvahu urvat ze života, co se z něho urvat dá, a vylítnout za ním do tmavé noci!“

„Jděte, jděte! Jděte!“ bránila se nervosně Isida. Položila si dlaně na uši a zasípala netrpělivě, ale zastyděla se jaksi sama za to, že toho bylo třeba, že bylo nutno bråniti se.

A Urban mluvil:

„Jděte mi s vaší přímočárnou psychologií ze špatných románů a zastaralých škol. Život je chaos, a štěstí nevězí ve velké a smrtelně fádní linii odříkání, setrvání až do konce v původním omylu, v naivních

suggescích mladosti, v katolickém vychování, v křesťanské čistotě. Ne, život je šílenství chvíle, a kdo nepochopí, že se jí měl odevzdat, kdo se nevrhne do jejího dravého, hořkého a nebezpečného objetí, ten vůbec všechno prohrál. A jenom pro boha nechoďte rovnými cestami! Najděte si nějaký vyšší a horoucnější příkaz života, než býti počestnou kupcovou. A vy všechno děláte, abyste vyplnila tuto karrieru. Dnes nám není třeba starých ctností. Dnes víme, že se život neopakuje a nemá posmrtného pokračování. Život je drahocenný, a mládí krátké, uvědomte si to. Uvědomte si to, milostpaní. A urvěte, otrhejte ze života, co se z něho urvat dá, s tímtéž chvatem, s jakým bývají otrhávány posvěcené větve z oltáře o slavnosti těla božího! Víte proč? Poněvadž tisíc ruk se vztáhne po jediné ratolesti, a mohla byste přijíti pozdě.“

Urban odešel a zanechal Isidu do bolesti znepokojenou, s plamenem zmatku v prsou.

Ano, celá její prostá, čítankově čestná, posmaná a hloupá minulost jako balvan ležela jí v cestě. Balvan nakupených morálních přesvědčení, všeho toho pevného a neuvědomělého a nikdy nekritisovaného, co do ní uložili vychováním, knihami s určitou tendencí volenými, počestností otcovou a mravností matčinou. Ten balvan ideálu o neposkvrněném životě. O životě bez jediného klamu, bez radosti, založený na odříkání, neznámo proč a neznámo komu.

Říkali jí celý život v různých formách, aby se podrobila zákonu, celku, řádům společenským. Ale vždyť ve všech druhých otázkách se jí chtělo rozbíti řády, všem druhým otázkám měla odvahu pohleděti do očí neunaveným, čerstvým, odhodlaným pohledem. Jenom tato veliká bolest ležela v její duši opatrně obcházená.

Všechny tyto otázky letěly její horečnou hlavou. Nedomyslila, nevyrovnala se s nimi, ale s chvatem předbíhajícím myšlenky, omlouvajíc se sobě samé nepatrnou a nevěrohodnou omluvou. Jen jedenkráte jako člověk, který zapomíná v poslední chvíli důvody, proč se přišel topit, skočí do vody ohlušen už ne zoufalstvím, ale nedočkavostí po konci, usedla ke stolu a napsala:

„Budu čekat zítra, o deváté hodině ranní ve stromořadí za palácem Dolnorukých.“

Poněvadž nechtěla list adressovaný Albertovi svěřit služebnictvu, vyšla s ním sama, aby ho odevzdala posluhovi.

Srdce jí hlasitě bilo, myšlenky se smíchaly v úzkostné pocity, ale jakousi setrvačností, ohrožovanou do poslední vteřiny nějakým nejvnitřnějším ne, podala list posluhovi a rychle odešla od něho, aby ji nenapadlo, požádati jej zpět.

Říkala tiše nervosně roztřeseným hlasem: „Život, život ve zvýšené formě a intensitě — — život“ — ale nic si již pod tím nepředstavovala, a její srdce bylo plné neurčitosti hrůzy a strachu ze zítřejšího dne, devíti hodin ráno.

(Dokončení III. dílu.)

649

A
1907
DIREKTOR -
1620.

K. Jonáš:

D r á h y.

Veselá hra v jednom jednání.

(Dokončení.)

Forecká zazvoní. Sluha vejde.

Porecká. Jest kastelánka zde?
Sluha. Je, milosti!
Porecká. Ať vejde tedy! Sluha odejde.

Kastelánka vstoupí. Blahou radostí
i zdravím šťastniž vaši milost nebe!
Políbí hraběnce ruku.
Porecká. A podobně i, drahá, obdař tebe!
Co nového je v zámku od včerejška?
Kastelánka. Je malíř zde, a našich věží vejška
tak se mu líbí, že ji obkresluje.
A z dvora šafář, ten, co Francek sluje,
čtrnáctou tunu másla v sklepy dal.
Pak tvor se ženský jeden roztoulal —
to Anna, k službě co tu panských hostí,
se zapomněla nad svou poctivostí,
už na vejslech ji vzal pan direktor.
A s lokaji jsem měla dneska spor
o suchých jablek plnou měřici,
a koupila jsem knížku modlicí,
což jistě bude panstvu k libosti.
To ouhrn všeho asi, milosti!
Porecká. Jsem spokojena, můžeš, duše, jít.
Kastelánka. Bůh račiž milost štěstím oblažit! Odejde.

Sluha vejde. Pan mistr kuchařství!
Porecká. Ať vstoupí jen! Sluha odejde.
Kuchař vstoupí. Milosti vaší přeju dobrý den!
Porecká. Pan kuchař zdráv? Co nového je, mistře?
Kuchař zamyslí se. Nic, milosti!
Porecká. Ta odpověď zní bystře!
Manželka jeho v Praze prý teď byla
pro dědictví své? A jak pořídila?
Kuchař. Jak pořídila? Přemýšlí. Nijak, dokud vím.
Porecká. Pes jeho kouše, co chce počít s ním?
Kuchař. Co počít chci? Přemýšlí. Nic! —
Porecká. Odstranit ho musí,
neb zámek není přece pro rámusy.
Teď zná mé přání — a šel v kuchyň zase.

Kuchař stojí a přemýšlí.

Porecká za okamžik. Co chce on ještě?
Kuchař dobrodušně. Nic!
Porecká. I mně tak zdá se.

Kuchař s poklonami odejde.

Sluha vejde. Pan informátor!

Porecká radostně jde ke dveřím. Informátor vejde. Sluha zmizí.

Porecká podává informátorovi ruku, kterou on políbí.
Už se na vás těším!
Co dělá syn můj?
Informátor. Snad se neprohřeším
na dobrém tónu, řeknu-li: toť kluk,
jenž sourozenců celý předčí pluk,
má pamět, srdce, veselí i vtip
a zdraví víc než červencový hřib . . .
Písmenkům jsem ho učil dneska ráno,
a přečet' vše, co na tabuli psáno,
nu, milosti, toť pravý mudrc jest.
Porecká kyne mu, aby se posadil.
Dík vřelý vám, neb vy mou ratolest
tak pečlivě jste, pane, vypěstil!
Informátor. S tím děckem každý by tak šťasten byl
jak, milosti, já! Učení zde snadné,
ni slůvko z úst mi darmo neupadne,
neb úrodná tu, zkypřená je zem.
Porecká. A jak se daří Čechům nyní všem,
těm vlastencům, k nimž vy též srdcem lnete?
Informátor radostně. Rosteme pěkně, záhy v celém světě
už budou o nás dlouhé články psát!
Talentů našich denně vzrůstá řad,
a mnoho lepých vydáváme prací.
Ač stár, já s mladou držím generací,
to proto, že má modernější vzlet.
Milosti, právě poštou obdržel jsem teď
rukopis básně, kterou doba jiná
v národním písemnictví započíná,
toť slunce, které rozrazilo mrak.
Poëta Mácha, přítel můj a žák,
autorem jestiť překrásných slok těch,
jež novou mají vůni, nový dech,
čímž právě staré pány vyděsí.
Za měsíc teprv vyjdou z impressí,
však autor v opisu mně předem už
těch opojivých veršů poslal druž, —
ví dobře on, jak duši překvapit. Podává jí sešitek.
Zde, prosím, jsou, jen račte popatřit
na stránku knížky aspoň některou.

Porecká vezme a otevře sešitek. Po chvále vaší s plnou důvěrou
svoje oči upírám v těch veršů sled. Za okamžik.
Hm, výborné už první řádky hned! Čte:

„Byl pozdní večer — první máj —
večerní máj — byl lásky čas.
Hrdliččin zval ku lásce hlas,
kde borový zaváněl háj.
O lásce šeptal tichý mech,
kvetoucí strom lkal lásky žel,
svou lásku slavík růži pěl,
růžinu jevil vonný dech.“

Toť vskutku půvabné!
Informátor zatím vytáhl tabatěrku. Nadšeně.
Nu, co jsem řek'!
Snad k libosti by přišel šňupeček?

V tom se vzpamatuje.

Odpusťte, prosím, že jsem v této chvíli
si s direktorem zmýlil zjev váš milý!
Porecká s úsměvem. Vždyť nestalo se nic! Těch veršů sešit
mně půjčíte! Chci jako vy se těšit
tou českou knížkou, plnou vzácných kras.
Informátor v rozpacích. Však prosím —
Porecká. — abych vrátila ji zas,
nu, nebojte se, vím, že drahá vám!

Dá sešit na stůl.

A ještě něco na srdci teď mám!
Vy sečtlý jste a mnoho znáte, pane, —
co myslíte, zda zlý se převrat stane,
až oř železný rozbrázdí nám zemi?
Novota sama sympatickou je mi,
však námitky i proti ní jsou hutné.
Informátor. Pohleďme kolem! Poměry tu rmutné,
vše sevřeno jak těsnou obručí,
a v ovzduší tom když cos vypučí
dobrého někdy — ihned dusnem hyne.
V cizině zatím nový proud se řine,
a nové myšlenky tam přes noc téměř kvetou,
jež k nám však dojdou cestou mnohaletou.
Až drahám u nás volnost popřejí,
tu rychle příval nových idejí
sem zabouří a vyčistí nám říš.
V ruch ozdravný se změní mrtvá tiš,
sblíží se národové, vzpruží lid,
neb každý bude s to se vypravit
za malý peníz v země vzdálené,
poznat, co pěkné kde, co bezcenné,
a tím směr potom řídit ducha svého.

Porecká. Tak myslím též!
Informátor. A z kraje chudobného,
jak náš je tady, za dní krátký řad
se vypudí pak nouze, bída, hlad.
Porecká. Což hlad že zuří v našem dobrém kraji?
Informátor. Ba, zuří již, a lidé umírají,
sám viděl jsem to ve vsích, milosti!
Sedřeni, vyssáti až do kostí
v odlehlých vískách ubožáci hynou!
Pokryti hadry, neřestí i špinou
bezvládně jizbami se svými plazí,
děs z očí jejich přímo v srdce mrazí,
a z tváří zoufalost jim možno číst.
Jdou smrti vstříc, neb nemají co jíst...
Povozy s chlebem sic tam jely právě,
však loudavá je cesta po nápravě,
zvlášť nyní v zimě; celé dlouhé týdny
úvaly bude trvat transport bídný,
a zatím vypukne již ve vsích mor.
Porecká. Toť strašné!
Informátor. Horší zvěst jde ještě z hor,
tam bída lidstvo vůbec ubije!
Však za to máme zprávy z Anglie,
že hlad tam letos ihned zažehnán.
Vlak za vlakem byl z plodných krajů hnán
do oněch míst, kde nouze řádil spár,
a za nedlouho — za dní takřka pár —
po hladu nebylo už ani potuchy!
Hle, vlak, v své podstatě tak bezduchý,
co pro záchranu duší vykonává!
Porecká. Vám díky mé! Toť řeč přec byla zdravá
a přesvědčivá víc než tisíc knih.
Teď pohnu strýce, by svou ruku zdvih'
ve Vídni jistě pro výstavbu drah.
Informátor radostně. Výborně! Vítězství přec nových snah
i u nás budem slavit jednou taky.
Já těším se už na chvátavé vlaky,
na sykot páry a na strojů jek.

Nabízí jí tabatěrku.

Snad k libosti by přišel šňupeček —

Vzpamatuje se.

Odpusťte, znovu jsem si v této chvíli
popletl s direktorem zjev váš milý!
Porecká směje se. Jen mýlka!

S l u h a vstoupí. Milost hraběcí jde sem!
I n f o r m á t o r vyskočí a líbá chvatně hraběnce ruku.
To musím pryč! — A tímto východem!

Odejde rychle vedlejšími dveřmi.

Hrabě O b l a j vejde. S l u h a odejde.

O b l a j. Jdu rozloučit se s tebou, Kamilo!
P o r e c k á vede ho ke křeslu. Ne na dlouho, by
smutno nebylo
na zámku všem nám bez vedoucí hlavy.
O b l a j usedá. Hned jsem tu zas, neb podle nové zprávy,
již z Vídně zaslal kancléř Mitrovic,
porada celá sotva bude víc
než jedno půldne asi trvati. — — —
Hm, jedno půldne! A to vyvrátí
nám třeba z kořen klidné poměry!
Vliv moderní té parní příšery
jest mocný tak, že téměř půl již rady
se na tradicích dopustit chce zrady
a ruku zvednout pro bankéřů sbor. — —
Než já tu jsem a se mnou i můj vzdor,
a když já „contra“ položím svůj hlas,
pak, věř mi, že ni z pekel žhavých ďas
pro dráhy nesežene majority.
P o r e c k á. Toť pravda jest!
O b l a j. Mně protivný boj skrytý,
vždy s otevřeným hledím zápasím
a proto radě rovně prohlásím,
že z duše železnice nenávidím.
P o r e c k á. Vše zrale uváženo máš, jak vidím!
Doklady silné tě as přesvědčily,
že hladově by dráhy říši zryly
a zničily by blaho lidí všech.
O b l a j. Eh, doklady, toť samý ženský vzdech!
Mám jeden důvod, za to žulový!
Vlak každému prý stejně vyhoví,
v něm všichni toutéž jedou rychlostí,
jak sedláci, tak panské vrchnosti.
E, hrome, toho bych se dožít měl,
by se mnou sedlák stejně rychle jel?!
Ten sedlák, který dosud mohl jen
se za mnou dívat, všecek vyjeven,
když úprkem jsem hnal své spřežení?
Ne, takto nehrajeme, nejsme zmámeni
pozlátkem hesel, modních učení!
P o r e c k á. Nu, ano, pravdy jádro v slovech tvých!
Však od lidí já zas vím učených,
že vlak má také vyšší úkoly.

Hlad na příklad teď řádí v okolí,
a z něho záhy vypukne prý mor —
Oblaj *ulekaně.* Mor! Andělů nás od něho chraň sbor!
Kdo řek' ti to?
Porecká. Tak tvrdí lékaři!
Oblaj. Snad hrůzu tu se zdolat podaří,
přec vyslal jsem již s chlebem povozy,
by do míst těch, kde lidé ubozí
strádají nouzí, dnem i nocí jely.
Porecká. Však saně, vůz, i kdyby rychle spěly,
přec pozdě ještě v kraj ten dorazí.
Oblaj. Nu, ovšem plno příkrých nesnází
se povozům mým v cestu kvapnou staví;
přec doufám jen, že dojedou v čas pravý.
Porecká. V Anglii letos, jak jsi slyšel snad,
hned v zárodku už potřen krutý hlad.
Oblaj. Že v zárodku? Hm, rád bych věděl jak!
Porecká. Z úrodných krajů za vlakem byl vlak
hnán do těch míst, kde řádil nouze spár,
a za nedlouho — za dní takřka pár —
po bídě nebylo už stopy ani.
Oblaj. Chci věřiti, že řeč tvá nepřehání,
a vlak že vskutku tak se osvědčil.
Než u nás vlaků není do těch chvil,
a nelze tedy na ně spoléhat.
A stavba drah, ta žádá roků řad,
a do těch dob by hlad zde zuřil dál.
Porecká. Však po letech by převrat se tu stal,
a aspoň příští lid by nouzi netrpěl.
Oblaj. Tím říci míníš, že bych přece měl
v císařské radě novotám hlas dát.
Ne, dítě, ne, chci ve slově svém stát.
Porecká. Vás všechny předsudků už strhl tok.
I hrabě Rjecký, nepřítel tvůj, sok,
hřímati bude v radě proti drahám.
Oblaj *s úsměvem.* Ten právě novotářů přeje snahám,
vždyť s bankéři se před měsíci spřáh'.
Porecká *vytáhne ze stolku noviny.*
Už obrátil zas! Hle, tu v novinách
viz černé na bílém, že pravdu dím.
Oblaj *vezme noviny a čte v nich.*
Hm — Rjecki! On?! Svým očím nevěřím!
Přec k železnicím celým srdcem lpěl!
A já že bych s ním hlasovat teď měl?!

Vstane, rozčileně chodí a přemýšlí.

Hm, Rjecki! Ďáble, zase nový spor
mou duši klove! Ne — víc hlad a mor

mně mozek starý plní obavami!
Ten Rjecki! Samé úskoky i klamy! . . .
Jak suchý prut mé praská předsevzetí.
Před chvilkou ještě kovové drah spleti
jsem klnul z duše, a teď pojednou
— jak přemožený silou tajemnou —
v svých prsou cítím náhlý obdiv plát
pro vlaky chvatné . . . Snad by přec měl stát
na dráhy povolit už koncessi! —
Hlad, mor! Kdo na svědomí vezme si
ty útrapy a hrůzy všeho světa!
Ten Rjecki! Mhm! S mým „contra“ je už veta!
Hlad, mor! — Ne, nejsem proti drahám víc!
„Pro“ budu hlasovat a se mnou Mitrovic
a na jiných i vynutím si sliby!

Porecká *vyskočí a obejme ho.* Tak, strýčku drahý,
tak se mi to líbí.

Oblaj. Snad nemyslela's, že jsem zpátečník!
Ctím sice tradice a dávný zvyk,
však při tom přeju zdravým novotám!
Teď ale čas už nejvyšší přec mám,
bych na cestu se řádně připravil.

Porecká. Jen slovo! — Hrabě Fryštácký tu byl
a naříkal, že dráhy jistě budou
jen hrobem jeho, pokladnu že chudou
mu vyjedí až na dno, zkrátka děl,
že příjem ze zájezdných hospod měl,
a ty že nyní jakby rázem zhynou!

Oblaj. Ať studeň příjmů vyhledá si jinou!

Porecká. On, pane strýče!

Oblaj. Nelze? Rozumím!
Já hostince mu tedy odkoupím
a ještě teď, by něco na nich získal.

Porecká. Mně bylo líto ho, když tak si stýskal!

Oblaj. Nuž dobře, dobře! Máť on těžké žití —
Odchází. Tak s bohem!

Porecká *provází ho ke dveřím.* Přijdu, strýčku, rozloučiti
se s tebou ještě!

Oblaj odejde.

Porecká zazvoní. Sluha se objeví.

Porecká *s úsměvem.* Vyřiď hostům našim,
že samotu již opět trpce snáším.

Sluha odejde. Chvíli ticho. Porecká prohlíží knihy, pak zajde ke spinetu. Fryštácký s Broedem vejdou.

Fryštácký *s novinami v ruce.*
Och, madam, soumrak září protržen,

kde šero bylo, tam se jasní den,
zde důkazů je nových k nepřečtení —
Porecká. Těch listin, pane, třeba už mi není,
teď se strýcem jsem zrovna hovořila.
Fryštácký překvapeně. Vy — — hovořila — —?
Porecká. Smělá jsem tak byla,
však ihned pravím na útěchu vaši,
že hostince vám strýc můj nerozplaší,
nu, spokojen vy se mnou budete —
Fryštácký. Že spokojen? Ó, víc mi řekněte!
Porecká. To nemohu!
Fryštácký. Nuž, běžím k hraběti,
vždyť touhou hořím! Vše chci zvěděti! (Odkvapí.)

Porecká jde k oknu a dívá se ven. Broede přistoupí k ní.

Porecká. Kraj jako by se náhle rozdoutnal,
zem parami se kouří, slunce pal
své kouzlo vtkává v mlžné závoje — —
A vůkol všude mrtvé ticho je — —
Broede víc pro sebe. Dým předtuch divných mou
se duší táhne — —
Porecká. Co pravíte?
Broede. Že duše moje prahne
po úlevě, již vy mně odpíráte —
Porecká tváří se, jako by mu nerozuměla.
Hle, nyní šlehlo o stráň slunce zlaté
a v dlouhé stromy svými blesky bije.
A dole ves je. V ní lid dobrý žije.
Vy znáte Čechy, pane markýzi?
Broede. Vím tolik, že to národ bez mízy,
jenž po léta už zvolna usýchá.
Porecká. Ó, mýlíte se! Země kalicha
se k životu zas nově, pane, hlásí.
I básně má už, a ne skrovné krásy,

vezme se stolu sešitek,

však jedna tady, přesvědčím vás v mžiku.

Usedne, Broede postaví se k lenochu.

Broede. Rád naslouchat chci veršům z vašich rtíků.
Porecká čte.

Byl pozdní večer — první máj —
večerní máj — byl lásky čas.
Hrdliččin zval ku lásce hlas,
kde borový zaváněl háj.

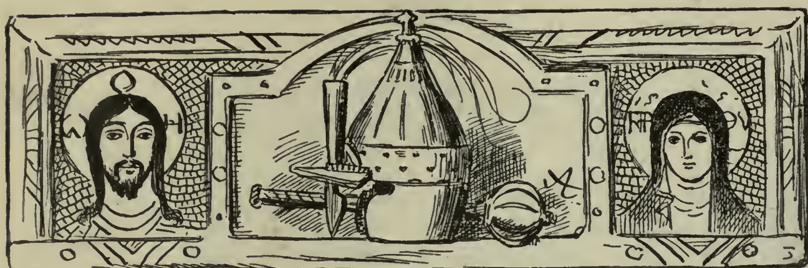
Broede. Ta sloka věru zářivě se snuje.
Porecká listuje a nahlíží do sešitku.
A se změnou se zde zas opakuje. Čte:

Je pozdní večer, první máj,
večerní máj, je lásky čas,
zve k lásky hrám hrdliččin hlas —
Jarmilo — Jarmilo —

Broede. Kamilo! Ujme ji za hlavu a políbí.
Porecká. Co učinil jste? Nepoznávám vás!
Broede. Mne zmámil onen v knížce lásky hlas.
Porecká. Nuž, polibek ten platil básníkovi,
jenž uchvátil vás jímavými slovy?
Broede. Však polibek teď nový vám jen dám —
Porecká. Vy oddal jste se rychle novotám.
Broede. Vždyť rychlé tempo sama milujete,
přec chvatné vlaky v Rakousku mít chcete.
Porecká. Snad lásce spíše sluší dostavník?!
Broede rozmarně. Toť pouhý předsudek a bludný zvyk.
Hle, k dráze žití rty vám nabízí
zde ctitel železnic.
Porecká chvíli otálí, pak jej obejme. Můj markýzi!

Opona spadne.

Růžena Jesenská:

O mnichu Synesiovi.

Jeli jsme vozem celý den a zase celý den pod nesmírně vysokým žhavým nebem, které bylo tak průsvitně modré, jako by připouštělo pokračování do nekonečna.

Třetího dne ocitli jsme se v údolí vášnivě plynoucí říčky, plné temperamentních křivek a podivných vln. Veliký obzor, který nás po dva dny provázel, ztrácel se důvěrně a lahodně v zeleném lemu dubových lesů, v proměnlivé hranici skal, které se zvyšovaly, jak se údolí více a více úžilo. Nebe ztemnělo, jeho průsvitnost zmizela, bylo cosi kouzelného v tom sevření země; jeli jsme po břehu řeky jako po dně ohromné vázy plné květin.

A každou zatáčkou hučící řeky a novým sevřením skal vstupovali jsme do jiné a jiné. V závratné výšce kroužili supi nad svým strmým obydlím, a nízko po větvích lítali drobní ptáci; do nádherných kalichů květů usedali motýli kovového třpytu.

Potkávali jsme stáda ovec pasoucích se po šťavnatých stráních, salaše melancholické, opuštěné, jako zakleté, míjeli jsme tábory kupců a podloudníků a příležitostných loupežníků, odpočívajících ve stínu košatých lip a ořechů a rozložených na pestře pruhovaných houních, s turbany, fezy, krásným šněrováním na šatech, a slyšeli jsme jejich polohlasité, kvílivé zpěvy a duté výstřely z pušek, spatřili jsme dlouhé průvody vesničanů, ubírajících se do horských monastýrů s očima upřenýma k zemi, jako by hledali cosi ztraceného.

A tak bylo patrno, že i toto velmi skryté, velmi křivolaké a neschůdné údolí je dosti oživeno, a že v samotě, ku které se ubíráme, nalezneme hluboké ticho, ale nikoli opuštěnost.

Konečně uhnula se řeka v pravo smělým obloukem, šuměla tlumeněji melodickými vzdechy mezi bíle rozkvetlými břehy, skály se rozstoupily v okrouhlý sál s temně zeleným sadem a vinicí, z nichž vyzíral šedý dřevěný monastýr s ambity a pavláčkami, se střechou a věží pokrytou malachitovými skvrnami mechu.

Řeka oklikou odcházela, a my jsme se zastavili u vrat monastýru. Vrátný udeřil na zvon, vpustil nás na nádvoří, kde kvetl růžový a žlutý ibišek a procházeli se bílí mullové se zvonky na krku. Igumen otevřel nám tři bílé prosté komnaty a vyptával se nás na účel cesty, na naše přání a dobu pobytu v klášteře, konečně bavilo ho zvěděti, odkud a kdo jsme. Zahleděl se na mne překvapen a pronášel zamyšleně:

„Z Evropy, ze severu, z té země za Vídní — Čechy — pravíte, opravdu Čechy?“ A dodal skoro slavnostně: „To se potěší náš drahý bratr Synesius, představím vám ho, náš světec, nymbus našeho monastýru. On je z té země...“

A hovořil velmi živě s kazatelskými gesty:

„Bratr Synesius je nejen pravý křesťan, nejen dokonalý mnich dle všech nejpřísnějších zákonů církve a řádu, ale je asketa v každém ohledu, veliký postník, nejí nic jiného nežli fazole bez omastku a chléb a pije naši zázračnou vodu. Je to člověk světec, filosof a veliký rádce každého, kdo přijde k nám a vztáhne ruce a duši otevře. On promyslí vše, zahloubá se do nejhlubšího nitra a promluví, — — a lidé přicházejíce zoufalí, smutní, bezradní, — odcházejí urovnaní duševně, utišení a s pevným cílem v srdci.

Bůh nám ho poslal. Nic o něm nevíme, nežli že přišel z Čech. Pamatuju, jako by to bylo dnes, a je tomu deset let. Byl to pěkný muž s očima modrýma jako noční obloha. A smutný byl jako nejsmutnější den v postě. Přišel, poklonil se až k zemi a prosil o přijetí mezi nás. Položil všechen svůj majetek v penězích přede mne a čekal na odpověď, skloniv hlavu až k zemi. A když jsem ho pozvedl, spatřil jsem prameny slz, které vytékaly z jeho očí. Políbil jsem ho, — a byl náš. Ale ví Bůh, nepomyslil jsem si, *kdo* přichází, že přichází člověk, který nemá v srdci nic světského, jako by ani ze světa nepřicházel, člověk čímsi podivným, rozumu lidskému nepochopitelným jsoucí učiněn odlišným ode všech nás a jiných lidí na světě. Až ho poznáte, dáte mi za pravdu.“

Vedl nás v pozadí monastýru na dřevěnou pavláčku s fialovými plamínky, pnoucími se až ke střeše, ukázal vzhůru na skálu:

„Vidíte konec skály až tam u oblohy?“

„Vidíme v ohromné výši.“

Skály vystupovaly velmi příkře, tvoříce jakousi hradbu klášteru proti severním větrům, prohýbaly se, vystupovaly v závrati k azuru temnými, protáhlými hroty.

„Pozorujete po skále odtud vzhůru nezřetelné rýhy, jakési stupně a podle nich jako nit táhnoucí se řetěz. Vidíte až nahoru, tam nejvýše, skoro nedohledně vysoko — lesknoucí se plochý kámen? Teď se třpytí v západním slunci, teď, — vidíte? A supi tam krouží.“

„Ano, vidíme vše, je to strašná výška!“

„Uvidíte více,“ řekl igumen se záhadným pokynem ruky.

A pak po občerstvení vedl nás do zahrady, která se ukrývala mezi skalními stěnami, chráněna proti větru a zimě a přijímající stále pouze polibky slunce. Jaké hrozny visely s keřů k zemi —

jantarově žluté s rubínovými skvrnami, a jaké broskve sametově zlaté svítily na větvích!

Vůně večera prosvětleného posledním sluncem chvěla se modrostí vzduchu, když mniši vcházeli do bílé síně k večeři.

Neviděna byla jsem přítomna scéně na dvoře, při níž jsem poznala mnicha Synesia.

Sestoupila s mezku žena mladá, velmi pobledlá a sklíčená: „Tři hodiny cesty jedu, vrátím se ještě dnes, je úplněk, dojedu snadně, poklonila jsem se ikonám, Boha o slitování prosila. Ty svatý muži, to jediné mi pověz, co mám činiti. Muž, který mne učinil matkou svých dětí, přetvořil se, chodí za jinými, nevšímá si mého nářku a žalob. Trpím krutě a chce se mi umřít.“

„Ženo, nejsem svatý muž, jak jsi řekla, jsem hříšný člověk. Radit není těžko, těžší je uposlechnouti, ale rád povím ti všecko, co soudím o tvém neštěstí. Máš děti, pravila jsi?“

„Ano, hocha a dvě děvčátka, nejmladší tříleté.“

„Máš ráda svého muže?“

„Mám ho ráda, jinak bych se tolik netrápila.“

„Zůstaň s ním a měj strpení. Čekej, že se vrátí k tobě, nevtírej se mu svým zármutkem, zdvojnásob všecky úsluhy a vlídnost a péči svou o něho i o děti, buď dobrou, jako je milosrdenství, přátelství. Je to příliš těžké, co ti radím, ale je to jediná možná naděje k nápravě.“

„A nepomůže-li všecko to?“

„Nebudeš-li mít dosti síly a vytrvalosti, odejdi se svými dětmi od něho. Ale doufám, že se tvůj osud rozluští lépe, nežli si troufáš tušiti.“

„A kam bych měla jíti?“

„Svět není uzavřen pro nikoho, měj odvahu k životu.“

„Děkuji ti! Uzavru v prsa slova tvá.“

A žena sedla na mezka a brala se ze vrat monastýru, všecka zaplavena rudým zářením slunce.

Tak mi znělo všecko zrovna biblicky s jistým pathosem orientu a zároveň s přídechem lidské prostoty, která nehledá spojení, nerozlušťuje, ale přímo určuje směr ideám.

A to jest Synesius. Opravdu krásný člověk, vysoký, v černém hábitu, s ponurým a zároveň světelným zrakem. Kráčel zvolna po dřevěných stupních do knihovny.

Byl večer úplňkový, v němž hvězdy ztrácejí se v jasném záření luny, která všecko polévá medově laskavým světlem, tichým a roztouženým.

Se Synesiem jsme se nesešli. Měl asi řízení v knihovně, sotva dotekl se potravy, odešel z celly kamsi v jasnou noc.

„Uzříte zázrak,“ řekl igumen.

„Zázrak?“

„Synesius,“ pronesl igumen tiše, ukazuje temný stín nesoucí se od křoví revy v pravo ke skále. Bylo v té chvíli cosi napjatého ve vzduchu, nesmírné ticho . . . a pouze kdesi v uzavřené celle nahlas

modlil se některý mnich, jenž chtěl snad rozjasnit blud svírající jeho prsa . . .

A temný stín přižehl se ke skále, srostl s ní, a jak měsíc ji zaplavil, bylo patrno, že stín onen táhne se vzhůru . . . Opravdu vzhůru! Synesius stoupal po neviditelných stupních vzhůru . . .

„Ty stupně si sám otesal, aby si učinil skálu přístupnou — — vlastně to nejsou ani stupně — jen jakési vryté plochy, o něž by se noha opřela. Pozorujete, jak rychle stoupá? Je to nepochopitelné, nikdo by se toho neodvážil. Vidíte jej?“

„Ano, stoupá, ponořuje se v bílé měsíčné světlo.“

Hleděli jsme s úžasem vzhůru. Synesius po příkrém řebříku oné skály vystupoval k nebi, jež tmavě modré, hluboké tiše klenulo se nad ním a nad námi jako nerozluštěné tajemství. Měsíc planul, hvězdy sotva znatelné třásly se v úkrytu světelného azuru.

Až nejvýše u nebes utkvěl ten sotva viditelný bod — člověk.

Igumen vyprávěl:

„Má tam nahoře řetězy s ocelovými kruhy, připoutává se rukama ku skále jako odsouzený. A tam ve výšce se modlí. Celou noc prodlévá tam v hrůzách záření a temnot nočních pod křídly dobrých i zlých mocností. Dnešní noc je krásná, ale představte si noci deštivé, chladné, s děsem strašných větrů. Ani jediné noci po celých deset let nevynechal bratr Synesius svou skalní modlitbu ve výšce. A teprve k ránu sestupuje dolů, drže se zkřehlýma rukama řetězu, který připevnil ku skále jako cestu k vysvobození.

Modlí se za nás za všecky, za celý svět, a kdykoli sestoupí, a sestupuje neviděn každého rána před probuzením se světla, stává se méně člověkem a více světcem. Ale nesmíme mu dáti na jevo obdiv, ani vyjádřiti mu přímo, jak na něho pohlížíme. Každý náběh ku poctě velmi ho skličuje a činí ho plachým a nepřístupným.“

Podivno bylo nám hleděti vzhůru na toho člověka, kterého zrak nedovedl udržeti v patrnosti sotva postřehnutelného nejutkvělejším hleděním, mlčícího nebo volajícího k nebi . . . Jakési výkřiky nesou se dolů sesláblé dálkou; — — jsou to skřeky supů nebo pláč toho člověka?

Nevyčkali jsme sestupu Synesiova. Postava jeho ztratila se úpně v stínech skály.

„Jistě přijde den, kdy nalezneme ho pod skalou mrtvého, kdy se sřítí, až odepne se od kamene a bude chtít sestupovat, až zachvátí ho závrať, kterou přemáhá silou modlitby . . . Nebo je nezranitelný, nesmrtelný?“ Tak loučil se s námi igumen před první nocí ztrávenou v monastýru. —

* * *

Ráno vešli jsme do klášterní podzemní kaple, která se velmi nepatrně zvedala nad zem novým přístavkem s malým kolorovaným oknem. Světla nevnikalo mnoho, a tak původní kobkový ráz staré tajné křesťanské modlitebny byl dosti zachován. Stříbrné lampy před

ikonami osvětlovaly nepatrný okruh a nechávaly celkem nevelký prostor v plném stínu.

Jen v jedné části pronikalo oknem barevné polosvětlo a činilo patrným fresku představující zápas andělů s ďábly. Kolem stěn bylo rozvěšeno mnoho miniaturních stříbrných předmětů, obětovaných za uzdravení: ruce, hlavy, nohy, srdce.

Několik poutníků stálo a klečelo po různu před ikonami. Klášterní zvony tesknými údery v pausách ohlašovaly liturgie. Starci a mniši s igumenem v čele vcházeli do kobky: „černé vojsko boží —“

Hned zpozorovala jsem Synesia, ale seznámila jsem se s ním až po poledni v knihovně, v bílé, obdélníkové komnatě, plné svazků starých křesťanských knih a plné modrého světla padajícího s osvětlených skal velikými, mnohodílkovanými okny.

Synesius byl vysoký, příliš vyhublý, průsvitně bledý, s velikýma modrýma očima se zarudlými víčky úplně bez řas, bezvousou tváří s nervosními rty, ostříhanou hlavou. Chování jeho bylo prosté, docela neprorocké, nic nebylo v jeho gestech z oné ponížené povýšenosti světců z povolání, žádný falešný pathos předstírané dokonalosti, ani trochu nadnášení vlastní osoby.

Bylo zjevno, že sebe nechce v ničem uplatnit.

Když zvěděl o mém původu, když uslyšel mateřskou svou řeč, nedovedl zcela utajiti pohnutí. Vybídl nás příkře stručnou větou do sadu a tam přemožen jako by náhlou mdlobou usedl na dřevěnou lavičku pod broskve a zamlčel se v rozpacích, jako by nemohl nalézti omluvy pro svoje vzrušení.

Za chvíli vstal, a jali jsme se procházeti po sadu.

„Viděla jsem vás včera tam až nahoře na skále,“ řekla jsem ukazujíc na příkře vybíhající hrot kamene k nebi, „tak každé noci vydáváte život v nebezpečí.“

Řekl tiše: „Život v nebezpečí, jak je to málo! A pak — to nebezpečí láká, je v tom kouzlo. Jsem tam rád. Je mi to už zrovna potřebou. Tělesná bolest přehlušuje bolesti duše; utišuje bouře.“

Hovořili jsme chvíli o klášterním životě, přešli jsme na Čechy.

„Nemám, na koho bych se zeptal, pouze jedna žena,“ zamlčel se, „ale o té není možná, abyste věděla.“ A po chvíli dodal: „Je nešťastná.“

Slunce zářilo prudce na jeho skálu, osvětlovalo každou skulinku, každý záhyb, řetěz, kroužící supy, kteří vypadali jako vlaštovky.

Usedli jsme na pavláčku ke stolům. Hosté a igumen kladli broskve a hrozny na dřevěné mísy, mladí mniši přinášeli ssedlé mléko v malovaných okrouhlých mísách, bílý chléb a ovčí sýr.

Byl tichý žhavý letní den, plný bzukotu a vzdáleného hrčení odcházející řeky.

Synesius pohroužil se v přemítání, jako by zapomněl, že není sám. A náhle pohlédl na mne, jako by zkoumal, jako by váhal, sklonil hlavu, opět pátravě upřel duchovité oči na mne a řekl pak polohlasem: „Mám v bibliotéce napsáno několik nepatrných statí svého

života. Nevím ani, proč jsem to psal. Zde by tomu nikdo nerozuměl. Snad to byla nutnost zpovědi. Odevzdám vám ji. Bude to úplné rozloučení se vším minulým, ač minulost nelze smazati, ale je možno se z ní vysvoboditi."

A za chvíli řekl: „Jen ji kdybych mohl vysvoboditi. — Smrt ji vysvobodí."

* * *

Četla jsem dlouho do noci v bílé komnatě při světle voskových svíček rukopis Synesiův, toho podivného člověka, který zatím klečel nahoře na skále v ohromném prostoru oblak a hvězd:

„Jsem jistě z těch nejnižších lidí na zemi, proto snad mě tolik lákají výšky! Jeden z nejposlednějších, nejhříšnějších, nejnešťastnějších, jako bych byl trestán za to, že jsem kdysi toužil po výminečném štěstí.

Ona, ona je ještě nešťastnější ve skutečnosti, ale doufám, utěšuju se tím, že nechápe tak silně celý rozsah toho neštěstí a že čas otupuje její citlivost. Vím, když jsem jí dával na vždycky s Bohem, že mi uvěřila. Líbala mě s podivným klidem, pouze v očích, v těch ponurých očích, které vždycky budu vidět před sebou v hlubokých nocech, v těch očích zaplanula úzkost — ještě o mne, o mne! Jsem někdy v pochybnostech, zdali mi rozuměla! Tam v chladné hovorně bylo tak těžko roztáti po dlouhých letech odcizení, těžko dáti rozmluvě všecko srdečné teplo, kterého by bylo třeba ku opětnému sblížení, ale které bylo po leta spoutáno olověnou tíží. Ale uvěřila mi.

Ó, měl jsem říci více a jinak, ale přece mi uvěřila, že položím ostatek života na kamenný oltář země.

Proč se všecko tak stalo? Proč se nestalo jinak? Kolik lidí právě takových, jako jsme byli my, žije v šťastném klidu a v prudké činnosti vyvolený, krásný život!

Všecky příčiny jsem uvážil, všecko prozkoumal a od začátků všech kořenů sledoval průběh našeho života až k oné katastrofě. Dopátrati se toho osudného *proč! Proč?* Jako černý, strašlivý, už zrezavělý hřeb bodá mi do mozku tato otázka nerozřešená. Chci napsati věrně, jak jsem žil a kam jsem těmi cestami došel. — Teď v bezpečném zátiší, teď, kdy jsem dospěl vrcholu skály, kde mohu se nerušeně oddávati přemýšlení. Až vypíšu to minulé, budu v psaní pokračovati . . .

Pominu událostí, které nemají s hlavním osudem spojení, jsou také celkem bezvýznamné, neboť co důležitého může obsahovati život takových obyčejných lidí v malém městečku? Pracují, aby se uživili, trochu se milují a z malicherných příčin na sebe nevraží, bývají nespokojeni s tím, co mají. Ale tato obvyklá prostřednost naše nevybočila v krásný, šťastný život, ale v úžasný zmatek a hrůzu.

Náš domek stál za městem pod višňovou strání, před vrátky byly kamenné schůdky, na dvorku studna a dva kaštany. Jak rád jsem jako dítě sbíral ty kulaté, hnědé kaštany s bílými skvrnami a

truchlil jsem, že ztrácely záhy hladký povrch, jak rád jsem běhal po višňovém sadě a česal višně s bratry Vojtěchem a Karlem!

Otec chodil do továrny. Po odbyté škole i bratři šli pracovat do továrny. Já jsem byl nejmladší.

Nepamatuju se, že by u nás v rodině bývala něžnost, ale nebylo také surovostí ani větších mrzutostí.

Bratři se někdy hádali, byli smělí, prudcí, odvážní, ale zlí myslím že nebyli. Otec mnoho nemluvíval, byl to muž odměřený a nepřístupný. Matka byla vznětlivá, a dovedl jsem teprve později posouditi, že otce milovala žárlivou podivnou láskou. Jako k nám dětem, tak i k matce byl otec velmi skoupý na srdečnost.

Pamatuji se pouze na jediný jeho vřelejší projev ke mně a nikdy jsem toho nezapomněl.

Jednou v neděli odpůldne oběma dlaněmi mi pohladil hlavu. Byl jsem asi šestiletý. Řekl, že mám strniště na hlavě, zasmál se a podíval se na mne. Toho vlídného pohledu nikdy nezapomenu, ani toho doteku rukou, ale hlavně toho pohledu.

My děti žily jsme v onom nedostatku něžnosti jako v obvyklé nutnosti, nepohřešovaly jsme jí, ale matka patrně celá léta trpěla tím nedostatkem.

Když jsem byl propuštěn ze školy, byl jsem dán k přímluvě učitelově místo do továrny na výpomoc do střižného obchodu. Měli jsme mnoho práce, ale zbývalo i dosti času ku přečtení knihy, k hovoru, k učení. Měl jsem vrozenou chuť k práci, zimničnou zvědavost poznávat nové věci, neznámé si učiniti známým, vzdálené blízkým. Měl jsem do života smělé plány dopracovat se bohatství, dobrého postavení ve společnosti, vyrůsti nad poměry rodičů a sousedů. Cítil jsem v sobě sílu a schopnost k tomu.

Byla to mladická ctižádost, spojená s odvahou docela zdravého zrna.

A tak všecko se u nás bralo pravidelným tokem života, u mne plným illusí.

Až přišel onen večer.

Vrátili jsme se všickni z díla, povečeřeli a usedli na schůdky před vrata. Už se stmívalo, když k nám přišla návštěva: matčina nejmladší sestra. Sloužila v Praze, pro churavost bylo jí opustiti místo. Prosila pokorným hlasem, aby směla u nás zůstati, až se k nové službě zotaví.

Byla podobna naší matce, své sestře, ale byla krásná, všecky rysy měla jemnější, barvu pleti a vlasů význačnější — bílá a tmavá, světlo a stín.

Otec ji vybídl, aby jen zůstala u nás jako doma. Běžel jsem načesat višní. A celý večer pak všickni jsme na ni hleděli, dojista, aniž bychom to byli vyslovili, všickni jsme se jí obdivovali.

Zdánlivě nestalo se nic zvláštního, a přece té hodiny, kdy mezi nás přišla Ema, vplížilo se ono osudné neštěstí.

Cítil jsem záhy napětí ve vzduchu, ale dlouho nechápal jsem příčinu, až se projevila docela zřetelně: otec miloval Emu. Dojista

hned první setkání s ní v onen večer jejího příchodu působilo na něho omráčivou silou! Nás všech jako by se byla srdcem dotkla.

Otec z počátku jenom potají, ale konečně zřejmě začal ji vyznamenávat, jeho chování se měnilo, byl to jiný člověk, nežli jakého jsme ho znali. Také ona dávala se jeho vášní uchvacovat, až jí podlehla. A celý náš život se proměnil.

Těžko zachytit v paměť spletená vlákna všech denních sporů, urážek a zmatků, která nás zamotávala v neustálý neklid!

Otec stal se drsným, popudlivým vůči matce a nám, protože jsme překáželi jeho strašné vášni. Hle — to, po čem matka celá leta manželství hladověla, — viděla teď v nadpomyslné síle vzmáhati se pro jinou! —

Ustupovali jsme však, a společné bolesti, křivdy spojovaly nás čtyři v podivný svazek. Skrčeni sedávali jsme v síni a hovořili o nich, stále o nich, nebo jsme mlčeli a přemýšleli o nich. Já jsem opustil knihy a na mém mozku jako by ležel rozžhavený kámen, který mne zbavoval rozumu, a jen krev bouřila se a kypěla. Tak bylo i s bratry, i s matkou. Stále hůře a hůře, až jiskry bolestného hněvu v nás zmohutněly v bezuzdný požár.

V našem domku byl vypovězen zjevný boj: my tři synové s matkou a proti nám otec s Emou. A boj vystupňoval se do nepříčetnosti. Otec nás týral, Ema se vysmívavě nadnášela, matka šílela. Dobově ona bouře dlouho netrvala, ale mně zdá se býti celými věky.

Nevím, kdo první vyřkl ono slovo: musí být konec. Učiníme konec. Je to na pohled nevinná věta. Snad jsem ji v prudkosti hněvu pronesl já. Z té věty však se to vyvíjelo.

Rudou příšerou stala se krev naše v žilách a v mozku a tepala stále strašným rozkazem: musí být konec. Jako by to ani nebyla krev, ale plamenný zákon.

A tedy konec. Pominuli jsme se s rozumem my všickni, spjati hrozným záštím. Se žhavostí pudu, s nutností jakoby na vteřiny vypočtenou valil se osud nás čtyř.

Byl podzimní večer. Takový nevlídný, vlhký. Toho dne nás otec vyhnal. Domek uzavřeli, Ema čekala na otce uvnitř.

A my jsme čekali u stráně vyhnáni, bez přístřeší. Proč jsme se nesebrali a neodešli? Šílené záští, nepřátelství bolestně vypjaté jako by nás bylo drželo neviditelnými řetězy k našemu domku.

Čekali jsme, až otec půjde z práce. Nebyl jsem si jasně vědom, co chceme u stráně na té osamělé kamenné cestě, ale vím, že oči Karlovy a Vojtěchovy svítily jako vlčí, i mé oči asi svítily jako vlčí, a třásli jsme se a v rukou svírali jsme kameny. Matka stála za námi jako zjevení hrůzy, v tváři s krevními podlitinami, které jí způsobil on. Jeho rány hořely na jejím obličeji, a jeho krok zazněl konečně po té kamenné cestě, blížil se, až došel k místu, kde my jsme stáli zatajujíce dech. Zaklel.

Teď se utkáme, teď se vyrovnáme.

Obklíčili jsme ho. Karel něco promluvil o Emě a matce, Vojtěch po něm. Otec opět zaklel a rozehnal se holí, jež zasáhla matku. A pak už byly jen mrákotné okamžiky, ani výkřik se neozval, jen bušení srdcí a vzdechy hrůzy a tupých ran a táhlé chroptění. — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — Strašné ticho potom. — —

Odplížili jsme se k domku a sedli na schůdky. V osvětlených oknech spatřili jsme Emu. S vytřeštěným zrakem pohlíželi jsme k stráni jako zkamenělí. Vášeň ulehla vedle nás na zem jako zbitá fena. Jako by nejen jeho, ale i naši krev rudými praménky pila tam ta rozvlhlá půda.

Vystřízlivět po krvavém šílení je hroznější nežli nejstrašnější smrt. Od té chvíle začal se vrývat do mozku onen hřeb, ono nezodpověděné: proč.

Proč jsme neodešli s matkou z domova, jenž se nám stal peklem? Proč jsme zabíjeli? Ale krev se výsměšně šklebí a zaplavuje život rudými vlnami.

* * *

Všecko, co následovalo, přetvořovalo mou duši, zvyšovalo bolest, která se usadila v prsou na místě srdce jako závaží. Hrozné dny soudu minuly pro mne jako v polovědomí. Ortel byl mi lhostejný. Matce byl přisouzen doživotní žalář, mně desetiletý, Karel a Vojtěch byli popraveni.

Záviděl jsem jim a zároveň jsem prožíval nesčíslněkráte muka takového odchodu ze světa, živě jsem si představoval všecky odstíny těch hodin a chvil, slyšel jsem znět ponurý umíráček a s úzkostí jsem se vmýšlel v duševní stav matčin.

Byl jsem odveden do trestnice, kde jsem prodlel osm let, dva roky byly mi prominuty.

Při různých mechanických pracích měl jsem příležitost mnoho přemýšleti, pátrat v sobě a mimo sebe. Všecky mé minulé ctižádosti, chuť k životu, touha po vyniknutí — byly nutně podlomeny. Vyšel jsem z trestnice pevně odhodlán ukončiti někde ve skrytosti život, umučit v sobě zbytek tělesných sil, které se někdy vzpouzely uposlechnouti.

Navštívil jsem naposledy matku . . . A již jí nikdy nespatřím. Odcházel jsem na vždy. Nikdy nikdo z lidí nepřiblíží se mému srdci.

Toulal jsem se půl roku v cizině, až jednoho dne přišel jsem ku zdejšímu monastýru, který mě přijal.

Nevědí zde o mé minulosti. Pouze igumenovi jsem svěřil, že přijímá velikého hříšníka.“

* * *

Pohlédla jsem z okna. Příliš jasná noc osvětlovala ve výšce teď zřetelně temnou postavu Synesiovu.

Vzpomněla jsem si na jeden podzimní zářijový den předešlého roku. Vyvstal mi před očima obraz nepřehledně daleké plochy polí,

křižovaný bílými cestami; tam cosi táhne se pronikavým světlem jako stín až tam, kde nejasně končí obzor, jako stín neznámého původu.

A vidím rozsáhlou ovocnou zahradu a v ní po různu skupiny pracujících trestanek v modrých plátěných šatech, a tiše přecházející milosrdné sestry, a vidím bílé prostranné síně, kde jsou ženy tak různých fysiognomií spojeny ku společné práci. A pamatuji se s určitostí na jednu z nich — churavou, sedící na odestlaném lůžku v trestnickém oddělení nemocničním.

Hleděla tupě před sebe očima vpadlýma, plnýma těžké zádumčivosti, očima, které jistě stále sledují průvod zlých dnů, a dokud budou hledět, nezbaví se stínu, který se vloudil do nich oné noci.

Je to matka Synesiova.

Milosrdná sestra citlivě pohlížela na ni a pološeptem o ní vypravovala. Sklání se nade všecky ty duše, jako by přijímala jejich neštěstí za své a jako by snímala jejich viny, alespoň pro všecky má své důvody k vysvětlení a k odpuštění.

Sledovala jsem dlouho zraky těch dvou žen, odsouzených do smrti pod jednu střechu, která jedné je vězením a druhé domovem.

A tenkráte velmi upjatě myslila jsem na nejmladšího syna trestančina, který si odpykal před lety trest . . .

Podivno, že se s ním zde shledávám. A opět pohlédla jsem vzhůru k Synesiovi.

A četla jsem další líčení jeho podivného života:

* * *

„Hned první noci po mém přijetí v monastýr měl jsem strašné vidění: ve veliké výši na skále zjevila se tvář otcova s tímtéž pohledem a zasmáním jako tenkrát, když pohladil mou hlavu . . .

Zavřel jsem oči, abych se soustředil v sebe a zapudil přízrak, ale jakmile jsem oči otevřel, hlava ukázala se mi opět, ale ne již usměvavá, ale s výrazem hrozného zděšení . . .

A druhého dne na to začal jsem činit onu strmou skálu pro sebe schůdnou: vyhloubil jsem místa pro zachycení nohy, zatloukl jsem tu a tam železné tyče a spojoval jsem je řetězem — vždy výše a výše.

Když jsem poprvé vystoupil až nahoru, stáli všickni mniši, kteří mě varovali, dole očekávajíce, že spadnu do propasti a roztříštím se.

Kus skály, který sta a sta let ve výši trčí nehybný v slunci a vzduchu, čekající na život semen zalétlých vzhůru, může se utrhnout a zřítit, ale já nikoliv. Já toužím nahoře umřít, jako jedno z marně zasazených semen.

Nemám závrati, mám pouze věčné pochybnosti. A slyšel jsem, jak zdola řeka za mnou hučela: otcovrah. A ještě kdosi nahoře mezi skalami volal: otcovrah.

Tvář otcova se mi stále šklebila vstříc: k ní jsem stoupal . . .

Nahoře, když jsem se zastavil, vydechl . . . tvář otcova zmizela. Poklekl jsem na skálu a připoutal k poslední zaražené tyči dva ře-

těžy s okovy pro ruce, kdybych přece podlehl závrati, abych byl připevněn.

Nahoře v bezpečí mohu se ponořiti v nekonečný prostor a tajemství.

Obsáhl jsem pohledem veliký okruh, modrý jako moře, hlubokou vzduchovou propast a nadpomyslně i v té výšce vysokou klenbu plnou světel. Ta světla jsou hvězdy, jsou záhadné světy. Byl jsem tak překvapen novostí prostředí, že jsem dýchal ten vzduch a přijímal to záření jako v horečce. Ohromnost úděsně prázdná mě objala: tak úžasně *mnoho* a *málo*. Mnoho ve skutečnosti a málo pro chápání lidského mozku. A uvědomoval jsem si celou nicotnost lidské jsoucnosti, a přece na té tvrdé skále cítil jsem bušiti srdce ... plné bolesti ...

* * *

Stoupati vzhůru stalo se mi životní nutností, jakousi cestou k ukončení. Spřátelil jsem se s výškou, znal jsem její hlubiny, její široké rozpětí se všemi hranicemi stínů v otevřených obzorech, vnikal jsem v její tajemství nahoře, tajemství, které spojuje v řád a zákon ony podivné hvězdy a slunce.

Jest tedy *zákon*, jakýsi řád, podle něhož je nutno žíti v tomto neohraničeném prostoru, ať jsme sluncem nebo člověkem nebo kamenem.

A kde nalézti rozluštění toho tajemství? Viděl jsem některé hvězdy podobny krvavým ranám. A v jedné zmlžené noci třásly se hvězdy dole, kdesi dole — jako světla ztroskotané lodi tonoucí, tonoucí.

Modlil jsem se nahoře za mír a odpuštění nám všem, kteří šli mimo zákon, kteří byli čímsi nenadálým nebo podivně nevysvětlitelným strženi s cesty ...

Chtěl jsem činit pokání na té tvrdé skále. Kdo, kdo je *Onen*, k němuž vrhám své rozdrásané srdce?

Kam je vrhám?

Volal jsem: Odpověz, odpověz, Slitovníče ...

A stalo se cosi neočekávaného: ze štěrbiny skalní vylétl sup mnou vyplašen ze spaní, zamával nade mnou křídly a urval mi kus masa z nohy, která v modlení z habitu visela bezvládně dolů. Mláďata v hnízdě křičela, samice je utišovala hrčivým hlasem jako předoucí kočka, a já jsem se skrčil ke své skále, a pláč, usedavý pláč zalomcoval poprvé od dlouhé doby mým tělem. Skropil jsem svou skálu slzami, slaným, hořkým křtem bolesti.

Hle, a právě té noci modlil se dole před ikonou bratr Aurel, klaněl se do umdlení Bohorodičce, opakuje nesčetněkrát: — Raduj se, raduj se, raduj se! — Omračoval se tím utkvělým pozdravem ... Až náhle usmála se Bohorodička na obraze a zřetelně mu odpověděla: — I ty se raduj! —

Aurel zvěstoval starcům s igumenem tento zázrak.

Celý monastýr byl u vytržení, a slouženy liturgie před vlídnou Matkou boží.

* * *

Vítr tak podivné věci povídá, záludně se vtírá v duši. Viděl jsem, jak rve oblaka, jak zhasíná hvězdy a zastiňuje zemi prachem a horami zlých stínů. Slyšel jsem, jak řve urputná rouhání *všemu*, čemu se tam dole lidé koří! A já, já *opakoval* jedné noci některé jeho věty, věty jedovatého zoufalství a pochybností.

Proč se učím dole v knihovně, čtu, bádám, proč přijímám poutníky já hříšný, já bezmocný, k němuž hledí oni, prosté duše, s dětinskou důvěrou v jeho pomoc? Hle, jak oni se mýlí, tak i já se klamu, že *mne* někdo nahoře vyléčí. Jsme všickni nebozí a příliš nepatrní pro pozornost někoho mimo nás.

Vidím propast, a je to země a v ní pohybující se stíny — šíleně třeštící radostmi a žalem, vlekoucí se jako vyvolení v purpurech a hermelínech, jako zavržení v cárech, zabíjející se, objímající se, mávající prapory a závoji pýchy a vykračující pyšně jako v maškarádě. Ach, a ty stíny jsme my, všickni my. A prázdno je nad námi, prázdno nad námi! Kolikrát ještě vystoupím vzhůru, nežli můj stín zmizí v stínu temnějším nežli je život: v jeho negaci.

* * *

Dlouho jsem nenapsal ani slova.

Těžko dostal jsem se dnes dolů k zemi, mé ruce ztuhly v zlém studeném větru. Dovlékl jsem se do celly, a zář mě obklopila jako plameny. Má krev tak plápolala. Hvězdy nahoře byly rudé zase jako krvavé rány, nebe tmavé, vzduch temný jako eben. Ó, co je to všecko neznámé, nepronik nutelné, *mimo* nás, a z jaké příčiny jsme my? Čtu staré knihy, ale všecky moudrosti moudrostí jsou pouhým tušením a pohádkou.

Mnoho vybádal lidský rozum, ale nedopátráme se tajemství našeho určení. Ničeho.

A jak zde ležím v plápolu své krve na lůžku, cítím, že všecko, co podnikám, je marné, a že jedině smysl by měl můj život, kdybych měl někoho, nevím asi koho, živou bytost s laskavýma očima, upřenýma do mých, s rukama, které by křísivým dotekem obrodily mé myšlenky a rozmotávaly provazy, které spoutaly mé kroky. Jsem *pomíjející*, a pouze někdo také *pomíjející* by mě uzdravil.

Ale i to je marné, protože nesplnitelné, protože fantom, jako *Onen nepomíjející* v prostoru, kteréhož jsem vzýval.

Jsem vyloučen. Skála. Jen skála mi zbývá.

* * *

Neměl jsem přijíti mezi ně. Snad lépe bylo by potloukati se ve vlnobití prudkého života. Jsem zde přeceňován, a stydím se za to. A tím více se odevzdávám tomu *mimo život*. Všickni domnívají se,

že nahlížím do nadpřirozených záhad tam nahoře na skále, ale oni svým naivním zrakem dole vidí více nežli já v ohromné, volné výši! Dnes pravil ke mně bratr Aurel, ten snivý mladý nadšenec, že mluvím v noci na skále s anděly, že spatřil vlající křídla v jasném svitu luny. Hle — a všickni z nich, i ten nejposlednější — mají více pro život spasitelné víry nežli já.

Bratr Kazimír celý den se klaní a modlí a jí zbožně kukuřici, a není neklidu ani v minutě jeho dnů. Bratr Eustach chodí stále za ovcemi a zpívá jim své tiché litanie, a není neklidu ani v minutě jeho dnů. A mnozí bratři hřeší na půdě „Hospodinově" podivnými hříchy, a přece není neklidu ani v minutě jejich dnů. Igumen oplakává jakési zašlé štěstí, hraje na harfu a svůj cit odevzdává květinám a ptákům, a není neklidu ani v minutě jeho dnů. A někteří z bratrů i starců nejsou prosti malicherné nevraživosti, vyvolávají půtky a hněv, ale i ti jsou sami s sebou spokojeni. Všem jsou ti Aurelovi *andělé* bližší nežli mně, který stoupám jako Jakub ve snu — po žebříku k nebesům.

Mým klidem je únava, únava k smrti . . . Má víčka jsou těžká, mé údy stávají se olovem. A neprospívám nikomu. Modlitba má nerozpoutá okovů a nepromění jich v růže.

* * *

Supi zvykli mé přítomnosti. Usedají přátelsky vedle mne, když je vyláká světlost noci z hnízd. Mniši také přivykli mým nočním odchodům, ale přece pohlížejí na možnost prodlévati několik hodin denně na skále za zázrak. A je to pouze vůle touhy po něčem strašně ohlušujícím, pronikavě omamujícím. A vůle touhy vypátrati obsah života a smrti. Nepodaří-li se mi poslední, první dojista nemine se cíle. Únavy mé a pocit opojení vzduchem a volným prostorem dávají mi klid, něco takového, že se zvolna přibližuji rostlině, která se uchytila na skále a žije prostý život bez otázek a zmítavého nepokoje a bez ztrnulého, zděšeného pohlížení do propasti černé, zívající velikou jistotou svého práva na všecky.

* * *

Ničeho jsem se nedopátral ve výšce. Nejsem dále, nežli byl sv. Augustin, když se mu zjevilo pachole přelévající mušlí moře do důlku písku. Prostor je ohromný a záhadný. Ale přicházejí na mne teď často nahoře mrákoty, takový příjemný stav očarování prostorem. Zavírám oči a vidím hvězdy a zřetelně cítím jejich závratné kroužení vesmírem.

A když se na východě objeví proužek přicházejícího světla, nerad sestupuju, nerad se loučím a někdy pozbývám i sil k sestupu...

Ale jasno je v mé duši, podivné jasno, o němž nedovedu rozhodnouti, odkud přišlo.

Ó, kdybych mohl tu záři vnuknouti i *Její* duši, těm truchlivým očím v dáli, kdybych mohl zhasnouti její utrpení! Původem nejhroznějších bolestí je nitro člověka.

V nejistotě cílů a v jistotě smrti uměti prožít kus harmonického života, jaké je v tom štěstí! — — —“

* * *

Tímto povzdechem končily zápisky Synesiovy. Svázala jsem rukopis do desky a zhasla jsem voskové svíčky. Noc byla dosud jasná, modrá, s bílým nádechem jako zmlžení nad mořem. Zahleděla jsem se ještě jednou na zprohýbaný hřeben a hrot skály vrytý do svítícího azuru.

* * *

Ráno probudilo mne už plné světlo. Pozorovala jsem nějaký nezvyklý ruch v monastýru, snad poutníci přišli odněkud z daleka ku zázračné vodě.

Když jsem však vyšla ven, objevilo se mi cosi neobyčejného: všickni starci i mniši stojí kolem Synesiovy skály, někteří nehybní jako sochy, jiní v živém hovoru a pohybu, několik právě přítomných poutníků klečí s hlavami pozdviženými, jako by vzývali nebesa, hosté, kteří se mnou přicestovali, hledí kukátky na skálu, již prudce osvětlenou sluncem.

„Mnich Synesius se nevrátil!“ zvolala mi vstříc jedna z dam všecka vzrušena.

„Synesius se nám dnes ráno nevrátil,“ vydechl igumen jako v horečce.

„Synesius se nevrátil!“ opakovali druzí polohlasem.

Minul dávno soumrak, vyšlo veliké ohnivé rudé slunce z měkké mlhy, vyplulo, zrůžovělo. Nastalo probuzení země a jejích tvorů, a Synesius se nevrátil. Mniši vycházeli z cell s růženci, hleděli vzhůru, čekali, že se vrátí, že snad jen výminečně setrvává na modlení, namáhali zrak, aby spatřili, zda sestupuje. Ale marně. Synesius se nevrací. Pomalu celý klášter obstoupil skálu.

„On přijde, chce prodloužit své modlení,“ řekl mladý snědý mnich, „chce snad celý den setrvat a v noci se vrátí.“

„Setrvá celý den,“ opakovali někteří.

Supi kroužili nad skalou, slunce pálilo, obloha byla modrá, vzduch se chvěl.

Igumen přikázal konati pobožnost za šťastné navrácení bratra Synesia. Mniši jako stíny tichými kroky vcházeli do modlitebny. Zvony pronikavě zakvílely. A za chvíli ozvalo se z chrámu hlasité modlení.

Velmi úsilným hleděním nalezli jsme na skále temnou skvrnu, odlišující se od barvy kamene jen nepatrným odstínem, ale pohyb jsme nedovedli rozpoznati.

Hodiny míjely . . .

A opět všickni mniši obstoupili skálu, a poutníci vrátili se na svá místa.

„Vždycky jsem se toho obával,“ kýval hlavou igumen.

Slunce bodalo žhavostí, a od západu přicházely zvolna těžké zahnědlé mraky.

„Přijde-li bouřka, co se s ním stane?“ zalomil rukama kdosi z hostí.

„Kolik bouřek již přečkal šťastně na skále!“ ujišťovali mniši.

A mraky táhly blíž a blíž, až se dotkly skály, až zastřely nejvyšší hrot, silně zablesklo, objevilo se rudé vyšlehnutí v záplavě oblak.

Hrom zarachotil . . . Z mraků lil se prudce déšť, sjížděl po skále jako statisíce vzkříšených pramenů, a mrak se opět rozplýval, skála zrovna zpívala a vzdychala těmi šelestícími stružkami oblačných vod.

Záhy se vyjasnilo.

„Bylo by vůbec možno vystoupiti vzhůru, pomoci nějak mu, jestli ho tam přemohla slabost?“ Tato otázka prošla očekávající skupinou jako plížící se strach . . .

A každý si odpovídal zkoumaje tu závratnou cestu: skála vznáší se vzhůru v přímkách, místy vybočuje, takže sráz stává se šikmou vypouklinou; tyčky, kterých se Synesius zachycoval, jsou velmi řídké, řetěz je snad pomůckou dobrou, ale pouze pro toho, kdo velmi jistě kráčel.

Mniši zapěli podivnou smutnou píseň: On snad ji uslyší, potěší ho. Igumen dal opět vyzváněti. Přinesli kaditelnice, okuřovali skálu, aby až k němu vystoupil svěcený vonný oblak dýmu.

A tak minul celý den. V noci nikdo neulehl. V pausách se modlili a zpívali. Všickni rozrušeni očekávali jsme soumraku rána.

Noc byla opět tak jasná jako nad mořem, když je velmi ticho a modro s tajemnými závoji. V jedné chvíli byl hrot skály tak silně osvětlen, že se objevila temná, velmi zmenšená, nehybná postava Synesiova, ležící na kameně.

„Pokusím se vystoupiti, byl bych šťasten, kdybych ho zachránil,“ řekl mnich Eustach.

„Kdyby se ti podařilo vystoupiti — co potom? Nemohl bys ho snésti, ať je omdlelý nebo vysílen, nebo mrtev,“ řekl igumen.

„Vína bych mu podal, omyl bych ho octem, objal bych jeho nohy,“ namítal tiše Eustach.

„Pokusit se můžeš, bratře, ale nevěřím, že by se ti podařilo! *Tam* nikdo nevystoupí,“ zavrtěl smutně hlavou igumen, „a bojím se, abys životem nezaplatil svou odvážnost.“

„Chodím s ovcemi po velmi příkrých skalách.“

„Tedy Bůh ti pomáhej!“

Bratr Aurel řekl: „I já se pokusím. Andělé mi pomohou, ti kteří ho ostříhali deset let, a s nimiž nahoře hovoříval . . .“

A ostatní muži mávli buď nedůvěřivě rukama, nebo nahlas vyslovili svá mínění:

„Tam se nikdo z obyčejných smrtelníků nedostane.“

Hvězdy šedým soumrakem pobledly, ztajovaly se. Svítalo.

Očekávání všech se stupňovalo. Synesius dávno ztratil se úplně v stínech a v soumraku a neobjevoval se.

Mnich Eustach připravil se na cestu. Igumen ho políbil a požehnal mu. Eustach pomalu stoupal, přidržoval se opatrně řetězu. Nikdo z diváků se ani nepohnul, zraky všech visely na něm. Šel stupeň po stupni výš... zapotácel se, vykřikl, a doie všickni jako ohlasem po něm. A zase výš. Již dostoupil k místu, jež se zkrucuje v před jako vypjatá lví hruď s roztaženými tlapami. Tam je třeba čehosi nadlidského, nějakého buď akrobatského, ve výsledku až nadpomyslného výcviku, nebo nevysvětlitelného rozmachu vůle.

Takové výkony nejlépe se pochopí, když se jim dá pečet zázraku. A není-li to nejjistější a nejkrásnější jméno pro všecko nevyjadřitelné, nepochopitelné?

Ale mnich Eustach marně se namáhal přemoci tvrdou linii skály, nepřátelsky prohnuté, ukazující hlubokou propast dole a nepřístupnou klenbu nahoře. V kolísání vracel se dolů.

Smrtelně bledý a třesoucí se klesl dole na kolena tváří k zemi.

„Neodvažuj se!“ volali mniši k Aurelovi, ale ten již vystupoval se zářícíma očima, plnýma víry, že v nejosudnější chvíli přijdou andělé a vynesou ho, vždyť mu Bohorodička odpověděla: „I ty se raduj.“

Říkal si tiše: „Andělé, pojďte ke mně... andělé, pojďte ke mně...“ a chvěje se náboženským vzrušením stoupal vzhůru.

Minula hodina trapného očekávání v obavách, že mladý muž se sřítí.

A opět bylo patrno, že váhá, že ztrácí odvahu, — — a konečně mnich Aurel sestupoval bezmocně mezi nás.

S pláčem vrhl se na prsa průsvitně bledému mnichu Konstantinu.

Očekávání v monastýru trvalo dále, ačkoli naděje se stále umenšovala...

„Synesius už se nevrátí,“ řekl igumen. „I kdyby byl živ, byl by nutně za tak dlouhou dobu příliš sesláblý.“

„A cesta dolů je horší nežli vzhůru,“ pronesl jeden z mnichů.

Konstantin řekl: „Umřel jako světec.“

A někteří šeptali: „Opakoval často, že je veliký hříšník, odmítal náš obdiv.“

Aurel drže Konstantinovu ruku ve své řekl zamyšleně: „Nikdy jsme nepozorovali hříchu při něm; tvář jeho zářila.“

Eustach řekl: „Nebyl pyšný, nedbal o nic pozemského.“

A jeden mnich dodal: „A byl shovívav k našim hříchům, nepohrdal nikým.“

A Kazimír sedě na zemi jedl kukuřici a pravil: „Ode všeho jídla mi dával.“

Někdo promluvil ve skupině přitisklé ku skále: „Zdali ho zachvátila smrt, nebo dobrovolně setrval nahoře, chtěje tam umříti?“

Veliké mlčení nastalo po oné otázce.

K večeru přišli noví poutníci, obklopili skálu. I mniši stále bděli, jen chvílemi opřeni o skálu podřimovali.

Noc byla jasná. Bílé obláčky ve výši přilétaly a zacláněly poloprůsvitnými řasami tajemný cíp skály, a zase odhalovaly místo Synesiovo.

Mnich Aurel opakoval si jako dítě: „Andělé ho vzali do nebe.“

* *
*

Když se po kraji roznesla zpráva, že se mnich Synesius nevrátil s Výše, lid v zástupech hrnul se k monastýru. Skála byla obležena. Věřící hleděli v úžasu vzhůru a padali v modlitbě k zemi.

Jedna žena, neobyčejnou příhodou velmi vzrušená, volala v štkání: „Milosrdenství boží jsi nám vykoupil, veliký mučedníku!“

A jedna dívka vyprávěla, že v noci viděla postavu Synesiovu v stříbrné záři vznášející se nad skalou k nebi.

Mnich Aurel přisvědčil: „I já ho tak spatřil!“

Ženy přinesly ve velikých koších růže a poházely jimi skálu, takže se zdálo, že vystupuje ze samých růží.

A nahoře bylo veliké, slavné ticho, jen supi stále kroužili kolem jednoho stinného místa jako černí noční motýli, a skála se všecka pozlatila zapadajícím sluncem. — A když luna nejjasněji ozářila plochý kámen Synesiův, neobjevila se temná postava ve výši, jen kámen se leskl jako stříbrný.

Tréval-Viola:

Stříbrné své vlny voda vyleje . . .

Román.

(Pokračování.)

Na zpáteční cestě do Vídně nepřihodilo se Eineiglovi nic pamětihodného. Z Norimberka jela s ním mladá tyrolská panička, choť přednosty stanice, která bavila Eineigla líčením svého jemnocitu a jak velmi je muži svému oddána. V tunelech chytala Eineigla s ustrašeným kvikotem za ruku, pro všecky případy — jak říkala dvojsmyslně. Eineigl pozoroval, že záletné ženy stále mají věrnost svou na jazyku, kdežto vskutku počestné ženy o tom jako o věci přirozené ani nemluví.

Ve Vídni již počínal podzim. Eineigl přizpůsoboval se zase novému ovzduší, novému okolí.

Dostal list od spisovatele Vodvářky, v němž opověděl, že na pobídku redaktora Hospry dovolí si vysokoblahorodému panu doktorovi poslati rukopis svého nevydaného románu ku laskavému prohlédnutí.

Jednoho odpoledne setkal se dr. Eineigl s kollegou drem Hacurou.

„Co je nového?“ tázal se. V tom vzpomněl si na fregatku. Dr. Hacura, jako by uhodl jeho myšlenku, řekl:

„S tím neštovičným případem míníš? S tou Bosňačkou?“

„Co se s ní stalo?“

„Mimo nadání z toho vyšla. Vzácný případ. Vyznačím jej zvláště ve výročním statistickém výkazu.“

„Je již pryč?“

„Nikoli, máme ji tu dosud, rekonvalescence se protáhla.“

„Jak vypadá?“ — Kollega stáhl obličej.

„Příšerně. Chtěl bys ji viděti?“

„Zajímalo by mne to.“

„Tak přijď zítra k odpolední visitě.“

„Dobrá, dostavím se.“

Tedy žije, myslil si Eineigl. Proč se s tou ženou stále setkává? Je v tom nějaký pokyn osudu? Symbol? Nad ženou tou vlál závoj tajemnosti, obraz její jako by potácel se na šerých vlnách. Proč činil ho osud svědkem kruté své hry s touto ubohou duší? Dal jí mnoho, ale nyní to vzal. Přichýlil k ní pohár rozkoší, ale odtrhl jej zase, sotva žíznivé rty své v něm omočila. Nepoznaného by neželela, ale rozvichřena, jak se bude nyní upokojovati?

Krása její bude jistě tatam. Škoda, že Zola svou Nanu po neštovicích nezanechal na živu. Jakou jinou ženu by nám v ní pak vylíčil, jakou propast vyhloubil by mezi Nanou krásnou a Nanou šerednou. Jaký úkol pro jeho péro vylíčiti náhlé zlomení její povahy, přeměny spojovacích drah různých ústředí mozkových, jalovění jejich směrem k erotismu, vzdávání se výbojů v lásce za výbuchů hrozného zoufalství, křečí neukojené krve, přivykání nezbytnosti v zlobě, snad klesnutí na samé dno, hlad, alkoholismus, jako u její matky.

Anebo by snad Zola rozvinul logicky jiné stránky povahy Naniny, skryté dosud pudy a sklony. Snad by učinil ji dokonce kajícnicí, ženou řádnou, užitečnou a služebnou jako zkrocený oheň.

Bude o tom psáti na venek příteli Emilovi. Bude to pastva pro jeho kombinační dar. Co asi dělá nyní ten, s nímž byl kdysi nerozlučný?

Druhého dne spatřil Eineigl fregatku. Kdyby mu ji Hacura výslovně nebyl označil, nepoznal by jí. Zřícenina! Měla blikavé oči s vychýlenými, masově rudými víčky. Pohled její byl hrozný, na pravé rohovce sedělo bělmo. Tvář — rudý, žilkovaný mramor. V horní čelisti scházely jí dva přední zuby, na hlavě poletovaly jí prořídlé vlasy, měkké a nehezké jako chmýří ptačího mláděte.

„Skalpovaná Medusa,“ zavtipkoval Hacura, otrlý k obrazům spousty.

„Co bude dělat?“ vyklouzlo Eineiglovi mimoděk.

Dr. Hacura pokrčil rameny.

„Sotva to, co dělala dříve. Nikdo ji za nemoci zde nenavštívil, ani v kanceláři se po ní nikdo neptal.“

Eineigl se nedivil. Fregatka padla s výšin k zemi a zchromila se. Proč se zrovna nezabila?

Kolikrát se asi tak sama sebe tázala? Dívala se urputně a nehezky. Ani když stkvěla se plnou krásou, před neštovicemi, nebyl pohled její krotký, ale tenkráte jí i svéřepost slušela, náležela k jejímu zjevu, zvyšovala její samorostlý půvab. Ale nyní, co bylo dříve vnadidlem, nabylo výrazu protivné vyzývavosti, nestydatosti. Pohled její vlhce světélkoval z pitvorné natvářky červených a modrých skvrn a bílých, pleť ošklivě stahujících jizev. —

Přízraky Eineiglovy, zvláště pocit, že fantom strýcův všude ho provází, že našeptává mu, co by měl dělati, kam se bráti, ztratily se. Byl nyní uklidněn, myšlení jeho bylo normální, spánek

zdravý. Pracoval zase o svém vědeckém problemu. Cítil, že se v Trouvillu zotavil. Bohu dík!

Jen jedna mátoha jako zbytek minulých se někdy vyskytla. Když se smrákalo a padala mlha, vídával v osamělých ulicích tmavou silhouettu muže, jenž šel proti němu. Pět kroků od něho stanul, a teprve za drahnou chvíli vynořila se postava skutečného chodce. Pouhá irradiace optická, říkal si Eineigl znepokojen. Ale někdy měl i sluchový přelud. Silhouetta nastupovala slyšitelně, s měkkým duněním, jako by kráčela po sklepení, a rozplynula se. A nikdo za ní nešel.

Zdržel se jednou v kavárně na Příkopě. Dle zvyku odestřel si okno a díval se na ulici. A tu spatřil fregatku.

Tedy už ji pustili, pomyslil si a sledoval ji očima. Kráčela po protějším chodníku v mihotavé, barvené kožešině, hustě závojem zastřena. Na ulici rozsvěcovali lucerny. Fregatka vypadala jako vdova. Šedá pára poletovala kol její tváře, byl prosinec, mrazivý, suchý vítr foukal. Nad kandelábry rozkládaly se vějířovité temné paprsky a zářily přímo do výše.

Postava fregatčina nepozbyla ničeho ze své půvabné protáhlosti, jako stěžeň spěla rovně do výše. Pohyby její byly graciosní, vlečka šustěla, dostup její byl lehký, mladistvý. Sem tam připojil se k ní nějaký lovec žen. Ale u nejbližší lucerny obracel se kvapně a opouštěl ji s chechtem neb ošklivou nadávkou. Osamělá fregatka dupala nohama a volala za odcházejícími jakási prudká slova. Čas plynul, fregatka chodila stále jako automat ulicí. Chvílemi mizela někde, a to kdykoli se objevil na obzoru strážník. A zase vynořovala se, přicházel-li lépe oděný muž, zvláště byl-li rozjařen.

Ulice pustla, obchody byly již dávno zabedněny, domovní vrata a průjezdy s rachotem se zamykaly.

Pak oživla ulice zjevy podobnými fregatce. Klobouky bílé a ohnivé, nápadně na hlavu naražené, se objevily, a husím pochodem dvacet kroků jedna od druhé ubíraly se ztichlou ulicí bludné duše ženské.

Na křižovatce dvou ulic strhla se mela. Několik bludiček sesypalo se na fregatku. Byla jim vetřelkyní, cizím lupičem v jejich hájemství, neměla tu žádného práva. Dokazovaly jí to makavými důvody. Špinavé nadávky se ozývaly, deštníky se lámaly, rukávníky lítaly, z podkasaných sukní míhaly se bílé spodničky kol kopajících nohou.

Výjev na břehu mořském v Opatiji se Eineiglovi vybavil. Znavený, zraněný dobrodruh výšin padl na zemi, pro niž perutě jeho nebyly stvořeny. Marně jimi tloukl, marně oháněl se zobanem, nebylo mu přáno úspěchu, jenž provázel ho v závratných výšinách, kde jiným dravcům vyrážel ze zobanů uloupenou kořist a pohlcoval ji sám. Nízká, mazavá havěť mstila nyní oloupené, utloukala cizího vetřelce. Vztekle a pudově. Život je ošklivý.

Eineigl vyšel ven a kráčel ztichlou ulicí. V temném koutě vrat pod kamennými karyatidami něco skučelo. Byla to fregatka přikrčená,

stírající si s tváře krev bílou spodničkou. Klobouk její ležel na zemi, rozdrchaným falešným příčesem prosvítala bílá lebka.

Eineigl sykl na ni. Nasadila rychle klobouk a spustila závoj. Spěšně vykročila do světla, oči její plály lačně.

Eineigl vytáhl peněženku a podával ji děvčeti. Vyrvala mu ji téměř z rukou. Neřekl jí ani slova a odcházel. Supíc, o zeď opřená, dívala se za ním. Na rohu ulice se po ní ohlédl. Stála dosud jako zkamenělá karyatida. Sníh počal poletovati ostře, zabodával se do tváře. Eineigl vyhrnul si límec svrchníku a zrychlil kroky . . .

VII.

Před vánocemi jala Eineigla podivná, dětinská, ale živelní tesknota. Prožíval svátky ty od smrti rodičů vždy se strýcem, dostával od něho cenné, překvapující dárky k Ježíšku. Letos poprvé bude sám a sám.

Usmíval se s počátku dotírajícím pocitům smutku, ale veškeré ironisování nepomáhalo. Kol žaludku kladla se mu známá tíže tlaku a zároveň prázdnoty; nazýval to tíží samoty a obával se jí. Vždy se mu pak srdce rozbouřilo.

Což jíti z Vídně někam pryč? Ale kam? Nemá živé duše příbuzné ve světě. Ku příteli Emilovi na venek nemohl. Nedávno se oženil, a přijíti nyní mezi ně někdo třetí — hotová kost v hrdle.

Nejraději by se byl rozejel do Prahy k Hosprovi. Ale byl příliš hrd, aby se sám nabídl, a čekat, že ho pozvou, bylo asi marné. Škoda! Měl by pak dosti zábavy s nákupem dárků pro děti.

Čas plynul mu těžce a vlekle.

Na rohu Thurnovy ulice potkal za vlhkého, sychravého jitra paní Tapferovou. Byla jako obyčejně v tmavém hedvábu, lesklá tvář její byla zakaboněná, nos rudější než jindy.

„Jako byste, milostivá paní, šla na pohřeb,“ zastavil se s ní Eineigl.

„Také že jdu, pane doktore. Paní Levandulová z Wikenburské ulice, možná, že jste ji znal, že ne? — nuže, zemřela, chudinka.“

A jala se líčiti ctnosti zemřelé paničky.

„Ale já zdržuji —“ lekla se po chvíli.

„Dokonce ne, milostivá paní! Dovolíte-li, doprovodím vás kousek.“

„Vy jste nyní dokonalý dvořenín, jako kníže de Ligne!“ Paní Tapferová se Eineiglovi na veřejné ulici teatrálně poklonila. — „Rorchen vždy říkala —“

„Jak se daří slečně?“ přerušil Eineigl paničku. Paní Tapferovou musil každý v řeči přerušovati, chtěl-li mluviti sám.

„Je nějak nesvá, pane doktore. Zůstala dnes doma. Ale proč nás nikdy nenavštívíte? Řekla Rorchen, že, co dědil jste ty ohromné tisíce, zpyšněl jste a zanedbáváte staré známé.“

„Mýlíte se, milostivá paní,“ bránil se Eineigl. Pak vyprávěl, že byl v Trouvillu.

„A jak se jinak daří panu doktorovi? Je spokojen?“

„Nikoli, milostpaní!“

„Človíčku,“ hrozila mu paní Tapferová, „aby vás pán bůh netrestal! Co pak vám schází?“

Na slovo „vám“ dala důraz a povzdechla malounko.

„Jsem nespokojen ze zásady. Nespokojenost jest matkou pokroku.“

„Vám se to žertuje! Inu, mládí. Nyní se asi pan doktor ožení? Smím gratulovati?“

Usmála se sladce.

„Pardon, milostpaní, to nespěchá!“

„I spěchá, spěchá! Co je po tom, ženit se, až člověka život již netěší! Vidíte, pane doktore, já to Rorchen pořád říkám. Bože, děvče, nač ještě čekáš? Ta měla partií! A tuhle naposled, — víte, bydlí u nás farmaceut pan Hacura; jeho bratra doktora asi ráčíte znáti?“

„Znám.“

„Pan doktor navštěvuje bratra a zná Rorchen. Je to hodný pán.“

Podívala se úkosem, co tomu Eineigl řekne. Pochopil nyní, proč se Hacura na Auroru tázal.

„Výtečný člověk,“ přisvědčil Eineigl.

„A jak by Rorchen měl rád! Vše, co jí na očích vidí, by jí udělal. Ale já nevím, nač ta nynější mládež čeká. Já těm nynějším děvčatům nerozumím, na mou duši nerozumím!“

„Což pan syn, milostivá paní?“

„Ten mi činí radost. Hodný hoch. Učinil si známost s plukovníkovou dcerou. Ona kauci má. To mu pomůže v karriéře. Jsem hrda, že takového zdárného, krásného syna mám,“ zadeklamovala paní Tapferová.

Nastávající tchán byl šlechticem, a paní Tapferová plula již ve svých fantasiích aristokratických.

Když dospěla k arcivévodům, Eineigl se co nejuctivěji poroučel.

Vzpomínky na pobyt u Tapferů zaplanuly mu intensivně na mysli. Doby, kdy v přechodu z jinocha v muže vstoupila mu do cesty tmavá krasavice v plném rozpuku svého překypujícího panenství, kdy žerty její často ho zabolely, ale bolestí nehlubokou, měnící se v zápětí ve sladkou něhu, v pocit jakéhosi oproštění, prohlédání. Aurora byla vychovatelkou jeho citu, jeho erotismu, v methodě její nebylo žádných brutálních, v okamžiky natěsnaných objevů, jako ve stycích jeho kollegů se ženami. Nenaučil se pohlížeti na ženu jako na nutný fysiologický appendix dozrávajícího mužství. Ona mu jen napovídala tajemství života, nervala však jeho illuse, i v bujných chvílích, kdy dováděla s přáteli bratrovými, zachovávala jistou mez, již nedovolovala nikomu překročiti.

Eineigl zachoval jí hlubokou vděčnost v srdci, a její zásluhou bylo, že ani v největším šílení svých náruživostí nezabředl do kalu požitkářství, že nezabýval se nikdy harpijemi, znečisťujícími všechen styk svou nízkostí. Jí měl co děkovati, že nehořel jednou stranou,

sobecky a vypočítavě zůstávaje na druhé straně chladný, ale že dovedl vzpláti celý, velkou vášní až do sebezničení.

Nečinil si výčitek proto, co prožil, čím ublížil. A přece vůči Auroře měl pocit neznámé viny. Zazdálo se mu, že krátce před tím, než Nušu poznal, i Aurora se změnila. Zesmutněla, zvážněla. Tehdy byl slep, nedovedl si to vysvětliti. Nyní napovídalo mu cos: „Pro tebe se změnila. Milovala tebe tajně, beznadějně. Pro tebe odmítala nápadníky, pro tebe stranila se zábav, v nichž mohla se baviti výhradně s tebou." Vše, co konala, čím odlišovala se od jiných veselých, světa užívajících družek v úřadě, vše spatřoval nyní Eineigl v jiném světle, a připadalo mu, že uhádá jediný, mocný zdroj jejího beznadějného plání. „Beznadějného?" tázal se sám sebe, a sladká rozněžnělost zatrnula v něm.

Žila osaměle, skromně, čekala, že on se rozpomene, že se vrátí.

A ještě z jiného důvodu uzavřela se světu. Eineigl vzpomněl si na ohavný, otřelý šat paní Tapferové, na poznámku její o ohromných tisicích, na pohled, jímž slova ta provázela, a v němž tušil zklamané naděje, bolestnou resignaci.

Nedostatek, ne-li bída je u Tapferů. Že Aurora chodí stále elegantně, nic nevyvracelo. Znal dívky, které hladověly, jen aby si opatřily kus slušného, ba elegantního šatu.

A on, který tolik dědil, který pro sebe a pro jiné ženy měl nadbytek, jak mohl zapomenouti na své přátele?

Strýc napsal, že dává mu k disposici své jmění, že nebrání mu, chce-li něco dáti, aby uctil jeho památku.

Uctil ji pěkně. Neuměl pomáhati na pravém místě jako strýc, jen užíval.

Skutečně se zachoval k Tapferovým hanebně. Jen chtíti, mysliti na to, a již dávno mohl najíti způsob, vypomoci jim, aniž by je ponížil.

Hladová lítost prolnula Eineigla. Měla pravdu paní Tapferová, zpyšněl, zapomněl.

Ale napraví ještě vše. Zaťal pěstě a vpisoval si jméno Tapferových na první list svých povinností.

Zdvihl hlavu. Octl se bezděky v Giessergasse, před bydlištěm Tapferových.

Má se vrátiti? Snad osud sám ho sem zavedl. Vždyť ho paní Tapferová zvala, i Aurora v ulici Albertově nedávno ho vybídla. Proč by nevykonal návštěvu ihned? Paní Tapferová řekla, že je Aurora nemocna, že nešla dnes do úřadu. Nebyl domácím lékařem u Tapferů, ale zachtělo se mu pojednou promluviti s Aurorou, lékařsky ji vyšetřiti, poraditi.

Či byla to jen záminka? Horký var krve rozběhl se mu po těle. Najde Auroru samu, v nedbalkách, budou sami dva v bytě, budou vzpomínati na doby minulé, litovati, že minuly, tázati se, zda není možno, aby se vrátily, znovu vzešly.

Kouzlo modročerných vlasů znovu v něm ožilo, znovu omámilo, až zatočila se mu hlava.

„Bláhovosti," řekl si vcházeje odhodlaně do domu a vystupuje

do mezzaninu, kde Tapferovy bydlily. „Nejsem otrokem smyslů, abych šel dále, než uznám za vhodno.“

Ale kam až chtěl vlastně jíti? Tanulo mu nejasně na mysli, že chce odčiniti své opomenutí, vykouzliti úsměv na tváři obou žen, přispěti nějak ku štěstí jejich. V hlavě mu vířilo, spoléhal na vnuknutí okamžiku.

Vystupoval jako v omamu, zachycuje se opěradla. Byl na místě. V pravo byly dvéře do pokoje podnájemníka. Zde bydlíval sám. Četl na navštívence u dveří: Pharm. Cand. Robert Hacura. V pokoji bylo ticho, bylo k deváté, farmaceut byl patrně již v přednáškách.

Eineigl zaklepal tiše na dveře u kuchyně. Touto vcházelo se do bytu. Věděl, že posluhovačka v tu dobu již tu nebývá. Ale snad dlí Aurora v kuchyni a uslyší ho.

Čekal, hluboké ticho. Aurora asi ještě leží. Srdce se mu rozklepalo. Býval i dříve s Aurorou sám, po celé hodiny. Ale od té doby poznal ženu, a v jedné jediné tisíc ostatních. Nyní značila samota se ženou pro něho něco jiného než tehdy, kdy zde ještě pobýval. Dávno zašlé vůně, zvuky, svity ožívaly mu teskně v mysli.

Snad měl odejíti. Ale nemohl. Palčivá dychtivost Auroru viděti, ihned viděti, ho schvátila. Nervy se mu rozechvěly, v krku mu vyschlo, a kolena se podlamovala.

Stiskl energicky knoflík od zvonku. Slyšel tlumený jeho hlas, jednou, dvakráte. Naslouchal. Jako by něco v pokoji zašelestilo, dveře se zavřely. Pak bylo ticho, hluché, zavilé.

„Snad přece není doma? Mohl to býti sluchový klam. Snad si vyšla ven? Ale nikoli, matka by jí v tom nepřekážela. Byla jistě nemocna. Snad se jí něco stalo!“

Úzkost zachvěla Eineiglem. Stiskl zvonek, až rozječel se v pronikavém poplachu.

V zámku to cvaklo, dveře od pokoje se otevřely. Tiché kroky zašelestily v kuchyni.

„Kdo to?“

„Já, doktor Eineigl. Milostivá paní matka mne posílá!“

Chraptěl. Opakoval to dvakráte, na konec důrazně, než mu Aurora otevřela. Byla v rudém županu, hlavu měla v jakémsi žlutém turbanu, vlasů nebylo viděti. Byla bledá a dívala se vyděšeně. Ruka, jíž se Eineigl chopil, se chvěla.

„Odpusťte,“ šeptala, „není to u nás ještě v pořádku.“

Neodstupovala ode dveří, myslíc, že Eineigl zase odejde.

„Jaké pak cavyky před lékařem,“ zahovořil Eineigl vesele. „A před starým přítelem k tomu,“ dodal.

„Dovolte tedy, abych jen něco v pokoji upravila, než vejdete.“

Ale Eineigl vzal Auroru po přátelsku pod paždí a nedbaje jejího vzpouzení vedl ji do pokoje.

Nespatřil v něm žádného nepořádku, naopak, vše bylo na svém místě.

Usedl a rozhlížel se kolem. Byl tu sice od té doby, co se odstěhoval, několikráte, ale s takovými pocity jako dnes nikdy se tu na

vše nedíval. Vše dojímalo ho dnes dávnou, milou známostí. Aurora již asi dávno přestala přestavovati nábytek. I obrazy visely na starých místech. Sta drobných příhod míhalo se mu hlavou, a za každou soškou, vásou, nippou usmívala se na něho její tvář čtveračivá, jasná a vlídná. Jako by dávná, vyvanulá vůně vracela se do jeho chřípí, vdechl silně a pohlédl na Auroru toužebně.

„Auro!" řekl tiše, jako před lety ji volával. Přeslechla to.

„Nemáme tu nic nového," řekla, a Eineiglovi neušel netrpělivý přízvuk jejího hlasu. „Avšak přece," dodala chvatně. „Náš domácí zařídil nám elektrické světlo."

„Opravdu?" řekl Eineigl dosti lhostejně.

„Hle!" — Aurora zatočila kohoutkem ve zdi a v ampuli lustru zaplálo bílé světlo.

„A ještě novinku. Máme nyní koupelnu. Z přístěnku u kuchyně."

Vedla Eineigla kuchyní do koupelny. Eineigl chopil mechanicky elektrický svícen v koupelně do ruky.

„Pozor!" zvolal a postavil svícen. „Dostal jsem ránu. Vedení není dosti isolováno."

„Co se může státi?" odvětila Aurora roztržitě.

„Není to ovšem silný proud," řekl Eineigl, „ale jsou zaznamenány katastrofy i z takových proudů."

Pohlédla na něho pojednou bystře, pak sklopila oči. Vrátili se do pokoje.

„Řekněte mi, Auroro, co vám je?" řekl Eineigl. „Jste přepadlá, oči vám planou jako v horečce." — Vložil do hlasu důtklivost lékaře i upřímného přítele.

„Nejsem nemocna," odtušila.

„Přesvědčím se," navrhoval Eineigl.

„Děkuji!"

Řekla to tónem rozhodným, jenž nepovzbuzoval k dalšímu vybízení.

„Neprovozuji ovšem praxi, ale chtěl jsem z ochoty — pro upokojení paní mateře —" omlouval se Eineigl rozmrzele.

Usmála se na něho, aby ho udobřila. Zrak jeho bloudil po stěnách a utkvěl na šavlích, křížem ke zdi přibitých.

„Nezašermujeme si, slečno?"

„Již mne to přešlo," řekla mile.

„Víte, jak jste mne vyplácela? Jednou jsem dostal tři touché po sobě, div jsem šavli neupustil."

„Ve kvartách jste míval špatnou parádu," usmála se slabě.

„Řekněte mi zase — Kašpr," řekl Eineigl prudce.

Pohlédla na něho překvapena, a na okamžik zableskla se bývalá čtveračivá jiskra v jejím oku. Ale rychle pohasla. Zavrtěla hlavou.

„Ty doby minuly —" hlas její zněl melancholicky jako ocelová struna, „ale chcete-li, zahraji vám něco na pianě."

„Hrajete dosud pilně, Auro?"

„Někdy mnoho, a zase po celé týdny nic," odvětila usedajíc k pianu. „Co si přejete?"

„Kdybych tu měl housle, zahráli bychom si „Nápoj lásky“. Pamatujete se, Auro?“

Místo odpovědi zabrala Aurora zlehka do kláves. Šlápla na tlumící pedál a hrála ukolébavku z „Němé z Portici“. Ale hrála neklidně, jako by duchem byla jinde. Oči její stíhaly každý pohyb Eineiglův.

Po několika taktech přestal Eineigl sledovati hru. Zrak jeho upoutala rukavička. Ležela na konsole u dveří do ložnice. Rukavice byla mužská, z jelení kůže.

„Je pan bratr doma?“ tázal se Eineigl hlasem stísněným.

„Není,“ řekla. Ušel jí jeho pohled. Opravovala nepodařenou kadenci, a pozornost její upjata byla na piano.

Divoké domysly jako mraky z čista jasna zatměly mysl Eineiglovu. Je zde muž — snad doktor Hacura — někde je skryt. — Hněvivá žárlivost bodala Eineigla. Proto tedy! Vše domněnce jeho přisvědčovalo, průtahy, než mu otevřela, prosba, by nechal ji jíti napřed, aby upravila, kde nebylo co upravovati, její zdráhání dáti se lékařsky vyšetřiti — vše mluvilo proti ní. A nyní ta rukavice! To byl poslední článek řetězu.

V tom vylovil zbystřený sluch jeho z hudby jiný zvuk, jako zaškytnutí. Hlas z ložnice.

I Aurora to slyšela, zbledla, a ruce její ztrnuly těžce na klávesách.

„Někdo jde,“ koktal Eineigl. „Venku na dveře klepá.“

„Mýlíte se,“ zašeptala.

Položil jí ruku na rameno. „Slyšel jsem to určitě. — Prosím vás, jděte — otevřít! Jděte! Musíte jíti — musíte!“

Zatřásl jí, jak tu ztrnulá seděla. Obracel ji ke dveřím. Nevěděl, co činí. Zahleděla se na něho ustrašeně, vstala a poslušně vyšla z pokoje.

Jako blesk otevřel Eineigl ložnici. U prahu stál štíhlý pán s prošedivělými licousy. Poštovní rada Sturm, muž přítelkyně Aurořiny Amalie.

Oba mužové vytřeštili na sebe oči. Poštovní rada sepjal ruce. „Máte-li srdce v těle —!“

Rychle zavřel Eineigl. Neměl již kdy usednouti na své místo u piana. Již tu byla Aurora, bledá jako plátno.

Neřekla ani slova.

Ve zmatku chopil Eineigl rukavici z konsoly a navlékal ji na ruku, nepozoruje ani, že svých rukavic dosud nesvlékl.

Aurora stála ve dveřích nehnutě a dívala se na něho pohledem, jenž pravil: „Vidím, že víš vše.“ — A hlava se jí zvolna nížila.

Eineigl cítil, že i on bledne, chladné závany běžely mu po zádech. Vzteklý, divoký hněv v něm zavařil. Jako by ho žena ta oklamala, okradla o krásnou illusi. Ta tajná hříšnice před ním! Hledal hodně sprosté, urážlivé slovo, aby vmetl jí je do nestoudné tváře. Bachantka! Zuby mu cvakaly, hrdlo mu to stahovalo, že dech dral se hvízdavě ven. Kdyby něco rozbil, převrhl, do něčeho udeřil

ze vší síly — nejraději do té nečisté hmoty ženské před sebou — bylo by mu volněji.

A okamžik na to bylo mu do smíchu. Křeč polehtávala jeho bránici, cítil, jak ústa se mu rozšklebují, zuby vyceňují, krev hrne se k hlavě. Zůstati tu déle, mrtvice by ho ranila.

„S bohem," zachroptěl a odstrčiv Auroru, vyrazil ven. V divokém kvapu zaslechl úder, jako když hlava narazí o dřevo. Ale nedbal. Utíkal odtud jako z výhně pekelné.

Bloudil, nevěda kudy. Hněv jeho ochaboval, a na místo nastupoval ohromný úžas.

Co se to stalo? Jak se to stalo? Nyní viděl vše jinak. Vše, co dříve bláhově vztahoval na sebe, neplatilo jemu, ale muži jinému. Ano, tehdy, když přestala s ním žertovati, — bylo to asi ve čtvrtém roce studií, tehdy počala Aurora náležeti jinému. Kdož ví, zda sám nebyl též příčinou, že obrátila se jinam, když on tak málo ukázal se mužem; byl jen hochem, u něhož marně hledala lásku, tak jak ona ji žádala.

„Prokletá ješitnost!" zaskřípěl zuby, „zase mi mate úsudek. Zase nastrkuji samolibě své „já" na hlavní osobu v této tragické, hrozné situaci, místo abych řekl upřímně: ‚Nerozumím tomu,' jako to řekla paní Tapferová."

Nemohl ani pochopiti poblouzení Auřino. Slyšel o podobných poměrech u jiných svobodných žen, ale u Aurory ho to ohromovalo. Snad povolila násilí, jistě že ji poštovní rada pronásledoval ve službě, — takoví staří Silénové bývají nenasytní, — snad jí vyhrožoval, tísnil, až upadla do nastražené léčky.

Proto tedy odmítala nápadníky vážné. Nemohla jim již dáti svou čistou lásku, a byla příliš poctivá, aby podvodem vloudila se do manželství.

Ale ten Sturm, jaký to padouch, zbabělý zrádce! Jaká to svatokrádež, porušiti domácí mír dvou bezbranných žen!

On, Eineigl, to nesmlčí. Byla by to spoluvina při zločinu. Řekne to matce, ne, té nikoli, nemohla by pomoci. Ale napíše to Bedřichovi, požene svůdce před hlaveň bambitky bratrovy. Obraz krvavého souboje vznášel se před ním. Scenerie však brzy se změnila. Sardonický hlas ozval se z vlastního nitra Eineiglova. Jakým právem on soudí a pronáší ortely? Má on čisté svědomí? Což Nuša? Nebyla též vdaná?

Bolestná lítost zbyla na konec ze všeho toho strašného, co Eineigl při návštěvě u Aurory zvěděl.

Žil několik dní jako v mrákotách, čekaje na nějakou rozhodující událost. Na list od Aurory, obsahující vysvětlení, — byl jist, že jemu vyjeví pravdu; čekal, že Sturm k němu přijde, obnoví svou prosbu za mlčelivost, objasní mu situaci. Snad není dosud tak zle, snad ještě je možný návrat. Jak rychle, jak rád se chápal slabé té domněnky. Snad je Sturm také nešťasten. Alespoň v okamžik, kdy otevřel dveře ložnice, postřehl v tváři jeho výraz nelíčené úzkosti a bolu. Nic nebylo v ní zvířecky chtivého, mlsného. Byl

zcela oblečen. Ani u Aurory nebylo potuchy o zážehu smyslnosti, dozvuku právě prožité rozkoše. Oba byli ku podivu skleslí, chorobně unylí, Sturm div na kolena před ním nepadl, ona otrocky šla, když chtěl dostati ji z pokoje.

Měl osud dvou lidí ve své ruce. Spoléhají patrně na jeho soucit — a nezklamou se. Po něm mu nic není, ale Aurora ho zná.

A snad osud sám to v jeho prospěch obrátil. Vzpomněl na dra. Hacuru. Že ten nic nepozoroval! Ale láska je slepá, vše vykládá ve svůj prospěch, a ješitnost dává k tomu své placet.

Celá návštěva u Tapferů byla ukvapena, husarský kousek, okamžité vzplanutí. Od smrti Nušiny nikdy takovou přítulnou touhu nepocítil jako před touto návštěvou. A přece neznal ani on Auroru, ani ona jeho, aby vznikla mezi nimi shoda, o níž on zablouznil. —

Kráčel z večera z laboratoře domů. Opozdil se při pokusech. V ulici Schwarzspanier přicházela mu naproti Aurora. Byla to ona, poznal ji podle chůze, pohybu, podle všeho, ač tvář měla závojem zastřenu.

Pozdravil — stanula.

„Čekala jsem na vás," řekla. Uklonil se a chtěl podati jí rámě, neboť se zakolísala.

Nepřijala jeho ruky, ale šla přece podle něho. Snažil se viděti její tvář. Ale hustý modrý závoj, dvojatě složený, nedovoloval.

„Kam poroučíte?" tázal se stísněn.

„K vám," vydechla. „Musím s vámi mluviti."

Kráčeli mlčky, až došli k domu, v němž bydlil Eineigl.

„Dovolte, slečno, abych odeslal Kirschnera," řekl Eineigl.

Kynula hlavou a přešla vchod do domu.

Eineigl vypravil sluhu do odlehlého okresu s rychlou posílkou a sešel pak dolů na ulici.

Aurora přecházela před domem. Provázel ji nahoru. Domovník vyběhl, ale poznav pána, s chytrácky hloupým úsměvem posmekl a zmizel. Eineigl by mu byl nejraději vyťal pohlavek.

Na osvětlených schodech přidržovala si Aurora kapesník k tváři. Přede dveřmi bytu se zastavila.

„Máte rozsvíceno?"

„Ano."

„Prosím, zhasněte — než vejdu."

„Proč to?"

Opakovala svou prosbu hlasem jako vyhaslým, ale neústupným.

Eineigl tedy vešel a zhasil světla v jídelně, kam z tmavé předsíně chtěl Auroru uvésti. Nastala čirá tma. Vytáhl žaluzie v oknech. Zvenčí padal sem odraz světel z ulice. Bylo slabé šero v pokoji, věci objevovaly se jen v obrysech.

Chtěl Auroru vésti za ruku. Odmítla a šla těsně za ním. Za dveřmi jídelny klesla do nejbližšího fauteuilu. Dlouhý těžký vzdech vyšel jí z hrdla.

Eineiglovi, jenž popošel až k oknům, bylo, jako by žhavým železem dotekl se někdo samého srdce jeho. Obrátil se k Auroře.

„Prosím — nepřibližujte se," vyrazila Aurora divoce.

Uposlechl. Bezdechých několik vteřin minulo. Zvenčí donikal sem šum ulice, na stěně tikaly lhostejně hodiny.

Aurora počala mluviti ve tmě monotonním polohlasem, jako by klečela před zpovědnicí.

„Vy jste trpěl, Svato," — říkala mu kdysi tak v důvěrných chvílích, nyní jméno to přišlo jí samo na jazyk, — „vím o vaší lásce — ne ze zvědavosti — ale poněvadž již tehdy byla jsem vaší soutrpitelkou. Náš osud byl podobný. — Nikdo — ani vlastní matka mne nemůže pochopiti — vy jediný."

Odmlčela se, a Eineigl uslyšel zase onen hrozný vzdech.

„Nevzdychejte!" zvolal surově sahaje si k srdci. „Nesnesu toho," dodal mírněji.

V šeru přikývla silhouettou své hlavy a rukama zalomila v klíně, až zapraskalo to v kloubech.

„On není vinen," vyrazila chvatně, — „ne tak, jak myslíte. Vše já, jen já způsobila. On chtěl jíti k vám, ale já nedovolila. Vy ho neznáte a mohl byste mu ublížiti. On není špatný, jen slabý a nešťastný, velmi nešťastný."

Eineigl jen pohrdlivě zakašlal. „A vy?" řekl drsně, když nepokračovala.

„Já též, já s ním. Jeho žena byla mou spolužačkou. Vdala se v sedmnácti letech. On byl poštovním koncipistou. Přimluvila se, že přijata jsem byla k poště. Navštěvovala jsem ji, vídal jste ji také u nás."

Eineigl se již nepamatoval, ale přikývl hlavou.

„Muž její mi pomáhal v úřadě, zvláště když se stal chéfem mého oddělení."

„A toho zneužil," nemohl se Eineigl zdržeti.

„Nikoli," přerušila ho, „nikdy se mi v úřadě nepřiblížil. To stalo se později, mnohem později."

„Tedy u něho, v jeho rodině?" napovídal Eineigl temným hlasem, když Aurora náhle ztratila se v mlčení.

„V rodině," opakovala, jako by ji probudil. „Přítelkyně má onemocněla po druhém dítěti chrlením krve. Lékaři poslali ji na jih. Bylo málo naděje, že se uzdraví. Pobyt její na jihu se prodlužoval, smutné zprávy se stíhaly. Bylo mi líto opuštěné rodiny, a chtěla jsem býti vděčnou. Věno mé přítelkyně stravoval pobyt na jihu, rodině bylo se uskrovňovati. Dohlížela jsem na děti, na domácnost, hlavně když pro úsporu byl nucen propustiti bonnu. On byl tak dobrý, trpělivý, a rodina tak opuštěná, až srdce v těle se třáslo. Lnula jsem k dětem citem mateřským. Když pak došel z Dubrovníka telegram, aby někdo rychle pro nemocnou přijel, věděli jsme, že blíží se smrt. Jeho pohledy, když se chystal k cestě, prosily mne, bych zůstala u dětí, bych zůstala u nich na vždy. Mé oči mu přisvědčily. Věděla jsem, že již dávno mne miluje. Přisvědčila jsem, neznajíc svého srdce. Než odejel, přišel druhý telegram, že krise minula. Myslili jsme, že katastrofa jest jen odložena, a kuli plány, co učiníme, až vše se skončí. On zadá o přesazení do provincie, kde nás nikdo nebude znáti, a

pak budu jeho ženou. A než jsme se přesvědčili, že nastal v nemoci jeho choti skutečně příznivý obrat, že lékaři vídeňští se zmýlili, že nebyla to tuberkulosa, ale jiná nemoc krevní, že Amalie se rychle pozdravuje, ohlašuje již svůj návrat, — byla jsem jeho."

„A nyní jest ona zde?" tázal se Eineigl, když hlas Aurořin sklesl na sotva slyšitelný šepot. Blížil se k ní, aby ji slyšel. Zalomila znovu rukama a sklonila hlavu téměř ke kolenům.

„Zdálo se mi, že jsem přišla na svět a žila v něm. Ale probudila jsem se z toho."

Eineigl seznal, že Aurora blouzní, a náhle vznikla v něm myšlenka, že je stížena těžkou nepoznanou nemocí.

„Ona, paní Sturmová přijela?" opakoval mechanicky. Aurora zvolna kývala hlavou.

„Uzdravená a krásnější než před nemocí se vrátila. Ale muž ji už nemohl milovati. A já žárlila. A pak — počala jsem kouti otrocký řetěz přetvářky, lži, zrady — — byla jsem šílená a nechtěla jsem se ho vzdáti."

„Ale on vás nemiluje," řekl Eineigl hlubokým hlasem.

Zachvěla se a vztáhla ruce proti němu, jako by zachycovati chtěla dopadající rány.

„Nemiluje!" bouřil Eineigl. „Kdyby vás miloval, odpoutal by se, opustil by ženu a děti, uchvátil by vás, unesl, ujel do ciziny, obětoval by vše, vše!"

„Miluje své děti," řekla Aurora hluše.

„Pak měl učinit něco jiného."

Zdvihla hlavu, Eineigl cítil, že pohlíží na něho, ale nemůže mluviti.

„Zemříti, zemříti s vámi!" vybuchl.

Hlava její vztyčila se docela.

„On chtěl, on chtěl! Ale já ho zdržela. Má syny, potřebují otce. Ale mne nepotřebuje nikdo."

„Mýlíte se, Auroro," odvětil Eineigl vřele.

„Nepotřebuje," opakovala hořce.

„Je to divné," řekl Eineigl, nepozoruje, že mluví v opak svým dřívějším slovům. „Muž starý —"

„Je mu sotva čtyřicet," přerušila ho Aurora.

„Ale je už šedivý."

„Divíte se tomu?"

Eineigl zahanben na okamžik umlkl. Ale pak se vzpamatoval a pokračoval horlivě: „Je to divné, že muž zkušený neví jiného východu ze zápletky, než násilnou smrt. Je tolik východisk, tolik manželství neuznaných státem, ale uznaných bohem, to jest srdcem — a kdybych prací nádenickou měl svou ženu živiti — — —"

Cítil, že mluví fráze, a hlas že mu duní falešným přízvukem. Aurora jako by ani neposlouchala, přerušila ho.

„Řekla jsem, že on chtěl, a já ho od toho odvrátila. Ale ne ze zbabělosti. Vím, že jeden z nás padnout musí — ať jsem to já. Ona počíná tušiti něco a jistě neustoupí, on nesmí, jen já, jen já."

Hlas její šepotal. Chladné trnutí vanulo na Eineigla.

„Ne, ne! Vy nesmíte!“ šeptal rovněž.

Pokrčila rameny a zvolna zakývala hlavou.

„A to mi dáváte tedy „s bohem“, Auroro?“

„Myslíte, Svato, že jsem k vám přišla za jiným účelem?“

„Za účelem, abyste se ospravedlnila, vysvětlila, — protože vám na mně záleží —“ Zakoktal se rozechvěním.

„Ano, Svato, že mi na vás záleží. Že nechci, abyste vy mne zatracoval, že vy, sám zušlechtěn těžkým utrpením, pochopíte jinak než ti ostatní. A snad že člověk někoho potřebuje, když je příliš nešťasten.“

„Ale vy se odtrhnete, Auro! Ještě je čas, nic není ztraceno.“

„Vše je ztraceno!“ — Bylo to zalkání jako z hrobu a vzdech, jenž rval srdce.

„Vy - vy —“ koktal Eineigl, „už nemůžete —?“ Nedomluvil, cítil, jak mráz přebíhá mu po těle. Neodvážil se přistoupiti, byl na dva kroky od Aurory. Širokými zřítelnicemi pronikal šero, zbystřeným zrakem lékaře měřil její postavu a poznával.

„Vy nemůžete už — —?“

Porozuměla a řekla: „Ne!“ A zaštkala.

Zkamenělá tíže ulehla mezi ně. V zápětí však rozzuřil se Eineigl zoufalstvím.

Spráskl ruce a zalomil prsty v kloubech.

„Ale nyní musí — on musí oddati se vám zcela, Auro! Je to nyní jeho povinnost. Vše vám musí nahraditi, má-li kusa lásky, kusa cti. Zde přestávají všecky jiné ohledy. Matka proti matce. Nyní musí!“

Opakoval to, jako by sám své pochybnosti zakřikoval. Vzdálil se od Aurory a přecházel u oken. Pojednou stanul.

„Auroro, chtěl bych, abyste měla ke mně opravdovou důvěru. Jako bych byl částí vašeho já. Abyste se neostýchala — vzíti si ode mne vše, co potřebujete.“

Štkání její ztichlo, ruce svezly se zase do klína. Hlas její nabyl plnokrevného vřelého přízvuku.

„Vy mne ani nemůžete uraziti, vy ne,“ odvětila. „Po bohu a jeho milosrdenství důvěřuji vám. Ale nebude mi ničeho třeba. Děkuji vám.“

„Myslím,“ naléhal Eineigl, „že nedostává se vašemu — vašemu — muži — prostředků, aby založil domácnost jinde?“

„Ne,“ přerušila ho Aurora, „o sebe se nebojí, ale rodina ho tíží.“

„Pochopuji,“ odvětil. „Nedostala by ani výslužného, ničeho. Nuže, uložím pro ně kapitál, aby vyplácen byl jim roční důchod.“

„Děkuji vám, Svato,“ řekla Aurora vřelým, jímavým hlasem. „Děkuji za tento krásný, svatý okamžik. Je to první po letech tmy a útrap. Byl jste vždy dobrý člověk a budete za to šťasten.“

„Nuže, Auroro? Můj návrh —“

„Nepřijímám.“

„Proč?“

„Nemohu.“

„On by snad nechtěl? Přinutím ho, Auroro!“

„Nikoli, Svato, jsou tu jiné překážky, nemohu je označiti, ale jsou tu.“

„Všecky odstraníme,“ ujišťoval Eineigl, jako konejšíme malé dítě.

„Bojím se, že jednu neodstraníte nikdy.“ V hlasu jejím byla bolestná ironie.

„A ta jest?“

Aurora zápasila. Dech dral se jí šelestem z hrdla a steny jako těžce nemocného dítěte.

„Auroro!“

„Počkejte, Svato! Strpení! Je tak těžké vysloviti, co mne v očích vašich ještě více poníží, zneuctí.“

„Nežádám tedy odpovědi, Auroro.“

„A přece musíte ji míti, Svato; poznávám, že musím mluviti, abyste pochopil vše, co se stane.“

„Vy chcete — Auroro!“

„Já ho nemiluji!“ vykřikla Aurora v nejvyšších mukách, a vzlyky podobné smíchu ji zchvátily.

Ohromen odmlčel se Eineigl.

„A co — co tedy bylo —“ breptal. Náhle vzpomněl si na rozmluvu svou s Nušou, kdy rovněž tak se tázal. Nedomluvil, co tehdy pravil k Nuši: ‚Co vás tomu nemilovanému oddalo?‘ I Aurora snad odpoví: ‚Ty! Že jsi mne nechránil, že jsi mne vydal.‘ Jistě tak odpoví, třeba jinými slovy. Nemůže ani jinak odpověděti.

A údiv projížděl mu hlavou, jak jasně a logicky k němu Aurora mluví. On byl zmaten, pochopoval těžce, myslil ve skocích a vracel se k silným dojmům a slovům. Ona jako by citovala kus tragedie. Přemýšlela o tom asi v hodinách výčitek svědomí, sestavovala si svou zpověď. Proto plyne proud její řeči nepřetržitě a stejnoměrně. Či je to vše ne tragedie, ale komedie? Vzpomínal na soudní případy, kde hysterické ženy se honosily svými zločiny.

Napjal sluch a zavřel oči. Srdce buchalo mu v hrudi pádně a bolestně. Aurora pokračovala.

„Milovala jsem jeho děti a měla s ním soustrast. Ze soustrasti, za několik sentimentálních vzdechů,“ — řekla to s řezavým důrazem, — „několik milostných vět a pohledů a za krátkou illusi, že konečně dojdu zaopatření a klidu, dala jsem se celá.“

„Nevěděla jste, co činíte,“ namítal Eineigl.

„Věděla jsem a dávala se s rozvahou. Nebyla jsem opojena láskou, nepoznala jsem úchvatu, nikdy jsem ho nemilovala. Ale nemohla jsem už nazpět, klesala jsem, padala jsem hloub a hloub, zas a zase — až to nastalo. Nemiluji ho, ne! Když jste mne před čtyřmi dny překvapil, řekla jsem mu vše, jak mezi námi je, hlavně jak to u mne jest. Bylo to hrozné dostaveníčko.“

„Co jste mu řekla, Auroro?“

„Vše, vše. A hlavně, že to byl omyl, omyl! Odsoudil byste mne ještě nyní k životu?“

Neztichla, ale celá zmrtvěla. Eineigl vykročil k ní.

„Nepřibližujte se!“ osopila se na něho. Poslechl. Aurora osušila si šátkem oči a pokračovala chvatně:

„On prosil, zapřisahal, svíjel se přede mnou — nevím, co chtěl — v tom přišel jste vy.“

„Vy musíte žít,“ jektal Eineigl v nesmírné hrůze, „jak pak by to bylo možno, abyste nežila?“

Zadíval se na ni, jako by rozptýliti chtěl tmy kolem, tmu hmoty i tmu duše. Bylo mu hrozno pomysliti na budoucnost této ženy, hrozno propustiti ji od sebe bez útěchy, bez naděje, zosobněnou bídu člověka, jak svíjela se tu před ním.

Bylo mu, jako by stál na rozlehlé pláni, bez úkrytů a závětří, a mezi dlaněmi měl třesavý plamének svíčky. Vítr dul mocně, kroužil se všech stran, a dech jeho vlastních úst byl prudký, vražedný. On bál se hnouti rukou, vzdáliti se, aby nezhasl slabý plamének na širé, nepřátelsky útočící pláni.

Pojednou se mu stal právě tento zhasínající život nevýslovně cenným, a nutno bylo zachrániti jej, stůj co stůj. Cítil se zodpovědným zaň a spoluvinníkem, bude-li zmařen.

Při tom věděl, že je to klam, že jen náhoda učinila ho svědkem smrtelného zápasu této ženy. Kdyby nebyla zrovna u jeho nohou, kdyby cizí, neznámá někde umírala, nezachvíval by se vůbec, šel by kolem jako v tisíci podobných případů. Co hynulo dívek, které měly všecky podmínky ku zdárnému, krásnému životu! Věděl dobře, že podléhá silné suggestivitě okamžiku, že až se to vše přes něho převalí, snad již za několik hodin, nebude na to mysliti, nebude již litovati, zapomene.

Ale nyní nemohl, nemohl se od ní odvrátiti. A zase slyšel ten těžký vzdech, jejž člověk vyráží ve smrtelné úzkosti. Šílenost, nepříčetnost si ho podmaňovala.

„Auroro, slyšte, vy budete, vy musíte žíti! Slibte mi, že budete, pomohu vám! Slibte mi, že si neublížíte!“

„K čemu?“ odezvala se sípavým hlasem, a Eineigl viděl v šeru, jak jazykem navlhčovala si rty.

„Vše, vše napravím,“ koktal, — „vše zachráním — vše dám. Slibte mi, že se nezničíte!“

Pokrčila rameny netrpělivě a spouštěla závoj na odchod.

„Nepustím vás odtud, Auro, dokud mi to neslíbíte. Auro!“

„Co mi můžete dáti?“ řekla unaveně. „Vše jsem od sebe odvrhla. Chci jen klid, klid! Můj život nemá ceny, a já jej nenávidím.“

„A což — když ne pro mne — tož pro vaši matku? Auro!“

„Matka? Ta mi nikdy nerozuměla. Zapláče si, zadeklamuje, bude přijímati projevy soustrasti, a upokojí se pak. Řekne: ‚Budiž jméno Páně pochváleno!‘ Za rok stanu se jí prázdným pojmem, thematem žaloby, jak život ji oklamal. Ach, měla jsem míti jinou matku!“

Vyrazila to jektavě a rozechvívala se zimnicí. I na Eineigla přešly její třesavky. Zaskřípěl zuby cítě, že mu Aurora uniká, že řítí se někam hluboko, daleko od něho.

„A kdybych řekl -- Auro — že nemilujete-li jeho — jsem tu já — že vše vezmu na sebe — vše napravím —“

Vyskočila a hnala se ke dveřím. Skokem byl za ní a chopil ji za ramena. Obrátil ji, zápasili spolu.

„Vy se ponižujete,“ sípěla.

„Chci zachrániti,“ mručel on, nepovoluje.

„Raději zemru, než vás tak potupiti! Svato! Proto jsem nepřišla.“

„Vím to. — Ale já vás chci! Já tebe chci, Auro!“

Mluvil jí do samého ucha a skřípal zuby. — „Vše ti odpustím, vše napravím, vezmeš-li si mne. Jen neodcházej takto, — to nesnesu, — slib, že budeš žíti, — slib, že si vše rozmyslíš, — víš, můj návrh —“

„Vaše vyznání lásky,“ zasmála se Aurora, vyvazujíc se ze všech sil.

„Bylo by to hrozné, — že jsem nemohl zachrániti. On nesmí k tobě — k nám, — nemiluješ-li ho. Viď, že nemiluješ, Auro?“

„Ne!“

„Odjedeme pryč, za moře, chceš-li, budu ti sloužiti, nikdy neuslyšíš slova výčitky! — Budu tvým mužem, bratrem, otcem i matkou, — vše ti vynahradím, — jen žij, žij!“

Odpor jejích loktů, jimiž se o jeho hruď opírala, slábnul, hlava její, která se posud co nejdále odchylovala na zad, blížila se k jeho hlavě. Eineigl ucítil na své ruce krápoty slz. Chtěl přitrhnouti čelo její ke svým rtům.

„Ne! Poskvrnil byste se!“ řekla jasným hlasem a náhle se vybavila. — „Vy jste duše veliká a nesmíte se ponížiti. A já nesmím tomu připustiti. Rozsvěťte!“

Hlas její zněl velitelsky, ale klidně. Eineigl učinil dle jejího přání, ostré světlo se rozlilo.

Aurora brala zvolna do rukou závoj. Oči její zadívaly se do tváře Eineiglovy tiše a pozorně. Jako by každou linii tváře jeho vpíjela do sebe.

„Budete žíti?“ tázal se zajíkavě.

„Budu.“

„Slibujete mi to?“

„Slibuji.“

„A dále —? Budete —“

„Dále nic,“ přerušila ho. „Nežádejte nemožnosti. A také je neslíbím. A nechoďte k nám, až vám dopíšu.“

„S bohem!“ řekla a podávala mu ruku. Ale rozmyslila si to. Když se po ní skláněl, chytila ho náhle za hlavu a políbila na čelo. Byla ze dveří, než se Eineigl vzpamatoval. Kroky její dozněly na schodech.

V chaosu domněnek prožil Eineigl noc.

Žena, která nemiluje a oddá se. Jaký to problém pro nejdobrodružnější kombinace! Snad Sturma přece miluje a stydí se přiznati se k tomu. Stydí se za něho, za jeho malomoc. Každá žena chce míti muže silného, třeba brutálního.

Ale což může Aurora nyní ještě voliti? A přece nechce Sturma míti. Pouhá negace lásky, stud mizí přece před železnou nutností. Vše ji k tomu připuzuje. Patrně je tu jiná, positivní překážka, a nemůže býti jiná, než že Aurora miluje muže jiného.

Opakoval si to, aby tomu snáze porozuměl, uvěřil. Myslil zprvu, že to je on sám, k němuž vzplála. Ale kdyby on to byl, vrhla by se mu v náruč, zajásala by, když se jí obětavě nabídl. Ale zůstala klidna, z vděčnosti ho políbila, a nic dále. Nový labyrint domyslů otevřel mu brány. Kdo je, jehož ona miluje? Marně vzpomínal na všecky známé. Snad doktor Hacura? Ano, on by to mohl býti. Poznala ho teprve nedávno, když se bratr jeho k nim přistěhoval. Ale to již byla na nakloněné ploše, padala -- a nemohla již nazpět.

Ale je-li tomu tak, potom Aurora si ani jeho nevezme. Jak to bude? Hlavní věc je, že dala slovo, že si neublíží. Ostatní čas sám rozluští. Nyní je jejím snoubencem, basta!

Měl chvíle, kdy připadalo mu vše jako absurdní sen. Nebude to věru půvabný obrázek, až on půjde podle ní, bude se uhýbati, mimoděk oči odvraceti. Z rozpaků jeho vyčte každý: Nemohu za to.

Staral se, komu jaký dárek dáti k Ježíšku. Již dal, sám sebe, a ani tím velkou radost nezpůsobil. Neodmítla, ale nepřijala též jeho návrh; je to v situaci její pochopitelné. Nic nevadí, on je vázán. Daroval se ze soucitu, zrovna jako ona, a neměl, zač se hanbiti. Naopak, byl spokojen, radostné, lehkomyslné nálady. Ona ocenila dokonale, co pro ni učinil.

Myslil bez ustání na ni. Byla mu tak smutně přitažlivá, jako opuštěný park s krvavě červenými cestami, po nichž kráčelo neštěstí, na nichž dohrávají se závěrečné kapitoly románů, pometají sesláblé vánky resignace, tlumené tóny povolujících strun.

Byl tedy snoubencem. Ale nepřemýšlel mnoho o budoucnosti. Chvílemi tomu sám nevěřil. Bylo v něm napětí hazardního hráče, jenž vsadil mnoho do hry a jenž hraje jen o to napětí před rozhodnutím.

Zachránil lidskou duši od samovraždy. To bylo vysvětlení vzrušujícího večera, scény, která zas a zase v celé hrozné dramatičnosti vyplývala mu na pamět.

Vzpomínal na Auroru s podivnou něhou. Pochopoval vše a ani na chvíli jí neopovrhoval. Pravdivost její, ač jen napověděná, mu silně imponovala. A vezme-li si ji — —

Myšlenka ta pojila se s mořem, s vystěhovaleckým parníkem, s novým domovem na farmě u pralesa, s domácím krbem, u něhož bude ona, nevšední, hrdinská žena.

(Dokončení.)

Frank Wedekind:

Starý nápadník.

Leonie Fischerová byla jemná povaha. Rysy její bylo lze zváti spíše sladkými než krásnými. Kouzlo spočívalo ve výrazu očí a v koutcích úst, poněkud povytažených. Znalec lidí však, který ji viděl, musil si přiznati, že vnady její nebyly pomíjející, nýbrž že stará paní s bílým vlasem právě tak jimi ještě bude vynikati, jako právě jimi vynikala mladá dívka. Krásy dokonalé byl tvar hlavy její a podivný účes vlasů leskle černých, které tulily se těsně k hlavě. Poprsí její bylo v rozpuku, boky mohly býti silnější, ale obuv její byla znamenána číslem 36, a její ruce byly by dojista bývaly hezké, kdyby byla doma neřídila domácnosti, nevařila, nečistila a nemyla od té doby, kdy vyšla ze školy.

Leonie Fischerová byla z těch povah, které se cítí ve všech případech životních a mezi lidmi kteréhokoli stavu doma, které nikdy nenarážejí, vděčíce za to vrozenému jemnému duševnímu taktu a nesobeckému způsobu myslití; z těch povah, které vždy s ostatními cítí a které mohou býti šťastny pouze, když okolí jejich je šťastno.

Od pátého roku svého věku neměla Leonie Fischerová matky, a nikdy nebyla z malého městečka Lenzburku. Otec stál celý den ve svém kupeckém krámě, večer sedal s několika starými šedobradými mrzouty ve kterési z bezpočetných hospod kolem kulatého, spoře osvětleného stolu a nikdy nepřicházel domů před jedenáctou. Od smrti starší sestry trávila dívka téměř všecky večery samotna doma, bavíc se jemným háčkováním a knihou z městské knihovny, a nikdy se nenudila. Již v sedmnáctém roce byla by se mohla velmi dobře provdati. Otec tehdy pěstí tloukl o stůl a nazval ji proklatou žábou, poněvadž partii odmítla. Usmívala se však jenom tiše před sebe; vyčkávala, až by se dostavil ten pravý, nebyla nakloněna zkoušeti tak a onak. A když ten pravý přišel, dlouho se teprve nerozmýšlela, nýbrž sáhla po něm hned oběma rukama. Byl postavy prostřední, v třicetipěti letech, měl pružnou chůzi, výnosný obchod, a co snad u nevěsty jeho téměř nejvíce platilo, dovedl býti vážným, běželo-li jí právě o to. I mohla s ním klidně mluviti o věcech, které neměly vztahu ani k obchodu jeho, ani ke kupeckému krámu jejího otce.

Mladá dvojice konala svatební cestu na Gardské jezero. Tam sedali odpůldne v záři sluneční vedle sebe na verandě, mluvili málo, styděli se poněkud za svou únavu, a byli z plna srdce vděčni okamžiku za jeho krásu. Leoniny jemné koutky úst stahovaly se k úsměvu, kdykoli oči její setkaly se se zrakem manželovým. Stihl ji pak přísným pohledem, načež pokaždé všecka zruměněla; i hleděl na ni potom tak úzkostně a prosebně, jako by chtěl odpuštění se dožadovati. Konec byl pokaždé, že vložila svou ruku do rukou jeho a s teplým uspokojením dala si ji od něho laskati.

Tak dělo se denně až do západu slunce. Leonie užívala svého mladého štěstí bez přetvářky, v naprostém odevzdání, ale také ne-

soudíc a nehledíc osoby. Milovala především lásku a jenom někdy tiše těšila se do budoucna tomu, že nalezla tak láskyhodného a statečného druha pro život. Takto si vše vysnila také za všecka ta léta, kdy večer doma sama sedala. Když před oltářem vedle svého vyvoleného vyslovila „ano“, pevně si přislíbila, že jen sebe a nikdy nikoho jiného nebude činiti zodpovědným za to, bude-li šťastna čili nic. A mimo to vroucně prosila nebe, aby ušetřilo ji i jeho těžkých a nepředvídaných ran osudu.

Ve velkém hotelu ztichlo. Dveře pokoje byly pevně zamčeny, těžké zelené záclony byly spuštěny, na stole hořela noční svítilna; půlnoc minula již dávno, a dvojice nemohla dosíci spánku. To arci proto, že za dne málo se pohybovali a po večeři ještě vypili číši kávy.

„Jak to,“ pravil mladý muž hlasem stlumeným, „že ty s tvými dvaceti lety a s vášní, kterou v sobě chováš, jinak jsi vždy klidna. Vidí-li tě člověk venku v životě, jak mluvíš a jednáš, věřil by, že's byla již dříve jednou na světě. Jiné dívky tvého věku bývají hned z kolejí, a ty's pokaždé jen tišší a pevnější, vloží-li se ti něco nepříjemného v cestu.“

„Snad příčinou toho jest, co jsem prožila, jsouc dítětem,“ vece mladá žena.

„A co's prožila?“

„Když zemřela má sestra. Nikdy jsem ti toho nevyprávěla?“

„Ne. Alespoň se nepamatuji.“

„Viděl jsi podobiznu její. Byla téměř o hlavu větší, než jsem teď já, a mnohem silnější na celém těle. Paže měla, že jsem je sotva mohla oběma rukama obepnouti. Ale nebyla nijak neohrabaná nebo těžkopádná. Byla svižnější než já, a šla-li, připadalo, jako by půda při každém kroku se přitulila k její noze. Snad proto, že měla tak plné, široké boky. Nejkrásnější věcí na ní byl krk. Vzpomínám-li nyní na ni, vidím pokaždé nejprve její lepý oblý krk a oblá ramena pod ním. Ale již jako dívčina byla tak silná, jak bývají teprve paní, kdy měly již dvě nebo více dětí. Nikdo by nebyl myslil, že by měla zemříti. Jen ona sama obírala se nejhroznějšími myšlenkami, pokud jen mohu se pamatovati. Také to stálo v jejích očích psáno. Hleděl-li člověk tak na ni, domníval se, že v nejbližším okamžení vyhrknou jí slzy. Povídávala dlouhé příhody o neštěstí, které se událo, anebo jež nastane, a přemýšlel-li po té člověk o tom klidně, nebylo na tom nic, ale pranic. Vždy byla rozrušená a plachá. Samou úzkostí před neštěstím a smrtí neměla vlastně dosti statečnosti, aby byla na světě, až zcela na konec měla se s ní věc jinak. Ale to právě také bylo, co nepopřálo jí nikdy klidu. Sotva dostala dlouhé šaty a byla konfirmována, již myslila stále jenom na jedno: jak a kdy se provdá. A při tom měla takové tušení, ani nevím proč, že nikdy doba ta nenastane, že toho nedožije, že musí dříve odtud. Toť byla také příčina všeho, co se konečně událo.

Pamatuji se,“ mluvila Leonie dále, „že byla jsem asi v deseti letech, a že jsme spávaly pospolu v jedné posteli. Vedle postele stála kolébka, v níž spala má loutka, a v posteli druhé spala Lisbeth,

naše stará služka. Lisbeth chrápala tak nahlas, že jsme často za hluboké noci procitly. I mluvívaly jsme tiše ve tmě, právě tak jako mluvíme nyní, jenom že neměly jsme postele s nebesy. A kdysi tázala se mne Klára, jaký musí býti můj muž, až se jednou provdám. Dotud jsem o tom nikdy nepřemýšlela. Řekla jsem, že nevím. Tehdy vyprávěla mi o sobě, že přeje si, aby měl široká ramena a vysoký vzrůst. Musí míti rovný krátký nos, pod ním malý plavý knír a krásné, oslnivě bílé zuby. Musí nositi krátce přistřižený vlas a nesmí míti velké uši, a jeho nohy musí býti pěkné, a on musí nositi vysoké boty s velkými ostruhami. Půl noci mi propovídala o něm. Pátraly jsme mezi známými, ale nebylo ani jediného, který by jí byl dosti urostlý. A konečně řekla, tisknouc čelo na má prsa a usedavě vzlykajíc: „Myslím, že budu musit jednou vzíti si starého padesátiletého nebo šedesátiletého muže, takového, který v ústech nemá již zubů a který při každém vyrčeném slově se kření a kašle. Oh, Leonie, Leonie, kdybys věděla, jak se toho bojím, jak se mi to příčí!“ — Cítila jsem, jak má v hlavě všecku krev, a její silné paže byly žhavé jako oheň. Tehdy byla teprve rok ze školy.

A jiné noci, když Lisbeth zase tak děsně chrápala, že kamna se třásla, vyprávěla mi všecko, jaký je náš život, proč se vdáváme, a proč my děvčata nechodíme tak oděna jako vy muži. Seznávala jsem všecko zcela přirozeným, ale ona činila z toho příšerné a tajemné vypravování. Mohla stěží mluviti, a slyšela jsem, jak jí pod přikrývkou tluče srdce. O tom nevěděla jsem potud nic, ale také jsem si nikdy nic nepřirozeného nemyslila.

Když potom o tři léta později vrátila se z ústavu — vzrostla zatím v dívku opravdu velmi krásnou, nádhernou, nehledíc k její tělnatosti, — ucházel se o ni, ví Bůh, hned starý muž, letitý a kejklavý soudní písař, který napříč proti nám bydlil. Po čtyři neděle nemohla se zotaviti ze svého zděšení. Nevycházela, nemluvila, nepozdvihla očí, nepohlédla nikomu ve tvář. Téměř jako by chtěla pozbýti rozumu. Soudní písař byl jinak velmi vážený muž; mou láskou by arci také nebyl býval. Vyprávěl otci, že by si byl proto vzal rád Kláru, že nikdy nemá docela sevřené rty; že jest dojista velmi dobrosrdečná. V té věci také měl pravdu. Přijala jej zprvu zcela přívětivě. Když však pozorovala, čeho se o ní domýšlí, jen tak zakvílela a dostala křeče. Po celý den musili jsme jí dávati ledové obklady.

Následujícího léta přišel do Lenzburku Rudolf Elsner. Opravdu, jako by nebe svedlo dva lidi, kteří odloučeně jen druh pro druha byli zrozeni a vyrostli, a kteří by snad jinak byli mohli projíti půl světa, aniž by nalezli, co by bylo pro ně vhodného. Potkala ho nejprve na předměstí, když se šla vykoupat; ale tu hned jí vzešlo světlo jako záře polární. Sotva mohla učiniti krok s místa. Vyprávěla mi o tom, když večer jsme byly samotny; v celém těle prý cítila, jak jí krev nahoru dolů protéká. Když se vrátila domů k večeři, stěžovala si pouze na vodu; že byla tak vlažná a suchá. Zatím byla devět stupňů.

Bylo jí hrozně zatěžké, aby na sobě nedala nic znáti; ale jemu

nedařilo se s ní lépe. Již druhého dne přišel o poledni a koupil doutníky. Klára a já stály jsme nahoře u okna. Byl hotový Herkules; prsa jeho byla tak plná a vyklenutá, že by bylo lze přejeti přes ně s vozem kamení; kolena prohýbal dovnitř; slyšeli jsme krok jeho doléhati až od radnice naproti; kníru dosud neměl, byl teprve třiadvacetiletý; tím lépe bylo zříti široká plná ústa, nevelkých rtů, ale výrazných. Když procházel dolní branou, shýbl se mimoděk; zdálo se ze zadu, jako by bylo viděti jeho paže rukávy kabátce. Klobouk měl v týle, což byla jediná nedbalost na něm; pod kloboukem leskl se jeho bílý krk. Hlava byla mezi ramena vtlačena, ale elegantní a pohyblivá; nenesl ji ztrnule k zemi jako tur, nýbrž vysoko a hrdě jako král. Odbyl nedávno službu vojenskou, tuším důstojnickou školu; byl u dělostřelectva; a právě vstoupil jako příručí do železnického obchodu vedle dolejší brány. —

Chvěla jsem se úzkostlivým nadšením, když jsem viděla Kláru vedle sebe státi tak úplně v sebezapomenutí a těžce vydechující. Byla jsem ještě naprosté dítě, ale mohu opravdu říci, že jsem se nanejmíň právě tak těšila jako ona sama, když za čtrnácte dní potom tajně se zasnoubili.

Setkali se u přepážky poštovní, kde psal dopisnici; také ona chtěla psáti, podal jí péro, a pak se zasnoubili. Mnoho řečí nenadělali. Kousl se do rtů a zahleděl se jí do duše; ona učinila s ním právě tak, možno-li ještě vášnivěji, a pak již bylo vše jasno a ujednáno, tak pevně, jako nebesa jsou vybudována nad zemí. Přišla domů, poklekla na pohovku, ječela a křičela štěstím a tloukla nohama o dlažky.

Veřejně zasnoubiti dosud se nemohli. Nebylo lze, poněvadž byl teprve příručí; ale měl naději účastniti se obchodu železem jako komanditista. Otec jeho byl velice bohatý mlynář, a Klára měla také peníze; ale musili vyčkati alespoň ještě rok.

A potom chodili jsme každého večera, jakmile obchod železářský byl uzavřen, pospolu do lesa, k Römersteinu. Byla nucena bráti mne s sebou, jinak by byly za ní běžely jiné dívky, aby viděly, kam jde. I líbávali se pak po celou hodinu až do večeře. Sedala jsem vždy vedle; Klára mi naporučila, abych jí nenechávala s ním nikdy ani okamžení samotné; a myslím, že byl jí za to upřímně vděčen; alespoň rozuměl jí; chtěli si své štěstí životní zachovati neporušené. Ale pro mne nebylo maličkostí, přihlédnouti večer co večer, jak oba v obličeji zrudli a počali se chvěti, celou hodinu ani slova nemluvili a při tom vyhlíželi tak vážně a zlověstně jako oblaka, z nichž blesk protíná nebesa. Rudolf hledíval ke mně vždy laskavě, kdykoli se obrátil. Brala jsem s sebou německou čítanku, ale mnohdy splétaly se mi písmenky v jedinou změť. Když jsem pak vzhlédla ke Kláře, osušovala si slzy z očí. — Měla jsem často soustrast s ní, ale byla jsem tak zbožná, že jsem se neodvažovala co říci. Tak dělo se po celičký rok, při záři sluneční, za deště i sněhu. V zimě roztrhla se mi jednou sukně, když jsem povstala s lavice; přimrzla jsem, zatím co vedle mne nad Rudolfem a Klárou tálo jíní s větví.

Když následující léto bylo na sklonku, v září asi, odcestoval Rudolf na den domů a vyjednal všecko se svým otcem. V šesti měsících hodlal mu otec vyplatiti peníze, aby mohl jako účastník vstoupiti do obchodu. To by bylo bývalo asi v únoru; pak mohl si vzíti Kláru a podniknouti s ní cestu do Italie. Hned byly rozeslány oznámenky, všecek Lenzburk gratuloval, a Klára při tom poněkud se povyrazila. Zdálo se jí všecko tak komickým, že někdy ocítala se v právě takové radosti a veselosti, jak u jiných dívek bývá, jsou-li nevěstami. A potom přicházel každého večera k nám do domu. Otec sedal v hospodě, já pracovala své školní úkoly. Snažili se, seč byli, nerozčilovati se tak již. Z polibků již vybředli, nebylo to přece již takové jako s počátku; zmoudřeli, a svatba přece blížila se každým dnem. Pohlcovali se již jen vzájemně očima; vidím je dosud seděti němě proti sobě, ji v pohovce a jeho v taburetu bez opěradla, zpříma, bez hnutí jako na uhlí. Mnohdy shlédla jsem se svého místa pod stůl, poněvadž jsem téměř ani věřiti nemohla, že bouře tak se utišila, ale ani tam nebylo nic. Vyprávěla jsem o tom, co právě jsem četla, abych jim ukrátila chvíli, až jsem pozorovala, že mne nikdo neposlouchá! I umlkla jsem též a psala jsem o svém úkolu. Bylo hrobové ticho. Slyšeti bylo pouze lampu, mé péro a dýchání.

.... Prvého prosince dostala Klára strašný záchvat. Bylo právě po obědě. Smysly ji opustily, obličej i ruce zmodraly jako inkoustem polité, po dechu ani památky, a srdce jí bušilo tak, že bylo to pozorovati šatem přes to, že byla tak silná. Po celé dopoledne se bála, že v její den svatební vypukne válka, poněvadž by pak Rudolf byl musil odjeti s dělostřelectvem. Rozepjala jsem jí pas a otevřela korset, ale nebylo nic platno. Když se dostavil lékař, byla již donesena na lože. Řekl, že trpí těžkou srdeční vadou. Dal jí něco, že opět se vzpamatovala. Prvé slovo bylo, když otevřela oči: „Leonie, ó Leonie, musím zemřít!“

Večer přišel lékař zase. Rudolf a já stáli jsme u lože jejího; věděl, že Rudolf a Klára jsou zasnoubeni. Když Rudolf odešel, řekl mi, že stůj co stůj nesmím ho podruhé pouštěti nahoru; že ji přítomnost jeho příliš rozrušuje, jak viděl; celý záchvat že pochodí vůbec jen od strašného rozčilení, ve kterém stále trvá. Kdybych jej ještě jednou pustila k její posteli, že může následovati smrt. Totéž řekl otci dole před krámem. Mně bylo uloženo oznámiti to Rudolfovi. Ovšem, že nešla jsem den po té do školy.

Stará Lisbeth byla propuštěna, jakmile Klára vrátila se z ústavu a mohla vypomáhati v domácnosti. Od té doby měla jsem postel, ve které spávala Lisbeth od smrti matčiny. Prvé noci vstávala jsem každé hodiny a přikládala jsem Kláře ledové náčinky na srdce. Druhého dne, když nechtělo býti lépe, najali jsme opatrovnici, která byla u nás přes den a také v hospodářství pomáhala, abych nezanedbávala školy. Rudolf byl jako zkamenělý, když jsem mu řekla, že k ní nesmí; v odpověď ani nehlesl; bylo mi, jako by mi byl ani vůbec nerozuměl. Časně z rána, o polednách a večer přicházel

pak do krámu zeptat se, jak se vede. Nevedlo se dobře. Klára celou noc neměla dechu a nespala ani minuty. Vždy až dopoledne dostavoval se na několik hodin spánek. Bolestí neměla, ale jakmile vstala s postele, dostávala závrať. Při tom nevyhlížela jinak, než jindy, spíš lépe ještě; její veliké vlahé oči zářily tak ohnivě, a rysy její měly něco tak mohutného; vlastně byla nádherná na pohled. Arciže mluvila stále jen o něm; se slzami mne prosila, abych jej přivedla nahoru. Říkala jsem jí, že nelze; že brzy bude lépe, a pak že hned mohou se vzíti. Ale vzhlížela vzhůru k bílému stropu, jako by zcela určitě věděla, že tomu nebude tak. Při tom slyšely jsme z ulice nahoru Rudolfův krok. Noc jak noc do jedenácti, dvanácti hodin obcházel dům. Cítila jsem, jako by mi něco šněrovalo hrdlo. Nejraději byla bych klesla u postele a byla bych sama naříkala se sestrou. Ale pravila jsem si, nesmíš na sobě dáti nic znát, aby nepozbyla docela mysli, a přemohla jsem se.

Následující noci měla jsem ve snu rozmluvu s Rudolfem. Viděla jsem jej před sebou ležeti na kolenou; zdvíhal ke mně ruce, drže v nich dolů obrácený nůž, kterým chtěl se zavražditi. Říkala jsem stále jen: „Ne, ne, ne, ne, ne!“ a těšila jsem se ještě, že mohu jej tak trýzniti. Pojednou bylo vše samá krev. Procitla jsem po té a slyšela jsem Kláru, jak mluví sama s sebou. „Milosrdný Bože, smiluj se nade mnou!“ koktala. „Smiluj se nade mnou! Proč jsem toho zasloužila. Ó Rudolfe, Rudolfe!“

Vstala jsem a dala jsem jí prášek. Pak postavila jsem se v noční košili ke kamnům, a abych ji upokojila, dala jsem si opakovati kde co o něm, co jí vyprávěl z vojenské služby a důstojnické školy.

Ráno potom měli jsme nejprve počty. Úkoly jsem vypracovala, ale když měla jsem počítati na tabuli, nevěděla jsem ani, kolik jest dvakrát čtyřicet. Ostatní dívky ptaly se mne ve čtvrthodině oddechu, co mi jest.

Viděla jsem je probíhati se kolem školy a přeskakovati při hře provazec, jako by byly strašidla, a musila jsem mysliti stále na Rudolfa a Kláru. S Marií Hemmanovou, svou přítelkyní, šla jsem zavěšena ze školy domů. Byla dosti taktní, aby se mne netázala, proč ani slova nemluvím, a když jsme zastihli u našeho domu Rudolfa, zůstavila mne s ním hned samotnou.

Jako by na dub přiložili sekeru, tak třásl se, když stál přede mnou. Sáhl si na prsa a řekl, že tady to cítí, jak ta dívka tam nahoře trpěti musí, a přinese-li jí něco smrt, že bude jen nařízení doktorovo, jež učinil; že by toho netvora zabil pro jeho vražednou vědu. — Pravila jsem, aby to řekl doktorovi sám; že mu sice dobře rozumím, ale nemohu přece nijak pomoci. Tehdy vzal ruku mou do své a tiskl ji, až mne zabolelo, a druhou hladil mi vlasy: „Ne,“ vece, „nemůžeš mi rozuměti, jsi ještě školačka. Ale pomoci mi můžeš. Otec jde přece každého večera do hostince, ty's potom s Klárou samotna a pak . . .“

„Ó Bože,“ řekla jsem, „nemohu! nemohu!“ a odtrhla jsem se od něho a vběhla jsem do domu. Nebyla jsem s to, abych šla na-

horu ke Kláře. Seděla jsem v kuchyni a plakala jsem, plakala, až polévka stála na stole.

K večeru přišel lékař a tvářil se velice povážlivě, ačkoli jsme nijak nepozorovali, že by bylo hůře. Ale zkoušel Kláře tepnu a půl hodiny jí oklepával srdce. „Jen nijaké rozčilení! Probůh, nijaké rozčilení!“ pravil. — Po večeři byla jsem s ní zase sama, i řekla mi zcela totéž, týmiž slovy, co mi řekl Rudolf. Právě jako by se byli dohromady umluvili. Peskovala mne, že jsem bez lásky; že nejsem její sestra. Při tom vzlykala, že poduška byla promočena naveskrz. Abych jej přivedla, že přece jest dole; že ráda zemře, víť přece, že jest ztracena, ale že ji musím nechati s ním samotnu. — Měla vzepřené lokty, a bolest otřásala jí všemi údy. Myslila jsem již, že tomu nebude ani konce. Teprve, když kroky jeho dozněly na ulici, uklidnila se. Pozdě v noci procitla jsem náhle bolestným výkřikem, kterého jak živa nezapomenu. Vyskočila jsem a dala jsem jí píti vody. Vypila plnou láhev. Pravila, že snila. Ráno, zatím co jsem se myla a oblékala, vyprávěla mi, co se jí zdálo. — Něco strašného.

Jakmile oči uzavře, vyprávěla, vidí starce. Poprvé že přišel, když byla stižena záchvatem a v bezvědomí. Má pleš až dolů k uším a veliké, odstávající, listovité uši, k tomu krátce přistřižený šedý vous a zcela malý, drobný nos. Kolem prsou jest jako dítě, a tenké jeho kalhoty jsou zpředu koleny vyhloubeny. Přichází vždy v cylindru a černém fraku a tápe berlou před sebe. V obličeji má něco tak odporného, že člověku stydne krev. Představil se jí hned jako její ženich; za čtrnáct dní že bude slaviti s ní svatbu. Pokaždé ji líbá; opírá se mu koleny i lokty, ale drží hlavu její tak pevně mezi rukama, že musí snést jeho polibek. A poslední noci že chtěl ji vzíti s sebou. Rudolf chtěl ji bránit, ale stařec dal mu ránu berlou přes tvář. Pak se sklonil nad ní. Věděla prý zcela určitě, že leží v posteli. Stále blíže viděla nad sebou jeho šilhavé oči s červeným okrajem a žlutý jeho obličej s hnědými skvrnami; a tehdy, právě když cítila vyzáblou jeho ruku pod svým záhlavím, mohla prý vykřiknouti — — „Ó Rudolfe,“ naříkala bolestně se sepjatýma rukama, „nikdy již tě neuvidím, nikdy již tě neuvidím!“

Když jsem sešla dolů, stál Rudolf u otce v krámě, se sklopenou hlavou, ale tak mužný, tak mladistvý, s tak oduševnělým výrazem, jak jsem ho nikdy neviděla. Chtěl za mnou, ale běžela jsem do školy, seč jsem byla. Po dobu prvých dvou hodin byla jsem všecka zmatena. Stále jen měla jsem před očima starou nestvůru, jak doma sklání se nad sestrou. Potom měly jsme německý úkol, a zvolna vracely se mi myšlenky. Učitel sám byl starý muž, ale dobrého srdce; každou hodinu přečetlo nás všech patnáct za sebou týž článek, na kterém u každé něco dovedl pochváliti. Jediné, co snésti nemohl, bylo, když měly jsme příliš krátké šaty a ve vlasech pestré stužky. Tehdy nazýval nás marnivými koketami. Marie Hemmanova odpověděla mu jednou, když pozastavil se nad jejím šatem, že za to nemůže, má-li tak dlouhé nohy. Odkradl se za svůj stůl, zdvihl desku a neobjevil se celou čtvrthodinu.

— To je smrt, řekla jsem si; to je smrt, která ji chce odnésti. A pak ustanovila jsem, že hned po škole půjdu k lékaři a zeptám se ho, bude-li Kláře zase lépe, čili nic. Hlodalo ve mně něco, pocitu toho nikdy již jsem neměla, ale domnívala jsem se co chvíle, že se mi udělá bolestí zle. Necítila jsem nic jiného, než jako bych byla sama na místě Klářině. Cítila jsem její palčivou touhu po Rudolfovi a její odpor ke starci. „Ty's ukrutný ďábel, prostý citu a srdce," děla jsem si; „Klára je tak děsně rozrušena proto, že ho nevidí, není možná, aby ji více rozčililo, přijde-li k ní, a pravděpodobně ji příchod jeho uklidní. A kdyby musila zemříti, kdyby opravdu musila zemříti a nemohla se s ním ani rozloučiti!" — A pak jsem si řekla, že ten stařec ani práva na ni nemá, že jen Rudolf jest oprávněn líbati ji. „Stařec," děla jsem si, „jest smrt, a Rudolf jest život. Bude-li Rudolf u ní, neodváží se již k ní přistoupiti stařec. A má-li ji stařec přece dostati, pak přece nevadí, potěší-li se dříve ještě jednou pohledem na ztepilého Rudolfa."

O dvanácté, když bylo po škole, běžela jsem k doktorovi, věci nechala jsem ve škole; vyhlížela jsem asi zcela vyděšeně. Přivinul mne k sobě a řekl, že dávno již věděl, jak není pomoci; přispění jeho že bylo u ní zcela bezvýsledné, a abych neplakala, pomoc že je nyní nahoře u milého Boha. — Tehdy vyhrkly mi slzy z očí; pravila jsem, že jsem se jen chtěla poptati. Odvětil, že nemoc její zase se zlepší, ale tak beznadějně; věděla jsem vše.

Bála jsem se, že děsná událost snad již nastala, aniž Klára spatřila ještě jednou Rudolfa; i běžela jsem domů, zastihla jsem však Kláru právě tak, jak byla vždy, krásnou jako růži v nejplnější nádheře; mluvila jen velice živě. „Pusť jej ke mně, Leonie; pusť jej nahoru ke mně," vzlykala, a já řekla: „Ano, dnes večer." I ovinula mi své plné ruce kolem krku a zlíbala mne a tiskla mne na svá ňadra, jako bych sama byla její Rudolf. Musila jsem při tom mysliti na doktora, co řekl, a na onoho starého netvora. Než mne pustila z objetí, šeptala mi do ucha: „Ale musíš mne s ním zanechati samotnou." „Ano," řekla jsem; po té přišla opatrovnice s polévkou pro Kláru, mne pak volala k obědu do sousední jizby.

Ale ještě za stolem prolétla mne náhle myšlenka jako bodnutí dýkou. Již včera mi řekla, že ji musím nechati s ním samotnou. Ačkoli jsem chodila ještě do školy, věděla jsem již dosti o světě, abych pochopila, co tím chtěla. Polévalo mne horko a zima. „Ne," pravila jsem si, „toho učiniti nesmíš. Klára byla dosud pořádná dívka, a po té by již nebyla." A potom myslila jsem na starce, který ji usiloval znásilnit. A pak na to jsem myslila, že na konec zemřít musí, zemřít musí, aniž by milovala, jako milují jiné ženy po celý život, když se provdají! A pak myslila jsem, že milý Bůh jest přece hrozně ukrutný. Byla-li některá dívka pro lásku stvořena, byla dojista sestra; to věděla jsem přece tak dobře.

Odpůldne o jedné měli jsme konfirmační přípravu. Před hodinou procházela jsem se korridorem s Marií Hemmanovou. Hoši, kteří se připravovali s námi, stáli tam a civěli nám na nohy. Marie měla

vysoké žluté botky šněrovací, a já byla obuta v pár zcela nových střevíců. Tázala se na mou sestru, i nutkalo a trápilo mne, říci jí něco o všem tom, co mi leželo na srdci. Ale po prvých slovech jsem postřehla, že vůbec nechápe, oč běží. Byla bych jí musila dříve všecko vysvětlovati, a tak jsem raději mlčela. — V hodině vykládal nám farář, do něhož byly všecky dívky zamilovány, jak Saduceové přišli ke Kristu a tázali se, měl-li muž sedm žen, kterou z nich míti bude v nebi, a jak jim odpověděl, že v nebi nebude ani žen, ani mužů, nýbrž rozdíl že úplně pomine. Tehdy jako by se mi tíha centnýřová byla svalila se srdce: Nebude-li v nebi ani žen, ani mužů, pak nemůže nic znamenati, bude-li Klára s ním ještě jednou pohromadě, čili nic. A byla jsem rozhodnuta. Zatím co farář ještě dále mluvil, řekla jsem pro sebe toto k milému Bohu: „Chceš-li, abych k ní Rudolfa nahoru nepustila, učiň, aby dnes do večera bylo s ní lépe. To můžeš, chceš-li. Až do večera nepůjdu domů, a bude-li jí do té doby jen poněkud lépe, nepustím ho k ní nahoru. Ale nebude-li lépe, učiním tak. Ty milý Bože,“ pravila jsem, „můžeš mi vždy ještě v tom zabrániti, nechceš-li, aby se tak stalo. Můžeš dopustiti, aby mi padla cihla na hlavu, nebo abych byla vrahem zahubena. Ráda vsadím svůj život ve hru, byť i bych byla ještě sebe mladší. Ale nestane-li se vše to, pak nechtěl's jinak, neboť ty můžeš vše, co chceš.“ —

Po celé odpůldne běhala jsem za městem venku mezi zasněženými polmi. I do lesa jsem zašla, a když došla jsem Römersteinu, opravdu jsem se bála, že co chvíle může někdo z houštiny vrhnouti se na mne a učiniti mému životu konec. Když v městečku odbíjelo šest hodin, vrátila jsem se. Klára ležela v posteli a stěžovala si do tlukotu srdce. Řekla mi, že tam zase byl ten staroch. Byl prý strašný zápas. Když odcházel, řekl prý, té noci že bude svatba, a ona odvětila: „Ano, s Rudolfem, s Rudolfem; a nikoli s tebou!“

O sedmé odešel otec do hostince, a o osmé odešla opatrovnice. Odkradla jsem se dolů, otevřela jsem tiše dvéře domovní a vpustila jsem jej. Když jsem šla za ním po schodech nahoru, nepozorovala jsem na něm pranic zvláštního. Ale když jsem otevřela dveře a nechala ho vejíti, viděla jsem, jak mizí mu síla z nohou každým krokem, jímž se blížil k ní, tak že k lůžku dopadl, jako by byl k němu býval uvržen. Přivřela jsem tiše dveře a sešla jsem do kuchyně, kde hořela jen ligroinová svítilna. Tam jsem poklekla u krbu a lkala jsem k milému Bohu, aby nedal splatiti Kláře, čeho se nyní dopouštěla; aby ji za to netrestal tak, jak řekl doktor, ale aby na mne za to ruku vztáhl, že ráda vše vytrpím, veškeré trápení, aby jen Klára na živu zůstala, ježto přece toliko já nesla toho vinu, prohřešovala-li se nyní.

Slyšela jsem, jak bije devět. Hned po té odbíjela desátá. Čas mi prchl, jako by býval okamžik. O půl jedenácté šla jsem se světlem nahoru. Již již byla bych vešla, ale stanula jsem přede dveřmi. Zaklepala jsem tiše a řekla jsem, že jest půl jedenácté. Po té minula čtvrthodina, věčně dlouhá. Tajila jsem dech; bála jsem se, že slyším

něco před domem, ale neslyšela jsem, leč polibky a vzdechy zevnitř. Potom zaklepala jsem znovu. V zápětí vyšel Rudolf, zahalený ve svůj plášť, klobouk do čela. Svítila jsem mu se schodů. V chodbě dole stiskl mi beze slova ruku. I vypustila jsem jej z domu.

Byla jsem v napětí, jakou zastihnu Kláru. Byla, jako by jemná sluneční záře večerní na ní spočívala, a byla tak plna blahých nadějí, jak jsem ji neviděla, pokud jsem se pamatovala. O smrti ani slova. Mluvila jen o svatbě, a že potom pocestují spolu do Italie. Zítra že zase bude moci povstati. A pak náhle jala se mluviti o našich nejčasnějších dobách, jak jsme si jako děti spolu hrávaly, a jak mne někdy soužívala. A smála se, že jsem sama zase radostí musila plakati u její postele.

Dlouho nemohla se uklidniti. Konečně přece usnula.

Ráno, když jsem vstala, ležela zcela klidně, i myslila jsem, abych jí neprobudila. Spočívala hluboko v poduškách, a já chodila po špičkách, nepřiblížila jsem se ani její posteli a tiše vykradla jsem se ven. Dole jsem řekla, že spí. Ale sotva jsem dosedla ve škole, přiběhla opatrovnice úprkem a odvedla mne zpět. Když jsem vstoupila do světnice, stáli otec a lékař u jejího lože. Byla mrtvá.“

— — — Bylo hluboké ticho ve velikém hotelu. Novopečený manžel naslouchal s velmi střídavými pocity rozpomínkám své mladé žínky. Ale pak řekl si, že bytost, která již v patnácti letech dovedla svým citovým životem tak naprosto splynouti v citovém životě svého okolí, dovede to jako dospělá paní ještě daleko lépe. I pokládal se za šťastného, že má po boku svém takový poklad klidné rozvahy, obětavosti a vroucí oddanosti.

Přeložil *Jaroslav Pšenička.*

Zdeněk Broman:

Pax tecum.

V mé duši truchlo je jak v domě bolu,
v němž stojí rakev v osvětlení sporém.
Mé vlasy splývají jak příkrov dolů.
Zrak plá jak voskovice s černým flórem.

Pláč tichý z domu bolu doléhá sem.
(Má duše ubohá, kdy jen se stišíš?)
A duše mluví smutným, něžným hlasem,
jak z hrobu: Proč's mi ublížila, slyšíš?

Majitel, vydavatel a redaktor VLADIMÍR S. ČECH. — Nákladem vlastním.
Tiskem Aloisa Šaška ve Velkém Meziříčí.

Jaroslav Vrchlický:

Zaváté stezky.

Nová řada.

ROMANCE O ZLATÉM SRDCI.

Bylo jednou srdce ryzí,
zní to jako pohádkou;
dumy mé proč lehkou přízí
jen se míhá namátkou?
Každý z toho srdce žil,
z něho sílu, svěžest pil,
bože, kde já při tom byl?
Zlaté srdce, zlaté srdce,
s tužbou pro vše přesladkou!

O všem snilo, všemu bilo
toto zlaté srdce vstříc,
celý svět kol rozjasnilo
z očí vlídných zřítelnic;
kdo jen o tom srdci slech',
šel si vzíti kousek v spěch,
rubín ten, ten rosu v mech,
zlaté srdce, zlaté srdce,
pálo's, hřálo's v atomech!

Purpurem svým, srdce zlaté,
krmilo jsi celý svět,
i ty zmije jedovaté,
i ten svadlý u cest květ;
samo sebe trýznilo,
věčnou touhou žíznilo,
pak zas v prázdno vyznilo...
zlaté srdce, zlaté srdce,
bylo's lásky amulet!

Kdo tě zvedne z prachu nyní
zneuznané, zdeptané?
Večer jde, noc všecko stíní,
jak jsi malé, titane!
Srdce mdlé, ó stav již chvat
ušlapané na stokrát,
zmlkni již, víc nechtěj vzplát,
zlaté srdce, zlaté srdce,
v démanty hvězd jdi již spat!

—

GHASEL.

Zdá se ti, že málo písní tobě píši?
Třeba dokladů, že stále v tobě dýši?
Říkalo se druhdy, že jest králem básník
ve své neobsáhlé, valné citů říši.

Ovšem, dnes to přirovnání trochu kulhá,
minulost čím právě od dneška se liší.
Co zvu svým? Jen to, co v snění trhat mohu,
z jiného mi drsný van již všedna čiší.
Hýřit v rýmech, obrazech a sladkých verších,
křídlem pouhé frase povznášet se k výši
může stačit dilettantu v hříčku pouze,
sfer jenž hlahol v srdci vlastním neuslyší.
Velké city, dojmy žádá velká báseň,
velký ruch se bzukem čmela neutiší.
Mám-li něco říci — ať to má svou váhu,
ať již stojí za to, zvednout na to číši!

—

KRVAVÝ ZÁPAD.

Jak do řeky své chmurné zlato hází,
až ze dna její vstává fantasticky,
jak po tabulích oken všech se plazí,
mne rozladí v své teskné slávě vždycky.

Ruch města tiše kolébá se pod ním,
jen ztlumeně sluch rozeznat jej může,
a po řece v dál na zrcadle vodním
viz rozházené smutné jeho růže.

Den skonává a smrt svou halí tmami.
Ten západ obraz lva jest, jemuž z rány
krev teče na boku a teče z tlamy,
a jenž má všecky zuby vylámány.

A s takým ubitým lvem dnes mne právě
kýs přítel srovnával . . . Svit hasne v řece,
já cítím ránu na srdci i hlavě,
však co jest sláva? Lvem když byl jsem přece!

—

REQUIEM.

Ze světa až půjdu kdys
na věčnosti temný mys,
tam se ztratím — co tu zbude?
Bledá tvář a klidný rys.

Chvilku promluví on k vám,
k tomu, kdo tu kráčí sám,
že již nevím, co mne hnětlo,
vše již zapomněno mám.

Tvář ta neřekne mu víc
leda snad tuch na tisíc,
nadějí a snů zde hřmělo
celé světy! — dnes již nic.

Poutníku, kdo přijdeš sem,
naučení to si vem':
Vrchol moudrosti zde tvář jest
obepjata věčným snem.

—

KRÁSNÝ DEN V PODJESENI.

Proč v podjeseni krásný den mne bolí?
Že sotva takých druhů bude mít!
Že za ním přijde větrů štkání v poli
a zimní mlhy vlhký na pažit.

Že snad již posledním jest rozloučením
a s bohem barvám, tonům, svitům všem;
vím, nevděk to, že málo tak jej cením,
tím vinno tušení, že sledním dnem.

Ó dívko, jež mi nastavuješ ústa,
čí vina, že je líbám s trpkostí?
Vím, spadne jiným prška růží hustá,
ne tomu, kdo dal s bohem mladosti!

—

PÍSEŇ.

Lekníny se zavírají,
ocún v lukách vlhkých sní,
kdo jsou staří, — vzpomínají
na dny krásné, poslední!

Potrhané pavučiny
léta babího v kraj dál
žene vichr v tmu a stíny,
smutně lkaje z němých skal.

Srdce! Zakotvi se chvilku
v této době rozluky;
z posledního léta trylku,
z kvítku skalní opuky

vzpomínky si ukryj v duši!
Jen se jednou pousmát!
nebude ti jako hruši
v širé pláni štkát a lkát!

—

CESTOU KOL JEDNOHO HŘBITOVA.

Jeden pozdrav přes tu zeď,
odkud není odpověď!

Ach, to osud nelidský
vše tu nechat na vždycky,

muset v středu všeho stát,
s bohem dát a pryč se brát.

Ty, jež pod tím drnem spíš,
což o našich bědách víš?

Žila's šťastna v žití tom,
klidná jako květ a strom.

A když zhasla's lehýnce,
dál nám žiješ v zpomínce.

Tebe nemůž' tížit zem . . .
nuž, tak pozdrav jeden vem,

jeden pozdrav přes tu zeď,
odkud není odpověď!

—

SONET INTIMNÍ.

Den po dni monotonním spádem splývá,
můj roste hoch a na vdavky je dcera;
změť mračen vybouřených za mnou šerá,
jen pozdní slavík resignace zpívá.

A žiji, jako žil jsem od jakživa,
jen zdá se mi, že volněj z mého pera
můj starý vzdech i tužba moje sterá
ne v květné listy se, leč v žulu vrývá.

A cítím, jednou bude tato žula
tím kamenem, jenž na mou rakev klesne,
pak zbudou po mně slabé upomínky . . .

Snad ruka zmdlí, jež okovy mé kula!
Proč kula je? — A proč tak byly těsné?
vnuk zeptá se... Kol ticho — ani zmínky.

—

NA CESTU.

Své dceři ke dni 29. listopadu 1907.

Otevři se, mladá duše,
otevř' ze všech stran,
čím jsi žila v snění, tuše,
zaplaň do všech hran!
pojmi zem, obsáhni nebe,
vyslov ocean!

Před tebou svět, život leží,
klavír bezmezný,
sáhniž doň duch mladý, svěží,
dívčí, líbezný!
pochopiž jej, vpij a vrať se
v jasu vítězný.

Každý člověk svět buď pro tě,
hledej a čti v něm,
poesii vybav hmotě
s krásy úsměvem;
vřele ciť a plně vnímej
vlídná k všemu, k všem.

Umění jest vážná meta,
cesta daleká,
za vším, co tu vře a zkvétá,
hledej člověka!
Kdo jest silný, úkladů se
žádných neleká.

Já chci tiše státi stranou,
stopovat tvůj vzrůst;
s láskou jdi a na shledanou
a hleď stále růst!
Zachovej si poklid v srdci,
úsměv dětských úst!

Vlna dojde k svému cíli,
paprsk najde hráz,
krásy zvěst tě neomýlí,
její sleduj hlas,
věrna sobě — pravdu v duši
a v svém srdci — nás!

—

S KNIHOU BÁSNÍ SHELLEYOVÝCH.

Kdys v máje čase, v. době, kdy se věří,
mi ruka přítele tu knihu dala,
ta pod poduškou mojí často spala
a mezi stromy bloudila i keři.

Tak snivá, tklivá, ptáka hebké peří
že sladší není, v sny mne zkolébala. . . .
Ó, kéž by stejně v duši tobě hrála,
vem' v poušť ji žitím, nežli se nám zšeří.

A zchvátí-li tě čarovnou svou mocí,
ty můžeš více nežli krásu pouhou
z ní vyčísti: mou lásku ve dne, v noci.

A zabuší-li srdce novou touhou,
je ztiš té knihy kouzelnými rhytmy,
jak hlavu tvou bych líbal v sladkém přítmí!

—

ŽIVOT A KARTY.

Tak málo my zmůžem a chceme vždy víc,
a mluvíme, řečníme z plných vždy plic,
  však život — ach, prchá dále;
den po dni se noří v tmu z věčnosti mlh,
ať bolestí, radostí pohled náš zvlh',
  chcem přebít eso i krále.

A máme jen sedmičky ve dlani své,
a Osud nás dál a dál přebíjet zve,
  čím? — těmito caparty v dlani,
a nežli se nadějem, konec hry již,
a dožit je život náš, dopita číš,
  a přijde umírání.

—

VYZNÁNÍ.

Ne cestou k slávě — to ví bůh,
směr nešel mojich snah,
já k chvále byl i haně hluch,
jen klidný soud mi drah.

Já chtěl jen sebe vyslovit,
a co v mé duši vře,
co slzou v oku tají cit,
co na rtech písní mře.

Já za myšlenkou spěchal svou,
tvar plastický jí dát,
a pak, ať chválí, ať se rvou,
jít dál a neustát.

Snad mnohé dobré tu i tam,
vím, zhatilo se víc,
ba v posled bych dal celý krám
za klid svých zřítelnic.

Za srdce harmonický tluk
všech ód a hymen chvit,
jen přemoci zas nesouzvuk,
jen dovést plně žít.

Jen zachovati sobě v sled
ze všeho čistý ples,
pro krásu otevřený hled,
pro dobro vřelý vznět.

A dál již nic. — Nechť v kadeře
mi napad šedin sníh,
zřít k nebi stále v důvěře,
být věčně mlád i v nich.

A k nezdarům a slabostem
se klidně pousmát
a díky šeptnout vlídným rtem,
až bude nutno spát.

—

STARÝ HEREC.

Jíti musil z nenadání
stár let šedesát,
mohl žíti bez strádání.
Co? — Když nesměl hrát.

Vyhnán s prken svého světa
v skutečnost že sjel,
cítil trpce — po všem veta,
co mu ten svět chtěl?!

Tužbám jeho nerozuměl,
v něm jak psanec stál,
on žil, když jen potlesk šuměl,
a on hrát moh' dál.

Teď tu konec — náhle přišel,
on však stále v snech
napovědu z budky slyšel
v nocích svých i dnech.

Jak by teprve a znova
měl se učit žít!
Ke dni den — jen prázdná slova —
dutý vznět i cit.

Světy tak hned zaměniti,
příliš velká tíž.
Bože! — možno takto žíti?
lépe — jít spat již.

Prohlížel pak věnce staré
na své jizby zdích
a jen trpkost a sny dravé
cítil v duši z nich.

Zadíval se do zrcadla...
za těch málo dní
kterak tvář mu zchřadla, zvadla,
jak se ruce chví!

Bylo... bylo... a již není,
konec otravy,
krátký zápas — věčné snění...
kulku do hlavy!

Aleš
1907
Krištof
FRANKOPÁN.

Růžena Svobodová:

Zahrada Irémská.

Román.

(Dokončení III. dílu.)

XIV.

A chceš-li, viz ty řádky,
já klidu nemám, štěstí přízrak sladký
mne minul. Žití mé jen smrt je pomalá...
J. S. M.

Isida se lekala celou noc ze sna, jako by ji někdo volal, a srdce ji bolelo od strasti z bázně a z jakéhosi násilného proudu, který ji unášel, mocnějšího, nežli byla její vůle. V představě cítila, že to, kam jde, je svět světelný, teplý, opojný, a to, co opouští, že je únavné sychravo a šero. Víc nemyslila.

Vyšla ráno z domu, již zcela bez vůle určovati nebo měniti na proneseném slibu. A měla chvíle, kdy cítila ne lásku, ale to, že ji onen život unavil, a že ji nějaké veliké vlny zvědavosti odnášejí do bouře a nepokoje.

Odcházela od svého domu jako od minulosti, s poplašeným ubolenỳm srdcem. Každého, koho potkala, se lekala, zdálo se jí, že ji každý poznává, každý se ohlíží a vrací se za ní, a když ušla dvacet minut cesty, měla pocit, že za ní kráčejí celé davy lidí, že kdosi volá ji jménem; slyšela všechny povědomé hlasy: matčin, Mariannin, otcův. A čím více se jí zdálo, že volání přibývá, tím měla méně odvahy ohlédnouti se a tím usilovněji spěchala na konec města k paláci Dolgorukých.

Teprve ve chvíli, kdy procházela podjezdem palácovým, pochopila, že za ní neslyšet kroků, že je úplně sama. Uvolnila krok. Slyšela bíti jenom své srdce, zmámené prvým hříchem, jehož se dopouštěla.

Vešla do volného prostranství za palácem.

Vrány pokřikovaly v řídkém podzimním vzduchu nad vinicemi, v nichž dozrávaly růžově lilové hrozny, těžké jako z achatů a mramorů, mezi žlutě a růžově pastelovým listím, jímž prosvítalo slunce jako barevnými skly, prozrazujíc tak, odkud byly brány motivy na malovaná skla v oknech chrámových.

V dálce ležela zoraná pole, zažloutlé pastviny zlatě zrůžovělé a umdleně zelené.

Déšť unavil javorové listí v dlouhém, čtveronásobném stromořadí, které tím neztratilo na kráse. Nebe bylo perlově bělostné, a zeleň a žluť spadalého listí zharmonisovala se v sladké podzimní únavě.

Zahrady byly milostné, oddychovaly touhou po klidu, země ospalá. Páry plnily vzduch, přibližovaly nebe, činily svět intimní jako komnatu.

Viděla přicházeti z dálky vysokou, štíhlou postavu. Jedinou v celé aleji.

Blížili se s nervosním chvatem, došli k sobě, podali si klidně po anglicku chladné ruce a stanuli beze slova.

Jaké mělo být to prvé slovo?

Co si mohli říci tito dva odcizení, mladí, vysocí lidé, stvoření k tomu, aby žili čestný život a nikdy se sobě ani svatému zákonu své lásky nezpronevěřili? Co si měli říci, sešli-li se jako provinilci?

„Isido!“

„Alberte!“ vydechli skoro současně, jako by vyslovovali svatá jména, a radost, jakou jim působilo, že združili své útlé ruce, byla tak veliká, jako by se v jejich srdcích vyléval nekonečný zdroj radosti.

Jejich oči zazářily, a oba si střídavě říkali:

„Vidíš *mou* radost?“

„Cítíš *mou* radost?“

A radost byla čistá, dětsky nevinná.

Pravil jí uchvátaně:

„Zdává se mi o tobě. Zdává se mi, že chodím ve velikém plášti a tebe pod ním skrývám. Je to nějaký faustovský krásný plášť. Venku třeba prší, ale my chodíme spolu a nic o tom nevíme!“

Řekla mu:

„Nedělám po celá léta nic jiného, než že myslím na tebe! Měla jsem s tím mnoho práce! Vždycky, když mne odvedly běžné události, zbyla mi hrozná starost: zabývat se v myšlenkách tebou. A bylo mi líto, smrtelně líto, srdce jsem měla jako ránu, protože jsem nemohla slyšet slova, která mluvíš, která jsi kdy pronesl, že jsem s tebou nežila od kolébky, že si je nezapisuju, abych mohla jednou poprosit, aby mně je položili do rakve na srdce, aby setlela současně se mnou, aby z nich a ze mne vyrostly stejné květiny!“

„Kdyby se mne byl někdo zeptal,“ pravil Albert, „kolik má naše země obyvatelů, byl bych řekl: jediného. Kdyby se mne byl někdo zeptal, jak se jmenovala španělská královna roku 1500, byl bych řekl: Isida! A na všechno bych byl odpověděl tímto jménem!“

Zadíval se na ni, a na jeho jemné tváři rozlilo se opojení vyvolané její něžnou krásou.

„Mám tě rád!“ pravil.

„Mám tě ráda!“ opakovala ona stejně vášnivým šepotem.

„Já jsem byl stvořen pro tebe. Všechny mé vlastnosti byly stvořeny pro tebe! A moje neštěstí, že jsem tě nedostal!“

„Alberte, jaké máš dlouhé, útlé ruce! Neviděla jsem už dávno krásných rukou! Neviděla jsem dávno ušlechtilé tváře, hebounké pleti, kde se zachvívá duše jako vítr v listí růžovém. Kdo si tě takového vymyslil, kdo si tě tak krásného vymyslil!“

„Já jsem tvoje nejhorší myšlenka! Pomysli si, až se ti ztělesní tvá nejkrásnější!“

Isida se usmála úsměvem nejslastnější lásky, která nemůže nalézti dost krásných a výstižných slov k oslavě svého neúnavného cítění a přijímá od milence sladce a samozřejmě, co by od každého druhého odmítla jako lichocení.

„Jakou máš krásnou krajku na krčku! Takovou nosil Keats! To je celé osmnácté století!“ pravil Albert a náhle se zachvěl, usmál a zastyděl za to, co chtěl říci a co přece tiše a zamyšleně řekl: „Na té šerpičce je zavěšeno moje srdce!“

„Já ti ji dám!“

„Och ne, nedávej, nedávej. Ona je krásná jenom na tvém krčku. A kdybys ji sňala, i srdce by odpadlo!“ —

Cítili naivní mladost svého rozhovoru, cítili, že hovoří jako dvě pošetilé děti, ale bylo jim sladko v této prvé chvíli, než počali přemýšlet o rozchodu.

Chtěli si něco velikého, rozryvného, nezapomenutelného říci, ale kouzlo jejich mladých bytostí vyměňovalo jejich úmysly. A jejich ubohá utrýzněná srdce se chvěla mladým rosným štěstím a bázní zaplašiti je rozhodným slovem.

Vedli se za ruce a procházeli se alejí. Isida náhle našla svou zapomenutou větu: „Dnes je krásně. Nikdy ještě nebylo na světě tak krásně!“ Ale rty, které ji vyslovovaly, neměly už moci vytvořit a posvětit ji zázračnou radostí. Chvěly se prožitou bolestí a vyplakanými slzami, a třásla se v nich všechna muka a únava zničeného života.

„Trpěla jsi mnoho?“ zeptal se jí Albert, informován chvěním jejího hlasu.

„A ty?“

„Já nesmírně!“

Zesmutněli a pochopili z hlasů zešeřených utrpením, že se rozešli jako děti a sešli jako mučedníci. Albert po dlouhé pause se zeptal:

„Co bude, Isido, co bude? Jak se osvobodíš?“

Ale sotva pronesl slovo „osvobodíš“, vzpomněl na Pavla, na čestnosti Isidiny, její nevychované úzkostlivosti, a pochopil, co mu odpoví. Ucítil těžkou chmuru ze všeho zlého a těžkého, co je čekalo.

Isida současně pochopila, že šťastná chvíle skončila.

„Jak se osvobodím? — — — Já se vůbec — vůbec, můj milý, neosvobodím. Přišla jsem jenom rozloučiti se, povědět ti, že jsem nebyla vinna, že mi nedali tvého listu, že mne bratr podvedl, přišla jsem rozloučiti se na vždy!“

Mluvila rozhodná slova, ale její duše jim nevěřila.

Překřikovala ji, suggerovala si vlastním hlasem toto předsevzetí, umrtvovala jím všechna chvění své zvědavosti a chtivosti oddati se dravé, nepokojné kráse života, plného výčitek a provinění proti svým nejvnitřnějším příkazům. Jako by se úmyslně drásala v rozporu mezi svými slovy a svými pocity, mluvila hlasitě šlechetné fráze ve chvíli, kdy nebyla daleka toho, nevrátiti se nikdy domů, odejíti od syna, poraniti si úmyslně srdce touto neodpustitelnou vinou, zraditi vlastní dítě a rozervati si tím duši, aby věčně, věčně krvácela.

Albert ji přemlouval, aby odešla od muže.

„Od muže bych odešla, ale mám syna. A od něho odejít nemohu, odnésti ho nemám práva! Nedali by mi ho!“

A v té chvíli, kdy hlas její vyslovil slovo syna, pochopila, že je Pavel pro ni takovou hodnotou jako Albert, že by získávajíc jednu musila se zříci druhé, že nelze utéci, srdce si rozervati, že je třeba přinésti oběť, že život nelze zaříditi podle touhy srdce, ani jíti za tím, po čem vztahujeme marně rozepjaté ruce, a vlna hořkosti zalila všechny představy její.

Šli zvolna stromořadím. Listí na stromech proměňovalo se z tónů růžových hnědí do tónů zeleného zlata. Stíny ve staletém stromořadí byly protrhány slunečnými ostrovy, a za tichého větru plul vzduchem, tiše se snášeje, list po listu, žlutý jako zralý banán, hotový odpočinouti.

Všechno bylo jaksi zmírněno a zladěno, všechno bylo hebké a poklidné.

Za parkem k městu táhla se široká, pětiřadá alej starých ořechů. Šikmé paprsky osvětlovaly se strany a ze spodu jejich krásné, vonné, sezlátlé listy, jež pokládaly se něžně na zelený trávník. Řada zahrad temných, starých, zarostlých, tvořila jim pozadí, cosi tajemného, s pěšinkami, houštím, s neviditelnými domky zahradními, s utajeným životem lidí neznámých.

Tavolníky tu přepadávaly přes zdi a ploty a uzavíraly svět zahrad, končících kdesi v hájích na nízkých, odjinud nepřístupných horách. Fizole napjaté na vysokých kolíkách, vysoké slunečnice s medovým nitrem a zářícími listy hleděly přes ploty. A slunce, které kladlo bledé zlaté prouhy mezi modré, dlouhé, štíhlé stíny, prosvěcovalo okrem skvrnéné, patinově zelené, již prořidlé listí ořechové a mísíc s jeho průsvitnými tóny své klidné, radostné zlato, proměnilo celou alej v živoucí plameny tichého podzimního ohně. Vztahujíc svá světla k zemi, k trávníkům fialovými jetelinami prokvetlým, ukrývajíc se všechno za zahrady s březovými háji, rozhořívalo se zvolna v korunách plavými přísvity.

Zvuky z města, vólání hrajících si dětí dlouho a osaměle zněly ve vzduchu, nasyceném hořkou a vlhkou vůní vadnoucího listí.

Mimo Isidu a Alberta přejel kočár. V něm seděla popelavě šedým závojem zastřená dáma, která, když je míjela, se lehce naklonila k okénku kočárovému.

Albert znervosněl, na jeho jemné bledé tváři objevily se růžové skvrny.

„Pojď se mnou!“ zaprosil ještě jednou.

„Ne, ne, ne!“ odpovídala Isida. „Mé srdce zbázlivělo. Ani jsem neměla sem chodit. Ani k této schůzce neměla jsem práva! Je mi smutno, Alberte. Bůh ví, zač jsem koupila tuto chvíli radosti! Ty máš svoje poslání! Ty máš mnoho temných, nevybavených sil, ty jimi uchvátíš smysl vyššího života. Vzdej se titulů, vzdej se peněz, zahoď to všechno, máš pravdu. Lépe je, splyneš-li s těmi, kteří usilují stát se vyššími lidmi, nežli budeš-li se zachraňovat u takových Eduardů, kteří už jimi býti přestali. V soumraku žijeme, tisíckrát jsem si řekla. Osvoboď se!“

Vzhlédla k němu.

Jeho teplé, veliké, maceškově sametové oči hleděly na ni bolestně a vyčítavě; jeho rty se chvěly.

„Pojď se mnou!“ opakoval. „Jen jedno je důležité! To jsi ty. To druhé je jenom utápění strasti, to je jenom voda nalitá do plamenů. Pojď se mnou! Isido! Sama jsi hrůzu našeho života způsobila, naprav ji!“

„Ne, nepůjdu! Nenuť mne! Nepřemlouvej! Půjdu domů, do domu kupeckého. Ke svému dítěti. Buď zdráv, a odpusť mi. Loučení s tebou je strašnější, než jsem myslila! Kolísala jsem chvíli. Přiznávám se, vyšinula jsem se na chvíli z dráhy, ale teď je mi jasno. Bolestno a jasno. Smrtelně, ale jasno!“

„Isido, neodcházej! Neodcházej, neznič mne po druhé! Půjdeme do Paříže, proměníme způsob života, budeme zápasit, obětujeme se, osvobodíme ty, kteří naší vinou strádají, máme tolik uloženo svým postavením, založeným na nespravedlivosti trvající po století. Budeme pracovat spolu, učit se, dáme všechny své síly lepšímu a pravdivějšímu světu, založíme dělnické časopisy, knihtiskárny, kde potiskneme pro ně knihy.“

„Ano, Alberte, ale nezdá se ti, že bych se měla sama dřív učit, že jsem naivní a nepoučena, že je třeba dříve zbaviti se těch sladkostí názoru a vědět určitě, co bychom tiskli v časopisech a jakých knih by jim bylo třeba. Víme to? Ach, ráda bych se učila, ráda s tebou pracovala, ovšem každý na svém místě, já daleka tebe, ale vedena tvou myšlenkou, rozvíjejíc ji současně s tebou.“

„Ty mne lámeš, ty mne lámeš, Isido! Pojď se mnou, a všemu porozumíme, celý svět nového myšlení pochopíme, najdeme si jinou hloubku mravní, než jaké nás učili od dětství, a již nikdo, kdo nás ji učil, nesplnil; půjdeme mezi dělníky, do organisací, pochopíme, čeho jest jim třeba, splyneme s nimi a rozdělíme se s nimi. Zařídím sám pro ně école libre, pozvu na ni nejlepší lidi světa, aby s námi pracovali, ale jenom s tebou to budu dělat radostně. Bez tebe mi to

bude všechno přelháváním. V té chvíli, kdy ode mne odejdeš, zmarní se mi všechno!“

„Ach, Alberte, najdi si něco v životě, čemu bys naprosto uvěřil i beze mne, i bez druhů; něco, co je hodno víry, bez skepse této pusté a laciné formy života. Uvěř něčemu naprosto. A já i na dálku půjdu s tebou a uvěřím tomu svou celou vírou.“

Albert se neupokojil, a oba se nedohodli.

Isida se ustrašila délkou schůzky a snažila se vysvobodit svou ruku z jeho.

„Nezdržuj mne, ne, nemohu!“ mluvila. „Odjeď z města. Slib mi to! Jeď sám do Paříže, nechci tě už uvidět; odjedeš?“

Políbil její mléčně bílou ruku a pustil ji.

Řekl: „Odjedu.“

„S bohem, odpusť!“ zvolala rozbíhajíc se alejí k paláci.

„Isido, vrať se!“ —

„Nemohu.“

„Pojď se mnou!“

„Nepůjdu!“

„Isido!“

„S bohem!“ —

Stál a díval se za ní.

Její hlas zazníval z dálky.

Její šedý závoj vlál ve zlatitém podzimním vzduchu, a ona mizela v dálku jistě a nenávratně.

XV.

Isida se vracela krokem co nejhbitějším k domovu. Ale náhle pocítila, že se nemůže vrátit tak bezprostředně, že nemůže uviděti těma očima, které nyní hladily a líbaly Albertovu tvář, že jimi nemůže uvidět muže ani syna. A místo k domu zamířila ke katedrále, ke chrámu, do něhož chodila navštěvovat jediného přítele svého v tomto městě, anděla života a síly, archanděla Rafaele.

Potkávala vojáky, babičky v nějakých oddavkových šatech, jako by šly někam na slavnost.

Kdosi řekl:

„Dobrý den.“

A někdo jiný odpověděl:

„Dej bože, dej bože!“

A Isidě se zdála býti tato slova tak hořká, že jí celou tíhou mátožného fantomu se položila na duši.

Všechna její bytost, celé její myšlení bylo obráceno do pozorování vlastního nitra. Každým krokem jí bylo nesnesitelněji. Jako by se nořila do nějakých močálů k nevybřednutí.

„Co se ze mne stane?“ myslila, „co se ze mne stane bez něho?“ A zdálo se jí nemožné vrátiti se domů. Chvěla se a umdlévala. Vešla postranním vchodem do chrámu. Školní děti klečely v lavicích a zpívaly: „Bože před Tvou velebností“ a pak „Svatý, svatý, svatý“. Jako by chtěly všechno žijící překřičet.

Isida vzpomínala mládí.

Varhany zpívaly teplým, sladkým, plným hlasem.

Isida padla na klekátko. Všechno se jí v představě smíchalo. Nevěděla, je-li malá, zpívá-li v chrámě, a nebylo-li let bolesti. Byla udýchána, rozvrácena, srdce jí tlouklo v poplašených úderech. „Jsem to já!“ říkala si, jako by nesla na sobě celou tíhu světa. „Kam jsem to dospěla? Kam půjdu? A co vlastně chci? Nic se nedá změnit! Všechno bylo stejně hrozné. Není možnosti změny, není ani představy její!“

Slzy ji pálily v očích, neviděla už nikoho, kdo byl kolem ní. Vnímala lidi jenom jako ve smrtelné horečce. Pozbývala chvílemi vědomí.

Dovlékla se do kaple archandělů.

Uviděla barevná skla oratoře, malby v kopuli a oranžové plotny skel ozářené sluncem a kohosi, ženu nějakou, která klečela a plakala před oltářem archanděla Rafaele.

I Isida tam klesla na zemi, už ne v kapli života, ale v kapli slz a pláče.

Její dech byl těžký a hlava prázdná. A její anděl na oltáři, anděl života a síly, hleděl na ni tvrdě a nevlídně z obrazu, a jeho tvář už nebyla dobrá a něžná, ani neměla dechu velikosti.

Byla to umíněná, zlostná, mstivá tvář, se zlým úsměvem na rtech, s úsměvem ďábla-svůdce na střeše chrámové, tvář hrubého muže, který líbal sta žen a žádnou nikdy nepohrdl.

Dětské vzpomínky, léta utrpení, všechno se mísilo v temný var jejího vzrušení jako žlutá povětrná bouře, která má mstivou touhu ubít, utlouci, ušlehat, zadupat, se zemí srovnat.

Klenba kaple padala na ni ve chvílích, kdy děti zpívaly „Svatý, svatý“, dětskou její píseň.

Vyšla z chrámu, usedla do prvého vozu, který se jí namanul, a smrtelně umdlena vracela se k domovu.

Její harmonická a vše harmonisující duše žila svůj rozpor jako vyhnanství ze své čisté říše. Nemohla je snésti.

Cítila, že se provinila tím, že šla za Albertem, tím, že s ním neodešla, na synovi, na muži, a nechtělo se jí pohlédnouti nikomu do tváře.

Strašila sebe samu a říkala si: „Takhle začala paní Cecilie.“

Potkala muže na schodech.

„Kde jste byla?“ zeptal se jí nahodile.

„Na procházce!“ odpověděla a věřila, že poznal její první lež, které se celé její nitro vzpíralo.

„A víte, co je nového?“

„Nevím!“

„Magdala přijela.“

Isida se rozběhla . . .

„Není doma, vyjela si, když vás zde nebylo! Ale vrátí se záhy!“

XVI.

Magdala přijela za sestrou ne z lásky, ne z touhy, ale z nekonečné nudy, kterou pociťovalo všude její pusté, oklamané srdce. Vším oklamána i velikostí světa, i dálkami jeho, kterými stále projížděla, bez víry v Boha, bez víry v člověka, negativní, sirá, temná její duše chodila jako pouští. Nepodivovala se moři, nepodivovala se hvězdám, znenáviděla a zhnusila si muže, jejich nekonečně prázdné sobectví a sebezbožňování, unavena k smrti těmi věčnými zvedajícími se a klesajícími vlnami lásky, oživovaná jenom někdy vzplanuvšími ohni nenávisti a posměchu, podobala se někdy nehybné krásné soše, vyřezané ze sloně a ozdobené očima z onyxu, jindy ve chvílích výbušných duchu zmaru a zoufalství.

V její bytosti nebylo polotónů. Pozvedala se někdy ze své mrákoty, opojena buď vínem, vůní růží, erotickou písní, a v takových chvílích zaplanula ještě, jako by se rozhořívala jako zapálený strom, v takových chvílích, stálo-li jí za to, aby si to poručila, omámila každého, kdo jí přišel na blízko.

Lhala lásku nejkouzelnějšími slovy, a cítila-li, že dost nedojímají, zamyslila se o psyše toho, kterého podmaňovala, aby pochopila jeho největší ješitnosti a ustrojila pak svou píseň milování tak, že neodolal.

Netěšilo ji to však dlouho. Zmrzelo se jí hrát tu komedii, vymýšlet, jakými tóny zahrát na lhostejné jí srdce, plakat láskou skutečné slzy a říkat si pak v samotě před zrcadlem:

„Uhodit do tváře bych se měla sama za svou podlost. Vždyť já nic, ale nic pro něj necítím!“

Pohrdala sebou, dusila se hořkostí a opovrhovala nejvíc tím, kterého nejvíce přelhala.

Dříve, v prvých případech, končila takové vztahy sama, náhle, výsměchem nebo neočekávanou ranou.

Dnes ji už omrzelo i to.

Dopisovala si s pěti lidmi současně, dívala se, jak jejich vztahy zvolna se propadají a hynou, a jí působilo tiché potěšení, hleděti na ty malé fondy tepla, na tu chudobu zásob, na malé obzory a prázdnotu srdcí svých přátel.

Nevěřila žádnému kladu, žádné jistotě, žádné věčnosti.

Věřila jedinému, čemu je tak pohodlno uvěřit, co má tak malou duševní režii, lacinému záporu, rubu všech věcí, jediné své modle: věčnému *ne*, věčnému ďábelskému *ne*, které jí bývalo zajímavou pósou v prvních letech mladosti a stalo se jedem její krve.

Měla chvíle, jejichžto smysl byl odehráván za závojem chladného posměchu, kdy chtěla zavolat:

Okouzlete mne, povyšte mne k velikému cítění, vzrušte mne do posledního atomu bytosti!

Cítila ne svoji únavu, ale jejich, všech těch mužů s dušemi chalupnickými, pokuřujícími líně z malých dýmek svých duševních zálib a zájmů. „Och, baráčníci jsou muži!“ říkala si, ale přes to

nejposlednější a nejsvěžejší román ji přece zajímal nějakou poslední jiskřičkou naděje v cosi, co neměla sama ještě formováno.

K Isidě přijela plna tajností. Isida cítila, že má rozehraný nový román.

Nemluvila mnoho, a přijela nově česána, zcela jak to milovala, výstředně podle francouzské tanečnice, jejížto podobizny přišly právě do oběhu. Měkké linie hluboce spuštěných, jako sazemi posypaných vlasů stínily její skráně. Tvář její byla potopena do přemýšlení o vlastní kráse a vlastním vítězství, k němuž tiše docházela a nebyla ještě ochotna je zjevit. Její bytost nepodobala se stylu jejích listů. Byla všechna bližší cíli a vzdálenější tajemství nového úspěchu. Byla jako obestřena vlahým soumrakem.

Prvá její otázka byla: „Kdy přichází pošta?“

Její výkřiky, jež vždy provázely nadšení, utichly.

Pronášela výrazně úryvky písní a usmívala se jim v tichosti. Měla své vzpomínky, vetkané v duševní život kohosi jiného. Hovořila sama k sobě slova nadšená, opakovala, co nedávno vyslechla, zdlouhavě, jako by okoušela chuť každé slabiky na jazyku.

Zasmála se náhle a zamnula ruce a rozechvěla se radostí.

Prvý den nesešla ani do jídelny.

Ráno objevila se v bílé toiletě. Měla nový pás z kardinálsky červeného hedvábí. Z hedvábí, jaké měl na čepičce hezký arcibiskup v malé nedostavěné katedrále. Radovala se z každého drobného záhybku na něm. Proti světlu svítil ještě zářivější červení. Myslila chvíli, že nebude jej nosit kolem těla, ale že jej ponese v ruce, aby všichni viděli, kterak prosvítá.

Přehlédla bystře celý sál, když vešla do jídelny. Podívala se na stařečka, hosta Gelderova, a poslala Gelderovi polodětský a koketní pohled. Hned pak se zasmála, jako by se jim i všemu posmívala.

Dědeček, starý generál, byl hubený, třaslavý, s vlásky bílými a zježenými, s ostrými, krátce stříhanými vousy. Třásl se tak, že vyléval kávu po sobě.

„Chudinka, malinký dědeček, ten by se mi líbil. Koukejte, jak se mu ručičky třesou!“ mluvila polo posměšně, polo něžně.

Se ženami si nepřála seznámit se. Trestala je od prvé chvíle ledovými pohledy.

„Kterým směrem přichází posel?“ zeptala se povstávajíc od snídaní a vyšla ze sálu do chodby starého domu. Vybočila na ulici a vrátila se s úsměvem o poznání jasnějším, ale dosud nic nevysvětlujícím.

Měla v městě známou ruskou lékařku, která hovořila stále o Tolstém druhé periody, o jeho práci a o tom, jak je třeba všechno vykonávat vlastní rukou, a poněvadž byla Magdala prvá, k níž se obrátila, vznítila se pro samodělné myšlenky z lásky k novotě.

Objevily v Gelderově továrně dílnu domácího truhláře, ale vzduch její byl špatný, poněvadž tam i s učedníky bydlel. Došly si ke Gelderovi a požádaly ho slavnostně o propůjčení nové místnosti. Nabídl jim velikou světnici a slíbil, že tam dá přenésti i nástroje, a poněvadž

byl den chladný, i zatopit. Smluvily všechno na půl dvanácté, ale když tam přišly, byl pokoj stejně prázdný jako prve, jenom v kamnech hořelo. Došly k truhláři, proč se nestěhoval?

„Nikdo mi toho nenařídil!“ odpověděl.

Ztichly a přišly odpoledne do jeho špinavé jizby, a Magdala ve velkém nadšení mu vzala práci z ruky.

Ruska stála nad ní a pobízela ji. Sňala se zdi rozlámaný soustruhovaný model na ručníky a křičela:

„Hle model! Potřebujete to, truhláři? Ne! Tedy výborně. Dle toho budeš pracovat!“ ukazovala Magdale, které v nadšení tykala.

Magdala odřízla proužek prkénka a zaokrouhlila je oblým hoblíkem. Rozžhavila se tím a rozveselila. Odnesla si spracovaný kousek dříví vítězně.

Večer přijel před dům vůz, a truhlář naň naložil všechna nářadí.

„Kam jedete?“ tázala se ho Magdala, která šla náhodou mimo.

„Domů, do vesnice!“ odpověděl. „Byl jsem zde jednán jenom na léto. Teď jsem s prací hotov.“

Magdala ani Ruska si nevzpomněly víckrát ani na truhláře, ani na skříně, ani na modely na ručníky, ba i na samého Tolstého pozapoměly.

Magdala psávala dlouhé jakési dopisy. Vstala a popošla k Isidě, která se procházela na verandě.

„Potřebuju nějaký básnický obraz, chci srovnat s něčím ovoce!“ řekla.

Isida odpověděla, vzpomínajíc svých orientálních pohádek:

„Ovoce Aladinovo . . . z pohádky o kouzelné svítilně . . . ovoce z brillantů a perel . . . smaragdové, démantové, hyacintové.“

„Ano! Ano!“ vykřikla Magdala souhlasně; odběhla, dopsala list a expedovala jej.

Tím se jí ulevilo, a tentýž večer v divadle sežíhala mladého šlechtice svýma uhrančivýma, posměšnýma i milujícíma očima, plnýma volání a klamu. Ale jej příliš unavily ženy, a neodpovídal jí, jako by toho nepozoroval.

Chodívala denně vstříc poslu a vracela se zachmuřena. Ten, komu poslala Aladinovo ovoce, neodpovídal. Přinesla hrst jiných listů. Byly mezi nimi dopisy milencovy, který ji zajímal v minulé zimě. Tančila s ním na plesu, téměř s ním samotným, a on, mladý hlupáček, statkářský syn z vesnice, opil se ní jako příliš těžkým vínem. Nyní, kdy ho dávno opustila, blouznil na lístcích s pohledy, a jako sova na řetízku, která se nesmí příliš vzdálit, dojížděl do okolních vesnic k vůli změně pošt a domníval se, že cestuje a že ji tím uchvátí.

Psal:

„Kam letím? V neznámo! Co počít? Kde je světlo?“

Došlo to s ním už tak daleko, že mu Magdala vůbec nikdy neodpověděla, ale co víc, ona se tomu již ani nesmála.

Chodila v bílých šatech s tyrkysovými stuhami, s hlavou těžkou černými pletenci vlasů, s očima ohromnýma a sladkýma jako zrak dítěte, až konečně uviděla přes náměstí přicházeti listonoše.

Nevyšla mu vstříc, jako by se bála zklamání. Čekala, až dojde. Vyňal list nadepsaný rukou jí známou, písmem očekávaným.

Roztrhla jej, pohlédla do vnitř, vykřikla, rozesmála se, zavolala znovu na celý dům uchvácena radostí dobyvatele: „Ano, ano! Konečně! Já to věděla! Já vyhrála! Miliony jsem vyhrála!“

Pak padla Isidě na šíji, podusila ji ve svém záchvatu, přešla od ní ku Gelderovi a i jej jala se líbat ve svém zmateném rozechvění.

„Geldere, já vyhrála, milion jsem vyhrála!“

Ale Gelder užasl pod jejími vášnivými polibky a ve chvíli, kdy unesena svou radostí chtěla se odtrhnouti, cítila, že on ji nepouští. Ucítila jeho teplé, pevné ruce na svých zádech. Trvalo to jenom několik vteřin. Magdala pohlédla na Geldera, prozkoumala ho ve chvilince jediným hlubokým a ostrým pohledem.

„I ty!“ řekla si v duši. Přestala se zajímat o svůj poslední milion a věnovala své jako vítr nestálé zájmy svému švagru.

Líbávala ho častěji a vždycky před Isidou, a vždycky s nádechem švagrovství. Ale jenom zkušený a tolikerými ženami olíbaný Gelder věděl, kolik je v tom ohně, úmyslnosti a raffinovanosti.

Netrvalo dlouho, a chodil po domě jako omámený, s prosebnýma psíma očima, žádostivýma nových políbení.

Usedla vedle něho a vykládala mu:

„Mám po Evropě deset milenců — — —“

Gelder, který se nikdy nedovedl opanovat a prozradil zlostně každé hnutí, sežloutl v obličeji a kousal se do rtů.

Když uviděla, že už hodně trpí, že je sežehnutý vztekem, pokračovala:

„Nevidíme se nikdy, ale to nevadí! Působí mi to nekonečnou radost hleděti jim do tváře, když o tom nevědí! Znám jejich tajemství!“

„Co mně to povídáte!“ vzkřikl Gelder. „Nerozumím tomu a dráždí mne to!“

„Ach, co je vám po tom, kolik já mám milenců, drahý švagře. Ostatně nechápete, že mluvím o velkých mistrech a jejich obrazech? Že ještě za tisíc let se bude dívat kdosi do téže tváře a prozrazovat jako dnes, co snili! Vždyť někteří, které miluji, jsou již tři sta let mrtví. Tomu vy asi vůbec nerozumíte! Vy nevíte, že ten, který napsal větu nebo namaloval obraz, neví, že byl u tiché zpovědi, že se na vždy prozradil, že nic z jeho srdce nezůstalo utajeno.

Vidíte, tak jsem našla své milence. Ve zpovědnicích jejich vlastních děl. Žijou kdesi po Evropě!“ řekla nevinně.

Kdyby mu to byla pověděla Magdala tiše a moudře, byl by ji jistě urazil. Ale že se mu přízvukem hlasu, napínáním, každým slovem posmála, neodpověděl.

Magdala viděla, jak ho láme žárlivost a vztek, jak jeho oči červenají a trochu se zvětšují, a bavilo ji mučiti ho.

„Vy i tak máte po světě milence, vy i tak máte jich dvanáct, v každém městě jednoho!“ řekl podrážděně.

„Vy jako švagr byste mohl mi poradit, abych se umoudřila. Ale já bych vás neposlechla.“

„Máte milence?“ řekl chraptivě.

„Ach, svět plný je podivných lidí. Nudí mne k smrti, a zase mne zajímají! Někdy se mně zdá, že žijou krásnější, bohatší a podivnější život, než-li já, a zachce se mi ho. A pak zase cítím, s jakým málem vystačí. A milenci, ano, milenci! Láká mne jenom kouzlo neznámých, které jsem viděla v životě jenom jedinkrát.“

Gelder se rozesmutnil, zahořkl a nepromluvil ten den už na nikoho ani slova.

A Magdala vykládala o moři, které milovala a jež projíždívala po celé dny, jehož neopouštěla ani v bouřkách, sedíc na palubě v nepromokavém plášti přivázána pevně, hleděla do velikého a smělého divadla, na šílenství vln, které snášely loď s výše střechy chrámové a vynášely ji za chvíli do výšky jeho věží! Okouzloval ji ten pocit vzlétání a pádu, prožívala je symbolicky. Dávala se omývat vlnami, a její tvář pod kápí byla všechna zmokřena! Přes to tak setrvávala celé hodiny, jako by pro ni nebylo zmaru, anebo jako by její život byl něco, co má dráždit osud, ale co smí být utraceno ve chvíli, kdy se jí a nějaké nepovědomé mocnosti zachce.

Gelder se chmuřil stále zarytěji, ale když Magdala vstala a políbila sestru, jeho srdce sebou hlasitě zaškubalo v očekávání a strachu, že políbí i jej.

Ale ona prošla šustíc jako umdleným rouchem mimo, jako by kráčela podle stínu, a teprve ve dveřích slabě obracejíc svou snědou, nazlátlou tvář, řekla tiše a bezvýznamně:

„Dobrou noc, Geldere!“

XVII.

Gelderův dům byl všechen náhle vzrušen zlou příhodou.

Kamil Winkler zemdlel nějak a padl na Blančině prahu v bezvědomí. Nemohli ho dlouho probuditi, celý dům byl vzrušen, a služebnictvo shánělo lékaře.

Blanka, uvyklá na sladkost svého štěstí, chovala se jako člověk, který zapomněl, že je na světě umírání a smrt. Vyděsila se a chovala se jako pomatena. Když ho odnášeli, přehodila jenom plášť přes bílý župánek a šla uděšena, v srdci nechápajíc dosud, jak mohla býti takto vyrušena ze svého blaha, o němž si navykla věřiti, že je věčné. Šla za nosítky, na nichž odnášeli do vozu Winklera. Šla jako jeho jediná žena za ním do bytu, uvázala se v jeho ošetřování a nehýbala se od něho po celé dny.

Kamil Winkler cítil blížiti se svou chorobu.

Den před touto příhodou spálil všechny rukopisy, a když přišel k Blance, poprosil ji, aby mu přečetla ze Zarathustry kapitolu:

„Vom freiem Tode.“

Opakoval si mezi čtením některé věty, rozloučil se zamyšleně a odcházeje od ní upadl na prahu.

Přišel po dlouhém úsilí k vědomí, ale byl jako spoután na všech údech a ve vysoké horečce.

Když ho uložili a on pochopil, že je Blanka u něho, usmál se šťastně a poprosil ji:

„Usměj se na mne!“

Přinutila k úsměvu svou strhanou a umučenou tvář, ale sotva vyšla do síně, shroutila se, padla před lékařem na kolena, objala jeho nohy, zazmítala se v šílenství nesnesitelné bolesti a zaštkala:

„Doktore, zachraňte ho, zachraňte ho, ustrňte se nade mnou!“

Ale lékař odbyl ji zuřivými dvěma slovy:

„Rád bych!“

Byl sám vzrušen, cítil, že nemoc je komplikovaná a při špatné činnosti srdeční nebezpečná. Nebyl si ještě ničím jist, a v lékařských rozpacích, vzniklých z nepoměru zodpovědnosti, která je na něho vložena, a z lidské bezmocnosti, rozčiloval se na celé okolí.

„Je naděje, doktore? Řekněte?“

Lékař pokrčil rameny a slíbil že přijde ráno.

Pro Blanku nastaly strašné dny; jako by jí osud s nejzlomyslnějším pošklebkem vytrhl, co jí nepatřilo, jako by bral svou mstu za to, co mu urvala. Přestala žít něco jiného, o něco jiného se starat než o stoupání a klesání horeček. Jejího vlastního života ubývalo se stoupáním a přibývalo s klesáním stupňů na teploměru. Dovedla svým stálým odevzdaným úsměvem darovat Winklerovi víru v život, ale upadala ve chvílích, kdy se navrátila domů, ona, vychovaná posledním Helenem, jak říkala Winklerovi, před malý skleněný obrázek Madonny, plakala, klaněla se až k zemi, pokořovala své tělo i svou duši a v pláči opakovala otázku: „Vyslyšíš, vyslyšíš?“ Chodila do jeho domu, do domu života a smrti, jako do vězení, do vězení krásného a drahého, poněvadž objalo celou příčinu jejího bytí. A ošklivé staré stavby měnily se v krásné paláce v této touze, a několik stromů na dvoře měnilo se v krásné zahrady s platany, s bohatstvím zeleně, jak je maloval Corot. Viděla jen jej, pochopila znova celou krásu jeho hrdinské trpělivé duše v očích rozzářených a černých rozšířenými zornicemi, úzkými proužky večerního modra. Viděla lékaře přicházeti a poletovati chodbami (jako by spěchal kohosi zachránit, a nevěděla, že zachraňuje pouze svůj spánek a své procházky, své vtipy a svá dobrodružství). Čekala od něho stále vykoupení pro onu bolestnou, krásně řezanou tvář s čelem bledým a jasným jako list růže malmaisonky, s bradou vykrouženou a pevnou, s chřípím jemným, vnímajícím vůně dalekých světů. Ubývalo jí života a věděla, že za jeho smrtí není ho už pro ni vůbec. Věřila sladkou vírou milenčinou, že nalezla nejvyššího člověka ve své zemi. Po něm nemohlo přijít do jejího života nic jiného než smrt.

Obraz jeho hrdinské krásy, obraz jeho rozzářených očí, očí dítěte a boha, který, jak myslila, přišel spasit svět a zrazen a oklamán

odchází, obraz jeho velikých, v nemoci jaksi nadpozemsky zbarvených očí, měnících barvu z černa do zlata, nemohl býti smazán nikým menším v její duši, než byla smrt.

Kdykoliv Winkler od ní odjížděl, zdálo se jí, že město zpustlo, jako když odjede král. Teď, cítila, bude takový celý svět. Bude konec pravdy, konec krásy, konec pochopení světa, jako by ztratila klíč, kterým je uzavřeno všechno štěstí.

A zdálo se jí, aby šla jako Rautendelein uprosit trávy a květiny, aby mu darovaly podstatu svého života.

Jeho jasnou duši nezastínila ani nemoc.

Zůstal tím, jakým byl za života, vyrovnaným sladkou moudrostí.

Byl k ní andělsky dobrý a v nemoci do tichosti trpělivý.

Říkal jí:

„Lilo má bílá, Lilo má bílá, já tě mám rád, neodcházej ode mne!“

Líbal její ruce a repetil horečná, spěšná slovíčka:

„Běličko bílá, to je bída! Bělička, to je rybička! Děťátko moje maličké, ty jsi moje všechno, moje jediná! Nevidím, jaké je moje okno. Co je na něm, co je na něm?“

„Veliké a bílé je tvoje okno, a kvetou na něm fialky!“

„Chtěl bych žít ještě deset let, ještě pět let, jenom k vůli tobě, jenom, abych byl s tebou. Nikoho jiného nechci vidět celých deset let, jenom tebe. A do časopisů bych už nepsal, to je nepoctivé. Jenom knihy bych psal. Co je vidět z mého okna, zapomněl jsem na to. Stýská se mně po stromech. Takhle akát, kvetoucí akát kdyby bil do mého okna. Jaké to sem slyšet zvony?“

„Z katedrály!“

„Z toho černého křesťanského kostela? Ach, kdyby přišel blesk a roztrhl ten strop, abych viděl blankyt, jak plují po něm oblaka!“

A Blanka si myslila:

„Všem, s nimiž jsem se v životě setkala, musila jsem dodat krásy ze svého cítění, abych je povznesla tak, abych je vůbec snesla. Pro jeho krásu neměla jsem nikdy dost pravdy, dost barev, dost nádhery v představě, abych jimi postihla tuto obdivuhodnou bytost.“

A říkala si:

„Bože, proč jsi rozsvítil tuto duši, chceš-li ji tak záhy uhasit? Proč dáváš vyžít hvězdám a sluncím a nezhasínáš je bez příčiny?“

A přemýšlela, jak by se zasvětila, co obětovala, aby byla její prosba vyslyšena.

Winkler přivíral bolestí hluboce oči a šeptal:

„Ty jsi mi přítel, láska, bůh! Přejdi po pokoji, líbám tě očima, když chodíš, ty lilie má, ty ptáčku!“

Odmlčel se a bez jakékoliv souvislosti mluvil:

„U nás jsou lidi vychováni tak: hrdinstvím je u nich přestoupit státní zákon. Ale oni se zapomínají ve svém slavomamu a přestupují zákony citu, pravdy a krásy a myslí, že jsou také hrdiny! A víš co? Ten nemocný vedle v domě, kterého také mrzela ta strašná hudba v hospodě, už je čtyry dny mrtev. A doktor mi od něho

ještě ráno vyřídil pozdrav. A osud čeká, zákeřně čeká, a dá mi ránu. Já to vím, já to dobře, dobře vím! Ale jedno mě těší: Umru alespoň na krásný případ, jak se vyjadřují doktoři. Zlíbilo se padišahu poslat na mne krásný případ," smál se. „A víš co? Opatříš mi něco? Pěknou pistol s krásnou rukojetí, abych si s ní hrál."

„Meinen Tod lob ich euch, den freien Tod, der mir kommt, weil ich will! — "

Doktor mi slíbil, že přinese mně malou lahvičku. Vždyť to je jediné pravé přátelství. A konec je krásný! — svou myšlenku jako zlatý míč, — — — — a protož odpusťte, přátelé, že ještě chvilku váhám!

Byl jsem antický člověk. A teď tady ležím pobitý. A jaký mám teď problém? Kolik polštářů mi mají dát pod hlavu, aby nebolela? — Teď by mi udělalo dobře, kdybys mi položila svou ruku na mou. Viděl bych rád poslední větev žlutou a červenou, třeba akátovou, to je takový pozdní stromeček!"

„Teď už není žlutých listí na stromě, uvidíš brzo jarní zeleň, pokvetou forsitie, které máš rád!"

„Přemítám, že bolest je jediná realita, a rozkoš že není nic jiného než stupeň bolesti! — Doktor se mne ptal, chci-li kněze, ptal se mne na boha a náboženství, To je vůbec drzost na takové věci se ptát. To si člověk vyjasní, až když umírá."

„Řekl jsi mu, že si má člověk boha stvořit? Povídal mi to!"

„To jsem neřekl já, to řekl Voltaire, ale já řekl, že člověk vyznává boha svým životem, a ti, kteří ho popírají, že ho výše cítí, než ti zbožní svým tvrzením."

Přišli ho navštívit ctitelé. Jeden malinký, v modrém dříve, nyní zelenavém kabátku, a cupali nějakými slepičími krůčky.

„Mluvili všechno, co je v Dostojevském," povídal, když odešli. „Dělná láska na rozdíl od lásky blouznivé. Všechno to říkají, ale hůř. Lehce se dát zabít na barikádách, ale hůř je dělat zkoušky.

To všechno říkají, ale v Dostojevském je to lepší. Vymyslil jsem si pro ně jméno. Mělo by se jim říkat: „Ztracené děti boží." Mluvili o Goethovi. Vyvádějí s ním ohromně jako Němci sami. A co Goethe? Jsou větší a čistší díla. Shelleyův Prometheus, to je srdce lidstva. A Goethe byl pohodlný pán, všechno dělal, aby se nerozčilil, aby mohl pokojně obědvat. A to se mi na něm nelíbí, že v mládí byl pod vlivem Herderovým a pak Schillerovým. Vždyť myšlenku na Fausta dal mu Schiller, on měl jen takovou malou látku středověkou.

Je-li člověk tak dlouho živ jako Tolstoj — může ze života udělat umělecké dílo. Ale kdo pak žije do osmdesáti let? To stařec Dostojevský dluhy splácel, bídu měl, psal, a v padesáti letech přišla mrtvice. A stařec Dostojevský je vůbec milý, tak ho mám rád!

Veselý je a měl rád Puškina i ty básně o dívčích střevíčkách. A radost ze života káže, a vůbec jsem si ho starce zamiloval. Ach, ty máš krásné rty, krásnou pusinku. A jiní mají jenom huby, a když se na ně dívám, zdá se mi, že mají černé jámy, že jsou to jámy zmaru. A ruce jsem líbal jenom jediné ženě, neboť jenom tobě

je možno ruce líbat. A rád s tebou hovořím a tak bych chtěl povídat s tebou a umřít. Nikoho jiného jsem neměl na světě rád.

Ach, ty moje milé holátko, co ty si tu počneš beze mne?

Mně se zdá pořád o vodách a řekách, a všechny tak rychle, rychle plynou — — — — víš kam — — a zdálo se mi, že jsem chtěl svět uspořádat, a že to nešlo!“

Přišel den, kdy horečky neklesaly.

Sešli se u něho tři lékaři. Jeden dal trochu naděje, druhý ji vzal; řekl mu pravdu do očí, ale on ležel v horečkách a byl krásný a vznícený, jako by umíral pyšný bůh, kterého poranili. Jeho oči se zavíraly a otevíraly, jeho ohromné zornice jako černé květiny hleděly už do jiného světa.

A byla půlnoc.

Vybavil svou žhavou ruku z pokrývky, podal ji Blance a řekl hbitě:

„Dobrou noc, dobrou noc, dobrou noc!“

— — — — — — — — — — — — — —

To byl konec.

Zavřel oči, temné a jasné s ohromnou zornicí. Jeho bledé a jasné čelo zůstalo poklidné, jako list bílé růže.

Blanka u něho probděla noc. Neplakala. Věděla jistě, že odejde za ním, že ho najde, že za ním dospěje v čas. Držela jeho chladnoucí ruce ve svých a vzpomínala a ujasňovala si, čím jí byl, jaký sladký a zázračný byl jejich život, jak uchystali spolu všechny práce k tisku, jak dodělali jako dobří dělníci dílo, a jak přišel nyní konec. Nezvratný konec všeho, myšlenka, již každý odkládá, o niž se všichni bojí jen ve snu zavadit, zoufalá, neodvratná chvíle konce.

Lékař jí na nejzoufalejší prosby přislíbil dáti jed.

Ovšem, až u ní doma, poněvadž zde nemohla zůstati.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Když ji chtěl zavésti do kočáru, aby ji doprovodil, musili se oba vrátiti.

Celý zástup žen z ulice, který cítil se zavrženou ženou, přišel s kamením v klíně, aby Blanku kamenoval.

Teprve po hodině podařilo se stráži úplně vykliditi ulici.

XVIII.

Lékař slíbil Blance jed a dal jí láhvičku morfia, slabou dávku, která ji uspala, ale neusmrtila.

O pohřbu dal všechno uzavříti a její hlavu ukrýti tak, aby neslyšela zníti zvony.

Teprve když byl její mistr a pán pochován, pochopila, že ji lékař klamal, že neumírá, že ji jenom uměle uspávali.

I umínila si, že umře hladem, že nepožije již ani jediného sousta. Ležela na své bílé, úzké postýlce, ve vystřižené košili. Na její hubené hrudi ležel zlatý medailonek s jeho podobiznou.

Její bytost hořela jako poslední plamínek nad popelem. Byla to už jenom její veliká, čistá energie, tatáž, která udržela po celá léta nad potupou

a pohanou její lásku a jeho dílo, která roztrhla pouta, jež svazují slabé lidi železem, jako papírové řetězy.

Její už snědá, oranžovým ruměncem planoucí tvář, vznícené oči, podobaly se tváři dítěte, jež by člověk rád vzal do náruče a vrátil je do života.

Její duše však podobala se ptákovi, který odlétl z klece a sedí na otevřeném okně.

Prosila:

„Doktore, zařiďte to, abych umřela ve dne, v poledne, za slunce, které on miloval. Nechce se mi jenom tak vyletět do té tmy!“

Isida, která sledovala s rozechvěním celé toto divadlo lásky, která viděla v Blance vždycky hrdinku, odhodlala se navštíviti ji.

Nemohla ve svém romantismu pochopiti světských zákonů, zakazujících lékařům plniti příkazy nejposvátnější, a nemohla pochopit, proč ji nenechají odejít co nejrychleji za tím, jehožto věrná duše beztak na ni čeká.

Blanka přijala Isidu mírně, tiše, andělsky.

„Můžete se ke mně sehnout?“ mluvila sotva slyšitelně, již úplně hladem vysílena.

„Každý, kdo přišel mne navštívit, přeje mi ten veliký mír, který jsem si svým krutým utrpením zasloužila. Jsem teď šťastna, šťastna, že za ním odcházím, a přeji vám, abyste i vy našla zmužilost a opravila si svůj nepravdivý život, abyste se řídila tím, co je ve vás nejčistšího a nejpravdivějšího, a umlčela všechny druhé hlasy.

Žijeme jenom jednou a máme žíti způsobem co nejvyšším a nejpravdivějším.

Tak nemusíme ve chvíli umírání ničeho politovat. Jest jenom jeden skutečně vznešený způsob života, a to je ten, srovnáme-li svůj vnější život se svými nejhlouběji pramenícími sny. Ostatní je oaptrnictví malicherných, bázlivých povah a lživost, která poskvrňuje a mrzačí naše duše.

Slyšela jsem jednou od Fedorky, že jste říkala mistrovi Murin a mně Kateřina z Dostojevského. Přečetli jsme si to tehda spolu.

Měl nade mnou takovou velikou moc jako Murin. Právě takovou, „že milo je lačnému srdci dokonce i vzpomínati na své hoře, jako na radost a na štěstí“.“

„A nikdy jste nepolitovala těch, které jste zničila? Ženu jeho a dva syny?“

„Nikdy jsem nepolitovala. Odnaučil mne křesťanské lítosti. Uvěřila jsem mu na slovo, co mi řekl o ženě a o dětech. Srovnal si hodnoty a našel si tu, která byla jemu, poslednímu Helenovi nejvyšší. Uvěřila jsem mu na slovo, že jeho dřívější život mu byl utrpením, a život se mnou že mu byl dílem a výsostnou radostí. A trpět není naší povinností! Utrpení je marným hříchem!

Byl tu můj katecheta mne navštívit. Nepovídal mi žádné ošklivé katolické věci o trestech a o hříších. Povídal mi o radosti, o samé radosti ze shledání.“

Usmála se nebesky při slově „shledání“ nějakým třpytným úsměvem, jakým provázela všechna slova, týkající se přímo jejího mistra a pána.

Isida se rozhlédla po jejím pokoji s malinkým kanapíčkem, řadami knih na prosté polici, psacím stolem mistrovým, klavírem a zasklenou drahocennou skřínkou s knihami mistrovými, vázanými v safianu.

Malé zrcadélko leželo vedle její postýlky, na dosah ruky.

Kdykoliv se jí zdálo, že vypadá svěžeji, vadila se svým tichým, zmírajícím způsobem s lékařem.

Ukázala si na čelo:

„Mně je, jako bych měla tuhle nad čelem světýlka. Tak je mi dobře, jako mi nebylo nikdy.

Člověk cítí strašnou bolest, ta však najednou povolí a je mu takhle jasně.

Jaká se udělá před člověkem zeď! Před měsícem kdo by to byl řekl, že se tohle stane. Mne už nic nerozčilí, mne už nic nemůže rozčilit, protože jdu za ním a po světě mi už nic není! Pozoruji s rozkoší, jak mi ubývá sil. Dnes už bych se ani na nohou neudržela. A to srdce dělá dílo!“

Přitiskla na ně ruku a hlasem zcela mroucím řekla Isidě a doktorovi:

„Až budou hrát mistrova dramata v divadle, já tam vždycky, vždycky budu. Myslete na mne. Budu s vámi!

Ach, dnes mi srdce v noci vyvádělo. To byla divoká noc, učiněná Walpurgisnacht. Člověk nadělá v životě se vším, pro každou maličkost se trápí, a teď nevím, kdyby tohle chtěl stupňovat, co by to musilo být! Ach, doktore, jak jsem hubená; až umru, budu průsvitná jako ta zlatá rybička, co nedostala dva roky nic jíst, až bylo skrz ni vidět.

„Co to mluvíte?“ podivila se Isida.

„Ano, my napíšeme spolu dílo: ‚Die Kunst zu sterben!‘“ řekla už skoro úplně neslyšně.

„Víte, cítím, že jsme byli s mistrem jasný akkord, a já že umírám jako jeho poslední tón. A chci se s ním sejít, kdybychom se sešli i v plamenech jako milenci ravenští.“

Isida ji políbila na chladné čelo, a ona ještě slabým posuňkem nastavila rty.

Isida, strašně otřesena tímto osudem, vyšla a říkala si zamyšleně, všecka ztracená v tomto snu výjimečné, neuvěřitelné a hrdinské lásky:

„Jak by mohla věčnost, či bůh, či neznámo tak strašně zklamati bytost, která tak soustředěně, bez pochybnosti věří na shledání, která věří, že se vtělí zase v podstatu nejbližší svému mistru, že se stane zase částí souzvuku, která věří s takovým dětským úžasem v účelnost svého umírání a ve svůj chvat odchodu, ve shledání a splynutí se světlým, velkým jeho duchem?“

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Bylo poledne, slunce svítilo do zahrady milenců, bílými dveřmi až na mistrův stůl, když Blanka posledně vydechla do slunce a světla, které míval její mistr rád . . .

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Stařena Gelderová, která nikdy za celý život nepronesla nic jiného než samé střízlivosti, pravila jakýmsi ohlasem po řadě lidí:

„Taková láska byla prý posledně před šesti sty lety. Od té doby ji nikdo nepamatuje!“

XIX.

Bylo jaro. V zahradě milenců rozpučel kaštan. V Blančině bytu rozevřeny byly dokořán okna i balkonové dveře.

Blanka byla mrtva a pochována vedle mistra, hrob vedle hrobu.

Její pokoje si vyprosila Isida. Byly ponechány beze změny. Navštěvovala často toto divadlo lásky, bílé pokoje s velikými holandskými okny, zasklenými bledě fialovými tabulemi.

Často stanula na peroně s dvojitými schůdky a postála na místě, kde uviděla poprvé Blanku, ozářenou svou z hlubin prýštící krásou.

Jednou Isida se vrátila z koncertu, kam jí Gelder zakázal jít, protože si nepřál, aby ji kdo okukoval, nemohl-li ji sám doprovodit. Šla do koncertu následkem scény rozrušena a promyslila, v jejím bolestném tání, celý svůj zoufalý, neutěšený, nepravdivý život. Nevinila z něho nikoho jiného jenom sebe. Byla snivec, který nebyl schopen velikého činu. A Blanka připadala jí jako světice vedle hříšnice. Těžko snášela život vedle Geldera, a přece neměla síly se s ním rozejíti, přece marnila vedle něho neužitečně den za dnem, rok za rokem. Trápila se pro svou malomoc, trápila se pro svou lásku.

Od Urbana se dozvěděla, že Albert odejel do Ženevy a odtud do Paříže.

Myslela v koncertu na dálku, která je rozdělila, na to, jak se nikdy nesejdou, na to, jak budou pomalu scházet a stárnout a v duších šedivět, jak i jejich touhy neživené a nepěstované odemrou, jaký je jejich osud žalný a marný. Vzpomínala si na svou mladou víru, na reky, na cestu za hvězdou, a cítila už teď, ještě mladá, kolik z toho už proud života otřel a odnesl.

Plakala z hořkosti, z pokoření před sebou samou, a hudba ji bolela jako pláč zrazeného člověka.

Vrátila se domů, prošla pokoje Blančiny a vložila čerstvé fialky před obrazy mistrovy v tradici jeho oddané milé.

A opakovala si její slova, která jí sdělil z jejich poslední rozmluvy lékař, opakovala si je hlasem tak něžným, jako by je někdo povídal jí.

„Usměj se na mne, podívej se na mne tak, jako jsi vždycky hledívala. Jako ranní slunce. Neboj se, neumru, neumru, neodejdu ti!“

Co se všechno změnilo v tomto domě! Odešel ten nejnešťastnější a ti nejšťastnější. Všichni velicí. A jenom my; to „mezitím“ tu zůstalo.

Vzpomněla si na novou bytost v tomto domě, na Pavla, a usmála se.

Vrátila se do své malé světničky, kam přibylo za léta několik krásných předmětů.

Byly ještě chladné dny, ale v pokojíčku, vytápěném malými americkými kamny, bylo vlaho a soumračno.

Zaslechla z vedlejšího pokoje Pavlův šťastný smích. Zavolala si ho. A hoch, teplý, rozesmátý, s očima nevinnýma a šibalskýma, letěl k matce a objal jí kolena.

Byl rád, že přišla, že ho zavolala, a vycítil, že je právě na čase, aby si poprosil o pohádku.

„Kde je pan Gelder?“ zeptala se Isida vychovatele.

„V hudebním pokoji s princeznou,“ odpověděl vychovatel.

„Sestra zpívá?“

„Ne, tančí. Pan Gelder hraje.“

Isida i Pavel pochopili, že nebudou rušeni.

„Pojď,“ řekla pološeptem, „sedneme si tuhle na zem na polštář, a já ti povím svou nejmilejší, nejmilejší pohádku. Ale musíš mne pěkně poslouchat.“

Usedli vedle sebe, chvilku se hnízdili, než našli pravé místečko, stulili se druh k druhu, a Isida povídala svou nejmilejší, nejmilejší pohádku.

„Ty jsi si ji sama, maminko, vymyslila?“ zeptal se nejprve Pavel.

„Ach ne, Palečko, ten, který ji vymyslil, hledal ji po celém světě celý rok a měl za ni slíbeno celé království.

„A našel ji?“

„Ano, našel ji jeden z jeho poslů, které vypravil do dalekých zemí. Jeden starý pohádkář, který denně na ulici večer pohádky vypravoval, měl ji napsanou v staré knize, a když mu posel slíbil, že ji nikomu nebude povídat jenom králům a učeným lidem, dovolil mu ji opsati!“

„Tak povídej, maminko, prosím, povídej!“

Vypravovala tedy:

„V dávno minulých časech žil v Egyptě král jménem Asim. Byl to velmi dobrotivý král, Palečko! Dnes již není takových králů. Měl nesmírné bohatství, celé komory pokladů a miliony koní!“

„Maminko, kdyby tě tatínek slyšel, žes řekla milion!“

„A ten bohatý a mocný král, ačkoliv už žil stoosmdesát let, neměl ještě žádného synáčka, žádného Palečka, ačkoliv si ho vroucně přál. Měl jenom jednoho ještě staršího dědečka za přítele, který mu pomáhal nad tou velikou říší vládnout!“

„To byl pan místodržitel?“

„Ano!“

„A ten taky neměl žádného Pavla, jako ten král?“

„Také neměl žádného synáčka. Když si na to vzpomněli, oba

stařečkové plakávali. Král seděl na trůně, místodržitel pod trůnem, a oběma lítostí z očí slzy kapaly, neboť věděli, že brzy umřou, že nebudou mít komu všechny ty poklady zanechat, a nejvíce se báli, že na ně lidi brzy zapomenou.

I vzpomněl si místodržitel, který seděl na schodech pod trůnem, že kdesi v dalekých zemích žije nejmoudřejší král, jménem Šalamoun, syn Davidův, — mír oběma, — který zná všechno a má moc nade vším. ‚Dojdu k němu, přinesu mu dary a poprosím ho, aby se pomodlil za nás, aby nám Pán Bůh daroval každému jednoho synáčka.‘

Král schválil jeho návrh, a místodržitel se vypravil s nádhernými dary do dalekých zemí k moudrému králi Šalamounovi, synu Davidovu. Král Šalamoun, jenž všechno věděl, poslal mu vstříc posly, kteří se mu poklonili a řekli: ‚Buďte dobré mysli, jasných očí, a vydechněte z plné hrudi.‘

Po té jej zavedli ke trůnu krále Šalamouna, který poroučel lidem a zvířatům, kteříž všichni ho poslouchali. Všechna dravá zvířata byla seřazena kolem jeho trůnu, ale i ta poslouchala na slovo a byla mírná jako beránci.

Král Šalamoun věděl do slova, proč starý místodržitel přichází, a slíbil mu, než se navrátí do domova, že i starý král i on budou obdarováni malými chlapečky. Daroval mu pro ně perlami a rubíny vykládané skřínky, jež mu přikázal neotevírati, až bude hochům dvacet let.

Po té poslal místodržitele s komonstvem domů, neboť povídal: „Tvůj král tě očekává ve dne v noci a hledí pořád v tu stranu, odkud máš přijeti.“

A tak se místodržitel vrátil a našel i královnu i svou ženu u zlatých kolébek s hezkými chlapečky.

Když bylo oběma hochům dvacet let a byli už ve všem vyučeni, usmyslili si oba starci, že jim postoupí svá místa, syn královský že se stane králem, syn místodržitelův místodržitelem, a svolali všechen lid.

Král ukázal jim svého syna a řekl: ‚Jsem už velmi stár a hodlám korunu svou vložiti na hlavu synovu. Sám se budu už jen do skonání modlit za odpuštění svých hříchů. Můj syn je šlechetný, učený a ctnostný mládenec a bude vám dobrým králem.‘.

Na to sestoupil král s trůnu, posadil na něj syna, sňal korunu se své hlavy, vsadil ji na hlavu synovu a sám si sedl jenom na malinkou zlatou sesličku vedle jeho trůnu.

I místodržitel sňal svou místodržitelskou čepici, vsadil ji na hlavu svého syna, postavil před něho kalamář a pečetítko, a jmenoval ho svým nástupcem.

Lid jásal a klaněl se oběma až k zemi.

Po té obdrželi oba dary krále Šalamouna, které měli staří páni do této chvíle pečlivě uschované.“

Pavel napjatě poslouchal. V dálce dlouho chřestily kastaněty Magdaliny, zněl její vítězný zpěv. Pak všechno utichlo.

Isida vykládala hlasem stále tišším o skřínce poseté rubíny a perlami, kterou mladý král v noci při svících rozevřel. O šatech z nití motýlích, které z nich vyndal. O šatech, tkaných duchy a zlatem krumplovaných, které nekryly ještě nikdy tělo lidské a z nichž vycházela nejlíbeznější vůně.

„A nejpodivnější na nich byla přelíbezná tvář dívky, tkaná zlatem a hedvábím v překrásných barvách.

Nad jejím obrazem byl vyšit nadpis:

„Obraz krásy světa, dcery nejvyššího duchového krále na ostrově Babelu v zahradě Irémské."

Princ roztoužil se tak po „kráse světa", že si ji umínil za každou cenu nalézti. I tázal se každého člověka, zdali ví o ostrově Babelu v zahradě Irémské. Nikdo, nikdo však mu nemohl dáti nejmenší zprávy. Proto se rozstonal hořem a ležel tři měsíce. Starý král i starý místodržitel mu domlouvali, ale on nemohl upustiti od své myšlenky a touhy nalézti krásu světa v zahradě Irémské.

Tu dal starý král svolati všechny obchodníky, pocestné, lodní kapitány i žebráky a ptal se jich, ví-li z nich některý o ostrově Babelu v zahradě Irémské?

Konečně pravil jeden žebrák: „Nikde se o té zahradě nedozvíš, leč v Číně. Jest to převeliká zem a bydlí v ní mnoho národů. Možná, že tam někdo bude, kdo by pověděl o zahradě Irémské."

Mladý král vypravil čtyřicet korábů a vyplul se svým přítelem místodržitelem Saidem do Číny.

Král čínský přivítal krále egyptského, vyslechl jeho hoře, dal svolat všechny potulné obchodníky, lodní kapitány a žebráky a zeptal se jich, ví-li z nich někdo o ostrově Babelu v zahradě Irémské, kde možno nalézti Krásu světa.

Nikdo však o něm nevěděl, až konečně jeden kupec řekl:

„Pane, chceš-li se o tom ostrovu dověděti, obrať se do zemí a ostrovů indických, tam jistě bude někdo vědět o ostrovu Babel."

Mladý král vyplul zase se čtyřiceti koráby a přítelem Saidem do zemí a ostrovů indických.

To byl počátek velikého utrpení králova. Jezdil od země k zemi, od říše k říši, sotva že se zachránil před lidojedy, sloužil celá léta v otroctví a zajetí, jeho koráby byly dávno ztroskotány, jeho přítel zahuben, jeho sluhové pobiti, ale on nepřestával mysliti na jedinou svou touhu, na to, aby nalezl Krásu světa na ostrově Babel v zahradě Irémské. Pohádka je ještě dlouhá a nemohu ani povědět, co vytrpěl.

Byla mu nabízena království nad ostrovy, o nichž ani nikdo nevěděl, kde končí, ale on jich nepřijal. Musil hledati tu, po níž prahlo jeho srdce. A zase vyšel na cesty přes hory a doly, skrz lesy a pustiny, znavený a hladový, pojídaje luční trávu.

Po dlouhých letech konečně, konečně našel na pustém ostrově palác, v něm sedm nádherných komnat, v poslední zlatý trůn a na něm sedící dívku, krásnou jako světlý měsíc. Měla královské roucho a byla okrášlena jako nevěsta o svatbě.

Zeptala se krále, jak sem přichází.

Vypravoval jí vše, a když vyslovil jméno „Krásy světa“, zaplakala a řekla mu:

„Krása světa, toť sestra má. Jmenuji se Chatuna a byla jsem sem odnesena modrým duchem, když jsme se se sestrou koupaly v jezeře zahrady Irémské. Odtud k nám je ještě sto dvacet let cesty, a kdybych i byla odtud modrým duchem propuštěna, nedojdu již nikdy domů a neuzřím již nikdy dům otcovský, neuzřím již nikdy sestru svou: Krásu světa, poněvadž je tam dále, než stačí lidský krok, déle než stačí lidský život...“

Pavel právě se chystal pověděti, jak by svázal tisíc milionů orlů provazy, přivázal se k nim a odletěl do zahrady Irémské.

Ale řekl sotva „tisíc milionů orlů“, když poznal na matčině tváři, že se něčeho ulekla, a uviděl ve tmě neosvětleného pokoje svítiti bílé zuby a zářiti hněvivé oči otcovy. Domníval se, že bude trestán za to, že mluvil o milionu. Ale oči otcovy nehleděly na něho, ale na matku tak hněvně a rozezleně, že ji objal malinkýma ručkama, jako by ji chtěl bránit před čímsi zlým, co cítil, že se nakupilo ve vzduchu, a co ji ohrožuje.

Ale Gelder nakázal vychovateli, aby odvedl hocha, okamžitě aby ho odvedl, hlasem, který napolo syčel, že se dítě rozplakalo a s hrůzou v pobouřené duši se dalo odvést od matky.

„Jak daleko, jak daleko bylo do zahrady Irémské?“ zeptal se bez důrazu na to, co mluví, jen aby urazil přízvukem hlasu svou ženu.

„Ze zahrady její sestry 120 let cesty. Ze země lidojedů — dál! Mnohem dál!“

Věděla, že ji Gelder chce vybouřiti, že jeho nitro je plno zloby, a domnívala se, že je nahněván ještě k vůli koncertu.

„Jak daleko, jak daleko, jak daleko je tam však z paláce Dolgorukých? Dvě minuty! Že, můj anděle.“ Řekl jí slovo „anděle“ už u samé tváře hadím, poraněným zasyčením, chvějícími se rty.

„Nic jiného jsem nepověděla než o té jediné schůzce!“ ozvala se Magdala ze tmy. „Nevzrušuj se nijak!“

„Ach, Magdalo!“ zalkala Isida tiše.

„Ach, Isido, umřeš ty pomalu sentimentalitou. Pověděla jsem, aby se tvůj choť nenudil a ty abys neplakala, hlavy nevěsila, nebyla nudná a nebyla mravná. Zmrzel mne váš dům. Zazpívala jsem tvému choti na rozchodnou, zatančila mu a pověděla mu, aby ženu hlídal, že jsem ji viděla chodit, když jsem přijela do města a projela jím poprvé, za palácem Dolgorukých. Vždyť znám muže všechny. Nežárlí-li, nestojí o nás. A co ty? Pořád sníš o tom, být někomu druhým já. Takové prázdnoty a hlouposti. Což potřebuje silný člověk nějaké druhé já a takové plačtivosti, jako je „splynutí duší“? Pořád se ti chce duševně žít. A což lze s nimi duševně žít? Což některý z nich věří, že by mohl býti ještě větší, než je? Že by mohl něco přijmout od nižšího tvora, to jest od ženy, před kterou v slabých chvílích klečí na kolenou? Och, neznáš je a snad ani nemáš schopnosti je poznat. Tvůj choť mne dnes udivil. Má svou formu nadšení. Vykládala jsem svými nejopojnějšími slovy jakýsi extraktivní případ umělecký, a on,

sotva jsem dopověděla, bez poznámky, bez přechodu mi pověděl, jak dal u vás venku na statku oplést celý dům dráty, a popisoval mi dopodrobna každý uzel.

Poslouchala bych jindy mileráda i o drátech, ale on mi to dal za odpověď na myšlenkový pochod.

Zatančila jsem mu, teď před tebou mu to povídám, abych mu srdce rozbouřila, a když jsem ho pošílela, když mne na kolenou o lásku poprosil, pověděla jsem mu pro obveselení malou povídku o cestě za palácem Dolgorukých. Nic víc. A i to mne znudilo. S bohem, sestro!"

Isida, která stála opřena ve veřejích své komnatky, rozsvítila elektrickou lampu a podívala se na odcházející sestru. Viděla ji oděnou v proměnný samet, v princesse, bílý na prsou a sestupující v šedích, ztemnělý v černou obrubu, v krátké sukně, vroubené růžemi, se starými šperky na ňadrech, s hřebenem zatknutým v černých vlasech nad levým uchem.

Odcházela váhavě z pokoje.

Pokrčila rameny a řekla jako na omluvu: „Tak jsem se mu za ty dráty odsloužila!"

Gelderův výraz tváře byl proměněn. Trpěl pokořením, trpěl láskou, svou primitivní, projemnělé ženy neuchvacující láskou, jejímžto projevem byly třeba výklady o drátech, jimiž dal oplésti dům. Považoval hovory o lásce jako selští hoši za zbytečné. Láska to je: někoho, kdo se mi líbí, líbat a mít. Víc mu to nebylo, a proto povídal o drátech.

Řekl své ženě pouze:

„My se srovnáme, paní," — a odešel za Magdalou.

Ale Isida věděla, že je pokořen a že o tom nepromluví.

Jeho prvotné mužské logice bylo nepochopitelno, že by jeho žena směla chodit na dostaveníčka, chodí-li on za tanečnicí; že by směla se mu odciziti v myšlenkách, je-li on ve svých vybouřen a zaujat Magdalou. Neúčtoval sám se sebou, účtoval jenom její účty. A rozhodl se, poštván proti ní, zkresluje si ji do podoby matčiny, do obrazu nízkých a podlých žen, s nimiž se od prvé mladosti stýkal, odvézti druhý den syna na vychování z domu, a to tak, aby ho směla viděti jenom jednou za rok.

Nedal si nic vymluviti, nic ujasniti, a ačkoliv viděl rozryvné loučení její s dítětem, nezměnil ničeho na svém rozhodnutí.

Vychovatel odvezl Pavla kamsi do francouzského ústavu, jehožto jméno jí jako provinilé zatajili, a Gelder odejel po té směrem, kterým opustila město Magdala.

XX.

Isida proseděla týden v dětském pokoji, a nosila v ruce těsně sevřený Pavlův šáteček, nasáklý jejími čerstvými slzami, a pak začala zvolna balit a ukládat drahé předměty ze své malé světničky.

Gelder se vrátil večerním rychlíkem po týdenní nepřítomnosti. Úsměv na tváři ženině, projemnělý událostmi, který vytvořil ne-

známý mu dosud a velmi jemný výraz na její tváři, mu prozradil, jak trpěla.

Vrátil se ze světa ve špatné náladě. Vrátil se asi s nepořízenou. Magdala mu ušla beze stopy. Rozčiloval se vším a stále byl vydrážděn.

Umýval si brzy po příjezdu ruce v toiletním pokoji a mluvil hlasitě o mýdle, které mu nebylo vhód, a jmenoval při tom pohněvaně jméno Isidino.

Isida vyšla tiše na práh pokoje, opřela se zády o veřeje a zahleděla se na něho.

Po chvíli promluvila:

„Vidím teď jasně, setrvá-li člověk v nepravdivém životě, že formy jeho se stávají stále banálnější, pustší, ošklivější, a že na konec je člověk rád, že umře. Je to ten nejhorší způsob hleděti udatně smrti do tváře.“

Řekla to tiše, přesvědčivě, bez vzrušení. A myslila si:

„Celý život vlastně závisí jenom na kráse jeho formy. Na nějaké tajemné linii, která kreslí jeho duševní oblast, kolem našich nejvyšších možností. A necháme-li poklesnouti své touhy, plachty krásných činů, jak uzříme kdy tváří v tvář živou, věčnou krásu, jak doplujeme na ostrov Babel do zahrady Irémské?“

„Krása formy!“ řekla si a představila si ony čarovné vázy a misky z antického skla, zářící mdlými zrnitými svity perletí, průsvitných zlatitých kostí, tóny medovými, opalovými, chalcedonovými a ametystovými, na ony čarovné, klidné a křehké linie, jakými si přála, aby byl obepjat její svět, přesný a určitý a laskavý, jako ony mlžné, mléčné, sluncem nasáté schrány na bledé svěží růže.

Na její tváři hrála tato jemná smutná touha. Kolem očí chvěly se růžové tóny, které jsou příznačny lidem jemných nervů.

Muž se nějak důkladněji a urputněji myl a mlčel.

Celý večer prošel bez určitého slova.

Ráno počal hovořit, tvářit se dobrým, rekapitulovat celý život. Zdálo se, že měl i chvíli poctivé lítosti nad Isidou. Jeho hlas se chvíli zachvíval slzami. Pochopil její větu. Myslil o ní po celou noc. Syna však vrátiti jí nechtěl.

Isida oznámila mu, že nechce odejíti potajmu, ale zůstati déle, že nemá smyslu pro nikoho. Pavel jí byl odňat, a celé své malé postavení v rodině, které zaujímala, býti mužovým přepychem, drahým nábytkem, stolem z malachitu, carským darem neužitečným, také již přestala být.

„Nevyčítám ti toho, není to bolestí, ale vím velmi dobře, kdes byl a kohos hledal. I já mám cestu před sebou, i já mám koho hledati!“ ukončila. „Odjedu též!“

Manžel přivřel jedno oko a odvrácen odpověděl jenom na půl rtů jako překousnutou otázkou:

„Kam . . .“

„Na ostrov Babel, do zahrady Irémské!“ řekla s úsměvem Isida. Gelder se zasmál této pošetilé odpovědi a neuvěřil odjezdu ženině.

Ráno našly služky pokoje paniny prázdné. Neodjela lodí ověnčenou usínajícími unavenými růžemi, neodjela lodí s růžovými hedvábnými plachtami, odjela šedivým čerstvým vlakem do dokořán otevřeného světa!

Její nový, svobodný život počínal.

Měla ve světě syna, v dálce kdesi drahého přítele, a za sebou všechnu lež, všechnu oficielní prolhanost manželství.

Měla srdce statečné, měla srdce statečné.

Šla za svou zahradou Irémskou, třeba že bylo do ní ještě od konce života stodvacet let cesty. Pochopila tu prostou pravdu, že smysl života spočívá ve velikosti cíle a v kouzlu cesty a i v tom, na kolik si dovedeme skrátit těch stodvacet let cesty.

Myslila na všechny staré formy, na všechny staré řády i na veliký čarovný svěží vítr, který ji unášel, cítila že provane i dvory královské, musea starožitných způsobů, že strhne klihem přilepené nožičky trůnů, že svobodní lidé odházejí řády, tituly a zlatá rouna, že provane domy kupecké, pokladny a jejich hamižné strážce, že všechny uchvátí rozkoš z bystrého letu do nového a nepokryteckého života, zharmonisovaného na venek, s city nejhlubšími.

Konec prvé, samostatné části.

F. L. Zimmer:

Konec pohádky.

Vysněné ostrovy s mlhami splývají — —
Do bláta okolí oči se dívají . . .

Cyklon v sny přiletěl, vyvrátil kořeny,
z karet jak zámečky v duši jsou sbořeny.

Ruiny šedivé pustotou straší,
lilek a blín bujně mezi zdmi raší.

Jak mísa z opálu obloha stkvěla se,
teď flórem smutečním černavy ztměla se.

Skály jen slzí tu vnitřními prameny,
modravých květů a smíchu žen zbaveny,

s písní jež na retech květiny trhaly,
dolů je v náruč vln rozmarně vrhaly . . .

Koráby illusí sfouknuty s hladiny;
hučící moře jen, širé vod pustiny.

A vlny bolestí sténají, štkají.
Jak smrti prapory cáry mlh vlají — —

Pohádky v konec vždy bolestny bývají.
— Do bláta ulice oči se dívají . . .

—

Tréval-Viola:

Stříbrné své vlny voda vyleje . . .

Román.

(Dokončení.)

Čekal na slíbený její dopis. Chodil v Giessergasse, ale nevešel do domu. Dni míjely jako ve snách. Až vyhledal ho podruhé Jobův posel v laboratoři. Tentokráte před polednem. Doručil Eineiglovi lístek od paní Tapferové.

„Milý doktore, přetěžkou ranou navštívil mne Pán. Stalo se neštěstí. Přijďte! Bůh, jehož svatá vůle buď pochválena, mi pomůže. Přijďte! Vaše ponížená služebnice Elise Tapfer."

Eineigl najal vůz a jel do Giessergasse. Vrazil do bytu. Kuchyně byla plna lidí. Zabývali se s paní Tapferovou, která měla křeče. Eineigl kvapil do pokoje. Dr. Hacura a neznámý bělohřivý mladík zabývali se Aurorou. S tělem Aurořiným, svlečeným a položeným na stole. Křísili ji omýváním, umělým dýcháním, injekcemi.

„Co se stalo?" vyrazil Eineigl.

„Nehoda elektrickým proudem," vysvětloval Hacura. „Paní Tapferová našla slečnu v lázni, polo ve vodě."

„Utopená?" hádal Eineigl.

„Nikoli. Usmrcena elektrickým proudem. Myslím na krátké spojení — prozatím. Ostatek ukáže sekce."

„A kdy — kdy?" jektal Eineigl.

„Před hodinou přiběhl pro mne bratr —" Dr. Hacura ukázal na bělohřivého mladíka.

„Neštěstí," vyhrkl farmaceut s vyjevenýma očima.

„Mohl jsem to tušiti," vybuchl Eineigl.

„Ty?" — V tváři Hacurově kmitl se úžas a podezření.

„Ano," odvětil Eineigl rychle. „Před týdnem jsem zde byl a zpozoroval defekt elektrického vedení v lázni."

„V lázni jsi byl?" Výraz podezřívý v tváři Hacurově vystoupil zjevněji.

„Ano," odpověděl Eineigl zmaten a přejal od farmaceuta ruku Aurořinu, aby pomáhal při čerpání vzduchu do plic neživé dívky. Po chvíli teprve dodal: „Nemyslil jsem sám, že je proud tak nebezpečný. Ale varoval jsem Auroru."

Pohlédl na Hacuru. Tvář tohoto byla zamračena.

„Pravil jsi, žes to mohl tušiti," řekl Hacura. „Jak to?"

„Až později," odbyl ho Eineigl. „Bije srdce? Počkejme!"

Na chvíli přerušili oživování. Eineigl sklonil se ke hrudi Auroříně. Ale za několik vteřin zdvihl hlavu.

„Nemohu. Jsem příliš rozčilen. Neslyším nic. Poslechni ty!"

Hacura ho vystřídal. Skláněl nějak ztěžka hlavu a dlouho ji nezdvihal.

„Nuže?" naléhal Eineigl.

„Nic," řekl Hacura lakonicky. Byl bled, a s čela perlil se mu pot. Oči obou lékařů utkvěly na vzedmutých bocích těla. Pak setkaly se ve stejné myšlence. Hacura sevřel rty, vousy kol úst se mu chvěly. I ruce třásly se mu únavou. Pracoval s bratrem a pak s Eineiglem přes hodinu a usilovně.

„Nikoli, neudělala to schválně," odpovídal Eineigl, uhádaje nevýslovené otázky Hacurovy. „Vím to jistě. To by ji nebylo připravilo o život."

Hacura neodpovídal, jen ztrnule pohlížel k zemi. Eineiglovi bylo zřejmo, že kollega pokládá jeho za svůdce a vraha Aurořina.

Nebyl nyní čas na vysvětlování.

„Zkusme to ještě," nabádal Eineigl, a oba lékaři dali se znovu do křišení.

Eineigl nebyl zdrcen. Poznal, že katastrofu vlastně očekával. Ona slíbila mu, že nevloží na sebe ruku. Patrně jen, aby ho upokojila. Nevěřil v náhodu, ač neměl též jistoty, že si to sama učinila. Osud! Spokojil se tímto polosvětlem prozatím.

Aurora byla mrtva. Vychládala lékařům pod rukama. Farmaceut štkal jako ustrašené děcko. Konečně klesly lékařům ruce. Hacura svraštil brvy a počal mrtvolu zabalovati. Eineigl rovnal jí vlasy. Byly v nich bílé nitky. A přece nebylo jí ani třicet.

Hacura odnesl tělo v náručí do ložnice, Eineigl vyšel ven k paní Tapferové. Již se uklidnila. Modlila se s jinou paní modlitby umírajících s vroucím akcentem v hlasu. Eineigl řekl jí několik slov útěchy. Přijala je vděčně a s proudy slz. Připadla mu slova Aurořina: ‚Zadeklamuje, bude přijímati projevy soustrasti a uspokojí se tím.'

Prodlel ještě chvíli, pak nabídl se paní Tapferové, že obstará sám pohřeb.

Zdali pak něco ví? Nepochyboval, že Aurora zamlčela matce vše, jak o Sturmovi, tak o něm. Nepozorovala patrně ničeho. Přijala jeho nabídku a řekla mu svá přání o pohřbu dceřině.

Eineigl vzpomněl si na to, že Aurora vždy měla ráda květiny. Ale ne polní, spíše skleníkové, vzhledu exotického a vůně připomínající parfum. Skoupil tedy celý koš orchideí a uložil mrtvolu její do ohnivých květů.

O svátcích měl plno práce a samoty, jíž se obával, nepocítil.

Mrtvola byla podrobena pitvě, jejíž výsledek byl negativní. Uznáno na smrt proudem elektrickým, jelikož nebylo tu jiné známé příčiny a žádného příznaku otravy neb nemoci jiné.

Na vánoční hod boží zavezli tiše, co z Aurory zbylo, na ústřední hřbitov. Bedřich z Uher nepřijel, poslal věnec. V průvodu pohřebním mimo matku a známé její byli oba Hacurové, pak úředníci poštovní s radou Sturmem. Vedl se s chotí, plavovlasou, mládím a silou kypící krasavicí, která po celou jízdu na hřbitov slzela. Manžel měl se k ní šetrně, láskyplně. Podobalo se, že nikdo z přítomných nemá potuchy, v jakém poměru Sturm k zesnulé byl. Od paní Sturmové byl na rakvi nejkrásnější věnec s fialovými stuhami a nápisem: Der theuren Jugendfreundin Amalia Sturm.

Tak stalo se dru Eineiglovi, co považoval za směrodatný obrat v životě, jen krátkou jeho episodou a ani ne hluboce vzrušující.

Vzryv jeho nitra se lehce a rychle vyrovnával, a bylo v něm ticho. Jako by zase neměl srdce v těle. Nepřemýšlel již o tom všem, i hloubavost jeho potuchla. Odcházel ode všech nerozřešených záhad bez účasti, jako by nebylo mu bývalo popřáno pohlédnouti až k samým vývěrům lidských vášní, lidského neštěstí. Spěl jen odtud, nevěda kam, ale ku předu, hnán pudem bezohledné sobeckosti.

Paní Tapferová odjela do Uher k synovi. Eineiglovi odporučila dohled na hrob ubohé dcery. Žádala od něho účet vydání, Eineigl však ho nepodal. Zapravil vše ze svého.

Do hlav rovu Aurořina dá z jara zasaditi dvě vysokokmenné růže, kvetoucí barvou červánků, aurory. U sochaře objednal obelisk s uměleckým reliefem, u zámečníka tepanou mříž z makových květů.

Vše to vykonáno však bylo teprve v létě, kdy Eineigl sám vyvázl z dlouhé a nebezpečné nemoci.

V únoru, po noci mírného mrazu, dopraveny byly do pitevny pathologického ústavu tři mrtvoly zmrzlých. Dva byli staří, žebraví pijani, třetí mladá žena.

Když za prosektorem Eineigl přistoupil k pitevnímu stolu, ulekl se. V mrtvole na kost vyhublé ženy poznal — fregatku. Bezmasé ruce její byly mrazem zlomeny, jako přeražená křídla vypelichaného ptáka.

Tedy přece uklována!

Nedovedla bojovati se životem než jedinou zbraní, a když osud jí tuto zbraň vyrval, nemohla žíti.

Bylo jí teprve devatenáct let.

Eineigl vyšel ven a tázal se sluhy, odkud mrtvolu přinesli. Odněkud z Pötzleindorfu, z obvodu města. Ukázal mu její šaty, ubrouzdané, pomačkané hadry. Našli v kapse něco v růžovém je-

mném papíru zaobaleného. Byla to tobolka, Eineiglova tobolka, zcela prázdná.

Cos rozechvělo se hluboce v Eineiglovi, až sám se tomu podivil. Proč nedojala ho tak smrt strýcova, smrt Aurořina, jako zahynutí neznámé dobrodružky? „Quid mihi Hecuba?“ řekl si.

Vrátil se k mrtvole. Ale nesnesl pohledu na ni. Chytala ho závrať náhlého oslnění. Vše se v něm bouřilo, jako když jediná kapka padne do vrchovatě naplněné nádoby. Ve ztrnulých rysech mrtvoly neviděl již hieroglyfy, ale jasně napsanou četl obžalobu všeho, co žije, že bezprávím, slepou náhodou, snad shlukem tajemných zločinů zůstalo na živu, a nikoli zákonem větší zdatnosti. I on sám žil na útraty zhynulých, ssál mízu jejich svými kořeny, aby o několik let déle hýřil. A zemřelí měli přece totéž právo, touž chuť k životu, jako ti, kdož je přežili, a dokázali by snad mnohem více než epigoni.

Hlava pobolívala Eineigla těžce, krev chladla v těle, a předtucha blížící se pohromy otřásala půdou pod jeho dostupem. Panický děs přepadal ho chvílemi. Cítil, že slábne, a hledal pomoci proti záludnému nepříteli. Zanechal samoty a oddal se zábavě co nejrušnější, zabírající celou bytost. Navštěvoval plesy, setkával se na nich se známými rodinami.

„Vy nás zanedbáváte, doktore,“ vyčítali mu otcové.

„Pan doktor asi nás chce překvapiti,“ hádaly paničky, které neměly odrostlých dcer a skládaly významně ruce jako při oddavkách.

„Pan doktor hraje si na interessantního poustevníka,“ dobíraly si ho pyšné krasavice, které do nedávna na jeho pozdravy ledabyle děkovaly.

Doktor kvitoval taková slova i žhavé pohledy krasavic s libostí, opájel se svou náhlou popularitou, neb alespoň přemlouval se, že ho to opojuje. Ale v pozadí planula mu pravda, že jen příznivá změna jeho hmotných poměrů otevřela mu uzavřená srdce sličných spekulantek. Byl dobrou partií.

Ale zapíral si tuto pravou příčinu, potřeboval klamu, aby vzdálil se hodně daleko od svých hlodavých myšlenek.

Jedné noci probudil se hlukem. Venku blýskalo se a hřmělo. Zimní bouře. Proudy vod sněhem smíšených řítily se s divokým jekem na tvrdou dlažbu ulice, praly do oken, práskaly do zdí, jako když v divadle potlesk burácí. Náhlé údery světla a útoky čiré tmy div oči z hlavy nevytrhly. Okna byla v ohni, bílé žaluzie strašily nesnesitelně. Eineigl vstal a vytáhl je. Hluk venku slábnul, jen v rámech okenních neustále to drnčelo, jako by někdo jimi otřásal, pokoušel se otevříti je, vniknouti do pokoje. Pak zavyl nový příval, hrom se rozburácel, suché, kostlivé prsty vířily na skle, zapačovaly se do štěrbin dřeva, úsilným náporem vylamovaly, v divokém nářku umdlévaly. Všecky tabule rozezvučely se v hluboké, expressivem odstíňované tremolo harmonia. Někdo vstupoval k Eineiglovi, do

ložnice, studený host, slyšel jeho oddech v tichu, jeho rozplývání se v blahu, že došel útulku, že unikl slotě venku.

Okna protějšího domu s ostře kreslenými rámy vyskakovala ze tmy, zaplanula a posouvala se blíže, až na konec splynula s okny ložnice v jediné otvory propukajících výhní. Blesk stíhal blesk, hřmění se slévala, ohlušující rány zadupávaly ostatní hlasy do země, vítr ohromným koštětem metl po zemi, švihaje do zdí a oken tisícerými proutky. Táhlé hvizdy protínaly běsnou vřavu, zvuky zarývající se do samé dřeně kosti.

U lože Eineiglova zaševeliI dech třaslavý tichým pláčem. A mrtvo i teplo bylo, jak od postavy stojící těsně u lůžka. Eineigl poznal pláč své matky, slyšel jasně její dech. Vztáhl ruku a divil se, že se nedotekl těla.

V ložnici byla tři okna. Před každé postavila se žena s bílým oblakem na prsou. Ilona, Nuša a Aurora. Tváře jejich světélkovaly a tměly se, jako když mraky přes měsíc táhnou. Hovořily. Nebylo již vřavy venku, vše Eineigl slyšel, všeho důvod pochopoval. Nebyly to už hlasy žen, ale jeho myšlenky dostaly jejich hlasy. Mluvily a odpovídaly sobě. Vtělil se ve tři mrtvoly, oživil je sám. Ilona i Nuša byly již déle mrtvy, uklidněny stály jako pikové dámy, jako ten, kdo poznal a již ví. Ale Aurora byla jako ta bouře venku, pamatovala příliš ještě na svou hmotu, byla divoká a plná trpkých otázek. Na levé ruce její seděl veliký pták, jako lovčí sokol. Ale byla to jen fregatka.

Otázky fičely kolem Aurory a rozdouvaly peří fregatčino. K jakému účelu stvořen byl jejich život, jaké poslání vyplnil, jakého cíle dosáhl? Kol zvadlých úst tlačila se zkamenělá bolest, neodbytné „proč“.

Fregatka! Bujaré mládí její, pud krásy hnaly ji za požitkem, jenž pletl se jí do cesty, věšel se na její paty a byl pln omamující sladkosti. Triumf nadnášel její křídla, že mířila do nedohledna. Ale bouře stihla ji v prvním rozletu, blesk srazil ji k zemi, než ještě mohla ztuhnouti brka křídel, zakotviti pevně v oceánu živného vzduchu v nebetyčnu. A srazil ji k zemi, pro niž stvořena nebyla.

Oči ptačí neměly slz, ale dívaly se strašně, neboť vyhlédala z nich bída, lidstva bída.

A pak rozepěla se Nuša elegií šelestivou jako hedváb, žalobou po nedosažitelném a přece žádaném, celým mladým, nezkrotným srdcem chtěném, a holá lebka báby Ilony — pojednou měla lebku holou, pokrytou jen nahnědlou patinou, — kývala na Eineigla a příšerně klepala čelistmi. Hlava Eineiglova rozkývala se souhlasně, a oči obou neměly slz.

Bouře venku ztichla, ale ticho to děsilo více než běs venku. Kolkolem střela se v tichu tom do širošira step černá po nedávném požáru. Troudy dopraskávaly, čmoudy vlékly se po zemi, naplňovaly chřípí ostrým, nakyslým zápachem. Den nevzcházel, jen tisíce doutnavých očí vyzíralo z černa, sirný dech kousal průdušku, a ticho bylo hluboké. Mrtvoly pláče a ozvěn, utonulé klesaly zvolna ke

dnu, jen duše pláče a duše hlasu volajícího o pomoc pluly na povrchu poplašeny jako korek, lehce, ale bezvolně.

Korek, lehká hříčka. Ano, taková byla svobodná vůle Nušina, taková báby Ilony, takový byl osud Auořin a výšin fregatčin. Takové bylo odhodlání doktora Zezuly, v takovém příboji podléhal Vodvářka a ztroskotal ubohý Hospra. Ten ještě miloval život i činy jeho, obětoval mu oběť zápalnou, a kult jeho byl jistě pln upřímné a silné vůle. A čeho dosáhl? Cíl mu byl vyrván, a v jalovost vyzněla jeho pomsta.

Šílený, bezděčný tanec na vlnách. Chytrák dá se unášeti chvíli, pak mává rameny, mysle, že vesluje, že dává si směr. Neb ani to nemyslí, ví, že to je sebeklam. Ale zavírá oči schválně, věda, že nesnese pravdy, že by zhynul, zblběl. Proto se přemlouvá stále, hraje si na mudráka a filosofuje, i když visí ve studni na keři, jako poutník z arabské báje.

Tomu věnec uvitý z nejžhavějších květů života, kdo má k dokonalému sebeklamu dosti tupý mozek nebo všemohoucí obrazivost! A bohorovný ten, kdo dovede oddati se klamu, i když mozek v hlavě se vlní a tepe do temena hlavy.

Obavy hnaly se ku předu úprkem splašených koní. Bázeň před budoucností vyvstávala. Nikoli zbabělá malomyslnost, ale skutečná bolestná bázeň, v níž bylo mnoho hnusu i opovržení. Hrozil se i toho, co jiný na jeho místě maloval by si nejluznějšími barvami, hrozil se toho, že bude mu to podstoupiti. Bolestno mu bylo z pomyšlení na jakoukoli činnost. Hrozil se zápasiti s cizími ctižádostmi, intrikovati proti intrikám, meta jeho zdála se mu proti odpornosti zápasu malichernou a přeceňovanou.

A nejvíce lekal se svého mládí, bál se lásky k ženě. Milenec žen! Kdysi znělo mu „milenče“ neskonalou něhou, tónem, jakým je asi Lionardo vyslovoval. Nyní nabylo záškodné chuti úkladného jedu a plebejského zvuku Plautových frašek. Nebylo v něm důvěry k sobě samému. Oželel tak rychle a tak docela všech, kteří mu byli drazí, a zejména té, pro niž poprvé vzplanul. Nemyslil, že bez ní bude vesel, bez ní objímati, bez ní žíti. Dávno padlo přes palubu krásné dogma idealismu o čisté, jediné lásce v životě. Pohádková princezna jeho byla z pozlátka, neživá loutka. Nahradil ji ruče děvkou s frivolním smíchem, s pohárem alkoholu v ruce, herečkou, která nadšence umění zve za kulisy, do své oblékárny. Není ve světě Venuše Uranie!

A proto se života bál. A nebylo mu zcela osmadvacet let.

Svit života změnil se ve fosforescenci, lesk zahnívajících ryb ve vodách, v jas bezcitnosti a mrtvolnosti, neosvětlující, jen ukazující do tmy a neproniklé hlubiny.

Znal jednu optimistickou filosofii, ale ta se mu protivila. Ucpati si uši, zamknouti pevně oči, ztlumiti ostatní čidla, a oddati se volně, bezúčastně věčnému vlnění od touhy ku znechucení, od ctnosti ku hříchu, a oslabiti tak v ukolébavku nárazy oněch sil, v jejichž výkmitech žijeme, milujeme a trpíme.

Jsou ještě jiná konejšivá hesla pro rozbité lodi, resignace, ztracení svého „já“ v cizím utrpení, altruismus. Ale taková těcha je surrogatem života, ale ne životem. Taková hesla jsou za těžiště rovnováhy příliš vratká, s těmi by daleko nedoplul, i kdyby nutil své neochotné srdce ku plavbě ve vlnobití touhy, bolesti a smrti.

Vzmužoval se chvílemi. Co psal mu strýc? Že z mládí proud zapadá někdy do hloubi, aby pročištěn vylil své stříbrné vody zase do výsluní.

Ach, kdož ví, zda i to výsluní není zdánlivé, zda žijeme skutečně, či máme jen pocit života. Kdo ví, zda vědomí není klamem, jako pociťují lidé nervosní, jak se jim srdce utrhlo a padá do hlubiny, nebo že sousto ze žaludku zvolna šine se jícnem nahoru.

Hallucinace rodily se i za dne již. Hluché rány dopadají na blízku, odkudsi vyskakují jasné hvězdice, jako když to pod kovářským kladivem zasrší, kol rozsvícených žárovek poletují tiše veliké noční můry.

A světla hoří ve dne v noci, a přece tmí se vůkol víc a více. A duše zapadá kamsi daleko nazpět, mezi pravěké idey, do počátků lidského uvědomění — — myšlení — — Kirschner chodí jako duch a mluví k němu podivné věci. V ruce drží lidský mozek a krájí jej jako hlávku zelí. Nikoli, lamelluje lege artis.

Světlo denní bolí, a tma děsí. Nespavost zatíná své spáry, dlouhé, černé, nepovolující.

Duše lítá, honí, kolotá. Tělo nestará se o ni, koná své. Samostatně po dobrovolné rozluce.

Eineigl poznával, že neovládá již své přeludy. Vrhal se do nich střemhlav, byl rackem, honil fregatky, dostihl jednu, druhou — v tom ptáci mění se v mýdlové bubliny — rozprskují se, a z hloubi směje se tvář báby Ilony. V ruce drží slámku a pouští z ní bubliny, jednu za druhou . . . hrnou se na něho, kolotají po tisících kolem — šumí — šumí jako vítr hvozdem, jenž jímá, táhne v náruč -- ve tmu svou, v mlčení svého ptactva — v chladno své.

VIII.

„Vzhůru, Marnoslave!“ uslyšel Eineigl nad svými soumraky povědomý sympatický hlas. Když se vědomím prodral z hlubin na povrch, spatřil u sebe suchou postavu redaktora Hospry, jenž bezstarostným úsměvem špatně tajil úlek. Eineigl něco řekl, redaktor sehnul se k němu a pravil:

„Marnoslave, nejste Orfeem, abyste oživoval Eurydyky. Vzhůru!“

To již jednou Eineigl slyšel, tatáž slova. Vzpomínáním oživěl všecek.

„Vzhůru, Marnoslave!“ A redaktor vzal Eineigla za ruku, nutě ho, by vstal, oblékl se, konal něco a nebyl mrtvou hmotou.

„Vedu vám hosta, chráněnce,“ hlásal redaktor. „Konec ležení, vy Sybarito! Navlékněte černý šat a rukavice, půjdeme za nevěstou. A hezky zčerstva!“

„Kam chcete?“ odvětil Eineigl poddávaje se impulsivním výzvám redaktorovým.

„Kam? Za protekcí. Tomuto slibnému chlapíku pomoci.“ — Redaktor ukázal na Korce v příliš dlouhých černých nohavicích a nedopjatém kabátě.

„A co já mohu?“ namítal Eineigl.

„Velmi mnoho, doktore. Počítáme hlavně na vás. Ku předu!“

„Na mne?“ užasl Eineigl. Divil se, že ještě je s to užasnouti nad něčím.

„Váš pan strýc měl tu přece vlivné známosti? Alespoň mi v Praze o tom říkal.“

„Ale strýc je mrtev,“ odtušil Eineigl.

„Nic nedělá, doktore. Jeho známí jsou vaši známí. Zdědil jste vše po něm.“

„Nemyslím,“ pochyboval Eineigl.

„To by bylo pěkné!“ vadil se redaktor. „Ale já, holenku, nepovolím, tu běží o mnoho. Jmenujte mi jen laskavě ty známé.“ Vytáhl zápisník a tužku.

Eineigl jmenoval na zdařbůh několik jmen.

„Stůj!“ zvolal redaktor. „Řekl jste Waschmayer?“

„Ano.“

„Waschmayer z ministerstva osvěty?“

„Je vskutku ministerským radou.“

„Ať mne kozel, to je trefa! Co, Korče?“

Černá hmota ode dveří jen sebou zavrtěla a zamručela.

„Ten je dobrý, Marnoslave!“ zvolal Hospra.

Rozesmál se svým krátkodechým, tichým smíchem a učinil si v zápisníku tlustou čáru.

Eineigl jmenoval ještě několik známých, a hle, ještě dva z nich shledal redaktor dobrými. Informoval se již v Praze náležitě. Nyní nedal, dokud Eineigl nevsedl s ním do vozu a nejezdil po dotyčných vlivných hodnostářích.

Eineigla přijali všude vlídně, ba velmi vlídně. Waschmayer měl dceru na vdaní a byl samá ochota. Všichni litovali zesnulého strýce, tvrdili, že v něm ztratili nejen výtečného a svědomitého lékaře, ale pravého přítele. Tázali se Eineigla, co dělá, a zvali ho do svých domácností.

Eineigl byl strojem v rukou redaktorových, a vše připadalo mu jako na loutkovém divadle, hrálo si to na život. Neměl účasti na tom, co konal, duše jeho rozbita ležela kdesi v úvalu a ani sebou nehýbala.

Pak octl se s redaktorem v Leopoldově, v Novarské ulici u slečny Houdkové, nyní již ředitelky pensionátu. Pro počátek ovšem malého, tak pět — šest pokojů. Chovanky měla čtyři, jedna z nich byla dcera Hosprova, již otec zároveň s Korcem do Vídně zavezl. Byla to dívka nevzhledná, kaštanových vlasů, vytáhlá, a jmenovala se Vlasta. Oči měla po otci šedé, poněkud vytřeštěné.

Slečna Houdková hopkovala od jednoho k druhému a mrštným jazykem zamlouvala si Eineiglův lékařský věhlas pro případ nemoci v ústavu a zaplavila pak všecky líčením svých poznatků ve Švýcarech, škubajíc při tom hlavičkou hůře než v Praze.

Na vyzvání otcovo zahrála slečna Hosprová na pianě směs z „Dalibora", dosti pěkně. Eineigl applaudoval a prosil slečnu, by zahrála něco z Chopina, třeba notturno H moll. Odvětila, že i ona má ráda Chopina, ale hrajíc žádané notturno mátla se a nedovedla ho. Pohlédla hněvivě na Eineigla, že on je tím vinen. Škodolibost v něm zahrála, div se jí nesmál do očí.

Pak vláčel jej Hospra po museích, spolcích, aby ukázal Korcovi Vídeň. Hospra byl zde kdysi několik neděl na cvičení v zeměbraně a znal město. Ovládal a kommandoval oba mladíky, jako by byl jejich otec.

Ve „Slovanské besedě" setkal se Eineigl s Bullenhauptem, jenž ve Vídni meškal za obchodem. Eineigl poděkoval mu za zaslané knihy a k otázce Bullenhauptově, jakže se mu líbily, odpověděl líbezně, že je nečetl. Bullenhaupt přijal to za vtip a oplatil jej ujištěním, že hlavní věcí je, že je zaplatil. Prohodiv několik soustrastných frází o starém pánovi, který v Praze byl jako čemerka, opověděl Bullenhaupt novou zásilku. Že pošle Eineiglovi výtisk svého nového sensačního románu „Zemětřesení v San Francisku čili Uřezavači prstů." Ukazoval všem v besedě titulní list svých sebraných spisů se svou podobiznou, věrnou a tvrdou jako zatykač.

Redaktor svěřil Eineiglovi novinku, že Bullenhaupt navštěvuje paní Plecitou, a nikoli za účelem pojištění. „Vrána k vráně sedá," dodal redaktor, „Bullenhaupt je svoboden a při své duševní prázdnotě velmi domýšliv. Bude jednou poslancem, pomohou-li mu k tomu peníze paní Plecité."

Návštěva Hosprova byla Eineiglovi blahodárnou. Jako by sňata byla s něho část ohromného kamenného příkrovu, jenž tlačil ho k zemi. Nabral vzduchu, vyšed z dusivé atmosféry a somnolence. Tíha neležela na něm již tak ovládavě, měl oč se starati. Byly to starosti všední, zájmy nedůležité, ale bylo v nich něco spojujícího se světem, s nímž byl přerval všecky styky. Příchod Hosprův byl pomocí v nejvyšší nouzi. Od něho snad jediného snášel stručný, autokratický tón hlasu, Hosprův povel ho neurážel, v drsnosti jeho byla sympatická upřímnost. Jakási ironická náklonnost vížila přemoudřelého toho hocha k šedivému idealistovi; takový škodolibý plamének, aby honosivé znalosti světa a naivnosti starého bracha mohl dáti své realistické paroli. Činil vše, co se redaktoru zráčilo, aby mu potom mohl říci: „Vidíte, vždyť jsem říkal, že bude vše marné."

Vzmohl se dokonce na otázky.

„Koho nyní nenávidíte, redaktore?"

„Zaplať Pán Bůh, že se Marnoslavovi vrátil humor," odvětil redaktor. „Koho nenávidím? Pátera E."

A jmenoval zajímavého církevního hodnostáře, jehož činnost a směr její považoval za škodlivý pro duševní rozvoj celé generace.

Rozhovořil se, přetřásaje celou otázku poměru kněžstva bez rozdílu vyznání k osvětě všeobecné a české zeloty zval hanlivě popy.

O svého chráněnce Eineigl dbal nehrubě, nedotazoval se, nemluvil s ním mnoho, neběhal po zprávách v jeho věci. Ostatně umělec tento odejel za dva dni s redaktorem z Vídně a nepronásledoval Eineigla nikterak dopisy.

Proto byl snad nejvíce překvapen Eineigl sám, když mu za krátko redaktor z Prahy psal, že Korec podporu vládní skutečně dostal a že se chystá do Říma.

Eineigl potřásal nad dopisem hlavou. Osud uzavřel patrně Korce a jemu podobné pavouky živiti a proto dal mu štěstí.

Dva dni na to dostal vděčností přetékající list Korcův, jejž odložil nedojat. On se věru pro Korce pramálo namáhal, a nenaplňovalo ho to sebevědomím. Náhoda! Ani pro redaktora to nedělal, nýbrž pro sebe, jako melancholikové a lidé se zkaženým žaludkem pěstují tělesný sport, aby hnuli zhuštěnou žlučí.

Avšak, ač bylo již lépe, cítil Eineigl chvílemi, že nebezpečí není zcela zažehnáno. Nabyl vzduchu, pravda, i poněkud světla, ale zbyla neúčast, ba ošklivost ze života. Myslil stále na dopisy strýcovy s černou pečetí, a svět mu zeškareděl, a v podvědomí jeho plížil se únik tomu všemu — sebevraždou. Ale věděl již, že se nezavraždí, protože o tom uvažoval. Tehdy, když se střelil, ještě půl hodiny před tím nemyslil na to. Přišlo to náhle, a tak to má býti.

V nitru jeho šumělo chvílemi temně, naráželo zvukem vln ve hrotnaté, těsné sluji. Úžilo ho cosi se všech stran, neznámá síla lámala vůli, pudila ho, kam nechtěl. Neměl již přeludy jako po smrti strýcově. Dovedl úsilím zabrániti omylným dojmům, uvědomovati si vše jasně, ač klam stále ještě pokoušel, kouzlil barevná kola a pitvořil vše před ním. Měl se bedlivě na pozoru, a takové napjetí činilo ho dráždivým.

Svého bytu se bál. Sedával v kavárnách a v předčasném jaru na verandách restaurací, naslouchal hluku velkoměsta, mluvil s kollegy a známými. Sedával i v laboratoři. Ale vše konal bez programu, bez určité myšlenky vůdčí, hovořil — a přeslýchal odpovědi. Cítil sám, že by měl jeti na cesty, někam do lázní, flirtovati se ženami, zabíti někoho, vůbec býti činným a nehníti za živa. Dva či třikráte navštívil hrob strýcův a Aurořin — byly nedaleko sebe, — aniž by ho to vzrušilo. Kdyby Nušu byly nepřevezli do Haliče, i její rov by rovnodušně vyhledával a snad i fregatčin, kdyby ji nebyli hodili do šachty. Pomýšlel na to, zakoupiti si za živa hrobku, jak četl někde v německém románu.

Četl hojně z německé a francouzské literatury, z Čimborasa v alkovně. A též kniha Vodvářkova dostala se mu znovu do rukou a znovu se mu líbila. Takový autor, a nenalezá pochopení u současníků, kdežto hluchý klas Bullenhaupt vypíná se a bubří až hanba! Pohlédl, kdy byla kniha vydána. Zrovna před osmnácti lety. Jistě od té doby Vodvářka péro neodložil, napsal román, snad několik ro-

mánů, ale nebyl obchodníkem, a zboží zůstalo mu na skladě. Což není pomoci?

Eineiglovi přišla myšlenka, která ho rázem zaujala, ba vzrušila. Pojednou měl naspěch provésti ji, jako by zítra již měl býti popraven. Chtěl vykonati něco pěkného, dobrého v životě, aby nežil tak bezúčelně, aby nebyl bohat marně.

Pojal úmysl vydati román Mcelského svým nákladem. Dopsal Vodvářkovi, — list vložil do obálky adressované Hosprovi, — aby mu rukopis rychle k nahlédnutí zapůjčil, že ví o nakladateli, který by vydání románu podnikl.

Než došla odpověď z Prahy, požádala slečna Houdková Eineigla písemně, aby ji navštívil, že má mezi chovankami pacientku. Dodala, že lehkou, a že očekává návštěvu s potěšením.

Obálka dopisu měla již v čele vignettu: Mädchenpensionat Houdek, Novaragasse II—3.

Zprvu chtěl Eineigl odříci. Že lituje, ale jelikož neprovozuje praxi, že doporučuje jiného kollegu. Ale pak uznal za vhodnější vyříditi věc ústně.

Zajel tedy do Novarské ulice. Kuchařka uvedla ho do ředitelny, a za nedlouho vstoupila slečna ředitelka. Zasypala Eineigla zprávami o rozvoji svého ústavu.

„Vyučuji chovanky ve hlavních předmětech sama, prozatím," řekla. „Pouze pro němčinu a zeměpis engažovala jsem sílu jinou, professora Glühweina. Ale zcela entre nous, Glühwein býval professorem, ale už není. Pil, a to ho připravilo z chleba. Až na občasný alkoholismus je to muž ve svém oboru, pokud mohu posouditi, kovaný. Pro tanec mám zamluveného renomovaného mistra choreoplastiky, a do zpěvu budou chovanky docházeti ke slečně Apfelbaumové, pouze o ulici dále."

Slečna ředitelka v horlivosti své nepolevila, dokud Eineigl znovu neprohlédl celý pensionát, studovnu a zároveň učebnu, jídelnu a zároveň hudební pokoj, kuchyni, soukromý pokoj ředitelčin, ředitelnu, jež byla zároveň sborovnou a přijímacím pokojem. V učebně vyučoval právě professor Glühwein zeměpisu. Chovanky byly vesměs české národnosti.

Glühwein byl rudobradý padesátník s baňatým nosem. V očích, stříbrnými okuláry ozbrojených, mihotala stále jiskřička, a v hlasu jeho znělo spodní mimovolné mručení jako u lidí volatých. Nosil dlouhou uměleckou kštici. „Hafiz ve výčepu," pomyslil si Eineigl. Professor mluvil s protivnou skromností člověka veřejně potupeného, huhňavým hlasem, pouštěje výdech napolo nosem.

Eineigla vše to unavovalo. Tázal se na konec netrpělivě, kde že je nemocná. Právě vstupovali do ložnice, a slečně ředitelce byla ušetřena odpověď. Spatřili ihned nemocnou na loži. Vlastně nespatřili jí, ježto se ihned ukryla celá pod peřinu.

„Vlasto!" napomenula ji slečna ředitelka přísně. Pak obrátila se k lékaři. „Slečna Hosprová nám stůně, ale pokud já tomu částečně rozumím, tož ne vážně. Trochu nostalgie, drobet akklimatisace, není-li

pravda, pane doktore? Člověk má velkou zodpovědnost s děvčaty, a myslím, že bych jim matku přece nenahradila, vskutku nenahradila."

Pohlížela při tom na Eineigla, jako by očekávala, že jí to popře a vysloví opak, že by jim totiž matku velmi dobře nahradila. Ale doktor mlčel.

Za řeči své poklepávala slečna ředitelka u lože na peřinu, pod níž se Vlasta skrývala, jen hnědé vlasy tměly se v bílém povlaku peřin.

„Jsem zdráva!" ozval se dušený hlas Vlastin.

„Dívčí stud," řekla slečna ředitelka s důrazem, jako by lékaři nově objevenou pravdu svěřovala. „Ale drahoušku, mějte rozum, zdraví toho vyžaduje, a zkrátka musí to býti, jsem na místě vaší matky, a vy poslechnete!"

Stahovala peřinu s hlavy, ale Vlasta držela ji pevně. Eineiglovi bylo to již hloupé a energickým trhnutím pomohl slečně ředitelce. Vlasta rychle usedla, tvář však ihned zabořila do peřin.

„Slečno!" řekl nyní Eineigl přísně a vzal ji pevně za ruku.

Ramena dívčina se zachvěla, rozpálená tvář se objevila. Mezi zavřenými víčky perlily se slzy. Chvějíc se na všem těle, tichým hlasem odpovídala dívčina na otázky lékařovy a podrobila se vyšetřování. Očí při tom neotevřela. Měla mírnou horečku a zánět v krku. Eineigl nařídil, čeho bylo třeba, a odešel.

Napřed zlobil se na Vlastu, ač věřil, že nehrála komedii. Nestonala prý od dětství. A přece byla z velkého města, mohla věděti více než venkovské dívky a jistě že věděla. Koketerie! A z jaké příčiny? Hezkou nebyla, bohatou neb duchaplnou též ne, ani na své hudbě nemohla si zakládati, alespoň zůstala při Chopinovi důkaz svého umění dlužna.

Dostal na děvče zlost. Škoda, že slečně Houdkové neřekl, že nemíní býti na žádný způsob ústavním lékařem, že ho to nebaví, že vlastně neprovozuje soukromou praxi, že toho nemá potřebí. Což měl ústa zamrzlá? Ale pak přišlo mu, že snad právě proto ho slečna ředitelka zvolila za ordináře, že počítá na bezplatnou pomoc lékařskou. To ho rozveselilo. Spoléhala na jeho dobré srdce, ješitnost, záletnost. Ovšem záletnost ukrytou ve slušné, zákonem společenským ochočené formě. Zalíbil se mu ten výklad. Zodpovědnost nebude míti žádnou, vždyť vážný případ ani nepřevezme, a léčiti je přece oprávněn na základě svého doktorátu veškerého lékařství. Ostatně Vlastina nemoc — žádná nemoc.

Skutečně již druhého dne nezastihl slečnu Hosprovou doma, odešla do konservatoře. Nebyla jako ostatní chovanky zcela v područí ředitelčině, byla u ní na bytě a stravě a docházela do konservatoře a do šití.

Potkal ji třetího dne u Ferdinandova mostu. Eineigl mířil do Prateru. Pozdravil. Zarděla se a usmála se vyzývavě na něho. Eineiglovi se zdálo, že vyzývavě, familiérně. Zamračil se na ni. Ulekla se a zmatena přidala do kroku. Dráhy jejich se křížily.

Žába, hněval se Eineigl. Ženská samolibost zabíhá až do absurdnosti. Vypočítavá Eva! Vidí v něm bohatou partii, solo-kapra, řekla by slečna Houdková. Jak se na něho všecky ty žabky slečny Houdkové dívaly! I starý Silen Glühwein pometal šosy před ním, čenichaje plnou wertheimku.

A za chvíli se styděl sám před sebou. Nikdy tak nízce o lidech nesmýšlel. Což posedl ho ďábel mamonu, že se nafukuje jako zpanštělý chuďas, nedůtklivě si drží kapsy a větří všude zloděje? Fi sakra! řekl by Hospra.

Den na to — schválně zašel si k elektrické stanici u mostu — viděl Vlastičku, jak z daleka již se mu vyhýbá, přebíhá na protilehlý chodník a peláší, jako by hořelo.

Byl spokojen. Zdráva zažila! Hleďme jen! Do nynějška odolával svodům lepých žen, jinakých žen, než je takové provinciální poupě. Bylo by k smíchu a hloupé, kdyby lezl nyní pro takové nedozralé jablátko. Beztoho chodí po nábřeží proto, že on tam bydlí, že ví, že potká ho tam anebo zpět. Proč nechodí holčina kratší cestou, třeba klikatou, do své konservatoře nebo k modistce? Nebyl jist, zda je skutečně nějaká kratší cesta, zda by se Vlasta ve spleti ulic vyznala, ale namlouval si to, aby měl příčinu k nevoli, k rozčilení, jež bylo vzácnou oasou v nudě jeho života.

V klidnějších chvílích byl zase spravedlivějším. Uznával, jak škaredé je podezřívati dívku v poetickém věku sedmnácti let z vypočítavosti. Mládí, bohudík, neumí ještě kalkulovati. Že se na něho usmála, můj ty bože, jaký pak zločin? Není stár, a žádná žena mu dosud neřekla, že jest ošklivý. Možná, že se jí ani nelíbí, a jen z nezkušenosti poděkovala mu vlídněji, než očekával, a on bláhově klade do dívčího úsměvu více než výraz pouhé zdvořilosti. Koketerie! Vlasta má zdravé zuby a chce je ukázati. Nebyl proto oprávněn hráti si na nedůtklivce, dupnouti na ni. Jednal jako hysterická slečinka.

Obíral se svým studiem v laboratoři, ale jaksi jen pour l' honneur du drapeau, nejsa při tom tak cele duchem jako dříve, bez radosti, bez soustředěné mysli. Nepracoval dva tři dny, pak vrhl se na práci lačně, vysedával do noci, urychluje proti zásadám vědy nedočkavě postup pokusů a dociluje tím ovšem výsledků problematických. Vědecké publikace hromadily se mu nečteny na stoie.

Náhle zaujalo ho vnitřní lékařství; ruče zanechal pathologie a jal se navštěvovati Rudolfovu nemocnici, kde měl známého sekundáře. A celé smýšlení jeho se obracelo. Listy strýcovy pod černou pečetí poletovaly jako strašidelní motýlové nad městem, hnusily mu je, a rodila se v něm touha zakoupiti se někde venku, mezi prostými lidmi, nejlépe v půvabném, hornatém, neprůmyslném kraji, a tam provozovati lékařství, pokud je libo.

Koncem března zaslal Eineiglovi Vodvářka rozsáhlý rukopis svého románu. Bez průtahu pustil se Eineigl do četby. Sloh i myšlenky Vodvářkovy se mu líbily, připomínaly mu Dostojevského. Pochopoval, proč Hospra se Vodvářky neujal. Již v Opatiji přel se

s redaktorem o ceně tvorby Dostojevského. Redaktor četl jen „Zločin a trest", a zdálo se mu na to v noci, že on zabíjí lichvářku a skrývá se před policií. Odsoudil summárně belletrii Dostojevského, že je k zbláznění, a chválil si průhlednou poetickou tvorbu starého Puškina a Turgeněva.

Román Vodvářkův byl psychologický a měl za námět otázku, zda život, jejž žijeme bdíce, je skutečný, a život ve snách zda jest jen zdáním. Jádro knihy vrcholilo v otázce, proč — je-li spánek pouze fysiologickým odpočinkem těla, sen pak náhodným výronem mysli — proč je vyhrazena stavu tomu celá třetina, ba i více života lidského, beztoho nedlouhého. Zda život snů není jiným nepoznaným životem v těle jiném, v ovzduší jiném. V románu líčena postava ženy intelligentní, cenící si spánku, hlavně ranních snů tolik, že po celý život ani jedinkráte neviděla východu slunce. Hrdina románu spekulací dopídil se toho, že žije vlastně životy dva, uvedl methodu ve své snění, zdramatisoval svůj spánek. Snažil se oba životy ve svém vědomí spojiti, vybudovati most mezi nimi, žíti jako dvojník, život bdění i spánku.

Eineiglovi přišlo živě na mysl, jak sám luštíval ve snách se zemřelým strýcem vědecké problemy. Když četl něco podobného ve spisu Vodvářkově, odlevilo se mu. Není tedy tak abnormálním, jak myslil. I jiní lidé mají podobné zkušenosti. Zvláště jako lékaře zajímaly ho fysiologické vývody Vodvářkovy, divil se, jak hluboko do sebepoznání spisovatel pronikl.

Zhuštěny byly tu rozvahy mnohých let. Zda život není somnambulismem snu! A celá věrouka křesťanská s dognatem o nesmrtelnosti duše zda nečiní život vezdejší somnambulismem života věčného? A svobodná vůle — holá báj! Co je v člověku v pravdě svobodno, co neotročí přesilám pudů, strachu, touhy po štěstí? Jediné spánek a sen. Logická nesouvislost dění ve snu zda není zdánlivá a spíše vadou vnímavosti a vědomí? Zda pravíme bez důvodu krásný jako sen, šťastný jako ve snách? V pravdě, kdy je člověk smělejší, mocnější, kdy i puritán suverenněji šlape věkovité zásady morálky než ve snách? Kdo dokonaleji přemáhá nezměnitelnou hodnotu času než sen? Celé zhuštěné životy v půl hodině spánku! Zda není v tom idea fysiologů o velkém životě, vita magna? Uspořádání prostorné i časové ve vědomí je subjektivní pocit života, neboť všecky zjevy v organismech nejsou vlastními zjevy životními, jsouce passivní. Dvě passivnosti souřadné, život a sen. Jádra obého nepoznáváme.

A otázka další: Stačí-li, jak dokázáno, jediná polovina mozku ke všem účinům duše i těla, neztenčeným v žádném směru, zda druhá polokoule není určena k něčemu jinému, na příklad říditi život druhý, život snů? Příroda netvoří bezúčelně reservy a nedává přebytky. Žíti znamená tvořiti, obměnou znovu se zrozovati. Assimilační synthesa. Což modifikace věty, že smrt jednoho je životem druhého, v méně brutální, že život jednoho vzniká ze spánku druhého života — báj o Evě vyňaté z boku Adamova ve spánku — bylo by to hypothesou neudržitelnou?

Methodou hypnotického jasnovidu pozoroval hrdina děje ve vlastním mozku, „žil sen sněný od sněného já.“

Celý román kypěl bolestnými otázkami, působil dojmem rozteskňujícím, jako pagoda na osamělém ostrovu veleřeky Gangu, velkolepá a nedostupná, zakotvená do samých hlubokých kořenů skal, do neznámých vrstev duše lidské.

Eineigl byl ve věku, jejž nové hledisko, nová myšlenka uchvacuje. Román ho zaujal, nadchnul. Tak z duše mu promlouval vzdálený a dosud málo známý autor. Prvá kniha jeho byla předzvěstí, signálem bojů, které v románu rozpoutaly se v líté bouře, rozrývající až do dna.

Odezva vlastních bojů, probíjení se něčeho těžkého, zmateného, marného, zněla Eineiglovi z toho díla. Ale zároveň silný harmonický tón výslední, apotheosa vůle.

Román končil v extasi sen i bdění pohlcující, v účasti všeho ve zlu i dobru, v utrpení i rozkoši, v jednotnosti všeho, co žije, a soužití jednoho v millionech. Hrdina románu vyzkoušev všecky vášně a vzněty duše i těla, osamotí se a maje co nejméně nároků, dostačuje sám sobě. To, co zbývá v něm, nelpí na místě ani čase, vše v sobě přemohl. Dopracoval se klidu, či spíše onoho majestátně rytmického vlnění, které je vyrovnaným životem, jejž všecky děje vůkol nemohou již zvlniti, jako nezvlní se moře, když vzplane pýř na jeho pobřeží.

Zavanulo na Eineigla z knihy té slibem oproštění, že i jemu sesmekne se se šíje spirála tísnivého hroznýše. Cítil, že je autoru románu povinen více než jinému člověku na světě. Zatoužil po jeho duši horoucně.

Telegrafoval do grafické společnosti „Unie“, by poslala mu vzorky belletristických knih a rozpočet nákladu. Došla odpověď, která Eineigla v každém směru uspokojila. Odeslal tedy rukopis ihned do tiskárny, s nákazem, aby přijaty byly informace od Vodvářky, jehož telegraficky o tom zpravil. Objednával zároveň sto výtisků díla pro sebe a obnos zaslal jakožto honorář Vodvářkovi.

Jako na koni byl Vodvářka ve Vídni. Překvapil Eineigla časně z rána v posteli. Nemyt, s hlavou jako Medusa, přímo z nádraží běžel k Eineiglovi. Marně ho Kirschner odkazoval na dobu pozdější. Vnikl až do ložnice a stisknuv Eineiglovi ruku, vybatolil se na křivých svých nohách zase ven. Byl komický, Kirschner chechtal se na celé kolo. I Eineigl se usmíval, ale byla to srdečná, blahodárná veselost, bez posměchu.

„Kdož ví, jak bych sám sobě připadal, kdybych se mohl viděti,“ řekl si. Vídal se ve snách, ale nepamatoval se, že by z toho pociťoval radost neb zálibu.

Teprve o deváté vrátil se Vodvářka k officielní návštěvě. Eineigl pozval hosta na snídaní, jež Kirschner z kavárny přinesl. Rozhovořili se.

Vodvářka jevil se Eineiglovi zcela jiným než při prvním setkání v Praze. Byl srdečný, milý, upřímný. Nerozplýval se díky, ač oce-

ňoval, co Eineigl pro něho učinil. V pohledu jeho byla oddanost a bratrské teplo. Sršel humorem, a komická hlava jeho dodávala vtipům jeho dobrou folii. Vytušil brzy, čeho Eineiglovi třeba, a vyhýbal se „bolavému" hovoru, všem thematům vzrušujícím. Klouzal na povrchu věcí, maje dar zběžnými rysy vystihnouti neklamnou jejich podstatu. Byl výtečným karrikaturistou a momentním kresličem.

Eineigl nepoznával autora „Vlnění", nechápal, jak někdo, prodělav takové zápasy — nemohl je vylíčiti tak přesvědčivě neproživ jich sám, — mohl zachovati si humor bez jedu, dobrosrdečnost a naivní radost ze života a hlavně sílu odpouštěti světu. Vodvářka připomínal mu španělského spisovatele Alarcona, jehož znetvořenému tělu se všichni smáli a při tom ho nestydatě o myšlenky ze spisů jeho olupovali. I Vodvářka nebral svět vážně, krotil i sebe skromnější nároky své.

Eineigl nedovedl na konec údiv svůj zatajiti a vyslovil se přímo.

Vodvářka sevřev rty, zdvihl komicky obočí a spustil po professorsku:

„Humor jest ve světě tím, čím ostrovy širému oceánu. Je-li člověk plavcem, tož je špatným plavcem, neboť strádá neustále mořskou nemocí — starostí, Němci tomu říkají vážnost života. Ostrovy humoru, toť v jednotvaru nekonečných dnů chvíle zotavení, odpočinku, zapomnění. Každý se rád směje, a dobře činí. Lze smáti se i nejvážnějším věcem."

„Ale vesele, ne cynicky," namítal Eineigl.

„V tom je to, doktore. Já svého hořkého anděla také měl co přemáhat."

„A přemohl jako Jakub," přisvědčil Eineigl.

„Je třeba jen poznati, že veselost je zdravím a zdraví často ovocem filosofie. Veselý člověk méně páše zločiny. Ať se smějí, třeba mně samému, přeji toho zdraví každému i na svůj účet. Jsem-li směšný někomu, usmiřuje mne, že jsem tím podnětem dobra. V pravé hodnotě mé mně nižádný posměch ublížiti nemůže. Jako bych vodu pil. Kdo mne, jak skutečně jsem, pozná, ví, že jádro mé veselé není, i když hlava pitvoří se sebe více."

„Právě tato nesrovnalost i mne zaráží," řekl Eineigl otevřeně. „Vaše dokumenty, váš román jsou věci přeplněné tíhou života. A jsou nové, originální."

„Z vás mluví přátelství," namítl Vodvářka, kroutě se v rozpacích. „Veřejnost jest jiného mínění, neměl jsem úspěchu."

„U davu nikoli," rozhorlil se Eineigl a zhoupl se na jedné noze empirového sedadla tak prudce na zad, až to v čepu nohy zapraskalo. „Kaviár pro sousedy z Dlouhé Lhoty. Snad proto jste neuznán, že chtěje obveselovati nebo baviti, tvorbou svou zarmucujete."

„Nemyslím," odvětil Vodvářka, zapaluje si s melancholickým úsměvem doutník Eineiglem nabídnutý.

„Vzrušujete, dojímáte, ale neobveselujete," opakoval Eineigl. „A při tom chcete, aby dav vaše věci se zálibou četl."

„Toho od jeho slovutnosti nežádám, doktore. Naopak, sám každého, s nímž dobře smýšlím, před svou knížkou varuji.“

„Není to pósa?“ vyhrkl Eineigl a rychle pohlédl na Vodvářku, zda ho neurazil. Vodvářka přivřel jen oči a zasmál se.

„Možná, že máte pravdu. Člověk sám poslední motivy svých činů někdy nezná.“

„Jaké máte důvody k tomu?“ dorážel Eineigl.

„Dobré, doktore. Nač rušiti někomu klid, byť to byl i klid nevědomosti? Co prospěje někomu, ví-li, že tam a tam hladoví několik tisíc lidí, hyne mravně tolik set dívek, když nemůže sám pomoci?“

„To by pak valná část umělecké tvorby měla cenu problematickou?“

„U davu ano, doktore; u lidí, jimž jsou odpočinek, veselost, dolce far niente totožnými pojmy s lektýrou. Takové před četbou svých věcí varuji. Kdo však čísti umí, v četbě hledá nový směr myšlenek, popud k vybavení své energie neb alespoň k opravě svých omylů, klíč ku záhadám, kdo dovede na věci nahlížeti jinak než okem krátkozrakého okamžiku, toho zrazováním neodstraším. Takový člověk má jemný čich, vycítí dobrou knihu bez bubnu reklamy a nedá se hospodským hovorem neb sykotem zavésti, odlákati na cestu, po níž se bráti nechce.“

„Máte šťastnou povahu,“ řekl Eineigl.

„Zkušenosti vytvářejí humor,“ odvětil Vodvářka, vyfukuje zvolna modravý obláček vonného dýmu.

Oba se odmlčeli, zadívali se do fantastických měkkých arabesek dýmu.

Eineigl pochopoval, že takový humor, vzešlý z půdy bolestmi zkypřené, zkušenostmi zobracené, jest nejvyšším vítězstvím ducha, povznesením z bouřlivého varu egoismu urážek a ponížení v jakési jezero vysoko mezi horami zasněné v klid a chráněné štíty ozubených skal.

Zabočil na román Vodvářkův a chválil si zejména květnatý a plnokrevný sloh.

„Nemyslil jsem,“ pravil, „že česká řeč je tak vyspělá. Je v ní krása i síla.“

„Četl jste asi málo v posledních letech,“ odtušil Vodvářka.

„Českého málo,“ přiznal se Eineigl, „ba téměř nic od gymnasia. Spíše německé a francouzské věci, a to pro cvik. Připravoval jsem se na německou docenturu.“

„To mi mnohé vysvětluje, doktore. Také to, že máte německého sluhu, ač je ve Vídni jistě českých lidí dostatek.“

„Skutečně,“ omlouval se Eineigl, „přejal jsem Kirschnera po zesnulém strýci.“ Zase nastala pomlka, kterou přerušil Vodvářka.

„Podivil jste se vyspělosti našeho jazyka, doktore. Máme co dohánět, proto jedeme rychle. Myslím, že čeština dovede vystihnouti vše na vlas tak praegnantně jako němčina nebo frančina.“

„Četl jsem nedávno náladovou kapitolu od Schnitzlera, tuším

v jeho „Sterben“. Ta krása jazyková, ta onomatopoesie!“ blouznil Eineigl.

Vodvářka chtěl něco namítnouti, ale zarazil se, odfoukl jen prudce kouř a pokynul hlavou.

Po celý den pobyl Eineigl s přítelem svým, naslouchaje jeho hovoru, z něhož utišující balsám linul se na choré nervy. Duše obou se přes rozdíl věku — Vodvářkovi bylo nejméně pětatřicet — sbratřily v důvěrnosti. Boje Vodvářkovy byly skutečně obdobnými s převraty, které i v Eineiglově nitru se udály. Reagenční energie jejich byla do příbuzné výše zladěna. Tytéž výbuchy neznámých podkopů, totéž zoufalé kolísání. I Vodvářka vyznal, že byl blízek sebezničení. A Eineigl bláhově se domníval, že je destillatem zjemnělých pokolení, Atlantem nesoucím tíhu vin cizích. V zrcadle vlastní analysy připadal mu bol jeho žíravějším než svízele cizí, jako obraz stromů v tiché hlubině má ostřejší obrysy než na břehu ve výši.

V reflektoru ducha Vodvářkova poznal Eineigl, že, v čem se i strýc klamal, nazývaje to krisí dědičné disposice, byl jen úkaz fysiologický, že on, Svatopluk Eineigl, není výjimečným jedincem, ale tuctovým zjevem.

Vodvářka mu to výslovně potvrdil, když se mu Eineigl svěřil se vším, co až dosavad vyplnilo jeho život.

„Ušlechtilé povahy mívají bouřlivější dobu kvasu,“ řekl měkce.

Mohl to říci bezohledněji, Eineiglovi samému, když vše vypověděl, připadalo to satiry a ne politování hodno.

„Nebojte se, doktore,“ zapuzoval Vodvářka Eineiglův strach před rozvratem duševním, k němuž se přiznal. „Zoubek času napřed vše ohlodá, vtiskne pečeť zralosti k pádu, než pohltí sousto. Duch váš se sbírá, léčí ho všemohoucí lékař — vaše mládí. Ostatně přál bych vám trochu svého filosofického přesvědčení. V neštěstí je též útěcha, a v očekávání smrti je gymnastika ducha. Vše malicherné s něho padá. A stává se, že někdo probojuje se z postrachu k naději, že zatouží z jistoty zde po nejistu tam. Život věčný na zemi — — nevím, zda nebylo by to nejhorším trestem pro člověka z pomíjející hroudy stvořeného.“

Hovor zatočil se na otázku ženskou. „Můj názor ve věci jest ten,“ vyslovil se Vodvářka, „že ženě nemá nikdo brániti, aby zachovala si svou individualitu, pokud život sám to připouští. V tom shledávám pochopení i rozluštění tak zvané ženské otázky.“

Rozmlouvali ještě o jiných věcech. Eineigl naslouchal celou otvírající se duší. Na konec projednali otázky týkající se vydání románu, jemuž dal Vodvářka název „Vlnění“.

„Myslíte, že to bude míti úspěch?“ tázal se Eineigl.

Vodvářka pohlédl na něho zkoumavě a odpověděl též otázkou:

„Očekáváte jej?“

„S jistotou.“

„Neznáte naši veřejnost. Malá louže a mnoho žab. Já si úspěchu nejsem jist.“

„Jakže?“ rozpaloval se Eineigl, „taková věc? Ta přece chytí. Je tu mnoho nového, co ještě nikdo neřekl.“

„Právě proto, doktůrku, nebude nálady do toho se vpravovati, vžíti, studovati neznámé a snad i nesympatické otázky. Nevíte, jak naše kritika je pohodlná, totiž povolaná kritika.“

„Jste pessimista,“ mínil Eineigl.

Vodvářka se usmál a zadíval se na Eineigla milým, krásným pohledem. Vypouštěje modravé kotouče dýmu z úst, promlouval zvolna.

„Všichni prostřední mělcí duchové budou uraženi, že odbočil jsem od jejich vyšlapané cesty, že nutím je přemýšleti, ohrožuji jejich sladké far niente v usurpovaných teplých posicích. Tedy známá kompaktní majorita bude proti Jiřímu Mcelskému. Ale i ti, kdož cítiti se budou kompetentními soudci — vidíte, že se nikterak nepodceňuji, — ani velcí duševní beati possidentes buď mne nedocení a velkopansky pominou, neb neubrání se ošklivému pocitu závisti. Zanevrou na mne, že jsem jim snad vzal myšlenky, které sami mohli jednou zpracovati. Budou hledati mé chyby, vypichovati hnidy, aby ukázali, jací sami jsou kubíci.“

„Naposled sám nejste rád, že kniha vyjde,“ odtušil Eineigl nevrle.

„To jsem, ale ne pro úspěch literární, nýbrž z důvodu věcného, řekl bych všeobecného.“

„Ryze uměleckého?“ hádal Eineigl.

Vodvářka přikývl hlavou.

„Již také proto, že jsem vás blíže seznal, doktore,“ doložil vřele, provázeje svá slova přátelským poklepáváním na ruku Eineiglovu. „Jsem tomu rád, že myšlenky mé nezapadnou nevysloveny, neznámy a jalovy, že snad sem tam se něco uchytí, někdo vstoupí do mých šlépějí a půjde dále směrem, jejž jsem ukázal. Prohlubovati poznání života, cesta k moudrosti, a nikoli literární nebo tržní úspěch, toť idea mé tvorby.“

„Jen kdybychom měli takových knih!“ zasteskl si Eineigl.

„Máme, když ne knih, tak spisů.“

„Jak to?“

„Odebírejte časopisy, doktore! Tím podporujete literaturu více než kupováním knih, z nichž lví podíl mají nakladatelé, to jest obchodníci, a ne spisovatelé.“

Eineigl neodloučil se od Vodvářky již ani na krok. Když večer na nádraží se loučili, — svéhlavec Vodvářka jel zase v noci, jinak nedal, — a zadíval se do malých, šedých očí jeho, zářících za brejlemi ne již výsměšně, ani komicky těkavě, ale upřímnou, téměř ženskou něhou, řekl si: „Ejhle, Nathanael, muž, který nezná falše!“ Připadalo mu, že zná Vodvářku již léta letoucí, že vyrostl s ním v přátelství od malička, že duše jejich vyšly z téhož kadlubu osudu. Ožívaly vzpomínky na blahé pocity mladého přátelství, jež kdysi pojilo ho s Emilem, než čas je rozvedl.

Vodvářka byl předmětem, na němž obraznost jeho pracovala s láskou a oddaností. Vyrůstal v sympatii jeho v symbol české skromnosti, netroufalosti, usměvavé passivity, v takového Honzu

dobráka, jenž válí se za pecí nevěda, že v pažích jeho spí síla, a plevel všude vůkol je zakořeněn. Ale Vodvářka to ví, neb tuší, a přece vyrovnává se takto se životem.

Vymohl na Vodvářkovi slib, že budou si dopisovati pravidelně, a tentokráte věděl, že není to obvyklou frází při loučení.

Skutečně psali si, ne týdně, ale ob den, jako zamilovaní. Dopisy Vodvářkovy prosté a srdečné — nikdo by v nich hlubokomyslného autora nevytušil, — posilovaly v Eineiglovi pocit vybavování se, rozprostírání a tuchu blížícího se jiného života. Jako motýlové poletovala mu v hlavě chvílemi fantasmata o životě na venkově, radostném, nehamižném, nabývala vábnějších forem, měnila se v květy klesající tíží svého pelu a vůně.

Docházel stále do nemocnice Rudolfovy a potkával Vlastu Hosprovou. Ale vyhýbala se mu plaše. Před velikonocemi spatřil ji v průvodu muže, dra. Hacury. Překvapením až stanul a pohlížel za nimi. Nemilý pocit ho jal. Proč člověk ten křižuje jeho cesty? Hacura byl jediným člověkem, který ho měl v nečestném podezření, ač je nikdy nevyslovil. Opatrník!

Eineigl jel do své nemocnice. Ale setkání to nešlo mu z hlavy. Podivná náhoda! Kdyby byl pověrčivý, znepokojilo by ho to. Jako bílá paní zjevoval se mu dr. Hacura vždy před nějakou katastrofou. Napřed u fregatky, potom při smrti Aurořině, a nyní? Hloupé strachy! Což hrozí jemu nebo Vlastě nebezpečí? Ach, Vlastička, ta se ochrání sama!

Ale je to dcera Hosprova, dcera přítelova. Tím, že ji zná, uložen mu úkol bdíti nad děvčetem. Otec představiv mu své dítě předpokládá, že přátelsky ho upozorní, kdyby přišla na scestí neb do nebezpečí. Kdyby toho opomenul a něco se stalo, bylo by to skoro spoluvinou, nepřátelstvím.

„Vidíte na tom případě něco obzvláštního, kollego?“ tázal se Eineigla sekundář.

Eineigl zadíval se v nemocnici na stařenu, vzteklým psem pokousanou, dle methody Pasteurovy léčenou a již mimo nebezpečí jsoucí.

„Vzpomněl jsem si na neodkladnou záležitost,“ odtušil Eineigl a opustil ústav poslušen náhlého popudu. Vsedl do vozu okružní dráhy a zajel do Pratersternu. Když vystupoval z vozu, trhl visícím svrchníkem a přetrhl na něm závěsní kličku.

Za necelé čtvrt hodiny seděl u ředitelky Houdkové a naslouchal filipice její proti učitelce zpěvu Apfelbaumové, s níž se nějak nepohodla.

„Dáma ta neví ani, co je oneirokritika,“ řekla slečna ředitelka pohrdlivě.

„To také nevím,“ doznával Eineigl.

„Je to výklad snů. Což muž, ten toho má tak mnoho na starosti, že zapomíná snadno, ale učitelka, a třeba jen hudební, má míti universální vzdělání. Universální!“

Pak pochlubila se, že chovanky její se rozmnožily o dvě slečny

z Moravy, dívky z velmi dobrých rodin. Měla nyní chovanek sedm, a dá-li Pán Bůh, rozšíří na přesrok ústav.

Také Glühwein přišel s poklonou a zmiňoval se o jakési encyklopaedii zeměpisné, již měl v rukopisu.

Eineigl tázal se konečně po Vlastě. Slečna ředitelka spustila chvalozpěvy na podivuhodné to děvče, jak pořádná a pečlivá je to hospodyňka. Již nyní je její pravou rukou v ústavě. První z rána vstává a všecky budí. Na vše dohlédne, na děvčata, na kuchařku, všude uklízí, spravuje, vše má v evidenci. Škoda, že je též poněkud bigotní, ale není divu, máti její je ze zbožné Moravy, a děvče má to modlení v krvi. Ale hudebnice z ní asi nebude, hraje jen otci k vůli, jenž vzal si do hlavy, že z ní udělá virtuosku, umělkyni.

Při tom, aby nezahálela, zašívala slečna Houdková trhlinu na rukávu černé blusy modrou nití.

Eineigl točil hovor všelijak, aby zvěděl něco o poměru Vlastině k mužům. Ale slečna Houdková buď nerozuměla, kam bije, nebo nevěděla zhola nic, co by chvály neb hany bylo hodno.

Eineigl se rozmrzel a vyslovil otázku bez obalu. Slečně ředitelce spadl překvapením skřipec s nosu, a hned na to se píchla.

„Ou — pardon — Vlasta? Ta se na muže ani nepodívá. Vůbec jen z toho důvodu, že má zrovna mou povahu. Pan redaktor může býti kliden, u mne se takového něco nepřehlédne. Jsem psychologicky vzdělaná a rozumím duši ženy. A poznání srdce dívčího — poznání —“

„Poznání záleží v myšlení, a ne v mluvení,“ přerušil ji Eineigl hrubě.

„Ano, pane doktore,“ škubala slečna ředitelka hlavou, snažíc se proniknouti hloubi toho výroku. „Ne, pane doktore, taková jsem, že zpozorovati něco takového jen částečně, ihned zakročím. Jenže Vlasta je poslední z mých chovanek, která na muže pomyslí, ač je nejstarší. To děvče je ještě anděl. Víte, pane doktore, šest millionů samostatně se živících žen . . .“

„Pardon, že vyrušuji. Ale vašeho anděla jsem dnes potkal v průvodu pána.“

„Není možno!“ Slečna se píchla po druhé a chytila se za prst.

„Je to můj známý, doktor Hacura.“

Slečna ředitelka škubla několikráte hlavou a zbrunátněla. Vyskočila, shodila blusu, chytla se za hlavu a jala se hopkovati jako zvětřený zajíc a dívati se z okna, jako by na Vlastu chtěla zavolati.

„To je ten vzduch,“ vykřikovala, „ten vídeňský, zkažený vzduch! Což pak mohu děvče stopovat? Nevím ani, kde mi hlava stojí. To se na mně nemůže žádati. Ostatně, Vlasta již je doma. Je jedenáct hodin.“

„Půl dvanácté je,“ opravil Eineigl.

„Vlasto!“ zavolala slečna ředitelka do chodby.

Slečna Hosprová objevila se ve dveřích. Eineigl vstal a uklonil se. Bylo mu nevolno. Čert mu to vše napískal.

Vlasta spatřivši ho, zarděla se, svěsila vzdorně koutky a uklonila se pokorně.

„Byla bych k vám, slečno ředitelko, vstoupila, ale řekli mi, že je zde návštěva. Totiž poznala jsem to dle svrchníku na chodbě.“

Pohled její tkvěl na Eineiglovi: „Žaloval jsi?“ Eineigl se vyhnul a zahleděl se pozorně na mouchu lezoucí po tabuli okenní. Slečna Houdková si usedla a odkašlala.

„Vlasto, milé dítě,“ počala, „pojďte ke mně!“ Napřáhla slavnostně ruku do pósy soudící Libuše.

„Ano, slečno ředitelko.“ — Vlasta pokročila zdlouhavě.

„Kde jste byla?“

„Jako vždy v pondělí, ve středu a sobotu — v konservatoři, slečno ředitelko.“

„A sama?“

„Jak to sama, prosím?“

„Míním, s kým jste šla.“

Eineigl díval se stále do okna, sedě jako socha. Za nic by se nepodíval na Vlastu.

Tato mlčela.

„Slečno Hosprová,“ opakovala ředitelka povýšeným hlasem, „žádám odpověď!“

Eineigl chtěl Vlastě pomoci.

„Byl to hodný člověk, můj známý, slečno ředitelko,“ odpověděl za Vlastu. Tato ho rychle přerušila.

„Dovolte, můj známý to byl, doktor Hacura.“ Na slovo „můj“ dala důraz.

„Odkud znáte toho pána, slečno,“ pokračovala ředitelka ve výslechu přísným hlasem.

„Potkala jsem ho před mostem. Tázal se mne na matku, a tak jsme šli spolu.“

„Na matku?“ užasla slečna ředitelka.

„Ano. Máti má je rozená Hacurová a sestřenice jeho matky. Loňské prázdniny jsme je v Prostějově navštívili.“

„Tedy je doktor váš příbuzný?“

„Ano.“

„To je něco jiného. Proč jste mi to neřekla hned? Víte dobře, Vlastičko, že dobrodružství bych vám netrpěla. Můj ústav je solidní na všecky strany, a já jsem zodpovědna za vše.“

Pohlédla vítězně na Eineigla a škubla hlavou. Ten se však ještě nevzdával.

„Kollega Hacura je hezký muž a líbí se dámám,“ prohodil jízlivě, zabodávaje zrak do Vlasty, stojící tu jako z kamene.

Pohlédla na něho rozhořčeně. Oplatil jí pohled drze a vložil do něho ironii a blaseovanost muže, jenž romantický sklon a naivní důvěřivost dávno již má, bohudík, za sebou. Litoval v okamžik ten, že nemá vrásky a šediny, aby pochopila, jak neosobně na všecko pohlíží.

Šedé oči se zatměly a v zápětí se roznítily jako stříbro. Bílé zuby zaťaly se do spodního rtu. Obracela se zvolna, aby beze slova odešla. Ale pohlédla ještě jednou na Eineigla a váhala. On nevěděl sám, že pohled jeho změkl, zaprosil, zapíral vše, co ústa hovořila.

Vlastiny rty povolily v sevření, oči její neodvracely se od Eineigla, hroužily se do jeho očí.

„Mně se pan doktor Hacura nic nelíbí," řekla zvolna odpovídajíc jeho pohledu.

„Proč pak?" otázala se slečna ředitelka.

„Protože je Němec," odvětila Vlasta určitě.

Slečna ředitelka zatřepala hlavou a pohlédnuvši na Eineigla zasmála se.

„V tom výroku ji máte, pane doktore, celou. Je to upřímné, jenže takové částečně již nemoderní náhledy dívka mladé generace nemá vysloviti, pamatujte si to, Vlasto."

„Nepozoroval jsem, že by Hacura byl Němcem," namítal Eineigl.

„Se mnou alespoň na ulici česky mluviti nechtěl," opakovala Vlasta rozhořčeně.

„Snad nechtěl provokovati německý ráz Vídně," poznamenala slečna ředitelka.

„Ani já s ním ovšem jinak nemluvívám než německy," doznával Eineigl.

„Ale vy," odtušila Vlasta, „vy, pane doktore, chodíte přece mezi Čechy, do besedy."

„Někdy ano."

„On prý tam nechodí."

„On?" opáčil Eineigl. „To jste ho, slečno, podrobila výslechu?"

„Tázala jsem se ho na to."

„Neviděl jsem Hacuru vskutku ani jednou mezi Čechy. Patrně není milovníkem společenských zábav."

„To není zábava, to je povinnost znáti se ke svým," řekla Vlasta přísně.

„Tak ji hleďme!" Hlava slečny ředitelky se povážlivě rozklepala.

„Je odrodilec," doložila Vlasta tvrdě.

„Fi!" zhrozila se slečna ředitelka. „Je to řeč! Za prvé se, slečno, odsuzovati nesluší, jenže vaše mládí . . ."

Nedokončila, Eineigl se zdvihl. Věděl, že Vlasta prominula mu vše, že jí na tom záleží, aby nebyl takovým jako Hacura. Lichotilo mu to. Byl rád, že nejmenovala Hacuru jinak než pan doktor, ač byl příbuzný. Příkrý soud rád jí promíjel, ba přisvědčoval mu v duchu.

Vlasta zdvihla se země pohozenou blusu a spatřivši modré stehy, stáhla tvář, jako by ji to bodlo. Nervosně jala se vyškubávati modrou niť.

„Nechte mou blusu, Vlasto," řekla ředitelka.

„Vyspravím vám ji," odtušila Vlasta.

Doktor Eineigl se poroučel. Byl jen z pola spokojen s výsled-

kem svého zakročení. Chtěl hráti úlohu mentora, zachránce, a div, že nestal se směšným. Měl pocit porážky a zároveň pocit velkomyslnosti vítězovy. To ho pokořovalo. Ale dobře mu tak! On, dozorcem mravnostní policie dívčího ústavu! Bylo to groteskní.

Před restaurantem, kam chodil na oběd, vzpomněl si na nehodu se svrchníkem. Vešel do nejbližšího krejčovského závodu. Na bezvadný oděv vždy dbal. Svlékl kabát, by jej dal vyspravit. Nalezeno, že je klička již přišita. Omluvil se a vyšel. Okamžitě uhodl, kdo že se jeho svrchníku ujal. Zlobil se, ale po polévce se tomu již smál.

Podívejme se na puntíčkářku! Jaká práva si osobuje! Při hovězím bylo mu to již milé, a když vstával od oběda, nemohl se přemoci, aby si smyčku neprohléd'. Byla přišita dobře a nití na vlas téže barvy, jako byla podšívka svrchníku. A ta byla světle hnědá. Kde jen hnědou niť hned nabrala? Patrně má celý výběr nití doma.

Nutno se Vlastě odvděčiti za pozornost. A odčiniti nepěkné jednání vůči ní. Zajíti schválně k slečně ředitelce nezdálo se mu příhodným, počká raději, až se setká se slečnou Hosprovou na ulici. Snad bude to brzy. Snad? K čemu ponechávati něco náhodě, kde běží o dluh? Ve středu jde slečna zase do konservatoře, asi v touž hodinu ráno jako v pondělí. Počká si na ni. —

Učinil tak. Viděl ji už z daleka. Nebyla překvapena, snad ho čekala také. Myslil, že se zamračí a vyhne. Ale zatím děkovala vlídně na pozdrav a radostně přijala od něho kytici konvalinek. Zapomněl docela říci, že to je vděk za úsluhu, kterou mu prokázala. A když si na to vzpomněl, připadalo mu lépe, že to neřekl. Kráčeli spolu a mluvili o počasí. Eineigl pozoroval Vlastu bokem. Nebyla z úzkobokých moderních křehotinek, ale svěží, rozložitý květ. Byla z žen, které mají krásné jednotlivosti, ale celek působí nevalně, ale též z žen, které líbí se zvykem. Čistá, jasná líbeznost nadechnuta byla po jejím líci i čele, její poněkud ubledlá pleť neměla nejmenší poskvrny. Zvláště pak brada a uši byly ušlechtile vytvořeny. Jistý aesthetický anthropolog soudil krásu lidské hlavy podle uší.

Vlastiny uši byly překrásné. Osa jejich neprobíhala v prodloužených čarách sestupující větve dolní čelisti, ani neměla směr, jako by boltce padaly do předu. Neodestávala ani nebyla smáčknutá lepotvárná ouška. V tupém úhlu odkláněla se od kloubu čelistí jako květy od vázy, průsvitné, pelem odechnuté květy s něžnými lalůčky. Náušnic Vlasta nenosila, za to kol krku na tenkém řetízku drobnou tmavou madonnu ze svěceného dřeva.

Tmavošedé šaty přiléhaly všude, bez nejmenšího nedbalého záhybu, klobouk jednoduchý netěžce tkvěl na bohatém účesu. Vlasy byly husté, lesklé, poněkud z tuha upravené.

Ruce měla Vlasta nejemné, neb alespoň nepěstěné, krátkých prstů, s kulatými nehty, čistými, ale kůže kol nich rozdrásané. Nosila nitěné polorukavice. Rukou Vlastiných všiml si Eineigl hned, když ji poprvé viděl, a nelíbily se mu. Nyní věděl, že je Vlasta

pracovitá jako včela, a smiřoval se s tvarem rukou. Až bude pracovati za ni někdo jiný, i ručky jí zkrásnějí.

Z celého zjevu dívčina linulo se jakési jitřní světlo, svěží občerstvující dech, dojem pečlivosti a čistoty. Eineiglovi bylo s ní, jako by ve fosforescenci vášnivého šera zableskl mu náhle zelený smaragd, deptající zdravou, rozhodnou barvou svou veškeré troudovité, nedokrevné tlení vůkol. Zamlžený a chorobně vymořený zrak jeho dychtivě přijímal čisté, hojivé světlo.

Když se Vlasta usmála, smykla sebou její nemalá ústa dvojím směrem, málo do šíře, více směrem s levé strany v pravo, a bílé, mladé zuby se ukázaly. Úsměv ten věru nebyl svůdný, ale obličeji Vlastinu slušel, byl mu přirozený.

„Čítáte něco z české literatury, pane doktore?“

Jmenoval jí Vrchlického, Čecha, Machara a Šimáčka. O starších ovšem mlčel. Přidal pak Mcelského. Více z moderní literatury krásné neznal, a byl příliš hrd, aby nepřiznal se, že prósu českou nezná. Ale hnětlo ho to, a jal se horlivě chváliti Mcelského.

Chvíli poslouchala, na to řekla: „Znám jeho „Lidské dokumenty“, líbí se mi také. Ale co říkáte Jahnovi, Scheinpflugovi a Sumínovi? Zdali pak víte, že Sumín je má nejmilejší autorka? Je v ní síla, samostatnost a široký obzor.“

„Skutečně?“

„Doporučuji vám ji, pane doktore, uvidíte, že vás zaujme jako mne.“

„Opatřím si vše, co jste mi jmenovala, slečno.“

„Pak tedy též Svobodu, Mrštíka, Raise a Čapka.“

Zapsal si to za uši. Nesmí se již státi, aby ta vlastenka — říkal jí tak poloironicky, polopřátelsky — zastiňovala ho, člověka studovaného, ve znalosti nějaké literatury. Připadal si se svou znalostí literatur cizích jako hypermetrop, jenž v dálce vše dobře vidí, ale nejasně to, co má před nosem.

Zatočil řeč na dra. Hacuru. Vyprávěla mu, že Hacura hodlá se usaditi v Brně.

„Vám se, slečno, život praktického lékaře líbí?“ tázal se Eineigl.

„Velmi,“ odvětila a pohlédla na něho upřímně. „A pomyslete si,“ zasmála se jasným dětským hlasem, „co mi posledně vyšlo v kartách!“

„Kde pak?“

„Nu, u slečny ředitelky.“

„Vyučuje také výkladům karet?“

„My všechny vykládáme karty. Počkejte, také vám jednou vyložím. Ale abych dopověděla: vyšlo mi, že dostanu za muže — der der Menschheit Wunden heilt.“ — Zarazila se.

„Tedy lékaře?“

„Ano. My totiž vykládáme karty německy, pro cvik,“ dodala rychle.

„Aha!“

„Opravdu, bez aha.“

„Vídáváte ještě doktora Hacuru?“

„Od předvčírka nikoli.“

„Ale přejete si toho?“

„Nepřeji,“ odvětila nápadně horlivě a potřásla na dotvrzenou záporně hlavou.

„I kdyby šel na venkov za praktického lékaře?“

„Ani pak ne.“ — Porozuměla a zvážněla.

„A což, doktora Zezulu znáte?“

„Znám, nevídám, nepřeji si toho,“ předešla ho bez netrpělivosti.

„Milujete velké město, slečno?“

„Mám raději venkov, pane doktore.“

„Podivno, jak souhlasné myšlenky máme,“ pomyslil si Eineigl. Jiná v jejím věku touží po ruchu, zábavách velkoměstských. Ale snad měla velkého města zrovna tak po krk, jako on. Nerozumná zlost ho jímala, že Vlasta chce to, čeho i on si přeje. Ukrádala mu myšlenky.

„K vůli mně se nemusíte přemáhati, slečno.“

Sotva to dořekl, již toho litoval.

„Nepřemáhám se,“ odvětila a pohlédla na něho zahanbena. Schladla a sklopila oči. Eineigl nebyl s to slova omluvy vypraviti. Jaká nejapnost!

Ale takový byl poslední dobu. Impulsivní, předrážděný, slovem chorobný.

Rozloučili se chladně a cize. Vlasta spěchala po nábřeží, on dal se v opačnou stranu.

„Dobře, že jsem ji schladil,“ pochvaloval si Eineigl, aby přehlušil hlas nespokojeného svědomí. „Byla to moje povinnost neživiti marné naděje. Ta holka si na mne myslí — a poznání to — poznání to —“ nerozvinoval dále své spekulace. Zpozoroval, že je jako slečna Houdková milovníkem krásných slov, mužská precieuska. Čert to všecko vem!

Objednal si z Prahy telegraficky knihy, jež mu Vlasta doporučila, a k tomu „Květy“ a „Zvon“. Knih přišla mimo to též spousta na ukázku. Všecky četl. Z knihovny českého spolku vydlužil si některé české revue a pozval si k návštěvě a rozhovoru intelligentního učitele ze školy Komenského.

Když učitel navštívil Eineigla po druhé, stropil sluha Kirschner výtržnost. Jsa opilý, počal učiteli spílati a posílati ho z Vídně do Čáslavi. Eineigl zakročil rázně, a když opilec neposlechl, vyhnal ho okamžitě z bytu i ze služby.

Chlapík stával se poslední dobu pijanem a v opilství byl drzý a svárlivý. Po dvakráte již žádal o zvýšení mzdy, což mu Eineigl povolil vzhledem k tomu, že Kirschnerovi u něho odpadlo zpropitné, které mu pacienti strýcovi udělovali. Ale nezaměstnanost pánova měla v zápětí i nezaměstnanost sluhovu, a patrně, aby si ukrátil dlouhou chvíli, dal se milý Kirschner do pití.

Eineigl zpozoroval, že se mu ztrácejí z bytu cenné předměty, posledně z pracovny i originální soška Benvenuta Celliniho i s po-

věřujícím pergamenem. Věděl, že strýc za ni zaplatil mnoho set a že si ji cenil jako nejvzácnější ze svých uměleckých drobotin. Nepochyboval, že Kirschner zloděje velmi dobře zná, a byl odhodlán zbaviti se nevěrného služebníka. Výstup s učitelem výkon zámyslu toho jen uspíšil.

Učitel poslal k němu téhož večera náhradníka za Kirschnera, Čecha Sýkoru, sklepníka bez zaměstnání, hocha mladého a intelligentního.

Ale Kirschner nebyl spokojen. Žádal náhradu na čtvrt roku, a když mu ji Eineigl odepřel, podal stížnost k magistrátu. Eineigl byl předvolán, a ošumělý jakýs muž sepisoval s ním protokol.

Činovník nebyl v dobré náladě a hned při generaliích se na Eineigla utrhl.

„Svatopluk? Co je to? Chci vědět pořádné jméno."

„Je to české jméno."

„Jakže čínské?"

Eineigl viděl, že se mu škrabák posmívá. Řekl proto suše: „Vyprošuji si více zdvořilosti!"

„Cože?" zaječel muž pořádných jmen, „mám zavolat strážníka?"

„Není třeba," řekl Eineigl, vzal klobouk, otočil se a vyšel. Muž pořádných jmen za ním něco volal.

Eineigl si vzpomněl, že má u magistrátu známého, radu Trautmana. Byl z přátel strýcových. Poptal se po jeho kanceláři a zašel k němu.

Po čtvrt hodince opouštěl radnici. Diurnista musil se mu omluviti pokorně a kajícně. —

Eineigl dohoniv, co ve znalosti literatury české zameškal — četl po několik dní mnoho hodin denně — vycházel, aby Vlastu potkal, aby husičce dokázal, že četl i z českého písemnictví více než ona, že již ho nikdy nezahanbí. Ale nepotkával ji a poznal, že se mu vyhýbá.

„Urazil jsem milostslečinku, netýkavku," bručel si. „Nevídáno! Ale každý se přece brání. Já, který poznal jsem ženy ušlechtilé, raffinované, který zde v metropoli trhati by mohl květy z rodin patricijských, já že bych se sklonil k neúhledné, šukavé hospodyňce? Ne, to není způsob Svatopluka Eineigla!"

Zase opájel se velikými slovy, vidinami, jež mu kouzlila domýšlivost. „Marnoslave!" slyšel z dáli hlas Hosprův a vzpamatoval se.

Psal obšírné dopisy Vodvářkovi. Předplatil se dokonce k vůli němu na „Pernikářské zájmy". Vše zajímalo ho, s čím muž ten se zabýval. Byli již ty a ty, a Eineigla blažilo to jako vyznamenání. Vše Vodvářkovi psal, ale o Vlastě ani slova. Jsou jisté věci, s nichž i nejjemnější dotek cizí ruky stírá pel.

Vodvářka poslal Eineiglovi rukopisnou novinku, jako illustraci k poslední jejich rozmluvě. Rukopis byl krátký a měl nadpis „Vlnění".

Eineigl dal se do četby:

Po běli vyžehlé pěšiny mihl se ještěrky vlnivý spěch. V jiskřivém písku hřbet zvířete měnivým zasvitl bleskem, z temného pod-

rostu vyvřelý, smrštil se vypitý žíznivým drnem. Světelný dochvíval kmit okamžik ve zlehlém dusnu, jež sálavě houpá kolébkou líného vánku.

Usínání skrápá s větví zemdlených, pták po písni odpočívá, mlčí listů ševelení, zvolna krouží pádem, list se stopkou prohryzlou léhá na zem k uvadání.

Jen hamižník sýkora kupony nůžkami stříhá a zlatníky cinká posměšně o desku mramorovou.

Ševel a skok. V stébloví vír, a rudě, jak švihl by blesk, vyjela po kmenu vzhůru — veverka. Červený dochvíval výkmit modravou černavou zatěžklých vln, tísnících voje své z úkrytu kmenů v půtku se stříbrnou čepelí šermíře slunce.

Břitce si zablýsknul střevlík svým kovovým štítem. Po běli vyžehlé pěšiny za ním hned ještěrky vlnivý spěch.

Z hloubi dýchá boří, chladnou vláhou hlubých strží, svěží vůní konvalií, pachem silic roztápěných, kořením máty nad usnulým ručejem.

V aroma zabodlo surovým oštěpem z mrtvého zvířete začpění. Život se se smrtí popadne, potýká, divoce rve.

Po běli vyžehlé pěšiny mihl se ještěrky vlnivý spěch.

V ulpělý k ponebí jazyk medová plíží se chuť. Proklouzla, zasládla výdechem kvetoucích lip, šumotem letících včel, vratem však zahořkne v pelyněk, perlivý zasvědí do víček pot, mžitky se rozrojí. Života přeludem plní se hluš, mistrným štětcem krásné i odporné vtěluje fresky malíř — osud. Sestře vše v zápětí, sfoukne jak pýří, jak vzpomínku, ulétlý sen.

Slunce smáhne, z máku proudí vůně těžká, zatuchlá, v šíř se klade, hladí, laská, v klid vše poutá, sklání, tlumí, oddává.

V nehybnu věčnosti života pospěch jak svítivý kmitne se pěšinou vyžehlou ještěrky, střevlíka, veverky smyk.

Jen přeletem chytí jej hled, z temnoty v temnotu spěch. Ve světle stín, ve stínu lesk, v dychtění po klidu žel, v tišině vypjetí v bouř, v rozkvětu puch, ve zvrhlosti vůně, v souzvěně skřek, v chaosu lad, myšlenka z nebe, z pekel však chtíč, živlů všech původem díl, v přeletu, přemetu bleskem se zakmitne pěšinou všehomíra — lidský mikrokosmos.

„Pendant ke Schnitzlerovi,“ vzpomněl si Eineigl. Cítil to vlnění líných a střelhbitých živlů, prudké závany do spánku a bezvětrného dusna. Znázorněno rythmem slov a zvukem hlásek. Uschoval si hříčku tu. —

V neděli odpoledne, o svátcích velkonočních, nudil se Eineigl strašně. Nenáviděl sváteční dny z opposice ku všeobecné zahálce, k utracení času zábavou na povel. Dokud byl studentem, oblékal v neděli nejhorší šaty, pracoval a uzavíral se doma, aby nebyl účasten svátečního ruchu. Ve sváteční náladě davu spatřoval vždy něco hledaného, vylehtaného, papouškování a nesamostatnost jako v pohybech loutek, které tahá principál za drát.

Dnes mu to nedalo pokoje. Do práce a četby nebyl. Zahrál si na housle, četl chvíli, zahrál na piano, napsal dlouhý dopis Zezulovi.

Konečně k páté hodině vybral se z domu, bez určité myšlenky, kam zajde. Vsedl na elektrickou dráhu. Octl se u centrálního hřbitova. Vystoupil z vozu a vešel. Již věděl kam, navštívit strýce. Již se mu duch jeho nezjevoval, již nedružil se k němu na osamělých cestách. Chiméry o mimosvětském spojení duší ho opustily. U hrobu strýcova vzpomněl i na Auroru, tvář její se mu zjevila. A podivno, za ní v pozadí vyvstávala bílá tvář živé, Vlastina. Taková náhlá, prudká touha po ní ho jala, že se až ohlížel, jako by zde určitě pociťoval její přítomnost. Byl oklamán, že ji nespatřil.

Šel k hrobu Aurořinu. Z daleka viděl u rovu muže s vysokým lesklým kloboukem. Přibližuje se poznával doktora Hacuru. Chtěl couvnouti, v tom se Hacura obrátil k němu. Eineigl smekl mlčky a přistoupil.

„Servus,“ řekl Hacura překvapen a zlehounka se začervenal. Vyňal z kapsy náprsní krabici, otevřel, bílé cigaretty se zableskly. Ale zase krabici zavřel, upřel pohled na hrob, a vousy jeho kol koutků se zachvěly. Vzhlédl ostře a ponure k Eineiglovi.

„Tedy ty?“ řekl hluše a odkašlal si ze sucha. „Myslil jsem si to.“ — Usmál se ironicky.

Eineigla to udeřilo do tváře. Zahořel hněvem. Rozuměl tomu. ‚Napřed jsi ji zkazil, a nyní proléváš slzy krokodilí a zdobíš její mohylu.‘ — To bylo v lakonických větách Hacurových. A ještě: ‚Jak lehkým, příjemným si činíš pokání! Ještě tě každý za to pochválí.‘

Prudká odvěť tlačila se Eineiglovi na rty. Chtěl ránu oplatiti ranou, jedinou větou vyvrátiti podezření. Ale nenalezl hned slov, a spílati neslušelo se na tomto místě. Uklidnil se rychle. Rána jeho dopadla by na mrtvou, a jest otázka, zda by Hacuru přesvědčil. I kdyby jmenoval pravého viníka. Bude v tom viděti jen výmluvu, novou zbabělost. Nechať, on živý snáze to snese než mrtvá. I Hacurovi bude lépe, když nezví krutou pravdu o té, již miloval. Opovrhoval by jí pozdním, marným hněvem, litoval by, že takovou ženu miloval, a nikdy by již hrobu jejího nevyhledal.

„Ať zůstane Aurora v očích jeho obětí, ta illuse bude má pomsta,“ pomyslil Eineigl.

„Ano — já,“ řekl suše, vypjal se a posmekl znovu.

Hacura na něho nepohlédl, i Eineigl zadíval se na hrob, a již oba muži spolu nepromluvili. Eineigl myslil na Auroru. Ale jako by se mu halila v mrak, a tmy převalovaly se těžce v jeho mysli. Nedovedl již tvář Aurořinu jasně zachytiti v ohnisku představ. Černé vlasy světélkovaly modravě ze změti, nad níž poletoval bílý lehký stín, jiná postava ženy s křídly libelly na útlých dívčích ramenech. Špičkou bosé nožky dotýkala se temné půdy, od níž slabá křídla nemohla ji odtrhnouti.

Psyché.

A pod nožkou vylétající duše vynořila se tvář Aurořina, ne osudem umučená, ale veselá, s ironickým úsměvem, cigarettou v ústech, jak ji vídával v dobách studentských. Zvuk piana zaševelil, dlouhé, hubené prsty Aurořiny s dobře pěstěnými růžovými nehty dotýkaly se klaves. A jiné ruce, krátkých prstů, přiřadily se, krajková technika rozvedených čtyřručních akkordů zavířadla jemně, obestřela sluch...

Eineigl odstoupil od rovu. Svatokrádeží připadalo mu choditi k mrtvé a mysliti při tom na živou. Ohlédl se. Hacura byl již pryč. Pomocník hrobnický blížil se s kloboukem v ruce a servilním úsměvem v rozvousatělé tváři. Vítal štědrého milostpána, ukazoval, jak horlivě plnil jeho příkazy, kde co na hrob zasadil, pěstoval, zaléval. Doporučoval zakoupení krvavých růží ke tmavým tisům. Eineigl mu je ihned zaplatil.

Vyšel ze hřbitova. Nevkročí sem zase tak brzy. Dohlédne raději k sochaři na zamluvený náhrobek. Ani nebyl u rovu Aurořina na svém místě, alespoň měl ten pocit při Hacurovi. Ten má spíše právo ke hrobu choditi, protože Auroru miloval.

Po svátcích potkal na ulici Vlastu. Byla přepadlá a šla nedívajíc se na nikoho.

Pozdravil. Překvapena pohlédla na něho, kynula hlavou a zarděla se do temna.

„Byla jste churava, slečno?“

„Nikoli, pane doktore. Ale matinka stůně .... Byla jsem u ní v Praze.“

„Těžce?“

„Nikoli, je již lépe, chvála bohu.“

„A pan otec? Jak se má? Koho po Korcovi miluje?“

Našpulila káravě rty. „Myslíte, jako vy milujete pana Vodvářku?“

„Již to víte?“ smál se Eineigl.

„Mám své prameny. Ale tatínek opravdu zase někoho si oblíbil, malíře. Máme beztoho obrazů plné mapky, a což odlitků!“

Řekla to starostlivým hlasem, ale bez hořkosti.

„Nejste přítelkyní umění, slečno?“

„Ó jsem! Mám ráda obrazy. Ale musí to býti věc propracovaná, žádné skizzy a nedbalosti.“

„Tedy jen práce důkladná, solidní, není-li pravda?“

„Ano.“ — Několik kroků prošli mlčky.

„A jen nemoc paní mateře vás trápí, slečno?“

Pohlédla na něho udiveně. — „Jen to, co jiného myslíte, pane doktore?“

„Myslil jsem, — že jsem vás posledně urazil.“

„O ne!“ — Šikmý úsměv zvlnil její ústa.

Řekla to jako: Vy mne ani nemůžete uraziti.

Zadíval se na ni zkoumavě. Sklopila rychle oči a znovu se zarděla. Eineigl nevěděl, zda se má těšiti nebo hněvati.

„A přece — viděl jsem, že se mi vyhýbáte.“

„Ano.“

Sklonila hlavu a posunula proti němu rozepjatý slunečník, aby jí neviděl do tváře. Naklonil se rovněž.

„A proč? smím-li vědět?“ — Sám podivil se ostrému, inkvisitorskému zvuku svého hlasu. A jak pošetile se ptá! Vždyť jí napověděl, že ji uráží.

„Viděla jsem, — že doprovázeti mne je vám — nepříjemné.“

„A vám, slečno, — nebylo nepříjemné, že jsem vás obtěžoval?“

Neodpověděla, jen opravovala něco na slunečníku a usmívala se.

„Nejsem hoden odpovědi?“

„Ne,“ řekla a pohlédla do drátů, nedívajíc se na něho.

„Jak to? Jsem nehoden, nebo jsem neobtěžoval?“

„Řekla jsem „ne“.“ — Pohlédla na něho přivřenýma očima. Byl to pohled podivně teplý.

„Ale dnes mám na spěch, promiňte laskavě,“ dodala. „Zpozdila jsem se.“

„Rozumím, poroučím se vám, slečno!“

Šedé oči její se rozšířily, když odcházela. Chtěla něco říci, ale jen záporně potřásla hlavou. Ubíhala od něho. Potom se za ním ohlédla a řekla něco. A tím rychleji ubíhala.

Řekla něco, při čem Eineigl zatrnul, ač slyšel jen neurčitý zvuk. Ale byl jist, že to bylo něžné slovo, neboť hlas její zněl něžně. Tak mu to připadalo, jako by byla zavolala: „Svatopluku!“

Díval se za ní. Z kvetoucích kaštanů v ulici padali na ni růžoví motýli. Sledoval ji jako v závrati, až mu zanikla.

Pak teprve vystřízlivěl. Oklepal se nevrle. Snad se mu děvče to nelíbí vážně? Všecky stíny na ni hrnul, všecku prósu a hranatost života. Představoval si její tvář, postať za dvacet let. Obhroublou, vysmáhlou, neb naopak tělnatou, dýchavičnou panímámu. Škoda, že nezná její matku!

„Nic na ní není než to mládí,“ domlouval si sám.

Dva dni na to dostal poštou doporučený dopis: Vaše Vysokoblahorodí, velectěný pane a příteli! Chápu se příležitosti nastávajících jmenin Vašeho blahorodí, abych projádřil své nejsrdečnější, nejupřímněji míněná blahopřání. Bůh zachovej Vaše Vysokoblahorodí dlouhou řadu let v plném zdraví a nezkalené svěžesti duševní, chraniž Vás na Vašich cestách životních a obšťastniž Vás splněním všech Vašich tužeb.

Já však prosím, abyste mne vzácnou a šlechetnou blahovůlí Svou obdařil a nezazlil mi, že puzen na nejvýše smutným svým a rodiny osudem, vznáším na Vaši osvědčenou dobrotivost a vědymilovnost rovněž naléhavou jako odvážnou prosbu, byste přijma dedikaci mého k tisku připraveného díla geografického, laskavě převzal i náklad, totiž výdaje za první sešity. O úspěchu díla nepochybuji, a až intelligentní svět nabude důvěry, s mnohými díky zálohu poskytnutou navrátím.

Prosím co nejúpěnlivěji, by Vaše osvědčená vědymilovnost i v tomto případě nebožáka nevinně zavrženého neopustila. Jsem ochoten celý rukopis k nahlédnutí předložiti. Dovoluji si podotknouti,

že risiko není při tom ani z poloviny takové, jako vydání románu v jazyku národa proti světovládné říši německé v každém ohledu mizícího. Nehynoucí můj dík, vroucí modlitby mé ubohé a strádající rodiny o hojné požehnání všech počinů Vašeho Vysokoblahorodí budou jen slabou ozvou Vaší šlechetnosti.

Poukazuje ještě jednou na své blahoželání a díky, naději se, že prosba má nevyzní na plano, a znamenám se s ujištěním neochvějné oddanosti jakožto Váš nejvděčnější sluha a přítel

Albrecht Glühwein
XX. Bez. Jägerstrasse 3.

Eineigl došel s listem ku slečně ředitelce. Rozhněvala se.

„To že psal? Hinc illae lacrimae! Proto se ptal po vašem svátku. Mně, své ředitelce, neřekl ani slova! Do jaké pověsti uvádí můj ústav! Žebravý list in optima forma! Moji lidé nemají potřebí žebrati. Nic mu nedejte! I podívejme se! Geografické dílo, a já o něm nevím. Snad považuje můj ústav za průchodní stanici. Nic mu nedávejte!“

„Ale snad bych se měl přece informovati,“ namítal Eineigl.

„Co může takový alkoholik napsati? A jak otírá se o českou národnost!“

Rozmlouvali dále. Eineigl pohlížel po dveřích.

„Nic se nebojte, pane doktore, sem on nevkročí, měli jsme differenci.“

Myslila, že Eineigl se obává dotěrnosti Glühweinovy. Ale on očekával, zda objeví se Vlasta. Nepřišla.

Glühweinův dopis poslal Eineigl starému příteli strýcovu, professoru Grösslovi. Zašel by tam sám, ale professor, starý mládenec, býval doma na klíč uzavřen a otevíral jen v jistou hodinu, aby se nevytrhoval ze studií. Hovor s ním byl možný jen písemný neb na schodech. Stoje na schodech dovedl professor Grössl hodinu mluviti. V bytě svém byl až příliš nezdvořile stručný.

Odpověď professorova došla obratem pošty. Byla naprosto zamítavá. „Nesvědomitý ignorant“ byl titul, jímž professor bývalého kollegu obmyslil. Glühwein prý bídnou svou slátaninu kde komu nabízí, a peníz na to vynaložený byl by vyhozen.

Poslal tedy Eineigl Glühweinovi k rukám slečny Houdkové peněžitý dar a žádal, by ho Glühwein omluvil.

Že z Prahy nebyl žádostmi nevydávaných autorů zaplavován, přičítal diskretnosti Hosprově a Vodvářkově. Za to dostal první sešit sensačního románu Bullenhauptova, vydaný nejpřednější nakladatelskou firmou v Praze. Vrátil „Zemětřesení“ s díky.

V květnu vyšel Vodvářkův román. Kritika lícoměrně se divila, proč takový talent na tak dlouho se odmčel. Nazvala román „Vlnění“ dílem pozoruhodné originality a odkázala čtenářstvo s podrobnou recensí na dobu pozdější, která nikdy nenadešla. Román zapadl jako kámen do vody, tušení Vodvářkovo se vyplnilo.

Eineigla mrzelo to více snad než Vodvářku, zvláště když později s myšlenkami a celými řetězy vývodů setkával se ve spisech

jiných, aniž by v nich na prvenství Mcelského bylo poukázáno. Alarcon, hotový Alarcon! Ale to byl vlastně účel tvorby Vodvářkovy: hoditi kvas do duší. Podivný to člověk! Nu, Eineigl by se proti takovému úspěchu své práce ohradil.

Eineigl vyhýbal se ústavu slečny Houdkové, ale kdyby byl povolán, zašel by tam. Divil se dokonce, že tam vše tak zdrávo. Jako by to byl chorobinec, a ne výchovna mladých, zdravím kypících životů.

Na svůj svátek dostal Eineigl blahopřání od paní Tapferové z Uher. Psala, že syn je na ni tak hodný, že ji nechce pustiti od sebe. Než s matkou, raději že se rozešel s plukovníkovou dcerou. Jest ještě synovská láska.

Eineigl potřásal hlavou. O Auroře ani zbla. Bedřich přiložil navštívenku. Z Prahy dostal dva dopisy, z ústavu slečny Houdkové přinesl posluha vyšívaný polštář. Na připojené, podle naduřelého slohu slečnou ředitelkou koncipované gratulaci podepsány byly všecky chovanky i Vlasta.

To Eineigla zamrzelo. Mohla psáti sama, dvě tři slova, nic by si nezadala. Bůh ví, nač je tak hrdá!

V neděli na to rozhodl se Eineigl, že zajede si do Badenu. Ku konci května bývalo tam nejkrásněji, celá elegantní Vídeň se dostavovala tam na doušek čistého vzduchu.

Na jižním nádraží setkal se — s celým pensionátem slečny Houdkové. I Vlasta tu byla ve světlém šatě, jenž postavu její činil vzdušnou a něžnou.

Poděkoval se ihned za gratulace a tázal se Vlasty, jak se vede paní Hosprové.

„Již dobře, sama mi včera psala,“ odvětila Vlasta, a obličej jí zazářil.

Slečna Houdková představovala Eineiglovi chovanky řadou, černo a světle kadeřavé hlavičky andělské. Zvláště dvě z nich, Gábi Bordovská a Nelly Havlová, byla slibná poupata jiskrných, ač ještě neprocitlých očí. Ukvapená slečna Gábi se každou chvíli plácla přes ústa.

Podnikaly výlet do romantického údolí Helenina za Badenem. Eineigl rychle změnil svůj plán a připojil se s dovolením ředitelky i všech hlasujících členů výpravy ke společnosti.

„Budu-li se nuditi, uteču jim,“ řekl si, naslouchaje vodopádu slov ředitelčiných a stíhaje očima zjevy dívek, pružné jako mladé břízy.

Vlasta měla šťastný den, jasnota a roztomilost dýchaly z jejího zjevu. Nebyla dnes protivnou Lottou z Werthera vůči mladším chovankám, byla děckem a žvatlala a smála se s ostatními o závod. Oči její se rozkoší přivíraly jako oslněny, a rychlé pohledy jako stříbrné jiskry zalétaly k Eineiglovi. Byly okamžiky, kdy zadívala se na něho širokými zřítelnicemi vroucně a vděčně. Pozoroval tyto pohledy, tušil je a rozveselil se rovněž.

Dívky vyslaly Vlastu pro lístky a skupily se v chumáč šeptající a chychotající. Eineigl procházel se se slečnou ředitelkou vesti-

bulem. Vyprávěla mu o Glühweinovi. Smýšlení její se změnilo, litovala ho, zvláště k vůli jeho ženě. Tvrdila, že tak ubohou, zmučenou bytost neviděla. Je prý na kost hubená, neoblékaná. Pomoc od Eineigla přišla jí jako manna s nebe. On prý žije, utápí vše v alkoholu, ale ona a syn živoří. Musili strhnout syna se studií a dáti na knihkupectví.

„Měl jste mu, pane doktore, přece tu knihu vydati," řekla slečna ředitelka na konec.

Eineigl sdělil jí obsah kritiky professora Grössla. Slečna mávala odmítavě rukama.

„Snad to byla závist," mínila, „učenec učence málokdy uzná, a professor Grössl, jak mi řekl Glühwein, vychází ze zcela jiného hlediska v tradování zeměpisu."

„Možná," odvětil Eineigl, „ale vědecký spor nesahá přece až do soukromí, na pole prosté humanity?"

„I sahá, sahá," dosvědčovala slečna ředitelka a počala ze života líčiti literární spor dvou známých universitních professorů pražských, který na konec zvrhl se v pravou zvlčilou bitvu o existenci.

Vlasta přišla s lístky.

„Slečny, půjdeme do čekárny," vybízela slečna ředitelka a zamířila ke dveřím čekárny druhé třídy.

„Ale my máme lístky třetí třídy." — A Vlasta na doklad rozprostřela vějíř hnědých lístků.

Děvčata pokukovala na sebe a tutlala smích.

„To je jedno," zakabonila se slečna ředitelka, „jen dále, slečny!"

„Já jdu do čekárny třetí třídy," řekla Vlasta tiše, ale rozhodně.

„Tož já taky," přidala se k ní slečna Bordovská a rozesmála se jako hrdlička.

„Tož my taky," opakovaly po ní ostatní děvuchy širokým moravským přízvukem a rozesmály se za ní.

„To je on, to je otec," pomyslil si Eineigl, dívaje se na Vlastu. Zveselen rozpaky slečny ředitelky dodal: „I já jedu třetí třídou."

A poklepal na kapsu, v níž měl lístek třídy druhé.

„Pak vás ovšem, pane doktore, neopustíme," kryla slečna ředitelka svůj ústup.

Celý roj vešel do čekárny a otevřenými dveřmi na perron. Eineigl vtiskl průvodčímu vlaku zlatník, žádaje zvláštní oddělení vozu do Badenu. Ač byl nával výletníků, dosáhl toho, že ústav slečny Houdkové umístěn byl v uzavřeném oddělení vozu, jež ihned do posledního místečka obsadil. Tísnili se, ale patřilo to k výletní náladě.

Eineiglovi bylo mezi děvčaty komicky a radostně. Něco operetního tanulo mu na mysli, jakési temné kvality se v něm probouzely, jak říkával přítel jeho, kandidát filosofie Grunzer.

Za Meidlinkem prošel vozem podomní obchodník, a děvčata sesypala se na jeho zásuvky. Prohlíželo se, vybíralo se, kupovalo se.

„Ale dámy, vždyť to ve Vídni dostanete lepší a lacinější," divil se Eineigl.

„My ženy,“ vysvětlovala mu slečna ředitelka ex cathedra, „máme vášeň chtíti vše, co vidíme. Žena i na smrtelné posteli chce kupovati, rozmnožovati svůj majetek.“

Aforismus, nad nímž Eineigl kroutil hlavou. Za obchodníkem objevil se v kupé hoch-houslista s povadlou pletí a otrlým výrazem v tváři. Stanul, sehrál dvě odrhovačky a nastavil umolousaný notový papír.

„Nejsi Čech?“ otázal se ho Eineigl česky.

Hoch zakroutil hlavou: „Bin deutsch.“

„Odkud jsi?“

„Bin aus Petschau bei Karlsbad,“ odvětil hoch zpívavě.

„Tedy přece krajan,“ řekla slečna Havlová. Eineigl spustil mravní extempore, kam takové ranní otupování studu a zahálčivé výdělkářství vede, poukazoval na duševní zkázu, jíž takoví hoši, kteří hrají, ve dne po vlacích, v noci po krčmách propadají, horlil, že je to povinností obecenstva takové nešvary nepodporovati, aby zbloudilé nebo zneužívané děti se raději zavčas ke skutečné práci obrátily a nestaly se jednou břemenem nebo metlou společnosti.

„Vidíte, pane doktore,“ podotkla slečna ředitelka, „o tom byste nám mohl jednou v ústavě uspořádati přednášku, takovou malou universitní extensi. Pozvala bych si i slečnu Apfelbaumovu, spadá to i do jejího oboru. Aby nemyslila, že hudba je vše.“

O logiko! pomyslil si schlazený Eineigl. Nahlas dodal: „Je to věc vskutku dosti aktuelní.“

„Ale, pane doktore,“ namítal snědý diblík z Moravy, slečna Bordovská, „odpusťte, včil jste nejednal, jak to povídáte.“

Děvčata se smála.

„Jak to myslíte, slečno?“ — Eineigl cítil s nevolí, že se zardívá.

„Vždyť jste dal tomu chlapci nejvíc.“

„Tím se však nevyvrací pravda mých vývodů,“ bránil se Eineigl.

„I vyvrací,“ vykřikla nějaká hlavička, ale ihned se skryla.

„Je to doktrina,“ poučovala slečna ředitelka, „šlechetná doktrina, ideál.“

„Nesuďte podle mých skutků,“ prohodila slečna Havlová, „ale podle mých slov. Jako řekl kazatel, když ho našli ve škarpě na mol.“

„Ale slečno!“ kárala ji ředitelka. Další slova její zanikla v jásavém smíchu ostatních. Jen slečna Hosprová se nezasmála, a Eineigl dobře si toho všiml.

„To není k smíchu, milé dívenky,“ dostala se slečna ředitelka konečně k slovu.

„Šťastný věk,“ řekl Eineigl ironicky. „Vše je mu k smíchu!“ Nebyl uražen, ale přece rozmrzen.

„Věc je myslím ta,“ ozvala se Vlasta jasným a rozhodným hlasem, „že srdce mluví jinak než rozum.“

Dívala se při tom upjatě na číslo vozu na stěně při zemi. Eineiglovi se zazdálo, že je jedinou pravou ženou mezi chamradí kolem. Takovou tichou, vděkuplnou náladou dýchal její zjev.

„Vlasta má pravdu," dotvrdila slečna Houdková, a jako by dokazovala, proč v zimě se musí topiti, rozkládala mnohými slovy, jak ona, ač má veliké zkušenosti, přece někdy není s to rozeznati skutečné chudé od chudoby nehodné nebo předstírané. Přešla pak na naléhavou reformu chudinství a končila jako vždy prospektem do příštího ráje, až bude provedena dokonalá emancipace žen.

Pouze Vlasta poslouchala ji pozorně. Ostatní děvčata počala se vrtěti, ohlížeti a šeptati. Až slečna Havlová přerušila výklad.

„Ale ruláda je přece figura zpěvní, není-li pravda, slečno ředitelko?"

„Ano, tak jest," odvětila tato poněkud nejistě.

„Vidíš," obrátily se dvě tři dívčiny na slečnu Bordovskou, která s Havlovou nesouhlasila.

„Ale co by!" odsekla Gábinka. „Ruláda je telecí pečeně."

„Zcela správně!" přidal se doktor na její stranu. Všecky oči obrátily se k ředitelce.

„V tom je Vlasta kapacitou," vyhnula se tato rozhodnutí.

„Slečna Bordovská má pravdu," opakoval Eineigl. Vlasta pohlédla bokem na rozradovanou Gábinku a řekla ostře:

„A slečna ředitelka také."

„Co je tedy ruláda?" tázala se slečna Havlová.

„Výraz ruláda je běžný v hudbě i v kuchařství," odvětila Vlasta a přidala přesnými, poněkud pedantickými slovy výměr hudební i kuchařský.

Gábinka pohlížela vděčně na Eineigla. Náhle jí něco napadlo.

„A co je nejlepší proti šťukavce?"

Děvčata dala se hlasně do smíchu.

„Škytavce," opravila moravismus slečna Havlová.

„Zrovna mne, pane doktore, chytá," přiznávala se Gábinka dětsky naivně.

„Dívejte se, slečno, pevně na jeden bod."

„Na svůj nos," navrhovala jedna z děvčat. Nový smích. Teprve nyní bacila se slečna Gábi přes ústka. A již vjížděl vlak do Badenu.

„To bylo pěkné," řekla Vlasta, když vystupovala, a zase zachytil Eineigl její jasný, vděčný pohled. Poznal jistě, že vděčný. Zač mu děkovala?

Dal se ostatně zcela do vleku dam. K elektrické dráze přišli pozdě, ale nic nevadilo. Za půl hodiny pojede jiný vůz, zatím prohlédnou si lázně. Procházeli se tedy náměstím, parkem; ženy bujných, krajkami vydmutých poprsí a těžkých víček nesly se kolem, a děvčata kritisovala jejich šat, tvář, vlasy, pohyby, vše. Skupina se protáhla. Eineigl šel v poslední řadě s ředitelkou a slečnou Hosprovou. U cesty byla květinářka s bezem, konvalinkami a kosatci. Eineigl uzřel toužebný pohled Vlastin, utkvělý na květinách.

„Smím nabídnouti?" tázal se tiše.

„Prosím," řekla.

„Co se vám líbí, slečno?“

Váhala a pohlédla na něho plaše.

„Vemte si to vše!“ — A promluvil něco s květinářkou.

„Ruku líbám, milostpane,“ děkovala tato a nastavila Vlastě koš.

„To je vše mé?“ ustrnula Vlasta.

„Ano, slečno, přijmete-li to ode mne.“

Zaryla obě ruce hluboko do květin, výraz triumfu a lakoty bleskl se na okamžik v její tváři.

„Co byste se vším dělala, Vlasto?“ napomínala ředitelka. „Dejte též ostatním slečnám, když je pan doktor k dámám tak galantní.“

Vlasta se zarděla a vzpamatovala.

„Dovolte tedy, slečno ředitelko, abych vás ozdobila.“ Vybrala nejkrásnější květy a složila je v kytice.

Děvčata se sběhla, a Vlasta všecky podělila. Sobě ponechala kytici konvalinek. Doktorovi vetknula do kabátu vonný, žlutý květ kosatce.

V půlhodině seděli ve voze a jeli půvabným, jarní přírodou vykrášleným údolím Heleniným. Eineigl seděl proti Vlastě, vůz naplněn byl omamnou vůní šeříku a konvalin.

Děvčata šveholila jako vlaštovice, slečna ředitelka nevěnovala přírodě mnoho pozornosti. Dokládala stále, že ve Švýcarech viděla zcela jinaké věci. Dala se do řeči s výletníky jinými a seznamovala se s nimi po řadě.

Eineigl rozmlouval s Vlastou o knihách, které před tím četl. Poslouchala mlčky, přijímala zbožně jeho úsudky. Když ukazoval jí Weilburk, malebné zříceniny Scharfenecku, jenž věžil se nad údolem, tu měkký pohled Vlastin provázel každý pohyb jeho. Nic jinak, než jako by on byl tvůrcem veškeré té krásy vůkol, jako by on poručil krásnou pohodu, vykouzlil svěží půvab kvetoucích kdoulí, měkkou lichotnou žluť akacií, vyzvánění stříbrných zvonků z hrdel ptačích, bleskotný šum Schwechatu, hrajícího zelenavými vlnkami ve slunci, i tu hladkou sametovou vlnu palouku, zabíhajícího mezi kmeny do lesa.

Bylo to pro něho sice lichotné, ale odmítal to a nastrojil obličej co nejlhostejnější. On za nic nemohl, zapíral i to, že v jeho nitru se něco budí, že mu není ani dost málo do vážnosti nebo smutku. Vzpomínal marně na stíny ku světelnému obrazu, jenž ho obklopoval. Všecko temno se rozplývalo, nemělo již k němu přístupu. Mátohy se mu vyjasnily; neb zvykl si v nich, jako temnu oko zvyká, znenáhla se mu šeří, tma i taj unikají. A co nemá taje, nemá ani děsu.

Srdce tlouklo mu chvílemi prudce, ale již ne úzkostí, nýbrž dychtivě.

„Tam komponoval Beethowen,“ ozval se obstárlý pán ve voze ukazuje mladému hochu, asi svému vnuku, pěšinu na pravém břehu Schwechatu pod převislými jedlemi. Všecky hlavy se tam obrátily, hovor potuchl. Za chvíli rozšuměly se znovu hlasy. Slečny se šťouchaly, ukazovaly si na starou pannu v popředí vozu, která svým hladkým účesem proti načechraným moderním frisurám vyjímala se

jako oškubaná slepice. Vyžlata kuckala se smíchy. Někdo prohodil, že v bílém letohradu, jejž minuli, přebývá arcivévoda. Zase bylo na chvíli ticho.

U krajinské boudy slečny na přání ředitelčino vystoupily. Také Eineigl.

„To byla pěkná partie,“ řekla slečna Houdková, a Vlasta vzhlédla přisvědčivě k Eineiglovi.

„Máme pěknou pohodu,“ odtušil tento suše. Vlasta rychle se odvrátila a upravovala pomačkané záhyby na bluse neposedné Gábinky Bordovské.

Dívky usedly k svačině pod krvavě kvetoucím hlohem. Po kávě rozběhla se děvčata po zahradě a s dovolením ředitelky i po okolním lese. Ale musila zůstati v dohledu, tak přísně kázala slečna ředitelka. Doktor Eineigl a Vlasta zůstali u ředitelky.

„Chtěl jsem nabídnouti dámám výstup na Lindkogel,“ pravil Eineigl, pokuřuje vonnou cigarettu. „Ale myslím, že je k tomu příliš horko.“

„Je to příkré?“ tázala se slečna ředitelka.

„Dosti,“ odvětil Eineigl.

„To pro mne není, děkuji, pane doktore.“

Vlasta vzhlédla lítostivě. — „A je tam pěkná vyhlídka?“ řekla nesměle.

„Krásná, slečno. Je tam rozhledna.“

„Škoda,“ vzdychla Vlasta.

„Chtěla byste nahoru, Vlasto?“ řekla ředitelka laskavě.

„Jsem k službám,“ nabídl se rychle Eineigl.

„Ráda bych vyhověla, ale mám toho dosti,“ omlouvala se ředitelka. „Jsem nějak nezdravá poslední dobu, chtěla jsem také prosit pana doktora.“

Červený šat slečny Bordovské mihl se kolem.

„Slečno Gábi!“ volala na ni ředitelka.

„Prosím!“ A rozpálený obličej dívčin zasvítil ze zeleně.

„Zde pan doktor bude tak laskav a doprovodí vás se slečnou Hosprovou nahoru k rozhledně. Na půl hodiny — ne?“

Pohlédla tázavě na doktora.

„Na hodinu,“ opravil tento.

„Tedy za hodinu vás očekávám zpět. Mohou i ostatní slečny s vámi.“

Gábinka zatleskala ručkama.

„Však jsem si to myslila. Kdo pak by zde lapěl. Tož pojďme!“

I Vlasta vyskočila jako laňka, a obě dívky spěchaly držíce se pod paždí před doktorem přes silnici směrem, jejž jim ukázal.

Slečna Houdková pohlížela za nimi, pak zadívala se na silnici a pod ní tekoucí říčku, vzala tašku a vyňala z ní knížku. Ticho usínavé, horké uléhalo na zemi, na níž svítily rudé kapky opadalého hlohu.

K oběma dívkám přidružila se slečna Havlová, a všecky tři pobíhaly před Eineiglem, odhrnujíce rukama převislé do stezky větve a tu a tam trhajíce lesní květ. I vážnost doktorova neodolala, a za chvíli závodil s děvčaty ve běhu do kopce, v přemáhání překážek a v odvážných skocích. Dívky výskaly, přidržovaly sukénky a jen jen míhaly štíhlýma nožkama.

Uřícení a do makového květu rozčervenalí stanuli všichni na výšině. Vystoupili na rozhlednu. Zde bylo volno, zde chladněji a čistěji. Pod nimi v hloubi kývaly se vrcholy jedlí a sosen. Zraku otvíraly se pohledy na vlnící se les, na proláklé, sytě svítící pažity v dolinách, na stříbrnou žilku řeky a za horami a za lesy, jako shluklé, zkamenělé obláčky, tkvěly na obzoru štíty Alp.

Děvčata rozhovořila se, ukazovala si na zábradlí vyryté mapky a jména okolních znamenitostí. Pohovořila, proběhla kolem dokola a sestoupila. Eineigl šel poslední. Slečna Havlová šeptala s Gábinkou, a když tato nechápala, řekla hlasitě. „Já ti pak něco povím."

Dole obě děvčata zmizela, a Eineigl s Vlastou osaměl. Vlasta měla oči přivřeny, uchovávala si obraz z rozhledny ve své paměti. Ňadra její dmula se tiše a hluboce.

„Vrátíme se?" řekl Eineigl.

„Ano," odvětila. „Ale půjdeme jinou cestou, není-li pravda, pane doktore?" — Dodala prosebně. „Nerada touž cestou jdu dvakráte."

„To je také má zásada," přisvědčil Eineigl. Pohlížel na Vlastu s rostoucí zálibou. Rozpálená chůzí, ochlazená čistým větérkem na rozhledně, byla jako čerstvě utržená jahoda. Kořenná vůně z ní proudila. V Eineiglovi vznikala výbojná brutalita.

„Kudy sestoupíme?" tázala se.

„Zabočíme k jihu, slečno, a obloukem dospějeme k silnici."

„Ano," řekla poslušně. Pak kráčejíc podle něho nebo za ním, když jí klestil cestu, rozhovořila se o malíři, jehož otec nyní protežuje. Hodný je, mladý ještě a nadaný. Jen na jméno jeho ne a ne si vzpomenout. „Má takové zvířecí jméno," tvrdila zas a zase. Eineiglovi na tom nezáleželo. Unavovalo ho vše, zaléval se potem.

Pak rozhovořila se Vlasta, jaké roztomilé dítě slečna Gábi je. Navštívily před letnicemi koncert pianistky slečny Rousné. Byly uneseny, jen že ona hrou pianistky, a Gábinka jejími šaty.

Odchýlili se od vyšlapané cesty a sestupovali strží. Eineigl Vlastě na obtížných místech pomáhal. Podkasávala se, a Eineigl spatřil šedé punčošky kol plných lýtek. Hnědé botky byly na nohu jako ulity, na nohu malou, bezvadně modelovanou. Zálusk zavichřil v Eineiglovi, štípnout, kousnout! — A potom? Závratí bylo mysliti dále.

Vlasta kráčela mu po boku, nechával ji poněkud napřed. Opírala se o zavřený slunečník. Vlály od něho nachytané pavučiny bílými vlákny. Nešli pěšinou, ale klikatě, jak stromy je propouštěly. Eineigl schválně se odchyloval od cesty vyšlapané.

„Tedy byste opravdu nechtěla zůstati ve Vídni, slečno?"

Pohlédla na něho v rozpacích. — „Kdyby to musilo být — ano," odvětila tiše.

„Ne, tak to nemyslím, -- dobrovolně."

„Kdybych měla volbu, tož bych raději šla na venkov."

„Volbu! Myslíte, kdybyste byla samostatná, žila osamoceně?"

„Ne," řekla rychle a zalekla se v zápětí. Pokračovala chvatně a zmateně. „Vidíte, pane doktore, na příklad vy, lékař. V městě jako byste ani nebyl lékařem. Ani ti vás dobře neznají, které léčíte. Ale na venkově lékaře znají, tam se vidí jeho činnost, tam je vážen."

„Tedy lidem k vůli mám jíti na venkov, slečno? Ne tedy z vlastní vůle?"

„Nikoli, nerozumíte mi. Nevím, jak bych to řekla. Na venkově je jaksi — jaksi útulněji."

„Pro kapitalistu lékaře — zajisté, slečno. Proto tedy též pro mne."

Rekl to ostře, ale ona hrotu nepocítila.

„Ale vždyť jsou lékaři, kteří se z praxe živí," namítla naivně.

„Zajisté, slečno. Ale lépe, když se na to nespolehnou."

„Tomu nerozumím."

„A není též třeba, slečno, na to jste příliš — mladá."

„Je mi na osmnáctý rok, pane doktore."

„Již?" divil se Eineigl potměšile. „Jak jste stará!" — Odmlčeli se.

„Zdali pak víte, pane doktore," ozvala se Vlasta po chvíli, „jak dlouho vás už znám?"

„Asi tak dlouho, jako já vás, slečno."

„Mnohem, mnohem déle! Již tři léta."

„Není možno!"

„Pamatujete se, že jste poslal z Opatije do Prahy otci podobiznu?"

„Špatnou," řekl Eineigl.

„Vypadal jste tehdy špatně. Ale mamince jste se velmi líbil," dodala chvatně a pohlédla na Eineigla bázlivě.

Poznal, že Vlasta ví o jeho historii samovražedné. Byl jistě směšný v jejích očích. Zlost ho pojala. Co si ta husička dovoluje?

Pohlédl na ni. Dýchala nepokojně, víčka se jí chvěla. Je s ní sám a sám v odlehlé tišině lesní. Nedobrá myšlenka jako pomsta v něm kmitla a kdesi tlela v troudu.

Skepse jeho byla bílou květinou molly chránící ho proti úkladům všech kouzelnic. A tato Circe byla kouzelnicí příliš — slabou. Co byla proti Nuši, Auroře, ba i proti fregatce? Cítil, že Vlastě tímto přirovnáním ubližuje, ale byl v náladě vše strhovati k zemi, do prachu.

Ani valně neposlouchal, co Vlasta dále vyprávěla, jak otec ho měl rád, jak matka její ho litovala, že je bez otce a bez matky. Že chtěli ho pozvat na poslední vánoce, ale nejmladší bratr její onemocněl spálou, a nemohli se toho odvážiti.

Umlkla na konec vidouc, že Eineigl neodpovídá a jen čelo vraští.

„Ale slečna ředitelka bude již čekat," řekla nesměle.
„Zbloudili jsme," řekl bezohledně.
Pohlédla na něho a usmála se svým širokým smykem.
„Vy se, slečno, nebojíte?"
„Ne. Za prvé vím, že jsme nezabloudili, a pak —"
„A pak?"
„Jste u mne vy."
Řekla to tiše, ryjíc hrotem slunečníku v zemi tmavé čáry.
„Ale my jsme skutečně zbloudili, slečno."

Zasmála se znovu a pohlédla do výše rozmarně. Pablesk slunce přejel jí po tváři, zaplála, zlíbezněla.

„Ale to je dobrodružství! To ještě scházelo k výletu! Zbloudili jsme tedy."

V lese se náhle zatmělo. Na obloze sbíraly se mraky, slunce se skrylo. Eineigl pohlédl k nebi a překvapen zamručel: „Jako Aeneas a Dido."

„Jak — prosím?"

„Musím se orientovati, slečno," bručel přemáhaje vznět, jenž mu právě krví zavařil. Byli v úvale, před nimi i za nimi byla stráň, kotlina táhla se směrem k severu.

„Musíme tudy," řekl Eineigl ukazuje vzhůru do stráně na východ. Orientoval se kompasem u hodinek. Vykročil rázně.

„Máme na spěch?" otázala se Vlasta.

„Nikoli," řekl ani nevěda proč. Neodvážil se na ni pohlédnouti. Šla po jeho boku. Nad hlavami jejich ozval se sedmihlásek.

„Znáte, pane doktore, píseň Hálkovu: Ten ptáček, ten se nazpívá?" tázala se Vlasta.

„Četl jsem ji na gymnasiu, ale nepamatuji se již."

„To je škoda!"

Počkej, vlastenko, řekl si Eineigl, dám ti lekci. A dodal nahlas: „Ale znám, slečno, pěknou píseň Heineovu."

„Jakou?"

Zastavili se ve stínu jedle a on zpíval:

Leise zieht durch mein Gemüt
liebliches Geläute,
klinge, frohes Frühlingslied,
kling hinaus ins Weite!

Ale účinu očekávaného nedosáhl. Vlastu nerozhněval.

„Máte pěkný hlas," řekla, „a Mendlsohn — je to od Mendlsohna?"

„Nápěv, ano."

„Mendlsohn je mým oblíbeným skladatelem," řekla, „tak jako vaším."

„Z čeho jste to uhodla?"

„Tak zpíváme jen to, co se nám líbí, anebo když . . ." zarazila se náhle.

„Když —?"

„Ale mně se Hálkova píseň líbí lépe," promluvila chvatně. A zapěla zaokrouhleným flétnovým hlasem:

Ten ptáček ten se nazpívá,
jak byl by píseň živá,
ba, kdo v svém srdci lásku má,
nedivte se, že zpívá.

Rozplakala se a neukrývala to. Jasně řinuly se jí slzy po lících. Dívala se přímo na něho.

„Tedy proto vy, slečno, zpíváte," tanulo Eineiglovi na jazyku. Ale nevyslovil to. Kol ní byla posvátná nedotknutelnost zjevení, hlas roztřásl se mu v hrdle, sladká hrůza ho obešla.

Stáli a mlčeli. Pak se její rty rozechvěly, pohled jako by vrátil se k zemi. Náhle sepjala ruce a rozesmála se dětsky, bujně.

„Kaštan — teď mi to napadlo, Kaštan se jmenuje."

„Kdo pak?"

„Ten malíř, otcův malíř."

„Ale řekla jste dříve, že má, tuším, zvířecí jméno."

„Inu ano, tak říkají u babičky v Prostějově psovi. Kaštan!"

Oba se rozesmáli. Ve výši zahřmělo, sychravý závan zašustěl, padající jehličí chrastělo.

„Odpusťte," mručel Eineigl, nespouštěje očí s postavy Vlastiny. Přikročil k ní těsně. „Nebojte se!"

Vlasta jako by hřmění neslyšela, odvětila jen: „Nebojím se."

„Musíme se ukrýti před přívalem," řekl Eineigl chraptivým hlasem a chopil Vlastu za obě ruce. Dodal hlasem měkkým, přimykavým jako krajka a nezbavitelným jako pavučina: „Nebojte se, Vlasto!"

Brutalita číhala za jeho něžností. Vlasta nevzhlédla, neodpověděla. Ponechala mu své ruce, ztěžkly v jeho rukou, a smrtelně zbledla.

Rozhlížel se lačně, veda ji jako ovečku. Vítr rozběsnil se v lese. Eineigl vypátral úkryt z převislých větví silného smrku. Nazdvihl větve vší silou, oběma rukama, a zavlékl kořist svou do úkrytu.

Krev vřela v něm klokotem, v uších mu šumělo, v čelistech trnulo, a srdce bouchalo mu do prsou hluboko jako zvon.

Zahřmělo opětně a blíže.

„Nebojíte se?" tázal se Eineigl klekaje proti Vlastě. Nyní uvědomil si jasně, co chtěl. Zaskřípěl zuby.

„Nebojím."

„Pod stromy za bouře skrývati se je nebezpečno," řekl záludně a tiskl jí ruce silněji a silněji. „Nebojíte se?" — Otázka jeho zněla výhrůžně. Zablesklo se.

Vyvinula mu pravou ruku a pokřižovala se.

„To přede mnou?" tázal se.

„Ne, před bleskem."

„Tedy se bojíte?"

„Nyní ani smrti ne!"

Znovu se zablesklo. Tvář její vyvstala před ním. Oči její byly široce rozevřeny a na něho upřeny, sladce, žhavě a neklamně. Hledal žhoucí světla vášně, a nalézal zářící květy lásky. Kytice povadlých konvalin mrtvolně rýsovala se na světlé spodi její bluzy. Každá žilka, každý pór její tváře jako prosvětlený obrázek v projekčním poli vystupovaly.

Chtěl přižehnouti ji divoce k sobě, sevříti, zlíbati, rozervati, zničiti. Kdyby se mu vzpírala, rval by se s ní. Hustá přeháňka bubnovala mu nad hlavou k útoku.

Ale ruce jeho klesaly, hlava klonila se, jako by položiti se chtěla do prachu před ní.

„Mrtvice," řekl si a ztrnul. Ale nebyl to posel smrti, nýbrž života. Blesk a úder hromu. Lekl se, zachvěl se a zdvihl hlavu. Bál se o ni. Její ruka posud tkvěla v jeho dlani jako přikována.

Podivil se. Marně přivolával myšlenku původní, výbojnou. Zmizela, rozplynula se v páru. Co to? Stal se sentimentální? K smíchu! Když ne on, tak někdo jiný. Na rtech tanulo mu něco hodně cynického. Řekne jí to, zažene ten čistý svit z jejích očí. Na příklad, že ženy byly jen pacemakery v jeho erotice. Ale když nabíral dechu k tomu, zadrhlo mu v hrdle.

A zase klonila se jeho hlava, a tlačilo ho cosi k zemi. Ale již ne pud dravý, ničivý, ale tvůrčí jihnutí, rozpuk sluncem dotčeného pupenu. Měl květinu molly při sobě, ano, a poznal zázračnost její, že nedovolovala mu, aby se stal zvířetem.

Raději by vyrval srdce z prsou vlastních, než by ublížil jediným slovem, ba myšlenkou té, která ho miluje, s jejíž duší sešel se v májové bouři. V posledním blesku vzdalující se přeháňky viděl tvář Vlastinu bledou, oddanou, oči její svítily tmavozeleně. Jakési rozprostranění otvíralo se mezi nimi a zároveň rozsvětlování. Hlava její se mu vzdalovala, jako když obrácené kukátko roztáčíme. Vyjížděl ze sluje tmavé, dlouhé, na lodi věnčené bílou pěnou zápasů, lekninovými růžemi, vyplýval na den, jehož stříbrné proudy prokvétaly vodami, zaplavovaly vše vítězným leskem, hukotem velepísně života, hlasem jarní mladé lásky.

Nebolely z toho oči, ale zabolelo srdce. Takovým silným, plným a sladkým bolem. Vše jihnulo v nitru i kolem oddaností a něhou.

A ona, příčina a první svědkyně jeho obrodu, hlava drahá, líbezná, klonila tvář svou nad lačnými jeho vodami, jako symbol a záruka jara, které mu přes veškeré sofistické zápory dosud neulétlo.

Jaký to rozdíl, — bouře oné noci, než vyhledal ho v doupěti Hospra, otec její, a bouře dnešní! Co strýc předpověděl, nyní nastalo: Stříbrné své vlny voda vyleje . . .

I v jeho očích plynuly proudy. Zdržoval je před Vlastou, ale pak poznal, že on je slabší z obou, protože ona více miluje, víc až dosud dala. Povolil jejich tok a vřelé krůpěje padaly na ruce její, které již již přejímaly vůdčí úlohu, tiskly chabé ruce jeho vroucně, pevně po mateřsku, a slibovaly mnoho, ba vše pro budoucno.

Bouře ustala, posvátné, hluboké ticho a šero je obklopilo.

Vyšli z úkrytu. Podíval se jí do očí, zda pochopila, zda měla podezření. Ale setkal se s čistým, teplým svitem, věřil, že nepochopila, a byl tomu rád.

Podal jí rámě, jehož se důvěrně chopila, aby opírala se na kluzké půdě, po níž nyní kráčeti budou. Sestupovali nekvapně a v mlčení, vědouce, že jdou cestou pravou, že dojdou k cíli. Déšť rozhodil po zemi svá zrcadélka.

Tvář Vlastina byla pobledlá, ale oči svítily jí nevýslovnou něhou, vyhledávaly světlo na nebi i v duši. Zvážněla v minulé půlhodině za několik let, pel dětství splákla jediná přeprška na místě nechráněném.

Za to on nesl se pevně a hrdě po jejím boku, jako topol naplněný mladou, překypující mízou.

Hovořili v úryvcích a napovědích. Vzpomínali, proč sobě s počátku nerozuměli. A vysvětlení dohadoval se jeden z pohledu druhého, když nestačila slova. Bez úmluvy zvali se křestními jmény, ona vyslovovala „Svatopluku“ bojácně, on „Vlasto“ výbojně a radostně. Ještě si netykali, ale ve zvuku oslovování proudilo už plné, důvěrné teplo milujících, vlažno jarního jitra po březnové ještě noci. Přimykali se bokem k sobě a každým hnutím projevovali si, že jeden je majetkem druhého.

Zdola, jak blížili se k silnici, rozjásala se jim vstříc rozkvetlá řepka. Povívající vítr osušoval žloutkové její vrcholíky. První včely po dešti bzučely kol uší, v dáli na západě nad Mayerlinkem doblýskávalo, dohřímávalo. Alpy skryty byly již za lesy, a nebe jejich zahaleno bylo v neproniknutelnou modrou roušku.

Vyšli z lesa na silnici, překročivše brodem říčku. Bujná ryba pliskla proudem, pryskyřné vůně táhly se z jehličí. Přes plot sadu, podél něhož se brali, nachový dřišťál otevíral žlutá orosená očka, bílý hloh se střemchou kořenil vzduch; šalvěj, mateřídouška, vičenec a arnika pestřily zperlenou zeleň na březích říčky.

Zatuchlá vlhkost jako z otevřené hrobky královské vystupovala z rychle vysýchající země. Na silnici sotva prach byl sbalený, sem tam stružka, písek a křemeny bílou mosaikou prosvítaly ze země. Nad stráněmi hrály bílé kouře a k jihovýchodu úlomek duhy prudkým žehem lokal vodu.

Svěží van z lučin, čistý větérek, omládlý a zčerstvený všemi vůněmi rozléval se kol a kol. Otakárci třepotali o závod s bělásky nachovými, stromy měkce šuměly střásajíce rupotavé kapky na zemi, říčka broukala z hluboka, telegrafní dráty zněly unyle, čisté hlásky pěnic, drozdů, břehulí perlily se jako voda přes kamení, kos pohvizdoval si sladce, žáby skřehotaly vybízivě, kukačka ozvala se, žluna ťukala jako na bubínek; a vše ladilo se v nevtíranou melodii kypění, rozlévání se vrchem, v harmonii silných, nehloubavých illusí, v hold veliké panovnici mládí — lásce.

Eineigl kráčel všecek udiven a zasněn. Neovládal myšlenek otročících citům. Když probral se na okamžik z opojení, průhledným smaltem viděl do hlubiny nebo spíše do bezedné výše, v níž mu za

bílého dne vyskakovaly hvězdy, jedna za druhou, do set, do tisíců. Nebylo pro něho závrati ve všech hlubinách, jež se mu otvíraly, lehce, bez veškeré tíže kráčel, cesta ubíhala pod ním, neměl téměř pocitu pohybu, jen pocit proudící síly, tryskání radostných pomyslů. Bylo mu do smíchu, do výšinu nade vše vůkol, do jarobujného zpěvu.

Ale mlčel a poddával se toku všech věcí vůkol.

Za to Vlasta rozhovořila se z náplně svého štěstí důvěrně a upřímně. Vyprávěla o své rodině a zase vracela se k otázce, jak se to stalo. Rozuměl jí, co míní; věděla, že nyní on všemu rozumí, co ona řekne, tak jako ona již ode dneška rána rozuměla jemu. Ode dneška rána. Vstala s tím vědomím, tušila, že ho uvidí, že se vše rozhodne. A vyslovila to před ním.

Pak mluvila o matce. Měla ji z celé duše ráda. Žalovala sama na sebe, jak matka ji opatrovala, nikam samu nepouštěla, a jak ona za vděk dělala jí jen starosti, byla ješitná, líná, nevděčná, jak ráda si pospala, pojedla. A dosud, když je něco dobrého, že jí, až nemůže dále.

Říkala to prostodušně, jako děcko, které před první zpovědí odříkává matce své hříchy, aby je před panem páterem umělo.

Eineiglovi se to líbilo. Vše se mu u Vlasty pojednou líbilo. Bral ji za ruce, za ty nearistokratické ruce, a líbal je tiše, jednu po druhé. Nepochopoval, že se mu kdysi nelíbily.

Vyzvala ho, by se honili. Běželi o závod, on ji dostihoval, ona křičela, tloukla rukama na zad, aby ho zdržela. On mírnil běh, aby doběhla první k mostu, jehož jeden roh shroucen byl do silničního příkopu nárazem nějakého nákladního vozu.

Pak šli tiše a rozmlouvali.

„Víte, Svatopluku, co jsem vždy pokládala za bajku velmi ošklivou?“

„Nuže, Vlasto?“

„O cvrčku a mravenci, víte? Bohatý mravenec, který odbývá hladového cvrčka v zimě posměchem, aby tančil, když v létě zpíval; to je necitelný, špatný charakter.“

„Snad šosácký,“ mírnil ji Eineigl.

„Ne, špatný.“

„Špatný,“ ozval se po ní. „Vskutku, je v té báji mnoho — mnoho snobismu.“

„Víte, Svatopluku,“ řekla horlivě, „myslela jsem při tom cvrčku vždy — —“

Zarazila se a pohlédla na Eineigla žalostně.

„Na koho, Vlasto?“ V hlase jeho byla otcovská něha.

„Na tatínka,“ řekla tišším hlasem, pátrajíc po dojmu v jeho tváři. „Je to ošklivé, že?“

„Nikoli, je to přirozené. Děti posuzují vždy své rodiče. A na literáta se tak společnost dívá.“

„Nejsem tedy nevděčná dcera?“

„Ne, Vlasto.“

„Víte co, Svato? Říkejte mi ‚Vlastičko‘. Anebo ne tak! Víte, jak se tatínek se mnou mazlí? Volá mne: ‚Vlasto, Lasto, Lasturo!‘ Ale to se mi nelíbí. Vy mi musíte říkat jinak, krásněji.“

„Jak tedy?“

„Nevím, ale jinak.“

„Vlastičko? Vlastoušku?“

„Však si něco vymyslíme,“ řekla tajemně.

„Řeknu vám má —“

Zacpala mu dlaní ústa.

„Ne, ještě ne, Svato! Ale nehněvejte se!“

Přitiskl loket její ke svému boku. Viděl, že je hospodárná v citech, že nemá ráda kvap, že okouší blaha šetrně s vyhlídkou na budoucí bohaté hostiny, jimž oddá se celá až do zapomenutí. Že bude jísti, až nebude moci dále. Pud její oddaloval to, jako uschováváme vzácné víno na dobu menší žízně, pochoutku pro zjemnělou chuť. Nechtěla vzdáti se své nevědomosti rázem, zaměniti sladké tušení ve žhavé poznání.

Rozum jeho to schvaloval, lahodilo mu to, a podvoloval se v rozkoši a vědomě tomu, co ženský její důvtip správně uhádal. Pohlížel na ni mlčky a cítil, že rozhořívá se pro ni z celé síly svého žádostivého mládí. A přece nepřišlo mu políbiti ji, přivinouti ňadro k ňadru. Vystupovali oba vzhůru, ruku v ruce, ale nedosáhli ještě vrcholu sladké zralosti a náplně citů, nepronikali se ještě dokonale, nesplývali. Vše mu na ní krásnělo, viděl vnady, kterých snad ani neměla, byl oslněn, ale byl při tom blažen. Vyvrcholení kynulo v budoucnosti, ovšem nedaleké, do níž výhledy míhaly se sladkými závratěmi, předchutí rozplývání, zmírání v ideální oběti.

Bylo by nejen pošetilé, ale surové, trhati vzdušné to tkanivo pro předčasný požitek okamžiku.

Napadlo ho Göthovo: Kdo s plánem umí pikle lásky strojit, toho chtěl bych mikrokosmem zváti.

To dáno je ženám, ne intellektem, ale neomylným pudem. V tom jsou umělkyně nad všecky muže.

„Chcete býti umělkyní, Vlasto?“ oslovil ji.

„To chce můj otec.“

„A vy? Čím chcete býti vy?“

„Já, Svato? Tím, co vy chcete.“ — V hlasu jejím zněl tlumený jásot.

„Víte, Vlasto, jak mi říká tatínek?“

„Jaký tatínek?“

„Nemám již svého.“

Přitiskla jeho loket k ňadrům.

„Jak?“ zašeptala.

„Marnoslave.“

„Ošklivé jméno. Nesmí vám tak již říkati.“

„Zakážete mu to?“

„Požádám ho o to!“ kývla energicky hlavou.

„Tedy se otce nebojíte?“

„Nebojím. Koho mám ráda, toho se nebojím.“

Pohlédli na sebe a poznali, že vzpomínají na chvíli v lese, kdy on se tak tázal, a ona důvěřovala. Dívala se na něho vítězným pohledem, pak sklopila oči k nohám. Ale ne v ostychu.

„Zde u svých nohou mám tebe celého,“ tak rozuměl Eineigl tomu pohledu, a byl šťasten, že je to pravdou, a ona že to ví.

„Ani slečny Houdkové se nebojíte?“

„Té ano,“ ulekla se Vlasta. „Kolik pak máme hodin?“

„Je na šestou.“

„Již tak pozdě! Co jsme to dělali?“

„Sveďte to na mne, Vlasto?“

Neodpověděla, jen potřásla hlavou, zrychlila krok a upravovala si na hlavě rozvlhlý účes.

„Máte u sebe zrcádko, Svatopluku?“

„Mám cosi podobného ve svém majetku, Vlasto.“ — Podal jí kulaté kapesní zrcádko.

„Držte je laskavě!“

Poslechl a předstoupil. Přemístila vlásinky a upjala vlasy. Šli dále. Na silnici ozval se hlahol.

„Naše děvčata nám jdou naproti.“

„Už nás hledají, Vlasto,“ doplnil Eineigl.

Za chvíli objímaly se dívky, smály se, štěbetaly o strachu za bouře, líčily, jak slečna ředitelka je poplašeně svolávala, jak volaly marně Vlastu.

„Vy, pane doktore, těšte se!“ hrozila slečna Havlová. „Dostanete co proto!“

„To abych se poradil s Vaňkem,“ lekal se Eineigl.

„No, a esli!“ prohodila Gábinka. „Já se vás nezastanu. Ani za celý koš květin ne!“

A již chvátala sem slečna ředitelka, až jí klobouk na hlavě poskakoval. Vypadala skutečně ulekaně.

Vlasta rozběhla se proti ní a objala ji bouřlivě kol krku. Přísný pohled slečny ředitelky setkával se s jasným, šťastným pohledem obou opozdilců.

„Quousque tandem abutere Catilina —“ zahrozila slečna ředitelka Eineiglovi. Ale tento se usmál a posmekl.

Slečna ředitelka pohlédla Vlastě do očí a náhle porozuměla. A zmatek objevil se nyní na její tváři, radost a úžas jej sledovaly. Držíc levicí ruku Vlastinu, přistoupila k doktorovi, podala mu pravici a proti zvyku svému mlčky ji stiskla.

Společnost vracela se zase elektrickou drahou do Badenu. Vlasta usedla podle Eineigla a opřela se o něho lehce ramenem. Děvčata ztichla, tiskla se k ní a pokukovala na sebe dorozumívavě. Hlas Vlastin zněl v hovoru ovládavě a čistě jako stříbro.

Vše jí přizvukovalo, lidé i příroda, vše naklánělo se k ní, zatajovalo dech. Slečna ředitelka oslovovala ji důvěrným a rozněžnělým hlasem, železo pod vozem rachotilo rytmem známých melodií,

opěvujících lásku, krásu a radost. Záclona v okně vozu přitleskávala ve větru: „Tak, tak!“

Z očí Vlastiných tryskalo na Eineigla vše, po čem tak dlouho prahnul. V nitru jeho houpal se stejnoměrně již rozejetý člun budoucích dějů životních s růžovými plachtami a hedvábnými nebesy, s měkce vystlaným sedadlem pro dva a pevnými, lehkými vesly.

A ve výši v hlubokém azuru poletoval pouze pro ně dva, tu tlumeněji, tu výrazněji trilek lásky, táhle, umdlévavě, jako by věčně chtěl zvučeti . . .

V Badenu na nádraží řekl Eineigl Vlastě:

„Kam radila byste mi letos na letní byt?“

„Nevím,“ odvětila a zatěkala očima oknem po sivém, tmícím se nebi.

„Kam zajíždíte vy?“

„Nikam, býváme v Praze.“

„Myslil jsem, že na Moravě.“

„Tam býváme jednou za kolik let.“

„Zůstanete i letos v Praze?“

„Asi ano.“

„Pak vím, kam zajedu letos.“

„Kam tedy?“

„Hádejte!“

„Na Moravu.“

„Ne!“

„Do Alp.“

„Ne.“

„K moři.“

„Chyba lávky.“

„Tedy do Prahy,“ řekla, což již dávno věděla. A když radostně přisvědčil, dodala rychle: „Za panem Vodvářkou.“

„Nikoli. Za panem Hosprou.“

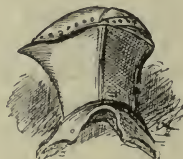
„Aha! Chtěl byste seznat pana Kaštana?“

Naklonil se k ní, děvčata se k nim blížila. Hledal její pohled, a když jej zajal, řekl tiše:

„Nikoli, Vlasto, chtěl bych seznati vaši matku.“

Zadívala se na něho neskonale oddaně, podala mu ruku a řekla hlasitě: „Můj Svatopluku!“

A ze zvuku jejího hlasu poznával Eineigl, že vzchází nejkrásnější oddíl jeho života.

Hetman.

Jan Rokyta:

Ke hranici.

Z cyklu „Mistr Jan Hus“.

Hranice již připravena,
lid se těší na divadlo:
pálen bude arcikacíř
tvrdošíjný, vzdorovitý,
shoří jako jeho knihy,
na hřbitově mezi kříži
v oheň právě uvržené.
Vizte, jak se bortí, kroutí
kožené jich, tuhé desky,
kterak v ohni svíjejí se
velké, bělostné jich listy,
plné bludů nejhroznějších,
slyšte, jak to z ohně syčí
jako prosba za spasení,
smilování, odpuštění!
Avšak marně. Ohně žhoucí
jazykové vyplazení
knihy lačně olizují
ohniví jak pekla psové,
sežíhají, pohlcují,
co se zlíhlo v bludné mysli,
prokletý co učil jazyk,
prokletá co ruka psala,
že ni prášek nezůstane
po učení kacířově.
Do žlutava rozžhavené
listy nyní v ohni svítí,
po chvilce již hasnou, temní,
až jen černý uhel zbývá,
a ten v troud se rozpadává.
Tak i arcikacíř shoří,
česká hus nám upeče se!
Než dosáhne slunce boží
polovice svojí dráhy,
ztráven bude bludař ohněm,
rozpadne se v prach a popel —
a ten vezmou vody Rýna,
v dálné moře odplaví jej,
by ni prášek nezbyl tady
po kacíři nad kacíře,
po Čechovi paličatém . . .

Plamen tryská, jiskry srší
z listů ohněm rozpálených,
zástup hýří, zástup šílí,
dílem zhouby rozjařený,
planou oči, blouzní ústa,
údy křepčí v divém reji . . .

Novou knihu přihodili,
výše oheň zaplápolal —
výše vzplála radost lidu,
průvod když se zjevil očím,
v němž byl veden arcikacíř,
aby shlédl zkázu knih svých,
nežli bude sám jak ony
ohněm spálen na hranici.

Aj, sem v tlupě ozbrojenců
kněz vyhublý ubírá se
bledé tváře, na níž psaly
dlouhé muky svoje písmo,
a v níž divnou září planou
velké, hluboké dvě oči.
Pohled jejich plný míru
padl nyní na hranici,
zanícenou prostřed hrobů.
Na okamžik tichý úsměv

zahrál kolem tenkých retů —
kacíř církví zavržený
dlouze, tiše v oheň hledí,
jenž mu rychle, lačně sžírá,
co psal v chvílích posvěcení
na potěchu bratřím Čechům . . .

Jásot ponenáhlu zmlkal.
Rozjařený lid se ztišil,
zmaten zjevem kacířovým,
podobným spíš prorokovi,
podobným spíš Spasiteli,
vedenému na Golgotu.

„Hoj, kacíři nad kacíře,“
mnich zavolal přísné tváře,
aby skončil trapné ticho,
zmatený lid aby zbavil
vlivu kouzla nedobrého.
„Viz, jak tvoje bludy hoří,
viz, co z nauky tvé zbude!“

„Nevěřte, že bludy hoří
na těch listech, které v plamen
uvrhli jste ke zničení,“
obrátil se bledý vězeň
k lidu ještě zamlklému.
„Ty, kněže, se nedomnívej,
že zde shoří boží pravda,
kterou v knihách svých jsem hledal.
Pálíte zde moje knihy —
ale pravdy nelze spálit.
Vyjde z ohně čistá, krásná,
z ohnivé jak vyšli pece
mládenci tři beze škody!“

Ticho kolem, ani hlesu.
Vida mnich, že všecka ústa
sevřena jsou u mlčení,
vida, že ni jedno rámě
nezvedá se na kacíře —
volá náhle hlasem bouře,
omámený lid by zbavil
zlého, ďábelského vlivu:

„Hrůza, lidé! Antikrista,
ďábla slyšeli jste mluvit!
Vzhůru, dál s ním ke hranici,
ať vás všecky neopřede
v pekelné své sítě zkázy,
jako on ať nezhynete
pro kacířství na hranici!“

„Kacíř, kacíř,“ slyšet hlasy
poděšených posluchačů.
„Ke hranici! ke hranici!“
volají už v chvíli příští.

„Uvidíme, zda-li z ohně
vyjde jak tři mládencové!“ —
zase kněz, a za ním zástup:
„Uvidíme! Ke hranici!“

A již hnul se od hřbitova
průvod s Čechem pobloudilým —
a lid jásá, že se blíží
okamžik, kdy k popravišti
dospěje až s Mistrem Janem,
uzří jeho úzkost smrti,
hranice až pod ním vzhoří,
na obět již čekající.
Shoří jako jeho knihy,
které proklel svatý koncil,
a jichž poslední už listy
doplanuly, dodoutnaly
na hranici na hřbitově . . .

Jásá zástup, lačný vraždy —
a bludař jde mezi dráby,
jako k vítězství by kráčel!
Ani smrti nehrozí se,
tvrdošíjný! V usmívání
jenom cestou zpívá žalmy
a zas hlasitě se modlí,
jako na kříži kdys Ježíš:
„Otče, nepokládej za hřích
těmto, co zde na mně činí!
Dej, ať u Tebe je spatřím
navrácené, osvícené
vítěznou Tvou, svatou pravdou!“

Teréza Nováková:

Děti čistého živého.

Obraz z duchovního života lidu na východě Čech.

(Dokončení.)

XXII.

Jeden z „pěkných pokojů“ nahoře v Kvapilově domku na náměstí došel již svého účelu; „bratr“ nastěhoval se tam a zdržoval se tu skorem napořád. Druhý zůstal skladištěm železa, koží, obilí a různých hospodářských plodin. Výměníkovi stačil jediný; byl sám, Kvapilka asi za rok po zániku Toníka Kubíkova po hrozném utrpení zemřela, dcery provdaly se, starší za rolníka v městečku, mladší do sousední veliké vesnice za truhláře, nejstarší syn Jan převzal hospodářství a obchod, jen faktorství se zřekl, maje je za přílišné břemeno. Mladší syn, vyučiv se v Litomyšli, byl nyní jako tovaryš ve světě „na vandru“.

Do pokojíka dali zdola starý nábytek, jenž vedle výbavy nevěstiny jen překážel: stůl, několik „lenoušků“, lavici ke kamnům, zčernalou dubovou almaru a dvě římsy. Na nich i na almaře měl Kvapil plno knih a časopisů; ani jediné číslo nedal roztrhati, všecko uspořádal, provázky svázal, uschoval.

V popředí na almaře stálo trochu hrníčků, sklenic, koflíků, co po nebožce Kvapilce zbylo a co si dcery nerozebraly. Na stěně nad lůžkem vysoko nastlaným visela památka po Kvapilově otci, bratru babičky Kučerovy, stará jeho puška z vojny přinesená. Kvapilovi byla milá, nejen že mu připomínala statečného otce, jenž ve válkách se vyznamenal a při tom neubil v sobě „ducha“, ale i že pohledem na ni vybavoval se mu rok osmačtyřicátý, kdy jako mladý muž ji nosil a „gardu“ cvičil.

Kromě pušky visely na stěně barvotisky a mědirytiny, jež míval Kvapil dole v sednici, k nim přibyl obraz deklarantů z r. 1869,

obraz Palackého, již mnoho let zesnulého, a rozličné obrázky z časopisů, které při pořádání objevily se neúplnými, aneb jež zaslány byly na ukázku. Na obou oknech bílých rámů bylo plno květin: petunie, pelargonie, drobné růže, nizounké pižmo, fuchsie, vanilka. Kvapil pečlivě je zaléval a ošetřoval, tak že mu skorem po celý rok vždy některá kvetla. Když se sluneční světlo jejich listy a květy sem prodíralo, bylo v pokoji přívětivo přes starý, málo ozdobný nábytek a zdi jen prostě obílené.

U oken seděl Kvapil, dokud bylo světlo; dal si od zetě udělati lenošku a sám si ji vycpal a potáhl: byla to jeho poslední sedlářská práce. Rád opřel si hlavu na měkký lenoch, byla stále nehybná, otok na krku nezmizel, ztvrdl, působil mu také mnoho obtíží; jiné neduhy, nedostatečnosti a bolesti dostavovaly se stářím a životem, v samém jen namáhání a rozčilení ztráveným.

Sedě v lenošce, četl buď staré své knihy a časopisy, aneb nová právě došlá čísla novin, jež si i jako výměník, přes všechen podiv a rozhořčení stále ještě předplácel a spoluobčanům půjčoval. Aneb zadíval se na náměstí, kde šplounala voda v kašnách, kde lípy a kaštany kolem „štatuje" vysazené vyrostly a zkošatěly tak, že všecku ji zakrývaly, a kde naproti domku jeho ještě zelo spáleniště rathouzu.

Když se setmělo zimního a podzimního času a v pokoji se ochladilo, zatopil si Kvapil sám v kamnech a na lavici u nich se přestěhoval, někdy i lenošku si přisunul. Držel rád „černou hodinku" a dosti pozdě rozsvěcoval: na večer při blikavé lampičce mu již oči ku čtení nesloužily.

Málo vycházel; schody, do poschodí zdola vedoucí, byly poněkud příkry a zatáčely se prudce, chůze po nich činila mu obtíže; nemusil-li, ani do přízemku nešel, prosil, aby mu i stravu po děvečce nahoru dodávali. Návštěv nekonal, vymlouvaje se, že se mu těžko chodí, ale rád vídal, přišel-li kdo k němu „na besedu"; tu oživl, rozpovídal se, nabízel knížky ku čtení, uděloval rady, jak zvelebiti hospodářství, včelařství, sady, předčítal stati o nových výzkumech, jež noviny přinesly.

Leč těch návštěv nebylo mnoho; z rynku přišel Loukota Rohovský, nadšený kdysi učeň jeho, jenž sice sestřízlivěl věkem, ale byv zvolen do obecní rady, přece vždy „za ten nový pokrok" se přimlouval; někdy, zvláště v neděli dostavily se provdané dcery, ale přítomnost jejich Kvapila netěšívala, naříkaly na starosti, na práci s dětmi, — znělo to vždy, jako by chtěly od otce něco odnésti, — hořce si Kvapil pravíval, že nejsou po něm, že jsou ze světa, ne z ducha. Z „bratří" stavil se časem Mlejnek z Pasek; co byla v městečku zařízena pošta, nejezdíval tudy již tak často s Luckou.

Lexa odstěhoval se daleko, za les; Košnar byl stár a velmi sešlý, a Kubík také nepřicházel, nějak se „bratřím" odcizil. Honzíčka-žebráka a Pakostu odbyli, jak se Kvapil od nich náhodou dověděl, mladí dole, aby prý pantátu neobtěžoval a mu nepřitěžoval.

A jeho důvěrník a nejmilejší odchovanec Jiří Koutný býval doma jen na tři, čtyři týdny o letních prázdninách. Kateřina, Kubíkova

„pomocnice“, dobře hádala, že se s novým horlivým farářem, který byl bezprostředním představeným pomocníka na evangelické církevní škole, nesnese filosofující deista. Podrobil-li se Jiří jeho rozkazům, snášel-li jeho napomínání, činil tak s tváří pochybovačnou, někdy i s úsměvem neobratně zatajovaným, a nedovedl vždy zamlčeti svého mínění, jež pak horlivci v městečku ve slovech často překroucených faráři donášeli.

Duchovní přišel do městečka s opravdovým úmyslem vykořeniti bludařstvo, o němž mnoho slyšel a četl; svoje nemilosrdné chování k pomocníkovi měl za čin záslužný, byl přesvědčen, že mladý učitel prospěje sám sobě, zanechá-li své vlažnosti, svého zvráceného mínění, jež by mu zvláště na dráze učitele církevní školy neustále škodilo. Nemohl také trpěti, aby úsilí, jež věnuje ve škole dětem, bylo učitelem opět mařeno. Starší učitel, muž pravověrný, ovšem shodoval se s farářem, a tak nebylo dne, aby se na Jiříkovu hlavu nesneslo napomenutí, poučení, pokárání, někdy mírnější, někdy dosti ostré. Kdyby nebylo jeho pěkné hry na varhany a housle a závažné okolnosti, že za dvě stě zlatých platu sotva by se našel jiný mladý člověk, který by na svoje příbuzné spoléhati nemohl, — byli by se presbyteři s farářem dávno usjednotili, že jej propustí.

Rok snášel Jiří tuto trýzeň a ponižování; chodil za večerů ulehčovati si k strýci, jemu jedinému mohl vše říci; u sestry Aničky nebo bratra Váši, kde býval zdarma bytem, nerozuměli jeho steskům, ba měli je za pošetilé a nevděčné, pokládajíce mladého člověka, který „dostává tolik peněz“, za velmi šťastného.

Strýc, jenž, jak zhusta pravíval, ty černé pány již za mladých let na cestách svých tovaryšských prohlédl, a jenž od nich i lidiček jimi navedených tolik příkoří zkusil, plně oceňoval příkoří, jež se synovci dělo; vypravoval navzájem o knězích evangelických i katolických, které znal, o bezcitném Františku Faimonovi, o kaplanovi, jenž štval proti manželům Koutným, o dávno zesnulých pastorech, kteří na panství zdejším i sousedním udávali adamity, ač, jak rozhorleně dodával, byli od nich placeni. S pochvalou vzpomínal pátera Saláška, jenž „byl lepší Čech a vlastenec než kněz“ a jenž „rejš se dal do lidskejch hub, než by někomu, koho měl rád, křivdu ďál.“ Také bývalého faráře chválil, že i s Pakostou promluvil a jej obdaroval, třeba že byl tento pro bludy trestán, — „ale“, dodával, „to jenomej někerej je dobrá duše, vo tech zvostatních platí, co řek' už pan Havlíček: Ničehož nic im nedávejme a nevěřme!“

Z vypravování o pronásledování abrahamitů, v němž Kvapil uváděl i tradice rodů Lexova, Kubíkova a Faimonova, přešli pak obyčejně na výklad víry „dětí ducha čistého živého“. Starý muž vzpomínal, jaká to byla víra, která „byla od jakživa“, a jak nyní pan Šťastný opravil, co v ní předci měli chybného, uváděl Ronga, citoval Straussa a Renana, jejichž spisy o životě Ježíšově četl. Mladý pomocník pak vykládal o Hegelovi, Schopenhauerovi a zvláště Feuerbachovi, jehož theorie božství se mu nejvíce zamlouvala jako přiro-

zená, rozumová, a v níž domníval se viděti vyjádřenu způsobem vědeckým víru matčinu a otcovu.

Když dosti se Kvapilovi napovídal o obsahu knih, které dovedl si lacino opatřiti a vypůjčiti, s úsměvem vždy přidával, že ty asi nejvíce pálí pana faráře; co se dověděl, že je pomocník má, považuje jej za nevěrce, rouhače a ještě úsilovněji jej pronásleduje.

Někdy naskytl se k takové návštěvě i „bratr“ Mlejnek; a když mu Kvapil s rozhořčením vypravoval, co Helenčin syn zkouší, přitakal mu „kolportér“, že již pan Havlíček a teď pan Šťastný byli pro to, aby učitel byl zároveň knězem, a vynášel „mladýho“, že by se výborně k tomu hodil.

Návštěvy Jiříkovy churavce vždy vzpružily, a stará žárlivost Kvapilovy omladiny i jejich matky, pobytem Jiřího v cizině uhaslá, opět se vznítila.

To bylo ještě za hospodaření „bratrova“; počátkem druhého roku Koutný, nenaleznuv jiného místa, byl nucen opět v městečku zůstati a nepřátelství farářovo snášeti, i umínil si, poněvadž studie a zkoušky na cizím, v Rakousku neplatném ústavě opravňují jej jen na školy církevní, že složí zkoušku novou.

V tuto dobu příprav padly i poslední měsíce Kvapilčina velikého utrpení, odchod strýcův na odpočinek a tiché svatby jeho dcer; Jiří mohl jej nyní navštěvovati jen zřídka kdy, a i když k němu přišel, netroufal si jeho strasti žalobami svými ještě zvětšovati. S nastalým jarem a létem, bylo-li mu zvláště těžko, chodil procházkou k Dolcům a tam, v údolí při potoce, pozoroval zase břízy, jež někdy chvěly se, sténaly, bledé vlasy rozhazovaly, větve vzpínaly, jako tehdy za velikého rozvratu jeho srdce, někdy stály zase tiše, líbezně, usměvavě. Zašel i kolem mlýna pod drolící se skalou, z jehož oken dívali se teď zcela cizí lidé, do lesa k balvanům břečtanem porostlým. Dvakráte, třikráte, když vydal se časně a potok v lese nebyl rozvodněn, zašel i do Zderadova na hřbitov. Nad hrobem Růženčiným byl mír, květiny stále nahrazované krásně kvetly a voněly, kámen vždy čistě umytý se leskl, a slunce aneb alespoň modrá obloha se v jeho hladkých plochách zrcadlily.

S mlynářkou se tu nikdy nesetkal; hrobník mu napověděl, že chodí Lexová časně po poledni, v zimě jednou, v létě dvakráte i třikráte týdně, kdežto on, jsa po celý den zaměstnán, přicházel k večeru. Za těchto procházek prožíval znovu svůj život minulý, celkem nedlouhý, — bylť mu as čtyřiadvacet let, — ale tak plný přepodivného utrpení.

V létě druhého roku svého učitelování složil v Praze zkoušku a po svatém Václavu dostal se do středních Čech, na Podřipsko, na školu obecnou i dětmi evangelického vyznání navštěvovanou. Šel pln radosti a ještě naplněn poznáním Prahy, kterou za zkoušky poprvé viděl a o které strýčkovi nadšeně vypravoval, odpovídaje na jeho otázky po místech význačných a po změnách, které se od jeho poslední návštěvy udály. Umiňoval si, že navštíví ji nyní častěji, má k ní blíže, a také jeho služné se málem zdvojnásobilo. Když jezdíval

za hranice, do škol, volíval vždy nejkratší a nejlevnější cestu, a co věděl o Čechách, o Praze, vše bylo jen ze strýcova vypravování, z knížek. Teď bude jináče, rozšíří svůj obzor, nakoupí více knih, bude svobodnější, snad zcela svoboden.

Takto ztratil churavý „bratr“ svého nejmilejšího společníka a ještě více v „pěkném pokoji nahoře“ osaměl. „Dolů“ schválně nešel; jako všichni výměnkáři byl naplněn trpkostí, že teď je jako odstaven, bezmocen, tam kde jindy byl pánem; k tomu u něho přidávala se rozhořčenost, že syn nezachovává tradice Kvapilova rodu, že každonedělně ubírá se s mladou svou ženou, slavnostně ustrojenou, do domu Páně a že patrně vlivem jejích evanjelicky přísných zásad projevuje přání, aby, jak by slušelo občanu tak znamenitému, byl volen presbyterem.

Mladá Kvapilka byla zcela nepodobna Heleně Koutné, kterou „bratři“ nazývali Estherou a Judith, ba i té dobré Adně, pomocnici jeho, jež, třeba vzpomínajíc stále svého otce a pana superintendenta, který jej miloval, přece vždycky povolila, k ničemu nenutila. Řekl si, že ratolesti rodu Kvapilova, vyjímajíc Jiříka-školmistra, všecky od kmene se odštěpily, a hned přidal, jako nepochodil u svých, že nepochodil ani u spoluobčanů, marně je napomínal, marně je přiváděl k „národnímu pokroku“, k svobodnému smýšlení.

A bylo stále hůře a hůře s roztrpčeným bratrem; otok krku stěžoval mu dech i každý pohyb, v nohou míval „lámání“, následky to častých cest v zimě a zvláště oné nešťastné pouti, kdy spadl do zamrzlé strouhy, zuby mu tupěly a vypadávaly, takže nemohl skorem ničeho rozkousati. A nevěstě nepřipadlo, že tchán skoro sedmdesátiletý nemůže jísti to, co mladí, zdraví lidé; posílala, co právě měli. Tím i trávení jeho bylo porušeno, a nový neduh jej časem přepadal a ještě více život mu ztěžoval.

Když se Jiří vrátil na první prázdniny, zděsil se strýce; nalezl jej shrouceného v lenošce u okna, oblečeného, ač byl teplý slunný den, v těžký přiléhavý kabát, nohy vtěsnané ve vlněné střevíce. V pronikavém světle, jež sem padalo otevřenými okny, bylo znáti, jak je tvář jeho sežloutlá, jak hluboko zapadly v jamky bystré oči; pozbyly tím své výraznosti a také husté černé obočí, jež dodávalo jim žáru, zbělelo zároveň s vlasy dosud hojnými a při spáncích i v týle v kroužky se stáčejícími. Byly to jako pozůstatky těla zřejmě kdysi silného a statného, které teď byly rozhlodávány nemocemi a stářím.

Stařec, jenž měl stále bystrý sluch, při zavrznutí dveří a šelestu kroků chtěl se rychle podívati, kdo to přichází; leč nemohl otočiti hlavu a byl nucen v lenošce přesednouti tak, aby na místě k oknům viděl do pozadí pokoje, ke dveřím. Chvilka ta stačila mladému muži, aby své pohnutí z žalostného pohledu potlačil; přistoupil ke strýci usmívaje se a potřásl mu oběma rukama. Pak si vzal lenoušek při stole u zdi stojící a usedl naproti starci, dívaje se na něho účastně.

I v Kvapilových očích zableskla radost ze shledání; hleděl se v lenošce vzpřímiti, nohy lépe si o podlahu opříti, ale bylo přes

všechno jeho přemáhání znáti, že trpí. „Ani sem nevěděl, že's domka, — ani mi ničehož nic neřekli," začal zpola trpce.

„Přijel jsem dnes; jen jsem se trochu umyl, strýčku, a hned jsem se vydal k vám. Řekli mi u bratra, že jste nemocen . . ."

„Nejsem nemocen," ozval se Kvapil a nemoha zavrtěti hlavou, odmítavě mával rukou.

„Není to dobře, že jste tu tak sám, musí vám býti smutno," započal zase Jiří. „Měli by vás více navštěvovat, Jeník se ženou, sestřenice, naši."

„Nejsem nemocen," opakoval stařec silněji, „sem jenomej unaven. To máš, hochu, tak," pokračoval přízvukem měkčím, „dyž poutník dlouho chodí světem, ujde se, šecko ho bolí; já taky chodil životem mnoho let, utrmácel jsem se. A jako poutník ničehož nic si nežádá, ani jídla, ani pití, ani veselí, jenomej místo, hde by si moh' odpočinout, tak i mně bude nejlíp, dyž si mně žádnej neušimnete a jenomej mě necháte s pokojem." Sklonil hlavu, jak dovedl, a trvalo chvilku, než opět na sestřence se podíval.

I Jiří sklopil víčka; nechtěl, aby strýc viděl, že v oči derou se mu slzy, — porozuměl z řeči starcovy, že mnoho, ne-li stále v osamělých zdech svých přemýšlí o konci všech věcí . . . Násilně nutil se do veselosti: „Dobře, že jsem přijel, strýčku; nesu vám knížky, koupil jsem si jich několik a pěkných."

„Hochu, už mě to čtení přeukrutně namáhá," odtušil Kvapil smutně. „Nemám brejle jak se patří, nemoh' sem si ich pořídit, dyž do měst už nejezdím. Už sotva ty noviny přeříkám . . . Ty držím eště napořád."

„Tedy vám budu předčítat," odmítal mladý muž naříkání strýcovo. „Od čeho bych byl na férije přijel — nemám tu ničeho na práci! A což nejste ani trochu dychtiv zvěděti, jak to u nás vedeme, jak to v Čechách chodí? Jindy vás zajímal všechen pokrok!"

„Śak to vím z novin," ozval se Kvapil, oživen výčitkou sestřencovou. „Čtu šecko vo sněmích, vo tý radě říšskej, kam se naši přecej vydali, čtu vo schůzích, i vo tom hospodářským pokroku! Nepřestal sem bejt občanem, třá sem vejměníkem! Jenomej povídej, hochu, jaký to je tam u vás; ten kraj kolem Prahy málo znám, na vandru přicházel sem do hor, na hranice, kudy se chodí do cizejch zemí, a co sem tu, jezdil sem za obchodem v inší strany."

„Je to docela jinačí, jak jsem vám již psal, než tu u nás. Půda úrodná, ornice na kolik střevíců hluboká, snadná práce, veliký mezi lidmi blahobyt. Tam neuvidíte v polích a kolem polí hrobek."

„Tam se můžou radovat ze života, jak nám stará naše víra přikazovala," podotkl Kvapil pochvalně. „Anebo, jako je zaznamenáno v kerejsi knížtičce pana Šťastnýho, vyplnit oučel života lidskýho, sami dojdít štěstí a blažit inší."

„Je to výrok Bolzanův," opravoval Jiří. „Ale strýčku — — zdá se mi, že tam v té končině lidé spíše snaží se býti sami šťastnými a života užívati, než aby jiné blažili. Protože tam není boje o život, jako zde u nás v podhoří, v horách, berou tamnější sedláci všecko

na hrozně lehkou váhu; lehko peníze vytěží za obilí, cukrovku, ovoce, rychle je opět rozházejí, ba ani dluhů se neštítí, jsouce přesvědčeni, že je zase snadno zaplatí."

„Přej jim, hochu, ten blahobyt," usmíval se Kvapil, „šak ho v Čechách je a bylo málo!"

„Vždycky jste, strýčku, soudil, — a pamatuji se, že i maminka tak říkávala, — že máme protivenství přemáhat rozumem, — proto byl nám dán! A vždycky jste si více vážil těch, kteří byli z ducha, než těch ze světa."

„Dyž člověk dlouho chodí světem," zachmuřil se stařec, „i duch se mu promění v hroudu a světlo v blud! Já přemáhal rozumem svízelů mnoho, a kam sem na svej cestě došel? A přemáhám protivenství napořád a — —" umlkl, pýcha jeho tomu nepřipouštěla, aby zřejmě žaloval, zřejmě svoje „ratolesti" obviňoval.

„Zůstal jste vzorem statečnosti," ujišťoval jej Jiří vřele, uchopiv jej jemně za ruku. „A nejen statečnosti — — věřte, strýčku, že jsem si vždy připomínal jen vás, bylo-li mi úzko, nebo nevěděl-li jsem kudy kam."

„To se nepatří na člověka učednýho, školmistra," odmítal Kvapil směje se dobromyslně. „Teďkejc budeš ty pro příklad mně a nám šem, a neé já tobě."

„Vy jste každého, s nímž jste se setkal, vedl jen k pravdě a dobře mu dělal! A mně jste byl dobrodincem největším," pokračoval mladý učitel dojatě. „Nevyhánějte mne od sebe, strýčku . . . Já vím, že jste raději sám, ale — vždyť jsem hlavně k vůli vám přijel! Kdož pak mi tu porozumí? Bratr a sestry mají jiné zájmy a starosti, a s ostatními jest to stejné. Víte, že už za maminky jsem se mnoho s lidmi nestýkal, vyhýbali jsme se sobě navzájem . . . Jen s vámi mohu se dohovořit, když je maminka mrtva."

„Jenomej přijď, hochu, a částejc," pravil Kvapil se zřejmým potěšením ze slov Koutného. „Šak tě to zvomrzí dost brzo!"

„Neomrzí. Budu vám předčítat, budeme si povídat, ujde nám čas, a zapomenete na svoji nemoc. A mně to také zde uteče rychleji," dodával spěšně vida, že strýc chce jeho slovům odporovat, „když budu míti nějaký úkol. Koncem srpna se pak vydám na malou pěší cestu, — uspořil jsem si trochu peněz."

Jiří Koutný splnil, co slíbil; skorem denně přicházel k churavému starci, by jej pobavil, rozptýlil, takže v městečku až z toho vzniklo pohoršení, že výměník Kvapilů mladému učiteli kazí dobu určenou k zotavení! Vyčítali, že Jiří patří mezi omladinu, nikoli k člověku tak starému a nemocnému, jemuž jeho vlastní domácí se vyhýbají, jak jen mohou. Nabádali jeho bratra i sestry, aby „pana učitele" posílali mezi mladá děvčata, jimž prý se jeho zádumčivá tvář a pomněnkové oči mnohé zalíbily, mohl by dostat děvče z pořádného rodu, třeba i ze statku!

Jiří vyslechl všecky ty řeči, ale chodil „nahoru ke Kvapilovům" dále, a ne-li tam, pak na dlouhé osamělé procházky do lesů, do Rovinky, Dolců. Nepostrádal společnosti děvčat, nebyl muž prudkých

milostných vznětů, a památka na líbeznou, tak nešťastně zhynulou Růženku Lexovou byla v něm dosud živa. S vrstevníky již svými studiemi a dlouhou nepřítomností se rozešel, hovor s nimi vždy záhy uvázl; spíše na svých dlouhých procházkách vyhledal některého druha učitele, — ale i tu s málokterým si porozuměl. Nepřinášel tudíž obětí, jak se v městečku domnívali, když často po dlouhé hodiny vyseděl u strýce; rozuměli si spolu skutečně nejlépe.

Zprvu bývalo mladému muži teskno z pozorování těžkých neduhů strýcových; ale pak i tomu znenáhla uvykl a dovedl mu v lecčems i ulehčiti. Předčítání knížek ustoupilo obyčejně dosti brzy hovoru; Kvapilovi nezamlouvala se vždy díla, která mladého muže nadchla, prosíval ho, aby raději mu přečetl některou knížku jeho starou aneb noviny, a vyhověl-li mu Jiří, zavdalo to skoro vždy podnět k dlouhým rozpravám. Starý muž vypravoval o svých cestách světem, a jak všude seznal boj pravdy se lží, moci se spravedlností; vypravoval o svém životě v městečku, a jak sám se potýkal s občany o „ten pokrok" již před rokem osmačtyřicátým a pak po něm, jak pro svoje snahy našel oporu v novinách a spisech „pana Havlíčka" a později v „panu sudím Volákovi". Se sestřencem uvažoval, která z těch tolikráte navrhovaných oprav a výhod přece byla provedena, a vzdychal nad tím, jak to šlo zvolna!

Rozebírali spolu přesvědčení blouznivců, „bratří", kteří jeden od druhého ve mnohém se lišili, a Jiří zase vykládal, kde v kterém učení filosofů nalezl co podobného a souhlasného. Tím potěšil starého „bratra" vždy nejvíce: zakládal si na tom, že jejich víra, víra dětí ducha čistého živého, přece, jak předci tvrdívali, byla „od jakživa", a že jen bylo třeba lidí učených, od péra, aby ji vyslovili a lidem ostatním o ní pověděli. V těchto hovorech nikdy nebyli s to najíti konce, soumrak, noc, často je překvapily; před Jiřím na novo zastkvěla se blednoucí postava zemřelé matky, Heleny Koutné, která od pravdy, od ducha nikdy neustoupila a za víru jediné pravou, bráníc Pakostovu, i život položila.

Tím upevňoval se i poměr jeho ke strýci, a on navštěvoval jej čím dále tím raději. Otevřeně svěřil se mu i s vlastními myšlenkami a poměry; líčil mu ustavičný boj, který mu způsobuje úřad učitele církve evangelické, v jejíž dogmata sám nevěří, líčil, jak často střetne se s okolím svým pravověrným, a jaké nesnáze mu z toho vyplývají. Ani na novém svém působišti nedovedl se tomu vyhnouti, ač nebylo proti němu předsudků jako zde, — a vědomí, že může získávati si živobytí jediné zapíráním nejvnitrnějšího přesvědčení, bude jej pronásledovati všude a do konce života. Tu opět stařec se rozteskňoval nad bojem vychovancovým a počal jej těšiti, odvahy mu dodávati tvrzením, že nebude tomu vždy tak, že pravda na konec přece zvítězí, že přijde říše pokoje a světla, v níž nebude přetvářky a nucení.

I o Růžence Lexové řekl Jiří strýcovi, ač zprvu stálo jej to dosti přemahání; Kvapil mnoho z toho již tušil a vždy na novo z Faimončina setkání a dívčiny smrti vyvozoval útrapy a křivdy, jimž byly a jsou podrobeny děti ducha živého.

A z útrap blouznivců často přecházeli k útrapám národa celého; ustavičnou, někdy výhradnou četbou novin byl starý muž skorem lépe poučen o politické situaci než mladý jeho druh; uvažoval, kam nynější poměry asi konečně povedou, a co by jim říkal pan Havlíček a pan Palacký. Jiří vypravoval o rolnictvu kolem Prahy a na Podřipsku, jakého je smýšlení, jak se staví k pokroku, a Kvapil vždy se vracel k obyvatelstvu v rodných horách, jež pro těžkou práci skorem ani nedovede se vzchopiti, a v němž jediné „bratři“ byli čtenáři, odběratelé knih a novin a průkopníci nové doby.

Rychle minuly Jiřímu ony čtyři týdny, jež si určil k pobytu v městečku; v předvečer svého odchodu zvláště dlouho prodléval u strýce. Domníval se s určitostí, že jej vidí dnes naposled, že nemocný příštích prázdnin již nedočká. Okříval sice na duchu za jejich dlouhých rozmluv, byl veselejší, méně často sebe označoval jako unaveného poutníka; leč neduhy jeho nijak se nelepšily, a sil mu nepřibývalo.

Seděli v přítmí při otevřeném okně; Jiřímu se zdálo, že vše dýchá zvláštním smutkem, i ta mdlá vůně květin i srpek měsíce, jenž plul nad nízkými protějšími domky, i šplounání kašen a zaléhající šoupání kroků na šerém náměstí. Zarmucující předtuchy svíraly mu hrdlo a dusily mu hlas; odpovídal jednoslabičně a po přestávkách na otázky strýce, vyptávajícího se na směr jeho výletu a na zamýšlené zástavky. Tak rád by byl řekl něco významného, znovu a naposled děkoval za strýcovu pomoc, — avšak strachoval se, že vyzradí svoje obavy a nemocného uvede v ony zoufalé úvahy, jež po celý svůj pobyt od něho odvracoval.

Když se úplně setmělo, zavřel okno, rozsvítil lampičku a ujišťuje starce znovu, že bude mu brzy psáti a že celý průběh cesty vylíčí, tiskl mu silně vlhké, stále se potící ruce, pohladil ho po rameně a pak odběhl. Dole zastavil se u mladých Kvapilů, loučil se a prosil, by o svého pantátu se starali; zde již se nepřemáhal, plakal zcela zjevně a vysvětloval jim, že asi strýčka viděl naposled, že je bídný a mnoho trpí, třeba že to na sobě nedává znát.

Leč Jiří Koutný se přece mýlil; strýc byl tělesného složení tak silného, že ani rozličné jeho neduhy ihned jej nesklátily. Lidé v městečku si povídali, že vejměník Kvapilovy asi ještě kolik let potrápí, že se na něm osvědčuje pověsť rodu, jehož členové všichni dosáhli vysokého věku. Dědeček, invalida, měl přes osmdesát, když mu na evangelickém hřbitově do skály hrob vylamovali, a babičce Kučerové, jeho sestře, bylo skorem devadesát.

Kvapil přetrval zimu, tentokráte poměrně mírnou; pokoušel jej sice dusivý kašel, a „lámání“ se s prvními plískanicemi také dostavilo, leč nebylo to jiné a horší než roky předešlé. Z jara, kdy dostavily se první slunné dny, polevil mu kašel, a udělalo se mu lépe; tehdy dostalo se mu i veliké radosti, které se nenadál. Kostlán — kožešník — přijel se synem podívati se na své rodiště, a starého kamaráda navštívil.

Neviděli se několik let; co byl Kvapil na vejminku, nenavštívil Litomyšl, kam jindy za obchodem pravidelně dvakráte i třikráte do roka jezdíval. Věděl však od sousedů, že je kamarád dosud živ, že ovdověl před nějakým rokem, že bydlí nyní sám, poněvadž synu, Prokopovi, se z Prahy nikterak nechce. Nebývalo mezi nimi zvykem dopisovati si, ježto se častěji vídávali, kromě Litomyšle i na jarmarcích okolních měst; a tak odebráním se Kvapilovým na odpočinek přestal styk jakýkoli.

A tu pojednou objevil se před ním kožešník, drobňoučký, čistě vyholený a vymydlený, jak jej znával; a vedle něho syn Prokop, kterého by nebyl za živý svět poznal, muž skoro čtyřicetiletý, v čamaře hojně ošňůrkované, ve vyšívaném nákrčníku vlajících konců a v širokém měkkém klobouku. Když je viděl vcházeti a kamaráda poznal, tak rychle z lenošky vstával, že jej v nohou píchlo a oteklý ztrnulý krk jej zabolel, — ale nedbal toho a v jeho uvítání „Zdráv buď, kamaráde, to sem nečekal!“ zněla jen radost nad překvapujícím shledáním. Přinášel s obtíží židle a nutil Kostlána, aby si usedl do lenošky, která je nejpohodlnější; ale ten se usmíval a pravil, že si raději sedne na lavici ke kamnům, to že mu připomíná chlapecká léta, — kamarád nechať jen lenošku pro sebe si nechá, Prokop že blíže ke kamnům mu ji přistrčí.

Kvapil si nesedl, omlouval se, že přijde ihned, že jen dole u mladých cosi vyřídí. Sešel, vlastně belhal se, jak nejrychleji dovedl, s příkrých, zatáčejících se schodů a s takovou opravdovostí a důrazem žádal syna a nevěstu, by pomohli mu vzácné hosty vyčastovati a na noc uhostiti, že nepřipadlo jim, aby prosbu mu odepřeli, zvláště když odevzdal hned peníze na zakoupení „pocty“.

Těžko se po schodech vyškrábal zpět, potlačuje v sobě zahanbení, že byl nucen se doprošovati; ale když se k oběma Kostlánům vrátil byla jeho sestárlá, a svraštělá tvář klidna a vlidna. Kožešník hověl si u kamen, syn jeho chodil po pokoji a prohlížel si barvotisky, rytiny a pušku nad lůžkem; při vstupu Kvapilově toho zanechal a sedl si vedle otce na lenoušek.

„Tos koukal, kdo to k tobě jde!“ žertoval Kostlán, když se kamarád k pobízení Prokopově konečně pohodlně usadil. „Neviděli jsme se léta, — a Prokopa's ani nepoznal, viděl jsem ti to na očích!“

„Znal sem ho jako chlapce, a teďkejc je z něho statečnej muž! A nosí se jako ti vlastenci, ti naši bojouníci, — ti taky mívali kabátky se šňůrama, vyšívaný mašle a nápodobný klobouky. Ten kroj stejně dosavád v Praze panuje.“

„Už čamara upadala do zapomenutí,“ usmál se Prokop. „Ale když se zakládalo Národní divadlo, to českej kroj zase obživl. Byl jsem tehda v Praze asi tři roky, hrozně se mi to zalíbilo, — nosil jsem poděbradku sametovou, a čamaře jsem neodvyk ani dnes.“

„Šak je to pěkná věc, dyž je Čecha hnedkej na první podívání znát,“ chválil Kvapil. „Přecej si's vychoval vlastence, Staročecha,

jak's sliboval pro památku pana Voláka — A tu officinu kněhtlačitelskou už stejně má."

„Nemá; ale je už faktorem, a co není, může bejt. Až umřu, dostane po mně peníze, — bude mět do začátku. Dávají mi za domek v rynku pěkný tisíce, prodám ho."

„Cák bys umíral, kamaráde, seš jako říbeček! Pan Prokop si rejš na peníze pár let počká, nežlivá by ti kopal hrob," napomínal vesele Kvapil a utkvěl na kamarádovi dlouhým, zároveň uspokojeným a lítostivým pohledem. Ač nepřiznával se před nikým ku svému zbědovanému stavu, cítil jej ustavičně, a stálo jej mnoho práce, by dle zásad abrahamitů útrapy své rozumem přemáhal.

Na Kostlánovi bylo znát, že je zdráv; byl sice hubeňoučký a drobňoučký jako sestárlý vrabeček, šaty, pečlivě uchované, na jeho údech kloktaly, krk, ovázaný dle starého způsobu nad plátěným límcem černým hedvábným šátkem, byl samá hluboká vráska, hnědý vlas, hladce česaný, velmi sešídl a třeba úplně nesešedl, promíšen byl všude bílými nitkami, — ale hubené tváře měly růžový, svěží nádech, oči dívaly se jasně, a bezzubá ústa spokojeně se usmívala.

Kvapil si řekl, že je kamarád s ním stejného věku, snad o nějaký rok i starší, a jak je zachovalý, klidný! Sebral se opět a vlídně se zeptal: „A v kerej tej kněhtlačitelně je pan Prokop? Znám jejich mína, přečtu si na knížkách a novinách dycky, hde sou vydávaný."

Mladý Kostlán počal mu vykládati, kde se učil, kde jako sazeč a později jako faktor byl zaměstnán, vysvětloval ulice i domy, neboť Kvapil se v jeho udáních již nevyznal, názvy za těch mnoho let, co Prahu nenavštívil, z většiny se změnily; tu byl jeho výklad náhle přerušen příchodem mladé Kvapilky a její děvečky, které přinášely láhve piva, bochník chleba, máslo, homolky a plástev medu.

Výminkář belhal se k starému misníku, vyndával nože, slánku, talíře, při tom seznamoval nevěstu s kamarádem a s „panem Prokopem, faktorem v kněhtlačitelně". Srovnala vše na stole a oznamovala, že děvečka kávu co nevidět přinese, že už zatopily. Oba muži se k ní měli dvorně, děkovali za její úsluhu, a když odešla, podotkl starší Kostlán: „Statečná ženská! To Kvapilův rod nevymře! Hádal bych jí mandel dětí!"

„Mýlíš se, kamaráde, nemají ratolestí."

„Snad máš ještě jinší děti?" napravoval host.

„Nejmladší syn je ve světě a eště na svobodě, céry mám provdaný, mají dětí dost. Nemá cenu keř neboli strom podle počtu ratolestí, ale podle květu, jakým prokvítají, a podle ovoce, jaký vydávají."

Kostlán znovu ucítil, že nepromluvil vhodně, a znovu chtěl napravovati:

„A jsi vdovcem, jak vidím?"

„Moje pomocnice už je kolik roků zakopaná. Zakusila velkýho trápení, přáli sme í odpočinutí šickni."

„Jako Baruška; už jí bylo všecko na vobtíž. Je mi po ní smutno, ale přeju jí tu blaženost. Snad až domek prodám, přestěhuju se k Prokopovi; bude mi veselo, — má už tři děti.“

„Ale berte si, přátelé, je to po cestě a je vám přáno,“ pobízel Kvapil, jehož netěšily rozpravy o rodinných poměrech.

„Vždyť jsme nepřišli pro pohostění,“ bránil se Prokop Kostlán. „Děláte si zbytečnou s náma obtíž a outratu.“

„Něco se mě, pane Prokope, pantáta a nebožka paní Baruška ňahostili, dyž sem jezdíval do Litomyšle! Nejvíc se, kamaráde, pamatuju na ten večírek, dyž sme se po jarmarce sešli s panem Volákem. Byl s náma Paseckej Kubík a tvůj bratránek Háněl.“

„Chudák, už je taky nebožtíkem,“ vzdychl kožešník. „Byli sme se u nich podívat, živnost drží teďkej syn.“

„A zvelebuje to, je smělejší, nežlivá byl otec, ujímá se pokroku; otec se šeho bával. Na něho a na Loukotu Rohovskýho skládám šecku naději, že naše městečko povznesou. Loukota si dá říct.“

„Přecej se tu leccos zjinačilo, třebaže na sousedy pořádem naříkáš,“ chválil Kostlán, ukusuje z namazané skyvky a rozkrojuje homolku na paprskovité dílky. „Máte kašny, domky skorem všecky od kamene, hasičskej sbor taky už je zařízenej — a všude ovocnejch stromků, oulů — to nebejvalo.“

„Čas nestojí, kamaráde, i naši sousedé museli s tím pokrokem drůbínek dál. Ale stejně se nám toho nedostává: nemocnice ani špitálu pro starý lidi nemáme, — a ta škola, ta mě nejvíc pálí, že nejní vystavěná, — na vesnicích mají krásný školy, my tu sme pro poškleb! A mohlo to bejt, cák jenomej po vohni obecních podzemků a lesů se prodalo!“

„Slyším, že se rada už na ni chystá,“ upokojoval Kostlán rozhorleného hostitele. „Je to přecej jenom maličký městečko, i ve velkejch městách to jde pomaloučku. A vem, kamaráde, Prahu, českej národ, toť bylo ňákejch průtahů, nežli něčeho dobyl! Tuhle Prokop by ti moh’ vypravovat, co je každou chvíli v Praze pronásledování.“

„Čtu to v novinách; ale je to tam přecej inší nežlivá u nás. Tady jako by šickni spali! Budil sem ich, dokád sem byl při síle. V roce dvaašedesátým něco sem se napřičiňoval, abychme se z našeho městečka vydali do Borový na slavnost, šak víš, — byl’s s náma! A v tej persekuci sem pomáhal shánět tábor na Košumberku, měl sem s tím potomej tahání. Hde sem moh’, občany sem přemlouval, knihy pučoval, předčítal; teďkejc už je mně těžko!“

„Nebožtík pan Volák tě tuze za to chválíval,“ připomněl Kostlán. „Musíme stejně na něho vzpomínat, on nás přidržoval ke čtení a k oučinkování pro českou vlast. Čtení jsem si tak voblíbil, že bez něho bejt nemůžu. Dostal jsem od jemnostpaní hodně knížek; a když potom tuhle Prokop se dostal do Prahy a trošku se vokoukal, posílal mi zas on knížky a noviny. Ty „Humoristický Listy“ jsem měl nejradši, těm jsem se nasmál! A hned jsem z něch srozuměl, kterak to s náma stojí, co se chystá, a čemu se musíme ubránit.“

Teď poslouchal Kvapil se zalíbením a skoro byl nerad, když děvečka nesoucí tři sklenice kávy a cukřenku hosta z vypravování vyrušila. Děvče, as patnáctiletý výrostek, stavěla sklenice na stůl neobratně a dotkla se při tom lokty nešetrně oteklého krku Kvapila, jenž jí chtěl pomáhati. Když sebou trhl a tvář bolestně se mu zkřivila, zachechtala se hloupě, i pak, když od stolu odstoupila, neodcházela z pokoje, nýbrž dívala se, jak hosté k vybídnutí výminkářově kávu si sladí a ji zvolna upíjejí. Kvapil nevšímal si toho ihned; jakmile ji však spatřil blíže kamen okouněti a stkvěle bílé zuby ceniti, otočil se k ní neobratně a zamumlal: „Táhni! Už ať tě tu nevidím!“

Děvče rozchechtalo se ještě hlasitěji nad neobratnými pohyby starcovými, vyrazilo ze dveří a pádilo po schodech dolů, že až sem bylo slyšeti skřípání dřevěných stupňů.

„Proč tu semka posílá, proč nepřišla sama?“ mumlal Kvapil, zavíraje za děvčetem dvéře. „To stejně jenomej mně pro zlost! Přecej ví, že holku ani cejtit nemůžu . . .“ Přisedl ke stolu s rozhněvanou tváří a podotkl jako na vysvětlenou a ukazuje na vyšplíchnutou kávu: „Je to nešika.“

„I nezlob se, kamaráde, pro takovou hloupost,“ usmíval se starý Kostlán, „zůstalo toho ve sklenicích dost. Snad bys si pro zbrklou holku nekazil den! Musíš bejt s náma vesel, kdož ví, kdy se zase sejdeme.“

„Vona nejní jenomej zbrklá a hloupá, — vona mi dělá šecko naschvál!“ odporoval Kvapil s rozrušenou dosud tváří; „dyž má posloužit, schválně něco vyvede a potomej se vysměje. Říkal sem už nevěstě, aby ji vyhnala eště před vánocema, ale nechce, má ji ráda a vymlouvá se, že je sirotek. Že mě holka hanobí, jak může, na to nedbá. Stejně i tím přijde k libosti a Jeníkoj taky . . .“

„Taková žába, kdo by to řek . . .“ divil se host.

„Nejní to k uvěření, kerak se vopovažuje,“ rozhorloval se Kvapil dále. „A nejní sama . . . zdejší štvanci něco se mně napošklebujou, — a holka to po něch vopakuje . . . Vymyslili si na mě zlí a vod černejch pánů navedený lidičky, že ďábel, můj mistr, si pro mě přišel a že mně chtěl krk zakroutit, — ale že se mu to podařilo jenomej zpola . . . Holka vo tom mluví při práci a hodně hlasitě, abych to slyšel . . . Tak si z mýho neštěstí dělaj lidi smích a to jenomej, protože sem se pánům farářům nepodkládal, protože sem šel svou cestou a chtěl dokázat něco vyššího a lepšího, nežlivá zvostatní.“

Chorobně žlutá tvář starcova zardívala se hněvem do ruda a na čele perlil mu pot; oba hosté seděli tu zticha, uděšeně na sebe hleděli, ani kávy neupíjeli, ani jídla se netkli. Pak zbledl opět obličej Kvapilův, on několikráte těžce vydechl a řekl dosti již klidně: „A co ty tam, kamaráde, pořádem děláš? Řemeslo eště provozuješ?“

„Už před párma lety jsem toho zanechal; nebožce Barušce byla na vobtíž starost s tovaryšem a učedníkem, a mně zase ty jarmarky.

Trochu peněz jsem si ušetřil, činže z domku taky něco nese, a tak jsem živ pomaloučku."

„Musí tě veselo nebejt, dyž nemáš na práci ničehož nic, — jako mě tu," vzdychl Kvapil.

„Není mi ani tak tuze smutno," usmíval se starý Kostlán. „Letního času chodím do Panský zahrady, jsou tam ti páni pensisti, procházíme se, povídáme si, nejsou pyšní — vědí, že jsem přecej domácí pán z rynku. V zejmě, a když je nečas, si doma čtu, mám ty knížky po panu Volákovi, mám „Slovana", „Národní Noviny", mám leccos jinšího. A dokád vidím, přepisuju si."

„Přepisuješ?" divil se Kvapil nerozuměje.

„Naučil jsem se tomu od jednoho pana pensisty; ten si krásně přepisoval německý básně, uďál tomu pěknou hlavičku, písmem větším všelijak vykroužkovaným, a hrozně si na tom zakládal, říkal, že zůstane po něm památka. Pomyslil jsem si, když může ten pán německy, proč bych nemoh' česky? Mně to stejně dalo víc práce, ouředlník, člověk vod péra, a řemesník, to je rozdíl! Ale už mi to jde, švabachem líp, tomu jsem byl za mlada naučenej, ale taky latinkou už pěkně umím."

„Říkám tatínkovi, že to dáme do museum, aby mělo památku po českým vlastencovi," smál se Prokop.

„A co si to píšeš? Snad sám neskládáš ňáký spisy?" divil se Kvapil ještě více.

„Nejvíc ze „Slovana"; ten se mi nejvíc líbí, a něco už z něho umím nazpamět. Taky básně pana Jungmanna a deklamovánky od Františka Jaromíra Rubeše, — a co kde hezkýho vyšukám nebo vod študentů dostanu. Snad se přecej jednou do Litomyšle vydáš, — pak bych ti to, kamaráde, ukázal."

Kvapil, nemoha zavrtěti hlavou, zamávl zase odmítavě rukou a zamumlal: „Sotva, sotva," a pak živěji dodal: „Ale jezte přecej, přátelé, — kávu ste nechali skoro vystydnout — pro tu holku, nalejte si piva, připijem si."

„To si připijem — a na shledanou!" ochotně svoloval Kostlán, jsa potěšen, že kamarád zabočuje ve veselejší směr. Ťukli si všickni tři a do dna vypili. „Ale teďkom již musíme jít, bude hned tma, třeba že je den dlouhý; zdrželi sme se!"

„Musíte bejt u mě na noc; už sem mladejm dole řek', aby šecko připravili," zdržoval je výminkář.

„Nemůže to bejt, kamaráde," vzpíral se úzkostně Kostlán a chvatně vstával, hůl, klobouk i šálu si vyhledával; bylo mu u starého přítele jaksi teskno, narážky jeho na roztržku s mladými a konečně vypravování o posměchu děvečky nemilý ten dojem ještě zvýšilo. Cítil, že bude mu lehčeji, až odejde. „Byli bychme tu jenom na překážku a vobtíž."

„Nebyli, nebyli — sem přecej ve svým, tady v těch pokojích sem pánem já!"

„A slíbili jsme už u Hánělů; nemůžem zrušit slovo. Až podruhý, kamaráde! Však už jsem u tebe na noc byl! A stavím se, bude-li to moct bejt, ráno, nežli vodjedem.“

Stařec chtěl je vyprovoditi ještě přes schody a síní na náměstí; ale hosté tomu nepřipustili, vidouce, jak jest umdlen a rozrušen a stále ještě rozhněván. Rozloučili se v malé síňce u prvních stupňů příkrého schodiště; a Kvapil, ač mu kamarád několikráte volal „na shledanou“ a na něho se usmíval, vycítil přece, že od něho odchází ne docela uspokojen. Snad se zděsil jeho vzezření, snad jej zamrzela ta drzá děvečka . . .

Jeho návštěva obou Kostlánů těšila a vzpružila; měl o čem přemýšlet, o čem vypravovat, když navštívil jej Loukota Rohovský nebo Mlejnek z Pasek. Vyhledal si v knihách „officinu“, kde byl Prokop faktorem; zalíbil se mu a řekl si, že kamarád dobře udělal, když pro památku pana Voláka dal syna na takové povolání, kde prospěje vzdělání národnímu, dle pana Havlíčka základu všeho štěstí. Však rod Kvapilův českému národu také prospěje svou ratolestí; ne potomci jeho vlastní, ale syn Helenčin bude učiti a buditi, tmu rozháněti a rozšiřovati světlo živé.

O bývalém kožešníku také mnoho přemýšlel. Je přece docela jiný, než on sám! Vše klidně snáší, všemu se přizpůsobí! Býval přítelem pana Voláka, který byl pro revoluci, a teď se přátelí s ouředníky, pensisty, snad Němci! A jaké si to na stará kolena nalezl zaměstnání! Kvapilovi se krasopisné přepisování z knížek a novin, byť to i pana Havlíčka „Slovan“ byl, zdálo velmi zbytečným a titěrným, nu, kamarád byl od jakživa titěra, již vzezřením, pak také řemeslem, — zůstal si věren.

Vypravoval to vše Mlejnkovi, jenž Kostlána také znal, ještě z dob „pana Voláka“. „Korpoltér“ sice přisvědčoval, že je to divné a skoro namáhavé zaměstnání, lépe než z knížek opisovati, jest čísti je, anebo, kdo má dar ducha, je napsati, — ale dodával, že je to přece lepší, než seděti s rukama v klíně, jako na Pasekách Kubík, jenž i tkalcoviny zanechal a jen přemýšlí a se trudí nad neštěstím na něho se přivalivším a nad jeho příčinami.

Někdy koncem června přinesl Mlejnek ke Kvapilům zprávu, že stařičký jeho strýc, Košnár, zhasl. Byl poslední dobou již velmi sláb, většinou podřimoval i za dne a s „postýlku“ skoro neslézal. Přesvědčení svému však zůstával věren; ve chvílích jasného vědomí nazýval se dítětem božím, synem ducha čistého živého, a zazlíval synovci, že se „panem Šťastným“ dal odvrátiti od ducha.

Prosíval, až přijde den odpočinutí jeho, aby pohřbili jej v blízké březince, nevolali k němu faráře a školmistra se zpěváky, nýbrž sami mu zazpívali píseň „Myslíte všichni, že dobře máte“ a některý ze žalmů. Chceť prý, aby i tenkráte bylo znáti, že nedal se zlákati lidským povídáním, že stál vždy při světle živém. S politováním sděloval „korpoltér“ starému „bratru“, že vůle strýcova nebude splněna; jakési sestřenice a tetky, které byly rovněž z nejbližšího příbuzenstva, hrozně se pobouřily, když odepřel jim jíti na faru;

poštvaly proti němu všecko přátelstvo, a sám rychtář obce dal si ho zavolati, radil, aby církevní pohřeb obstaral, jelikož byl zemřelý — nechať byl uvnitř víry jakékoli — zapsán v matrikách církve evanjelické, a konečně moudře podotkl, že to nebožtíkovi již jest jedno, že o tom neví.

Mlejnkovi bylo jen o to, že nesplnila se vůle umírajícího; v tom, že se církevním průvodem a pohřbem nezarmoutí duše strýcova, byl za jedno s představeným obce, — té duše nebylo, když prostředek projevů jejích, tělo Košnárovo, zemřelo a setlívá.

Kvapila přece hryzlo, že „bratr“ jeho takto je i v smrti znásilňován; vzpomínal s Mlejnkem sestry své, Heleny Koutné, jíž příslušenství k církvi evanjelicko-reformované taktéž bylo stále v životě i ve smrti vnucováno, a měl za to, že by oni, kteří žádnou z dovolených církví neuznávají za svou, měli prohlásiti se bez vyznání, jak již učinil pan Šťastný a někteří odhodlaní Češi. Četl o tom v novinách a uváděl Mlejnkovi příklady.

Na pohřeb „bratrův“ dostavil se přece; dojíti na Paseky bylo pro něho mnoho, očekával tedy průvod na horním konci rynku a přidal se k němu, jak myslil, nepozorovaně. Leč lidé si všímali jeho bídné, belhavé chůze, jeho děsivého vzezření, a panímámy si šeptaly, poštuchujíce se, že by bylo na čase, aby „Kvapilů vejměník“ již po městečku nestrašil a svým domácím nebyl na obtíž, — že si tu pobyl dosti dlouho.

Těžce došel po kamenitém kopci na hřbitov, tam ustoupil v pozadí do stínů stromů a byl skoro nerad, když k němu přece dozníval zvučný, lahodný hlas mladého kazatele, jenž mluvil o životě věčném, o radostech v ráji Ježíšově, které tento zemřelý vyměnil si za pozemské těžké trudy, o víře v beránka obmyvšího nás svou krví, která jediné je s to povznésti ubohé děti země.

Někdy zalétl zrak jeho k manželům Mlejnkovým, stojícím při rakvi na pokraji vykopané jámy; kolportér byl vzpřímen, tvář jeho jako kamenná, líce Helenky, Košnárovy schovanky, mizely v černém, hluboko do čela staženém šátku. Do řeči farářovy a jeho modliteb vzlykaly ostatní ženské příbuzné, s nimiž Košnár mnoho se nestýkal; buď chtěly ukázati, že nezavrhují tohoto člena rodiny, anebo byly pohnuty koncem všech věcí lidských, otevřenou jámou, vzpomínkou na jiné své zemřelé!

I Kvapil vzpomněl, méně své ženy, než své sestry Heleny. Její úzký hrob, bez pomníku, jen zpola zdivočelými zahradními květinami porostlý, dosud byl zachován společnou péčí jejích dětí. A blíže něho, již nedaleko zdi hřbitovní, byl do skály vylámaný hrob jeho otce, pahrbek chudou, živořící travou pokrytý. Adna Kvapilová odpočívala pod nákladným pomníkem svého otce, oblíbence „pana seniora“. K nízké zdi, mezi hroby Heleny Koutné a otcův, zasedl unavený Kvapil, když pohřební průvod počal se rozptylovati, a vysoká mezi pahrbky a kolem pomníků rostoucí tráva skoro jej zakrývala. Záhy byl na hřbitově takměř sám; hodně opodál, na od-

dílu Paseckým vyhrazeném, zahazoval hrobník Košnárovu rakev hlinou.

Kvapil oddychoval zdlouha, stíral si s čela pot a hleděl přes zeď, kam byl hlavou obrácen. Pod ní vlnila se žloutnoucí pole žitná a jasně zelená ovesná a vyhlédaly nedávno pokosené kusy luk; tu tam na mezi rozkládala své větve košatá hruška, neb krčily se mezi vlajícími klasy keře šípkové a hlohové, již odkvetlé. Opodál do široka táhlo se městečko, tlum domků z většiny nízkých, nad nimiž vynikaly věž a zvonice katolického kostela a některé vysoké jasany a lípy. Kol do kola pojily se k chalupám městským na silnice vybíhajícím lesy, v nich rozsety tu tam vesnice, znatelné více kadeřavým stromovím ovocným než krovy, a malé „samoty". Za lesy do všech odstínů zeleně se měnícími a přecházejícími zdvihalo se na pravo podhoří kolem Litomyšle a Ústí a nad ním rýsovaly se, že bylo neobyčejně jasno, vysoké chlumy Orlických hor; na levo ohraničovaly obzor stupňovité stráně krajiny Lužecké, zvolna k Polabí se sklánějící. Na lesích, polích i lukách ležel jemný mihotající se opar horkého léta; nad hroby poletovali mouchy, jepice, komáři a leckdes jako mráček tančili a hromadili se ve vzduchu; na stromech hlasitě cvrlikali ptáci, cítíce blížící se večer. Stařec seděl v suché trávě sehnutě, jen někdy mávl rukou, by odehnal dotírající na něho hmyz. Odpočívalo se mu příjemně; bylo mu, jako by tu v horku a tichu letního podvečera měl usnouti a všeho se zhostiti.

S dalekého obzoru černomodrých lesů a mlhavých údolů mezi vrcholy hor svezl se jeho zrak opět ku hrobům: jak dlouho tu již Helena odpočívá! — je tomu více než deset, ba třináct, čtrnáct let! A přes to má ji jasně před očima, jako by dosud žila; byla mu přece nejbližší, nejdražší, nejlépe si s ním rozuměla. V ní byl duch živý, duch poznání; že i ona se nedočkala rozluštění konečného knížkami pana Šťastného, jako on a „bratři"! A jak dlouho, dlouho tu tlí otec . . . snad i kosti jeho již v prach pomalu se drolí . . .

Dosáhli oba již místa k odpočinutí stálému; jejich osoby proměnily se v zem, v trávu, ve zdivočilé ty květiny, jejichž vysokými stvoly večerní vánek teď hýbe. Došli účelu života; ale ne tak, jak pan Šťastný žádá; bylo jim přemáhati těžkosti a svízele rozumem, duchem živým. Ani on cíle nedosáhl; nedostalo se mu blaha, chtěl blažiti, ale odmítali jej skoro všichni, — a teď je pro poškleb a na obtíž. Těm je lépe, kteří již v prach přecházejí a necítí nohu po nich šlapající. — Radostem života učil otec jeho a sestru, — Helena mívala pravdu, těžko je učením tím se spravovati . . . Pan Šťastný píše podle slavných učenců, že člověk je s vesmírem za jedno, že jest jeho malou částí: a tam dole kraj kypí a roste a klidně oddychuje, i tu mezi hroby vše jako by mírně se pousmívalo, — a on, část toho velikého, věčného světa, svíjí se jako červ, jenž nemůže s místa.

Již se mu pěkně neodpočívalo, již nechtělo se mu usnouti; hněvivá trpkost, na chvilku jen uspaná, mučila jej znova, již vstával se svého místa, když hrobník, dokonav svou práci, hlučně sbíral své

náčiní a ohlížeje se významně po Kvapilovi, pádnými kroky kráčel k mřížovým vrátkům. Prohlížel si skoro s úsměškem starce, za nímž branku uzavřel; ten tu nebýval častým hostem, ten sem a do přilehlého „domu Páně“ za mnoho let sotva jednou vkročí!

— — — — — — — — — — — — — —

Jiří Koutný přibyl toho roku do rodiště svého až v srpnu; uhostil se tentokráte u nejmladší své sestry Mařky, veselé, usměvavé, co do letory nejvíce Vášovi podobné. Leč i její tvář se zachmuřila, když počal se vyptávati na strýce. Vypravovala, že je to u Kvapilů stále horší, strýček prý velmi trpí, ale přes to se hněvá, lituje-li jej kdo a chce-li jej potěšiti. Nerad někoho k sobě pouští a nejneraději své domácí; urazil prý je také, když si k sobě pozval toho příštipkáře a žebráka Honzíčka a Kamenosedlišťského Pakostu, který skoro nepracuje, jen po krajině se toulá a nadchnut jsa kořalkou, výtržnosti tropí. Ty prý u sebe častuje, k velikému pohoršení mladé panímámy Kvapilovy. Kromě nich přijde k němu leda Mlejnek z Pasek, — i Rohovský Loukota mívá obavu, aby se tam s těmi nečistými žebráky nesetkal, — je přece v radě a dává na sobě záležet! Sama nebyla tam mnoho měsíců; a teď by se tam teprve neodhodlala, bratranec Kvapil sám vypravoval, že od Košnárova pohřbu jest tatínek ještě divnější, než býval, že se na ně jen utrhuje a jim vyčítá . . .

Nedala se od bratra přesvědčiti, že Honzíček a Pakosta jsou lidé hodní, ač nešťastní, ku kterým již jejich zemřelá maminka se znala a je podporovala. Nechtěla uvěřiti, že podpory zasluhují, naopak vyčítala Jiřímu, že tím, co on uděluje Honzíčkovi dle slibu svého, jako malou pensičku, a co Pakostovi dá, potká-li jej, jen maří těžce vydělaný svůj groš a u nich podporuje pití kořalky. Zanechal, aby se hádce vyhnul, rozprávky o strýci a jeho přátelích a šel si pohrát se sestřinou as pětiletou holčičkou, která svou bělounkou tváří drobných rysů a stříbrnými kadeřavými vlásky připomínala mu dávno ztracenou Růženku Lexovu.

Ale byl roztržit, myslel na strýce, na trapný jeho život; cítil povinnost, co nejdříve jej navštíviti, a zase se ostýchal tam dojíti, vzpomínaje, jak byla s ním při poslední návštěvě rozmluva těžká, když ve všem pociťoval nemilou narážku. Na konec si řekl, že není pomoci, že se k němu vypraví, jen co sobě po cestě trochu odpočine, a že si na slova svá dá pozor, aby nešťastného a popudlivého starce nerozteskníl a nepohněval.

Nedošlo k tomu; byl sotva tři dny doma, když z rána vrátila se sestra z rynku všecka vyděšena, ve tváři změněna, a lomíc rukama klesla na „lajc“ u kamen. Zsinalé její rty vyrážely ze sebe jakási nesrozumitelná slova, a teprve když křečovitý vzlykot její přecházel v pláč, bylo zřejmo, že štká: „To je rána, . . . to je rána . . . Pane Bože na nebesích — — kdák by si tole pomyslil — — — — — Je to k víře nepodobno — — —“

Ani muž její Novotný, pasíř, jenž pracoval u okna u svého stolku, ani Jiří, jenž vrátiv se z časné procházky v lese, snídal

u velkého stolku v rohu, nevěděli, co se s ní děje: oba vstali, přiblížili se k ní a naléhavě se vyptávali, proč pláče, zda-li jí kdo ublížil?

Tu nesouvisle, stále se třesouc, počala vypravovati, že jakmile vstoupila na náměstí, zpozorovala shluk lidu naproti vyhořelému „rathouzu", a když rychle běžela, by shlédla, co se děje, že sousedky k ní se hrnuly a se jí vyptávaly, co tomu říká? „Já ničehož nic nevěděla, toť, kdež pak my tu, — sme jako na samotě! Poudá Pečenková, tule Václavova sestřenice: „Zastřelil se Kvapilů vejměník, šak vám přijde strejčkem — — —" Já křikla, div sem se nesvalila . . ."

Vypravování její o výkřiku, jako by bylo vzbudilo ohlas, Jiří vykřikl též a zapotácel se leknutím: „Strýček Kvapil . . ."

„Bude to ňáký hloupý povídání," potřásal Novotný hlavou. „Cák by se střílel? Stojí nade hrobem, — šak ho smrt nemine! A nemá ani čím!" sedl si podle ženy na lavici a hladě jí tvář, snažil se ji upokojiti.

„Ó, má, má," odpovídal Jiří, a hlas se mu v hrdle lámal. „Má pušku, památku po dědečkovi, zakládal si na ni, — měl ji zavěšenu nad postelí!"

„I dyť našinec s flintou ani neumí," přel se švakr znovu.

„Strejček uměl; vypravoval, jak v roce osmačtyřicátém cvičil gardu — víte, že chtěli na Prahu, — a chodil taky za mladších let na hony — —"

„Ale že by se střílel? Nemůžu tomu srozumět, proč by to ďál?"

„Je nemocen již tolik let, všecko mu již připadalo za těžko — — — Žil smutně a sám, nikdo s ním necítil, nikdo mu nerozuměl a jeho nejbližší nejméně. On sice vždycky říkával, že musíme všecko rozumem, duchem přemáhat, — ale bylo toho již příliš, již nestačil — —"

Mladý muž stál uprostřed světnice s hlavou skloněnou; teď si ruku položil na oči, a než ji sundal, utřel si slzy, jež mimoděk stékaly mu po tváři. „Jen nevím, proč by právě teď jej síla opustila. Že by se tak roztesknil nad smrtí Paseckého Košnára? Neslyšelas, Mařko, co a jak?" obrátil se k sestře stále ještě plačící.

Tato prudce zakývala hlavou a podívala se na bratra plna úzkosti. „Měl snad mrzení nějaké?" ptal se Jiří rovněž úzkostlivě, jako naplněn strašnými obavami. „Prosím tebe, seber se, povídej, ta nejistota je horší, než co jiného!"

„Poudala Pečenková, a taky mladá Kvapilka to dosvědčila, dyž sem k nim přišla, že to bylo nejspíš skrzevá tu děvečku," započala mladá žena, tlumíc svůj pláč. „Měli tam, Iříčku, vod vánoc ďouku, Filoménu, sirotka, a tu strejček ani cejtit nemoh'. Říkal, že se mu pošklebuje, že mu dělá šecko naschvál, chtěl po nevěstě, aby ji vyhnala. Kvapilce se hodila, nechtěla i pustit, — toť, — ale neměla i seuším k strejčkoj posílat. Včera prej se vo tu holku zasej s mladejma pohádali, a říkala Pečenková, že eště vo věci inší. Hnedkom

brzičko ráno ďouka ňáko neuctivě se strejčkem jednala, a dyž i napomenul, eště se mu pošklebovala a říkala kerýsi veršíčky, co štvanci za strejčkem zpívávali — šak víš! Říkali v rynku, že se snad Jeník taky k tomu připletl a se smál . . . Strejček prej strh' se zdi flintu — seděl eště na postýlku — a po děvečce, — možná že i po bratránkoj střelil — —“

„A zastřelil je?“ ptal se Jiří tak zticha a těžce, že sotva mu bylo rozumět.

„Myslel, že je zastřelil, — holka křičela, že to bylo až v rynku slyšet, a utíkala zčerstva, že až na schodech brkla a dolů se svalila. A strejček stejně smejšlel, že je mrtvá — snad měl z toho strach a lítost — — střelil sebe do spánku — “ Teď i Mařka šeptala, při hrozné zprávě vypovídaly jí rty znovu službu. „Dyž vyšla druhá rána, šla se Kvapilka podívat, — tak na to přišli — —“

Dlouho mlčeli všichni. Mladá žena, choulíc se jako zimou na lavici, tiše plakala, muž její držel ji za ruku, potřásal rozvážně hlavou a cosi si šeptal pro sebe. Jiřímu z pod dlaně kapaly po zbledlých tvářích slzy. Z postele dosud rozestlané, jež stála v pozadí světnice naproti kamnům, vyhlédala bělokadeřavá hlavička Máninčina, jež očkama rozespalýma dívala se, co se tu děje, a proč slyší maminku vzlykat.

„Viděla's jej?“ ozval se konečně Jiří.

„Nepustili mě, — říkal Jeník Kvapil, že to nejní podívání pro ženskou — — Strejček byl za živa zohavenej dost a dost, ale teďkejc — hlavu prej má celou rozbitou — —“

„Půjdu tam — mě pustí,“ řekl mladý učitel náhle živěji a ohlížel se po klobouku, který si prve na lavici za stůl odhodil.

„Cák to ten strejček jenomej ďál!“ vykřikla Mařka a lomila rukama. „Cák si nepomyslil na haňbu, do kerý přivede celičkej náš rod? Cák si nevzpomenul, že na tole je trest boží věčnej?“

„Odhodil život, který mu byl již příliš obtížný,“ pravil Jiří ponure a podíval se na sestru široce rozevřenýma očima tak hrdě a hněvivě, že až se zalekla. „Věčných trestů se strejček nebál, jelikož jim nevěřil — byl to duch osvícený!“

„Protože se nebál Boha a nevěřil v jeho moudrost a spravedlnost, proto to s ním tak daleko došlo!“ horlila mladá žena. „Na věčnou vodplatu nedržel, ale lidskýho trestu se stejně strachoval, ináč by se nebyl střelil!“

„To nemyslím, Mařko; možno, že se sám před sebou zastyděl, že se dal svésti hněvem; ale nejspíše mu posměch té děvečky a urážlivé chování synovo dodalo, — byla to krůpěj poslední do přeplněného kalicha utrpení.“

Narazil si prudce klobouk na hlavu a ze dveří skoro utíkal. „Kdák by to řek', že se náš Iříček umí tak rozzlobit,“ vzlykala Mařka. „Cák za tole já můžu? Je mě strejčka hrozně líto, ale nemůžu ho přecej chválit, že uďál našemu rodu haňbu? Toť, Iříček dycky byl s ním, byl tak vod maminky naučenej, — my spíš byli při tetičce.“

„Slejchal sem,“ přiklonil se Novotný k své ženě, „že ani strejček Kvapil, ani náš pan učitel, ba ani nebožka tvoje maminka neměli tu pravou víru. Neříkám, že sou neznabozi, adamiti, třá se ledacos šustlo, ale ňákej háček v tom bude.“

„Maminka nebožka byla diuná — ale bála se Boha Hospodina, četla v bibli a písně a žalmy zpívala,“ plakala roztesknění žena. „Teďkejc, dyž to strejček uďál, bude celičkej náš rod vyhlašovanej za adamitskej a machometánskej! A pan falář stejně strejčkoj na funus nepude!“

„Toť neé,“ potřásal Novotný rozvážlivě hlavou. „Budou s tím Kvapilovi mět vobtíž! Uslyšíme, co pan učitel přinese. Troufám, že im s tím pomůže.“

„Šak Jeník, bratránek, se hněval, tole že mu tatínek dělat neměl, že už toho snes moc, — ale to že je přes míru. Snad to složí na Iříčka . . . .“

Zdálo se opravdu, že se tak stalo. Mladý Koutný zůstal po celý den v městě a vrátil se teprve za soumraku v tváři hluboce zasmušen, s očima vpadlýma a se zprahlými pootevřenými rty. Přiznal se, že po celý den skorem ničeho nejedl, jen ve velikém tom horku vždy něčeho osvěžujícího se napil, aby mohl opět dále pochůzky konati.

Mladá Novotná jsouc jednak rozlítostněna bratrovým rozrušeným a skleslým vzezřením, jednak dychtivá zvěděti, jak pořídil, snášela mu rychle večeři, buchty, které k obědu přichystala, chléb, tvaroh k němu a mléko. Jiří pojedl několik soust, dychtivě se napil a počal pak odpovídati na sestřiny otázky, kde byl, co pořídil. „Bylo běhání po celý den, u starosty, u truhláře, musil jsem podávati zprávu úřadům. Jeden mne posílal k druhému, a žádný nic nevěděl,“ stýskal si.

„A strejček — jak vypadá?“ ptala se Mařka zajíkavě. „Mohla bych se přece podívat?“

„Raději toho nech. Je to smutná podívaná . . . . Sám bych nejraději na ten pohled zapomněl. Chci si představovati strýčka, jak byl za mladších let, když mě po maminčině smrti vypravoval do škol. Už by jej nikdo nepoznal, jen ty husté, kadeřavé vlasy mu zůstaly.“

„Já bych se nebála . . .“

„Nepustili by tě; zítra ráno přijde komisse, všecko sepíše, vyšetří. A z večera bude pohřeb; už jsme mu poručili hrob, bude ležet s dědečkem, — ale dáme to trochu dále vylámat. Jdu právě odtamtud.“

„A u pana faláře na evanjelický faře's eště nebyl?“ ptala se ostýchavě.

„Pan farář by nešel, když se strýček samovolně života zbavil. A je to dobře tak! Nepřál si nikdy kněžského průvodu, ani řečí, ani zpěvu, nechtěl se ve smrti znát k té církvi, které se za živa vyhýbal. Kdyby o tom věděl, schválil by nám, že jsme to tak zařídili. Vždycky vám, holkám měl za zlé, že jste na něm vynutily, aby

byla maminka pochovaná jako pravověrná evanjelička, nikoli jako sestra.“

Mařka rozhlédla se ustrašeně, neslyší-li bratra nikdo; leč byli sami, Novotný ještě před návratem švakrovým šel k faktoru odvádět práci a nakoupit potřeb a dosud se nevrátil. V napolo odestlané posteli spala tiše Mánička. „Pro Boha a Ježíše ukřižovaného tě prosím, bratře, nedělej z naší matky neznabožku! Už mi dnes náš vyčítal, že ledacos zaslechl. Maminka byla žena pobožná a spravedlivá!“

„Byla; ale nešla tou cestou vyšlapanou, spravovala se rozumem svým....“ Zamyslil se a skoro mimoděk uschoval tvář do dlaní a dlouho nemluvil.

„Jez přecej, Iříčku, sám's poudal, že's neobědval — seslábneš přeukrutně.“

„Myslil jsem, že jsem velmi hladov, ale sousta mi v ústech rostou. Jsem příliš rozčilen — — Byl to strašný den, a zítra bude druhý....“

„Smejšlím, že by si pan falář dal přecej říct, — strejček byl váženej soused ryneckej, měl známosti, pučoval knihy, noviny, — málokerej soused se mu vyrounal, — a teďkejc má bejt zahrabanej jenomej tak — Pán Bůh mi vodpusť, jako zvíře ňáký — a za večera!“ naříkala žena.

„Udělali jsme to tak, aby nebylo hluku a pozdvižení. Kdo si ho vážil a miloval, vyprovodí jej i za večera a bez pana faráře.“

Mařka přece nesouhlasila, a také muž její, když po svém návratu vše vyslechl, namítl, že to není v pořádku, a že se měli alespoň pokusit, již pro rod Kvapilův, Koutných, Kučerův a Kulhavých, z něhož pocházela nebožka Kvapilka, které všechny byly v městečku a okolních vesnicích velmi rozšířeny.

Mladý učitel se však naléháním tím ani jiných přátel a sousedů nedal pohnouti; byl rád, že s jeho návrhem souhlasí syn a dědic strýcův, jenž ve svém hněvu nad otcovým skutkem vítal účastenství bratrancovo, zbavující jej mnoha nejvýše trapných povinností. Z dcer ona v místě provdaná bědovala sice, že bude pantáta tak odbyt, byla však umlčena švakrovou, která důvěrně jí radila, aby tomu byla povděčna; čím dříve se vše ukončí, čím méně se hluku nadělá, tím že bude lépe pro celý rod. Druhá dcera obdržela zprávu příliš pozdě.

Po vykonané komissi bylo rychle se rozkládající tělo „bratrovo“ zabedněno do rakve a po humnech odvezeno do maličké márnice evanjelického hřbitova, na němž Kvapil ještě před málo týdny ukryt ve vysoké trávě dumal o svém těžkém životě a jeho cílech.

Byl horký den, mraky se shlukovaly a zase rozestupovaly, očekávaná bouře se nestrhla, ale slunce ještě vysoko nad obzorem zapadlo do šeda, a soumrak nastal časně, již po sedmé hodině. Hrobník, obávaje se vichřice, spěchal s vykopáváním a vylamováním hrobu; Jiří při něm stál a dohlížel a za jeho pomoci složil vetché kosti dě-

dovy do pěkného bílého šátku, který odevzdala mu k tomu účelu nejstarší sestra Anička.

Uložil uzlíček za nejbližší kámen; však již se počali scházeti účastníci pohřbu, děti nebožtíkovy, poručenci a jejich rodiny, Loukota Rohovský, mladý Haněl, koželužníka Kostlána synovec, a ku překvapení Jiříkově všichni bratři, „synové ducha čistého živého“, co jich bylo v okolí. Honzíček, příštipkář a žebrák, jenž „pana školmistra“ včera náhodou potkal a od něho se dověděl, co se s „bratrem Kvapilem“ stalo, nedbal své chybné a oteklé nohy a oběhal své spoluvěrce v okolních obcích. Nebyl by to snad ani dokázal, kdyby nebyl se potkal v Budislavi s Pakostou, jenž za něho na Paseky a do Končoviny došel. Přišli Mlejnek s obrovským Mackem a s Vávrou, katolíkem a věrným „pana Šťastnýho“ čtenářem; přemluvili i Kubíka, aby doprovodil kamaráda kdysi tak oblíbeného; s Pakostou dostavil se jeho zeť Karlička a jiný abrahamita z Budislavi, Šára; ba i do městečka za Zderadovem dobelhal se Honzíček a přivolal odtamtud Lexu.

Mlynář sestárl a změnil se téměř k nepoznání; dlouhé vlasy úplně zbělely, šíje se nahrbila, a lícní kosti vyvstaly nepřirozeně v krásném a bohatýrském kdysi obličeji. Přistoupil hned k Jiřímu, silně mu potřásl rukou a sděloval mu, že je stále sám, že mlynářka už do Zderadova nechodí, poněvadž letos sama k Růžence pod kámen si ulehla. „Už bych taky chtěl ležet něhde v lese, skorem tvýmu strejcoj to vodpočinutí nepřeju.“

Co si takto šeptali, přidal se k nim Mlejnek: „Pane školmistr, už abychme bratra vynesli, ináč ani na cestu vidět nebudeme. Měsíc nešeří, ani hvězdy — táhne bouřka neboli díšť.“

„Myslil jsem na to, že bude tma, opatřil jsem pochodně. Strýček na ně držel při slavnostech, měl je uschovány, věděl jsem o nich.“

„To je dobře. A pane školmistr, mohli bychme mu zazpívat naši písmičku „Myslíte, že se všichni znáte“, anebo žalm čtyřiaosumdesátý. Dyž strejc Košnár umřel, zazlíval nám bratr Kvapil, že sme brali faláře a zpěváky, říkal, že sme měli zpívat ty dvě písmičky.“

„Žalm čtyřiaosmdesátý měl strýček rád, to vím. Hrával jsem mu jej na housle, a mamince taky. To můžeme.“

„Ten se přeukrutně mezivá náma zpívá, umíme ho šickni,“ dotvrzoval Mlejnek, a již se s Mackem, Jiřím a Kvapilovým synem Janem ubírali do márnice v koutě přikrčené, a společně rakev na márách vynášeli. Byla prostá, tmavě natřená, kalichem ozdobená; žádný příkrov ji nezahaloval. Nastala zatím skorem úplná tma, i několik vyskočivších hvězd zmizelo za mraky a jakýsi kvílivý větřík lomcoval nad hřbitovem korunami vysokých stromů. Když Jiří rozsvítil s pomocí Honzíčkovou přinesené čtyři pochodně a bratřím je podal, plápolalo a třepetalo se jejich červenavé světlo, a brzy zahaloval dusivý kouř muže stojící kolem már a při otevřeném hrobě. Neurčité obrysy pomníků, keřů, hrobů a květinových chomáčů stávaly se v mihotavém plápolání kalných plamenů ještě matnějšími,

hrozivějšími; někdy zasvítila blízká pochodeň i do tmavé jámy, a světlo její odrazilo se od hlatě žulové skály, jež drala se na povrch sypkou hlinou, anebo zasáhlo bílý uzlíček s kostmi dědovými, jež hrobník již uložil do jednoho koutku.

Jiří stiskl Mlejnkovi loket a pobídl jej, by začali zpívat; sám první měkkým, lahodným hlasem intonoval nejmilejší žalm strýcův, a všichni muži, po chvilce i ženy nesmělými hlasy svými zpívali jednotlivé sloky:

„Věčný Bože, silný v boji,
jak jsou příbytkové tvoji
rozkošní a nejmilostnější!
A protož touží má duše
po tvých síncích v každém čase,
ó Pane nejžádostivější,
duch i tělo mé k živému
pleše k tobě, Bohu svému.“

A dále:

„Blaze těm, jež moci, síly
od tebe v srdce nabyli
a přes údolí světa jdouce,
po tvých stezkách s ochotností,
žízně, hladu, zhoubce zlosti
i všech se běd odvažujíce,
byť jim bylo i hledati
a studnic a dešťů čekati.“

A konečně:

„Tys štít každého věrného,
viz pomazaného svého,
s tebou jediný den prodlíti
lépe jest než jinde tisíc,
jáť sobě žádám mnohem víc
vrat domu Páně strážným býti,
než uprostřed bezbožníků
pánem nádherných příbytků.“

Když dozpívali ty tři sloky, uchopili se muži rakve a uložili ji ve skalnatý hrob; mlynář Lexa, jenž dostal se v blízkost Jiřího, díval se dlouze do zpola vyplněné jámy: „Troufám, že by se s toule písní už nesrounával. Zapřel Nejvyššího, netoužil už po příbytcích jeho.“

Mladý učitel zavrtěl hlavou a šeptal navzájem: „Zaměňte, mlynáři, slova Bůh a Nejvyšší duchem světa, všehomírem, pravdou, a zase se strýcem ve víře se setkáte. On jistě odvážil se všech běd, šel stezkami těžkými, aby mohl přebývati v síncích pravdy.“

V plápolání pochodní viděl nejasně, jak naproti němu Pakosta, jehož bělavá plátěná halena odrážela se i v polotemnu od tmavého šatu ostatních, smlouvá cosi s Honzíčkem-žebrákem a s Mlejnkem; za málo okamžiků se mu vysvětlilo, oč se jednalo: píseň abrahamitů, i jemu známá, s refrainem „Bůh je s člověkem spojený, všemi písmy potvrzený, Jan vám to zjeví, že jinak není!“ zavzněla nad hrobem.

Teď zpívali jen blouznivci; ostatní, dcery Koutných, děti Kvapilovy, Loukota a Haněl podiveně a skoro ustrašeně naslouchali. Přezpívali pouze první dvě sloky; když hrobník, jenž házel vykopané

hroudy na rakev, uvědomil si obsah písně, položil lopatu a přistoupiv k synu nebožtíkovu, jehož považoval za zástupce rodiny a nakladatele pohřbu, pravil mu polohlasně: „Pane Kvapil, tole bejt nemůže! Sme přecej na hřbitově církve evanjelicko-reformovanej, — žalmy, toť jó, — ale aby tu Pakosta adamitský písmičky zpíval, — to by dvojctihodný pán i presbyteři se hněvali, to bych byl vybroukanej!“

Mladý Kvapil, jehož tato „adamitská“ okázalost rovněž netěšila, hned se obrátil k bratranci a žádal jej, by ten zpěv překazil, že to na hřbitově není dovoleno.

Jiři již si všiml počínání si hrobníkova a laskavě řekl Pakostovi, jenž zprvu tvrdošíjně dále zpíval: „Žene se noc, bratře, a déšť, — máš na Sedliště daleko, — nech toho, zazpíváš strejčkovi podruhé.“

Když zpěv přestal, hodili všichni po hroudě na rakev Kvapilovu a spěšně se vzdalovali. Jiří s bratřími ještě nad ní postál: „Říkal o sobě, že jako poutník dlouho světem a životem chodil a že si již ničeho nežádá, ani jídla, ani pití, ani veselí, jen místa, kam by mohl ulehnouti a si odpočinouti. Došel místa toho! Dobrý boj bojoval, a bude se mu dobře odpočívati! A my budeme vzpomínati!“

„Budeme,“ šeptali Mlejnek, Lexa a Kubík, a Pakosta počal nad hrobem řečniti. „Nedočkal's, bratře, příchodu krále marokanskýho, který zbuduje říši živého pokoje! Ale on přijde, blýskati se bude, a svět zůstane předěšený. Tenkrát k panování dojdou synové boží, synové ducha živého!“

Hrobník netrpělivě sebou hnul a hřmotněji rýpal lopatou do navršené hlíny. „Zhasněme pochodně, až na jednu,“ vybízel Jiří Mlejnka, jenž stál poblíže; učinili tak, a všecko kolem nich, i zpola zaházený hrob, zatonulo ve tmě. Za hřbitovní zdí zjevil se obzor pokrytý roztrhanými mraky, jimiž tu tam dralo se světlejší místo; obrysy městečka, jeho domů, věží a jednotlivých vysokých stromů, obrysy okolních lesů i vzdálenějších, dnes po celý den neviditelných hor, splývaly v jedinou čerň; jen světélka v městských domcích, ve vesničkách a samotách do lesů roztroušených vyskakovala jako červené, ohnivé jiskérky. Když vítr zadul silněji, mihotaly se jiskřičky divočeji; pak zasvitly mezi mraky jednotlivé krátké blesky, a daleké hřímání je doprovázelo.

„Zasypu hrob z rána, je dlouho, a bouřka se přibližuje,“ naléhal hrobník, pospíchaje k mřížovým vrátkům.

Jiří zhasl i poslední pochodeň a vystoupil s „bratry“ z vrátek. „Nevím, jak se dostanete domů,“ staral se.

„Pakosta přespí u Honzíčka, já tu v městě mám známosti, vyspím se tu s Lexou a s Paseckejma. Snad se eště zejtřejší den uvidíme,“ loučil se Mlejnek a odcházel po kopci. Jiří chtěl se dáti za ním, když kdosi se dotkl jeho lokte. „Čekáme tu na tebe, Iříčku, na krchově už nám bylo ouzko.“

Poznal hlas Mařčin a za okamžik vedle vrátek i obrysy postavy její a švakrovy. Vzala jej za ruku: „Poďvej se,“ a ukazovala vzhůru k faře, „pan falář istotně vás slyšel zpívat! Jenomej aby se nemrzel, — sestřenice Kvapilka se dost zhrozila!“

Mladý učitel pohlédl k faře, která od doby, kdy konal se tu násilný křest Pakostova vnuka, vzrostla o poschodí. Tma byla tak hustá, že zcela dobře bylo znáti matně osvětlenou plochu prostranného okna, v němž vítr hýbal záslonami, a v němž postava jakási stála, opřena jsouc o polštář.

Připadlo mu, jak asi soudí přísný duchovní o pohřbu blouznivce, jenž sám životu konec učinil; ale nehovořil o tom s manžely Novotnými. Šli mlčky a rychle podle sebe, jen když silněji zahřmělo a blesk jim osvítil cestu, sdělovali si své obavy, dojdou-li za sucha. Došli, leč sotva že ulehli, bily proudy deště do okének jejich a do střech městečka, bičovaly vysoké stromy na hřbitově, omývaly pomníky a rozlévaly se potoky a stružkami mezi hroby.

XXIII.

Mladý farář v podhorském městečku si pravil, že jeho úsilí o vykořenění bludů a přeměnu stoupenců blouznilství nebude přece marno; že vytrhá koukol, jenž do ohně bude uvržen, a že pak širý jeho lán utěšeně bude rozkvétati a líbiti se oku Hospodinovu.

Strašný konec samobijce otřásl členy jeho rodiny tak, že ještě zanícenějšími stali se křesťany a věrněji oddanými faře, zvláště od doby, kdy nynější hospodář u Kvapilů zvolen byl presbyterem. O jeho otci nikdo nemluvil, všichni se zmínce o něm spíše vyhýbali, tak že se zdálo, jako by tu nikdy nebyl žil.

Mladý učitel, jenž faráři před lety tolik nadělal nesnází nebezpečným svým smýšlením, dosud působí daleko ve středních Čechách a od doby, co se oženil a o četné děti se stará, ještě řídčeji zajíždí o prázdninách do rodiště.

Žebrák Honzíček také již zemřel, as osm let po Kvapilovi; farář šel jej navštívit do pastoušky, odkud prastarý příštipkář již mnoho měsíců nevycházel, jsa nečistotou, která jej pokrývala a užírala, hrůzou svých spolubydlících. Duchovní přemohl svou ošklivost, chtěl neduživce potěšit, povznést, — ale byl odmítnut.

Starý žebrák měkce prosil za odpuštění, že nemůže „dvojctihodnýho panáčka“ vyslechnout: „Sem tomu naučenej, že člověk, dyž je z ducha, nepotřebuje žádnýho pomahače a prostředníka mezivá sebou a Nejvyšším. Já v duchu a pravdě stále přebejvám a duch ve mně. S ním se spojím dočista, až bude vůle Nejvyššího.“

Když mu farář horlivě namítal, že projevuje pýchu nehodnou křesťana, že žádný člověk hříšný k Hospodinu vejíti nemůže vlastní vůlí a zásluhou, nýbrž jen zásluhou a krví Spasitele našeho, usmíval se žebrák klidně, vrtěl velikou, neforemnou hlavou a konečně odpovídal uctivě: „Neráčej' se na mě hněvat, — my dokonca ináč tomu věříme.“ Duchovní odcházel dosti brzy, přesvědčiv se, že jest tu zbytečný. Chudákům z pastoušky, kteří jej doprovázeli, projevil podivení, že je Honzíček tak dlouho živ, že nezemřel vysílením hlady, když nyní po prosbě choditi nemůže; a tu se dověděl, že

dostává odněkud od Prahy, nejspíše prý od pana školmistra Koutného každých čtrnácte dní malou částku peněžní, a za tu prý mu některá žena potravin nakoupí a trochu poslouží.

Farář viděl v tom ne sebezapření učitele, zajisté dosti omezenými prostředky opatřeného, ale houževnaté spojení všech blouznilstvím nakažených údů křesťanských církví. Neopouštějí sebe, vědouce, že ostatní všichni jimi opovrhují, a že sám Bůh je opustil, ba trestajícím prstem svým je poznamenal.

Ukázalo se to zase na Paseckém Mlejnkovi, zvaném kolportér, jenž na konec, špatnými atheistickými knihami jsa pokažen, již ani v duši nesmrtelnou nevěřil, jako Honzíček a Pakosta z Kamenných Sedlišť, a zcela veřejně se k tomu znal; formanil se svou Luckou bezstarostně, spoléhaje na svou sílu a obratnost, — a náhle nalezli jej po ránu kdesi na příkré silnici s přeraženými údy pod převrženým vozem. Žena jeho nevzepřela se pohřbu dle ritu evanjelicko-reformovaného, jak farář a presbyteři i kostelník s určitostí očekávali, nýbrž všecka jsouc zkroušena, pokorně přišla poprosit, by dvojctihodný pán jejího nešťastného muže vyprovodil.

Duchovní pokládal pohřeb kolportérův za vhodnou příležitost, aby za řečí i v Mlejnkově chalupě i za kázání v kostele i u hrobu svým duším náležitě vyložil, jak jen plná, oddaná víra, žádnými výstřelky nezhyzděná, učiní člověka šťastným na tomto světě, pojistí mu milost a slitování Boží a věčnou blaženost v příbytcích Hospodinových. Kázal, že je chvalitebno, když člověk nevědomý snaží se vzdělávati sebe písmy; ale že má v sebe přijímati vědění, které živí a utěšuje, nikoli které nadýmá a otravuje, vybírati si knihy božským duchem naplněné, nikoli rukou ďábla napsané. Vykládal dále, že se zdá, jako by hrozna byla smrt člověka v plné práci a síle, který byl milý a potřebný mnohým; ale že Bůh Hospodin zajisté věděl, proč k sobě povolal tohoto náhle zemřelého, že věděl, proč místo jeho chce míti prázdné. Veliké jsou účely jeho a cesty jeho nevyzpytatelné, a proto ti, kdož dnes trnou a truchlí, raději by měli se radovati a Boha chváliti.

Za řeči náhodou vzhlédl na nízko skloněné hlavy zarmoucených účastníků pohřbu; a tu setkal se s tváří muže obrovské postavy, jenž hněvivě po něm blýskal očima a jednu ruku svíral v pěst. Neznal ho a jen vytušil v něm přítele nebožtíkova, též blouznivce; leč nespatřil jej pak nikdy více, — snad se mýlil, snad jen náhodou přišel do této končiny a neprzní jeho věrné stádo.

Zbývá jen Pakosta, tulák, žebrák, ochlasta, jemuž jedni se smějí, jehož jiní se štítí.

A nad Kubíkem Paseckým, dá Bůh, že zvítězí on! Bude to těžké, velmi těžké! A kdyby nebylo té hodné jeho ženy a všeho toho neštěstí, jež do Kubíkova rodu od několika roků stále bilo, jako blesky do vysokých stromů v Paseckých lesích „na ostrově", — snad by všecky ty četné pochůzky na Paseky, všecky výklady a domluvy přece byly marny.

Po léta domlouvala mu jeho pomocnice, jak ji po adamitsku nazýval, aby s farářem se poradil, s ním promluvil; ona chodila do domu Páně často, i na faře se stavěla a vždy si stěžovala, jak je manžel neústupný a jakými podivnými řečmi ji odbývá.

Nepodařilo se jí duchovního do své chalupy uvésti, až když dcera Milča zhasla po osmiletém, skoro v ustavičné neduživosti ztráveném manželství. Tu přece při farářově slavnostní a dojemné řeči o mladistvé, nešťastné matce a manželce, při níž celé Paseky v slzách se rozplývaly, neodešel, tiše ji vyslechl a pak k pobídce ženině a zeťově i nesměle mu poděkoval.

Ztratil obě děti, neboť syn zůstával i nyní, po více než deseti letech, nezvěstným. Ale kdežto jeho pomocnice jen u Boha slitovníka a jeho jednorozeného syna, nejlaskavějšího beránka, hledala útočiště ve své opuštěnosti, zůstával Kubík stále zatvrzelým, mlčelivým, a ani žena nevěděla, co se v něm děje, neboť rozhovořívával se leda nad svými knížkami, když byl na sadě neb v sednici úplně sám.

Neobměkčil se ani tehdy, když na staré manžely Kubíkovy nová rána dopadla: zeť, Petr Hladík, nechtěje stále ve vdovství trvati, oženil se po druhé a přivedl si do stavení zcela cizí ženskou. Nesměli mu brániti, měl k tomu plné právo; již za Milčina života byl na chalupě polovičným zápisníkem, vloživ v ni podíl svůj od otce mu vyplacený; když mladá žena zemřela, stal se spolu se synáčkem Bohumilkem dědicem jejím, tak že živnost náležela mu ze tří čtvrtin, a on poskytoval bývalým majitelům na ní vejmínek, maje zároveň povinnost vyplatiti Toníkovi nebo jeho potomkům podíl jeho, — kdyby se přihlásili.

Mladá Hladíková byla žena tichá, spíše zasmušilá; přicházela na Kubíkovu živnost s obavou, že to se starými nebude dělat dobrotu, a úzkostně se vyhýbala každému sváru; ale jinak si Kateřinu Kubíkovou nijak nenadcházela, řkouc si, že nemá proč, že pracuje, ba těžce pracuje a kromě do muže, že jí do nikoho na chalupě nic není. Chovala se ke Kubíkové zdrželivě, málo k ní mluvila, což si tato vykládala jako pýchu, jako opovážlivost od holky, která vdala se skorem bez krejcaru do pěkného místa, náležejícího její nešťastné, před časem zhynulé dceři.

Bylo neveselo po celý den v prostranné sednici u Kubíků, o niž se, poněvadž nebylo ani chaloupky, ani výměnkářské sedničky, mladí se starými dělili; jen z večera, když se Hladík vrátil a ke společnému stolu zasedl, roztálo trochu ledové ovzduší: mladý hospodář měl se laskavě i k ženě své, i k panímámě a pantátovi, v nichž ctil bývalé majetníky a lidi nešťastné.

Všem bylo za přítomnosti hospodářovy lehčeji; jen Bohumílek se, jak nejdřív mohl, uklidil na pec, ku spaní, ježto se otce bával; neztrpělť mu tento jeho kousků jako prarodiče a nevlastní matka. Chlapec, i když z dětských let vyrůstal, zachoval si matčinu krásu a sílu a mrštnost rodu Hladíkova; všude se líbil, všude mu vyhověli, nejen doma, kde, jsouce neštěstími sklíčeni, v ničem mu mezí nekladli. Dospíval v hocha bujného, pánovitého, o jehož odvážných

kouscích se záhy na Pasekách vypravovalo. Macecha, věrna jsouc svému předsevzetí, že se do ničeho nebude plésti, nechala jej býti a nikdy mu nedomluvila; dala mu do syta najísti, spravila na něho — a dost; Kubík, děd jeho, nevšímal si chlapce nikdy mnoho, babička byla na jeho pěkný vzhled, na jeho sílu a odvahu pyšna, a neuvěřila, žaloval-li někdo na Milka, že mu na štěpech a hrušních několik větví zlomil, v plotě odstávky vylámal, kamenem střechu neb okénko rozbil, káčatům neb kuřatům krky zakroutil. Viděla v něm jedinou naději vymírajícího rodu, a způsobil-li jí neposedností nebo vzdorem sebe větší mrzutost, těšila sebe, že to věkem u něho přejde. A když z druhého manželstva Hladíkova dostavovaly se ponenáhlu děti, nejprve děvče, pak hoch, a po sednici počaly se batoliti, tu milovala hocha ještě více a děti mladé pánímámy považovala za nevítané vetřelce, kteří se roztahovali na místě určeném dětem její Milči, pro nemoc této nezrozeným.

Petr Hladík byl stále tak velice zaměstnán hospodářstvím, že o chlapci skoro nevěděl; přikoupil polí a luk, že na práci se ženou skorem nestačil. Na čeledína, ba ani na děvečku živnost nevynášela, zvláště uhodil-li nepříznivý rok, smetla-li z jara voda, od lesů se ženoucí, nevysokou prsť, neb zkazily-li bouře, které na vysoko položených, ohromnými lesy obklopených Pasekách bývaly neobyčejně časty a zhoubny, svízelně docílenou úrodu. Tkalcovinu neprovozoval, výminek byl značný, členů rodiny přibývalo, a bylo třeba vždy pomýšleti na to, že by se Toník mohl přece vrátiti aneb za něho někdo se přihlásiti. Činil se, že se tomu lidé na Pasekách až divili; ale na vychování chlapcovo mu ovšem času nezbývalo.

Dobrosrdečný Kubík uznával Petrovu píli a chválil jej někdy i Kateřině, čímž ji na sebe popudil, neboť co se zeť znovu oženil, ztratil u ní všecku téměř lásku! Vyčítala mu tajně, že mohl míti dosti na Milči, ona že mu mohla hospodařiti, — anebo že měl se vrátiti do rodného půlstatku a nepřiváděti jí sem cizí ženskou a její děti.

Byli-li manželé Hladíkovi na poli neb zaměstnáni někde venku, dlouhé o tom vedla hovory s mužem; malá nevlastní vnoučata jí nerozuměla, jen Bohumilek sem tam něco pochytil a byl pak k maceše ještě neuctivější a vzdorovitější.

Kubík nesrovnával se s pomocnicí svou; k jejím nářkům, co to na ně Bůh dopustil, za jaká provinění že je trestá, zase odpovídal, že všecko má svoji přirozenou příčinu, že na světě se děje vše dle nezměnitelných zákonů, — jak se to u nich stalo, tak se stát musilo, — ač, jak připouštěl, je těžko to nésti.

Plakával s ní o Toníka, o Milču, měl je právě tak rád jako žena; ale dostával se s ní do sporu, když ve svém zoufalém stesku vrátila se ku své důvěře v Boha a volala, že jim Hospodin přece pomůže, Bohumilkovi dá štěstí za ně za všecky, tak že zase on bude panovati nad chalupou, — a jim nahradí v nebeském království věčnými radostmi trápení pozemské. Tu popíral Boha, nebe, radosti duše, těla zbavené. Leč cítil se při tom hrozně nešťastným; nic a

nikdo nemohl mu dáti útěchy, jeho knížky jedna druhou vyvracely a pravily stále totéž, s „bratřími“ se smluviti nemohl, Košnár i Kvapil byli mrtvi, konečně i Mlejnek zahynul, a Pakosta byl několikráte i Kateřinou i hospodáři tak rázně u Kubíků odbyt, že více si k druhovi netroufal.

Silněji než před tím počal své pomocnici záviděti, že v ní není tak prázdno, že přece v něco doufá a něčím se těší; vzpomínal, že mu tak těžko nebývalo, dokud knížky nezbavily jej víry v ducha čistého živého, že tehdy radostně snášel s otcem a dědem pronásledování ouřadů i far, daně odpíral, tajně a s velikými překážkami k „hodům lásky“ se dostavoval. Káral sebe pak, že neváží si dokázané a poznané pravdy, poněvadž se mu stala kamenem, nikoli chlebem živným.

Vzpomínkami na minulost „bratří a sester“ mimoděk byl přiveden k vědomí, že žádný z nich, právě jako on, nedošel spokojenosti a štěstí. Faimon, Lexovi, Kvapil, Mlejnkův a Košnárův rod, Pakosta a ten mladý školmistr, — všichni snažili se žíti v živém pokoji, ale svět je trestal a trestá napořád.

Hloubal o příčinách toho všeho, o „přirozených zákonech“, jak stálo v knížkách pana Šťastného; ale nenalézal jich vždy, ba málokdy, ač před ženou s takovou určitostí tvrdíval, že se všecko stalo, jak se státi musilo. I připadalo mu, že je v tom přece nějaký zákon veliký, nedokázatelný, vůle někoho, proti němuž není vzepření, a s trpkostí opakoval si, co řekla Kateřina o trestu, a zase o slitování .....

V době největšího duševního neklidu Kubíkova splnilo se neočekávaným způsobem přání jeho pomocnice, aby Bohumilek stal se pánem nad chalupou: v osadě vypukl tyfus a z lidí silných a zdravých, jichž se zákeřná nemoc zmocnila, nechávajíc staré neduživce na pokoji, byl i Petr Hladík. Nekladl na své ochuravění žádné váhy, domníval se, že nemoc přechodí, vždyť teď, v parném létě, nemůže přece ulehnouti, — a byl jí sklácen skoro obratem ruky, ještě než přivolali k němu z daleka lékaře.

Žena jeho nechtěla na chalupě zůstati; cítila se tu po mužově odchodu zcela cizí a obávala se bujného, nezkroceného Milka. U soudu uděláno to tím způsobem, že Milek převezme živnost, rodiče jeho matky že za nezletilosti jeho budou hospodařiti a penězi na chalupu vypůjčenými že vdově a dětem z druhého manželství vyplacen bude celkem skrovný jejich podíl. Vrátila se s dětmi do městečka, odkud pocházela, a žila s nimi opět u rodičů svých. Kubíkovým se takměř odcizila, zřídka kdy k nim přišla a jen někdy před kostelem promluvila s tchyní svého nebožtíka.

Ta záhy poznala, jak pošetilé bylo její přání, aby vrátila se chalupa krvi Kubíkovské. Bez zetě nebyla živnost ničím, jen jeho prací a rozhledem stála a prospívala. Muž její ani za mlada hospodářství si mnoho nehleděl, zabývaje se spíše řemeslem a nemaje sil; ona, co byla na výminku, a zvláště od nového sňatku Hladíkova, mnohé zapomněla a jiného opět si nevšimla. Bohumilek, hoch v době

otcovy smrti sotva patnáctiletý, nerozuměl ničemu a přes svou tělesnou sílu byl málo platen.

Kubíkové nezbývalo, než větší část polí a luk pronajmouti; i to, co si ponechala, působilo jí spolu s ošetřováním dobytka dosti nesnází — stále byla nucena cizí lidi najímati a vypláceti, — a o hotový groš bylo teď u Kubíků zvláště zle. Tkalcovina již nepřinášela peněz do stavení, a větší díl nájmu padl vždy na úroky učiněného dluhu. Již si Kubíková umiňovala, že prodá les — březinku, k chalupě náležející, soused o ni stojí, oni jí nepotřebují, k poražení není, a i kdyby Milek jednou stavěti chtěl, mají ještě kousek vysokého lesa u panských hranic. Neměla březinku nikdy ráda, po léta o ni nezavadila, již pro tu sekuř Pešavovu!

Na tu si ani vzpomenout nesměla! Kdežto na ně, Kubíkovy, Pán Bůh toho dopouštěl tolik, měli se Pešavovi dobře, jako před tím nikdy. V Sodomkově pazderce již nebydlili, koupili si vlastní stavení, dali na ně slušnou opravu, a Pavlík se na ně i oženil. Dělal teď hospodáře, jen někdy, v zimě a z jara, když jej páni fořti pěkně poprosili a mu slíbili, že jej pitím vyčastují, šel do lesa drva kácet. Přál si právě jako rodiče, v šenku byl častým hostem, zpíval rozpustilé písničky, jimž se na vojně a v Praze naučil, koulel, hrál v karty, rval se jako dříve. Jeho žena i stará Pešavka měly nevídaného šatstva a prádla od Manči odloženého, že se na to chodily Pasecké panímámy a ďouky až dívat.

Starý Pešava stále ještě hrál na flašinet, vynášelo mu to, pěkně se šatil, lépe než nejpilnější hospodáři; proroctví, že on a jeho příbuzenstvo přijdou jednou obci na krk, nechtělo se jaksi plniti, zdroje Mančina bohatství byly, jak se zdálo, nevyčerpatelny.

Mladá Pešavka vypravovala, že se švagrové už teď neříká slečna Vanda, nýbrž „madam“ jako velikým paním; a to ne proto, že se vdala, — ona že vdavkami pohrdá, — ale že už je sama paní v tom lokálu, kde měla službu, a že má teď slečen, kterým rozkazuje, „celej kaloun“. Ba, naznačovala tajemně, že se švagrová snad vrátí do Čech, že ji to v tom Hamburce již mrzí, peněz že má dost, že jich chce užít doma, — tady že se za ně také víc koupí.

To vše věděla a slyšela Kubíková, a srdce jí trpkostí přetékalo nad neslýchanou nespravedlností, kterou Bůh Hospodin ve svých nevyzpytatelných úmyslech připouští. Manča je živa v nepravostech tam v té Sodomě kolik let, a chudera Toník, sotva že o ni zavadil, už zahynul. Oni se nuzují, starostí sotva usínají, a taková má peněz jako „šupek“, ani neví, co s nimi. Ať rozhazuje plnýma rukama, přece jich neubývá, — u nich tak těžko nahraditi, co Bohumilek utrácí!

A hoch utrácel nemálo. Myšlenka, že se stal náhle majitelem usedlosti, vstoupila mu k hlavě, domníval se, že má značné jmění, že si smí všeho dopřáti. Kouřil a pil na dluh, později počal choditi i k muzikám, náruživě do dne tancoval a děvčata častoval. Babičce byla zprvu nápadna jeho nenadálá bledost a skleslost; když se pak dověděla, jak si vede, napomínala, prosila. Leč neměla-li nad ním vlády dříve, teď, když si myslil, že ona jest u něho vlastně výminkářkou,

tedy do jisté míry z milosti, neplatilo slovo její již docela nic. Nemohla pochopiti, kde se u nich nabral takový zbujník; vždyť je svým chováním věru spíše do rodu Pešavova podoben, jako by byl synem Pavlíkovým, nikoli hodného Petra Hladíka! Nechtěla si přiznati, že hochova bujnost vzala vznik v trudných letech minulých, a že ona sama svým obdivem a hýčkáním z veliké části ji zavinila.

Hořce si pravívala, že není již k ničemu, jen ku dření; ten, kterému se obětuje, kterého měla nejraději, ji má v nevážnosti a svou lehkovážností maří všecku její námahu. Zoufale plakávala i při práci, i když za řídkých chvilek oddechu byla se zasmušilým svým mužem sama ve světnici, veliké, tmavé a rozsáhlé, která se tak nenadále vyprázdnila, — a Kubík plakal s ní, neodporoval jí, netěšil jí, neboť odchod zeťův a všecky jím nastalé starosti a nehody jako by byly zničily poslední jeho sílu.

Za přesmutného toho času navštívil je jednou farář. Věděl o neštěstí je znovu stihnuvším, — vždyť pochovával ubohého Hladíka, — vyslechl několikráte ženino naříkání, když po kázání jej zastavila, a zaslechl od jiných svých farníků také, co ona sama tajila, o jejích nesnázích s vnukem.

Zašel si za pěkného odpoledne májového na procházku do Paseckých lesů; leč byl záhy unaven nesnadnou poutí po žulové půdě, stružkami jarní vody protékané a špičatými, jen málo mechem obrostlými úlomky prostoupené. Bylo těžko choditi mimo lesní silnice; všude mezi sítím, kapradinami, drobným šťavelem zely skryté otvory, ba i široké dráhy, k dovozu dříví a kamení užívané, pokryty byly hlubokým černým blátem, a jen úzké proužky podél bujně zarostlých škarp činily jakýsi, poněkud nakloněný, chodník. Utrhnuv si vzácný, skoro již odkvétající stvol lýkovce, který nalezl na skrytém místě v hlubokém stínu, a několik větviček mladých kapradin, vystoupil opět na silnici vedoucí od lesa k Pasekám a dále k městečku.

Po chladném šeru obrovských, větvemi v sebe se splétajících stromů zalahodila mu teplá zář sluneční, v níž ležela před ním vesnička, roztroušená mezi lukami a poli a někde jako zaklínovaná mezi vybíhající hrany a úhly širého lesa.

Sestupuje k ní, utkvěl zrakem na jednotlivých staveních; vzpomínal, ve kterém z nich byl během úřadování svého za pohřbu neb nesa útěchu duchovní nemocnému, — bylo jich mnoho. Utkvěl i na světlé, právě se rozvíjející březince uprostřed luk a na chalupě krčící se ve kvetoucím stromoví nedaleko ní: zde byl, zde, v mezeře jen málo let, měl řeč u rakví mladých manželů Hladíkových.

Tehdy viděl i neblahého Kubíka, jenž přes všecky přísné výstrahy Hospodinovy, jichž se dožil na dětech, na Mlejnkovi a ostatních soudruzích, dosud se neobrátil a tvrdošíjně trval na svých bludech.

Žena jeho, naříkajíc nad rodinným neštěstím, nikdy neopomenula dodati, že „táta“ nechce svoliti, aby mu přivedla dvojctihodného pána. Připadlo mu, že jest vlastně povinností jeho jako duchovního správce vyjíti vstříc tomuto nešťastnému a nečekati, až on

sám ve své zatvrzelosti — či snad ostýchavosti? — k sobě jej zavolá. Zabočil se silnice na polokamenitá, ve středu a po krajích travou zarostlá „draha“, vedoucí k chalupě Kubíkových; když již zřetelně rozeznával na střeše místa letos z jara novým bělajícím se šindelem vyspravená, zmocnila se ho opět obava, jak jej Kubík přijme, zda jej neurazí, zda nevyčte mu dotěravost. Byl by se málem obrátil, když na novo mu připadlo, že byla by to zbabělost; což neslíbil sobě i presbyterům, že všemožně bude bojovati proti bludařstvu, že vytrhá z pšenice i poslední stvoly koukolu? A Kubíková tolikráte jej prosila, aby se u nich stavil, třeba že muž je tvrdohlavý; navštíví ji, je jeho farnicí, věrnou a horlivou vyznavačkou víry evanjelicko-reformované.

Šel rychle, jako by sám sebe přemáhal, a vida, že je dřevěná brána při humně otevřena, vstoupil tudy. Kubíkovou spatřil již na dvorku; odebírala s vozu chvoj, kterou jí soused jakýsi právě přivezl a podával, a vnuk Milek jí s mrzutou tváří při tom pomáhal, odnášeje veliké větve blíže ke stavení, k „besídce“, kde po rozsekání mělo dříví býti vyrovnáno.

Pracovala na rozdíl od rozmrzelého Milka tak horlivě, že faráře shlédla, až když octl se vedle ní; tu pak se ulekla, vykasané rukávy shrnovala, se zástěry i šátku napadalé jehličí si oprašovala a stále opakovala: „Toť sou k nám hosti, vzácný hosti, — a my zrouna v takovýmle krkaučení a nepořádku! Nejní k nám žádnej přístup — — Takový vzácný hosti! — Ale špacírujou dál, milospane — tudyle kolem mrviště, blaňkem, — Bohumilku, vodebírej pantátoj za mě, já k vícerou to srounám. Tak zatím, sousede, pěkně děkuju, šak se spravíme!“

Mluvila střídavě k faráři, k vnukovi a k muži na voze, a jak mohla nejrychleji, proplítala se kolem vozu, po kraji prohloubeného mrviště a dále přes roztroušenou chvoj do besídky čili blaňku, odkud vcházelo se do polotemné síňky.

„Je mně haňba, dvojctihodný panáčku, že nás ráčili natrefit v takovým nepořádku. Zaseto máme, nebyla jakorát inší práce, tak sem žádala souseda, aby mi přivez chvůj z našeho lesejčka, že si i posekáme a vyrounáme . . .“

„Jen se neomlouvejte, vždyť vím, jak to chodí v hospodářství, že je práce stále a že se při tom nedá zachovati pořádek jako v městě. Šel jsem na procházku do Páseckých lesů a vraceje se vzpomněl jsem na vás, že jste mne často zvala, abych se u vás zastavil. Jdu se tedy podívat na vás a na vašeho muže. Je muž doma?“

„Náš si drůbínek zdřím' na lajci, přišlo mu slabo,“ odpovídala žena, a hlas se jí chvěl v nesnázích. Vydechla několikráte rychle a pak, již pevněji, dodala: „Nejní už k žádný práci, musím šecko vodbejt sama a ešče přijednávat — — a stejně sme romadu pole a louky pustili! Už sem celá sedřená tím krkaučením!“ Její vysoká kdysi postava byla opravdu značně sehnutá, tvář sežloutlá a svraštělá.

„Máte vnuka; je to hezký chlapík a silný — ten by vám měl nejvíce pomoci, ba vás zastati," podotkl farář přísně, zastavuje se v síňce a mávnuv rukou směrem ke dvorku.

Kubíková jen vzdychla, když otevírala dveře do veliké sednice, na první pohled docela prázdné. Utřela zástěrou lenoušky, plochu trnožového stolu a lavici kolem něho běžící, odebrala svému hosti klobouk a hůl, což obé položila na jednu z vysoko nastlaných postelí, a prosila, aby usedl. Pak přikročila k rozsáhlým kamnům s pecí spojeným a volala: „Táto, vstávej, poďvej se, jakýho máme vzácnýho hosta. Milospán falář šel špacírem a u našich se stavil!"

Duchovní teprve teď si všiml, že na „lajci" leží lidské tělo; bylo takové drobné, vyhublé, že ve stínu s lavicí a kamny skoro splývalo, k čemuž přispíval vybledlý, kdysi hnědý, teď skorem bezbarvý oblek. I hlava, která se faráři nejdříve objevila, svými šedohnědými vlasy a sežloutlými lícemi nelišila se valně od mrtvého, zahnědlého okolí; teprve když se stařec úplně s lavice shoupl a drobnými kroky, pobízen jsa ženou, k stolu se přibližoval, zpozoroval host, že je obličej oživen oduševnělýma, ač hluboce zapadlýma očima.

Krče se a zapínaje poloroztrhanou kazajku, sedl si Kubík za stůl naproti farářovi, jehož žena marně pobízela, aby si posloužil lenouškem, na „lajci" že je to jen tak po sprostu. Přešlapovala, hleděla v patrných nesnázích s hosta na muže a zase ke dveřím a okénky přes besídku na dvorek, odkud bylo stále slyšet praskot odhazované chvoje. Byla by tak ráda odešla, sehnala pro „panáčka" nějakou poctu, dohlédla na Milka, zda-li dosti pilně sousedovi odebírá, ale bála se, aby po odchodu jejím nepromluvil manžel nějak zpurně k duchovnímu, jenž tak obětavě vyhověl její prosbě a zastavil se ve sprostém jejich stavení.

Farář konečně sám pozoroval její rozpaky a ustrnul se nad ní. „Jen si dohlédněte na vnuka, matko, vidím, že jste všecka nepokojna, my se tu s tatíkem již nějak pobavíme," pravil usměvavě a pěknou svou bílou rukou pročísl si kadeřavý vlas od spánků na zad a pohladil světlehnědý vous. „Musím se s ním také lépe seznámiti, s vámi a s nebožtíky jsem se znal hned s počátku."

Kubíková vidouc vlídný obličej farářův a slyšíc jeho laskavý hlas, jenž jako by promlouval k nesmělému dítěti, byla přesvědčena, že nebude muže kárati a přemlouvati, — a byť i tak učinil, Kubík je přílišný dobrák, by choval se nějak nezdvořile k učenému pánovi, který mluví k němu tak vlídně a srdečně.

Odcházela spěšně, stavila se nejdříve na dvorku a napomínala Milka, by pantátu nemeškal a rychleji odbíral a skládal, pak snažila se připraviti hostu nějaké občerstvení. Byla tolik ráda, že právě včera stloukala, že má kousek pomazánky; chlebíček bývá u nich velmi černý, takový by panáček jistě nejedl, s pomazánkou mu snad přijde k chuti. Skočila si do kamenice pro hrudku, přinesla si mléko v poledne nadojené a naplnila jím jednu ze sklenic, z Milčiny „výpravy" zbylých. V komoře vzala si lepší zástěru a šátek, vy-

brala s prkna nejvyšší pecen chleba, přichystala slánku, nože a snešši si vše do síňky na starou lavičku, pomalu odnášela jedno po druhém do světnice.

Oba muže zastihla v rozhovoru; hned když prve ze světnice odešla, navázal farář na svou poznámku a pravil: „Vy s manželkou nikdy do domu Páně nechodíte, — a to je škoda, tatíku! Hleďte, ona strasti a trampoty, jež Hospodin jí uložil, snáší statečně, — to, že se modlí, že slovu božímu naslouchá, že na památku toho, jenž za ni krev svou proléval, ke stolu jeho přistupuje. Syn boží, kterého miluje, dává jí sílu a moc. A vy, jak slyším, jste stále sklíčen.“ Upřel své jasné oči na starce v sebe se choulícího a dychtivě očekával jeho odpověď.

Kubík dlouhou chvíli mlčel; pak podepřel si hlavu o ruce a odpovídal zvolna a zádumčivě: „Za mlada, dyž sem eště se přidržoval víry předků našich, nepotřeboval sem ani domů Páně, ani falářů, — věřil sem, že duch čistý, živý je ve mně a já v něm. Z něho sem nabejval světla a utěšení, trval sem v živým pokoji. Na památku Kristovu sem ničehož nic nekonal, sem syn boží jako on, moc a sílu mám ze svýho rozumu.“

Farář naslouchal pozorně a s úžasem; bylo to poprvé, co slyšel přímo vykládati učení abrahamitské a deistické. Farníci jeho, vypravujíce o blouznivcích zdejších, opakovali mu sice některá u těchto obvyklá rčení, leč nesouvisle a spíše jako švandu nějakou.

Přemýšlel o tom, co stařec jako své vyznání víry prohlásil, a zeptal se ho mírně: „Vy tedy nepovažujete Krista Ježíše za svého Spasitele, který smrtí svou vás a všecko lidstvo vykoupil?“

„Spíš *) sem ho měl za velikýho proroka, ale stejně věřil, že umřel jenomej za sebe; esli byl nevidnej, padá vina na soudce jeho; esli se prohřešil, došel trestu za říchy svoje. Jeho smrt nám zvostatním nebyla k užitku ani ke škodě. Teďkejc vím, že bylo takovejch proroků víc, a že ani Ježíš neprohlašoval novou víru, jenomej kázal, co už inší vymyslili, — a napomínal k lásce. Dočet sem se toho už ve „Svatým písmu člověčenstva“, co složil ten Francouz, pan Michelet, a potomej v knížtičkách pana Šťastnýho.“

Tvář kazatelova se zachmuřila, chtěl prudce odpověděti, Kubíkovi kacířství a neznabožství oněch spisů vyčísti, — ale opět si připomenul, takto že by cíle nedošel, tu že třeba shovívavosti. Opakoval si v duchu slova blouznivcova a po chvíli řekl: „Zmiňujete se, že za mlada a dříve jste tak věřil. Což jste již víry svých předků zanechal? Manželka vaše ještě stále si stěžuje, že nechcete býti řádným evanjelickým křesťanem.“

„Otcové a praotcové naši,“ počal Kubík s náhlou vroucností „věřili, že sou naplněni tím duchem živým, co řídí svět a že, až tuto pozemskou pouť dokonají, k němu se vrátěj' a s ním splynou. Tak dosavád věří bratr Pakosta, mynář Lexa a inší eště. Ale skrzevá knížky, kerý nám přivážel bratr Mlejnek a Kvapil, my nabyli pravý

*) Dříve.

přesvědčenosti. Ducha bez těla nejní, rozum jenomej z mozku vychází, a naše tělo po smrti zasej se promění v inší látky, jako šecko na světě, kerej tím je a bude věčnej.“

Farář znovu se zarazil a zarděl; tento hrubý materialism byl horší než deistické poblouznění, které očekával. „Toť, tatíku, velmi smutný názor; upíráte-li člověku duši nesmrtelnou, stavíte se na roveň se zvířetem . . .“

„Stejně sme jenomej zvěř; čet' sem, že člověk povstal z vopic a ty zase z inších zvířat, a šecky z ňákejch drobnejch tvorů, kerý učedný páni jenomej skrzevá ňáký skla viděj'.“

„To jsou pouhé domněnky, nedostatečně opřené; všichni ti učenci tvrdí něco jiného a navzájem se nesrovnávají. Ale v bibli, v písmě svatém, máme svědectví samého Boha Hospodina a slova jeho syna; on vypráví nám o království, které není z tohoto světa, o příbytcích v domě otce svého, v něž nás uvede, uvěříme-li v něho.“

Kubík potřásal hlavou a chystal se vysloviti tvrzení z brožurek Šťastného vyčtené, jímž tak často zarmucoval svou „pomocnici“, že není žádného nebe, nad námi že je pouze vzduch a obloha, — když Kubíková zvolna otevřela dvéře a snášela na stůl, co prve si připravila.

Pobízela „dvojctihodného panáčka“, aby si sloužil, že mu to po cestě přijde k chuti; omlouvala se, že nese mléko, piva že doma nemají, do šenku že je daleko, a kořalku že jemnostpán stejně nepije. Farář si pro dobrou vůli ukrojil z ohromného, velmi černého pecnu chleba skrojek, pomazal máslem a posolil; hned první sousta mu však zachutnala, cítil, že cestou po lesích poněkud vyhladověl, — a chléb, ač tak tmavý, byl dobrý, pomazánka sladká, i mléko příjemně mu zvlažilo ústa.

Ztráviv část krajíčku, pravil ke Kubíkové, která radostně pozorovala, jak host její nezhrdl skromnou svačinou: „Již jsme se s manželem vaším trochu domluvili; vím nyní, jakého je přesvědčení — i jakého býval dříve.“

„Teda se náš ničehož nic nevoslejchal . . .“ koktala žena — „a dvojctihodnej pán istotně se pohněval . . .“

„Je dobře, že byl manžel váš upřímný, matko. Kterak bych jej mohl potěšit, kdybych nevěděl, čím strádá? I lékař musí znáti neduh, má-li pomoci.“

Stařec zamávl rukou a usmál se poněkud opovržlivě, kdežto žena jeho stále ještě vyzvídala: „A neměli to našemu za zlý? . . . Nevodsoudili ho? . . .“

„Ne; většíť radost nad jediným chybujícím, ale kajícím, než nad devadesáti devíti spravedlivými. Arciť, neschvaloval jsem mu jeho bludy; jsouť právě jemu na škodu největší. Nejen že se jimi rouhá Hospodinu a Kristu Ježíši, nás všech Spasiteli, ale sám, upíraje, že je Bůh, že je v nás duše nesmrtelná, že tato bude žíti po strádání pozemském radostí věčnou, olupuje se o všecku útěchu, o každou oporu ve svých strastech. Kladl jsem vás, milá matko, za příklad: nezoufáte si ve svém trápení, poněvadž víte, že vás Pán Ježíš, nejlaskavější pastýř, neopustí, že po slzách a trampotách dojdete věčné

radosti a shledáte se s těmi, které nevyzpytatelnou vůlí boží na tomto světě jste ztratila."

Kubíková plakala usedavě; přikryla si tvář zástěrou, a teprve když farář již několik minut mlčel, vybavila z ní hlavu a podívala se na muže, zdali i na něho slavnostní řeč duchovního nějak působila. Seděl tu s hlavou sklopenou, a jak se zdálo, tak hluboce v myšlenky pohřížen, že zúplna zapomínal, co kolem něho se děje.

Farář vyřkl mnoho z toho, co často jako žhavá rána v mysli jej zabolelo: ano, závidí ženě útěchy, kterou ona nalézá ve světle své víry, kdežto on tápá ve tmách veliké nicoty kolem něho rozprostřené; ano, toužil by věřiti jako ona, že bude se ještě kdy radovati, že shledá se s těmi, kteří tak náhle a zbytečně mu odešli, — ale nemůže. Je sklíčen a stížen hrozně; za mladších let, do poznání knížek Padařovského, těšil se příštím tisícileté říše radosti a pokoje, věřil, že duch čistý, živý, jenž je v něm, spojí se s Nejvyšším, s velikým duchem světa, a on že takto nepřestane býti. Teď ví, že musí se trápiti do konce, sám-li si život nezkrátí, že staré jeho tělo bude za potravu červům a jiné havěti, konečně v trávu vzroste a s ní bude posekáno neb spásáno — a že dále nebude ničeho. Ten rozum, jenž dle přesvědčení otců měl vše přemáhati, a o němž i knížky psaly, že člověka činí pánem světa, — ten osvědčil se zcela nicotným a již dávno mu nepomáhá . . .

„Usnul, chudera," slyšel, jak zašeptala manželka, „je přeukrutně poslabej . . ."

Zdvihl hlavu, aby ji přesvědčil o opaku. „Nespím, jenomej sem tak přemejšlel . . ."

„Přál bych si, tatíku, abyste přemýšlel o tom, co jsem vám vyložil. Snad sám cítíte, že svými bludy činíte se jen nešťastnějším. Přikloňte se ke Kristu Ježíši, věřte, on vás uklidní a potěší. Slibte mi, že budete o tom uvažovati . . ." dodal duchovní vstávaje od stolu a blíže se k posteli, by vzal si klobouk a hůl.

Stařec vstal také, ale v nataženou dlaň kazatelovu ruky nevložil. Tento vzdychl a pokračoval: „Srovnejte jen, milý tatíku, tu tmu bezútěšnou, v níž se stále potácíte, s radostnou nadějí na blaženost a shledání u Pána. Nezatvrzujte se zcela; já vím, že je vám těžko za jediný den odhoditi přesvědčení, které jste choval po tolik let. Navštívím vás zase, pohovoříme si, postesknete si — a uvidíte, že se přece potěšíte!"

Kateřina vyprovázela hosta kratší cestou k silnici; děkovala mu stále, volala, že mu to Hospodin musí nahradit, že nepovrhl jejím sprostým domem a že s jejím nešťastným mužem jednal shovívavě a laskavě.

Byla tak šťastna, že mezi dvojctihodným pánem a jejím mužem nedošlo k prudkému výstupu, že ani nevyplísnila Milka, jenž jen tak nedbale naházel chvoj k besídce, tak že skoro do mrviště čouhala. Trpělivě jala se ji sama urovnávati a pak teprve šla rozdělat oheň, by uvařila něco teplého k večeři. Byla i k muži i k vnukovi při jídle neobyčejně laskava, a tento užil dobrého rozmaru babiččina, by hned

po večeři nepozorovaně se vytratil, na stropě se převlékl a utekl — do šenku.

Farář plnil slib v Kubíkově chalupě učiněný a přicházel, zvláště dokud nenastaly listopadové vichřice a lijáky, dosti často za předsevzatým svým povoláním. Pracovalo se mu těžce; Kubík, jenž si zachoval dobrou paměť a v něhož se dlouholetá četba jeho všecka vžila, přel se s duchovním o každý jeho výrok na krev a vyvracel jej brzy starou věroukou abrahamitů, již nikdy zcela neodložil, brzy větami z Micheleta, Ronga, Renana, Šťastného.

Kateřina často všecka rozhořčena, ba s pláčem odcházela ze světnice, hanbíc se za manžela, jenž odvažuje se směle odpovídati dvojctihodnému pánu a vyslovovati takové rouhání; byla by jej snad okřikla, ale farář ji žádal, aby se mezi ně nepletla, že by muže jen popudila k odporu a tím vše pokazila.

Jednou se přeli o cenu bible, kterou Kubík prohlašoval za snůšku lidských výmyslů, jindy o božství Ježíšovo a o Trojici, kterou nazýval pohanským mnohobožstvím, jindy opět jednalo se o neoprávněnosti vrchností, zákonů a daní, o zbytečnosti kněží, kostelů, — ba i škol. Farář se často divil, že tělo tak drobné a sešlé hostí v sobě tolik vzdoru, — až mu pak připadlo, že snad právě tyto boje udržují životní sílu Kubíkovu a ji vzpružují.

Sám někdy chtěl již odstoupiti; namahaly a rozčilovaly jej tyto disputace, kdy soupeř jednou vyvracel jej jako arian, deista, po druhé jako materialista. Stojí-li pak tento starý chalupník za tolik úsilí? Ale pak si řekl, že nesmí couvnouti na poloviční cestě, připomněl si Krista pastýře, jenž nelitoval vyhledati jedinou pobloudilou ovečku, — i on musí tak činiti, a vítězství bude pak tím sladší.

Přes velikou svou výmluvnost byl někdy na rozpacích, jak se blouznivci přiblížiti, co mu na útěchu říci a čím nahraditi jeho knihy, o nichž sám se vyznal, že činí jej nešťastným, zvláště když tak příkře vyslovil se o bibli. Až pak přece seznal a částečně i od Kubíkové zvěděl, že stařec nezamítá částí všech, že miluje na př. žalmy, z nichž mnohé umí z paměti, že před lety opakovával verše z proroctví Izaiášových, Ezechielových a Jeremiášových, z naříkání tohoto, z Nového zákona pak že míval zálibu ve Zjevení sv. Jana a v Kázání na hoře.

Poznal brzy, proč starý abrahamita ony části má neb měl rád; bylyť v nich doklady téměř pro všecky jeho deistické výroky, — srozuměl také, jak „děti ducha čistého živého“, jsouce za pronásledování samým sobě ponechány, sestrojily si své učení na větách bible, zkrucujíce je neb jinak vykládajíce; v žalmech pak přirozeným způsobem vyléval se smutek a horování těchto odstrčených. Avšak Kubíkova záliba v oddílech těch stala se faráři prostředkem, jak na něho působiti a se s ním sbližovati. Četl s ním žalmy, proroctví, nechal jej blouzniti a vykládal pak způsobem svým. Evanjelictví reformované, dědic vyznání českobratrského, z něhož do veliké míry vyšlo, mělo mnoho příbuzného s abrahamitstvím, pokud toto nevybočovalo do čirého pantheismu; bude třeba, řekl si farář, přivésti starce

zpět od knih Šťastného k víře jeho jinošství, — pak již bude cesta snadnější k víře pravé.

XXIV.

Rod Koutných a všecko jeho v městečku dosti rozvětvené příbuzenstvo se zaradovalo; „pan učitel“, kterého měli všichni rádi a na něhož byli pyšni, dostal se, asi čtrnáct let po smrti Kvapilově, ze středních Čech zpět do hor, na moravské hranice, do vsi při Švarcavě. Přátelé těšili se, že poznají se teď lépe s jeho rodinou, že strýček alespoň jednou za měsíc je navštíví, jim poradí s dětmi, se smlouvami a písemnostmi, že bude zase jejich, když je pouze na tři, čtyři hodiny cesty vzdálen.

„Pan školmistr“, jak mu staré tetky dosud říkaly, opravdu nyní přicházel do podhorského městečka častěji; vábily jej sem staré vzpomínky, které již mu nerozdíraly rány, dávno zajízvené. Zašel na hřbitovy, postál u hrobů, skorem již s půdou splynulých; chodil náměstím kolem rodného domku, dávno prodaného a od Faimončina zetě, Dohnala, úplně přestavěného, i kolem stavení kdysi strýcova, naproti „štatuji“ a vysoké, konečně místo „rathouzu“ zbudované škole. Podnikal někdy i vycházky delší, do Dolců, Rovinky, Zderadova, Pasek, do vesnic a městeček v údolí Olšinky a býval pak v městečku na noc. Bratr Váša a sestry, z nichž Anička byla již vdovou, málem se vždy pohádali, u koho bude strýček hospodou.

Jednou v době prázdnin, začátkem srpna, vydal se z městečka zvláště hluboko do kraje, až blízko k Labi. Vracel se teprve druhý den odpoledne; domů, k Švarcavě, dnes již nedorazí, bude opět u bratra nocovati.

Šel údolím Olšinky podél třpytící se říčky, na jejímž dně leskla se tmavá kamenná tříšť, po měkkém, sytě zeleném trávníce, kolem olšoví, jímž břehy byly obrostlé. Přicházel právě z městečka v kraji, kde na svém výletě se zastavil a s páterem Saláškem setkal. Strýc Kvapil, jenž s knězem u Faimona se seznámil, udržoval s ním na svých obchodních cestách stále jakési, byť i řídké styky; mluvíval o něm s Jiřím, chválíval jej, že nedbal předsudků a že šel za „svou přesvědčeností“.

Učitel, vzpomínaje svého setkání se Saláškem, jeho krásné dcery Zdeňky, jež starce ošetřovala, hloučku těch mladých lidí v městečku, s nimiž stále ještě pracoval, listiny sbíral a opisoval, řekl si, že by strýček byl s knězem jistě spokojen: získal pravou „radost života“, nedbal pomlouvačných řečí, jednal spravedlivě k Žofičce a dceři její a „očinkoval pro tu českou vlast“, jak říkával strýc o soudci Volákovi. Za vzpomínek a úvah o Kvapilovi a jeho soudruzích šel Koutný zamyšleně dále; údolí kypělo životem nejkrásnější horské doby, bylo naplněno sluneční září, jež stávala se lahodnější, méně palčivou. Šel kolem mlýnů, buď rozlehlých se zděnými, ozdobnými branami, nebo dřevěných, skrčených, s pestře pomalovanými lomenicemi; šel podle luk a polí, s veliké části již posečených, nad

nimiž zdvíhaly se s obou stran nádherné, lesnaté chlumy s vesničkami neb kapličkami polo skrytými. Všude bylo ticho, jen blíže mlýnů ozýval se klapot, vybíhali štěkající psi, batolila se, křičela a kejhala drůbež; hmyz bzučel jemně, tanče ve slunečních paprscích, a ptáci počali v podvečerní době ponenáhlu hlasitěji cvrlikati.

Za vesničkou Dolany začaly se břehy Olšinky zúžovati a zvyšovati a také údolí semklo těsněji svoje stráně, zde již strmé a vysoké; po mezích porostlých mátami kořenně vonícími a vzácným, tmavomodrým hořcem, přešel Koutný k přívětivé hájence, bývalé to pile, překročil říčku a podél velmi vlhkých luk, posetých bílými parnasiemi, zabočil na širokou, poněkud blátivou lesní silnici, pod strmými svahy se vinoucí.

Sem sluneční záře jen spoře vnikala; koruny velikých buků a jedlí stýkaly se takměř s obou stran. Chodec vyšed z oslňujícího světla, neviděl nejdříve skorem ničeho a zalekl se, když náhle, jakoby z houští, zavolal na něho hlas vyšeptalý a stařecký: „Pane školmistr, pane školmistr!“

Ohlédl se a uvyknuv stínům, spatřil, jak se k němu žene člověk v plátěném šatě a po ruce jeho se sápe, by mu jí potřásl. Vykřikl polohlasně „Pakosta!“ a hned, již zcela zřetelně se zeptal: „Kde se tu, bratře, bereš?“

Ale Pakosta, jako by neslyšel, třásl rukou Koutného a vykřikoval zase: „Pane školmistr, pane školmistr, už je to tu!“

Učitel se do něho zahleděl lítostivě; všechen zjev Pakostův za poslední roky velmi zdivočel, nohy byly bosy, košile bez knoflíků, žlutá, hrubá, sotva mu kryla prsa; na ni měl navlečenu halenu, špinavou a nedbale záplatovanou. Dávno neholený vous rostl mu pod bradou až k prsoum a výše zase ke tvářím, zřejmě od pití kořalky zarudlým. Jediné oči zachovaly svůj bývalý ráz, bez jejich hned blouznivého, hned zase chytráckého pohledu byl by Pakosta býval úplnou lidskou troskou.

„Ty už nejsi na Sedlištích, bratře? Kde se tu bereš?“ opakoval učitel svou otázku.

„Chodím světem, pane školmistr, a hledám spravedlivost a milosrdenství,“ vykládal Pakosta blouznivě, shýbl se k místu, odkud vstal, a zdvihl si sukovitou hůl a režný pytel, do něhož vesničtí žebráci sbírají potraviny ve staveních jim udělované. „Už nám ho ten král Marokán nese,“ pokračoval s jiskřícími se zraky, „sbírá se vojsko přeukrutný, tam za Litomyšlej, — náš bude držet bál, Rus dá voly a Francouz řezníky! On v pokoji přijde, blýskati se bude, a svět zůstane předěšený!“ Hodil polámanou čepici do výše a divokým pohybem ruky zcuchal si bílé, kadeřící se vlasy, co mu jich kolem spánku a v týle zbývalo.

„To není vojsko Marokánovo, bratře, to chystají manévry, cvičení,“ poučoval učitel útrpně. „Věř, že Marokán nepřijde, ani tisíciletá říše lásky a pokoje!“

„Přijde, přijde,“ volal Pakosta, „na Růžovým paloučku sejdou se královéé, budou vojska komisírovat . . .“

„Vyhnali tě ze Sedlišť?“ ptal se Koutný zase, chtěje žebráka od jeho blouznivých snů ke skutečnosti přivésti. „Vždyť dcera se Neprašům v podruží dobře hodila!“

„Hospodáři pořádem na mě poštívali, nepřáli mi, sloty, že sem z ducha a voni ze světa,“ zahrozil stařec pěstí divoce do vzduchu. „Adna, ratolest moje, šla s ratolestma svejma daleko, — nechala starýho tátu bejt! To by Milča nebyla uďála, to byla sestra věrná — — Inu, dyž si i Nejvyšší zavolal! — A mě poslal starosta do Poříče, vůbec*) mě dala do licitace, hihihi, hihihi!“ Smál se jízlivě a házel zase čepici do vzduchu.

„A jak se tam, bratře, máš?“

„Sme tam dvá, pane školmistr, kamarád je ze Zrnetína, taky hledal spravedlnost, a dyž í nihdež nebylo, napil se, aby zapomenul. Ale nejní z nás, je ze světa... Hospodář říká, že si měl rejš vzít dvě prasata nežlivá mě a kamaráda, — že by mu to vícej vynášelo, hihihi! A bručí dost a starosta taky — — Já si rejš du po prosbě, — du teďkom na Zderaz.“ Dal si čepici pevně na lysou hlavu, pytel hodil přes rameno a hůl pevně zaryl do země.

„Jdu také v tu stranu, půjdem' spolu,“ pravil Koutný a dal se s Pakostou do lesní rokle, kudy vedla ke Zderazi a dále k městečku krátká a strmá cesta. „A že do licitace tě dali! Měl's raději jíti k bratřím nebo k ratolestem jejich. Já jsem daleko, ale jdi k bratrovi, Vášovi,na statek Koutných, pomůžou každému, pomohou i tobě.“

„Vyhnali mě šickni, vyženou taky,“ odpovídal Pakosta zpurně, zastavuje se a dívaje se zamračeně do divoké lesní rokle, bystřinou prorývané, kudy nyní stoupali. „Vyháněli mě u Kvapilů, eště dokavád bratr po tomto světě porušitedlným chodil, — teďkej ani na záprseň mě hospodyně nepustí. Vyhání mě Kubíkova pomocnice, dyž na Paseka přijdu, a Kubík í nebrání, nedbá, už nejní Nejvyššího, je falářův. Puntuje se s těma, co nás pronásledujou a spravedlnost nám upírají!“

„Kubík býval věrný strýcův přítel,“ namítl Koutný, všecek rozlítostněn nad žalobami Pakostovými.

„Bejval, ale už nejní! Odhodil nejprú ducha, potomej pošpinil památku předků slaunejch! Říkal mi Macek z Končoviny, že tam ten falář bejvá napořád. Těšil Kubíka, dyž mu poslední ratolest zahynula, teďkejc ho nutí do kostela, k večeři Páně, místo Nejvyššího mu vnucuje proroky pozemský — — Rejš budu vo hladě, nežlivá bych se dal nasytit vod bratra, kerej zradil ducha! A teďkejc, pane školmistr, bude stejně ináč,“ — počal zase blouzniti, „král Marokán šecko rozdělí dětem ducha živého, bude pokoj a láska na zemi...“

Došli konce lesa, octli se na silnici a Pakosta, hledě se vzpřímiti, rozhlížel se jakoby vítězně po horské krajině, před nimi se rozevřevší, kde lesy jsouc vroubeno prostíralo se městečko s vysokým „domem Páně“ a na pravo počínaly již nedaleko domky vesnice Zderazi. I učitel se zastavil, rozhlédl se na okamžik, ale ihned utkvěl zase zrakem na Pakostovi, jenž tiše si opakoval: „Přijde, přijde, už je tu!“

*) Obec.

„Než přijde, bratře, kup si něčeho, abys nebyl o hladě," pravil mu a vysypal mu z tobolky všecky niklové peníze do dlaně. „A zajdi do statku Koutných, rádi tě uvidí pro památku matky naší a strýcovu. Mladý hospodář se podle strýce spravuje, všecko zavádí, k čemuž strýc radil, v něm je ta Kvapilovská krev!"

Oči adamitovy zablýskly se horečně, když prohlížel peníze, jichž měl plnou dlaň. Uchopil se ruky učitelovy a zatřepal jí: „Děkuju za milosrdenství, děkuju za dar!" pravil, hluboce se při tom klaně. A když Koutný potřásl mu rovněž rukou, soucitně řekl: „Buď zdráv!" a pak scházel od silnice po pěšině k lesům, odkud bylo do městečka nedaleko, tu pohlížel Pakosta za ním, jak sestupuje a volal: „Pane školmistr, můj Bůh budiž s vámi!"

Po cestě lesem zabýval se učitel Koutný zase druhy Kvapilovými, dětmi ducha čistého živého. Trnul nad žebrákem, jehož cení hospodář níže než vepře, trnul nad Kubíkem, kterému se strýcem v jeho neštěstí pomáhali, a který teď přidružil se k obci, s níž po celý život byl ve sporu.

Všude rozvrat — pád — — I v jeho duši — — Stěhuje se s místa na místo, ale nikde nedochází cíle abrahamitů, živého pokoje. — — — —

U bratra a sester dotazoval se na Kubíka, zdali bylo pravdou, co mu Pakosta po cestě lesem vypravoval; domníval se, že snad mluví z něho vytržení — nebo kořalka. Potvrdili mu všichni, že „je Kubík farářův", a sestry to zcela schvalovaly. — — — — —

Stalyť se hovory s farářem Kubíkovi potřebou. Uvykl od jinošských let rozpravám o víře, teď neměl nikoho, „bratři" skoro všichni mu pomřeli, nemohl choditi k „hodům lásky", — na Pasekách, v Dolcích a v městečku jich již nebylo, a konaly-li se ještě někde, bylo to pro něho daleko. Knížky neposkytovaly mu již ničeho, co dávno nevěděl, a Mlejnek a Kvapil nepřiváželi ani nepůjčovali mu již nových. Ač nepodlehl ještě zcela přemlouvání farářovu, bylo mu přece teskno, nepřišel-li tento několik týdnů; a zvláště za zimy, kdy duchovní mohl na Paseky dojíti jen asi třikráte, za dnů klidných, za suchého mrazu, vzpomínal na něho a vyslovil se o něm k ženě laskavě, což tuto naplnilo velikými nadějemi.

Výklady o lásce a trpělivosti, kterou kázal Ježíš, o bratrství, jímž všecky lidi spínal, odsuzováním křivd, jež děly se za dávných časů předkům Kubíka a ostatních „bratří", nejvíce se vždy přiblížil farář srdci blouznivcovu. To starý muž rád poslouchal, uvažoval navzájem, jak „svět" málo o přikázání lásky dbá, jak trestá právě ty, kteří jsou dobré vůle a trvají v živém pokoji.

Když se za pokročilého jara farář opět u Kubíků objevil, vítal jej tento vlídně, skoro dychtivě; již mu tak urputně neodporoval, již někdy i připouštěl, že by mohlo býti pravda, co dvojctihodný pán káže, snad ze strachu, aby se jediný jeho besedník od něho neodvrátil, snad že výmluvnost kazatelova skutečně již působila na bývalého abrahamitu, teď ode všech ostatních vlivů odloučeného.

Ba byly chvíle, — a čím dále, tím bylo jich více, — kdy se Kubík sám sebe v duchu zeptal, zdali se ti předci a pan Šťastný přece jen nemohli ve mnohém mýliti, a ti učenci, kteří sestrojili tu novou pravdu, též, — vždyť farář je také člověk učený a také utvrzuje pádnými důkazy přesvědčení svoje! — a kdy si řekl, že by to bylo přece krásné, kdyby duše mohla dále žíti ve věčné blaženosti, a ti na tomto světě odloučení a ztracení mohli se pak nekonečně radovati . . . . .

Uklidnění se mužovo a jeho přátelský poměr k faráři, jakož i naděje, že přece nezemře jako neznaboh a rouhač, byly Kubíkové velikou útěchou; jinak — skoro klesala! Viděla, že i při všem svém „krkaučení“ živnost sotva udrží; píle a rozmysl zeťův chyběly všude, nedostávalo se pracovních sil, i když za drahý peníz přijednávala. Muž již jen stonal a odpočíval, ona také stárla a slábla, a Mílek raději se bavil a života užíval. Nedělního času udělal si vždy s kamarády nějaký delší výlet, — kde se v okolí co šustlo, pouť, posvícení, muzika, vše navštívil, všedního dne seděl v šenku. Seznámil se jako jeho nešťastný strýc s Pavlem Pešavovým, teď již chalupníkem, a s jeho otcem, častoval je, dával si od starého na flašinet hráti, dokud mu ruka nezemdlela, učil se od mladého jeho dvojsmyslným písničkám. Někdy vymámil od babičky peníze, častěji mu nalili na dluh, a stará žena se vždy třásla, blížil-li se kdo k jejímu stavení, nepřichází-li vymáhati peněz, Mílkem utracených.

Byla nucena odprodati po březince i kus louky, a již se skoro smířila s myšlenkou, že onu část usedlosti, kterou dala do nájmu, také zpeněží. Až Mílek dospěje, nechať pílí aneb ženitbou zase nahradí, co ubylo. To říkala muži neb sousedům nahlas; leč uvnitř vzdychala, že hoch spíše vše promarní ještě, než let nabude, a ona s tátou že půjdou — po prosbě.

Napomínala, leč hoch odpovídal vzpurně, a čím více dospíval, tím méně, i společníky svými jsa nabádán, od babičky dal si říci.

A konečně si Kubíková již ani netroufala mu vyčítati: na podzim za jakési muziky za lesem se Mílek nachladil, začal kašlati a ponenáhlu krev plvati. Byl nevrlý, z postele jí utíkal a pro každé slovo tak se rozhorlil, že bylo mu hned hůře.

Staré její vrstevnice jí připomínaly, že to s ním začíná jako s nebožkou Milčou, že má hoch stejně souchotě po matce a po otci, kteří oba mladí zemřeli; marně jim vykládala, Petr Hladík že zemřel na „horkou“, a s dcerou že neuměla bába, že to bylo při Mílkovi zlé. Leč když viděla Bohumila na posteli sebou házeti, tak podezřele růžového, tak nápadně podobného Milče, sevřelo se jí srdce strašnou úzkostí, a ona se zeptala, zda i tento, poslední, půjde za svými rodiči i za neblahým Toníkem? . . . . .

Zavolala lékaře a hned mu vysvětlovala, jaké to u nich v rodině bylo, aby snad neuvěřil, že má hoch souchotiny po rodičích; doktor hocha prohlédl, všiml si i starého, sklíčeného Kubíka, viděl tkalcovský stav v koutě, teď již dávno zahálející, všechen zaprášený, a vyslovil se pak venku, že mladík zárodek souchotin snad nezdědil

po rodičích, leda snad po dědovi, tkalci, že však je někde získal, neboť objevují se u něho v míře povážlivé, což ve věku jeho, v roce osmnáctém neb devatenáctém, je zvláště nebezpečno.

Ptal se, zda-li vnuka příliš prací nenamáhají, že se zdá všechen vysílen; a když mu plačíc naříkala, že naopak všecko na ni, staré ženě, spočívá, hoch že skoro nic neudělá, že v hospodě do rána sedí, na muziky chodí, kouří, — tu pravil přísně, to že jest mnohem horší než sebe těžší práce, a že mu to neměli dovolit. Nařídil, jak si počínati, předepsal léky a slíbil, že za nějaký čas zase přijede.

Mílek byl v nemoci velmi neposlušný, ba nesnesitelný; vycházel z domu, i když byly veliké větry, tajně, aby babička nevěděla, kouřil, ba i do šenku jí jednou, dvakráte utekl. Vysmíval se předpisům lékařovým, tvrdil, že mu nic není, to že jen babička to tak vyhlásila, aby jej mohla podržet doma, a aby ani krejcaru neutratil. Nepřála mu nikdy a teď, kdy pomalu dá se prohlásit za plnoletého, nejraději by mu ani nedala se najíst a napít, aby pro svůj vejminek hodně ušetřila.

Ubohá žena netroufala se na tyto kruté řeči ani odpověděti, ze strachu, by se neopakovalo chrlení krve, které se u Mílka dostavilo znova asi týden po lékařově návštěvě.

Počátkem prosince, kdy sněhové vichřice lomcovaly lesy kolem Pasek a jejich zpustlými zahrádkami, vzkázala tajně pro lékaře po druhé. Nemohl ihned přijeti; když se pak dostavil, netajil se ženě, že tu není nic platen.

„Vidím, že nemáte nazbyt, matičko, kdybych sem častěji přijížděl, stálo by vás to mnoho peněz, — a vašemu vnukovi bych přece nepomohl. Jak jsem vám již řekl, uhnal si někde souchotiny a svým nepořádným životem jim připravil půdu. Kouření, tanec, pitky do rána sklátily lidi starší, než je váš hoch. Dávejte mu pro úlevu, co jsem předepsal; vyléčit jej není možno, vydrží vám tak do jara...“

„Ale milostpane,“ plakala žena tlumeně, aby ji ve světnici neslyšeli, „je z takovýho zdravýho rodu — dědečkoj Hladíkovýmu je přes sedmdesát, strejci sou zrouna obři, zeť byl taky jako jedle, — a silák — —“

„Snad byli za mlada jinak živi, anebo na ně byla jiná metla,“ prohodil lékař s vyčítavým pohledem na ženu a vystupoval z besídky před chalupu a dále na draha; kočár jeho čekal na nedaleké silnici. „Mějte rozum, matko, neplačte, raděj se seberte, vidím, že tu všecko na vás záleží. Pochovala jste jich víc, — a ten hoch by vám nebyl pro radost, — je ludrák a chycen na plících, co by byl ve světě platen?“

Kubíková vyprovázela doktora až k vozu a dívala se, jak kočár odjíždí po prudce nakloněné silnici. Slzela dlouho, pak se vzpamatovala, utřela si zástěrou oči a všecka zkřehlá vrátila se k muži a k vnukovi.

Smutná to byla zima; bylo třeba pracovati, obstarávati hospodářství, při tom ošetřovati mrzutého hocha a dodávati mysli sklíčenému manželu. Někdy si myslila, že toho již nesnese, to bylo více,

než jí ukládaly roky minulé! Ještě že se nad ní ustrnula a s Mílkem jí pomohla jedna z jeho tet, sestra jeho zemřelého otce; s ní se nemocný hoch lépe snášel než s babičkou, spíše od ní vzal lék, neb co mu právě připravila.

Tehdy byl farář jedinou záchranou a útočištěm obou manželů; dodával jim mysli, neustále jim opakoval o dobrotě a milosrdenství Hospodinově, vypravoval jim krásné příběhy o tom, kdy se slitování boží zvláště osvědčilo, ba pohovořil s Kateřinou i o jejich domácích starostech. Mílek choval se k faráři netečně, ač jej znal a od něho byl „přijímán"; zpravidla na posteli usnul, když dvojctihodný pán počal své výklady a své vypravování.

Děd jeho sedával při tom tiše, již neodporoval, pozorně poslouchal; jemu řeč duchovního lahodila, stávala se mu duševním pokrmem, když neměl jiného. Slyšel ji raději než sklíčené úvahy ženiny, utrhování se Mílkovo a nářek navštěvujících je sousedek, co že to Pán Bůh na ně nebohé neustále dopouští!

Z jara, za prudkých větrů na Pasekách té doby vždy zuřících, zhasl Mílek; věřil do poslední chvíle, že mu vlastně nic není, že se z kašle uzdraví, že babička zcela bez příčiny v sednici jej vězní. Usnul o poledních hodinách klidně jako dítě; a chladné slunce z mráčků vybředší a okénky na jih obrácenými sem se deroucí, osvětlovalo jeho tvář, krásnou ve smrti, jako bývala za jejích dívčích let tvář mladé matky jeho.

Teta spěchala se zprávou do městečka na faru; bylať Kubíková přesvědčena, že je dvojctihodný pán v jejich zármutku neopustí, — opováží se smluviti s ním zároveň pohřeb.

Přišel, než se setmělo; Mílek byl již oblečen a upraven, odpočíval na prkně v komoře; staří manželé seděli v neosvětlené jizbě na sedáncích a usedavě plakali. Když farář vstoupil, počala Kubíková hlasitěji štkáti, naříkala, že již jsou sami, všichni jim odešli, syn, dcera, zeť a teď vnuk, volala k Hospodinu, proč dal Mílkovi se naroditi, když mu bylo souzeno, tak brzy zemříti, — stál dceru Milču život, a teď je to k ničemu!

Farář snažil se ženu upokojiti poukazem, že jest všecko dobré, co Pán činí, že tento mladý život lépe odpočívá v jeho rukách, než by byl rozkvítal na světě. Vypravoval o Lazaru a dceři Jairově a dovozoval, že zemřelý jinoch, obmyt krví Kristovou, ke krásnějšímu se probudí životu.

Kubík naslouchal, ale někdy smutně zavrtěl hlavou; když však jej farář vybídl, aby společně říkali modlitby za umírající, neodpíral, šeptal a opakoval zároveň se ženou. A vítězství, jež pastor svou neoblomností vybojoval církvi evanjelicko-reformované, ukázalo se, když Kubík, adamita, nevěrec, modlil se poprvé s farářem nahlas „Otče náš" od počátku až po slova: „Neboť tvé jest království a moc až na věky. Amen."

Když skončili, smlouvala Kateřina podrobnosti pohřbu vnukova; a Kubík skrčiv se zase na sedánek, vzpomínal mezi tím, že když s otcem svým, s Košnárem, Kvapilem a jinými bratřími sedával při

„hodech lásky“, i s nimi se modlil „Otče náš“, ale zcela jinak. Neodříkávali pouze jednoduché, ač tak obsažné věty Kristem stanovené, nýbrž každou výkladem zprovázeli, vysvětlovali, jaké že to bude království boží, které jednou přijde, jaké zlo by mělo býti od dětí Nejvyššího odvráceno, a jak těmto sluší nejen požívati chleba vezdejšího, ale všech radostí života. Skoro již zapomněl, jak to vše znělo, dávno tomu, co přestal, přesvědčen jsa svými knížkami, „modlit se k Nejvyššímu v duchu a pravdě.“ Teď modlí se zas poprvé zjevně a nahlas a s farářem; ačkoli — — tajně, za nemoci Mílkovy a všech těch domácích běd, často mimoděk sepjal ruce, zdvíhal oči a hledal, komu by vyřkl svou zoufalou prosbu za slitování, za odvrácení, za zjinačení . . .

Třeba že se vracel farář dnes z domu smutku a neštěstí, přece bylo mu jaksi veselo; nedbal ošklivé, chladné mlhy březnové, ani pronikavé tmy, jíž se mu bylo bráti; vždyť dnes svou úlohu dokonal, obrátil posledního blouznivce své farnosti! Tuláka Pakosty zajisté nikdo nedbá, ten svými slovy nikoho nepřesvědčí a nepomate.

O pohřbu Mílkově řečnil tak výmluvně, jako málo kdy před tím, stále se v jeho kázáních ozývalo vítězství církve Kristovy nad protivníky všemi, moc krve Beránkovy, která smyje všechen hřích a oživí všecku smrt, — lidé nevěděli, mají-li se více podivovati svému pastoru aneb dědovi pohřbívaného hocha, jenž vedle ženy stál pokorný a s ostatními se modlil. I ti, kteří nevěděli o jeho blouznilství, znali jej jako podivína, jenž nikdy do domu Páně nevkročí a kterého žena marně k větší náboženské horlivosti nabádá.

O „červených svátcích“, které toho roku připadaly velmi pozdě, přišel Kubík na nový podiv vší obce i do kostela a přistoupil — poprvé ve svém životě — ke stolu Páně; byl již opravdu všecek farářův, držel se ho křečovitě, jako kdysi Kvapila a Mlejnka, a dával se jím ve svém velikém rozvratu konejšiti poukazem na milosrdenství Hospodinovo, na blaženost věčnou a nepřetržité shledání s dětmi. Návštěva domu Páně neopakovala se mnohokráte; stařec velmi scházel, poléhával a konečně již vůbec lůžko neopouštěl.

Kateřina, kterou kdysi nazýval svou „pomocnicí“, poplatila dluhy, jichž Mílek tolik nadělal, a vidouc, že jí jen málo zbývá, prodala usedlost sousedícímu s ní Hladíkovi, bratru Petrovu, s podmínkou, že budou užívati téhož výminku jako za zetě, a že jim sednice zůstane do smrti vyhrazena. Jsouc zbavena všech hospodářských starostí, věnovala se jen ošetřování svého muže, s nímž byla zcela spokojena; navštěvovala se teď i častěji se staršími sousedkami, do sytosti před nimi se vyplakala a si ponaříkala, vypravujíc jim všechen svůj smutný život.

V důvěrnosti jim svěřila svůj úmysl, že, odejde-li po mužovi, vše, co jí zbylo a co ještě uspoří, odkáže na věže a zvony, jichž dům Páně dosud postrádá; udělá to z vděčnosti k dvojctihodnému pánu, který se o ně tolik přičinil, žádné cesty nelitoval, až jejího muže obrátil přece v řádného evanjelického křesťana a takto sňal s rodu Kubíkova hanbu adamitství. Dvojctihodný pán by to od ní

nepřijal, ale když to přijde jako kšaftem na kostel, nebude moci jejího daru odmítnouti!

Sousedky jí to schvalovaly, ujišťovaly ji, že stejně to s pantátou jejím dlouho trvat nebude, a zamlouvaly si, aby jim také něco ze svého nářadí na památku odkázala. Vypravovaly jí navzájem, co se na Pasekách a v městečku děje, jaké jsou noviny, kdo se žení a vdává, a kde jaká různice se udála.

Kdykoli však začaly o Pešavových, prosívala je, aby přestaly, o těch že slyšet nemůže, ti že jsou všeho jejich neštěstí příčinou. Ale po čase přece si dala vypravovat o tom, co celou vesnici uvádělo v rozruch: že Manča, Pešavovic dcera, se vrátila z Hamburku nadobro, že si chodí jako kněžna nějaká, samá krajka, samé na klobouku péro, samé na rukách a na krku zlato, a že rozhazuje peníze plnýma rukama. Tentokráte se usadila doma, u rodičů a bratra, mají prý to v chalupě pěkně zřízeno a místa dost; ale hned první týden prý na Sodomkově bryčce jela do města, do Litomyšle, nakoupila tam nábytku, zrcadel, aby to kolem sebe měla tak, jak tomu byla zvyklá. Již tu „výpravu" přivezli, a mnohá ze sousedek ji viděla: „Je to krása k nepopsání, zrouna jako v zámku ňákým!" pochvalovaly.

S bývalou slečnou, později madame Vandou nemluvily, jen ji viděly; jest posud hezká, vlasů má dost, očima jiskří a zuby se jí svítí jako čerstvě napadalé kroupy, ba v některém jako by měla zlato zasazeno. A ztloustla — „No, sou tu léta!" dodávaly sousedky na omluvu, „dobře se má, nic nedělá, to nejní jako my!" Od Pavlovy ženy se dověděly, že švakrová se u nich usadila jen prozatím, než si v městě něco svého koupí nebo než se vdá; na Pasekách že zůstat nechce.

„Kdák by si takovou vzal!" vyjela Kubíková ve hrozném rozhořčení. „Taková by se neměla vejřeuně ukazovat, — ouřady a fara by na to neměly dopustit! Povolení k ženění a vdavkám se dává jenomej lidem pořádnýho života!"

Ale sousedky o tom nepochybovaly, že se jí to podaří. „Bude mět ženichů víc než dost," podotkla vdova Mlejnková, u níž ženy právě besedovaly, „teďkejc platěj jenomej peníze! Mužskej nynějšího času se nezeptá: „Seš počestná, umíš práci, máš mě ráda?" jenomej: „Kolik ti rodiče dají?" A peněz má ta Pešavova jako šupek!"

Večer následující po této besedě proplakala Kubíková celý. Sedíc u postele mužovy, naříkala, že „ta sekuř" přece nad nimi zvítězila, ta děvka že bude ještě váženou sousedkou, ba snad měšťankou, paní, — oni že musili svoje prodati, a Milča, taková pořádná, dobrá, hezká, že leží v hrobě.

Tentokráte upokojoval Kubík svou ženu; pravil jí, že třeba měla Manča peníze, přece jich pro svědomí ve spokojenosti užívati nemůže, — a byť i byla sebe větší paní, že zůstává Jezebel, jejíž krev psi lízati budou. Ale stařena s pláčem mu odsekla, taková že žádného svědomí nemá, jinak by nebyla jejich Toníka, chuderu, ve zkázu uvrhla.

Návrat „madame Vandy“ rozčiloval Kubíkovou, sotvaže se po Mílkově pohřbu trochu uklidnila. Když farář přišel návštěvou do chalupy opodál březinky, utěšoval kromě svého starého učenníka i jeho sklíčenou a rozezlenou ženu; žalovala otevřeně na nespravedlnost, jiř Pán Bůh připouští, a žádala jej, aby obci pomohl proti té „sekuři“, která se čím dál, tím více roztahuje. Pešavovi nebyli jeho farníci, byli katolíci; leč mohl stařenu upokojiti tvrzením, že žádný farní úřad nedovolí osobě života tak zvrhlého zakládati rodinu, že se spíše vynasnaží se jí zbaviti.

Ale pak obrátil se ke Kubíkovi, dávaje na jevo, že nepřišel vyslechnouti stařeniných klepů; přišel obráceného utvrzovati v jeho víře, přesvědčit se, zdali znovu neupadá v bludy; chtěl, dokud stařec žije, stále na něho dohlížeti.

Nedovedl v sobě potlačiti hrdého vědomí, že ve své obci vskutku se zapíráním všeho pohodlí koná úlohu věrného pastýře; slyšel za jakéhosi výletu, že v okrese sousedním, na Poličsku, způsobují farníci svému pastoru značné obtíže, že přidávají se k sektě, vlivem americkým povstalé, faráře urážejí, ba i z církve vystupují, zmenšujíce takto poměrně skrovný počet officielních evanjelíků.

Tam „pan bratr“ zajisté nedbal náležité péče; chtěl by mu poukázati na obec svoji, kousnutou již před dlouhými věky jedovatou obludou ariánství a marokánství, chtěl by mu vypravovati o svém boji s mladým učitelem-deistou, o svých nesčíslných cestách na Paseky, za mlh a tmy a vichřic, o tvrdošíjném odporu Kubíkově, — a takto dokázati, že lze vítěziti, církev od bludařstva vyčistiti houževnatou prací, shovívavou láskou! — —

Pečlivě jsa pomocnicí svou ošetřován a živen, vydržel Kubík do nového letopočtu. Na počátku roku 1900 slábl tak rychle, že bylo zjevno, že nadchází konec. Kubíková, také již velice shrbená, bezzubá a svraštělá, poslala na faru úpěnlivě prosíc, by dvojctihodný neopouštěl jejího muže ani ve smrti.

Farář, věren svému úkolu, dal se na Paseky dovézti; pěšky nebylo možno, cesty byly okluzky, metelice řádila, — i jízda stávala se místy dosti nesnadnou. Promluvil vlídně s umírajícím, pomodlil se s ním, přečetl mu po jeho šeptem pronesené žádosti žalm 84., pak oba výměnkáři obcovali večeři Páně, — Kubík byl již tak sláb, že bylo faráři nachýliti hlavu jeho ke kalichu. Pastor odcházel s přesvědčením, že toho, jejž na pravou cestu uvedl, již nespatří; nedovolil stařeně, aby jej provázela, sám spěchal k uzavřené bryčce, která venku čekala, obávaje se, že jízda zpět bude ještě svízelnější.

Chumelilo dále, a při tom vál ostrý, štiplavý vítr, jenž sněhové vločky měnil ve zmrzlé jehly; nebylo daleko od chalupy k silnici, ale farář vstupoval do vozu všecek promrzlý a oslepený. Uvnitř nebylo o mnoho lépe, jedno okno ustavičně zapadalo a nedalo se upevniti, sníh a vítr šlehal i zde do tváře unaveného duchovního. Mrzl patrně i sníh na silnici, pod kolejemi; každou chvíli hrkla

bryčka klouzajíc, aneb narazila o zasněženou, nedobře znatelnou hromádku a vyjela do výše.

Když se to několikráte opakovalo, zastavil se náhle soused, jenž faráře vezl, a přistoupiv k oknu, stěžoval si, že se nejspíše něco zlomilo, ale že to prohlédnout nemůže, chumelí prý hrozně, má ruce příliš skřehlé.

Pastor se ptal, má-li vystoupit, zde na silnici že by to bylo velmi nepříjemno; usjednotili se s majitelem bryčky, že povede koně zvolňoučka dále, aby snad nezvrhl, a před městečkem že farář sleze a vrátí se nadrážkou mezi chalupami k faře, kdežto soused dovede vůz ihned ke kováři.

Ploužili se zvolna dále, a farář nejednou vzdychl nad svízelnou cestou, pak vystoupil a bráně se stále chumelenici kráčel mezi chalupami k domovu. A zase sám se káral, že musilo to býti, že byla to poslední pouť za posláním, které jest teď skončeno.

Stmívalo se zvolna, v domcích rozžehali světla a zavírali vrátka, odmetávajíce od nich sníh. Jen nepatrně kmitala světélka za malými, většinou kalnými a leckde i zamrzlými tabulkami; až na jednom místě, ze skrovné, ale úhledné chaloupky zasvitla pronikavá zář, jako od značného osvětlení.

Unavený chodec se zastavil udiven a zároveň omámen náhlým světlem; slyšel za sebou ve sněhu skřípati kroky a viděl, jak jej předešli dva muži v čepicích s ušima a krátkých kožíšcích, viděl, jak vešli do vrátek vedle osvětlené chaloupky, je zavřeli, a jak hned po nich přišli z opačné strany zase tři lidé, muž a dvě ženy ve veliké „bábovce“ zakuklené.

Pastor vzpomínal, čí to domek, zdaž v něm někdy byl, a nevzpomenuv, ohlížel se, zdali na něm zavěšená nějaká tabule, živnost v něm provozovanou označující; připadloť mu, že je den sobotní, že posel z Pasek vyrušil jej z přípravy k zítřejšímu kázání, a že se tu snad koná nějaká výplata domáckých dělníků, obuvníků, tkadlců nebo pasířů.

Neuviděl ve tmě a chumelenici ničeho a skoro se sám sobě vysmál, že jej přepadla tak nevčasná zvědavost. Na příhodu takměř zapomněl, když rodina jej vítala všecka starostliva, a choť hned mu chystala suchý oděv, vařila pro zahřátí čaj a naléhala, aby co nejdříve ulehl a přípravu svou dokončil třeba na lůžku.

Ani za následující neděle nevzpomněl si, že chtěl se pozeptati na osvětlenou chalupu; kázání ve vysokém a chladném kostele bylo prací velmi namahavou, nad to přišlo mnoho lidí s dotazy a pro výpisky z matrik, a po poledni dva křty.

V pondělí měl se konati pohřeb Kubíkův, a to dopoledne, poněvadž za krátkých dnů lednových by nestačilo odpoledne k cestě na Paseky, k trojímu kázání a k včasnému návratu. Kubíková poslala z Pasek pěknou bryčku, ač byl dnes den jasný a suchý mráz. Pastor vzal si s sebou kostelníka, kdyby mu snad nějaké služby bylo třeba, a když ujížděli po příkré silnici, dnes do tuha umrzlé, vzpomněl si, jak nepěkně se mu zde jelo přede dvěma dny,

a jak byl nucen sestoupiti. Při vypravování té příhody připadl mu osvětlený domek; i začal se kostelníka vyptávati, čí to stavení, a jaká se tam provozuje živnost.

Ten dlouho vzpomínal, a teprve když mu farář podrobněji vylíčil, kde a v jakém okolí asi stavení stojí, zvolal živě: „To je u Soukalů, spravedlivě u Teplejch, — je to vdova a má dvě céry, — šak dvojctihodný pán Tepličku zná, chodila na faru, prosila za nebožtíka muže — —“

„Teplý byl člověk potřebný, a jeho žena chodila nádeničit, — ta by nemohla míti tak úpravné stavení. Mýlíte se, kostelníku.“

„Šak ho má nedávno, zdědila ho po bratroj’, už dyž byl muž její umřenej. Pomohla si, — je k tomu kus pole a louka, — vzala hnedkom holky ze služby.“

Farář ještě potřásal hlavou: „Mýlíte se přece, kostelníku. Proč by k takové vdově, která i teď nemá nazbyt, chodilo večerní doby tolik lidí? Proč by osvětlovala tak nápadně svou světnici, když i sedlák šetří svítivem?“

„To byla ňáká u něch schůzka, modlitební či biblická! — Cák vo tom důstojný pán neví? Starší céra, Adna, sem přinesla to znovuzrozenectví, a romadu lidu už se na to chytlo, mužský, ďouky i ženský!“ dodal, vida udivený pohled pastorův.

„Slyšel jsem, že toto vyznání, očividně pietistické, získalo si přívržence v sousedních okresích; ale že by v naši obci se usadilo, nevěřím, — ani slova o tom slyšeti nebylo!“

„Toť! Každej by se voslejchal hovořit vo tom důstojnýmu pánoj! A je to tu nedávno.“

„A proč by to tu mělo býti?“ rozhorloval se pastor. „V každou neděli i v jiné příslušné dny jest kázání i nešpory, řádně se koná příprava konfirmační, nedělní vyučování omladiny, — poradím každému, kdo se na faru obrátí — — Nač jest jim třeba zvláštních schůzí modlitebních, či jak je nazývají?“

„Ponžeň prosím, dvojctihodnej panáčku, voni maj tile znovuzrození vo kázání a schůzkách diunou přesvědčenost. Říkají, že im netřeba faláře, poňžeň prosím, že dyž je Bůh vosvítí a duch svatý na ně sestoupí, že si můžou kázat sami. A neděle je im málo, chtěj’ pobožnost konat napořád, poňžeň prosím,“ koktal kostelník, obávaje se, že svým sdělením faráře svého urazí.

„Slyšel jsem,“ pravil duchovní po chvíli mlčení, „že také z církve vystupují a do jiné přistupují. A že nenavštěvují chrámu Páně . . .“

„To snad inší, zdejší neé. A snad jenomej, dyž maj’ panáčka svýho za mrtvej oud, kerej životem svědectví nevydává, — to by v naší obci nemohli,“ tvrdil kostelník horlivě.

Pastor již neodpovídal, rozprávky déle nerozpřádal, ač trvalo ještě dlouhou chvíli, než dospěli blíže Kubíkovy chalupy a spatřili zástup lidí tísniti se po stezičce k ní vedoucí a dále před stavením i v besídce, kam vynesli rakev s nebožtíkem. Všecek roztržit dával se ve světnici od kostelníka z kožichu svlékati a ku kázání upravo-

vati; násilně sbíral svoje myšlenky a hleděl se vpraviti v řeč, již si ustanovil.

Ještě včera odpoledne cítil, že bude nad mrtvým tělem posledního na Pasekách blouznivce mluviti zvláště horoucně; a teď neustále vtírala se mu myšlenka, že mezitím co zdraví svoje dával v šanc zimními poutěmi za vykořeněním bludů a očištění evanjelické církve, nepozorovaně vluzoval se mu v obec nový rozkol, zosobněný ne již v odumírajícím starci, ale ve svěží omladině.

Funusníci, jimž se vždy líbil zjev jejich faráře, a kteří byli hluboce přesvědčeni o jeho nevyrovnatelné výmluvnosti, nepozorovali, že nebylo jeho kázání v chalupě tak celistvé a vzletné jako jindy, na faráři že leží jakási zádumčivá skleslost; pozoroval-li to některý zvláště pozorný posluchač, řekl si, že dvojctihodnému pánu je smutno po Kubíkovi, kterého tak horlivě navštěvoval.

A méně zbožní všímali si více než pastorovy řeči — Manči Pešavovy, která se k velikému rozhořčení staré hospodyně na pohřeb dostavila, ba se i opovážila k ní do světnice vstoupiti a jí říci, že ze staré známosti přišla pantátu vyprovodit, — vždyť ještě jako školačka s jeho zemřelými dětmi kamarádila! A to řekla tak pansky, tak s vysoka, jako by ji nebyla Kubíková stokrát od dětí vyhnala, a jako by ona nebyla jednomu z těch dětí hrob vykopala! Přes svůj smutek byla by jí Kubíková nejraděj' do tváře naplila!

Což kdyby byla slyšela, jak někteří funusníci považují to za zvláštní vyznamenání pro starého vejměníka, že taková dáma na pohřeb mu přišla a jemu na počesť se tak vystrojila!

Byla opravdu jako zjev z jiného světa. Na tmavých, uměle spořádaných a zkadeřených vlasech seděl jí klobouk velikých rozměrů, ozdobený několika drahocennými pštrosími péry; stín klobouku zmírňoval poněkud hrubost jejích rysů a drsnost pleti, jež lety počaly se jeviti, a zvyšoval naopak lesk temných, divokých a vyzývavých očí. Černý plyšový kabátek, dlouhá těžká sukně tmavočervené barvy činily její tělnatou a vysokou postavu ještě mohutnější, — malé shrbené panímámy v „bábovcích“ vypadaly podle ní jako drobné vrabčice vedle pyšné pávice.

Nedovedly s ní spustiti očí a hádaly, co asi stojí ten tlustý zlatý řetěz, ten lesklý šedý kožešinový límec a rukávník, jež se tak účinně odrážely od teplé černě kabátku. Jakmile byly jisty, že se po nich nedívá a že jich nemůže slyšeti, šuškaly si, kde všude domek kupuje, a kdo že se zase o ni uchází. A vdova Mlejnková, třeba že živě vzpomínala na svého nešťastného muže, jenž byl s nebožtíkem Kubíkem tak dobrý kamarád, přece si nemohla na cestě odepříti, aby s vrstevnicemi si nevypravovala o onom bohatém vdovci — řezníku a hostinském, který již čtyři ženy utrápil a který si, poněvadž po něm stejně nic není, přece snad vymůže dovolení, aby si směl vzíti zlopověstnou Manču, či vlastně její peníze, — ač-li mu to nezkazí jeho děti a Manče Pešavovi!

Když Pasečtí sousedé mrtvé tělo zdvihli na máry, příkrovem, na němž se kalich leskl, rakev ověsili a zvolna a opatrně, aby na

zmrazcích nesklouzli, brali se po drahách k silnici, přistoupila vdova k faráři a nabízela, že jej bryčka opětně ke kostelu sveze. Odmítl, řka, že je pěkný, suchý den, a že za chůze se zahřeje; doufal, že cestou okřeje a své myšlenky urovná.

Šel proti způsobu svému před rakví s hlavou sklopenou; jen chvílemi se ohlédl v pravo neb v levo, a poznávaje jednotlivá stavení, zatáčky silnice, zářezy lesa, vzpomněl, kolikráte tu šel, — na konec přece marně!

Musí vypátrati, zda kostelník mluvil pravdu, zda nejedná se o nějaký zkroucený klep. Jak mohla by Teplička, jíž mnoho dobrého prokázal, pořádati s dcerami schůzky, které vlastně jeho práci a jeho vliv v církvi podlamují? Vyzví, jak se to má s podivným hnutím; a pravdu-li mluvil kostelník, pak — bude třeba práci započíti znova — —!

Šel vždy rychleji, přál si, aby dnešní obřady již byly u konce, těžce již soustřeďoval myšlenky a potlačoval nevoli. Na kazatelně, kde nepřipomínalo mu okolí pouti na Paseky a zvláště poslední rozrušující návrat od Kubíků, bylo mu lehčeji, i mluvil zase silně, dojemně, tak že bylo mezi funusníky usazenými v lavicích i na kruchtách znáti mocné pohnutí.

Konečně byl starý „bratr“ uložen na oddílu Paseckým určeném, poblíže svých soudruhů Košnára a Mlejnka, a pastor, když byl vyslechl naříkavý dík Kubíkové promísený jakýmisi sliby, jimž ve své roztržitosti ani dobře nerozuměl, mohl se asi k jedné hodině vrátiti do své fary. Doma jej litovali pro namahavý pohřeb, leč nebyla to jen únava, co jej skličovalo a do jasného čela rylo mu vrásky.

Od té doby všímal si bedlivě hovorů svých farníků, a z poznámek, které jindy by mu byly asi uklouzly, dohádal se, že kostelník tvrdil skutečnou pravdu, ba že celou záležitost posoudil spíše příznivěji.

Nebyli to tři, čtyři muži a tolikéž žen, které navštěvovali Teplých chaloupku, bylo jich mnoho, a mezi nimi leckdo, k němuž se farář prokázal zvláště laskavým, jemuž pomohl, neb úplně důvěřoval.

Z jara, když opět podnikal větší procházky, schválně chodíval onou „urážkou“ mezi chalupami na Paseckou silnici a zpět; byl jist, že tím nabude vysvětlení v záhadné té věci, že potká vdovu Tepličku, nebo že promluví k němu některá dcera její. Zavolati si je přímo, domluviti jim, to pokládal pod svou důstojností; byl hrd a sobě vědom pečlivě vykonávaných povinností.

Častěji, zvláště v pátek a v neděli, uzřel ozářená okénka a malé hloučky otevírající opatrně vrátka; avšak teprve kdysi v máji, když vracel se poněkud časněji, zastal Tepličku před stavením, ana zametá a sotva opeřená, žlutá housata, jež se jí ze dvorku vybatolila za kolébající se husou, žene zpět brankou a záprsní.

Odložila pometlo, dávala zdvořile „Śťastnej vodvečírek“ a pokračovala: „Dvojctihodnej pán šel špacírem k Pasekám, toť jó, je počas, štěpy a hrušně kvetou — je to radost!“

Farář se zastavil: „Jak se vám vede, Tepličko? Už jsem vás dávno neviděl; jindy jste na faru chodívala často. Ani jste se nepřišla pochlubit, že jste dědila, že jste se stala chalupnicí!“

Vdova byla zřejmě v nesnázích; vycítila jakousi výčitku v řeči pastorově.

„Poňžeň prosím, Adna naše nechce na to přistoupit, abych eště chodila na práci, říká, abych si rejš vodpočala, Pánu Ježíši sloužila! Dokád byl bratr Soukal živ, ani sem nemohla bejt jak se patří křesťankou, ani v bibli číst, ani rozímat, ani do domu Páně sem chodit nemohla — jenomej dřela a dřela.“

„I prací jste Hospodinu sloužila, prospívajíc muži a dětem,“ káral ji farář, jsa nepříjemně dotknut jejím vysvětlením. Znělo to, jako by ji právě na faře odvraceli od zbožnosti.

„Stejně sem byla velkou říšnicej,“ odpovídala vdova, jako by se sama nad sebou hrozila, „ale Adna mi poradila, kerak mám požádat Pána Ježíše, aby mě vobmyl svou krví. On, nejlaskavější beránek, učinil, jak sem prosila, a já bídná sem se teďkejc znovuzrodila a milosti jeho nabyla.“

„On vás vykoupil spolu s lidstvem celým,“ pravil duchovní poněkud podrážděně.

„Och, dvojctihodný pane, já byla mrtvej oud církve Kristovy, já svým životem nepodávala svědectví vo Pánu Ježíši! Teďkejc je se mnou dokonca ináč!“

„Tedy teprve dcera vaše naučila vás býti řádnou křesťankou — —“

„Adna a eště inší, bratři a sestry, kerý byli taky vosvíceni Pánem Ježíšem. Spíš sem byla ve světě, ale teďkejc sem s Pánem Ježíšem.“

„Slyším, že dcera vaše je velmi výmluvná, že zve k sobě lidi, jim káže a je poučuje?“

„Dyž i Pán Ježíš vosvítí a í dá vnuknutí, hovoří k nám; a dyž maj' vnuknutí inší, kážou taky. Teďkejc máme naději, že k našim přijede ňákej pan kazatel přeukrutně z daleka; bude nám dělat vejklad a přisluhovat večeří Páně. Už šecko dáváme do pořádku, abychme ho pěkně mohli uvítat, dyž nám ho Pán Ježíš poslal.“

Okénko, jež bylo jen napolo rozevřeno, rozlétlo se tiše docela, a kolem něho mihla se hlava, čehož si však farář, jenž byl obrácen k chaloupce zády, nepovšiml. Pak hlava zmizela, a bylo slyšeti, jak otevírají a zavírají se několikery dvéře.

„Zvete-li si kazatele, konáte-li schůzky a přijímáte-li večeři Páně v chaloupce, k čemu jsem tu já, k čemu tu máte chrám?“ pravil farář teď již opravdu rozhorlen. „Neodmítl jsem ještě nikoho, kdo si ke mně přišel pro útěchu a poučení, a brány domu Páně nikomu se neuzavíraj'!“

Teplička mlčela; leč za ni ozval se jiný hlas, faráři zcela neznámý: „Pána Ježíše nemáme milovat a jemu sloužit jen času nedělního, ale v hodinu každou. On pravil: ‚Sejdou-li se dva v duchu mém, jsem já mezi nimi.‘ Nám není potřeba ani farářů, ani domů Páně.“

Pastor se rychle ohlédl. Uzřel před sebou děvče přibledlé, neveliké, asi dvacetipětileté, čistě oblečené, jehož zřejmě se kadeřící rusé vlasy byly násilně k uším přihlazeny a v zadu v uzel stočeny. Neznal dívek Teplých; pro velikou bídu dala je matka již záhy do služby, nejprve v okolí, v Poličce, v Litomyšli, pak v Praze. Nepřijímal žádnou z nich, ale uhodl ihned, že nenadálá kazatelka jest z chaloupky, asi starší z dívek, Anna.

„Není vám jich potřebí, ale přece si zvete, jak matka vyzradila, kazatele z daleka," pravil dívce s vysoka, nejsa ani trochu zaražen jejím smělým vystoupením.

„My nemůžeme uznávat každýho, jen ty, co jsou živi v Pánu Ježíši a nevšímaj' si světa. Je mnoho farářů, kerý podle mína spravujou církev Ježíšovu, ale podle skutků jsou oudy mrtvý a taky mrtvý oudy připouštěj ke stolu Páně a k pobožnostem. My nejdřív se ptáme, esli ten, kdo mezi nás vkročí, je znovuzrozen z krve Pána Ježíše, a snažíme se, aby nabyl pravýho poznání a se jím stal. A naši kazatelové taky tím samým se spravujou."

Teplička vedle své dcery jaksi bázlivě se choulila a dívala se po očku, jak kázání Anino na dvojctihodného pána působí.

Ten pronikal děvče přísným pohledem, odpovídaje: „Také kazatelé církve naší, evanjelicko-reformované, presbyterské, stále se snaží přivésti duše svoje k Spasiteli. Nemohou chtíti, aby svěřenci jejich byli duchem mrtvi, — a sami také nejsou nikterak mrtvými údy!"

„Ale žijou se světem a jsou ze světa," přelo se děvče tvrdošíjně. „Jsou oučastni zábav, hospodám se nevyhnou, Pán Ježíš není jim vším, — k lidem hříšným, k věcem marným přiklánějí lásku svou. Pravý učenník a křesťan zná jenomej Pána Ježíše, bez něho není nic a nic nedokáže!"

„Dvojctihodnej pán," vskočila jí matka do řeči, „je dobrá duše, moc nám pomoh', — ale inší páni faráři — toť -- toť jó!"

Pastor ještě jednou podíval se na Annu Teplých a její matku pronikavým zrakem, — ale neřekl již ničeho a odcházel. Vdova volala za ním polo zkroušeně, polo z dojmu dceřiny řeči se radujíc: „Šťastnej vodvečírek, šťastnou dobrou noc!" a ještě dlouho za ním se dívala, dokud nezastřela jej průčelí chalup, místy z řady do cesty vystupujících.

Faráři bylo tak těžko, jako tehdy o Kubíkově pohřbu; jen že dnes upřímně si přiznal svou porážku. Pracoval po léta o vykořenění blouznilství, které jako přirozená žeň vyrostlo z hloubavého ducha českého lidu za dob osamotnění, opuštěnosti a pronásledování. Pracoval o něčem, co bylo by snad nastalo samo v době, kdy každému dovoleno samostatně věřiti, kdy vzdor již se netrestal. A zatím, aniž o tom věděl, přiváto bylo z daleka cizí símě rozkolu a vzdoru, a tentýž duch hloubavý je přijímá, dává mu v sobě růsti na úkor víry předků, nedlouho osvobozené. Skoro nahlas promluvil k sobě stoupaje k mřížovým vrátkům fary: „Vždy odpor, vždy vzdor; jednou zděděný, jindy přivátý — — věru, tito lidé nepřestanou nikdy býti dissidenty!"

Majitel, vydavatel a redaktor VLADIMÍR S. ČECH. — Nákladem vlastním.
Tiskem Aloisa Šaška ve Velkém Meziříčí.